This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google™ books

https://books.google.com

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.

+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.

+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.

+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

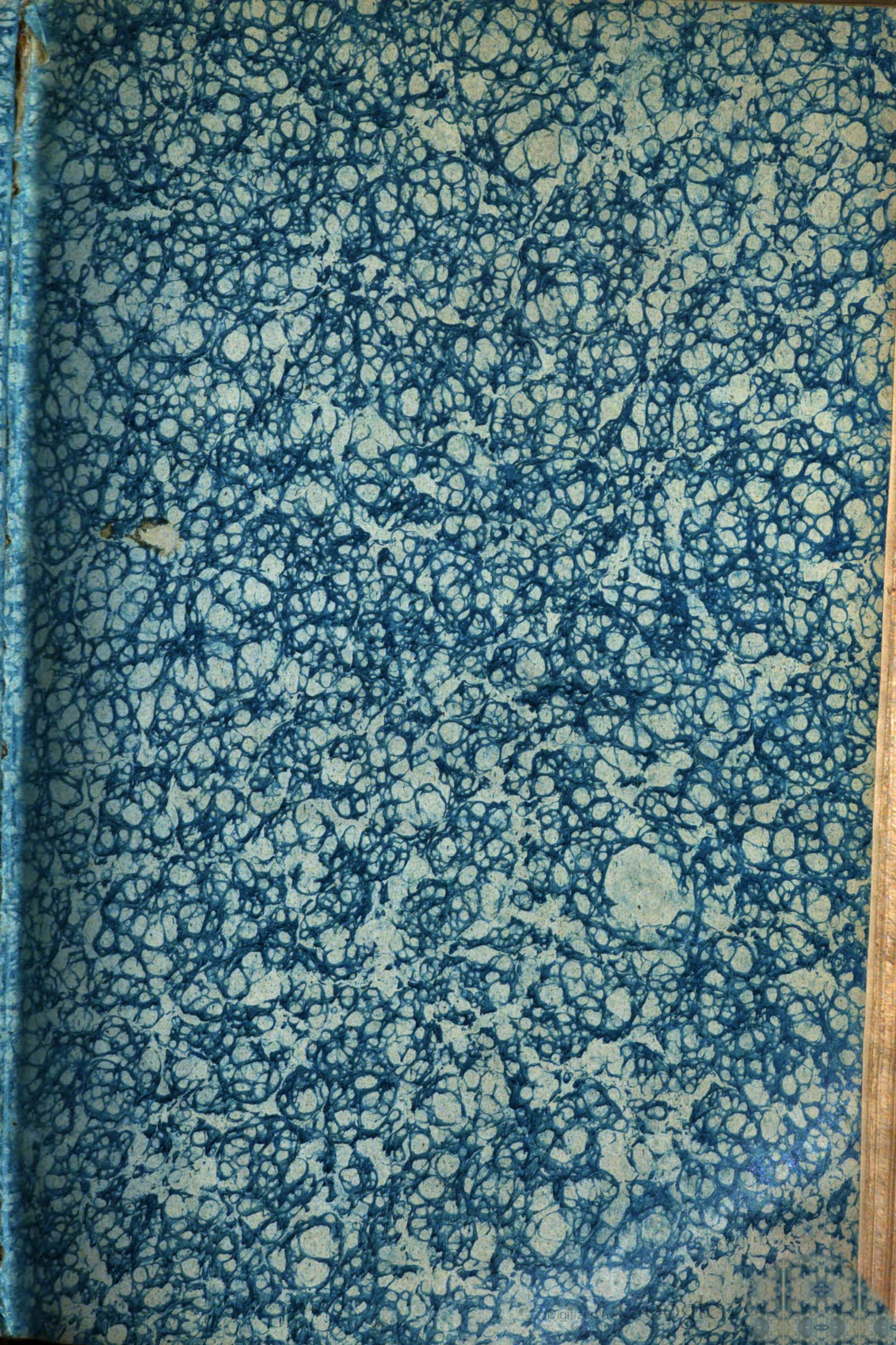
Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

Vak 128

185

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Vak 128
No 5

BESCHRYVINGE
DER STADT
GORINCHEM,
EN LANDEN VAN
ARKEL,

Benevens der aloude en Adelyke Geslagten der Doorlugtige Heeren van ARKEL,

Zynde een nauwkeurige en uytvoerige Verhandeling van deszelfs

OPKOMST, BENAMING, BEVOLKING, GELEGENTHEID, PRAGTIGE GEBOUWEN, EN ZELTZAAMHEDEN,

Nevens der zelver

VOORREGTEN, HANDVESTEN, PREVILEGIEN, EN REGEERINGS VORM

Alles t' zamengestelt en getrokken uit oude Handschriften, Memorien, Brieven, en egte bewysstukken,

Eertyds by een verzamelt

DOOR DE HEER EN Mr.

CORNELIS VAN ZOMEREN,

En nu in Order gebragt door

Z. H. H. T.

TE GORINCHEM,

By TEUNIS HORNERE, Boekdrukker en Boekverkoper op de Hoogstraat, in [illegible] Haantje, 1755.

Digitized by Google

ENGELBRECHT

DE GROOTE

KAPITEIN

TE GORINCHEM.

Digitized by Google

DEN

HOOG EDELEN, WELGEBOOREN HEERE

JACOB PHILIP

BARON VAN DEN BOETZELAAR, HEEREE VAN NYEVEEN, DROSSAART VAN GORINCHEM EN DEN LANDE VAN ALTENA; GECOMMITTEERDE IN DEN RAAD VAN STAATEN DER VEREENIGDE NEDERLANDEN, HOUGHEEMRAAD VAN SCHIELAND

ENZ. ENZ. ENZ.

Digitized by Google

HOOG EDELEN WELGEBOOREN HEERE,

HOewel het by alle waare en oprechte Beminnaars der Vaderlandſche gebeurtenisſen, niet ſlechts voor geene onloffelyke maar zelf nuttige en pryswaardige onderneming gehouden wordt, wer-

Digitized by Google

werken van natuuren als het tegenwoordige, Beſchryvingen namelyk van byzondere Steden, uyt egte en naauwkeurige gedenkſtukken ſaam te ſtellen; derzelver begin en voortgang uyt de gryze oudheid als op te delven, en de roemruchtigſte bedryven haarer Stigteren en voorname Burgeren, in een volledig en zakelyk lichaam, ten voorbeelde en ſpiegele der late nakomelingſchap te vormen: nochtans ontbreekt het mede aan geene anderen min Edelaartige Lieden, die door bedilziek knibbelen of redenloos vitten, oorſpronghlyk veel al uyt afzichtelyken nyd en wangunſt, dikwerf de poogingen der gemelde Schryveren trachten te veriedelen, of derzelver loffelyke oogmerken te leur te ſtellen of grootelyks te verhinderen.

Hierom zagen reeds van ouds de Opſtellers en Verſamelaars van zulke en andere ſchriften naar voornaame Mannen om, die hen tegens den laſter der laatſten beveiligden, en te gelyk door hunne beſcherming, of goedkeuring den billyken lof der eerſten of mede toejuichten of des te helderer deeden uytſchitteren.

Dit, *Hoog Edele Welgeboore Heer!* Dit ook is de reden, dat ik, zoo wel om eenen

Digitized by Google

regtmatigen roem by de eerſten en verſtandigen te verdienen; als om achter een vermogend ſchild voor de pylen der laatſten en afgunſtigen gedekt te zyn, naar eenen *Meceen* of Beſchermheer omziende, geenen beteren noch grooteren Schutsman te vinden wiſt, dan den aanzienlyken Perſoon uwer *Hoog Edelheid* zelvers; 't zy ik aanmerkte de betrekking van dezelve tot de Stad, het onderwerp dezer Beſchryving; 't zy de aloude vereeniging van Uw Hoog Edelheids geſlagt met dat der alomberoemde Stigteren dezer Veſte: weshalven ik uyt dezen hoofde, volgens de my vergunde Eere, de vryheid gebruyken dit Werk, zoo ik hoope, Uwer Hoog Edelheids aandagt waardig, met de eerbiedigſte hoogachting en diepſte nedrigheid aan dezelve toe te weijen.

Want, wat in de eerſte plaats het alhier beſchreven *Gorinchem* betreffe; deeze Stad, of ſchoon zy van zommigen in oudheid van ſtichting overtroffen word, kan zich echter, boven veele anderen, beroemen, dat zy van haare grondveſting af, die ook reeds voor vyf Eeuwen geſchiede, door derzelver Stichter en zyne Nakomelingen, de roemruchtige Heeren van *Arkel*, een

der

Digitized by Google

der oudſte en edelſte geſlachten van Holland, op eene onafhanghlyke wyze, heldhaftiglyk, ruym twee honderd jaaren lang, geregeerd geworden is; in zoo verre dat deze haare eigene, Souveraine Heeren in der tyd niet ontzien hebben, ten koſte van Vryheid, Goederen en Leven, zich manmoediglyk, zoo tegens de Hollandſche Graven als Utrechtſche Biſchoppen te verzetten; en voor hunne en den onderdanen rechten, handveſten en vryhedens, (onder welken ſommigen aan deze Stad door Keizers zelven en Koningen geſchonken zyn;) goed en bloed ruſtig op te offeren.

Eene Stad teffens, die, ſedert zy, als geen der minſte Leden, met Hollands Graaflykheid ~~vereenigd~~, en als eene Stemvoerende-plaats, in geen geringen rang ter Staaten vergadering toegelaten is; van toen af tot op heden toe, zoo onder de Regeering der GRAAVEN, als onder het beſtier der VRYE STAATEN en Doorluchtige *Stedehouders*, de Hoogloffelyke *Prince* van ORANJE, altoos is voorzien geworden met een uitmuntend Hoofd uit den eenen of anderen Weladelyken en Voordeftigen Huize; gelyk zy althans nog de Eer en

het

het geluk heeft van uwe HOOG EDELHEID in deezen Aanzienlyken Rang, namelyk van Beſtierder der Opperſte Gerechtelyke Regeering, en van Handhaver des Geheiligden Rechts, en dus van de welvaart harer Veſte en Burgerye verheven te zien en te mogen eerbiedigen.

Aan wien derhalven HOOG EDELE HEER! zoude ik gevoegelyker dit myn werk hebben mogen aanbieden, dan aan Uwe Hoog Edelheid? in wien toch zoude ik eenen groteren, eenen magtigeren Beſcherm-heer; ja, in wien een aanzienlyker Liefhebber en begunſtiger der oude geſchiedeniſſen, inzonderheid van deeze Stad, welks heil met dat van Uw Hoog Edelheid, als haren Hoogſtgeëerden Drosſaard, verknogt is, hebben kunnen aantreffen?

Uwe Hoog Edelheid vergunne my hier by nog als een andere beweegreden tot het doen dezer opdragt aan haren Perſoon, te mogen byvoegen, gelyk ik zoo even aanmerkte, de verééniging van haar geſlacht met dat der aloude, reeds wel uitgeſtorvene, doch in naam en roem onſterffelyke Heere van *Arkel*; eene verééniging, die mede reeds voor drie Eeuwen ge-

Digitized by Google

gebeurden door het Huwelyk van den Ridder *Rutger van den Boetzelaar* met Jonkvrouwe *Elburg*, de Stamdochter van het Huis van *Asperen* en *Langerak*; eene zydlinie van het welgemelte Hoogadelyk Huis van *Arkel*; en nog nader, eenigen tyd daar na door de Echtverbintenis van derzelver Kleinzoon, *Rutger*, met Jonkvrouwe *Baarte van Arkel*, Dochter van *Otto van Arkel*, Heere van *Heukelom:* onder welks Afstammelingen wederom de Kleinzoon, mede als de vorigen, *Rutger* geheeten, boven al aanmerkelyk is, zoo door het bekleeden van den zelfden Post als uwe *Hoog Edelheid*, de Drosaardy te weten dezer *Stad* en van den Lande van *Arkel*, als door het yverig palstaan voor de voorrechten der Landzaten, zynde gewoest een onder de eerste en voornaamste dier verbondene Edelen, welke ten tyde van Koning *Philips den IIden*, het beruchte Smeekschrift aan de *Gouvernante* overgaven; en die sedert, ter liefde van Godsdienst, Vaderland en vryheid gewilliglyk alles opofferende, buiten 's Lands, als Balling omswervende, gestorven is.

Daar dan nu, Uwe Hoog Edelheid, op deeze en ontelbaare andere loffelyke

Voor-

Digitized by Google

OPDRAGT.

Voorvaderen met recht boogen; daar ons *Gorinchem* op zulke Drosſaarden zich billyk verheffen mag; en daar, behalven dit, Uwe Hoog Edelheids grootheid van ziel, aan die van haar adelyk Stamhuys, nog grooteren Luiſter byzet, en Uwe Perſoneele gaven en bekwaamheden, van welken Uwe Hoog Edelheids zedigheid my verbiedt te ſpreeken, alle uwe aanzienlyke waardigheden nog meer verſieren, dan de Luiſter der Geboorte zoude vermogen te doen: daar vleye ik my dan ook dat Uwer Hoog Edelheids Naam, aan het voorhoofd van dit werk geplaatſt, niet alleen aan alle myne Medeburgeren, maar tevens ook aan alle myne rechtſchapen Landgenooten en oprechte vryheidlievende medevaderlanderen overaangenaam wezen, en der zelven vriendelyke goedkeuring en toejuiching erlangen zal.

Met dat blyde vooruitzicht en vrolyk vertrouwen ſtappe ik dan, onder de vleugelen van Uwer Hoog Edelheids Gunſte, in welke ik my eerbiediglyk beveele, met alle vrymoedigheid in 't licht; terwyl ik in tuſſchen, met de ieverigſte verzuchtingen, den Allerhoogſten zyne dierbaarſte Zegeningen over Uwe Hoog Edelheids Perſoon,

en

Digitized by Google

OPDRAGT.

en derzelver Adelyk Geslacht en gewichtige Bedieningen, op het Ootmoedigste afsmekende, met de schuldpligtigste Hoogachtinge my noeme

HOOG EDELE WELGEBOREN HEER

UWER HOOG EDELHEIDS

Onderdanige en nedrige
Dienaar

TEUNIS HORNEER.

* *

Digitized by Google

NAMEN

DER HEEREN

INTEKENAARS.

Die met een ſtarretje getekent zyn, zyn groot Papieren.

THEODORUS VAN DIEPENBRUGGEN, *Raad ende Vroedſchap.* 1
JEREMIAS DAAL. 1
IZAAK ROM. 1
JEREMIAS DIEPENBRUGGEN, *Stadhouder.* 1
JOHAN HENDRIK VERBOOM, *Oudt Burgermeeſter.* 1
* MR. HENDRIK VAN DER GRAAFF DE VAPOUR, *Heer van Wulven Regerend Burgermeeſter.* 1
* MR. WILLEM HENDRIK VAN BARNEVELD, *Regerend Burgermeeſter.* 1
* JEAN LOUIS BERTHEUX, 1
* CORNELIS VAN ARCKEL, C: Z: 1
* JAN VAN 's GRAVENWEERD, JANSZ. 1
* MR. ABRAHAM DEL COURT, *Heer van Crimpen op de Lecq, Schepen en Raad der Stad Amſterdam.* 1
* ADRIAAN VERHOEFF, *Regerend Schepen.* 1
* LEONARDUS VAN MEERTEN, *Predicant te Arkel.* 1
* ADRIAAN VAN CRUYSKERKEN, *Raad en Vroedſchap.* 1
* DOCT. CORNELIS VAN BORCHAREN, *Raad en Vroedſchap.* 1
* HENDRIK VAN SLINGELANDT, *Preſident Burgermeeſter van 's Gravenhage.* 1
* HENDRIK VAN DER DOES, *Generaal Major van de Infanterye.* 1
* REYER VAN DER SWET. 1
CÆSAR BONNET. 1
CHRISTIAAN SCHULLER. 1
LAMBERTUS VAN MEERTEN JANSZ. *Regeerend Schepen.* 1
JOHANNES VAN DYK. 1
IZAAK HAZEVELD, *Remonſtrants Predicant te Gorinchem.* 1
ZIMON VAN STEELANDT, *Raad en Vroedſchap.* 1
DIRK VIS. 1
JOHAN VAN EYBERGEN. 1
PETRUS MEESTERS, *Predicant te Hoog-Blokland.* 1
JAN VAN DER LINDE VAN SLINGELAND. 1
DIRK ONDER DE LINDEN. 5
MR. ANTHONIE VAN WESTHOVEN. 1
NICOLAAS VAN VUCHT. 5
PALLIER. 2

BE-

Digitized by Google

BESCHRYVINGE DER STAD VAN GORINCHEM.

I. HOOFDSTUK.

Van den Eerſten Bouwheer, en Stigtinge.

HEt is alle Oudheid-kenners genoeg bekent, dat de eerſte Bouwheeren en Stigtingen onzer Vaderlandſche Steden met een dikke nevel van duyſternisſe zyn bedekt; egter hebbe veele brave Schryveren getragt met grote moeyte en arbeyd deze ſwarigheid t' ontwinden, voornemende te doen dat haar onmogelyk was, en dus zyn eenige in veel grooter duyſterniſſe geraakt, als die geene die bekende zulks onidoenlyk te zyn; en hebben den Lezere een groot getal van Verdigtzelen en Fabelen in de hand geſtoken, zig begevende tot losſe en opgeraapte vertellinge, daar het minſte goed bewys niet van te vinden is. GORINCHEM, hoewel geen der oudſte Steden, is egter ook wegens zynen eerſten Bouwheer en Stigtinge van deze ſwarigheid niet bevryd, en onze Schryvere verſchillen ook daar in, dog in geenen deelen zo wyt als wel in andere Steden; zy komen wel eenparig over een dat eenen *Jan van Arkel* deze Stad heeft geſtigt, en den eerſten Bouwheer is, maar verſchillen in de tyd, het welk ook verſchil maakt in den Perſoon, te meer, om dat de meeſte Heeren van ARKEL *Jan* zyn genaamd geweeſt.

De gemeene Kronyk van ARKEL, als ook *Aart Kemp* houden het Jaar der Stigtinge te zyn 1212, gelyk blykt op het Tafereel dat hy in den Jaaren 1604. boven de Graftombe der Heeren van ARKEL geſtelt heeft; en dan zoude zy geſtigt zyn door *Jan van Arkel*, die met *Margreta* Dogter van *Baldewyn van Ninive* of *Niville*, Broeder des Grave van Vlaanderen wordt gezyd getrouwt te zyn geweeſt, welke *Jan van Arkel* zy willen, dat met den Biſchop *Otto van der Lippe* in 't Jaar 1227. voor Koeverden zoude geſneuvelt zyn; maar of dit waar is, zoude ik niet durven vaſt ſtellen: want de Heer *Anth. Mattheus* levert ons uyt een oud handſchrift in zyn negende deel der Analecta Bladz: 147. een lyſt op, der Heeren die aldaar geſneuvelt

Digitized by Google

zyn, met den gemelden Bisschop, maar daar vind men geenen *Jan van Arkel* vermeld, die anders om zyne beroemtheid wel onder de eerſten behoorden geſtelt te worden.

Anderen ſtellen de ſtigtinge van GORINCHEM, op 't Jaar 1230. of 1231. *als Johan Gerbrandz. van Leiden Chron: Belg: Lib:* 22. *Cap. XI. Wouter van Goudhoeven, H. Kemp*, en meer anderen, en dan zou de ſtigting geſchied zyn, onder den Zoon van den gemelden Heer *Jan van Arkel*, die ook *Jan* genaamd wierd, en deze was getrouwt met *Maria*, des Graven Dochter van *Vernenburg*, Moeder *Benthem*.

De groote Kronyk *Diviſie* 16. *Cap. X.* ſtelt het jaar 1236. maar om dat zyn verhaal uyt dat van *Jan Gerbrandz: van Leiden* getrokken is, zou dit niet veel verandering maken, als dat de ſtigting dan onder *Jan van Arkel* bygenaamd de *Sterken* zoude begonnen zyn, zo dat 'er drie byzondere Stigters geboekt worden, en het nette tydperk is ons ook niet bekent, en by *Melis Stoke*, *Willem Procurator*, *Jan van der Beek*, vind men ook geen bewys om dit verſchil te vereffenen.

H. Kemp in zyne beſchryvinge van GORINCHEM, Bladz. 33. ſteld ook wegens den eerſtgemelden *Jan van Arkel*, niet veel geloof, hy ſchryft 'er dus van: „ 't is zo waarſchynelyk niet, dat *Jan* „ *van Arkel*, die met *Margreta van Ninive* of *Nivilles* trou- „ den, ... en in 't Jaar 1176. begon te Regeeren, en 1227. „ ſtierf, de Stad in 't Jaar 1212. zoude geſtigt hebben, maar in te- „ gendeel, om deze naarvolgende redenen.

„ *Otto* van Holland (dezen Heer *Jan* zyn Vrouws Moeders Va- „ der, verſtaat hier den eerſten Stigter) Zoon van Graaf *Dirk VI.* „ en van *Sophia* des Palsgraven Dochter van *Ryneggens*, kreeg na „ overlyden van *Otto*, zyn Moeders Broeder, die van Graaf *Her-* „ *man van Staalwyk* verſlagen wierd, het Graafſchap van Benthem. „ Hy had in de portie van zyn Erfdeel in 't Graafſchap van Holland, „ een klyne Heerlykheid, of een Dorpje met een Kaſteeltje, (dat „ nu den ouden Kerktoorn van GORINCHEM is,) genaamt *Wolfe-* „ *ren*, (waar van op dezen Huydigen dag nog *Wolferen-dyk*, en eenig „ land op *Wolferen* gezeid word,) bepaalt Ooſtwaards met de *Lin-* „ *gen*, daar die in de *Merwe* uytloopt, Zuidwaards den *Merwe-* „ *ſtroom*, Weſtwaards *Schelluyne*, en Noordwaards 't Land van AR- „ KEL."

Dezen Heer *Jan van Arkel*, getrouwt met *Maria* des Graven Dochter van *Vernenburg*, kogt met hulp van zyn Vader, en van zyn Schoonvader, dit *Wolferen*, van Graaf *Otto van Benthem*, welke Heerlykheid hy na zyn Vaders dood, by de Landen van ARKEL voegden; hy nu zelfs Heer zynde, en de ſchoone gelegentheid en bequaamheid van dit *Wolferen* ziende, heeft hem bewogen daar een Stad te bouwen, die de Hoofdſtad en Haven van 't Land van ARKEL zoude zyn.

En dus zoude Heer *Jan van Arkel* by koop, Heer van *Wolferen*, nu GORINCHEM, geworden zyn; maar de Geleerden houden dit zo zeker niet; *M. Voſſius* in zyne Jaarboeken, *Lib. IV.* meent dat hy het by Erfenisſe bekomen heeft, en ſchryft 'er dus van. „ Door

„ wat

Digitized by Google

„ een verdrag de Heer van ARKEL aan GORINCHEM gekomen is „ weete ik niet, zo hy het niet ten Huwelyk heeft gekregen, als hy „ des Graven van *Benthems* Dochter trouwden, die deze plaats toe- „ quam, het zy hier mede zo het wil, dit is zeker, dat hy in 't Jaar „ 1290. aan Graaf *Florus* wegens GORINCHEM, den Eed van ge- „ trouwigheid heeft gedaan."

De woorden van *Voſſius* moeten hier wel verſtaan worden, dat door GORINCHEM *Wolferen* moet verſtaan worden, terwyl het zeker is, dat door de Heeren van *Arkel*, en niet door de Graven van *Benthem* deze Stad geſtigt is.

Den Geleerden Heer *I. Pontanus Lib. VI. Bladz.* 167. op 't Jaar 1290. ſchryvende, zegt ook duydelyk, dat de Heer van ARKEL zyne Stad GORINCHEM, als een Leen op dien tyd van de Graven van Holland ontfangen heeft, zyne woorden luyden aldus: „ Ik be- „ vinden op dees tyd, dat de Heer van ARKEL zyne Stad, aan Graaf „ *Florus* van Holland ter Leen hadde overgegeven, en dat hy weder „ van den zelven Grave voor hem, en zyne nakomelingen, de Stad „ als een Leen van hem heeft ontfangen om te bezitten". Het ge- tuygenis van twee zo brave Schryvers, dat GORINCHEM in den Jaare 1290. een Leen van de Grave van Holland zou zyn geweeſt, komt verſcheyde Liefhebbers vreemt voor, en zy meenen, zo zulks waar was, dat men in die vinnige Oorlogen tuſſchen Hartog *Aalbert van Beyeren*, Graaf van Holland, zyn Zoon Graaf *Willem*, en de Heeren van ARKEL, daar wel gewag van zoude gemaakt zyn, dat men egter niet vind. Andere zyn van gedagten, zo zulks al waar is, dat het bygekomen is, om dat *Wolferen* daar GORINCHEM op gebouwt is, op den Hollandſchen bodem lag, uyt welken Hoofden de Heer van ARKEL in 't eerſt de Stad GORINCHEM van de Graven van Hol- land, ter Leen ontfangen heeft, maar dat zulks niet lang geduurt heeft, of zy zyn by gifte of koop, vrye Grond-heeren geworden, die van niemand als van God afhangende waren, van de regte waarheid vind ik geen nader berigt.

Den gemelden Heer *Ian van Arkel*, deede het Dorp *Wolferen* af- breken, en nieuwe Huyzen in forme van een Stad op die grond zet- ten, zo dat de plaats Stads gedaante kreeg; maar vermids hy in den optocht tegens de Stadingers in den Jaaren 1234. verſlagen wierd, geeft hy de volbouwing niet volbragt, maar zulks is naderhand door zyn Zoon *Ian van Arkel*, bygenaamd de *Sterken*, gedaan; en de Stad ſchynt van den beginnen af al zeer groot te zyn geweeſt, ver- mits my niet meer dan eene vergroting bekend is, en deze is in den Jaare 1574. gedaan, alwaar *H. Kemp* bladz: 281. aldus van ſchryft: „ In dit Jaar is de Stad vergroot, agter den Appeldyk, ende gemaakt „ de Kalkhaven".

Deze *Ian van Arkel*, die na zyn Vaders dood, Heer van GOR- INCHEM, en Landen van ARKEL geworden is, en geleeft heeft, tot den Jaaren 1275. en dus wel veertig Jaaren geregeert, deden de Stad bemuuren en ſterk maken, en byzonder aan de Weſtzyden, tegens Holland; alwaar hy met tien hooge en dikke Toornen, (behalve eenige klyne die naderhand nog opgerigt zyn) de Stad deede verſter- ken, en het is niet te twyfelen, of hy zal de Stad in een goeden

Digitized by Google

ſtand hebben gebragt, wyl hy zo lange jaaren geregeert heeft, te meer, om dat hy een Ryk en Vermogent Heer was. En dit dunkt my het zekerſte te zyn, dat men wegens den eerſten Heer en Stigter van GORINCHEM kan aanwyzen, te weeten, dat *Ian van Arkel*, die met *Maria* des Graven Dochter van *Vernenburg* is getrouwt geweeſt, omtrent den Jaare 1230. de eerſte ſtigting heeft begonnen, en onder zyn Zoon *Ian van Arkel*, bygenaamd de *Sterken*, voorts is volbragt.

Maar zeker Liefhebber, die verſcheyde aanteykeninge op de Beſchryving van GORINCHEM gemaakt heeft, wil deze Stad vry ouder maken, ja wel zo grys, dat zy voor weynige Steden in ouderdom behoeft te wyken, en hy brengt wel drie à vier plaatſen by, uyt oude ſchriften, ik zal dezelve den Leezer mede deelen, om te zien of hy het ergens getroffen heeft. Voor eerſt brengt hy by, een plaats uyt den ouden Schryver *Rigino*, Abt van Pruim, Lib. II. Pag. 426. alwaar geſproken word van een *Gundulfi Villa*, gelegen in *Batua*, dat is de *Veluwe*, alwaar eenen zekeren *Hugo*, door laſt van den Keyzer wierd gevangen, en de Oogen uytgeſtoken. Wat deze plaats belangt, was voor eerſt gelegen in de *Veluwe*, dat geen overeenkomſt met de legplaats van GORINCHEM heeft, daar by zie ik niet dat 'er eenige gelykenis tuſſchen *Gundulfi Villa*, dat is, het Dorp of Steedje van *Gundulfus* en *Gorkom*, of GORINCHEM is, zo dat zulke gisſinge, zonder nader bewys, niet aannemelyk en zyn. Dan brengt hy uyt den ouden Blaffert der goederen van *St. Maartens* Kerke te Utrecht nog twee plaatſen by, luydende aldus: „ In *Wer-* „ *kum* twee Kerken met de Landen tot dezelve behorenden, en „ dan nog acht andere Hoeven. In het Dorp of Steedje *Iodichem*, „ het derden deel van 't zelven ". Wat voor eerſt dit *Werkum* of *Werken* belangt, (in den Brief van Keyzer *Hendrik IV.* in den Jaare 1064. genaamt wierd *Werkenmeenden*) was geleegen aan de overzyde van de Rivier de *Merwede*, in den Lande van *Altena*, zo dat geene de minſte redene zyn, om hier GORINCHEM door te te verſtaan; het zoude eerder eenige gelykenis naar *Workom* hebben. En *Villa Iodichem* lykt 'er alzo min na, en hem nog myn, is daar de regte legplaats niet van bekent, en by gevolg ook geen bewys uyt te trekken.

Maar in den gemelden Brief van Keyzer *Hendrik IV.* word van een *Godekims Hofſtad*, bezyden *Werkenmeende* gelegen vermelt, en hier meent hy het altoos zeker gevonden te hebben, en om van *Iodichem*, *Godekim* te maken, wil hy dat door verandering van letteren de *I.* voor een *G.* of *Ie* op zyn Frans zoude gebruykt zyn, en niet *Iodichem* maar *Godichem* moet geſchreven worden. Zoete uytvindinge, op die wyze zal men alle naamwoorden ligtelyk konne drajen zo men die gaarne hadden; daar op merkt hy verder aan, hoe verſcheydentlyk *Godikims Hofſtad*, by ſommige Schryveren geboekt ſtaat, als by *Ian Gerbrands van Leiden*, *Cordekems Hofſtad*, hy meent zelfs dat dit een drukfout is, en egter by *Boxhorn Theatr. Holl. bladz.* 32. ſtaat ook *Cordekems Hofſtad*, dog in de Nederduytſche druk ſtaat *Godekems Hofſtad*. Zo hy ook meld zyn 'er die *Godekems Hofſtad* ſchryven. Hier op grypt hy dan *H. Kemp* by 't hair,

Digitized by Google

hair, en ſchryft dat hy onkundig is geweeſt, in den naam en Stigter der Stad GORINCHEM, en dat hy met zyne Fabeleuſe Gorrekens wel mag ſwygen, en alle die het met hem eens zyn. Want *Kemp* zelfs bladz. 66. zo hy ſchryft, vermelt op 't Jaar 1326. al een *Godden-poort*, zo dat hy meend hier mede nu het waare doel getroffen te hebben. 't Is waar, *Kemp* maakt alhier gewag van deze Poort, maar het ſchynt my toe, dat deze maar een geringe binnen-poort zal zyn geweeſt: want hy word by hem in de lyſt der Stads Poorten niet gemeld, en zo 'er eenige ſchyn was, behoorden die Poort onder de naam van *Godekins*, of *Cordekems-poort* bekent te zyn geweeſt; en dat hy wil dat *Villa Iodichem*, en *Godekins Hofſtad*, een en dezelve Plaats is, meen ik zeker dat misgetaſt is.

Villa word by de oude Schryvers voor een Stad, of altoos een Dorp genomen, en een *Hofſtad* betekent maar een *Hof*, *Tuyn*, *Bogaard* of ſtukje lands by een Huys gelegen, gelyk uyt veele oude Brieven kan getoont worden: daar by lag *Godekins Hofſtad* bezyden *Werkenmeenden*, aan de overzyde van de Rivier de *Merwede*, zo dat het op GORINCHEM niet kan paſſen; en de verſchyde plaatſen, daar dezen Heer GORINCHEM wil zoeken, geven genoeg te kennen dat hy 'er geen zekerheid van heeft. Dog kan iemand deze Stad zo gryzen tooyzel opzetten, het zal myn lief zyn, maar daar dienen bondiger bewyzen toe te zyn.

II. HOOFDSTUK.

Van Stads Naamreden, en waar die van afkomſtig is.

HEt is bekent, hoe dat de Oudheid-kenners haar gantſche verſtand hebben te koſten gelyd, om den regten oorſpronk der namen van onze Steeden en Dorpen op te zoeken, maar wat ſwarigheden zy ontmoet hebben, weet ieder die haare ſchriften gelezen hebben, zo dat veele zig gewend hebben, tot Verdigtzelen en Fabelen, om te voldoen aan 't geene waar van zy geen bewys en hadden. Wat de naam van de Stad van GORINCHEM belangt, deze word in de oude Brieven en Boeken zo verſchillig niet gevonden, als wel eenige andere Steden: men vind die geboekt GORNICHEM, GORINCHEM, GORINGHOM, en by verkorting GORKUM; ik zal de naam gelyk men heden ten dagen ſchryft GORINCHEM, in deze Beſchryving gebruyken.

Waar deze benaming van afkomſtig is, daar valt meer ſwarigheid over; en ik zie niet dat deze zaak ligt te vereffenen is, zo dat wy zo wel als voorige Schryveren, ons met waarſchynelyke gisſinge zullen moeten behelpen, en dan aan den Leezer overlaten, om te zien welke hem het waarſchynelykſte voorkomt.

Digitized by Google

Den Harmelyter Monnik, *Ian Gerbrantsz: van Leiden*, diſt ons zyn gevoelen aldus op, *Lib.* 22. *Cap. XI. Chronic. Belg. Pag.* 191. „ In die dagen was by ARKEL een ſterk Slot, toebehorende *Ian VIII.* „ Heer van ARKEL. Omtrent dit Slot woonde eenige Viſſchers, om „ dat de Rivier de *Merwede* daar begint te Ebben en te Vloejen, om „ het overvloeden der waterſtromen de *Maas* en *Waal*; welke *Waal* „ by *Thiel*, een Stad in Gelderland gelegen, is geſtopt geweeſt, op „ dat hy zyn loop niet meer zou hebben in de *Lingen:* maar nader- „ hand zig afkeerende in een dieper en breder ſtroom, na *Bommel*, „ omhelſt hy de *Maas* in de bovenſte en onderſte deelen van den „ Bommellerwaard. En om dat die Viſſchers, wonende by ARKEL „ wierden genaamt, armen of elendige Viſſchers, in het oude „ Duyts *Gorkens*, waarom men nog hedendaags plag te zeggen van „ zeer arme Menſchen, *gor* en *dor*, dat is de reden waarom deze „ Stad is genaamd GHORKUM, maar tegenwoordig GORINCHEM.

De Heer *H. Kemp*, in zyne Beſchryvinge van GORINCHEM Bladz. 34. en meer anderen met hem, volgen ook dit gevoelen, en hy voegt 'er dit nog by tot nader verklaringe: *Hem* een Engels woord, beduyd een Huys of Woonplaats, *Heim* een Hoogduyts woord betekend het zelven; na het Engels dan *Gor-hem* of *Gorchhom*, den *Hom*, Huys of Woonplaats der Gorrekens: op 't Hoogduyts *Gorheim* of *Gorg-heim*, den *Heim* of Woonplaats der Gorrekens, welk laatſte naaſt raakt Verder houd hy zig by het eerſte van den Harmelyter Monnik: maar dat *Heim* een Huys of Woonplaats betekent in de oude Brieven, ſpreekt den Geleerden *Iohan van der Does* wel duidelyk tegen, en betuygt het dikwils in de oude Brieven gevonden te hebben, betekenende een zekeren omtrek van eenig Land, Regtsgebied of Dorp: zo dat het beter na den omtrek van de oude Heerlykheid *Wolferen* zoude gelyken.

Matthys van der Houven in zyne Handveſt Chronyk *I. Deel* 2. *Boek* ~~*blade. 115. ſchryft*~~ wegens de benaminge aldus: „ GOR- „ INCHEM, een overvloedige en wel ryke Stad, is van kleyne „ berooide Viſſerkens, die men (ſpotswyze) Gorrekens noemde, „ tot groote rykdom geraakt; deze hadden hunne Hutten aan de „ Stilſloot in de Rivier de *Lingen*". Andere zeggen, dat deze Stad is genaamd na *Gorischem*, van 't *Huys* ofte *Heim* van *Goris* of *Ioris van Arkel*, dog dit laatſte gevoelen heeft by de Liefhebbere nooit veel ingang gevonden: want in de Stamlyſten der Heeren van ARKEL, by wie die ook opgeſtelt zyn, vind men nergens geen *Georgius*, of *Goris van Arkel* vermeld.

Den Heer *Lambert ten Kate*, in zyne aanleydinge tot de kenniſſe van het verheve deel der Nederduytſche Spraken *II. Deel bladz.* 637. geeft ons eene verklaring op, van het woord *gorre* of *goor*, en zegt dat *gorre* een vuyl en gurig Menſch, of iets dat met vuyligheid beſmet is betekent. *Goor* betekent een Poel of ſtilſtaande Water, dat vuyligheid en ſtank onderworpen is: ook betekent *goor* een aanſpoeling van ſlyk, dat zig als een nieuw land boven het water vertoond, en droog land word. Dus zou *goor* of *goorheim*, afkomſtig konnen zyn van eenige nieuwe aangeſpoelde landen, welke bequaam gemaakt zyn, om een gedeelte van deze nieuwe Stad op te bouwen,

en

Digitized by Google

en haare naam aan deze Stad gegeven hebben. Altemaal gisſinge zonder grond, en wy laten den Leezer zyn vryheid om genoegen te nemen, misſchien zal ons nog wel een zekerder berigt ter handen komen.

III. HOOFDSTUK.

Van de Gelegentheid, Hoedanigheid, Grootte, Poorten enz. dezer Stad.

HOe dat veele Schryveren met eene groote verheventheid, de aangename gelegentheden onzer Steden en Dorpen, hebben beſchreven is genoeg bekend; de eene Stad word om zyne vrugtbaare Landsdouwe, de anderen om zyne vermakelyke Rivieren, ten top gevyzelt, en geeft een vermaak in 't leezen aan de Liefhebberen die zulks niet bekend is.

De Stad GORINCHEM gelegen in het lage eynde van Batavia en het Land van ARKEL, waar van zy de Hoofdſtad is, leid van rondſomme met zeer vrugtbaare Landsdouwen, en vooral van klaverryke Weyden; ten Ooſten heeft zy tot nabuuren, de Stad en Landen van *Vianen*, *Hageſtyn*, *Everdingen*, *Leerdam*, enz. ten Westen grenſt zy aan *Zuyd-holland*, van welke zyde zy tot nabuur heeft, den beroemden en grooten *Alblaſſerwaard*, waar mede zy in eenen Dyk beſloten leyd, en werd alleen door den Zouwendyk van dezelve afgeſcheiden, en heeft van die zyde ook de Stad *Dordrecht* in 't gezigt. Van de Noordzyde word zy beſloten in haare Landen, door de Rivier de *Leck*, alwaar de Stad *Nieuwpoort* en *Schoonhoven* hare nabuuren zyn. Van de Zuidzyde word zy van de Scheepryke Rivier de *Merwede* beſpoeld. Dewelke haar van deze zyde tot een onwinbaare Waterveſt diend. Aan de overzyde van de Rivier leyd het Steedje *Woudrichem*, en 't Land van *Altena*, en het aanzienlyk Fort *Loeveſtyn*, met een menigte Dorpen daar ontrend gelegen: zo ſommige ſchryven kan men by helder weer, op den Toorn twee en twintig Steden zien leggen, behalven een groot getal van aanzienlyke Dorpen.

De Rivier de *Lingen*, ſnyd deze Stad midden door, en loopt in de Rivier de *Merwede*, zo dat zy tot een voortreffelyke Have diend, en Stads Waterveſten volop vuld, zo dat deze Stad zo wel als een van onze Steden, op zyne aangename en vrugtbaare Landsdouwen, en waterryke Rivieren roemen mag.

Door het groot getal der naby gelegene Steden, en vooral aanzienlyke Dorpen, worden de Inwoonderen van alles volop voorzien; men kan van alle zyde, met Schepen en Wagens alles gemakkelyk toevoeren, en het getal der Wagens die hier ſomtyds op de Markt komen, is byna ongelooflyk; zo als in 't vervolg zal aan-

Digitized by Google

aangetoont worden. Het groot getal der Wateren ontrend deze Stad gelegen, levert den Burger overvloed van Vis, waar onder den geurigen Zalm niet van de minſten is. De graſige en klaverryke Weyden, leveren een groot getal van vette Oſſchen, Koejen, Schapen enz. op, als mede overvloed van Boter en Kaas; en de Bouwlanden veelderley zoorte van ſchoone Granen: vette Hoenderen, Ganzen en Endvogels enz. zyn 'er in overvloed, zo dat den Inwoonder van alles kan gediend worden, waar zyn luſt toe trekt, en voor een civiele prys.

De Schepen van boven langs de Rivieren *Ryn* en *Maas* na beneden ſtevenende, als ook die van beneden na boven vaaren, moeten langs de Rivier de *Merwede* haare Veſten paſſeeren, aanleggen, en 's Lands Tollen betalen, zo dat haare Wallen dagelyks met een goed getal Schepen voorzien zyn, waar by den Inwoonder niet qualyk vaard. Daar by is hier een friſſche en gezonde lugt, en alle vuyle en ſtinkende dampen, worden door het aangename en zoete Water gezuyvert, waarom het van ouds zeer Volkryk is geweeſt.

Wat de gedaante van de Stad aangaat, zy is byna in een ronde form gebouwd, dog iets meer uytgeſtrekt in de lengte als in de breette, van binnen met veel ruyme en luſtige Straten doorſneden, hebbende een deftig Markt-pleyn, en eene voortreffelyke Haven, de Rivier de *Lingen*, lopende midden door de Stad, waar in de Schippers goede legplaatſen hebben, om hunne goederen te loſſen en te laden.

Rondſom is de Stad met ſwaare Wallen, Muuren en Bolwerken voorzien, en is de Sleutel van ons Land, aan de Gelderſche zyde, alwaar zy veel aanſtoot en overlaſt heeft moeten lyden, zo als hier na, onder Stads geſchiedeniſſe zal worden verhaald.

De Stad is van ouds van binnen in vyf Wyken verdeeld geweeſt, en iedere Wyk had een byzondere Thezorier, of Ontfanger van Stads ~~inkomſten, &c~~ als nog breder zal getoond worden.

I. De eerſte Wyk ſtrekte van de Noordzyde van de Burgpoort, tot de Arkel-ſtraat.
II. Wyk, van de Zuyd-ooſt zyde van dezelve Poort, tot de Markt en Mole-ſtraat toe.
III. Wyk, de Noord-weſt zyde van de Arkel-ſtraat, met de Noordzyde van de Gaſthuys-ſtraat, tot de Kanze-poort toe.
IV. Wyk, van de Weſtzyde van de Mole-ſtraat en Markt, de Zuydzyde van de Gaſthuys-ſtraat, tot de Kanze-poort toe.
V. Wyk, de Voorſtad van de Weſtzyde.

De Stad was oudtyds voorzien met agt Poorten, door welke men na buyten kon gaan en ryden; dog het getal is naderhand vermindert, zo in de optellinge blyken zal.

I. De *Burg-* of *Dalem-poort*, aan de Ooſtzyde, waar mede men na dien beroemden Arkelſchen Burg ging, en na het Dorp *Dalem*, waarom zy eene dubbelde naam voerden.
II. De *Hooſd-poort*, aan 't Zuyden van de Stad, door welke men na de Stads Timmerwerf ging.
III. De *Blauwe-poort*, tegen de Born-ſteeg over, daar mede ging men na de Schepen die aan de kade lagen.

IV. De

Digitized by Google

De STA GORINCHEM, van de Zuid zyde te zien.

Teunis Horneer excudit, 1755.

J. C. Philips fecit, 1755.

Digitized by Google

Digitized by Google

Aanwyzing der voornaamste Gebouwen.

a. Stadhuis.
b. Groote Kerk.
c. Kapel.
d. Waalsche Kerk.
e. Remonstranten Kerk.
f. Doele.
g. Gasthuis.
h. Weeshuis.
i. Oude Vrouwenhuis.
k. Posthuis.
l. De Tol.
m. Water Poort.
n. Arkel Poort.
o. Kanse Poort.
p. Dalem Poort.
q. Gevangen Poort.
r. Nieuw Magazyn.
s. Nieuwe Sluizen.
t. Huis en Tuin van den H.r van Krimpen.
u. Huis van Peffenrode.
v. Nieuwe Werken.
x. Arm. Huis.

De Linge

10 20 30 40 50 60
Rynlandsche Roeden.

DE MERWE

GRONDTEKENING van de STAD GORINCHEM. Staat van het Bestuur enz. te Gorinchem, gedaan Anno 1748. zie bladz. 29.

Digitized by Google

IV. *St. Chriſtoffels-poort*, tegen over het Oude Vlies, met deze ging men na de Schepen op de Haven: dog beide deze Poorten zyn in den Jaare 1573. afgebroken, latende alleen een kleyn Klinket by de Graafelykheids Tol, zo dat het getal doen verminderd is.

V. De *Wolferſe-poort*, deze was eene der oudſte, men ging 'er mede na *Wolferen*, waar van zy haare benaminge gekregen hadden. Maar na dat Hartog *Willem van Beyeren*, Graaf van Holland, meeſter van GORINCHEM geworden was, liet hy deze Poort afbreken en liet 'er een ſterk Kaſteel bouwen, zo dat de Stad van agt Poorten drie quam te verliezen.

VI. De *Kanze-* of *Kanzelary-poort*, in het Weſte van de Stad, deze word mede onder een der oudſte geſtelt.

VII. De *Hooge Arkel-poort*, uytgaande van den Kortendyk, wanneer die is geſtigt vind men niet vermeld, maar ſchynt ook al oud te wezen. Deze is omtrend den Jaare 1630. afgebroken.

VIII. De *Lage Arkel-poort*.

In den Jaare 1642. wierd de Stad aan de Waterzyde met een nieuwe en fraje Poort voorzien, en de *Water-poort* genaamd, om dat men door dezelve na de Rivier de *Merwede* gaat, door deze Poort is gedurig veel gegang, zo na buyten, als van buyten na binnen.

Wat de uyterſte grootheid van de Stad belangt, daar vind ik de regte rekening niet van: de Heer *H. Kemp* in zyne Beſchryving dezer Stad, Bladz. 35. begroot dezelven in zynen omtrek te zyn drie duyzent Paſſen, of drie hondert zesendertig Roeden, ieder Roede op twaalf Voeten gerekent; en telt die aldus op: van de Burg-poort tot de Kanze-Poort agt hondert Paſſen, of hondert en zeſtig Roeden; van de Hooge Arkel-poort, tot aan het Tolhuys by de Water-poort, en zo voorby den Blaauwen Toorn duyzent vier hondert en veertig Paſſen, of twee hondert agt en tagentig Roeden; volgens deze tellinge krygt hy maar twee duyzend twee hondert en veertig Paſſen, maar wel vier hondert agt en veertig Roeden, dog dat hier eenige poſten worden overgeſlagen, dat is zeker genoeg, zo dat men op deze Rekening geen ſtaat maken kan. Wat de groote der Stad tegenwoordig is, zo vind ik in eene aftekening van den Jaaren 1750. hare lengte deze, van de Kanze-poort tot de Dalem-poort twee hondert en zes roeden; en hare breete, van de Arkel-poort tot de Water-poort hondert en vyfenveertig roeden Rynlandſche maat: en de nette grooten is in de nevens ſtaande gronttekening te zien.

In den Jaare 1312. zo den gemelden Schryver zegt, was de Stad reeds digt betimmert: want op dees tyd Heer *Ian van Arkel*, van Keulen t' huys komende, bragt eenige Vadors Kruys-Broeders mede, met dat voornemen om in zyne Stad een Klooſter te ſtigten, maar hy alles wel beziende, vond hier toe zo veel lege plaats niet. Zeker Liefhebber onzer Vaderlandſche Oudheden, merkt hier op aan, dat *H. Kemp*, en die hem hier in volgen, zeer mistaſten: en daar zyn veel blyke by de hand, die het tegendeel bewyzen, en dit komt my waarſchynelyker voor; want de Stad had toen maar omtrent tagentig jaaren in wezen geweeſt, en het is niet te denken, dat

Digitized by Google

de grond toen al zo digt betimmert is geweeſt, maar daar zullen andere redenen onder verborgen hebben gelegen.

Ik vinde maar *eene* vergroting, zo ik reeds gezeid hebbe van deze Stad, en deze is in den Jaare 1574. geſchied, wanneer de Stad agter den Appeldyk wierd uytgeleid, en de Kalkhaven gemaakt, welke vergroting zo Ecſesſief niet is geweeſt, zo dat de Stad van den beginnen aan, al groot in zynen omtrek ſchynt geweeſt te zyn. En den gemelden *H. Kemp Bladz.* 126 ſchryft: dat in den jaare 1388. op Kruysnagt, of den 14 September, door een fellen brand wel vyftien honderd Haardſteden in den aſchen wierden gelegt. 't Is waar dat dit getal vry groot is, als men aanmerkt, dat alles niet quam te verbranden, maar men moet ook weeten, dat in een Huys ſomtyds drie à vier haardſteden gevonden wierden, zo dat het getal der Huyzen niet wel te begrooten is.

Dit is evenwel waar, dat de Stad van Gorinchem in een lyſt der haardſteden van den Jaare 1515. onder tien Steden het meeſte getal telt, gelyk uyt de volgende lyſt blykt.

Steden	Haardſteden	Steden	Haardſteden
Schiedam	470	Heusden	247
Gorinchem	700	Naarden	500
Schoonhoven	460	Geertruydenberg	280
Woerden	267	Wisop	205
Oudewater	335	Muyden	100

Maar terwyl men uyt het getal der haardſteden, niet wel een getal der Huyzen opmaken kan, zo zal ik uyt een Quohier der Verpondinge van den Jaare 1632. tonen, dat GORINCHEM op die tyd de meeſte Huyzen van zeſtien Steden hadde; zo dat het zekerlyk groot en Volkryk moet geweeſt zyn:

Steden	Huyzen	Steden	Huyzen
Gorinchem	1588	Edam	1141
Monnikkendam	818	Medenblick	818
Purmerent	457	Geertruydenberg	430
Schiedam	1378	Naarden	417
Woerden	528	Oudewater	516
Wisop	341	Schoonhoven	656
Woudrichem	156	Heusden	645
Briel	1080	Goedereden	206

Hier uyt blykt, dat deze Stad al vroeg van matelyke groote moet geweeſt zyn, en van tyd tot tyd merkelyk aangenomen heeft.

IV.

Digitized by Google

IV. HOOFDSTUK.

Van het Wapen der Stad, en wat het zelve te kennen geeft.

TOen de Stad GORINCHEM door de Heeren van ARKEL gestigt was, wierd aan dezelve ook een Stads Wapen geschonken, het welk nog ten huydigen dagen op Stads Zegels en Vanen word gebruykt, hoewel het zeker is, dat by verandering van 's Lands Heeren, hier ook verandering in is voorgevallen. Het oude en eerste Wapen der Stad GORINCHEM word ons verbeeld geweest te zyn, *twee roode Toornen met een Hemelsblaauw dak gedekt, op een verguld Veld*, zo als het ons word vertoond, van den geleerden Heer *Boxhorn*, *Theatrum Hollandie*, en zo staat het ook voor Stads gedrukte actens verbeeld: en zo men *H. Kemp* en *Sligtenhorst* mogt geloven, zouden de eerste Heeren van ARKEL den Naam van *Heeren van der Toornen* gevoert hebben; maar terwyl niemand die haar daar in gevolgt zyn, eenig bewys weten te geven, zo houde ik het voor losse gissinge. Dat de Stad GORINCHEM in den beginnen zo een Wapen heeft gevoert, spreek ik niet tegen, het zelve is voor deeze aan veele Steden gemeen geweest.

Van ouds voerden *Utrecht* tot een Wapen, een verheven Burgt met vier Toornen ter zyden: *Dordrecht* een Burgt of Kasteel, zo als by den Geleerden Heer *Anth. Mattheus*, *Nobilitate*, *Blad.* 333 en 1029. kan nagezien worden. Het oude Wapen der Stad *Delft*, was een Kasteel, en daar na twee Poorten met Toornen; het eerste verbeelden het Kasteel door Hartog *Govert met den Bult* opgericht; het twede de dubbelde Poort, by vergroting van *Willem II.* Graaf van Holland gestigt: en ik zoude het van veele andere Steden konnen aantonen, dog het zy genoeg. En zo komt het myn waarschynelyk voor, dat het Wapen dezer Stad, van den Keyzerlyken Burgt, of Burg-poort, door de Heeren van ARKEL in den beginnen gestigt, zal afkomstig zyn; en zo komen wy de beste Oudheid-kenners nader, welke menen dat de oude Wapens der Steden, zekere verbeelding hebben, van hun eerste beginzel, of eenig byzonder gebouw vertoonende; maar dat de eerste Heeren van ARKEL dusdanig Wapen hebben gevoerd, of Heeren van der Toornen zyn genaamd geweest, zal ik tot nader bewys op de lye zetten.

Dit Wapen voerde de Stad GORINCHEM, tot dat zy onder de Voogdye van 't Graafschap van Holland quam: want na dat Hartog *Willem van Beyeren* Graaf van Holland, naar veel Oorlogen Heer van GORINCHEM en Landen van ARKEL geworden was; zo deede hy niet alleen dien beroemden Burgt afbreken, maar ook het Stads Wapen vernietigen, om zo de geheugenisse der Heeren van ARKEL, in eene eeuwige vergetenis te brengen, stellende het zyne in deszelfs plaats; zynde vier Leeuwen gequarteleert met het

Digitized by Google

Wapen van Holland. Maar in den Jaare 1441. wanneer Hartog *Philips van Bourgonien*, Graaf van Holland, en Heer van GORINCHEM en Landen van ARKEL was, wierd het Stads Wapen weder verandert, zo als uyt den volgenden Brief te zien is.

„ *PHilips* by der Gratien Gods Hartog van Bourgonien, enz. al-
„ zo onze Onderzaten, Poorters van GORINCHEM, in haar
„ Zegel tot nu toe gebruykt hebben, vier Leeuwen gequarteleert,
„ dat het Wapen van Henegouwen en Holland is. Zo hebben wy
„ deze Stad (om dat eenige andere onzer Onderzaten 't zelve Wa-
„ pen hebben;) geoorloft met dezen Brieve: dat zy in haar Zegel
„ en Banieren, mogen zetten onze Wapenen, die wy op dees tyd
„ voeren, en in zulken order, als zy de andere tot op dezen dagen
„ gevoerd hebben. Gegeven den 10 Julius 1441. Was getekent,

Vrieze.

„ By myn Heer den Hartog, Graaf van Holland.

Maar by verandering van Staats zaken, is het Wapen der Graven wederom vernietigt, en het oude Wapen op den Throon gezet. Van het oude Wapen der Heeren van ARKEL, zal ik hier na breder ſpreken, in het Hoofdſtuk van hunne Levensbedryven, zullende daar beter te pas komen.

V. HOOFDSTUK.

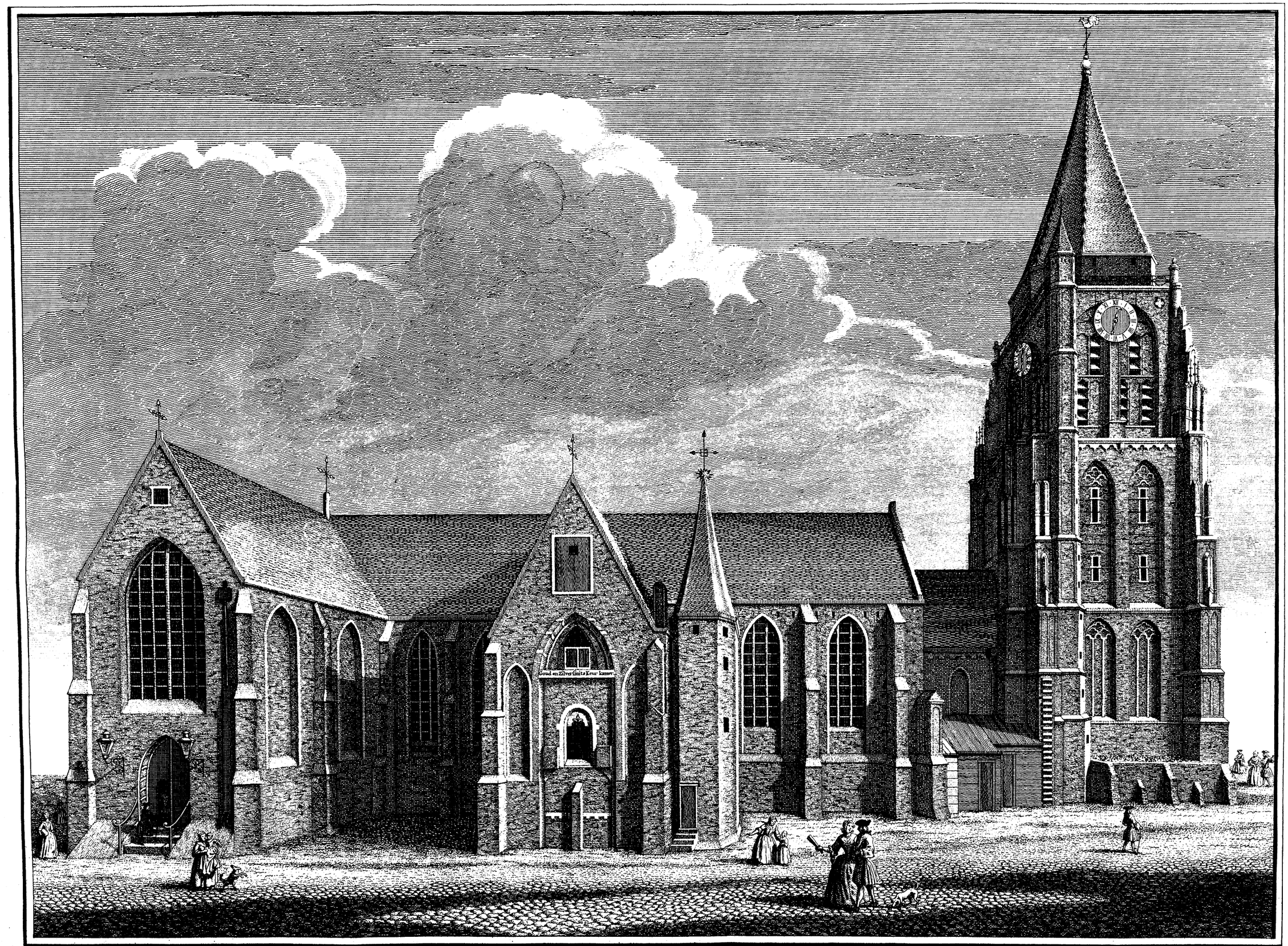
Van de Geeſtelyke Gebouwen der Stad, Kerken, Kloofters, Kapellen, Godshuyzen, enz.

VOlgens het voorbeeld onzer Voorvaderen, zullen wy tot de Geeſtelyke Gebouwen treden, dewelke by hen den eerſten rang bekleden. Na dat den Stigter, Heer *Jan van Arkel*, de Huyzen van het Dorp *Wolferen* had laten afbreken, zo wierd de Kerk van dit Dorp, die een weynig landwaards in lag, ook afgebroken; het Kaſteel van *Wolferen*, zo eenige Schryvers melden, wierd tot een Godshuys voor de Inwoonders gemaakt, en de Heer *H. Kemp*, ſchryft 'er Bladz. 35 aldus van. „ De ſteenen van de afgebroken Kerk van *Wolferen*,
„ wierden gebruykt tot het maken van een Kerk, aan den zelven
„ Toorn, (verſtaat hier den Toorn van het Kaſteel,) nu nog de
„ grootſte Kerk van GORINCHEM; maar of den Toorn toen zo
„ hoog was als hy nu is, of dat 'er een ſtagie op gemetzeld wierd,
„ of dat hy toen van de grond op gemetzelt is, ('t geen ik het
„ beſt geloof,) is my onbekent: zo hoog kan niet wezen, om dat
„ het een klyn Kaſteeltje genoemd word, en den Toorn een groote
„ hoogte heeft; een ſtagie opzet, en blykt niet uyt het werk, om

„ dat

Digitized by Google

Digitized by Google

J. C. Philips fec. 1754.

SINT JANS = of GROOTE KERK tot GORINCHEM.

Teunis Horneer excudit, 1755.

Digitized by Google

„ dat het eene hand ſchynt te wezen: maar het is geloofliyker, dat „ het Kaſteeltje in het werk gevoegt of gebruykt is, na deszelfs ge„ legentheid geheel of ten deelen, zo als de uytſtekende kante na „ het Zuyden en Noorden nog eenigſints uytwyzen. Maar *Aard* „ *Kemp* zegt, dat de Kerk is geſtigt aan den Toorn, zynde het nu „ nog de muuren van het Kaſteeltje, hebbende de Kerk drie Pan„ den, en twee Chooren, zynde na lange Jaaren begonnen een „ nieuw muurwerk van graauwen Arduyn, maar onvolmaakt weder„ om afgebroken". Dit verhaal komt meeſt overeen, met dat van *Jan Gerbrands van Leiden*; maar als men met aandagt den Toorn en Kerk beſchouwt, zo zal een iegelyk die maar eenigſints de Bouwkunde verſtaat, met myn moeten toeſtemmen, dat dit Kerkgevaarten een gebouw is, van nieuws uyt de grond opgehaalt, en geen vermaakzel van een Kaſteeltje.

Maar dat dit Kaſteeltje, by de eerſte ſtigting, tot een Kerk of Godshuys is gebruykt, komt my niet onwaarſchynelyk voor, te meer, wyl het zeker is, dat by de eerſte ſtigting het getal der Inwoonders niet groot zal zyn geweeſt; daar by zal den Heer van ARKEL in den beginnen, zyn handen vol genoeg gehad hebben, met Timmeren van *Huyzen*, het maken der *Wallen*, *Veſten*, *Poorten*, enz. Maar na dat alles in ſtaat was gebragt, en het getal der Inwoonderen merkelyk aannam, zal deze Kerk door de Heer van ARKEL gebouwt zyn, maar deszelfs begin en eynden is myn onbekent; maar dat de matrialen, zo van de oude Kerk van *Wolferen*, als van het Kaſteeltje, tot deze Kerk zyn gebruykt, en dat ter plaatze daar den Toorn van het Kaſteeltje geſtaan heeft, den Toorn der Kerke gezet is, en de oude Fondamenten op de overeen komende plaatzen zyn blyven zitten, wil ik niet betwiſten. Het is te meer geloofbaar, dat in deze Stad een geheele nieuwe Kerk is gebouwd, dewyl een ieder weet, hoe prägtig de Heeren van ARKEL waren, om hunne groote Rykdommen; waarſchynelyk zo het my voor komt, is het geſchied, onder den Heer *Jan van Arkel*, bygenaamt de *Sterken*, te meer: om dat dezen Heer, en zyne Gemaalinne in deze Kerk begrave zyn, zo als wy nader zullen verhalen. Ik vinden in een heel oud briefje aangetekent, dat deze Kerk in den Jaare 1263. den derden Zondag na Paaſchen, onder toeloop van een groot getal Menſchen Ingewyd wierd, met drie Altaaren, en het Kerkhof.

Het is een heerlyk en deftig Kruysgebouw, pronkende met twee Chooren en drie Panden, ter eeren van den H. Biſchop *Martinus* en *Vincentius* ingeweid, zo dat zy van ouds twee Schuts-Heyligen hadden, eene manier in die tyd gebruykelyk. De uyterlyke gedaante van Kerk en Toorn, kan den Lezer in het nevenſtaande Afbeeldzel zien.

Deze Kerk is van binnen ook een heerlyk gebouw, en de bouwkunde in alles wel waargenomen; den Buyk der Kerke ruſt op twaalf Pylaaren, waar van twee als een vierling aaneen gevoegt, onderſchragende de boogen van de genoemde zydwelfzels. In dezelve hangen vyf Kronen, twee ieder met vierentwintig Armen, twee ieder met zeſtien Armen, en een in het midden konſtig gedreven, uyt driehonderd en vyfenzeſtig ſtukken, alle in malkander ſluyten-

Digitized by Google

de, zynde ook met vierentwintig Armen, gemaakt door den Konſtenaar *Willem van der Burg.* Wiens wederga men zegt niet gezien te zyn, dan één in Duytsland, door den zelven Konſtenaar gemaakt. Op de zyde vind men deze volgende woorden:

Vyftien maal hondert jaar en agt en tagtig even
Men ſchreef, toen ik volmaakt was door de konſtige hand;
Van Willem van der Burg, *die door den geeſt gedreven,*
Tot cieraat dezer Kerk, bruykte zyn kloek verſtand.
A. Vosbergen.

Als men ſchreef agt en tagtig jaaren geſtaakt,
Heeft Mr. Willem van der Burg, *deze Kroone tot* Gorkum *gemaakt.*

Het Orgel boven de Tooren deur, is çierlyk met Schilderwerk opgeſchikt: het werk ruſt op agt Pylaren, gevende dezelve een mooi geluyd; de groote der Kerk is in haare lengte hondert vyfendertig Voeten, en breet negen-en-negentig Voeten, haare hoogte is drie-en-zestig Voeten: tuſſchen den Toorn en Orgel, zynde het middelpand langer dan de zydpanden zeven-en-dertig Voeten, en dertig Voeten breet, het Portaal voor de Zyd-deur, aan de Noordzyde, is vyfendertig Voeten lang, en dertig Voeten breet, ſtaande deszelfs banken en geſtoeltens in zo een nette order als elders.

Oudtyds pronkte deze Kerk met zeer heerlyke Altaaren, koſtelyke Ornamenten, Standbeelden, Schilderye, en Graftomben, welke byna alle, in de Beeldſtorminge, als na het overgaan der Stad, zyn vernield.

Het Choor is tweën verdeelt, deszelfs groote is agtenvyftig Voet in haare lengte, en zesenzeſtig Voet in haare breete; oudtyds droeg het de naam van ons Lieve Vrouwen Choor, in 't welke de Heere van ARKEL een voortreffelyke Graft-kelder hadden, waar in men neder klom langs eene trap, waar in veele Heeren en Vrouwen van dit Adelyke geſlagt begraven zyn, en hebben daar geruſt tot den Jaaren 1604. wanneer de gebeentens ontgraven, en byeen, onder een verheve Tombe weder ter aarden beſtelt wierden, alwaar door *A. Kemp* dit volgende Graffſchrift wierd gemaakt, boven de Tombe.

Johan van Arkel de negenſte Heer, wilt dit volgende (Cronyke) onthouwen,
Heeft Ao. 1212. *tot 's Lands eer: de Stad Gorkom en deze Kerk doen bouwen.*

Het getal der Altaaren in deze Kerk was wel drie- of vierentwintig, dog al de namen der zelve zyn myn niet bekend.

I. *Het Hoofd Altaar*, dat ter eeren van de Patroonen der Kerke Ingewyd was. Dog hier bezit ik het Origineele niet van.

II. *Het Altaar van onze Lieve Vrouw.* Deze ſtond in ons Lieve Vrouwe Choor, by de Graft-kelder der Heeren van ARKEL, die ontrend den Jaare 1300. of iets eerder, dezelve geſtigt heeft. In den Jaare 1496. den 18 van Zomermaand beloofde *Jan de Sager*, *Jan van Santen*, en *Arend Arendsz.*, voor Schepenen, dat zy onder het Altaar-tafel zoude doen Maken een geſnede Kooker, de

Stam-

Digitized by Google

Stamme *Jesse* verbeeldende, welk werk zy aannamen voor het eerstkomende Feest van Paasschen te volbrengen, heel cierlyk na het Patroon daar van gemaakt, en het in konst eer beter als slegter uyt te voeren. Het is een fraay Konst-stuk geweest, maar wierd in de Beeldstorming vernield, hoewel sommige willen, dog zonder grond, dat by eenige Liefhebbers nog overblyfzels daar van zyn. Aan dit Altaar was ook een Broederschap gestigt of opgerigt: want in den Jaare 1491. den 6 Maart, beloofde de Gilde-meesters aan Schepenen, dat zy het kostelyke Tapyte kleed waar in onze *Lieve Vrouw* zeer konstig geborduurd stond, en aan het Gilde door Juffr. *Lysbet van der Haar*, Weduw van *Medard van Marle*, voor deze hier Tollenaar, geschonken was, nooyt zouden vervreemden of verkopen, want het wierd om zyne weergaloze konst, van veele Liefhebbers gezogt. *Jan van Arkel* heeft dit Broederschap opgerecht en met eenige inkomste voorzien; maar de tyd is niet net bekent. De verdere Ornamente en Altaar cieraden, waren alle even kostelyk, meest door de Heeren van ARKEL geschonken, die in alles hunne pragt lieten zien.

III. *Het Altaar van St. Barbara.* In den Jaare 1489. maakten *Adriaan Jansz.* zynde een Beeldsnyder, een deftig Altaar-tafel, aan dit Altaar, waar in *St. Barbara* en haare Marteldood verbeeld stonden. Aan dit Altaar was een Broederschap ter haarer eeren opgerecht; ik heb een Register gezien van verscheyde Persoonen, die nog in den Jaare 1517. in dit Broederschap ingeschreven waren. Het Genootschap moest alle week een Mis op hunne kosten aan dit Altaar laten leezen, en 's jaarlyks een eeuwigdurend Jaargetyde voor de Overledene Broeders en Zusters laten doen, deze Mis wierd door den Pastoor gedaan, en trok daar voor een Pont Hollands; en de Priester voor de weekelykze Missen tien Ponden 's Jaars.

IV. *St. Pieters Altaar*, dezen Altaar word in een Brief van het Jaar 1386. al vermeld, en was met vier Misse ter week belast; in den Jaare 1405. was *Jan Claasz.* Kanonik, den Vikaris daar van.

V. *St. Catharina's Altaar*, dit vind ik op het Jaar 1400. vermeld: en in den Jaare 1455. wierd 'er een konstig Altaar-tafel opgemaakt, de Marteldood van deze *H. Maagt* verbeeldende, waar voor betaalt wierd twintig Ponden Hollands. In een Brief vind ik vermeld; dat den Heer *Cornelis Calf Adriaansz.* en zyn Vrouw *Judit Vossen* Dogter, Stigters van dit Altaar zyn geweest, en schonke aan het zelve verscheyde goederen; dog vermits deze stigting iets later als in den Jaare 1400. voorgevallen is, zo denk ik dat het maar een vermeerdering van inkomsten, of stigting van een Vikarye zal geweest zyn.

VI. *Het Altaar van het H. Kruys*, dit was in den Jaare 1365. al in weezen, want op dees tyd *Otto van Arkel* horende, dat zeker Borger van GORINCHEM, *Hendrik Kannemaker* door onkuysche driften, veele Maagden en Weduwen had geschonden en bedrogen, en zulks in zyne Stad niet wilden dulden, nog ongestraft laten, vervolgden dezen onkuyschen Boef, welke om Heer *Ottoos* handen te ontvlugten zig in de Kerk begaf, om de Kerkelyke vryheden te genieten: Heer *Otto* de Kerkelyke vryheden niet willende

Digitized by Google

lende ſchenden, en veel minder nog dezen Booswigt vry laten, liet een groote Verwers kuyp in de Kerk brengen, welke hy voor het *H. Kruys* Altaar over hem deed ſtulpen, tot hy van den Biſchop verlof kreeg om hem uyt de Kerk te mogen halen; en deed hem tot verdiende ſtraf den kop afflaan. Nader berigt vind ik van dit Altaar niet, het is zekerlyk een der outſte geweeſt.

VII. *Het Altaar van St. Joris*, dit wierd in den Jaare 1423. door Borgermeeſteren en Schepenen, met verlof van Hartog *Ian van Beyeren*, Graaf van Holland aan de oude Schutters geſchonken; maar de ſtigting is my onbekent. Het Genootſchap der oude Schutters hadden haar eygen Vikaris, die op de geſtelde tyden den Godsdienſt voor haar moeſt verrigten. Het was met koſtelyke Ornamenten voorzien, zo dat het voor weynige in pragt behoefde te wyken: boven het zelve ſtond *St. Ioris*, met zyn Speer te Paerd zittende verbeeld, welke van de Schutters voor hunnen Patroon, of Schuts-heylig gevierd wierd.

VIII. *Het Altaar van Bosmas en Damianus*, dit is in den Jaaren 1465. door het Gilde der Heelmeeſters geſtigt, die het tot hunnen dienſt gebruykten, zo als in 't vervolg zal blyken, als van de Gildens geſproken word. Zy hadden ook hunnen eygen Vikaris tot verrigtinge van den Godsdienſt, die Jaarlyks daar zyn geld voor trok. Het was niet minder als het vorige van alles voorzien, en wierd in den Jaare 1466. met een konſtige Altaar-tafel voorzien, en een zilvere Kelk aan dezelve geſchonken, en meer andere Ornamenten.

IX. *Het Altaar van St. Agnes*, dit vind ik op het Jaar 1465. vermeld, maar is naderhand afgebroken en verplaatſt, het ſtond aan de Zuydzyde der Kerke. *Geertje Ians* Dogter had een weekelykze Miſſe aan 't zelve geſtigt; waar toe zy Legateerden zes Mergen Lands.

X. *Het Altaar van St. Jan den Dooper*, dit Altaar wierd in den Jaare 1562. door het Gilde van de Kleermakers, Wandſnyders en Droogſcheerders gebruykt, zo als in 't vervolg blyken zal; het was van alles ook deftig voorzien, maar de byzonderheden vind ik niet vermeld.

IX. *Het Altaar van de zeven Weën.*

XII. *St. Cornelis Altaar.*

XIII. *Het Altaar van de tienduyzend Martelaren*, dit was tot gebruyk van 't Schippers Gilde; ik vind hier van geen nader berigt.

XIV. *Het Altaar van Drie-Koninge.*

XV. *Het Altaar der Romynen, en Jeruzalems Heeren*, hebbende deze naam van dit Broederſchap gekregen; anders *St. Peters* en *Paulus* Altaar genaamd, en in den Jaare 1512. den 10 September geſtigt. *Geertruyd Adriaans* Dogter, en haar Zoon *Johan Adriaansz. van der Haar*, ſtigte aan dit Altaar een eeuwigdurende Vikarye, weekelyks belaſt met drie Miſſe, en dewyl myn de ſtigting Brief zelfs in handen is, zal ik hem hier invoegen en luyd aldus.

„ DEn 10 September 1512. Conſtituëeren, Fondeeren en Dateeren, *Geertruyd Adriaans*, en Mr. *Johan Adriaansz. van der*
„ *Haar*

Digitized by Google

„ *Haar*, haaren Zoon, Inwoonders der Stede van GORINCHEM, „ ter eere Gods Almagtig, zyner Gebenedyder Moeder de Maget „ Maria, ende der Heyliger Martelaaren, Sinte Adriaan en Sinte „ Chriſtoffel, ende den H. Biſſchop en Confeſſor St. Servaas, tot la- „ feniſſe en zaligheid der zielen van *Adriaan Iansz.* haar zaliger „ Man, of Huysheerens Vader, mitsgaders haare, en alle haare „ andere Vriende zielen, eene eeuwige Vicane en Capellene, op „ St. Paulus Altaar in de Collegiale Kerke binnen deze Stad, en van „ welke Vicane en Capellene, de bezitter in der tyd gehouden zal „ weezen, alle weeken te Celebreren by het zelven, als hy bequaam „ is, ofte anders by eenen anderen Prieſter drie Miſſe, te weeten, „ des Maandags een Miſſe van Requienie, des Woensdags een „ Miſſe na zynder Devotie, ende des Saturdags een Miſſe van „ Onzer Lieve Vrouwe, en die te Celebreren op 't voorſz: St. Pau- „ lus Altaar, ter tyd toe, en zo lange de voorſz: *Geertruyd Adriaans*, „ ofte de voorſz: Mr. *Ian Adriaansz. van der Haar*, in gebreke „ van haar, een nieuwe Altaar geſtigt zal hebben in de voorſz: Ker- „ ken, en zal den Vikaris van deze Vicane gehouden wezen, te „ komen in zyn Religie in alle generale Profeſſien, en tot welke „ Vicane en Capellene ten behoeve des Bezitters, eerſt de voorſz: „ *Geertruid Adriaans*, heeft gegeven de volgende Renten en Lan- „ den.

„ Eerſt drie Engelſe Nobelen 's Jaars, Erfelyk op den 21 Mey te „ betalen, op een Hofſtad tot ARKEL, en op zes Mergen daar ag- „ ter aan, gelegen tuſſchen *Ian Spinnekx* Erve aan d'eene, en *Claas* „ *Stanſes* Erfgenamen aan die andere zyde, en die voorſz: Rente „ te betalen 's Jaarlyks met agt Rh. Gul: en vyftien ſtuyv. van veertig „ grooten Vlaams de Gul. volgens Brieven van den 21 Mey 1416.

„ Item nog vier Croonen en een halve Croon, tot vierentwintig „ ſtuyv. de Croon, 's Jaars te betalen op St. Pieters dag, op een Huys „ en Hofſtad, ſtaande en gelegen aan die Visbrugge, daar die Borg- „ ſtraat aan d'eene zyde, en *Ian van Zydewyns* Wed: met haar me- „ dewerkers ter andere zyde, ſtrekkende voor van de halve ſtrate „ toe, tot agter *van Kempen* ouwer Huyzinge, volgens Brieven in „ dato 10. February 1480.

„ Item nog twee goude Francryxe Croonen 's Jaars te betalen op „ Meydag, op een Huys en Hofſtad, ſtaande op den Langendyk, „ tuſſchen *Hendrik Verwers* Erfgenamen Erve, ende *Aard van Sche-* „ *huit*, aan die eene zyde, ende *Henrik Lambrechtsz.* aan d'andere „ zyde, ſtrekkende voor van de ſtrate, agter tot de halve water- „ gang, te betalen elke Croon met vierentwintig ſtuyvers, volgens „ Brieven in dato 4 Mey 1421.

„ Item nog twee Bourgoniſche Philips Schilden, 's jaarlyks te be- „ talen op St. Bavo's dag, uyt een Huys en Hofſtad ſtaande op den „ Langendyk buytendyx, tuſſchen *Ian van Zutenhem* Erve aan d'ee- „ ne, en *Bruynes de Bruyninxz.* aan de andere zyde, volgens Brie- „ ven van den 12 September 1436.

„ Item nog twee Philips Bourgonie Schilden 's Jaars, te betalen „ den 20 April, uyt een Huys en Hofſtad op den Kortendyk, tus- „ ſchen *Aart Colve* Erve aan die eene, en *Claas Claſens* Erve aan

Digitized by Google

„ die andere zyde, ſtrekkende voor van de ſtrate agter tot de have,
„ volgens Brieven in dato 20 April 1438.

„ Item nog twee Beyerſe Guld. 's Jaarlyks te betalen op St. Lauw-
„ rensdag, uyt een Huys en Hofſtad ſtaande in de Moleſtraat, tus-
„ ſchen *Jan Stoeckens* Erve, en *Gysbert van Veens* Erve, ſtrekken-
„ de voor van de halve ſtrate, tot de halve watergang, in dato den
„ 2 September 1436.

„ En heeft Mr. *Jan Adriaansz. van der Haar*, gegeven tot de
„ voorſz. Vicane en Capellene, tot behoeft des Bezitters, de volgen-
„ de Rente en Landen.

„ Eerſt eenen gouden Engelſe Nobel, 's Jaars erfelyk te betalen
„ op St. Meertensdag in de Winter, de Nobel tegens agt Schilde
„ van vyftien ſtuyv. 't ſtuk, uyt een Huys en Hofſtad, ſtaande en-
„ de gelegen op den Donk tot ARKEL, tuſſchen de Molewerf aan
„ d'eene, en *Jan Gysbertsz.* aan die andere zyde, ſtrekkende voor
„ van den Mandelcam tot *Gysberts van Loens* Erven, ende op eenen
„ Mergen Lands in Cort Nieuwland, tuſſchen *Pajen Daniels* en
„ *Jan van Beeſt* aan die eene zyde, ende *Claas Gielus*, die Heer,
„ ende *Jacob van den Haar* aan die andere zyden, ſtrekkende voor
„ van de Seerreck tot den Leerdenbroekſchen Vliet toe, volgens
„ Brieven in dato den 9 Nov. 1429.

„ Item nog twee Wilhelmus Hollandſche Schilde, 's Jaars te beta-
„ len op St. Pontiaansdag, te nemen uyt een Huys en Hofſtad, ſtaande
„ op den Langendyk, tuſſchen *Wemmer Wemmerſch* Erve aan die
„ eene, ende *Symen Nieuwls* Erve aan die andere zyde, ſtrekkende
„ voor van die halve ſtraten tot de halve watergang; nog op een half
„ Huys en Hofſtad, ſtaande op de voorſz: Langendyk buytendycks,
„ onverdeelt met *Klaas Jans* Erve, tuſſchen Meeſter *Neyen* Erve
„ aan die eene, ende *Albert Hennix* Erve met zyn Werkers ter an-
„ der zyden, ſtrekkende voor van d' halve ſtraten tot d' haven toe,
„ volgens Brieven, in dato 26 Juny 1435.

„ Item nog twee Bourgonie Schilden 's Jaars, veertien witte ſtuyv.
„ voor elke Schilde te betalen 's Jaarlyks op den 2 Mey, te nemen
„ uyt een Huys en Hofſtad ſtaande ende gelegen tot Arkel op den
„ Dam, tuſſchen die Roeſtege aan die ene, en *Knobbout Wantechoor*
„ Erve aan die andere zyde, ſtrekkende van den Dyk totter Rojen,
„ volgens brieven in dato 2 Mey 1458.

„ Item nog zeſtien hond lands, gelegen agter Arkel aan die Kaje,
„ tuſſchen *Lysbet Ian Roelofs* Wed. Erve aan die eene, en die Be-
„ ghynen binnen GORINCHEM ter andere zyde, ſtrekkende van
„ die Nieuwlandſe kaje tot den Banſloot toe, volgens Brieven in da-
„ to den 10 Nov. 1500.

„ En wanneer de voorſchreve Vicane of Capellen zal open en le-
„ dig zyn van den Bezitter, zal de voorſz: *Geertruid*, en Mr. Wert
„ haar Zoon, daar toe nomineeren en prefiliteere eenen anderen,
„ en na haar luyder beyer dood, zal die Nominatie en Preſentatie
„ komen, aan den Outſte en naaſte van *Adriaan Ians*, haar overle-
„ dens Mans en haar Conſtituante, wel verſtaande dat de Mannely-
„ ke kunde en in gelyke graad wezende, die Man voor die Vrouwe
„ zal wezen geprefereert.

„ En

„ En op dat dese Fundatie mogt vast blyven, hebben de voorsz.
„ *Geertruid* en Mr. *Iohan* gebede de Eerwaardige Vader in Gode
„ Heer *Frederik* Bisschop tot Utrecht, gebore Markgrave van Ba-
„ den, dezelve te willen Approbeeren, en de voorsz. goedere, en
„ andere die tot de voorsz. Capellene nog mogte komen te Noiti-
„ ficeere, en in een eeuwige beneficie te Erigeeren, en *Govert*
„ *Ianse* Clercq des Christendoms van Utrecht, tot eerste Bezitter der
„ zelver Vicane te willen Instituëeren, en hebbe daar toe gebeden
„ den Deken en d' Heer van 't Capittel binnen GORINCHEM, de-
„ ze fundatie van alzulke beneficien als voorzeyd is, in haare Kerke
„ te willen admiteeren en toelaten, en met haar Capittel Zegel beze-
„ gelen, en heeft de voornoemde *Geertruid* by gebrek van haren
„ Zegel, gebeden Mr. *Aart van der Haar*, Canonik St. Pieters tot
„ Utrecht, en *Aalberts Willem* haar Swager voor haar deze te willen
„ bezegelen, gelyk mede die van 't Capittel, als dezelve Fundatie
„ hebbende geadmiteert, in hare Kerken dezelve mede hebben be-
„ zegelt op den 10 Sept. 1512. en had den Brief vier uythangende
„ Zegels in groene was, aan dubbelt Francyns staart als die van 't
„ Capittel, verbeeldende, een Kerk ofte Capelle met het Beelt van
„ Zinte Maarten daar midden in staande, met dit omschrift, *Segel-*
„ *lum Decani & Capituls Gorchomiensis*, *Het Cel van den Deken in*
„ *het Capittel van Gorinchem.* En de drie andere van *Aalbert*, *Wil-*
„ *lem* en *Ian van der Haar*, zynde twee Bare van ARKEL, en een
„ lopende Wolf.

De verdere Altaaren dezer Kerke schuylen agter 't floers der oudheid, zo dat het niet mogelyk is den Leezer hier van eenig berigt te geven.

Behalve deze Altaaren stond in het hooge Choor aan de regter zyde van het Hoofd Altaar, een kostelyk H. Sacrament huysje, 't welke ontrent den Jaare 1330. door de Heer *Johan van Arkel* was gestigt, rustende onder op een verheven steene bazement, zynde met kostelyke kopere tralien en konstig beeldwerk voorzien, hebbende boven op zyn Cap of dekzel een vergulde Pellicaan, die uyt zyn borst met eyge bloet zyne jonge laaft, zinspelende op de instellinge van Christus H. Avontmaal. *H. Kemp* verhaald dat *Elizabeth van Bourbon*, Gemaalin van den Grave *Karel van Charlois*, om den groten twist die hy met zyn Vader hadden, in den Jaren 1465. te GORINCHEM woonagtig was, zo als haar Gemaal weynig te vooren ook was geweest, en wanneer door tusschen komsten van voorname Heeren, op den Goeden Vrydag verzoening tusschen Vader en Zoon wierd gedaan, zond hy van Brussel eene Ren Boode, om hier van aan zyne Gemaalinne kennis te geven, welke met deze aangename tydinge op den H. Paasdag, terwyle deze Princesse onder de Hoogmisse was, aldaar aanquam, en zy ook aanstonts hier van kennis kreeg, waar op na de Hoog-misse, met groote blydschap om Godt te danken, den Lofzang te *Deum Laudamus* gezongen wierd, en om dankbaarheid aan God te betoonen, schonk zy haaren kostelyken Tabbaart daar zy in getrouwt was, voor het H. Sacrament, latende dezelve met zyde quasten en goude letteren oppronken, welk gegeschenk zy 's avonds voor den Feestdag van het H. Sacrament, zyn-

Digitized by Google

de den 13 van Zomermaand naar de Veſperen aan 't zelve overgaf. Na het verhaal van *H. Kemp* zou dien koſtelyken Tabbaart maar tot een *Velum* van het H. Sacrament op den Altaar hebben gedient, maar uyt de aantekeninge van een Oudheid-kenner, dede zy van den Tabbaard gordynen maken, om het H. Sacraments huysje rondom te dekken: en dit komt my ook het waarſchynelykſte voor: want het *Velum* dat op den Altaar voor het H. Sacrament word geſtelt, heeft naauwlyks de groote van een vrouwe ſchort, des niet gelooflyk dat zo koſtelyken Tabbaart daar toe is gebruykt geweeſt, zo dat dit H. Sacraments huysje, om zyne koſtelykheid de oogen der Aanſchouwers tot zig trok; dog is in de troubelen mede tot den grond toe vernielt.

Ook was deeze Kerk met verſcheyde Reliquiën der Heyligen voorzien, onder welke den Arm van den *H. Apollinarus*, Biſchop van Ravenna in Italien, en naderhand Bloedgetuygen van wel een der voornaamſte heyligdomme was. Zo *Kemp* ſchryft zou *Nicolaas Prylier*, Paſtoor der Kerke te GORINCHEM, omtrent den Jaare 1355. dezelve uyt Italien mede gebragt, en aan zyne Kerke geſchonke hebben, welk heyligdom door de Borgers en omleggende Dorpelingen, zedert dien tyd in groote waarde wierd gehouden, en men vierden daar 's jaarlyks een byzonder Feeſt van, op welken dag men dezen Arm in een zilvere doos door de Stad en Kerk, met groote ſtatie rond droeg. Maar dat de Paſtoor *Nicolaas Prylier* dezen Arm uyt Italien zou hebben mede gebragt, daar ſchynt de Heer *H. Kemp* niet wel in onderrigt geweeſt te zyn. Maar zo den geleerden Heer *A. Buchel*, in zyne aantekeningen op den Biſchop *Ian van Arkel* by *Steda blad.* 255. ſchryft, is dezelve door den gemelden Biſchop mede gebragt, hy ſchryft 'er aldus van: „ In myn „ handſchrift worden ook eenige zaken verhaald van den Arm van „ den *H. Apollinarus*, door hem van Ravenna mede gebragt". Zo dat het zekerder is, dat den Biſchop *Iohan van Arkel*, die aan den gemelden Paſtoor zal hebben vereert voor de Kerk van GORINCHEM.

Het is zeker dat 'er toen nog veele andere Reliquiën in de Kerk waren, waar van wy het egte niet magtig zyn, maar zo als uyt de aantekeninge van de Kerkplunderinge blykt, zo zyn 'er verſcheyden zilvere doozen met Reliquiën door de Plunderaars gerooft, en eenige door goede Luyden by tyds in vyligheid gebragt. Zilvere Kelken, Remonſtrantien, Wierooks-vaten, Ampullen, en wat verder tot den Godsdienſt behoorden was hier in overvloed; en een groot getal koſtelyke Schilderyen en Standbeelden, enz. Ik vind in eene aantekening van de Beeldſtorminge dit navolgende: „ Deze Kerk „ was ook heerlyk verçierd met allerhande Ornamenten van goude „ ſtukken, van Cappen, Caſufelen, Dienſtrokken, Altaar kleden „ van diverſe couleuren, van Zyde, Zajetten, ook van Camelotten, „ als van grove Grynen, ook van andere Lakenen, na dat elke „ Feeſtdag vereyſten".

In den Jaare 1564. wierd op ordere der Kerkmeeſtere, van *Ian van der Steen*, *Govertz*, *Gerrit de Burg-graaff*, *Cornelis en Ian Knobbouwt Iansz*, al het Zilverwerk gewoogen, en vind 'er deze lyſt van.

I. Een

Digitized by Google

1. Een groote vierkante zilvere vergulde Monſtrantie of Ciborie, met een Chriſtalyne glas daar in ſtaande, wegende vyftien Mark vier oncen.
2. Een beſlote ronde zilvere vergulde Ciborie, wegende negen Mark.
3. Een zilvere witte Monſtrantie met een Chriſtalyne glas, den Engel in het omrantje ſtaande, en 't zelve verguld, weegt zamen vyf Mark vier Oncen en elf Engelſche, is in den Jaare 1563. door *Adriaan van der Haar* aan de Kerk gegeven.
4. Een beſloote zilveren vergulde Ciborie, genaamt dat *Viaticum*, met zeker zilverwerk dat 'er ſtaat, weegt vier Mark vier en een halve Once.
5. Een diverſe zilvere vergulde Monſtrantie, die het Chriſtalyne glas over divers ſtaat, gevuld met Reliquiën, weegt zamen vier en een half Mark.
6. Een witte zilvere Monſtrantie met een Chriſtalyne glas, dat de Kerkmeeſters des Zondags voorſtellen, weegt drie Mark.
7. Nog een vierkante Ark daar die twaalf Apoſtelen omſtaan, met een voetſtel van Blik daar in gewerkt, weegt zamen dertien Mark vyf Oncen.
8. Een zilver wit Cruys op een houte voet, weegt met het geene dat 'er in is, behalve de houte voet tien Mark.
9. Nog een zilveren Arm en Hand, wegende zes en een half Mark,
10. Een groote zilvere vergulde Kelk met drie Patellen, weegt zes Mark drie Oncen.

Dat dit Zilverwerk tot de Kerk of Hoofd Altaar alleen heeft behoort is zeker, zo dat het Zilverwerk der byzondere Altaaren hier niet by gerekent is, en ook niet minder zal zyn geweeſt. In den Jaare 1472. by het overgaan der Stad, wierd op bevel van den PRINS VAN ORANJE, het Zilverwerk van de Kerk, tot 's Lands dienſt overgegeven, zo als onder Stads geſchiedeniſſe zal verhaald worden.

In den Jaare 1450. was deze Kerk ook al met een Orgel voorzien, want in de ſtigting van een eeuwigdurend Jaargetyde, wierd den Organiſt voor het ſpeelen op het Orgel betaald zes grooten.

Een tweeden Orgel is in den Jaare 1518. 'er by gevoegt, want op dees tyd wierd met goedvinden van den Droſt, Borgermeeſteren, Schepenen, en Kerkmeeſters der Groote Kerke, een Poſityf en een groot Orgel aanbeſteed te maken aan Mr. *Bemt*, en Mr. *Jan Graurok*, zyn Swager, het model was genomen naar het groote Orgel in 's Gravenhage, en bedongen voor vyf honderd Guldens van veertig grooten 't ſtuk. De Kerkmeeſters moeſten leveren twee honderd pond Tin, en de Blaasbalken, het Poſityf moeſt te Pinxtere, en het groot Orgel te Kermis klaar zyn, en zo goed als die van 's Gravenhage. Het beſtek van dit werk was als volgt.

„ Het groote werk zal zyn van twaalf voeten en vyftien Regis-
„ ters, hebbende een goed ſcherp ſnydent werk van twaalf voeten,
„ een Doos van twaalf voeten, een Coppeldoos ſuper Octavi te
„ bezigen in de doos, dan drie ſcherpe poſten, en een Cymbale,
„ en een Excellente Fluyt, een nieuw Lade Pedaal ende Trommel,
„ en een geluyd van Vogelen byzonder Nagtegalen. Nog een an-
„ dere Lade met ſtemme.

Digitized by Google

„ 1. Trompetten als den Bas,
„ 2. De Trompetten Excelent,
„ 3. Met Schalmyen,
„ 4. Holfluyte van zes voeten,
„ 5. Fluyten van drie voeten,
„ 6. Excelente Fluyt,
„ 7. Hoornen,
„ 8. Een klinkende Cymbale als „ klyne hommelkes: het Posi- „ tyf van zes Registers.
„ Dit is het geene ik van de Orgels vermeld vind.

Maar het geene nog tot grooten luyster van deze Kerk strekte, was, dat *Otto van Arkel*, met hulp van zyn Broeder *Iohan van Arkel*, Bisschop van Luyk, in den Jaare 1378. een Kanonnikaal Collegie van twaalf Kanonnike met een Deken in deze Kerk stigten. Dog *H. Kemp* schryft, dat *P. Bokkenberg* veertien Kanonnike steld, en het Jaar der stigtinge 1373. dog *Bokkenberg* maziende zo vind ik het daar niet, en *H. Kemp* wyst ook geen plaats aan, en zo *Bokkenberg* het schryft, zal hy 'er den Deken by tellen. Dit Collegie wierd in den beginne door zyne Stigters met goede inkomste voorzien, waar onder de hoge en lage tiende te Borgmalsem ook getelt wierden, de smaltiend alleen uytgezondert. Maar wanneer *Reinout* Hartog van Gelder, dit Capittel in den Jaare 1411. ook had bevestigt, zo wierde de inkomste door hem ook merkelyk vermeerdert: maar wanneer tusschen Holland en Gelderland, kort daar na eene zwaare Oorlog ontstond, zo wierde de inkomste in den Jaare 1425. door de Geldersche haar ontnomen, en merkelyk vermindert. Het vergeven der Kanonniks-dyen quam den Land-heer toe. In den Jaare 1564. vinde ik vermeld, dat dit Capittel jaarlyks nog aan inkomste had twee hondert en tagentig Caroli guldens, van tienden, en ieder Kanonnik die zyn post zelfs bediende trok veertig guldens, en die het liet bedienen by afwezen, trok veertien Reyks guldens, en den Deken trok altyd dubbelde portie, waarlyk een sober inkomen voor zo een Genootschap, maar of hier onder de profyten van Misse, Jaargetyde, en uytdeelinge zyn geweest, dat geloof ik niet, ik denk dat die veel meerder zullen bedragen hebben.

De Wetten en Ordonnantien die dit Capittel heeft gehad, heb ik niet magtig konnen worden, hoewel my verzekert is dat zy nog in goede handen zyn.

Den Deken in het Capittel hadden een Zegel waar mede zy hunne Kerkelyke Actens bezegelde, verbeeldende een Kerk waar in van binnen hun Patroon St. Maarten verbeeld stond, met dit omschrift: *Segellum Decani & Capituls Gorchomiensis: Het Cel van den Deken in het Capittel van Gorinchem.* Ik hadde den Leezer graag wille mede deelen, een lyst der Proosten die met een Deken waren, maar ben die niet geheel magtig konnen worden, maar het gene ik 'er van gevonden hebbe, zal ik den Leezer mede deelen.

1407. Heer *Jan Gardyn* Deken en Proost, wanneer hy Deken geworden is, of overleden is, heb ik niet gevonden. Wy zullen in Stads geschiedenisse op dit jaar, nader van hem spreken.

1441. Heer *Willem Dankert*, Proost en Deken, hy had op deze tyd al eenige Jaare die post bedient, zyn overlyden is my niet bekent.

1447. Heer *Hendrik van Eeten*, deze is op het Feest van onzer Lieve Vrouwe Bezoekinge, in 't Jaar 1482. des na de middags ten

twee

Digitized by Google

twee uuren overleden, hy wierd begraven op 't Choor by de Nonne St. Agniet.

1482. 1484. Heer *Floris Florisz.* was mede Kanonnik te Leiden, is des Woensdags in 't Octaaf van St. Agniet overleden, en op 't Choor der Groote Kerke begraven.

1550. Heer *Jan Hendriksz.* zyn begin en eynde is my onbekent.

1554. Heer *Michiel Adriaansz.* hy is te Delft in den Jaare 1562. den 17. Juny overleden, en te Gorinchem in de Groote Kerk begraven.

1563. Heer *Iooſt van Amerongen*, zyn Sterf-jaar is my onbekent.

1572. Heer *Willem Kalf*, deze wierd in dit jaar by het overgaan der Stad, met de andere Geeſtelyke mede op het Kaſteel gevangen genomen, maar door veel geld los gekogt, egter heeft hy zyn leven in Ballingſchap moeten eyndigen: toen nam dit Capittel een eynde, na dat het 194. jaaren in weezen was geweeſt.

Het Koſterſchap dezer Kerke wierd eerſt door de Heeren van ARKEL, en naderhand door de Graven van Holland vergeven, en wierd ſomtyds door een Kanonnik bedient, die dan een Onderkoſter had. In den Jaare 1515. was *Cornelis Snoek*, Kanonnik en Koſter dezer Kerke, en trok van dit Ampt jaarlyks veertig guldens, zo dat het inkomen na dien tyd nog redelyk was, en zal zekerlyk buyten de vervallen zyn geweeſt.

Ik hebbe hier voren al eenige meldinge gedaan, van eenige Geeſtelyke Broederſchappen in deze Kerk, dog is het zeker dat 'er ons verſcheyde onbekent zyn, alleen vinde ik deze vyf in eene oude Brief vermelt.

1. Het Broederſchap van 't *H. Kruys.*
2. Het Broederſchap van 't *H. Sacrament.*
3. Het Broederſchap van *St. Anna.*
4. Het Broederſchap van de *Zeven Weën van onze Lieve Vrouw.*
5. Het Broederſchap van *St. Pieter* en *Paulus*, bygenaamt der *Romeynen*, waar onder ook de Jeruzalems Heeren behoorden.

Deze Broederſchappen, ook wel Gildens genaamd, waren egter onderſcheyden van de Gildens der Handwerkers en Kooplieden; men heeft oudtyds in onze Steden en Dorpen, een groot getal van zodanige Broederſchappen gehad. Het doelwit der eerſte inſtellinge was goed, maar door de (door de tyd) inkruypende misbruyken, zo geraakte de goede regels bedorven. De Broeders en Zuſters waren gehouden op gezette tyden voor malkanderen te bidden, en verſcheyde Godsdienſtige werken te doen, malkanderen in ziekten en nood by te ſtaan, de overledenen te begraven, en zeer veele onderhielden hunne Armen, dat een groote verligtinge voor Steden en Dorpen was, men onderhief eene byzondere broederlyke liefden, den band van het Gemeene-beſt, enz. Zy hadden gemeenlyk hunnen eygen Altaar en Bedienaar, daar zy op zekere tyden den Godsdienſt lieten verrigte, hoewel de pragt en grootsheid met 'er tyd daar zyn Rol wat te veel onder begon te ſpeelen.

Wat rampen en ongevallen by verloop van tyd deze Kerk overgekomen zyn, daar vinde ik weynig berigt van, alleen vinde ik, dat in den Jaare 1361. den Kerktoorn by een zwaar onweder ter neder-

Digitized by Google

derſtorten, en ſchynt tot den Jaare 1517. toe, in zo een ſtaat gebleven te zyn, wanneer *Cornelis Woutersz.* Mr. Timmerman, het opmaken van den grooten Toorn, en het zette van de Kap op het klyn Torentje aannam, voor een ſomma van vierenzeſtig Ryns guldens, maar de Kerkmeeſters moeſten het hout en alle de andere matrialen leveren, en om dit geld uyt te vinden, wierd 'er eene belasting op de Bieren, die den Burger quam te drinken gezet, van twee ſtuyvers de Ton. Maar de ſom tot zo een werk ſchynt my zo gering, dat ik niet geloof of *Kemp* zal hier in misleyd zyn geweeſt.

Het BAGYNE-HOFF en deszelfs KERK.

DAt ik het Bagyne-hoff agter de Parochiale Kerk laat volgen, is niet om dat dezelve zulks in oudheid toekomt, maar om dat de Kerk van het Bagyne-hoff, tot een tweede Parochiale Kerk is verheven geweeſt: want in oudheid zoude twee Kapellen moeten voorgaan, daar ik in 't vervolg van zal ſpreken. Wanneer het Bagyne-hoff is geſtigt, vind men geen vaſt bewys van, en leyd in de windzels der vergetentheid opgerolt; my is wel gebleken dat eenen Heer van ARKEL daar eenige huyzen toe heeft gegeven, dog niet op wat jaar. *H. Kemp* ſchryft wel bladz. 128, dat het huys in de Haarſtraat, (in dewelke het Bagyne-hoff begonnen is) in den Jaare 1391. al in wezen is geweeſt, beſtaande uyt verſcheyde klyne woningen, in welke een of twee Maagden byeen woonden, en daar ook weder uyt mogten gaan. Dit is het oudſte berigt dat men 'er van vinden, en dewyl de Stad GORINCHEM in den Jaare 1388. door eene zware en verwoedende brand, voor het grootſte gedeelte in de Aſſche wierd gelegt; en zo *H. Kemp* ſchryft wel 1500 haardſteden kwamen te verbranden, zo zoude het wel konnen zyn, dat dit huys na dien brand geſtigt is, terwyl men zo kort na dien brand daar melding van vind gemaakt: want *H. Kemp* ſchryft bladz. 143 daar dus van: „ Donderdags na Alderheyligen, wierd het huys in „ de Haarſtraat tot GORINCHEM in 't Jaar 1391. vermeld, tot een „ Bagyne-hoff gemaakt, en op den 3 van de Wintermaand hebben „ de Bagyne haare eerſte Wetten gemaakt ". Als dit op vaſt bewys ruſt, zoude men het nette tydpark van 't begin weten. Den Schryver van de Hiſtorie des Bisdoms van Utrecht II. Deel bladz. 623 ſchryft ook dat de Kerk en het Klokhuys in den Jaare 1391. is begonnen, zo dat de ſtigting ten eerſten al zeer aanzienlyk moet zyn geweeſt, om terſtont zo maar een Kerk, Klokhuys enz. te bouwen.

De Kerk volbouwd zynde wierd in den Jaare 1402. op den 13 December, zynde den dag van *St. Lucia*, tot een Parochiale Kerk verheven en Ingewyd; maar zo *H. Kemp* ſchryft, zou deze verheffing tot een Parochiale Kerk in den Jaare 1422. het dertigſte der bedieninge van den Biſchop *Frederik van Blankenheim*, eerſt beveſtigt zyn, hoewel hy ook vaſt ſtelt, dat ten tyden van Heer *Jan van Arkel*, in den Jaare 1402. die Kerk reeds (die door hem geſtigt was,) tot een Parochiale Kerk verheven en Ingewyd is geweeſt. Den geleer-

Digitized by Google

leerden Heer en Mr. *Cornelis van Someren*, in zyne aantekeninge op de Stad GORINCHEM, merkt hier op aan, en houd het zeker dat deze Kerk by de eerſte Inwydinge, niet tot een Parochiaale Kerk verheven is geweeſt, maar alleen ten dienſte der Bagynen was Ingewyd; maar in den Jaare 1422. op 't verzoek van Vrouw *Jacoba*, Gravinne van Holland, door den gemelden Bisſchop, tot een Parochiaale Kerk verheven is, en dit komt my ook wel het waarſchynelykſte voor. Wat het verdere verhaal van 't Bagyne-hoff, en de Kerk aangaat, leyd in de windzels der vergetentheid opgerolt: alleen heb ik over eenige jaaren, een oud geſchreve gebede boekje gehad, het welke afkomſtig was van een Bagyn, die het tot GORINCHEM had gebruykt, en woonagtig was geweeſt, waar in agter aan ſtonden, de Wetten en Regels der Bagynen, hoewel dezelve door verwateringe en vuyligheid meeſt onleesbaar waren, waar uyt ik evenwel met veel moeiten, dit navolgende heb opgeſtelt.

„ I. Dat niemand op dit Bagyne-hoff zal ontfangen worden als Maag-
„ den, bekend van een goed en Godzalig leven te zyn, waar na
„ den Paſtoor, als ook de Moeder van 't Bagyne-hoff, goed on-
„ derzoek zullen hebben te doen, om dus by goedvinden van
„ haar, en de gemeene Zuſteren ontfangen te worden.

„ II. Ieder Zuſter die op het Hoff ontfangen word, zal van een
„ goed Bedde, met zyn toebehoren moeten voorzien zyn, ook
„ eerlyk en wel gekleed zyn, na de wyze en ordonnantien der
„ Zuſteren.

„ III. Wanneer zy ontfangen word, zal den Paſtoor of Vader der
„ Bagynen, in 't byzyn van de Moeder, en de andere Zuſters,
„ haar de Wetten en Ordonnantien der Bagynen Zuſters voor-
„ lezen, welke zy zal moeten beloven te onderhouden, en den
„ Pater, en ook de Moeder in alles onderdanig te zyn, en al de
„ laſten die haar ten dienſten van 't Bagyne-hoff worden opge-
„ legt, getrouwelyk uytvoeren, en zo zy hier in komt te mis-
„ doen, zal den Vader of Moeder, haar daar over vermanen,
„ en zo zy gewillig geen beterniſſe komt te doen, zal zy an-
„ dermaal, en derdemaal vermaant worden, na welke laaſte ver-
„ maning zo zy onwillig blyft, zal zy haare plaatſe verliezen,
„ en uyt het Bagyne-hoff worden gezet, en het geene zy daar
„ in heeft gebragt zal aan het zelve blyven, uytgenomen haare
„ klederen.

„ IV. Ook zullen zy alle dagen de Hoog-mis in de Kerk met ze-
„ digheid gaan hooren, en niet vermogen op een andere plaats
„ te gaan leggen of zitten, als die voor de Bagynen byzonder af-
„ geſcheyden is; ook zullen zy ten minſten alle Maanden, aan
„ den Paſtoor of Bagynen Vader haare Biegte ſpreken, en na
„ zyn goedvinden tot het H. Sacrament gaan. Tweemaal des
„ jaars zal haar de vryheid vergunt werden, van een byzondere
„ Biegtvader te mogen hebben, die in de Kerk op de geſtelde
„ plaats, haar Biegt zal mogen hooren, en haar na een wettige
„ opgeleyde boeten, de ontbindinge geven.

„ V. Niemant zal zonder verlof van den Paſtoor en Moeder, des

Digitized by Google

„ nagts buyten het Bagyne-hoff mogen blyven of ſlapen, ook haa-
„ re Vriende niet mogen gaan bezoeken, voor en al eer zy zulks
„ van de Moeder verzogt heeft, en voor een geſtelden tyd ver-
„ kregen heeft, buyten welke zy niet zal mogen uytblyven. Ook
„ zal niemand zig by haar op 't Bagyne-hof 's nagts mogen op-
„ houden, Kinderen, Maagden, of andere Perſonen, ten zy
„ zulks eerſt by den Pater of Moeder word verzogt en toege-
„ ſtaan; vooral zal niemant eenig Mans-perſoon in haare woninge
„ mogen brengen, of ten eeten houden, ten zy het haar Vader
„ of Broeder was, en zullende egter daar toe verlof moeten ver-
„ zoeken, dat haar toegeſtaan zal worden, vermits altyd ten min-
„ ſten een of twee Zuſters tegenwoordig zyn, maar des nagts
„ zal zy haar geen verblyf mogen geven.

„ VI. Niemand zal met den anderen mogen kyven, onruſtig lee-
„ ven, eenige onmanierlyke woorden ſpreken, of eenig onbe-
„ hoorlyk werk doen, of zullen door den Paſtoor of Moeder
„ daar over worden beſtraft, en zo zy niet gehoorzaam zyn, en
„ zulks is drie maal gedaan, zal zodanige Zuſter uytgezet wor-
„ den.

„ VII. Zullen zy alle dagen drie Paternoſters lezen, voor den Heer,
„ Stigter, en alle Weldoenders van 't Bagyne-hoff, des zullen zy
„ ook van de inkomſte trekken, het verdere zullen zy met Spin-
„ nen of Weven eerlyk winnen; ten ware dat zy van haar eige
„ zo veele goederen hadden, om eerlyk van te beſtaan.

„ VIII. Wanneer een der Zuſteren komt te ſterven, zal het geene
„ dat zy op 't Bagyne-hoff heeft gebragt, aan het zelve blyven,
„ uytgezondert Geld, Goud of Zilver, dat boven de waarde van
„ drie Pond is, waar voor den Paſtoor des avonds de Vigilien
„ zal lezen, en des anderen daags een Ziel-miſſe doen, waar na
„ de Zuſters een vrolyke maaltyd zullen genieten.

Meer diergelyke regels en ordonnantien ſtonde daar wydlopig geſchreven, maar niet leesbaar. Uyt het reeds verhaalde blykt, dat de Paſtoor het oppergezag hadden, of Bagyne Vader was; dog zo ik uyt eenige andere verhalen heb konnen beſpeuren, liet hy dit Ampt ſomtyds door een ander Prieſter bedienen. De Moeder wierd alle drie jaaren verandert, wanneer zy voor den Paſtoor, en al de Bagyne Rekening moeſt doen, van alle ontfangſt en uytgaaf. Dit Ampt wierd meeſt door een der oudſte Bagyne bedient, welke nog twee Mede-zuſters tot haar hulpe hadden, waar toe ieder een zonder tegenzeggen mogt gekozen worden. In een geheel oud handſchrift ſtaat, dat in dit Bagyne-hoff ook hebben gewoond, eenige Nonnen van St. Auguſtyns order, Magdalena Zuſters genaamd, en ware opgeſlote Nonnen, dit vinde ik nergens anders vermeld.

In 't Jaar 1598. den 14 Juny, wierd een gedeelte van 't Bagyne-hoff tot een nieuw Caſthuys gemaakt, ten dienſte der Armen en gequetſte Perſonen; dat heden ten dagen nog in weezen is.

In den Jaare 1602. wierd daar agter aan een deftig Peſthuys gemaakt, en in den Jaare 1607. dog andere zegge 1604. wierd van het Paters huys een Oude Vrouwen huys gemaakt. Beyde nog in weezen.

Hier

Digitized by Google

Hier by zal ik laten volgen een lyst, der Eerwaarde Heere Predicanten, die zedert de Reformatie te GORINCHEM geſtaan hebben.

LYST DER HEERE PREDICANTEN,

Die zedert de Reformatie te GORINCHEM geſtaan hebben tot den Jaare 1754 toe.

1. JACOBUS MICHAELUS, gezonden van *Dordrecht* 1573. heeft hier nog geſtaan, volgens zyn eyge handſchrift, den 1 Auguſtus 1578.
2. RUDOLF VAN VELT, gezeyd *Landius*, gekomen van *Lyſelheym* uyt de *Palts* 1573.
3. ADAMUS à LOVANIO, volgens Contract van de Heere Borgermeesteren, en gemeene Vroedſchappen, by advys en goedtdunken van de Conſiſtorie met hem gemaakt den 11 November 1573.
4. CASPER COOLHAAS, mede gekomen uyt de *Palts*, eerſt te *Deventer*, en van daar binnen deeze Stad, Beveſtigt 1574. en het zelfde Jaar vertrokken na *Leyden*.
5. HENRICUS ROLANDUS VELLENIUS, gekomen van *Frankfort*, volgens zyne Quitantie gegeven den 1 Mey 1578. den dag zyner ankomſte, aan *Adriaan van der Velden*, Rentmeeſter der Kerkelyke goederen, wegens 't Rembourſement van zyne Reyskoſten, mitsgaders nog volgens Quitantie van *Jacob van Noord Jacobsz.* en *Aard Vink Cornelisz.* in dato 2 Juny 1578. voorſz. welke zy den voorn: Rentmeeſter *van der Velden* hadde gegeven, over de Reſtitutie der penn: die zy aan den Bode hadden verſchoten, welke uyt laſt van den Agtbaren Raad dezer Stad, den voorn: Do. *Henricus* had afgehaalt, hy dede in den jaare 1580. de Lykpredicatie over het afſterven van den Borgerm: *Adriaan Dirxz. van den Heuvel*, den eerſte Fundament legger van onze *Gorinchemſe* vryheid, en ſtaan dezen voorn: Do. *Vellenius* zyne Wapenen in den Doelen boven op de groote Schutters Kamer. Geſtorven ontrent het jaar 1600.
6. THOMAS SPRANKHUISEN, Beveſtigt 1588. vertrokken na *Leiden* 1593.
7. JODOCUS GEISTERANUS, Predicant te *Aſſendelft*, Beroepen 1593. Geſtorven 20 October 1630.
8. PETRUS THEODORUS LEEUWIUS, Predicant te *Haſerswonde*; Beroepen 1600. in plaats van Do. *Vellenius*, Overleden 1617.
9. JOHANNES SPILJARDUS, Predicant te *Rozendaal*; Beroepen 1618. in plaats van Do. *Leeuwius*, beroepen te *'s Boſch* 25 Juny 1630. en naderhand voor de twede maal, dog beide reiſen door den Kerkenraad van *Gorinchem* geweigert den beroepenen te ontſlaan, Overleden 1658.
10. JOHAN VELTHUISEN, Beroepen 1625. Overleden den 23 December 1649.
11. HENRICUS ALUTARIUS, geweze Predicant te *Rotterdam*, 1632. als derde Predicant beroepen in plaats van Do. *Geiſteranus*, Overleden den 1 February 1633.
12. GEORGIUS ROSÆUS, Predicant te *Purmerent*; Beroepen in plaats van Do. *Alutarius* den 26 Mey 1634. beveſtigt den 13 Auguſt. geſtorven den 26 September 1643.
13. SIMON RAVENSBERG, Predicant te *Oeſtzanen*; Beroepen den 2 Juny 1644. in plaats van Do. *Roſæus*, beveſtigt den 31 July, vertrokken na *Haarlem* den 8 April 1649.
14. JOHANNES MESSU, Predicant te *Helvoetſluys*; Beroepen als vierde Predicant den 17 Juny 1647. Overleden 1662.
15. JACOBUS SOUTERIUS, Predicant te *Twisk*; beroepen den 9 September 1649. in plaats van Do. *Ravensberg*. (na dat den 8 July 1649. was be-

Digitized by Google

beroepen Do. *Johannes Valkius* Pred. te *Oudewater*, en den 28 dito Do. *Arnoldus Bornius*, Pred. te *Woerden*; die beide bedankt hadden) Overleden den 24 January 1650.

16. JOHANNES ZAS, Predicant te *Westmaas*; Beroepen den 26 April 1651. in plaats van Do. *Souterius*. (na dat Do. *A. Bornius*, den 29 Sept. 1650. voor de twedemaal beroepen was, en bedankt had.) Beveſtigt den 25 Juny 1651. vertrokken na *Gouda* 1655.

17. HIERONIMUS ALUTARIUS, Predicant te *Steenwyk*; Beroepen den 16 July 1654. in plaats van D. *Velthuyzen*; beveſtigt 3 September 1651. Geſtorven 1663.

18. ADRIANUS HESSELS, Predicant te *Vryberken*; in plaats van D. *Zas*, beroepen 1 Decemb. 1655. Geſtorven 26 April 1666.

19. MARCUS VAN ES, Predicant te *Loerbroek*; Beroepen den 4 Juny 1659. in plaats van Do. *Spiljardus*, vertrokken na *Leiden*, 28 October 1666.

20. CORNELIS DANKERTS, Predicant in den *Briel*; Beroepen den 24 Auguſtus 1662. in plaats van D. *Meſſu*, vertrokken na *Amſterdam* 13 Auguſtus 1665.

21. ARNOLDUS VOLTELEN, Predicant te *Weſt-zaandam*; Beroepen den 18 Novemb. 1663. in plaats van Do. *Hieron. Alutarius*; vertrokken na *Swol* 29 Auguſtus 1669.

22. GEORGIUS DE MEY, Predicant te *Steenwyk*; Beroepen den 12 April 1666. in plaats van Do. *Dankerts*, Beveſtigt den 13 Juny 1666. vertrokken na *Gouda* 29 Auguſt. 1680.

23. NICOLAAS OUWENS, Predicant te *Maas-ſluis*; eerſt beroepen den 3 Decemb. 1665. in plaats van D. *Dankerts*: dog niet gekomen, wyl de Kerkenraad van *Maas-ſluis*, en de Claſſis van Delft-Land wygerde zyn Eerw: van den dienſt te ontſlaan. Daar na ten twedemaale beroepen den 5 Decemb. 1666. in plaats van D. *Heſſels*; Beveſtigt. 16 January 1667. Overleden 1690.

24. ALBERTUS WOODWARD, Predicant te *Soetterwoude*; mede Beroepen den 5 Decemb. 1666. in plaats van D. *van Es*, Beveſtigt 13 Maart 1667. Beroepen te *Leiden* 15 Mey 1668. dog bedankt: maar vertrokken na *'s Gravenhage*, 18 February 1671.

25. JOHANNES UBELMAN, Predicant te *Nieuwpoort*; Beroepen den 6 Mey 1670. in plaats van Do. *Voltelen*, geſtorven den 24 January 1715.

26. PETRUS DU BOIS, Predicant te *Streefkerk*; Beroepen den 6 October 1671. in plaats van D. *Woodward*, vertrokken na *Amſterdam* den 2 Mey 1687.

27. ADRIANUS CAMBIER, Predicant te *'s Gravendeel*; Beroepen den 11 Febr. 1686. in plaats van Do. *de Mey*, Overleden den 12 April 1693.

28. CORNELIUS SCHULTING, Predicant te *Noordwykerhout*; Beroepen den 12 Auguſtus 1687. in plaats van Do. *du Bois*, beveſtigt den 12 Octob. 1687. vertrokken na *Amſterdam* den 24 September 1693.

29. FLORENTIUS DE BRUIN, Predicant te *Schelluine*, beroepen den 12 Sept. 1690. in plaats van Do. *Ouwens*; beveſtigt 29 October 1690. Overleden den 5 July 1724.

30. ISACUS VAN WYNGERDEN, Predicant te *'s Gravezande*; tot derde Predicant beroepen den 7 Maart 1694. in plaats van Do. *Cambier*, geſtorven 17 November 1705.

31. MARINUS VAN HOEKEN, Predicant te *Oeſterhout*; tot vierde Predicant beroepen, op den zelven 7 Maart 1694. in plaats van Do. *Schulting*, beveſtigt den 31 Mey 1694. Emeritus verklaart den 31 Mey 1730. Overleden den 24 November 1737.

32. ADRIANUS SPEYERT, Predicant te *Nouwland*; Beroepen den 5 Mey 1705. in plaats van Do. *van Wyngerden*, Overleden den 24 Sept. 1723.

33. ARNOLDUS YSSELDYK, Predicant te *Grave*; Beroepen den 22 April 1715, in plaats van Do. *Ubelman*, Overleden 1735.

34. HENRICUS VINK, Predicant te *Haaſtrecht*; Beroepen den 14 April 1724. in plaats van Do. *Speyert*; Emeritus verklaart den 29 Mey 1743. Overleden den 20 February 1744.

35. LUDOVICUS VAN ZEEBERG, Predicant te *Puttershoek*; Beroepen den 22 Maart 1725. in plaats van Do. *de Bruin*, beveſtigt den 27 Mey 1725.

36. JOHANNES VAN WYNGERDEN, Predicant te *Gieſſendam*, *en Nederhardings-velt*; in plaats van D. *van Hoeken*

Digitized by Google

Hoeken, Beroepen den 11 Juny 1730. vertrokken na *'s Bosch* den 17 October 1734.

37. LUDOVICUS VAN TOULON, Predicant te *Claas-waal*; Beroepen den 17 December 1734. in plaats van Do. *van Wyngerden*, beveſtigt den 15 Mey 1735.

38. JOHAN DOORNIK, Predicant te *Oeſt-Geeſt*, Beroepen den 28 Auguſt. 1735. in plaats van D. *Yſſeldyk*, Overleden den 3 July 1745.

39. CORNELIS VAN GENNEP, Predicant te *Arkel*; Beroepen den 10 Juny 1743. in plaats van Do. *Vink*, beveſtigt den 11 Auguſtus 1743.

40. ADRIANUS 'sGRAVEZANDE, Predicant te *Aſperen*; Beroepen den 18 October 1745. in plaats van Do. *Doornik*, beveſtigt den 5 Dec. 1745. vertrokken na *Middelburg* den 5 January 1749.

41. EGBERTUS CAPPELHOFF, Predicant te *Zuidzype*; Beroepen den 16 Juny 1749. in plaats van D. *'s Gravezande*, beveſtigt den 31 Aug. 1749.

De twee Parochie Kerken met het Bagyne-hoff afgehandelt hebbende, zal ik tot de Klooſters treden.

HET MINDERBROEDERS KLOOSTER.

DIt is het eenigſte Klooſter van de Mannelyke Sexe, dat in deze Stad is geweeſt, daarom zal ik het den voorrang geven, hoewel het in oudheid voor de andere moet wyken. Wanneer, of door wien, dit Klooſter is geſtigt, ſchuylt agter het Floers der oudheid, en onze Schryvers zyn wegens den tyd der ſtigtinge niet eens, en de Heer *H. Kemp*, ſchryft 'er bladz. 273 dus van: „ In dit Jaar 1454. (Hoewel *Goudhoeven* meent van ouder Jaaren, „ en van Gaudenten bewoond) is geſtigt of begonnen het Kloos„ ter der Minderbroeders, (van den derden Regel zeyd *Denys* „ *Mutzaard* in zyne Kerkelyke Hiſtorie van Nederland,) binnen „ GORINCHEM in de Arkelſtraat, genaamd tot onzer L. Vrou„ we te Bethlehem ".

Dat de Franciscanen voor het Jaar 1454. hier al poſt hebben gevat, ben ik ook van gevoelen; maar dat de Broeders Obſervanten niet voor dit jaar hier in bezit zyn geraakt, zoude wel waar konnen zyn. In het Aniverſario van St. Agniete Klooſter, werd het Jaar 1454. ook beveſtigt, en daar ſtaat het volgende: „ Item, doe „ men ſchreef LIIII. wierd dat Convent der Obſervante, ofte Min„ derbroeders, hier te GORINCHEM alder eerſt begonnen, op „ onzer L. Vrouwen Ligtemiſſe avond, (dat is den 1 Febr.) en is „ genoemt tot onzer Lieve Vrouwe te Bethlehem ". De Minderbroeders die in den Jaare 1454. hier poſt hadden gevat, wierden *Obſervanten* genaamd: waar ontrent aan te merken is, dat eenen *Bernardinus van Senen*, het groot verval van deze Order ziende, omtrend den Jaare 1419. een Reformatie ondernam, waar in hy door eenige andere Mannen wierd geholpen, zo dat de vorige Monniken van deze Order, die men wel *Tertiary* en *Gaudenten* noemden, gedrongen wierden, zig na de gemelde Reformatie te ſchikken, of hunne Klooſters te verlaten; waarom men dan die geene,

Digitized by Google

die de Reformatie aannamen *Obſervanten* noemden. En dat die *Tertiary* op ſommige plaatſe eerder gewoond hebben, als dat 'er een Minderbroeders Klooſter is geſtigt geweeſt, blykt uyt *Franciscus Gonzaga*, een Schryver en Monnik van deze Order: van het Klooſter te Leyden, laat hy zig aldus hooren: „ Het Leydſche Kloos„ ter, ſtaande even buyten de Stad Leyden, is in het Jaar 1445. „ voor de eerſte reyze bewoont door de Broeders Obſervante. Te „ vooren was die plaats bewoond, door de Broeders, die den der„ den Regel van onzer allerheyligſten Vader *Franciscus* onderhou„ den". Hier uyt blykt dat voor den Jaare 1445. te Leyden al een Minderbroeders Klooſter is geweeſt; nogtans word by onze Schryvers, op dit Jaar, de ſtigting van dit Klooſter eerſt geboekt.

Het zelfde bewys heeft men van *Gouda*, dat in den Jaare 1418. aldaar zyn gekomen twaalf Monnike, om die gene die daar woonde, en al lange hadde gewoond, te hervormen, en wierden van de Magiſtraat ook aangenomen, en dus is het te GORINCHEM ook geweeſt. Want *W. Goudhoeven* ſchryft in zyne Cronyk bladz. 118 aldus: „ Te GORINCHEM hadden de Minderbroeders die men „ Obſervanten noemden, een Klooſter Anno 1454. hoewel ik meen „ dat dit Convent, als mede dat van *Leiden*, ouder is, en dat daar „ te vooren Gaudenten in woonden, die inkomen hadden en goe„ deren mogten bezitten, 't welk de Obſervante (*na de genade Re„ formatie*) niet en vermogten.

Dat *W. Gouthoeven*, het wegens *Leiden* wel heeft geraden, heb ik zo even bewezen, en ik twyfel geenzints, of hy zal ook goed bewys van dat van GORINCHEM gehad hebben. En dat *H. Kemp* en andere Schryvers, de ſtigting van dit Klooſter op het Jaar 1454. ſtellen, zal miſſchien daar van daan komen, om dat op dit jaar, het Choor en het Pand aan de Noordzyde, gebouwd is, en dat zulks op dit jaar is geſchied, heb ik zelver uyt eenige Klooſterſchriften, myn voor dezen vriendelyk geleent, door den Eerwaarden Heer *Auguſtinus Hoppenbrouwer*, waardig Prior van de Reguliers Kanonnike te *Loven*, bevonden, zo dat het zeker is, dat 'er het ander gedeelte, al van te vooren moeſt geſtaan hebben. In het Jaar 1455. wierd het Hoofd Altaar, in het nieuwe Choor gezet, dat een fraay en deftig Pronkſtuk was, de Altaar-tafel verbeelden de afneming van 't gezegende Lichaam, van onzen Zaligmaker van 't Kruys, ſtaande de Moeder Chriſti met den *H. Johannes* en meer andere daar by, en van ter zyden den *H. Franciscus*, knielende met uytgeſtrekte armen, om het H. Lichaam te omhelzen. In het zelve Choor ſtonden twee Standbeelden, levens groote, het eene *St. Franciscus*, en het anderen den *H. Bonaventura*. Den Buyk der Kerke die vry groot was, pronkte aan wederzyde met twee Altaaren, dog de namen zyn myn onbekent, verder was deze Kerk van binnen met zeer fraje Ornamenten en verçierzelen, tot verwondering van alle Aanſchouwers, opgeçierd, zo dat het een aanzienlyk Klooſter is geweeſt.

Wat 'er verder van dit Klooſter, zedert den Jaare 1454. tot den Jaare 1572. is voorgevallen, ſchuylt agter het floers der oudheid, alleen heb ik een oud Regiſtertje van den Jaare 1512. dat 'er toen een-

Digitized by Google

eenentwintig Monnikke in dit Klooſter woonden, zynde zeventien Prieſters, en vier Leke Broeders; en hadden met de Magiſtraat op deze tyd verſchil, omtrent de dagen om langs de ſtraat brood te bidden.

Omtrent den Jaare 1560. was *Antonius Muskulus*, een Gorinchemmer van geboorten, hier Monnik, en in den Jaare 1572. Gardiaan of Overſte tot Gouda, hy was kleyn van Lichaam; maar groot van geeſt, en zeer welſprekende, en zo men verhaalt was hy tot Gouda zo bemind, dat hy ſomtyds onder het Sermoen, een getal van drie of vier duyzend Toehoorders hadden. Na dat hy tot Gouda de woedende handen van den dollen *Lumei* gelukkig was ontſnapt, trok hy na 's Hertogenboſch, daar hy ook Gardiaan wierd, en naderhand te Antwerpen, van waar hy om zyn gezondheid, een reysje na Parys deed, daar hy overleden is.

Nikolaus Piek, ook een Gorinchemmer van geboorten, Broeder van *Cornelus Piek*, wierd hier ook Franciscaner Monnik, en ten laatſten Gardiaan, en wierd met elf van zyne Monnikken, en nog eenige andere Geeſtelyke, na dat de Stad in den Jaare 1572. aan Princen zyde was overgegaan, op 't Kaſteel door *Lumeis* bende tegen verdrag en accoort gevangen genomen, en wredelyk gehandelt, na welke onmenſchelyke pyninge haar aangedaan te hebben, wierden zy naar den *Briel* gezonden, en alle opgehangen, tot misnoegen van alle brave Lieden, zo wel Gereformeerden als Roomsgezinden.

Maar dewyle dit droevig ſchouſpel door *G. Eſtius*, *P. Opmeer Sedulius*, en meer andere reeds wytlopig beſchreven is, zal ik daar geen verder verhaal van doen, die begerig is kan die Schryvers na zien. Alleen zal ik hier byvoegen 't gene den voortreffelyken geſchiet Schryver *Hoofd*, hier van in 't kort verhaalt. „ Den dag na „ het overgaan van de Stad Dordrecht, aanvaarde de Gemeynte van „ GORINCHEM, by opſteken van Hoeden, en geſchreeuw VIVE „ LE GEUS, den zelven Eed, haar voorgehouden by Hopman „ *Marinus Brand*, die van 's Princen goedwilligheden, met eenig „ Krygsvolk ingelaten was. De Prieſters, Klooſterlieden, en veele „ Roomsgezinde Burgers, in 't Slot gevloden, zagen zig 's anderen „ daags 's morgens gedwongen 't zelve over te geven, met behoude- „ nis van haar leven: dog andere zeggen, op genade of ongenade. „ Maar deze verovering heeft men met allerley laſter van tugte- „ looze ongeregeltheid, en uytgelaten moetwil bezoedelt. Twee „ van de Burgers wierden op de markt, met de koorden verdaan, „ d'andere op rantzoen geſtelt, den Droſt, zyne Huysvrouw, zyne „ Dogter, en eenentwintig gewyde Perſoonen, na den Briel ge- „ voerd. De ſmaad, mishandeling, en overvuyle vinnigheid, ge- „ pleegt aan deze Geeſtelyke, bewyzen (zo men op Schryvers der „ Spaanſche zyde vertrouwen mag) dat het aardryk geen ongedier- „ te zo fel voed, als de Menſch is, die, bereede van de boos- „ heid zyner woeſte luſten, teffens God en zyne eere vergeet. „ Want al zy (uytgezondert een of twee, die 't Pauſelyk geloof „ verzaakte) al t' zamen, qualyk gewurgt, na verſcheyde quella- „ gien, in een Klooſter-ſchuur, den gantſchen nagt over, zielty-

„ gende

„ gende in den ſtrop gehangen hadden, leuterde nog den Solda-
„ ten zoo wreed in dartelheid, dat zy, d'een de Neus, d'ander
„ de ooren, d'ander de mannelykheid van dezen of dien Monnik,
„ den Beul afvorderden, en als treffelyk den guis ſpelende, en
„ fraay bevedert, met die leden op den hoed, in de Stad keer-
„ den".

Het Klooſter dan van Inwoonders ontbloot, bleef evenwel nog ſtaan tot den Jaare 1577. op welk jaar de Predicanten dezer Stad, aan hun Ed: Gr: Mog: door een verzoekſchrift verzogten, om het zelve af te mogen breken, de penninge van de Matrialen komende, voor een gedeelte te mogen gebruyken, tot reparatie van de Groote Kerk, welke toen in een ſlegten ſtaat was, het welk door zyn Princelyke Hoogheid, en de gemelde Staten, aan Heere Borgermeeſteren en Regeerders der Stad, den 6 November dezes jaars wierd gelaſt werkſtellig te maken, en binnen veertien dagen te volbrengen, zo als uyt de nevensgaande Acte blykt.

Copie **Apoſtille by de Heeren Staten** van Holland gedaan, ſtellen in margine van de Requeſte aan dezelve gepreſenteert by den Kerken Dienaren der Stad GORINCHEM, ten eynde het Convent van de grauwe Monniken aldaar, mogte werden gedemolieert, tot reparatie van de Parochie ofte Groote Kerke der voorſz: Stad.

„ SYn Excellentie, by advys van de Staten neffens hem gecom-
„ mitteert, heeft geconſenteert ende geaccordeert, mits dat de
„ Burgermeeſters en Regeerders der Stede van GORINCHEM,
„ het Convent, ende die Kerke van de grauwe Monniken aldaar,
„ doen demolieeren en afbreeken, en dat binnen veertien dagen
„ naar d'Inſinuatie van dezen, en die helft van de penningen daar
„ van komende, den Supplianten te laten volgen tot reparatie van
„ de Kerke van GORINCHEM voorſchreven, breeder in dezen
„ verhaalt, en zo veer de voorſchreve Burgermeeſters en Regeer-
„ ders van GORINCHEM in gebrek blyven 't zelfde te volkomen,
„ en die voorſchreven veertien dagen overſtreken zynde, heeft zyn
„ voorſz. Excellentie, ende de Staten neffens hem gecommitteert,
„ den Supplianten geconſenteert ende geauthoriſeert mits dezen,
„ 't zelfde Klooſter ende Kerke van de voorſz. grauwe Monniken,
„ te mogen demolieren, die materialen verkoopen, ende alle die
„ penningen daar van komende by de Supplianten t' implojeren tot
„ reparatie van de voorſchreve Kerke van GORINCHEM. Gedaan
„ tot Delft den zesden November vyftien honderd zesenzeventig.
„ Onderſtont, Ter Ordonnantie van zyn Excellentie, en de Staten
„ neffens hem gecommitteert, en was getekent *Waghewyns*. Lager-
„ ſtont, gecollationeert jegens zyn principaal, en bevonden daar
„ mede te accorderen. By my *G. Dudyns* Secr. 1577.

Maar

Digitized by Google

Maar Borgermeesters, enz. dit bevel niet nakomende, wierden de Heere Predicanten den 13 December van 't zelve jaar gemagtigt, met het afbreken der Kerk en het Klooster voort te varen, zo als uyt de volgende Acte blykt.

Copie

Missive van de Heeren Staten

van Holland, geschreven aan Heeren Burgermeesteren en Regeerders der Stad GORINCHEM, ten eynde zy Luyden volgens voorgaande Apostille genegligeert hebbende, te demolieren het Convent van de grauwe Moniken binnen derzelver Stad, haar Ed: den Kerken Dienaren onbelet, daar mede zoude laten voort varen.

„ EERSAME LIEVE BESONDERE,

„ WY hebben op huyden ontfangen uwe Missive van dato den „ agtsten dezes, inhoudende dat de Kerken Dienaren hen „ vervorderen, uyt kragte onzer Ordonnantie te doen de„ molieren en afbreken de Kerke van de grauwe Broeders binnen „ uwer Stede, en alzo wy bevinden by dezelve onze Ordonnan„ tie, dat Ul: de voorschreve optie ende keure gegeven is, om zel„ ver dezelve demolitie te mogen doen, en die penninge daar van „ komende, d'een helft te strekken tot uwer profyt, waar van gy „ lieden u zyt in gebreken houdende, Soo is 't, dat wy persiste„ ren by de voorsz: Ordonnantie, den voorschreven Kerken Die„ naren verleent, gemerkt die penningen daar van komende, zul„ len verstrekt worden tot reparatie uwer Parochie Kerke, die zeer „ bedorven ende ontramponeert is, ordonneren zulks Ulieden den „ voorschreven Kerken Dienaars voort te laten procederen in 't af„ breken der voorsz. Kerke, zonder henlieden eenig belet daar inne „ te doen. Hier mede

„ Eersame Lieve Bezondere, onze Heere God zy met Ulieden. „ Geschreven tot Delft den dertienden December, vyftien honderd „ zesenzeventig. Onderstont. Ter Ordonnantie van de Staten ge„ committeert neffens zyne Excellentie, en was getekent *Waghe„ wyns.* De Superscriptie was aan de Eersame Lieve Besondere, „ die Burgermeesters en Regeerders der Stede van GORCUM. La„ gerstont. Gecollationeert jegens zyn principaal, en bevonden daar „ mede te accorderen.

By my *G. Dudyns* Sec. 1577.

Dus nam dit Klooster een eynde, dat voor dezen van zo veel aanzien was geweest.

Digitized by Google

HET ZUSTERHUYS,

OF St. AGNIETE KLOOSTER.

DIt Zusterhuys of Klooster was gelegen aan de Zuydzyde van het Kerkhoff, der Groote Kerke, op den hoek van de Crytstraat, gelegen naast het Erf van den Heer *Jan Gerardyn*, Proost en Deken. Het schynt in den Jaare 1401. zyn begin genomen te hebben, op welke tyd zekere Weduwe *Lysbet*, getrouwt geweest zynde met *Florus Spronk*, Schepen dezer Stad, by uyterste wille aan den Heer *Herber Jansz.* Priester, opdroeg, een Huys aldaar staanden ten behoeven van eenige Geestelyke Maagden, om daar in byeen te woonen, en God den Heer in stilte te dienen, zo als by Brief van Schepene in dit jaar blykt, getekent by *Pieter Beye*, en *Gosewyn Dirksz.* op den 14 van Bloeimaand, welke wy den Leezer zullen mede deelen, en luyd aldus:

FUNDATIE BRIEF

Van 't KLOOSTER van St. AGNIETE binnen GORINCHEM.

„ WY *Pieter Beye*, en *Gosewyn Dirksz.* Schepenen in GORINCHEM, oirconde dat voor ons quam, *Else Floris Spronx* Wyff, was met haren gekoren Mombair, die haar „ met regt gegeven was, ende droeg op als recht is Heer *Herbaren* „ *Jansz.* Priester, voor haar eeuwig Testament ende Memorie tot „ eeuwigen dage durende, een Huys ende Hofstad tot Behoefs„ zusteren die daar in komen zullen metten woone, welke Huys „ ende Hofstad staande ende gelegen is aan die Zuydzyde van die „ Kerkhove, op ten hoek van de Crytstraat, tusschen Heer *Jan Ge„ rardyns* Erve Priester, aan d'eene zyde, ende die Crytstraat aan „ d'ander zyde. Ende verteegh daar op als recht is tot behoeft der „ Zusteren voorsz. ende geloofden hem dat te waaren als recht is. „ In oirconde 's Briefs gegeven op ten veertienden dag in Meye, „ in 't jaar ons Heeren duyzent vier hondert ende een.

In dit Zusterhuys, is de Weduwe zelf op onze Lieve Vrouwe Hemelvaart avond, met nog eenige Maagden getreden, onder welke was eene *Magteld*, Mr. *Willem Zassen* Dogter, van te voren Begyn in deze Stad, welke tot eerste Moeder of Bestierster van dit Huys gekoren wierd. Onder deze Maagden was nog eene *Magteld*, *Dirk Smeets* Dogter, welke agtenveertig Jaaren in dit Huys gewoond hebbende na Arkel trok, en het Klooster van *Marienhage* aldaar mede stigten. Van den Jaare 1401 tot 1404. schyne deze Maagden geenen gezetten Klooster-regel gehad te hebben, maar den 25 van Hooy-

Digitized by Google

Hooymaand des Jaars 1404. op *St. Jacobs* dag, begaven zy zig onder den derden Regel van *St. Franciscus.*

In het Jaar 1407. wierd de Capel van dit Zusterhuys, ter eere van *St. Andries*, *St. Jan den Doper*, en *St. Agniet* Ingewyd, den 4 van Wynmaand op *St. Franciscus* dag. De Kermis, of het Wyfeest wierd Zondags agt dagen na het Feest van *Maria Bezoekinge* gevierd. Het Huys en Erve van de Heer *Jan Gerardyn*, Deken en Prooſt van het Kanonnikale Capittel, wierd eenige tyd daar na by Confiscatie mede aan dit Zusterhuys gevoegt. Ook bequame deze Zusters, het Huys en Erve van de Heer *Bruenis*, of *Laag Blokland*, genaamd *Ambroſius Woutersz.* en ſtont by de Markt, om dat zy beyden van Verraderye beſchuldigt wierden, zo als blyke zal, in het Hoofdſtuk van Stads geſchiedeniſſe, zo dat dit Klooſter of Zusterhuys, al van een groot beſlag geweeſt is.

In den Jaare 1412. op *St. Judas* dag, hebben deeze Zusters zig aan de opſluytinge onderworpen, en in 't Jaar 1413. op *St. Maartens* avond, hebben de gemelde Zusters haare Klooſter geloſte gedaan. Naderhand; wanneer verſcheyde Klooſters den derden Regel van *St. Franciscus* quamen te verlaten, zyn zy mede tot die van *St. Auguſtyn* over gegaan.

Eer ik verder in de beſchryvinge van dit Klooſter trede, moet ik den Lezer een wonder voorval, het welk op het Kerkhof zou voorgevalle zyn, mede deelen, de Heer *H. Kemp* beſchryft het bladz. 203 aldus: „ 's Woensdags na Pinxteren, in den Jaare 1417. den laat-„ ſten van Bloeimaand, zynde Quatertemper dag, en den zelven „ dag dat Hartog *Willem*, Graaf van Holland overleed, waren te „ GORINCHEM vier ryke Poorters Kinderen, des avonds vrolyk „ in een Wyn-herberg, op den hoek van de Stoofſteeg aan 't Merkt-„ veld, by een Hoſpes *Aardt* genaamt, en zyn Huysvrouw *Zoetje*, „ in welk huys daar na heeft gewoond eenen *Hendrik Volkier*. Deze „ vier jonge gaſten, ontrent de klok twaalf uuren naar hunne huy-„ zen gaande, in de Crytſtraat komen aan 't gemelde Kerkhof, „ ontrent de deur van 't Huys van den gemelden *Ambroſius Wou-„ tersz.* Heer van Bruenis of Laag Blokland, nu tot *St. Agniete* „ Klooſter horende, alwaar zy aan de Zuidzyde zagen een ligt als „ een Blixem aankomen, horende beſcheydentlyk een krytende of „ huylende ſtem, zeggende: *Vermaledyd moet God zyn die myn ge-„ ſchapen heeft, vermaledyd zy Vader en Moeder die my gewonnen „ hebben, vermaledyd zy 't land, dat ik ooyt gekent hebben.* Dit Kerk-„ hof was in dien tyd aan beyde zyde met een muur afgeſcheyden, „ dewelke daar na tot verbreding der ſtraat afgebrooken zyn. Deze „ vier Jongmans ontſteld van verbaaſtheid blyven ſtaan, en durfde „ niet verder te gaan, daar op quam 't Blixem ligt ſterker als te „ vooren, en het gekryt was weder, *Vermaledyd enz.* Hier op na-„ men zy alle vier de vlugt na de voorige Herberg, om dat zy „ vertroude dat het Volk daar nog op zoude zyn, daar komende „ met grooten haaſt, en met verbaaſtheid kloppende op de deur, „ de Dienſtmaagt open doende, lopen zy in Huys, en vielen van „ verbaaſtheid in ſwym; den Hoſpes en zyn Vrouw hier van ver-„ ſchrikt zynde, kloppen de Bueren ten bedden uyt, en zonden

Digitized by Google

„ aanſtonts om de Ouders, die al wenende quamen lopen: menen-
„ de zekerlyk dat haar eenig ongeval overgekomen was, viſentee-
„ ren hunne Kinderen of zy ook ergens gequetſt waren, maar geen
„ quetzure vindende, bragt ieder de zyne na huys. Des anderen
„ daags als deze Jongmans, elk tot zig zelve gekomen was, zeide
„ elk van hen: dit heb ik gezien, en dat heb ik gehoord, komen-
„ de haar verhaal eenparig overeen, en dit gerugt wierd door de
„ gantſche Stad verſpreyd, daar op quam des avonds om agt uuren
„ een rennende Poſt-bode, genaamd *Jan van Beeſt*, zeggende: ziet
„ wakker toe, Hartog *Willem* is giſter avond tuſſchen negen en tien
„ uuren overleden, dit geſpook maakte zo veel gerugt binnen GOR-
„ INCHEM, dat de Wethouders goedvonden, by klokkeſlag, op
„ lyf en goed, te verbieden, hier niet meer van te ſpreken.

Het geval is zeldſaam, waarom het by veele niet veel ingang zal vinden, en ik laat 'er den Lezer het zyne van nemen; want in zodanige zake zyn vele wat te ligt, en andere wat te hard van geloof, beide een peſt van veele gevallen; maar om dat *H. Kemp*, alles zo omſtandig verhaalt, zo dunkt my dat hy 'er op geen loſſe vertellinge van geſchreven heeft, te meer, om dat hy 'er de Wethouders der Stad in vermeld wegens het verbod, om 'er niet meer van te ſpreken, en zo het een verdigtzel was, daar op niet ſtil geſwegen zoude hebben.

In den Jaare 1444. gaf *Jacob van Gaasbeek*, Droſſaard van GORINCHEM en den Landen van ARKEL, uyt naam van Hartog *Philips* van Bourgonie, Graaf van Holland, aan deze Nonnen, eene Hofſtad genaamd *den Ouden Hage*, en te ARKEL by den Dam gelegen in Erfpagt over, welke gifte op verzoek van deze Nonnen, door Vrouwe *Iſabelle* van Portugaal, Gravinne van Holland, en Gemaalinne van den gemelden Hartog, door den volgende Brief beveſtigt wierd.

Confirmatie Brief van Vrouw *Iſabelle*

van Portugaal, over de uytgifte gedaan by *Jacob* Heer van Gaasbeek, aan de beſlotene Zuſteren van *St. Agniete* te GORINCHEM, wegens de Hofſtad *den Ouden Hage*, gelegen tot ARKEL.

„ *Iſabel* Dogter des Konings van Portugaal, by der Gratien Gods
„ Hartoginne van Bourgonien, van Lotharingen, van Brabant,
„ en de van Lymburch, Gravinne van Vlaanderen, van Artoys,
„ van Bourgonie, Palatine, van Henegouwe, van Holland, van
„ Zeeland, en van Namen, Markgravinne des Heylige Ryks, Vrou-
„ we van Vriesland, van Solms, ende van Mechelen, macht, en-
„ de 't Gouvernement hebbende, van Mynen Heere den Hertoge
„ in zyne abſentie, zyner Landen van Holland, Zeeland, ende
„ Vriesland voorn. Doen kond alle Luyden, alzo myn voorſz. Hee-
„ re by zynen openen Brieven bevolen ende gemachtigt heeft, on-
„ zen geminden *Jacob* Heer tot Gaasbeke, zyn Droſſaartſchap en-
„ de Rentmeeſterſchap zyns Lands van ARKEL, ende van GOR-

INCHEM

Digitized by Google

„ INCHEM met harer toebehoren, alzo als dezelve Brieven dat
„ vorder uytwyzen, ende hy by machte van dien Brieven uytge-
„ geven ende erfeliken Verpacht heeft van wegen myns voorſz.
„ Heere, den beſloten Zuſteren van *St. Agnieten* binnen GORIN-
„ CHEM, een Hofſtad gelegen binnen den Lande van ARKEL,
„ geheten *den Ouden Hage*, met allen haren toebehoren, gelyk en-
„ de in zulker manieren, als zyn Brieven, die hy als Rentmeeſter
„ des Lands voorn: daar af gegeven heeft, dat uytwyzen, die wel-
„ ke van woorde te woorde hier na beſchreven volgen.

„ *Jacob* Heer tot Gaasbeke, tot Abcoude, tot Putten, ende tot
„ Stryen, doen kond allen Luyden, dat wy als een Droſſaard des
„ Lands van ARKEL ende Stede van GORINCHEM, van wegen
„ des Hoochgeboren Vorſten *Philips* Hartoge van Bourgonien, van
„ Braband, ende van Lymburch enz. om myns voorſz. genadigen
„ Erfrenten te vermeeren, in zynen voorſz. Lande, van vry ende
„ zeker geld daar af te hebben, gemerkt die groote ende zware on-
„ koſten die jaarlyks aldaar vallen, gegunnen, ende gegeven heb-
„ ben, gunnen ende geven met dezen onzen Brieven, als een
„ Rentmeeſter 's Lands van ARKEL voorſz. den beſloten Zuſte-
„ ren van *St. Agnieten* binnen GORINCHEM voorſz. een Hofſtad
„ gelegen in den Lande van ARKEL voorſz. geheten *den Ouden*
„ *Hage*, met allen haren toebehoren, gelyk die gelegen is tot AR-
„ KEL by den Dam binnen dyks, met ſeſſe ende een half Mergen
„ Lands daar agter aan leggende, geheten die Gheeren, te houden
„ ende te bezitten, ende te gebruyken die voorgenoemde Zuſte-
„ ren, ende haren nakomelingen Zuſteren tot eeuwiglyken dagen,
„ ende tot haren oirbaar ende profyten. Behoudelyk dat zy jaar-
„ lyks mynen genadige Heeren voornoemt oft zynen Rentmeeſter
„ in der tyd wezende, des Lands van ARKEL voorſz. daar voor
„ uytreyken ende betalen zullen zeſtien Wilhelmus Schilden erfly-
„ ker rente vry gelds boven allen koſten van ſchoten, waterſchap,
„ dykagen, of andere diergelyken, daar die zelve Zuſteren, den
„ laſt af hebben ende dragen zullen. Van welken erfrenten voorſz.
„ te betalen als voorſz. ſtaat, die eerſte termyn ende dach vallen
„ ende verſchynen zal van *St. Pieters* dage *ad Cathedram* naaſt-
„ *St. Pieters* dage *ad Cathedram*, in eenen jaar daar na volgende
„ ende alzo voort van jaare tot jaare, d'een den anderen naaſt ach-
„ tervolgende elks jaar eeuwiglyke ende erflyke de voorgenoemde
„ zeſtien Wilhelmus Schilden vry gelds. Ende om dat myn voorſz.
„ genadige Heere voor hem ende zynen Erven van den voorſz.
„ Zuſteren, ende haren nakomelingen Zuſteren wel verzekert mo-
„ gen wezen, de voorgenoemde jaarlykſche renten te hebben, en-
„ de doen heffen ten dage voorſz. zo hebben die zelve Zuſteren
„ wederomme mynen genadigen Heere voorſz. gezet tot eenen on-
„ derpant de voorſz. Hofſtad, metten zeſſe ende een half Mergen
„ Lands voorſz. ende ook alzulke acht Mergen, als zy hebben leg-
„ gende aan den Elſen, toebehorende der Heerlykheid van den
„ Lande van ARKEL, geheten die Roeden. In oirkonden van
„ dezen zo hebben wy *Jacob* Heere tot Gaasbeke voorn: on-
„ zen Zegel hier aan gehangen. Gegeven op ten achte ende twin-

Digitized by Google

„ twintigſten dach van Januario, in 't jaar ons Heeren duyzent vier
„ hondert vier ende veertich. &c.
„ Ende ons de voorn: Zuſteren ootmoedelyk hebben doen ver-
„ zoeken ende bidden, dat wy van wegen myns voorſz. Heeren
„ den voorſz. erfpacht believen ende confirmeren woude, aange-
„ zien dat voorſz. ſtaat, ende dat Gods dienſt daar inne gedaan
„ ende vermeerdert worden zal. So is 't, dat wy dit merkende en-
„ de aanziende, den pacht gegeven by den voorſz. Droſſaart, 't
„ goedtdunken ende advys van hun alvoren, ende ook van den
„ Raden myns Heeren, alhier by ons wezende, ende van zynen
„ Procureur Generaal van Holland *Iacob Boſſaart* daar op gehad,
„ van wegen myns voorſz. Heeren, ende by zyner machte ons ge-
„ geven uyt ſpeciale gratie den voorſz. Zuſteren gegunnen ende
„ belieft hebben, gunnen ende believen met dezen zelven Brieve
„ den voorſz. erfpacht, om dien in zulker manieren als hy gegeven
„ ende voorſz. ſtaat, van mynen Heere ende zynen Erven tot eeu-
„ wigen dagen te hebben, te bezitten ende te gebruyken ruſtelyk
„ ende vredelyk. Ende om dat wy immers willen, dat die voorſz.
„ Zuſteren in den zelven pachte ende gifte wel verzekert ende ge-
„ houden mogen blyven eeuwiglyk ende erflyk, voor mynen Hee-
„ re, ende zynen Erven ende Nakomelingen zy hare Erven ende
„ Nakomelingen. Zo hebben wy by der macht als boven voorn.
„ bevolen ende gemachtigt, bevelen ende machtigen met dezen
„ zelven Brieve *Ian van Poel* Stedehouder van den voorn. *Iacob*
„ Heere tot Gaasbeke als Droſſaart, van onzer wegen, ende in den
„ name van mynen voorſz. Heere, den voorn: Zuſteren over te
„ geven den vryen eygendom van der voorſz. Hofſtad ende Lande
„ voor Schepenen van GORINCHEM, alzo als dat behoort, ende
„ men aldaar in rechte van Erven gewoonlyk pleegt te doen. Be-
„ houdelyk, dat de voorſz. Zuſteren mynen Heere oft zynen Dros-
„ ſaart, tot zyner ende zyner Nakomelingen behoef, Heeren tot
„ ARKEL zullen zeker doen, zullen als voorſz. ſtaat, ende daar af
„ goede Brieven geven. Ende dat alzo gedaan, wy geloven in den
„ name van mynen voorſz. Heere van woorden te houden, als 't
„ geene, dat by den voorſz. *Ian van Poel*, in der voorſz. overgifte
„ gedaan zal worden. Ende ontbieden daarom ende bevelen van
„ wegen myne voorſz. Heere by machte als boven, den voorſz.
„ Droſſaart ende Rentmeeſter 's Lands van ARKEL, of die in der
„ tyd wezen zal, dat hy die Zuſteren voorſz. die voorſz. Hofſtad
„ ende zeſſe ende een half Mergen Lands ruſtelyk ende vredelyk,
„ laten gebruyken ende bezitten tot harer nutſchap, in zulker vry-
„ heden ende rechten, als zy tot hier toe bennen gezeten hebben,
„ ende nu ter tyd zitten, als voorſz. is, zonder hunluyden eenigen
„ hinder, letzel of moeyeniſſe daar inne te doen, of te laten ge-
„ ſchien, den voorſz. pacht betalende in eeniger wys. Want ons
„ dat alzo gelieft, ende gedaan willen hebben. In oirkonde dezen
„ Brieve, ende onzen Zegel hier aan gehangen. Gegeven in den
„ Hage op den zeven ende twintigſten dach in Novembris, in 't
„ jaar ons Heeren duyzent vier hondert vier ende veertich. Op
„ de Plycque ſtont, By Myne Vrouwe de Hartoginne, ende was

„ ge-

Digitized by Google

„ geteekent, *De Croix*, hebbende onder uyt hangen aan eenen dub-
„ belde francyne ſtaerte, eenen grooten Zegel in rooden waſſche,
„ ſtaande in 't midden van dezelve, eenen zittende uytgevlerkten
„ Engel, hebbende van zyn borſt tot zyn voeten voor hem de
„ volle Wapenen van Bourgonien, en Portugaal, ſtaande in 't mid-
„ den van dat van Bourgonien, een Escuſon met de Wapenen van
„ Holland, en hebbende tot omſchrift: *Eliſabeth Dei Gra: Ducis-*
„ *ſa Burg: Loth: Brabanti & Limburgi, Co: Flandriæ, Arthiſiæ*
„ *Hollandiæ.*

Wanneer in den Jaare 1482. tuſſchen de Burgers enz. van *Utrecht*, en den Biſſchop *David* van Bourgonie, een grooten twiſt was, nam den Wy-Biſſchop zyn verblyf in deze Stad, de naam word wel niet vermeld, maar meene zeker dat het *Thomas Baſinus* zal zyn geweeſt, op welke tyd, zo *Kemp* ſchryft, veele Wydinge in deze Stad geſchiede, en op *St. Simon* en *Iuda's* dag, wierd door Mr. *Ian Riek* ook een nieuwe Klok, *St. Agnes* genaamd, in deze Kerk gewyd, en zo ik vinde vermeld, zo hield den Wy-Biſſchop veel zyn verblyf, in dit Nonne Klooſter, het Wyden of Doopen der Klokken was in dien tyd zeer gemeen, ja wel zo gemeen, dat men geen Klok in eenige Kerktoorn mogt ophangen of moeſt eerſt gewyd zyn, en kreeg dan haare naam, na deze of geene Heyligen. Deze Ceremonie is al vry oud, en was ten tyden van *Carel den Grooten* al in gebruyk, dog het wierd in dien tyd al met veel misbruyken bezoedelt, zo dat hy het by Ordonnantie deed verbieden: hier van zoude ik een omſtandig verhaal konnen doen, maar dewyle het zelve in verſcheyde Boeken, en byzonder in de Beſchryving van Delft wydlopig van gehandelt is, zal ik dit voorby ſtappen.

De verdere omſtandigheden van dit Nonne Klooſter, ſchuylt agter het gordyn der oudheid, en is niet denkelyk dat zy ooit zullen ontdekt worden, alleen zal ik 'er dit nog van melden; dat het redelyk wel van inkomſte is voorzien geweeſt, maar in latere tyden door ongevallen veel vermindert, den Klooſter Regel wierd in het zelve zeer ſtip onderhouden, zo dat veele brave Maagden en Burgers Dogters daar in woonden, en het getal ſomtyds over de vyf hondert was. Hier zal ik nu laten volgen een lyſt, van de Paters en Moeders zo wyt ik die magtig ben.

Paters of Regenten van *St. Agniete Klooſter.*

I. *Herber Iansz.* aan deze zo als in 't voorgaande is gezegt, droeg de Weduwe *Lyshet*, de eerſte Woninge of het Huys op, en wierd in den Jaare 1401. de eerſte Regent of Biegtvader van deze Maagden; welke poſt hy loffelyk eenenveertig jaaren heeft bediend, en is in het Jaar 1442. in het agtenzeventigſte jaar zynes ouderdoms overleden.

II. *Arend Iansz.* deze heeft het zelve Ampt ook tien jaaren bediend, wanneer hy met vyfentwintig Maagden na ARKEL trok, en heeft daar het Klooſte *Marien-Hage* mede helpen ſtigten, en heeft

Digitized by Google

heeft als Regent en Biegtvader deze poſt nog elf jaaren bediend.

III. *Nicolaas van der Eyk*, bediende na hem te GORINCHEM dit Ampt drie jaaren, en is in het Klooſter te Swyndrecht, in den Jaare 1456. overleden.

IV. *Michiel Petersz.* van Alkmaar, heeft over dit Klooſter negentien jaaren het bewind gehad, en is in den Jaare 1475. (en niet zo andere ſchryven 1471.) overleden.

V. *W. Klaasz.* van deze vind ik geen ander berigt, als dat hy in den Jaare 1480. Biegtvader in dit Klooſter was.

VI. *Sweder Hendrik*, *Willem Wiggersz.* van Amſterdam, het begin en eynde van zyn bediening is myn onbekent, alleen vinde ik, dat hy in den Jaare 1496. de Nonnen in de Gregoriaanſche Kerk zang onderwezen heeft. Ik vinde na dezen geen vermelding van Paters meer, als dezen laatſten.

VII. *Iohan van Ooſterwyk*, Kanonnik Regulier, uit het Klooſter te Rugen by den Briel, welke een dezer Geeſtelyke is geweeſt, die door de woedende benden van *Lumei* by den Briel opgehangen wierd, wiens marteldood door *Guilhelmus Eſtius*, in zyn Boekje der Martelaren van GORINCHEM, ook beſchreven word, en dewyle het meeſt den ſtaat van dit Klooſter raakt, zullen wy het verhaal hier laten volgen.

„ *Johan van Ooſterwyk*, een Monnik uyt het Klooſter van Ru-
„ ge, van daar door de Overſte na GORINCHEM gezonden, heeft
„ daar het Nonne Klooſter van dezelve Order, als Pater geregeert.
„ Hy heeft het gemelde Klooſter zeer arm gevonden, tot welke
„ armoede het vervalle was, door de zorgeloosheid en overdaad
„ van eenige Regenten. Dog deze armoede had door Gods ſchik-
„ king aanleyding gegeven, tot een welgeregelde tugt: deze Non-
„ ne, door de goede vermaning van *Iohan van Ooſterwyk* aange-
„ moedigt, hebben met groten yver deze welgeregelde tugt bewaard
„ en onderhouden. Zyne Sermoene tot de gemelde Nonnen, met
„ zyn eyge hand geſchreven zyn in bewaringe van *Eſtius*. Zo heeft
„ hy dan zyn lot, hoe oud hy was, met zagtmoedigheid verdra-
„ gen, zonder zig te bekreunen aan de ongemakken der armoe-
„ den, die hy gemeen had met de Maagden, zig vergenoegt hou-
„ dende met een zobere tafel. Ondertuſſchen word zyn Klooſter
„ door de Aanhangers van de nieuwe Secte uytgeplundert en ver-
„ woeſt: en als hy onder andere hoorde zeggen, dat eene van zy-
„ ne Klooſter-broederen, zyn leven door een Marteldood had ge-
„ eyndigt, riep hy, (na diergelyke dood verlangende) aanſtonts
„ uyt; *Och! of God my die genade deed, van zo een dood te ſterven!*
„ Dit hoorde een oude Nonne met namen *Urzula*, welke gewoon
„ was hem te dienen, en gaf hem tot antwoord: *dat verhoede God*
„ *o Pater! God beware uw van uw leven door een ſtrop te verlie-*
„ *zen: want al is dit een ligte ſtraffe, zy is egter ten hoogſten ſchan-*
„ *delyk.* Maar hy, nog voor de doodſtraffe, nog voor de ſchande
„ vervaard, zeyde wederom tot verſcheyde reyze: *Och of God my*
„ *deze gunſte wilde bewyzen!* zo heeft God dan zyne begeerte ver-
„ vuld, en heeft zyn leven met de anderen in den Briel door een
„ ſtrop ge-eyndigt.

Uyt

Digitized by Google

Uyt dit verhaal ziet men, dat het Klooſter in 't laatſte door de zorgeloosheid en overdaad van eenige Regenten, tot groote armoede was gebragt, daar het voor dien tyd, van goede inkomſte voorzien was; dit Klooſter dan, wierd in den Jaare 1572. uytgeplundert en verwoeſt.

Moeders van *St. Agnieten Klooſter.*

I. *Magteld*, Meeſter *Willem Zaſſen* Dogter, welke te voren in deze Stad Bagyn was geweeſt, wierd tot eerſte Moeder verkoren, en is in den Jaare 1417. Overleden.

II. *Lysbet*, *Hendriks* Dogter, wierd de twede Moeder, en heeft haar Ampt loflyk bediend, en is den Jaare 1439. Overleden, nalatende verſcheyde goederen aan 't Klooſter.

III. *Catryn*, *Hendriks* Dogter, deze heeft haar Ampt zeer wel bedient, wat onder haar beſtier is voorgevallen, of wanneer zy Overleden is, is niet bekend, zy leefde nog in het Jaar 1450.

IV. *Margareta*, welke op het Jaar 1465. als Moeder word vermeld, ik vind 'er geen verder beſcheyd van, nog van geen volgende. Alleen vind ik nog eene *Elizabet*, *Voſſen* Dogter, Moeder van *St. Agnieten* Klooſter, maar zonder jaar getal. Hier zal ik nog byvoegen, dat de Weduwe *Lysbet* eerſte Stigſter van dit Klooſter, in het zelve heeft geleeft Godsdienſtig twintig Jaaren, en is in den Jaare 1421. in het zelve Overleden en begraven. De twee Klooſters die in deze Stad zyn geweeſt, afgehandelt hebbende, zullen wy tot de Kapellen treden.

VAN DE KAPELLEN.

DE eerſte Kapel die ik vermeld vinde, is na het ſchryven van *H. Kemp*, kort na de ſtigtinge der Stad gebouwd, en heeft by de Kanze, of Kanzelary-poort geſtaan, maar wie de ſchuts Heylig daar van is geweeſt, is niet bekend. In deze Kapel was een Broederſchap, of Gilde van onze *Lieve Vrouw;* want in een Brief van den Jaare 1518. word vermeld, dat *Cornelia*, *Claas* Dogter van *Hoornaar*, by uyterſte willen maakten aan den Deken van de Kapelle van onzer *Lieve Vrouwen* Gilden, aan de Kanze-poort, twee Rynsgulde Jaarlykſe renten. In deze Kapel waren de Burgers gewoon wanneer zy na het Veld trokken, en als zy weder t' huys quamen, den Godsdienſt te gaan hooren. Ook vinde ik vermeld, dat de Misdadigers, ter dood veroordeeld, in deze Kapel de laatſte Miſſe quamen hooren, op welke tyd al de Magiſtraats Perſoonen in hunne Plegt-gewaden daar tegenwoordig waren. In deze Kapel wierd de onderhandeling met den Hopman *Marinus Brand*, op den 26 Juny des Jaars 1572. wegens het overgeven der Stad voltrokken, zo dat deze Kapel toen nog in wezen is geweeſt. Deze Kapel had een eyge Cappelaan ter verrigtinge van den Godsdienſt, die 's jaarlyks daar eenig geld voor trok.

Digitized by Google

Een tweede KAPEL, ſtond aan de Weſtzyde benevens de lage Arkelpoort, had ook een eyge Cappelaan, en goede inkomſten, maar de tyd der ſtigting, naam, of ſchuts Heylig, vind ik nergens.

DE H. GEEST KAPEL.

Deze was gelegen in de Arkelſtraat, en zo *A. Kemp*, in zyn kort verhaal ſchryft, is deze Kapel al voor den Jaare 1300. door eenen Heer van ARKEL geſtigt, zeer waarſchynelyk door *Ian van Arkel*, bygenaamd de *Sterken*, en pronkte met een fraje Spitſe, of Toorntje. Deze Kapel en eenige byſtaande woninge, ſchynd tot gebruyk der H. Geeſt Meeſters geſchikt te zyn geweeſt, in deze Kapel wierden de Aalmoeſſen aan den Armen uytgedeelt, ende Rekeninge 's jaarlyks gedaan. De Burgers die by beſprek, of uyterſte wille, van hunne Vriende iets aan den Armen uyt te deelen hadden, quamen zulks in Perſoon in deze Kapelle doen, en deze liefdens pligten waren zo menigvuldig, dat 'er naauwlyks plaats was om de uytdeelinge te doen, en zulks duurden zo *H. Kemp* ſchryft tot den Jaare 1572. zedert welke tyd door de troubelen, en andere ongevallen, dit Godzalig werk, tot groot nadeel van de noodlydende Armen, is te niet gegaan.

Omtrend den Jaare 1480. is deze Kapel of Woning, in een Latynſche School verandert, waar van wy nader ſpreken zullen, 't welke met het vorige niet al te wel ſchynt overeen te komen.

Hier zal ik den Lezer mede deelen, een Lyſt der H. Geeſt Meesteren zo verre ik die magtig ben.

H. Geeſt Meeſteren.

1397. *Dirk de Monnik*. Dirk Marcelisz.
1436. Mr. *Claasz*.
1518. *Dirk de Graaf*, Roelofsz.
Ysbrand, Iansz.
Folpert, Matthysz.
1555. *Alard de Haan*, Mattheusz.
Adriaan van der Haar, Govertz.
Cornelis Vink, Aartsz.
1556. *Adriaan van der Haar*, Govertz.
Cornelis Vink, Aartsz.
Alard van Malſen, Lucasz.
1557. *Cornelis Vink*, Aartsz.
Alard van Malſen, Lucasz.
Gerard de Burggraaf, Cornelisz.
1558. *Alard van Malſen*, Lucasz.
Gerard de Burggraaf, Cornelisz.
Adriaan van Kuyl, Florisz.
In dit Jaar is 'de nieuwe Blaffert van de H. Geeſt goederen gemaakt by de Oude en Nieuwe Vaders, als namentlyk.
Alard de Haan, Mattheusz.
Adriaan van der Haar, Govertsz.
Cornelis Vink, Aartsz.
Alard van Malſen, Lucasz.
Gerard de Burggraaf, Cornelisz.
Adriaan van Kuyl, Florisz. als Boekhouder.
En is deze Blaffert den 15 Augustus dezes Jaars, op het Stadhuys in de Raad-kamer, by de voorn: Vaderen gereſumeert ende gecollationeert tegens den ouden Blaffert, geſchreven by de hand van Mr. *Jan Vink* zaliger Prieſter, en dezen nieuwen opgeſtelt door handen van *Egbert Kemp* Aartz. als Rentmeeſter, die 't zelve Ampt ook bedient heeft gehad tot den Jaare 1567.
1559. *Gerard de Burggraaf*, Cornelisz.
Adriaan van Kuyl, Florisz. Boekhouder.
Maarten van Aalſt, Willemsz.

1560.

Digitized by Google

1560. *Adriaan van Kuyl*, Florisz.
Maarten van Aalst, Willemsz.
Alard van Malsen, Lucasz.
1561. *Maarten van Aalst*, Willemsz.
Alard van Malsen, Lucasz.
Barent van Veen, Adriaansz.
1562. *Alard van Malsen*, Lucasz.
Barent van Veen, Adriaansz.
Cornelis Kalf, Adriaansz.
1563. *Barent van Veen*, Adriaansz.
Cornelis Kalf, Adriaansz.
Jan van Asperen, Claasz:
1564. *Cornelis Kalf*, Adriaansz.
Jan van Asperen, Claasz.
Herman Gillisz.
1565. *Jan van Asperen*, Claasz.
Herman Gillisz.
Cornelis van Houwelingen, Herbertz
1566. *Herman Gillisz.*
Cornelis van Houwelingen, Herbertz
Gerard de Burggraaf, Cornelisz.
1567. *Cornelis van Houwelingen*, Herbertz
Gerard de Burggraaf, Cornelisz.
Dirk Vink, Willemsz.
1568. *Gerard de Burggraaf*, Cornelisz.
Dirk Vink, Willemsz.
Frans Ter Lauw, Rutgersz.
1569. *Dirk Vink*, Willemsz.
Frans Ter Lauw, Rutgersz.
Simon Cok, Jansz. van Asperen.
1570. *Frans Ter Lauw*, Rutgersz.
Simon Cok, Jansz.
Henrik Vriese, Pietersz.
1571. *Simon Cok*, Jansz.
Henrik Friese, Pietersz.
Adriaan van Veen, Adriaansz.
1572. *Henrik Vriese*, Pietersz.
Adriaan van Veen, Adriaansz.
Jan Snoek, Jacobsz.
1573. *Adriaan van Veen*, Adriaansz.
Matthys Coenen Brouwer, Loco Snoek.
Willem van Liesvelt, Willemsz.
1574. *Adriaan van Veen*, Adriaansz.
Matthys Coenen.
Willem van Liesveld, Willemsz.
Dit jaar alle drie gecontinueert.
1575. *Cornelis Jans Gysbertsz.*
Claas van Duynen, Adriaansz.
Dirk van Aalst, Matthysz.
1576. *Cornelis Jan Gysbertsz.*
Dirk van Aalst, Matthysz.
Rutger de Burggraaf, Cornelisz.
1577. *Dirk van Aalst*, Matthysz.
Rutger de Burggraaf, Cornelisz.
Vriendt Cruydaan, Fransz.
En was *Adriaan van der Wetering* Adriaansz. gezegt *Buys*, in dit jaar in qualiteid als Gasthuys Meester, Boekhouder van den H. Geest, alzo de H. Geest Meesteren geen ontfang hadden.
En was *Aart Menning* Ontfanger ofte Collecteur van den zelven, en nog was 1583. en 1586.
1578. *Rutger de Burggraaf*, Cornelisz.
Vriendt Cruydaan, Fransz.
Jacob de Leeuw, Aartsz.
En Boekhouder den voorn. *Adriaan van der Wetering.*
1579. *Vriend Cruydaan*, Fransz.
Jacob de Leeuw, Aartsz.
Servaas, Adriaansz.
En was *Cornelis Jan Gysbertsz.* als Gasthuis Meester, Boekhouder van den H. Geest, alzo die geen ontfang hadden.
1580. *Jacob de Leeuw*, Aartsz.
Servaas, Adriaansz.
Rutger de Burggraaf, Cornelisz.
En was *Adriaan van Aalst* Gysbertsz. als Gasthuis Meester, Boekhouder van den H. Geest.
1581. *Servaas*, Adriaansz.
Rutger de Burggraaf, Cornelisz.
Adriaan van Est, Willemsz.
En was *Jan Verveern* Reyersz. als Gasthuis Meester, Boekhouder van de H. Geest Armen.
1582. *Adriaan van Est*, Willemsz.
Coenraadt van Aalst, Martinusz.
Adriaan van Groenvelt, Jansz.
En was *Claas van Duynen* Adriaansz als Gasthuys Meester, Boekhouder van de H. Geest Armen, alzo dese voorn: Vaders geen administratie hadden.
1583. *Coenraat van Aalst*, Martinusz.
Adriaan van Groenvelt, Jansz.
Jacob van Noort, Jacobsz.
1584. *Adriaan van Groenvelt*, Jansz.
Jacob van Noort, Jacobsz.
Jan van Aalst, Willemsz.
1585. *Jacob van Noort*, Jacobsz.
Jan van Aalst, Willemsz.
Rutger de Burggraaf, Cornelisz.
1586. *Jan van Aalst*, Willemsz.
Rutger de Burggraaf, Cornelisz.
Adriaan van Kuyl, Florisz.
1587. *Rutger de Burggraaf*, Cornelisz.
Overleden den 9 December; en quam in deszelfs plaats,
Adriaan van Groenvelt, Jansz.
Adriaan van Kuyl, Florisz.

Digitized by Google

1588. *Adriaan van Grootvelt*, Jansz.
Adriaan van Kuyl, Florisz.
Henrik Vriese, Pietersz.
1589. *Adriaan van Kuyl*, Florisz.
Henrik Vriese, Pietersz.
Gerard de Burggraaf.
1590. *Henrik Vriese*, Pietersz.
Gerard de Burggraaf.
Jan Dierhout, Klaasz.
En was dit jaar Rentmeester *Gerard van Hoorn*, en die 't nog was 1612.
1591. *Gerard de Burggraaf.*
Jan Dierhout, Klaasz.
Jan de Feyter.
15[illegible] *Jan Dierhout*, Klaasz.
Jan de Feyter.
Iacob Vervoorn, Klaasz.
1593. *Anthonius van Roemerswaal.*
Vriend Cruydaan. Fransz.
Anthonius van Aelst, Maartensz.
1594. *Vriend Cruydaan*, Fransz.
Anthonius van Aalst, Maartensz.
Pieter, Jan Lievensz.
1595. *Anthonius van Aalst*, Maartensz.
Pieter, Jan Lievensz.
Folpert, Cornelisz.
1596. *Pieter*, Jan Lievensz.
Folpert, Cornelisz.
Willem van Dusseldorp, Hermansz.
1597. *Folpert*, Cornelisz.
Willem van Dusseldorp, Hermansz.
Ian van Eck.
1598. *Willem van Dusseldorp.*
Ian van Eck.
Lieben van Zirkzee, Gerritsz.
1599. *Ian van Eck.*
Lieben van Zirkzee, Gerritsz.
Adriaan van der Staal, Iansz.
1600. *Lieben van Zirkzee*, Gerritsz.
Adriaan van der Staal, Iansz.
Adriaan de Lange, Adriaansz.
1601. *Adriaan van der Staal*, Iansz.
Adriaan de Lange, Adriaansz.
Ian van Eck.
1602. *Adriaan de Lange*, Adriaansz.
Ian van Eck.
Imbert van der Steeg.
1603. *Ian van Eck.*
Imbert van der Steeg.
1604. *Imbert van der Steeg.*
1608. *Jan van Broekhuyzen.*
1610. *Nicolaas van Honkoop*, Matthysz.
Pieter van Honkoop, Aalbertsz.
Hendrik van der Giesen, Aartsz.
1611. *Pieter van Honkoop.* Aalbertsz.
Hendrik van der Giesen, Aartsz.
1612. *Hendrik van der Giesen*, Aartz.
1615. *Iacob Vervoorn.*
1616. *Gerard van Hoey*, in qualiteid als Gasthuys Meester Boekhouder.
1621. *Jacob Vervoorn*, Jacobsz.
Michiel Menningh.
Michiel van Steenwinkel.
1622. *Michiel Menning.*
Michiel van Steenwinkel.
Lambert van Zante, Iansz.
1623. *Michiel van Steenwinkel.*
Lambert van Zante, Iansz.
Ian van Broekhuyze, Francoisz.
1624. *Lambert van Zante*, Iansz.
Ian van Broekhuyze, Francoisz.
Balthazar van Wevelinchoven, Iansz.
1625. *Ian van Broekhuyze*, Francoisz.
Balthazar van Wevelinchoven, Iansz.
1626. *Bathazar van Wevelinchoven*, Iansz.
Liebert ter Lauw, Iansz.
Jacob Vervoorn, Jacobsz.
1627. *Liebert ter Lauw*, Iansz.
Jacob Vervoorn, Jacobsz. in qualité als Gasthuys Meester Boekhouder.
Jan de Jong, Iansz.
1628. *Liebert ter Lauw*, Iansz.
1629. *Jan de Jong*, Iansz. Boekhouder.
1630. *Frans*, Iansz.
Michiel van Steenwinkel.
1631. *Michiel van Steenwinkel.*
Liebert ter Lauw, Iansz.
1632. *Michiel van Steenwinkel.*
Liebert ter Lauw, Iansz.
Willem van der Kaa, Theunisz.
1633. *Willem van der Kaa*, Theunisz.
Hendrik van Schelluyne, Dirksz.
Frans, Iansz.
1634. *Willem van der Kaa*, Theunisz.
Hendrik van Schelluynen, Dirksz.
Arye Daatzelaar, Matthysz.
1635. *Hendrik van Schelluynen*, Dirksz.
Arye Daatzelaar, Matthysz.
1636. *Adriaan Daatzelaar.*
1637. *Adriaan Daatzelaar.*
Hendrik van Schelluyne.
Willem van der Kaa, Theunisz.
1638. *Willem van der Kaa*, Theunisz.
Adriaan Daatzelaar.
Hendrik van Schelluyne.
1639. *Willem van der Kaa*, Theunisz.
Hendrik van Schalinge, Matthysz.
Hendrik van Hoey, Adriaansz.
1640. *Hendrik van Schalinge*, Matthysz.
Hendrik van Hoey, Adriaansz.
Cornelis Lever, Gerritsz.
1641. *Hendrik van Hoey*, Adriaansz.
Cornelis Lever, Gerritsz.

Theunis

Digitized by Google

Theunis van Muylwyk, Cornelisz.
1642. *Cornelis Lever*, Gerritsz.
Theunis van Muylwyk, Cornelisz.
Dirk Praam, Dirksz.
1643. *Theunis van Muylwyk*, Cornelisz.
Dirk Praam. Dirksz.
Iacob, Lambertsz.
1644. *Hendrik Canwenberg*, Matthysz.
Pieter van Erp, Pietersz.
Ian de Iong, Iansz.
1645. *Jan van de Graaf*.
Iacob, Lambertsz.
Lodewyk Cool, Fransz.
1646. *Lodewyk Cool*, Fransz.
Ian van der Graaf.
1647. *Jan van de Graaf*.
Lodewyk Cool.
Aart de With, Iansz.
1648. *Aart de With*, Iansz.
Ian Brouwer, Huybertsz.
Ian de Iong, Iansz.
1649. *Aart de With*, Iansz.
Ian de Iong, Iansz.
Claas Cant, Petersz.
1650. *Ian de Iong*, Iansz.
Claas Cant, Pietersz.
Ian Brouwer, Huybertsz.
1651. *Claas Cant*, Pietersz.
Willem Walewyns.
1652. *Willem Walewyns*.
Cornelis.
1653. *Willem Walewyns*.
Hendrik van Herwaarden.
Abram van Thiel.
1654. *Hendrik van Herwaarden*.
Abram van Thiel.
Pieter van Steenbergen.
1655. *Abram van Thiel*.
Pieter van Steenbergen.
Paulus Steenwinkel.
1656. *Pieter van Steenbergen*.
Paulus Steenwinkel.

In den Jaare 1657. is den Heyligen Geeſt aan het Weeshuys gekomen, en de Kinderen daar in te zamen gecombineert.

HET OUDE GASTHUYS.

HEt zelve was gelegen in de Gaſthuys ſtraat, welke ſtraat zekerlyk zyne benaminge hier van gekregen heeft, en is al voor den Jaare 1300. in wezen geweeſt, zo dat het al kort na de ſtigting dezer Stad gebouwd is. Wie den Stigter is geweeſt, daar is geen vaſt bewys van, maar veele meenen dat den Heer van ARKEL, den Bouwheer is geweeſt. In dit *Gaſthuys* wierden zo wel oude Armen Vrouwen, als Mannen, eerlyk onderhouden, en bezorgt van 't geene tot levens onderhoud nodig was. Dit *Gaſthuys*, had ook zyn eyge Kapel en Kapellaan, die dagelyks den Heyligen Godsdienſt moeſt verrigten, de Zieken en Kranken de H. H. Sacramenten bedienen, enz. En de Kapel was ter Eeren van de *H. Elizabeth* ingewyd. By dit *Gaſthuys* ſtond een *Bouwhuys*, zo dat de Armen van Melk, Boter, enz. hier voorzien wierden. Dit Huys wierd naderhand tot een Beyaard, of Logy voor armen Vreemdelinge gemaakt, welke twee à drie nagten mogten Logeeren, en kregen des avonds een portie Eeten. Dit gebouw wierd in den Jaare 1599. tot gemeene Burger huyzen vertimmert, gelyk dezelve nu nog in wezen zyn, en het jaargetal met ankers in de gevels gemaakt, te zien zyn. En de Beyaard wierd in den Jaare 1604. tot Burger woonhuyzen gemaakt, nu nog in wezen.

Gaſthuys Meeſters.

1321. *Claas Hellinchrode*.
1342. *Boudewyn van den Hove*.
Hendrik Knobbout, Claasz.
1343. *Boudewyn van den Hove*.

Digitized by Google

1351. *Otto*, Heer Jan Cansz.
1355. *Arent van Oeſthove.*
1357. *Robbrecht* Willemsz.
1358. *Jan*, Michielsz.
1360. *Claas Piek.*
1366. *Claas Vos.*
1378. *Claas Piek.*
Arent van Holland.
1380. *Claas Piek.*
1382. *Jan Scolp*, Dirksz.
1386. *Jacob den Smit.*
1387. *Ian Scolp*, Dirksz.
Iacob den Smit.
1389. *Ian Scolp*, Dirksz.
1406. *Dirk van Leuven.*
1413. *Hendrik Knobbout van Os*, Claasz.
1436. *Heyn Boey.*
1442. *Floris van Beeſt.*
1468. *Frederik*, Adriaansz.
1518. *Ian Aartzen den Lyndrajer.*
Aart, Frederiksz.
Ian van Strien, Jansz.
1555. *Adriaan van den Heuvel*, Dirksz.
1567. *Cornelis Buys.*
Adriaan van Kuyl, Florisz.
Hendrik van Loſen.
1568. *Hendrik van Loſen*, Matthysz.
Ian van Aſperen, Claasz.
Hendrik van Sevenbergen.
1569. *Ian van Aſperen*, Claasz.
Hendrik van Sevenbergen.
Servaas, Adriaansz.
1570. *Hendrik van Sevenbergen.*
Servaas, Adriaansz.
Marcelis van Aalſt, Willemsz.
1571. *Servaas*, Adriaansz.
Marcelis van Aalſt, Willemsz.
Ian Kalf, Pietersz. de jonge.
1572. *Marcelis van Aalſt*, Willemsz.
Ian Kalf, Pietersz. de jonge.
Hendrik van Sevenbergen.
1573. *Hendrik van Sevenbergen.*
Maarten van Aalſt.
Herman van Honkoop, Pietersz.
1574. *Hendrik van Sevenbergen*, Huygensz. gecontinueerd vermits de dood van *Maarten van Aalſt.*
Herman van Honkoop, Pietersz.
Dirk Vink, Willemsz. Boekhouder overmits het overlyden van de huisvrouw van *Herman van Honkoop.*
1575. *Dirk Vink*, Willemsz.
Claas van Duynen, Adriaansz.
Dirk van Aalſt, Martinusz.
1576. *Adriaan van Aalſt*, Gysbertsz.
Claas van Duynen, Adriaansz.
Adriaan van der Wetering, Adriaansz
7577. *Claas van Duynen*, Adriaansz.
Adriaan van der Wetering, Adriaansz
Adriaan van Grootvelt, Jansz.
1578. *Adriaan van der Wetering*, Adriaansz
Adriaan van Grootvelt, Jansz.
Cornelis Ian, Gysbertsz.
1579. *Adriaan van Grootvelt*, Jansz.
Cornelis Ian, Gysbertsz.
Adriaan van Aalſt, Gysbertsz.
1580. *Cornelis Ian*, Gysbertsz.
Adriaan van Aalſt, Gysbertsz.
Ian (Vervoorn) Reyersz.
1581. *Adriaan van Aalſt*, Gysbertsz.
Ian (Vervoorn) Reyersz.
Claas van Duynen, Adriaansz.
1582. *Ian (Vervoorn)* Reyersz.
Claas van Duynen, Adriaansz.
Gerard van Blokland, Maartensz.
1583. *Claas van Duynen*, Adriaansz.
Gerard van Blokland, Maartensz.
Hendrik Vink, Jansz.
1584. *Gerard van Blokland*, Maartensz.
Hendrik Vink, Jansz.
Pieter Koning, Jansz.
1585. *Gerard van Blokland*, Maartensz.
Pieter Ian, Lievensz.
Iacob Vervoorn, Reyersz.
1586. *Pieter Ian*, Lievensz. Koning.
Iacob Vervoorn, Reyersz.
Nikolaas van Honkoop, Matthysz.
1587. *Iacob Vervoorn*, Reyersz.
Nikolaas van Honkoop, Matthysz.
Laurens Snaats, Hendrikz. Overleden 1588.
1588. *Nikolaas van Honkoop*, Matthysz.
Anthonius van Aalſt, Maartensz.
Adam van den Heuvel, Adriaansz.
1589. *Anthonius van Aalſt*, Maartensz.
Adam van den Heuvel, Adriaansz.
Lieben van Zierikzee, Gerardsz.
1590. *Adam van den Heuvel*, Adriaansz.
Lieben van Zierikzee, Gerardsz.
Aart Bloemaart, Aartsz.
1591. *Lieben van Zierikzee*, Gerardsz.
Aart Bloemaart, Aartsz.
Wouter van Neercaſſel, Matthysz. Brouwer.
1592. *Aart Bloemaart*, Aartsz.
Wouter van Neercaſſel, Matthysz. Brouwer.
Gerard van Blokland, Martinusz.
1593. *Wouter van Neercaſſel*, Matthysz. Brouwer.
Gerard van Blokland, Martinusz.
Pieter Behoort, Pietersz.
1594. *Gerard van Blokland*, Martinusz.
Pieter Behoort, Pietersz.
1595. *Pieter Behoort*, Pietersz.

Digitized by Google

Hier beginnen de Vaders van het NIEUWE GASTHUYS.

1604. *Franco van Kuyl*, Adriaansz.
Alexander van den Bosch, Gerardsz.
Anthonius van der Kaa, Willemsz.
1605. *Alexander van den Bosch*, Gerardsz.
Anthonius van der Kaa, Willemsz.
Anthonius Brouwer, Jansz.
1606. *Anthonius van der Kaa*, Willemsz.
Anthonius Brouwer, Jansz.
Adam van den Heuvel, Adriaansz.
1607. *Anthonius Brouwer*, Jansz.
Adam van den Heuvel, Adriaansz.
Matthys van Veen, Adriaansz.
1608. *Adam van den Heuvel*, Adriaansz.
Matthys van Veen, Adriaansz.
Baltus van Wevelinchoven, Jansz. Brouwer.
1609. *Matthys van Veen*, Adriaansz.
Baltus van Wevelinchoven, Jansz. Brouwer.
Dirk Praam, Dirksz.
1611. *Dirk Praam*, Dirksz.
Jan van Herwaarden, Iansz.
Adriaan van Broekhuyzen, Françoisz.
1612. *Jan van Herwaarden*, Jansz.
Adriaan van Broekhuyzen, Francoisz.
Imbert Verstegen, Imbrechtsz.
1613. *Adriaan van Broekhuyzen*, Francoisz.
Imbert Verstege, Imbrechtsz.
Jan Snoek, Hendriksz.
1629. *Willem van Grootveld*, Jansz.
Hendrik van Stockum, Cornelisz.
Pieter van Erp.
1630. *Hendrik van Stockum*, Cornelisz.
Pieter van Erp.
Jan van Herwaarden, Jansz.
1631. *Pieter van Erp.*
Jan van Herwaarden, Jansz.
François van Kerkwyk, Adriaansz.
1632. *Jan van Herwaarden*, Jansz.
François van Kerkwyk, Adriaansz.
Jacob Vervoorn, Jacobsz.
1633. *François van Kerkwyk*, Adriaansz.
Jacob Vervoorn, Jacobsz.
Willem van Grootveld, Iansz.
1634. *Jacob Vervoorn*, Iacobs.
Willem van Grootveld, Iansz.
François van der Meer, Iansz.
1635. *Willem van Grootveld*, Jansz.
François van der Meer, Jansz.
Frans, Iansz.
1637. *Aard van Hoey.*
1638. *Aart van Hoey.*
1639. *Frans van der Meer.*
1640. *Frans van der Meer.*
Meerten van de Giezen.
1641. *Frans van der Meer.*
Meerten van de Giezen.
Aart van Hoey.
1642. *Meerten van de Giezen.*
Aart van Hoey.
Willem van Grootveld.
1643. *Aart van Hoey.*
Willem van Grootveld.
Frans van der Meer.
1644. *Willem van Grootveld.*
Frans van der Meer.
Meerten van de Giezen.
1645. *Frans van der Meer.*
Meerten van de Giezen.
Aard van Hoey.
1646. *Meerten van de Giezen.*
Aard van Hoey.
Pieter van der Drept.
1647. *Aard van Hoey.*
Pieter van der Drept.
Adriaan van Stockum.
1648. *Pieter van der Drept.*
Adriaan van Stockum.
Dirk Praam.
1649. *Adriaan van Stockum.*
Dirk Praam.
Frans van der Meer.
1650. *Dirk Praam.*
Frans van der Meer.
Hendrik van der Ameyden.
1651. *Frans van der Meer.*
Hendrik van der Ameyde, Boekh.
Johan van Grootveld.
1653. *Johan van Grootveld.*
Adriaan van Stockum.
1655. *Adriaan van Stockum.*
Cule de Heer.
1656. *Cule de Heer.*
Lodewyk Cools.
1657. *Cule de Heer.*
Lodewyk Cools.
Johan Brouwer, den ouden.
1658. *Lodewyk Cools.*
Johan Brouwer, den ouden.
Dirk van Cleveshyn.
1659. *Johan Brouwer*, den ouden.
Dirk van Cleveshyn.

Adriaan

Digitized by Google

Adriaan van Sprang.
1660. *Dirk van Cleveſtyn.*
Adriaan van Sprang.
Matthias van Hoey.
1661. *Adriaan van Sprang.*
Matthias van Hoey.
Johan Brouwer, de jongen.
1662. *Matthias van Hoey.*
Johan Brouwer, de jonge.
Abraham van Cleveſtyn.
1663. *Johan Brouwer*, de jonge.
Abraham van Cleveſtyn.
Johan Brouwer, den ouden.
1664. *Abraham van Cleveſtyn.*
Johan Brouwer, den ouden.
Dirk van Cleveſtyn.
1665. *Johan Brouwer*, den ouden.
Dirk van Cleveſtyn.
Pieter van Steenbergen.
1666. *Dirk van Cleveſtyn.*
Pieter van Steenbergen.
Adriaan van Cleef.
1667. *Pieter van Steenbergen.*
Adriaan van Cleef.
Abraham van Thiel.
1668. *Adriaan van Cleef.*
Abraham van Thiel.
Adriaan van Sprang.
1669. *Abraham van Thiel.*
Adriaan van Sprang.
Adriaan van Hoey.
1670. *Adriaan van Sprang.*
Adriaan van Hoey.
Johan van der Does.
1671. *Adriaan van Hoey.*
Johan van der Does.
Adriaan van Dongen.
1672. *Johan van der Does.*
Adriaan van Dongen.
Willem Cup.
1673. *Adriaan van Dongen.*
Willem Cup.
Gerrit van Haaften.
1674. *Willem Cup.*
Arnoldus van Hoey.
Gerrit van Haaften.
Johan Steenis.
1675. *Gerrit van Haaften.*
Johan Steenis.
Johan Bosman.
1676. *Johan Steenis.*
Johan Bosman.
Cornelis van Borcharen.
1677. *Johan Bosman.*
Cornelis van Borcharen.
Iohan van der Meulen.
1678. *Cornelis van Borcharen.*
Johan van der Meulen.
Willem Snoek.
1679. *Iohan van der Meulen.*
Willem Snoek.
Hendrik Verſchuring.
1680. *Willem Snoek.*
Hendrik Verſchuring.
Antonie van Muylwyk.
1681. *Hendrik Verſchuring.*
Antonie van Muylwyk.
Iohan van Diepenbrugge.
1682. *Antonie van Muylwyk.*
Iohan van Diepenbrugge.
Iohan Bosman.
1683. *Johan van Diepenbrugge.*
Johan Bosman.
Hendrik van Byland.
1684. *Johan Bosman.*
Hendrik van Byland.
Nicolaas Wytmans.
1685. *Hendrik van Byland.*
Nicolaas Wytmans.
1686. *Nicolaas Wytmans.*
Antonius van Doorn.
1687. *Nicolaas Wytmans.*
Antonius van Doorn.
Richardus Steenis.
1688. *Antonius van Doorn.*
Richardus Steenis.
Hendrik van Byland.
1689. *Richardus Steenis.*
Hendrik van Byland.
Gerard van Waalwyk.
1690. *Hendrik van Byland.*
Gerard van Waalwyk.
Caſper van Hoey, Abrahamsz.
1691. *Caſper van Hoey*, Abrahamsz.
Johan van der Meulen, Johansz.
Johan Steenis, Johansz.
1692. *Iohan van der Meulen*, Johansz.
Iohan Steenis, Johansz.
Gerard van Waalwyk.
1693. *Iohan Steenis*, Johansz.
Gerard van Waalwyk.
Hendrik van Barneveld.
1694. *Gerard van Waalwyk.*
Hendrik van Barneveld.
Diderik van der Meyden.
1695. *Hendrik van Barneveld.*
Diderik van der Meyden.
Gerard van Waalwyk.

Deze bovenſtaande zyn geconti-nueert tot den Jaare 1702.

1702. *Diderik van der Meyden.*
Gerard van Waalwyk.
Antonius van Doorn.
1703. *Gerard van Waalwyk.*
Antonius van Doorn.
Diderik van der Meyden.

1704.

Digitized by Google

1704. *Jazon van Byland.*
1705. *Diderik van der Meyden.*
1706. *Antonie van Doorn.*
1707. *Jazon van Byland.*
1708. *Anthonie van Doorn.*
1709. *Diderik van der Meyden.*
1710. *Jazon van Byland.*
1711. *Anthonie van Doorn.*
1712. *Adriaan Verboom.*
1713. *Anthonie van Doorn.*
1714. *Diderik van der Meyden.*
1715. *Adriaan Verboom.*
1716. *Adriaan Verboom.*
1717. *Abraham van Hoey.*
1718. *Diderik van der Meyden.*
1719. *Adriaan Verboom.*
1720. *Abraham van Hoey.*
1721. *Diderik van der Meyden.*
1722. *Adriaan Verboom.*
1723. *Abraham van Hoey.*
Adriaan Hagoort.
1724. *Adriaan Verboom.*
1725. *Abraham van Hoey.*
1726. *Adriaan Hagoort.*
1727. *Joan van Norden.*
1728. *Abraham van Hoey.*
1729. *Hubert van Borcharen.*
1730. *Abraham van Hoey.*
1731. *Abraham van Hoey.*
1732. *Willem van Gennep.*
1733. *Abraham van Hoey.*
1734. *Anthonie Hagoord.*
1735. *Abraham van Hoey.*
1736. *Willem van Gennep.*
1737. *Cornelis van Borcharen.*
1738. *Abraham van Hoey.*
1739. *Anthonie Hagoort.*
1740. *Cornelis van Borcharen.*
1741. *Cornelis van Borcharen.*
1742. *Anthonie Hagoort.*
1743. *Cornelis van Borcharen.*
1744. *Abraham van Hoey.*
1745. *Anthonie Hagoort.*
1746. *Abraham van Hoey.*
1747. *Abraham van Hoey.*
1748. *Antonie Hagoort.*
1749. *Cornelis van Borcharen.*
1750. *Abraham van Hoey.*
1751. *Anthonie Hagoort.*
1752. *Cornelis van Borcharen.*
1753. *Iohan Schilthouwer van Hoey.*

HET MANNENHUYS, in de Moleſtraat.

DIt Mannenhuys in de Moleſtraat, ſchynt in den Jaare 1442. een begin genomen te hebben: want zo *H. Kemp* ſchryft Bladz. 258. zo heeft in dit Jaar den 5 van Oogſtmaand, de Huysvrouw van *Merten Schoutens*, *Styndelt* genaamt, hier toe een Huys in de Moleſtraat geſchonken, om een Oud Mannen-huys van te maken.

In den Jaare 1498. den 10 van Loumaand, droeg *Hendrik Volkier, Jansz.* aan dit Oude Mannen-huys op, een Huys daar by ſtaande, welk Huys tot een Kerk wierd gemaakt. Verſcheyde liefdadige Burgers, hebben dit Mannen-huys met verſcheide goederen beſchonken, waar van nog een nette lyſt is, maar heb die nooit konnen magtig worden, dog het is zeker dat het goed inkomen heeft gehad. In dit Kerkje wierd door een Kapellaan dagelyks Miſſe voor de Oude Mannen gelezen, die hen ook by ziekte de H. H. Sacramente bedienden.

De Oude Mannen waren aan verſcheyde Wetten of Ordonnantien verbonden; en waren geſchreven op Françyn, in vier Colommen, op een groot houte Bord geſlagen, en zyn van dezen inhoud.

Digitized by Google

WETTENDER

I. IEk zal zorg dragen eendragtig te leven, wie tweedragt maakt zal vergeving bidden, en zig beteren.

II. Al wat zy hebben of hun gegeven word, zullen zy in 't gemeen gebruyken als Broeders, en men zal een iegelyk uyt gemeen geven, dat hen van noden is, byzonder zal men den zieken goedertieren wezen, niemand zal zyn zelven zoeken, maar in allen d'eere Godts, en vrede onder malkander.

III. 's Morgens als zy opstaan, zullen de gezonde ter Kerke gaan, en Misse hooren, bidden, voor al die haar goed gedaan hebben, levendige of doode.

Ter Metten Tyd.

Zal een iegelyk lezen vyf Paternosters en vyf Ave Maria's, ter gedagtenisse dat de Heere Jezus voor ons gevangen, van de Joden geleyd, voor *Annas* en *Cajaphas* gebragt, deerlyk geslagen en bespot wierd.

Te Prime Tyd.

Zal een iegelyk lezen drie Paternosters en drie Ave Maria's ter gedagtenis, dat Jezus als een onnozel Lam, voor *Pilatus* stond.

Ter Tertie Tyd.

Zal een iegelyk lezen drie Paternosters en drie Ave Maria's, tot gedagtenis dat onze Heere Jezus van *Pilatus* tot *Herodes* geleyd wierd, daar gerekent als een gek, weder tot *Pilatus*, daar de Joden riepen, Kruyst hem, Kruyst hem, hoe hy wredelyk gegeesselt, met scherpe doornen gekroont, ter dood verwezen, en met het zwaar Kruys op den hals geleyd wierd.

Ter Sexte Tyd.

Zal een ieder lezen drie Paternosters en drie Ave Maria's, ter gedagtenisse dat de Heere Jezus quam aan den Berg Calvarien, daar zy hem wredelyk ontkleden, en hingen hem naakt aan 't Kruys, hebbende niets om op te rusten dan de yzere nagelen.

Te Noen Tyd.

Zal een ieder lezen drie Paternosters en drie Ave Maria's, ter gedagtenisse hoe de Heere Jezus sprak de zeven woorden aan 't Kruys, en overluyd riep, Vader in uwe handen beveel ik mynen Geest, en hoe zyn gebenedyde zyde doorstoken wierd, daar uyt vloeide bloed en water.

Te Vesper Tyd.

Zal een iegelyk lezen vyf Paternosters en vyf Ave Maria's, tot gedagtenis dat Jezus van 't Kruys genomen wierd, en den groten rouw, van zyne gebenedyde Moeder *Maria*.

En ter Complete Tyd.

Zal een ieder lezen drie Paternosters en drie Ave Maria's, overdenkende hoe de Heere Jezus onzen Zaligmaker, Godts Zoon in 't graf geleyd, en van de heylige Vrouwen (de drie *Maria's*) beschreyd wierd.

IV. Ieder die gezond is, zal Zondags Mis, Prediking, en de Geboden horen in de Parochie Kerk.

V. Een iegelyk zal Biegten tegen zynen Parochi-priester, of die

Wie zyn vleysch
Geeft zynen eysch
Na zynen lust,
Die zal verwerven
Een eeuwig sterven
Al zonder rust.

Ik was niet
Nu ben ik iet
En dat is kleen,
Want met verdriet
Als 't God gebiet
Zo moet ik heen.

hy

Digitized by Google

OUDE MANNEN.

hy hem zet, en zal ten H. Sacrament gaan vyf maal 's jaars, als Passchen, Pinxteren, ons L. Vrouwen Hemelvaard, Allerheyligen, en Kersdag. Wil 'er iemand meer gaan, die doe het met raad van zynen Priester.

VI. Ieder die gezond is, zal ledigheid schouwen, en altyd wat handwerk hebben, om zyn ledige tyd oorbaarlyk door te brengen.

VII. Niemant zal eenig Vrouwspersoon alleen in zyn kamer spreken zonder eygentlyk verlof, ook in geen herbergen gaan drinken, nog 's nagts uytblyven slapen, dan met verlof. Niemand zal liegen, zweeren, en den andere lochenen, die het doet zal men zwaarlyk berispen, zeyt hy niet ootmoedig, 't is myn schuld, ik wil my geern beteren, men zal een ander beraat daar op hebben.

VIII. De deur zal men 's avonds sluiten, en 'smorgens ontsluiten, op een zekere tyd, dat is, als men geen penning kennen kan, voor, of na die tyd mag niemand uytgaan zonder verlof.

IX. Wie berispt word van onzedigheid, luydrugtigheid of veel woorden, zal terstont zeggen, 't is myn schuld, ik wil my geern beteren. Als men zal gaan eeten, zullen zy t' zamen de Gebenedyding lezen, en na den eeten de Gratie, en die dit niet kennen, zullen voor en na lezen een Paternoster en een Ave Maria. Niemand zal over tafel eenige vremde praat voort brengen, maar alleen dat stigtig is, waard te horen strekkende tot Gods eer.

X. Wie ongehoorzaam in deze punten is, zal men uyt den huyze zetten, en nimmermeer weder ontfangen.

XI. Als iemand in 't huys ontfangen word, zal men hem deze poincten te voren overlezen, die hy moet beloven t' onderhouden, op deze manier.

Ik N. N. beken deze Artikelen, geschreven in 't lang, op een Francynen Bord, my voorgelezen te zyn, by N. N. N. Man Huys-meesters te Gorinchem, ten bywezen van N. Pastoor aldaar, en belove myn leven daar na te schikken, en die te onderhouden myn leven lang, na myn beste vermogen, en heb dit daarom ondertekent.

XII. Als iemand aangenomen is, die zal hem zes weken beproeven, berouwet hem, hy mag 'er weder uytgaan, gevende voor zynen kost dat redelyk is, wil hy blyven, hy zal beloven, al 't goed dat hy heeft of krygen mag in 't gemeen te brengen, om altyd zo te blyven.

XIII. Boven al zal niemand vergeten te lezen, dagelyks vyf Paternosters, en vyf Ave Maria's, voor al de gene die haar Aalmoesse geven, d' arme Broeders om God dankbaar te zyn voor al zyn gaven.

XIV. Al deze punten zal men eens te veertien nagten, of ter maand de Broeders voorlezen.

Leeft vredelyk, zo zal Gods vrede en liefde met u zyn, door Jezum Christum, Amen.

Des Heeren dood, § Den eeuwigen vrede,
Der hellen nood, § U sterven mede,
Des Werelds bedrog, § Gedenkt dit dog.

Ik ben Gods kind § Ik zal beerven
Van God bemind, § Al zonder sterven
Door zynen Zoon. § Een God'lyk loon.

Digitized by Google

Wat verder in dit Mannen Huys van tyd tot tyd is voorgevallen, is my niet bekent, zo dat ik 'er geen breder verhaal van kan doen. Nu zullen wy laten volgen, een Lyst der Manhuys Regenten, zo als die daar toe jaarlyks zyn geëligeert.

Regenten van het Mannen Huys.

1494. *Arand*, Jansz.
1495. *Aard Vos.*
1554. *Robbert*, Jansz.
1555. *Hendrik van Zevenbergen.*
1556. *Sander van de Wetering.*
1557. *Sander van Wereſtyn*, Claasz.
1559. *Cornelis Vink.*
1560. *Cornelis Vink*, Pietersz.
1561. *Sander van Wereſtyn.*
1565. *Willem*, Pietersz.
1566. *Matthys*, Pietersz.
1567. *Willem*, Pietersz.
1568. *Gerard van den Boſch*, Jansz.
1569. *Cornelis Vink*, Aartsz.
1570. *Jacob van der Hemt*, Robbertsz.
1571. *Cornelis Kalf*, Adriaansz.
1572. *Jan de Cuyper.*
1573. *Willem*, Pietersz.
1574. *Willem*, Pietersz. gecontinueert in plaats van *Antonie van Roemerswaal*, Pietersz.
1575. *Dirk van Brakel*, Dirksz.
1576. *Hendrik Piek*, Aartsz.
1577. *Adriaan Sorch*, Gysbertsz.
1578. *Matthys Coenen Brouwer.*
1579. *Willem*, Pietersz.
1580. *Adriaan*, Herbertsz.
1581. *Pleun de Gorter*, Cornelisz.
1582. *Dirk de Burg graaf.*
1583. *Sander van de Wetering*, Adriaansz.
1584. *Claas Dierhout*, Aartsz.
Claas van Duynen, Adriaansz.
1585. *Pieter van Heusden*, Jansz.
1586. *Anthonius van Roemerswaal*, Jansz.
1587. *Adriaan van Grootveld*, Jansz.
1588. *Cornelis Vervoorn*, Cornelisz.
1589. *Jan Dierhout*, Claasz.
1590. *Matthys Daatzelaar.* Cornelisz.
1591. *Jan de Feyter*, Brouwersz. de jonge.
1592. *Jacob Vervoorn*, Reyersz.
1593. *Anthonius van Roemerswaal*, Jansz.
1594. *Vriend Cruydaan.* Fransz.
1595. *Cornelis*, Jan Gysbertsz.
1596. *Jacob Vervoorn*, Reyersz.
1597. *Anthonius van Roemerswaal*, Jansz.
1598. *Vriend Cruydaan*, Fransz.
1599. *Jan van Verwen*, Cornelisz.
1600. *Cornelis*, Jan Gysbertsz.
1601. *Balthazar*, Jansz. Brouwer.
1602. *Hubert van Mugen*, Willemsz.
1603. *Jan van Verwen*, Cornelisz.
1613. *Cornelis de Burg graaf.*
1614. *Jacob Vervoorn*, Cornelisz.
1615. *Alard van Aalſt*, Dirksz.
1628. *Adriaan Vink.*
1629. *Aard*, Simonsz.
1631. *Aard de Brieninx.*
1637. *Pieter van Erp*, den ouden.
1638. *Aard van Herwaarden*, de jonge.
1640. *Pieter van Gent*, Gysbertsz.
1641. *Matthys van Herwaarden.*
1642. *Jazon van Byland.*
1643. *Johan van Haſſelt.*
1644. *Daniel Rocatus.*
1645. *Tobias de Mulder.*
1646. *Cornelis Schoonhoffmans.*
1647. *Dirk van Cleveſtyn.*
1648. *Daniel Heinſius.*
1649. *Daniel Boxel.*
1650. *Aard van Herwaarden.*
1651. *Hendrik Snoek.*
1652. *Johan van der Ameyden.*
1653. *Daniel Boxel.*
1654. *Gerard van Oſch.*
1655. *Aard van Herwaarden.*
1656. *Hendrik Snoek.*
1657. *Adriaan van Cleef.*
1658. *Anthonius van Aalſt.*
1659. *Gerard van Aalſt.*
1660. *Abraham van Hoey.*
1661. *Dirk van Cleveſteyn.*
1662. *Adriaan van Sprang.*
1663. *Gerard van Aalſt*, Pietersz.
1664. *Abraham van Hoey.*
1665. *Johan van Herwaarden.*
1666. *Johan van Meurs.*
1667. *Aard van Erp.*
1668. *Johan van der Meulen.*
1669. *Dirk van Cleveſteyn*, d' Erfgenamen doen de Rekening.
1670. *Johan van der Elburg.*
1671. *Cornelis van Borcharen.*
1672. *Johan Brouwer.*
1673. *Arend Poelmans*, Wed. Rekening.
1674. *Hendrik van Byland.*
1675. *Willem de Wolff.*

1676.

Digitized by Google

1676. *Johan Schilthouwer.*
1677. *Johan Vink.*
1678. *Johan van der Staal.*
1679. *Jan Brouwer*, Hubertsz.
1680. *Willem van den Oever.*
1681. *Hubert Vermeerten.*
1682. *Cornelis Pelt.*
1683. *Gerard van Hoey.*
1684. *Gerard van Haaften.*
1685. *Gerard van Haaften.*
1686. *Willem Keyzers.*
1687. *Josias van Geenland.*
1688. *Abraham van Wyngaarden.*
1689. *Folpert van Hoey.*
1690. *Richardus Steenis.*
1691. *Cornelis Speyert.*
1692. *Otto Kien.*
1693. *Hieronimus van Vechoven.*
1694. *Michiel van Steenbergen.*
1695. *Matthys Snoek.*
1696. *Johan van Haaften*, Cornelisz.
1697. *Willem Verschuring.*
1698. *Hieronimus van Vechoven.*
1699. *Matthys Snoek.*
1700. *Michiel van Steenbergen.*
1701. *Johan van Haaften*, Cornelisz.
1702. *Matthys Snoek.*
1703. *Matthys Snoek.*
1704. *Johan van Haaften.*
1705. *Hieronimus van Vechoven.*
1706. *Willem Verschuring.*
1707. *Johan van Haaften.*
1708. *Matthys Snoek.*
1709. *Hieronimus van Vechoven.*
1710. *Willem verschuring.*
1711. *Johan van Haaften.*
1712. *Matthys Snoek.*
1713. *Cornelis van Schagen.*
1714. *Johan van Haaften.*
1715. *Johan van Haaften.*
1716. *Richard Ouwens.*
1717. *Cornelis Castelyn.*
1718. *Johan Vink.*
1719. *Matthys Snoek.*
1720. *Cornelis van der Does.*
1721. *Cornelis Castelyn.*
1722. *Johan Vink.*
1723. *Matthys Snoek.*
1724. *Cornelis van der Does.*
1725. *Cornelis Castelyn.*
1726. *Johan Vink.*
1727. *Johan Vink.*
1728. *Cornelis van der Does.*
1729. *Cornelis van der Does.*
1730. *Cornelis Castelyn.*
1731. *Matthys Snoek.*
1732. *Cornelis van der Does.*
1733. *Nicolaas Ouwens.*
1734. *Martinus van Barneveld.*
1735. *Cornelis van der Does.*
1736. *Nicolaas Ouwens.*
1737. *Nicolaas Ouwens.*
1738. *Cornelis van der Does.*
1739. *Nicolaas Ouwens.*
1740. *Martinus van Barneveld.*
1741. *Cornelis van der Does.*
1742. *Nicolaas Ouwens.*
1743. *Martinus van Barneveld.*
1744. *Cornelis van der Does.*
1745. *Nicolaas Ouwens.*
1746. *Martinus van Barneveld.*
1747. *Cornelis van der Does.*
1748. *Nicolaas Ouwens.*
1749. *Martinus van Barneveld.*
1750. *Cornelis van der Does.*
1751. *Nicolaas Ouwens.*
1752. *Martinus van Barneveld.*
1753. *Nicolaas Ouwens.*

HET OUDE VROUWENHUYS.

GElyk wy hier voren op 't Bagyne-hof gezien hebben, zoude volgens het schryven van *H. Kemp*, dit Vrouwen Huys in den Jaare 1607. zyn gestigt, of het Huys van den Bagynen Pater, wierd 'er toe geschikt, dog andere stellen het begin op 't Jaar 1604. waarschynelyk zal het eene jaargetal op het begin, en het andere op de voltrekking zien. In dit Huys worden eenige oude Vrouwen onderhouden, en van levens onderhoud voorzien, zynde in alles tot haar gemak bequaam gemaakt; hier zullen wy laten volgen een Lyst der Vaders en Regenten.

Digitized by Google

Regenten van het Vrouwen Huys.

1605. *Johan van der Ameyden.*
1606. *Johan van der Ameyden*, doet Rek.
1607. *Lambert van Zante*, in de glazen.
1608. *Hendrik van der Gieſen*, Adriaansz. doet Rekening.
1609. *Jooſt*, Herbertsz. gemelt in 't ſlot van de Rekening.
1610. *Hendrik van der Gieſen*, Adriaansz.
1611. *Lambert van Zante*, Jansz. doet Rek.
1612. *Hendrik van der Gieſen*, Jansz. blykt uyt de volgende Rekening.
1613. *Gerard van Hoey*, Aardsz. Boekh.
1614. *Jacob van der Ameyden*, doet Rek. *Hendrik van der Gieſen*, Adriaansz.
1615. *Hendrik van der Gieſen*, Adriaansz. doet Rekening. *Jan van Broekhuyzen.*
1616. *Johan van der Verwen*, doet Rek. *Lambert van Santen*, Jansz.
1617. *Jan van Broekhuyzen*, doet Rek. *Claas Huygens.*
1618. *Adriaan van der Staal.*
1619. *Gerard van Hoey*, Aardsz.
1620. *Jan van Broekhuyzen.*
1621. *Claas Huygens.*
1622. *Gysbert*, Reyersz. als Man ende Voogd van *Ienneken Ptolomeus*, Wed: wylen *Adriaan van der Staal* Jansz. voor de zelven *van der Staal.* *Lambert van Zanten.*
1623. *Gysbert*, Reyersz. doet Rekening. *Jan de Feyter.*
1624. *Jan de Feyter*, doet Rekening. *Dirk van der Ameyden*, Jansz.
1625. *Michiel van Steenwinkel.*
1626. *Willem Ververloo*, Jacobsz.
1627. *Tileman Erkelens*, Cornelisz.
1628. *Lambert van Zanten*, Boekhouder. *Michiel Menning*, Rentmeeſter.
1629. *Willem Ververloo*, Jacobsz. Boekh.
1630. *Willem Ververloo*, Jacobsz. Boekh. *Adriaan Pyl*, Jooſtensz.
1631. *Tileman Erkelens*, Cornelisz.
1632. *Cornelis*, Folpertsz.
1633. *Jan van Broekhuyzen*, Francoisz.
1634. *Adriaan Vink*, Hendriksz.
1635. *Michiel van Steenwinkel*, doet Rek. *Adriaan Pyl van der Ameyden.*
1636. *Willem van der Kaa*, Gysbertsz.
1637. *Willem van der Kaa*, Gysbertsz. doet Rekening. *Klaas Cant*, Pietersz.
1638. *Adriaan van Stockum*, Boekhouder, doet Rekening. *Jan van Haſſelt*, Pietersz.
1639. *Jan van Haſſelt*, doet Rekening.
1640. *Adriaan Pyl van der Ameyden*, doet Rekening.
1641. *Jazon van Byland.*
1642. *Jan Brouwer.*
1643. *Matthys van Hoey.*
1644. *Arend van der Kolf.*
1645. *Arend van der Kolf.*
1646. *Daniel Boxel.*
1647. *Jan Brouwer*, Jansz. de jonge, Boekhouder.
1648. *Jaſper van de Velde.*
1649. *Jaſper van de Velde.*
1650. *Cornelis Schoonhofsman.*
1651. *Jacob Ververloo*, Boekhouder.
1652. *Gerrit van Meurs.*
1653. *Corſtiaan Vervoorn.*
1654. *Chriſtoffel van Kerkwyk.*
1655. *Jacob Wytmans.*
1656. *Govert van Meurs.*
1657. *Johannes van der Elburg.*
1658. *Johannes van der Elburg.*
1659. *Johan van Meurs.*
1660. *Arend van der Kolf*, de jonge.
1661. *Dirk van Zyderveld.*
1662. *Pieter van der Drept.*
1663. *Johan van Meurs.*
1664. *Adriaan van Dongen.*
1665. *Johan Vosbergen.*
1666. *Franck de Bruyn.* *Hendrik van den Boſch.*
1667. *Petrus Cant.*
1668. *Ewout van Tongeren*, Barentz.
1669. *Johan Steenis.*
1670. *Johan van Gennep.*
1671. *Willem de Wolf.*
1672. *Dirk van Steenwinkel*, doet Rekening, als getrouwt hebbende de Wed. van *Cornelis van Kleef*, in zyn leven Vader en Boekhouder.
1673. *Dirk van Steenwinkel.*
1674. *Pieter van Steenbergen.*
1675. *Cornelis de Stigter.*
1676. *Anthonius van Doorn.*
1677. *Adriaan Vink.*
1678. *François van Kerkwyk.*
1679. *Izaak Beens.*
1680. *Cornelis van Borcharen.*
1681. *Jacob van Sundert.*
1682. *Hendrik Verſchuring.*
1683. *Jan van der Ameyden.*
1684. *Adriaan Lieshout.*
1685. *Adriaan Lieshout.*

1686

Digitized by Google

1686. *Iohan van 's Gravenwaard.*
1687. *Adriaan van Sprang*, Aardsz.
1688. *Martinus Pompe.*
1689. *Matthys van Sprang*, Aardsz.
1690. *Willem Keyzers.*
1691. *Diderik van der Meyden.*
1692. *Cornelis van Someren.*
1693. *Caspar van Hoey.*
1694. *Matthys van Sprang*, Aardsz.
1695. *Matinus Pompe.*
1696. *Hendrik van Barneveld*, Willemsz.
1697. *Cornelis van Gennep.*
1698. *Cornelis Verhoef.*
1699. *Pieter van Belcom.*
1700. *Cornelis van Gennep.*
1701. *Cornelis Verhoef.*
1702. *Pieter van Belcom.*
1703. *Cornelis van Gennep.*
1704. *Cornelis Verhoef.*
1705. *Cornelis van Gennep.*
1706. *Cornelis Verhoef.*
1707. *Pieter van Belcom.*
1708. *Cornelis van Gennep.*
1709. *Cornelis Verhoef.*
1710. *Pieter van Belcom.*
1711. *Cornelis van Gennep.*
1712. *Jacobus de Harder.*
1713. *Pieter van Belcom.*
1714. *Dirk Speyert*, voor twee jaaren.
Johan Oldenzeel.
1715. *Johan van Grootveld.*
1716. *Jacob de Harder.*
1717. *Dirk Speyert.*
1718. *Johan Oldenzeel.*
1719. *Johan van Grootveld.*
1720. *Jacob de Harder.*
1721. *Dirk Speyert.*
1722. *Johan Oldenzeel.*
1723. *Jacob de Harder.*
1724. *Dirk Speyert.*
1725. *Johan Oldenzeel.*
1726. *Jacob van Assendelft.*
1727. *Cornelis van Borcharen.*
1728. *Jacob Tierens.*
1729. *Dirk Speyert.*
1730. *Iacob van Assendelft.*
1731. *Cornelis van Borcharen.*
1732. *Iacob Tierens.*
1733. *Hendrik Beusechum van der Linde.*
1734. *Cornelis van Borcharen.*
1735. *Iacob van Assendelft.*
1736. *Diderik van Blyswyk.*
1737. *Willem van Gennep.*
1738. *Iacob Tierens.*
1739. *Hendrik Beusechum van der Linde.*
1740. *Diderik van Blyswyk.*
1741. *Willem van Gennep.*
1742. *Iacob Tierens.*
1743. *Hendrik Beusechum van der Linde.*
1744. *Diderik van Blyswyk.*
1745. *Hendrik van der Graaf de Vapour.*
1746. *Hendrik Beusechum van der Linde.*
1747. *Diderik van Blyswyk.*
1748. *Willem van Gennep.*
1749. *Hendrik van der Graaf de Vapour.*
En in plaats van de Heer van *Beusechum*, uyt de Stad vertrokken zynde, *Simon van Steeland.*
1750. *Simon van Steeland.*
1751. *Diderik van Blyswyk.*
1752. *Willem van Gennep.*
1753. *Hendrik van der Graaf de Vapour.*

De Godshuyzen van Armen en Oude Mannen, en Vrouwen, afgehandelt hebbende, zullen wy overgaan tot het *Weeshuys*, waar in men, in plaats van het *H. Geest Huys*, de Armen en Ouderloze Kinderen, eerlyk onderhoud en opvoed.

HET WEESHUYS.

DIt Huys tot hulp en troost der Armen en Ouderlooze Kinderen, is in den Jaare 1557. den 12 December, door *Matthys Aalbertsz.* en zyne Huysvrouwe *Marytje Kolff*, gestigt, zo als blykt by de overdragt van haare Huyzinge toen gedaan, welke in 't volgende jaar, den 13 July, door den Drost *Philips Hinkart*, Burgermeesteren, en Schepenen, aangenomen en goedgekeurt wierd. Het is een fraai en deftig Gebouw, met veele kamers en vertrekken voorzien, zo als tot zo een plaats dienstig en nodig is. In de groote zaal hangt nog een Tafereel met twee openslaande deu-

Digitized by Google

ren, verbeeldende het laatſte oordeel, in het welke ook na het leven, den Heer Stigter en zyn Huysvrouw, geknielt tegen malkander over leggen, met eenige Weeskinderen verbeeld ſtaan, het buytenſte der deuren pronkt met hare Wapenen. Dat van den Heer Stigter is een Veld van Zilver, met drie zwarte Roskammen, de handvatzels van Goud. Dat van zyn Huysvrouw, een blaauw Veld, doorſnede met een goude balk, in 't hoofd van 't Schild twee opene handen, de duymen tegen een ſtaanden, en in 't onderſte deel, een zwarte Hamer met een Goude ſteel. Onder aan de Lyſt van dit Tafereel, ſtaan deze Vaarzen te lezen.

Hier ziet men geconterfeyt na 't leven,
Matthys Alberts, *en* Maryke Joris, *zyn waarde Huysvrouwen,*
Die tot eender Aalmoeſſe hebben geſtigt ende gegeven,
Dit Weeshuys, *voor Vader en Moederlooze Kinderen in trouwen,*
De Heer wil zyn zegeningen en goedheid laten bedouwen,
Op die het getrouwelyk regeeren, en voor 't het beſte doen;
Dezen Fondateur is overleden, zo men kan bevroen,
In 't Jaar duyzent vyfhondert 57, *op St. Tomas dach,*
En zyn eerbare Huysvrouwe werd begraven, na oude gewoon,
In 't Jaar MV^c LVIII. den 2 *April, men beaerden zach.*

Vermits my verſcheyde ſtukken dit Weeshuys rakende, zyn ter hand gekomen, zo zal ik 'er eenige den Lezer mede deelen: en voor eerſt de Stigting, door *Matthys Aalbertsz.* en *Maryke Joris*, zyne egte Huysvrouwe, gedaan in den Jaare 1557. den 12 December, en luyd aldus:

Tranſport Brief gedaan by *Matthys Aalbertsz.*

ende *Marie Jorisd.* Egte Luyden van haarlieder Huys ende Erve, ſtaande ende gelegen in de Molenſtraat, ten behoeve van Vaderlooze ende Moederlooze Armen Poorteren Weeskinderen, omme tot behoef van dezelve, daar van geſtight te worden, een vaſt ende ordinaris Weeshuys binnen dezer Stad GORINCHEM.

„ WY Meeſter *Hendrik Corneliszoon*, ende *Sander van Weereſteyn*, *Claasz.* Schepenen in GORINCHEM. Oirconden, dat voor ons quamen *Matthys Aalbertsz.* en *Maryken* zyn wettige Huysvrouwe, ende droegen op gezamender hand, als regt is, den Armen Schamelen Weeskinderen, die van Vader ende Moeder verſtorven zyn, te weten Vader nog Moeder hebbende, nu of hier namaals wezende een Huyzinge ende Hofſtad zo groot ende kleyn, als dat ſtaande ende gelegen is in de Molenſtraat, met eenen uytgang daar benevens, of bezyden aan leggende, gemeyn met *Pieter de Bye Cornelisz.* daar zy Comparanten opdragers in dezen nu ter tyd t' zamen in woonen, daar Zuydwaart naaſt geërft is *Cornelis Michielsz.* alias *Schimmelpenning*, ende Noordwaart ten naaſten d' Erfgenamen van *Roelof Gerritsz.*

„ *de*

Digitized by Google

„ *de Snyder*, ſtrekkende voor van der Straten agter tot een Wa-
„ tergang toe, met ook alle den Inboedel, Huysraad, ende an-
„ ders, te weten als na de dood ende aflyvigheid van de langſt-
„ levende van hen beyden, daar inne bevonden zal worden, ende
„ dat met den laſte van drie Schilden, 's jaars Erfrenten, die de
„ Parochie Kerk binnen dezer Stede, daar jaarlyks op ſpreekende
„ heeft, mits conditien dat zy Comparanten het nieuw Voorhuys
„ tot den middel gevel toe, met al dat 'er in is, ruſtelyk ende vre-
„ delyk gebruyken, ende bezitten zullen haarer beyder leven lang
„ gedurende, ende langer niet. Ende zy Comparanten vertegen
„ daar op als regt is, tot behoef den Armen Schamelen Weeskin-
„ deren voorſz. gelovende henluyden boven de Erfrente voorſz.
„ dat te waren, als regt is, ende dit tot alzulke Fundatie, ende
„ Ordonnantie, als by den zelven *Matthys Aalbertsz.* ende zyne
„ Huysvrouwe voorn: by raadt, advys en goeddunken van den Bur-
„ germeeſteren met den Gerechte dezer Stede gemaakt, ende ge-
„ ordonneert zal worden. Alles zonder argeliſt. In Oirconden des
„ Briefs gegeven op den twaalfden dag van December. In 't Jaar
„ ons Heeren duyzent, vyfhondert zeven ende vyftig, ende was
„ ondertekent, *G. Dudyn*, hebbende onder uyt hangen aan twee
„ francyne ſtaerte, twee Zegelen in groenen waſſche.

Tranſport Brief gedaan by *Cornelis Michielsz. Schimmelpenning*, van zyn Huys ende Hofſtad, ſtaande naaſt 't Weeshuys, met de reſpective vrydomme, van uyt ende ingang als 't zelve over de naaſt gelegene huurhuyzen, tot in de ſteeg uytgaande op den Langendyk, zynde het agterdeel van dit Huys jegenwoordig de keuken, ende agterkeuken van 't Weeshuys.

„ WY *Adriaan van den Heuvel Dirksz.* ende *Pieter de Bie*
„ *Cornelisz.* Schepenen in GORINCHEM, Oirconden,
„ dat voor ons quam, *Cornelis Michielsz. Schimmelpenning*,
„ ende droeg op als recht is, Heer *Hendrik van Aalſt Coenraetsz.*
„ *Ian de Cherf Iansz.* ende *Adriaan van der Haar Govertsz.* alle
„ drie te zamen Weesmeeſteren, van de Arme Schamelen Weezen
„ binnen der voorſz. Stede GORINCHEM, in den naam ende tot
„ behoef van dezelve Weezen, een Huys ende Hofſtad, zo groot
„ ende kleyn als dat ſtaande ende gelegen is binnen deze Stede in
„ de Molenſtraat, tuſſchen der Armen Weezen-huys ende Hofſtad,
„ geordonneert, by zaliger *Matthys Aalbertsz.* ende *Maryke Jaris*
„ Dogter, zyn wettige Huysvrouwe, aan die Noortzyde. Ende
„ d'Erfgenamen van zaliger *Hubert Woutersz.* Huys ende Kame-
„ ren aan die Zuydzyde ten naaſten, ſtrekkende voor van de Strate,
„ agter tot der Stads halve Watergang toe, ende dat met de ge-
„ rechtigheid van den uytgang ende ingang door die ſteege gaande,
„ ende reſponderende achter over des voorſz. *Hubert Woutersz.*
„ Erfgenamen Erve, ende zoo voorts over den Watergang tuſſchen

Digitized by Google

„ *Willem Dirksz.* met *Balthazar Vos Aertsz.* haerluyder Erve aan de Noortzyde, ende *Ian van Zulichems* Erve aan de Zuytzyde ten naaſten tot op den Langendyk uyt. Ende voort in alder manieren, en met zulke geregtigheid als den voorn: *Cornelis Michielsz.* daar aan eenigſints hebben of hem competeeren mag, al vermogens Zegel ende Brieven daar af zynde. Ende dit met den laſte van zes Schilden 's jaars, van veertien ſtuyvers 't ſtuk, tot zulke Renten, als partyen Rentheffers met haar Brieven en beſcheyt 't zelve deugdelyken verifiëren of beſchynigen zullen mogen, welke Renten op 't voorſz. Huys ende Hofſtad zullen blyven ſtaan. Ende die Weesmeeſters voorn: mitsgaders andere toekomende, te weten nu ter tyd, of namaals wezende, gehouden worden in den naam van de Schamelen Weezen voorſz. daar op tot haaren laſte te houden, ende dragen. Ende *Cornelis Michielsz.* voorn: verteech, daar op als recht is, tot behoef der Arme Schamelen Weezen binnen GORINCHEM voorſz. ende geloofde henluyden dat te waaren met zulke oude Brieven als hy *Cornelis* daar af hebben mag. Alle welke Brieven hy by deze mede overgedragen heeft, ende daar op vertegen als recht is tot behoef als voren; welverſtaande alzoo de Weesmeeſters voorn: van penningen by henluyden den voorn: *Cornelis Michielsz.* over den koop, ende beterniſſe van dezen Huyze ende Hofſtad belooft, onderhoudende zyn van de leſte reſte twee hondert Caroli Guldens hooftpenningen op Renten, als om veertien Caroli Guldens 's Jaars, ter los met gelyke ſomme van twee hondert Caroli Guldens, ingaande op den Meydag Anno negen ende vyftig toekomende, breder blykende by den Rentbrief, die dezelve Weesmeeſters hem op huyden datum van dezen voor ons Schepenen voorn: daar af verleden ende gepaſſeert hebben. Soo is 't expreſſelyk geconditioneert, ende bevoorwaart, dat den zelven Rentebrief van twee hondert Caroli Guldens hooftpenningen voorſz. onder 't voorn: Huys ende Hofſtad ſpecialyk ſtaan zal te waarniſſen, op indien, nu of namaals tot eeniger tyd, op 't zelve Huys ende Hofſtad, eeniger kommer, hinder ſchade, of laſt van des voorſz. *Cornelis Michielsz.* wegen quame, ende oprees, ommie die voorn: Weesmeeſteren, of andere toekomende, in zulken gevalle henluyden, tot behoef als boven, daar aan te mogen verhalen, zonder voorder of andere waarniſſe by den zelven *Cornelis Michielsz.* gehouden wezen te ſtellen, alles zonder argeliſt. In Oirconde des Briefs gegeven op den zes ende twintigſten dag van Auguſto, in 't Jaar ons Heeren duyzent vyf hondert acht ende vyftig, ende was getekent, *I. Dudyns.* Hebbende onder uyt hangen aan twee francyne ſtaerten, twee Zegelen in groene waſſche.

Volgt den eerſten Tranſport Brief van de Vrydom van den doorgang van 't gemelde Huys, ende ſervituyt, die *Arend Ney Florisz.* huys, daar door is lydende.

„ WY Meeſter *Claas van der Staal, Claasz.* ende *Hendrik Colf Adriaansz.* Schepenen in GORINCHEM, Oirconden, dat

„ voor

Digitized by Google

„ voor ons quam *Liwen Ianszoon*, ende droeg op als recht is, *Arend*
„ *Ney Florisz.* een Huys ende Hofstad, alzo vry staande ende ge-
„ legen is in die Meulenstraat, met eenen doorgang over *Matthys*
„ *de Haan* en Erf, tusschen *Matthys de Haan* en Huys ende Hof-
„ stad aan die eene zyde, ende *Ian Simonsz.* Huys ende Hofstad
„ aan die andere zyde, strekkende van de Watergang tot der Stede
„ straat toe, ende verteeg daar op als recht is, tot behoef *Arend*
„ *Ney* voorsz. ende geloofden hem dat te waren, als recht is, met
„ alzulker voorwaarden of *Matthys de Haan* den voorsz. *Ney Florisz.*
„ den voorsz. gang niet en wilde laten gebruyken, zoo zal *Mat-*
„ *thys* voorsz. den voorsz. *Ney* jaarlyks uytreyken derdalve stuyver
„ 's jaars, in alle manieren, alzo die oude Brief, die daar af zyn dat
„ inhouden, ende begrypen. In oirconden 's Briefs gegeven op den
„ zesten dag in Julio, in 't Jaar ons Heeren vyftien hondert ende
„ zes, hebbende onder uyt hangen aan twee francyne staerte, twee
„ Zegelen in groenen wassche.

Volgt den Tweeden Transport Brief

van de Vrydom van den in ende uytgang, welke *Ney Florisz.* Huys zal hebben over 't Erf, agter 't huys van *Wouter Hubertsz.*

„ WY *Ian Vink Iansz.* ende *Dirk Koevoet Iansz.* Schepenen in
„ GORINCHEM, Oirconden, dat voor ons quam *Wouter*
„ *Hubertzs.* droeg op, ende gaf over, dat *Arend Ney Flo-*
„ *risz.* zynen uyt ende ingang hebben, ende behouden zal, over
„ zyn Erf, gelegen agter zyn huys staande nu ter tyd in de Mo-
„ lenstraat, uytgaande tot den Langendyk toe, nog zyn 't voorwaar-
„ den dat *Ney* voornt: aan die muur van *Wouters* voorsz. Huys,
„ Timmeren ende Ankeren mag, alzo dat nu ter tyd betimmert
„ staat, met voorwaarden, dat *Ney* voornt: die voorsz. muur half zal
„ houden, ende maken, als dat van node wezen zal. In oirconden
„ 's Briefs gegeven op den lesten dag in Decembri, in 't Jaar ons
„ Heeren vyftien hondert ende tien, hebbende onder uyt hangen
„ aan twee francyne staerten, twee Zegelen in groene wassche.

In den Jaare 1558. den 23 Maart, begunstigde den Drossaard, Burgermeesteren, Vroedschappen en Schepenen der Stad GORINCHEM, dit nieuwe gestigte Weeshuys ook met verscheyde inkomsten, zoo als uyt de nevensgaande gifte brief blykt.

Gifte van Drossaard, Burgermeesteren,

Schepenen ende gemeene Vroedschap der Stede GORINCHEM, tot Fundatie van 't Weeshuys, ende alimentatie der Arme Weeskinderen in den zelven huyze wonende.

„ IK *Philips Hinckaart*, Heere tot Moersel, als Drossaard der
„ Stede van Gorinchem, ende 's Lands van ARKEL, ende wy
„ Bur-

Digitized by Google

„ Burgermeesteren, Schepenen ende gemeene Vroedschap der
„ voorsz. Stede, doen condt eenen iegelyken, voor ons, ende on-
„ ze nakomelingen, dat alzo zaliger memorien *Matthys Aalbertsz.*
„ ende *Maryke Joris* Dogter zyn wettige Huysvrouw, onze Inwo-
„ nende Poorter ende Poortereſſe, deur zonderlinge groote gonſte,
„ gratie, ende liefde, die zylieden tot den armen behoeftigen en-
„ de miſerabelen Weeskinderen, dragende waaren, haarluyder Huys
„ ende Hofſtad, ſtaande ende gelegen in de Molenſtraat, zulks
„ als 't zelve, by haarluyden in 't leſte van haaren leven, van vo-
„ ren tot agteren bewoont worde, getranſporteert, gelegateert, ge-
„ doteert, ende voor Schepenen dezer Stede overgegeven hebben,
„ tot behoef van den voorsz. arme ſchamele miſerabelen Weeskin-
„ deren, omme daar inne onderhouden te worden, volgende, en-
„ de na uytwyzen, de ordonnantie ende fundatie daar van by den
„ voorn: *Matthys*, en zyn voorsz. Huysvrouwe, met onzen adviſe
„ geconcipieert ende gemaakt. Soo is 't, dat wy Droſſaart, Burger-
„ meesteren, Schepenen, ende gemeene Vroedschap voorsz. con-
„ ſidererende, ende aanziende dit voorsz. Godlyk ende deugdelyk
„ werk, willende ende begeerende 't zelve te augmenteeren, ende
„ veſtigen, ten eynde 't zelve goed Godlyk, ende deugdelyk, voort-
„ gang mag hebben, ende tot volkomen effect mag komen, by
„ goeden rypen raade, omme de voorsz. Weeskinderen te beter in
„ den zelven Huyze, tamelyken ende eerlyken geälimenteert, en-
„ de geſuſtenteert, ende onderhouden te mogen worden, van der
„ voorsz. Stede wegen gegunt, ende gegeven hebben, gunnen en-
„ de geven expreſſelyken mits dezen 't voorsz. Weeshuys tot pro-
„ fyte, ende ten zake als voren; eerſt dat alle de genen, die van
„ buyten komen, ende onze Poorters begeeren te worden, wy de-
„ zelve als Poorters niet en zullen ontfangen, of aannemen, of dat
„ dezelve binnen dezer Stede geen Poorters neeringe en zullen mo-
„ gen doen, in geener manieren, ten zy dat dezelve eerſt ende
„ alvoren den Huysmeesters van 't voorsz. Weeshuys betaalt zullen
„ hebben zes Carolus Guldens, eens tot veertig grooten 't vlaams
„ 't ſtuks, voor elken Perſoon, die onze Poorter of Poortereſſe
„ begeert te wezen, ende zullen alzulke Perſonen gehouden we-
„ zen, de Burgermeesters in der tyd daar van te brengen een Bil-
„ liet van den Huysmeester, al eer de voorsz. Burgermeesters haar-
„ luyden den behoorlyken Eed als Poorters af zal mogen nemen,
„ hebben insgelyks van der voorsz. Stede wegen, den voorsz. Wees-
„ huyze gegunt ende gegeven, gunnen ende geven mits dezen tot
„ behoeft als voren, de Torf tonnen, zulks die tot nog toe by
„ der Stads gezworen Roeydragers gebruykt, en jaarlyks naar ou-
„ den heerkomen verpagt is geweest, met allen den aankleven van
„ dien, niet daar van uytgezondert, hebben nog die Heylige Geest
„ Meesters ende Gasthuys Meesters dezer Stede by onzen conſent
„ ende goedtdunken, expreſſelyken overgegeven ende mits dezen
„ gelooft als vooren, elks 's jaarlyks mede te contribuëren, de
„ ſomme van vyf ende dertig Caroli Guldens, gedurende den tyd
„ van tien jaaren lang, te rekenen van dato van dezen af, ende
„ die voorsz. tien jaaren geëxpireert zynde, na dat als dan 't voorsz.

„ Wees-

Digitized by Google

„ Weeshuys bevonden word geſtelt te zyn, 't zy om zonder deze
„ contributie, den armen Weeskinderen te mogen alimenteren, en-
„ de onderhouden of niet, zullen als dan de voorſz. vyf ende der-
„ tig Caroli Guldens, 's jaarlyks elks byzonder mogen continueren,
„ of anders daar mede ophouden, zo die Heylige Geeſt Meeſters,
„ ende Gaſthuys Meeſters in den tyd, by raad ende advys als voren,
„ des goedtdunken, ende gelieven zal. Sonder erch of liſt. Ende
„ des t' oirconden hebbe ik *Philips Hinkaart* Droſſaard voorſz. my-
„ nen Zegel, ende wy Burgermeeſteren, Schepenen ende gemeene
„ Vroedſchap voorſz. der voorſz. Stede Zegel hier onder aan doen
„ hangen. Gegeven in 't Jaar ons Heeren duyzent vyf hondert
„ acht ende vyftig op den drieentwintigſten Marty, naar ſtyle van
„ ſchryven alhier tot GORINCHEM geobſerveert; hebbende onder
„ uyt hangen aan dobbele francyne ſtaerten, twee Zegelen in groe-
„ nen waſſche ongecanceleert.

In het zelve jaar, en op den zelven dag, wierd by Heeren Burgermeeſteren, Schepenen, en gemeene Vroedſchap, een Ordonnantie gemaakt ontrent het beſtier van 't gemelde Weeshuys, beſtaande in zeventien Artykelen, welke wy hier ook zullen late volgen.

Ordonnantie gemaakt by den Heeren

Burgermeeſteren, Schepenen, ende gemeynen Vroedſchap der Stede van GORINCHEM, op 't ſtuk van den Armen Miſerabelen Weeshuyze, by *Matthys Aalbertsz.* ende zyne Huysvrouwe gedoneert, ende gegeven, op den drie ende twintigſten Marty, Anno vyftien hondert agt ende vyftig. *Stilo Communi.*

I. IN den eerſten, zoo zal 't voorſz. Weeshuys, nu ende altyd genoemt worden, 't Huys van den Deſolaten Miſerabelen Weeskinderen, ende en zal volgende den Brief van donatie, nu nog tot geener tyden, worden, verkoft, belaſt, nog bezwaart om geenderley zaken wil, nog men en zal 't ook niet verhuuren.

II. Item zullen voor d'eerſte by Burgermeeſters, ende Gerechte genomineert worden, drie bequame Mannen, om Huysmeeſters te wezen van den zelven Armen Weeshuyzen, dewelke genomineert ende den Officier in enkele getalle overgelevert zynde, gehouden zullen zyn 't zelve Officie te accepteeren, gelyk den Theſauriers, of by den Officier daar toe geconſtringeert worden, van welke drie, d'een Boekhouder zal wezen, welke Boekhouder 't eynden 's jaars afgaan zal, te weten den laaſten Aprilis, ende zal een ander op den agt ende twintigſten Aprilis genomineert worden, dewelke op den eerſten Mey 't voorſz. Officie gelyk de Theſauriers zal aanvaarden.

III. Item, in de plaatſe van den Boekhouder, die afgegaan is, zal een van de twee eerſte genomineerde Perſonen, weder ſuccedeeren, ende een jaar Boekhouden; ende 't eynden 't jaar de derde

Digitized by Google

van de eerſte genomineerde Perſonen, ende zoo voorts conſequentelyk, ende ſucceſſive d'een na den ander volgende.

IV. Welke afgaande Boekhouder, als dan, een maand na dat hy van 't voorſz. Officie verlaten zal wezen, te weten op den eerſten Juny gehouden zal zyn Rekening van Ontfang ende Uytgeven te doen, tot den alderminſten ſtuyver ofte penning toe, ende die met behoorlyke quitantien ofte recognitien te verifiëren.

V. Item, zal men in 't voorſz. Weeshuys niemant ontfangen, dan Kinderen, die verſtorven zyn, van Vader ende Moeder, ende die haar Ouders zes jaaren Poorters geweeſt zyn, ende daar op zal men wel ſcherpe opzigt dragen, maar zullen geboren Poorters Kinderen, geprefereert zyn voor uytheemſche Poorters Kinderen.

VI. Item, als 'er eenige plaatſe vaceren zal, zo en zullen de Huysmeeſters terſtond, by hen zelven geen Kinderen mogen ontfangen, dan zullen die namen van die geenen, die henluyden gepreſenteert worden, op geſchrifte nemen, ende de Burgermeesters communiceren, omme by henluyden dan daar uyt geëligeert te worden, de geene, die zy bevinden zullen, d'alderarmſte ende miſerabelſte te wezen, zonder daar inne te dragen eenige gunſte ofte wangunſt, dan alleenlyk naar dat haar conſcientie, daar inne tuygen zal, ende hier op zullen die voorſz. Huysmeeſters alle Zondagen, 's morgens te agt uuren vergaderen, als 'er plaatſe vaceere in 't voorſz. Weeshuys, omme te hooren, wie daar gepreſenteert zullen mogen worden.

VII. Item, en zal men voor d'eerſte reyſe niet meer Kinderen nemen dan tot twintig toe in 't getal, onder meyskens ende knegtkens te zamen, dewelke gekleet zullen worden met tanneyt ende root wollen laken t' zamen gedeelt.

VIII. Item, zo en zal men in dit Weeshuys geen Kinderen ontfangen die onder de drie jaaren oud zyn, of die nog onreyn leggen.

IX. Item, of God verzage, dat dit Huys by donatie van goede luyden, meer goeds gekregen, zulks dat men daar mede meer Kinderen zoude mogen onderhouden dan twintig, zoo zullen die Huysmeeſters, met die Burgermeeſters t' zamen communiceren, om 't getal te vergroten, na haarer diſcretie, tot zo veel toe, als hen dunken zal, datze zullen mogen onderhouden.

X. Item, zullen de Huysmeeſters ende die Moeder van de Weezen, goede toezigt ende reguard op henluyden nemen, welke Moeder henluyden leeren zal haar Gebedekens, ende de geboden Gods, ende voort te induceren tot kenniſſe van 't Goddelyk Woord, ende te bidden voor de geene, die henluyden zo middelyk hebben voorzien, tot prys ende eer van den Almogende God; ende den Kinderen eeuwige vriendſchap te voeden onder malkanderen, alle Menſchen vaderlyke reverentie ende vriendſchap bewyzende. Alle Zondagen ende heylige dagen manierlyk met haare Regente uyt ten Huyze, te kerken te gaan twee ende twee t' zamen, d'een den anderen hebbende metter hand, ſtilzwygende zonder ſpreeken, ende alzo op haarluyder plaatſe blyven

Digitized by Google

ven zitten, ter tyd toe, dat den dienſt gedaan zal zyn, ende als dan in gelyker manieren weder t' huyswaards keeren.

XI. Item, deze Kinderen zal men doen leeren leezen ende ſchryven redelyk ende mogelyk, ende als dan aan een Ambagt helpen, na diſcretie ende goedtdunken van de Huysmeeſters, ende na de qualiteyt ende conditie van de Kinderen, ende als zy zoo verre gekomen zullen zyn, dat zy haar brood zullen weten te winnen, of haar Ambagt ende handwerk kennen, zoo zal menze als dan uyt den huyze ſtellen, met henluyden gevende twee hemden, een paar ſchoen, ende een redelyk habyt, van andere coleuren, onverdeelt na diſcretie van de Meeſters.

XII. Item, indien dat 'er eenig Weeskint nog in 't Weeshuys wezende aanbeſterft, of by Teſtamente gemaakt werd eenig goed, daar van zal dat vrugt gebruyk komen aan 't Weeshuys, zo lange als 't zelve Kind in 't Weeshuys zal wezen, of indien 't de Vrienden na hen wilde nemen, met den aanbeſtorven goede, zullen als dan gehouden wezen voor elk jaar mondkoſten ende onderhouds, dat 't zelve Kind in 't Weeshuys geweeſt zal hebben, te betalen twaalf Carolus Guldens, waar van die voorn: Meeſters, goed pertinent Boek ende Regiſter zullen houden; ende als 't Kind uyt het Weeshuys gaat, zo zal men hem zyn aanbeſtorven ofte gemaakte goed wederom geven, in zo verre 't voorſz. Kind bequaam ofte wys genoeg waare, omme die zelve goeden te ontfangen, ende regeeren, ende ingevalle 't voorſz. Kind die voorn: goeden niet oorbaar en waaren gegeven, zullen die Weesmeeſters die mogen onderhouden op Renten; ten behoeve van 't zelfde Weeshuys den penning zeſtien, indien henluyden goed dunkt ende gelieft, ter tyd toe 't voorn: Kind verſtandig ende bequaam genoeg waar, omme die zelver te ontfangen ende regeeren, ende dit al by adviſe ende goedtdunken van Burgermeeſters in der tyd wezende, leggen in die Weeskamer dezer Stede, agtervolgende die Ordonnantie daar op gemaakt.

XIII. Item, indien eenig Weeskind, zulken goed aanbeſtorven, ofte by Teſtamente gemaakt zynde, aflyvig worde, nog in den Weeshuys wezende, zullen de Vrienden ofte Erfgenamen, al dan 't goed voorſz. daar inne tot des Weeshuys behoeft mogen laten, of indien zy willen mogen 't na haar nemen, mits betalende voor elk jaar mondkoſten, ende onderhouds van 't zelve Weeskind, twaalf Carolus Guldens als voorſz. is.

XIV. Item, zo zullen de Fundateurs van den Weeshuyze, te weten *Matthys Aalbertsz.* ende *Maryken Joris* Dogter zyn Huysvrouw ende haare Erfgenamen in haar plaatſe nominatie hebben ten eeuwigen dagen van vier plaatſen, te weten twee van *Matthys Aalbertsz.* zyde, ende twee van *Marykens* zyde, omme plaats te hebben voor andere Weeskinderen, wezende armen Weezen, 't zy ofze verſtorven zyn, van Vader ende Moeder of maar van eenige van hen beyden, ende zullen wezen ingeboren Poorters Kinderen, die men alzo gehouden zal wezen t' accepteren, al agtervolgende den uytterſte wille van *Matthys Aalbertsz.* ende *Maryken Joris* Dogter zyn Huysvrouw voorſz.

Digitized by Google

XV. Item, of 't gebeurde, dat eenige van de Weeskinderen, in 't Weeshuys wezende hem qualyken ofte oneerlyken gedroegen, by eenige ondeugt, rabouverie ofte rebelligheid, ende zy daar af twee of driemaal vermaant, verboden of gecorrigeert waaren, en des nog niet en lieten, zullen die Regeerders dat zelve Kind daar uyt mogen zetten, ende een ander in de plaats van dien ontfangen.

XVI. Item, zullen die Huysmeesters alle Zondagen of Hoogtyden, als de Kerkmeesters met den Bode in der Keuken omgaan, mede gaan agter de Kerkmeesters, ende van haarluyder ontfang goed pertinent Boekhouden ende mede Rekeninge daar af doen, eens 's jaars op den dag als voorsz. is.

XVII. Item, van gelyken zullen de Burgermeesters, met die Huysmeesters viermaal 's jaars omgaan, te weten driemaal met ter Schalen als Paasschen, ende Pinxteren, ende Kersmisse, ende nog eens om haar vleesch, te weten op den Nieuwejaars avond, ende al tot behoef van den armen Weezen voorn:

Nu zullen wy nog laten volgen eene Ordonnantie, bestaande in zes en zeventig Artyculen.

ORDONNANTIE

Beroerende de Weezen binnen Gorinchem.

ALzo tot kennisse van de Burgermeesters ende Regeerders der Stede van GORINCHEM, gekomen ende by diveersche klagte aangedragen is, dat tot nog toe, der Weezen goeden der zelver Steden en Landen van ARKEL daar onder resorterende, zeer qualyk ende ontrouwelyk (tot heuren grooten interest ende agterdeele) geregeert ende geadministreert zyn geweest, dat ook Vrienden ende Maagden van de Weezen, wienme naar regte 't Monboirschap bewint, ende Administratie van dien toekomt, ende competeert, hem qualyk ende ontrouwelyken daar inne quyten, tot grondelinge verderffenisse van den Arme Weezen, ende dissipatie van hun goeden, hebbe omme daar inne voor den toekomenden tyd remediens ende alzulken inconuëniënten te verhoeden, naar vermogen zekere Octroye, by henluyden van de Heye. Mat. daar toe geimpetreert; in dato den xvij. Aprillis Anno vyftien hondert ende eenenvyftig, gekozen ende genomineert, drie bequame Personen, van de Rykste ende Treffelykste der voorsz. Stede, als *Wouter Henrixze*, *Oth Thyman* ende *Jan de Cherf*, tot Weesmeesters te wezen van der Stede, ende Landen van ARKEL voorsz. ende alzulks te aanvaarden, Administreurs ende opzigt te nemen van alzulke goede, als den zelven by dooden, van heure Ouders, Vrienden, ende Maagden, ofte anders toekomen ofte aansterven zulle, in wat maniere dat het zy, ten meesten oorbaar ende profyten van den zelven Weezen, als naar goed, redene, ende in regte conscientie be-

Digitized by Google

behoren zal, welke voorſz. drie Perſoonen hen hebben geëxcuſeert, ende onwillig gemaakt, den voorſz. laſt van 't Weesmeeſterſchap t' aanvaarden, voor ende aleer de Burgermeeſters ende Regeerders der voorn: Stede, volgende den voorſz. Octroye geërigeert, geſtigt ende geinſtituëert zouden hebben een goede vaſte Weeskamer, op 't Stadhuys aldaar, of tot andere bequame plaatſe, daar inne men den Weezen Gelden, Juweelen, Brieven ſtukken, Papieren, ende andere roerende goederen, zekerlyk zoude mogen opſluyten ende bewaren, als in andere Steden van Holland gedaan werd, voor ende aleer ook men henluyde van der Steden wegen gelevert zoude hebben, zekere pertinente inſtructie ende ordonnantie by Artyculen, naar dewelke zyluyden gehouden zoude zyn, hen der Weezen goede aangaande, te reguleeren, preſent eerende het zelve gedaan zynde, het voorſz. Officie van Weesmeeſterſchap te accepteeren, ende van hen daar inne getrouwelyk te quyten, den behoorlyken Eedt te doen, naar behooren zal, ende alzo *Antonis van Bruheſen* Drosſaart van GORINCHEM en Landen van ARKEL voorſz. hem hier mede niet latende genoegen, deze voorſz. drie Perſoonen uyt zaake voorſz. van wegen de voorſz. Burgermeeſters ende Regeerders voor den Geregte van GORINCHEM aangeſproken ende tegens hen luyden, tot zwaare amende geconcludeert gehad heeft, hebben die zelve hem als by Requeſte aan den Hove van Holland beklaagt, ende zo veel gedaan dat Partyen, ende aldaar voor Heere van *Waſſenhove* Ridder, als Commiſſaris gecompareert geweeſt zyn, by den welke tot zyne aſſiſtentie genomen hebbende, *Jan Pieckyk* Secretaris van den zelven Hove, die zelve eyndelyk geaccordeert geweeſt zyn, dat zo veel die Burgermeeſters ende Regeerders der voorſz. Stede, als die voorſz. gekozen Weesmeeſters, onder den voorſz. Commiſſaris overgeven ende leveren zullen, alzulke Artyculen, ende middelen als elk van dien geconcipiëert, ende geraamt heeft, dienende tot de Inſtructie ofte Ordonnantie die men zoude mogen maken van der Stede wegen, op 't ſtuk van de Weezerye voorſz. omme daar uyt by den Commiſſaris ende zynen Aſſiſtent voorſz. gecolligeert te worden, alzulke Artyculen, als zy der voorſz. Ordonnantie aanroerende bevinden zouden, tot bewaarniſſe van der Weezen goeden, in goeder conſcientie notelyk te zyn, ende die den voorſz. Hove vertoont ende naar den voorſz. Partyen, aan weder zyden gezonden te worden, omme die zelve te viſiteren, en behoorlyke reſolutie, daar op den voorſz. Hove over te ſchryven, omme eyndelyk by den zelven Hove gedecreteert, geapprobeert ende geconfirmeert, ende voorts van der Steden wegen geëffectueert te mogen worden, tot gemeen welvaart, ende inzonderheid van den Weezen, ende heuren goeden, ten eynde die zelve ten minſte koſten by hen luyde Voogde geregeert, geadminiſtreert, ende bewaard mogen worden.

Agtervolgende welke leſte afſcheyt tuſſchen Parthyen voorſz. voor de voorſz. Commiſſaris uyt diverſche Artyculen, ofte Ordonnantie der Weezerye aangaande, van andere Steden by henluyden ten beyde zyden in zynen handen gelevert, gecolligeert heeft deze naarvolgende Artyculen, als hem in goeder conſcientie notelyk ge-

dogt hebbende te wezen tot defentie van den Armen Weezen, ende bewaarniſſen van haaren goeden.

Hoe die van den Geregte van GORINCHEM *ordineeren zullen drie Weesmeeſters.*

Art. I.

ZUllen binnen der Stede van GORINCHEM geordineert worden drie Weesmeeſters van den treffelykſten, rykſten, ende bequaamſten Borgeren van dien, dewelke goeden opzigt nemen zullen op alle der Weeskinderen goeden, binnen derzelver Steden, ende Landen van ARKEL wezende, omme die by haaren Voogden ofte Mombers tot haaren meeſten oirbaar te doen regeeren, bewaren, ende adminiſtreren, ten zy dat by Vader ende Moeder gezamenderhant, anders ende ter contrarie gediſponneert zal zyn, ende zullen ten eynden als voren deze Meeſters haaren behoorlyken Eedt doen, in handen van den Schout, ende in zyne abſentie, in handen van den oudſten Borgermeeſter, van hen, in dit haarluyder Officie, wel ende getrouwelyk te quyten, ende den ſtaat ofte geſtelteniſſe van der Weeskinderen goeden, niemand te ontdekken ofte verkondigen, dan by weete, conſente ende believen van heur lieder Voogden ofte Momboirs, ende van de Burgermeesters ende Regeerders der voorſz. Steden, ende tot meerder zekerheid, ende preſervatie van der Weeskinderen goeden, zo zullen de Weesmeeſters t' zamen voeren, een gemeyn Signet van de Weeskamer, 't welk zy aldaar neerſtelyk zullen bewaren om te gebruyken, daar 't den Weezen nootelyk ende profytelyk zal wezen, in de veranderinge, verminderinge ofte verkopinge, van haar immoeble of erfagtige goeden, waar van in 't xxxiii. Artycul van deze ordonnantie breder verhaalt word.

Hoe de Weesmeeſters kiezen zullen eenen Clerk ofte Secretaris.

II.

Die Weesmeeſters zullen voor d' eerſte reyſe alleenelyk, om de groote moeyte die henluyden apparentelyk, in 't eerſte dunkt te zyn, kiezen of eligeeren eenen goeden of bequamen Man tot haaren Clerk ofte Secretaris te wezen, welke electie namaals geſchieden zal by de Burgermeeſters, Weesmeeſters ende Vroedſchap, ten eynde dat de Weezen ende haar goeden, nu ende hier namaals in goeden equiteyt zouden mogen worden geadminiſtreert, welke Clerk ofte Secretaris Eedt doen zal, in handen van den Schout ende Geregten, goed outentyk regiſter te houden van alle den goeden, ende inkomſte den Weezen toekomende, ende competeerende, ende den Regiſteren t' zamen t' zynen laſten in de Weeskamer te bewaren, zonder die daar uyt te dragen, nog ook iemand eenige Extracten ofte Copyen daar uyt te geven, dan by conſent en ten bywezen van den Weesmeeſters, ook niemand den ſtaat ofte geſtelteniſſe van den Weezen goeden t' ontdekken, ofte te kennen te geven, 't waar by monde ofte geſchrifte, dan by conſente van den Weesmeeſters

Digitized by Google

meesters, ende uyt bevel ende last van de Burgermeesters, ende Geregte van GORINCHEM, ende dat omme zonderlinge consideratie, hem luyde eensamentlyk daar toe moverende.

Hoe iemand in een Sterfhuys eenige goeden, daar Weezen aan geregtig zyn, aantasten zal, dan ten bywezen van de Weesmeesters.

III.

Wanneer een Sterfhuys binnen GORINCHEM voorsz. gevallen zyn zal, daar Weeskinderen aangeregtigt zyn, en zal niemand geoorloft zyn eenige goeden aan te tasten, ten waren ten bywezen van de Weesmeesters ende haaren Clerk, ofte Secretaris, op de verbeurte van vyftig Philips Guldens, te verbeuren by den geenen, die zulks gedaan te hebben wettelyk overtuygt zal worden.

Hoe de Weesmeesters toezegelen zullen, alle de sloten in't Sterfhuys wezende, terwyle men doende zyn zal, over't maken van Inventaris.

IV.

De Weesmeesters ten Sterfhuyze (daar Weezen aan geregtig zyn zullen) gekomen zynde, zullen terstont alle de sloten aldaar wezende, met haare Zegelen toe zegelen, terwyle men de goeden in den zelve Sterfhuyze wezende, in presentie van de mede Erfgenamen zal inventariseren.

Van zulks meae te doen, op den Dorpen binnen den Landen van ARKEL *onder* GORINCHEM *resorteerende gelegen.*

V.

Insgelyks zo wanneer een Sterfhuys binnen een van den zelven Dorpen of Parochien van den Landen van ARKEL voorsz. gevallen zal zyn, daar Weeskinderen aan geregtigt zyn zullen, en zal niemand eenige goeden in 't voorsz. Sterfhuys zynde, mogen aantasten, nog rippen nog roeren, dan ten bywezen van Schout ende twee gezworens van den zelven Dorpen, daar 't Sterfhuys gevallen is, en dat op de verbeurte van vyftig Philips Guldens, by den geenen die zulks gedaan te hebben overkent zal worden als vooren.

Nog van den zelven.

VI.

Desgelyks zullen Schout ende Gezworens ten voorsz. Sterfhuyze gekomen zynde, terstont toezegelen alle de sloten daar inne bevonden, gedurende dat men in presentie van den andere mede Erfgenamen den Inventaris van den goeden, van den zelven Sterfhuyze wezende, by den Secretaris van den Weeskamer merken zal, die gelevert zal worden in handen van de Weesmeesters binnen GORINCHEM voorsz. welke Schout en Gezworens, ook daar op geëedt zullen zyn de voorsz. toezegelinge zulks te doen als voorsz. staat, zonder eenig faveur, dissimulatie ofte bedrog, zonder ook daar inne iemand aan te zien ofte te vreezen, ende terstont den Se-

Digitized by Google

Secretaris van de Weeskamer te Insinuëeren, omme den Inventaris zoo als vooren is, te komen maken.

Wat die geene verbeuren zullen, die eenige goeden (daar Weeskinderen aan geregtigt zyn zullen) verzwege ofte versteken zullen hebben, zonder te laten of doen Inventariſſen.

VII.

Zo verre 't gebeurde dat na 't maken van den Inventaris, eenige goeden in 't Sterfhuys bevonden worden, die by weeten van den langſt levenden, of eenige van de Vriende verzwegen, of versteken geweeſt hadden, ende in den Inventaris niet geſtelt hadde geweeſt, zal in dien gevallen de geenen die zulks gedaan te hebben, genoegzaam overtuygt zal worden, gepriveert worden van zyn geregte erfdeel van de voorſz. verſteken ofte verzwegen goeden.

Van alzulks mede te uſeren op den Dorpe binne den Lande van ARKEL, *onder* GORINCHEM *reſorterende gelegen.*

VIII.

Zal den Schout met den Gezworens, goede ende neerſtige toezigt dragen, dat in 't maken van den Inventaris als voorſz is, van den goeden in den Sterfhuyzen bevonden, geene van dien verzwegen nog verſteken, maar alle, geene uytgezondert, den Clerk of Secretaris van de Weeskamer te regte aangebragt worden, des zullen zy hebben voor haaren ſallaris, als de Weesmeeſters, te weten, van elk honderd gulden 's jaarelyks inkomen twaalf ſtuyvers, ende van de roerende goederen van de honderd gulden, gelyke twaalf ſtuyvers.

Hoe als de Weezen verſtorven zyn zullen, Vader ofte Moeder (wezende de langſtlevende) dezelve in Voogdye ſtellen zal.

IX.

Wanneer eenige Weeze, ofte Weezen verſtorven zyn, zullen van Vader of Moeder, 't zy hen of henluyden eenig aanbeſtorven is, of niet, zal de langſtlevende van der Egtſchap gehouden zyn, binnen agt dagen naar de dood van den eerſten overledene die zelve Weeze in Voogdye te ſtellen, op de pœne van twee Guldens, te verbeuren by den geene die van zulks te doene, in gebreken bevonden zal worden, ende ingevalle dat binnen die eerſt agt dagen niet gedaan en waare, maar nog agt dagen daar naar verliepen, zal wezen op gelyke pœne of mulcte van twee Carolus Guldens, en zo voorts van agt dagen tot agt dagen, ter tyd toe die langſtlevende 't zy Vader ofte Moeder zulks gedaan zal hebben.

Hoe als de Weezen verſtorven zyn zullen van Vader enae Moeder, die zelven by haare naaſte Vrienden binnen agt dagen daar naar in Voogdye geſtelt zullen worden.

X.

Of 't zo gebeurde dat Vader ende Moeder beyde gelyk ſtorven al

al 'eer de Voogdye van heure Weezen bezworen waren, zoude twee van haare naaſte Vrienden, d'eene van 's Vaders en de andere van 's Moeders zyde gehouden zyn, des vermaant zynde, dezelve Weezen te ſtellen in Voogdye, binnen agt dagen, naar de dood van de laaſten geſtorven Vader ofte Moeder voorſz. op pœne of mulcte van elks te verbeuren twee Carolus Guldens, mits zy dezelve binne die eerſte agt dagen niet in Voogdye geſtelt en zullen hebben, en zo van agt dagen tot agt dagen, by elks van de twee naaſte Vrienden, te verbeuren twee Carolus Guldens, ter tyd toe zy die voorſz. Weezen in Voogdye geſtelt zullen hebben, als vooren verklaart ſtaat.

Hoe men de Voogden ofte Momboirs kiezen zal, eene van 's Vaders ende d'andere van 's Moeders zyde.

XI.

Dat wanneer Vader ofte Moeder, ende by gebreken van hun luyden, twee van de naaſte Vrienden voorſz. van de verſtorven Weezen, twee Voogden gekoren zullen hebben, gehoude zyn zullen te komen voor de Weesmeeſters ter Weeskamer, ende met hem te brengen twee goede notabele Mannen, dezelve Weezen in bloede beſtaande, of bewant zynde, in de derden, tweeden of naderen graat d'een van 's Vaders en d'andere van 's Moeders zyde, den welke de Weesmeeſters verklaren zullen de namen van de twee Voogden, die zy begeeren te hebben, ende dat in heur luyder abſentie, en zullen die Weesmeeſters Vader ofte Moeder voornt: ende by heuren gebreken, twee van de naaſte Vrienden van de Weezen voorſz. die henluyden den voorſz. Voogden aanbrengen zullen, vermanen by heuren eede, dat 'er naar heuren beſten vermoeden, dezelve Voogden houden voor wel gequalificeerde Perſoonen, ende van goeden gouvernementen, omme die Weezen goeden te regeeren ende t'adminiſtreeren, zonder aanſchou te nemen wie de outſte of naaſten van bloede is, maar wie den Weezen voorſz. tot heuren Voogden te Weezen profytelyk zyn.

Dat men de Voogden niet verlaten en zal, van heurluyder Voogdye dan omme groote merkelyke zaaken.

XII.

Die voornt: Voogden alzo gekoren zynde, en zal men by geene middelen van heuren Voogdye mogen verlaten, ten waare dat die van den Geregten ende Weesmeeſters daar toe geoorzaakt worden, uyt merkelyke zaken die in regten gefundeert waren, aangemerkt als voorſz. is, dat men tot Voogden te wezen van den Weezen, niet nemen zal, de outſte of naaſten van den bloede, maar de bequaamſte ende profytelykſte voor den Weeskinderen, ter discretie van de Weesmeeſters.

Van zulks mede te plegen en te uſeren op de Dorpen in de Lande van ARKEL *onder* GORINCHEM *reſorteerende.*

XIII.

Zal de Schout met de Gezworens, ende naaſte Vrienden van den

Digitized by Google

Weezen, binnen agt dagen, naar dat 'er een Sterfhuys in een van dezelven Dorpen van ARKEL gevallen zal zyn, te zamen met den Inventaris van de Weezen goederen, gaan by de Weesmeesters ende verzoeken aan den Geregten, Voogden tot de Weeskinderen en heuren goeden, gestelt te worden, van de bequaamste van heuren Vrienden, als voren verhaalt staat.

Hoe de Weesmeesters in de plaatze van de Voogd die niet nut ofte bequaam geoordeelt en worde, eenen anderen kiezen zullen.

XIV.

Waar 't zaken dat binnen GORINCHEM ofte den Landen van ARKEL, een Sterfhuys geviele, daar de Burgermeesters ende Weesmeesters twyffelde van finistre ende ongetrouwe administratien van de Voogden, zullen als dan mogen kiezen eenen anderen Voogd, van derzelver zyde, daar of die Voogt alzoo verlaten of verstorven gekomen waare, of eenen anderen bequamen Man van eeren, om den voorsz. Weeskinderen goederen te regeeren, mits hebbende daar van zyn behoorlyke sallaris, tot taxatie ende discretie van de Weesmeesters.

Hoe de Weesmeesters uyt de voorn: Voogden kiezen zullen een Boekhouder.

XV.

De Weesmeesters zullen uyt de voorsz. Momboirs of Voogden ordineeren naar heur luyder beste wetenschap, eenen Boekhouder van den voorsz. Weeskinderen goederen, die gehouden zyn zal den last aan te nemen, ende jaarlyks goede rekeninge, bewys en reliqua van heuren goeden, in handen van de Weesmeesters in de Weeskamer te doen.

Hoe de geordineerde Voogden ofte Momboirs, voor die van den Geregte eedt doen zullen, ende suffisante Borge stellen, van de Weezen goederen getrouwelyk t' administreren.

XVI.

Zullen die geordineerde Momboirs terstont, naar zy den laste aangenomen hebben, voor de Weesmeesters den behoorlyken Eedt doen, van den Weezen goederen getrouwelyk te regeeren, ende te administreeren, ende tot dien eynde goede suffisante Borge te stellen, tot kenniss van Schout ende Schepenen, welke borgtogte by den Clerk of Secretaris van de Weeskamer, te boek gestelt zal worden, elk op zyn plaatse als 't behooren zal.

Hoe ende waer mede de Voogden ofte Momboirs zeekere doen zullen voor der Weezen goederen.

XVII.

Deze zekerheid ofte borgtogte zal moeten gedaan worden met leenende Borge, of op erfagtigheden, met de Borge eensamentlyk, in dezer maniere, dat men te boeke stellen zal, die leenende borgtogt, en daar naar d'erfagtigheden, gelegen binnen den Schepen-

dom-

Digitized by Google

domme van GORINCHEM, of Landen van ARKEL, ende nergens elders.

Dat een Voogd niet alleen Voogdye houden en moet.

XVIII.

Dat geen Voogd van Weezen alleene Voogdye houden moet, zonder een mede Voogd te hebben, langer dan agt dagen, op de boete van twee Philips Guldens.

Hoe men den geenen die onwillig wezen zal, by de Weesmeesters te komen, omme met de naaste Vrienden te helpen kiezen Voogd, ofte Voogden voor de Weeskinderen, dezelve daar toe constringeeren zal by gyselinge.

XIX.

Waar 't dat iemand verzogt worden van Vader ofte Moeder van den Weezen, of eenige van de Vrienden van de Kinderen die men in Voogdye doen wilde, met henluyde te komen by den Weesmeesters, omme met henluyden te kiezen Voogden zo voorsz. is, ende dat wederzeggende waare, of niet doen en wilde, zal men zulk een ontbieden voor de Weesmeesters, tot dien eynde, dat zo verre hy zulks ontboden zynde, niet en quame, de Weesmeesters dat 's anderen daags den Raade in de kamer te kenne geven zullen, die als dan alzulke onwillige gebieden zullen te gyzel te komen, ende daar te blyven, tot dat hy alzulks gedaan zal hebben, op de boeten van tien Philips Guldens, alles ten zynen kosten.

Hoe men des Weezen goeden emplojeeren en beleggen zal.

XX.

De Weesmeesters ofte Voogden en zullen der Weezen gelt, niet mogen uytstellen op handschriften, maar die mogen vrugt geven, op renten geypoteekeert, verzekert ende veronderpant op goed sufsisante specialen ende generalen Ypoteeken, ter plaatsen ende voor den Geregten, daar onder die goeden specialyk, verbonden, voor den zelven renten gelegen zyn, naar uytwyzen der Placcaten daar af zynde, onder behoorlyke Brieven voor dezelve Regters gepasseert, ende of iemand van de Weesmeesters of Voogden ter contrarie deeden, dat zoude wezen tot zynen prykele.

Hoe Vader of Moeder van de Weezen die geen Borge en hebben te zetten, en daar de goeden zeer kleyn zyn, haarluyder Weeskinderen goed van jaar tot jaar verborgen zullen.

XXI.

Dat Vader ofte Moeder die geen Borge en hebben te zetten, voor haaren voorsz. Weezen goederen, zullen die van jaare tot jaare verborgen, ofte tot haaren kennelyken wederzeggen, behoudelyk dat dezelve zes weken Borge zullen blyven, naar zy die borgtogte opgezet zullen hebben, dan zo zullen de Weesmeesters terstont voor

Digitized by Google

hen ontbieden de Voogden, ende toeziem dat de Weezen goeden voorſz. bewaart worde, tot haarluyder meeſten profyten.

Hoe de naaſte Vrienden van de Weezen haarluyder goed, onderhouden en van de vrugten van dien, henluyden allimenteren ende haarluyden andere nootdruft bezorgen zullen, zonder de Weezen goed, dat is't Kappitaal of Hoofdſomme van dien, als't aan rente gelegen is, of haar land of Erve te verminderen.

XXII.

Indien eenige Weeze ofte Weezen, Vader ende Moeder verſtorven zynde, niet zo veel goeds ende inkomens en hadden, daar mede men henluyden zoude mogen onderhouden, van tafele ende klederen, zonder verminderinge van heuren principaale goederen, zal men der zelve Weezen goed of geld op ſuffiſante zeekere ſtellen, ende geven mogen in handen van heure naaſte Vrienden en Maagden, op dewelke 't voorſz. geld, by doode van de voorſz. Weezen, zoude mogen verſterven, die de voorſz. Weezen goeden werden daar op t' onderhouden ende te bezorgen, 't geen henluyden van noden is, zonder den Hooftſtoel, dat is 't principaale goed, wezende Huys, Hof, Landt, of Renten, van dezelve Weezen te verminderen.

Nog van den zelven.

XXIII.

Zo verre by weygeringe van Vrienden ende Maagden, op zulke conditie der Weezen goeden te willen aanveerden, een vreemde Perſoon den zelve in bloede niet beſtaande, op ſuffiſante zeekere der voorſz. Weezen goed, of geld aanveerde, met de houdeniſſe van den zelven, die zal dat mogen houden en zyn profyt daar mede doen, tot dat dezelve Weeze ofte Weezen, gehuwet of tot haaren goeden gedaan zullen worden, behoudelyk waar 't dat die gedurende, die voorſz. houdeniſſe en nog in Voogdye zynde ſtorven, zullen de geene die dezelve by refuſeering van den naaſten heurer Vrienden ende Maagden, onderhouden zullen hebben, by advyſe van de Weesmeeſters der voorſz. Weezen goed ofte geld, behouden, en hebben tot heur luyder profyten voor d' andere, wel verſtaande, indien de Vrienden ende Maagden van de Weezen, dezelve beſtaanden in den derden of naderen grade, heurluyder goed erven ende deelen willen, worden gehouden, die houdeniſſe ende andere koſten aan den Weeze of Weezen gedaan, voor al te betaalen, tot goedtdunken van de Weesmeeſters.

Hoe dat men 't goed van de Weezen opleggen moet, binnen veertig dagen naar dat diezelve gehuwet, geſtorven, of 't haaren goeden gedaan zyn zullen.

XXIV.

Alle Weezen geld, daar voor, voortaan Vader ofte Moeder, ofte eenige van de Vrienden of Maagden van de Weezen, of andere Perſonen,

Digitized by Google

ſonen, omme die bewareniſſe ofte houdeniſſe van den zelven Weezen goederen, zeekere ofte borgtogte ſtellen zullen moeten, zal moeten verkent zyn voor twee Schepenen, ende daar af behoorlyke brieven gemaakt worden, inhoudende dat zo verre dezelve Weezen namaals huwden, ſtorven, ofte te haaren goede gedaan worden, zy Vader ofte Moeder of eenige van de Vrienden en Maagden, van den voorſz. Weezen ofte andere Perſoonen, gehouden zyn zullen, dat voorſz. geld binnen veertig dagen daar na, op te leggen, ende dat men der Weeze ofte Weezen geſtorven, gehuwt, ofte t' heuren Erven, daar van volkomentlyk vernoegen zal moeten, zonder langer dilay.

Nog van den zelven.

XXV.

Waar 't zo dat by verſuymeniſſe ofte anderzints, de Voogden langer dag gegeven hadden, omme der Weezen geld voorſz. op te leggen, dan hier vooren geſchreven ſtaat, of dat de voorſz. conditien in de voorſz. brieven waren vergeten te ſtellen, ofte te narreren, zo zouden de Voogden die zulks verſuymt hadden, gehouden zyn te reſtituëeren den Weezen haare ſchade ende intereſte, ende nogtans zullen Schepenen voorſz. 't geld doen opleggen, t' eynde de voorſz. veertig dagen, des van de Weezen wegen, ofte haaren Erven verzogt zynde.

Hoe de Weesmeeſters hem beraden zullen met de Voogden van de Weezen, die geen Borge krygen en konnen.

XXVI.

Indien die Voogden van de Weezen, geen Borge voor haarer goeden en konden krygen, of dat haarluyder goeden zo zeer kleyn waren, dat de Weesmeeſters nodeloos dogte die zelve te doen verborgen, zullen hem dan beraden met de voorſz. Voogden, hoe dat zy luyden dan ordineeren ende t' zamen zetten zullen, naar heurluyder beſte wetenſchap, ende vyf zinnen, tot ter voorſz Weezen profyten, ende dat zal dan van waarden blyven.

Wanneer eenige Weezen baſtaart zynde, eenige gifte van de Vader gegeven zyn zal, hoe men die Voogden van zulke Weezen kiezen zal.

XXVII.

Als eenige Weezen baſtaart, gifte gegeven zyn zal, van Vader ofte Vriend of Maagd van 's Vaders zyden, zo zal men mogen kiezen eenen Vriend ofte Maagd van 's Vaders zyde, ende eene van 's Moeders zyde, dewelke komen zullen tot den Weesmeeſters ende kiezen by haarluyder Eede twee Voogden, te weeten van elke zyde eenen, in der maniere vooren verhaalt.

Als eenige Weezen baſtaart, 't goed verſterft van der Moeder, hoe men die Voogden kiezen zal.

XXVIII.

Zo wanneer eenige Weezen, baſtaart zynde, eenig goed verſterft

Digitized by Google

van 's Moeders zyde, zullen twee van de naaſte Vrienden van der zelver zyde, brengen, twee Vrienden van des Moeders zyde, ten derden ofte nadere graden, der zelver Weezen beſtaande, ofte in bloede bewant zynde, dewelke den Weesmeeſters verklaren zullen de namen van de twee Voogden van 's Moeders zyde, die zy begeeren te hebben, ende dat in abſentie van de Voogden, dewelke Voogden de Weesmeeſters den behoorlyken Eedt afnemen zullen, van hun luyde getrouwelyk in 't zelve Officie te quyten, ende als dan voorts te procedeeren, als met andere Voogden gedaan zal worden.

Dat een gerechte Voogd hem van der Voogdye niet zal mogen excuſeeren.

XXIX.

Wie dat gerechte Voogd behoort te weezen, te weten die naar 't overlyden van den Weezen, by regten ſucceſſie haar goed zoude mogen erven, ende wys genoeg van de Vrienden ende Weesmeesters gekent word, die en zal hem van der Voogdye der zelver Weezen niet mogen excuſeeren, des zal hy mede ſtellen ſufficante cautie, op de correctie van der Steden, ten ware hy excuſatie hadde in rechte gefundeert zynde.

Hoe de Weesmeeſters met de geordineerde Voogden, de goeden in den Sterfhuyze bevonden weezende zullen doen inventariſeeren.

XXX.

De Weesmeeſters met de geordineerde Voogden, zullen wederomme in den Sterfhuyze gaan, ende by haaren Clerk ofte Secretaris, daar over geroepen, die men ſchuldig is te roepen, te weten de meeſte Erfgenamen, doen inventariſeeren alle die goeden daar in den Sterfhuyze wezende, ende tot den Sterfhuyze behoorende, roerende ende onroerende, brieven, regiſteren, ende andere ſtukken of munimenten, niets uytgezondert.

Hoe de Voogden met de Weesmeeſters den Inventaris voorſz. gemaakt zynde, voorts procedeeren zullen, tot partinge, diviſie ofte deylinge van de geinventariſeerde goeden.

XXXI.

Naar den Inventaris van de voorſz. goeden gemaakt zyn zal, zullen voorts procedeeren de Voogden met de Weesmeeſters, met de andere Erfgenamen, indien daar eenige zyn, en 't gene den voorſz. Weezen ter deylinge toegevallen zal zyn, zal men by nieuwen Inventaris regiſtreeren, waar van den Clerk ofte Secretaris twee autentyke Copye maken zal, ende d'een van dien keuren onder de Weesmeeſters, ende d'andere de geconſtitueerde Voogden, ende zal eenen zekeren preciſen dag geſtelt worden, omme haarluyder Rekeninge ter Weeskamer te doen.

Hoe die Voogden de deylinge of diviſie van den Weezen goeden gedaan zynde, die voorts regeeren zullen.

XXXII.

Ende zullen deze agtervolgende geſtelde Voogden, die adminiſtratie

Digitized by Google

ſtratie van den Weeskinderen goeden aanveerde, ende die tot haaren meeſten oirbaar ende profyten regeeren, ende indien daar onder eenige verderffelyke ofte ook andere Meubelen, goeden bevonden worden, die oirbaar waaren verkogt te worden, zullen die zelve by raden ende advyſen van de Weesmeeſters, by haaren Clerk ofte Boden verkogt worden, ten hoogſten pryſen, ende penninge daar van komende, ende alle andere gereede penningen, in den Sterfhuyze bevonden, gebragt worden in handen van de Weesmeeſters (die dezelve onder hen houden ende bewaren zullen, in eene kiſte ofte koffer daar toe geordineert, ende zo verre daar eenige wetagtige ſchulden zyn, die de Weeskinderen betalen moeten, zullen die Voogden by ordinantie van de Weesmeeſters die betalen, ende de overſchietende penninge zal men beſtellen of uytzetten op renten, tot den Weeskinderen meeſten oirbaar ende profyten, ende t' heuren minſten koſten, als men 't beſt zal konnen doen.

Hoe men erfagtigheden van den Weezen veranderen zal mogen.

XXXIII.

Waar 't zaken dat de Weeskinderen in de Sterfhuyzen, aangedeylt waaren eenige immeuble goeden, 't waren onverdeylde Huyzen, Landen ofte Erven, die oirbaarelyker waaren verkogt dan gehouden, zullen de Voogden dat de Weesmeeſters aangeven, ende t' zamen gaan by den Burgermeeſters, ende verzoeken heurluyder conſent ende advys, ende zo verre den Burgermeeſters goed dunken, zullen de Voogden van de voorſz verkopinge geven acte van approbatie, ende ratificatie, welke acte de voorſz. Weesmeeſters zullen laten regiſtreren, in 't Weesboek, by den Weeskinderen goeden, ende zal 't principaal tranſport van die verkopinge of veranderinge der Weeskinderen goeden, 't eynde aan der Schepen Zegel, mede bezegelt werden met 't Signet van de Weeskamer; ende dat niet alleen van goeden gelegen in 't Land van ARKEL, maar ook in de omleggende Landen, als *Althena*, *Vianen*, *Leerdam*, &c. ende die anders dede, waare by elke Voogd te verbeuren tien Caroli Guldens, ende zoude daarenboven alzulke verkopinge van onweerden zyn.

Hoe men verminderinge maken ende conſenteeren zal mogen, van den Weezen goeden, van twintig Schellinge ende daar onder.

XXXIV.

Als eenige Weezen nootzakelyk van doen zal hebben van haaren goeden, zo dat men die zal moeten verminderen, worden de Voogden gehouden te komen by de Weesmeeſters, ende henluyden te kennen geven by goede verklaringe, hoe dat 't zelve toegekomen is, ende indien 't den Weesmeeſters redelyk dunkt, zullen de Voogden voorſz. vermanen by haaren Eede, of henluyden den nood wel kennelyk is, ende redelyk dunkt, ende beter gedaan dan gelaten, ende die Voogden dat zo zwerende, zullen de Weesmeeſters voorſz. zulks gedaan te worden mogen conſenteeren, te weten van twintig Schellingen grooten, ende daar onder behouden, dat de Clerk of Secre-

Digitized by Google

Secretaris van de Weeskamer gehouden word in de brieven te ſtellen ofte te narreren, de redenen by goede verklaringe, waaromme de verminderinge geconſenteert is, ende den Eedt van de Voogden voorſz.

Van minderinge van de Weezen goeden van twintig Schellingen grooten en daar boven.

XXXV.

Insgelyks waar 't dat eenige Weezen, van doen hadden een minderinge die bedroege boven de twintig Schellinge grooten, zouden die Voogden moeten komen in de Weeskamer, by de Weesmeesters ende henluyde dat te kennen geven, als hier vooren verklaart is.

Hoe de Voogden ofte Boekhouders alle jaaren voor de Weesmeeſters Rekening doen zullen.

XXXVI.

De Momboirs ofte Voogden zullen gehouden zyn, jaarlyks ter Weeskamer voor de Weesmeeſters rekenſchap ende reliqua te doen, van alle op geven vrugten ende inkomſten van der Weezen goederen, by henluyden opgebeurt ende ontfangen, tegens welken ontfang haarluyder uytgeven vereffent zal worden, mits dat zy leveren zullen behoorlyke Quitantie, van haaren uytgeven voorſz. als behooren zal.

Hoe de Weesmeeſters met de Voogden alle neerſtigheid doen zullen, omme de overſchietende penninge tot behoef van den Weezen zekerlyk tot kopinge van Landen of Renten te beleggen.

XXXVII.

Naar de Weesmeeſters ontfangen zullen hebben, die penningen van de voorſz. Rekeninge, zullen by advyſen van de Voogden van de voorſz. Weezen, alle heurluyder neerſtigheid en diligentie doen, omme die zelve penninge tot heurluyder behoeven, zeekerlyk tot kopinge van Landen ofte Renten te beleggen.

Zo wanneer de Voogden eenige calangie aangedaan ofte wedervaren zal, zullen gehouden zyn dat de voorſz. Weesmeeſters aan te geven.

XXXVIII.

Wanneer de Voogden eenige calangie hebben zullen, uyt zaken van Weezen goeden, zullen dat de Weesmeeſters aangeven, en met hen daar op adviſeeren ende delibereren, ende haarluyder gemeene advys ende deliberatie, de Voogden leveren by geſchriften, onder de hand van haaren Clerk ofte Secretaris, daar naar dezelve hen zullen reguleeren ende excuteeren, op de boete van zes Caroli guldens.

Hoe de Weezen tot heurluyder jaaren gekomen zynde, van de Weesmeeſters en haare Voogden zullen mogen eyſchen rekening ende reliqua van haarluyder goeden daar van zy luyden de handeling gehadt zullen hebben.

XXXIX.

De Weezen tot haarluyder mondige dagen of jaaren gekomen zynde

Digitized by Google

zynde, zullen van de Weesmeesters ende heure Voogden, onderwint ende administratie van haaren goeden gehadt hebbende, mogen daar af eyschen behoorlyke rekeninge ende reliqua, dewelke dezelve zonder eenige zwarigheid gehouden zyn zullen te doen, ende ook volkomen restitutie te doen van alle der Weezen voorsz. goeden, ende penninge nog in haaren handen wezende, naarvolgende den Inventaris daar af gemaakt, mits haarluyden daar van gevende haaren behoorlyken sallaris ende quitantie.

Tot wat tyden of jaaren die Weezen voor mondig geagt ende gehouden worden.

XL.

De Mans Persoons zullen voor mondig gehouden worden tot zyne veertien jaaren, ende een Meysken tot haaren twaalf jaaren, ende niemand en zal een anders Voogd mogen weezen voor hy zy vyfentwintig jaaren oudt.

Hoe de Weeskinderen onder Voogdye blyven zullen tot haaren vyfentwintig jaaren.

XLI.

De jongelinge Knapen of Meyskens zullen in of onder Voogdye van haare Momboirs blyven, tot haar vyfentwintig jaaren toe, zonder eenige handelinge of administratie te hebben van haaren goeden, ten waare zy luyden gehuwelykt, of anders tot eenigen staat of Officie waren gepromoveert, ofte in eenige faculteyten gegradueert; in welken gevallen zy administratie of bewint van haaren goederen zullen mogen hebben, by goedtdunken ende advyzen van haaren Curateurs en anders niet.

Dat geene Weeskinderen onder haarluyder vyfentwintig jaaren zullen mogen doen eenige transporten, of ook schulden mogen maken.

XLII.

Waar 't by alzo eenige Weeskinderen binnen of onder haarluyder vyfentwintig jaaren eenige transporten, of losteniſſe deede, of ook schulden of finantie maakten, 't waaren by Schepene Brieven, of onder haarluyder eygen handtekenen of recognitien, boven de weerden van vyf grooten Vlaamsch, en zullen alzulke transporten, lostenissen, schulden ende finantien van geender waarden of kragten wezen, nog men zal daar over geen regt, nog ook betalinge (die vyfentwintig jaaren geadimpleert zynde) daar van doen.

De Weeskinderen tot haaren vyfentwintig jaaren gekomen zynde, zullen t' eynde van dien moeten verzoeken van der Voogdye, ontslagen ende gedelibreert te zyn.

XLIII.

Zullen de jongelingen, Knegten ende Meysjes, onder Voogdye staande, die vyfentwintig jaaren heuren ouderdoms vervult hebbende, aan de Weesmeesters mogen verzoeken van de Momboirschap ofte Curateele ontslagen ende gedelibreert te weezen, omme haar-

Digitized by Google

luyder goederen zelfs te mogen regeeren ende adminiſtreeren, welk verzoek den geregte by de Weesmeeſters aangegeven zal worden, die henluyden ende de Voogden van de Weezen, daar op gehoort hebbende, den voorſz. jongeling aanſchouw nemende op haarluyder voorgaande leven, ende converſatie, den zelven uyt der Voogdye ſtellen ende van dien ontſlaan zullen.

Hoe men leven zal met de Weezen, dewelke naar zy haarluyder vyfentwintig jaaren vervult zullen hebben, niet wys genoeg zyn omme haarluyder goederen te adminiſtreeren.

XLIV.

Waar 't dat iemand van onze Poorteren ofte Ingezetene des Lands van ARKEL quamen te ſterven, Weeskinderen een ofte meer agterlatende, die t' eynde haarluyder vyfentwintig jaaren niet vroet genoeg en waaren, omme heuren goeden te regeeren, die zal men by aanbrengen van haare Vrienden ende Maagden, by goedtdunken der Raaden der voorſz. Steden, ende Weesmeeſters, in der Weezen Boek zetten, gelyk andere Weeskinderen.

Hoe de Weesmeeſters Voogden kiezen zullen, over den geenen die al te oudt verzuft ofte verblint zyn zullen.

XLV.

Insgelyks zo verre iemand van onze Poorteren, ofte Ingezetene 's Lands van ARKEL, zo oudt, verblind ofte verzuft worde, dat die van den Gerechte ende Weesmeeſters oirbaar dogte henluyden Voogden toe te voegen; omme haaren goeden te regeeren, daar toe nut ende bequaam zynde, zoude men zulks doen, ende alzulke Perzonen in 't Weesboek ſtellen, met haaren goeden als andere Weeskinderen goeden, 't waare Man of Wyf zonder daar tegens te mogen zeggen.

Wat de geene verbeuren zal, die onmondige Kinderen, raad ofte daad geven zal om te heylicken, buyten haare Voogden ende haar naaſte Vriende conſente, zo lange die onder de Weesmeeſters ſtaan.

XLVI.

Zo wie raad ofte daad geven zal de onmondige Kinderen nog onder Weesmeeſters ſtaande, hen te geven tot huwelyken buyten conſent van haare Voogden ende naaſte Vrienden, ende men dat over alzulk een, genoegzaam zal konnen betuygen, die zal daar aan verbeuren vyftig Caroli Guldens, ende daarenboven ſtaande tot arbitrale correctie van Schepenen.

Hoe men corrigeeren zal den geene die de ge-eede Weesmeeſters of andere in den Eedt van de Weeskamer weezende, met woorden ofte met werken misdoen zal.

XLVII.

Waar 't ook dat iemand van onze Poorteren ofte Ingezeetene 's Lands van ARKEL, wie hy waare, eenige van de drie gezwore Wees-

Digitized by Google

Weesmeesters, eenige van de Voogden der Weeskinderen, eenige van de Schoute ende gezworens van den Dorpen, den Clerk ofte den Boode van de Weeskamer, of iemand die in den Eedt van de Weeskamer mogte zyn, misdeeden met woorden ofte met werken, die zal gebannen worden voor den tyd van zeven jaaren, uyt der Stede van GORINCHEM ende Landen van ARKEL voorsz. op de verbeurten van zynen ofte heurer regter vuyst, het welke geexecuteert ende geëffectueert zal worden, die dezen gecontraviniëert zal hebben, aller Weesmeesters voorsz. zullen gehouden zyn te gaan zitten.

Hoe 't Gerechte den Weesmeesters bystant doen zullen, in al het geene daar inne zy hen behoeven zullen.

XLVIII.

Zo verre de Weesmeesters in eenige zaken, poincten of Articulen voorsz. die van den Gerechte van doen hebben, zullen de Burgermeesters gehouden zyn henluyden in den besten te raden, hulpe ende bystant te doen, met den Gerechten, in alles daar zy haar van de Weeskamers wegen in van doen zullen hebben.

Wat men in der Weezen Boek by den Secretaris geschreven of by zyn hand geteykent bevinden zal, dat zal van weerden blyven.

XLIX.

Als men by den Clerk ofte Secretaris in den Weesboek geschreven, of by zyne hand ondertekent, bevinden zal, dat zal men geloof geven ende van weerden houden, of 't voor Schepenen geschiet waare, behoudelyk dat hy zyn hand teyken, achter aan 't Schrift stellen zal, ende den Weesmeesters eerst zal hebben laten zien, ende leezen, 't geen hy geschreven zal hebben, ende wanneer daar iet meer aan geschreven zal worden, zal den voorsz. Clerk ofte Secretaris naar dat hy eerst 't zelve den Weesmeesters zal vertoont ende laten lezen hebben, zyn hand daar agter aan zetten, 't welk alzulks voor wet waardig gehouden zal zyn.

Hoe de Weesmeesters zitten zullen twee dagen ter weeke, als dingsdags ende vrydags.

L.

De Weesmeesters met haaren Clerk, zullen zitten in de Weeskamer twee dagen in de weeke, als dingsdags ende vrydags tusschen negen ende elf uuren toe, op of haar iemand van doen mogt hebben, van henluyden geholpen te mogen worden, ende indien dat 'er niemand en komen voor tien uuren, die de Weesmeesters behoefde, zullen ongehouden zyn daar langer te zitten.

Waar de Weesmeesters Boode niemant niet thuys vinden en zal, daar zal hy voor op ter deure met kryt een kruys schryven.

LI.

Waar de Boode van de Weesmeesters Man nogte Wyf thuys vin-

Digitized by Google

den en zal, omme die te citeeren, ofte verdagvaarden voor den Weesmeesters, daar zal hy een kruyse voor op de deure met kryt maken, ende doen evenwel die weeten ten naasten huyze, zo verre zy dan naar zy de weete van de Buuren ontfangen zullen hebben niet en komen, zullen verbeuren eenen halve Philips Gulden.

Wat men den Clerk ofte den Secretaris en den Booden van de Weesmeesters geven zal, wanneer die by hem buyten haarluyder gewoonlyke zitdagen gehaalt, zitten zullen.

LII.

Zo wanneer iemant de Weesmeesters van doen zal hebben, buyten haarluyder gewoonlyke zitdagen voorsz. die zal den Clerk ofte Secretaris voorsz. ende den Boode elks geven eenen stuyver voor haarluyder moeyenisse, zonder meer iemand anders te geven, ende en zullen Clerk of Boode niet gehouden wezen uyt heurluyder huyze te gaan, zy en zullen eerst elk eenen stuyver ontfangen hebben, als voorsz. is.

Van den geenen die eenige brieven in de Weeskamer zullen willen leggen, wat die daar voor zullen gehouden zyn te geven.

LIII.

Ofte gebeurden dat eenige van de Poorteren, der Steden van GORINCHEM ofte van de Ingezetenen 's Lands van ARKEL, geene Weezen zynde, eenige brieven of geld in de Weeskamer brengen wilde, zullen daar voor betaalen voor de bewaringe als de Weezen doen, ende zal men die goeden, geld ofte brieven voorsz. leggen in eene andere kiste, daar den Weeskinderen goeden, geld ofte brieven niet in en leggen, ende henluyden daar af geven voor den behoorlyken Recepissen, als men van den Weeskinderen goeden geeft.

Dat geene Weeskinderen brieven verjaaren en zullen, zo lange als dezelve onder Voogden staan.

LIV.

Voorts en zullen geen Weeskinderen brieven verjaaren mogen, alzo lange als zy onder de Voogdye staan van haare Voogden, en onder de Weesmeesters.

Dat men der Weezen brieven die verlooren worden, zal wederomme vernieuwen gelyk die te vooren waaren.

LV.

Waar 't alzo dat eenige Weeskinderen brieven, gestoolen, verbrand, ofte anderzints by versuymenisse verlooren ofte verbeystert worden, ende daar van genoegzaam bleeke, zal men wederom andere nieuwe brieven in haar steede maaken, als die te vooren waaren, ten eynde de Weeskinderen daar by niet verkort en worden.

Hoe

Digitized by Google

Hoe men den genen inbieden zal te zitten, tegens den Heer, ende der Stede die voor de Weeskinderen goeden zullen willen zweeren, over den welken men zal mogen betuygen dat hy of zy den Weezen ſchuldig is.

LVI.

Indien daar iemant is die voor den Weeskinderen goed zweeren wilde, ende men over hem of haar betuygen mag, dat Schepenen geloven, dat dezelve nogtans die contrarie zweeren wil, den Weezen ſchuldig is, die zal men gebieden inne te zitten tegens den Heer, ende der Stede, ende over hem doen alzulke correctie, dat hem een ander daar aan zal ſpiegelen mogen, ende wagten van gelyke te doen, ten eeuwigen dagen, ende voorts den Weezen aan den heuren helpen, daar toe zy luyden geregtigt zyn.

Wat men den Schout ende Schepenen betuygen zal, als iemand geboden zal zyn in te zitten van den Weezen weegen, tegens den Heer ende Schepenen voorſz.

LVII.

Is dat de Schout met de Schepenen iemand gebieden, in te zitten tegens den Heer, ende der Stede, uyt zaken den Weezen aanroerende, zullen de Weesmeeſters uyt dat Comptoir nemen zes ſtuyvers, ende daar af geven drie den Schout ende de Schepenen drie, ende dat doen behoudelyk dat die inzit niet en zal uytgaan, hy en hebbe eerſt die zes ſtuyvers in der Weezen kiſte geleyt, daar die uyt genomen geweeſt zullen hebben.

Dat de Voogden tot haaren wille ontfangen zullen, 't welk zy voor de Weezen verleyt hebben.

LVIII

Zo wat eenige van de Voogden of Boekhouders, voor de Weezen tot heuren oirbaar ende profyten verleggen, die zelfde gelden 't zy veel of weynig, zal die geenen die dat verleyt zal hebben, t' zynen wille wederom ontfangen.

Wanneer de oude Weesmeeſters afgaan, ende wederom andere in haarluyder plaatſe gekoren zullen worden.

LIX.

De Weesmeeſters die nu eerſt geordineert zullen worden, zullen 't zelve Officie bedienen, den tyd van twee jaaren, ende t' eynde die twee jaaren voorſz. zal de oudſte van dien afgaan, ende op den dag als men gewoonlyk is 't Geregt te kiezen, te weeten vrydags voorſz. zal als dan in zyne plaatſe by de Burgermeeſters ende Geregte gekozen worden, een van de treffelykſte ende bequaamſte, die zy naar heurluyder beſte wetenſchap, binnen der Stad zullen weten te vinden, den welken met de andere twee oudſte Weesmeeſters dat toekomende jaar, de Weeskamer bewaren zal, ende daar van den behoorlyken Eedt doen, agtervolgens de ordonnantie die daar van zynde, ende zal zo voorts t' eynde van elken jaar een afgaan, in wiens plaatſe een ander gekoren zal worden, als voorſz. ſtaat.

Digitized by Google

Het loon van de Weesmeesters ende heuren Clerk of Secretaris.

LX.

Zullen de Weesmeesters ende den Secretaris of Clerk hebben, voor 't maaken van den Inventaris van den geheelen Boedel, van elke hondert guldens, die de meubelen ofte havelyke goeden van den Boedel weerdig zyn zullen, twaalf stuyvers, ende van de meubele goeden, van de hondert guldens jaarlyks inkomen, van twaalf stuyvers, de Clerk of Secretaris zal hebben vier stuyvers, ende de Weesmeesters onder hen drien, agt stuyvers.

Nog van den zelven.

LXI.

Ook zullen hebben voor 't hoore van de jaarlykſche Rekeninge van elke hondert gulden ontfangſt, agt ſtuyvers, en de Clerk of Secretaris vier ſtuyvers.

Dat alle zaaken die onnozel zyn zullen, ſtaan tot verklaringe van de Weesmeesters.

LXII.

Wat zaaken de Weesmeesters kennen zullen, uyt onnozelheid geſchied te zyn, zullen ſtaan tot haarluyder verklaringe, alzo alle deze poincten gemaakt zyn ter goeder trouwe, zonder argeliſt.

Hoe die boeten hier vooren geroert, gedaan ende ge-employeert zullen worden.

LXIII.

Voorts zullen alle die boeten hier vooren verhaalt, gaan ende geëmployeert worden, een derdendeel tot profyten van den Drosſaart van GORINCHEM ende des Lands van ARKEL, van wegen Con. Majt. die de executie van dien doen zal, nog een derdendeel tot maaken ende onderhoud van de Weeskamer, en 't derde derdendeel, tot almentatie en ſuſtentatie van de arme Vondelingen, Huyſsitten ende arme ſchamele jonge Maagden, omme die daar mede voort te helpen, tot Huwelyk ofte andere eerlyke Staaten, Geeſtelyk ofte Wereldlyk.

Dat men den Weesmeesters met geenen andere dienſten, haarer voorſz. dienſt geduurende, en zal mogen belaſten.

LXIV.

Men zal de Weesmeesters met geene andere dienſt van der Steden mogen belaſten, zo lange als haaren dienſt van de Weesmeesterſchap duurt.

Wat den Clerk of Booden van de Weesmeesters hebben zal, van eenigen Inboedel den Weezen komende te verkopen.

LXV.

Wat Inboedel by den Clerk of Booden van de Weesmeesters, Weezen aankomende verkogt zal worden, zullen de koopers gehou-

den

Digitized by Google

den zyn met gereede gelden te betalen, of ſuffiſante borge ſtellen binnen zes weeken na de koopdag te betalen, welke dag van betalinge omme gekomen zynde, men jegens den geenen die in gebreeken zyn zullen van betalen, executeeren zal, als den exchyſen, en gelyk executie verleenen, jegens den Ouders of Voogden, van de Weeskinderen, uyt oorzake dat zy van de Weezen onder haar hebben zullen, naar die zelve, tot heuren mondige jaaren gekomen zyn zullen, en zal den Clerk of Boode, van de verkopinge te doen, hebben den veertigſten penning, dat is van elk hondert Schilden, twee ende een half Schilden.

Hoe veel den Clerk of Secretaris van de Weesmeeſters zal hebben van de verkopinge, in of uyt het Boek te zetten.

LXVI.

Zal de Clerk ofte Secretaris van de Weesmeeſters van elk verkopinge of koopinge te boek te ſtellen, ende weer uyt 't boek te doen, hebben twee ſtuyvers.

Hoe de Regeerders der Stede van GORINCHEM *eene Weeskamer ordineeren zullen.*

LXVII.

De Burgermeeſters ende Regeerders van GORINCHEM, zullen ordineeren een goede vaſte Weeskamer binnen den Stadthuyze of op een andere bequame plaatſen, die zy bevinden zullen alderzekerſte te zyn, daar niemand de Sleutel van hebben zal dan de Weesmeeſters die dezelve ook neerſtelyk zullen bewaren.

Van den zelven.

LXVIII.

Welke Weeskamer voorſz. by Burgermeeſters, Schepenen ende Raad, ook mede by advyſen ende goedtdunken, van Metſelaars, Smeeden, ende Timmerluyden, hen zulks verſtaande, naar haar luyder conſcientie en beſte wetenſchap verklaart zal worden, bequaam, ſuffiſant ende vaſt genoeg te zyn, omme den Weeskinderen goede zekerlyk daar inne bewaart te mogen worden.

Nog van den zelven.

LIXX.

Tot meerder zekerheid ende conſervatie van de Weezen goeden, ende omme alle perykelen te eviteeren, zullen de Nagtwakers die metter kleppe omme gaan, by den Burgermeeſters Jaarlyks geëedt worden, dat yegelyk van hen, als hy van 't Stadthuys zal gaan, omme zyn ommegang te doen, eerſt op 't Marktveld voor de buytenſte deure van de voorſz. Kamer kleppen ende roepen zal, ende in 't wederom komende, zynen omgang gedaan hebbende, desgelyks doen zal, voor de tralien op 't Kerkhof.

Hoe

Digitized by Google

Hoe den Droſſaart, Burgermeeſters ende Gerechte van GORINCHEM, *den toekomende Weesmeeſters leveren zullen in een groot boek, by goede ſpecificatie, de geinventorieerde goeden van de Weeskinderen der Stede van* GORINCHEM *en Landen van* ARKEL.

LXX.

Zullen Droſſaart, Burgermeeſters, en 't Gerechte der Steede van GORINCHEM, die voor dezen tyd tot nog als Oppervoogden de adminiſtratie van de Weeskinderen goede, der Stede ende 's Lands van ARKEL voorſz. gehadt hebben den gekoozen Weesmeeſters in een groot Boek leveren by goede ſpecificatie, de geinventorieerde goeden, van dezelve Weeskinderen, mitsgaders de Rekening by henluyden daar van gehouden, zo na als henluyden doenlyk zyn zal, omme hen voor zo veele nut ende oirbaar wezen zal, daar naar van nu voortaan te mogen reguleeren.

Hoe dat wanneer eenige Opdragt of Tranſport van Erffeniſſen, en Renten gedaan zal werden, men ſchuldig zyn zal onder den Eedt van den Verkooper te ſpecificeeren den geheelen voorgaanden kommer.

LXXI.

Voort meer ten eynde van nu voortaan in 't verkoopen, overzetten ende tranſporteeren van eenige goeden, ofte renten, niemand bedrogen ofte gedefromdeert en worde, als eertyds wel gebeurt is, zal den geene die uyt titelen van verkoopinge of andere aliantie, eenig goed of rente een andere, byzonder wezen zal, willen opdragen ofte tranſporteeren, gehouden zyn by zynen Eede by goede ſpecificatie te verklaren, allen den voorkommer daar op ſtaande, op pœne van arbiteraale correctie van Schepenen, voorſz. geene die contrarie zynen Eedt agterhaalt zal worden eenigen laſt of voorkommer, in 't groot ofte in 't kleyn, agter gehouden ofte verzwegen te hebben, tot profyten voor d'een helft van Droſſaart, ende voor d'andere helft, tot profyten ende onderhout van de Weeskamer voorſz.

Eedt van de Weesmeeſters.

LXXII.

Dat zweer ik Weesmeeſter binnen der Stede van GORINCHEM ende den Lande van ARKEL te weezen, der Weezen goeden by haare Momboirs wel ende getrouwelyk te doen regeeren ende adminiſtreeren, goede opzigt daar op te hebben, de penningen van der Weezen goeden komende, ende boven der zelver Weezen onderhout overſchietende, te beleggen tot heuren meeſten oirbaar ende profyten, tot allentyden goede pertinente Rekeninge te doen, den geenen die zulks behoeven zullen, die ordonnantie daar op gemaakt te onderhouden naar myn beſte vermogen, ende in goeden conſcientie voorſz. voorts alles te doene ende te laten, dat een getrouwe Weesmeeſter ſchuldig is en behoort te doene, ofte te laten, zonder eenig profyt, gunſt, geld of vreeze van der Weeskinderen

Digitized by Google

deren wegen daar af te nemen, zo moet my Godt helpen en alle zyn Heyligen.

Eedt van den Clerk ofte den Secretaris.

LXXIII.

Dat zweer ik Secretaris ofte Clerk te wezen van de Weeskamer binnen GORINCHEM, alle neerstigheid doen zal, omme pertinentelyk alle zaken te Regiſtreeren, die men van den Weesmeesters bevolen zullen worden, den Weesmeesters dat te lesen zien, ende daar naar myn hand agter aan te ſtellen; voorts 't zelve myn Officie wel ende getrouwelyk te bedienen, den ſtaat van den Weezen goed niemand te reveleeren, noch ook eenige Copye daar van iemand uyter Weeskamer te geven, dan by believen, ende by conſente van de Weesmeesters, met loon dat de Weesmeesters my toeleggen zullen, te vreede zyn zal, zo moet my Godt helpen ende alle zyn Heyligen.

Eedt van de Voogden.

LXXIV.

Dat zweer ik Voogd ende Curateur te wezen van deze Weezen, ſcherp opzigt op haar Perſoon en goederen te hebben, haar Perſoon tot Godvrugtigheid te raaden, henluyden naarſtelyk tot deugdelyke converſatie te vermanen, haaren goeden wel ende getrouwelyk te regeeren en te adminiſtreeren, naar myn beſte wetenſchap 't' heuren meesten oirbaar ende profyten; alle jaar goede pertinente Rekening van myne adminiſtratie, voor den Weesmeesters in de Weeskamer te doene, naar uytwyzen der Inventaris my daar van gelevert, en de overlopende penningen, boven der Weezen voorſz. onderhout, te brengen in handen van de Weesmeesters, omme by henluyden tot der Weezen profyt, ende meeſte oirbaar aangeleyt te worden, ende voorts al te doene dat een goede ende getrouwe Voogt, naar Godt, reedene, ende regte conſcientie ſchuldig is, ende behoort te doen; zo moet my Godt helpen ende al zyn Heyligen.

Eedt van eenen Schout, ende een Gezworen van eenige Dorpen.

LXXV.

Dat zweer ik, dat ik terſtont als het tot myne kenniſſe gekomen zal zyn, 't zy door myns zelfs weetenſchap, of door advertiſſement van iemand anders, dat 'er een Sterfhuys valt in onze Parochie, daar eenig Weeskind of Weeskinderen in gerechtigt zyn, als dan van ſtonden aan zal helpen toezegelen, alle de ſloten in deszelfs Sterfhuys wezende, ende dat ik daar myn beſte toe doen zal, omme den Secretaris van de Weeskamer aldaar met ten eerſten t' ontbieden, ende den Inventaris van der zelver goeden, in myn ende der mede Erfgename preſentie te maken; ook dat ik neerſtige toezigt zal dragen, dat in 't maken van den zelven Inventaris, geen van de goede in 't Sterfhuys bevonden wezende, verzwegen nog

Digitized by Google

verſteken en zullen worden, en dat niet te laten om profyt, goed, gunſt of vreezen, nog om geenderley zaken, zo moet my Godt helpen en al zyn Heyligen.

Eedt van den Booden.

LXXVI.

Dat zweer ik Boode te wezen van de Weeskamer binnen GORINCHEM, regte weten te doen, door bevel van de Weesmeeſters of van de Weeskinderen Voogden, of iemand anders, die aan de Weeskamer te doen zal hebben, van alle weeten die ik doen zal, goed regiſter te houden; op de behoorlyke zitdagen met de Weesmeeſters mynen dienſt waar te nemen, met ſallaris dat my geordineert is te vreden te zyn, ende voorts al te doen dat een goede Boode ſchuldig is te doen, zo moet my Godt helpen en al zyn Heyligen.

Nog wierd in het Jaar 1558. by de Magiſtraat, ter verbeteringe en onderhoudinge van 't gemelde Weeshuys, vergunt een Loterye uyt te ſchryven, bedragende ieder Lot eenen ſtuyver.

In den Jaaren 1583. wierd by de Vroedſchap nog eene nieuwe Ordonnantie voor 't Weeshuys gemaakt, en luyd aldus:

Ordonnantie ende Reſolutie van de Vroedſchap der Stad GORINCHEM, waar by den Weesmeeſteren belaſt wordt, geen Kinderen in 't Weeshuys te nemen, voor ende aleer der zelver Kinderen Voogden ofte Adminiſtrateurs van der zelver goederen, behoorlyke Rekeninge, bewys ende reliqua hebben gedaan van haarer Ouders, ofte Vrienden goederen, voor den Heer en 't Gerecht, ende het overſchot in 't Weeshuys gebragt, ende dat de Weesmeeſteren by 't uytgaan der zelver Kinderen, daar van, nog van 't geene gedurende haar verblyf, haar aangekomen mogt zyn, yet, daar van uyt te reyken.

ALzo die Magiſtraten der Stede van GORINCHEM, hoe langs hoe meer bemerken, dat het Weeshuys binnen der zelver Stede, in groote t' achterheid komt, zo door dien, dat voorgaande Weesmeeſters, belaſt ende gehouden zyn geweeſt, eenige Kinderen, uyt den Weeshuyze gaande, uyt te reyken, ende te laten volgen 't geene zyluyden in den Weeshuyze gebragt hadden, ofte henluyden middelertyd aanbeſtorven, ende by andere Weesmeeſters genoten was, als ook overmits eenige Voogden in gebreken blyven, pertinente Reekeninge te doen, van der zelver Kinderen Ouders agtergelaten goeden, en omme daar inne behoorlyke te voorzien, ende te verhoeden, dat 't voorſz. Weeshuys niet en kome in grondelinge bederffeniſſe. Soo is om deze meer andere oorzaken ende redenen, geordonneert, ende overdragen

Digitized by Google

gen by den Droſſaart, Burgemeeſteren, Schepenen ende gemeyne Vroedſchap der voorſz. Stede, dat van nu voortaan, de Weesmeeſters van den voorſz. Weeshuyze, geen Kinderen in 't zelve Weeshuys zullen mogen nemen ofte ontfangen, ten zy dat de Voogden ofte Adminiſtrateurs van zulke Kinderen, die men in 't voorſz. Weeshuys begeert te hebben, eerſt ende alvooren gedaan zullen hebben, goede, deugdelyke Rekeninge, bewys ende reliqua, van der Kinderen goede, of 't Sterfhuys van haar Ouders ende Vrienden, ende dat voor den Heer ende 't Gerechte, als Opper-Voogden van alle Weezen. Ende zo verre dat 'er bevonden word yet over te ſchieten, dat 't zelve met de voorſz. Kinderen in den Weeshuyze, tot profyt van den zelven Huyſe gebragt zal worden, zonder dat de Weesmeeſters ten tyde van der Kinderen uytgang, zulks zullen dorven uytreyken in geenderhande manieren. Van gelyken of 't gebeurde, dat tot eeniger tyd den Weeskinderen, of eenige van dien, gedurende den tydt datze in 't Weeshuys onderhouden worden, eenige goederen aanbeſtorven, dat alle dezelve mede komen zullen tot profyt van den Weeshuyze, in der maniere ende zonder uytreyken als vooren. Ende zo verre de Voogden ofte Vrienden van den zelven Kinde ofte Kinderen, 't zelve niet en wilde laten volgen, datze in zulken gevalle gehouden zullen wezen, de Kinderen na hen te nemen, ende zelfs te onderhouden, ter tyd toe, datze de goederen laten volgen, zo voorſz. is. Actum in de vergaderinge van de Vroedſchap, den zeſtiende July Anno vyftien hondert drie ende tachentig. Onderſtont. Ter Ordonnantie van de Vroedſchap by my. Ende was getekent, *J. van den Velde.* 1583.

Verſcheyde Burgers der Stad GORINCHEM, het goed inzigt dezer ſtigtinge beziende, hebben ten eerſten het begonnen werk met eenige gifte begunſtigt, waar van nog veele Brieven overig zyn.

Cornelis Vink Aartz. droeg den 20 December 1557. ten behoeven van het nieuwe geſtigte Weeshuys op, een Erfpagt Brief, van vyf en een halve Carolus Gulden 's jaars, onder voorwaarde dat hy, of zyne Erve, altyd het recht zoude hebben tot verkiezinge van een Weeskinds plaats, wanneer 'er een plaats zal komen open te vallen.

Adriaan van den Heuvel, Dirksz. begiftigde dit Huys, den 21 December 1557. ook met eenige inkomſte, onder beding dat hy, of zyne Erfgenamen, altyd de vergevinge van drie Weeskinderen plaatſen zullen genieten ten eeuwigen dagen.

Cornelis Schimmelpenning, Michielsz. droeg ten behoeven van dit nieuw geſtigte Weeshuys, den 26 Auguſtus 1558. op, een Huys en Hofſtad, gelegen naaſt het Weeshuys, zynde het agterſte deel van dit Weeshuys, tegenwoordig de Keuken en agterkeuken. In dees tyd waare Weesmeeſteren, de Heeren *Hendrik van Aalſt Coenraadsz. Jan de Cherf Jansz.* en *Adriaan van der Haar Govertsz.*

Jacob Claasz. Schrynwerker, droeg aan het gemelde Weeshuys in den Jaare 1568. den 14. Juny op, een Huys ende Hofſtad ſtaande in de Moleſtraad, van welkers agtergedeelte nu gemaakt is, de Bakkerye in het Weeshuys.

Digitized by Google

Adriaan van Aalſt Gysbertsz. droeg in den jaaren 1592. den 9 January, ten behoeven van 't arme Weeshuys op, twee vervalle Huyskens daar agter in de Pannekoekſteeg, welkers grond tegenwoordig is de groote plaats, met het Kleermakers huysken, agter het Weeshuys uytkomende.

Een groot getal giften zou men nog konnen optellen, maar te lang om hier alle by te voegen.

In den Jaare 1619. verzogten de Weesmeeſteren en Regenten van 't Weeshuys, aan den Drosſaart, Burgermeeſteren enz. dat de jongelingen uyt het Weeshuys gaanden, en op haar Ambagt konnende beſtaan, zonder eenige laſten in het Gilde van haar Ambagt mogte worden aangenomen, het welke haar vergund wierd.

Dit Weeshuys was ook met een Kapel voorzien, waar in een Altaar ſtond, want in eene Rekening van *Jan Anthonisz.* Schrynwerker, in den Jaare 1565. den 6 February vinde ik, dat hy had aangenomen den voetbank in de Kapelle, om het Altaar te maken. Ook had het Weeshuys zyn eyge Prieſter of Kapellaan, die ook wel volgens oude briefjes Paſtoor wierd genaamd, en zommige namen het Ampt van Schoolmeeſter over de Kinderen ook wel waar; ik vinde op het Jaar 1563. vermeld eenen Heer *Lenard*, en nog in het zelve Jaar *Adriaan van Vlymen*, Paſtoor van 't Weeshuys genaamd, hy woonden in een byzonder Huys, naaſt het Weeshuys, hy trok voor het lezen van twee Miſſen 's weeks, jaarlyks tien guldens, en voor het School-ampt twaalf guldens en vrye Huyshuur. Ook wierd 'er op andere dagen ook wel Mis gelezen, door eene byzondere Kappellaan, en die ook het School-ampt wel waar nam.

In den Jaaren 1573. wierd aan de Weesmeeſteren vergunt, om de ſchaarsheid van Geld, zelfs eenige kleyne Geld-munt te laten ſlaan, gelyk dat in andere Steden ook wel gebruykelyk was, maar dat had geen langen duur.

Hier zullen wy laten volgen een lyſt van de Heere Vaderen, en Boekhouders, opgeſteld door den Regeerenden Vader en Heer MR. CORNELIS VAN SOMEREN, tot den Jaare 1700. en vervolgt tot dees tyd toe.

Lyſte van alle de Heeren, Vaderen ende Boekhouderen.

Welke geweeſt zyn zedert de Stigtinge van dezen Weeshuyzen.

1558. *Jan de Gherf*, Jansz.
Hendrik van Aalſt, Coenraadsz.
Adriaan van der Haar, Govertsz.
1559. *Willem van Buel*, Dirksz. Prieſter.
1560. *Hendrik Vrieze*, Pietersz.
1561. *Adriaan van Kuyl*, Florisz. Schout
1562. *Adriaan van Kuyl*, Florisz.
1563. *Claas Dierhout*, Aardsz.
1564. *Pieter de Bie*, Cornelisz.
1565. *Servaas*, Adriaansz.
1566. *Servaas*, Adriaansz.
1567. *Pieter Behoort*, Pitersz.
1568. *Dirk de Borggraaf*, Cornelisz.
1569. *Cornelis van den Dyk*, gezeyt *Vos en Buys*, Aardsz.
1570. *François van Broekhuyzen*, Danielsz.
1571. *Cornelis Vink*, Aardsz.
1572. *Nicolaas van Duynen*, Adriaansz.
1573. *Zeger van der Wetering*, Adriaansz.
1574. *Adriaan van den Heuvel*, Dirksz.

1575.

Digitized by Google

1575. *Leonard van Risoort.*
1576. *Ambrosius*, Quitynsz.
1577. *Hendrik van Zevenbergen.*
1578. *Jan Kolf*, Adriaansz.
1579. *Pieter Koning*, Jan Lievensz.
1580. *Pieter Koning*, Jan Lievensz.
1581. *Laurens Snaats*, Hendriksz.
1582. *Aard Vink*, Cornelisz.
1583. *Ot Sas*, Joostensz.
1584. *Cornelis Vervoorn*, Cornelisz. in plaatse van *Laurens Snaats*, Hendrikz.
1585. *Gerard van Blokland*, Martynsz.
1586. *Klaas Dierhout*, Aardsz.
1587. *Jan van Aalst*, Willemsz.
1588. *Wouter van Neercassel*, Matthysz.
1589. *Wouter van Neercassel*, Matthysz. voor *Hendrik Vink*, Cornelisz.
1590. *Pieter Koning*, Jan Lievensz.
1591. *Pieter Koning*, Jan Lievensz. in plaatse van *Cornelis van Aalst*, Gysbertsz.
1592. *Adriaan van Aalst*, Gysbertsz.
1593. *Jan Vervoorn*, Reyersz.
1594. *Nicolaas van Honkoop*, Matthysz.
1595. *Aard Bloemert*, Aardsz.
1596. *Anthonis van Aalst*, Martynsz.
1597. *Wouter van Neercassel*, Matthysz.
1598. *Pieter Koning*, Jan Lievensz.
1599. *Lieben van Zierikzee*, Gerardsz.
1600. *Folpert*, Cornelisz.
1601. *Jan van Eck.*
1602. *Willem van Dusselderp*, Hermansz.
1603. *Adriaan van der Staal*, Iansz.
1604. *Lieben van Zierikzee*, Gerardsz.
1605. *Adriaan de Lange*, Andriesz.
1606. *Imbert van der Steeg*, Imbertsz.
1607. *Cornelis de Burggraaf*, Iansz.
1608. *Nicolaas van Honkoop*, Matthysz.
1609. *Adriaan van Broekhuyzen*, Francoisz.
1610. *Wouter van Neercassel*, Matthysz.
1611. *Hubert van Muyen*, Willemsz.
1612. *Jan Vervoorn*, Reyersz.
1613. *Wouter Heyst*, Gerardsz.
1614. *Adriaan van der Staal*, Iansz.
1615. *Mattheus*, Pietersz.
1616. *Anthonis van der Kaa*, Willemsz.
1617. *Balthasar van Wevelinchoven*, Iansz.
1618. *Jacob Vervoorn*, Cornelisz.
1619. *Imbert Versteeg*, Imbertsz.
1620. *Hendrik van der Giessen*, Adriaansz.
1621. *Jan van Herwaarden*, Iansz.
1622. *Maarten van Aalst*, Dirksz.
1623. *Dirk de Rover*, Anthonisz.
1624. *Balthasar van Wevelinchoven*, Iansz.
1625. *Lieben ter Lauw*, Iansz.
1626. *Liebart van der Wetering*, Adriaansz.
1627. *Lambregt van Zanten*, Iansz.
1628. *Cornelis van den Verwen*, Cornelisz.
1629. *Jan van Broekhuyzen*, Francoisz.
1630. *Jacob Vervoorn*, Iacobsz.
1631. *Willem van Grootveld*, Iansz.
1632. *François van der Meer*, Iohansz.
1633. *Tieleman Erkelens*, Cornelisz. die ten behoeve van zyn Zoon desisteerde.
1634. *Johan Erkelens*, Tielmansz.
1635. *Adriaan van Stockum*, Cornelisz.
1636. *Daniel Heinsius*, Willemsz. in plaatse van *François van Kerkwyk*, overleden.
1637. *Wynand van der Graft*, Adriaansz.
1638. *Adriaan Vink*, Hendriksz.
1639. *Michiel van Steenwinkel.*
1640. *Johan Brouwer*, Iohansz.
1641. *Wynand van der Graft*, Adriaansz.
1642. *Johan Erkelens*, Tielmansz.
1643. *Aard van Herwaarden*, Iohansz.
1644. *Hendrik van Schelluynen.* Dirksz.
1645. *Matthys van Herwaarden.*
1646. *Hendrik Snoek.*
1647. *Samuel Besselm*, Pietersz.
1648. *Johan Brouwer.* Johansz.
1649. *Johan Erkelens*, Tielmansz.
1650. *Johan van Santen.*
1651. *Johan de Hertog van Orsmaal.*
1652. *Martyn van der Giesen.*
1653. *Lodewyk Cools.*
1654. *Adriaan van Cleef.*
1655. *Johan Brouwer*, de jongen.
1656. *Daniel Heinsius*, Willemsz.
1657. *Matthys van Hoey*, Gerardsz. En is op dit Jaar, en onder deszelfs Regeeringe den Heyligen Geest Armen aan 't Weeshuys gecombineert, en over zulks nu Wees ende H. Geest Vaderen.
1658. *Johan Brouwer*, Hubertsz.
1659. *Willem Waelwyns.*
1660. *Dionys van Muylwyk.*
1661. *Jacob Wytmans.*
1662. *Adriaan van Cleef.*
1663. *Hubregt van Wielich.*
1664. *Cornelis van den Kolk*, Arendsz.
1665. *Hubregt Brouwer.*
1666. *Anthonius van Aalst.*
1667. *Jacob Erkelens*, Iohansz.
1668. *Johan Schilthouwer.*
1669. *Johan Brouwer*, Johansz.
1670. *Adriaan van Kleef.*
1671. *Iacob van der Ulft.*
1672. *Anthonius van Aalst*, voor de Wed. van *Lambert van Santen.*
1673. *Anthonius van Aalst.*
1674. *Johan van der Meulen*, Iohansz.
1675. *Adriaan Raap*, Florisz.
1676. *Hendrik Verschuring.*

Digitized by Google

1677. *Anthonius van Muylwyk.*
1678. *Iacob van Sunderi.*
1679. *Iohan Speyert*, Cornelisz.
1680. *Iohan Vink*, Hendriksz.
1681. *Willem de Wolf.*
1682. *Anthonius van Doorn.*
1683. *Gerard van Waalwyk.*
1684. *Adriaan Borman*, Iohansz.
1685. *Adriaan Borman*, Iohansz.
1686. *Folpert van Hoey.*
1687. *Caſpar van Hoey*, Abrahamsz.
1688. *Johan Speyert*, Cornelisz.
1689. *Louys de Gelder*, Abrahamsz.
1690. *Louys de Gelder*, Abrahamsz. in plaats van *Hendrik Verſchuring*, overleden.
1691. *Jacob Meulſt.*
1692. *Anthonius van Doorn.*
1693. *Petrus Boxel*, Hugensz.
1694. *Willem Keyzers.*
1695. *Otto Kien.*
1696. *Cornelis van Someren*, Johansz.
1697. *Anthonius van Doorn.*
1698. *Willem Keyzers.*
1699. *Cornelis van Someren*, Iohansz.
1700. *Anthonius van Doorn.*
1701. *Willem Keyzers.*
1702. *Cornelis van Someren*, Iohansz.
1703. *Caſpar van Hoey*, Abrahamsz.
1704. *Willem Keyzers.*
1705. *Cornelis van Someren*, Iohansz.
1706. *Willem Keyzers.*
1707. *Richardus Steenis.*
1708. *Caſparus van Hoey.*
1709. *Willem Keyzers.*
1710. *Richardus Steenis.*
1711. *Hieronimus van Vechoven.*
1712. *Willem Keyzers.*
1713. *Willem Verſchuring.*
1714. *Caſparus van Hoey.*
1715. *Willem Keyzers.*
1716. *Willem Verſchuring.*
1717. *Willem Keyzers.*
1718. *Willem Keyzers.*
1719. *Willem Verſchuring.*
1720. *Caſparus van Hoey.*
1721. *Willem Keyzers.*
1722. *Willem Keyzers.*
1723. *Johan Deym.*
1724. *Caſparus van Hoey.*
1725. *Willem Verſchuring.*
1726. *Caſparus van Hoey.*
1727. *Caſparus van Hoey.*
1728. *Johan Deym.*
1729. *Caſparus van Hoey.*
1730. *Caſparus van Hoey.*
1731. *Caſparus van Hoey.*
1732. *Caſparus van Hoey.*
1733. *Pieter de Bye.*
1734. *Johan Deym.*
1735. *Caſparus van Hoey.*
1736. *Gerard Leeuwe van Wuſthuyzen.*
1737. *Pieter de Bye.*
1738. *Caſparus van Hoey.*
1739. *Johan Hendrik Verboom.*
1740. *Johan Deym.*
1741. *Gerard Leeuwen van Wuſthuyzen.*
1742. *Willem Hendrik van Barneveld.*
1743. *Johan Deym.*
1744. *Gerard Leeuwen van Wuſthuyzen.*
1745. *Johan Hendrik Verboom.*
1746. *Willem Hendrik van Barneveld.*
1747. *Johan Deym.*
1748. *Iohan Hendrik Verboom.*
1749. *Willem Hendrik van Barneveld.*
Voor de overledene Vaders *van Leeuwen* en *Deym.*
Simeon Petrus Collot d'Eſcury.
Sebaſtiaan van Nooten.
1750. *Simeon Petrus Collot d'Eſcury.*
1751. *Sebaſtiaan van Nooten.*
1752. *Johan Hendrik Verboom.*
1753. *Willem Hendrik van Barneveld.*

PESTHUYS.

DAt meeſt alle onze Steden, om in nood en bezoekinge van Peſt-ziekten, Huyzen hebben geſtigt, om de Kranke die met deze quaal beſmet worden te bergen, en dus zo veel doenlyk is het voortlopen te ſtuyten, is genoeg bekent, waarom deze Peſthuyzen gemeenlyk buyten Stads wallen geplaatſt zyn, dog in deze Stad is het binnen deszelfs muuren geplaatſt, en omtrent den Jaare 1602. gebouwt, zo als reeds in de Beſchryving van 't Bagynenhof is gemeld. En word voor tegenwoordig ook gebruykt voor Innocente Menſchen, waar voor men huisjes buyten tegen de muur heeft gemaakt

Digitized by Google

gemaakt, welke haar uytzigt hebben op den Tuyn. Het opzigt van dit Huys, word aan drie Peſtmeeſteren of Regente toevertrouwt, waar van wy een Lyſt zullen laten volgen.

Regenten van het Peſt-huys.

1637. *Jan Tielemans Erkelens.*
1638. *Daniel Heynſius.*
1639. *Jan de Jong*, Jansz.
1640. *Maarten Kuyl.*
1641. *Govert van Os.*
1642. *Hendrik Matthysz.*
1643. *Pieter van Erp*, de jonge.
1644. *Jan de Jong*, Jansz.
1645. *Peter Gent*, Gysbertsz.
1646. *Jan van Zanten.*
1647. *Jazon van de Velden.*
1648. *Denys van Muyluyk.*
1649. *Hendrik Conwenberg*, Matthysz.
1650. *Iohan Borman.*
1651. *Cornelis Lieshout*, Aalbertsz.
1653. *Cornelis van der Werve.*
1655. *Frans Wezel.*
1656. *Jan van Kleef.*
1657. *Hermen van Honkoop.*
1658. *Doctoor Pek.*
1659. *Cornelis van Wezel.*
1660. *Jan van Kleef.*
1661. *Abraham van Thiel.*
1662. *Pieter van Steenbergen.*
1664. *Cornelis Burggraaf*, Aartsz.
1665. *Helmich van Duttel.*
1666. *Hendrik van den Eeſch.*
1667. *Cornelis Lieshout.*
1668. *Jan van Gennep*, den ouden.
1669. *Gerrit van Haaften.*
1670. *Cornelis Lieshouwd.*
1671. *Peter van Geſſel*, Adriaansz.
1673. *Willem van den Oever.*
1674. *Matthys Hemmel.*
1675. *Gerrit van Waaluyk.*
1676. *Jan Lingen.*
1677. *Dirk van Sluys.*
1678. *Jacob van Sluys.*
1679. *Coenraad* Dirksz.
1680. *Eymert Noordhoorn.*
1681. *Cornelis Verhoef.*
1682. *Pieter de Keyzer.*
1683. *Adriaan van Cappel.*
1684. *Dirk Swens.*
1686. *Dirk Swens.*
Maarten Brouwer.
1687. *Anthonie van Dam.*
1688. *Iohannes van Meerten.*
1689. *Pieter Timmers.*
1690. *Maurits van Deynze.*
1691. *Cornelis van Gennep.*
1692. *Iozias Geenland.*
1693. *Adriaan van Haſtem.*
1694. *Nicolaas Rom.*
1695. *Tobias Bruyns.*
1696. *Gerard Bruyns.*
1697. *Huybert van den Oever.*
1698. *Ieremias van Diepenbrugge.*
Jan Oldenzeel.
1699. *Iohan Oldenzeel.*
Willem van Doorn.
1700. *Jan van der Burgh.*
1701. *Ieremias Diepenbrugge.*
1702. *Iohannes Oldenzeel.*
1703. *Jan van der Burg.*
1704. *Ieremias Diepenbrugge.*
1705. *Iohan Oldenzeel.*
1706. *Iohan van der Burg.*
1707. *Petrus van Lom.*
1708. *Iohan Oldenzeel.*
1709. *Iacobus de Harder.*
1710. *Petrus van Lom.*
1711. *Iohan Oldenzeel.*
1712. *Jan van der Elborgh.*
1713. *Willem van Uytwyk.*
1714. *Iohan Vink.*
1715. *Dirk van Belcum.*
1716. *Dirk van Belcum.*
1717. *Iohan Vink.*
1718. *Adriaan Verhaar.*
1719. *Iohan van Royen.*
1720. *Iohan van der Elborgh.*
1721. *Adriaan Verhaar.*
1722. *Iohannes van Royen.*
1723. *Iohan van der Elborgh.*
1724. *Adriaan Verhaar.*
1725. *Iohan van Royen.*
1726. *Iohan van der Elborgh.*
1727. *Adriaan Verhaar.*
1728. *Jan van Royen.*
1729. *Iohan van der Elborgh.*
Adriaan Verhaar.
1730. *Hendrik Meerhouwd*, Dirksz.
1731. *Pieter van Ameyden.*
1732. *Iohan van der Elborgh.*
1733. *Hendrik Meerhouwd.*
1734. *Pieter van Ameyden.*
1735. *Iohan van der Elborgh.*

1737.

Digitized by Google

1736. *Hendrik Meerhouwd.*
1737. *Pieter van Ameyden.*
1738. *Johan van der Elborgh.*
1741. *Hendrik Meerhouwd*, Dirksz.
1742. *Hendrik Meerhouwd*, Dirksz.
1743. *Pieter de Bly.*
1744. *Ian van Dyk.*
1745. *Hendrik Meerhouwd*, Dirksz.
1746. *Pieter van der Elborgh.*
1747. *Pieter de Bly.*
1748. *Ian van Dyk.*
1749. *Pieter van der Elborgh.*
1750. *Theodorus van Diepenbrugge.*
1751. *Ian van Dyk.*
1752. *Pieter van der Elborgh.*
1753. *Steven van der Mark.*

Alle Jaaren wierd 'er een nieuwe Gasthuys Meester, Manhuys Meester, Vrouwenhuys Meester, Pesthuys Meester, Laproos Meester aangesteld. Het getal bestond uyt drie Mannen, waar van dan eene afgaat, deze afgaande levert drie Mannen op een Cedel, en die van deze drie de meeste stemme hadde, wierd in zyn plaats bevestigt.

DIACONIE ARMHUYS.

ONder al de nuttigste Meubelen die in een Stad vereyst worden, is geene van de minste een Armhuys, hoewel deze Stadt tot den Jaare 1753. daar van is versteken geweest; menigmaal is het door Broedere Diaconen getendeert geweest, by haar Ed: Gr: Agtbaaren te verzoeken, tot opregting van zo een Huys, gelyk in den Jaare 1750. nog by Requeste is geschied, maar hebben noyt het zelve konnen magtig worden. In den Jaare 1751. hebben Broederen Diaconen wederom een Memorie overgegeven aan haar Ed: Gr: Agtbaare Drossaard en Burgermeesteren enz. waar in de nuttigheid en noodzakelykheid word aangetoond van zo een Huys, en alle redenen van bezwaar weggenomen, die het zelve tot nog toe verhindert hebben.

I. Hebben de Broederen Diaconen geen ander inzigt in het zelve, dan alleen; het nut en voordeel van de Armen Oude Lieden en Kinderen, aan haare zorge toevertrouwt, en dat dit zo is zal niemand in twyfel trekken, wyl het zeker is; dat Oude Lieden gebrekkig en zwak zyn, en in een Huys meer gemak en verquikking kan worden toegebragt, als zy hebben, by die geenen daar zy nu besteed zyn, die alleen dezelve aannemen om voordeel daar van te trekken; en zig voor de rest geen: of weynig zugt daar voor hebben. En wat aangaat haar eeuwige Zielstaat, en een aannaderende eeuwigheid, by haar voor de deur staande, daar hebben zy geen occasie toe, hoorende noyt van Godt, of Godsdienst spreken; waar toe zy in zulk een Huys occasie zouden vinden.

II. En wat aangaat de Kinderen, is te beklagen, dat wat moeyte en arbeid Broederen Diaconen van tyd tot tyd aanwenden, om waare het mogelyk, derzelver welzyn te doen betragten, alles is te vergeefs; geen of weynige komen tot perfectie, en het kan ook niet anders zyn: de Jeugt op zig zelfs geen agt slaande; en daar zy by besteed worden, niet minder als het welzyn der Jeugd in agt nemende, maar eyge voordeel, lopen in het wild, zelfs by

nagt

Digitized by Google

nagt en ontyden, ja op dat wy niet zeggen, dat zy veel ligt tot vuylgewin gebruykt worden. Welk alles in zo een Huys, onder goede directie zou voorgekomen worden.

III. Het voordeel dat in zo een Huys is, is klaar te begrypen, ontrent koſt en kledinge; wat aangaat de koſt, die kan men uyt de eerſte hand, en een goede quantiteyd gelyk kopen, bevryd van alle laſten; klederen die nu afgeſlonſt en weynig herſteld worden, en die te klyn worden raken weg, en daar moeten evenwel anderen zyn, daar die dan van den eenen aan den anderen konnen werden gegeven.

IV. Wierden in gemelde Memorie, eenige ſwarigheden opgegeven, opgeloſt, en bondig wederlegt.

Haar Ed: Gr: Agtbaare Heere, Droſſaard, Burgermeeſteren en Regeerders dezer Stad, het zelve ingezien hebbende, hebben daar op een gunſtig Viat gegeven, en is op den 8 April 1752. met kenniſſe van haar Ed: Gr: Agtbaare Heeren Droſſaard en Burgermeesteren, gekogt van den Heer *Bernhardus Specht* deszelfs Huyzing, *Cum Annexis*, ſtaande aan de Noordzyde van de Weſtwageſtraat, om vervolgens tot zodanig Armhuys te Appropriëeren. En is by de Heere Droſſaard en Burgermeeſters de voorſz. koop geäpprobeert, en verder by dezelve gequalificeerd, de Heer *Willem van Gennep*, Regeerend Burgermeeſter, Mr. *Willem Hendrik van Barneveld*, Raad en Oud Burgermeeſter, *Simon Petrus Collot d'Eſcury*, Raad en Vroedſchap, en *Nicolaas van Slype*, Secretaris, om met, en benevens Broederen Diaconen het voorſchreve Huys, op de menagieuſte wyze tot deszelfs oogmerk te appropriëeren, gelyk ook geſchied is in het zelven Jaar.

Dit Huys nu geappropriëerd zynde, hebbe Broederen Diaconen zig aan haar Ed: Gr: Agtbaare geaddreſſeerd, met verzoek om de Directie over dit Huys te hebben, gelyk zy te vooren altyd over der Armen goederen hebben gehad, het welke haar wierd toegeſtaan. En hebben Broederen Diaconen dit volgende Regelement gemaakt, en aan haar Ed: Gr: Agtbaren ter Approbatie overgegeven, luydende woordelyk aldus.

Reglement en Ordonnantie van het ARMHUYS.

Rakende de Vader en Meeſter in 't Huys.

ART. I.

DE geſtelde tyden op welke de Meeſter School houden zal, werd gereguleerd voor Kinderen die nog op geen Ambagt gaan, des Zomers te beginnen 's morgens ten half negen uuren, en des Winters ten negen uuren, en te eyndigen ten elf uuren, en 's namiddags te beginnen ten een uur, en te eyndigen des Zomers ten vyf uuren, en des Winters ten vier uuren; zulende

Digitized by Google

lende daar van uytgezondert weezen Dingsdag en Saturdag, wanneer ten drie uuren zal ſpeeltyd gegeven worden.

II.

Voor Kinderen die ouder zyn, en bereyds op een Ambagt gaan, zal buyten de voorſchreven tyd werden School gehouden, des Zomers 's morgens van half zes tot zeven uuren, en des Winters avonds van zes tot agt uuren, in welke Avond-ſchool ſchoon principaal op het onderwys van de geene die op Ambagten gaan toegelegt worden zal, egter ook zullen moeten komen de andere Kinderen in het Huys geällimenteerd werdende, en zal die Avond-ſchool duuren van den eerſten October tot den eerſten April.

III.

De beſtemde tyd tot het School houden zal by de Meeſter zorgvuldig in agt werden genomen, en de Kinderen door hem in die order gehouden, om zig precies op ieder geſtelde tyd in School te laten vinden.

IV.

De Schooltyden zullen begonnen en aangevangen worden met een Gebed, het geene daar toe zal worden opgeſteld, tot het doen van welk Gebed eenige van de oudſte en bequaamſte Kinderen zullen gebruykt worden, om zulks by beurtwiſſeling te verrigten.

V.

Na de middag zal na het doen van het Gebed, een Cappittel uyt de H. Schrift gelezen worden, waar toe mede eenige van de bequaamſte Kinderen zullen werden gebruykt, en zal zorge gedragen worden dat een ieder zig inmiddels eerbiedig houden, en dat zulks met alle oplettentheid werd aangehoord.

VI.

De Meeſter zal alle de Kinderen na derzelver jaaren, begrip en vermogen, getrouw en naarſtig onderwyzen in leezen en ſchryven, ook in de Cyffer-konſt; en voor al dezelve van der jeugd af aan, tragten in te ſcherpen de beginzelen van de Gereformeerde Religie, haar vroeg leeren het Gebed des Heeren, het Morgen en Avond Gebed, de Gebeeden voor en na den Eeten, en verder andere nuttige Gebeden, de twaalf Artykelen des Geloofs, de Tien Geboden, en den Heydelbergſchen Catechismus.

VII.

Des Woensdag en Zaturdag na de middag, zullen de Kinderen werden Gecatechiſeerd; en eens of tweemaal in een week, na haar vermogen zulks toelaat, gehouden worden, tot het opzeggen van een Zondag uyt de Catechismus.

VIII.

Ook zal de Meeſter in ieder week, een behoorlyke tyd afzonderen, die hy bepaaldelyk zal moeten gebruyken tot onderwys der oude Lieden in de Goddelyke waarheden; en om de geene die wat meerder kennis krygen daar in te doen vorderen, en inzonderheid alle en een ieder geſtadig voor houden de noodzakelykheid der bekeering, en alzo dezelve onder de medewerking van Gods Geeſt te bereyden tot een gelukzalige Eeuwigheid.

IX.

Digitized by Google

IX.

De Meester zal zo wel oude Lieden als Kinderen, gestadig voorhouden Gods Naam niet ligtveerdig te gebruyken, niet te vloeken of te zweeren; en in tegendeel, een ieder tot de vreeze Gods vermanen.

X.

Ook zal de Meester de oude Lieden en Kinderen, steeds vermaanen; om in het Borgerlyke alle agting en beleeftheid aan een ieder zonder onderscheid te betoonen; en inzonderheid zig eerbiedig te gedragen, tegen allle die in Politie of Kerk eenige aanzienelyke Ampten bekleden: Overheden, Predicanten, en Ouderlingen, ook tegen Broederen Diaconen, en Boekhouder, Vader en Moeder van het Huys, en alle waar onder zy in eenigen opzigten gesteld worden.

XI.

Des morgens zullen de Ambagts-gezellen en Kinderen op een bestemd uur moeten maken op te wezen, wanneer de Meester het Morgen Gebed zal doen, leggende alle op haare kniën.

XII.

Ook zal den Meester des morgens ten agt uuren alle Persoonen jong en oud, die in dit Huys geällimenteerd worde, in de Eetzaal doen by een komen, alleen uytgezondert die wegens ziekte of ander gebrek daar in verhindert zyn, en aldaar een Gebed doen mede alle knielende; en zal zulks des avonds alvorens na Bed te gaan op gelyke wyze moeten geschieden.

XIII.

Den Meester zal des morgens en des avonds eenigen tyd afzonderen om zig te begeven op de Ziekenkamer, en de kranke Persoonen na haar staat en toestand aanspreken, en vervolgens voor dezelven een Gebed doen.

XIV.

Onder de maaltyden zal den Meester door een bequaam Scholier de H. Schriftuur laten leezen, waar toe eenige zullen gesteld worden, die zulks by tourbeurten verrigten, en zal zulks met stilzwygen in eerbiedigheid door een ieder werden aangehoord: en zal des avonds na den Eeten een gedeelten van een Psalm gezongen worden.

XV.

Op alle de gestelde tyden zal de Meester zelf in Persoon de Gebeden moeten doen, uytgenomen dat by deze of gene gelegentheid zulks door hem zelf niet konde waargenomen worden, wanneer hy daar toe zal vermogen te gebruyken iemand van de oude Lieden die het geschiktste van gedrag, en de meeste bequaamheid daar toe heeft; of wel iemand van de Kinderen, zo als hy in gemoede oordeelen zal het nuttigste en stigtelykste te wezen.

XVI.

Den Meester zal alle de bejaarde Persoonen en Kinderen in dit Huys geällimenteerd wordende, des Zondaags ter Kerk geleyden in deze order en rang, eerst de Meysjes, dan de Jongens, daar aan zullen volgen de oude Vrouwen, en daar na de Mans, gaande alle twee aan twee: en zal niemand zig van de Kerkgang mogen ont-

Digitized by Google

houden, dan die om noodzakelyke dienſt in 't Huys, of door Ziekten, van den Meeſter zullen geëxcuzeerd worden; en zullen alle dezelven des morgens quartier voor negen uuren, en des namiddags quartier over één uur in de Kerk moeten zyn, en de Catechizatie mede moeten bywonen; en zal de geenen die op de beſtemde uuren zich abſenteert, of niet maakt in gereedheid te zyn, op ordere van Broederen Diaconen worden geſtraft.

XVII.

Des Zondags avonds voor zes uuren, zullen alle Geällimenteerdens jong of oud in het Huys moeten preſent zyn, wanneer de Meeſter dezelve zal moeten bezig houden, met het leezen van de H. Schriftuur, Catechizatien, of andere Godsdienſt pligten.

XVIII.

Den Meeſter zal in de School geene Boeken laten gebruyken dan die ſtigtelyk zyn, en aanleydinge geven tot Godzaligheid en goede zeden, en die alvorens aan het Collegie van Broederen Diaconen zullen worden vertoond, en door het zelven goedgekeurt; ook zal generaal niemand in het Huys andere Boeken mogen gebruyken, waar op de Meeſter exact zal moeten vigileeren, en bevindende door iemand contrarie gedaan te worden, daar van by de eerſte gelegendheid aan het Collegie kennis geven.

XIX.

Op dat de Kinderen van de geene die van den Armen worden geällimenteerd, of eenigzints daar van worden onderſtand gedaan, door onvermogen of onachtzaamheid van haare Ouders, niet verſteken blyven van noodzakelyk onderwys, zo zullen alle derzelver Kinderen boven de vyf jaaren oud zynde, dagelyks voor en na de middag, of wel op zodanige uuren als by het Collegie van Broederen Diaconen anders geordonneerd mogt worden, gehouden zyn in dit Huys te Compareeren, om aldaar in Leezen, Schryven, en Cyfferen, onderwezen te worden, zonder dat eenige buyten conſent en kennis van den Meeſter, door haare Ouders worden thuys gehouden; en op dat het Collegie van Broederen Diaconen, en ook de Meeſter, weten kan wie daar in nalatig zyn, zo zal aan den Meeſter worden ter hand geſteld een Lyſt, waar op dat alle Kinderen van Lieden die van den Armen worden bedeeld, en die School zullen moeten komen, zullen geſteld worden, en zal den Meeſter gehouden zyn alle week op de ordinaire Comparitie in het Huys te houden, ſchriftelyk op te geven de geene die in 't geheel niet School komen, en ook de zodanige die daar in gedeeltelyk nalatig zyn, op dat daar in by het Collegie mag worden voorzien, en gehandeld zo als geoordeeld werd te behooren.

XX.

Twee Drie of meerder van de grootſte Jongens zal de Meeſter houden en gebruyken, om Bier in preſentie van de Moeder te tappen, aan de Tafel te brengen, te ſchenken, Turf en Hout te halen, boodſchappen te doen, vuur te brengen by de oude Lieden, alle deuren en venſters te ſluyten en ontſluyten; en voorts zo de Meeſter als Moeder in alles te adſiſteeren.

XXI.

Digitized by Google

XXI.

Den Meester zal gehouden wezen, wanneer op den dag gewerkt is in den Oly-moolen, om des avonds alvorens hy na bed gaat, in den Oly-moolen te gaan zien of alles aldaar in order is, dat geene zwarigheid van brand ontstaan kan.

Rakende de Moeder in 't Armhuys.

ART. I.

DEn President van Broederen Diaconen, zal weekelyks aan de binnen Moeder ter hand stellen, zoo veel geld als op de ordinaire Comparitie in het Huys, by het Collegie geregu-leerd zal worden, regard nemende op het geenen geconsidereerd word, dat nodig wezen zal om in de huyshouding te worden ge-bruykt; en zal de Moeder nette notitie van deszelfs uytgave moe-ten houden, en daar van op de voorsz. ordinaire Comparitie een lyst overgeven.

II.

De Moeder zal behoorlyke agting moeten nemen op de Keuken, dat de spyze wel en na behooren worden gekookt en opgedaan, en niets verwaarlooft, waar toe aan haar zullen worden toegevoegt twee of meer van de bequaamste Meysjes, of oude Lieden uyt het Huys, of wel anderen, zo als zulks by het Collegie van Broederen Diaconen nodig geoordeelt zal worden, en zal de Moeder mede zorg dragen, dat de spys in de bakken, zo veel doenlyk is, egaal werd verdeelt, en dat ieder zyne portie bekomen kan.

III.

De Moeder zal behoorlyk regard en toezigt nemen, op de goe-deren die in de wasch werden gedaan, dezelven wel en exact tellen, ook maken dat het wel en in order gewasschen word, den dag des Heeren daar in vermydende; gewasschen zynde eer het na den Blyk gaat wederom tellen, en thuys komende nogmaals tellen, om te verzorgen dat niets wegraakt, of vermist word, voorts bezorgen dat het te drogen werd gehangen, en na behooren gehandelt, ook nagaan dat de regte quantiteyt in de kasten daar toe geschikt, op-gesloten word.

IV.

Zal ook goede opzigt nemen over de Bedden, van alle de Ge-allimenteerdens, dat dezelven ordentelyk gedekt zyn, en op zyn tyd verschoond worden, en zullen alle de Geällimenteerdens des Zondag 's morgens als zy hun verschoond hebben, haar vuyl goed moeten brengen by de binnen Moeder, die Zaturdag 's avonds te voren aan een ieder schoon goed geven zal.

V.

De Moeder zal verzorgen, dat alle en een ieder zuyver blyft van ongedierten, daar toe de Kinderen na behooren doen reynigen, kammen en wasschen, en die in staat zyn zulks hun zelven te doen, daar toe houden dat zy zulks op tyd daar toe gereguleerd, zonder nalaten verrigten.

Digitized by Google

VI.

De Moeder zal ook moeten verzorgen, dat der Zieken kamer zuyver en ſchoon word gehouden; dat de Zieken getrouw en wel worden opgepaſt, haare bedden ter behoorlyker tyd en vereyſch worden geſchud, en verſchoond, en de ſpyze die tot onderhoud en noodtdruft, na derzelver omſtandigheid worden vereyſcht moeten klaar maken, en verzorgen dat die ter behoorlyker tyd aan de Zieken gebragt worden, en generaal dezelven in haare zwakheid in alle getrouwigheid adſiſteeren en byſtaan.

VII.

De Vrouwen en Meysjes boven twaalf jaaren oud, of anders daar toe in ſtaat zynde, zullen hun eygen bedden moeten aftrekken en opmaken, alleen daar van geëxcuſeerd zynde, die door ziekte, zwakheid, of hooge jaaren daar toe niet in ſtaat zyn.

VIII.

De bedden van de Mans, Jongens en klyne Kinderen, en de geenen die wegens ziekte, zwakheid, of hooge jaaren daar van geexcuſeerd zyn, zal door een Meyd van het Huys, indien die gehouden word, (anders door Meysjes geſchikt om de Huys-dienſten te verrigten) worden opgemaakt, op een tyd by de Moeder daar toe te reguleeren, wanneer verzorgt zal worden dat geen Mans of Jongens op de Slaapkamer zyn, en die gehouden zullen wezen daar op zynde, zonder waarſchouwing daar van af te gaan.

IX.

De Moeder zal alle de goederen van het Huys wel gade ſlaan, en bezorgen dat geene vermiſt worden, en iets van importantie weg rakende, daar van op de eerſte ordinaire weekelykſe Comparitie kennis geven, op dat aanſtonds onderzoek daar op gedaan kan worden; en zal de Moeder mede wel gadeſlaan en zorgvuldig bewaren de klederen van de Geällimenteerdens, de beſte klederen en hoeden in de week wegſluyten, en daar ontrent alle mogelyke menagie practiſeeren.

X.

De klederen van de Kinderen, Linnen, Wollen, Schoenen en Muylen, zullen op een dag in ieder week, by het Collegie van Broederen Diaconen daar toe te ſtellen, behoorlyk moeten worden verſteld, gelapt, en gerepareerd, door zodanige Perſoonen, als daar toe het bequaamſten zullen geoordeeld worden.

XI.

De Moeder zal geene goederen die verſleten zyn, mogen weg doen of breken, voor en aleer dezelve aan het Collegie van Broederen Diaconen zullen zyn vertoond, en voor dat zy permiſſie bekomen heeft.

XII.

Ook zal de Moeder zorg dragen, dat zo veel bequame Meysjes als mogelyk wezen zal, by ordentelyke Lieden van de Gereformeerde Religie zynde, aan de huyzen gaan naajen; de gelden daar van komende van de Meysjes ontfangen, daar van notitie houden, en op de ordinaire weekelykſe Comparitie, aan den Prefident van Broederen Diaconen verantwoorden, met eene notitie waar op geſteld

Digitized by Google

ſteld is de namen van de geenen door wien het is verdiend, des zal de Moeder geene Meysjes uyt naajen mogen laten gaan, of huyzen voor dezelve mogen aannemen, zonder alvorens daar toe permiſſie van het Collegie van Broederen Diaconen te hebben bekomen.

Rakende de Vader en Moeder in het Huys, beyden.

ART. I.

DEn Meeſter te gelyk Binnen-vader zynde, zal benevens de Binne-moeder hebben en genieten vrye inwooning in het Huys, in een Departement voor ieder geſchikt, ook vry Koſt en Drank, Vuur en Ligt, mits zig vergenoegende met de ordinaire Spyſe die voor het Huys gekookt word, en zal aan hun boven dien gegeven worden, een Jaarlyks tractement, namentlyk aan de Binne-vader en Meeſter een ſomme van 220 guldens, in welke ſomme de Kerk zal laſten en betalen 90 guldens, en voorts de Diaconie, en aan de Moeder een ſomme van 75 guldens, beyde eens geld.

II.

De Vader en Moeder beyde, zullen gehouden wezen alle proviſien in het Huys wel gade te ſlaan, en daar op exact agting geven, en te verzorgen dat geene van dezelve konnen worden weggenomen, of verminderd, ook dat dezelve zuyver en zonder bederf worden gehouden, waar op de Moeder inzonderheid nauwkeurige toezigt hebben zal.

III.

Zullen mede gehouden wezen zorge te dragen, dat de Beddens, Meubelen en Inboel in ordre worden gehouden en bewaard, op pœne dat indien bevonden wierd, iets in het Huys door iemands achteloosheid weggeraakt of verwaarlooſt te wezen, het zelve daar aan verhaalt zal worden.

IV.

Wanneer des morgens het Gebed is gedaan, zullen alle de Geallimenteerdens by den andere blyven, en zal aldaar aan ieder als het Gebed geëyndigt is, tot haar ontbeyt gegeven worden een boteram, welke boteram aldaar, of op de ſpeelplaats zal worden geconſumeerd, zonder dat imand die zal mogen bewaren of verbergen.

V.

De Binne-vader en Moeder zullen des namiddags de maaltyd doen beginnen, ten twaalf uuren, en des avonds ten agt uuren, doende dezelven beginnen en eyndigen met den Gebeden, volgens de Formulieren daar van zynde, en zal ieder op de geſtelde tyd zig aan Tafel moeten laten vinden, en die gewoonten maakt van te laat te komen, voor die middag van de Tafel blyven.

VI.

De Geallimenteerdens zullen des middags en 's avonds geplaatſt worden aan twee Tafels, aan de eene Tafel de oude Lieden, en aan de andere de Kinderen, zo gereguleerd, dat de Mans by elkander, en de Vrouwen by elkander worden gezet, en zo ook de Jon-

Digitized by Google

Jongens en Meysjes, zullende een ieder met de plaats aan tafel voor hem geſchikt, moeten genoegen nemen, zonder een woord daar tegen te mogen zeggen; in het Gebed moeten eerbiedig en aandagtig zyn, elkander niet onvriendelyk, maar met liefden en genegentheid bejegenen, in de ſchotels voor zich taſten, en de ſpys en drank met alle zedigheid en matigheid dankbaar gebruyken, zonder iets van de Tafel te mogen meden nemen, ook zal door een ieder met ſtilzwyge eerbiedig worden aangehoord het lezen van de H. Schriftuur, 't geen onder de maaltyd zal worden gedaan; en zal niemand zig van de Tafel mogen begeven, maar aldaar blyven tot op ordre van de Vader gedankt wezen zal, om alle welke goede ordres te houden, de binnen Vader gedurende de maaltyd in de Eetzaal zal tegenwoordig zyn.

VII.

Buyten de voorgemelde gezette tyden zal aan niemand het zy oude Lieden of Kinderen, eenig Eeten mogen gegeven worden, en geweerd dat zulks door niemand anders wordt gedaan, en zal de geene die zulks mogt komen te doen, na vereyſch worden gecorrigeerd of geſtraft, waar van alleen zullen uytgezondert zyn kranke Perſoonen.

VIII.

Indien by het Collegie van Broederen Diaconen wierd gereguleerd, dat eenige Perſoonen met de Vader en Moeder aan Tafel eeten, zal zulks moeten worden opgevolgt, en zodanige Perſonen aldaar met alle vriendelykheid worden ontfangen en behandeld, gelyk ook de Moeder zal verzorgen dat andere gereguleerd om apart te eeten, ter behoorlyker tyd daar van worden bediend.

IX.

Niemand der Geällimenteerde Perſoonen zal eenige Sterkendrank of zwaar Bier in Huys mogen brengen, of buytens huys gaan drinken, maar zal een ieder zig met het Bier van het Huys moeten vergenoegen, op pœne van daar over na bevind van zaken te worden geſtraft, en zo iemand zig daar in quam te buyten te gaan, die zal eenige tyd over de maaltyd als anders, als een Dronkaard werden ten toon geſtelt, en zal ook niemand in het Huys Tabak mogen roken, als op de plaatſe daar toe geſtelt.

X.

Niemand zal ook vermogen eenige dove kolen of duyſt in het Huys te brengen of verbergen, ook des avonds na half tien uuren op geene Vertrekken of Kamers, eenig ligt, vuur in ſtoven, of anders mogen wezen, maar zal zig dan een ieder ter ruſte begeven, en zal de binne Vader en Moeder, alle avond voor of met het klokſlag van tien uuren, alle de vertrekken en Slaapkamers viſiteeren, en naauwkeurig onderzoeken of alles in ordere en na behooren is geſtelt, en als dan de Slaapkamers ſluyten.

XI.

Niemand van de Geallimenteerdens, het zy oude Lieden of Kinderen, zullen zig verder buytens Huys mogen begeven als op de plaats, en die om eenige redenen eens wilde of moeſten uytwezen, zal alvorens daar toe permiſſie moeten vragen en bekomen van de

binne

Digitized by Google

binne Vader, of in diens abſentie van de binne Moeder, waar van eenig en alleen zullen wezen geëxcuſeerd, zodanige die de Moeder om eenige dienſten buytens Huys zal zenden, en zal niemand die permiſſie bekomen heeft, later mogen uitblyven als tot agt uuren, en zal de binne Vader of Moeder ook geene permiſſie om later uyt te blyven geven, als in een enkelt geval, dat billyke redenen daar toe zyn, dog zal zulks zig nooit later uytſtrekken als tot tien uuren, op welk uur het Huys door de binne Vader, of op zyn ordre in zyn tegenwoordigheid zal moeten worden geſloten.

XII.

De Vader of Moeder zullen geen Perſoonen of Kinderen, om gepleegde misdaden aan een blok mogen ſtellen, of in een vertrek mogen opſluyten, buyten reſolutie en goedkeuring van het Collegie van Broederen Diaconen, maar zullen alle wanordre en onbehoorlykheden die gepleegt mogten worden, aanſtonts aangeven aan den Preſident Diacon, zonder daar ontrent eenige verſchoning te gebruyken.

XIII.

Wanneer door de Kinderen meer als gemeene misdaden begaan worden, en dat by het Collegie werd goedgevonden daar over kaſtydinge te doen, zo zal zulks door de Meeſter in bywezen van het Collegie moeten geſchieden, ten ware dat anders gereguleerd werd, zulks door den knegt te laten doen.

XIV.

De Geällimenteerdens zullen in allen deele vriendelyk met elkander omgaan, en zorge gedragen worden dat den een den anderen niet verongelykt, inzonderheid dat de Jongens niet vegten, of kaſtydinge onder den anderen doen, op pœne van ſtrengelyk te worden geſtraft.

XV.

Niemand van de Geällimenteerdens, het zy oud of jong, zal zig uyt de Stad mogen begeven, ten zy daar toe bevorens permiſſie verzogt en ſchriftelyk bekomen heeft by het Collegie van de Broederen Diaconen.

XVI.

Geene Kinderen in dit Huys Geällimenteerd werdende, zullen des Zondags het zy onder de Kerkteyden, of buyten dezelve, op ſtraat mogen lopen, veel min aldaar gaan ſpelen, en die op lopen ſpelen langs de ſtraten geattrappeerd worden, zullen daar over geſtraft worden.

XVII.

De binne Vader en Moeder zullen ook zorge dragen, dat altoos, zelfs op de ſpeeltyden, de jongens en meysjes geſepareerd zyn, en dat dezelve niet onder den anderen lopen, maar op byzondere plaatſen blyven.

XVIII.

Ieder der Geällimenteerdens het zy oud of jong, zal zig met alle beleeftheid en onderdanigheid moeten gedragen tegen de binne Vader of binne Moeder, en geene van deszelfs ordres of beveelen in den wind ſlaan, maar die met alle onderwerping opvolgen, zelfs

Digitized by Google

al wierd iemand vermeend daar in verongelykt te wezen, zullende een ieder zig daar over konnen beklagen op de ordinaire weekelykſe Comparitie van Broederen Diaconen.

XIX.

De binne Vader en Moeder zullen zig in allen deelen geſchikt en Godvrugtig gedragen, voorbeeld gevende aan de geene daar over zy directie oeffenen, dezelve met alle tederheid en liefde behandelen, en voorts zig generaal in hunne directie trouw en eerlyk gedragen, en alle mogelyke voordeelen en menagie tragten te oeffenen.

XX.

Ook zal de Vader en Moeder zig met alle reverentie gedragen omtrent het Collegie van Broederen Diaconen, en alle ſchikkingen door hun gemaakt, opvolgen, zonder eenige te negligeeren, ook bezorgen dat alle bediendens en andere Perſonen, haar opzigt aanbevolen en in ordre houden, dat 'er geen twedragt in het Huys zy, en dat alle en een ieder zig modeſt en ſtigtelyk gedraagt.

XXI.

De binne Vader en Moeder, zullen ten allen tyden het Collegie van Broederen Diaconen, met alle vlyd en naarſtigheid ten dienſte moeten zyn, in alle zaken eenige directie van dat Huys, of Perſoonen zig daar in bevindende concerneerende.

XXII.

En zullen de voorſz: Vader en Moeder, geene ordres of ſchikkingen in het Huys mogen veranderen, of invoeren, zonder kennis en toeſtemming van het Collegie, niets buyten het Huys overdragen of rapporteeren, en niemand in het Huys tracteeren of logeeren, dan die daar in behoren.

XXIII.

De voorſz. Vader en Moeder zullen moeten gedogen, dat Broederen Diaconen Collegiaal, of ieder byzonder, zig in het Huys begeven zo menigmaal als het hun gelieven zal, en alles onderzoeken en nagaan, wanneer de binne Vader en Moeder altoos zullen bereyd zyn, om alles aan te wyzen en te vertonen.

Concerneerende Broederen Diaconen en Boekhouder onder elkanderen.

ART. I.

BRoederen Diaconen en Boekhouder, zullen hun poſt na behoren en in alle getrouwigheid waarnemen, het intreſt van den Diaconie Armen in 't generaal, en van het Armhuys in het byzonder behartigen, en omtrent beyde alle mogelyke toezigt oeffenen, en menagie practiſeeren.

II.

Het Collegie zal weekelyks des Dingsdags na de middag, in het Armhuys een ordinaire vergadering houden, dewelke in de vier Wintermaanden, November, December, January en February, aanvang nemen zal des namiddags ten twee uuren, en in de overige maanden ten vier uuren, en als dan de geheele behandeling van het Huys naauwkeurig examineeren, viſitatie doen op de Koornzolder, in de Kelders, in de vertrekken van de Geällimenteerdens, Keuken

Digitized by Google

ken, Kleerzolders, Turf en Houtzolders, en het geene verder nodig geoordeeld word, 't welk ook na goedvinden zal mogen worden gedaan op andere dagen, en by een ieder in zyn particulier.

III.

Ten zelven dagen zal mede informatie worden gedaan, of iemand iets heeft voor te dragen, en aangehoord alle verzoeken en klagten die de binne Vader en Moeder, of de Gaällimenteerdens te doen hebben, en voorts naauwkeurig overlegt worden, 't geen ten meesten nutte en voordeel van het Huys zal konnen ſtrekken.

IV.

Eenige goederen in het Huys nodig zynde, zullen op die ordinaire vergadering worden gekogt, of immers gereſolveert waar men dezelve kopen of ontbieden zal, en tot wat quantiteyt, het welk in opzigt van alle goederen zal moeten geſchieden, daar men dezelve het beſte in deugt, en tot de civielſte prys weet te bekomen, waar omtrent men in zo verre zal vermogen af te gaan, van de Reſolutie van Haar Ed: Groot Agtbaren, vervattende de poincten tot Redres van de finantie van den Armen, van dato den 21 November.

V.

Niemand van de regeerende Diaconen zal eenige leverantie van goederen of waaren in het Huys nodig zynde, mogen doen, waar van egter uytgezondert zal zyn den Boekverkoper *Teunis Horneer*, die thans Diacon is, voor zo veel aangaat de leverantie van Boeken, Papier en Pennen, welke hy als voorheen zal mogen leeveren.

VI.

Ten zelven dage zal aan de geen die ſpinnen, mede worden uytgedeelt zo veel Vlas als voor een volgende week word geoordeeld, en aan de geene die breyden, de Wolle of Sayet, en van dezelve ontfangen het geſponne gaaren, en gebreyd goed, en nagegaan of alles wel conform word overgegeven, en zal dan aan een ieder die zulks gemeriteerd heeft, worden gegeven een weekelyks douceur, geproportioneerd na haare verdienſte, regard nemende op derzelver gedrag en naarſtigheid.

VII.

En zullen om alle confuſie in de ſchikking en directie van het Armhuys voor te komen, de voorſz. en andere Comparitien zo worden gereguleerd, dat die zig niet later uytſtrekken als des avonds tot tien uuren.

VIII.

Broederen Diaconen en Boekhouder zullen zig in de directie van den Armen ſtiptelyk gedragen, overeenkomſtig de Poincten en Articulen tot Redres van de finantie van den Diaconie Armen, gearreſteerd den 21 November 1739. in zo verre by dezen de Approbatie van Haar Ed: Groot Agtbaare, daar inne geene verandering gemaakt word.

IX.

In dit Huys zullen geen gehuwde Perſonen, of die met kinderen belaſt zyn worden ingenomen, ook geene Kinderen welkers Vader of Moeder in deze Stad wonen, maar zullen dezelve gebrek hebbende

Digitized by Google

bende, op de ordinaire manier worden bedeeld, uytgezondert wanneer in opzigt van Kinderen, welkers Vader of Moeder alhier wonen, daar toe dringende redenen voor handen zyn, en zullen alle de geene die in dit Huys gebragt worden, moeten wezen van de Gereformeerde Religie, en zo veel mogelyk gemenageert om vreemdelingen daar in te brengen.

X.

Zo eenige van de Bediendens of Geällimenteerdens haar qualyk comporteeren, zullen dezelve met alle beſcheydentheid tot beterſchap worden vermaand, en daar aan geen gehoor gevende na merites worden gecorrigeert en geſtraft, en by continuatie in een quaad gedrag voortgaande, met ſchande uyt dit Huys worden gezet, ter affchrikking van andere.

XI.

Daar zal een generale notitie gehouden worden, van alle oude Lieden en Kinderen, die in dit Huys ter Allimentatie worden ingenomen, met byvoeging van derzelver ouderdom, en zal een iegelyk na zyn vermogen worden te werk geſteld, daar hy het beſte bequaam toe word geoordeeld, Vrouwen inzonderheid tot ſpinnen en breyden, en aangetekent 't geen door ieder gewonnen word, om ten voordeele van den Armen verantwoord te worden.

XII.

Men zal zig mede in alle exactheid informeeren op erffeniſſen, die de Geällimenteerdens zouden mogen aankomen, als mede op alle andere voordeelen, die men uyt hoofde van de Geällimenteerdens zoude konnen genieten.

XIII.

Daar zal met alle exactitude gelet worden, op de Kinderen van de geene die van den Armen eenige onderſtand of allimentatie genieten, en een lyſt worden geformeerd van de geene die School moeten gaan, zullen de Ouders of andere, negligent of nalatig daar in zynde, en haare Kinderen daar van onthoudende, worden aangemaand zulks te verbeteren, en die daar in nalatig blyven, worden onthouden de bedeeling, die anderſints aan hun gegeven word.

XIV.

De giften die by Teſtament of anderſints ten voordeele van het Armhuys worden gemaakt, zullen geheel en al ten voordeele van het zelve geëmployeerd worden, en zal in de Kamer van het Collegie van Broederen Diaconen worden gehangen een Bord, en daar op genoteerd worden alle giften of makinge, boven de honderd guldens bedragende aan den Armen gedaan, ten ware den Maker of Gever zodanige notitie had verboden, of dat deszelfs Erfgenamen zulks verzogten.

XV.

By vacature van binne Vader of Moeder in het Huys, zal in 't vervolg zulks worden geſuppleerd door een ongehuwt Perſoon, ten ware bevonden wierd voor het Huys nuttig te wezen, dat de Vader een gehuwt Perſoon was, en met zyn Vrouw in 't Huys wierd aangenomen, en zal by zodanige vacature een nominatie worden gemaakt van twee Perſoonen, en gepreſenteerd aan de Ed: Groot

Agtbaare

Digitized by Google

Agtbaare Heeren Drossaart en Burgermeesteren, om daar uyt één als binne Vader of Moeder te eligeeren, en zal de verkiezing en afzetting van alle andere Bediendens tot den Armen behorende, geheel staan aan het Collegie van Broederen Diaconen, des zullen alle bediendens van het Armhuys moeten wezen Ledematen van de Gereformeerde Gemeente.

XVI.

Tot meyden in de huyshouding zullen worden gebruykt, eenige van de grootste en bequaamste Meysjes, na dat bevonden word zulks nodig te wezen, en onder de oude Vrouwen, zullen eenige geordineerd worden te verrigten zodanige diensten in het Huys, als aan haar geordonneerd worden zal.

XVII.

De Knegt van het Collegie zal eens in de week by alle Meesters en Baazen, daar eenige Jongens op een Ambagt gaan, ook by de Naaysters daar de Meysjes leeren, informeeren op hun gedrag en naarstigheid, ook inzonderheid of een ieder wel op zyn tyd te werk komt, en daar van op de ordinaire weekelykse Comparitie van het Collegie, kennis geven.

XVIII.

Den Knegt van het Collegie zal gehouden worden, om alle middag ten twaalf uuren of half een, zig in het Huys te addresseeren aan de binne Vader, en hem vragen of hy iets aan hem te beveelen heeft, en zal hy gehouden zyn zulks op te volgen, en de binne Vader by alle voorvallen in het Huys te adsisteeren, om onordentelykheden te weeren.

XIX.

De Jongens en Meysjes zullen op geene Ambagten mogen besteed worden, als by Baazen of Vrouwen van de Gereformeerde Religie, en geconditioneerd dat de Jongens geen Maandag houden.

XX.

Twee maal des jaars zal in presentie van het Collegie, en door het zelve onderzoek worden gedaan, op den voortgang van de Kinderen in Leezen, Schryven, Cyfferen en de Religie, op welke tyd alle zullen moeten present zyn.

XXI.

Alle de Jongens en Meysjes zullen moeten gekleed worden in eenderley gewaad en couleur, en de oude Lieden zodanig als ten meesten menagie zal worden goedgevonden, en zullen de bovenklederen van Jongens en Meysjes, om de twee jaaren tegens Paasschen worden vernieuwt.

XXII.

Niemand van de Geallimenteerdens zullen vermogen uyt de Stad te gaan, als na dat alvorens by het Collegie zulks schriftelyk gepermitteerd is geworden.

XXIII.

Daar zullen geen Jongens uyt het Huys worden gelaten, voor dat zy den ouderdom van vyf en twintig jaaren bereykt hebben, en volkomen in staat bevonden worden, met eeren haar brood te winnen, en een jaar lang ten voordeelen van het Huys hebben inge-

Digitized by Google

bragt vyf á zes ſchellingen ter week, en geene Meysjes voor dat zy twee en twintig jaaren oud zyn, en na behoren hun Ambagt verſtaan.

XXIV.

Wanneer eenige Jongmans of jonge Dogters uyt het Huys gedimitteerd worden, zal aan dezelve gegeven worden eene uytzetting, zo als by het Collegie zal worden bepaalt, en waar van een Lyſt zal worden gemaakt, waar na in 't vervolg het Collegie zig zal moeten gedragen, zonder dat het zelve zal mogen worden verhoogt, als om merkelyke redenen van profyt, 't geen zodanig Subject aan het Huys boven andere heeft toegebragt.

XXV.

Ingevalle byzondere redenen mogten voorkomen, om voor een enkeld geval, een Jongen of Meysjen voor het bereyken van de hier voorgeſtelde jaaren, uyt het Huys te laten gaan, zal zulks door het Collegie na bevind van zaken mogen worden gedaan, mits niet anders geſchiedende als met unanime ſtemmen, en niet voor dat den zodanige zyne belydenis zal hebben gedaan.

XXVI.

Daar zal by het Collegie worden gemaakt een Inventaris van alle de Meubele, Huysraad, Inboel en Klederen, die tot het Huys, en de Geällimenteerdens behoren, om altoos te konnen nagaan of iets vermiſt word, en zal drie maal in het jaar alle de goederen worden nagegaan, en vergeleken met den Inventaris, om te zien of alles niet alleen nog in wezen is, maar ook of alles in goede ordere word nagegaan en behandeld, en zal telkens wanneer zulks verrigt is daar van aantekening worde gedaan, met byvoeging hoe en in wat ordere alles bevonden is geworden.

XXVII.

Den tegenwoordigen Bakker zal blyven wonen daar hy nu woond, en gehouden zyn zo dikwils het nodig word geoordeeld in het Armhuys te komen bakken, en zig moeten gedragen na de ſchikkingen en ordres van het Collegie, en in diens abſentie na die van de binne Vader, die hy gehouden wezen zal ſtipt op te volgen, dog den tegenwoordigen Bakker overleden, of gedimitteerd zynde, zal men tot waarneming van de Bakkery, een of twee van de bequaamſte Jongens, in het Huys geällimenteerd werdende, employeeren.

XXVIII.

Den tegenwoordigen Bakkers Knegt zal in dienſt worden gehouden, zo lange het by het Collegie word goedgevonden, of zo lange hy zyn dienſt na behooren waarneemt, dog zal geen andere in zyn plaats worden aangeſteld, maar daar toe gebruykt worden een van de Jongens daar toe applicabelſt zynde.

XXIX.

Alle welke Poincten en Articulen by het Collegie van Broederen Diaconen en Boekhouder waren beraamt, om zig nu, en in 't vervolg in directie van het Armhuys comform en overeenkomſtig dezelve te gedragen, en daar na te reguleeren, laſtende en beveelende de binne Vader en Moeder, dezelve in allen deele op te volgen en na te komen, en te doen opvolgen en nakomen, in onze ver-

Digitized by Google

vergadering gehouden in het Armhuys binnen GORINCHEM den 29 January 1753.

TEUNIS HORNEER.
MARTINUS MEKERN Junior.
WILLEM DE LOOY.
EGBERTUS VAN WEELDEN.
REYNIER VAN KRIEKEN.
JEREMIAS DAAL.
ADRIANUS ALEBEECQ.
BAREND ANTONIE BERKHUYSE.
IZAAC ROM

„ DRosſaard Burgermeeſteren en Regeerders der Stad GOR-
„ INCHEM, geëxamineerd hebbende het Reglement door
„ Broederen Diaconen en Boekhouder van de Diaconie Ar-
„ men dezer Stad, aan Haar Ed: Groot Agtbaare gepreſenteert,
„ houdende de Poincten en Articulen volgens welke het Diaconie
„ Armhuys binnen deze Stad zal worden geregeert en beſtiert, en
„ waar na de Bediendens en Geällimenteerdens in het zelve Huys
„ hun zullen moeten gedragen, hebben goedgevonden het voorſz.
„ Reglement te Approbeeren, zo als Haar Ed: Groot Agtben het
„ zelve Approbeeren by dezen, laſtende Broederen Diaconen en
„ den Boekhouder om het zelve in allen deelen ſtiptelyk te obſer-
„ veeren, en te doen obſerveeren, reſerveerende Haar Ed: Groot
„ Agtben aan Haar de magt, om het voorſz: Reglement zodanig
„ te Altereeren en Amplieeren, als Haar Ed: Groot Agtben ten
„ dienſte van den Diaconie Armen, en tot nut van het Diaconie
„ Huys zullen oordeelen te behoren.

Actum ter Kamer van Heeren Droſſaart en Burgermeeſteren den 30 January 1753.

In kenniſſe van my Secret.

N. V. SLYPE.

Verder is by Broederen Diaconen nog een Requeſt gepreſenteerd, tot bekoming van Authoriſatie tot het doen van een Collecte binne deze Stad, en luyd woordelyk aldus:

Aan zyne Hoog Edt. den Heere Dros-

Saard en de Ed: Groot Agtbaare Heeren Burgermeeſteren en Regeerders der Stad GORINCHEM.

„ GEven met verſchuldige Eerbiedigheid te kennen, de onder-
„ getekende Broederen Diaconen en Boekhouder van den
„ Gereformeerden Diaconie Armen alhier, dat zy zig al by den

„ aan-

Digitized by Google

„ aankoop van het nu geſtigte en geäppropriëerde Armhuys ter Al-
„ limenteering van oude Lieden en Kinderen, by Requeſte had-
„ den geäddreſſeert aan U Ed: Groot Agtbaaren, en in alle eer-
„ biedigheid verzoek gedaan, omme geauthorizeerd te werden ter
„ ondersteuning van dat Huys, tot het doen van eene Collecte bin-
„ nen deze Stad, en daar by geällegeerd, dat hoe zeer men pas op
„ den Drempel was gekomen, wel beſpeurt konde werden, wilden
„ men alles tot laſt van den Armen Fourneeren, zonder zo een
„ onderneming met eenig favoriet te begunſtigen, dat het werk dan,
„ en inzonderheid in den aanbeginnen, van een zeer drukkende
„ belaſting zoude wezen, en dat het dierhalven wenſchelyk en nood-
„ zakelyk ware op d'eene of anderen wyze, iets ter ondersteuning
„ van het zelve te vinden, dat de Suppliante nu wat verder geko-
„ men, en het werk in die ordre gebragt zynde, dat beryds alle
„ de Kinderen en een groot gedeelte van de oude Lieden zig in
„ het Armhuys geſteld vinden, en by doen der jaarlykſche Reke-
„ ning van den Boekhouder den 29 Maart 1753. gedaan, gebleken
„ is, dat den zelven 254 - 2 - 8. daar by is te kort gekomen, en
„ dat den Armen ook ten zynen laſte heeft gekregen 240 guld.
„ 's Jaars, uyt kragte van den Rentenbrief, ten lyven van de Heer
„ *Bernardus Specht*, de Intereſſe van genegotiëerden twee duyzend
„ guldens, waar van ook de aflegging door de tyd moet worden ge-
„ daan, en nog zes jaaren gemiſt moet worden een Penſioen van
„ 217 - 3 - 8, 't geen den Armen ten laſten van de Stad heeft,
„ dog het welk ingehouden word ter verkryging van twee duyzend
„ gulden, die den Armen nog aan de Stad zoude verſchuld zyn,
„ als rente van meerder ſommen, verſchuld geworden in den jaa-
„ re 1740. en dat van tyd tot tyd gezien word dat geſtadig nood-
„ wendigheden (tot zo een Huys behorende) ontbreken, die ver-
„ zorgt moeten worden, en dat de oude Lieden in dit Huys ko-
„ men, arm en berooid, van alles ontbloot, en om die te brengen
„ in de kleedy, die zy niet miſſen konnen, zwaare koſten geëx-
„ prendeerd moeten worden, het geene de Zomer geëyndigt, en
„ de koude aankomende weder augmenteeren zal, zo dat U Ed:
„ Groot Agtbaaren wel zullen konnen opmaken, dat zonder eeni-
„ ge meerdere Penningen, de directie niet zal konnen gaanden
„ gehouden worden, en daar tegen dat verdere belaſting zwaar
„ vallen zal, en dewyl U Ed: Groot Agtbaren de Supplianten goed-
„ gunſtig hebben gelieven te honoreeren met de volle directie van
„ het Armhuys, en zy hun den welſtand van den Armen, en van
„ het Armhuys alleſinds ter harten nemen, en zig bevlytigen, om
„ dat te brengen in een goede order en toeſtand, zo geeft zulks de
„ Suppliante des te meer vrymoedigheid, om zig andermaal te wen-
„ den tot U Ed: Gr: Agtbaare, en te ſolliciteeren, dat U Ed: Gr:
„ Agtbaare gelieven te overwegen, of wel eene Collecte niet ten
„ uyterſte applicabel (voor het geene nog tot het Armhuys beno-
„ digt is) zouden wezen, immers het zal noit gezien of gehoort
„ wezen, dat ergens zo een Godshuys is geſtigt, zonder dat eenig
„ favorabel behulpmiddel daar toe is uytgedagt, en eene Collecte
„ is het juyſte middel waar uyt de liefde gaven, en beſtaan van

„ Armen

„ Armen gevonden word, en verſtrekt niemand tot belaſting, al-
„ zo een ieder daar in niet meer contribuëerd als hy goed vind,
„ en dat U Ed: Groot Agtbaare voorts na overweging van zaken
„ de Supplianten goedgunſtig gelieven te accordeeren en te autho-
„ rizeeren, om voor eens, zonder conſequentie voor het toekomen-
„ de, by Collecte een Liefdegaaf ter ondersteuning van het Arm-
„ huys te verzoeken binnen deze Stad.

't Welk doende &c.

En was getekent als onder.

Van welk voorſchreve Requeſt vier eensluydende zyn geſchreven, by alle Broederen Diaconen en Boekhouder ondertekend, en daar van op den 4 April 1753. (by ieder gevoegt een gedrukt Reglement ter directie van het Armhuys) en een is gepreſenteerd, aan den Wel Ed: Geboren Heer Repreſentand Droſſaard *Simon Petrus Collot d'Eſcury*, en een aan de Heer *Cornelis van der Does*, en een aan de Heer *Johan Hendrik Verboom*, zynde deze twee laatſte Heeren te dier tyd Regeerende Burgermeeſters, en het vierden gezonden aan den Hoog Ed: Geboren Heer J. P. v. BOETSELAAR, Droſſaard dezer Stad GORINCHEM, &c. &c. &c. Hebbende tot bylage een Miſſive van den volgende inhoud.

HOOG ED: GEBOREN HEER,

„ WY vervrymoedigen ons om aan U Hoog Ed: Geboren te
„ zenden een Reglement, volgens welke het nieuw geſtigte
„ Armhuys gederigeerd en beſtierd zal werden, het welke
„ wy hebben laten drukken, en mede een Requeſt om van U Hoog
„ Ed: Gebore te ſolliciteeren, Authoriſatie tot het doen eener Col-
„ lecte binnen deze Stad, tot benefitie van dat huys, en konnen niet
„ nalaten U Hoog Ed: Geboren de protectie van dat Huys aan te
„ beveelen, en te verzoeken dat U Hoog Ed: Gebore dat Requeſt
„ met eene goedgunſtige en favorabele diſpoſitie gelieven te hono-
„ reeren,

„ Wy beveelen U Hoog Ed: Gebore, zo dierbaar Juweel voor
„ deze Stad, in de protectie des Alderhoogſte, en wenſchen dat
„ over U Hoog Ed: Geboren aanzienlyke Perſoon en Familie, een
„ lange reeks van jaaren des Heeren dierbaarſte Zegeninge mogen
„ worden uytgeſtort, en vinden ons by deze vereerd te tekenen,

HOOG ED: GEBOREN HEER,

U Hoog Ed: Geb: Oodmoedige Dienaaren

Teunis Horneer.
Martinus Mekern. Junior.
Willem de Looy.
Egbertus van Weelden.
Reynier van Krieken.
Jeremias Daal.
Adrianus Alebeecq.
Barend Berkhuyzen.
Izaak Rom.

GORINCHEM,
den 4 April
1753.

Digitized by Google

Op welke voorſchreve Miſſive by het Collegie van Broederen Diaconen is ontfangen een Miſſive van inhoud en gedateerd als volgt:

's Hage den 5 *April* 1753.

EERWAARDE HEEREN,

„ HEden heb ik ontfangen UE: Miſſive met een bygevoegt
„ Requeſt aan Droſſaard, Burgermeeſteren en Regeerders
„ der Stad GORINCHEM, inhoudende een verzoek om
„ permiſſie tot het doen van een Collecte, tot onderſteuning van
„ het nieuw geſtigte en geäppropriëerde Armhuys, gelyk ik in ge-
„ moede en na waarheid betuygen, dat ik met Hart en Ziel wen-
„ ſche ietwes te kunne contribuëeren tot welwezen van de Stad
„ en Burgerye, zo hoop ik dat UE: my de Juſtitie doen, daar van
„ niet alleen verzekert te zyn, maar ook dat ik in het byzonder
„ wil helpen bevorderen al wat ſtrekken kan tot onderſteuning van
„ de Armen, en van het gemelde Armhuys, maar met de een te
„ helpen, moet men den anderen niet ontrieven, en dit is dan ook
„ de reden, waarom ik zo veel my aangaat niets poſitiefs kan ant-
„ woorden, op het hier boven gemelde Requeſt, niet wetende of
„ 'er eenige gegronde redenen of difficulteyten zyn tegens het be-
„ willigen van deze Collecte, om egter daar aan geen retardement
„ toe te brengen, heb ik UE: Requeſt gezonden aan Heeren Bur-
„ germeeſteren, verzekerd zynde dat Haar Ed: Groot Agtbaaren
„ daar op zullen diſponeeren, zo als bevinden zulks te ſtrekken
„ tot het meeſte welwezen van derzelver Stad, Burgery en Arme;
„ Ik blyve opregtelyk Eerwaarde Heeren, U Eerw: D: W: Dien:

was getekent

J. P. v. BOETZELAAR.

Broederen Diaconen en Boekhouder na veele inſtructien, zo mondelyk als ſchriftelyk gedaan, van Haar Ed: Groot Agtbaare Heeren Droſſaard, Burgermeeſteren en Regeerders dezer Stad, authorizatie bekomen hebbende, tot het doen van eene Collecte binnen deze Stad, ter onderſteuning van het nieuw opgeregte Armhuys, en welke Collecte gereguleerd was op Woensdag den 23 Mey 1753. ten overſtaan van de Ed: Groot Agtbaare Heeren Droſſaard, Burgermeeſteren en Vroedſchappen.

En op dat een ieder der Inwoonders dezer Stad, en inzonderheid van de Gereformeerde Religie, zulks bekend mogte wezen, zo is een Memorie van wegens Broederen Diaconen, Zondags te voren van den Predikſtoel afgelezen.

Zynde vervolgens op de voorſchreve 23 Mey, des morgens ten tien uuren begonnen, en de zeſtien Schalen uyt het Weeshuys tot de Collecte gebruykt, en is de Collecte geſchiet door de agt regeerde Broederen Diaconen en Boekhouder, de vier laatſt afgegaane Dia-

Digitized by Google

Diaconen, *Anthonie Swens*, *Pieter van der Kaa*, *Cornelis Bol*, en *Jan Craayveld*, waar by tot adsistentie was verzogt, *Hercules Metman*, *Bastiaan van Meerten*, en *Adrianus van Appelteeren*, te zamen zestien Persoonen, die zig ieder hebben verdeeld twee aan twee in ieder Wyk, om welke wyken alvorens door Broederen Diaconen het lot geworpen was, welke Wyk een ieder waarnemen zouden, en was gevallen, en ontfangen als volgt:

In de twee Schalen op den Langendyk - -	113 - 10 - 0	*Teunis Horneer*, *Martinus Mekern*, Junior.
Op den Kortendyk - -	51 - 17 - 0	*Willem de Looy* *Pieter van der Kaa.*
Op den Appeldyk - -	139 - 11 - 0	*Adrianus Alebeecq*, *Adrianus van Appelteeren.*
Op den Havendyk - -	97 - 4 - 8	*Izaak Rom*, *Bastiaan van Meerten.*
In de Hoogstraat - -	163 - 16 - 0	*Reynier van Krieken*, *Jan Craayveld.*
In de Arkelstraat - - -	92 - 18 - 10	*Barend Berkhuyzen*, *Hercules Metman.*
In de West-wagestraat -	103 - 9 - 6	*Jeremias Daal*, *Casparus van Ysterling*, in absentie van *Cornelis Bol.*
Op de Markt - - -	157 - 14 - 8	*Egbertus van Weelden.* *Anthony Swens.*
Nog in de Schalen gedaan	21 - 0 - 0	
Nog byzonder na dato ontfangen - - - - - -	52 - 10 - 0	
Zo dat den geheelen ontfang is. - - -	*f* 993 - 11 - 0	

VI. HOOFDSTUK.

Van Stads publicque Gebouwen, als Raadhuys, Waag, Kraan, Latynſche School, Doelen, Merkten, en oude voortreffelyke Kaſteelen, enz.

TErwyl de Kerken zyn de Zetels, waar in de Leeraaren Gods Beveelen en Wetten aan 't Volk komen te verkondigen, zo zyn de Raadhuyzen van gelyken de Zetels, waar in de Overigheden van Landen en Steden, aan hunne Onderdanen ook komen bekent te maken, de Burgerlyke Wetten en Beveelen van de Hooge Overigheid, ten beſtwezen der Gemeenten gemaakt, zo dat de Raadhuyzen in rang naar de Geeſtelyke geſtigten volgen.

Wat de oudheid der Raadhuyzen belangt, daar zou dies wegens al veel te onderzoeken zyn, maar zou ons veel te wyd leyden. Dat men de Vierſchaar, en Raadsvergaderingen oudtyds onder den bloten Hemel plagt te houden, is zeker, dog om de ongemakken van regen, wind, enz. te ontgaan, heeft men hier ook wel de Kerken, Portaalen der Kerken, Kerkhoven, enz. gebruykt, en op de Dorpen wierd de Vierſchaar veeltyds onder den lommer van groote Linde Boomen geſpannen, zulks is nog op ſommige plaatſen na den Jaare 1400. in gebruyk geweeſt. Maar vermits het ſpannen der Vierſchaaren, enz. in de Kerken, in 't vervolg der tyden geoordeelt wierd niet te paſſen, heeft men daar toe byzondere Gebouwen beginnen te gebruyken, en met 'er tyd aanzienlyke Geſtigten opgeregt, zo als men in alle onze Steden, ja op ſommige Dorpen ziet, en ieder heeft naar zyn vermogen hier in zoeken uyt te munten.

STADS RAADHUYS.

WAar het eerſte Raadhuys heeft geſtaan, of welk Gebouw in den beginnen daar toe gebruykt is geweeſt, gaat niet zeker, en men vind daar geen duydelyk bewys van. 't Is waar, *Kemp* Bladz. 129. ſchryft 'er met deeze weynige woorden aldus van: *Het Stadhuys ſtond in de Hoogſtraat, daar nu de Huyzen, (of drie Huyzen) van 't Pater Noſter zyn.* En bladz. 253. verhaald hy uyt het kort uyttrekzel van *Aard Kemp*, hoe dat zeker Koopman, *Dirk van Leuven*, omtrent het beginne der Stad, ter plaatſe daar nu het Stadhuys ſtaat, een groot Pakhuys zou gebouwt hebben, langs de Markt, na de Weſt-zyde van 't Kerkhof, waar op ik aangemerkt vinde van een goed Liefhebber, dat de Magiſtraat hier ook eenigen tyd eer het tegenwoordige Raadhuys gebouwd is, haare vergader plaats gehouden hebben. En dat dit Gebouw meer

Digitized by Google

als een gemeen Pakhuys is geweest, blykt duydelyk: want aan de Zuyd-zyde van dit Huys was een plaats met een muur afgesloten, en was van boven met een leyendak overdekt, waar onder de Schalye-dekkers, haare Schalyen of Lyen goed maakten, onder het zelve affpanzel hielden de Wandsnyders ook hunne winkels. En zo *Kemp* schryft, stond 'er in dit Pakhuys ook een Altaar, en wierd veeltyds de eerste Mis gelezen, zo dat het waarschynelyk is, dat het ook een Kapel zal hebben gehad. Dit Gebouw schynt omtrent den Jaare 1436. door de Magistraat in het tegenwoordige Raadhuys verandert te zyn, en *Kemp* schryft 'er Bladz. 254 aldus van: „De „ Ed: Heeren van GORINCHEM, hebben op dit Pakhuys van „ *Dirk van Leuven*, en de Hal (aan de Noordzyde van den „ Toorn, die zy in 't midden daar op stelden) een groote Zaal „ gemaakt, met een vierkante Raadkamer, ook Zolders en een „ Schalyen dak, en aan den Noorder Rooster een Stads Wynkel- „ der, makende onder de Zaal en Raadkamer een Vleesch-hal op ste- „ ne welfzelen". En ter plaatsen daar te voren de Wandsnyders winkels waren geweest; wierd naar den Jaare 1500. een schoone Stads Waag, Woning voor den Kamer-bewaarder, met een heerly- ke groote Raadkamer, en een zyde Kamer voor de Muzikanten gemaakt.

Wat de Vleesch-hal belangt, deze ziet men dat Hartog *Philips* van Bourgonien, Graaf van Holland, en Heer van GORINCHEM, het oude Vleesch-huys of Halle in den Jaare 1436. in een eeuwige Erfpagt over gaf aan de Magistraat van GORINCHEM, zo als uyt deze zynen openen Brief blykt.

„ *Philips*, by der Gratie Gods Hartoge van Bourgonien, van „ Lothryck, van Brabant, van Limborch, Grave van Vlaan- „ deren, van Arthoys, van Bourgonien, Palatyn, van He- „ negouwe, van Holland, van Zeeland, ende van Namen, Mark- „ grave des Heyligen Ryks, Heere van Vriesland, van Salins en- „ de van Mechelen. Doen condt allen Lieden, dat wy om gon- „ ste ende liefde, die wy hebben, ende dragen tot onzer goeder „ Stede van GORINCHEM, ende om dienste wille, die onze goe- „ de Lieden, van onze Stad voorsz. ons, ende onzen Voorvade- „ ren, Graven tot Holland gedaan hebben, ende of 't God wil nog „ doen zullen, der zelver onzer Stede gegeven ende verpagt heb- „ ben, geven ende verpagten met dezen Brieve, tot eenen eygen „ eeuwiglyk ende erfelyk, gedurende onze Vleesch-huys ende Hal- „ le tot GORINCHEM, met zynen toebehoren, alzo groot ende „ alzo kleyn, zo als dat op deze tyd gelegen is, tusschen den Kerk- „ hof aan d'een zyde ende den Markvelde aan d'ander zyde, strek- „ kende langs den Kerkhove ende Marktvelde voorsz. tusschen de „ twee Straten, die tusschen de twee Roosteren gaan, voor die „ somme van twee ende eenen halve Troys Mark synen Silvers „ 's Jaars, te betalen ende kommer vry te leveren, op onze voorsz. „ Stede coste, onzen Rentmeester ons Lands van ARKEL, die in „ der tyd wezen zal, alle Jaar op *St. Peters* dag, *ad Cathedram*, „ in de Lenten. Onder deze Voorwaarden, dat onze voorsz.

Digitized by Google

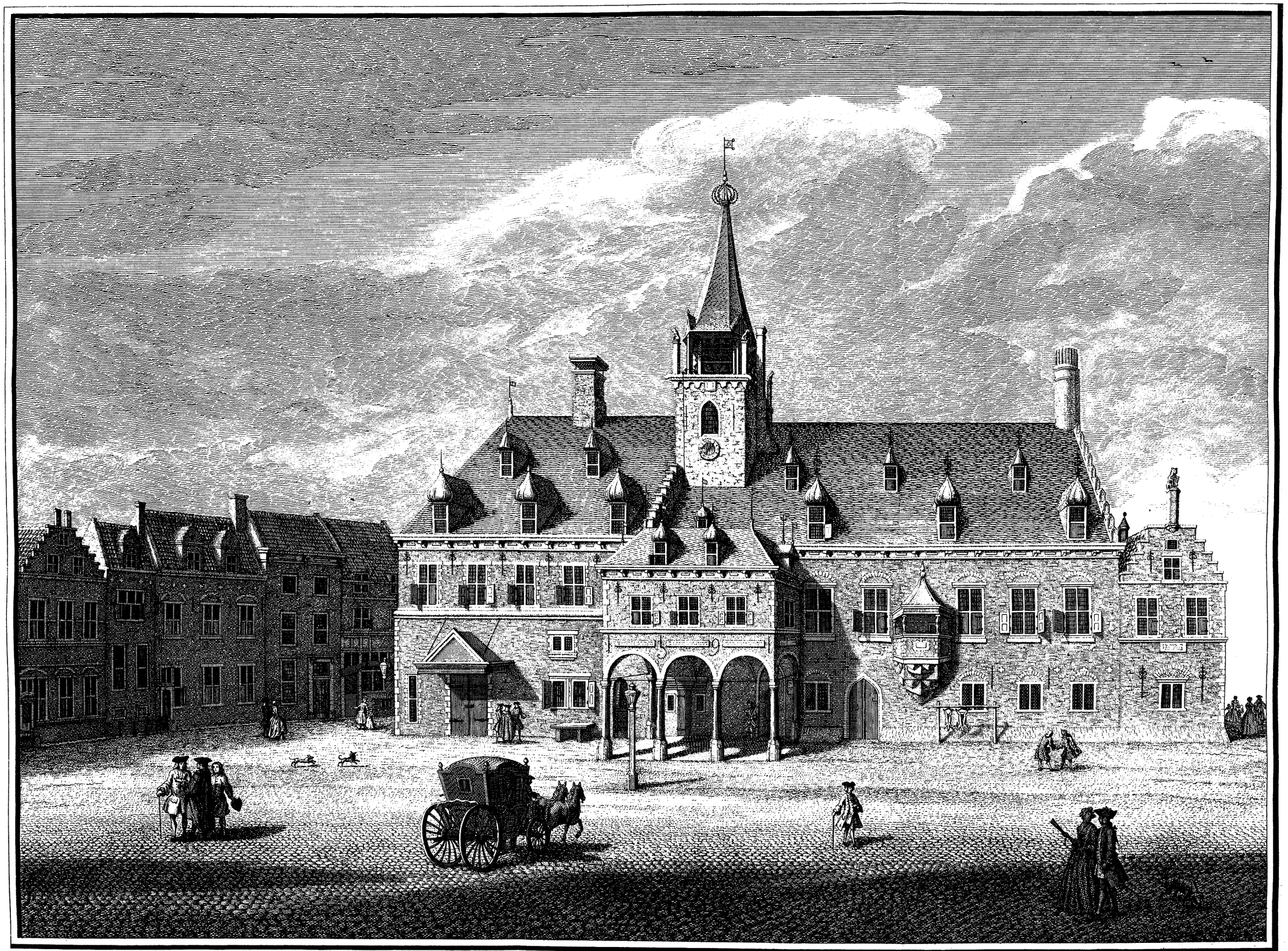
„ Stede des Vleesch-huys ende Halle voorsz. zullen doen timme-
„ ren ende opmaken tot haares zelfs coste, na dat zy vermogen,
„ ende hen goedtdunken zal. Ende wat zy daar op, aan, of in
„ timmeren ende maken zullen, dat zal komen ende wezen tot
„ oirbaar ende nuttigheid van onzer Stede voorsz. zonder dat wy
„ of onze nakomelingen, Graven tot Holland voorsz. iet daar af
„ hebben of ons eenig recht daar aan vermeten zullen ten eeu-
„ wigen dagen, uytgescheyden dat wy hebben, ende aan ons hou-
„ den zullen, onze Pagte van het Silver voorsz. met die helfte van
„ die Excysen, die wy nu daar af hebben, ende onze voorsz. Ste-
„ de, dat ander deel hebben. Ende om dat wy immers willen,
„ dat onze Stede voorsz. in den voorsz. Pagte ende gifte wel ver-
„ zekert, ende gehouden zal blyven, ten eeuwigen dagen, zo heb-
„ ben wy bevolen ende gemagtigt, bevelen ende magtigen tegen-
„ woordelyk met dezen onzen openen Brieven, onzen lieven Ne-
„ ve ende getrouwen *Jacob* Heere van Gaasbeke, Drossaard ons
„ Lands van ARKEL voorsz. van onzer wegen, ende in onzen
„ name onzer voorsz. Stede over te geven, den vryen eygendom
„ van den Vleesch-huyze ende Halle voorsz. ende hem daar af doen
„ alzulke overgifte ende overdragte voor onze Schepenen van GOR-
„ INCHEM, als men van Erve schuldig is te doen met rechte.
„ Ende des onze voorsz. Neve in die overgifte van den eygendom
„ van den Vleesch-huyze ende Halle voorsz. doen zal, dat zullen
„ wy kennen ende houden van zulker weerde ende magte gelyk
„ of die by ons zelfs hand ende monde gedaan waar. Ontbieden
„ daarom ende beveelen onzen Rentmeester ons Lands van AR-
„ KEL, die nu is, of andere onze Rentmeesteren die in tyd we-
„ zen zullen, dat zy onzer voorsz. Stede dat Vleesch-huys met
„ der Halle voorsz. zo als dat gelegen ende voor bepaalt staat, ruste-
„ lyk ende vredelyk laten houden, bezitten ende gebruyken met
„ alle nuttigheden ende renten, vervallen ende profyten, als nu
„ daar toe behoren, of namaals behoren zullen, zonder hen eeni-
„ ge hinder of moelykheden daar aan te doen, boven onzen Pagte
„ ende Excysen, voorts verklaart in eeniger maniere, ende des niet
„ en laten, want wy 't alzo gedaan willen hebben. In oirkonde
„ dezen Brieve bezegelt met onzen Zegel hier aan gehangen, ge-
„ geven op den vierden dag in January, in 't Jaar ons Heeren duy-
„ zend vier honderd zes en dertig, na den loop van onzen Hove.
„ Onderstont. By Mynen Heere den Hartoge Grave van Holland,
„ en getekent. *Vrieze.*

Terwyl hier van de Pagt van 't Vleesch gesproken word, zo vind ik het volgende daar van vermeld, van een Rund een grootje, van een Varken een half grootje, van een Schaap een vierdedeel van een grootje, en van een Lam een agtste van een grootje.

Dit Gebouw dan met 'er tyd tot een deftig Raadhuys gemaakt zynde, is met veele aanzienelyke Kamers en Vertrekken voorzien, al waar de Magistraats Persoonen hunne vergaderingen houden. De uytwendige gedaante kan den Leezer in de nevensgaande Aftekening zien.

Het

Digitized by Google

Het STADHUIS, WAAG en VLEESCH-HAL, te GORINCHEM.

Teunis Horneer excudit, 1755.

J. C. Philips fecit, 1754.

Digitized by Google

Digitized by Google

Het Raadhuys beſchreven hebbende, zo dunkt my redelyk nu iets van de Magiſtraats Perſoonen te melden, dog deze Stad heeft met haare nabuuren dit gemeen, dat ons het regte blyk der aanſtellinge en Perſoonen niet en blykt, hoewel het zeker genoeg is, dat van den beginne af dusdanige Perſoonen zyn geweeſt, welke het Stads beſtier waargenomen hebben. Het oudſte beſcheyd dat wy van Schepenen vinden, is van den Jaare 1313. omtrent de tachentig Jaaren naar de ſtichtinge der Stad. Schout en Burgermeeſteren komen ons nog veel later voor; maar het is zeker dat het regte berigt daar van, mede in de windzels der vergetentheid opgerold is, en het oudſte berigt dat ik van Schout en Burgermeesteren vinde, is in een Handveſt van Heer *Otto van Arkel*, in den Jaare 1382. aan die van GORINCHEM verleent, (het oudſte Handveſt dat ons bekent is) in het XIX. Artycul van dit Handveſt ſtaat aldus: „ Iemand recht, den Rechter eyſt vreede, hy geeft „ geen gehoor, verbeurt vyf en veertig Schellingen". Dat door het woord Rechter hier den Schoud word verſtaan is buyten tegenſpraak, en wegens Burgermeeſteren ſtaat in het LI. Artycul aldus: „ Jaarlyks als men Schepenen Eed, zal men twee Burger„ meeſters zitten, en de Heer zig beraden met de Gerechte oud „ en nieuw". Een duydelyk bewys dat op dees tyd, en al voor dees tyd, beyde deze Ampten te GORINCHEM in wezen zyn geweeſt, en meene het genoegzaam zeker te zyn van den beginne der Stigtinge, hoewel de naam van Burgermeeſter toen gemeenlyk voor Raadsman geboekt ſtaat.

Het aanſtellen der Magiſtraat, ſtond in den eerſten by de Heeren van ARKEL, welke zulks met goedvinden der Regeeringe quam te doen; maar na dat GORINCHEM onder het gebied der Graven van Holland quam, en de Graven daar hunne Droſſaarden ſtelden, wierd dit vergeven der Ampten, aan hun over gelaten; maar in den Jaare 1652. den 25 van Auguſtus, is door eene byzondere vergunning van Haar Ed: Groot Mogende zulks aan de Magiſtraat over gegeven, zoo als in de Lyſt der Magiſtraats Perſoonen nader vertoond zal worden. Ik zal hier wegens Stads Ampten en Magiſtraats Perſoonen, uyt een oud Handveſt van de Heer *Aard Kemp Jacobsz.* een net verhaal den Leezer mede deelen, waar uyt hy een volkomen berigt zal vinden, en zelfs tot de Gildens toe, en is van dezen inhoud:

Extract uyt *Aard Kemp Jacobz.*

met de hand geſchrevene Chronycque, der Stad GORINCHEM, en den Lande van ARKEL, Folio 281, hoe dat GORINCHEM van ouden tyden, en van den beginne is geregeerd geweeſt.

„ TEn eerſten zyn die Edele Heeren van ARKEL, Fundateurs en Heeren dezer Stad GORINCHEM, en den Lande van ARKEL geweeſt, ende die Mogende Heere *Otto*

„ van

„ van ARKEL, in het eerſte Artycul zynder Handveſten en Rech-
„ ten der Stad GORINCHEM, gegeven zegt, dat deze Stad
„ het regte Hoofd ende Maalſtad is ende wezen zal, van alle za-
„ ken, die onder ons in den Schependom van GORINCHEM
„ geſchieden ofte vallen mogen, voor onze Schepenen tot GOR-
„ INCHEM te recht zullen ſtaan, en recht begeeren, daar zyze
„ hem bevroeden konnen, dit confirmeert *Willem van Beyeren*,
„ als Grave van Holland en Heere van ARKEL, in zynen eerſten
„ Brief in 't eerſte Capittel, van gelyke alle navolgende Heeren,
„ behoudens nogtans altyd die Heer van den Lande zyn hoogheid
„ en geregtigheid.

„ Deze Edele vermogende Heeren van ARKEL, alzo zy op ver-
„ ſcheyde plaatſen veele diverſe Heerlykheden hadden, en overal
„ zelver niet preſent mogten wezen ende regeeren, ook veeltyds
„ in vreemde Landen reysden ende Oorloogden, als in andere
„ 's Lands affaires, hebben van begin aan en altyd geſtelt haar
„ Droſſaarden, die zy daar toe Eedtden, en commiſſie gaven, om
„ in haarlieder abſentie ofte preſentie, in haaren name, die Stad,
„ ende den Lande van ARKEL te berechten als Hoofd-Officier,
„ ende getoont hebbende zyn opene ende bezegelde Commiſſie
„ doet ook den Eedt in handen van de Wet.

1. Van 't Officie van den Droſſaard.

„ Zyn Officie is, die Gemeynte en onderzaten in vrede te hou-
„ den, ende die Quaatdoenders te doen vangen, en by de Heeren
„ Schepenen te doen examineeren, ontſlaan ofte verwyzen, ende
„ die ſententien ter executie te ſtellen, zo in Civiele als Crimineele
„ zaken, Rekeninge daar van zynen Heere te doen, die Heylige
„ Kerken in haaren rechten te houden, zynen Heere in alles ge-
„ trouw te zyn, en zyn Eere voor te ſtaan, ende het profyt van
„ de Republycq ende die gemeene welvaart te zoeken, recht te
„ doen naar uytwyzen 's Lands rechten, ende in haaren rechten
„ te houden en ſterken, breder vermogens haar Commiſſie.

2. Van deszelfs Stadhouder.

„ Welken Droſſaard ook mag ſtellen by voorgaande verzoek en-
„ de conſent van Burgermeeſteren, Schepenen, Oude en Nieuwe
„ Raad (nu de Vroedſchap) eenen Stadhouder, die in zyn ab-
„ ſentie zyn Officie bedienen mag, die ook den Heere Droſſaard,
„ ende de Stad, ende den Lande Eedt van getrouwigheid zal doen,
„ ende van allen Boeten, Emolumenten en Vervallen zynen Heere
„ goede Rekening zal doen, breder vermeldens zyne Commiſſie.

3. Van 's Heeren Dienaars.

„ Den Droſſaard ende Magiſtraten, mogen ook zetten vier 's Hee-
„ ren Dienaars ofte Conuyvers, die de geinventariſeerde goederen
„ van de gecondemneerde bewaren in civile zaken, en ook vermogen
„ den Droſſaard ofte zynen Stadhouder in de Arreſten, ende ap-
„ prehenſien die zy doen te helpen, en ook de gevangenen voor
„ 't Recht te brengen, eerſt gedaan hebbende den Eedt voor den
„ Droſſaard en Magiſtraten, dat Officie is van ouds bediend ge-
„ weeſt by de Gerechts Bodens, die mede 's Heeren Boden waren,
„ tot ontrent den Jaare 1574 of 1575.

4. Van den Clerk in Crimineel.

„ Den Droſſaard vermag ook te zetten eenen gezworen Clerk in
„ de Crimineele zaken, die zyn Rekeningen voert, ook op 't exa-
„ mineeren van de Gevangenen, ſchryft haar belydeniſſe &c. doen-

„ de

Digitized by Google

„ de Eedt dezelve Stad, in handen des Ed: Heere Drosſaard.
„ Van gelyken eenen gezworen Cipier, die de Gevangenen in hechten bewaart. 5. Van de Cipier.

„ Dezen Droſſaard is ook Caſteleyn ende Capiteyn van der Stede ende Kaſteele tot GORINCHEM, heeft ook de authoriteyt, van ouds in den naam van den Heere van den Lande, Jaarlyks te verſtellen de Weth, ende te ſluyten die Rekeninge van der Stede, dat Caſteleynſchap ende Capiteynſchap bedient hy, als wezende een Frontier-Stad tegens Gelderland. Den Drosſaard is mede Casteleyn.

„ Hy is ook Opper-Dykgraaf 's Lands van ARKEL, ende den Lande van GORINCHEM, wiens Officie is te berechten van alle materie van Dyckagie ende des Lands zaken betreffende; Hy mag tot aller tyd by rade der Hooge Heemraders, den Hoogen Heemraad af en aan zetten na zyn goed dunken, hy heeft zeven Hooge Heemraden, eenen Clerk, ende een Dyk-bode, heeft ook hooge jurisdictie in en op de Dykagien. Dit Officie van Dykgraaf heeft bedient by Hartog *Reynold van Gelre* tyden, als Heere van ARKEL, den Schout van GORINCHEM als daar ſtaat in zyn Handveſt der Stede ende Lande gegeven Anno 1409. in 't vyfde Capittel, dat onzen Schout van GORINCHEM ſchouwen zal op den hoogen Dyk, binnen den Schependom van GORINCHEM, gelyk als gewoonlyk heeft geweeſt, ende naar oude herkomen. Dit confirmeert Hartog *Willem van Beyeren*, Grave van Holland, als Heere van ARKEL niet, maar verhaalt dat den Droſſaard 's Lands van ARKEL, die in der tyd wezen zal, binnen den Schependom van GORINCHEM ſchouwen zal op den Dyk, gelyk als gewoonlyk is geweeſt, en naar oude herkomen &c. Nogtans in 't Jaar 1456. doen die Heere van *Gaasbeek*, Heer en Regeerder was des Lands van ARKEL, van ons genadige Heere van Bourgonien wegen, en als doen Droſſaard was Jonkheer *Hendrik van Sevenbergen*, doen was Schout en Dykgraaf *Hendrik van Aſſenbroek*. Maar Anno 1547. die Grave van Egmond, als bezittende 't regt van het Droſſaardſchap en Wet te verſtellen, met allerhande andere Officien (den huyze van Egmond by een Pillegif gegeven) heeft den Raad zelver verzet, met die Kerkmeeſters, Heylige Geeſt Meeſters, Gaſthuys Meeſters, en Manhuys Meeſters, ende als doen voor het geheele Gerecht geſchonken ende geëedt *Pieter Kalf Adriaanz.* als Dykgraaf 's Lands van ARKEL, met alle profyten en emolumenten daar toe dienende zyn leven lang, ende anders niet. Den Drosſaard is ook Dykgraaf 's Lands van Arkel.

„ Dat Schout Ampt van den Schependom van GORINCHEM is van ouden tyden gegeven, by den Heere van den Lande, ofte van hem gekogt om een penſioen 's jaars, tot dat *Willem van Beyeren* den 25ſte Grave van Holland, die men noemden den *Dullen Willem*, in eenen bezegelde Brief, dat met het Secretariſchap gaf de Stede van GORINCHEM, van welken Brief, na zyn doodt, het Hof van Holland weynig hielt, alzo hy door krankzinnigheid, om een ieder te believen gaf dat zy verzogten. Maar in den troubel tyden d'Anno 1586. of daar ontrent, heeft dezen Brief voor goed gekent geweeſt, ende die Stede daar uyt Van het Schout Ampt.

Digitized by Google

„ eenige zaken aan haar verkregen. Zyn Officie ende Eedt is, dat
„ hy de Stad van GORINCHEM, ende allen den geenen die in
„ den Schependom van GORINCHEM woonen, recht ende juſti-
„ tie doen zal, naar inhoud der Handveſten, ende die vonniſſe
„ zo in Crimineele als Civile ter executie te doen ſtellen, en hen
„ ook gelyk te doen, en mede de eerſte zitplaats by de Sche-
„ penen, als zy over de Proceſſe en Vonniſſe zitten, gegeven
„ wordt. Dezen Schout mag houden eenen Subſtituyt, die den
„ zelven Eedt moet doen. Hy heeft ook zeven Heemraden, eenen
„ Clerk, en eenen Bode, om den Banne van GORINCHEM te
„ beſchouwen, op alle Wegen, Weeteringen en Waterſchappen,
„ daar van alle de boeten aan hem vervallen, hy vermag met Sche-
„ penen, en ook met zyn Heemraden alzulke Ordonnantien en
„ Statuten te maken, die naar gelegentheid der tyd, die Stad, en-
„ de den Lande nut ende Profytelyk zyn, ende dezelve ter exe-
„ cutie te ſtellen, ende te beſchouwen naar den Rechte van den
„ Lande.

Van Schepenen. „ Ook zet men alle Jaar zeven Schepenen, als Hartog *Reynold*
„ *van Gelre*, als Heere van ARKEL in zyn Handveſt verhaalt, des
„ naaſten Dingsdag na *St. Pontiaan* in January, en dat is van ouds
„ gewoonlyk geweeſt, zo hy ſchryft in zyn twaalfde Articul, te
„ weten die afgaande ſtemmen elk dubbel getal, de welke in haar
„ Vergaderinge overzien hebbende, ſtellen in 't geſchrift veertien
„ die by haar de meeſte ſtemmen hebben, ende dat dubbeld ge-
„ tal leveren zy den Heere Droſſaard, die in den naame van den
„ Heer van den Lande, daar uyt kieſt zeven, die voor dat jaar
„ dienen zullen, en verdaagtze tegens den voorſz. dag, om te
„ komen doen haaren Eedt, te zitten als Schepenen dat Jaar, op
„ pœne van honderd goude Realen aan den Heere te verbeuren,
„ en den Heere Droſſaard Eedt dezelve, recht te turygen, recht
„ te wyzen, recht te zegelen, naar inhoud der Privilegien en Hand-
„ veſten, ende volgende haar vyf zinnen &c. Ende dat is zo wel
„ in Crimineele als Civile zaken, ende hebben, ende exerceren,
„ alle hooge, middelbare ende lage jurisdictie, ende vermogen in
„ groote wigtige zaken den afgaanden Raad tot haare hulpe ne-
„ men, ook om Conſultatie trekken.

Van Burgermeeſteren. „ Die Schepenen geëedt zynde voor die gemeynte, vertrekken
„ in de Raadkamer, daar die Heer ofte Droſt in 's Heeren plaat-
„ ze met den ouden afgaande Raad, en den nieuwen geëeden Raad,
„ en Schepenen, kiezen en zetten twee Burgermeeſteren, die dat
„ Jaar voor Burgermeeſters wezen zullen, ende hebben het ordi-
„ nis beleyd en gebied in alle Polityque zaken, zo wel die admi-
„ niſtratie van Stads goederen, en inkomen, als den welſtand ende
„ bewaringe de Stad betreffende, ende deze worden by den Heere
„ Droſſaard geëedt, dat zy die Stad in haar regten zullen helpen
„ houden, naar inhoud der Handveſten, en haar vyf zinnen. Wel-
„ ken Droſſaard ende twee Burgermeeſteren, zyn in der Oorlogen
„ beleyders van de Burgerye, en waar die voorgaan, doen de Bur-
„ gers Eedt haar te volgen.

Van de Bodens. „ Die Heer ende Schepenen hebben ook vier wetagtige knapen
„ als

Digitized by Google

„ als Hartog *Reynold* zeyd in zyn twaalfde Artykel tot Boden die
„ zy Eeden, dat zy recht doen zullen en tuygen, rechte weeten
„ ende daginge doen zullen, naar inhoud der Handveſten ende die
„ zal onze Stad 's jaarlyks kleden, als gewoonlyk is geweeſt, ende
„ Heer *Otto van Arkel* zeyd in 't vyfendertigſte Articul, ende Har-
„ tog *Willem* in den eerſten Brief in 't twee en veertigſte Articul,
„ dat onze Boden 's jaarlyks haar Roeden nederleggen zullen, op
„ den dag dat wy ons gerecht verzetten, ende niet weder aanvan-
„ gen voor wy 't haar beveelen.

Van de ouden en nieuwen Raad.

„ Dezen voorſz. Droſſaard, en twee Burgermeeſteren, met die
„ zeven Schepenen, die des jaars voorleden gedient hebben, en-
„ de d'andere zeven Schepenen in der tyd dienende, hebben van
„ ouds geweeſt een Collegie van den ouden ende nieuwen Raad
„ van der Stad, die in alle gewigtige zaken beraadſlaagt hebben tot
„ nut ende oirbaar, der voorſz. Stad GORINCHEM.

Van 't Collegie van de Vroedſchap.

„ Tot dat in den Jaare 1557. daar van by den Koning *Philips*
„ van Spangien onzen Landsheere gemaakt is een Collegie van vyf
„ ende twintig Perſonen, die men noemd de Vroedſchap, (boven
„ het Collegie van Burgermeeſteren ende Schepenen) van de ryk-
„ ſte, notabelſte, bequaamſte ende vreedſamigſte van de Steden,
„ daar uyt de twee Burgermeeſteren gekoren worden, en ſommi-
„ ge Schepenen, waar van den Caſteleyn ende Droſſaard het hoofd
„ ende die vyf ende twintigſten is, omme die zaken ende laſten
„ der zelver Stede in raade ende dade te helpen derigeren, ende
„ dragen tot ontlaſtinge van de andere Regenten, volgens den Oc-
„ troye van den 28 Septembris 1560. en adviſeeren van alle zaken
„ concerneerende den ſtaat van den Lande ende Stad, en 't zelve
„ wordt by de gantſche Burgerye gevolgt zonder oppoſitie.

„ Dit voorſz. Collegie Eedt ook eenen Clerk van de Vroedſchap,
„ waar van den eerſten is geweeſt *Splinter van Voorn Cornelisz.*

Van de vyf Theſauriers.

„ Den Heere Droſſaard vermaant 's jaarlyks die Burgermeeſteren
„ en Schepenen te nomineeren, op den 28 Aprillis dubbelt getal
„ van vyf Theſauriers, uyt die vyf Wyken van de Stad, van de
„ notabelſte ende oirbaarlykſte Perſonen, die regeeren zullen eer
„ lyk ende deugdelyk die goederen ende inkomen van der Stad,
„ daar van den Droſſaard vyf Eeden zal voor den Gerechte, en
„ doen geloven, voor hem ende Gerechte oude ende nieuwe, Ryk-
„ dom, Vroedſchap ende gemeente van GORINCHEM, goede
„ ende getrouwe Rekeninge ende bewys doen zullen van der Ste-
„ de goeden, daar van het een Jaar twee, ende het ander Jaar drie
„ vernieuwt zullen worden, volgende den elfden Articul van Har-
„ toge *Carels van Bourgonien* Handveſte, van dato den twintigſte
„ Maart 1458. Deze oude Ordonnantie is gecontinueert tot den
„ 26 July 1516. dat by de Commiſſariſſen van den Hove van Brus-
„ ſel, van wegen den Prince van Spangien *Carel de Vyfde* geëedt
„ zyn twee Theſauriers, als *Jan Vink Jansz.* en *Hendrik Zeemſchoen-*
„ *maker Jansz.* met ordonnantie dat jaarlyks te vervolgen, welke
„ Theſauriers zullen wezen nog van den Gerechte, nog in eenige
„ andere Officien binnen GORINCHEM, ende ontfangen die Ste-
„ de inkomen, geen reparatien mogen doen boven de zes gul-

Van de twee Theſauriers.

Digitized by Google

„ dens, zonder beteykende ordonnantie van de Wet, en daar by
„ quitantie, ende alle jaars rekeninge te doen voor den Heer en
„ Gerechte.

Van den Thesaurier en Fabrycq

„ Op den 21 February 1560. is deze Stede een Instructie gegeven, waar naar die Regeerders, Burgermeesteren, Thesauriers, Schepenen, en Vroedschappen, haar zouden hebben te reguleeren, daar inne geordonneert is, dat den oudsten Thesaurier, alleen hebben zal den geheelen ontfang ende uytgaaf van de Stad, ende de jongste zal wezen Fabrycq dezer Stede.

Van den Secretaris.

„ Het Secretarisschap dezer Stede, is van alle oude tyden by den Heere van den Lande verleent ofte verpagt geweest, dan daar naar by den Brief van Hartoge *Willem van Beyeren*, den dullen Grave, deze Stede gegeven als voorsz. staat. Dezen doen den Eedt pertinent Boeken ende Registers te houden, regt te schryven by Schepenen, ende by aanbrengen van Schepenen naar haar vyf zinnen, ende mag dezen een ofte meer Clerken houden tot gerief van de Gemeynte, nogtans dat alle Acten, Brieven, Copyen van Schepenen Brieven, by den Secretaris zelfs geauthorizeert, en geteykent zyn, volgens het Placaat van de K. Mt. van den . . . . .

Van den Penfionaris.

„ Deze Stede heeft ook van ouds een Pensionaris gehad, die op 't Pensioen van de Stad diende, een Man van goede geleerdheid en verstand, die men dede komen by den Raad in gewigtige zaken om mede te beraden. Ook den zelven alleen ofte beneffens eenen Burgermeester ofte een uyt den Raad, geinstrueert zynde te zenden op de Vergaderinge van de Steden ten Hove, ofte om iet te solliciteeren voor die Steden, en op der Stads kosten, maar deze Ordonnantie is by den Koning *Philips* van Spangien, onzen Landsheer niet goed gevonden, maar geordonneert dat men om te schouwen die grote gagien en Pensioenen der Stede, ende overmits die zelve Steden dikwils bedient worden by vreemde Pensionarissen, die de gelegentheid en staat van de Steden niet te regt kennen, dat men van doen voortaan op alle Vergaderinge van de generaale Steden, uyt elke Stad zoude Committeeren twee ofte drie na de groote der zelver Steden van de Principaalste Raden, ofte Vroedschappen, die de gesteltheid elk van haar Stad best bekent is.

Van de Kerkmeesters Gasthuysmeesters H. Geest meesters Bagyne meesters Laproos meesters Wees meesters Pesthuis meesters oude Vrouwe meesters en H. Geest Kinderen Vaders.

„ Deze voorsz Overste Magistraten, maken ook by haar zelven alle jaars ende geven onder die Gemeynte op den 28 Aprillis deze Officien. Als Kerk-meesters, Gasthuys Meesters, Heylige Geest Meesters, Manhuys Meesters, Bagyn Meesters, Laproos Meesters, Weeshuys Meesters, naar ouder gewoonte, en nu van nieuws Pesthuys Meesters, Vaders van 't Oude Vrouwen Huys, en Vaders van de Heylige Geest Kinderen, die men noemt Vondelingen, waar van den Oudsten in dienste, dat jaar 't Boek van den ontfang ende uytgaaf voert, ende die Rekeninge daar af doen voor den Heere Drossaard en Magistraten.

„ En plegen in deze Steden te geschieden veel schoone deylinge, by diverse eerlyke Lieden daar toe gemaakt, als by de Kerkmeesters in de Parochie Kerk, by de Gasthuys Meesters en Heylige

Digitized by Google

„ lige Geeſt Meeſters in de Heylige Geeſt Capelle, ende nog aan
„ Linnen en Wollen, ook voor ſommige Altaren in der Kerke tot
„ den Jaare 1572 toe.

„ Deze voorſz. Stad heeft van ouds ook gehad drie Collegien Van de
„ van Schutteryen, daar inne altyd van de treffelykſte, eerlykſte Schutte-
„ ende vreedzamigſte van de Burgerye in ontfangen worden. Als ryen,
„ *St. Sebaſtiaans* Schutterye, hanterende den Fliertsboge. Die ou- van St.
„ de Schutterye hanterende den Voetboog. Ende de jonge Schut- Sebaſti-
„ terye, hanterende de Handbuſſche, de oude genaamt *St. Joris* aan, St.
„ Schutterye, en die jonge *St. Chriſtoffels* Schutterye, die elk had- Joris,
„ den eenen Koning, met heerlyke halsbanden, Papegayen en an- St. Chri-
„ dere koſtelykheden. Ook vier Coneſtabels, vier Lieutenants elk, ſtoffels.
„ ook elk eenen Vendrig, elk eenen Schutsknegt, ook op haare
„ Koninglyke Feeſten, als zy om eenen nieuwen Koning ſchoten,
„ allerhande andere Officieren tot haar Hof nodig, ende dan hiel-
„ denze elk drie dagen open Hof met groote magnificentie, ende
„ wat boeten in dier tyd binnen de Stad voorvielen, quamen niet
„ den Heere Droſſaard, maar haaren Koning en tot zyne Tafel.
„ In tyd van Vrede waakte die Borgerye, zo zy woonden met ſtra-
„ ten, in der Oorloge waakte deze drie Schutteryen met beur-
„ ten of maandſchutten. Zy verſterkten de Juſtitie van den Hee-
„ re, zy togen uyt met den Heere, en Burgermeeſteren, daar het
„ van noden was, die oude Schutten in voorleden tyden te paer-
„ de, maar de andere te voete, zy hadden ſchoone Privilegien
„ van ſommige Heeren, als Hartoge *Johan van Beyeren*, die jonge
„ Schutten van den Keyzer *Carel de Vyfde*, die oude Schutten van
„ zyn Excellentie den Prince van Orange Grave *Willem van Nas-*
„ *ſau*, zaliger Memorie. Zy droegen haar coleuren van Schutter
„ Tabberden, elk met het Zilver op haare mouwen, deze voorſz.
„ drie Confrateryen hielden elk haar maandſchutten, in 't ſchieten
„ des Zondags, in 't teeren, in 't offeren op haar Feeſtdagen, al
„ volgende haar Brieven ende Ordonnantien, heerlyk om te aan-
„ ſchouwen, *St. Sebaſtiaans* Schutterye is in voorleden tyd afgezet
„ en bedankt, overmits zekeren dienſt by haar in 't Convoyeren,
„ en geleyden van eenige groote Heeren, dat het Hof mishaagde
„ en qualyk nam. De andere twee zyn nog tegenwoordig in we-
„ zen.

„ Deze Stad GORINCHEM ende derzelver Burgeren, is ontrent Van de
„ den Jaare 1589. verdeelt in Quartieren, by den Heere Droſſaard, agt Bur-
„ Burgermeeſteren, Schepenen, en Raad, en gemeene Vroedſchap ger Ca-
„ der zelver Stede, onder agt Capiteynen, agt Lieutenants, agt pitey-
„ Vendrigs, die te gebieden hebben, met andere haare Sergianten, nen.
„ Adelborſten, Landspaſſaden, en Rotmeeſters, over die Wagten.
„ Waar van den Ed: Heere Droſſaard Collonel is, ende dit waren
„ die eerſte agt Capiteynen van der Stad, *Hendrik Vink Cornelisz.*
„ *Jan van Groenveld Pietersz. Gysbert Jozephsz. Jooſt van Schra-*
„ *gen Pietersz. Matthys Boek Fransz. Pieter van Heusden Jansz.*
„ *Dominicus van Doorn Dirksz.* en *Aard Blommert Aardsz.* vol-
„ gende dit veers:

Digitized by Google

Vink in 't Veld, Scheer en Schragen, Kennip en Vlas, Doorn en Blom. Dit zyn d' eerſte agt Capiteynen van Gorinchem.

„ Deze hebben haar Ordonnantie, waar naar te reguleeren, ook „ haaren Provooſt en Knegts ende Schryver, en vergaderen ter „ week eenmaal, zyn ook verbonden aan de Hooge Overigheid, „ van haar Magiſtraten te trekken, met haar Vendels des noods „ zynde, en opontboden zynde andere Steden, Caſteelen, Schan„ ſen ende Forten te bewaren tot der Hooge Overigheid koſten, „ daar voor die Steden jaarlyks trekt het waargeld. Ende deze „ Stad heeft ook eenen Wagtmeeſter, en eenen Lieutenant.

't Regiment in 't Land van Arkel by Oorlogen.

„ 't Land van ARKEL heeft yder Dorp behalven haare Schou„ ten en Heymraden, die 't Land dienen, ook elk Dorp eenen „ Capiteyn, eenen Lieutenant, Sergianten en Trommelſlagers, en„ de eenen Wagtmeeſter Generaal om te waken, elk op zyn ge„ zet geweer tegens den Vyand, in de geordonneerde Schansſen, „ Wagthuyzen, en Reduyten, volgende de Ordonnantie daar op „ gemaakt.

Van de Stads Gilden en de Ambagten.

„ Deze Stad heeft ook de naarvolgende Gilden van Ambagten, als

„ Groote Schippers.
„ Kleyne Schippers.
„ Laken Verkopers.
„ Kleermakers.
„ Weevers.
„ Speldemakers.
„ St. Eloy, Smeden, Slootma„ kers en Koperſlagers.
„ Kuypers en Hoepmakers.
„ Schoenmakers.
„ St. Nicolaas Gild ofte Kramers.
„ Bakkers.
„ Brouwers.
„ Tappers en Hegtappers.
„ Vleeſch-houwers.
„ Barbiers.
„ De Drie-Koningen ofte Tim„ merluyden Gilde.

„ Deze voorſz. Gilden houden alle Jaar met conſent van den „ Heere Droſſaard eenen Teerdag en byeenkomſt, ook morgen„ ſpraak ofte vergaderinge der Gildebroederen, waar inne zy die „ abuyzen der Gilden rigten, ook heeft elk Gild alle Jaar ofte ten „ twee ofte drie Jaaren twee nieuwe Deekenen, die dan dienen, „ met nog ander twee oude daar aan gebleven, de welke haare „ Rekeninge doen van der Gilden inkomſten, boeten en voorval„ len voor haare Gildebroeders ofte oude afgegaane Deekens.

Van der Jeruzalems ende Romeynen Gild.

„ Heeft als nog een Confraterie ofte Gild van *St. Pieter* en *Pau„ wels*, genaamt de Romeynen, waar onder mede zyn die te Jeru„ zalem geweeſt hebben, die jaarlyks op *Petri* en *Pauli* dag by een „ komen, en op haaren Altaar (als ook alle andere Gilden hadden) „ gingen Offeren, ende daar naar te zamen teeren, al volgende „ haar Gilde Brieven. In welk Collegie Anno 1610. doen ik dit „ ſchreef waren eenen *Pieter Alardsz.* Jeruzalems Heer, en zoo „ in de Stad, als in 't Land van ARKEL ontrent dertig Romey„ nen.

Van den Stadts Doctor, Apothecker,

„ Deze Stad heeft ook ende houd gegageert eenen Doctor in de „ Medicyne, eenen Apothecaris, ende eenen Barbier ofte Chirur„ gyn Meeſter, deze doen Eedt (met ook vier ofte vyf Vroed-

„ vrou-

Digitized by Google

„ vrouwen) voor den Droſſaard en Magiſtraten. Ook eenen Or- Chirur-
„ ganiſt, Schoolmeeſter, Kamerbewaarder, Boomſluyters, Portiers, gyn,
„ twee lopende Bodens met Stads Buſſche ofte Wapen, en veel Vroed-
„ meer andere hier niet genoemt. vrou-
„ Zyn ook geſalariëert ende gegageert die twee Burgermeeſteren, wen;
„ zeven Schepenen, den Secretaris, die Theſauriers, den Penſio- Orga-
„ naris en ook de Bodens. niſt,
School-
meeſter;
Kamer-
bewaar-
der,
Boom-
ſluyters
en Poor-
tiers.

Het verhaal dat *Aard Kemp* doet wegens de Droſſaards, die by tyden van de Heeren van ARKEL zouden geweeſt zyn, moet wel worden verſtaan, dat hier door Droſſaard, zeker Hoofd Officier, die by afweezen van de Heeren van ARKEL, het opper gezag quam te bekleden te nemen is; en *Hendrik Kemp* zeyd ook wel duydelyk, dat hy geen Droſſaarde vermeld vind, voor den tyd dat GORINCHEM onder de Graven van Holland gekomen is. En het Handveſt van Heer *Otto van Arkel*, van den Jaare 1382. aan de Stad GORINCHEM verleend, maakt wel gewag van alls Stads Ampten, ja tot Bodens Ampt toe, maar van den Droſſaard word geen gewag gevonden, welke nogtans op de eerſte plaats zou behoren te ſtaan.

Vermits het welvaren der Landen veel afhangt aan het beſtier der Vorſten, zo hangt ook het welwezen der Steden veel aan de goede regeringe der Magiſtraats Perſonen, en om dat zy hun Ampt getrouwelyk zouden bedienen, wierd hun by het aanvaarden der Ampten een ſolemneelen Eedt afgenomen, waar by zy den Almogenden God tot getuygen roepen, om hun Ampt getrouwelyk te bedienen. Dus vinden wy dat *Karel van Bourgonien*, Grave van Charloys, Heere van ARKEL en GORINCHEM, omtrent den Jaare 1458. aan alle Amptenaren dezer Stad zekeren Eedt voorgeſchreven heeft, welke wy den Lezer hier ook zullen mede deelen.

Des Heeren Eedt van ARKEL.

„ Dat zweer dy dat gy onzen Heer wezen zult tot GORINCHEM Nieuw
„ ende van den Lande van ARKEL, onze Moeder die Heylige Keur-
„ Kerk in haaren rechten zult helpen houden, ende ons zult hou- boek
„ den in allen onzen rechten herkomen, vryheden ende tollen die Fol. 13.
„ wy nu ter tyd hebben, ofte hier naarmaals verkrygen mogen, verſo.
„ het zy binnen 's Lands ende daar buyten, naar uytwyzinge on-
„ zes Handveſten ende Privilegien die wy daar af hebben, van on-
„ zen lieven ende genadigen Heer van Bourgonien, ende anders
„ onze Voorheeren ende Vrouwen, t' ARKEL zaliger gedagten
„ ons gegeven hebben, ende voorts al te doen dat een goed Heer
„ zynen Onderzaten ſchuldig is te doen. Dat u God zo helpen
„ ende alle zyne Heyligen.

Des Droſſaards Eedt.

„ Dat zweer dy dat gy Droſſaard wezen zult tot GORINCHEM Nieuw
„ ende in den Lande van ARKEL, onzen Moeder die Heylige Keur-
„ Kerke van GORINCHEM in heuren rechten houden, een iege- boek
„ lyk recht te doen, ende te doen doen, ende in onze rechten te Fol. 13.
„ hou- verſo.

Digitized by Google

„ houden ende te helpen ſterken, naar uw vyf zinnen, ende na in-
„ hout der Handveſten. Dat u God zo helpen ende alle zyn Hey-
„ ligen.

Des Schouten Eedt.

Zie 't oud klyn Keur-boek Fol. 40. Nieuw Keur-boek Fol. 13. verſo.

„ Dat zweer dy dat gy Schout wezen zult tot GORINCHEM,
„ recht doen zult een iegelyk naar inhoud der Handveſten. Dat
„ u God zo helpe en alle zyn Heyligen.

Der Schepenen Eed.

Zie 't oud klyn Keur-boek Fol. 40. Nieuw Keur-boek Fol. 13.

„ Dat zweer dy dat gy Schepen wezen zult in den Schependom
„ van GORINCHEM, recht tuygen, recht zegelen, recht wyzen
„ zult tuſſchen twee mantale, by uwen vyf zinnen daar gy u be-
„ vroeden kondt, naar inhoud der Handveſten, (a) dat en zuldy
„ laten om liefde, nog om nyde, nog om Heerſchaps gebot, nog
„ om angſte van uwen lyve. Dat u God zo helpe ende zyn Hey-
„ ligen.

Den Burgermeeſteren Eedt.

Oud Keur-boek Fol. 40. Nieuw Keur-boek Fol. 14.

„ Dat zweer dy dat gy Burgermeeſter wezen zult der Stede van
„ GORINCHEM, (b) dat gy die Stede van GORINCHEM in
„ haaren rechten zult helpen houden, naar uwen vyf zinnen, en-
„ de inhoud der Handveſten. Dat u God zo helpe ende zyn Hey-
„ ligen.

Der Clerken Eedt.

Oud Keur-boek Fol. 40. Nieuw Keur-boek Fol. 14.

„ Dat zweer dy dat gy Clerk wezen zult tot GORINCHEM,
„ recht ſchryven zult by Schepenen, ende by aanbrengen der
„ Schepenen, naar uwen vyf zinnen. Dat u God zo helpe ende
„ alle zyn Heyligen.

Der Boden Eedt.

Oud Keur-boek Fol. 40. Nieuw keur-boek Fol. 14.

„ Dat zweer dy dat gy Bode wezen zult tot GORINCHEM, en-
„ des Schependoms van GORINCHEM, dat gy recht tuygen zult,
„ recht weten doen zult, recht daginge doen zult, en recht doen
„ zult naar inhoud der Handveſten, by uwen vyf zinnen. (c)
„ Dat u God zo helpe ende alle zyn Heyligen.

Der vyf Theſaurieren Eedt.

Nieuw keur-boek Fol. 14.

„ Dat zweere dy dat gy vyve wezen zult der Stede van GOR-
„ INCHEM, der Stede goed ontfangen ende uytgeven zult, ten
„ mees-

(a) Nota, in 't Nieuw Keurboek ſtaat verders onder den Eed by den Secretaris *Dudyn* geſchreven, *ende zekere twee nieuwe Ordonnantien naderhand daar aan gemaakt.*

(b) In 't Nieuw Keurboek ſtaat ter zyden door de hand van *Iaſper van de Velde*; *den tyd van twee jaaren lang.*

(c) In 't Nieuw Keurboek ſtaat ter zyden door de hand van den Secretaris *Dudyn*; *ende al doen dat een goed Bode ſchuldig is te doen, ende dat gy des Heeren, en die Stads breuken aan zult brengen, daar gyze vernemen en weten kont.*

Digitized by Google

„ meeſten profyten ende oirbaare der Stede voorſz: gelyk gy tot
„ uwen oirbaar van u zelfs goede doen zoudet, der Stadts breu-
„ ken ende dat der Stadt toebehoort neerſtelyken in 't recht win-
„ nen zult, alle groote nieuwe werken niet beſteden noch doen
„ maken zult, ten zy by den Heere Burgermeeſteren, Schepe-
„ nen en gemeynen Rade der zelver Stede, ende hier af t' eyn-
„ den 's jaars den Heere en 't Gerecht goede Rekeninge doen zult,
„ naar uwen vyf zinnen. Dat u Godt zo helpe ende alle zyn
„ Heyligen.

Die Poorter Eedt.

„ Dat zweer dy dat gy Poorter wezen zult tot GORINCHEM, Nieuw
„ uwen gerechten Landsheer houde ende trouwe zult, onze Moe- Keur-
„ der die Heylige Kerke in haaren rechten zult helpen houden, boek
„ uwen mede Poorteren haar beſte doen zult, ende haar ook be- Fol. 14.
„ waren, ende al doen dat een goed Poorter ſchuldig is te doen. verſo.
„ Dat u Godt zo helpe ende alle zyn Heyligen.

Der Schutters Eedt, 't zy jong of oud.

„ Dat zweer dy dat gy oud ofte jong Schutter tot GORINCHEM Nieuw
„ wezen zult, uwen rechten Landsheeren houwe ende trouwe zult Keur-
„ wezen, voorts zo wanneer die Heer van den Landen, ofte zy- boek
„ nen Droſſaard van GORINCHEM, met den Koning ofte Co- Fol. 14.
„ ningsſtaf zelfs tegen die Vyanden, Geweld-doenders ofte Rebelle verſo.
„ trekken, 't zy binnen ofte buyten der Stede, dat gy die zelve
„ volgen adſiſteeren ende byſtaan zult, zonder die zelfde te ont-
„ wyken of af te gaan in eeniger manieren, ende voorts alles te
„ doen, dat een goed Schutter naar uytwyzen ende inhoud der
„ Schutten Fundatie Brief of Brieven, ende heur Ordonnantien be-
„ hoort te doen. Zo helpe u Godt ende alle zyn Heyligen.

Naderen Eedt der Poorters.

„ Dat zweeren wy dat wy de Con. Majt. als Grave van Holland, Nieuw
„ ende Heere van ARKEL, onzen natuurlyken overſte Landshee- Keur-
„ ren, ende Prince, met 'er Stede van GORINGHEM, gehouw boek
„ ende getrouw wezen zullen, dat wy ook niet en zullen in rade Fol. 43.
„ of in dade, daar hem zyne Majeſt. Landen, ende Onderzaten,
„ ende de Stede van GORINCHEM, eenig hinder, ſchade of
„ letzel af komen mogte. Maar indien zulks iet tot onzer ken-
„ niſſe quame, zullen dat naar onzen vermogen, beletten, ende
„ zyne Majt. of zyne Majts. Stadhouder ofte Droſſaard met den
„ Burgermeeſters der Stede daar af waarſchouwinge doen of doen
„ doen; Item, dat wy de Rechten ende Privilegien, mitsgaders alle
„ goede Policien van der Stede voorſz. zullen helpen concerveren,
„ bewaren ende voorſtaan, den oirbaar ende profyt derzelver ge-
„ trouwelyk te helpen raden ende voorderen, voorts dat wy omme
„ de Steden GORINCHEM, onze Huysvrouwen, Kinderen ende
„ Goed te beſchermen, ende te bewaren, zullen malkanderen by-

Digitized by Google

„ ſtaan, oprecht ende getrouw wezen by dage ende by nachte,
„ met lyf ende goed, als goede getrouwe Burgeren met den an-
„ deren ſchuldig zyn en behoren te doen. Al naar den vermel-
„ den ende vermogen den ouden Eedt, by ons ende onze Voor-
„ ouders geobſerveert. Zo waarlyk helpe ons God, ende alle zy-
„ ne Heyligen.

Naderen Eedt van den Droſſaard.

Nieuw Keurboek Fol. 43. „ Dat zweert gy dat gy Droſſaard wezen zult tot GORINCHEM,
„ ende in den Lande van ARKEL, die Stad goed ende getrouw
„ zyn zult, mitsgaders in heuren Rechten houden, eenen iegelyk
„ recht te doen, ende te doen doen, die Rechten, Privilegien,
Dezen „ ende goede Politien helpen bewaren ende voorſtaan, alle goede
Eedt „ Ordonnantien, zo van overleveringe, uytleggingen als anders ter
dient „ executie te ſtellen ende doen ſtellen, alles naar inhoud der
ook voor „ Handveſten, ende Keurboek dezer Stede, ende voorts al doen,
den Stad- „ houder „ dat een Droſſaard ſchuldig is ende behoord te doen. Dat u God
van den „ zo helpe ende zyn heylig Woord.
Droſ-
ſaard.

Uyt eene aanteekeninge blykt, hoe dat honderd Jaaren daar naar, te weten in den Jaare 1558. den 28 April, wegens den Eedt van eenige Ampten veranderinge is gemaakt, als ook op verſcheyde Jaaren, waar van ik een goede Copye hebbe, en den Lezer ook zal mede deelen.

Eedt der Vroedſchappen.

„ Dat zweer dy dat gy Vroedſchap wezen zult binnen dezer
Extract „ Stede van GORINCHEM, de Con. Majt. (a) ende de Stad van
uyt het „ GORINCHEM goed en getrouw zyn zult, de Rechten, Privi-
oude Re- „ legien ende goede Politien zult helpen bewaren ende voorſtaan,
giſter „ den oirbaar ende profyt der zelver getrouwelyken helpen raden,
der Wet- „ ende voorderen zult, ſchade en onprofyt afweeren ende ontra-
houde- „ den zult, by den Heere of Burgermeeſters daar toe geroepen
ren der „ zynde, op poenen ende breuken te verbeuren compareren zult,
Stadt „ ende voorts al doen zult dat een goed ende getrouw Vroedſchap
Gorin- „ ſchuldig is, en behoort te doen. Zo help u Godt ende alle zy-
chem. „ ne Heyligen. (b)

Eedt van de Clerk van de Vroedſchap, ende Solicitateurs dezer Stede.

„ Dat zweer dy, dat gy Secretaris zult wezen van de Vroed-
„ ſchap tot GORINCHEM, ende Solicitateur van der Stede zaken,
„ alles wat zy luyden te ſchryven hebben, getrouwelyk ſchryven
„ ende

(a) In 't Groot Keurboek ſtaat aldus: Onder 't Gouvernement van den Prince van Oranje, als zyn Majeſteyts Stadhouder over Holland. Den Grave van Lyceſter Gouverneur Generaal met de Hooge Overheden. In 't Kiyn Schepen boekje ter Secretarye beruſtende, in plaats van de geſubergeleerde woorden, aldus: De Staten van den Lande als aangenomen hebbende, de Hooge Overigheid ende Regeeringe van den Lande van Holland met de Stad, goed en getrouw zyn zult &c.

(b) Groot Keurboek, Ende zyn Heylig Euangelium. Schepen boekje, Zo helpe u God en zyn Heylig Woord.

Digitized by Google

„ ende regiſtreren zult, en al waar by de Vroedſchap van gehan-
„ delt werd, ſecreet houden zult, zonder dat iemand te revele-
„ ren, tot eeniger tyd, ende voorts al te doen in 't vorderen van
„ der Stede zaken, volgende die conventie by de Vroedſchap met
„ u gemaakt, dat een goed, getrouw Secretaris ende Dienaar ſchul-
„ dig is, ende behoort te doen. Dat u Godt zo helpe ende alle
„ zyne Heyligen.

Eedt van Burgermeeſteren.

Extract uyt het nieuwe Regiſter van Schepenen Fol. 10. op dit Jaar 1634.

„ Dat zweert gy, dat gy Burgermeeſter wezen zult der Stad
„ GORINCHEM, den tyd van twee Jaaren lang, in 't leven zyn-
„ de, dat gy de Stad GORINCHEM in haare Rechten zult hel-
„ pen houden, naar uwe vyf zinnen, ende naar inhoud der hand-
„ veſten. Dat u Godt zo helpe ende zyn heylig Woord.

Naderen Eedt van Burgermeeſteren.

Extract uyt het nieuwe Schepenen Regiſter d' Anno 1600. Fol. 10. op den Jaare 1634.

„ Dat zweert gy, dat gy Burgermeeſter wezen zult der Stad
„ GORINCHEM, den tyd van twee Jaaren lang, in leven zynde,
„ dat gy de Stad GORINCHEM in haare Rechten zult helpen
„ houden, naar uwe vyf zinnen, ende naar inhoud der Handves-
„ ten, dat gy de Notariſſen, Procureurs ende Boden zult laten
„ uytſterven tot zeven, zonder middelerwyl iemand aan te ſtellen,
„ de Godshuyzen zult laten blyven op haar oudt getal, te weten
„ het Weeshuys op vier ende vyftig Kinderen, 't Manhuys op
„ twaalf Perſonen, behalven de Binne-moeder ende Meyden,
„ ende alzo ook het Vrouwenhuys op twaalf Perſonen, ook behal-
„ ven de Binne-moeder en Meyt, ende de Vleeſch-houwers zult
„ houden in de Halle te zitten, zonder te gedogen, dat zy in haar
„ huys mogen verkopen.

Eedt van Schepenen.

Extract uyt het nieuwe Schepenen Regiſter, beginnende met den Jaare 1600. Fol. 1. en Fol. 11. op den Jaare 1634.

„ Dat zweeren wy, dat wy recht zullen tuygen ende zegelen,
„ aangaande alle Acten ende Inſtrumenten, die voor ons overge-
„ ven ende gepaſſeert zullen werden. Dat wy ook goed Recht
„ ende Juſtitie zullen doen, ende Adminiſtreren, allen den gee-
„ nen die het aan ons zullen verzoeken, zoo wel den Armen als
„ den Ryken, zonder aanneminge ofte verkiezinge der Perſonen,
„ ook zonder eenige gunſte, ongunſte, ontzach ofte diſſimulatie
„ daar inne te gebruyken, zulks ende zodanig als wy na onze beſte
„ wetenſchap, in goeder Conſcientie bevinden zullen te behoren,
„ ende voorts generalyk alles te doen, dat goede ende getrouwe
„ Schepenen ſchuldig zyn ende behoren te doen. Zo waarlyk
„ moet ons Godt Almachtig helpen.

Nog nader Formulier van den Eedt der Burgermeeſteren.

Extract uyt het kleyn Schepenboekje, ter Secretary berustende.

„ Dat zweert gy, dat gy Burgermeeſter wezen zult der Stad
„ GORINCHEM, den tyd van twee Jaaren lang, dat gy de Stad
„ GORINCHEM in haare Rechten zult helpen houden, na uwe

Digitized by Google

„ vyf zinnen, ende na inhoud der Handveſten. Dat gy ook niet
„ zult te buyten gaan de Reſolutie op den 9 Maart 1669. in de
„ Vroedſchap genomen, te weten het getal van Procureurs ende
„ Notariſſen, ende Bodens te laten uytſterven tot op zeven, het
„ Weeshuys niet meer te belaſten als met vier ende vyftig Kinde-
„ ren, Vader ende Moederloos, het Manhuys en Vrouwenhuys
„ te laten ieder tot het getal van veertien Perſonen, de Moeder
„ ende de Meyd daar onder gerekent. Mitsgaders geen Kinderen
„ tot laſte van de Stad meer aan te nemen, dat gy ook niemand
„ zyn Ampt zult ontnemen, 't geene hy uyt kragte van de Re-
„ ſolutie van de Vroedſchap, ofte wel by de Heeren Burgermees-
„ teren in der tyd heeft bekomen, maar dezelve ruſt ende vrede-
„ lyk laten behouden, ende 't effect daar van genieten, ten ware
„ ſufficante redenen die daar tegens koſten ingebragt worden.

Vermits het beſtier des Lands ende der Stede laſtig valt, en de Overigheden des wegens Gods genadige hulpe benodigt hebben, wierd hier door den Heer Secretaris voor het aanvangen der beſoingnis het volgende Gebed gedaan.

Onſe hulpe beſtaat in den name des Heeren die Hemel ende Aarde geſchapen heeft.

„ ALmagtige, Barmhartige Godt, Genadige, Lieve, Hemel-
„ ſchen Vader, Gy zyt het waaragtige Ligt, de Fonteyne
„ des Levens, de volkome Wysheid, ende de volheid van
„ alles, ook d'Alderopperſte Regeeringe, ende Rechter der gant-
„ ſche Wereld, nadien U belieft heeft ons te beroepen tot de Ad-
„ miniſtratie en Beleyd der gemeene zaken dezer Stede, ende wy
„ alhier vergadert zyn, om met malkanderen te beraadſlagen ende
„ reſolveeren, in zaken, concernerende, Uwe Goddelyke Maje-
„ ſteyts Eere, ende dezer Stede welvaren. Wilt ons huyden, en-
„ de ook allen tyd onzer bedieninge, door Uwe Goddelyke gena-
„ de zulks verligten, ende byſtaan, dat wy in ons Ampt ons vro-
„ melyk vrymoedigt en ongeveynſt ende vrymoedelyk quyten, en
„ dat wy mogen aanmerken, verſtaan, reſolveeren, ende doen 't
„ geene tot eere ende dienſt Uwes Hooge Majeſteyt is ſtrekkende,
„ ende ook tot dezer Stede welvaren, Vreede, Eenigheid, ende
„ Gemeene-beſte, zonder ter regter ofte ter ſlinker hand af te
„ wyken, of door eenige gunſt, haat ofte andere affecten ons la-
„ ten bewegen, ofte ons ergens inne uyt eeniger oorzaken te ver-
„ geten, in allen onzen handel anders niet voor oogen hebbende,
„ dan dat behoorlyk ende recht is, op dat wy ten jongſten dage
„ zonder verſchrikken voor den Rechterſtoel van Uwe Majeſteyt,
„ als Koning der Koningen, Heere der Heeren, ende Rechter der
„ Rechteren, onbeſchaamd mogen verſchynen, ende met alle Uyt-
„ verkooren van Uw ontfangen, 't eynde onzes Geloofs, nament-
„ lyk onzer Zielen Zaligheid. Dat bidden wy Uw ootmoedelyk
„ door Uwen eenigen Zoon, JEZUM CHRISTUM, in wiens na-

„ me

Digitized by Google

„ me wy U aanroepen met den volkome Gebeden, 't welk Hy „ ons geleert heeft; zeggende: Onze Vader, enz.

Wat verdere veranderingen omtrent Stads Ampten en Magiſtraats Perſonen voorgevallen zyn, als mede een Lyſt zo van Drosſaards, Burgermeeſteren, Schepenen, Schouten, Theſauriers, enz. zal ik den Lezer agter aan dit Werk mededeelen, om den draad der andere zaken door deze lange Lyſt niet te breken, welke zyn begin neemt met den Jaare 1313. dus voor weynige Steden behoeft te wyken, en zullen nu tot andere Gebouwen treden.

STADS DOELE.

DAt onze meeſte Steden al van ouds, met zeker treffelyk Gebouw, den *Doele* genaamd, voorzien zyn geweeſt, heeft geen bewys van noden, welke Geſtigten op veele plaatzen zo prats en heerlyk pronken, dat zy voor Stads Raadhuyzen naauwelyks te wyken hebben. Waar het woord *Doele* van afkomſtig is, dunkt my genoegzaam uyt den handel der Schutters te volgen, te weten: naar zeker wit of doel te ſchieten. Het gebruyk van naar zeker doel, wit, en Papegay te ſchieten, is al van een gryzen ouderdom, en misſchien wel zo oud, als de Burgerye der Steden zelfs, en het is zeker, dat onder Graaf *Willem II.* het zelven al by zommige Steden in gebruyk is geweeſt. Doch wanneer het Genoodſchap der Schutters in deze Stad opgekomen is, daar vind men geen vaſt bewys van; maar het is zeker dat een goed getal van Burgers dezer Stad, al vroeg in den Wapenhandel zyn geoeffent geweeſt, en menigmaal met hunne Heeren loffelyke daden uytgevoert hebben, waar toe men in die tyden gemeenlyk het puykje der Schutters, welke men, tot het gebruyk van met *Voetbogen*, *Hand-bogen*, *Windaas-bogen*, *Kruys-bogen* te ſchieten nam: want het gebruyk der Musketten en Snaphanen is veel later, en na dat het verderfelyke Buspoeder in deze Landen uytgevonden is eerſt opgekomen. Ja den geleerden *H. Junius* in zyn Batavia noemd deze Schutteryen, de magt en zenuwen van 't Land, zo tot het dempen van twiſt en oproer, en invallen der Vyanden te beletten, enz. En zo een Prins of Graaf in te halen is, of iets anders tot eer van eenig Vorſtelyk Perſoon is te verrigten, zy dan 's Lands magt en heerlykheid vertonen. En dat zy oudtyds byzonderlyk den ſtut des Vaderlands zyn geweeſt is zeker, vermits het gebruyk van bezoldigde Soldaten aan te nemen, eerſt omtrent de tyden van *Carel de Stouten* opgekomen is, voor welke tyd de Burgerye met den Graaf ten Oorlog trok, waarom ieder Stad en Dorp, op zekere Manſchap was geſteld, en men gemeenlyk Mannen uyt deze Schutters benden koos; waaromme de Graven van Holland, en andere byzondere Heeren, aan dusdanige Schutteryen, veele vryheden en gunſten van tyd tot tyd quamen te ſchenken, zo als wy aanſtonds zullen zien.

Deze Genoopſchappen waren onder zekere Opper-hoofden ver-

Digitized by Google

deelt, waar onder zy op hunne geſtelde tyden dan quamen, om zig in den Wapenhandel te oeffenen, waar toe zy dan zekere plaats hadden, een Doele genaamd, welke plaats voorzien was met wel gelege laanen, en wandelpaden, maar vooral waren de ſchietparken, rondom wel met heggen en graften ofgeſloten, om alle ongemakken voor te komen. Daar by had men dan een voortreffelyk Huys, voorzien met ruyme Kamers, en konſtige Schilderyen, alwaar de Opper-hoofden, als het geheele Lichaam der Schutterye dikwils te zamen quamen, en gemeenlyk eens jaars een vrolyke maaltyd hielden. Het getal der Schutters, is in onze Steden in den beginne niet talryk geweeſt: want de oprichting van dusdanige Genoodſchappen viel koſtelyk, daar by moeſten zy veel tyd tot het ſchieten naar het doel, en andere Wapenhandel ſpandeeren, dat veele in 't eerſt niet aangenaam voorquam, zo dat men in die Genoodſchappen maar het puykje der rykſte en beſte Burgers vond; maar naar verloop van eenigen tyd, namen deze Genoodſchappen ſterk aan, zo dat men genoodzaakt was, die in verſcheyde Compagnien te verdeelen.

In deze Stad zyn oudtyds drie Vergaderingen van Stads Schutters geweeſt, de eerſte die van *St. Sebaſtiaan*, welke den Flierts-boog hanteerde. De tweede, de Oude Schutters van den Voêt-boog, of van *St. Joris*. De derde, de Nieuwe Schutters van den Hand-boog, onder den Schuts-heylig *St. Chriſtoffel*. De twee laatſten zyn in wezen gebleven, maar het eerſte is om zekere reden vernietigt. En om eene zaak niet tweemaal te verhalen, zo heeft den Lezer hier voore Bladz. 121. uyt het verhaal van *Aard Kemp*, wegens de Ampten en Magiſtraats Perſonen, maar te zien, op wat wyze deze Genoodſchappen verdeelt waaren, en wat plegtigheden by hen waargenomen wierden.

Burgermeeſteren, Schepenen, en Raden der Stad GORINCHEM, beſchonken met goedvinden van Hartog *Jan van Beyeren*, Graaf van Holland, en Heer van GORINCHEM, in den Jaare 1423. de Oude Schutters met verſcheyde inkomſten, voorrechten, en vryheden, welke zo gunſtig waren als ergens eenige Schutterye bezaten, waarom dat ik den Brief hier zal byvoegen.

Handveſte van de Oude Schutten, van *St. Joris*, ofte van den *Voet-boge*, binnen GORINCHEM.

„ WY Burgermeeſteren, Schepenen, ende Raad der Stad van „ GORINCHEM, doen kondt allen Luyden, ende bekenne met dezen opene Brieve, dat wy met voorzetten wil, „ ende goeder aandagte, ende mede by goedtdunken conſent, „ oorlof, en wil onzer genadigen Heere Hartoge *Johan van Beyeren*, Zoon van Henegouwen, van Holland, Zeeland, &c. ende „ by zynen genadigen, hoogen, eerbare ende wyzen Rade; in „ die eere Gods, ende *St. Joris* gegeven hebben, ende geven den „ gezelſchap van den Ouden Schutten binnen GORINCHEM, en „ die

Digitized by Google

„ die ook namaals wezen zal, alle alzulke Privilegien, ten eeuwi-
„ gen dagen gedurende, als hier beſchreven ſtaat.

„ In den eerſten hebben wy hem gegeven twintig goede goude
„ Wilhelmus Hollandſche ſchilden 's jaars, alzo wy die jaarlyks
„ hebben ende opbeuren, van der Stad Accynzen ende Renten
„ van GORINCHEM, ende die zullen wy jaarlyks uytreyken ende
„ betalen, de helfte op Allerheyligen dag, en die andere op Mey
„ dag, ook zal den eerſten betaaldag wezen op Allerheyligen dag
„ nu eerſtkomende, na datum des Briefs.

„ Item, hebben wy hem nog gegeven, ende geven, zo wie by
„ nacht ofte by dage dobbelde, die zal elks geven van die daar
„ dobbelt eenen Bergſchen groote, ende zo dik ende menigwer-
„ ven, als die geen des weygerde, die daar gedobbeld hadt, ende
„ men hem dat overtuygen kan, zal hy verbeuren tien ſtuyvers
„ geld, ende die Queek-ſchoole van gelyke.

„ Ook zo hebben wy hem gegeven, ende geven, die Viſſerye
„ in de korte en lange Grafien, tuſſchen die Langendyk ende der
„ Merwendyk, eeuwiglyk gedurende.

„ Item, zullen alle die Gezellen van den Ouden Schutten, die
„ daar nu zyn ofte namaals wezen zullen ende inkomen, vry we-
„ zen van waken, ende van waakgeld, ten zy, dat zy kennelyken
„ noot, dat het Gerecht desgelyks zelver waakt.

„ Item, waar 't zake dat onzen Lieven Genadigen Heer ofte wy,
„ tot eeniger tyd deze Oude Schutten van doen hadden, zoo zal
„ onzen Lieven Genadigen Heere ofte wy, eenig van ons beyden
„ diezo van doen mag hebben, ſchepen ende wagenen doen leve-
„ ren binnen GORINCHEM, daar zy mede, buyten haaren koſt
„ reyzen ofte varen mogen, daar toe haaren koſt, terwyle zy buy-
„ ten GORINCHEM zyn, ofte elk Schut 's daags voor zyn koſt,
„ zes Leeuwen.

„ Item, waar 't dat het een gemeyn klokgeſlag waar, buyten
„ onzen palen, dan zouden zy doen, gelyk onze mede Poorters.

„ Item, waar 't zake dat eenige van deze Oude Schutten gequeſt
„ wierde, in onze Genadigen Heere, ofte in onzer Stads dienſt,
„ ofte reyzen, die zal men doen heelen buyten haaren koſte, van
„ den geene die 't te doen hadt. Ende alle dagen, alzo lange,
„ als hy bedlegerig waar, zullen hem die Coninks Stavels uytrey-
„ ken ende geven, van die Oude Schuts Renten twee Vlaamſche
„ plakken.

„ Item, als die Oude Schutten die Papegaay ſchieten, zo wie
„ dan Koning wordt, zal vry wezen van zynen koſt.

„ Item, zo wie van deze Oude Schutten niet en quam ter mor-
„ genſprake, als hem van den Konings Stavel ofte Hoofdlieden,
„ die weten gedaan waar, die zoude men afpanden twee plakken,
„ alzo dik en menigmaal, hy dat dede, ten waar dat hy betuygen
„ mogt, dat het hem noodzake benomen hadde, ofte dat hy niet
„ thuys geweeſt en hadt.

„ Item, alle boete die deze Oude Schutten opzetten, ende ge-
„ zet hebben, ende daar toe haar Renten desgelyks, zal men hem

„ uyt-

„ uytpanden, alzo dik ende menigmaal, als 't hem nodig wezen
„ zal by onzer Stads Bode.

„ Item, zo wie van onzen Konings Stavel gekoren wordt, en-
„ de by den gemeynen Schutten in haar gezelſchap komen, zal,
„ geven tien leeuwen ende een pont was, den Schutten voorſz.
„ haar Gilde mede te beteren. Ende waart zake, dat eenige van
„ deze Oude Schutten voorſz. onderlingen geſchille ofte twiſt had-
„ de, van eenen vuyſten ſlag, die boete zullen zy onder haarlie-
„ den houden, haar Gilde mede te beteren, ende dat zullen die
„ Koning, ende Konings Stavels voort in die hand nemen, ende
„ dat zoenen binnen agt dagen, ende en mogten zy dat niet zoe-
„ nen, zoo zullen zy ons tot Overmans nemen, ende zo zy 't
„ dan by ons zeggen laten, daar zal 't mede gezoent wezen. En-
„ de wie den zoen niet houden en wilde, die wy hem met den
„ Koning, ende Conings Stavels toezeyden, die zal uyt dezen ge-
„ zelſchap wezen.

„ Item, waar 't zake dat eenige van dezen Ouden Schutten on-
„ redelyke zaken hanteerden, ofte doen woude, ofte ook niet doen
„ en woude dat hem den Konings Stavels geboden, die zoude ook
„ uyt dezen gezelſchap zyn.

„ Item, zullen altoos in dezen gezelſchap zyn agt ende twintig
„ Gezellen, ofte meerder ende niet minder. Ook en zal daar nie-
„ mand inkomen, ten zy by ons ende by des Konings Stavelen
„ ofte Hoofdluyden wille, nogte uytgaan ten zy onder die Pape-
„ gaay, als men die ſchieten zal.

„ Item, als eenige van dezen Ouden Schutten ſterft, die nu zyn
„ ofte namaals wezen zullen, ende aflyvig wordt, zullen zy geven
„ elks van den geenen die daar aflyvig geworden is, zynen beſte
„ Boge, of eenen ouden dortſchen gulden daar voor, den Gilde
„ daar mede te verbeteren, ende daar voor zullen alle deze Ge-
„ zellen, dat Lyk mede ter aarden helpen doen, ende daar over
„ eenen penning offeren, Gode ter eere, ende zyner Ziele zalig-
„ heid, op die boete van twee Vlaamſche plakken.

„ Ende wanneer wy Burgermeeſteren, Schepenen en Rade voorſz.
„ immer willen, dat alle deze Puncten, Privilegien ende Rechten
„ voorſz. vaſt, ſtade ende onverbrekelyken gehouden ende vol-
„ daan worden, zo hebben wy tot eener getuygeniſſe der waarheid,
„ dezen Brief bezegelt, met onzer Stads Zegelen hier aan gehan-
„ gen. Gegeven op den drie ende twintigſten dag in Julio, in 't
„ Jaar ons Heeren duyzend vier honderd ende drie ende twintig.

Keuren van die Oude Schutten Doele.

„ Overdragen, dat niemand oudt ofte jong, klimmen en zal in
„ die Schutten Doele, over muuren, heyninge ofte water-
„ gange, nog tot geender plaatſe inkomen en zal, dan door die
„ deure, op die boete van tien ſtuyvers, half die Schout, half die
„ Heer.

„ Nog waar 't dat iemand in der Doele iet misdede, aan iet te
„ breeken, ſnyden, houden, aan eenige heyningen, bomen, ofte
„ met

Digitized by Google

„ met eenigerhande ding te werpen in den voorſz. Doele, hoe dat „ wezen mag, zal verbeuren als boven.

„ Of 't gebeurde, dat iemand in der Doele iet misdede, in woor- „ den ofte werken, dat den Schutten niet en beliefde, ende die „ Schutten hieten hem zwygen, ofte af te laten, ofte uyt die Doele „ hieten gaan ende dan contrarie dede, dat zoude wezen op die „ boete voorſz. ende dede 't eenige van den jongers, men zal 't „ die Ouders afnemen.

„ Nog dat niemand in den Doele eenig laken ofte klederen bley- „ ken zal, of op die boomen hangen ofte drogen, nog geen Var- „ ken daar in houden op die boete voorſz.

„ Ende hier van zal die Burgermeeſter, ende alle oude Schut- „ ten mogen bekeuren.

„ Voort als men met den Boog ſchiet, dat men dan met den „ bollen, ofte met den hoefyzer niet ſchieten en zal, op die boete „ als vooren, ende die zullen komen aan *S. Joris.*

De Stad GORINCHEM zo door de voorgaande Oorlgen, en andere rampen in zwaare ſchulden geraakt zynden, wierden deze Schutters dikwils hier over in andere Steden bewaard, in perſoon of hunne goederen gearreſteert, waarom Keyzer *Karel V.* Graaf van Holland, enz. hen in den Jaare 1525. begunſtigden deswegen met eene Vrybrief van dusdanige ongemakken, en wel ernſtelyk gebood, de gemelde Schutters of hunne goederen in geene van zyne Landen om Stads ſchulden te mogen belaſten of arreſteeren, zo als uyt zynen opene Brief die wy hier by voegen, blykt.

Octroye van de Keyſerlyke Majeſteyt,

gegunt den Schutten van den *Hand-busſche* binnen GORINCHEM, van dat zy om der Stede ſchulden, nergens in zyne Majeſteyts Landen zullen mogen worden bekommert, ofte gearreſteert, maar vry ende onbelet, door de zelve zullen mogen verkeeren ende handelen.

„ CAarle, by der gratie Gods, gekoren Roomſch Keyzer, al- „ tyd vermeerder 's Ryks, Koning van Germanien, van „ Spangien, van Arragon, van Navarre, van beyde den Ce- „ cilien, van Jeruzalem, van Hongarie, van Dalmatie, van Croa- „ tie enz. Ertshartog van Ooſtenryk, Hartoge van Bourgonien, „ van Lothrik, van Brabant, van Lembourg, van Luxenbourg, en „ van Gelre, Grave van Habsborgh, van Vlaanderen, van Tyrol, „ van Artoys van Bourgonien, Pals-grave, ende van Henegouwe, „ Landt-grave van Elſate, Prince van Swabe, Markgrave van Bur- „ gau, ende des Heyligen Ryks, van Holland, van Zeeland, van „ Ferrette, van Kiborg, van Namur, ende van Zutphen, Grave, „ Heer van Vriesland, van der Windiſch-mark, van Slavonie, van „ Portenau, van Salins, ende van Mechelen. Onzen Lieve ende „ Getrouwen, die Hoofd Preſidenten, ende Luyden van onze ſe- „ creten, ende grooten Raden, Cancelier, ende Luyden van on-

Digitized by Google

„ zen Rade in Braband, Preſident en Luyden van onze Kamere
„ van den Rade in Vlaanderen, Stedehouder, Preſident en Luy-
„ den van onzen Rade in Holland, Meyer van Loven, Amptman
„ van Bruſſel, Markgrave van Antwerpen, Schouttetten van den
„ Boſſche, ende van Mechelen, ende alle anderen, onze Richte-
„ ren, Officieren ende Onderzaten, wien dit aangaat ofte aanroe-
„ ren mag, of haaren Stedehouder. Saluyt ende dilectie, van we-
„ gen den gezworen ende gemeynen Schutten van de Handbus-
„ ſche binnen onzer Stede van GORINCHEM, is ons vertoont
„ geweeſt, hoe dat om gemeyn profyt oirbaar, ende beſcher-
„ minge der voorſz. Stede, ende tot onderhoudinge van haare
„ Schutterye, by den Droſſaard, Burgermeeſteren, Schepenen en-
„ de Raadt der zelver Stede, onder andere Articulen, Vryheden
„ gegunt, gegeven ende verleent is geweeſt, de ſomme van zeſtig
„ Caroli guldens, van veertig grooten Vlaams 't ſtuk, alle jaar in
„ twee termynen, waar voor zyluyden ſchuldig ende gehouden zyn
„ in veele ende diverſe dienſten, als dat zy alle agt dagen moeten
„ waaken, ende uyttrekken tegen onzen Vyanden tot allen tyden,
„ ende zo dikwils als 't ons ende de Stad gelieve ende noodzake-
„ lyk is; maar overmits den laſten van de voorſz. Stede, zyn zy
„ niet wel betaalt van de voorſz. zeſtig Caroli guldens 's jaars, en-
„ de dat erger is, zyn zy dagelyks gearreſteert, om die Stede van
„ GORINCHEMS ſchulden, ons ootmoedelyk biddende, dat aan-
„ ziende, zy om onze, ofte der voorſz. Stede dienſt niet en be-
„ hooren veragtert ofte beſchadigt te wezen, ende op dat zy ons
„ ende onzer voorſz. Stede beter ende gewilliger dienen mogen,
„ wy hen verleenen willen, dat zy over allen onzen Landen mo-
„ gen handelen, gaan, ende verkeeren vry ende onbelet, zonder
„ dat zy, of haare goederen ter cauſe van die voorſz. Stede ſchul-
„ den in eeniger manieren, gevangen, bekommert, ofte belaſt mo-
„ gen worden, ende daar af onze behoorlyke Brieven, waarom wy
„ die zake voorſz. aangemerkt, ende hier op gehadt, 't advys,
„ van onzen welbeminde Burgermeeſteren, Schepenen ende Raade
„ onzer voorſz. Stede van GORINCHEM, wy die voorn: Suppli-
„ anten genegen wezende tot haare ſupplicatie, geoctroyeert ende
„ geconſenteert hebben, octroyeren ende conſenteren, hen geven-
„ de oorlof ende conſent uyt ſonderlinge gratie mits dezen, dat
„ zy luyden zullen mogen gaan, komen ende converſeren, over
„ ende door allen onzen Landen ende heerlykheeden, ende we-
„ derom t' huys trekken, als het haar goedtdunken zal, vry ende
„ veylig ende onbelet, zonder dat men henluyden of haaren goe-
„ den, om die ſchulden of laſten van onzen voorſz. Stad van
„ GORINCHEM, zal mogen aantaſten, bekommeren nog arreſte-
„ ren, in eeniger manieren; behoudelyk, dat zy van haaren eygen
„ ſchulden, gehouden zullen wezen te verantwoorden met rechten,
„ daar ende alzo 't behooren zal. Ende dat onder 't dekzel van dezen
„ onzen tegenwoordige Octroye ende conſent, zy ander Luyden
„ goeden niet en zullen mogen van arreſten voor der Stede van
„ GORINCHEM ſchulden bevryden, op die verbeurten van der be-
„ neficie van onzen tegenwoordige Octroye, voor den geene die 't

„ zel-

Digitized by Google

„ zelve gedaan zoude mogen hebben. Ende dat zy gehouden
„ zullen wezen ons te dienen, ende uyttrekken tegen onze Vyan-
„ den t' allen tyden, ende zo dikwils als ons, en die Regeerders
„ onzer voorſz. Stede gelieven zal, na uytwyzen haarer ſtatuten
„ ende ordonnantie daar af zynde. Ontbieden u daaromme, ende
„ beveele, eenen iegelyken van u byzonder, zo hem toebehoren
„ zal, dat gy den voorn: Supplianten, doet, laat, ende gedoogt
„ van dezen onzen gratie, octroye, conſent ende veyligheid in
„ der voegen ende manieren vooren verhaalt, ruſtelyk, vredelyk
„ ende volkomentlyk genieten ende gebruyken, zonder hen te doen
„ ofte laten geſchieden eenig hinder, letzel ofte moeyeniſſe ter con-
„ trarie, want 't ons alzo belieft, niet tegenſtaande eenige Brieven
„ verkregen ofte verkrygende ter contrarie. Gegeven in onzen huy-
„ ze van den Hage in Holland den achſten dag van September
„ in 't Jaar ons Heeren duyzend vyf honderd, ende vyf ende twin-
„ tig, ende van onzen Ryke, te weten van 't Roomſche en Hon-
„ garien 't achſte, ende van Spagnien en andere het tienſte. La-
„ gerſtond, by den Keyzer, in zynen Rade, en was ondertekent,
„ *L. Dúbliouł*, en hadde onder uyt hangen aan eenen enkelde fran-
„ cynen ſtaerte, eenen grooten Zegel gedrukt in rooden waſſche.

Behalven den Schutters van den *Voetboog*, waren 'er ook Schutters van de *Handbuſſche*, die tot hun Patroon den H. *Chriſtoffel* vierden, wanneer dit Schutters Broederſchap zyn begin genomen heeft, zou ik zo net niet konnen zeggen, maar dit is zeker dat dit Genoodſchap door den Droſſaard, Burgemeeſteren, en Schepenen, in den Jaare 1531: met veele gunſten, vryheden en ordonnantien begiftigt en beveſtigt is, en zoo uyt de gifte Brief blykt, waarom zy zo wel als de voorgaande, gehouden in tyden van nood of ongeval, enz. den Grave als Heer van de Stad, en Landen van Arkel, als mede Stads Overigheden, ten dienſte te ſtaan, en vermits in den gemelden Brief alles duydelyk word verklaart, zal ik hier van geen byzonder verhaal doen, maar den Leezer den Brief zelf mede deelen, uyt welke hy alles zal zien waar toe zy verpligt waren, en luyd aldus:

Handveſt van die Busſchutten ofte van St. *Chriſtoffels* binnen GORINCHEM.

„ WY *Johan van der Aa*, Ridder, Vryheer tot Boekhoven,
„ Droſſaard der Stede van GORINCHEM, ende des Lands
„ van ARKEL, ende wy Burgermeeſteren, Schepenen,
„ ende Rade der zelver Stede, doen kondt allen Luyden, die de-
„ zen onzen openen Brief zal getoont worden, dat wy om gemeyn
„ profyt en oirbaar der voorſz. Stede van GORINCHEM, gegunt,
„ geconſenteert, ende gegeven hebben, gunnen, conſenteeren,
„ ende geven met dezen onzen opene Brieve, die gemeyne ge-
„ zworen Schutters van der *Handbuſſchen* binnen der voorſz. Stede,
„ die nu ter tyd, ofte namaals wezen zullen, tot onderhoudinge

Digitized by Google

„ van haarer Schutterye ende Gilde, deze nabeſchreven ordonnan-
„ tie puncten ende vryheden.

„ In den eerſten zo beloven wy die zelve Busſchutten, van den
„ voorſz. Stede goeden, voortaan 's jaarlyks uyt te reyken, ende
„ te betalen, de ſomme van vyftien Carolus guldens, tot veertig
„ grooten Vlaams 't ſtuk, te betalen tot twee termynen 's jaars,
„ te weten Mey dag ende Gods Heyligen dag, daar van den eer-
„ ſten termyn vervallen en verſchynen zal op Allerheyligen dag,
„ naaſtkomende, ende zo voort van halve jaaren tot halve jaaren.

„ Nog beloven wy die zelve Schutten alle jaar uyt te reyken,
„ op onzen omgang dag, op den Vaſten avonds dag, en op die
„ Heylige Sacraments dag, tot elken dag derdalve Carolus gulden
„ ten pryze voorſz. die zy t' zamen tot elken dag voorſz. verteer-
„ ren ende verdrinken zullen.

„ Nog zo beloven wy die zelve Busſchutten, elk van hem te
„ geven, alle half jaar een half pond Kuypcruyts, behoudelyk dat
„ elken van den zelven Busſchutter, elk haar half pont kruyt zelfs
„ gehouden zullen wezen te halen by der Stads knegt, binnen
„ veertien dagen na Mey dag alle jaar, ende insgelyks binnen veer-
„ tien dagen na Allerheyligen dag. Ende indien die zelfde
„ Busſchutten elk zyn kruyt zelfs in Perſoon niet haalde, als voorſz.
„ ſtaat, zo en zal men die zelve niet gehouden wezen, daar iet
„ af te geven.

„ Item, wanneer dat dezelve Busſchutten die Papegaay ſchieten
„ zullen, zo zullen zy haaren Wyn ende Bier, dat zy op den
„ Raadhuyze inleggen, ende in haare Feeſten drinken zullen, gee-
„ nen Accyns af geven, ende daar toe zal hen de Stede nog te
„ baten komen, vyf ende zeventig Ryns guldens, ten pryzen
„ voorſz.

„ Item, deze zelve Busſchutten zullen gehouden zyn, elk een
„ goede Handbuſſche te hebben, met den gereedſchap daar toe
„ dienende, ende zullen ook gehouden wezen, altyd elk een half
„ pond kruyt in haaren hoorne te hebben, met loden ende an-
„ dere haare gereedſchap, op die verbeurte van zes ſtuyvers, zo
„ menigmaal eenige van henluyden daar op bekeurt worden, by
„ haaren Konings Stavel, ofte haaren gezworen Dienaar.

„ Ende die Konings Stavele zullen byzonder gehouden wezen
„ by haaren Eede, alle half jaar om te gaan ſchouwen, die zelve
„ Schutten, of zy haaren gereedſchap hebben als voorſz.
„ ſtaat, ende daar gebrek is, die zullen zy gehouden wezen te be-
„ keuren op die voorſz. breuke.

„ Item, zullen deze voorſz. Busſchutten ook gehouden zyn haar
„ maandſchut te houden ende te ſchieten, te weten, die vier Ko-
„ nings Stavels in der tyd, zullen 's jaarlyks loten ende ſtellen die
„ voorſz. Schutten in vieren, ende elke Konings Stavel, zal met
„ den zynen ter maand eens in haar Doele komen, ende ſchieten
„ haer maandſchut. Des zal men elken van de Schutten zynen
„ eerſten ſchietdag laten weten by den Schutten knegt, ende niet
„ meer, ende zo zy dan geloot zyn, zullen zy dat Jaar blyven.
„ Ende dat eerſte maanſchut, zal alle jaar ingaan des Zondaags, na

„ be-

Digitized by Google

„ beloken Paaſſchen, ende voorts alle Zondag, gedurende tot
„ Zondag na *Sinte Baven* dag ende die mede, ende zullen gehou-
„ den wezen, op haaren maanſchuts dag, altyd in den Doelen te we-
„ zen, al eer die klok op den Raadhuyze één ſlaat, haar Paleur
„ aan hebbende, ten waare zake dat zy Rouw droegen, ende ook
„ elk met zyn zelfs Buſch ende gereetſchap. Ende wanneer dat
„ maanſchut geſchoten is, zo zal die Konings Stavel met den mees-
„ te ſtemmen die Kolf leggen, waar dat zy by malkanderen zul-
„ len gaan teeren. Ende zo wie van den voorſz. Schutten in der
„ maniere, als voorſz. ſtaat, niet ter Doele ende in die Herberge
„ en quame, ende niet kennelyk ziek, of van zyn huys waar, ofte
„ anders in gebreke viele van 't geene dat voorſz. is, zal verbeu-
„ ren vier ſtuyvers, die zy als dan met malkanderen in 't maan-
„ ſchut verteeren zullen, ende daar toe zal hem die Stede tot el-
„ ken maanſchut te bate komen, vyf ende twintig ſtuyvers tot haa-
„ re teeringe.

„ Item, wanneer eenige van den Buſſchutten aflyvig worde, zo
„ zullen die Konings Stavels, haaren Dienaar om laten gaan, en-
„ de laten eenen iegelyken Schutter weten, voor zyn hoofd ofte
„ tot haare woonſtadt, dat zy komen, om haaren Medebroeder ter
„ aarden te helpen; zo zullen zy gehouden wezen haaren dooden
„ Medebroeder te dragen, ende die andere zullen paar aan paar
„ agter 't Lyk voor die Vrienden gaan, haar Paleur aan hebben-
„ de, ten ware noodzake als voorſz. is. Ende wanneer 't lyk begra-
„ ven is, zo zullen zy weder paar aan paar voor die deure van
„ haaren doode Medebroeder gaan, ende ſpreken een Pater noſter
„ voor die Ziele, op die verbeurte van elk tien ſtuyvers. Ende
„ als men die uytvaart van haaren Medebroeder doen zal, zo zal
„ men den Schutten Knecht wederom laten gaan, ende laten el-
„ ken Schutte weete voor zyn hoofd, ofte zyne woonſtadt, dat hy
„ komt offeren naar ouder gewoonte, ende op alzulken Altaar,
„ als die zelve Schutten hebben, ende elk haar Paluer aanhebben-
„ de, op die verbeurten van elk vier ſtuyvers.

„ Item, of eenige twiſt ofte geſchille quamen onder die voorſz.
„ Schutten, dat zullen die Konings en Konings Stavels zoenen,
„ ende die twiſt neder leggen, gelyk die Oude Schutten, ende zo
„ wie dat niet zoenen woude, die zal verbeuren alzulke breuken
„ als die oude Schutten, tot behoef der Schutterye voorſz.

„ Item, zo en zal niemand van den Buſſchutten voorſz. die nu
„ zyn, ofte namaals weſen zullen, eenige Paleur van Schuts Tab-
„ berden doen maken, dan die by den Koning en Konings Stavele
„ geordonneert is, ende voorts zo wat by den Koning, de
„ vier Konings Stavels, ende by der meeſten opinien van den Schut-
„ ten gekeurt wordt, roerende haar Paluer en 't Zilver daar op, dat
„ zullen die gemeyne Schutten gehouden weſen te agtervolgen, op
„ die boete van vier ſtuyvers, zo menigmaal eenige van
„ den Schutten daar op bekeurt wordt by den Koning, ofte een
„ van des Konings Stavels, ofte by den Schutten Knecht.

„ Voorts zullen allen die voorſz. Schutten gehouden weſen haar
„ Zilver, niet van haaren Tabbaart te doen, ten zy dat zy eerſt

Digitized by Google

„ ende alvoren eenen nieuwen Paluer gekeurt hebben; op die boe-
„ te voorſz.

„ Item, zo wanneer die Koning ende Konings Stavels van den
„ voorſz. Schutten morgen ſpraak willen houden, zo zullen zy
„ eerſt ende alvooren gehouden zyn, die zake ende redenen waar-
„ om zy morgenſpraak willen leggen; den Droſſaard ofte zynen
„ Stadhouder, ende een van de Burgermeeſteren in der tyd, dat
„ eerſt te kennen geven; ende oorlof te bidden alzulks te conſen-
„ teeren, op pœne van meyneedigheid, ende oorlof hebbende zul-
„ len zy haaren Knegt om laten gaan, ende laten weeten den
„ Schutten, dat zy tot alzulken uure als men hen beſcheyd, en-
„ de die aldaar niet en quame, zonder kennelyke noodzake van
„ ziekte, ofte van huys te wezen, die zal verbeuren vier ſtuy-
„ vers.

„ Item, zo wanneer die Droſſaard, ofte die Burgermeeſteren in
„ der tyd de voorſz. Buſchutten begeeren, ende tot eenigen tyd
„ te doen hadde uyt te reyſen, ende iemand te geleyden in der
„ Keyzerlyke Majeſteyts dienſte, of van der Stede wegen, of an-
„ derſints, 't zy geheel ofte half ofte vierendeel, of alzo verre van
„ hen luyden als men haar van doen mag hebben, naar gelegent-
„ heid van zake, zo zullen die zelve gehouden wezen te reyſen
„ op een boete van zes Carolus guldens, die eene helft tot behoef
„ van myn genadigen Heere, en die andere helft tot behoef van
„ haar Schutterye. Dies zal die Keyzerlyke Majeſteyt, ofte den
„ Heere uyt zynen naame, ofte die Droſſaard, ende voorſz. Stede
„ van GORINCHEM, ende tot wiens verzoek zy die zelve reyſe
„ doen zullen, die zelve zullen gehouden weſen, hen wagenen of-
„ te ſchepen te bezorgen, buyten der Schutten koſten. Ende
„ daar toe elk van den zelven Schutten daags tot teeringe geven,
„ en betalen vier ſtuyvers. Ten waare daar een gemeyn klokke
„ geſlag waare, zo zullen zy reyſen met haare Burgermeeſteren,
„ gelyk haare mede Poorters.

„ Ende indien 't gebeurde, dat eenige van den voorſz. Bus-
„ ſchutten, op eeniger wyſe van de Vyanden ofte Rebellen gequetſt
„ ofte gewond worde, die zal men doen meeſteren buyten haaren
„ koſte.

„ Item, zullen die voorſz. Schutten gehouden weſen te Kerke
„ te komen op *St. Chriſtoffels* dag, naar ouder gewoonte, ende
„ gaan ſamen teeren, alzo verre als zy by huys zyn, op die boe-
„ te van elk vier ſtuyvers, ende haar maalteyt, ende die van huys
„ zyn, zullen evenwel gehouden weſen te betalen haar maalteyt.

„ Item, wanneer die voorſz. gemeyne Schutten ter eerſte Miſſe
„ geboden worden, zo zullen zy hebben van der Stede, alzo veele
„ als die Oude Schutten hebben, derdalve Carolus gulden, tot
„ eene tonne Biers, ende eenen Hamel.

„ Item, zo wanneer eenige van den voorſz. Schutten afly vig
„ worden, zo zal *St. Chriſtoffel* haaren Patroon daar af hebben,
„ tot den Schutterye behoef, die Buſch met haaren toebehoren,
„ ofte twaalf ſtuyvers daar voor.

„ Item, zo wanneer eenige nieuwe Schutten aangezet worden,

„ die

Digitized by Google

„ die zullen elk gehouden zyn te geven tot haarer blyde inkomst,
„ twee Carolus guldens tot behoef van haare Schutterye.
„ Item, zoo zal men alle voorſz. breuke, den Schutterye aan-
„ gaande, ende ook *St. Chriſtoffels* ſchulden, uyt mogen halen ree-
„ lyk, gelyk als Heeren ſchulden.
„ Ende alle deze voorſz. Ordonnantien, Puncten en Vryheden,
„ ende anders, zullen ſtaan, gedurende, tot wederzeggen van den
„ Droſſaard van 's Keyzers wegen, ende van den Burgermeeſteren,
„ Schepenen ende Rade der voorſz. Stede van GORINCHEM, in
„ den tyd, alle ding zonder arg ofte liſt.
„ In kenniſſe der waarheid van alle 't geene dat voorſz. is, zo
„ hebbe ik *Johan van der Aa*, Ridder, Vryheer tot Boekhoven,
„ mynen Zegel hier onder aan dezen Brief doen hangen; ende
„ wy Burgermeeſteren, Schepenen ende Rade voornt: hebben tot
„ meerder zekerheid, van gelyke der voorſz. Stede Zegel ter zake
„ hier mede aan doen hangen. Gedaan op den eerſten dag in
„ Julio, in 't Jaar onzes Heeren vyftien honderd een ende dertig.
„ Ende hadden onder uyt hangen twee Zegele, aan dubbelde fran-
„ cynen ſtaerten, den eenen gedrukt in rode en den anderen in
„ groenen waſſche.

Uyt de gemelde Brieven ziet men dat de Genoodſchappen op die tyd niet talryk waren, om in tyd van Oorlog of ongeval, den Graaf als ook de Stad ten dienſte te ſtaan, maar zo zy in zynen dienſt wierden gequetſt, moeſten zy ook op zyne koſten gene-zen worden, en trok zo lang hy bedlegerig was, twee Vlaam-ſche plakken daags uyt Schutters inkomſten. Ook hadden zy 's jaar-lyks het gebruyk van de Papegaay te ſchieten, en welke die quam af te ligten wierd Koning genaamd, en met groote ſtaatſie getrak-teert; maar om dat zulke gevalle veele wat te koſtelyk vielen, zo beſtonden de Papegaay Schutters, maar uyt eenige der aanzienlyk-ſte Schutters, welk Gezelſchap men wel een Confraterye, of ook wel een Broederſchap noemden.

Maar waar deze Schutters Genoopſchappen haaren Doele, of vergaderplaats voor den Jaare 1500. gehouden hebben, vinde ik niet vermeld, maar wel dat omtrent den Jaare 1499. *Jan Jansz.* heeft opgedragen aan *Jan Vink*, *Cornelis Volkier Hendriksz*, *Jan Rutgersz.* en *Gerrit Dirksz.* een Hofſtad in de Moleſtraat, tus-ſchen *Lambert Lambertsz.* aan d'eene zyde, en *Hegl Kobs* met haare Erven aan de andere zyde gelegen, ſtrekkende van *Jan Jansz.* voorſchreve huys tot de Watergang toe, met voorwaarde dat de Schutters zyn ligt agter het genoemde Huys, nooit zullen mogen betimmeren, en dat hy en zyne huysvrouw altyd een vryen uyt en ingang zullen behouden. Hier voor gaven de Schutters zeſtig ſchil-den van agtentwintig ſtuyvers het ſtuk, en in drie termynen te be-talen. *Wouter Huybertsz.* verkogt aan de Konings Staves ten be-hoeve der Schutters, ook een Huys in de Moleſtraat, gelegen tus-ſchen *Lambert Lambertsz.* huys, en 't Manhuys, ſtrekkende van de ſtraat of tot de watergang toe, voor zesendertig ſchilden, in drie jaaren te betalen. *Lambert Lambertsz.* verkogt aan de Konings Sta-

vels

vels, ten behoeve der Schutters, ook zyn Huys, leggende bezyden der Schutters Erve, voor honderd en vyf ſchilden. *Gerrit Hendriksz.* verkogt aan dezelve ook een Hofſtad, gelegen achter zyn huis, tuſſchen de Schutters Erve aan d'eene zyde, en *Gerrits* Erve aan d'andere zyde, waar uyt genoegzaam blykt, dat de Schutters hier een groot gevaarte, en veele huyzingen hebben gehadt. Omtrent den Jaare 1589. wierden alle deze Huyzen afgebroken; en men bouwden aldaar dit heerlyke en deftige Gebouw den Doele, welke in deftigheid voor geen eene Doele van andere Steden behoeft te wyken, en meer als eenmaal de verblyf plaats van Princen, en aanzienelyke Staats-perſoonen is geweeſt, en nog gedurig is.

En om een nader berigt van den opbouw te hebben, zo ziet men uyt twee Brieven, van den Jaare 1589. den 19 Maart, dat de Oude Doele in eene zeer ſlegten ſtaat, en bouvallig was, en vermits tot het maken van zoo een nieuw Gebouw, veel geld nodig was, viel zulks voor een Schutters Genoodſchap te zwaar, daar by zou men voor ieder Genoodſchap wel een Gebouw benodigt hebben, waarom dat de Oude en Nieuwe Schutters zig te zamen verbonden, om den nieuwen Doele op gemeene koſten, en tot gemeen gebruyk te maken, waar toe zy een ſomme van agt honderd guldens Negotiëerde, 's jaarlyks aan renten hier van betalende zes en vyftig guldens, en om 'er een netter verhaal van te doen, zal ik den Lezer de twee volgende Brieven hier mede deelen, en luyden aldus:

Contract tuſſchen de Konings Stavels

van de Oude Schutterye, ofte van den *Voet-boog* ter eener, ende de Konings Stavel van de Jonge Schutterye, ofte van den *Colveniers* ter andere zyde, over het make van een nieuwe Doele, ofte Doelhuys, in de Moleſtraat, vermits de Bouwvalligheid van het oude.

„ WY *Jan de Feyter, Bruyningsz.* de jonge, en *Hendrik Vink*
„ *Cornelisz.* Schepenen in GORINCHEM, oirconden, dat
„ voor ons quamen en compareerden, *Hendrik Snoek Jansz.*
„ als Lieutenant van wylen *Jan Snoek Jacobsz.* zynen Vader, was
„ in zyn leven Koning van de Oude Schutten van den *Voet-bogen*,
„ *Aard Bloemert Aardsz, Hendrik Vink Cornelisz. Cornelis Vervoorn*
„ *Cornelisz.* en *Jan van der Verwen Cornelisz.* als tegenwoordig
„ Konings Stavels van de Oude Schutten voorſz. ter eener, ende
„ *Jan van Eſt Adriaansz.* als Lieutenant van wylen *Adriaan van*
„ *Eſt Willemsz.* zynen Vader, was in zyn leven Koning van de
„ *Colveniers*, Schutten van de *Hand-buſſche*, *Dirk van Aalſt Maer-*
„ *tensz. Jacob de Leeuw Aardsz. Dominicus van Doorn Dirksz.*
„ en *Claas Kemp Reyersz.* alle tegenwoordige Konings Stavels van
„ de *Colveniers* Schutterye voorſz. ter andere zyde. Zeggende,
„ bekennende en verklaarde, hoe dat zy Luyden aanmerkende,
„ dat het Doelhuys ſtaande binnen dezer Stede GORINCHEM,

„ in

Digitized by Google

„ In de Moleſtraat, door oudheid, als anderſints zeer is vervallen-
„ de ende vergaande, ende dat mitsdien tot eere van de Stede en
„ Schutterye hoognodig bevonden wordt, aldaar een nieuw Doel-
„ huys gemaakt en geſtelt te worden, 't welk die Oude Schutten
„ niet alleen mogte vervallen, zyn daarom de voorſz. Comparan-
„ ten van beyde de Schutteryen (by expres conſent, en believen
„ van de gemeyne Schutten, die tot dien eynde, op huyden daar
„ op vergadert zyn geweeſt) te zamen in 't minnelyk, en vriende-
„ lyk geaccordeert en overkomen, in dier voegen en manieren
„ hier na volgende. Te weten dat beyde die Schutteryen, zullen
„ aan gelde opbrengen, gelyk zy alrede opgebragt hebben, de ſom-
„ me van zes honderd Caroli guldens, als die Oude Schutten twee
„ honderd veertig Caroil guldens, ende die Colveniers Schutten
„ drie honderd zeſtig Caroli guldens, omme met dezelve penning-
„ gen, en meer andere, die daar toe zullen geligt en gefourneert
„ worden, als hier na verhaalt wordt, en gezamender hand tot
„ beyde der Schutterye behoef ende gemaks te doen maken, een
„ nieuw Doelhuys, ende dat op 't erf van 't oude Doelhuys, voor
„ in de Moleſtraat uytkomende, die breette en lengte na den eyſch,
„ al agtervolgende 't beſtek, ofte Patroon, daar van alrede gemaakt,
„ ofte nog te maken, en naar vermogen van de voorſz. Schutte-
„ rye. Welk Erf of doele, met alle timmeringe, van nu voortaan
„ beyde die Schutteryen zal toekomen, en alle laſten, reparatien,
„ bepotinge en beplantinge zal altyd half en half gedragen worden.
„ Mits dat elk blyven gebruyken, haare tegenwoordige ſchietplaat-
„ ze, en dezelve onderhouden, uytgezondert de Plantages, die ge-
„ meyn blyven zal, onder expreſſe conditie, alzoo by deze ofte
„ andere timmeragien, die men aan 't nieuwe Doelhuys zoude mo-
„ gen maken, dat 't zelve haar ſtek, daar door ſchade leedt ofte
„ afgebroken moeſte worden, dat in zulken geval, die Oude Schut-
„ ten, die preferentie zullen hebben, om haar ſtek te doen ver-
„ ſtellen, 't zy in 't midden, of op die voorſz. plaatze, in welke
„ koſten beyde de Schutteryen gehouden zullen wezen te contri-
„ bueren half en half. Ook zullen zy Luyden naar ouder herko-
„ men, die preferentie hebben van 't voorſchieten, te weten de klok-
„ ken één uur, ende die Colveniers ten twee uuren, mitsgaders zul-
„ len zy de keur hebben, aan wat zyde zy Luyden haar kamer zullen
„ doen ſtellen, mits dat de kameren uyt een der handt gemaakt
„ zullen worden; ende gemerkt die gemeyne Schutten gaarne za-
„ gen, dat die timmeragie en metſelarye gevordert worden van 't
„ nieuwe Doelhuys, zo hebben zy Luyden geſamender hand, by
„ gemeene reſolutie op huyden dato van dezen geconfirmeert, ge-
„ ratificeert en geapprobeert, en approbeeren mits dezen, al 't
„ geene, die tegenwoordige Konings Stavels gevordert hebben, zo
„ in 't opligten van zekere agt honderd Caroli guldens, daar van
„ op huyden een Rente brief op den Doele verleden en gepaſſeert
„ is, als ook in 't verzetten, en verbinden van alle die inkomen
„ van beyde de Schutteryen, voor den tyd van zes jaaren lang
„ aan den anderen gedurende, daar uyt komen zal de ſomme van
„ twaalf honderd Caroli guldens, behalven nog negen honderd Ca-

Digitized by Google

„ roli guldens, die dezelve Konings Stavels by Requeſte, tot ſub-
„ ſidie verworven hebben van de Stadt, alle welke penningen ver-
„ ſtrekke zullen tot makinge van 't nieuwe Doelhuys voorſz. En
„ hebben daar beneffens die gemeene Schutten overgegeven en
„ geconſenteert, dat als die timmeringe en metzelarye volbragt is,
„ zo zal de huyzinge by de tegenwoordige Konings Stavels van
„ beyde de Schutteryen, onder zekere voorwaarden, aan een be-
„ quaam Perſoon verhuurt mogen worden, die de waarde daar voor
„ meeſt zal geven, ten ware of die Konings Stavele van den Ou-
„ den Schutten, in der tyd, eenen bequamen Man wiſten, van
„ den welken zy Luyden, met zyn handwerk in haar Doelen zou-
„ de mogen gedient worden, in welken gevallen zy Luyden om
„ dier oorzaken de preferentie zullen genieten, mits dat hy zo veel
„ zal geven als een ander, welverſtaande, dat die laſten tegenwoor-
„ dig op de Doelen ſtaande, ofte die namaals daar op zullen kon-
„ nen komen, zullen gedragen worden in het gemeyn, tot beyde
„ die Schutteryen voorſz. Des zal het Huys met den Doele, en
„ alle den aankleven van dien, nu en ten eeuwigen dage in 't ge-
„ meyn blyven, tot profyte van beyde die Schutteryen voorſz. en-
„ de zal de eene Schutterye niets mogen doen, zonder voorweten
„ van de andere Schutterye, voor zo veel als de Doele en gereg-
„ tigheid van dien aangaat. Alles zonder argeliſt. Des t' oirconde
„ hebben wy Schepenen voornt: elk onzen Zegel hier onder aan
„ gehangen, ende tot meerder vaſtigheid, hebben de voornt: Com-
„ paranten gebeden Jonkheer *Arend van Boshuyzen*, Drosſaard de-
„ zer Stede en 's Lands van ARKEL, met den Burgermeeſteren
„ der zelver Stede, dit met haaren Zegel mede te bezegelen, 't welk
„ zy Luyden gaarne gedaan hebben, op den negentienden dag van
„ Maart, in 't jaar onzes Heeren duyzent vyf honderd negen en
„ tachentig, en was ondertekent *C. Dudyns*, 1589. en hadde onder
„ uyt hangen aan dubbelde francyne ſtaerte, het Zegel van den
„ voorſz. Droſſaard, gedrukt in rooden waſſche, 't Zegel van de
„ voorſz. Stad GORINCHEM, gedrukt in groenen waſſche, en-
„ de twee Zegelen van de voorſz. Schepenen mede in groenen
„ waſſche gedrukt.

En ter gedagtenis dat dezen Doelen in den Jaare 1589 geſtigt is, ziet men nog zekeren blauwen langwerpigen ſteen gezet boven den trap daar men naar den toorn gaat, hebbende in 't midden het Wapen van ARKEL, en aan beyde de zyden het Jaargetal der ſtigtinge.

Hypotheecq Brief van zes ende vyftig

guldens Los-renten, 's jaars te loſſen met agt honderd guldens kapitaal, gemaakt by de Lieutenant van den Koning, en Konings Stavels, van de Oude en Jonge Schutterye, ten behoeve van de Wed: van *Pieter Behoort*, en geveſtigt op 't Huys en Erve van den Doele, tot opmakinge van een nieuw Doelhuys.

„ Wy *Jan de Feyter Bruyningsz.* de jonge, ende *Hendrik Vink*

„ Cor-

Digitized by Google

„ *Cornelisz.* Schepenen in GORINCHEM oirconden, dat voor ons
„ quamen ende compareerden *Hendrik Snoek Jansz.* als Lieutenant
„ van wylen *Jan Snoek Jacobsz.* zynen Vader, in zyn leven Koning
„ van de Oude Schutten binnen der voorſz. Stede, *Jan van Eſt*
„ *Adriaansz.* als Lieutenant van wylen *Adriaan van Eſt Willemsz.*
„ zynen Vader, in zyn leven Koning van de Colveniers Schutte-
„ rye binnen der zelver Stede, *Aard Blommert Aardsz. Hendrik*
„ *Vink Cornelisz. Cornelis Vervoorn Cornelisz. Jan van der Werven*
„ *Cornelisz.* als Konings Stavels in der tyd van de Oude Schutte-
„ rye voorſz. *Dirk van Aalſt Maartensz. Jacob de Leeuw Aardsz.*
„ *Dominicus van Doorn Dirksz.* ende *Claas Kemp Reyersz.* als Ko-
„ nings Stavels in der tyd van de Colveniers Schutterye voorſz.
„ ende hebben gezamender hand in der qualiteyt voorſz. mitsga-
„ ders by bewilliging ende overgeven van de gemeyne Schutten
„ van beyde de voorſz. Schutteryen, met advys ende conſent van
„ den Heer, Burgermeeſteren, Schepenen, ende gemeyne Vroed-
„ ſchap der Stede voorſz. opgedragen, ende dragen op mits dezen
„ als recht is, *Margriete Goverts* Dogter, naargelate Weduwe van
„ wylen *Pieter Behoort Pietersz.* den ouden, een Losrente van zes
„ ende vyftig Caroli guldens, van twintig ſtuyvers 't ſtuk, 's jaars
„ erffelyk ende eeuwiglyk jaarlyks op den Meydag te betalen, vry
„ van alle ſchattingen, zo van tienden, twintigſten, vyftigſten,
„ honderdſten, minder ofte meerder penning, hoe die genoemd
„ zoude mogen worden, precarien, verpondingen, beyde
„ ordinaris ofte extraordinaris, die nu zyn ofte namaals opge-
„ ſtelt zouden mogen worden, geen uytgezondert, niet tegenſtaan-
„ de eenige Placaten, Ordonnantien ofte Octroyen ter contrarien,
„ die iegelyk Rentheffer zoude mogen militeren, van welke Pla-
„ caten, Ordonnantien, ofte Octroyen, mitsgaders clauſulen dero-
„ gatoir, de voorſz. Comparanten nu voor als dan, ende als dan
„ voor nu Rennutieerden ende te buyten gingen by dezen, gelo-
„ vende by trouwe, eere, ende zekerheid, in plaatſe van eede
„ henluyden daar mede ten eeuwigen dage in geenderhande ma-
„ nieren te behelpen, maar veel meer den Rentheffer, ofte actie
„ van hem hebbende, daar van te vryen, ende ſchadeloos te hou-
„ den, waar van het eerſte jaar Renten verſchynen ende vervallen
„ zal op den Meydag, Anno 1590. te weten van Meydag nu eerſt-
„ komende over een jaar, ende die te nemen ende te heffen op
„ ende uyt het Erf ende plaatſe van die Doelen dezer Stede, met
„ alle het getimmer dat 'er nu tegenwoordig op is, ofte namaals
„ opgezet, gemaakt, ende geſtelt zal worden, daar Noordwaards
„ ten naaſten gehuyſt en geërft zyn 't Manhuys binnen GORIN-
„ CHEM met het Klooſter van *Sinte Agnieten*, in den Zuſteren-
„ ſteeg, ende andere diverſche goede Luyden, ende Zuydwaards
„ *Laurens Speldemaker Iansz.* ende andere diverſche goede Luy-
„ den, ſtrekkende voor van de Molenſtraat af, agter tot in de
„ Krytſtraat uyt, ende voorts op der voorſz. Schutteryen inkomen,
„ 't zy van Viſſeryen, Renten op de Stede voorſz. ſprekende;
„ mitsgaders generalyk ende ſpecialyk op alle haare andere goede-
„ ren, roerende ende onroerende, verkregen ende nog te verkry-

 „ gen,

Digitized by Google

„ gen geen uytgezondert, gelegen in den Schependom van GORINCHEM, ook mede die huure van het nieuwe Doelhuys, welke huure, te weten de penningen van dien, de voorſz. Comparanten geloven voor haar, ende haare nakomelingen niet te ligten, nog te ontfangen dan by expreſſe believen van den Rentheffer, omme den zelven daar mede jaarlyks ten vollen te betalen, ende of zy Luyden van zulks te doen in gebreken bleven, zo bekenden de voorſz. Comparanten voor haar ende haare nakomelingen, Koningen, ende Konings Stavels in der tyd verwonnen te wezen met allen rechten, met voorwaarden, dat die voorſz. Comparanten of haare nakomelingen, deze Renten zullen mogen afloſſen tot allen tyden als 't henluyden belieft, met agt hondert Caroli guldens eens, ten pryze als vooren, ende met den Pagt na advenant des tyds, ende dat met alzulke gevaluëerde goude penningen, ende zilvere payementén, haaren behoorlyken gewigte hebbende, als ten tyde van de afloſſinge gevaluëert zyn, ende gangbaar wezen zullen; mitsgaders daar den eenen Koopman den anderen deugdelyken, ende zonder eenige zwarigheid mede conſenteeren ende betalen kan, welke voorſz. agt hondert Carolus guldens hoofdpenningen by de voornte Comparanten, gelicht ende ontfangen zyn, om te verſtrekken tot opmakinge van een nieuw Doelhuys, alles zonder argeliſt. Des t' oirconden hebben wy Schepenen voorſz. elk onzen Zegele hier aan gehangen, ende tot meerder vaſtigheid hebben die voornoemde Comparanten gebeden Jonkheer *Arend van Boshuyzen*, Droſſaard der voorſz. Stede ende 's Lands van ARKEL, met de Burgermeeſteren der zelver Stede, dit mede te willen met haare Zegelen bekragtigen, 't welk zy Luyden gaarne gedaan hebben, op den negentienden dag van Maart, in 't Jaar onzes Heeren duyzent vyf hondert negen ende tachentig. Getekent, *C. Dudyns* 1589. Hebbende onder uyt hangen vier Zegelen aan francyne ſtaerten, een in roode, ende drie in groene waſſche, 't eerſte de Wapens van *Boshuyzen*, zynde een ſchild vol lampen, met dit omſchrift, *Jonkheer Aard v. Boshuys Droſt D. St. Gor. en d. Lands Are.*, 't ander een Poort met een dak, en twee vaanen op yder hoek, en twee toorens nevens de Poort, met een vaan boven op tegens elkanderen, hebbende in 't midden van de poort de Wapens van Bourgonie, zo als die Hertogen *Philips* en *Karel* plegen te voeren, met dit omſchrift, *Sigillum oppidi de Gorinchem*, 't derde een ſchild beladen met drie molen-yzers; en door den helm met een bandt gevlogten *S. Ian Feyter* de jonge, 't vierde een helm met een ſchilt, beladen met een halve Leeuw, met dit omſchrift, *S. Hendrik Vink Cornelisz.* Op den rugge ſtond; Rentebrief op het Doelhuys van zes en vyftig guldens 's jaars, ende daar nevens, den Heer *Adriaan Boxel*, oude Burgermeeſter en Konings Stavel van de Cloveniers ofte Jonge Schutterye, ende de Heer *Adriaan van Sprang*, en den Heer *Arnoldus van Cleveſtyn*, mede Konings Stavels der voorſz. Schutterye, hebben op heden op dezen Brief afgeleyt en betaalt de ſomme van vier hondert guldens, zynde de helft van den in-

„ houde

Digitized by Google

„ houde der zelver, volgens conſent ende authoriſatie van de Ed:
„ Achtbaare Heeren Droſſaard en Burgermeeſters Regeerders dezer
„ Stede, in dato den dertiende Maart zeſtien hondert agt ende
„ tachentig, ende aan de Regenten, Vaders, ende Rentmeeſter
„ van 't voorſz. Weeshuys betaalt ende overhandigt, dewelke be-
„ kende de voorſz. ſomme met den verlopen intreſt van dien ont-
„ fangen te hebben, actum GORINCHEM den zeventienden Maart
„ zeſtien hondert agt ende tachentig, onderſtont, in kenniſſe van
„ my Secretaris, was getekent *Cornelis Maatelieff*, als Rentmeeſter
„ *Adriaan de Raap*.

Dit is het geen ik den Lezer wegens deze Stads Doele heb mede te deelen.

HET LATYNSCHE SCHOOL.

DAt onze Voorouders al goede zorg gedragen hebben tot het opregten van Scholen, vind men in veele oude ſtukken vermeld, niet alleen om de jongheid te leeren lezen en ſchryven, maar ook in de Latynſche taal te onderwyzen, en men ziet nog ten huydigen dagen, dat op veele Dorpen buyten onze Provintien Latynſche Scholen zyn, en een goed getal Leerlingen hebben, zo dat die Taal daar veel gemeender is, als wel in onze Landſtreek. Wanneer het Latynſche School in deze Stad is opgerecht, vind men niet vermeld, maar wel dat zekere Huyzinge van de H. Geeſt Kapel, omtrent den Jaare 1480. tot een Latynſche School is gemaakt; maar het is zeker genoeg, dat men voor dien tyd alhier de Jongheid in de Latynſche Taale onderwezen heeft. Dit School wierd onder het beſtier van een Rector en vyf Conrectors geſteld, en veele Kinderen van buyten plaatzen, wierden hier ter ſchoole geleyd, en uyt het getal der Meeſters is ligt te bevroeden, dat het getal der Leerlingen vry groot moet zyn geweeſt. Zo *Kemp* ſchryft zyn hier beroemde en geleerde Rectors en Conrecters geweeſt, waar onder eene *Hendrik van Alm*, welke omtrent den Jaare 1520. het Rectors Ampt bedienden, word geroemd. Verder berigt heb ik van dit School niet konnen vinden, als alleen zekere Ordonnantie van de Heer Droſſaard, Burgermeeſteren, en Regeerders der Stad GORINCHEM, van den Jaare 1706. den 30 van Mey, wegens het houden van Vacantien, waar van het Extract aldus luyd;

„ DRoſſaard, Burgermeeſteren, Regeerders der Stadt GORIN-
„ CHEM, hebben naar ingenomen advys, van de Heeren
„ Curatoren van de Latynſche School, de reſpective Vacantien ge-
„ reguleert als 't volgt,
„ Voor de Vaſten-avond een halven dag.
„ De Vacantie van Paaſſchen, zal beginnen vrydags 's middags
„ voor Paaſſchen, en continuëeren de heele Paaſchweek.

Digitized by Google

„ De Vacantie van de eerſte en laatſte Jaarmarkt, zal duuren tot „ woensdags in cluys.

„ De groote Vacantie zal aanvang nemen met den 1 Auguſtus, „ en eyndigen met expiratie van de maand, zullende vervolgens „ het examen moeten gedaan werden in 't laatſt van July, en voor „ de vette Beeſt, en Paerde markt dien geheelen dag.

In kenniſſe van my Secretaris
CASP. VAN HOEY.

STADS KRAAN.

DAt men van ouds in de neringryke Steden, tot het uyt en in laden van zware Koopmanſchappen in de Schepen, zeker werktuyg een *Kraan* genaamd heeft gebruykt, is geen bewys toe van noden, en worden nog in alle Steden gebruikt. Dat 'er voor den Jaare 1400. te GORINCHEM ook dusdanigen Kraan is geweeſt, blykt uyt het volgende briefje van Heer *Otto van Arkel*, des Jaars 1395. maar wanneer dezelve gebouwt is, vind ik geen blyk van.

„ *Otto*, Heer van ARKEL, (a) Rechter, Burgermeeſters, en „ Schepenen van GORINCHEM, maken kennelyk, dat wy met „ *Hendrik Poker* overgedragen zyn van de Kroon-ſtede, en Kraan, „ zo die nu betimmert is, in dezer voegen: de Heer, de Stad, „ en *Poker*, zullen elk een derdendeel houden, maken, gemeyn „ verhuuren, en elk 't zyne genieten, *Pokers* derde deel zal zo „ wel uytgepant worden als de anderen; wilde *Poker* deze Hofſtad „ betimmeren, daar de Kraan op ſtaat, zo zal hy eenen doorgang „ laten, regt door den Hofſtad, tegen de Kraan tien voeten breed, „ die hy boven mag betimmeren, dog zo hoog dat 'er geen ver„ hinderinge zy, om allerhande goed door te dragen, of arbey„ den. *Hendrik Poker* zal de Kraan, den doorgang, en Hofſtad „ mogen gebruyken, wanneer hy wil, als den Heer, de Stad, of „ den Huurman die niet gebruykt. Den Heer nog de Stad zul„ len geen chyns geven, die op de Hofſtad ſtaat. Dus bekragtigt „ met des Heer, en Stads Zegel, op Nieuwjaars dag 1395.

Dat de Kraan op dien tyd al ter zelver plaatze geſtaan heeft, waar die nog ſtaat, (en na alle waarſchynelykheid dezelve is, die in den Jaare 1738. afgebroken is) blykt weder uyt een briefje van den gemelden Heer, enz. zynde van den zelve Jaare.

„ *Otto*, Heer van ARKEL, Rechter, Burgermeeſter, en Sche„ penen van GORINCHEM, maken kennelyk, dat zy met wil van „ *Ian Vrieſen*, den uyterſten paal van de Kraan, die ſtaat ter Vis„ brugge waards, op *Ian Vrieſens* Erve, in de haven geſlagen heb„ ben, en kennen dat het zyn Erf is. Dies mag hy op den paal, „ of daar aan, timmeren als hy wil, zo gewoonte is op de Haven „ te timmeren, van die aan de zyde der Haven wonen, daar de „ Hofſtad leyd. Bezegelt op *St. Pontiaans* dag den 14 van January „ des Jaars 1395.

De

(a) Verſtaat hier door Rechter, Droſſaard;

Digitized by Google

De Kraan, zo uyt den eerſten brief blykt, wierd verhuurt of verpagt, en den huurder word in eenige brieven van den Jaare 1509. Kraan-vader genaamd, en heeft tot zynen dienſt eenige Knechts, die veeltyds Kraan-kinderen genaamd worden, en geſteld zyn om de goederen met de Kraan uyt of in de ſchepen te winden. De Kraan-vader of Meeſter heeft van de Magiſtraat zekere Ordonnantie, wat hem voor het loſſen of laden der goederen toekomt, welke Ordonnantie al voor den Jaare 1500. in wezen is geweeſt, die ik hier ook zal byvoegen.

1. Van een voeder Wyn zes grooten.
2. Van elke Aam een groot.
3. Wat beneden een half Aam is, geeft men niets van.
4. Wat een half of daar boven is, zal men als een volle Aam betalen.
5. Wat afgaat of wegvaard half geld.
6. Van een Molen ſteen, of ſlypſteen zes grooten.
7. Van een ton Staal twee grooten.
8. Van een ton Vlas twee grooten.
9. Van een ton Yzer eenen groot.
10. Alle goed in houte vaten geſlagen, als Honing, Zeem, Oly, Smout, Wyn, en Edik, wat boven een half Aam is, eenen groot.
11. Wie van eenige der voorſchreve ſtukken, zelf op doen wil, uytgenomen Wyn, zal met half geld vry zyn.
12. Buyten den Kraan-meeſter mag men niet opdoen, men laat het hem eerſt weten, op de boete van drie pond, een voor den Heer, een voor de Stad, en een voor den Kraan-meeſter.
13. Verzuymen de Kraan-meeſters iemands goed, dat zullen zy hem goed doen by 't gerecht.
14. Van Wolle zal men geen Kraangeld geven.

In den Jaare 1751. wierd een nieuwe Kraan gezet, aan de overzyde van de Haven, op den Appeldyk.

Stads publicque gebouwen afgehandelt hebbende, want van de Stads Poorten is reeds Bladz. 8 en 9 geſproken, zal ik in 't kort iets van deszelfs publicque Markten, en van eenige Straten meldinge doen.

Voor eerſt is de Stad met een redelyk groot en vierkant Markt-veld voorzien, digt by de Groote Kerk, Stads Raadhuys, Waag en Vleeſch-hal gelegen, zo dat den Inwoonder tot zyn genyf hier veele zaken by een vind, en worden hier op zyne gezette dagen de goederen ter markt gebragt: op welke tyden het Markt-veld vervuld is, zo van Inwoonders als buyte Luyden. Op dit Markt-veld leggen nog eenige blauwe ſteenen, waar in de gaten gezien worden, daar ten tyde wanneer Hartog *Karel van Bourgonie*, Graaf van Holland tot Heer van GORINCHEM gehuldigt wierd, de palen van de Triumfbogen in hebben geſtaan, als mede van het groot Toneel, waarom de Burgers met groote pragt, zo te voet als te paert, hem by zyne Intrede verwellekomden. Verſcheide voortreffelyke huyzen en winkels, komen aan dit Markt-veld uyt, dat een aangenaam gezigt geeft.

Vis-markt, is ook eene aanzienlyke plaats, en hier word door de

de buyte Lieden een groot getal van verſche Rivier Vis ter markt gebragt, om dat de Salmvangſt hier veel en overvloedig is, zo word 'er veel grote handeling in gedreven. Veeltyds is hier ook wel de ruymten van Zee Vis, welke met ſchepen zo uyt Holland als Zeeland aangevoerd word. Heer *Otto van Arkel* begunſtigde deze Markt in den Jaare 1382, dat alle Vis binnen den Schependom van GORINCHEM gevangen, moeſt gebragt worden op de Vismarkt eer men die vervoeren of verkopen mogt, op een boete van vyfenveertig ſchellingen. Ook vind men een Keur van omtrent den Jaare 1500. wanneer van de Vis tot een pagt, den zeſtigſten penning moeſt worden betaald.

De *Visbrugge* over de Haven of Rivier de Lingen leggende, vind men omtrent den Jaare 1300. al vermeld. Ik vinde een verpagtinge van de viſſtallen of banken in den Jaare 1393. door de Stad gedaan, zo als uyt het volgende briefje blykt.

Verpagtinge van de Stad, van de ſtallen op de Visbrugge, gedaan in den Jaare dertien honderd drie ende negentig.

„ DIt zyn zulke Renten, als die Poort heeft op der Visbruggen
„ van den Kameren, die daar op ſtaan, ende *Jan van Blankenvoorde* ende *Yſebrand van der Eycke*, als Burgermees-
„ ters der Poorten, des jaars drie ende negentig, de Luyden ver-
„ huurt hebben, vyf jaar lang, welke vyf jaar ingaan op *Sinte Pe-*
„ *ters* dag in de Lenten, in den Jaare van drie ende negentig,
„ en zyn verhuurt om een gouden Peter, of twintig Vlaamſche
„ plakken voor elken gouden Peter. Mede zyn 't voorwaarde, dat
„ een iegelyk zynen bodem digt houden zal, van planken, ende
„ waar 't ook zake dat onze lieven Heer van ARKEL, of die
„ Poort der Kameren van doen hadden, zo zullen zyze altoos aan
„ vangen, binnen een maand, na dat hem daar af de weet ge-
„ daan is, ende vergelden den verzeten pagt.

De *Koorn Markt*, word aan de Haven gehouden, zo dat de Kooplieden hier gemakkelyk hunne granen uyt en in laden konnen, hebbende aan de Zuydzyde den Appeldyk, welke benaminge zy van dit fruyt gekregen heeft, dat hier in overvloed ter markt gebragt word.

Aan de Weſtzyde van de Haven of Rivier de Linge, heeft men de Hoog- en Gaſthuys ſtraat, beide omtrent den Jaare 1300. al bekent, alhier word 's maandags, woensdags, en vrydags, weekmarkt van allerhande eetbaare waaren gehouden.

De *Beeſte Markt*, word in de Arkel ſtraat gehouden, lopende naar de lage Arkel-poort, deze ſtraat vind men omtrent den Jaare 1300. vermeld.

De *Burg ſtraat*, die zekerlyk eene van de oudſte is, en langs welke men voor dezen naar dien berugten Burg gong.

De *Mole ſtraat*, Zuydwaards van 't Markt-veld gelegen, is mede om-

Digitized by Google

omtrent den Jaare 1350. al in wezen, en met aanzienelyke Huyzen betimmert geweeſt.

Langen en *Korten-dyk*, worden beyde op 't Jaar 1300. al in Stads Brieven vermeld.

De *Kapel Steeg*, is mede van gelyke ouderdom, en heeft zyne benaming na de H. Geeſt Kapel gekregen.

De *Kryt Straat*, agter de Groote Kerk, naar de Wolfers Poort, deze zo zommige willen, zou in den Jaare 1417. deze benaminge gekregen hebben, van het gehuyl en geſchrey, wanneer Heer *Willem van Arkel* alhier verſlagen wierd, dog andere meenen dat zy deze naam al veel eerder gehad heeft.

Noch een goed getal van Straaten zou ik konnen optellen, die al kort naar den Jaare 1300. in wezen zyn geweeſt, en met veele brave gebouwe pronkten, maar myn inzigt is niet alle Straten en Stegen te melden, vermits ik weinig Lezers daar mede zoude voldoen. Wy willen nu liever een weynig buyten de Stad treden, en eens een verhaal van den vermaarden Keyzerlyken Burgt doen.

Naar dat *Jan van Arkel* omtrent den Jaare 1230. begon de Stad GORINCHEM te ſtichten, zo wilde hy in pracht voor zyne Voorzaten niet wyken, welke voor dezen een Koninglyken Burg te ARKEL hadden geſtigt, zo als wy in de Beſchryving van ARKEL zullen melden. Hy begoſt dan aan de Ooſtzyde van zyne nieuwe Stad, een ongemeen en voortreffelyk Kaſteel te bouwen, en vermits dit in heerlykheid en luyſter, dat te ARKEL veel ſtond te overtreffen, gaf men het den naam van den Keyzerlyken Burg. *H. Kemp* ſchryft Bladz. 37. dat hy den Burgt te ARKEL deed afbreken, en de bouwſtoffen tot dezen nieuwen Burgt gebruykten, zyne woorden luyden aldus: „ Dezen Heer *Jan den elfden*, timmerden aan 't Ooſten buyten by GORINCHEM een Keyzerlyk „ Paleys, aanmerkelyk Keyzerlyk, hoe groots, hoe prats, hoe trots, „ dat men hiet de Burgt, of 't Hof te ARKEL, vermits hy doende afbreken de Koninglyken Burgt tot ARKEL, de ſteenen, de „ balken, en andere bouwſtoffen, wederom gebruykten tot dit Slot, „ daar hy en zyne nazaten bleven wonen ".

Dat den Burgt te ARKEL toen zou afgebroken zyn, ſchynt zo vaſt niet te gaan, want zo de gemelde *Kemp* zelf ſchryft, was deze in den Jaare 1267. nog in wezen, en de woonplaats der Heeren en Vrouwen van ARKEL: want op dit jaar verhalende het grouwelſtuk van *Folpert van Leerdam*, om zynen Neef *Jan van Arkel*, bygenaamd de *Sterke*, op Kersnagt in de Kerk te ARKEL om 't leven te brengen, zo ſchryft hy, dat *Berta*, *Jan van Arkels* Gemaalin groot zwanger zynde, met haar gevolg op den Burg te ARKEL bleef, vermits de nieuwe Burgt by GORINCHEM, nog niet zierlyk genoeg bereid was, om aldaar in het Kraambed te komen. En zo men op alles wel agt geeft, zo is het waarſchynelyk dat dezen Burg in den beginnen niet is gebouwd, om dat den Heer van ARKEL met het ſtichten der Stad, Kerk, Wallen, Muuren, en Toorens, de handen eerſt vol genoeg zal hebben gehad, zo dat het waarſchynelyker is, dat deze ſtigting onder *Jan van Arkel* bygenaamd de *Sterke*, voorgevallen is, welke miſſchien den Burgt te ARKEL

Digitized by Google

zal hebben laten afbreken, en de bouwſtoffen tot dat nieuwe pratze gebouw gebruykt hebben.

Het gebouw was zo aanzienelyk, dat 'er zyns gelyken in gantſch Duytsland niet geweeſt is, dus een parel aan de kroon van GORINCHEM, zo kleyne Stad te pronken met een Burgt die 't vermaarde Duytsland d' oogen uytſtak. Wat de gedaanten van dit heerlyk gebouw belangt, daar vind men niet veel berigt van, en ſchuylt agter het floers der oudheid. *H. Kemp* doet 'er ons egter dit verhaal van. „ Het hoge Hof hadt in zynen omgang zeve onwinbare „ Toornen, met een hoge lange en wyde zaal, en een ſchoone „ Kapel koſtelyk verçiert, daar de Heeren, Vrouwen, en Kinde„ren van ARKEL den Godsdienſt in hoorden. 't Middelſte Hof „ hadt vier groote zwaare Toornen, en beyde de Hoven een groote „ wyde omgaande gragt. Het nederſte Hof hadt rondſom een groote „ dikke hoge cingel-muur, met veele ſterke Toornen en een groote „ voorpoort, in 't midden van 't neder hof, ſtond een groote ſcho„ne Kerk, met een Choor voorzien, waar in de gemeene Die„naars van de Heeren van ARKEL dagelyks den Godsdienſt hoor„den. Dezelve Burg hadt ook ſchone hoven en boomgaarden, „ en langs de ſteeg of Dalemſche weg, groote opgaande boomen, „ een werk, dat het gezigt der aanſchouwers met verwondering ſter„ oogende naar zig trok.

Dit is dan het geene hy ons van dit heerlyk gebouw mede deeld, waar uyt genoeg te beſluyten is, dat het zekerlyk weynig zyns gelyken zal hebben gehad, en in pragt alle andere overtroffen heeft, zo dat het den naam van een Keyzerlyke Burgt wel heeft mogen voeren.

Wanneer Graaf *Floris V.* in den Jaare 1296. zeer ſchandelyk buyten Utrecht wierd gevangen, en daar naar vermoord, zo hadt hy beyde zyne Neven *Avesnis* en *Voorn*, nog jonge Heeren zynde by zig, welke by geluk de Verraders handen ontſnapten, en weder te Utrecht aan quamen. *Jan van Arkel* op dees tyd ook te Utrecht zynde, nam beyde deze jonge Heeren met zig, en bragtze op zynen Burg als in een vaſte hoede voor Vyands handen, waar van *Melis Stoke* bladz. 123 aldus ſchryft:

De Heere van ARKEL nam beyde,
Die twee Kinder (a) in zyn geleyde,
Ende voerdeze t' zynen huyze mede, (b)
Om te hebben beteren vrede.

De Heer *C. van Alkemade* zeyt op 't Slot van ARKEL, daar zeerlyk hier door den berugten Burg moet worden verſtaan. Wat de verdere gevallen van dezen Burgt belangen, daar vind men zo veel beſcheyt niet van, maar wanneer Hartog *Willem van Beyeren*, Graaf van Holland, naar veele Oorlogen ten laatſten in den Jaare 1412. Heer van GORINCHEM wierd, zo moeſt dit heerlyke gebouw zyne woeden uytſtaan, en deed het zelven tot een ſpyt van de

(a) Avesnis en Voorn.
(b) Eerſt op zyn Slot, daar naar te Dordrecht.

Digitized by Google

de Heeren van ARKEL ten gronde toe nederwerpen en verbranden, om dus zo veel hem doenlyk was de grootsheid en magt der gemelde Heeren uyt te wiſſen. De Heer *H. Huygens* heeft ten dien gevalle deze vaarzen GORINCHEM toegedagt.

Die my benydelyk 's hooghs ARKELS huysbezit;
Ter aarden effende, was verre van zyn wit.
Wat geld' ik zedert min, wat kon ik minder gelden,
Zo lang myn muuren ſtaan, en 't klaver in myn velden
Voor 't klaver niet en wykt? zo lang myn volle Merw,
Myn wit gevronge melk, myn altyd bolle Terw
Te winſte van my haald, zo lang myn aarde punten
Het oog verbyſteren, die op myn derve munten?
Zeg dan, zeg zelver nyd, zeg met den bitzen bek,
Maar zeg waarſchynelyk, wat 's GORINCHEMS gebrek?

Hartog *Willem* den beroemden Burgt vernield hebbende, ondernam een nieuwen, om zyn magt en luyſter te doen blyken, op te regten, of zo het my beſte dunkt, hy wilde de Burgers van GORINCHEM hier door den breidel in de mond leggen, zorgende dat zy hem nog eens de voet mogten ligten, gelyk het naderhand ook nog voorviel. Hy doed dan aan de Zuydzyde der Stad by de muur aan de Rivier de Merwede, op nieuw een deftig Kaſteel bouwen, waar hy aan de water zyde een poort deed maken, om zonder de Stad te moejen in te konnen komen, om dus by alle gelegentheid de Stad onder zyn gebied te houden; maar het kon in ſterkte of heerlykheid in geenen deelen by het eerſte haalen, en was ook maar van een korten duur: want in den Jaare 1461. liet *Karel de Stouten*, Graaf van Holland, dit Kaſteel ook afbreken, en weder een ander van veel meer ſterkten en pragt bouwen, 't welke nog in 't zelve jaar op *St. Lamberts* avond begonnen wierd. Dit Kaſteel zo *Kemp* ſchryft dat overtrof weder alle Kaſteelen in de omleggende Provintien. Den eerſten Toorn hadt onder de dikten van zesendertig voeten muurwerk, en boven van negenentwintig voeten, een zaak die naauwlyks geloofbaar is, en wierd zeer konſtig opgewrogt, van binnen met ſterke kelders en gevangen huyzen voorzien, de venſters van buytenen met zware yzere tralien bezet, daar by ſtond van binnen een grote water put, waar in het water door een riool uyt de Merwede wierd geleyd. De twede Toorn was van gelyke dikten maar niet zo hoog. De derden Toorn is nooit in 't geheel volmaakt geweeſt, en alles was van blauwen ſteen, uyt de ingewanden der Luykſche groeven gehaald. De eerſte Toorn was boven met veele deftige kamers voorzien, welke van alle zyden haaren uytzigt hadden, de daken wierden met blauwe ſchalyen gedekt, dat een groot aanzien gaf. Boven dit werk was nog een hogere vierkanten Toorn, van binnen met een breede ſteene wenteltrap voorzien, hebbende in het opperſten een deftigen trans of ommegang, en dat zeldzaam is zo *Kemp* ſchryft, ſtond hier boven ook een Koorn-molen, die met paerden omgetrokken wierd.

Digitized by Google

Buyten het blauwe ſteene werk was een cingel om den groten Toorn, daar men rondſom zo te water als te land het gezigt hadde, hebbende van bovenen een ſchuyn aflopend dak, zynde in 't ronde met eenige kleyne Toornen voorzien, en alles wierd in 't ronde met een wyde watergragt afgeſloten. In 't bovenſte van den Burgt na de Merwede toe, ſtond een grote vierkante Toorn, genaamd Barbaryen; naar het Ooſten ſtond Hartog *Karels* Toorentje, een luſtig gezigt over het water hebbende; dan was 'er nog een Toorn Bourgonie genaamd, diep aan den waterſtroom uytſtekende, en met dikke muuren voorzien. Aan de poort daar by *Kemps* tyd den Wolfskuyl aan den ſluytboom van de Haven was, ſtond Hartog *Philips van Raveſtyns* Toorentje. Het binne voorhof was met een cingel-muur met hoge ſtene bogen, en een poort afgedykt, hebbende de poort by de volbrugge een Toorn, over welke brugge men naar het nederſte Hof ging, alwaar op den hoek naar de Stad toe ook een ronden Toorn ſtond. In den Toorn binnen was ook een Kapel of Kerk, als mede een pynbank voor de gevangene.

Het nederſte Hof ſtond met ſchone bomen, en in 't midden voorzien met een groote Lindeboom, verſcheyde paerde ſtallen, daar by ook met een diepe en wyde graft omringt, hebbende een poort door dewelke men ter Stadwaards inne ging, zynde alles zeer hegt en ſterk voorzien. En zo *Hendrik Kemp* ſchryft, heeft zynen Schryver daar hy dit uyt heeft, alle deze gebouwen zelf gezien en betreden, welke ik meen dat *Aard Kemp* zal zyn geweeſt.

Uyt alle deze verhalen en omſtandigheden blykt klaarlyk dat dit gebouw zyns gelyken niet heeft gehadt, en den eerſten Burgt wyd overtroffen heeft, en ſchynt of den gemelden Graaf, zyne ſchatten daar aan heeft willen uytputten.

Dog hoe ſterk, hoe prats en heerlyk het was, moeſt echter binne twee eeuwen en eerder het lot der twee vorige ook ondergaan; want dit Kaſteel, alle die overſterke Toorens, muuren, poorten, enz. en al wat 'er aan hoorden, begon men in den Jaare 1578. af te breken, het wierd ten eerſten wel niet geheel geſloopt, maar in den Jaare 1600. raakten het genoegzaam geheel onder de voet. Alleen zo *Kemp* ſchryft ſtond 'er omtrent den Jaare 1650. of iets vroeger, nog eenige brokken van muurwerk omtrent een mans hoogten boven de aarden, waar onder een gedeelten van den groten Toorn zig vertoonden, toen den blauwen Toorn genaamd. De Heer *Ladolf Smits* vertoont ons in zyne Schatkamer bladz. 21 het zelven in print, dat met dit verhaal wel over een komt. Dus danige voorbeelden dienen ons om 's Werelds vergankelykheid te beſchouwen, en te bemerken dat 'er hier niets beſtendig is.

Digitized by Google

VII. HOOFDSTUK.

Van Stads Neeringen, Ambagten, en Gildens.

ALle onze Stede Beſchryvers leggen het daar op toe, om den ouden bloeiſtand van Koopmanſchap, Neeringen, Ambagten, enz. ten top op te vyzelen, dit behoef ik niet te bewyzen, die hunne Boeken gelezen hebben, is zulks genoeg bekent. De eene roemd op de Drapierderye der Lakenen, bereidinge van fyne Lynwaten, Zyde ſtoffen; en met een woord al wat de Weverye raakt, andere op haar groot getal van Brouweryen en ſmakelyke Bieren; Koopmanſchap in Granen; enz.; Ambachten van allerhande Handwerken worden 'er mede opgetelt, zo dat het wel nodig is dat wy deze wyze ook in onze Beſchryvinge volgen, hoewel ik niet van voornemen ben, hier veel papier om vuyl te maken: want het is zeker genoeg dat de Stad GORINCHEM, leggende zo gunſtig aan Scheepryke waterſtromen, van den beginnen af, floriſant in den Koophandel heeft geweeſt. Dat de Burgers van deze Stad al vroeg zware Kopmanſchap langs de Rivier de Maas en Ryn, op Duytsland hebben gevoert, is zeker en gewis, als mede op Braband, Vlaanderen, enz. en de vryheden van Tollen die hen door de Vorſten dezer Landen zyn vergunt, geven zulks ook duydelyk genoeg te kennen. Wy hebben hier voore van de Marken handelende reeds aangetoont, den grooten overvloed van goederen hier ter Markt komende, waar van zekerlyk het grootſte gedeelten naar andere Provintien gezonden is.

De Brouweryen, Koopmanſchap in Granen, hebben hier in een goede bloeyſtand geweeſt, hoewel het getal der eerſten ons niet net bekent is. De Laken rederye heeft oudtyds hier ook in een floriſanten ſtaat geweeſt, maar gelyk alle Wereldſche zaken veranderinge onderworpen zyn, zo zyn by verloop van tyden eenige zaken of hanteringen vermindert, waar tegen deze Stad weder met een aanzienelyken Tol begiftigt is.

Ambagten van alle Handwerken zyn van den beginne af ook talryk in deze Stad geweeſt, en wanneer wy van Stads geſchiedeniſſen zullen ſpreken, zullen wy duydelyke proeven opleveren, waar in men zien kan, dat de Inwoonders al van ouds wel geſtelde Lieden zyn geweeſt, dat hier alles dat tot Stads welvaren nodig was, in een goede ſtaat was. En om dat de Ambagten door buyte Lieden, in deze Stad niet zouden bedurven of vermindert worden, heeft men hier ook verſcheyde Gildens opgerecht, volgens welker wetten en ordonnantien verboden wierd, dat niemand dezelven binnen deze Stad mogt oeffenen, ten waare hy Burger was. Het getal der Gildens zo wyt wy die magtig zyn, zullen wy den Lezer mede deelen, en zyn deze naar volgende:

1. Het grote Schippers Gilde. | 2. Het kleyne Schippers Gilde.

Digitized by Google

3. Het Laken-kopers Gilden.
4. Het Kledermakers Gilden.
5. Het Wevers Gilden.
6. Het Speldemakers Gilden.
7. Het Smits, Slootemakers, en Koperſlagers Gilden.
8. Het Kuypers, en Hoepmakers Gilden.
9. Het Schoenmakers Gilden.
10. Het Kramers of St. Nicolaas Gilden.
11. Het Bakkers Gilden.
12. Het Brouwers Gilden.
13. Het Tappers Gilden.
14. Het Vleeshouwers Gilden.
15. Het Barbiers Gilden.
16. Het Timmerlieden, en Schrynwerkers Gilden.
17. Het Viſſchers Gilden.
18. Het Schilders, en Verwers Gilden.
19. Het Glazemakers Gilden.
20. Het Knopemakers Gilden.
21. Het Wagemakers, en Stoelemakers Gilden.
22. Het Hoveniers of Groen Gilde.
23. Het Zilverſmeden Gilden.
24. Het Voermans Gilden.
25. Het Metzelaars, Lydekkers, en Steenhouders Gilden.
26. Het Grutters Gilden.
27. Het Slyters Gilden.

De overige die 'er geweeſt zyn, zyn my onbekent, en wy zullen den Lezer alle de oude Gilde Brieven niet mede deelen, ſchoon wy die meeſt magtig zyn, om dat zy de halve Beſchryving wel zoude uytmaken, alleen maar deze twee volgende.

In den Jaare 1414. wierden de Kramers of Winkeliers, door de Magiſtraat dezer Stad, met den volgende Gilde Brief beſchonken.

Gilde Brief van de Kramers, of *St. Nicolaas* Gilde binnen GORINCHEM.

„ WY Burgermeeſteren, Schepenen, ende Raad der Stad van
„ GORINCHEM, doen condt allen Luyden, dat wy by
„ rade ende goedtdunken, Heer *Arents van Leyenburch*,
„ onzen Droſſaard, ende by den gemeyne Wette Oudt ende Nieu-
„ we overgedragen zyn, dat de Koopmans van *Sinte Nicolaas* Gilde,
„ alzulken vryheid hebben zullen, als hier na beſchreven ſtaat,
„ dat is te weten, dat niemand binnen onze Stadt van GORIN-
„ CHEM, kopen nog verkopen en zal van eenigerhande penning
„ waarden, die men met ſchalen weeget, als Kruyt, Spek, Reu-
„ ſel, Zeep, ende andere waaren die der Kramerye toebehoren,
„ hy en is onzen Poorter ende Gildebroeder van *Sinte Nicolaas*.
„ Ook en zal niemand van buyten in der weeke voort doen, nog
„ om gaan, dan binnen zynen huyze, ofte voor zyn zelfs deure,
„ het en ware 's Maandags, ofte binnen onzen vrye Marktem. En-
„ de waar 't dat hier iemand tegen dede, ofte ongehoorzaam in
„ ware, die waar in een boete van een pont, alzo dikmaals als 't
„ geſchiede, dat een derdendeel die Heer, dat andere die Stadt,
„ en dat derde die Gildebroeders voorſz. In kenniſſe der waarheid
„ zo hebben wy onzen Zegel hier aan doen hangen, op den tien-
„ de van Decembris, Anno duyzend vier honderd ende veertien.

De Heelmeeſters die gemeenlyk den *H. Cosmas* en *Damianus* tot Patroonen vieren, wierden in den Jaare 1465. zo *Kemp* bladz. 321 ſchryft,

Digitized by Google

ſchryft, door de Magiſtraat dezer Stad, onder zekere keuren en wetten, ook met een Gilde Brief begiftigt, en waren gehouden in de Groote Kerk een Altaar ter eeren van hunne Patronen op te rechten, aan 't welke zy op gezette tyden de Mis moeſten laten lezen. Den inhout van haar Gilde Brief luyd aldus:

„ 1. Niemand van buyten zal binnen GORINCHEM een Meeſtery „ op zetten om te ſcheeren, of hy zal geven twee goude Rynſe „ guldens, en Poorters Kinderen maar eenen halven Rynſen gul„ den.

„ 2. Knegts, die leeren ſcheeren, zullen geven een pond Was, „ aan 't Gild.

„ 3. Gehuurde Knegts, (geen Leer-knegts zynde) een half pond „ Was.

„ 4. Alle Meeſters binnen GORINCHEM, zullen geven aan 't „ Gild, van elken Ryns gulden die zy winnen met meeſteren, een „ halve witte ſtuyver.

„ 5. Geen Meeſter zal des anders Meeſters Kalanten ſcheeren, „ meer dan eens, des verwittigt door een van de Dekens, of de „ voorgaande Meeſter zy eerſt voldaan van voorgaande ſchuld „ van ſcheeren, op de boete van een pond Was, half de Heer, „ half 't Gild.

„ 6. Geen Meeſter binnen GORINCHEM wonende, zal d' an„ der Meeſters verbanden of zieken verbinden of vermaken, boven „ een reys, of d' eerſte Meeſter zy eerſt voldaan van zyn verdien„ ſten, op de boete van een gouden Leeuw, half de Heer, half „ 't Gild, en dezelve voldoening zal ſtaan op een ſtoop Wyn, ten „ ware, hy hadt 's nachts van den bed opgeſtaan, of buyten ge„ reyſt, dat zou twee ſtoop wezen.

„ 7. Niemand zal op Hoog-tyden, Apoſtel-dagen, Zondagen, „ nog *Cosmas* en *Damiaans-dag* ſcheeren, op de boete van een „ pond Was van yder, te gaan als voren, deed het des Meeſters „ Wyf, of Boden, gelyke boeten, ten waar de genadige Heer Gra„ ve van Charloys, zyn lieve Vrouw, of eenig van beyden binnen „ GORINCHEM waren.

„ 8. Niemand van buyten zal binnen GORINCHEM, of in 't „ Land van ARKEL komen meeſteren eenige gewonde, hy en ge„ ve van ieder een pond Was, dat niet willende doen, men ver„ bied hun 't meeſteren, van de Heer en Gerechts wegen, met „ een 's Heeren of der Stad gezwore Bode, wildet de Meeſter dan „ niet geven, dat 's de boete van tien witte ſtuyvers, half de Heer, „ half de Kerk en 't Gild.

„ 9. Wanneer de Dekens morgen-ſpraak leggen, ende die de „ weet heeft, en niet komt, zal verbeuren eenen ouden Vlaamſen, „ deze en navolgende boeten alleen tot 't Gilds behoef.

„ 10. Wie op *St. Cosmas* en *Damiaans-dag* de weet hebbende, „ met de gemeene Broeders niet komt eeten, verbeurt eenen ou„ den Braſpenning.

„ 11. Geen Meeſter zal pannen voor deur zetten, ten zy dat „ het een geteykenden dag van goed aderlaten is, en men zal geen

„ bloed

Digitized by Google

„ bloed op de venſteren of voor de deuren langer laten ſtaan, dan
„ tot twaalf uuren toe, op de boete van een half pond Was.
„ 12. Een Gilde-broeder ſtervende, wie de weet hebbende niet
„ ter uytvaart komt, verbeurt een ouden Vlaamſen.
„ 13. Eyndelyk is 't zelve Broederſchap toegelaten, dat zy alle
„ breuken en ſchulden voren geroerd, t' allen tyden mogen doen
„ uythalen met een geſworen Bode van GORINCHEM. Gegeven
„ den 8 van Slagt-maand, in 't jaar ons Heeren 1465.

In den Jaare 1515. wierden de Timmerlieden en Schrynwerkers, door den Droſſaard, Burgermeeſteren, enz. met een Gilde Brief beſchonken, en hadden eenen Altaar in de Parochie Kerk, de *H. Drie Koningen* genaamd.

De Smits, en Koopluyden in yzerwerk, wierden in den Jaare 1523. onder een Gilden gebragt, onder de naam van *St. Eloy*, en hen wierden zeer wydlopige Keuren en Ordonnantien geſtelt.

In den Jaare 1560. wierd by de gemeene Vroedſchap dezer Stede, eene Ordonnantie gemaakt, dat geene Dekens van eenige Gildens, zouden vermogen een nieuw Gilde-broeder aan te nemen, voor en al eer hy blyk van Kerk-meeſters zal hebben vertoont, dat hy de Kerk haare gerechtigheid heeft voldaan.

In den Jaare 1563. en niet 1496. zo *Kemp* ſchryft, wierden de Laken verkopers, en Droogſcheerders ook een Gilde Brief vergunt, en het Altaar van *St. Jan den Doper* in de Groote Kerk, wierd haar geſchonken, om den Godsdienſt aan te laten verrigten, zo als zy dan op zyne gezette tyden door een Prieſter de Mis lieten lezen.

In den Jaare 1563. wierden de Kledermakers door den Droſſaard, Burgermeeſteren, enz. ook met eene wydlopige Gilde Brief begiftigt, en waren gehouden aan het gemelde Altaar van *St. Jan den Doper*, ook den Godsdienſt te laten verrigten. Dit Gilden is al veel eerder in wezen geweeſt, zo my uyt eenige Brieven gebleken is, zo dat deze Gilde Brief eene vernieuwinge en verbeteringe zal zyn.

De Laken kopers en Kledermakers zyn voor dezen onder een Gilden geweeſt, zo als uyt den volgende Brief blykt. In den Jaare 1564. viel 'er onder de Gilde-broeders van het Kledermakers Gilden verſchil, wegens het Jaarlyks maaltyd, dat zy gewoon waren te houden, waaromme zekere Gilde-broeder een verzoek ſchrift aan den Droſſaard, Burgermeeſteren, enz. preſenteerden, om haare verklaringe des wegens te mogen weten, en dat aanmerkelyk is, den Man hoofd voor hoofd wierd ter maaltyd voor koſt en drank beſteed voor drie en een halve ſtuyver, 't welk ſommige nog dagt te veel te zyn, wy zullen het verzoek ſchrift hier ook laten volgen.

Requeſte gepreſenteert aan den Droſſaard, Burgermeeſteren ende gemeene Vroedſchap der Stad GORINCHEM, by die van het Kledermakers Gilde.

„ VErthoont ende geeft te kennen, *Jacob Jansz.* Kledermaker,
„ hoe dat zeeker korte jaaren geleden, wanneer die Laken
„ kopers

„ kopers, ende Snyders, ofte Kledermakers, geſepareert, ende van
„ den anderen geſcheyden zyn. Zulk dat elk een Gilde apart is
„ geworden, ende die Snyders apart gegeven is by myne Heeren
„ behoorlyke Brieven, ende Ordonnantie, na dewelke zy hen zul-
„ len hebben te reguleeren, en daar inne wel exſpreſſelyk gecon-
„ ditioneert zynde, indien eenige duyſterniſſe ofte queſtie geviele,
„ ofte gerezen tuſſchen den Dekenen, ende eenige Gilde-broe-
„ ders, beroerende die voorſz. Ordonnantie, dat dezelve wezen
„ ende ſtaan zoude, tot diſcretie, determinatie, goedtdunken ver-
„ klaren, ende uytſpreken van uw Edele Heeren. Ende nu het
„ zo is, dat op haarluyder laaſtleden teerdag, de Dekens, den ge-
„ meenen Gilde-broeders beſteet hadden in de Roze, te weten: dat
„ elk voor den maaltyd en het bier geven zoude drie en een halve
„ ſtuyver, in allen ſchyn of zy daar preſent waren, ende mede
„ van den biere gedronken hadde, het welk zulks niet en behoort,
„ maar die maaltyd alleen behoort beſteet te worden, ende het
„ bier buyten te betalen, gelyk 't meerder van den Gilde-broeders
„ hen ook laten dunken, ende wie niet en komt, zyn maaltyd al-
„ leen maar behoort te gelden, ende daar mede vry te zyn, en
„ in het bier niet te geven, ende die Dekens, in dien ſchyn, wel
„ zoude mogen beſteden, te drinken tot in den donkeren nagt,
„ 't welk immers geen eygenſchap en heeft, en dat die geene,
„ die niet preſent en zyn, of daar niet by en komen, in het bier gel-
„ den zoude, zulks dat zy verhopen, dat zy volſtaan zullen, mits
„ gevende alleenlyk den maaltyd, dat is een ſtoter zonder meer.
„ Daaromme aan myne Edele Heeren verzogt word, dat myne
„ Heeren believen, omme dezelve Dekens, ende Gilde-broeders
„ te brengen tot eene goede Politie ende Ordonnantie, hier op te
„ determineeren, verklaren ende uytſpreke haar luyder goedtdun-
„ ken. Dit doende enz. In margine ſtondt voor Apoſtille. Ge-
„ ordonneert by die van de Vroedſchap, dat zo wie breukagtig
„ valt, ende niet by en komt ter maaltyd, dat dezelve zal verbeu-
„ ren de maaltyd ofte twee ſtuyvers daar voor. Actum den ne-
„ genden July, Anno vyftien hondert vier ende zeſtig. En was
„ ondertekent. *Splinter van Voorn.*

Dit is het geene, dat ik u van de Gildens heb mede te deelen, en denke het genoegzaam te zyn.

Digitized by Google

VIII. HOOFDSTUK.

Van Stads Handveſten, Vryheden, Keuren, Ordonnantien, enz.

HEt is zeker dat de eerſte Handveſten door de Graven van Holland, en ook de eerſte Lands Heeren van ſommige Steden in de windzels der vergetentheid opgerold leggen, GORINCHEM hoewel die niet een der oudſte Steden is, is echter van haare eerſte Handveſten door dit ongeluk mede bezoetelt, en het eerſte dat men vind, dat door de Heeren van ARKEL, Lands Heeren en Stigters dezer Stad, aan dezelve is geſchonken, vind men te zyn van *Otto van Arkel*, des Jaars 1382. Dat deze aanzienelyke Heeren, in den beginnen hunne Stad met Handveſten en Vryheden beſchonken hebben, is zeker en gewis, vermits het de regels en wetten zyn, daar het Stads beſtier na gerigt word. Men vind echter eenige Vryheden, zo door de Hartogen van Braband, als Graven van Holland van gryzer ouderdom, waarom wy met deze ook een begin zullen maken.

Hartog *Jan* van Lotteringen en Braband, om de trouwe dienſten door *Jan van Arkel* tegens Graaf *Reynold* van Gelder, in den Oorlog om Limburg aan hem bewezen, ſchonk in den Jaare 1287. aan de Poorters en Inwoonders der Stad GORINCHEM de vryheid, dat zy door alle zyne Landen met hunne goederen Tol-vry mogten paſſeren, uyt welke vrydom ook voort gekomen is, dat die van GORINCHEM oudtyds grote Koophandel op Braband hebben gedaan. *Henarik Kemp* maakt hier bladz. 49. ook gewag van, en geeft 'er ons ook een kort begryp van, maar vermits wy een goede Copye hebben uyt het Latyn vertaalt, zal ik dezelve in 't geheel hier byvoegen, en luyd aldus:

„ WY *Johan* by der genade Gods Hartoge van Lothryk ende
„ van Braband. Eenen iegelyken die deze tegenwoordige
„ zullen zien ofte horen, willen wy door deze opene letteren be-
„ kent maken, dat wy onzen beminden ende getrouwen, den Ede-
„ len Man *Johan*, Ridder, Heere van ARKEL, om byzondere
„ gunſte tegens hem ende den zynen, gelyk zyne verdienſten 't
„ zelve zyn vereyſchende, en om de vrywillige dienſtwilligheid
„ van den zelven, aan ons gedaan, byzonderlyk te erkennen ge-
„ lyk wy ſchuldig zyn. Vergunnen door deze tegenwoordige, dat
„ alle zyne Poorteren, wonende in zyne Stad, genaamd GORIN-
„ CHEM, overal binnen ons gebied ende diſtrict paſſerende, voor
„ by alle onze Tollen, welke aan ons toebehoren, zy luyden zo
„ in haar Perſoon, als met hunne goederen, van alle afvorderinge
„ en betalinge van dezelve Tollen vry zullen zyn, en voor altoos
„ daar van, zo te land als te water, bevryt zullen blyven. In ge-
„ tuygeniſſe van welke vryheid, en tot een eeuwigdurende beves-
„ tiginge, wy deze tegenwoordige Brieve met onzen Zegel heb-
„ ben

Digitized by Google

„ ben doen bekragtigen. Gegeven den vierden feestdag naar de „ Octave van des Heeren derthiende dag. In 't Jaar naar deszelfs „ geboorte, duyzend, twee honderd zeven ende tagentig.

In 't zelve Jaar dingsdags naar het feest van *St. Pieter* en *Paulus*, vernieuwde dezelve Hartog deze gunste, waar by hy nog voegden dat niet alleen de Burgers en Inwoonderen der Stad GORINCHEM, maar ook alle die in den Landen van ARKEL gezeten waren, dezelve vrydom zouden genieten, wy zullen zyne opene Brief uyt het Latyn vertaalt, hier ook byvoegen, en is van dezen inhoud:

„ WY *Johan* by der genade Gods Hartog van Lothryk ende van „ Braband, doen kondt eenen iegelyk, zo tegenwoordige als „ toekomende, dat wy voor oogen hebbende, den dienst van den „ Edelen Man, onzen lieven getrouwen *Johan* Heere van ARKEL, „ welke in onzen dienst vrywillig heeft betoont, en op dat hy in toe„ komende zig daar inne te liever ende te gereeder zoude gedra„ gen, hebben wy geoordeelt, aan alle zyne Luyden van zyne „ Stad van GORINCHEM, ofte in deszelfs Vrydom woonende, „ vryheid te vergunnen, dat zy door onzen Lande met hunne „ waaren ende goederen, gaande ende keerende, van alle Tollen, „ ons, ende onzen naarvolgeren te betalen, vry en voor altoos „ onbelast zullen zyn. In getuygenisse dezer tegenwoordige lette„ ren, zyn dezelve met onzen Zegel bezegelt. Gegeven des vry„ dags naar de hoogtyd van de Heyligen *Pieter* en *Paulus*, in 't „ Jaar ons Heeren duyzend twee honderd zeven en tagentig.

Door deze gunste wierden de Inwoonderen nog meer gesterkt, om den Koophandel voort te zetten, dat den aanwas der Stad GORINCHEM zekerlyk zal geholpen hebben.

Ian van Arkel, om zyne getrouwheid en dapperheid by de Vorsten bemind, stond ook in de blakende gunste van Grave *Floris V.* welke hy met zyne GORINCHEMSCHE Burgers, grote bystand tegens de Vriezen hadde gedaan, om zyne Vaders dood, (te weten Koning *Willem*) te wreken; waarom de gemelde Graaf in den Jare 1289. ook aan die van GORINCHEM Tol-vryheid schonk door alle zyne Landen, zo voor haar Perzonen als goederen, wy zullen zyne opene Brief hier ook by voegen.

„ IK *Floris*, Grave van Holland, maken kondt allen die dezen „ tegenwoordige Brieve zullen inzien. Dat ik de Luyden van de „ Heeren *Iohans*, Heere van ARKEL, onzen lieven ende getrou„ wen Ridders, te GORINCHEM woonagtig, de eygenste vryheid „ die zy van onze Voorvaderen tot nog toe gehad hebben, eeu„ wiglyk vergunnen, zo dat zy door myn Land, zonder Tol, vry „ konnen verkeeren. Gedaan t' Utrecht in 't Jaar ons Heeren „ duyzend twee honderd negen ende tagentig, des Zondags voor „ *Valentyn* Martelaar.

Digitized by Google

Uyt dezen Brief blykt duydelyk, dat de Stad GORINCHEM van den beginne af, door de Graven van Holland met deze gunſte zyn beſchonken geweeſt: want Graaf *Floris* zo hy getuygt, vergunde haar de eygen vryheid, die zy reeds van te voren van zyne Voorvaderen verkregen hadden, zo dat 'er niet aan te twyffelen is, of zy hebben die ten tyde van Graaf *Floris IV.* welke van den Jaare 1223. tot 1235. het Lands beſtier gevoerd heeft al verkregen hebben, hoewel de bewyzen of echte ſtukken, achter het ſloers der oudheid ſchuylen.

In den Jaare 1322. zo bezorgden Heer *Ian van Arkel* zyne Inwoonders der Stad GORINCHEM ook nog eenige vryheden, want verdroeg met *Willem van Hoorn*, oudſte Zoon van Heer *Gerard*, Heer van Altena en Woudrichem, dat hunne Inwoonders van wederzyde by malkanderen zouden vry zyn; den korten inhoud luyd aldus. Voor eerſt de Heer van ARKEL, en de Poorters van GORINCHEM zullen vry zyn van den Tol te Woudrichem. Van gelyken die van Woudrichem zullen Tol vry zyn te GORINCHEM, met Schepenen Brieven zal men malkander van Wederzyden recht doen. De Heer van ARKEL, nog de Poorters van GORINCHEM, nog hunne goederen, zal men te Woudrichem nog in den Landen van Altena niet mogen bezetten, 't zy dezelven het over geven voor twee Schepenen van Woudrichem, of vier Wethouders ten platten lande, en over dwars nacht recht doen, van gelyken waren die weder van Woudrichem vry te GORINCHEM, en in 't Land van ARKEL.

Dit verdrag wierd door beide de gemelde Heeren, als mede Grave *Willem* van Holland, *Ian* Heer van Heusden, *Willem van Duyvenvoorde*, Ridder, op onzer lieve Vrouwen Ligtmis dag den 2 van February, in den Jaare 1322. beveſtigt. Hier door geraakten beide deze Steden in grote vrydom en vriendſchap.

Wat vryheden of handveſten de Heeren van ARKEL zedert dees tyd tot den Jaare 1382. toe, hebben verleend blykt ons niet, maar op dit Jaar heeft *Otto van Arkel* aan de Stad GORINCHEM een wydlopig Handveſt geſchonken, 't gene de grondſlag was, waar op de beſtieringe der Stad geveſtigt wierd, ik zal het den Lezer in 't geheel van woord tot woord, gelyk het over meer dan drie Eeuwen is geſchreven, voor oogen ſtellen, en luyd aldus:

In Godes name Amen. Salomon ſpreekt in zyn Parabelen in den vierden Capittel, Goede giften zal ik u geven, myn wet en wilt niet agter laten hierom: want de natuure der Menſche vergetelyk, en dat leven kort is ook mede: want men vele op eenige geaſten, of dat leven, of beſcheyde, ofte bevroeden en mag, den geenen die na lange tyd nakomen, men en laatſe hen in geſchrifte die daar af beſcheyden ende bevroeden mag. Daarom is 't dat wy *Otto* Heere van ARKEL, doen condt allen den geenen die deze Brieven ende Letteren zullen zien ofte horen lezen, dat wy overmits omme verzoeke ende bede willen ons gemeyn lands, des Schependoms van GORINCHEM, by onzen vryen wille by vollen Rade

Digitized by Google

Rade en goedtdunken onzer magen ende vrienden, om oirbaar en nuttigheids wille ons gemeyn Lands voorsz. gegeven hebben, ende geven tot eenen eeuwigen Testament, ende tot eene eeuwige memorien, voor ons, ende voor onze nakomelingen, ter eeuwigen dagen durende, onze Gerechte tot GORINCHEM, onzen Poorteren, ende allen onzen Onderzaten, die nu ter tyd onder ons in den Schependom van GORINCHEM woonachtig zynde, ende ter eeuwigen dagen namaals wonen zullen, alzulke rechten, puncten en zaken, als deze Brief ende Letteren inhoudende, in alle maniere als hier na beschreven staat.

Hier begint Heer Otto van Arkels *eerste Kapittel van zyner Handvesten.*

Art. I.

IN den eersten dat alle zaken die onder ons in den Schependom GORINCHEM geschieden of zullen geschieden, of vallen mogen, voor onzen Schepenen van GORINCHEM te recht staan zullen, ende dat haar rechte hoofd ende Maalstad is, ende wezen zal, van alle zaken die zy begeeren van rechts wegen, daar zy 't hen bevroeden konnen, zo zullen zy 't steden ende dragen drie veertien dagen lang, na den tyd dat zy 't eerst gesteet hebben, en t' eynde die drie veertien dagen (of zy 't daar en binnen niet en wysden) dan een herberge kiezen binnen GORINCHEM, ende niet uyt ter herberge scheyden zy en hebben gewyst binnen den eersten veertien dagen na den tyd dat zy eerst in de herberge komen, die eerste twee dagen als zy eerst in der herberge komen, zal elken Schepen hebben zes gulden des daags voor zynen kost, van den genen die van dien vonnisse in den onrechte beviele, ende die ander twaalf dagen zullen die Schepenen hen zelven quyten uyt der herberge, waar 't dat zy dat vonnisse zo lange droegen, uytgenome van 's Menschе lyve.

Van Huwelykſche voorwaarden ende vaſte geloften.

II.

Item, zo en zal men nog en mag men geen voorwaarden nog gelofte maken, die vaft en gestade zyn zullen of mogen, men maaktze voor Schepenen tot GORINCHEM, zonder alleen van Huwelyk gescheyet goede wetagtige knapen, die daar over geweest hadden, maar altoos zyn zy naarre met een goede getuygen t' ontgane dan dat menze verwinnen zal of mag.

Van Schuld-brieven.

III.

Item, alle Brieven van schulden die op de dagen gegeven zyn, of gegeven of gemaakt zullen worden, daar zal men recht mede vorderen binnen 's jaars na den dage der betalinge, wie dat niet en dede, die en zoude men geen recht doen met dien brieven, en alle brieven die gelovet ofte gemaakt zyn, of gelovet of gemaakt

Digitized by Google

maakt zullen worden tot wille te betalen, daar zal men recht mede vorderen binnen 's jaars naar datum 's briefs, wien 't niet en dede die en zoude men geen recht doen met den brieven, uytgenomen of iemand buyten 's Lands waar, en goed aanbeſtorven is, Schepen brieve van ſchulden die en zullen niet verjaaren, alzo verre als zy haar recht met dien brieven vorderen, binnen 's jaars na dat zy binnen 's Lands komen.

Van Erf-brieven ende Rente-brieven.

IV.

Item, alle Erf-brieven ende Band-brieven die ge-eygent zyn, of ge-eygent zullen worden, zullen blyven in haare magt, ende niet verjaaren, en alle jaarlykſche Tynsrenten zal men binnen 's jaars na de dagen der betalinge winnen, en niet meer dan van een jaar.

Van Vang-brieven.

V.

Item, alle Pandt-brieven daar iemand met recht alzo verre mede gevaren hadde, dat wanneer hy 't mand goed of den Perſoon bewezen mag, dat men hem daar aan panden zal, als recht is, die en zullen niet verjaren, dat is te verſtaan, dat men dien Perſoon by enen van onzen Stads Bode van GORINCHEM, of by eenen van onzen gerechte van GORINCHEM, mag doen leyden in onze gevangeniſſe, en daar niet uytſcheyden hy en hadden geëffent ende gepunt, met den geenen die hy die Schout ſchuldig was, ende wanneer hy alzo gepunt ende geëffent hadde, zo en zoude men niet meer doen met den Pand-brieve, ende wie den anderen alzo in de gevangeniſſe doet leyden, dien zal hy alzo veel broots ende borne doen leveren, als hy eeten ende drinken mag, ende daar en zal men ook geen ſteen, nog ſluytgeld, nog leygeld af hebben, ende waar 't ook den genenen dogt die den anderen alzo dede vangen, dat hem onze gevangeniſſe niet zeker genoeg en ware, zo zal men dien Perſoone leveren tot zynen huyze, of tot zyner herberge, of tot zyner woonſtadt, in hegten en boeyen, ende daar zal hy hem water ende brood geven als voorſz. is, ende waar iemand die aldus in de gevangeniſſe lage, ende uyter gevangeniſſe brake, die breuke zoude ſtaan tot onzer genade, en niet quyt wezen van dien ſchuld.

Van Schepens Zegel.

VI.

Item, onze Schepenen tot GORINCHEM en zullen niet langer hogen nog zegelen als Schepen, dan binnen 's jaars na dat zy verzet worden van haaren Schependom.

Van iemand Recht te weygeren.

VII.

Item, waar 't dat iemand Recht begeerde voor onze Rechters ende

Digitized by Google

ende Schepenen van GORINCHEM, ende niet Recht bedinge, waar 't dat men hem dan weygerde, zo en zoude men niemand Recht doen, hem en waar voor Recht gedaan of geschied van dat hy bedingt hadde, als recht waar, maar wy van onzer wegen in onzen dienst gezeyt waar, ende gedaagt waar, eer dat wy hem uytzenden, daar zoude men geen Recht op vorderen, hy en waar thuys gekomen, en dan zal men hem te weten doen als regt is, ende daar af dan te Recht staan.

Van dagelyks Recht ende kosten te bedingen.

VIII.

(a) Item, zo wie den anderen aanspreekt van dagelyks Recht van Schulde of betichten, daar geen Schepen of Schepenen brieven van GORINCHEM af en zyn, die zal hem ontschuldigen, met hand ende met mond als Schepen wyzen, dat recht waar, maar waar 't een vreemd Man van buyten, der eeniger van GORINCHEM gezeten die zal hem onschuldige, des anderen daags naar dat hy gedaagt is voor den middage als voorsz. is, ende Schepens wyzen dat regt is, ende diergelyken zal men hem weder doen, ende wy eenen uytheemschen Man dede bezetten, ende tot zyner onschuld quame, die mag winnen mogelyken kost, die hem onze Gerechte toe scheyden op den aansprake.

Van getuyge van Vegten.

IX.

Item, waar 't dat iemand vechte binnen den Schependom van GORINCHEM, daar zal onzen Reechter den genen af doen dagen, die daar by geweest hebben, dat zy dat oirconden, maar aan twee oirconden heeft onzen Rechter genoeg als hy wil, en mede mogen getuygen Mansperſoon over Vrouwsperſoon, en wie dat niet en quame als hy gedagvaart waar, dat roerende waar van vechten, die verbeurden tegens onzen Richter tien schellingen.

Van

(a) Den 15 January 1527. is op dit Articul geexpresseert, als mede No. VIII. in de volgende Handvesten van de Hartoge Willem van Beyeren, en Karel van Bourgonien, by Burgermeesteren, Schepenen, Oude en Nieuwe Raad, gearresteert, en geordonneert te agtervolgen deze volgende interpretatie met deze woorden.

Alzo hier voortyds dat voorn: Articul by veele ende diverse Wethouders, in verscheyde manieren verstaan is geweest, eenige 't zelve Articul naaktelyker verstaande na de letter, recht of iemand tegen zyn eigen handschrift, of tegens wettelyke konde van getuygen, en anders zoude mogen doen zyn ontschuld, 't welk ongetwyfelt die intentie van de voorsz. Princen niet is geweest. En eenige 't zelve Articul anderzints en beter verstaande, na de regte interpretatie en intentie van de voorsz. Princen, door welke sinistre en verscheyde verstande in voorlede tyden, veele en diverse Processen gerezen zyn geweest, tot grote en zware kosten der Partyen. En omme daar inne te remedieeren tot gemeynen welvaren van de Ingezetenen der Stede van Gorinchem, en den Lande van Arkel. Zo hebben de Burgermeesteren, Schepenen, Oude en Nieuwe Raad der voorsz. Stede, met rype deliberatie van Raade, by advise en goetduncken van den Heere, daar op eerst mede gehadt consultatie van den Geleerden, in den Rechten geordonneert en verklaart, dat 't voorn: Artycul van nu voortaan verstaan en geinterpreteert zal worden, na de verklaringe hier na volgende.

Dat zo wie den anderen aanspreekt van dagelyks Recht, ofte Schuld, ofte van betichten, daar geen Schepenen getuygen, Schepene brieven, of Wettelyke konde van getuygen, en andere of eygen handschriften van zynde, die zal hem mogen ontschuldigen met hand en met monde, als Schepenen wyzen zullen, dat regt is, en anders niet.

Digitized by Google

Van Dood-ſlag.

X.

Item, waar 't zake dat iemand den anderen doodſloege, in onzen Schependom van GORINCHEM, daar en zoude men dien misdadigen niet ontſchuldige, men zoude over hem rechten als Schepenen wyzen, dat recht waar, ten ware dat hy met ons, en met des doden magen zoende. Ende is 't dat die misdadige ruymt, zo zal men uytlagen leggen in onze Landen, ende waar 't dat men hem kregen in onzen Landen, zo zoude men over hem rechten, dat Schepenen wyzen dat recht waar, ten waare dat hy zoende met ons, ende met des doden magen; ende zo wanneer iemand uyt lagen ons Lands geleyd is, zo mag een eerſte lit van den doden hand, of nadere, een aanleyder wezen, en ſloegen zy hem dood, daar en zouden zy niet aan verbeuren, ende waar 't dat iemand van ons Gerechts wegen, haar onderwonden te houden den geenen, of die geenen die op uytlagen onzes Lands geleydt waar of waren, ende hy hem te magtig waar, of worden zou, zy mogten hem doodſlaan zonder verbeurteniſſen.

Van iemand aan te ſpreken.

XI.

Item, waar 't dat iemand den andere aanſprak van zynen lyve, des zoude hy die aanſpreker ende zes wetachtige knapen, den aangeſprokenen verwinnen voor onzen Schepenen tot GORINCHEM, die de misdaad gehoord of gezien hadden, van den breuken, daar hy hem af aangeſproken hadde, ende dat aan den heyligen waar maken, als Schepen wyzen, dat recht is, ende naar die misdaad daar die aangeſprokene af verwonnen worde, zal men richten als die Schepenen wyzen dat recht is, ten ware dat men die misdaad betreden, by ons, ende by der partyen die misdaan waar, ende waar 't zake dat een aanſpreker den aangeſprokene niet verwinnen en mag met zes goede wetachtige knapen, als voorſchreve is, zo zal men over hem richten, na der aanſprake daar hy hem af aangeſproken hadde, als Schepenen wyzen als recht is, in zulker maniere als voorſchreve is.

Van die een Man ſlaat.

XII.

Item, wie een Man ſlaat, verbeurt tegen onze Poorteren tien ſchellingen.

Als een Man een Wyf ſlaat.

XIII.

Item, waar 't dat een Man een Wyf ſloege, verbeurde tegens onze Poorteren een pond; ende waar 't dat een Wyf eenen Man ſloege, verbeurde tegen onzen Poorteren ook een pond, ook mede waar 't dat een Wyf een ander Wyf ſloege, of ſcheldende woorden onderlinge hadden, verbeurde elk tegens onzer Poorten, een pond, of den ſteen te dragen.

Van

Digitized by Google

Van een Man te Bloed-ritzen.

XIV.

Item, waar 't dat een Man den anderen Bloet-ritzen, verbeurde tegens ons een pont.

Van Keur wonden en mestrekken.

XV.

Item, waar 't dat eenig Man den anderen wonde, ende die wonde lids langte waar, ende nagels diepte, verbeurde tegens ons vyfenveertig ſchellingen, ende waar 't zake dat die wonde meer waar, verbeurde tegens ons vyf pond, ende waar 't ook zake dat een Man den anderen thuys zogte, ende huysſtotinge dede in euvelen moede, verbeurde tegens ons tien ponden. Ende wie op den anderen een mes trekt, of een zwaerd, of eenig geſlepen wapen tot zynen euvelen moede, verbeurde tegens ons vyfenveertig ſchellingen, ende wie den anderen lemdt, verbeurt tegen ons tien pond, ende waar 't dat iemand den anderen eenen voet ofte hand affloege, of een ooge uytſtak, verbeurden tegens ons dertig pond.

Van dubbelde breuke.

XVI.

Item, alle boeten van rechten voorſchreve, zullen tweevoudig zyn, die binnen markten, of binnen markten geleyde, geſchieden.

Die boete van werpen.

XVII.

Item, waar 't dat eenig Man na den anderen worpe, in euvelen moet, verbeurde vyf ponden, half ons, ende half onzen Poorteren voorſchreven.

Van beyde de oogen uyt te ſteken.

XVIII.

Item, waar 't ook dat eenig Man den anderen beyde zyn ogen uytſtake, met moetwille, daar zoude men over richten gelyk of hy eenen Man gedood hadde, ende Schepenen wyzen dat recht is, ten ware dat hy ziende was als voorſz. is.

Van vrede te eyſſchen.

XIX.

Item, waar 't dat iemand vochte ofte onminne hadde, daar onze Richter toequame, of iemand van onze Gerechts wegen, met wetachtige oirconden, of wetachtige knapen, ende hem eenen vrede eyſchten ende hy hem niet en gave, verbeurde tegen ons vyfenveertig ſchellingen, voorts zo zal men eyſchen ander maal, en derde maal, met oirconden tot elken maale als men hem eyſcht als voorſchreven is, ende niet en gave, verbeurde tegens ons vyfenveertig ſchellingen, ende waar 't dat hy ten derden maale, of den derden eyſche, gene

Digitized by Google

vrede en gave, zo zal men hem gebieden eenen vrede te houden, van ons ende gerechts wegen voorſchreven, ende wanneer hy hem geboden is te houden met oirconden als voorſchreven is, de vrede zal hy houden, of hy dien vrede met de hand gegeven hadde, ende waar 't dat hy een vrede-breker waar, men zoude over hem rechten aan zyn lyf, als over een vrede-breker, als Schepens wyzen dat recht ware, in alle maniere als voorſchreve is, ten ware of hy ons gemoede hadde, ende eenen vrede zal duren zes weken lang, ende waar 't zake dat iemand tegen eenen anderen zoenden zoenden binnen vrede van eenigerhande zaken, daar vrede afginge ofte gegaan ware, daar ware die vrede af uyt.

Van vrede te breken.

XX.

Item, waar 't dat men iemand van vrede breken betuygen mag, met twee wetachtige knapen, daar en mag men geen ontſchuld van doen, ende en mag menze niet betuygen als voorſchreven is, zo zal hy zyn onſchuld doen, als Schepenen wyzen dat recht is, ende daar mede zal hy quyt wezen.

Van ligt uyt te doen in een gevecht.

XXI.

Item, waar 't dat iemand vocht in duyſteren ſteden, daar die keerſſe ofte dat vuur uytgedaan wierd, daar zal die boete viervoudig zyn, ende dat zal men houden op alle de genen die de keersſen ofte vuur uytgedaan hadde, ende op alle de andere die daar by geweeſt hadden, ter tyd toe dat zy die rechtſchuldige met haaren eedt voort brengen.

Van rumoer te maken.

XXII.

Item, waar 't dat iemand eenig rumoer maakte, ofte vechtelyk, daar geen vrede af en ginge ende daar af gedaagt worde, ende daar iemand van boeten af verwonnen worde, ende die gene verzoent woude wezen, die in gene breuken bevonden en ware, tegen den genen die met recht in boeten geweeſt waar, die zal winnen alzo veel als wy, of onze Poort, alzo veele als die boete draget ende daar mede gezoent wezen.

Van tegens eenen Boef ofte Landloper twiſt hebbende.

XXIII.

Item, waar 't dat eenig goet knaap tegens een boeve, landloper ofte rabbaut twiſtende worden, en hadde die geſlagen, dien en zoude hy niet meer beteren, dan ons gerecht dogte dat men hem beteren zoude, ende ſloege ook een boeve, ofte rabbaut, ofte landloper, een goede knape, die zyn zoen ofte boete niet gelden en mocht, die hem onze Gericht over zeggende waar, dien zoude men houden in hegte ende in gevangeniſſe, ende geven hem alle dagen

Digitized by Google

dagen water ende brood, ende ſlaan hem elke dag twee penningen af, tot dien tyd toe dat hy alle zyn boeten en alle zyne zoen van onzen breuke vergoedet heeft, in dezer manieren, waar 't dat hy lage van onzer breuken, zo zouden wy hem water ende brood geven, ende waar 't van onzen Poorten wegen, zo zoude het onzen Poort doen, ende waar 't van den zoenen, zo mag dien quyt laten die misdaan waar, ofte hem water ende brood geven, als voorſchreven is.

Van een Man en Wyf haar goed te verbeuren.

XIV.

Item, geen Man en zal nog en mag zyns Wyfs goed verbeuren, nog geen Wyf haares Mans goed verbeuren, anders dan elk zyn helft van haaren gemeenen goede, ende welke dat het verbeurden van hen beyden, daar zal bekende ſchuld af gaan, uyt haaren gemeenen goeden.

Van breuken te verbergen die men vangen wil.

XXV.

Item, zo en mag men nog en zal men niemand in hegten houden, nog in gevangeniſſe brengen of houden, van eenigerhande breuken of misdaad die hy gebreukt heeft, of misdaan hadde, alzo verre als hy zyne breuken of misdaad verbergen mag by onzen Gerechte van GORINCHEM.

Van ter leſter dood even ryk te wezen.

XXVI.

Item, als eenig Menſche ſterft, zo zullen zyne Erfgenamen dat erve ende goed nemen, als recht is in dezer manieren, ofte daar eenig kind waar dat uytgehuwlykt waar, ende dat erve ende goed hebben wilde, dat zal inkomen ter eerſter dood met half zulken goed als 't uytgelevert hadde, met kenniſſe der waarheid ende ter laatſter dood even ryk te wezen, want als Man ende Wyf vergadert zyn met den Wetten, zo is haar goed gemeen.

Van erve te beuren van oude Vader en oude Moeder.

XXVII.

Item, waar 't dat iemand ſtorve en wetachtig Kind of wetachtige Kinderen agter lieten, die zoude nemen van allen eygen goeden, van oude Vader ende oude Moeder, gelyk Vader ende Moeder gedaan zoude hebben of doen zoude, of zy leefden. (a)

(a) Ende dit Articul is in den Jaare 1556. den 23 February, by den Hove van Holland by Sententie verklaart, te weten, tuſſchen Jan van Duynen Dirksz. in den naam van zynen Zoon, als eyſcher, contra Meeſter Michiel Meming, Kanonik tot Gorinchem, cuſocys als dat die Kinderen beuren zullen van Over oude Vader ende oude Moeder.

Digitized by Google

Van Beſterf van Vader ende Moeder.

XXVIII.

Item, waar 't dat iemand ſtorve zonder wetachtige geboorte agter te laten, daar Vader ende Moeder beyde af leefde, dat erve ende goed zouden zy te maal opheffen ende nemen, ende waar 't dat eenig van Vader ofte Moeder dood waren, welk haarer dat 'er leefden van den tweën, die zal dat goed ende erve half heffen ende beuren, ende die andere helft van den goeden, dat zullen die naaſten van den wetachtigen geboorten heffen ende nemen, van Vader of van Moeder die daar dood waren.

Daar Vader ende Moeder af dood zyn, ende geen Kinder agter en laten.

XXIX.

Item, Waar 't dat iemand ſtorve zonder wetachtige levende geboorte agter te laten, ende daar Vader ende Moeder beyde af dood waren, dat erve of goed zal aan elken zyde, gaan en deylen, die daar naaſt zyn van maagſchappen, van wetachtiger geboorte daar zy af beſtaan.

Van Kinderen goed te beuren.

XXX.

Item, waar 't dat eenig Wyfs perſoone Kinderen krege, die zy boven haaren getrouden Man in overſpel niet gewonne hadde, die zullen beuren ende nemen, gelyk of zy getroude kinderen waren van haares Moeders goede.

Van Voogdye ofte Momboir te zyn.

XXXI.

Item, waar 't een onmondig Kind, dat zal die naaſte Mans hoofd van der oudſter geboorte van der rechter zweert zyde vermondigen, maar dat zal hy verzekeren met goeden, leggende erven voor onze Rechteren, ende voor onze Schepenen tot GORINCHEM, dat hy metten verbaal monde van zulken goede daar hy 't in vind, dat is te verſtaan een Mans-perſoon tot twaalf jaaren, ende een Wyfs-perſoon tot dertien jaaren toe durende die Voogdye, ten ware zy daar binnen ſtorve, ende waar 't zake ook dat die Momboir van den naaſten rechten ſweert zynde, niet vermonde en woude, of dat 'er geen regt geboren Momboir en waar, daar zoud een zyn maach doen, die hem 't beſte dede, by onzen Gerechten ende Schepenen voorſchreven.

Van beſterfenis zonder erfgenamen agter te laten.

XXXII.

Item, waar 't dat iemand ſtorve daar geen erfgenamen en volgen, dat zoude wy houden een jaar en zes weken lang, tot der regten erfgenamen behoef, ende waar 't dat daar en binnen geen erfgenamen en volgden, zo zouden ons dat goed blyven ende toebehoren.

Wat

Digitized by Google

Wat jaar ende dag is.

XXIII.

Item, een jaar ende dag zal wezen een jaar en zes weken.

Van Leengoed.

XXXIV.

Item, waar 't dat eenig erve, dat van eygenen goede te Leen gemaakt waar, of met eygene goede gekogt waar, dat zal die Leenvolger veroorzaten den regten erven ende erfgenamen, alzo dier als 't gekogt was, of als 't waart was, op den dag doe men 't te Leen maakte, met kenniſſe der waarheid, waar 't ook dat hy 't alzo veroorzaten niet en woude als voorſchreven is, zo zal hyze te Hove wyzen te ontfangen met haaren aandeel, uytgenomen onze Borgleene, die en zullen niet geſcheyde wezen, maar men zal 't den erfgenamen veroorzaten, gelyk anderen Leen, in allen manieren als voorſz. is, ende agter dien dat het eens veroorzaat is, zo zal 't voort ſtaan te Leen-recht.

Van Nakopen.

XXXV.

Item, zullen wy onze nakopen hebben, van alle erfeniſſe, huyzinge, ende jaargeld, dat in onzen Schependom verkogt wordt, veertien dagen lang, na dien, dat dien eygendom gegaan is.

Van Baſtaarden goed te maken.

XXXVI.

Item, zo wie dat Baſtaarden goed maakt, in Schepene Brieven van GORINCHEM, of goed bezette, en mogelyk is, dat zelve goed of alzo veel zal gaan en volgen, gelyk dat men 't maakt in Schepen Brieven, of bezet, ende waar 't dat een Baſtaart ander goed verkrege, dat zal aan ons komen, ten waar of hy wetaehtige geboorte agter hem liete.

Van Erf te bezitten.

XXXVII.

Item, wie den anderen aanſprak van erven, ende die bezitter des erfs met Schepenen betuygen mag, dat hy daar in gezeten heeft jaar ende dag, in eygendom van allen den genen die binnen Lands zyn of hebben geweeſt, binnen jaars of binnen daags onbekreunt, dat zal die bezitter des erfs houden, met handen ende met monden voor zyn eygen, ende waar iemand buyten Lands, als hy te Lande quame zo zoude hy nemen alzulke recht als hem Schepene wyzen dat regt was, ende mag die bezitter dies niet betuygen met Schepenen, of met Schepene brieve, zo zal hy 't houden met hem zevenden dien die lande naaſt gelegen zyn, vier te landwaards ende drie ter zeewaards, waar 't ook alzoo dat zy 't hem niet en wouden helpen houden, zo zouden zy 't andere helpen houden,

Digitized by Google

die dat aanſprak voor zyn eigen, of die zy kenden, dat van rechts zyn ware, ende wien dat die vier of meer helpen houden, die zal in rechte ende in den goede blyven, ende den anderen die die vier of meer niet en woude helpen houden, die verbeuren elk tegen ons vyf en veertig ſchellinge, ende die in den onrechten blyft verbeurt tegens ons vyf en veertig ſchellingen.

Van iemand te Heyliken.

XXXVIII.

Item, en zullen wy Weduwen noch Weezen, nóg iemands kinderen 't zy Mans-perſoon of Wyfs-perſoon, Wyven of Mannen huwelyken buyten hem, ende haare vrienden wille.

Van iemand te ontſchaken.

XXXIX.

Item, waar 't dat iemand, hy waar Mans-perſoon of Wyfs-perſoon ontſchaakt worden, tegen zynen wille, ende die misdadigen onder ons in den Schependom van GORINCHEM getoeft worden, daar zoude men over richten aan zyn lyf, als Schepenen wyzen dat regt waar, ten ware of 't gebetert worden als voorſchreve is, voort, waar 't dat iemand die Poorter of Poorters kinderen ware tot GORINCHEM, by zynen wil, ende buyten zyner naaſten magen wil, ontſchaakt ende ontvoert worden binnen zynen zeſtien jaaren out, zyn goed ende erve zal half aan ons komen, ende die andere helft aan zyne rechte erfgenamen, gelyk of hy van lyve ter dood gekomen waar.

Van thyns betalen.

XL.

Item, alle die gene die Poorters zyn tot GORINCHEM, zullen ons onzen vollen thyns geven, hoe luttel erfs dat zy hebben die ons ſchuldig zyn, ende die meer hebben dan drie voeten, die zullen ons geven voor elken voet die zy hebben, elf penningen en een Hoen, in die ſtede daar 't gelegen is. Ende wie binnen GORINCHEM woont, ende daar geërft is, zal doen als een ander Poorter, maar onze Huysgezinne, onze Clerk, onzen veeren van de Merwen, ende onze Molenaars en zullen niet waken.

Van victalie te kopen.

XLI.

Item, zo wie van onzen Onderzaten, gezeten in onzen Schependom van GORINCHEM, eeniger handen victalie koopt tot zyner herbergen, ende niet omme voort te verkopen, die en zal daar geenen onraat af geven.

Van vryheid in haaren Schepen.

XLII.

Item, wie Poorter is tot GORINCHEM, die en zal geen onraad geven nog lyden van eeniger hande goeden die hy in zynen Schepe

Digitized by Google

pe heeft ende alzo vry zyn of hy 't binnen GORINCHEM ende zynen huyze hadde.

Van onze markt te verzoeken.

XLIII.

Item, alle die gene die onze markten verzoeken tot GORINCHEM, die nemen wy op onzen geleyde binnen onzen Lande ende alzo verre alsze wy macht hebben, ende met haaren goede te vaaren ende te keeren, uytgenomen die onze Vyanden waren, of afbreukig waren met recht, of van Schepen voorwaarden, of van Schepen brieven van schulden die zy schuldig waren, ende waar 't dat iemand goed binnen markten ofte in markte dagen verkogt, die mag die gene die dat gekogt heeft bezetten, binnen markten, ende met recht aanspreken, alzo verre als hy daar twee wetacheige getuygen of meer af heeft gelyk, of 't buyten markten waar.

Van teeringe.

XLIV.

Item, waar 't dat iemand met zynen gelage ontginge, ende hem zyne vaart verboden waar met oirconde, die verbeurden tegens ons vyf en veertig schellingen, uytgenomen die Poorters zyn tot GORINCHEM, maar die zullen des anderen daags binnen der herberge gaan, daar hem die vaart verboden waar, ende inkomen ende haar gelag betalen, ende dede hy dat niet zo verbeurden hy tegens ons vyf en veertig schellingen, ende dat gelag zullen wy elken die 't verbeurt, den genen uyt doen panden die 't ondragen waar, gelyk ons, zelfs de boeten, ende zo wat Tapper die t' onrecht croonde ende niet betuygen en mag als vooren, die verbeurden tegen elken hoe veel dat 'er waar daar hy over croonde, vyf en veertig schellingen tegens ons.

Van te visschen.

XLV.

Item, wie dat Poorter is tot GORINCHEM, die mag visschen op onzen worpe tot GORINCHEM, en alzo verre als Wolferen gaat, elk Schip dat met netten dryft om eenen talwaardigen, zal men elks jaars die hy vaart van den eersten den derden naar Kersavond, waar 't ook dat hy geen een vinge, zo zoude hy ons eenen geven, 's maandags in de Kruys-dagen, behoudelyk ons onzen vroue.

Van visch te verkopen.

XLVI.

Item, alle visschen die men vangt in onzen Schependom van GORINCHEM, die zal men geenen Man buyten 's lands verkopen, zy en zyn eerst getoont op die Visch-markt tot GORINCHEM, als te verkopen, wie dat niet en dede, verbeurde tegens ons vyf en veertig schellingen.

Van

Van een ſtille waarheid.

XLVII.

Item, waar 't dat iemand misdede van eeniger hande zake, die duyſter waren, ende daar geen openbaare getuygen af en waar, daar zullen onze Richters ende Schepenen van GORINCHEM, een ſtille waarheid af bezitten, ende naar de waarheid die zy daar af hooren, ende vinden, zal men richten als Schepenen wyzen dat recht is, ten ware oft gebetert worden als voorſchreven is.

Van valſch getuygen te geven.

XLVIII.

Item, wie van alle de voorſz. puncten ende ſtukken, ofte van eenige puncte ofte ſtukke byzonderlinge valſch getuygen tuygende, en daar af overwonnen wierde met der waarheid, ende met recht, dien en zal nimmermeer getuyg meer dragen, en zyn lyf ende goed zal ſtaan in onzer genaden.

Van ons gezworen te ſpreken.

XLIX.

Item, waar 't dat iemand op eenig van onzen gerichte ſprake, of die in officien onzer Poorten van GORINCHEM gezworen waren, ende daar af betuygt worden, met twee wetachtige knapen, of met meer, dien zal dat beteren by ons ende by onzen Gerechte voorſchreven,

Van breuken te recht te zetten.

L.

Item, zal eenen iegelyk die binnen onze Schependom van GORINCHEM woonagtig is, ende namaals wonen zullen, van alle breuken ende misdaden die zy onder ons breukten ofte misdeden voor onze Schepenen tot GORINCHEM te recht ſtaan, ende recht daar af doen, naar inhoud dezes Handveſten ende brief, ende wat zy niet en begrepen ofte niet en begrypt, zo wat onze Schepenen van GORINCHEM dan daar af wyzen, dat zal recht wezen, gelyk of 't deze Handveſten en brief begrepe.

Van Burgermeeſters te zetten.

LI.

Item, jaarlyks als wy onze Schepenen van GORINCHEM verzet ende geëedt hebben, zo zullen wy twee Burgermeeſters zetten, ende beraden met onze Gerechte Oude en Nieuwe.

Van der Boden Roede.

LII.

Item, zullen onze Boden jaarlyks haar Roeden neder leggen op den dag dat wy onze Gericht verzetten, ende niet weder aanvangen, voor wy 't hem bevelen of iemand van onzen wegen.

Van

Digitized by Google

Van Schoolmeester te zetten.

LIII.

Item, wanneer dat het gevalt dat onze School vaceert, zo zullen wy eenen Schoolmeester nemen, ende zetten mede by onzen Gerechte.

Van Schapen te weyden.

LIV.

Item, en zullen wy der Zeelander Schapen in onzen lande niet oorloven te komen voor Bamisse ende Sinte Martyns misse, op niemands oude weyen te komen, nog op niemands winter kooren te komen, ende binnen agt dagen na Sinte Pieters dag in de Lenten uyt onzen Landen te zyne, ende wie datze hier en boven in zynen schade vonde, die magze schutten gelyk anderen goede,

Van de Heer 't land te schatten.

LV.

Item, en zullen wy niemand die Poorter is tot GORINCHEM ende namaal Poorter wezen zal, ende alle die gene die binnen GORINCHEM wonen ende namaals wonen zullen, schatten, ten waar dat een Heer van ARKEL van besterften Heer van ARKEL worde, of eenig Heer van ARKEL gevangen worde, ende geschat worde, of dat een Heer van ARKEL wetachtige Zonen of wetachtige Dochteren uytgave, of dat een Heer van ARKEL Ridder worde, ende zo wanneer dat eenige van deze puncten geviele, zo zullen wy na gestalteniste van dien puncten dat geviel, daar af in onzen Rade schatten van alle goede dat zy onder ons leggende hebben, als redelyken ende bescheydelyken is, uytgenomen van haaren huyzen die zy binnen GORINCHEM hebben, ende van haaren Paerden, ende van haaren Harnissen daar zy haaren Heeren mede dienen, ende ook mede van haaren Schepen.

Van nieuwe Handvesten te krygen.

LVI.

Item, hebben wy gelooft, ende geloven dat altoos onze Poorters ende Onderzaten voorsz. hebben zullen twee Handvesten ende Brieven, sprekende van woorde te woorde als deze tegenwoordige Handvesten ende Brieven begrypt. In dezer manieren, waar 't dat zake dat eenig van de twee Handvesten ende Brieven by eeniger hande ongeval, hoedanig dat het waar verloren ofte gequest worden, of verbrand, of vermist worden, of dat 'er eenig Zegel aan gequest worden of aan brake of gebrake, daarom zullen wy nog onze nakomelinge Heeren van ARKEL, in geender wys laten, wy en zullen hem een ander Handvest ende Brieve geven, ende bezegelen buyten haaren kosten ende schaden, gelyk die Handvesten ende Brieven die zy behouden hadden inhielden. Ende waar dat zake dat beyde die Handvesten ende Brieven by eeniger hande ongeval hoedanig dat het waar als voorschreven is, verloren

Digitized by Google

of gequeſt, of verbrand, of vervremt worde, daaromme en zullen wy nog onze nakomelingen Heere van ARKEL, in geender wyze laten, wy en zullen hen twee andere Handveſten ende Brieven geven, ende bezegelen buyten haaren koſten ende ſchade, gelyk die Copie daar af in hielt, die zy uyt eenig van den twee Handveſten ende Brieven geven, hadden doen Copiëren onder iemand Zegel die autentyk ende gelovig ware, ende uyt dier Copyen recht doen gelyk die principale Handveſten ende Brieven ware, ter tyd toe dat wy ende onze nakomelinge Heere van ARKEL hem twee ander Handveſten ende Brieven weder gegeven ende bezegelt hadden, na inhoud der Copien als voorſchreven is, ende want wy *Otto* Heer van ARKEL willen dat alle de voorſchreve ſtukken en puncten voor ons en voor onze nakomelingen Heeren van ARKEL onzen Poorteren ende Onderzaten die nu zyn ende namaals wezen zullen in onzen Schependom van GORINCHEM, ten eeuwigen dagen wel gehouden worden, en onverbroken blyven, behoudelyken ons ende onze nakomelingen onzer heerlykheid ende rechts ende dienſt, van allen anderen zake daar deze Handveſt ende Brieve geen mentie af en maken, nog in begrepen en zyn, zo hebben wy in getuygeniſſe ende waarheden aller zaken voorſchreven onzen Zegel aan dezen Brieven gehangen, ende voort gebeden en bidden onzen lieven Zoon *Johan van Arkel*, Heere van Hageſteyn, want wy alle deze puncten voorſchreve ende zake by zynen wille ende rade, onzer Poorteren van GORINCHEM ende onzer Onderzaten voorſchreven gegeven ende bezegelt hebben, dat hy deze Handveſte ende Brief met ons bezegelt, ende wy *Johan van Arkel* Heere van Hagenſteyn, om dat alle deze zake voorſchreve ende puncten by onzen wil, ende mede by ons en by onzen Raden geſchied, geordonneert ende gegeven zyn, zo hebben wy om bedes wille ons liefs Heeren ende Vader Heeren *Otto van Arkel*, deze Handveſt ende Brief met hem en over ons ende over onze nakomelingen bezegelt met onzen Zegel, gegeven in 't jaar ons Heeren duyzent drie hondert ende twee ende tachentig, op Sinte Maartens dag in de Winter.

In 't Jaar 1393. verkregen die van GORINCHEM en den Landen van Arkel door gunſte van *Johan van Arkel*, van den Gerechte van Geertruydenberg vrydom om op de ſtraat weg met Wagens en Paerden zonder belaſtinge van ſtraat geld te mogen paſſeeren, 't gene zy van te voren gehouden waren te betalen, en vermits zy niet alleen te water, maar ook te landen veele goederen vervoerden naar Braband, enz. was dit nog al een goede gunſte, ik zal het briefje vermits het kleyn is, hier ook een plaats geven, en luyd aldus:

„ SChepenen ende gemeene Poorters tot St. Geertruydenberge,
„ om zonderlinge vriendſchap van Jonker *Johan van Arkel*,
„ Hageſteyn, Pierlepont, en 's Lands van Mechelen: ſchelden
„ quyt zyns Vaders d' Heer van ARKEL, en zyne Onderzaten,
„ 't zy in den Lande van ARKEL, de Stad GORINCHEM, Ha-

geſtyn

Digitized by Google

„ geſtyn; als elders; Burgers, Huysluyden, ten eeuwigen dage van
„ alle Caſſygelden (ſtraat gelden) die zy van haare Stads wegen
„ van ouds genomen hebben, en dat haar Stad toe behoort, door
„ haar vryheid van den Berg, 't zy Wagen Paerden, Beeſten, en
„ andere goederen. Beveſtigt met ons Stads Zegel in 't jaar 1393.
„ op Allerheyligen avond.

In den Jaare 1393. wierd door den Rechter of Schout, Burgermeeſteren, Schepenen van GORINCHEM, als den Hoogheemraad des Lands van ARKEL zekere Keur gemaakt, tegens het laten lopen van beeſten op een ander mans grond, waar van den inhoud aldus luyd:

„ WIe Paerden in zyn ſchade vind, zal hebben van elk Paerd
„ drie witten; van elk jaarig Hoornbeeſt twee witten, van
„ elk Verken eenen wit, van ieder Schaap een halven wit, van elke
„ Gans een duyt. Elk mag zelver Schutter zyn, of de gewaarde
„ Bode dit te betalen eer men het goed weer naar zich neemt:
„ waar de ſchade meerder dan het ſchutgeld, zal 't by twee Man-
„ nen, of des ſchade doenders eed begroot worden; ieder mag
„ ſchutten zo wel buyten als binnen dyks. Van een ongeringt
„ Verken buyten de poort, heeft den Schutter eenen wit. Alle
„ ſchutgeld by nagt is dubbeld: wie den Schutter het goed ont-
„ neemt, verbeurt tegens den Heer vyf en veertig ſchellingen, en
„ moet de gelede ſchade beteren. Alles te houden onvermindert
„ der Zeelanderen recht, van de Heer van ARKELS wegen.

In den Jaare 1394. wierd by den Heer van ARKEL, en den Gerechte zekere Keur gemaakt, wat een Man van buytenen komende te GORINCHEM willende wonen, voor zyn Poortrecht zal moeten geven, en deze laſt is naar dien tyd vry zwaar geweeſt, en meer als in eenige andere Steden van Holland, ik zal de Keur hier ook laten volgen.

Keure by den Heere van Arkel, ende 't Gericht, over den tyd van d'inwoning der gener, die 't Poortrecht kopen; gemaakt in den Jaare dertien honderd vier ende negentig.

„ IN 't Jaar vier ende negentig is geordonneert, by onzen lie-
„ ven Heere, ende Jonkheer van ARKEL, by den Gericht,
„ ende by den goeden Knapen; zo wie voort meer Poorter
„ worden zal tot GORINCHEM, zal agt jaar lang binnen GOR-
„ INCHEM woonachtig wezen, ende daar zulken zeker voor doen
„ dat is den Gerichts genuecht, ende daar toe eenen Ouden Schild
„ jaars beleggen op een goed onderpand binnen GORINCHEM,
„ dat is den Gericht genuecht, ende voort den Kerken, den
„ Schepenen, den Clerk, ende den Boden, 't haar, ende zo wie
„ dat Poorter word, zal der Poorte in gereden gelde geven, tien

Digitized by Google

„ Oude Schilde, zulker Ouder Schilde, als die Poort van haaren „ accynzen neemt, of haar gemoede van den tien Ouden Schil- „ den te hebben.

„ En hebben dien volgende in kragte van de gemelde Keure, „ in dezen voorſz. Jaare haar Poort-recht gekogt, ende haaren „ Ouden Schild, op een vaſt onderpant, alhier ter Stede gezet, „ gelyk als in de navolgende Conſtitutie brieven.

„ In den eerſten *Herberen Spaan*, ende bewyſt zynen Ouden „ Schild 's jaars aan die zes pond 's jaars erfelyker renten, die hy „ heeft op een Huys ende Hofſtad, gelegen over die haven, tus- „ ſchen *Jans van Aken* ende *Jan Hoywagens*, ende die tien Oude „ Schilden worden hem quyt gelaten, om beden willen ons liefs „ Heeren, ende Jonkheeren van ARKEL.

„ Item, *Jan die Verwer*, die met *Arent van Goorl* te wonen „ plach, werd Poorter op *Sinte Willebords* dag, in 't Jaar van vier „ ende negentig, en zal jaarlyks der Poorten geven eenen Oude „ Schild, op *Sinte Willebords* dag, ter tyd toe, dat hy dien Oude „ Schild 's jaars belegt heeft, op zulken onderpant, tot den Ge- „ richt geneugt, in alzulken voorwaarden, als 't Poort-recht daar „ af inhoud, ende wanneer hy dezen Oude Schild 's jaars, binnen „ 's jaars voor *Sinte Willebords* dag belegde, als voorſz. is, zo waar „ hy quyt van dien jaarpacht, ende heeft zynen Peter 's jaars be- „ wyſt, op zyn Huys ende Hofſtad, gelegen op den Langendyk, „ buytendyks, dat *Gysbert Schoutens* Zoon te wezen plach.

„ Item, *Gerrit Arends Koks* Zoon, werd Poorter op den negen- „ den dag in November, in 't jaar vier ende negentig, ende werd „ quyt gelaten by goeddunken des Gerichts om Gods willen, en „ om beden wille, *Gerrits van Beesde*, *Floris Spronk*, ende *Rutgers* „ *van der Haar*, want een arm knecht was, ende zyn Ouders Poor- „ ters geweeſt hadden. Mede heeft hy dien Oude Schild 's jaars „ daar hy Poorter op geworden is, belegt op den bodem van zynre „ Schutten, en dien hier namaals beleggen, wanneer dat hem 't „ Gericht dat dan wezen zal, alzo ryke kent, dat hy het beleg- „ gen mach.

In den Jaare 1407. den 16 dag van April, wierd op het Veer by de Stad GORINCHEM, door Burgermeeſteren en Schepenen, zekere Keure of Ordonnantie gemaakt, waar naar het 's jaarlyks verhuurd zal worden, en wat voor Veergeld den Huurder zal mogen trekken, en luyd aldus.

„ IN 't jaar duyzend vier honderd ende zeven, op den zeſtien- „ den dag in Aprille, ordineerde die Burgermeeſters met den „ Schepenen, in wat manieren dat men 't Veer van den Merwede „ jaarlyks verhuren zal.

„ In den eerſten dat het Veer jaarlyks ingaan zal, dat is te we- „ ten, op den anderen dag in Meye, ende uytgaan zal op den „ Meydag, ende dien dag al.

„ Item, zal die Veer provende nemen, van den genen, die bin- „ nen GORINCHEM woonagtig zyn, gelyk als gewonelyk heeft

„ ge-

Digitized by Google

„ geweeſt, dat is te weten: drie werven 's jaars. Als op den Kers-
„ dag, op den Paaſch-dag, ende op den Kermis dag, ende tot el-
„ ker Hoogtyd eenen halven groten.

„ Ende zo wie den Veer geen provende en gave, die zal hem
„ haar Veergeld geven, gelyk eenen uytheemſchen Man, alzo dik-
„ maals als dat gebeurt.

„ Item, zal men in 't gat nemen van elken Menſche een vieren-
„ deel van enen groten, die geen provende en geeft, ende dies-
„ gelyke die zy zelve met den Veer-ſchip over voeren.

„ Item, van eenen gezadelde Paerde met den Manne, die daar
„ toe hoort, eenen groten.

„ Van Coopmans Paerden van den ſtuk eenen halven groten.

„ Van Land-paerden ende van Meryen Paerden, eenen halven
„ groten.

„ Van een Runde, een vierendeel van eenen grooten.

„ Ende van eenen Vrieſſchen Oſſe, drie toerlois.

„ Van Verkens, ende van Schapen, van den ſtuk eenen pen-
„ ning.

„ Van eenen nyen Wagen, eenen groten.

„ Van Wagen, Ploegen, ende Ploeg-paerden, t' zamen drie gro-
„ ten.

„ Item, waar 't zake dat iemand eenige Paerde overbrogte, die
„ zoude den Veer van elken ſtuk geven eenen groten, ende niet
„ min nog meer.

„ Voort, waar 't dat iemand eenige Paerden overbrogt van Wou-
„ drichem, die zoude den Veer die eenen helft geven.

„ Item, in ysgang zal die Veer 't derdendeel hebben, dat die
„ gezellen winnen, ende zo wie den Veer 't zyn daar niet af en
„ gave, ende betuygen mogt dat men hem 't zyn niet gegeven en
„ hadde, die verbeurde drie pond, die twee deelen daar af onzer
„ Stede van GORINCHEM, ende dat derde deel den Veer.

„ In ſtorm of in onweder, alzo dat die ſtorm of dat onweder
„ alzo groot waar, dat een Schip uyter reef gezwigt hadde, ende
„ die Veer met hem anderen niet varen en mogte, dat zal ſtorm
„ of onweder hieten, dan zo mag die Veer meer nemen dan voorſz.
„ ende redelyk is.

„ Item, waar 't zake, dat die Schuttenaars lieden in namen tot
„ wat Steden dat het waar, die zullen komen voor den middelſten
„ ſteyger, dat is te weten: voor *Jan Simons* Zoons ſteyger, of voor
„ *Jan Zomers* ſteyger; ende verrigen den Veer, of daar iemand
„ is die hem iet ſchuldig is, ende den Veer dan daar af 't zyn
„ geven, op die boete als voorſz. die 't niet en dede.

„ Alle die genen die Paerden tot GORINCHEM houden, om
„ haaren Heer mede te dienen, die en zullen niet geven, als zy
„ in haaren Heeren dienſt, of tot eerſten miſſen, of ter groeve,
„ of op haare Vrienden dage over varen.

„ Item, zal die Caſteleyn van den huyze van GORINCHEM,
„ met zynen brodigen gezinne, doen gelyke een Poorter tot GOR-
„ INCHEM of hy wil, dat is te weten, dat hy voor hem en voor
„ zyn brodigen gezinne provende geven mag, tot den drie Hoog-

Digitized by Google

„ tyden voorſz. ende en woude hy des niet doen, zo zoude hy,
„ ende zyn brodig gezinne Veer-geld geven gelyk eene uytheem-
„ ſchen Man.
„ Voort zullen die Veeren, tot aller tyd twee Mannen by haa-
„ ren Schepen hebben.
„ Ende waar 't zake, dat iemand op genen zyde eenen halve
„ uure hielde, of meer, ende geen zonderlinge ſtorm of onweder
„ en ware, dat hy betuygen mogt, dat hy daar gehouden hadde
„ met Paerden, zo verbeurde die Veer drie pond, gelyk voorſz. is.
„ Ende wanneer die Poorten oop gaan zo zullen zy by haare
„ Schepen wezen, ende of daar iemand waar die over wezen wou-
„ de, ende dat den Veer vermaande, die zullen zy ter hand over
„ varen, om haar recht voorſz. ende dede zy 't niet, zo verbeur-
„ den zy drie pond gelyk voorſz. is.
„ Voort zullen die van Woudrichem varen op alle oude her-
„ komen.
„ Een grote van dezen Veer zal wezen eenen Bergſchen grote,
„ ende die zelve grote zal wezen acht penningen, dewelke zes-
„ tig groten zullen wezen eenen gouden Peter, ende dezen groten
„ mag 't Gericht altoos hogen ende lagen als zy willen.
„ Item, ſtaat op dit Veer tot rantzoen twee Vrankrykſe Schilde.

Vermits de Heeren van ARKEL op dit Jaar door verraad zyn Stad en Land van ARKEL ontweldigt wierd, door Hartog *Willem van Beyeren*, Graaf van Holland; zo als wy in 't Hoofdſtuk van Stads geſchiedeniſſen breder zullen verhalen, en hy dus den 7 April 1407. tot Heer van GORINCHEM, Leerdam, en Landen van ARKEL gehuldigt wierd, zo beſchonk hy de Burgers met een wydlopig Handveſt, veele vryheden en voorrechten begrypende, waarom dat ik het hier ook zal laten volgen.

Handveſte van verſcheyde voorrechten,

gegeven den Poorteren der Stad GORINCHEM, en d' Opgezetenen der Lande van ARKEL, by *Willem* Hartog van Beyeren, Grave van Holland, &c. op zyne huldinge als Heere der zelver Stad en Lande.

„ *Willem*, by der genade Gods Palts-Grave op den Ryn,
„ Hartoge in Beyeren, Grave van Henegouwen, van Hol-
„ land, van Zeeland, en Heere van Vriesland, doen condt
„ allen luyden, want die goede Stede van GORINCHEM, ende
„ van Leerdam, met den gemeynen Lande van ARKEL, uytge-
„ genomen 't Land van Hageſteyn, alzo verre met ons in gunſte
„ overkomen zyn, dat zy ons ontfangen, gezworen ende gehuld
„ hebben tot haaren rechten Landsheere. Zo hebben wy onzen
„ getrouwen Stede van GORINCHEM, ende van Spyk, daarom,
„ ende om trouwe dienſten, die zy ons, ende onze nakomelingen,
„ namaals, of God wil, doen zullen, uyt rechter goeder gunſte
„ met voordachten zinne ende welberaden, gegeven, ende geven
„ met

Digitized by Google

„ met dezen tegenwoordigen Brieve alzulke poincten, van Hand-
„ veſten, Privilegien, Vryheden ende Rechten, als hier na geſcre-
„ ven ſtaan ten eeuwigen dagen durende.

„ In den eerſten zo zal die Stede van GORINCHEM, met den
„ Schependom van GORINCHEM, ende van Spyk, ſchat vry en-
„ de bede vry wezen van alle zake ten eeuwigen dagen.

„ Item, zal men met alle Schepenen Brieven van GORINCHEM
„ recht doen in den Schependom voorſz.

„ Item, zullen onze Inwonende Poorters van GORINCHEM,
„ Tolvry varen allen onzen Landen door, die wy nu ter tyd heb-
„ ben, ende namaals krygen mogen te Water ende te Lande, zon-
„ der eenige afbreuk.

„ Item, zal onze Stede van GORINCHEM, ten eeuwigen dagen
„ hebben ende behouden, alle accyns kleyn ende groot, in den
„ Schependom van GORINCHEM, ende 't Gemaal, van der Ste-
„ de, met den Veer ende Viſſerye in den Merwede, voor die
„ Stede, ende van den Lingen, alzo als die Heere van ARKEL
„ te hebben plach tot haaren nutſchap ende oirbaar.

„ Daar toe zullen zy den opſlag hebben aan beyde zyden van
„ der Merwede, tuſſchen Woudrichem ende Schelluynze ſloot,
„ behoudelyk den Collegio van GORINCHEM zulke renten, als
„ zy op 't Gemaal van GORINCHEM hebben, naar inhoud haa-
„ rer Brieven.

„ Item, zal de Stede van GORINCHEM 't Gewand-huys hebben
„ te gebruyken, ende te oirbaren, tot haaren nutſchap.

„ Ende onze Stede voorſz. zal haare accynzen hogen ende la-
„ gen, tot haaren wille, alzo dikmaal als hem dat oirbaar dunken
„ zal.

„ Item, zo en zullen wy in den Schependom van GORINCHEM
„ voorſz. geen Tollen, Wech-geld, nog geenderhande omgeld zet-
„ ten nog nemen ten geenen dage, ende alle kleyne Schuyten die
„ 's Maanendage die markten tot GORINCHEM verzoeken, van
„ Tiel ende van Heusden nederwaards gezeten, en zullen tot Wou-
„ drichem geenen Tolle nog roeder-geld geven van haare Schuyten.

„ Item, zo en zal men niemand uyt onze Stede ende Schepen-
„ domme voorſz. zyn Lyf ofte Goed bekommeren, bezetten, ofte
„ eenige hinder doen binnen allen onzen Landen, uytgenomen
„ binnen onzen vryen Steden, daar zullen zy te recht ende te
„ vonniſſen ſtaan van ſchade, ende van ſchulden, ende desgelyks,
„ ten ware, dat menze met vechtenderhand begrepe, of dat zy
„ doodſlage, vrede brake, vrouwen kracht, of desgelyks gedaan
„ hadden, dat zoude men rechten, na den recht van den Lande,
„ daar dat geſchiede.

„ Item, zal onze goede Stede voorſz. jaarlyks zetten 't Gerecht,
„ binnen onzer Stede, in dusdaniger manieren, dat is te weten,
„ dat die zeven Schepenen, die aan den rechte zyn, ende die ze-
„ ven Schepenen die 's jaars voor hun waren, zullen geſament-
„ lyk zeven nieuwe Schepenen kiezen, ende zetten, die onzen
„ Schout Eeden zal na inhoud haarer Handveſten. Maar die veer-
„ tien Kiezers voorſz. zullen malkanderen niet kiezen; maar wor-

„ den

„ den zy 't niet eens, zo waar die oude Burgermeesters met den
„ zevenen gaat, daar zal 't blyven.

„ Ende die zeven nieuw gekoren Schepenen, met den Schepe-
„ nen die voor hun afgingen, zullen onder hun twee Burgermees-
„ ters kiezen, die jaarlyks goede rekeninge ende bewyzinge doen
„ zullen, van onzer Stede goeden, voor den Schepenen, ende
„ voor den twee oude Gerechten. Ende die Schepenen mogen
„ hen beraden met allen den geenen, die aan den Gerechten ge-
„ weest hebben.

„ Ende onze Gerechte zal tot aller tyd, af ende aan zetten twee
„ Boden van den vieren, alzo dikmaals als hun dat oirbaarlyk dunkt.

„ Voorts zal onzen Gerechte binnen onze Stede voorsz. die
„ Schoolen Costerye, ende Schryf-ambacht geven, alzo dikmaals
„ als zy willen, den geenen, daar onze Stede mede bewaart is.

„ Ende alle nakopen in onzer Stede ende Schependom voorsz.
„ zullen tot eeuwigen dagen quyt wezen tegens ons.

„ Ende alle haare Chynzen, Waschynzen, Penning-geld, ende
„ desgelyks, die op den Huyzen, Hofsteden, ende Erven plegen
„ te staan, ende de Heer van ARKEL te hebben plach, zullen
„ mede quyt wezen ten eeuwigen dage.

„ Item, zo en zullen wy onze goede Steden, Landen, ende
„ Schependomme, die hier voren beschreven ende genoemt staan,
„ geenderhande Dienaars zetten, dan die in den Steden ofte Lan-
„ den voorsz. geboren, ende van ouds gegoed zyn. Dat is te we-
„ ten, eenen Rentmeester, Schouten, ende Boden, ende vorder
„ en zullen wy onzen Steden, Landen, ende Schependomme
„ voorsz. geenderhande Amptluyden nog Dienaars meer zetten in
„ geener wys.

„ Behoudelyk, dat wy, op, ende in onzen Slooten tot GOR-
„ INCHEM, ende tot Leerdam zullen mogen zetten goede Man-
„ nen, die ons genoegen onzen Slooten te bewaren, ende anders
„ en zullen zy geen regimente van Ampten hebben in onzen Ste-
„ de, ende Lands voorsz.

„ Item, waar 't zake, dat eenen van dezen Amptlieden voorsz.
„ iemand geen recht en dede, ende die Luyden of iemand van
„ haaren wegen, met den eenen Burgermeester, ende met twee
„ van den Schepenen dat verzogte aan den Dienaar, daar die za-
„ ke aan roerde, dan zoud men die voorsz. Luyden, onvertogen
„ over dwars nagt-recht doen, ende waar 't dat hem des recht niet
„ en geschiede, zo zal die Dienaar, daar dat recht aan verzogt is,
„ dan voort tot genen dage binnen onze Stede, ende Schependom-
„ me voorsz. meer dienen, ende terstont zyn dienst quyt wezen.

„ Ook zo en zal men op den dienſten voorgenoemt, geen geld
„ leenen nog kommer op maken in geener wys.

„ Waar ook dat zake dat de Schout uyttooge, zo mag een van
„ de Burgermeesters recht doen, in aller maten of die zelver Schout
„ waar.

„ Item, waar 't zake, dat iemand met ongeval hem zelven ver-
„ zuymde, dat hy van lyve ter dood quame, in wat máte dat het
„ quame, ofte geschiede, daar en zal die Persoonen, daar die ver-

„ zuy-

Digitized by Google

„ zuymeniſſe op gekomen waar, nog niemand anders tegens ons
„ mede verbeuren, in geener wys.

„ Item, zo zal een iegelyk weder vry ende onverhindert ko-
„ men op alle zyne goederen, waar die gelegen zyn; ende die ge-
„ bruyken, uytgenomen, die met den Heere van ARKEL, ende
„ met *Willem* zynen Zoon, uyt den Steden ende Landen geruymt
„ zyn, ende alle der gener goederen, die geruymt zyn, zal onze
„ Stede van GORINCHEM, eeuwiglyk behouden ende gebruyken,
„ die in onze Steden ende Landen gelegen zyn.

„ Behoudelyk onzen Stede dat zy met den huyze binnen der
„ Stede, haaren willen ende oirbaar doen mogen.

„ Item, zo zullen onze Poorters van GORINCHEM, hebben
„ ende houden die gemeynten buyten dyks, en binnen, dyks tus-
„ ſchen ARKEL en GORINCHEM.

„ Ende ook die quellinge tuſſchen onzen huyze, ende der Ste-
„ de van GORINCHEM, ende die Hofſteden aldaar uyt te geven
„ by onzen Stede, zonder iet daar af te nemen.

„ Item, zo en zullen wy aan den Baſtaarden goeden niet heb-
„ ben, nog iet daar af beuren alsze ſterven, maar dat zullen de
„ rechte Erfgenamen behouden, zonder aantaale van ons of iemand
„ van onzen 't wegen.

„ Item, zo en zal binnen onzer Stede van GORINCHEM, niet
„ meer dan een Bagyne-hof wezen, ende de andere Zuſteren zul-
„ len varen op 't Bagyne-hof.

„ Item, zo en zal niemand van onzen 't wegen te gyzel dragen,
„ nog gebieden uyt onzen Stede ende Schependom voorſz. maar
„ wy zullen eenen iegelyken recht ende vonniſſe doen, gelyk haare
„ Handveſten inhouden.

„ Item, zo en zullen wy onze Stede ende Schependom voorſz.
„ niet verder te Heyrvaart gebieden, dan op den paalen van on-
„ zen Lande voorſz. dat is te weten, 't Land van ARKEL, van
„ Lede, ende Schoonrewoerde, ende waar 't dat wyze verder ba-
„ den, ende zy ons dienden, zo zullen wy hun leveren gelyk
„ onze Ridderen, ende Knegten.

„ Item, die goeden, ende die Renten, die in onze Stede ende
„ Schependomme voorſz. gelegen zyn, ende de Heere van AR-
„ KEL toe te komen plegen, en zullen wy nimmermeer verkopen,
„ verzetten, weg geven, nog in geenerwys van onze Stede ende
„ Schependom voorſz. vervreemden, ten ware eyge Erve ofte Erf-
„ huur, uytgenomen zulke goeden, als wy met onzen Brieven
„ voor dezen tyd weg gegeven hebben.

„ Item, voort zo en zullen onze voorſz. Stede, ende Lande,
„ nimmermeer tot geenen dage van de Graaffelykheden van Hol-
„ land, verſcheyden, verdeelt, nog in geender wys vervreemd wor-
„ den.

„ Behoudelyk dat wy onze lieve Gezellinne, Vrouwe *Margreta*
„ *van Bourgonien*, daar aan verlyftogten mogen, of wy willen,
„ ende daar en 't eynde niemand meer.

„ Item, zo en zal niemand in onzen Stede ende Schependom-
„ me voorſz. meer tegens ons verbeuren mogen, dan tien Pond,

Digitized by Google

„ of zyn Lyf, ende eenen iegelyk zullen zyn goeden volgen on-
„ gehindert, waar hy is, ende zo waar die goede onder ons ge-
„ legen zyn.

„ Ende waar 't dat iemand eenen ſimpelen doodſlag gedaan had-
„ de, tot wat tyde dat hy dan metter wederpartyen gelyk gezoend
„ ware, zo zoude hy zyn Landwinninge tegens ons mogen win-
„ nen, met tien Pond.

„ Item, zo en zullen die Heere van ARKEL, *Willem* zyn Zoon,
„ alle haare Nakomelingen ofte Erfgenamen, ende alle die met hun,
„ ofte na hun, uyt onzen Schependom voorſz. geruymt zyn, uyt
„ wat Landen dat zy geboren mogen wezen, nimmermeer tot ge-
„ nen dagen wederkomen binnen onzen Stede, ende Lande voorſz.
„ nog in gene van onze Landen by onzen wille, zo waar die ge-
„ legen zyn, maar zullen tot eeuwigen dagen alle haar goederen
„ byſter ende quyt blyven die onder ons gelegen zyn.

„ Item, alle Mannen die van de Hofſtad ARKEL verleent zyn,
„ zullen haar Leen verzoeken mogen aan den Hoogen Huyze tot
„ GORINCHEM, ende daar mede volſtaan zonder verbeuren, ter
„ tyd toe dat wy in onzen Lande van ARKEL gekomen zyn.

„ Item, zo en zullen wy geen Sloote timmeren, of doen tim-
„ meren aan onze goede Stede voornt. meer dan 'er nu ter tyd
„ aan zyn.

„ Voort zo zullen wy onze goede Stede, ende Lande voorſz.
„ beſchutten ende haar rechten helpen houden, tegens alle andere
„ Heeren, Steden, ende Landen buyten onze paalen, daar zy des
„ te doen mogen hebben. Ende alle Handveſten, Privilegien ende
„ Rechten, die onze voornoemde Stede, ende Landen van onze
„ Voorvaderen van ons, ende van de Heeren van ARKEL heb-
„ ben, zullen zy met deze jegenwoordigen Handveſte gebruyken
„ tot haarer meeſte nutſchap ende oirbaar.

„ Ende want wy onzer getrouwe Stede, ende Schependomme
„ voorſz. gezworen ende belooft hebben, alle deze voorſz. poinc-
„ ten, Vryheden ende Rechten, voor ons, ende onze nakomelin-
„ gen ende Erve, vaſt ende geſtade te houden onverbroken, tot
„ eeuwigen dage, zonder eenig argeliſt daar in te zoeken of in te
„ vinden. Zo hebben wy van onzen rechten wetentheid onzen Ze-
„ gel aan dezen Brief doen hangen, ende om die meere veſte-
„ niſſe, zo hebben wy gebeden onzen lieven ende geminde Zoon,
„ den Hartoge van Thouraine, onzen lieven ende geminden Broe-
„ der, Heere *Johan van Beyeren*, Elect van Ludic ende Grave te
„ Loon. Onzen getrouwen ende geminden, den Jonkheer Grave
„ van Naſſau, den Heere van der Hameyde in Henegouwe, den
„ Heere van Traſing, den Heere van Kanoyt, den Heere van Ver-
„ taing, den Heere van Waſſenaar, den Heere van Egmont, den
„ Heere van Haamſtede, *Walraven* Heere tot Brederoede, Heere
„ *Huge* van Heenvliet, Heer *Arend van Moermont*, Heere *Johan*
„ *van Cronenburgh*, Heere *Adriaan van Cruningen*, Heere *Hendrik*
„ *van Naaltwyk*, *Philips van Dorp*, ende *Hendrik van Doornik*,
„ ende voorts onzen getrouwen Steden, als Valenchyn, Bergen in
„ Henegouwen, Dordrecht, Haarlem, Delft, Leyden, Amſtelre-
„ dam,

Digitized by Google

„ dam, Middelburch, Zierikzee ende Reymerswaal, met ons te
„ beloven, onzen getrouwen Stede ende Schependomme voorſz.
„ dezen jegenwoordige handveſte, ende alle poincten daar inne
„ beſchreven eeuwiglyk te helpen houden, te ſterken, te rech-
„ ten, ofte doen rechten, binnen eener maand na vermaninge on-
„ zer goeder Stede voorſz. waar 't dat 'er gebrek inne viel, ende
„ dezen Brieve mede met ons te bezegelen.

„ Ende wy *Johan*, by der genaden Gods, Hartoge van Thou-
„ raine ende Grave van Pouthieu. *Johan van Beyeren* by der zel-
„ ver genade Elect van Ludic, ende Grave te Loon, *Engelbrecht*,
„ Jonk-Grave van Naſſau, Heere ter Leck, ende tot Breda. *Jan*,
„ Heere van Hameyde, *Ancel*, Heere van Traſing, *Lodewyk*, Hee-
„ re van Kanoyt, *Euſtaes*, Heere van Vertaing, *Philips*, Heere
„ van Waſſenaar, Burchgrave van Leyden, *Arend*, Heere van Eg-
„ mont ende van Yſelſteyn, *Florens*, Heere van Haamſtede ende
„ van Galmairden. *Huge*, Heere van Heenvliet, *Arend van Moer-*
„ *mont*, *Jan van Cronenburgh*, *Adriaan van Cruningen*, ende *Hen-*
„ *drik van Naaltwyk*, Maarſchalk van Noordholland, Ridder,
„ *Walraven*, Heere tot Brederoede, *Philips van Dorp*, Theſorier
„ te Holland, ende *Hendrik van Doornik*, Knapen. Ende wy Ste-
„ den voorgenoemt, overmits dat wy om bede wille ons liefs Hee-
„ ren, Hartoge *Willems* voorſz. belooft hebben, ende beloven in
„ goeder trouwe, onzen goeden Vrienden der Stede van GORIN-
„ CHEM, ende Schependom voorſz. alle die poincten die in deze
„ Handveſten beſchreven ſtaan, eeuwiglyk te helpen houden, te
„ ſterken, te rechten, ofte te doen rechten, want daar gebreke in
„ geviel als voorſz. is, zonder eenig wederzeggen. Zo hebben wy
„ dezen Brief mede bezegelt met onzen Zegelen, in getuygeniſſe
„ der dingen voorſz. Ende het zyn voorwaarden, waar 't dat een
„ Zegel of meer aan dezen Brief gebraken, of braken, of dat de-
„ ze zelve Brieve geſleten, veroudert, of in eeniger wys geraſeert
„ worde, daar en zoude deze Handveſte niet by vermindert, ofte
„ vermengt wezen, maar zoude eeuwiglyk volkomelyk blyven in
„ alle haare magten ende vigeur. Gegeven in onzer Stede van
„ GORINCHEM op den zevende dag in Aprille, in 't Jaar ons
„ Heeren duyzend vier honderd zeven.

„ Onderſtont geſchreven, geëntraheert in der Regiſter-kamer van
„ Holland, uyt den Regiſtere buyten getekent III. Folio CLI.
„ ende dat ter Ordonnantie van de Luyden van de Rekeninge in
„ den Hage, in dato den vyftienden July, vyftien honderd een en-
„ de zeſtig. Ondertekent *van Loo*. Ende accordeert met den zel-
„ ven Regiſtere, by my ende was ondertekent *C. Barthouts*.

Maar vermits de Stad nog in 't zelve Jaar door Heer *Willem van Arkel* weder bemagtigt wierd, en Graaf *Willems* Troupen 'er uyt gejaagt wierden, zo was het handveſt van weynig nut, dog *Willem van Arkel* wel zienden dat Graaf *Willem* hem te magtig wierd, en de Stad by het eene of andere geval hem weder ſtond afhandig te maken, vond goed met toeſtemminge van zyn Vader *Jan van Arkel*, op zekere voorwaarden dezelve aan zyn Oom Hartog *Reinolt* van Gu-

Digitized by Google

lik en Gelder over te geven, zo dat den gemelden Hartog den 25 Auguſtus des Jaars 1409. tot Heer van GORINCHEM en Landen van ARKEL gehuldigt wierd, waar op hy haar op den zelven dag nog met dit aanzienelyke Handveſt beſchonk.

Hier begint Hartog *Reynolt* van Gelre zyn Handveſt.

„ WY *Reynolt*, by der genade Gods Hartog van Gelre, en-
„ de van Gulick, Grave van Zutphen, voor ons ende
„ onzen erven ende onze nakomelingen, doen condt al-
„ len Luyden die dezen tegenwoordigen Brief zullen zien, ofte
„ horen lezen, want die Edele, onzen lieven Zwager ende Neve
„ Heer *Jan van Arkel*, Heer tot Pierpont, ende 's Lands van
„ Mechelen, ende *Willem* Zoone t' ARKEL, ons opgedragen en-
„ de overgegeven hebben, erfelyke ende eeuwiglyken die Stad van
„ GORINCHEM, met onzen Schependom ende Lande van AR-
„ KEL daar toe behorende, met allen dat daar toe behorende is,
„ daar op dat onze lieve getrouwe Luyden ende Onderzaten, Bur-
„ germeeſteren, Schepenen, Raden, Poorteren ende Ingezetenen,
„ gemeynlyk van onzer goede Stad van GORINCHEM voorſchre-
„ ve, ende ook van de voorſchreve Schependom ende Lande daar
„ toe behorende, ons op den dag van huyden datum des Briefs,
„ voor haaren gerechten Erf-heer ontfangen, ende ons haaren Eede
„ ende huldinge daar op gedaan hebben, in manieren als daar toe
„ behorende is, zo bekennen wy Hartoge voorſchreven openbaar-
„ lyk in dezen Brief, dat wy alzo als 't wel redelyk is ende be-
„ hoorlyk, met welbedagte ſinnen ende goede voorraden, ons zelfs
„ ende onze Vrienden van onzen Raadt geconfirmeert, beveſtigt
„ hebben, confirmeeren ende beveſtigen by dezen zelven onzen
„ Brief, dien voorgenoemden onze lieve getrouwe Luyden, Bur-
„ germeeſteren, Schepenen, Rade, Poorteren ende Onderzaten,
„ gemeynlyk van onzen voorſchreve Stad van GORINCHEM, en-
„ de den Schependom daar toe behorende, die nu ter tyd daar
„ zyn, ende aller erfgenamen ende nakomelinge, die hier namaals
„ daar binnen wonen zullen, te hebben ende behouden, ende vol-
„ komelyk te gebruyken, alle alzulke Handveſten, Rechten ende
„ Vryheden als zy nu hebben, ende gebruykt hebben, ende heb-
„ ben gehadt van onzen Voorvaderen, die Heeren van ARKEL
„ geweeſt zyn, tot dezen dage toe. Ende die voorſchreve onze
„ Stad ende Schependom van GORINCHEM, en zullen wy na
„ onzer magt nimmermeer, nu nog tot geener dagen laten ſchey-
„ den van onzen Lande van Gelre, ten ware dat wy 't wederbrogte
„ aan onzen lieve Zwager ende Neve *van Arkel* voorſchreven.
„ Ende hier boven, ende hier toe hebben wy onzen zonderlingen
„ genaden ende gunſten onzer voorſchreven goeder Stadt ende
„ Schependom van GORINCHEM, ende allen den geenen, die
„ daar in woonachtig zyn, ende namaals wezen zullen, van nieu-
„ wes gegeven ende verleent, geven ende verleenen haar, over-

„ mits

Digitized by Google

„ mits dezen Brieve van dezen dage, datum deszelfs Briefs, tot „ eeuwigen dagen toe, van ons ende onzen erven ende nakome„ lingen, te hebben ende te gebruyken, alzulken Rechten, Vry„ heden ende Privilegien, als van punct tot punct hier na beſchre„ ven volgen.

Dat zy ſtaan zullen tot alzulker dienſten, ende dat men geen breuken eyſchen en zal dan van een jaare.

Art. I.

In den eerſten dat zy ſtaan zullen tot alzulken dienſte, beden ende onraat, gelyk onze vier Hooft-ſteden onzer Lande van Gelre, elk naar zyn vermogen; voort, waar 't dat iemand gebreukt hadde of breukte binnen onze voorſchreven Stadt van GORINCHEM, ende Schependom, zo zal men die daar af te rechten ſtellen binnen 's jaars, nadien dat die breuken geſchieden, voor onze Schepenen van GORINCHEM, ende waar 't dat men des niet en dede, zo zullen die genen die alzo breukachtig waren, van de breuken klaarlyk quyt zyt.

Dat het Gerechte te Gorinchem die Accynſen binnen Gorinchem hoogen ende legen mogen.

II.

Item, dat Gerecht van GORINCHEM, die Accynſe binnen GORINCHEM, hogen of legen mogen, tot haarer Stadt oirbaar, behoudelyk ons, onze Accynſen aldaar te hebben ende te behouden na den ouden herkomen; ende na inhoud dier Stadsboek, ende het hoogzel ende meerdere zal onze Stadt van GORINCHEM alleen hebben, ende wy niet, om haar daar mede te ſterken ende te veſtigen, ende dat zal men doen by rade der geener, die van onzer wegen te GORINCHEM is, dier tyd Overſte zyn, ende dat die ſtukken in den Stadt oirbaar komen zullen, zo dat die zelve onze Stadt daar mede verbetert zyn.

Dat die geene die in onzer Stadt van Gorinchem inwonen waken zullen.

III.

Item, alle die geene die binnen onzer voorſchreve Stadt van GORINCHEM woonachtig zyn, of hier namaals wonen zullen, die zullen waken en onraat gelden, ende geven, gelyk die Poorters tot GORINCHEM, ende een iegelyk zal onraat van zynen Lande geven, dat in den Schependom van GORINCHEM legt, gelyk zyn gebuuren, ende daar en zal niemand vry af zyn.

Zo en zal niemand binnen Gorinchem geſworenſchap hebben.

IV.

Item, zo en zal niemand binnen GORINCHEM geſworenſchap hebben, nog beuren, hy en heeft binnen GORINCHEM een Jaar lang gewoont, ende Poorter aldaar geweeſt.

Digitized by Google

Zo zal onze Schout van Gorinchem ſchouwen.

V.

Item, zo zal onzen Schout van GORINCHEM Schouwen op den Dyk, binnen den Schependom van GORINCHEM, gelyk als 't gewoonlyk heeft geweeſt, ende naar oude herkomen.

Alle Baſtaarden binnen Gorinchem zullen haar verkregen goed erven.

VI.

Item, alle Baſtaarden binnen onze voorſchreve Stadt ende Schependom van GORINCHEM, die zullen haare verkregen goeden erven, of haar rechte erfgenamen als zy aflyvig worden, gelyk of zy getrout waren, en alzulke goeden als hen gegeven of gemaakt zyn, die zullen weder komen ende erven op den genen dieze hem gegeven of gemaakt hadde, of op die rechte erven, alzo verre als die Baſtaarden voorſchreven, zonder wetachtige geboorte achter hem te laten aflyvig worden, behoudelyken ende uytgenomen alle alzulke erfeniſſe ende goede, als eenige Baſtaarden van der Heerlykheid van ARKEL gegeven, ofte gemaakt zyn, of ook die zy daar verkregen hadden binnen onzen voorſchreven Stadt, ende Schependom van GORINCHEM gelegen, dat die zelve erfeniſſe, goeden, alzo verre als die Baſtaarden voorſchreven aflyvig worden zonder wetachtige geboorte agter te laten als voorſchreven is, wederom komen ende vallen zullen aan ons, of aan onzen erven ende nakomelingen, die in der tyd Heer van GORINCHEM ende Schependom voorſchreven zullen wezen.

Zo wie rechten vorderinge geſchiet is binnen onzer Stadt.

VII.

Item, zo wie recht ende vorderinge geſchied is binnen onzer Stadt ende Schependom van GORINCHEM, op den genen ende op haren goede, die met onzen lieven Zwager ende Neve *van Arkel* voorſchreven, verdreven ende geruymt waren, van der tyd dat zy uyt waren t' eynd dat GORINCHEM weder gewonnen word, dat zal af ende niet wezen.

Zo en zullen die Poortere tot Gorinchem geen geloften maken.

VIII.

Item, zo en zullen die Poorteren tot GORINCHEM, nog die gene die nu tyd daar binnen wonen, of hier namaals wonen zullen, geen geloften maken nog voorwaarden van den anderen nemen, dan voor onze Schepenen tot GORINCHEM, op een pœne van tien ponden, tot onzer behoef.

Zo en zal men onze Poorteren goeden nergens afwinnen dan tot Gorinchem.

IX.

Item, zo en zal men onze Poorteren nog den genen die in der Stadt ende Schependom van GORINCHEM nu ter tyd wonen, of hier

Digitized by Google

hier namaals wonen zullen, nergens in onze Landen, haar goeden afwinnen, die in dezen Schependom leggen, dan voor onze Schepenen.

Als onze Stad t' agteren is ende geld van doen heeft.

X.

Item, als onze voorſchreven Stadt t' achteren is, ende te doen heeft, dat zy geld uyt zetten van den Luyden te gaderen, zo zal dat Gerecht uyt elke vierdel twee goede Knapen van der Stadt kiezen ende nemen, die hem 't nutſte dunken te wezen, die over die uytzettinge ende gaderinge voorſchreve wezen zullen.

Dat de Schout van Gorinchem die nu is, ende namaals wezen zal, zweeren zal te vonniſſe naar inhoud der Handveſte.

XI.

Item, dat onze Schout van GORINCHEM, die nu is, ofte namaals wezen zal, zweeren zal, dat hy onze Stadt, ende alle den genen die in onze Schependomme wonen, ende namaals wonen zullen, regt ende vonniſſe doen zal, naar inhoudt onzer Stads Handveſten ende Brieven voorſz.

En zullen wy niet meer dan vier Boden houden en twee Burgermeeſters.

XII.

Item, zo en zullen wy niet meer dan vier wetachtige Knapen tot Boden zetten, ende doen Eeden, dat zy recht ende vonniſſen doen zullen, ende die zal onze Stadt jaarlyks kleden als gewoonlyk heeft geweeſt. Ook zullen wy jaarlyks zeven Schepenen zetten in onze Stadt voorſchreven, ende zullen wy dezelve doen zweren, recht ende vonniſſe te wyzen, naar inhoudt onzer Stadts Handveſten, ende die zullen by haar nemen, daar zy haar mede beraden, als zy te doen hebben, die gene die voor haar aan 't Gericht geweeſt hebben, ende jaarlyks als wy die zelve onze Schepenen alzo gezet hebben, ende ge-eedt, zo zal ons oude Gerecht ende ons nieuwe Gerecht, by ons twee Burgermeeſters kiezen, ende zetten, die dat Jaar voort Burgermeeſter wezen zullen, ende zullenze mede doen zweeren, dat zy onze Stad in haaren rechten helpen houden zullen, by haaren vyf zinnen, naar inhoud der Handveſten, ende en zullen niet verder timmeren nog maken van der Stadt wegen, dan binnen die oude gragten, ende wy zullen die twee Burgermeeſters zeven Schepenen, ende vier Boden voorſchreven zetten, in onzer Stad, alle jaar als voorſchreven is, altoos den naaſten dyngsdag na *Sinte Pontianus* dag in den Winter, alzo als 't van ouds gewoonlyk is geweeſt, ende voorts meer en zullen wy niemand geen geleyde geven, voor Schepen voorwaarden of voor Schepen Brief, ende wy zullen niemand geen geleyde geven van koſt, of van ſchuld, die hy binnen zyn geleyde dede of maakte, voort zal men in der Kerken op eenen heyligen dag dat geleyde kundigen, in der hoge Miſſen, ende dat zal doen eenen gezworen Bode, van wat ſtukke dat men dat geleyde geeft, ende dat die gezworen Bode

Digitized by Google

Bode ook teykenen, ende dat geleyde zal men kondigen ende vernieuwen, tot elken vierdel jaars, of 't noot is, zo lange te duuren, ende waar 't dat men 't alzo niet en kondigden, nog en vernieuwde als voorſchreve is, zo waar dat geleyde uyt, ende waar 't ook zake dat die gene, die men 't geleyde gegeven hadde, iemand openbaarlyk ende ſchynlyk misdede, zo mag hem die gene weder weren, die misdaan worden, zonder eenig geleyde daar aan te breken. Alle ende iegelyk dezer voorſchreve Puncten, Handveſten, Rechten, Vryheden en Previlegien, zamentlyk, ende byzonder, hebben wy Hartoge van Gulick, van Gelre, ende Grave van Zutphen, voornoemt, voor ons, ende voor onzen erven, ende nakomelingen, in goeden zekeren trouwen, en by onzer Vorſtelyken eere, op den dag van huyden datum des tegenwoordigen Briefs gelooft, ende geloven mits dezen zelven Briefs, dien voorgenoemden onzen lieven, ende getrouwen Luyden ende Onderzaten, den Burgermeeſteren, Schepenen, ende Poorteren, ende Ingezetenen, gemeenlyk onzer voorſchreve goeder Stadt en Schependom, ende haar aller nakomelingen, ende erfgenamen, tot eeuwigen dagen, erflyk te houden ende te doen houden, na onzen vermogen, ende hebben des alles tot eener oirconde ganſcher vaſtere wyger ſtedicheden, van onzer Gerechter wetenheid ende welbedagte voorraden, onzen Zegel doen hangen aan dezen tegenwoordigen Brief, die geſchreven ende gegeven werd, in onzer Stadt van GORINCHEM, des naaſten Zondags na *St. Bartholomeus* dag, des heyligen Apoſtels, dat was den vyfentwintigſte dag in den Oeſte, in 't Jaar ons Heeren duyzend vier honderd ende negen.

Hartog *Willem van Beyeren*, Graaf van Holland, door deze overdragt zeer ontzet zynde, en wel ziende dat hy nu meer werk zou vinden, om de Stad weder in zyn magt te krygen, doed Hartog *Reynold* den Oorlog aanzeggen, dog vermits zy beyde hier in niet veel voordeel behaalden, en Hartog *Willem* het koſten wat het wilden, evenwel Heer van GORINCHEM en Landen van ARKEL zogt te worden, vond goed door zyn voorige middelen, dat is, door geld en geſchenken weder te werken. Hy laat zyn oog op eenige Raadsheeren vallen, die in de blakende gunſte van Hartog *Reynold* ſtonden, en weet die door eene aanzienelyke ſomme gelds, enz. zo wyt te krygen, dat zy door liſtige raadſlagen, den Hartog bewegen, om de Stad GORINCHEM en Landen van ARKEL aan den Hartog *Willem van Beyeren*, Graaf van Holland, te verkopen. En hoewel Hartog *Reynold* hadt belooft de Stad GORINCHEM nog Landen van ARKEL nooit van 't Hartogdom van Gelre te vervreemden, men weet hem egter zo veele voordeelen voor oogen te ſtellen, dat hy zyn woord en eed brak, en verkogt Stad en Landen aan den gemelden Hartog *Willem*, zo dat den 26 van Hooimaand des Jaars 1412. de koop en overgevinge getekend wierd, en zo geraakten Hartog *Willem* weder meeſter van 't geen hem zo veel geld hadt gekoſt, hier op beſchonk hy by zyn Inhuldiging, op *St. Bartholomeus* dag, de Burgeren en Inwoondere met twee by-

Digitized by Google

byzondere Handveſten, welke ik den Lezer beide zal mede deelen, en luyden aldus:

Handveſte van verſcheyde voorrechten

den Poorteren van GORINCHEM vergunt, by Hartog *Willem van Beyeren*, als Grave van Holland en Heere van ARKEL, tot confirmatie van de Previlegien van Heer *Otto van Arkel.*

„ *Willem* by der genade Gods Palts-Grave op den Ryn, Hartoge in Beyeren, Grave van Henegouwe, van Holland; van Zeeland, ende Heer van Vriesland. Doen condt allen Luyden, want wy by hulpe ende inzettinge der Goddelyker voorzienigheid, zonder welker geenderhande dingen en geſchieden, die goed of zalig zyn. Die Stad van GORINCHEM, die lange tyd overmits Oorloge ende wederſtandigheid die van ARKEL van onzen eygendom vervremt is geweeſt, weder aan onze onderdanigheid gekregen hebben, zo dat alle die Poorteren ende Ingezetenen der Stad voorſz. ons vriendelyk ontfangen ende ootmoedelyk gehuld hebben, met haaren eede, ons ende onzen erven te doen, al dat goede getrouwe Onderzaten haaren regten natuurlyken Lands-heere ſchuldig zyn te doen. Zo willen wy dat onze goede getrouwe Luyden voorſz. onzer giften verblyd zyn, die wy hem ende haaren nakomelingen Poorteren tot GORINCHEM gegeven hebben, ende geven met dezen tegenwoordigen Brieve van zulker Previlegien, Rechten, ende Puncten van Vryheden als hier na beſchreven ſtaan.

„ I. In den eerſten dat alle zaken, die in den Schependom van GORINCHEM geſchieden of vallen mogen, voor onze Schepenen tot GORINCHEM ſtaan zullen, ende dat regte Hoofd ende Maalſtad wezen zal, van alle zaken, die zy begeeren van rechts wegen, daar zy 't hem bevroeden konnen. Ende daar zy 't hem niet bevroeden en konnen, zo zullen zy 't ſteden ende dragen drie veertien dagen lang, nadien dat zy 't eerſt geſteed hebben, ende 't eynde die drie veertien dagen, of zy 't daar en binnen niet en wysden, dan een Herberge kiezen zullen binnen GORINCHEM, ende niet uyt der Herberge ſcheyden; zy en hebben dat vonniſſe gewyſt, binnen den eerſte veertiendagen nader tyd dat zy eerſt in die Herberge komen, die eerſte twee dagen als zy in die Herberge komen, zal elke Schepen hebben zes grooten daags voor zynen koſt, van den geenen die van dien vonniſſe in den onrechten bevalt. Ende die ander twaalf dagen zullen die Schepenen hem zelven quyten uyt der Herbergen: waart dat zy dat vonniſſe zo lange droegen, uytgenomen van 's Menſchen leven.

„ II. Item, zo en zal men geene voorwaarden noch geloften maken, die vaſte en geſtade zullen zyn, meh en maaktze voor Schepenen tot GORINCHEM, zonder alleen van hylike, daar mogen af tuygen binnen 's jaars, na dien dat, dat hylik geſchiet, met

Digitized by Google

„ goede watachtige Knapen die daar over geweeſt hebben. Maar „ altoos zyn zy naarre met even goeden getuyge t' ontgaan, dan „ menze verwinnen zal mogen.

„ III. Item, alle brieve van ſchulde, die op dage gegeven zyn, „ of gegeven, of gemaakt zullen worden, daar zal men recht me- „ de vorderen binnen 's jaars, na den dage der betalinge, wie des „ niet en dede, dien en zoude men geen recht doen met dien „ brieven. Ende alle brieven die gelooft of gemaakt zyn, of die „ men geloven of maken zal tot wille te betalen, daar zal men „ recht mede vorderen binnen 's jaars na datum des briefs, wie 't „ niet en dede, dien en zoude men geen recht doen met dien „ brieve. Uytgenomen of iemand buyten 's Lands waar, ende goed „ aanbeſtorve in Schepenen brieven van ſchulde, die en zullen „ niet verjaaren, alzo verre als zy haar recht met dien brieve vor- „ deren binnen 's jaars, na dat zy binnen 's Lands komen.

„ IV. Item alle erf-brieve ende pand-brieve, die ge-eygent zyn, „ of ge-eygent zullen worden, zullen blyven in haare magte ende „ niet verjaren, ende alle jaarlykſe Thynſen ende Renten, zal men „ binnen 's jaars na den dag der betalingen winnen, ende niet meer „ dan van eenen jaar.

„ V. Item, alle pand brieve daar iemand met rechte alzo verre „ mede gevaren hadde, dat wanneer hy iemands goed of den Per- „ zoon bewyzen mag, dat men hem daar aan panden zal als regt „ is, die en zullen niet verjaren, dat is te verſtaan, dat men dien „ Perſoone, by een onzer Stede Bode van GORINCHEM, of by „ een van onzen Gerechte van GORINCHEM mag doen leyden in „ onze gevangeniſſe, daar hy niet uyt ſcheyden en zal, hy en hebbe „ geëffent en gepunt met den genen die hy die ſchuld ſchuldig waar. „ Ende zo wanneer hy zo gepunt ende geëffent heeft, zo en zal „ men niet meer rechts doen met den pand-brieve. Ende wie den „ anderen alzo in gevangeniſſe doet leyden, dien zal hy alzo veel „ broods ende borns doen leveren, als hy eten ende drinken mag, „ ende daar en zal hy geen ſteen-geld, nog ſluyt-geld, nog leyd- „ geld af hebben. Ende waar ook den genen dogte, die den an- „ deren alzo dede vangen, dat hem onze gevangeniſſe niet zeker „ genoeg en ware, zo zal men hem dien Perſoonen leveren tot „ zyner woonſtadt of tot zyner Herbergen in hechten, ende in „ boeyen, ende daar zal hy hem geven water ende brood als voorſz. „ is. Ende waar dat iemand die aldus in gevangeniſſe lage, daar „ uytbrake, die breuken zoude ſtaan tot onzer genade, ende hy „ en zoude nergens in onzen Lande wezen nog blyven, hy en „ hadde den Schuldenaar betaalt of vernoegt van zyner ſchuld, „ daar hy af in der gevangeniſſe waar genomen.

„ VI. Item, onze Schepenen van GORINCHEM, en zullen „ niet langer hogen, nog zegelen als Schepen, dan binnen 's jaars, „ na dat zy verzet worden van haaren Schependom.

„ VII. Item, of iemand recht begeerde van onzen Rechter en- „ de Schepenen van GORINCHEM, ende met recht bedingde, „ waar 't dat men hem dan weygerde, zo en zoude men niemand

„ recht

Digitized by Google

„ recht doen, hem en waar, voor, recht geſchiet van dien, dat
„ hy bedingt hadde, als recht waar.

„ VIII. Item, wie den anderen aanſpreekt van dagelykſchen
„ rechte van ſchulde, of van betigten, daar Schepenen tuyge nog
„ Schepene brieve van GORINCHEM af en zyn, die zal hem
„ ontſchuldigen met hande ende monde, als Schepenen wyzen dat
„ recht is. Maar waar 't een vreemde Man, buyten der eenigen van
„ GORINCHEM gezeten, die zal hem ontſchuldigen des anderen
„ daags, na dat hy gedaagt is voor den middag als voorſz. is, en-
„ de Schepenen wyzen dat recht is, ende dies gelyks zal men hem
„ weder doen.

„ IX. Item, waar 't dat iemand vogte binnen den Schependom
„ van GORINCHEM, daar zal onze Rechter die genen af doen
„ dagen, die daar by geweeſt hebben, dat zy dat oirconden, maar
„ aan twee oirconden heeft onzen Rechter genoeg of hy wil.
„ Ende mede mogen Mans-perſoon tuygen over Wyfs-perſoone,
„ maar geen Wyfs-perſoon over Mans-perſoone. Ende wie dat
„ niet en quam als hy gedaagt waar, verbeurde tegens ons alzo
„ veel, als daar hy voor gedaagt ware, dat roerende ware van veg-
„ ten, dat is te weten op een boete van tien ſchellingen, ende
„ tegens onzen Rechter drie ſchellingen, zulks payments als wy
„ van onzen boeten, ende renten gemeenlyk in Holland nemen,
„ dat is te verſtaan, den groten voor zes penningen Hollandſche.

„ X. Item, waar 't zake, dat iemand den anderen, of van lyve
„ ter dood brogte, in onzen Schependom van GORINCHEM,
„ ende men hem met den doden bedroege, met der waarheid van
„ onze Lande, daar en zoude dien misdadigen geenerhande on-
„ ſchuld af helpen, men en zoude over hem rechten als Schepe-
„ nen wysden, dat regt waar, ten waar of hy by ons, ende by
„ des doden magen zoenden, is 't ook dat die misdadige ontruymt,
„ zo zal men uytlage leggen in onze Lande, ende waar dat men
„ bevoer, of krege in den onzen, zo zoude men over hem rech-
„ ten, als Schepenen wysden, dat recht waar, ten waar dat hy
„ zoende, by ons, ende by des doden magen, als voorſz. is. Ende
„ zo wanneer iemand t' uytlagen ons 's Lands geleyd is, zo mag
„ een eerſte lidt van der doden hand, of naarre aanleyder wezen,
„ ende ſloegen zy dien dood, daar en zoude zy niet aan verbeu-
„ ren, ende waar 't dat iemand van ons Gerechts wegen hem onder-
„ wonde te houden, den genen, die t' uytlagen ons Lands geleyd
„ waar, ende hy hem te magtig ware, of worde, zo mogten zy
„ die doodſlaan zonder verbeurteniſſe.

„ XI. Item, waar 't dat iemand eenen anderen aanſprake van
„ zynen lyve, des zoude die Aanſpraker, ende zes goede wetach-
„ tige Knapen met hem, den Aangeſproken verwinnen voor onze
„ Schepenen tot GORINCHEM, die die misdaad gezien ende ge-
„ hoord hadden, van den breuken, daar hy dien af aangeſproken
„ hadde, ende dat aan den Heyligen waar maken, als Schepenen
„ wysden dat regt is. Ende na dier misdaad, daar die aangeſpro-
„ ken af overwonnen worde zal men rechten, als Schepenen wy-
„ zen dat recht is. Ten waar dat men die misdaad beterde, by

Digitized by Google

„ ons ende by den partyen die misdaan waren. Ende is 't zake dat
„ die Aanſpreker den Aangeſproken niet verwinnen en mag, met
„ zes goede wetagtige Knapen, als voorſz. is, zo en zal men over
„ hem rechten na der aanſpraken daar hy dien af aangeſproken
„ hadde, als Schepenen wyzen dat recht is, in der manieren voorſz.

„ XII. Item, wie eenen anderen ſlaat met ter vuyſt, verbeurt
„ tegens onzer Poorten twintig ſchellingen, payments voorſz.

„ XIII. Item, waar 't dat eenig Man een Wyf ſloege, verbeurt
„ tegens onzer Poorten, twintig ſchellingen. Ende waar 't dat een
„ Wyf een Man ſloege, verbeurt tegens onzer Poorten twintig
„ ſchellingen. Ook mede waar 't dat een Wyf een ander Wyf
„ ſloege, of ſcheldende woorde onderlinge hadden, verbeurden
„ elk tegens onzer Poorten, twintig ſchellingen, of den ſteen te
„ dragen.

„ XIV. Item, waar 't dat een Man den anderen bloedritsden,
„ verbeurde tegens ons twintig ſchellingen.

„ XV. Item, waar 't dat eenig Man den anderen wonde, ende
„ die wonde lids langte waar, ende nagels dieps, verbeurde te-
„ gens ons drie pondt, ende waar 't zake dat die wonde meere
„ waar, verbeurde tegens ons vyf pondt. Ende waar 't dat een
„ Man den anderen t' huys zogte, ende huysſtotinge dede, in eu-
„ velen wille, verbeurde tegens ons twintig pondt. Ende wie op
„ den anderen enen knyf trekt, of een zwaerd, anders eenig ge-
„ ſlepen wapenen tot zynen euvelen, verbeurde tegens ons veer-
„ tig ſchellingen. Ende wie den anderen lemt verbeurde tegens
„ ons tien pondt. Ende waar 't dat iemand den anderen lidt af
„ ſloege, verbeurde tegens ons tien pondt. Ende waar 't dat iemand
„ eenen anderen, eenen voet of hand af ſloege, of een ooge uyt
„ ſtake met voorrade, dat zal men rechten lit om lit. Ende waar 't
„ dat het met ongeval anders geſchiede, die verbeurde tegens ons
„ veertig pondt.

„ XVI. Item, alle boeten van vechten voorſz. zullen tweevou-
„ dig wezen, die binnen Markten of buyten Markten geleyde ge-
„ ſchieden.

„ XVII. Item, waar 't dat eenig Man na den anderen worpe in
„ euvelen wille, verbeurde tegens ons vyf pondt, die een helfte
„ ons toe behorende, ende die ander helfte onzer Poorten voorſz.

„ XVIII. Item, waar 't dat een Man den anderen, beyde zyn
„ oogen uytſtake met moetwille, daar zoude men over rechten,
„ gelyk of hy eenen dood geſlagen hadde, ende Schepenen wyzen
„ dat regt is, ten waar dat hy zoende als voorſz is.

„ XIX. Item, waar 't dat iemand vogte of onminne hadde, daar
„ onze Rechter toe quame, of iemand van ons Gerechts wegen,
„ met wetachtiger oirconden, of een wetachtig Knape met wetach-
„ tiger oirconden, ende eenen vrede eyſchte, ende dan niet en
„ gave, verbeurde tegens ons veertig ſchellingen. Voort zo zal
„ men hem eyſſchen anderwerven met oirconden, ende derde wer-
„ ve met oirconden, tot elken maal als men hem eyſcht als voorſz.
„ is, ende niet en gave, verbeurde tegens ons veertig ſchellingen.
„ Ende waar 't dat hy ten derden eyſſche genen vrede en gave,

„ zo

Digitized by Google

„ zo zal men eenen vrede gebieden te houden, van onzer, ende
„ van ons Gerechts wegen voorſz. Ende wanneer hy hem gebo-
„ den is te houden met oirconden als voorſz. dien vrede zal hy
„ houden, of hy dien vrede met der hand gegeven hadden. En-
„ de waar 't dat hy dien vrede brake, men zoude over hem rech-
„ ten aan zyn lyf, als over eenen Vredebreker, als Schepenen
„ wysden dat recht waar, in allen manieren als voorſz is, ten waar,
„ dat hy onze gemoede hadde. Ende eenen vrede zal duuren zes
„ weken lang. Ende waar 't dat iemand tegens eenen anderen
„ zoende, binnen vreden van eenigerhande zaken, daar vrede af
„ ginge, of gegaan waar, daar waar die vrede af uyt.

„ XX. Item, is 't dat men iemand van vredebreuke betuygen
„ mag, met drie wetachtige Mannen, daar en mag men geen on-
„ ſchuld voor doen, ende en mogt men 't niet betuygen als voorſz.
„ is, zo zal hy zyn onſchuld doen als Schepenen wyzen, dat regt
„ is, ende daar mede zal hy quyt wezen.

„ XXI. Item, waar 't dat iemand vochte in duyſteren ſtede, daar
„ die kaerſen, of 't vuur uytgedaan worden, daar zal die boete
„ viervoudig af wezen, ende dat zal men houden op alle die ge-
„ nen, die de kaerſen ende 't vuur uytgedaan hebben, ende an-
„ ders op alle die genen, die daar by geweeſt hebben, ter tyd toe,
„ dat zy dien Rechtſchuldigen met haaren eede voortbrengen.

„ XXII. Item, geen Man en zal, nog en mag zyns Wyfs goed
„ verbeuren, nog geen Wyf haar Mans goed, anders dan elk zyn
„ helfte van haaren gemeynen goeden, nog geen eenloop Man,
„ nog Wyf en zal nog en mag meer verbeuren, dan half haar
„ goed, ende welk dat het verbeurde, daar zal bekende ſchuld van
„ afgaan, van haaren gemeynen goede.

„ XXIII. Item, en zal men nog en mag men niemand in hechten,
„ nog in gevangeniſſe houden, van eenigerhande breuken of mis-
„ daden, die hy gebreukt of misdaan hadde, alzo verre als hy zyn
„ breuken ende misdaden verbergen mag, by goedtdunken van on-
„ zen Gerechten van GORINCHEM, na den breuken, die hy mis-
„ daan heeft.

„ XXIV. Item, zullen wy onze nakoop hebben van alle erfe-
„ niſſe, huyzinge ende jaargelde, dat in onzen Schependom voorſz.
„ verkogt zal worden, veertien dagen lang, na dien dat die ey-
„ gendom gegaan is.

„ XXV. Item, wie dat Baſtaarden goed maakte in Schepenen
„ brieven van GORINCHEM, dat zelve goed of alzo veel zal
„ gaan, ende volgen, gelyk dat men 't maakt in Schepen Brie-
„ ven.

„ XXVI. Item, wie den anderen aanſpreke van erve, ende
„ die Bezitter dies erfs met Schepenen betuygen mag, dat hy daar
„ in gezeten heeft jaar ende dag, ende jaar ende dag zal wezen,
„ een jaar ende zes weken, in eygendom van allen den genen,
„ die binnen 's Lands zyn, of hebben geweeſt binnen jaars, ende
„ binnen dagen onbekreunt, dat zal die Bezitter dies erfs houden
„ met hande ende met monde, voor zyn eygen. Ende waar ie-
„ mand buyten 's Lands, als hy te Lande quame, zo zoude hy

Digitized by Google

„ nemen alzulk recht, als hem Schepenen wysde dat regt ware.
„ Ende en mag die Bezitter niet betuygen met Schepenen of met
„ Schepenen brieven, zo zal hy 't houden met hem zevenden,
„ die dien Lande naaſt gelegen zyn, vier te Lande-waards, ende
„ drie ter Zee-waards, waar 't ook dat zy 't hem niet en wouden
„ helpen houden, zo zouden zy den anderen helpen houden,
„ die dat aanſprake voor zyn eygen hielde, of die zy kenden, dat
„ van regte zyn waar, ende wien dat die vier of meer helpen hou-
„ den, die zal in den rechten, ende in den goeden blyven. En-
„ de den anderen die den vieren of meer niet en wouden helpen
„ houden, die verbeurde elk tegens ons vyf ende veertig ſchellin-
„ gen, ende die in den onrechte blyft, verbeurt tegens ons vyf
„ ende veertig ſchellingen.

„ XXVII. Item, zo wie van onzen Onderzaten, gezeten in
„ onzen Schependom van GORINCHEM, eenigerhande Proviand-
„ de of Victalie kogte tot zyner Herbergen, ende niet om voort te
„ verkopen, die en zal daar genen onraad af geven.

„ XXVIII. Item, zo wie Poorter is tot GORINCHEM, die en
„ zal genen onraad geven, nog lyden van eenigen goede die hy
„ in zynen Schepen heeft, ende zullen alzo vry zyn, gelyk of
„ hyze binnen GORINCHEM in zynen huyze hadde.

„ XXIX. Item, die gene die onze Markten zoeken tot GOR-
„ INCHEM, die nemen wy op onze geleyde binnen onzen Lan-
„ de, alzo lange als die Markten duuren met haaren goeden te
„ komen, ende te keeren, uytgenomen die onze Vyanden zyn,
„ of breukachtig met recht, of van Schepenen voorwaarden, of
„ van Schepenen brieven van ſchulde, die zy ſchuldig waren. En-
„ de waar 't dat iemand goed binnen Markten, of op Markt-dagen
„ verkogte, die mag den geenen die dat gekogt hadde, binnen
„ Markten ende met recht aanſpreken, alzo verre als hy daar twee
„ wetachtige getuygen of meer af heeft, gelyk of 't buyten Mark-
„ ten ware. Ende waar 't dat iemand misdee van eenigerhande
„ zaken, die duyſter waren, ende daar geen openbaar getuyg af
„ en ware, daar zullen onzen Rechter ende Schepenen tot GOR-
„ INCHEM, een ſtille waarheid af bezitten, ende na der waarheid
„ die zy daar af horen ende vinden zal men rechten, als Schepe-
„ nen wyzen dat regt is, ten waar of 't gebetert worde als voorſz.
„ is.

„ XXX. Item, wie van allen voorſz. ſtukken of puncten, of van
„ eenigen byzonder valſch getuyg tuygde, ende daar af verwonnen
„ worde met der waarheid ende met recht, die en zal nimmermeer
„ geen getuyg meer dragen, ende zyn lyf ende goed zal ſtaan in
„ onzer genaden.

„ XXXI. Item, waar 't dat iemand op eenige van onzen Ge-
„ rechten ſprake, of die in officien onzer Poorten van GORIN-
„ CHEM gezworen waren, dat van 's rechts wegen toequame, en-
„ de daar af betuygt worde, met twee goede Knapen, of met
„ meer, die zal dat beteren, by ons, ende by onzen Gerechte
„ voorſch.

„ XXXII. Item, zal een iegelyk die binnen onzen Schepen-
„ dom

Digitized by Google

„ dom van GORINCHEM woonachtig is, of namaals wonen zal,
„ van alle breuken ende misdaden, die zy binnen onzen Schepen-
„ dom voorſz. breuken ende misdoen, of breukten of misdeden,
„ voor onze Schepenen voorſz. te recht ſtaan, ende recht daar af
„ doen na inhout dezer Handveſte ende Briefs, ende haar goede,
„ die zy hebben in den Schependom van GORINCHEM, en zal
„ men hem nergens afwinnen, dan voor onze Schepenen, ende
„ wie deze Handveſte en Brief niet en begrepe of begrypt, zo als
„ onze Schepenen van GORINCHEM dan daar af wyzen, dat zal
„ recht wezen, gelyk of 't deze Handveſte ende Brief begrepe,
„ zonder onze of iemands wederzeggen.

„ XXXIII. Item, jaarlyks als wy onze Schepenen van GORIN-
„ CHEM verzet ende geëedt hebben, zo zullen wy twee Burger-
„ meeſters zetten, ende mede beraden met onzen Gerechte, Oude
„ ende Nieuwe.

„ XXXIV. Item, zullen onze Boden jaarlyks haar Roeden ne-
„ derleggen, op den dag als wy onze Gerechte verzetten, ende
„ niet weder aanvaarde voor wy 't hem bevelen, of iemand van
„ onzer wegen.

„ XXXV. Ende die Burgermeeſters zullen jaarlyks goede reke-
„ ninge ende bewyzinge doen van onzer Stede goeden, voor on-
„ zen Droſſaard, ende voor die Schepenen, ende voor den tweën
„ ouden Gerechten, ende die Schepenen mogen haar beraden,
„ met allen den genen die aan 't Gerechte geweeſt hebben.

„ XXXVI. Ende waar 't zake dat iemand breukte binnen den
„ Schependom van GORINCHEM, die zal men daar af te rechte
„ zetten binnen 's jaars na dien, dat die breuken geſchieden. Ende
„ waar 't dat men dat niet en dede, zo zullen die genen, die alzo
„ breukachtig waren, van den breuken klaarlyk quyt wezen.

„ XXXVII. Item, alle die gene die binnen onzer voorſz. Stad
„ van GORINCHEM woonagtig zyn, of namaals wonen zullen,
„ die zullen waken ende onrade gelden, ende geven gelyk den
„ Poorteren van GORINCHEM. Ende een iegelyk zal onrade ge-
„ ven van zynen Lande dat in den Schependom voorſz. leydt, ge-
„ lyk zynen gebuuren, ende daar en zal niemand vry af wezen.

„ Ende om dat wy voor ons, ende onzer nakomelingen, onzer
„ getrouwe Stadt van GORINCHEM voorſz alle deze voorgeroer-
„ de puncten, ende elk byzonder, vaſte ende geſtade gehouden
„ willen hebben van eenen iegelyken, tot eeuwigen dagen on-
„ verbroken. Zo hebben wy des te getuyge, onze Zegel aan dezen
„ Brieve gehangen. Gegeven in den Hage op Sinte *Bartholomeus*
„ dag, in 't jaar ons Heeren duyzend vier honderd ende twaalve.

Nadere Handveſten ten zelven dagen,

den Poorteren van GORINCHEM, by Hartog *Willem van Beyeren* vergunt, zynde niet alleen een Ampliatie, op de voorſz. Privilegien van Heer *Otto van Arkel*, maar een ſpeciale vergunninge, den voorſz. Poorteren gedaan, als Graave van Holland, ende Heere van ARKEL.

„ *Willem*, by der genade Gods Palts-Grave op den Ryn, Har-
„ toge

„ toge in Beyeren, Grave van Henegouwen, van Holland, van „ Zeeland, ende Heer van Vriesland. Want alle tydelyke zaken „ ende woorden met 'er tyd vergankelyk zyn. Zo is 't noot, dat „ menze in geſchrifte eeuwig make, op dat zy daar by t' allen ty- „ den in der Menſchen gedagte tegenwoordig blyven, ende on- „ vergeten. Hierom zo doen wy condt ende kennelyk allen Luy- „ den, ende een iegelyken byzonder, dat wy overmits zonderlin- „ ge gunſte ende liefde, die wy dragen tot onzer getrouwer Stad „ van GORINCHEM, gegeven hebben, ende geven met dezen „ openen Brieve, der zelver onzer Stad, ende gemeynen Poorte- „ ren aldaar, die nu zyn ende namaals wezen zullen, zulke punc- „ ten van Handveſten, Rechten, ende Vryheden, als hier na be- „ ſchreven ſtaan.

„ I. Dat is te weten, eerſt, dat onze Droſſaard 's Lands van „ ARKEL, die in der tyd wezen zal, op den Dyk binnen den „ Schependom van GORINCHEM ſchouwen zal, gelyk als ge- „ woonlyk heeft geweeſt, ende na den ouden herkomen. Ende „ waar 't zake dat iemand waar, die zynen Dyk niet en maakte, „ nog en dykte, ende dien Dyk met recht in der ſchouwen be- „ ſtaet worde, dat Land dat tot den Dyk hoorde, dat mogen die „ Hoge Heemraden ſchatten, ende daar brieven af geven, die vaſte „ ende ſtade wezen zullen, gelyk ofze Schepenen van GORIN- „ CHEM bezegelt hadden.

„ II. Item, zo zal onze Schout van GORINCHEM, die nu is „ of namaals wezen zal, zweeren, dat hy onze Stadt, ende allen „ den genen, die nu ter tyd in onzen Schependom wonen, of „ hier namaals wonen zullen, recht ende kenniſſe doen zal, na „ inhoud dezer ende andere Handveſten, die zy van ons heb- „ ben.

„ III. Item, desgelyks zal onze Droſſaard zweeren, een iege- „ lyken recht te doen op den Dyk, ende anders waar dat 't hem „ gebeuren zal.

„ IV. Item, zo en zullen wy niemand geen geleyde geven bin- „ nen onzer Stad en Schependom van GORINCHEM, voor Sche- „ pene brieven of voor Schepene voorwaarden, ende wy en zul- „ len ook nimmer geen geleyde geven van koſte, nog van ſchul- „ de, die hy binnen zyn geleyde maakte.

„ V. Item, zo en zal onze Droſſaard ook niemand geleyde ge- „ ven, binnen onzer Stad ende Schependom van GORINCHEM, „ voor Schepene Brieve of Schepene voorwaarden, nog van koſte „ nog van ſchulde, die hy binnen zyn geleyde maakte. Voort zal „ men in der Kerken op eenen Heyligen dag, dat geleyde kondi- „ gen in der hoge Miſſen, ende dat zal doen een gezworen Bode „ van wat ſtukken, dat men geleyde gevet, ende dat zal die ge- „ zworen Klerk ook teykenen. Ende dat geleyde zal men kondi- „ gen ende vernieuwen tot elken vierendeel jaars, ofte noot is zo „ lange te duuren. Ende waart dat men 't alzo niet en kondigde „ nog en teykende, nog en vernieuwde, als voorſz. is, zo waar „ dat geleyde uyt. Ende waar ook dat zake, dat die gene, die „ 't geleyde gegeven waar van ons, of van onzen Droſſaard, ie-

„ mand

Digitized by Google

„ mand openbaarlyk of ſchynlyk misdede, zo mag hem die gene
„ weder weren, die misdaan worde, zonder eenig geleyde daar aan
„ te breken.

„ VI. Item, zo en zullen die Schouten, nog de Heemraden
„ van onzen Schependom voorſz. geenerhande onraad nog ongeld
„ zetten op de Erve ende Lande gelegen binnen den Schepen-
„ dom voorſz. dan by onzen Droſſaard ende Hogen Heemraden,
„ ende zullen daar jaarlyks goede rekeninge af doen, by onzen
„ Droſſaard ende onzen Hogen Heemraden.

„ VII. Item, waar dat zake dat iemand onze of onzer Stads
„ goeden kogte of huurde, ende tot zynen dage niet en betaalde,
„ of haar gemoede niet en hadde, zo mogen onze of onzer Stads
„ Dienaars, den Schuldenaar goede wyzen waar zy willen ende daar
„ die Schepenen toe brengen, ende zo zullen onze Schepenen
„ der Schuldenaar goede ſchatten, den derden penning beter ende
„ meer dan die ſchuld waar, ende daar zoude die Schuldenaar
„ mede quyt wezen.

„ VIII. Item, zullen onze inwonende Poorters van GORIN-
„ CHEM Tollen vry varen, door alle onzen Landen die wy nu ter
„ tyd hebben, of namaals krygen mogen, te Water ende te Lan-
„ de, zonder eenig afbreuken. Ende zullen voort meer der Stad
„ ende Poorteren van GORINCHEM, houden, ende helpen hou-
„ den, na onzer magte in haaren Rechten ende Vryheden, die
„ zy van anderen Heeren buyten onze Lande hebben.

„ IX. Item, zo en zullen wy in den Schependom van GOR-
„ INCHEM geen Tollen, Weg-geld, nog geenderhande ongeld zet-
„ ten nog nemen, tot genen dage. Ende alle Schuyten die twee
„ Laſt zwaars voeren of min, die 's Maandags die Markten tot
„ GORINCHEM verzoeken van Tiel, ende van Heusden neder-
„ waards gezeten, en zullen tot Woudrichem genen Tolle nog
„ Roeder-geld geven van haaren ydelen, maar die met haaren goe-
„ den voort nederwaards voeren, ende tot GORINCHEM niet en
„ verkogten, die zullen tot Woudrichem haaren Tolle, ende Roe-
„ der-geld geven, als gewoonlyk is.

„ X. Item, en zal men niemand uyt onzer Stede ende Sche-
„ pendom voorſz. zyn lyf, of zyn goed bekommeren, bezetten,
„ of eeniger hinder doen, binnen allen onzen Landen, uytgeno-
„ men binnen onzen vryen Steden, daar zullen zy te recht, ende
„ te vonniſſe ſtaan, van ſchade, ende van ſchulde, ende van dies-
„ gelyks, ten ware, dat menze vegtenderhand begrepen, of dat zy
„ Dood-ſlage, Vrede-brake, Vrouwen-kragt, of desgelyks gedaan
„ hadde, dat zoude men rechten, na den rechte van den Lande
„ daar dat geſchiede.

„ XI. Item, en zullen wy onze Stad ende Schependom voorſz.
„ nimmermeer nog tot genen dagen, van der Graaflykheid van
„ Holland verſcheyden, nog in geener wys vervreemden, behou-
„ delyk dat wy onzer liever Gezelline, Vrouwen *Margrieten van*
„ *Bourgonien*, daar aan verlyftogten mogen of wy willen.

„ XII. Item, als eenig Menſche ſtervet, zo zullen zyn Erfge-
„ namen dat goed ende Erve nemen, als recht is in dezer manie-

Digitized by Google

„ ren, of daar eenig kind ware, dat uytgehylikt waar, ende dat
„ erve ende goed hebben woude, dat zal inkomen ter eerſter dood
„ met half zulken goede, als 't uytgeboelt hadde, met kenniſſe
„ der waarheid, ende ter laaſter dood even ryk te wezen. Want
„ als Man ende Wyf vergadert zyn met der Wetten, zo is haare
„ goed gemeyn.

„ XIII. Item, waar 't ook dat een ſtorve ende wetachtig Kind,
„ of wetachtige Kindere agter lieten, die zoude nemen van allen
„ eygelyke goeden van Ouden Vader, ende van Oude Moeder,
„ gelyk Vader ende Moeder gedaan zoude hebben of zy leefde.

„ XIV. Item, waar 't ook dat iemand ſtorve zonder wetachtige
„ geboorte agter te laten, daar Vader ende Moeder beide af leef-
„ den, dat erve ende goed zouden zy te maal opheffen en nemen.
„ Ende waar 't dat eenig van Vader, ende van Moeder dood waar,
„ welk haar, dat 'er levende waar van dien tween, die zal dat er-
„ ve, ende dat goed half heffen, ende beuren, ende die andere
„ helfte van dien goede, zullen die naaſte van wetachtige geboor-
„ te heffen van Vader, ende van Moeder, die daar dood wa-
„ ren.

„ XV. Item, waar 't dat iemand zonder wetachtige levende ge-
„ boorte na te laten, ſtorve, ende daar Vader ende Moeder beide
„ af dood ware, dat erve ende goed zal aan elke zyde gaan, ende
„ zullen deylen, die daar naaſt zyn maagſchappen van wetachtiger
„ geboorte, daar zy af beſtaan.

„ XVI. Item, waar 't dat eenig Wyfs-perſoon Kinder krege, die
„ zy boven haaren getrouwden Man in overſpel niet gewonnen en
„ hadde, die zullen beuren ende nemen gelyk of 't getrouwde Kin-
„ der waren, van haare Moeders goeden.

„ XVII. Item, waar 't ook eenig onmondig Kind, dat zal die
„ naaſte Manhooft, van der oudſte geboorte van der regter ver-
„ want zyde vermonden, maar dat zal hy verzekeren met goeden
„ leggende erve, voor onze Rechter, ende Schepenen tot Gor-
„ INCHEM, eer hy die Voogdye aantaſten zal, op een boete van
„ vyftien ponden, half tot onzer behoef, ende half tot onzer Stad
„ behoef, dat hy dat Kind niet en zal vervaalmonden van alzul-
„ ken goeden, als daar hy 't in vind; dat is te verſtaan, een Mans-
„ perſoone tot twaalf jaaren toe, ende een Wyf-perſoon tot dertien
„ jaaren toe die Voogdye duurende, ten waar dat zy daar en bin-
„ nen ſtorven. Ende waar 't ook dat die Mombair van der naas-
„ ter regter verwand zyde, dat Kind niet vermonden en woude, of
„ dat 'er geen regt geboren Mombair en waar, zo zoude 't een zy-
„ ner maech doen, die hem 't beſte dede by onzen Gerechte,
„ ende Schepenen voorſz. in aller manieren als voorſz. is.

„ XVIII. Item, waar 't dat iemand ſtorve ende goed agter liete
„ ende daar geen Erfgenaam en volgde, dat zouden wy houden een
„ jaar ende zes weken lang, tot der regter Erfgenaam behoef.
„ Waar 't dat daar en binnen geen Erfgename en volgde, zo zou-
„ de ons dat goed blyven, ende toebehoren.

„ XIX. Item, waar 't dat eenig erve, dat van eigen goed te
„ Leengoed gemaakt waar, of met eygenen goede gekogt waar,

„ dat

Digitized by Google

„ dat zal die Leenvolger veroorzaten den regten Erfgenamen alzo
„ duur als 't gekogt was, of als 't waardig was, op den dag doe
„ men 't te Leen maakte met kenniſſe der waarheid. Waar 't ook
„ alzo dat hy 't niet veroorzaten en woude als voorſz. is, zo zal
„ hyze te Hove wyzen te ontfangen met haaren aandeel, uytgeno-
„ men onzen Borg-leen, dat en zal niet geſcheyden wezen, maar
„ men zal 't den Erfgenamen veroorzaten gelyk anderen Leen,
„ in aller manieren als voorſz. is: Ende agter dien als 't veroor-
„ zaat is, zo zal 't voort ſtaan ten Leen-recht.

„ XX. Item, en zullen wy Weduwen, nog Wezen, nog nie-
„ mands Kinder, zy zyn Mans-perſoon, of Wyfs-perſoon, Wyven
„ nog Mannen hyliken buyten hem ende haare vrienden wille.

„ XXI. Item, waar iemand hy waar Wyfs-perſoon, of Mans-
„ perſoon die ontſchaakt worde tegens zynen wille, ende die mis-
„ dadige ergens in den onzen getoeft worde, daar zoude men over
„ rechten, aan zyn lyf als Schepenen wysden, dat regt waar, ten
„ waare of 't gebetert worde, by ons ende by der magen wille.

„ XXII. Item, wie dat Poorter is tot GORINCHEM, die mag
„ viſſchen op onzen worpe tot GORINCHEM, ende voort tot
„ Schelluyner ſloot toe. Elk Schip dat met den netten dryft om
„ eenen talwaardigen Salm te geven elkes jaars, tuſſchen Kers-avond
„ ende Pinkſteren. Ende waar 't dat zy genen Salm en vingen
„ daar en binnen, zo zullen zy voor den Salm geven twee Hol-
„ landſche guldens, binnen den termyn voorſz. te betalen. Ende
„ op onzen worp tot GORINCHEM en zal niemand viſſchen hy
„ en zy Poorter tot GORINCHEM, ende niemand en zal meer
„ hebben, dan een vierendeel van eener Zegen, ende wy zullen
„ daar af hebben voor onzen Vroen den vyfden penning.

„ XXIII. Item, alle viſſchen die men vanget in onzen Schepen-
„ dom van GORINCHEM, die en zal men geenen Man van buy-
„ ten, nog van binnen verkopen, zy en zyn eerſt getoont op die
„ Viſchmarkt tot GORINCHEM, als te verkopen, wie dat niet
„ en dede verbeurde tegens ons vyf ende veertig ſchellinge.

„ XXIV. Item, waar 't dat iemand, die in den Schependom
„ van GORINCHEM woonachtig is, buyten onzen Landen tegen
„ malkanderen vogten, dat zal men bedingen ende rechten voor
„ onzen Rechter ende Schependom voorſz.

„ XXV. Item, waar 't zake dat een Man tegen den anderen in
„ vreden ſtonde, ende hy dan des anders Mans Wyf ſloege, ver-
„ beurde vyftig pondt, half tegen ons, ende half tot onzer Stadt
„ voorſz.

„ XXVI. Item, zullen wy die School geven binnen onzer Stad
„ van GORINCHEM, tot aller tyd als 't ons geneugt, ende dat
„ gebeuren zal by ons Gerecht aldaar.

„ XXVII. Voort zullen wy onze Stad ende Schependom voorſz.
„ beſchutten, ende beſchermen, ende haar Rechten helpen hou-
„ den tegen allen anderen Heeren, Steden, ende Landen, buyten
„ onzen palen, ende daar binnen, daar zy des te doen mogen
„ hebben.

„ Ende om dat wy voor ons, ende voor onzen nakomelingen,

Digitized by Google

„ onzer getrouwer Stadt voorſz. alle deze voorgeroerde puncten,
„ ende elk byzonder vaſt ende geſtade gehouden willen hebben,
„ van eenen iegelyken, tot eeuwigen dagen onverbroken. Zo
„ hebben wy des te getuygen, onzen Zegel aan dezen Brief ge-
„ hangen. Gegeven in 't jaar ons Heeren duyzend vier honderd
„ en twaalve, in den Hage op Sinte *Bartholomeus* dag.

In den Jaare 1423. beloofde Hartog *Jan* van Beyeren, Graaf van Holland, dat hy nooit Kaſteleyn of Droſſaard zetten en zal, om zyne Sloten te GORINCHEM, en den Landen van ARKEL te bewaren, dan een Hollander of Zeelander, welke gegoed en geerft is, en die ook verſtand hebben, en belofte zullen doen, en goede Borgen ſtellen, dat deze Landen daar door wel bewaart zullen wezen.

Hartog *Philips* van Bourgonie, Graaf van Holland beveſtigden het zelven in den Jaare 1425. waar by hy ook beloofde dat de Stadt GORINCHEM, nog Landen van ARKEL, nooit van Zuydholland zullen geſcheyden worden.

In den zelve Jaare wanneer hy tot Heer van GORINCHEM en Landen van ARKEL ingehuldigt was, beſchonk hy haar op den tweden dag van November met een voordeelig Handveſt, waar by hy voor eerſt beveſtigden, alle Handveſten en Vryheden, door de voorige Heeren aan de Stad GORINCHEM verleent, daar by verleenden hy haar ook veele vryheden, zo wegens hunne Perſoonen als goederen in Vlaanderen, en belooft, dat den Tol die van Woudrichem nu te GORINCHEM was overgebragt, daar altyd zou blyven, ik zal den Lezer het Handveſt zelfs mede deelen, om geen dubbeld verhaal te doen:

Confirmatie van Hartog *Philips* van Bourgonien, van alle Handveſten der Stad GORINCHEM van haare voorige Heeren vergunt, met vermeerderinge van vrydom van haare Poorters, ende Koopmanſchappen in Vlaanderen, ende dat den Tol van Holland, voortyds gelegen tot Woudrichem, van nu voortaan te GORINCHEM zal blyven.

„ *Philips*, Hartoge van Bourgonien, Grave van Vlaanderen,
„ van Artoys, ende van Bourgonien, Palatyn, Heere van
„ Salms, ende van Mechelen, Ruwaard ende Oir der Lande
„ van Holland, van Zeeland, ende van Vriesland, doen condt al-
„ len Luyden, dat wy om trouwe dienſte wille, die onze getrou-
„ we Stede ende Poorteren van GORINCHEM gedaan hebben,
„ onzen lieven Oomen, Hartoge *Willem*, en Hartoge *Johan* van
„ Beyeren, zaliger gedagten, ende ons of 't God wil nog doen
„ zullen. Ende ook om haare onderdanigheid ende goedwilligheid,
„ die zy goedlyk bewyſt hebben, ons te ontfangen, ende te hul-
„ den voor haaren regten Erf-heer. Der zelver onzer Stad ende
„ goede Luyden voorſz. behoudelyk onzer liever *Elizabeth* van Beye-
„ ren

Digitized by Google

„ ren haare duwarie ende lyftogt, gegunnet ende gegeven hebben,
„ gunne ende geven met dezen Brieve, alzulke puncten van Vry-
„ heden ende Rechten, als hier na geſchreven ſtaan.

„ I. In den eerſten zo hebben wy geconfirmeert ende geveſtigt,
„ confirmeeren ende veſtigen met dezen Brieve, onzer getrouwer
„ Stede ende Poorteren van GORINCHEM, alle Brieven, Hand-
„ veſten, Previlegien, Rechten ende herkomen, die zy van onzen
„ Voorvaderen, Graven van Holland, Heeren, ende Vrouwen van
„ ARKEL, tot dezen dage toe verkregen mogen hebben, ende
„ geloven hem, die te houden, ende daar in te ſterken tot eeuwi-
„ gen dagen.

„ II. Item, dat onze Poorteren van GORINCHEM, in onzen
„ Lande van Vlaanderen, by dage ende by nachte, als zy des te
„ doen hebben, uyt haaren Schepe gaan mogen, op 't Land tot
„ haare Herbergen, waart, ende daar zy te doen hebben, ende
„ weder uyt haare Herbergen tot haaren Schepen, den regten weg
„ af ende aan te varen, zonder argeliſt voor die klokke, zonder
„ eenige calangie van den Bailliuwen van der Sluys, beide van den
„ Watere, ende van den Lande, of iet daarom te verbeuren.

„ III. Voort dat die Poorteren en Schepen van GORINCHEM
„ mogen varen, aan die Schepe ter Sluys leggende, om goed te
„ laden of te loſſen, ende weder daar af te varen, als zy des te
„ doen zullen hebben, zonder verbeuren eenige boete tegens ons
„ of onzer Heerlykheid, behoudelyk ons altoos ons rechts van on-
„ ze Tolle, ende 't recht van den Stapel van waarden.

„ IV. Voort waar 't dat tot eeniger tyd der Poorters van GO-
„ INCHEM goede of Schepen verongevalden, ende in den grond
„ ſchoten, dat zy haare, ende haare Kooplieden lyve ende goede
„ dat zy geladen hadden, zullen mogen bergen, ende aanvaerden
„ zonder iet daar aan te vebeuren, of ſchade daar by te leyden
„ tegens ons.

„ V. Voort waar 't dat eenige van den Poorters van onzer Stede
„ van GORINCHEM ter Sluys worde aangetaſt of gearreſteert, het
„ waar van Lyf-penſyen, of van eenigen anderen zaken, dat van
„ genen quaden feyten en waar, dat hy hem verborgen mag uyt
„ der gevangeniſſe te blyven met goeder borgtogten, om wet te ne-
„ men en te voldoen na den rechte.

„ VI. Voort waar 't dat iemande van onzen Poorteren voorſz.
„ ergens eenige goede afgenomen worden, of hem ontvoeret, of
„ t' ontbruyke gemaakt, dat zy dan daar af, als van haaren ſchade
„ mogen met recht ſpreken, ende vervolgen, om haaren ſchade
„ weder te gekrygen, gelyken of zy onze Onderzaten, van onzen
„ Lande van Vlaanderen waren. Ende desgelyken zullen onze
„ Onderzaten, in onzen Lande van Vlaanderen, wederomme mo-
„ gen doen, in onzer Stede van GORINCHEM van haaren ſcha-
„ de, die hem ergens gedaan was.

„ VII. Voort zullen onze Poorters van GORINCHEM, bevryd
„ wezen in onzen Lande van Vlaanderen, van den oorlof die men
„ cuſtoumelyk aldaar geeft, geſyken anderen onze Onderzaten ons
„ Lands van Vlaanderen.

Digitized by Google

„ VIII. Item hebben wy gelooft ende geloven onzer getrouwer „ Stede van GORINCHEM voorſz. dat wy onze Tolle, die nu ter „ tyd tot GORINCHEM legt, en voortyds tot Woudrichem gele- „ gen heeft, binnen der zelver onzer Stede voorſz. zullen laaten „ leggen, ende blyven, in zulken ſchyne ende maten, als die voor- „ tyds te Woudrichem gelegen heeft, alzo lange als wy, of onze „ erve, 't regiment der Landen van Holland, ende van Zeeland, „ in onzen handen hebben zullen.

„ IX. Item, hebben wy nog gelooft, onzer getrouwer Stede te „ houden, ende te ſterken in haaren Tolrechten, die zy hebben „ in Holland ende in Zeeland, ende hem behulpelyk ende vor- „ derlyk wezen, in haaren Tolrechten van Braband, ende in die „ Moerſche Tolle tot Tiel, te Water ende te Lande na onzen „ vermogen.

„ X. Item, waar 't zake dat iemand met bezettinge, met rechte „ ſprake op iemande, op zyn goede gelegen in den Schependom „ van GORINCHEM, ende hy met den rechten van den Lande, „ aldaar op den aangeſprokene vervolgde, ende hem verwonne met „ den zelven rechte, van dier zelver aanſprake. Zo zal die zel- „ ver Aanſpreker zyn ſchuld ende eyſſchen, met zynen eede hou- „ den, ende ſterken, als die Schepenen voorſz. kennen zullen, „ dat hy billyke doen zal.

„ Ende om dat wy onze goede Luyde van onzer Stede voorſz. „ alle deze voorſz. puncten volkomelyk houden willen onverbro- „ ken, alle argeliſt uytgeſcheyden. Zo hebben wy des t' oirconde „ onzen Zegel aan dezen Brief doen hangen. Gegeven in onzer „ Stede van Dordrecht op den anderen dag in Novembri, in 't „ Jaar ons Heeren, duyzend vier hondert vyf ende twintig. Aldus „ geteykent. *Juſſu Domini Ducis J. de Boenerneſt.*

Hartog *Philips* in den Jaare 1428. den 20 Maart te GORINCHEM zynde, heeft hy dit Handveſt op nieuw beveſtigt. Vermits omtrent den Jaare 1440. tuſſchen die van GORINCHEM en Woudrichem verſchil ontſtond, zo wierd deze zaak door een Mandement van den gemelden Hartog *Philips* beſliſt of ter neder geleit, zo als uyt dezen Bevel-brief blykt.

Bevel van Hartog *Philips* van Bourgonien

als Grave van Holland, van, dat die van GORINCHEM, voortaan haar in alles op zyner Genade Tollen aldaar, zullen gedragen, als voortyds de Poorteren van Woudrichem, van waar den voorſz. Tolle tot GORINCHEM is gebragt, haar gedragen hebben, ende gelyke vrydom als die genoten hebben, zullen genieten, ende dat hier mede zullen ceſſeren, alle differenten, die die van GORINCHEM voor den vrydom van haare Poorters, ingevolge van voorige Previlegien, tegens d' Officieren van zyner Genade Tolle aldaar hebben geſuſtineert, ende die te zullen laten varen op pœne van indignatie.

„ *Philips*, by der gratien Gods Hartoge van Bourgonie, van „ Loth-

Digitized by Google

„ Lothryk, van Braband, ende van Limborch, Grave van Vlaan-
„ deren, van Arthois, van Bourgonie, Palatyn, van Henegouwen,
„ van Holland, van Zeeland, ende van Namen, Mark-Grave des
„ Heyligen Ryks, Heere van Vriesland, van Salms, ende van
„ Mechelen. Laten u weten onzen getrouwen Schout, Burger-
„ meesteren, Schepenen, ende Raden, gemeene Poorteren, goe-
„ de Luyden ende Ingezetenen onzer Stede van GORINCHEM,
„ ende elken van u byzonder, hoe tot onzer ende onzer trouwer
„ Raden, by ons gestelt, ten zaken onzer Landen van Holland
„ ende Zeeland kenniſſe gekomen is, dat zedert dat onze Tolle
„ van Woudrichem tot GORINCHEM geleyt is geweest, veel twee-
„ dragten ende geschillen gestaan hebben, tusschen onzen Tollena-
„ ren van GORINCHEM ende u, ende nog dagelyks staan, om
„ zekere puncten onzer Heerlykheden van onzer Tollen roerende,
„ daar wy grotelyks in verkort zyn geweest, gelyk u dik ende me-
„ nigwerven te kennen is gegeven, ende nog dagelyks van onzen
„ Tollenaar te kennen gegeven word. Ende om daar af te ko-
„ men tot verstaan, hoe ende in wat manieren onzen Tollen voor-
„ tyds tot Woudrichem gelegen heeft, daar gy u meest op fun-
„ deert, als 't blykt by den Cedelen daar af by u overgegeven.
„ Zo hebben onzen getrouwe Rade voorsz. daar na doen verstaan,
„ ende vernemen by onderzoeken, ende oirconden die hem
„ der Rechten ende herkomen onzer Tollen verstaan, hoe die za-
„ ken daar af gelegen zyn, op dat daar in gevolgt wordt, dat recht
„ ende reden zy na vryheden ende brieven, die gy u daar af ver-
„ meed. Ende dat wy ook aan onzer Heerlykheden van onzer Tol-
„ len niet verkort en worden.

„ I. Eerst dat gy voor recht houden zoud willen, wat
„ vreemde Koopluyden kogten ofte verkogten tegen onzen Poor-
„ teren voorsz. dat die zelve vreemde Koopluyden daar af van
„ Thol te geven vry wezen zouden, enz. is bevonden by den on-
„ derzoeke, ende oirkonden voorsz. dat die van Woudrichem daar
„ af geen vryheid en plegen te gebruyken, dan wat goeden zy
„ kogten tegen onvry Luyden binnen der vryheid van Woudri-
„ chem, te weten van Kooren, ende van allen andere goeden,
„ dat zy dat moesten slaan op haar zolders, of of haar vloers, en-
„ de met dien conditien kogten zy 't vry. Zo dat die vreemde
„ Koopluyden van die goeden niet geven en dorsten, ende die
„ goeden op haar zolders of vloers hebbende een etmaal, dat is eenen
„ heelen dag, ende eenen heelen nagt lang, dat zy die dan mog-
„ ten schepen of vry verkopen eenen iegelyken, ende voeren die
„ nederwaard of opwaard ten hoogsten markten daar zy wouden.

„ II. Item, van den houte die u Poorteren plegen te kopen op
„ den stroom, daar veel geschils af geweest is, zal men verstaan,
„ ende is bevonden, wanneer die van Woudrichem hout kogte,
„ dat van boven nederwaard gekomen was, tegens onvry Luyden,
„ dat moesten zy vry kopen. In dezer manieren, dat zy 't kleyn
„ hout sloegen in haar tuynen, ende dat bruykten ende penning-
„ den, of zy moesten 't binnen haare Haven zetten op slykbakken
„ ende ander houte, ende by anders geener manieren, en hebben,

„ die

Digitized by Google

„ die van Woudrichem gebruykt of gehadt die voorſz. vryheid,
„ als men dat wel bewyzen zal.

„ Voort meer is bevonden, dat die van Woudrichem alle tyd
„ voor onze Tollen aldaar oorlof plegen te bidden, van haaren
„ ſchepen ofte goeden, weder zy van boven of beneden quamen,
„ of dat zy haar goed, of ander Luyden vry goed geladen had-
„ den.

„ Ende want alle die voorſz. puncten by den onderzoeken, en-
„ de oirconden bevonden zyn geſchiet te wezen, in der manieren
„ als voorſz. ſtaat, ende ook onze voorſz. Tollen van Woudri-
„ chem voortyds tot GORINCHEM niet geleyt en is, tot eenigen
„ agterdeel der Graaflykheid van Holland, maar deugdelyk daar inne
„ te verſtaan. Zo is 't dat onze ende onzer getrouwe Rade ver-
„ klaren, meyninge ende wille is, dat gy die in alle puncten ge-
„ lyken die voorgeroert ſtaan, gebruyken zult, als die van Wou-
„ drichem voortyds gedaan hebben, ende anders niet. Behoude-
„ lyk, waar 't dat in dezen, of in eenigen andere puncten onzer
„ Heerlykheid van onzen Tollen aanroerende, iet te verklaren
„ ſtonde, dat houden wy aan ons. Ontbieden ende gebieden u
„ allen voorſz. ende elken van u byzonder, met zonderlinge ernſte
„ die voorſz. puncten volkomen na te volgen ende te gebruyken,
„ gelyken die van Woudrichem gedaan hebben, ende voorſz. ſtaat,
„ zonder daar tegens te gaan of te doen in eeniger wys. Ende
„ waar 't dat gy of eenig van u, ter contrarie hier in bevonden
„ word, dat wouden wy aan u houden ende verhalen, als aan den
„ genen, die ons van onzer Heerlykheid verminderen, ende van
„ den onzen ontvoeren wouden. Ende gebieden ende bevelen
„ daar op verder u onzen Droſſaard ons 's Lands van ARKEL,
„ dezen onzen Brief openbaarlyken doen condigen, ende lezen in
„ der Kerken in der Stede voorſz. op dat een iegelyk hier af on-
„ ze meyninge ende wille weten mogen, ende waar 't dat iemand
„ van onze Poorteren en Inzetenen voorſz. hier en boven in eeni-
„ gen den puncten voorſz. gebreklyk vielen, ende die vryheid an-
„ ders gebruyken wouden, ende met een wille onzer geboden over-
„ horig worden. Dien willen wy dat gy tot vermaningen ons Tol-
„ lenaars aldaar, die van dezen zaken meeſt voorkomen zal, dien
„ wy ook op zynen dienſte beveelen, die voorſz. puncten te agter-
„ volgen, van onzer wegen, aantaſtende vanget, ende dien gevan-
„ gen houdet tot 'er tyd toe, dat zy ons gebetert zullen hebben, van
„ 't geene dat zy tegens ons ende onze Heerlykheid daar aan zul-
„ len hebben misdaan. Ende waar 't dat gy, onzen Droſſaard ende
„ Tollenaar hier in verzuymelyk vielt, dat wouden wy aan u hou-
„ den ende verhalen, als aan den genen, die onze geboden met
„ wille overhorig geworden waren, zonder verdrag. In oirconden
„ dezen Brieven, ende onze Signet hier op gedrukt. Gegeven op
„ den veertiende dag in Novembri, in 't Jaar ons Heeren duyzend
„ vier honderd ende veertig. Onderſtont. By Mynen Heere den
„ Hartoge, Grave van Holland, ende geteykent,

Andries van den Cruys.

Dat

Digitized by Google

Dat het verleggen van den Tol, voor die van Woudrichem een zware ſlag is geweeſt, behoef ik niet te bewyzen, en ik houde my genoegzaam verzekert, dat het Steedje Woudrichem voor dezen, in eene veel betere bloeiſtand is geweeſt, want het gaat veeltyds zo, den opgang van den eenen, is den ondergang van den anderen.

Ik hier heb vooren bladz. 12, wanneer ik van Stadts Zegel en Wapen geſproken hebbe, reeds gemeld, hoe dat Hartog *Philips* van Bourgonie, Graaf van Holland, en Heer van GORINCHEM, in den Jaare 1441. aan deze Stad door eene openen Brief verleenden, op hunne Zegels en Vaanen, in plaats van het Wapen van Henegouwen, gequartileert met dat van Holland, nu zyn Wapen te voeren, maar vermits ik het Handveſt doen niet magtig was, heb ik my met een Extract moeten behelpen, maar nu ik 'er een Copye van heb, zal ik dezelve den Lezer mede deelen, en luyd aldus:

Octroy van Hartog *Philips* van Bourgonien

waar by zyner Genade, in plaatſe van het gebruyk der Wapenen van Henegouwen, conſenteert te gebruyken zyne Wapenen van Bourgonien, in haare Baniere en Stads Zegel.

„ *Philips*, by der gratie Gods Hartoge van Bourgonien, van „ Lothryk, van Braband, en van Limburg, Grave van Vlaan- „ deren, van Artoys, van Bourgonien, Palatyn, van Hene- „ gouwen, van Holland, van Zeeland, en van Namen, Mark- „ Grave des Heyligen Ryks, Heere van Vriesland, en van Salms, „ ende van Mechelen, doen condt allen Luyden, alzo onze On- „ derzaten ende Poorteren in onze Stede van GORINCHEM, in „ haaren Zegel die zy tot dezer tyd toe gebruykt ende ge-urbert „ hebben, in haare zaken ende hanteringe, die zy van onze Stede „ wegen te ſchikken hebben gehadt, gevoert en gedragen hebben „ die vier Leeuwen, gequartileert, dat die Wapen van Henegou- „ wen, en van Holland genaamt is. Zo hebben wy der zelver on- „ ze Stede, (overmits dat eenige andere Onderzaten met dezelve „ Wapen, in haaren Zegel ende Banieren verwapent zyn) gecon- „ ſenteert ende geoorloft hebben, conſenteeren en oorloften met „ dezen Brieve, dat zy in haaren Zegel ende Banieren, die zy „ zullen doen vermaken, mogen voeren ende zetten onze Wape- „ nen, die wy op deze tyd voeren, na zulke ordonnantie, als zy „ die andere Wapenen tot dezen dage toe, in haaren Zegel ende „ Baniere gedragen en gevoert hebben, zonder iet daar in te mis- „ doen of te breuken, tegens ons of onzer Heerlykheid. In oir- „ conden dezen Brieve, ende onze Signet hier aangehangen. Ge- „ geven op den tienden dag in Julio in 't Jaar ons Heeren duyzend „ vier hondert een en veertig, aldus getekent by Myn Heere den „ Hartoge, Grave van Holland, onderteykent *Vrieſe*.

In den Jaare 1454. ontſtond 'er weder verſchil, wegens den Tol

Digitized by Google

te GORINCHEM, zo dat Hartog *Philips* van Bourgonie, Graaf van Holland, en Heer van GORINCHEM, des wegens twee opene Brieven uytgaf, den eenen gedagtekent den 11 December, en den anderen den 19 January, beide van den Jaare 1454. En zo *Kemp* bladz. 272 ſchryft, ſtond by die van den 19 January getekent, dat die later als de voorgaanden gegeven was, welke zaak zo hy ſchryft niet te konnen begrypen, zo dat ſommige Lezers het jaargetal wel verdagt zou voorkomen, en zwarigheid maken daar 'er geen en is, en om de Lezers die hier in onkundig mogten zyn, eenig ligt te geven, en die in een groot getal van Handveſten en brieven te pas komt, zo moeten zy weten: dat deze Brieven naar den ſtyl van den Hove getekent waren, naar welken ſtyl men het nieuwe Jaar met Paasdag, en niet den eerſten January begon, en dit was toen niet alleen in Holland, maar Vrankryk, en een gedeelten van Duytsland, Braband, Vlaanderen, en in veele andere Landen gebruykelyk, zo als de Heer *Anth. Matthews* in het V. Deel zyner Analecta bladz. 634 aantoont, en ook by *Moreri* en endere Schryvers te zien is, en dat heeft tot omtrent de Spaanſche troubelen ſtand gehouden. Dit aanmerkende zal men geen zwarigheid vinden, dat den Brief van den 11 December ouder was, als die van den 19 January, vermits de maand January een gedeelten van het Jaar 1454. nog was, maar naar den gemeenen ſtyl, zou hy te rekenen zyn van den Jaare 1455. Vermits ik deze Brieven niet heb konnen magtig worden, zal ik den Lezer uyt *Kemp* den korten inhoud egter mede deelen, en luyden aldus:

„ *Philips*, Hartog van Bourgonien, &c. Hy verhaalt dat veele „ Luyden, inzonderheid die van GORINCHEM, met alderhande „ liſtige en vreemde manieren voorby den Tol alhier varen, 't welk „ hy verbied op lyf en goed, voor hy heeft eerſt den Tollenaar „ voor 't Tolvenſter te kennen gegeven, wat goederen, wiens goe„ deren, en hoedanige goederen hy geladen heeft, waar hy daar „ mede varen wil, en voldoen den Tol, of verzoeke verlof. Die „ te GORINCHEM op de Markt komen met goederen, en van „ daar na anderen Markten gaan, moeten Tol betalen. Die van „ GORINCHEM zullen Tol betalen van alle goed, dat zy bene„ den de hoogſte Markten, tot *Keulen* en *Venloo* kopen, en we„ der over boort verkopen, op verbeurten van lyf en goed, ook „ van 't Zout dat zy boven de zeven en een half Mud uytvoeren, „ en van de zeven en een half Mud mede, als zy die over boort „ verkopen, vreemde Koopluyden te GORINCHEM komende, „ kopen, of verkopen, of willende uytvaren met haar goed, zul„ len Tol betalen eer zy die goederen opſlaan, of verkopen. Wat „ goederen die van GORINCHEM kopen of verkopen, beneden „ de hoogſte markt voorſz. en zy zelfs daar niets gehaalt hebben, „ of daar voeren, daar moeten zy Tol af geven, ook van graanen „ of andere goederen, beneden de hoogſte markt gewaſſen, ko„ pende of verkopende, en over boort loſſende, uytgezondert tot „ haar eyge behoef, dat zy na des Tollenaars believen, met eeden „ zullen moeten verklaren, wie zonder verlof voorby den Tol

„ vaart,

Digitized by Google

„ vaart, of de Tollenaars misdede met woorde of met werken om „ haar Ampts wille, die zoude men rechten met den zwaerden, „ boven verbeurteniſſe van zyn goed. Wie hier tegen doet, zal „ men aantaſten, en ter grave brengen, bevelende den Kaſtelyn, „ Droſſaard, enz. den Tollenaar behulpig te zyn. Geſchreven „ den 11 van Wintermaand 1454.

„ *Philips* &c. Hier verklaart hy op den voorſz. Brief, wat goe- „ deren onvrye Kooplieden te GORINCHEM brengen, en die van „ GORINCHEM het kopen, en ſlete binnen 's Lands aldaar, daar „ zal men geen Tol af geven, ten ware dat men die goederen, „ of eenigen van dien over boort ſloegen, of weer van 't land „ voerden nederwaards voorby den Tol: wat die onvry vreemde „ Kooplieden weder kopen van die van GORINCHEM, Koorn, „ of andere goederen, gewaſſen binnen den Landen aldaar, daar „ zullen zy geen Tol af geven. Het Bier dat de Gelderſche, „ en andere onvry Kooplieden, met vaten te GORINCHEM ko- „ pen, daar zullen zy Tolvry af zyn, vermits oorlof nemende van „ den Tollenaar. Dit zal duuren tot wederzeggens toe. De In- „ woonders van GORINCHEM zullen in alle anderen zaken ge- „ bruyken de vryheid van den Tol, volgens haare beſchreven Hand- „ veſten, die zy van hem, of van zyne Voorvaders hebben. De „ verklaring van dezen houd hy aan hem. Gegeven den 19 van „ Louwmaand, in 't Jaar 1454. na den loop van den Hove van „ Holland. Onder aan ſtaat, en zo is dezen Brief later gegeven, „ als den anderen hier voor.

In den Jaare 1456. verleenden Hartog *Philips* van Bourgonie, Graaf van Holland en Heer van GORINCHEM, een nieuwe or- donnantie, zo wegens den Tollenaar als Burgers, waar in hy de Burgers met verſcheide Vryheden beſchonk, den korten inhoud luyd aldus:

„ I. Wat goederen boven de hoogſte Markt (tot Keulen en Ven- „ loo) gewaſſen, 't zy Wyn, Staal, Yzer, Kalk, Kolen, Weed, „ en anders, die by de Poorters van GORINCHEM ter hoogſte „ Markt gekogt worden, mogen die van boven voorby den Tol „ vry voeren, zonder iet te betalen, en die zy kopen en laden op „ den ſtroom, of ter neder-markt, die mogen zy te GORINCHEM „ brengen en ſlyten, zonder Tol, maar willen zy met d' eerſt ge- „ noemde nederwaards varen, zy moeten Tol geven als onvry „ Luyden.

„ II. Die van GORINCHEM mogen te Zierikzee en elders ze- „ ven en een half Mud Zout halen, en opwaards voorby den Tol „ voeren, vermits alleen verlof van den Tollenaar nemende.

„ III. Hout, dat van boven komt, mogen die van GORIN- „ CHEM kopen van onvry Luyden, en in haar tuynen doen, of „ op 't ſlyk leggen, na gewoonte, en daar ſlyten, zonder Koper „ of Verkoper, daar van eenigen Tol te geven, maar voorby va- „ rende, moete geven.

Digitized by Google

„ IV. 't Koorn dat die van GORINCHEM op den ſtroom ko-
„ pen, en nederwaards brengen, moeten zy eerſt op haar zolders
„ of vloeren, binnen de Stad leggen, een eenmaal, dat is: een hee-
„ len dag en nagt, dan mogen zy 't vry uytvoeren en verkopen
„ zonder Tol, maar moeten oorlof nemen van den Tollenaar.

„ V. Wat Koorn die van GORINCHEM koopen, dat van 't land
„ geladen word, in of buyten de vryheid van GORINCHEM, mo-
„ gen zy vry in de Stadt voeren, en aan onvry Luyden verko-
„ pen, en zelf voorby voeren zonder Tol.

„ VI. Haring, Pek, Teer, Aſſen, en diergelyke goederen, by
„ die van GORINCHEM gekogt, en na boven gebragt wordende,
„ mogenze in de Stadt brengen, en daar verkopen, zonder dat
„ Koper of Verkoper Tol geeft, ook vry voorby voeren, oorlof
„ nemende van den Tollenaar.

„ VII. De Week-markt tot GORINCHEM, zullen die van GOR-
„ INCHEM vry hebben en gebruyken, dat is te weten, dat vreem-
„ de Luyden aldaar halen en verkopen zullen, Poorters of die
„ Land-luyden daar omtrent, als van ouds gewoonlyk is.

„ VIII. Al de Land-luyden binnen den Schependom van GOR-
„ INCHEM wonende, mogen haar Beeſten aldus vry ter Markt
„ brengen en verkopen, en is 't nood daar door dryven, zonder
„ Tol, vermits oorlof nemende van den Tollenaar.

„ Gedaan in de Kamer van Rekening in 's Gravenhage, tot we-
„ derzeggen van de Genadigen Heer, op den 11 van Bloey-maand
„ 1456.

Na dat *Jacob van Gaasbeek*, te Bruſſel zonder Kinderen in den Jaare 1459. quam te overlyden, welke van Hartog *Philips* van Bourgonie de Stad GORINCHEM en Landen van ARKEL te Leen hield, zo maakte Graaf *Karel* van Charloys, *Philips* Zoon, zulks aanſtonds aan zynen Vader bekent, en verzoekt van hem, dezelve goederen te mogen ontfangen, 't welke *Philips* aan zyn Zoon aanſtonds toeſtond. Hier op begeeft hem de Graaf, *Karel* van Charloys, over Antwerpen aanſtonds naar GORINCHEM toe, alwaar hy naar zwaar onweder uytgeſtaan te hebben, tot groote vreugde der Burgers den 13 Maart aanquam, en den 15. van haar tot haaren wettigen Lands-heer ingehuldigt wierd, zynde toen vyfentwintig jaaren en zeventien weken oud, ingehuldigt zynde beſchonk hy zyne Burgers den 20 Maart, met een wytlopig Handveſt, beveſtigende alle voorige door de Heeren en Vrouwen van GORINCHEM gegeven, daar by voegende veele nieuwe Vryheden, 't welke wy hier ook zullen laten volgen:

„ *Karolus* van Bourgonien, Grave van Charlois, Heere van
„ ARKEL, van Chaſtel Belin, ende van Bethunen. Doen
„ cond allen Luyden. Want wy overmerkende, ende aan-
„ ziende, die onderdanigheid ende goedwilligheid, die onze wel-
„ geminde Burgermeeſteren, Schepenen, Raden, ende allen Poor-
„ teren ende Ingezetenen van onzer Stede van GORINCHEM,
„ ende ons Lands van ARKEL, ons tegenwoordelyk goedelyk be-
„ wyſt

„ wyst hebben ons te ontfangen, ende te hulden, voor haaren
„ regten Erf-heere, ende ook om trouwe dienſten wille, die zy
„ hier voormaals onzen Voorvaderen, zaliger gedagten, gedaan
„ hebben, ende hopen dat zy ons, ende onzen erven nog doen
„ zullen. Zo hebben wy den zelven van onze Stede van GOR-
„ INCHEM, ende ons Lands van ARKEL geconfirmeert, ende
„ veſtigt, confirmeeren ende veſtigen met dezen onzen Brieve,
„ alle alzulke Brieven, Handveſten, Previlegien, Rechten, ende
„ herkomen, als onze Voorvaderen, Graven van Holland, Heeren
„ ende Vrouwen van ARKEL, met haaren Brieven tot dezen da-
„ ge toe hun Luyden gegunnen ende gegeven hebben. Ende ge-
„ loven die te houden, ende te ſterken tot eeuwigen dage. Ende
„ voort om die welvaren ende gemeen oirbaar van onze Stede
„ ende Lande van ARKEL voorſz. hebben wy onzer voorſz. Ste-
„ de, ende onze Landen van ARKEL, gegunnen ende gegeven,
„ gunnen ende geven met dezen onzen opene Brieve, voor ons
„ ende onzen erven ende nakomelingen, Heeren van ARKEL,
„ alzulke puncten als hier na geſchreven ſtaan.

„ I. In den eerſten, waar 't dat iemand wie hy waar, van
„ buyten onzer voorſz. Stede, ende onzen Lande van ARKEL,
„ quame met opzette ende met ingezetter lagen, en vreesde eenig
„ van onzen Onderzaten der Stadt, of Landen van ARKEL,
„ voorſz. zonder raken, zo zal men dat beteren by den Hee-
„ re, ende by den Gerechten van GORINCHEM. Ende waar 't
„ dat iemand van buyten in der manieren voorſz. eenige On-
„ derzaten voorſz. wonde of ſloege, zo zal die van buyten ver-
„ beuren zyn rechter hand, ende alle zyn goed tot onzen pro-
„ fyte. Behoudelyk dat men dat betuygen zal met drie wetagti-
„ gen getuygen. Ende waar 't dat menze niet betuygen en kon-
„ de, nog en mogte, gelyk vooren geſchreven ſtaat. Zo zal 't dan
„ ſtaan tot kenniſſe van den Heere ende Gerecht, ende zo wat
„ zy daar af wyzen zullen, dat zal recht wezen, des zo zullen
„ die Droſſaard, Schout, gezworen Bode, ende alle die vrye Voet-
„ boge Schutten onzer voorſz. Stede, ende ook die Schouten ende
„ Gezworen in den Lande van ARKEL, ende andere buuren by
„ beveel van den zelven Schouten of Gezworen, die Misdadige
„ mogen vangen, ende in hegteniſſe brengen, ende gebeurde daar
„ eenige bloedſtortinge of doodſlage, doende 't geene dat voorſz.
„ ſtaat, dat zal wezen zonder misdoen tegens iemand, in alzo ver-
„ re, dat die bloedſtortinge of doodſlage niet en geſchiede uyt
„ zonderlinge hate, nyde of vyandſchap, van den voorſz. gevan-
„ gen.

„ II. Item, zo wat rechten dat men den Poorteren ende In-
„ woonderen van GORINCHEM, ende van den Lande van AR-
„ KEL doen zal buyten haaren paalen, van gelyken zullen wy
„ weder mogen doen ongemindert of ongemerkt haare Handveſten,
„ ende Coſtumen, den Heeren, ende haaren Dienaars, ende Ge-
„ rechten, daar onzen voorſz. Poorteren ende Ingezetenen, ende
„ van den Landen van ARKEL dat geſchieden of gevallen zou-
„ de.

Digitized by Google

„ III. Item, of 't gebeurde, dat eenigen van den Poorteren of „ Inwoonderen van GORINCHEM, ende van den Lande van ARKEL voorſz. eenige goederen geſtolen, genomen of ontvoert „ wierden, ende zy die bevonden binnen de Stadt, of den Lande van ARKEL, die zullen zy mogen aantaſten ende brengen in handen van den Heer, te Water ende te Lande zonder „ misdoen. Ende die Heer zal dan die voorſz. goederen terſtont „ weder geven, ende leveren den genen die zy toebehoorden, „ vermits die zelve goede zyn makende met wetachtige getuygen, „ of met hande ende met monde.

„ IV. Item, dat niemand binnen onzen Stede voorſz. Burgermeeſteren, Schepenen, nog van den vyf Theſauriers wezen en „ zal, hy en zal eerſt twee jaaren agter een volgende, der zelver „ onzer Stede Poorter geweeſt zyn. Ende zo wie in onzer Stede „ voorſz. ende Lande van ARKEL, in Officien of dienſten, nu „ is, of namaals wezen zal, die en zal niet meer dan twee Officien ende dienſten te gader hebben, ende ook en zal nu voort „ aan niemand Burgermeeſteren, Schepenen, nog Theſaurier van „ onzer Stede wezen, dan van den notabelſten, ende die gegoedet zyn tot duyzend Schilden, van agt ende twintig groten „ 't ſtuk, of tot honderd pond grooten Vlaams.

„ V. Item, of 't gebeurde dat binnen onzer Stede voorſz. ende „ Lande van ARKEL, eenige doodſlage geviel, zo zullen alle onſchuldige magen van den Handtdadigen bevreed wezen, die eerſte zes weken lang.

„ VI. Item, dat alle die geboden, die men in de Kerke van „ onzer Stede voorſz. plegen te doen, die zal men nu voortaan „ altyd doen van der Stadhuys, ende die kondigen op eenen Markt-„ dag, by conſente des Heeren ende des Gerechts, in aller voegen „ ende manieren, als men in de Kerke pleeg te doen.

„ VII. Item, dat van nu voortaan tot allen tyden, als 't gebeuren zal, dat die Markt-dagen, ende die Recht-dagen in onze „ Stede voorſz. komen zullen op heylige dagen, die, die heylige „ Kerke gebiedt te vieren, zo zal men die Markt-dagen, ende „ Recht-dagen houden des naaſten werkdaags daar aan, in allen „ ſchyn ende met zulke vryheden, als daar toe hooren.

„ VIII. Item, of 't gebeurde dat iemand van onzen Poorteren, „ ende Ingezetenen onzer Stede voorſz. ende Lande van ARKEL, „ eenige twiſtinge kregen, die een tegens den ander of tegens iemand van buyten der Stede, ende Lande van ARKEL voorſz. „ ende daar iemand gequetſt worde, zo zal men dien gequetſten „ Perſoon beleyden mogen, by twee Schepenen van GORINCHEM, of by eenen Schout, of twee gezworen van buyten in „ den Lande van ARKEL, of met twee wetachtige Mannen, die „ by den Droſſaard ende Schepenen van binnen dezer Stede, of „ by den Schout ende gezworen van buyten in den Lande van „ ARKEL geëedt zullen wezen, die beleydinge getrouwelyk te „ doen ende overbrengen, dewelke beleydinge gedaan wezende, „ by den voorſz. twee wetachtigen goede Mannen, van waarden „ wezen zal, gelyk of zy voor Schepenen dezer Stede geſchiet waar.

„ IX.

Digitized by Google

„ IX. Item, of 't gebeurde, dat wy die van onzer Stede ende „ Lande van ARKEL, tot Heervaarde geboden buyten der Stede, „ ende Lande voorſz. Zo zullen wy hem daar in doen gelyk on- „ ze Voorvaderen, Heeren van ARKEL, ende van GORINCHEM „ voortyds gedaan hebben.

„ X. Item, alle die geene, dien binnen den Schependom van „ GORINCHEM, ende Lande van ARKEL, eenige Voogdyen aan- „ komen zullen, by beſterfte of anders in eeniger manieren, die „ zullen gehouden wezen, alle jaar goede ende getrouwe Reke- „ ning te doen van den goeden, die zy in Voogdyen hebben zul- „ len, voor den Heer, ende Gerechte, ende voor twee van de „ naaſte magen, te weten een van des Vaders wegen, ende een „ van des Moeders wegen; ende die zelve goeden jaarlyks voort „ te zetten, ende te beleggen by Rade ende goedtdunken van den „ voorſz. Heere, Gerechte, ende twee van den naaſten magen, „ 't welke die voorſz. Voogden beloven zullen, ende goede burch- „ togten daar van zetten, binnen den Schependom van GORIN- „ CHEM, eer zy in der zelver Voogdyen ontfangen, of gezet zul- „ len worden, by den Heere ende Gerechte, ende by den twee „ naaſten magen voorſz. tot 'er tyd toe dat het Kind of Kinderen „ daar zy Voogden af zyn, tot haaren mondigen jaaren gekomen „ zullen wezen. Ende wie dat niet en dede, die zoude tegens „ ons verbeuren vyftien pondt Hollandſche.

„ XI. Item, dat in onze voorſz. Stede, jaarlyks onderhouden, „ ende geſtelt zullen wezen, vyf Perſoonen tot Theſauriers der „ zelver, te weten uyt elken van de vyf vierendeelen van der „ voorſz. Stede een Perſoone, om die goeden en renten der zel- „ ver Stede deugdelyk te regeeren, t' ontfangen ende uyt te ge- „ ven, waar van dat men des een jaars, vernieuwen ende verzet- „ ten zal die twee van den vyf Perſonen, ende des anderen jaars „ die drie. Ende die dan des eenes jaars Theſaurier blyvet, die „ zal des anderen jaars afgaan, ende zal die vernieuwinge ende „ verzettinge jaarlyks geſchieden, ende gedaan wezen in der manie- „ ren, als hier na volgt. Te weten, dat onze Droſſaard van AR- „ KEL, alle jaar op den agtentwintigſten dag in der maand van „ Aprille, die Burgermeeſteren, ende Schepenen, maneen zal by „ haaren eede, dat zy kiezen zullen dubbel getal van Theſauriers, „ die men op dit pas vernieuwen ende verzetten zal, van den „ notabelſten, ende oirbaarlykſten Perſoonen die zy weten zullen, „ in elk van den voorſz. vyf vierendeelen, om Theſauriers te we- „ zen, ende die Perſoonen alzo by den voorſz. Gerechte gekoren „ in dubbel getal, zullen zy in geſchrifte over geven onzen voorſz. „ Droſſaard, die gehouden wezen zal by zynen eede, die hy daar „ toe doen zal, uyt dien dubbelen getal te kiezen, alzo veel The- „ ſauriers van de notabelſten, ende oirbaarlykſten Perſoonen, als „ men dan vernieuwen ende verzetten zal als voorſz. is. Ende „ die voorſz. Droſſaard, zal die voorſz. Theſauriers alle jaar eeden, „ als dat behoren zal, ende hem doen geloven, dat zy voor hem, „ ende den Gerechte, Oude ende Nieuwe Rykdom, Vroedſchap

„ ende

Digitized by Google

„ ende Gemeynte, goede ende getrouwe Rekeninge ende bewy-
„ zinge doen zullen, van der Steden goeden voorſz.
„ XII. Item, ende al diergelyke ende in zulker voegen ende
„ manieren, zal men ook van nu voort alle jaar op den eerſten
„ maandag van der maand van Meye, verzetten, vernieuwen en-
„ de eeden, die zeven Hoge ende Lage Heemraden onzes Lands
„ van ARKEL voorſz. beneden der Zeduwen, des eene jaars vier,
„ ende des ander jaars drie. Ende ook zoo en zal van nu voort
„ niemand Hoge Heemraad wezen, dan van den notabelſten, en-
„ de die gegoed zyn tot vyfhonderd Schilden, van agt ende twin-
„ tig grooten 't ſtuk, of vyftig pondt groten Vlaams. Ende tot
„ wat tyden dat den gemeynen Heemraden, nutte ende oirbaarlyk
„ dunken zal eenen Waardsman te kiezen, tot behoef des Gemey-
„ ne-lands voorſz. zo zullen dan die voorſz. Heemraden eenen
„ Waardsman kiezen, by haaren eede, die zy doen zullen ter
„ maninge van onzen Droſſaard, den welken Waardsman die voorſz.
„ Droſſaard eeden zal, alle jaar goede Rekeninge ende bewys te
„ doen van alle onkoſten, die den gemeynen Lande aangaan mo-
„ gen, voor den zelven Droſſaard, den Hoogen ende Lagen Heem-
„ raden, ende den geërfden 's Lands voorſz.
„ Ende om dat wy onzer Stede van GORINCHEM, ende Lan-
„ de van ARKEL voorſz. alle deze puncten volkomelyk houden
„ willen onverbroken, voor ons, ende onzen erven ende nakome-
„ lingen, alle argeliſt uytgeſcheyden. Zo hebben wy des t' oircon-
„ de onzen Zegel aan dezen onzen Brief doen hangen. Gegeven
„ in onzer Stede van GORINCHEM voorſz. twintig dagen in
„ Maart, in 't jaar ons Heeren duyzend vier honderd agt ende
„ vyftig, na den loop van onzen Hove. Onderſtont. By mynen
„ Heere den Grave, ende getekent. *Mesdach.*

Den Heer *Kemp* vind wegens het jaargetal van ditHandveſt weder eenige zwarigheid, vermits het den 20 Maart 1458. geteykent is, en zo hy meld zo is *Jacob van Gaasbeek* eerſt den 6 Maart 1459. overleden, maar deze zwarigheid zal door het geene ik zo reeds gezeyd hebbe weder verdwynen. De dood van *Jacob van Gaasbeek* wierd na de gemeene ſtyl van ſchryven geboekt, die zyn begin met den 1 January nam, en de dag en jaartekeninge van 't Handveſt is naar den ſtyl van den Hove, en in den Jaare 1458. quam Paasdag den 2 April, zo dat den 6 Maart naar de gemeene ſtyl viel in den jaare 1459. en den 20 Maart naar den ſtyl van den Hove, viel nog in den Jaare 1458.

Na dat *Philips* van Bourgonie in den Jaare 1467. quam te overlyden, volgden hem in alle zyne Landen, zyn Zoon Graaf *Karel van Charlois*, toen Graaf van Holland, enz. en Heer van GORINCHEM en Landen van ARKEL, welke in den Jaare 1477. den 5 January in een gevegt voor Nancy quam te ſneuvelen, naar latende een eenige Dogter *Maria* van Bourgonien, getrouwt met *Maximiliaan*, Aards Hartog van Ooſtenryk, ende daar na Rooms Keyzer, welke beyde op den 28 Maart 1478. den 20 Maart in 's Gravenhage tot Graaf en Gravinne van Holland, Heer en Vrou-

we

Digitized by Google

we van GORINCHEM en Landen van ARKEL, gehuldigt wierden, op welken dag hy by een Handveſt beveſtigden alle vorige Handveſten, door de Graven en Gravinnen van Holland, aan die van GORINCHEM en Landen van ARKEL geſchonken, zo als uyt het by gaande Handveſt blykt.

Confirmatie, gedaan by den Aards-Hartog *Maximiliaan*, als Man ende Kerkelyke Voogd van zyne Huysvrouwe, Vrouwe *Maria* van Bourgonien, op zyne huldinge in den Hage, als Grave van Holland, van alle zodanige Handveſten als de Stad GORINCHEM en den Lande van ARKEL, van zyne Voorzaten eenigzints hebben genoten.

„ *Maximiliaan*, by der gratie Gods Hartoge van Ooſtenryk, van Bourgonie, van Lothryk, van Braband, van Limburch, ende van Gelre, Grave van Vlaanderen, van Artoys, van Bourgonien, Palatin, van Henegouwen, van Holland, van Zeeland, van Namen, ende van Zutphen, Mark-grave des Heylige Ryks, Heere van Vriesland, van Salms, ende van Mechelen, allen den geenen, die deze zullen zien of hooren lezen, Saluyt. Alzo by de dood, ende overlyden van wylen zaliger gedagten, Hartoge *Karel* van Bourgonien, onzen Schoonvader, wien God genadig zy. Alle die Landen, Steden, Sloten, ende Heerlykheden, die hem toe te behoren plegen, gekomen, verſchenen, ende beſtorven zyn, aan, ende op onze lieve ende zeer geminde gezellinne, de Hartoginne van Ooſtenryk, van Bourgonie, &c. Zyne eenige Dochter, als gerechte erfgenaam van den voornoemden wylen Hartoge *Karel*, onze Schoonvader. Ende onder andere de Landen ende Heerlykheden van Holland, Zeeland, ende Vriesland, ende dat agtervolgende dien, die van onzer Stede van GORINCHEM, ende Lande van ARKEL, op den dag huyden, ons als Kerkelyke Voogd ende Mombair van onze Gezellinne voorſchreven, zeer deugdelyk ende minnelyk gehult, ende ontfangen hebben, tot haaren gerechten Lands-heere ende Grave der voorſz. Landen van Holland, Zeeland, ende Vriesland met haaren toebehoren, ons daar op doende den eedt, in zulken zaken gewoonlyk ende behoorlyk. Zo is 't, dat wy willende altyd hanteeren ende gebruyken, als wel reden is, goede trouwe tot onzer voorſz. Stede van GORINCHEM, ende Lande van ARKEL, bekennende die goede ende volmachte, minne ende gunſte, die dezelve onze Stede van GORINCHEM, en 't Land van ARKEL, altyd tot ons, ende tot onze voorſz Gezellinne gedragen hebben, ende nog dragende zyn, der zelver onzer Stede, ende Land van ARKEL, om die goede gunſt, ende liefde, die wy ook tot hun dragen, ende tot den gemeenen Poorteren, ende Inwoonderen van dien, en des voorſz. Lands van ARKEL, geconfirmeert, geratificeert, ende geveſtigt hebben, confirmeeren, ratificeeren, ende veſtigen met dezen zelve onzen Brieve, als Kerkelyke Voogd, en-

Digitized by Google

„ de Mombair onzer voorſz. Gezellinne voor onzen erven, ende „ nakomelingen, Graven ende Gravinnen van Holland, Zeeland, „ ende Vriesland, alle alzulke Handveſten, Previlegien, Keuren, „ Rechten, Vryheden ende Tolrechten, als zy hebben ende henluyden voor dezen tyd verleent, ende gegeven zyn geweeſt by „ onze Voorvaderen, Graven, ende Gravinnen van Holland, Zeeland, ende Vriesland, alzo als zy die nu zyn gebruykende, ende over veertig, ende vyftig jaaren, hier te vooren gebruykt hebben, mitsgaders ook die geene, die onze voorſz. Gezellinne henluyden gegeven, ende verleent heeft. Gelovende als Kerkelyke „ Voogd ende Mombair van der zelver onzer Gezellinne, voor „ ons, onze erven, ende nakomelingen, die eer te vermeerderen, „ dan te verminderen; ende desgelyks onze voorſz Stede, ende „ Lande van ARKEL, met allen anderen onzen Landen, in Rechte, ende Juſtitie te houden, ende te doen onderhouden; ende „ ook alle haare goede oude conſtumen, gewoonten ende herkomen te obſerveeren ende te bewaren, zonder argeliſt. Ontbieden daaromme, ende bevelen onzen lieven ende getrouwen Stedehouder, ende Raad, ende voort allen anderen onzen Rechteren, Officieren, ende Onderzaten, onzer voorſz. Landen van „ Holland, Zeeland, ende Vriesland, ende allen anderen, dien 't „ aangaan ofte aannopen mag, dat zy der voorſz. onzen Stede van „ GORINCHEM ende Lande van ARKEL, ende allen den Poorteren, ende Inwoonderen van dien, van den inhoude van dezen ruſtelyk, ende vredelyk doen ende laten genieten, ende gebruyken, zonder hen daar inne te doene ofte laten geſchieden „ eenige hinder, letzel, ongebruyk, ofte moeyeniſſe ter contrarie, „ want wy 't alzo gedaan hebben. Des t' oirconde zo hebben wy „ onzen Zegel hier aan doen hangen. Gegeven in onzen huyze „ in den Hage den agt ende twintigſten dag van Maart, in 't jaar „ ons Heeren duzend vier honderd agt ende twintig, naar Paasſchen. Onder op de plycque ſtont geſchreven, by Myn Heere „ den Hartoge Ondertekent. Ende was bezegelt, met eenen uyt„ hangende Zegel in rooden waſſche.

In het volgende jaar den 27 dag van February, verleenden hy de Burgers van GORINCHEM, om haare trouwe dienſten tegens de Gelderſchen aan hem gedaan, Tol vryheid door zyne Landen van Gelder en Zutphen, zo als uyt het volgende Handveſt blykt:

Handveſte van den Aards-hartogen

Maximiliaan ende *Maria*, als Hartogen van Gelre, ende Graven van Zutphen, den Poorteren van GORINCHEM vergunt, omme in haare voorn: Landen van Gelre ende Zutphen, vry te zyn, van alle Tollen.

„ *Maximiliaan*, ende *Maria*, by der gratie Gods, Hartogen „ van Ooſtenryk, van Bourgonie, van Lothryk, van Bra„ band, van Limburch, van Luxſenburch, ende van Gelre,

„ Gra-

Digitized by Google

„ Grave van Vlaanderen, van Artois, van Bourgonien, Palatyn,
„ van Henegouwe, van Holland, van Zeeland, van Namen, en-
„ de van Zutphen, Mark-Grave des Heyligen Ryks, Heere van
„ Vriesland, van Salms, ende van Mechelen. Doen condt allen
„ Lieden, dat wy ontfangen hebben, die ootmoedige Supplicatie
„ van onzen wel geminden Burgermeesters, Schepenen, Raad en-
„ de Kooplieden, van dezer onzer Stadt van GORINCHEM, in
„ den name van henlieden, ende van andere Burgeren, Ingezete-
„ nen, Inwoonderen, ende geheele Gemeente van der zelver on-
„ zer Stede, inhoudende hoe dat van onzen 't wegen, ende ag-
„ tervolgende onzen beveelen, ende geboden, zy die oorloge be-
„ ſtaan, gevoert ende onderhouden hebben, te Water ende te
„ Lande, tegens onze Rebellige, ende ongehoorzame Onderzaten
„ van Nymegen, Zutphen, ende haare medeplegeren, de voorſz.
„ onze Stede van GORINCHEM heeft gehadt, geleden, ende ge-
„ ſuſtineert, veele grote zware koſten, ende laſten, alzo wel in
„ ſoldye van Volk van wapenen geſtelt, ende geordonneert ten
„ beſchut, ende bewaarniſſe, van onzen voorn: Stadt, ende Ka-
„ ſteel van GORINCHEM, als in 't maken van zulken Bolwerke,
„ kopen van Artillerie, Engienen, ende andere inſtrumenten ter
„ Oorloge dienende, gedragende t' zamen, de ſomme van tien
„ duyzend ponden, van veertien groten onzer Vlaamſcher munte
„ 't pondt, behalven de brandſchattinge, die zy ende de geërfde
„ in onzen Lande van ARKEL hebben moeten betalen, zonder
„ nog daar af eenig trooſt, hulpe ofte byſtandt gehadt te hebben,
„ van onzen anderen Steden, ende Onderzaten van Holland, en-
„ de en hebben binnen dezen tyden, mogen, nog dorven, ner-
„ gens wandelen, vaaren, keeren nog verkeeren, omme haarlieder
„ Koopmanſchappe te doen, gelyk zy plagten, al eer de voorſz.
„ Oorloge begonde, ende boven dien hebben onze voorſz. Re-
„ bellige, ter cauſe voorſz. verdorven, ende verbrand, ten meeſten
„ deel van den Dorpen ons voorſz. Lands van ARKEL, leggende
„ ontrent onze voorn: Stede, mitsgaders ook veele Watermolens,
„ Huyzen, Schuiren, ende Woonſtede, toebehorende den zelven
„ Supplianten, ende onze arme Onderzaten, Inwoonderen van
„ dien, berooft, verbrand, ende verjaagt, niet tegenſtaande de
„ voorſz. Brandſchattinge, by henlieden onzen voorn: Rebelligen
„ betaalt, zo dat dezelve onze Stede ende Supplianten, nu ter tyd
„ grotelyks t' agter ende verarmt zyn, ende waare dezelve onze
„ Stede by deze middelen geſchapen te nietten te gaan, en de
„ voorſz. Supplianten byſter te werden. Ten ware, dat ons be-
„ liefde henluyden te gunnen, ende verleenen, eenige previlegien,
„ ende vryheden, ter vermeerderinge, ende augmentatie van hen-
„ lieder Neeringe ende Koopmanſchappe, alzo zy zeggen, ons
„ daaromme ootmoedelyk biddende, waaromme wy deze zake over-
„ wegende, begeerende de welvaart van onzer voorn: Stede van
„ GORINCHEM, ende daar op gehadt de adviſe ende goedtdun-
„ ken, eerſt van onzen lieven ende getrouwen, de Lieden van
„ onzen Raade, ende van der Kamere van onzer Rekeninge al-
„ hier in Holland, ende daar naar van den Lieden, gecommitteert

Digitized by Google

„ op 't ſtuk van onzer Domeinen ende Finantie, ende ook van
„ den Lieden van onzen groten Raade, by ons wezende, dien
„ zelven Burgermeeſters, Schepenen Raad, Kooplieden, Burge-
„ ren, Ingezetenen, Inwoonderen, ende geheele Gemeente van
„ der zelver onzer Stede, genegen wezende t' haarder voorſz. Sup-
„ plicatie, hebben uyt onzer ſpeciale gratie, wetenſchap, ende vol-
„ le magt, voor ons onzen erven ende nakomelingen, Hartogen
„ ende Hartoginnen, van Gelre, Graven ende Gravinnen van Zut-
„ phen, gegunt, verleent, geconſenteert, toegelaten ende gewilli-
„ ceurt, gunnen, verleenen, conſenteeren, toelaten ende williceu-
„ ren, met dezen onzen tegenwoordigen Brieve. Dat zy van nu
„ voortaan, ende tot eeuwigen dage toe, quyte vry, los, leedig,
„ exempt, ende ongehouden zullen zyn, ende mogen varen voor
„ by alle de Tollen gelegen in onzen voorſz. Landen, Hartogdom
„ van Gelre, ende Graafſchap van Zutphen, met haaren toebeho-
„ ren, het zy te Water of te Lande, met haare Schepen ende an-
„ derzints, ende met allen den goeden, ende koopmanſchappen,
„ henlieden toebehorende, die zy door onze voorſz. Landen van
„ Gelre, ende Graafſchap van Zutphen brengen ende voeren zul-
„ len, binnen onzer voorn: Stadt van GORINCHEM, ende die
„ zy ter hoogſter markten te Keulen, of te Venloo gekogt, be-
„ vragt, ende geladen zullen hebben, zonderlinge van Stapel goe-
„ de, als Wynen, Schaleyen, Hout, Smeetcolen, ende dergely-
„ ke, die men gewoonlyk ter Stapele, ende ter hoogſter markt
„ pleegt te halen, ende wederomme uyt der zelver onzer Stede
„ van GORINCHEM te mogen laden, ende met haare voorſz.
„ Schepen, goeden, ende koopmanſchappen te varen voor by den
„ zelven Tollen ter voorſz. hoogſter markten, zonder ter dezer cau-
„ ſe eenig Tolgeld te betalen, of ſchuldig te wezen in geender
„ manieren, dies zy ſchuldig worden, deugdelyken te doen bly-
„ ken by certificatie van Schout ende Gerechte onzer voorn: Stad,
„ dat die zelve goederen henluyden toebehoren zonder eenig arge-
„ liſt, uytgenomen van den goeden ende koopmanſchappen, die-
„ de voorſz. Supplianten door onze voorſz. Lande van Gelre, en-
„ de van Zutphen brengen, ende in eenen gang voor by onze
„ voorſz. Stede ende Tol van GORINCHEM voeren, leyden, en-
„ de paſſeeren zullen willen nederwaards, ende wederom van be-
„ neden opbrengen, ende ook in eener gang voor by den zel-
„ ven onzen Tol van GORINCHEM, ende door onze voorſz.
„ Lande van Gelre, ende van Zutphen, daar af dezelve Suppliant-
„ ten gehouden worden alhier tot GORINCHEM voorſz. te beta-
„ len halve Tol zonder meer, met welke dezelve onze Stede van
„ GORINCHEM, mitsgaders de voorſz. Supplianten altyd blyven
„ zullen, in alle anderen haaren Tolrechten, ende vryheden hen-
„ luyden in voorleden tyden by onze Voorvaderen zaliger gedag-
„ ten gegunt, ende verleent. Ontbieden daaromme, ende beve-
„ len onzen Stedehoudere; ende Lieden van onzen Rade by ons
„ geordonneert, of hier namaals te ordonneeren in onzen voorſz.
„ Lande van Gelre, ende van Zutphen, onzen Tollenaaren, van
„ den voorſz. Lande van Gelre, ende van Zutphen, ende alle an-

„ deren

Digitized by Google

„ deren onzen Rentmeesteren, Tollenaren, Rechteren, Amptluy-
„ den, Dienaren, ende Onderzaten, tegenwoordig, ende toeko-
„ mende dien 't aangaan of aannopen mag, haaren Stedehouderen
„ of Gecommitteerdens, ende elken van henlieden byzondere, en-
„ de alzo hem toebehoren zal, dat van dezer onzer tegenwoordi-
„ ger gratie, vryheid, exemptie, quytscheldinge, ende previlegie,
„ ende van al den inhoudene van deze, zy doen laten ende ge-
„ dogen de voorsz. Supplianten, ende haare nakomelingen ten
„ eeuwigen dage toe ernstelyk, vredelyk ende volkomentlyk ge-
„ nieten, ende gebruyken, zonder hen daar inne te doen of te
„ laten geschieden eenigen hinder, letzel, ongebruyk, of moeye-
„ nisse ter contrarie. Want het ons alzo belieft, ende gedaan wil-
„ len hebben, niet tegenstaande eenige ordonnantien ofte restrac-
„ tien by ons gemaakt of te maken, mandamenten of verboden
„ ter contrarien. Des t' oirconde, zo hebben wy onzen Zegel
„ hier aan doen hangen, behoudens ouder andere dingen, ons en-
„ de eenen iegelyken zyns rechts.

„ Gegeven in onze voorn: Stede van GORINCHEM den zeven
„ ende twintigsten dag in February, in 't Jaar ons Heeren duyzent
„ vier hondert negen ende zeventig. Onder op de plycque stont
„ geschreven. By Myne Heere den Hartoge, ende Myne Vrou-
„ we de Hartoginne, die Heere van Champmans, Presidént van
„ Bourgonie, die Heere van Yrlam, 't weeste Kamerling, Nicolas
„ de Gondeval, Pieter Lanckhals, en meer anderen tegenwoordig,
„ ondertekent *N Rutger*. Ende was bezegelt met eenen uythan-
„ gende Zegel in rooden Wasche. Op den rugge stont geschre-
„ ven, de Gecommitteerde op 't stuk van den Domeynen ende
„ Finantien myns genadigen Heere ende Vrouwe, Hartogen van
„ Oostenryk, van Bourgonie, Grave van Holland, Zeeland, &c.
„ Consenteeren, alzo verre als 't in henlieden is, dat d' inhouden
„ van den anderen zyde van dezen, voldaan, ende onderhouden
„ zy naar zyne forme ende begryp geschreven, onder d' handtey-
„ ken van onzer een, den eersten dag in Maarte. Anno duy-
„ zend vier hondert negen en zeventig, ondertekent. *Goudeval.*

In den Jaare 1480. den 15 Mey, verleenden den gemelden Aards-Hartog een Mandement aan de Stadt GORINCHEM, en Landen van ARKEL, dat de andere Steden deze Stad ende Landen zullen hebben te ontheffen, van zodanige penninge, als zy in den Gelderschen Oorlog uytgeschoten hadden, zo als uyt de volgende bevel brief blyft:

Mandament van den Aards-Hartogen

Maximiliaan ende *Maria*, verleent de Stadt GORINCHEM, ende den Lande van ARKEL, tegens de andere Steden van Holland, ten eynde dezelve Steden, die van GORINCHEM zoude subleveren van zodanige penningen, als zy gedurende den Oorloge van Gelre, ten behoeve van den gemeenen Lande van Holland hadden gedebourseert.

„ *Maximiliaan*, ende *Maria*, by der gratie Gods Hartoge van

Digitized by Google

„ Ooſtenryk, van Bourgonie, van Lothryk, van Brabant, van
„ Limborch, van Luxenborch, ende van Gelre, Grave van Vlaan-
„ deren, van Artoys, van Bourgonie, Palatyn, van Henegouwe,
„ van Holland, van Zeeland, van Namen, ende van Zutphen,
„ Mark-Grave des Heyligen Ryks, Heere van Vriesland, van
„ Salms, ende van Mechelen, den eerſten onzen Deurwaarders,
„ Sergent van Wapene, Bode exploicterende, onzer Kamere van
„ den Rade in Holland, of anderen, onzen Officier hier op ver-
„ zogt. Saluyt. Wy hebben ontfangen, die ootmoedige Suppli-
„ catie, van onzen lieven ende welgeminden, die Gedeputeerde
„ van onzer Stede van GORINCHEM, ende 's Lands van AR-
„ KEL, inhoudende hoe dat zy by onzen bevele tot defenſie en-
„ de beſchermeniſſe van onzer voorn: Stede ende 's Lands van
„ ARKEL, ende van de palen dezer onzer Lande van Holland,
„ ende Vriesland, groote ende zware koſten gedaan hebben, in 't
„ ſuſtineren van der Oorlogen, tegens den Gelderſche onze Vyan-
„ den, daar tegens zy als uyterſte Frontiere gelegen zyn, belo-
„ pende die zelve koſten alrede daaromme gedaan, ter ſommen
„ van negen duyzent vyf hondert Rynſche guldens, 't ſtuk van
„ veertig grooten Vlaams, behalven die geene die zy nog dagelyks
„ doen moeten, ende ook die grote ende onvertallyke ſchaden,
„ die zy langen tyd geleden hebben, ende nog dagelyks lyden
„ moeten, aan haare Landen die ledig leggen, ende haare Bees-
„ ten, die hun van den Vyanden genomen worden, ende ander-
„ zints in veele, ende diverſche manieren, ende al is 't zo dat die
„ zelve koſten ſchuldig waren omgeſlagen te worden, op onze
„ gemeene Landen van Holland ende Vriesland, gelyk men zulke
„ koſten, den Gemeene Lande pleegt te doene van Vroetſchap-
„ pen. Ende ook dat agtervolgende die beloftenisſe ende den eedt,
„ by den voorſz. onzen gemeene Steden van Holland ende Vries-
„ land ons gedaan, in onzer huldinge ende ontfangeniſſe van den
„ zelven onzen Lande diergelyke koſten, daar die voorn: Sup-
„ plianten altyd gecontribuëert hebben, gemerkt dat deze zake niet
„ alleenlyk aan en gaat der voorn: Stede, ende Lande van AR-
„ KEL, maar den gemeenen palen van Holland ende Vrieslandt,
„ ende dat dit ook geſchied is by onzen beveele ende verzoeke,
„ zo en willen nogtans andere onze Hollandſche Steden de voorſz.
„ Supplianten hier inne niet te baten komen, wat ſommatie dat zy
„ daar af van onzen wegen, ende ook van den voorn: Supplian-
„ ten gehadt hebben, tot geheelder verderfeniſſe van de voor-
„ genoemde Supplianten, zo zy zeggen, ende nog meer mog
„ wezen, ten ware by ons hunluyden hier op voorzien, met
„ onzer behoorlyke proviſie, die ootmoedelyk verzoekende. Zo
„ is 't, dat wy de zaken voorſz. overmerkt, ende zonderlinge
„ dat alle onze Steden van dezen onzen Lande van Holland en-
„ de Vriesland, altyds hier voormaals hebben geplegen te contri-
„ buëeren, in alzulke koſten ende ſchaden gedaan voor 't gemeene
„ Landt, ende ook agtervolgende den eedt ende beloftenisſe voor-
„ ſchreven, by den welken die voorſz. Steden beloofden haaren
„ palen te helpen beſchermen. Ontbieden ende beveelen u zeer

„ ſcher-

Digitized by Google

„ ſcherpelyk, daar toe committerende by dezen, dat ten verzoeke
„ van den voorſchreven Supplianten in den name als boven, in-
„ dien u blyke van des voorſz. is, gy doet ſcherp bevel van on-
„ zen t' wegen, den geenen van den anderen onzen Steden, van
„ dezen Lande van Holland ende Vriesland, ende elk van hun,
„ zo hun dat aangaan zal, ende van dien gy by den Supplianten
„ verzogt wezen zult, dat zy den voorſz. Supplianten geven ende
„ overleveren elke haare portie ende aandeel, ter rate ende adve-
„ nant van hunne gewoonlyken tranſporte, van de ſomme van ne-
„ gen duyzent vyf hondert Rynſche guldens, munte voorſz. elk
„ van hunlieden daar toe bedwingende, by alle manieren van be-
„ dwange in zulker zaken gewoonlyk ende behoorlyk. Ende in
„ cas van oppoſitie, weygeringe of delay, dagvaart die Oppoſan-
„ ten, weygeringe makende of delayanten, te komen ende te com-
„ pareeren, 't eenen zekeren ende tamelyken dage voor ons, en-
„ de onzen lieven ende getrouwen Cancelier, ende Luyden van
„ onzen groten Rade by ons wezende, omme te zeggen, ende
„ te verklaren die redenen van haare oppoſitie, weygeringe of de-
„ lay, den zelven Supplianten of haarluyder Procureur te verant-
„ woordene op de zake voorſz. ende dat 'er aan lieven mag, en-
„ de ook ten zelven dage dienende henluyden te lieve, ſommier-
„ lyk voorzien van proviſie voorſchreven, op dat voorſz. is, en-
„ de voort te varen zo 't behoren zal. Overſchryvende ten voorſz.
„ dage den voorſz. onzen Cancelier, ende andere Luyden van on-
„ zen voorſz. groten Rade, wat gy hier inne gedaan zult hebben,
„ den welken wy ontbieden, ende committeeren, dat zy partyen,
„ die gehoort zyn goed recht en juſtitie doen met korter expeditie,
„ want ons alzo gelieft, niet tegenſtaande, eenige letteren ſupreptі-
„ velyk verkregen, of te verkrygene ter contrarie. Gegeven in
„ onzen Huyze in den Hage in Holland, den vyftienden dag van
„ Meye, in 't Jaar ons Heeren duyzent vier hondert ende tachen-
„ tig. Onder op de Plycque ſtont geſchreven. By Mynen Heere
„ den Hartoge, ter relatie van den Rade, ende was getekent,
„ *B. Le Fevre.* Zynde bezegelt met eenen uythangende Zegel in
„ rooden waſſche.

De voorige Graven en Gravinne van Holland, Heere en Vrouwen van GORINCHEM, als mede Hartog *Maximiliaan*, hebben tot verſcheide reizen haar geregte helft van de accynzen, zo van de Waag, het Gemaal, en het recht van de Koornmolen, aan de Regeerders der Stadt GORINCHEM Verpagt, zo als Hartog *Philips* van Bourgonien, Graaf van Holland, en Heer van GORINCHEM, hen in deze Jaare 1504. op nieuw verleenden en beveſtigden, zo als uyt den volgenden opene Brief blykt:

„ *PHilips*, by der gratie Godts Aardshartoge van Ooſtenryk,
„ Hartoge van Bourgonie, van Lothryk, van Braband, van
„ Stier, van Carinten van Limburch, van Luxzenburch, en
„ van Gelre, Grave van Vlaanderen, van Habsbourg, van Tyrol,
„ van Artoys, van Bourgonie, Paltsgrave, ende van Henegouwe,
„ Land-

Digitized by Google

„ Landgrave van Elzaten, Markgrave van Burgauw, en des Hey-
„ ligen Ryks, van Holland, ende van Zeeland, van Kiburch, van
„ Namen, ende van Zutphen Grave, Heere van Vriesland, op
„ ter Windismark, van Portenau, van Salms ende van Mechelen,
„ allen den genen, die dezen onzen Brieve zullen zien ſaluyt.
„ Wy hebben ontfangen, die ootmoedige Supplicatie van onzer
„ Stede van GORINCHEM, inhoudende, hoe dat wy altyd van
„ tyden ende wylen Hartoge *Philips* van Bourgonien, onzen over
„ oude Vader, zaliger gedagten, herwaards te Verpagten, gehou-
„ den ende gebruykt hebben gehadt, die accynſen van den Wage
„ ofte gewigte, mitsgaders van onzen Meulen, ſtaande in onze
„ voorſz. Stede van GORINCHEM, ende Lande van ARKEL,
„ met ook 't recht van der Molen Meulen van dien, welke Pagt
„ by die voorſz. Supplianten altyd zedert gecontinuëert ende onder-
„ houden is geweeſt, zo by wyle onzen lieve Heere ende oude
„ Vader Hartoge *Carel* van Bourgonien, wylen onze lieve Vrouwe
„ ende Moeder, die Aardshartoginne *Maria*, die Godt genadig zy,
„ als ook by mynen genadigen Heere ende Vader, Myn Heere
„ den Roomſchen Koning, ende ook by ons, ende laaſtwerven by
„ mynen voorſz. genadige Heere ende Vader, ende ons, by an-
„ dere onze opene bezegelde Brieve, in dato den agtienden dage
„ van Marty veertien hondert drie ende negentig, voor den tyd
„ ende termyn van tien jaaren naaſtkomende, ende agtervolgende,
„ beginnende die dage van d'expiratie van deze laaſte voorgaande
„ Pagte, overmits zekere conditien ende voorwaarden, begrepen
„ ende verklaart, in onze voorſz. andere Brieven, van den wel-
„ ken 't inhoud hier na volgt van woorde tot woorde.

„ *Maximiliaan*, by der gratie Gods Roomſch Koning, altyd
„ vermeerder 's Ryks, van Hongarien, van Dalmatien en-
„ de Croatien, &c. Ende *Philips* by der zelver gratie,
„ Aards-Hartoge van Ooſtenryk, Hartoge van Bourgonien, van
„ Lothryk, van Braband, van Limborch, van Luxſenborch, ende
„ van Gelre, Grave van Vlaanderen, van Tyrol, van Artoys, van
„ Bourgonien, Palatyn, van Henegouwen, van Holland, van Zee-
„ land, van Namen, ende van Zutphen, Mark-grave des Heyligen
„ Ryks, Heere van Vriesland, van Salms, ende van Mechelen.
„ Allen den geenen die dezen onzen Brieve zullen zien ſaluyt,
„ wy hebben ontfangen die ootmoedige Supplicatie, van onzen wel
„ beminde Burgermeeſteren, Schepenen, ende Rade van onze
„ Stede van GORINCHEM, in onzen Lande van Holland, inhou-
„ dende hoe wy Koning, ende wyle onze lieve ende welgeminde
„ Gezelle, die Vrouwe ende Moeder van ons Aards-hartoge, Vrou-
„ we *Maria* van Bourgonie, wiens ziele Godt genadig zy, met
„ zekere onze opene Brieven, in dato twintig dage van April,
„ in 't Jaar veertien hondert agt ende zeventig, en om die rede-
„ nen daar in begrepen, den zelven toonderen geconditioneert,
„ ende verlangt hebben gehadt die Pagten van den accynzen, ende
„ Wage ofte gewigte, mitsgaders van onze Meulen, ſtaande zo wel
„ in onze voorſz. Stede van GORINCHEM, als in onzen Lande

„ van

Digitized by Google

„ van ARKEL, ende 't recht van der Meulen van dien, daar zy
„ langen tyd daar te voren, zo wel by Octroye van wylen onzen
„ lieven Heer ende oude Vader Hartog *Philips*, als by continua-
„ tie van Hartoge *Carel* van Bourgonie, zaliger gedagten, af ge-
„ bruykt hadden, als breder blyken mag by de voorſz. Brieven
„ van onzen Koning, en der voorſz. wylen Hartoginne, daar af
„ gewagen, en welker Brieven inhoude hier naar volgt van woor-
„ de tot woorde.

„ *Maximiliaan* en *Maria*, byder gratie Godts Hertogen van
„ Ooſtenryk, van Bourgonien, van Lothryk, van Braband,
„ van Limburch, van Luxzenburch, ende van Gelre, Gra-
„ ven van Vlaanderen, van Artoys, van Bourgonien, Palatyn, van
„ Henegouwen, van Holland, van Zeeland, van Namen, ende
„ van Zutphen, Mark-grave des Heyligen Ryks, Heere van Vries-
„ land, van Salms ende Mechelen. Allen den genen, die deze
„ onze opene Brieve zullen zien ofte horen lezen, ſaluyt. Alzo
„ wy in voorlede tyden, te weten den vier ende twintigſten dag
„ van Meye, in 't Jaar een duyzent vier hondert vier ende vyftig,
„ wylen zaliger gedagten, onzen lieven Heere ende Grootvader,
„ Hartog *Philips*, wiens ziele Godt genadig zy, met zynen ope-
„ nen bezegelde Brieve, en om der redenen wille daar in ver-
„ klaart, onzen geminde Burgermeeſteren en Schepenen van GOR-
„ INCHEM, in den name ende tot profyt des gemeyne Corpus
„ van onzer Stede, gegonnen ende gegeven hadde tot Pagt, den
„ tyd ende termyn van twintig jaaren lang gedurende, ende doen
„ eerſtkomende, beginnende op den eerſte dag der zelver maand
„ van Meye, alzulken renten ende aandeel, als zy en haar Voor-
„ vaders van hen gebruykt hadde, ende hebben, ende die ons nu
„ toebehoren binnen onzen voorſz. Stede van GORINCHEM, en-
„ de Lande van ARKEL, alzo wel ter cauſe van den accynzen,
„ als van der Wage ofte gewigte, van der zelver onze Stede ende
„ Lande van ARKEL, om die ſomme van vyf hondert pondt, van
„ veertig grooten Vlaams munte 't pondt, te gelden ende betalen
„ tot twee termynen, te weten d'eene helft te Allerheyligen of
„ Ligtmis, ende d'ander op den voorſz. eerſten dag van Meye,
„ ofte een maand daar na onbegrepen. Ende ook zo hadde onze
„ voorſz. wyle Heere ende Grootvader, by zynen voorſz. openen
„ Brieven gegonnen ende gegeven tot Pagte, den tyd voorſz. onze
„ voorſz. Stede van GORINCHEM, alle die Meulen van der zel-
„ ver Stede ende 's Lands van ARKEL, ende 't Molſter recht van
„ dien ons toebehorende, omme die ſomme van vier hondert pond,
„ munte voorſz. ingaande den voorſz. Pagt, op onzen Vrouwen
„ Annuntiationis dag, doen laaſtleden, die voorn: ſomme van vier
„ hondert pondt, te gelden en te betalen tot vier termynen, te
„ weten elke vierendeel jaars hondert pondt voorſz. in handen des
„ Rentmeeſters van GORINCHEM voor oogen, en toe te komen,
„ over ende in den name ons voorſz. wylen Heer ende Grootva-
„ ders, by den maniere, voorwaarden ende beſprek, zulks als hier
„ na verklaart ſtaat. Te weten dat overmits die Pagten voorſz. die

Digitized by Google

„ Burgermeesteren ende Schepenen voorsz. zouden gehouden we-
„ zen te bekeeren ter reflexie, ende reparatie onzer voorsz. Stede,
„ in timmeren ofte anderzints die penningen boven vyf honderd
„ pondt voorsz. toekomende ter cause van Pagten der accynzen
„ ende gewigte voorsz. ende voort te onderhouden d' onkost voorsz.
„ onzes voorsz. wylen Heere ende Grootvaders der voorsz. Meu-
„ len in raecke ende in daecke, ende nieuwen Meulen te doen
„ maken, als daar eenige gebroken waar, of dat zy oudt ofte ver-
„ sleten worde, dat menze van nieuws vermaken moeste, ende
„ ook gehouden die zelve te wederkeeren, ende te beveelen onzen
„ voorsz. wylen Heere ende Grootvader, t' eynde de voorsz. *twin-*
„ *tig jaaren*, in alzulken, ende zo goeden staate als zy die gevon-
„ den hadden in 't aannemen des Pagts voorsz. Ende of 't geviel
„ dat onze voorn: Stede van GORINCHEM, meer Meulens dede
„ stellen ende richten, binnen der zelver Stede, ofte daar buyten,
„ onze voorsz. wylen Heer ende Grootvader, ende zynen nako-
„ melingen t' eynde die voorsz. *twintig jaaren* zoude mogen aan-
„ vaarden, ende behouden die Meulen, vermits opleggende tot
„ zeggen ende schattinge van die Werklieden, hem daar inne ver-
„ staande, 't geene dat zy in houte ende yzere, ter aarden leggen-
„ de waardig zoude wezen, gelyk als alle die puncten ende ge-
„ beurten volkomentlyk verklaart zyn in de letteren ons voorsz.
„ wylen Heere ende Grootvaders. Welke Pagten naderhand, te
„ weten op den zesden dag in Junio, in 't jaar *veertien honderd*
„ *zestig* verlengt zyn geweest, by wylen onzen lieven Heere ende
„ Vader Hartog *Karel*, wiens ziele Godt genadig zy, ende dat den
„ tyd ende termyn van *tien jaren* lang gedurende, ingaande ende
„ beginnende t' eynden der tyd ende termyn van die voorsz. *twin-*
„ *tig jaaren*, dat zy die voorsz. Pagt hadden van onzen voorsz.
„ wylen Heer ende Grootvader, ende tot alzulken dage als elk van
„ dien Pagte expireeren ende vinden zoude, omme den prys en-
„ de somme, in die zelve forme ende maniere, ende onder die
„ gebeurte ende condition hier boven begrepen ende verklaart, al-
„ zo dat blykt by den Brieve ons voorsz. wylen Heer ende Vaders
„ daar op verleent ende geëxpediëert.

„ Ende het zy dat die Burgermeesters ende Schepenen onzer
„ voorsz. Stede van GORINCHEM, in 't tegenwoordelyk, in 't
„ welken zy ons hebben doen toonen, ende te kennen geven, der
„ armoede der zelver Stede in menigerhanden manieren, ende ook
„ die grote, zware kost ende last, die zy dagelyks hebben, ende
„ sustineeren ter cause van den Oorloge, die zy aangenomen heb-
„ ben by onzer Ordonnantie, tegens onzen Rebellen ende onge-
„ hoorzame Onderzaten van Gelre, ons ootmoedelyk biddende
„ ende verzoekende, omme beter ende profytelyk te mogen on-
„ derhouden, ende te mogen reguleeren die nootzakelyke repara-
„ tie onzer Stadt van GORINCHEM voorsz. tot bewaarnisse ende
„ certificatie van dien, ende anderzints omme te ontlasten onze
„ voorsz. Stede van grote bekommeren ende lasten, daar inne zy
„ belast is. Dat ons believen wille henluyden te verlengen, t' eyn-
„ de die Pagten ende tyden van *tien jaaren* voorsz. ende henluy-

„ den

Digitized by Google

„ den hier op te verleenen onze opene Brieven, in zulken ſtuk
„ behorende. Doen te weten dat wy die zake voorſz. overmer-
„ kende, ende daar op gehadt deliberatie met rypheid van Rade,
„ zonderling aangezien veele grote dienſten die dezelve onze Ste-
„ de van GORINCHEM ons gedaan heeft, ende nog dagelyks
„ doet, tot haare grote koſten en laſten, alzo wel ter cauſe van
„ den voorſz. Oorloge van Gelre, als anderzints in veele ende di-
„ verſe manieren. Ende willende die vriendſchap, ende ook die
„ armoede ende laſten van die voorſz. armoede kennen, en den
„ voorſz. Burgermeeſteren ende Schepenen geneygt tot haare beede
„ ende verzoek voorſz. ende haare nakomelingen, die Wethoude-
„ ren van der zelver onzer voorſz. Stede wezen zullen, in name
„ ende profyt, hebben uyt onze vryen eygene wille ende zonder-
„ linge gratie verlengt met deze opene Brieven, ende verlengen
„ die Pagten voornt: alzo wel van den accynſen van den Waage
„ ofte gewigte, als van den Meulen tot GORINCHEM ende AR-
„ KEL voorſz. ende 't recht van der Meulen van dien, ook den
„ tyd ende termyn van *tien jaaren* lang gedurende, ingaande ende
„ beginnende t' eynden den tyd ende termyn van die voorſz. *tien*
„ *jaaren*, dat zy die voorſz. Pagt van onzen voorſz. wylen Heer
„ ende Vader hebben, ende tot alzulke dage ofte dagen als elk
„ van dien Pagten expireeren ende vinden zullen, omme die prys
„ ende ſomme, in die zelver forme ende manieren, ende onder
„ die gebeurten ende conditien hier boven geëxpreſſeert, ende
„ verklaart, ende al naar den inhoud van der opene Brieven, als
„ wylen voorſz. Heer Grootvaders ende Vaders boven verklaart,
„ daar af gewagen. Ontbieden daaromme en bevelen onzen Ste-
„ dehouderen, Droſſaard, Rentmeeſters ende andere Rechteren,
„ dienende onze Stede van GORINCHEM en den Lande van AR-
„ KEL voornt: haare Stedehouderen die nu zyn, ende namaals
„ wezen zullen, ende een iegelyk van hen byzonder, in alzo ver-
„ re als 't hem aankleven ende nopen mag, dat zy den voorſz.
„ Burgermeeſteren ende Schepenen van onzer voorſz. Stede, die
„ nu zyn, ofte in toekomende tyden wezen zullen, over in den
„ name, ende tot profyt der zelver Stede voorſz. van deze onze
„ tegenwoordige gratie, beliefte ende verlengeniſſe, den tyd van
„ *tien jaaren* gedurende, in der manieren als boven gezeyt ende
„ verklaart is, doen laten ende gedogen ruſtelyk ende vredelyk,
„ ende volkomentlyk genieten ende gebruyken, zonder hen daar
„ inne te doen, ofte te laten geſchieden eenigerhande letzel ofte
„ moeyeniſſe ter contrarie, want het ons alzo belieft, niet tegen-
„ ſtaande eenige Ordonnantien, Reſtrictien, Mandamendenten of-
„ te verboden ter contrarie, des t' oirconde hebben wy onzen
„ Zegele hier aan doen hangen. Gegeven in onze Stede van den
„ Boſſche, den 20 dag van den Aprille, in 't Jaar ons Heeren 1482.
„ Aldus getekent op de ploy by mynen Heere den Hartoge, en-
„ de myn Vrouwe die Hartoginne. *Ruyter.* Ende op den rugge,
„ die Gecommitteerde op het ſtuk van de Finantie myns genadige
„ Heere ende Vrouwe van Ooſtenryk, van Bourgonie, &c. Con-
„ ſenteeren in alzo verre als 't in henluyden is, 't inhoude van

Digitized by Google

„ den wetten van dezen, volkomelyken te zyn, in aller manieren,
„ als myn genadigen Heere ende Vrouwe, dat beveelen gedaan te
„ zyn, by den zelven wette, geſchreven onder 't handteyken van
„ een van den zelven Gecommitteerden, den 28 dag van Sprokkel-
„ maand in 't Jaar 1483. en geteykent, *Lanckhals.* Ende want deze
„ pagtinge zeer korte expireren zal, ende hoewel die voorſz. Sup-
„ plianten in alzo grote laſten zyn, als zy ook ooit waaren, over-
„ mits die grote ende zware koſten ende laſten, die dezelve Toon-
„ deren gehadt ende geleden hebben by der Oorloge, ende om
„ altyd onze zyde gehouden hebben, ook mede dat zy dagelyks
„ overmits die exploicten van Oorloge, ende wegen van feyten die
„ dagelyks gebeuren ontrent onze Stadt van GORINCHEM, by
„ den Gelderſchen, tegens die Heere van Yſſelſteyn onzen Neve,
„ laſten ende zorgen moeten hebben, als zy plegen in tyden van
„ Oorloge, koſten ende laſten daarom te leyden. Zo hebben zy
„ ons zeer ootmoedelyk gebeden, dat onze geliefde zy, hen
„ te verlengen ende continuëeren den voorſz. Pagten van den
„ voorſz. accynſe, Waage ende Gemaale, een anderen tydt van
„ *twaalf jaaren*, ofte meer na den tyd, dat onze andere huire
„ van den Pagte eynden zullen, ende daar op verleenen onze ope-
„ ne Brieven. Doen te weten, dat wy die zake voorſz. overge-
„ merkt, zonderlinge die goede ende getrouwe dienſten ons ge-
„ daan by den voorſz. Toonderen, ende daar op gehadt 't advys,
„ eerſt van onzen lieven ende getrouwe, die Heere van *Marugny.*
„ Preſident van onzen groote Rade, in abſentie van onzen Can-
„ celier, ende *Heus de Mont*, Theſaurier van onze Finantien, die
„ hier op by onzen beveele communicatie gehouden hebben, met
„ onzen lieven ende getrouwen, die Luyden van onzen Rekenin-
„ ge in den Hage, ende daar na van den Luyden van onzen Ge-
„ committeerde, op 't ſtuk van onze Domeyne ende Finantie,
„ hebben wy, den voorſz. Thoonderen genegen wezende, haare
„ voorſz. bede ende verzoeke, geconditioneert ende verlengt, con-
„ ditioneeren ende verlengen, uyt onze zonderlinge gratie, met
„ deze onze opene Brieven, die voorſz. Pagten van den accynſen
„ ende Waage ofte gewigte, mitsgaders van der Meulenen, in
„ onze voorſz. Stede van GORINCHEM ende Lande van ARKEL
„ voorſz. ende 't recht van den Gemaale, den tydt ende termyn
„ van *tien jaaren* lang gedurende, ende agter een volgende, be-
„ ginnende ende ingaande ten dage van de expiratie van der voorſz.
„ Brieven, hier boven geinſereert, om alzulke prys ende ſomme,
„ ende op die conditien ende voorwaarde begrepen, ende verklaart
„ in die andere Brieven der zelver Thoonderen, hier op verleent
„ by onzen voorſz. Heere ende Vader, ende behoudelyken, dat
„ zy die partyen van accynſen, ende andere in haare voorſz. Pagt
„ begrepen, niet en zullen laten ſmelten, nog verminderen, maar
„ die in goede waarde houden, zo dat daar inne geen gebrek en
„ zy ter expiratie van dezen nieuwen Pagte. Ontbieden daarom
„ ende beveelen onzen Stedehoudere, Droſſaard, Rentmeeſter en-
„ de andere Rechteren, ende Dienaren onzer Stede van GORIN-
„ CHEM, ende Lande van ARKEL voornt: haare Stedehouderen

„ die

Digitized by Google

„ die nu zyn ofte namaals wezen zullen, ende een iegelyk van
„ hem byzonder, in alzo verre als 't hem aankleven en nopen mag,
„ dat zy den voorſz. Burgermeeſteren ende Schepenen van onzen
„ voorſz. Stede, die nu zyn, ofte in toekomende tyden wezen zul-
„ len, over, ende in den name en profyt der zelver onzer Stede
„ van GORINCHEM, van deze onze tegenwoordige gratie, be-
„ liefte ende verlengeniſſe den tyd van *teen jaaren* gedurende, in
„ der maniere als boven gezeyt ende verklaart is, doen laten en-
„ de die gedogen ruſtelyk ende vredelyk, ende volkomentlyk ge-
„ nieten ende gebruyken, zonder hem daar inne te doen ofte la-
„ ten geſchieden eenige hinder, letzel ofte moeyeniſſe, ter contra-
„ rie, want het ons alzo belieft, niet tegenſtaande eenige Ordon-
„ nantien, Reſtrictien, Mandamenten ofte verboden ter contrarie.
„ Des t' oirconden, hebben wy onzer Zegel hier aan doen han-
„ gen, gegeven in onze Stadt van Mechelen, den agtienden dag
„ van de Maart, in 't Jaar ons Heeren duyzent vier hondert drie
„ ende negentig, ende die Ryke van onzen Koning, te weten des
„ Roomſche, 't negenſte, ende van de voorſz. van Hongaryen,
„ 't vierde. Aldus getekent op den ploy. By den Koning. Die
„ Heere van *Marngny*, Preſident van den groten Raadt, in uwer
„ abſentie Mr. *Thibaut Baradet*, *Heus de Mont*, en andere tegen-
„ woordig. *Numan.* Ende op den rugge; *Les Commiſſaires ſur*
„ *les faicts des Domaines & Finances, du Roy & de Monſieur, con-*
„ *ſentent en tant qu'en eux eſt, que le contenu au blanc de ces pre-*
„ *ſentes Lettres ſoient accomply, ſe lon leur forme & teneur tout ar-*
„ *reſte, & par la maniere que iceulx Tjeurs le veulent & mandent*
„ *eſtre faict par icelles. Eſcrit ſoubs les Singnes manuelles des deux*
„ *desdicts Commiſſaires, le vingt quatriesme jour de Mars, l'An mil*
„ *quatre cent, quatrevingt & treiſe avant Pasques.* Ende getekent
„ *Baradet, de Mont.* Ende het zy, dat continuëeren de laſten van
„ onze voorſz. Stede van GORINCHEM, uyt oorzake van dewel-
„ ke principaal, en om te vervallen die voorſz. laſten, continuatie
„ van Pagten hem verleent is geweeſt, geenzints zichtent gemin-
„ dert, maar zo lang zo meer opgewaſſen zyn, zo overmits grote
„ en onverwinnelyke ſchade van branden, die zy gehad hebben, dat
„ binnen dezelve Stede verbrand zyn geweeſt, meer dan tweehon-
„ dert en tachentig haartſteden, als ook van der ſlytinge van den
„ ſtroom ende ſtraten, en die exploicten van die van onzen Re-
„ bellen van Gelre hun dagelyks vorderen te doen, tot voor die
„ Poorte der zelver Stede, ende die waeke, ende die grote kos-
„ ten, die zy Supplianten daar tegen doen moeten, vermits wel-
„ ken, die voorſz. Supplianten, ons tegenwoordelyk zeer ernſte-
„ lyk gebeden hebben, hen luyden die voorſz. Pagt van den voorſz.
„ accynſen, Waage ende Gemaalen, eenen anderen tydt ende ter-
„ myn van *zeſtien* of *twintig jaaren*, als nog te willen verlengen;
„ ende hem daar op doen expediëeren onze opene Brieven, in
„ behoorlyke forme. Zoo is 't, dat wy de zake voorſz. overge-
„ merkt ende hier op gehadt 't advys, eerſt van onzen lieven en-
„ de getrouwen, die Luyden van onze Rekeninge in den Hage,
„ ende daar naar van onze lieve ende getrouwen Ridder Raadt en

Digitized by Google

„ de Theſaurier Generaal van onze Domainen ende Finantien,
„ Heere *Jerome Lauryn.* Hebben wy den voorn: Thoonderen ge-
„ negen wezende tot haare voorſz. beede, ende verzoeke, gecon-
„ tinueert ende verlengt, continuëeren ende verlengen, uyt onze
„ zonderlinge gratie met deze onze Brieven den voorſz. Pagten
„ van den accynſen, van de Waage ofte gewigte, mitsgaders van
„ de Meulen in onze voorſz. Stede van GORINCHEM ende Lan-
„ de van ARKEL voorſz. ende 't recht van den Gemaale, den tyd
„ ende termyn van andere *tien jaaren* lang gedurende, agter een
„ volgende, beginnende ende ingaande ten dage van d'expiratie
„ van de voorſz. Brieven hier boven geinſereert, om alzulken prys
„ ende ſomme te betalen, in handen onzes Rentmeeſters van
„ Zuydholland, in der tyd wezende, ende op die andere condi-
„ tien ende voorwaarden, begrepen ende verklaart in die andere
„ Brieven, den zelven Thoonderen hier op verleent. Ende be-
„ houdelyk ook dat die partyen van accynſen, ende andere in haa-
„ re voorſz. begrepen, niet en zullen laten ſmelten ofte vermin-
„ deren, maar die in goede waarde houden, zo dat daar inne
„ geen gebrek en zy ter expiratie van deze nieuwe Pagten. Ont-
„ bieden daarom ende beveele onzen Stedehouderen, Droſſaard,
„ Burgermeeſters, ende andere Rechteren, ende Die aren onzer
„ Stede van GORINCHEM ende Lande van ARKEL voornt: haa-
„ re Stedehouderen die nu zyn, ofte namaals wezen zullen, ende
„ een iegelyk van hen byzonder, in alzo verre als 't hen aankle-
„ ven ende nopen mag, dat zy den voorſz. Burgermeeſteren en
„ Schepenen van onze voorſz. Stede, die nu zyn, ende in toe-
„ komende wezen zullen, over, in den name ende profyt der zel-
„ ver onze Stede voornt: van deze onze tegenwoordige gratie,
„ belieſte ende verlengeniſſe, den tyd van *tien jaaren* gedurende,
„ in der maniere als boven gezeyt ende verklaart is, doen laten
„ ende gedogen, ruſtelyk ende vredelyk, ende volkomentlyk ge-
„ nieten ende gebruyken, zonder hen daar inne te doen, ofte te
„ laten geſchieden, eenige hinder, letzel ofte moeyeniſſe, ter con-
„ trarie. Want ons alzo belieft, niet tegenſtaande eenige Ordon-
„ nantien, Reſtrictien, geboden ofte verboden, ter contrarie. Des
„ t' oirconden, hebben wy onzen Zegel hier aan doen hangen,
„ gegeven in onzen Huyze in den Hage, den twintigſte van Au-
„ guſto, in 't Jaar ons Heeren duyzent vyf hondert ende vier.
„ Aldus getekent op de plycque, by Myn Heere d' Aards-hartoge.
„ Gy Heere *Hieronimus Laurin*, Ridder Theſaurier Generaal van
„ de Finantien, ende andere tegenwoordig. *Haneton.* Ende op
„ de rugge, de Theſaurier Generaal van de Domeinen ende Fi-
„ nantien myns genadige Heere den Aards-hartoge van Ooſtenryk,
„ Hartoge van Bourgonie &c. Heer *Hieronimus Laurin*, Ridder,
„ conſenteert zo verre als in hem is, dat 't inhoud van deze te-
„ genwoordige volkomentlyk zy, naar zyne forme ende inhoude,
„ alzo, ende in der manieren, als myn voorſz. genadige Heere,
„ by dien beveelt gedaan te zyn, geſchreven onder 't handteyken
„ van den voorſz. Theſaurier Generaal, den 24 dag van September
„ in 't jaar ons Heeren 1504. Getekent. *H. Laurin.*

Keyzer

Digitized by Google

Keyzer *Maximiliaan*, en zyn Zoon *Philips*, vergunden in den Jaare 1494. den 24 van Lentemaand, aan de Regeeringe der Stadt GORINCHEM, dat zy drie jaaren lang binnen GORINCHEM, en Landen van ARKEL, mogten omslaan een somme van agtien hondert ponden, van veertig grooten 't stuk, vermits de Stadt veel ten agteren was.

In den Jaare 1495. gaf Hartog *Philips* van Oostenryk, Graaf van Holland, en Heer van GORINCHEM, een Handvest uyt, ter verbeteringe van den Tol, zo te GORINCHEM, als te Schoonhoven, vermits veele op dien tyd zig niet ontzagen 's Lands Tollen te kort te doen, waar van de korten inhoud aldus luyd:

„ *Philips*, by der gratie Gods, &c. Alzo den Procureur van
„ Holland hem te kennen gegeven heeft, al is 't dat de Rech-
„ ten van de Tollen van GORINCHEM ende Schoonhoven
„ zulks zyn, dat niemand behoort, eenig Hout, Wyn, Yzer,
„ Staal, Kalk, Kolen, Schalyen, en ander diergelyke goederen,
„ boven gewonnen en gewasschen, van beneden de hoogste Mark-
„ ten, als Keulen, Wezel, en Venlo, te brengen voorby de
„ voorsz. Tollen, zonder Tol te betalen, ten zy dat het gehaald
„ waar ter voorsz. hoogste Markt. Dat ook na alle oude rechten
„ ende gewoonten, alle kant-hout, planken, en andere goeden,
„ gebrogt wordende met vlotten, schouwen, ponten, of schepen,
„ by onvrye luyden, daar behoort vertold te worden, eer men
„ last breekt of iet af verkoopt. Ook dat van 't Zout, dat onvrye
„ Luyden met Schepen van beneden opbrengen, voorby de voorsz.
„ Tollen, men niet behoeft iemand boven de voorsz. Tollen te
„ laten opvaren, met meer last dan zeven en een halve Mudde,
„ Dordse maat, ten zy 't overige vertold word, en nogtans die
„ zeven en een halve Mudde niet mogen verkopen, nog over-
„ slaan, over scheeps boord, van 't een Schip in 't ander, bene-
„ den de voorsz. hoogste Markt, maar mogen 't aan Land slyten
„ met de kleyne maat. Dat ook al de Land-poorters van Dord-
„ recht, daar de Stapel leyd, Tol schuldig zyn, van alle gekogte
„ goederen, die zy met Schepen op- of neder-waards voorby de
„ voorsz. Tollen voeren, uytgezeyd van Beesten, by hen opge-
„ voed, of Koorn, of ander op haar goed gewassen, daar zy al-
„ leen den Tollenaar oorlof af bidden zullen, en brengen alleen
„ een Tol-teyken van Dordrecht als van ouds, voort hoort nie-
„ mand 't zy vry of onvry, om alle bedrog te hoeden voorby de
„ voorsz. Tollen, op- of neder-waards te varen, zonder den Tol-
„ lenaar oorlof te bidden. En hoewel dat zo altyd onderhouden
„ is geweest: zo is nogtans binnen korten tyd herwaards, vermits
„ den Oorlog, in dezelve Tolrechten groten inbreuk geschied,
„ zonderling van d'Onderzaten: als, eerst by die van Schoonho-
„ ven, die grote menigte van hout, planken, en andere koopman-
„ schappen kopen, beneden de hoogste Markten, en brengen die
„ te Schoonhoven, zonder Tol te willen betalen, hoewel nogtans
„ zy veel van 't zelve hout weer buyten verkopen, om Kerken,
„ Molens, en andere grote werken daar af te maken. En dat er-

„ ger

Digitized by Google

„ ger is, eenige onvry Luyden van boven tot Schoonhoven ko-
„ mende, met beytels, vlotten, ſchouwen, of ander ſchepen, met
„ Hout, Koorn, Wyn, Kolen, Kalk, en alderhande Koopman-
„ ſchappen, daar die onvrye Tol af ſchuldig zyn, zo willen die
„ van Schoonhoven den opſlag daar af vry houden, latende de
„ Koopluy haaren laſt daar af breken, en opſlaan, kopende en
„ verkopende, zonder Tol te betalen, dan alleen van 't gund hen-
„ lieden, van 't houd af ander goed overblyſt, daar niet opgeſla-
„ gen wordende, dat dikwils niet veel is, want 't menigmaal ge-
„ beurt, dat het al binnen Schoonhoven verkogt of opgeſlagen
„ word, makende alzo van Schoonhoven, genoeg een volkomen
„ opſlag en Stapel-ſtadt, die vryer wezen zoude dan de Stapel-
„ ſtadt van Dordrecht, daar geen onvrye goeden van boven ko-
„ men, zy zyn te voren vertolt, en dikwils dubbelen Tol af be-
„ taalt word, als men daar af weer iets opwaards voert. voorby
„ de Tollen van GORINCHEM of Schoonhoven, by onvry Luy-
„ den. Die zelve van Schoonhoven en ook van Zirkzee, voeren
„ zo veel Zout op als 't hun belieft, zonder Tol te willen beta-
„ len, van 't geen zy meer geladen hebben dan zeven en een halve
„ Mudde. De Land-poorters van Dordrecht, varen met haar goed
„ voorby de voorſz. Tollen, zonder van de onvry goederen Tol
„ te willen betalen, of van de vrye goederen oorlof te bidden, en
„ haar Tol-teyken te tonen, gelyk zy ſchuldig zyn. En voort po-
„ gen veel ander Perſoonen, die hun vermeten al vry te wezen,
„ op- en neder-waards voorby de voorſz. Tollen te varen, zonder
„ verlof te willen bidden, tegen d'oude rechten en gewoonten,
„ daar by 't recht van de Tollen, wezende 't beſte lidt van de in-
„ komſten, byna geheel te niet gaan zou. En om daar in met
„ neerſtigheid te voorzien, gebied hy den eerſten Deurwaarder hier
„ op verzogt, dat hy terſtond trekke binnen Dordrecht, GORIN-
„ CHEM, Schoonhoven, en in alle andere plaatſen van Holland,
„ Zeeland, en Vriesland, daar 't van node is, en aldaar ter ge-
„ woonlyker plekke, gebied en ſcherpelyk beveelt, al d'onderza-
„ ten der zelver Landen, ook alle andere Koopluyden, Schippers
„ gebruykende de voorſz. Tollen van GORINCHEM en Schoon-
„ hoven, die voorrecht van vrydom hebben, op de verbeurte van
„ ſchepen en goederen, en uyt te ſpreken ſtraffe: dat zy nu voor-
„ taan geen Hout, Wyn, Kolen, Kalk en andere goederen, voren
„ verklaart, van boven den Ryn, Lek, Maas en Waal, neder-
„ waards brengen, voorby de voorſz. Tollen van GORINCHEM
„ en Schoonhoven, ten zy dezelve eerſt vertold worden, op den
„ Tol daar 't eerſt voorby moet als onvry goed, ten waar dat zy 't
„ zelve ter hoogſter Markt gehaald hadden, daar van zy haar vry-
„ heid gebruyken, en alleen aan den Tollenaar oorlof bidden zul-
„ len, vermits hem toonende behoorlyk bewys ſchrift van de plaats
„ der hoogſte Markt, daar zy die goederen gehaald hebben: en
„ dat niemand met meer laſt van Zout dan zeven en een halve
„ Mudde, Dordrechts, met haar ſchepen opwaards voorby de
„ voorſz. Tollen vare, ten zy datze 't meerder vertollen, en dat
„ zy dezelve zeven en een halve Mudde niet verkopen nog over

„ ſlaan

Digitized by Google

„ ſlaan, van 't een ſchip in 't ander, beneden de voorſz. hoogſte
„ Markt, dog mogen het ſlyten aan land met de kleyne maat als
„ voren, bevelende op gelyke verbeurte, dat niemand van de onvrye
„ Luyden van boven komende, tot Schoonhoven, met eenige bey-
„ telen, vlotten, ſchouwen, ponten, of ander ſchepen, geladen
„ met kant-hout, planken, of andere goederen, hoe menze noemt,
„ daar haaren laſt zullen breken, opſlaan, nog verkopen, zonder
„ alvoren Tol daar van betaalt te hebben, beveelt voorts op verbeur-
„ te als voren al die van Schoonhoven, dat zy den onvryen Koopman
„ haaren laſt tot Schoonhoven niet doen breken, nog van hun iet
„ kopen, nog aldaar op doen ſlaan, eenige goederen of koopman-
„ ſchappen die zy daar brengen, ten zy dezelve onvrye Koopman
„ die eerſt vertolt heeft, bevelende nog voorts al de Land poor-
„ ters van Dordrecht, datze voorby de voorſz. Tollen op- nog ne-
„ derwaards varen, ten zy zy de onvrye goederen eerſt vertolt,
„ en van de vrye oorlof gebeden, en het Tol-teyken van Dord-
„ recht vertoont hebben. Insgelyks dat niemand van de vrye Luy-
„ den, wie 't zy, voorby de voorſz. Tollen varen met eenigerhan-
„ de ſchepen, geladen of ongeladen, zonder verlof te bidden, zo 't
„ van ouds gewoonlyk is. En dat gedaan, trekt aan de Tollenaars
„ van GORINCHEM en Schoonhoven, en beveeld hun ſcherpe-
„ lyk op verbeurte van haar Ampten, en daar en boven uytſpre-
„ kelyke ſtraffe, dat zy van haare zyde deze geboden ſcherpelyk
„ onderhouden, en doen onderhouden. Gegeven onder 't Zegel
„ van Holland, in afwezen van den groten Zegel, op den 4 van
„ Zulle, in 't Jaar ons Heeren 1495. na 't beloop van den Hove,
„ by Myn Heer d' Aards-Hartoge, tot zeggen van Rade van Hol-
„ land, Zeeland, en Vriesland, *F. de Wyngaarden.*

In den Jaare 1513. wierd by Burgermeeſters, Schepenen, Raden Oud en Nieuw, en de gantſche Vroedſchap toegeſtaan, eenige losrenten te negotiëeren, vermits de Stadt, zo door Oorloge als anderzints veel ten agteren was geraakt, dog zo het ſchynt mogt dit hulpmiddel niet veel helpen, te meer, vermits door het quaad beſtier der vyf Theſauriers, Stads penningen niet wel waargenomen wierden, zo dat 'er veele onheylen uyt ontſtonden, en men zig genoodzaakt vond zyne klagten des wegens, aan Koning *Karel*, Graaf van Holland, en Heer van GORINCHEM te doen, en vermits ik deze zyne Ordonnantie magtig ben, waar in alles omſtandig verhaald word, zal ik tot nader berigt den zelven hier by voegen.

Ordonnantie van zyne Majeſteyt op den Staat en Reglement, beraamt by Heeren Commiſſariſſen van Hoog-gemelde zyne Majeſteyt, tot redres van de ſchulden der Stadt GORINCHEM, waar inne dezelve was vervallen. En hoedanig by de verandering der vyf Theſauriers, de twee Theſauriers van der zelver Stede goederen, haar voortaan in 't ontfangen en uytgeven der Stede penningen, zullen hebben te gedragen.

„ *Karel*, by der gratien Gods Koning van Caſtilien, van Leon,

Digitized by Google

„ van Granade, van Arragon, van Navarre, van beyde Sicilien,
„ van Jeruzalem, van Valence, van Majorque, van Sardinie, van
„ Corſica &c. Aards-Hartoge van Ooſtenryk, Hartoge van Bour-
„ gonie, van Lothringen, van Brabant, van Stier, van Carinte
„ van Carinole, van Limburch, Luxenburch, en van Gelre, Grave
„ van Vlaanderen, van Habsburch, van Tyrol, van Artoys, van
„ Bourgonien, Palts-Grave van Henegouwen, Land Grave van El-
„ zace, Prince van Swaben, Mark-Grave van Bourgauw, ende des
„ Heyligen Ryks, van Holland, van Zeeland, van Serrette van Ky-
„ burg, van Namen, ende van Zutphen, Grave, Heere van Vries-
„ land, op ter Windesmark, van Portenauw, van Salm, en van
„ Mechelen. Allen den geenen die dezen tegenwoordigen zien
„ zullen, ſaluyt. Alzo hier te voren ons aangebragt, ende te ken-
„ nen gegeven is geweeſt, als dat in onzer Stede van GORIN-
„ CHEM, in d' Adminiſtratie van de penningen van der zelver
„ Stede, zo in den ontfang als in 't uytgeven, en andere zekere
„ accynſen waren ofte wezen zoude, waar by die voorſz. Stede
„ grotelyks t' agter ware, ende dat uyt dien zekere twiſten ende
„ tweedragtigheid opgerezen waar, tuſſchen die van den Gerechte
„ ende van de Gemeynte aldaar, ende daarom, en om daar toe
„ te voorzien, tot diverſe reyzen Commiſſariſſen gedeputeert heb-
„ ben, ende den zelver laſt ende commiſſie gegeven op des voorſz.
„ is informatie te nemen, ende die rekeninge te horen of recole-
„ ren van den geenen, die d' Adminiſtratie van der voorſz. Stede
„ goederen, zo ordinaris als extraordinaris gehadt hebben, zigtent
„ Meye in den Jaare zeſſe, tot Meye in den Jaare vyftien leſtle-
„ den, ende in die zelve te paſſeeren wat redelyken ware, rojee-
„ ren dat onredelyken, en niet paſſabel en waare. Ook te over-
„ zien den ſtate van de voorſz. Rekeningen, en van der zelver
„ Stede zigtent Meye zeſſe voorſz. tot Meye zestien laaſtleden,
„ ende insgelyks den ſtaat van de voorſz. Stede inkomen, renten
„ ende profyten, ende van den uytgave ende laſten van dien, en-
„ de in effecte van der voorſz. Stede achterheyden, en voorts uyt
„ dien te concipiëeren ende ordonneeren, naar die welke men on-
„ ze voorſz. Stede in toekomende tyden zoude mogen reguleeren,
„ ende ons van allen rapport te doen, hebben ook hangende, dien
„ tyd onzen lieve ende getrouwe Neve ende Stadhouder Generaal,
„ in Holland, Zeeland, ende Vriesland, die Grave van Naſſauw
„ tot GORINCHEM gezonden, zo omme den twiſt ende tweedrag-
„ tigheid aldaar wezende neder te leggen, als d' Ingezetenen van
„ onzen wegen zekere ordonnantie te maken, naar die welke, zy
„ binnen middeler tyde, ende tot der tyd toe onze Commiſſaris-
„ ſen rapport gehoort, wy op allen voorzien zoude hebben, hen-
„ luyden voegen ende reguleeren zoude, het zy dat onze voorſz.
„ Neve, als onze Commiſſariſſen hoe deligentie ende devoor over
„ al in des voorſz. is gedaan hebben, ende dat onze Commiſſaris-
„ ſen van dat zy bevonden ende gedaan hebben, ons ſchriftelyk
„ rapport gedaan hebben, by den welken wy onder anderen ver-
„ ſtaan, dat hoewel van over langen tyd in onze voorſz. Stede
„ van GORINCHEM vyf Theſauriers jaarlyks geordonneert zyn ge-
„ weeſt

Digitized by Google

„ weeſt, die, die handelinge ende adminiſtratie van de voorſz. Ste-
„ de goederen hebben zoude, zo in 't ontfangen, als in 't uytge-
„ ven, dat nogtans die een ofte twee alleene van de voorſz. vyf
„ Theſauriers, die ze ve handelinge gehadt hebben, ende dat meer
„ ende vreemder is, is gebeurt, dat die vyf Theſauriers geen han-
„ delinge in 't geheel gehadt en hebben, maar alleenlyken die Bur-
„ germeeſters, ende ook ſomwylen, dat een Perſoon alleen op
„ eenen tyd Burgermeeſter ende Theſaurier geweeſt is; ende on-
„ der dat dekzel alleen die geheele adminiſtratie van den voorſz.
„ Stede goederen gehadt heeft. Ende voorts dat ſommige, die,
„ die zelve adminiſtratie van den Stede goederen gehadt hebben,
„ by ſlot van haaren rekeningen der voorſz. Stede, diverſe groo-
„ te ſommen van penningen, t' agter ende ſchuldig gebleven ge-
„ weeſt zyn. By den zelven hebben wy verder verſtaan, als dat
„ die drie accynſen, te weten den grooten Bier accyns, die ge-
„ brouwten, ende die huysteykenen accyns, dewelke men op die
„ brugge tot GORINCHEM ontfangt, ten laſte van rekeningen,
„ indien die zelve verpagt ware, ongelyk meer gelden zoude, dan
„ tot rekeningen tot nu toe gebragt geweeſt is. Ende dat in der
„ Stede rekeninge alle jaar groote merkelyke ſomme in 't uytgeven
„ gebragt zyn geweeſt van werpgelt, als mede ſommige partyen van
„ der Stede goedt verpagt heeft, als van hondert Ryns guldens
„ 's jaars, luttel meer of min. Dat die van den Gerechte, of an-
„ dere van der Stede van GORINCHEM in groot getal van Per-
„ ſoonen zonder grooten noodt, onder dekzel van der Stede af-
„ fairen te vervolgen, dikmaals gereyſt hebben, ende ſomtyds lan-
„ gen tydt uytgeweeſt zyn, ende die koſten van haaren reyzen,
„ ende vacatien naar haar zelfs wille ende conſtitutie gerekent heb-
„ ben. Dat men in de rekeninge van der voorſz. Stede, diverſe
„ groote koſten bevindt van Reparatie, zonder veele betoons of
„ beſcheyt daar af. Dat jaarlyks diverſe Schenkere van gelagen,
„ en van Wyn in den naame van de voorſz. Stede gedaan zyn ge-
„ weeſt, zo wel aan kleyn Perſoonen, en van kleyn authoriteyt,
„ als aan groote ende notabele Mannen. Ende niet alleenlyk van
„ den gelagen van den geenen, aan die welke die preſentatie ge-
„ daan werdt, maar ook van den gelagen van allen den geenen van
„ der Stede, die in 't gezelſchap geweeſt zyn. Ende dat meer is,
„ worden ſomtyds onder dekzel van dien, twee ofte drie gelagen
„ in een gebragt, ende voor een gelage gerekent vier, vyf, zeſſe,
„ agte, ende ſomtyds in een jaar gedragen heeft tot vier, vyf ofte
„ zeſſe hondert Rynsguldens toe. Dat onder dekzel van dertig
„ Rynsguldens 's jaars, die, die Theſaurier van den Schutten van
„ GORINCHEMS wegen, aan hem trekken ende ontfangen, onze
„ voorſz. Stede jaarlyks groote koſten gehadt heeft, in reparatie van
„ haaren Doele ende andere, dat die Burgermeeſters jaarlyks bo-
„ ven twaalf Rynsgulden, die elk van hem ten laſte van onze Ste-
„ de nemen, daar en boven d' een helft van zekere kleyne boete
„ die der Stede komen ende toebehoren, aan hem getogen ende
„ genomen hebben, zonder daar af die Stede Rekening te doen.
„ Ende dat diverſe onkoſten van maaltyden, in de Schouwen van

Digitized by Google

„ de Watergangen, Bergen, Daken, en andere ſomtyds gedaan
„ waren, meer omme die koſten en gelagen te vinden, dan omme
„ der Stede noot ende profyt. Alle die welke koſten geweeſt heb-
„ ben, ende zyn niet alleenlyk tot grote laſte van onze voorſz.
„ Stede, maar by langheid van tyde wezen mogte tot deſolatie en-
„ de verderffeniſſe der zelver, begerende daar inne te voorzien.
„ Zo is 't, dat wy des voorſz. is gemerkt gehadt op alles d' advys
„ van onze voorſz. Commiſſariſſen, van onzen lieven ende getrou-
„ wen Neve die Grave van Naſſau, Stadhouder, van den Preſident
„ en van den Luyden van onzen Rade, ende van onze Rekeninge
„ in Holland, Zeeland, ende Vriesland, ende van de Luyden van
„ onze Finantie. Wy om d' onderhoudeniſſe, welvaart, profyt,
„ ende conſervatie van onze Stede van GORINCHEM, ende van
„ d' Ingezetenen van dien, ende van onze Hoogheid, Heerlykheid,
„ Domeinen, ende andere onze Rechten in die, by advys van on-
„ zen lieven ende getrouwen Ridder ende Cancelier, die Heer van
„ *Esconbeke*, ende van den Luyden van onze Ordere, ende van
„ onzen Rade, neffens ons wezende, met goede ende rype deli-
„ beratie, uyt onze Koninglyke magt ende authoriteyt geſtatueert,
„ ende geordonneert hebben, ſtatueeren ende ordonneren mits
„ dezen.

„ Dat die Ingezetenen van onze Stede van GORINCHEM, in
„ die adminiſtratie van der voorſz. Stede goederen, voortaan hem
„ hebben voegen ende ingereren zullen alzo hier naar volgt. In
„ den eerſten in ſteede van vyf Theſauriers, die d' adminiſtra-
„ tie van de voorſz. goeden in voorleden tydt gehadt hebben, of
„ naar d' oude inſtitutie ende ordonnantie gehadt hebben zoude,
„ zo zullen van onzen 't wegen daar toe twee goede bequame Man-
„ nen van ſtonden aan geordonneert wezen, ende jaarlyks ver-
„ nieuwt, als men den Gerechten aldaar vernieuwen zal, ofte ge-
„ continueert, zo ons dat, ofte onze Stedehouder in Holland, in
„ onzen afwezen, by advys van den Preſident ende Rade aldaar
„ goedtdunken ende believen zal, tot die wedden, te weten van
„ vyf ende veertig guldens, van veertig grooten Vlaamſche munte
„ voor hun beyden, als die vyf Theſauriers zamen plegen te heb-
„ ben. Ende en zullen dezelve twee Theſauriers, Theſauriers we-
„ zende: nog van den Gerechte, nog in eenige andere Officie bin-
„ nen GORINCHEM mogen wezen. Die zelve twee Theſauriers
„ zullen ontfangen die Stede Renten ende goeden, alzo wel die
„ ſchulden, die, die voorgaande Theſauriers van GORINCHEM
„ by ſluyte van Rekeninge in der voorleden tyd den voorſz. Stede
„ ſchuldig gebleven zyn, zonder eenig verdrag, ofte ſimulatie,
„ als anderen. Waar toe zo verre des noodt zy, wy henluyden
„ onze executoriaale Brieven van nu conſenteeren, ende die zullen
„ doen expediëeren altyd, als zy des begeeren zullen, ende die
„ penningen daar af komende, wederomme employeren naar uyt-
„ wyzen onzer Ordonnantie in dezen hier naar verklaart, zonder
„ buyten die te doenen, op die pœne van dubbelt te betalen, en-
„ de van arbitrale correctie tot onzer ordonnantie of van onzen
„ Stadhouder ende Rade van Holland. Zy zullen van ſtonden aan

„ die

Digitized by Google

„ die voorſz. accynſen die welke men op de brugge van GORIN-
„ CHEM plagt te ontfangen, ende elke van dien byzonder, ende
„ alle andere partyen ofte inkomſten der voorſz. Stede toebeho-
„ rende, verpagten voor zeſſe maanden tyds, en zo voorts van zeſſe
„ maanden tot zeſſe maanden, of van jaaren tot jaaren, zo hem
„ dat profytelyker dunken zal, om den pagt te betalen van drie
„ maanden tot drie maanden, van by gelyke portie. Ende en zul-
„ len die Droſſaart of zyn Stedehouder, die Schout, die Burger-
„ meeſteren, Schepenen, Theſauriers, Penſionaris, Secretaris, nog
„ andere van den Gerechte, of in eedt wezende van den Stede
„ van GORINCHEM, in dier tydt geen goeden van den voorſz.
„ Stede verpagten, by hem zelven, of by anderen, nog in dien
„ part nog deel hebben in 't openbaar, nog in 't heymelyke, nog
„ daar toe voor henluyden ofte voor andere bieden, nog doen bie-
„ den, in wat manieren dat het zy, op die pœne van privatie,
„ eeuwiglyk van allen pagten als dan, ende van arbitrale correctie
„ ter ordonnantie als boven. Dat alle die Pagters, van onzen Ste-
„ de goederen van GORINCHEM, haaren Pagten in gereden gel-
„ den, in handen van der voorſz. twee Theſauriers betalen zul-
„ len, zonder eenige kortinge ofte afflag van renten, of van andere
„ ſchulden mogen doen, tot haarluyder ofte haare vrienden behoef,
„ men zal voortaan in den verpagten van onze voorſz. Stede goe-
„ den, geen werpgeld meer geven, maar zullen alle verpagtinge
„ in 't openbaar geſchieden, den moeſten daar om bieden, ende 't
„ hoogſte mynen. Ende gelyk in de maand van Meye laaſtleden
„ van ſommige partyen in die tegenwoordigheid van onze Com-
„ miſſariſſen gedaan is geweeſt. Niemand voortaan en zal hem vor-
„ deren te reyzen ten laſte of koſte van onzen voorſz. Stede van
„ GORINCHEM, ten zy als noot wezen zal, ende dat het zelve
„ geordonneert ende geſloten zy by den geheelen Gerechte, van
„ welke ordonnantie van de materie waaromme die reyze geſchie-
„ den zal, van de Perſoonen daar toe gekoren, te weten een ofte
„ twee ten hoogſten na den eyſch van der zaken, ende van den
„ affairen, ende van den dag van haare reyſen, ende van haaren
„ wederkomſte, ende van haar rapport, die Clerk of Griffier van
„ den voorſz. Gerechte regiſter houden zal. Ende die geene die
„ gereyſt zullen hebben, een cedulle in 't korte daar af maken,
„ die de Burgermeeſter teykenen zal, op welke cedulle die The-
„ ſauriers die reyze betalen zullen, te weten een iegelyks Perſoon
„ twaalf ſtuyvers daags, voor alle koſten ende onkoſten, zonder
„ meer. Die Theſauriers en zullen geen reparatie mogen doen be-
„ dragende boven zeſſe guldens, van veertig grooten Vlaams, dan
„ by ordonnantie van de Wette, ende dat daar af blyke by Re-
„ giſter, die de Clerk ofte Secretaris van de Kamer, daar af hou-
„ den zal. Ende daar toe zullen die Theſauriers tot verificatie van
„ haare Rekeninge, beſcheyt ende ook quitantie moeten brengen,
„ zo van den Koopmanſchap van den werken, als van de betalin-
„ ge, van alle die ſtoffen, ende andere partyen tot ten werk die-
„ nende, bedragende boven die voorſz. ſomme van zeſſe Ryns
„ guldens. Men zal voortaan van wegen der Stede van GORIN-

Digitized by Google

„ CHEM, geene gelagen ſchenken, wien dat het zy. Maar groote
„ Heeren by advyſe van de Kamere, zal men mogen preſenteeren
„ van der voorſz Stede wegen, zeſſe kanne Wyns, Raads-heeren,
„ Capiteynen ende andere notabele Perſoonen, die welke die Stede
„ van GORINCHEM vorderen mogen, elk vier of twee kannen
„ Wyns na haaren ſtaate, zonder meer, op die pœne van die zel-
„ ve gifte te royeren, ten laſte van den geenen, die anders dede,
„ ende van arbitrale correctie ter ordonnantie als boven. Die The-
„ ſauriers van GORINCHEM en zullen hen voortaan niet meer
„ onderwinden, van den onttang of uytgaven van den dertig gul-
„ dens, van veertig grooten Vlaams eens, die welke die Schutters
„ van GORINCHEM hier te vooren geordonneert zyn geweeſt,
„ te heffen van onzen Rentmeeſter aldaar, tot hulpe van de kos-
„ ten ende laſten van haaren Gilde in haarluyden Doelen en an-
„ derzints, nog ook van dezelve koſten. Maar zullen die Co-
„ neſtables van dezelve Gilde daar af laten geworden, zo in 't ont-
„ fang, als in de koſten. Die Burgermeeſters van GORINCHEM
„ zullen voortaan rekening houden van die kleyne boeten, in 't
„ geheele der Stede toebehorende, zo wel van de helft van dien,
„ die welke zy tot haar particulier profyte, tot hier toe genomen
„ hebben, als van de andere helfte. Ende die andere penningen
„ in 't geheel, daar af komende, overleveren ende betalen in han-
„ den van den twee Theſauriers, in der tyd wezende. Die welke
„ daar af in haar rekeninge ontfangt maken zullen, tot onzen Ste-
„ de van GORINCHEM profyte. Ende die onkoſten van maalty-
„ den, ende andere die men hier te voren gedaan heeft, ten laſte
„ van onze voorſz. Stede, in 't ſchouwen van de watergangen,
„ bergen, daken, ende andere, zullen voortaan genomen ende be-
„ taalt worden van de boeten, komende van de voorſz. Schouwen,
„ ende van onze voorſz. Stede niet, op die pœnen die anders de-
„ de, die onkoſten zelve te dragen, en daar toe van arbitrale cor-
„ rectie, ter kenniſſe ende ordonnantie als voren. Voorts ende
„ want by den rapport van onze voorſz. Commiſſariſſen ons is ge-
„ noeg gebleken, als dat, dat inkomen van onzer Stede van GOR-
„ INCHEM 's jaars niet hoger en bedraagt, dan vyf duyzend agt-
„ hondert ende zeventien Ryns guldens, ende dat d' uytgaven daar
„ tegens jaarlyks wezen zoude, van zeven duyzent vier hondert
„ vyf ende veertig Rynſe guldens, van veertig grooten Vlaams el-
„ ken gulden Ende dat onze Stede, die overmits na die maniere
„ van doen, die aldaar geuſeert geweeſt is, ten agteren komen zou-
„ de, van zeſtien hondert agt ende twintig Ryns guldens 's jaars,
„ en hoe wel dat te hopen is, dat overmits 't onderhouden van
„ onze ordonnantie hier boven verklaart, dat inkomen van onze
„ voorſz. Stede voortaan den uytgaven wel correſpondeeren zal.
„ Des niettemin indien gebrek daar inne viele, op dat den Inge-
„ zetenen van onze voorſz. Stede van GORINCHEM, tot haare
„ Koopmanſchappen, ende anderen haaren affairen, binnen ende
„ buyten onzen Landen vry ende zeker, ende ongehouden van
„ onze Stede laſten en ſchulden wandelen ende verkeeren mogen.
„ Zo ordonneeren wy, dat die twee Theſauriers voortaan alle die

„ vreem-

Digitized by Google

„ vreemde, ende buyten Renteniers, buyten GORINCHEM wo-
„ nende, renten hebbende op die voorſz. Stede van den jaarlyk-
„ zen Cours van haaren renten, van termynen tot termynen van
„ den gereedſten penningen, van den inkomen der voorſz. Stede,
„ geheelyk en al betalen zullen, ende voorts tot die andere noot-
„ zakelykſte laſten van die voorſz. Stede voldoen ende formeeren
„ zullen, al eer zy den Ingezetenen van GORINCHEM van haare
„ renten op dezelve Stede iet geven ofte betalen zullen, gemerkt
„ dat die voorſz. Ingezetenen van haare renten bedragende jaarlyks
„ ontrent veertien hondert Ryns guldens, van die beter betaalt zyn
„ geweeſt, dan die vreemde Rentenieren, welverſtaande dat indien
„ die vreemde Renteniers eerſt ende vooral van den huure van
„ haare renten betaalt zynde, ende die andere laſten van de Stede
„ geformeert, iet van den jaarlykſchen inkomen van dien overſchiet
„ dat het zelve bekeert ende gediſtribuëert wezel zal, in betalinge
„ van de huure van de renten van der voorſz. Ingezetenen, zo
„ verre het overſchot daar toe voldoen mogte, ofte genoeg ware,
„ ende of dat niet, zo zal men het zelve overſchot diſtribuëeren
„ den zelven Inwoonderen, naar advenant van haare renten, die
„ arme, geeſtelyke, ende andere miſerabele Perſoonen in dezen
„ geprefereert. Ende nogtans of 't zo ware, dat die vreemde
„ Renteniers van den huure van haare renten, ende die ordinaris
„ ende nootzakelyke laſten van der Stadt betaalt ende gefourneert,
„ van den inkomen van der Stede van GORINCHEM, niet en
„ overſchote omme die Ingezetenen Renteniers, van den huure
„ van haare rente te betalen, dat geen apparentie en heeft. In
„ dien gevalle gemerkt als boven, dat die zelve Ingezetenen hier
„ te voren, wel en beter zyn betaalt geweeſt, dan eenige andere,
„ zo ſtateren wy, ende ſchorſſen by dezen die betalinge van de
„ huure van haare renten verſchenen, ende die verſchynen zul-
„ len zigtent May dag, Anno vyftien hondert ende vyftien laaſt-
„ leden, tot May dag Anno agtien naaſtkomende incluys, wel ver-
„ ſtaande, dat in dien gevalle die Ingezetenen van GORINCHEM,
„ geheelyk en al van haare agterſtallen van Renten, tot die zelve
„ Meye vyftien hondert vyftien betaalt zyn, ofte betaalt wezen zul-
„ len, zo verre iet daar aan gebreekt, dat kleyn wezen zoude.
„ Voort meer, alzo wy by den rapporte ende den ſtate by onze
„ Commiſſariſſen, op die ſchulden ende wederſchulden van onzer
„ Stede van GORINCHEM verſtaan hebben, dat die zelve Stede
„ ten agteren is, van die ſomme van twaalf duyzent vyf Ryns
„ guldens, van veertig grooten Vlaams den gulden eens, te weten
„ ter cauſe van agterſtallige renten tot May dag laaſtleden incluys,
„ in dezen tegenwoordige jaare van vyftien hondert zeſtiene, die
„ ſomme van vyf duyzent vyf hondert agt ende zeſtig Ryns gul-
„ dens negen ſtuyvers, ende ter cauſe van den Oorloge van preſte
„ ende leeninge van ſtoffe, van arbeyd, van dienſt, ende andere
„ tot onzer Stede behoef gedaan, die ſomme van zeſſe duyzent
„ vier hondert zes ende dertig Ryns guldens elf ſtuyvers, komen-
„ de die twee partyen tot die ſomme voorſz. van twaalf duyzent
„ vyf Ryns guldens, ende dat men die zelve Stede daar tegens

„ ſchul-

Digitized by Google

„ ſchuldig is, die ſomme van elf duyzent negen hondert, en eene
„ Ryns gulden, van den pryze als boven, te weten by die The-
„ ſauriers hier te voren van die zelve Stede, daar af dat blykt by
„ het ſluyte van haare rekeninge, die ſomme van vyf duyzent twee
„ hondert ende drie ende zeventig Ryns guldens, van die welke
„ afgetogen zekere partyen, die dezelve Theſauriers voor ontfan-
„ ge gerekent hebben, ende zy die zelve niet ontfangen hebben,
„ van die welke ſommige niet wel krygbaar en zyn, bedragende
„ by eſtimatie twee duyzent guldens, zo blyft drie duyzent twee
„ hondert vier ende zeventig Ryns guldens, ende dat die zelve in
„ tyde van Oorloge meer verleyt ende betaalt heeft, dan zy ſchul-
„ dig was, die ſomme van agt duyzent zes hondert ende zeven
„ ende twintig Ryns guldens, bedragende deze twee partyen die
„ voorn: ſomme van elf duyzent negen hondert ende eene gulden.
„ Waar by onze voorſz. Stede t' agter wezen zoude, die ſomme
„ van hondert ende vier Ryns guldens, van den pryze voorſz. eens.
„ Des niet te min ende want te bevroeden is, dat onze voorſz.
„ Stede tot prompte ende gereede betalinge, van dat men haar
„ ſchuldig is niet wel en zal konnen geraken, ende dat ſommige
„ van den voorſz. Stede Krediteuren, ter cauſe van haare ſchult
„ den andere behoren geprefereert te zyn, als onze Commiſſaris-
„ ſen vernemende van den ſtate van onzer Stede van GORIN-
„ CHEM, voor alle andere, die Rentenieren voor andere Credi-
„ teuren, ende die vreemde Rentenieren den Ingezetenen, ende
„ voorts ſchulden ſpruytende van preſſe ende leeninge, ende van
„ leveringe van ſtoffe, ende van arbeyt, voor dienſte, ende andere
„ ſchult ſpruytende van den Oorloge. Zo ordonneren wy dat die
„ twee Theſauriers van GORINCHEM, van den eerſten ende ge-
„ reetſten penningen, die zy inhalen ende krygen zullen van die
„ Theſauriers geweeſt hebben, die de Stede van GORINCHEM
„ t' agter zyn geweeſt, onzen voorſz. Commiſſariſſen van die ſom-
„ me van twee hondert vyf ende tachentig Ryns guldens, ſpruy-
„ tende uyt haare vacatien, na die verklaringe die van den Gerech-
„ te van onzer Stede overgelevert, voor alle andere betalen zul-
„ len, ende naar henluyden, die vreemde Rentenieren van Wou-
„ drichem, van den Hage, Amſterdam, Haarlem, Delft, Rotter-
„ dam, Gouda, Schoonhoven, Dordrecht, ende den Boſſche, van
„ den agterſtalle van haaren Renten op GORINCHEM bedragende,
„ naar den ſtate by onzen Commiſſariſſen gemaakt ende onderte-
„ kent, die ſomme van zeventien hondert Ryns guldens voorſz.
„ van den pryze als boven. Ende daar naar zullen dezelve The-
„ ſauriers van GORINCHEM, van den reſte van den oude The-
„ ſauriers betalen, die Stede ſchulden, ſpruytende van diverſe goe-
„ den der zelve Stede gelevert, ende nog ter cauſe van werk en-
„ de arbeyt, tot behoef van diverſe Perſonen, in den ſtate van
„ den voorſz. Commiſſariſſen genoemt, met verklaring van haare
„ ſchulden geteykent, die namen van dien voore met een regt
„ kruys †, bedragende die zelve ſchulden tot ter ſomme toe van
„ zeventien hondert en vyftig Ryns guldens, van den pryſe als
„ boven voorſz. Naar die welke twee partyen van zeventien hon-

„ dert,

Digitized by Google

„ dert, en zeventien hondert vyftig Ryns guldens betaalt, zo zul-
„ len die twee Theſauriers, van den penningen die zy zullen
„ konnen gekrygen, van dat men de Stede voorder ſchuldig is
„ betalen, die van der Gemeynte van onzer Stede van GOR-
„ INCHEM, die ſomme van vier hondert Ryns guldens eens, ofte
„ andere zulke ſomme daar onder, die welke zy ons, ofte onzen
„ Stadhouder van Holland, zullen doen blyken by deugdelyk be-
„ ſcheyt verleyt te hebben, in 't vervolgen van onzer voorſz. Ste-
„ de profyt. Ende daar naar zullen zy betalen die Crediteuren
„ van der zelver Stede, den welke men ſchuldig ende t' agter is,
„ ter cauſe van Oorloge ofte van Oorlogs dependentien, die namen
„ ende toenamen van welken by onze Commiſſariſſen, in den ſtate
„ van der Stede ſchulden, op 't hoofd genoteert zyn met het woord
„ Oorloge. Ende welke ſchulden belopen, vier duyzent vyf ende
„ veertig Ryns guldens. Die Heere van Boeckhoven tegenwoor-
„ dig Onder-Droſſaard tot GORINCHEM, hier inne geprefereert,
„ ende voor alle andere betaalt, van die ſomme van twaalf hon-
„ dert zeſtien Ryns guldens agt ſtuyvers, hem reſterende van meer-
„ der ſomme, zo van leeninge, als van dienſt in den tydt van den
„ Oorloge. Ende naar alle die ſchulden voorſz. betaalt, zo zullen
„ die Theſauriers van GORINCHEM, den Ingezetenen van GOR-
„ INCHEM, ende van Utrecht betalen, van den agterſtalle van
„ haare renten gevallen, ende in den ſtate van der Stede voor be-
„ taalt, gerekent tot May laaſtleden incluys, die nogtans niet be-
„ taalt en zyn, gedragende boven die 't agterhouden van renten,
„ hier te voren verklaart, de ſomme van drie duyzent agt hondert
„ Ryns guldens. Ende hier toe, ende tot betalinge van de ſchul-
„ den van onzen voorſz. Steden, zullen die twee Theſauriers zul-
„ ke ernſtigheid ende deligentie doen, ende die van den Gerechte
„ ende alle de Ingezetenen van onze voorſz. Stede, zulke byſtan-
„ digheid doen, dat alle de Stede ſchulden, zulke als boven ver-
„ klaart zyn, binnen vier jaaren tyds naaſtkomende, van huyden
„ dato van dezen vol betaalt zyn, zonder langer vertrek in der
„ manieren, ende by den ordene als voorſz. is. Ende op dat
„ onze Stede van GORINCHEM voortaan wel geregeert zy, in
„ d' adminiſtratie van de inkomen der zelver, ende ook van die
„ diſtributie van dien. Zo ordonneren wy dat die twee Theſauriers
„ voortaan, als zy haare rekeninge jaarlyks tot den gewonelyken
„ tydt gedaan zullen hebben, voor den Droſſaard, ende de Inge-
„ zetenen van der zelver Stede, ofte andere Commiſſariſſen, die
„ wy, daar toe ordonneren mogten, die Copye Authentycque van
„ de voorſz. Rekeninge jaarlyks dragen ofte zenden zullen, in de
„ Kamer van onze Rekeninge in den Hage, in handen van onze
„ Rekenmeeſters, om by die zelve gerecoleert te worden, ende
„ gereſumeert of 't zo behoorde. Ende overmits des voorſz. is,
„ ende doende by die Theſauriers van onze Stede van GORIN-
„ CHEM, betalinge van der voorſz. Stede ſchulden, binnen den
„ voorſz. tydt van vier jaaren als voornt: wy by advyſe en deli-
„ beratie als boven, uyt onzen eygen wille, ende zonderlinge
„ magt ende authoriteyt, alle die Ingezetenen van GORINCHEM,
„ ende ook die zelve Stede in onze protextie, ende zonderlinge

Digitized by Google

„ Sauve Garde genomen hebben, ende nemen mits dezen henluy-
„ den, ende iegelyk van hen, verlenende dat zy dien overmits
„ voortaan gedurende den voorſz. tyd van vier jaaren, zullen mo-
„ gen gaan, verkeeren, komen ende hanteren, in ende door alle
„ onze Landen ende Heerlykheden, Koopmans gewyze, ende an-
„ ders zo 't hem goedtdunken zal, zonder dat ter cauſe ofte oor-
„ zake van onzer voorſz. Stede laſten ofte ſchulden, ſpruytende
„ van den lichame der zelver, men henluyden of henluyden Bor-
„ gen in haare eygene name ofte anders geobligeert, tot wat oor-
„ zake, ofte tot wiens behoef dat het zy. Ende om daar af andere
„ betalinge te hebben, dan hier te voren verklaart is, in 't gene-
„ raal of in 't particulier, in lyve, in goeden, wie die zyn, du-
„ rende die voorſz. vier jaren, arreſteren, beſlaan ofte turberen
„ mag in eenige manieren, nog onder dekzel van ſententie van
„ transactie van Appoinctementen gedaan gegeven, ofte die men
„ doen ofte geven daar tegens mogte, maar zullen die zelve van
„ GORINCHEM, henluyden Borgen ofte Cautie wezende in haa-
„ re eygene name, ofte anders, henluyden voegen, ende hebben
„ naarvolgende onzen voorſz. ſtate. Ordonneren voorts, dat over-
„ mits dat voorſz. is alle Proceſſen ende Queſtien, ende alle exe-
„ cutien gedaan ofte begonnen, ofte die men beginnen mogte te-
„ gens die zelve van GORINCHEM, by gebreeke van betalinge
„ van der Stede ſchulden, waar toe zy ook geobligeert zyn mogten,
„ op pœne ofte amende van koſten van teeren ofte anders, ook
„ hier mede die voorſz. vier jaaren duurende, ceſſeren zullen, niet
„ tegenſtaande die zelve Sententie, Transactie, Obligatie, Renun-
„ ciatie, Oppoſitie ofte Appellatie, gedaan ofte doen, ende zon-
„ der prejudicie van dien. Behoudelyk dat die zelve van GOR-
„ INCHEM, jaarlyks onze Domeinen ende beden geconſenteert,
„ of die zy conſenteren zullen, vol betalen zullen tot alle termei-
„ nen. Ende dat die zelve Ingezetenen voor hen eygen ende par-
„ ticuliere ſchulden, die welke uyt den lichame van onzer voorſz.
„ Stede niet en ſpruyten, in juſtitie hen zullen moeten verantwoor-
„ den. Ontbieden daaromme onzen zeer lieven ende getrouwen
„ Ridder ende Cancelier, den Heere van *Esconbeke*, ende onzen
„ lieven ende getrouwen den Preſident ende Luyden van onzen
„ Rade, onzen Cancelier ende Luyden van onzen Rade in Bra-
„ band, den Preſident ende Luyden van onzen Rade in Vlaande-
„ ren, den groten Bailliuw van Henegouwen, ende die Luyden
„ van onzen Rade te Bergen. Onzen voorſz. Stadhouder, die
„ Preſident ende Luyden van onzen Rade in Holland, Zeeland,
„ ende Vriesland, onzen Schouten van Dordrecht, van Delft, van
„ Leyden, van Amſterdamme, van Haarlem, ende van der Gou-
„ de, ende allen anderen onzen Richteren, Officieren ende On-
„ derzaten, dien dit aangaan zal ofte haare Stedehouders, ende
„ iegelyken van henluyden zo hen toebehoren zal. Dat zy Luy-
„ den onze voorſz. Stede van GORINCHEM, ende den Ingezete-
„ nen van der zelven, ende iegelyke van henluyden van onze te-
„ genwoordige Gratie, Octroy, Ordonnantie, Conſente, geleyde
„ ende Sauve Garde, ende van 't geheel inhouden van deze, voor

„ den

Digitized by Google

„ den tydt ende in der maniere als boven doen laten, ende ge-
„ dogen payſivelyk, ruſtelyk ende vredelyk genieten ende gebruy-
„ ken. Ende tot begeerten van die van GORINCHEM, ofte van
„ haare Gecommitteerde, deze tegenwoordige Brieve iegelyk in de
„ Limiten van zyn Officie, alwaar men eenige publicatie gewoon-
„ lyk is te doene kundigen ende publiceeren, zo dat niemand daar
„ af ignorantie pretendeeren en mag, zonder den zelven van GOR-
„ INCHEM te doen ofte gedaan te worden, letzel ofte moeyenis-
„ ſe, in lyve ofte in goede, ter contrarie. Ende of die van GOR-
„ INCHEM, ofte iemand van henluyden, ofte haare Borgen, haare
„ goeden of koopmanſchappen, nu ofte namaals, ter cauſe van de
„ ſchulden van onzer voorſz. Stede gearreſteert, ofte gehouden
„ ware, ofte wezen zouden, om van henluyden betalinge te heb-
„ ben, van die voorſz. Stede ſchulden, anders dan boven verklaart
„ is. Dat zy die zelve ſtellen, ende doen ſtellen Realyke, ofte
„ by Feyte, van ſtonden aan, ende zonder vertrek, tot volkome
„ deliverantie, niet tegenſtaande eenige Sententie ofte Appoincte-
„ menten gegeven, ofte te gevene, Transactie Executie, begonnen
„ ofte te beginnen, Oppoſitie ofte Appellatie, Obligatie, Renno-
„ vatie, Ordonnantien, Mandamenten, Geboden ofte Verboden,
„ ter contrarie, zonder daarom andere Ordonnantien, Brieven,
„ Proviſien, ofte Mandamenten te verwagten, anders dan deze te-
„ genwoordige. Ende te dien dat die van GORINCHEM by Pro-
„ ceſſen ofte anders, duurende den tydt van vier jaaren, niet ge-
„ moleſteert en werden in prejuditie van dezen onzen State. En-
„ de dat by ignorantie geen proviſien geexpediëert en worde te-
„ gens henluyden. Zo belieft ons, ende ontbieden onzen voorſz.
„ Cancelier, Preſident, ende Luyden van onzen Rade voorſz. en-
„ de allen andere onze Rechteren, ende Officieren, dat zyluyden
„ ter begeerte van die van GORINCHEM, deze tegenwoordige
„ Brieven by de Griffieren van onze Hoven doen regiſtreren, en-
„ de tegens die zelve geene proviſie, uyt wat oorzake dat het zy,
„ en verleenen. Want ons alzo gelieft. Ende want men deze in
„ diverſe plaatſen zal mogen behoeven, zo willen wy dat tot een
„ Vidimus der zelver onder authentiquen Zegel ofte tot die Copye
„ gecollationeert ende geteykent by een van onze Secretariſſen ge-
„ love zy gegeven, gelyk aan deze tegenwoordige. Oirconde dat
„ voorſz. is, hebben wy den Zegel daar van wy gebruykt hebben
„ durende onze Princelykheid, hier aan doen hangen. Gegeven
„ in onze Stadt van Bruſſel den vier ende twintigſten dag in Junio,
„ in 't Jaar ons Heeren duyzent vyf hondert ende zeſtiene. Al-
„ dus geteykent by den Koning *Dublioul.*

In het volgende Jaar, wierd by den gemelden Koning en Graaf van Holland, nog een nadere Ordonnantie verleent, met een wydlopig Regelement, naar 't welke de nu aangeſtelde twee Theſauriers zig zouden hebben te gedragen, welke Ordonnantie hoewel wat langdradig, wel dubbelt een plaats verdient, dies wy dezelven hier ook zullen laten volgen.

Digitized by Google

Nadere Ordonnantie van zyne Majesteyt

op den nadere Staat en Regelement, beraamt by de Heeren Commissarissen van Hoog-gemelde zyne Majesteyt, tot redres der voorn: Stede schulden, ende hoedanig de Thesauriers van der zelver Stede goederen, haar voortaan in 't ontfangen ende uytgeven der voorn: Stede penningen, zullen hebben te gedragen.

„ *Karel*, by der gratien Gods Koning van Castilien, van Leon, „ van Granade, van Arragon, van Navarre, van beyden „ Cecilien, van Jeruzalem, van Valence, van Majorque, „ van Sardinie, van Corsica &c. Aards-Hartoge van Oostenryk, „ Hartoge van Bourgonie, van Lothryk, van Brabant, van Stier, „ van Carinte, van Carniole, van Limburch, Luxenburch, ende „ van Gelre, Grave van Vlaanderen, van Habsburch, van Tyrol, „ van Artoys, van Bourgonien, Palts-Grave van Henegouwen, „ Land Grave van Elzace, Prince van Swave, Mark-Grave van „ Bourgonie, ende des Heyligen Ryks, van Holland, van Zee- „ land, van Phiert, van Kiburg, van Namen, ende van Zutphen, „ Grave, Heere van Vriesland, van den Windesmark, van Slavo- „ nie, van Portenau, van Salms, ende van Mechelen. Allen den „ geenen die dezen tegenwoordigen zien zullen, saluyt. Alzo on- „ langs binnen onzer Stede van GORINCHEM, zekere questien „ ende differenten gerezen zyn, tusschen de Wethouders der zel- „ ver Stede, ter eender, ende eenige hen zeggende gemagtigt van „ der Gemeente aldaar, ter andere zyde, ende dat omme die Re- „ keninge wille van den voorsz. Stede, den welke dien van der „ Gemeente zeyden, niet gehoort ofte geschiet te wezen, als 't be- „ hoorde, zedert den jaare vyftien hondert agt, herwaarts, daar „ door, ende de groote schulden ende agterwezen, daar zy hen „ inne bevonden, de Poorters ende Inwoonderen van dien, door „ onzen Landen ende Heerlykheden, zekerlyk niet varen, nog „ keeren en mogte, zonder gearresteert ofte bekommert te wor- „ den, in lyve of in goede. Ende omme daar inne te voorzien, „ hadden wy geordonneert, *Gerrit van Assendelft*, ende Meester „ *Andries van Hargem*, Doctor in den Rechten, onzen Raden, „ ende *Jacob de Jonge*, Auditeur van onzer Rekenkamer in Hol- „ land, hem te transporteeren, binnen onze voorsz. Stede, ende „ aldaar Rekeninge van de voorsz. jaaren te hooren, ende in dien „ te passeeren dat zy redelyk, ende te rejeeren 't geene dat zy on- „ redelyk bevinden zouden, ende dien te sluyten, ende voorts „ hen te informeeren, op den staat der zelver onzer Stede, ende „ te adviseeren ende concipieeren, by wat middelen dezelve ge- „ holpen mogte worden. Agtervolgende dewelke last dezelve on- „ ze Commissarissen de voorsz. Rekeninge gesloten ende voorts „ geconcipiëert hebben, de provisien daar mede dezelve onze Ste- „ de na henluyden advise, uyt haare last komen zoude mogen. „ Daar op wy den zelven van GORINCHEM onze opene Brieven „ van atterminatie, in dato van den 24 in Junio laastleden, hebben

„ doen

Digitized by Google

„ doen expediëeren, inhoudende diverſe puncten. Ende want die
„ zelve van GORINCHEM, ons tot diverſe ſtonden te kennen ge-
„ geven hebben, dat hem niet mogelyk en was den zelven ſtaat te
„ furneeren, ende agtervolgen, diverſe redenen by hen daar toe
„ geälleguëert, byzonder mits dien, dat den ordinaris ontfang, dat
„ ordinaris uytgeven jaarlyks niet ſtrekken en mogte op twee duy-
„ zent pond van veertig grooten na; en dat de Theſauriers gelaſt wa-
„ ren van omtrent vyf duyzent pond, van veertig grooten Vlaam-
„ ſche munte, die de voorgaande Theſauriers na de radiacien by
„ den voorn: Commiſſariſſen gedaan, ſchuldig gebleven waren, die
„ ſuſtineerden dezelve gerojeerde partyen niet ſchuldig te wezen,
„ vermits dat zy henluyden behoeften, daar omme die gerojeert
„ waren, zeyden, zedert gereconvreert te hebben. Ende dat ver-
„ mits dezen, ende andere geſchillen binnen der zelver onzer Ste-
„ de wezende, de ſchulden dagelyks meerderende. Zo hebben wy
„ omme den ſtaat van onzer voorſz. Stede anderwerf te overzien,
„ desgelyks de radiacien by den voorn: Commiſſariſſen gedaan,
„ ende omme de geſchillen ende queſtien, daar uyt gerezen eyn-
„ delyken neder te leggen, geordonneert ende gecommitteert ge-
„ hadt, onzen lieven ende getrouwen Neve ende Stadhouder Ge-
„ neraal in onzen Landen van Holland, Zeeland, ende Vriesland,
„ den Grave van Naſſau, ende den Heere van Montigny ende
„ Culenburg, onzen tweede Kamerling, ende 't Hoofd van onzer
„ Finantien, dewelke overmits andere haaren occupatien, in onzen
„ dienſten ende affairen, daar toe niet en hebben mogen vaceren.
„ Ende daaromme voorts geſubſtitueert, ende geſubrogeert hebben,
„ te weten onzen voorſz. Neve, den Grave van Naſſau, *Frederik*
„ *van Reneſſe*, Heere van Malle, onzen Raad, ende *Vincent Cor-*
„ *nelisz.* Meeſter van onzer Rekeninge in den Hage, ende den
„ Heere van Montigny, Meeſter *Andries van Hargem* voornt: den
„ welken in de voorſz. Stede van GORINCHEM hem getranſpor-
„ teert hebben, ende agtervolgende ons bevel, den ſtaat van der
„ voorſz. Stede over gezien, ende op die radiacien by den voorn:
„ eerſten Commiſſariſſen gedaan, den Theſauriers ende anderen
„ van onzer Stede, dien dat aanging gehoort, ende dien voorſz.
„ Grave van Naſſau, ende Heere van Montigny, van alles rapport
„ gedaan hebben. Dewelke rapport by ons in onzen ſecreten en-
„ de priveyten Rade gehoort, ende daar toe 't advys zo van den
„ voorn: Grave van Naſſau, ende den Heere van Montigny, als
„ van hunluyden geſubrogeerden. Wy by rype Rade, advys ende
„ deliberatie, zo van den voorn: Grave van Naſſau, ende Heere
„ van Montigny, als van den anderen Luyden van onzen voorſz.
„ ſecreten Rade ende Finantie neffens ons wezende, omme de
„ welvaart ende de onderhoudeniſſe der zelver onzer Stede op al
„ geordonneert ende verklaart hebben, ordonneeren ende verkla-
„ ren by dezen 't geene dat hier na volgt.

„ I. In den eerſten, dat van nu voortaan, ende voor den tydt
„ van vyf toekomende jaaren, beginnende Meye dag naaſtkomen-
„ de, binnen der zelver onzer Stede maar wezen zullen twee
„ Theſauriers, in de plaatſe van vyf Theſauriers, die zy aldaar ple-

Digitized by Google

„ gen te hebben, daar toe wy als nu gecommitteert ende geſtelt „ hebben, ſtellen ende committeren mits dezen *Jan Rutgersz.* „ ende *Dirk Spronck*, om voor den tyd van den zelven vyf jaaren „ Theſauriers van onze voorſz. Stede te wezen, die gedurende den „ zelven tyd de adminiſtratie van alle de voorſz. onze Stede goe- „ den ordinaris ende extraordinaris hebben zullen, zo in ontfange „ als in uytgeven, ten gewoonlyken wedden van vyf ende veertig „ pondt, van veertig grooten onzer Vlaamſche munte 't pondt, „ 's jaars, de welke Theſauriers ſolemnelyken zweeren zullen, in „ handen van onzen Stadhouder, ende in zyne abſentie, in handen „ van den geenen, die hy van onzen wegen daar toe ordonneren „ zal, 't inhouden van dezen onzen tegenwoordigen ſtaat te onder- „ houden, ende t' agtervolgen op pœne van meynedigheid, en „ arbitrale correctie, desgelyk zo zullen doen onzen Droſſaard, „ Burgermeeſters, Schepenen, Oudt ende Nieuwen Raadt van „ GORINCHEM, voor alzo veel als 't hem elk roeren zal mo- „ gen.

„ II. Item, of 't gedurende den tyd van dezen tegenwoordige „ ſtaat ende atterminatie de voorſz. Theſauriers ofte eenig van hen „ aflyvig worden, zo zal onzen Stadhouder van Holland in der „ tyd wezende, in de plaatſe van dien eenen anderen daar toe nut „ ende bequaam wezende, gehoort eerſt 't advys van onzen voorſz. „ Droſſaard, Burgermeeſters, Schepenen ende Rade van onzer Ste- „ de voorſz. van onzen wegen ordonneeren, die Eedt doen zal, „ dat tegenwoordigen onzen ſtaat te onderhouden, ende t' agter- „ volgen op pœne als vooren.

„ III. Item, zullen die voorſz. Theſauriers, van alle de voorſz. „ Stede goederen jaarlyks goede Rekeninge doen, binnen drie „ maanden naar expiratie van elken jaar, ſtellende den ontfang en- „ de uytgeven beſcheydelyk, elk op hem zelven, en in 't Capittel „ daar 't behoort, zonder dat een met den anderen te mengen of „ eenige partyen duyſter te ſtellen, ende dat voor onzen Droſſaard, „ Burgermeeſters, Oudt ende Nieuwen Raadt der zelver onzer Ste- „ de naar ouder gewoonte, ofte voor alzulke Commiſſariſſen, als „ wy of onzen Stadhouder van Holland van onzen wegen, daar „ toe ordonneren zullen, zy met hen geroepen, den voorſz. Dros- „ ſaard, Burgermeeſters, Oudt ende Nieuwen Rade, der voorſz. „ Stede, dewelke gehouden zullen wezen, de voorſz. Rekeninge „ die gedaan zynde, ofte de dubbele ofte Copye authentycque van „ dien, of ten langſten binnen drie maanden daar na te zenden „ in onze Rekenkamer in Holland, omme die aldaar van onzen „ wegen wederom gezien te worden ende bewaart, of de Theſau- „ riers van GORINCHEM dezen voorſz. Staat onderhouden zullen „ hebben, den welken onzen tegenwoordigen ſtaat, de Burger- „ meeſters, ende Gerechte gehouden worden te doen regiſtreren, „ in de voorſz. onze Rekenkamer binnen een maand na de publi- „ catie van dien, omme daar af te beter memorie te hebben.

„ IV. Ordonneren by dezen, den zelven van onzer Rekenin- „ ge, dat zy de voorſz. Rekeninge alle jaar naarſtelyken overzien „ ende viſiteren, ende in gevalle zy bevinden 't inhouden van de-

„ zen

Digitized by Google

„ zen onzen ſtaat niet ge-agtervolgt te wezen, dezelve Rekeninge
„ te recoleeren, tot laſte van de voorſz. Theſauriers, ende daar
„ en boven den zelven Theſauriers, ende ook den Regeerders van
„ der Stede, indien zy daar af capabel bevonden worden te doen
„ cauſeeren, by onzen Procureur Generaal van Holland ten exem-
„ pel van anderen.

„ V. Item, ordonneeren voorts dat de accynſen en andere inkom-
„ ſten van onzer voorſz. Stede voortaan verpagt worden in 't open-
„ baar, den meeſt daar om biedende by voorgaande Kerkgeboden
„ voor zes maanden, ofte drie maanden aan een, na dat het meeſt
„ profyt van onzer Stede zal wezen. In preſentie van den Bur-
„ germeeſters, en eenige van der Wet, zonder werpgeld ofte eenig
„ rantzoen daar op te ſtellen, dan een blank op elk pondt van
„ veertig grooten alleenlyk, daar af de Theſauriers ook gehouden
„ zullen wezen ontfang te maken tot onzer Stede behoef.

„ VI. Ende en zullen onzen Droſſaard ofte zyner Ste lehouder
„ aldaar, onzen Schout, die Burgermeeſters, ende Theſauriers in
„ der tyd wezende, geen van de voorſz. onzer Stede goederen
„ mogen verpagten, ofte doen pagten, daar na bieden ofte doen
„ bieden, by hen zelven nog iemand anders, nog part nog deel
„ daar in hebben, heymelyk of in 't openbaar, op arbitrale cor-
„ rectie.

„ VII. Ende de Pagters van onzer voorſz. Stede goederen, zul-
„ len gehouden wezen de penningen van haar pagtinge te betalen
„ in handen van den voorſz. Theſauriers, in gereede penningen,
„ zonder eenige kortinge te mogen doen, voor hem zelven ofte
„ iemand anders van renten of andere ſchulden.

„ VIII. Item, dat niemand voortaan hem zal vervorderen te
„ reyzen ten laſte ofte koſte van onzer voorſz. Stede van GOR-
„ INCHEM, ten zy als 't nood zy, ende dat het 't zelfde geor-
„ donneert ende geſleten worde by den Gerechte. Te weten by
„ onzen Droſſaard, Burgermeeſters, ende 't meeſtendeel van den
„ Schepenen, alzo verre die andere Schepenen geroepen zynde,
„ en niet en compareeren, van welke ordonnantie ende zake waar-
„ omme die reyze geſchieden zal van den Perſoone daar toe ge-
„ koren, te weten een ofte twee ten hoogſten, na den eyſch van
„ den zaken ende affairen, en van den dag van hunne reyzen,
„ ende insgelyks van hunne wederkomſte, ende van hunne rapor-
„ te, die Clerk of Secretaris regiſter houden zal, ende die geene
„ die gereyſt zullen hebben, een cedulle daar af in 't korte maken,
„ die de Burgermeeſters teykenen zullen, op welke cedullen de
„ Theſauriers de reyzen betalen zullen, te weten een iegelyk Per-
„ ſoon binnen 's lands twaalf ſtuyvers daags, ende buyten 's lands,
„ als in Braband, Vlaanderen, &c. veertien ſtuyvers daags, voor
„ alle teerkoſten ende vragt zonder meer.

„ IX. De Theſauriers en zullen voortaan geen reparatie mogen
„ doen, bedragende boven de zes ponden, van veertig grooten
„ onzer Vlaamſche munte eens, zonder ordonnantie van de Wet,
„ ende dat daar af blyke by regiſter, die de Clerk ofte Secretaris
„ van de Kamer daar af houden zal. Ende daar toe zullen de

„ The-

Digitized by Google

„ Thesauriers tot verificatie van hunne Rekeninge, beſcheyt ende „ ook Quitantie moeten brengen, zo van der Koopmanſchap van „ den werken, als van der betalinge van der ſtoffen, ende andere „ partyen tot den werken dienende, bedragende boven de voorſz. „ zes pondt.

„ X Men zal voortaan van wegen onzer Stede van GORIN- „ CHEM, geen gelagen ſchenken, wien dat het zy. Maar groote „ Perſonagien zal men by advyſe van der Kamere mogen preſen- „ teeren van der voorſz. Stede wegen zes Stede kannen Wyns. „ Die Raden, Kapiteynen ende andere notabele Perſoonen, die „ der Stede van GORINCHEM vorderen mogen, elk vier of twee „ Stede kannen Wyns, na hunnen ſtaat zonder meer, op pœne „ van dezelve ſchenkinge in Rekeninge gerojeert te worden.

„ XI. Die voorſz. Theſauriers en zullen hen voortaan niet meer „ onderwinden, van den ontfange ofte uytgaven van dertig pondt „ van veertig grooten, die welke die Schutters van onzer Stede „ van GORINCHEM jaarlyks heffen, van onzen Rentmeeſter al- „ daar, maar zullen die laten ontfangen by den Coneſtabelen van „ den Schutters, die wederom de Rekeningen van den onkoſten „ van den zelve Gilde houden zullen.

„ XII. Die Burgermeeſters van onzer voorſz. Stede, en zullen „ voortaan hen niet onderwinden te ontfangen de kleyne boeten „ aldaar verſchynende, maar zullen die ontfangen worden by den „ voorſz. Theſauriers, die daar af mede Rekeninge ende Reliqua „ doen zullen tot onzer voorſz. Stede profyt, niet tegenſtaande, „ dat men 't zelfde in lange jaaren niet gedaan en heeft.

„ XIII. Ende de onkoſten van den Maaltyden, die men ge- „ plegen heeft te nemen tot laſte van onzer Stede in 't Schouwen „ van de Watergangen, Bergen, Daken, ende andere, zullen voor- „ taan genomen ende betaalt worden, van den boeten daar af ko- „ mende, en indien de Theſauriers des contrarie betaalden, wy en „ willen niet dat 't zelfde in Rekeninge gepaſſeert worde.

„ XIV. Ordonneren ende bevelen voorts den voorſz. Theſau- „ riers, dat zy goede zorge dragen om in tyds te betalen de Rent- „ meeſters van onzer Beede, ende van den Ommeſlagen van den „ Lande, desgelyks den Renteniers van buyten, naar inhout van „ dezen tegenwoordigen ſtaat, omme by dien middele te ſchuwen „ die onkoſten, die onzer Stede in veele ende diverſe manieren, „ in voorgaande jaaren by gebreke van betalinge, in gyzelinge „ ende anders, gehadt ende gedragen heeft, op pœne van dezelve „ onkoſten zelve te gelden, indien onze Stede by hunne negligen- „ tie in ſchade ofte onkoſten daar omme quamen.

„ XV. Item, alzo men by ſtate gemaakt op den ordinaris ont- „ fang ende uytgeven van der zelver onzer Stede bewint, dat zy „ jaarlyks ten agteren komen, boven al haar inkomen, de ſomme „ van twee duyzent, hondert, zeventien pondt, van veertig groo- „ ten, of daar omtrent, omme de welke jaarlyks te vervallen, die „ Burgermeeſters ende de Wet van den voorſz. onzer Stede, geen „ raadt en wiſten, dan by hoginge van haare accynſen.

„ XVI. Zo is 't, dat wy gezien hebben 't concept by henluyden daar

„ op

Digitized by Google

„ op geraamt, dat gevisiteert is in presentie van den Gedeputeer-
„ den van die van der Gemeenten aldaar; ende daar op gehoort 't
„ rapport van der voorsz. Commissarissen, considererende 't jaarlyks
„ profyt, dat dezelve onze Stede, daar by hebben zoude, ende
„ dat zy daar mede jaarlyks hunne lasten vervallen zoude mogen.
„ Zo hebben wy der zelver onzer Stede geaccordeert, ende ge-
„ octroyeert, accordeeren ende octtroyeeren by dezen onzen Brie-
„ ven, voor den tyd van tien jaaren naastkomende, de hoogingen
„ van den navolgende accynsen, op hoope dat binnen middelen
„ tyde, de Lyfrenten, ende andere lasten van der zelver onzer
„ Stede alzo minderen zullen, dat zy dezelve hogingen na de
„ expiratie van dezelve tien jaaren niet meer behoeven en zullen.

„ XVII. Eerst, aldaar de Tappers plagten te geven van een ton-
„ ne buyten gebrouwen Biers negen stuyvers. En van een tonne
„ binne gebrouwen Biers zeven stuyvers. Dat 't buyten Bier voor-
„ taan geve twaalf stuyvers, en 't binnen Bier tien stuyvers, 't welk
„ is gehoogt zo de tonne buyten Biers als binnen, elk drie stuyvers.

„ XVIII. Item, van 't buyten of binnen gebrouwen Bier, dat de
„ Poorters aldaar zelve inleggen, daar zy maar twee stuyvers af geven
„ t' accynsen van elke tonne. Niet tegenstaande, dat die van der
„ Wet, ende Gemeente van geenen advyse, en zy dezelve verho-
„ gen, considerende nogtans, dat men dezen accyns alzo wel be-
„ hoort te hogen, als d' ander accynsen. Zo hebben wy geordon-
„ neert, dat de Poorteren van der voorsz. onzer Stede geven zul-
„ len van 't Bier, dat zy zelver inleggen zullen, te weten: van een
„ tonne buyten gebrouwen Biers, zes stuyvers, ende van 't binnen
„ gebrouwen Bier, vyf stuyvers. 't Welk maar de helft is van 't
„ geene dat het zelfde Bier den tap geeft, dat de rechte Arme
„ Gemeente met den kannen halen moeten.

„ XIX. Item, Consenteeren voorts, dat zy den Wyn accyns
„ stellen zullen op de vyfste kanne, in de plaatse van dertig stuy-
„ vers, die zy van een Aam coels geplegen hebben te geven.

„ XX. Item, dat zy den Hamburger Bier accyns, en van alle Bie-
„ ren van over Zee hogen zullen de helft, dat te wezen plagt
„ tien stuyvers van de tonne, ende zeven en een halve stuyver van
„ de smal tonne.

„ XXI. Ende dat zy durende den tyd van dezen staat, op el-
„ ken hoet Haver, Gersten, Erten, Bonen, Erweten, Raapzaat,
„ en Kennipzaat, die men buyten onzer voorsz. Stede winnen zal,
„ heffen en nemen zullen tot profyt van onzer voorsz. Stede, ten
„ laste van den Koper dieze uytvoeren zal, eenen stuyver.

„ XXII. Item, consenteeren voorts de voorsz. van onze Stede,
„ dat zy den tyd van dezen tegenwoordigen staat, zullen mogen
„ omme slaan op den geenen, die van buyten den Ban van GOR-
„ INCHEM Land gebruyken, in de negen hondert vyftig Mergen, in
„ den Ban van GORINCHEM gelegen. Te weten: als onze bede
„ ofte andere ommeslagen, die men over onze Landen van Hol-
„ land ende Vriesland doen zal, bedragende zestig duyzent pon-
„ den, van veertig grooten, twee stuyvers op de Mergen, ende
„ voorts hoger en lager naar advenant, ende dat voor de bruyk-

Digitized by Google

„ waar van dien alleenlyk. Ende dat die van onzer Stede, zullen
„ mogen zetten ende ſtellen, den geenen die in de voorſz. vry-
„ heid van negen hondert vyftig Mergen, onder GORINCHEM
„ gelegen woonagtig zyn, van hunne gereede goederen, als zy de
„ Poorters van binnen doen zullen.

„ XXIII. Die voorſz. Commiſſariſſen hebben voorts in een
„ quohier geſtelt alle de ſchulden, die de voorſz. onze Stede ſchul-
„ dig, ende ten agteren is, zo van agterſtallige Renten binnen en-
„ de buyten der zelver onzer Stede, van reſte van ſchulden ge-
„ maakt in de voorgaande Oorlogen van Gelre, geleende penning-
„ gen, arbeyds loon, reyzen, ende anderſints, die zy bevinden,
„ bedragende ter ſomme van vyftien duyzent vyftig pondt, dertien
„ ſtuyvers, van veertig grooten.

„ XXIV. Item, dezelve onze Stede is nog ſchuldig Meeſter
„ *Andries van Hargem*, en *Pieter Hanneman*, als Commiſſariſſen
„ van haar eerſte Commiſſie, twee hondert vyfende tachentig pondt.

„ XXV. Item, de Heere van *Aſſendelft*, Meeſter *Andries*, ende
„ *Jacob de Jonge*, van gelyke Commiſſie, hondert agt ende vyftig
„ pondt agt ſtuyvers.

„ XXVI. Die Stede zal nog in dit tegenwoordige lopende jaar,
„ dat eyndigen zal Meye naaſtkomende, ten agteren komen naar
„ den voorſz. ſtaat, gemaakt op den ordinaris ontfang ende uyt-
„ gaven van dien, by exſtimatie omtrent twee duyzent pondt.

„ XXVII. Bedragende t' zamen de voorſz. ſchulden, ende ag-
„ terwezen tot Meye vyftien hondert agtien naaſtkomende incluys,
„ ter ſomme van zeventien duyzent, vier hondert vier ende 't ne-
„ gentig pondt artoys.

„ XXVIII. Omme welke ſchulden ende agterwezen te verval-
„ len onze voorſz. Stede goed, komt van de penningen by hem
„ verſchoten in de voorledene Oorlogen van Gelre, daar af zy by
„ onze opene Brieven bewezen zyn gerembourzeert te werden,
„ in tien jaaren, ende twintig termynen, beginnende in dit tegen-
„ woordige jaar, zeven duyzent pondt.

„ XXIX. Item, conſenteeren voorts omme te ſlaan, voor den
„ tydt van vyf jaaren lang, daar af 't jaar vyftien hondert agtien,
„ dat eerſte jaar wezen zal, op den gereden goeden van den Bur-
„ geren, ende Inwoonderen van der zelver onzer Stede vryheid,
„ zeven ſtuyvers op 't gereede goedt van elk hondert Schilden,
„ dat jaarlyks bedragen zal by exſtimatie vyftien hondert pondt,
„ van veertig grooten, komt voor de voorſz. vyf jaaren, zeven
„ duyzent vyf hondert pondt.

„ XXX. Item, overmits dat veel van de voorſz. ſchulden, ſpruy-
„ ten uyt zaken van de voorſz. Oorlogen, omme die defentie van
„ onzen Lande van ARKEL, en anderzints, al eer dezelve Dorpen
„ op hem zelven geſtelt waren. Zo hebben wy geconſenteert en-
„ de geaccordeert, conſenteeren ende accordeeren mits dezen, dat
„ voor den tyd van drie jaaren toekomende, als de jaaren vyftien
„ hondert agtien, negentien, ende twintig geheven, ende omme
„ geſlagen zullen worden, tot onzer Stede behoef, op de mergen-
„ talen in den voorſz. onzen Lande van ARKEL gelegen, ende

„ die

Digitized by Google

„ die gewoonlyk zyn geweeſt te contribuëeren in gelyke omme-
„ ſlagen. Ende dat tot twee Termynen, 's jaars, te weten: vyf
„ grooten Vlaams tot elken termyn. Wel verſtaande dat het zel-
„ ve zal wezen zonder prejuditie van den Ingelanden, van den
„ zelven Lande, ende omme de betalinge van de voorſz. ſchulden;
„ ende dat die van GORINCHEM, dat niet trekken en zullen in
„ conſequentie, 't welk jaarlyks bedragen zal, twaalf hondert vyf-
„ tig pondt; komt voor drie jaaren, drie duyzent zeven hondert
„ vyftig pondt.

„ XXXI. Ende als van den voorgaande Rekeninge, die zyn ge-
„ hoort ende geſloten by onze voorſz. Commiſſariſſen, by eynde
„ van dewelke niets zonderlings goeds en komt, daar mede men
„ de voorſz. ſchulden zoude betalen. Ende 't geene dat daar af
„ goeds komen zal, hebben wy geordonneert ende ordonneeren
„ by dezen onzen Theſauriers te beſteden in reparatie van onzer
„ voorſz. Stede.

„ XXXII. Welke penningen van den voorſz. drie partyen, be-
„ dragen zullen agtien duyzent twee hondert vyftig pondt. Te
„ weten: in den jaaren vyftien hondert agtien daar inne begrepen;
„ drie hondert vyftig pondt voor den eerſten Termyn van den
„ voorſz. zeven duyzent pondt, die verſchynen zullen Kersmiſſe
„ naaſtkomende, drie duyzent agt hondert pondt.

„ XXXIII. In 't jaar vyftien hondert negentien, drie duyzent
„ vier hondert pondt.

„ XXXIV. In 't jaar vyftien hondert twintig, gelyke drie duy-
„ zent vier hondert pondt.

„ XXXV. In 't jaar een ende twintig, twee duyzent twee hon-
„ dert pondt.

„ XXXVI. Ende in 't jaar twee ende twintig ook twee duyzent
„ twee hondert pondt,

„ XXXVII. Komt t' ſamen vyftien duyzent hondert pondt, daar
„ mede zy betalen zullen, die voorſz. ſchulden, ende agterwezen,
„ in der manieren hier naar volgende.

„ XXXVIII. Te weten: in 't eerſte vyf jaaren de agterſtallige
„ Renten van buyten, bedragende navolgende 't voorſz. quohier
„ van de ſchulden, vier duyzent zeven hondert zes ende tachentig
„ pondt tien ſtuyvers, te weten in elk jaar een vyfde deel, facit
„ negen hondert zeven ende vyftig pondt zes ſtuyvers.

„ XXXIX. Item, de ſchulden van der Oorloge bedragen twee
„ duyzent vier pondt, zes ſtuyvers, zes penningen, daar af den
„ Heere van Bockhoven komen, twaalf hondert zeſtien pondt agt
„ ſtuyvers, die zal daar af betaalt worden in de twee eerſte jaaren.

„ XL. Ende de reſte van den zelven ſchulden, bedragen zeven
„ hondert agt ende tachentig pondt, agt ſtuyvers zes penningen,
„ die zullen de Schuldenaars betaalt worden in de eerſte vyf jaa-
„ ren, by gelyke portie.

„ XLI. Item, de ſchulden van hout, yzerwerk, arbeydsloon en
„ diergelyke, bedragen zeven hondert agt ende zeventig pondt,
„ negentien ſtuyvers zes demers, zullen betaalt worden in de twee
„ eerſte jaaren, by gelyke portie.

„ XLII. Item, de geleende penningen, bedragen twee duyzent

Digitized by Google

„ drie hondert vyftig pondt, vyf ſtuyvers, zullen betaalt worden
„ in de vier eerſte jaaren.

„ XLIII. Item, de twee hondert vyf ende tachentig pondt, en
„ hondert agt ende vyftig pondt, acht ſtuyvers, hier vooren ver-
„ klaart, die men ſchuldig gebleven is den Heer van *Aſſendelft*,
„ Meeſter *Andries van Hargem*, *Jacob de Jonge*, ende *Pieter Han-*
„ *neman*, zullen betaalt worden in 't eerſte jaar.

„ XLIV. Item de reſten van de ſchaden aan den Stapel, ende
„ 't Voſſegat, bedragende twee hondert veertien pond drie ſtuyvers,
„ zullen betaalt worden in de drie eerſte jaaren.

„ XLV. Item, de ſchulden van wedden ende loon, bedragende
„ zes hondert vyf pondt eene ſtuyver, daar van Meeſter *Jan van*
„ *der Haar*, alleene komt twee hondert vier ende tachentig pondt,
„ den welken Meeſter *Jan* daar af betaalt zal worden, in de eerſte
„ drie jaaren. Te weten: in 't eerſte ende tweede jaar, 's jaars
„ tachentig pondt, ende in 't derde jaar hondert vier ende twintig
„ pondt, ende de reſte, bedragende drie hondert een ende twintig
„ pondt, zal betaalt worden, te weten: in 't tweede ende derde jaar,
„ elk 's jaars hondert pondt, ende in 't vierde jaar hondert een
„ ende twintig pondt.

„ XLVI. Item, de ſchulden ſpruytende uyt Atteſtatien, Gyze-
„ lingen ende anderen, bedragende drie hondert een ende tachentig
„ pondt, negentien ſtuyvers negen penningen, zullen betaalt wor-
„ den, te weten: in 't derde jaar, hondert twee ende negentig
„ pondt, ende de reſte bedragende hondert negentig pondt, in 't
„ vierde jaar.

„ XLVII. Item, de ſchulden van 't Leye dak, bedragende vier
„ hondert zeventig pondt agtien ſtuyvers, zullen betaalt worden,
„ te weten: in 't derde jaar hondert zeventig pondt, ende in 't vier-
„ de jaar hondert zes ende tachentig pondt tien ſtuyvers, ende in 't
„ vyfde jaar hondert dertien pondt agt ſtuyvers.

„ XLVIII. Als van den twee duyzent pondt, die onze Stede
„ geſchepen, is ten agteren te komen in dit lopende jaar, navol-
„ gende den ſtaat van den ordinariſſe laſten daar op gemaakt, hier
„ vooren geroert, daar af zullen zy hem rembourſeeren, van zo
„ veel als 't zelve bedragen zal in den jaare vyftien hondert agtien,
„ negentien, twintig, ende een ende twintig, indien daar iets goeds
„ komt. Ende indien by eynde van Rekeninge, van den zelven
„ jaaren niets goeds en komt, ende dat van den ſchult by ſloten
„ van Rekeninge van dezen lopende jaar blyke als 't behoort. Zo
„ zullen zy hem van zo veel als dat bedragen zal rembourſeeren,
„ te weten: in 't eerſte jaar, van twee hondert agt ende twintig
„ pondt, in 't tweede jaar, hondert zeventig pondt, in 't derde
„ jaar, vier hondert twee ende veertig pondt, ende de reſte in 't
„ vyfde jaar. Ende van 't geene dat dezelve gerembourſeert, en-
„ de de voorſz. ſchulden betaalt, uyt zaken van de voorſz. omme-
„ ſlagen. en de reſt van de zeven duyzent pondt goed komen zal,
„ dat zal by den Theſauriers gediſtribuëert worden, in de betalinge
„ van den agterſtallen van de Renteniers van binnen, bedragende
„ drie duyzent drie hondert ende tachentig pondt, drie ſtuyvers,

„ drie

Digitized by Google

„ drie penningen, wel verſtaande, dat de Theſauriers in 't betalen
„ van den voorſz. ſchulden, overnemen zullen, de verificatien be-
„ toonen, ende Quitantien daar op dienende, tot ontlaſtinge van
„ der zelver onzer Stede, die zy op haare Rekeninge overleveren
„ zullen.

„ XLIX. Ende dat den Renteniers van buyten dit lopende jaar
„ zeventiene, ende voortaan haare lopende renten ontfangen zul-
„ len, desgelyks den Renteniers van binnen, van Meye agtien
„ naaſtkomende voortaan.

„ L. Ende alzo onze voorſz. Stede met haare voorſz. laſten, de
„ accynſen verhogen moeten, ende dat ons aldaar toebehorende
„ de helft van den accynſen, daar van die van onzer Stede ſuſti-
„ neeren de contrarie, zonder ons meer te willen bekenne dan
„ onze Voorzaten, Heeren van ARKEL, van ouden tyden, ende
„ al eer dezelve accynſen hier voortyds verhoogt zyn geweeſt,
„ plegen te hebben. Niet min hebben der zelve van onzer Stede
„ verzogt continuatie van den pagt, van ons deel in den zelven
„ accynſen met den Gemaale, voor een tyd van tien jaaren, om
„ gelyken prys als zy die zelve tegenwoordig hebben. Ende want
„ wy hier inne hebben willen believen, dezelve onze Stede, ende
„ byzondere omme die te ſubveniëren, ende op dat zy te beter
„ helpen vervallen mogen de laſten, daar zy in zyn.

„ LI. Zo hebben wy den zelven pagt gecontinuëert, ende con-
„ tinuëeren mits dezen, voor een tyd van tien jaaren naaſtkomen-
„ de, ingaande ten dage van de expiratie van haaren tegenwoor-
„ digen pagt daar af, omme de ſomme van duyzent ponden, van
„ veertig grooten onzer Vlaamſche munte 't pondt, 's jaars, die
„ zy gehouden worden jaarlyks t' onzen behoef te betalen tot vier
„ termynen, in handen van onzen Rentmeeſter van ARKEL, in
„ der tyd wezende. Ende om te weeren die queſtie, die, die van
„ onzer Stede maaken, ende alleguëeren voor onze helfte in de-
„ zelve accynſen.

„ LII. Zo hebben wy geordonneert, ende ordonneeren mits de-
„ zen, dat zy in handen van onzen Stadhouder, Preſident, Rade
„ ende Rekenmeeſters van Holland, overleveren zullen mogen bin-
„ nen zes maanden naaſt komende, alle alzulke Titulen, Munf-
„ menten, of ander beſcheyt, daar mede zy hem van haarer zyde
„ behelpen willen, ende dat op pœne van verſteken te wezen, van
„ hunne vermeten, indien zy dies in gebreke waren; welke Titu-
„ len wy ordonneren den zelven onzen Stadhouder, Preſident,
„ Rade ende Rekenmeeſters te overzien; desgelyks ons recht dat
„ wy daar toe hebben, ende t' ſamentlyk ons overzenden, mits-
„ gaders haar advys van 't geenen dat zy bevinden zullen, dat wy
„ daar inne behoren te doen, of in handen van onzen lieven ende
„ getrouwen, die Luyden van onzen Secreten Rade, ende Finan-
„ tie, neffens ons wezende, omme al 't zelfde gezien, met den
„ zelven van GORINCHEM te appoinſteren, ofte alzulke verkla-
„ ringe daar op te doene als 't na recht behoren zal. Welke ver-
„ klaringe alzo gedaan, de voorſz. van onzer Stede van GORIN-
„ CHEM gehouden zullen wezen te agtervolgen, na de expiratie

Digitized by Google

„ van der continuatie van den voorſz pagt van tien jaaren, ende
„ daar af als nu haare Brieven geven, in behoorlyke formen, die
„ wy willen beſtelt te wezen in onze Rekenkamer van Holland,
„ tot verzekertheid van ons, ende onze nakomelingen.

„ LIII. Ende omme te ſchouwen voor der queſtien die in onze
„ voorſz. Stede van GORINCHEM geweeſt zyn, tuſſchen die van
„ onze wet, ende de Gemeente aldaar. Zo hebben wy te niette
„ gedaan, ende doen te niette mits dezen, den Proceſſen hier om
„ gerezen, tuſſchen onzen Procureur Generaal van Hollandt, en-
„ de die van der Gemeenten, ende anderen; tuſſchen onzen Dros-
„ ſaard, Wet, ende Gemeente, ende tuſſchen den Droſſaard, en-
„ de die van den Schutten, ende in effecten allen den Proceſſen,
„ die uyt die voorſz. geſchillen, ende differenten wezende in on-
„ zer Stede van GORINCHEM, ende uyt dat daar aan kleeft, ge-
„ rezen ende geſproten zyn, ende den zelven Proceſſen geäbo-
„ leert, ende te niette gedaan hebben; aboleeren ende te niette
„ doen mits dezen; imponerende den zelven partyen, onzen Pro-
„ cureur Generaal, en anderen, en allen Rechters wien die zyn,
„ daar af een eeuwig zwygen.

„ LIV. Ende voorts, of eenige Poorters van onzer Stede van
„ GORINCHEM, ter cauſe van der Ordonnantie hier boven ver-
„ klaart, of anders om voortaan durende den tyd van dezen te-
„ genwoordigen ſtaat, hem vorderen zoude die voorſz. Stede te be-
„ geven, en elders te gaan wonen; in dien gevallen hebben wy
„ geordonneert, ende ordonneeren, dat den voorſz. Poorters, du-
„ rende den tyd van dezen ſtaat, voor *Exuwe*, tot profyte van
„ der zelver Stede geven, ende betalen, den tienden penning van
„ de waarde van hunne goederen.

„ LV. Ende want de buyten oude grachten, omme den Poorten en
„ muuren van onzen voorſz. Stede van GORINCHEM, by lang-
„ heid van tyde zeer vuyl zyn geworden, ende gemerkt de finantie
„ van onzer voorſz. Stede van noot zy, de voorſz. oude grachten
„ te diepen ende te repareeren, ende daar toe anderen nieuwen
„ grachten te maken, dat de Ingezetenen van GORINCHEM alleen
„ niet magtig en zyn te volbrengen. Zo hebben wy geordonneert,
„ ende ordonneeren, als dat onzen Onderzaten van 't Land van
„ ARKEL, woonende buyten de voorſz. Stede van GORINCHEM,
„ dewelke in tyde van Oorloge henluyden daar inne plege te refu-
„ giëren, durende den tyd van dezen ſtaat, tot de reparatie van
„ den voorſz. oude grachten, ende tot 't maken van de muuren,
„ zullen moeten werken ende contribuëeren, alleens ende gelyk
„ den Ingezetenen van de voorſz. Stede, wanneer zy dat van on-
„ zer wegen, by onzen Droſſaard ofte den Gerechten van GO-
„ RINCHEM, den welken wy daar toe committeren, verzogt zullen
„ wezen. Wel verſtaande, dat zy henluyden in dien hebben, ende
„ conduiſeren zullen, by advys ende ordonnantie van onzen Ste-
„ dehouder van Holland, in der tyd wezende.

„ LVI. Ende op dat de voorſz. Theſauriers van GORINCHEM,
„ tot onderhouden ende volkomen van den tegenwoordigen ſtate
„ beter vaceren ende verſtaan mogen; zo hebben wy geordon-

„ neert

Digitized by Google

„ neert, dat zy dien durende, anders geen laſt en zullen mogen
„ hebben ofte dragen.

„ LVII. Ende overmits dat voorſz. is, ende doende by die The-
„ ſauriers van onzer Stede van GORINCHEM, betalinge van der
„ voorſz. Stede ſchulden, naar uytwyzen dezen tegenwoordige ſta-
„ te, wy by den advys ende deliberatie als boven, uyt onzen eygen
„ wille, ende zonderlinge magt ende authoriteyt, alle die Ingeze-
„ tenen van GORINCHEM, en ook die zelve Stede, in onze pro-
„ tectie, ende zonderlinge Sauve Garde genomen hebben, ende
„ nemen mits dezen, henluyden, ende iegelyken van hen ver-
„ leenende, dat zy overmits voortaan, durende dien tyd van den
„ voorſz. ſtate, zullen mogen gaan, komen, verbeuren ende han-
„ teeren, in en door alle onze Landen ende Heerlykheden, Koop-
„ mans gewyze, ende anders, zo 't hem goed dunken zal, zon-
„ der dat ter cauſe ofte oorzake van onzer voorſz. Stede laſten of
„ ſchulden, ſpruytende van den lichame der zelver, men henluy-
„ den, ofte hunne Burgers in haaren eygen name of anders ge-
„ obligeert, tot wat oorzake, ende tot wiens behoeft dat het zy,
„ ende om daar af ander betalinge te hebben, dan hier te voren
„ verklaart is, in 't generaal ofte in 't particulier, in lyve ofte in
„ goede, wie die zyn, durende den voorſz. tyd, arreſteren, be-
„ ſlaan ofte turbeeren zal mogen, in eeniger manieren, nog onder
„ 't dekzel van Sententie, van Transactie, van Appoinctementen,
„ gedaan, gegeven, ofte die men daar tegens doen ofte geven mog-
„ te. Maar zullen henlieden Borgen, ofte cautie wezende in haar
„ eygen name, ofte anders henlieden voegen, ende hebben, na-
„ volgende onzen voorſz. ſtaat.

„ LVIII. Ordonneeren voorts, dat overmits dat voorſz. is, alle
„ Proceſſen ende Queſtien, ende alle Executien, gedaan ofte be-
„ gonnen, ofte die men beginnen mogte tegens die zelve van
„ GORINCHEM, by gebreeke van betalinge van der Stede ſchul-
„ den, waar toe ook zy geobligeert zyn mogten, op pœne ofte
„ amende van koſten van teeren, ofte anders, ook hier mede den
„ voorſz. tyd durende ceſſeren zullen, niet tegenſtaande, dezelve
„ Sententie, Transactie, Obligatie, Renunciatie, Oppoſitie, ofte
„ Appellatie gedaan of te doene, ende zonder prejudicie van dien.
„ Behoudelyk dat die zelve van GORINCHEM, jaarlyks onze Do-
„ meynen, ende Beden geconſenteert, of die zy conſenteeren zul-
„ len, vol betalen zullen tot alle termynen. Ende dat die zelve
„ Ingezetenen voor haar eygen ende particuliere ſchulden, die wel-
„ ke uyten lichaame van onzer voorſz. Stede niet en ſpruyten,
„ in juſtitie hen zullen moeten verantwoorden.

„ LIX. Ontbieden daarom onzen zeer lieven ende getrouwen
„ den Hoofd ende den Luyden van onzen Secreten Rade, die
„ Preſident ende Luyden van onzen Grooten Rade, reſideerende
„ te Mechelen, onzen Cancelier ende Luyden van onzen Rade
„ in Brabant, den Preſident ende Luyden van onzen Rade in
„ Vlaanderen, die grooter Bailliuw van Henegouwen, ende den
„ Luyden van onzen Rade te Bergen. Onzen voorſchreven Stad-
„ houder, die Preſident, ende den Luyden van onzen Rade in

„ Hol-

Digitized by Google

„ Holland, Zeeland, ende Vriesland. Onzen Schouten van Dor-
„ drecht, van Delft, van Leyden, van Amsterdamme, van Haar-
„ lem, ende van ter Gouda; ende alle anderen onzen Rechteren,
„ Officieren, ende Onderzaten dien dit aangaan zal, ofte hunne
„ Stedehouders, ende iegelyken van henluyden, zo hen toebeho-
„ ren zal, dat zy luyden onzen voorsz. Stede van GORINCHEM,
„ ende den Ingezetenen van der zelver, ende iegelyken van hen-
„ luyden van onzen tegenwoordigen Gratie, Octroy, Ordonnantie,
„ ende Consente, geleyde ende Sauve Garde, ende van 't geheel
„ inhouden van dezen, voor den tyd, ende in der manieren als
„ boven, doen laten ende gedogen paisivelyk, rustelyk ende vre-
„ delyk genieten ende gebruyken. Ende ter begeerte van die van
„ GORINCHEM, ofte van haar Gecommitteerde, deze tegenwoor-
„ dige Brieven, iegelyk in de limiten van zyn Officie, al waar
„ men eenige publicatie gewoonlyk is te doene, kondigen ende pu-
„ bliceren, zo dat niemand daar af ignorantie pretendeeren en
„ mag, zonder den zelven van GORINCHEM te doen, ofte ge-
„ daan te worden letzel ofte moeyenisse, in lyve ofte in goeden,
„ ter contrarie.

„ LX. Ende ofte die van GORINCHEM, ofte iemand van hen-
„ lieden ofte haar Borgen, hunne goederen ofte koopmanschappen,
„ nu ofte namaals ter cause van de schulden, van onzer voorsz.
„ Stede, geärresteert ofte gehouden waren, ofte wezen zouden,
„ om van henluyden betalinge te hebben, van die voorsz. Stede
„ schulden, anders dan boven verklaart is, dat zy die zelve stel-
„ len, ende doen stellen realyk, ende by feyte van stonden aan,
„ ende zonder vertrek, tot volkomen deliverentie, ende te dien
„ eynde, dat die van GORINCHEM by Processe, ofte anders niet
„ gemolesteert en worden, in prejuditie van dezen onzen State,
„ ende dat by ignorantie geen provisie geëxpedieert en worde te-
„ gens henluyden.

„ LXI. Zo belieft ons, ende ontbieden den Hoofd van onzen
„ voorsz. Secreten Rade, ende den President, ende den Luyden
„ van onzen voorsz. Grooten Rade, ende alle andere onze Rech-
„ teren ende Officieren, dat zy Luyden ter begeerte van die van
„ GORINCHEM, deze tegenwoordige Brieven by den Griffieren
„ van onzen Raden ende Hoven, doen registreren, ende tegens
„ dezelve geen provisie uyt wat oorzake dat het zy, en verleenen.
„ Want ons alzo gelieft.

„ LXII. Ende want men dezen in diverse plaatsen zal mogen
„ behoeven, zo willen wy dat tot den vidimus der zelver, onder
„ autentycquen Zegel, ofte tot die Copie gecollationeert, ende ge-
„ teykent by een van onzen Secretarissen gelove zy gegeven, ge-
„ lyk aan dezen tegenwoordigen. Oirconden dat voorsz. is, heb-
„ ben wy onzen Zegel hier aan doen hangen. Gegeven in onzer
„ Stede van Mechelen, den agt ende twintigsten dag van Decem-
„ bre, in 't jaar ons Heeren duyzent vyf hondert ende zeventiene,
„ ende van onzen Ryke de tweede. Ondergeschreven by den
„ Koning in zynen Rade, ende getekent, *Dublioul.* Ende gecol-
„ lationeert tegen den Origineelen Brief. By my *R. Baradot.*

Acte

Digitized by Google

Acte van zyne Majesteyt verleent de Gemeente der Stede van GORINCHEM, tot rembourſement van haare penningen, welke zy verreyſt ende verteert hebben, in 't vervolgen van de zaken die zy gehadt hebben tegens den Wethouderen der voorn: Stadt, over de Rekeninge van der Theſauriers, der Stede goederen, als omme te hebben een betere politie ende geregeltheid, ontrent der Stads finantie, en haar die by de voorn: Theſauriers, ingevolge van den nieuwen daar van gemaakten ſtaat, in de drie eerſtkomende jaaren, op drie termynen te betalen.

„ ALzo die van der Gemeente van der Stede van GORINCHEM, onlangs in 't vernieuwen ende maken van den ſtaat van der voorſz. Stede, hunnen eedt geaffirmeert hebben verteert ende verreyſt te hebben, de naaſte twee ofte drie voorlede jaaren, in 't vervolgen tegens die Wethouders van der voorſz. Stede, zo ten eynde van Rekeninge, als om geregeltheid te hebben, om te komen uyt de ſchulden, daar zy hen van der Stede wegen inne bevinden, die ſomme van thien hondert een ende zeventig pondt, vyf ſtuyvers, van veertig grooten Vlaamſche munte, elken gulden, te weten: om negen hondert een ende zeſtig pondt, die zy gehaalt hebben aan renten t' hunnen laſte, ter loſſinge der penning, ſommige veertien, ende d'ander vyftien, ende een hondert tien pondt, vyf ſtuyvers van verlope renten, ende daar af, bewys, betalinge ende rembourſemente, aan Myn Heere de Grave van Naſſau, Stadthouder Generaal van Holland, ende aan Myn Heere van Montigny, 's Konings twede Kamerling, ende van zyne Majeſteyts wegen Commiſſariſſen tot den vernieuwen van der zelver Stede ſtaat, ende dat van der Stede penningen verzocht ende begeert hebben, ende daar na aan den Koning. Ende hoewel de voorſz. Gemeente in 't particulier geen bewys van den voorſz. koſten en hebben weten te doen, des niet min op hope van meerder vrede ende eendragtigheid te maken binnen der zelver Stede, ende ten eynde dat die voorſz. Gemeente te gewilliglyker zoude helpen dragen, de laſten in de welke dezelve Stede op deze tyd is, ende als nog wezen zal by den verhoginge van den accynſen, en andere impoſitien, ende dat de occaſien van verder geſchillen, rantzoenen ende twiſten geheel ter neder geleyt mogen worden, alzo wel voor den toekomende, als voor den voorleden tyd. De Koning gehoort hier op 't advys van den voorſz. Heeren van Naſſau ende Montigny, Commiſſariſſen, ende voorts van den Luyden van zynen Secreten Rade, ende van zyne Finantie in dezer Nederlanden, by rype deliberatie uyt zyne Koninglyke magt, authoriteyt ende gratie heeft geordonneert, als dat die voorſz. van der Gemeente van GORINCHEM, voor deze reyze van der voorſz. ſomme van tien hondert een ende zeventig pondt, vyf ſtuyvers munte voorſz. gerembourſeert, ende betaalt zullen wezen by handen van den Theſauriers van der Stadt van GORINCHEM, en-

Digitized by Google

„ de van den penningen komende van der voorſz. Stede goeden,
„ te weten: in twee eerſte jaaren van den voorſz. nieuwen ſtaat,
„ in elke van dien twee hondert ende vyftig der zelver gul-
„ dens, ende van de reſte van der zelver ſomme, te weten: van
„ vyf hondert een ende zeventig Ryns guldens, vyf ſtuyvers, bin-
„ nen den derden jaare van den voorſz. State. Behoudelyke dat
„ die voorſz. Gemeente van GORINCHEM, voortaan hem wagten
„ zullen van gelyken koſt ofte vergaderinge, ofte ſollicitatien meer
„ te maken ofte te doen, zonder zyner Majeſteyts ordonnantie,
„ ofte van zyne Stedehouder in Holland, in der tyd wezende, op
„ pœne daar van arbitralyk gecorrigeert te worden. Actum te
„ Mechelen den tweden dag January in 't jaar duyzent vyf. hon-
„ dert ende zeventien. Onderteykent my tegenwoordig, *Dublioul.*

Lettres d'attache van de Cancelerie van Braband, tot publicatie van zyne Majeſteyt, ſtaat ende redres gemaakt ontrent de ſchulden, ende finantie der Stadt GORINCHEM, en ingevolge van welke, een iegelyk van zyne Majeſteyts Onderdanen, in deze zyne Nederlanden, gelaſt ende bevolen wordt, de Inwoonderen van GORINCHEM, over des gemelte Stads ſchulden, in rechten ofte daar buyten, in deze zyne voorn: Landen niet te incommoderen.

„ DIe Cancelier, ende andere Luyden van den Rade van on-
„ zen Heere, den Koning van Caſtilien, van Leon, van
„ Grenaden, &c. Aardshartoge van Ooſtenryk, Hartoge van
„ Bourgonie, van Braband &c. Grave van Vlaanderen, &c. geor-
„ donneert in dezen mynen voorſz. Lande van Braband, den Dros-
„ ſaard van Braband, Meyerie van Loeven, Amptman van Brus-
„ ſel, Schout van Antwerpen, ende van den Boſſche. Den eer-
„ ſten van den Deurwaarderen, ofte Boden van den voorſz. Rade,
„ ende allen anderen des voorſz. ons Heeren des Konings, ofte
„ ook der Smaelicheeren, Officieren in den zelven Lande van Bra-
„ band gezeten, die dat aangaan zal mogen, ofte haaren Stede-
„ houderen hier op verzogt. Saluyt. Wy ontbieden u ende be-
„ veelen by dezen van wegen deszelfs ons Heeren des Konings,
„ dat agtervolgende, die forme, van des voorſz. ons Heeren des
„ Konings opene Brieven, aan de Marge ofte Hove van dien wel-
„ ken deze onze Brieven gehegt zyn, onder den contre Zegel,
„ van welken men binnen den voorſz. zynen Lande van Brabant,
„ tot hier toe gebruykt heeft, by den zelven onzen Heere den
„ Koning gegunt, ende verleent, zynder Stad van GORINCHEM,
„ ende den Ingezetenen der zelver, in zynder Stad van Mechelen,
„ den agt ende twintigſten dag der maand van Decembri laaſtle-
„ den. Gy ende elk van u, zo hen toebehoort, der voorſz. Stadt
„ van GORINCHEM, ende allen den Ingezetenen der zelver, van
„ der Gratie, Octroye, Ordonnantie ende Conſente, geleyde ende
„ Sauve Garde in de voorſz. opene Brieven begrepen, ende voorts

„ van

Digitized by Google

„ van den geheelen inhouden der zelver, voor den tyd ende in
„ der manieren onze voorſz. Heere ende die Koning dat ontbied,
„ ende wilt gedaan hebben, by dezelve, doet, laat ende gedoogt
„ peyzelyk, ruſtelyk ende vredelyk, genieten ende gebruyken, en-
„ de ter begeerten van den zelven van GORINCHEM, ofte van
„ haaren Gecommitteerden, die voorſz. Brieve ons voorſz. Heere
„ des Konings, in de limiten van uwen Officien, en daar men
„ gewoonlyk is eenige publicatien te doen, condigt ende publi-
„ ceert, zo dat niemant daar af ignorantie pretendere en moge,
„ zonder den voorſz. van GORINCHEM te doen ofte laten ge-
„ ſchieden, eenig letzel ofte moeyeniſſen, in lyve of goeden, ter
„ contrarie, ende of die zelve van GORINCHEM of iemant van
„ hen ofte haare Borgen, haare goeden of koopmanſchappen, nu
„ ofte hier namaals, ter zaken van den ſchulden der zelver Stadt
„ geärreſteert ofte gehouden waren, of zullen wezen, om van hen
„ betalinge te hebben van den ſchulden des voorſz. Stadt, anders
„ dan in de voorſz. opene Brieven, deszelfs ons Heeren des Ko
„ nings verklaart is. Gy dezelve ſtelt, en doet ſtellen realyk, en-
„ de met feyte van ſtonden aan, ende zonder vertrek tot volko-
„ men deliverantien; want den wille ende goede geliefte van den
„ zelven, onzen Heere den Koning zulks is. Gegeven in zynder
„ Stad van Bruſſel voorſz. onder den voorſz. contre Zegel, vier
„ dage in Januario, in 't jaar ons Heeren duyzent vyf hondert en-
„ de zeventien. Ondergeſchreven by Myn Heeren van den Rade,
„ ende geteykent by den Secretaris *H. Huſort*. Ende gecollatio-
„ neert tegen den Origineele by my, *R. Baradot*.

De ſchulden wierden hier door wel eenigzints gered, dog de zaak was zo wyt verlopen, dat men naderhand genoodzaakt was nog al andere middelen by de hand te nemen, zo als aanſtonds blyken zal.

In den Jaare 1518. gaf dezelve Koning en Graaf van Holland, ter verbeteringe van den Tol te GORINCHEM, en tegens het misbruyken der zelve, het volgende Placaat uyt.

Placaat, rakende den Tol van GORINCHEM, in 't zoete.

„ *Karel*, &c. Allen den genen die deze onzen tegenwoordi-
„ gen Brief zullen zien ofte horen lezen. Saluyt. Alzo
„ tot onzer kenniſſe gekomen zyn, die grote ongeregeltheden, ende frauden, die zekeren langen tyd geweeſt zyn, ende
„ nog dagelyks geſchieden ende gebeuren, in de onderhoudeniſſe
„ van de rechten van onzen Tollen, gelegen in onzen Lande van
„ Holland, Zeeland, ende Vriesland, zonderlinge van onzen Tol-
„ len van GORINCHEM ende Schoonhoven, en de wagten van
„ dien, zo wel by den Ingezetenen van den Steden ende Dorpen
„ van den zelven onzen Landen ende anderen, die by previlegie
„ van onzen Voorzaten, Graven ende Gravinnen van den zelven

Digitized by Google

„ Landen, vryheid van Tollen verkregen hebben, die dezelve haa-
„ re vryheid abuzeren ende misbruyken, als by andere onvrye
„ Perſoonen van diverſe vreemde Landen ende Natien, die haaren
„ Tollen niet en betalen, of in alles doen als zy behoren, ende
„ na rechten ſchuldig zyn te doen, tot groote diminutie van onze
„ Hoogheden, Heerlykheden ende Domeynen, ende nog meer zal,
„ indien by ons daar inne niet voorzien en worde. Ende omme
„ hier inne te remediëren, ende eene goede redelyke Ordonnantie
„ gemaakt te worden, tot onderhoudeniſſe van den zelven onzen
„ rechten ende heerlykheden. Wy hebben onlangs geordonneert
„ ende gecommitteert gehadt, onzen lieven ende getrouwen Mees-
„ ter *Jooſt Sasbout*, ende *Claas Lievensz.* onzen Raden in onzen
„ Hove van Holland, *Thielman van Dulkum*, ook onzen Raad,
„ ende Meeſter van onzen Kamere van de Rekeninge in den Ha-
„ ge, ende *Jan de Huytere*, onzen Schout van onzen Stede van
„ Delft, die hen op de voorgaande ongeregeltheden, fauten, en-
„ de abuyſen, wel ende in 't lange geinformeert hebben gehadt,
„ ende mede by wat middelen ende wegen, men daar inne be-
„ quaamlykſte zoude mogen voorzien, die 't geene dat zy daar
„ af bevonden in geſchrifte geſtelt hebben, ende dat voorts by on-
„ zen laſten gecommuniceert, met onzen lieven ende getrouwen
„ die Preſident, ende Luyden van onzen Rade, ende Rekeningen
„ in Holland, die dezelve informatien ende haar advys op alles, ons
„ overgezonden hebben, welke haare informatie, concept, ende
„ advys, wy voorts hebben laten viſiteren, ende communiceren,
„ by onzen lieven ende getrouwen Raden, ende Meeſters van de
„ Requeſten ordinaris van onzen Huyze, Heeren *Johan Carondelet*,
„ Doctor in beyde Rechten, Deeken van Beſancon &c. Meeſters
„ *Philips Wieland*, *Jan Auxtruyes*, ende *Jooſt Laurens*, den voor-
„ noemden Mr. *Jooſt Sasbout*, ende *Claas Lievensz.* Mr. *Vincent*
„ *Cornelisz.* ook onzen Raad, ende Meeſter van onzen Kameren
„ van de Rekeninge in den Hage, ende *Jan van den Boſch*, on-
„ langs onzen Gecommitteerden, van onzen groten Tol in Zee-
„ land, die ons op alles in Rade haarluyder rapport, advys, ende
„ goedtdunken tot onzer correctie gedaan hebben gehadt. Ende
„ want wy niet alleen nootlyk en bevinden, in de voorſz. fauten
„ ende abuyzen te voorzien, omme die onderhoudeniſſe van on-
„ zen Rechten, Tollen, ende Heerlykheden; maar ook ten eynde
„ dat een iegelyk dezelve onzen Landen, ende Tollen, frequente-
„ rende weten mag, wat hy te doen zal hebben. Zo is 't dat wy
„ by goede ende rype deliberatie van eenige van onzen Bloede,
„ ende van den Ordene, ende by advyſe ende goedtdunken van
„ onzen lieven ende getrouwen Ridder ende Cancelier, den Heer
„ van *Esconbeeke*, den Luyden van onzen Secreten Rade, ende
„ van de Finantien, neffens ons wezende, gemaakt, geordonneert
„ ende geſtatuëert hebben, maken, ordonneeren ende ſtatuëeren
„ met dezen onzen Brieve, die Poincten, Articulen ende Ordon-
„ nantien, hier naar verklaart.

„ In den eerſten, dat geen van onze Dienaren gecommitteert,
„ of van onzen voorſz. Tollen, ofte andere, onder henluyden ge-

„ com-

Digitized by Google

„ committeert, ende haaren Dienaren, en zullen mogen houden
„ Taverne ofte Herberge, Bier nog Wyn verkopen, op de ver-
„ beurte van henluyder officien ende dienſt, daar op datze gehou-
„ den zullen wezen den Eedt te doen.

„ Item, dat alle onvrye Koopluyden ſchuldig ende gehouden
„ zullen wezen, den Tollenaar te zeggen wat goederen ende koop-
„ manſchappen, zy geladen hebben van droge waaren, die men van
„ oude tyden, alzo geuſeert heeft te verklaren, ende te ſpecifice-
„ ren, hoe veel, ende wat koopmanſchappen, ende dat wel be-
„ ſcheydelyken, om ons recht daar na te betalen, ende t' ontfan-
„ gen. Ende die gene, die daar af in gebreke zyn, dat zal we-
„ zen op de pœne van 't verzwegen goed te verbeuren tot onzen
„ profyte, indien 't zelve verzwegen goed verſcheyden leyt, van 't
„ goed by verklaringe overgegeven.

„ Item, ende indien 't verzwegen goed, onverſcheyden leyt, zo
„ zal 't geheel goed, alzo 't zamen onverſcheyden leggende ver-
„ beurt wezen, als die faute toekomt by den Koopman of zyn Fac-
„ toor: maar indien die faute toekomt by den Schipper, zo zal 't
„ Schip verbeurt wezen, zonder aanſchou te nemen wie 't toe be-
„ hoort, ende ook alle goed daar in wezende, den Schipper toe
„ behorende.

„ Item, de andere goederen, die de Bezienders van ouden ty-
„ den bezien hebben, die zal onzen Beziender, op zynen Eedt
„ getrouwelyk bezien, daar na de Koopman 't recht van onzen
„ Tollen betalen zal.

„ Item, de vrye gepriviligeerde Perſoonen, zullen oorlof bidden
„ den Tollenaar, ofte zynen Dienaar, ende gehouden wezen te
„ tonen aldaar haaren Tolbrief, inhoudende vier poincten, te we-
„ ten: dat de Koopman Poorter is, van de Stede of plaatſe daar
„ hy de vryheid af gebruyken wil, ten tweden, dat hy daar jaar
„ ende dag Poorter geweeſt, ende zyne principale reſidentie ge-
„ houden heeft, ten derden, dat hy naar 't jaar, zyn reſidentie,
„ daar gecontinuëert ende onderhouden heeft, ende ten vierden,
„ dat hy by ſolemneelen Eede, hoogelyk geſtaaft gezworen ende
„ geäffirmeert heeft, in preſentie van de juſtitie, dat 't merk ge-
„ ſtelt in den zelven Tolbrief, zyn eygen ende gewoonlyk merk
„ is, ende dat hy onder 't zelve merk, geenderhande goed voor
„ by onzen voorſz. Tollen van Holland, nog voor de wagten van
„ dien gevoert en heeft, nog voeren, nog doen voeren en zal,
„ dat eenige onvrye Perſoonen toebehoort, of dat eenige onvrye
„ verlooft, verkogt, ofte toegezeyt is, of daar eenige onvrye part
„ of deel aan hebben.

„ Item, ende en zullen die Tolbrieven niet meer duren dan een
„ jaar, maar zullen moeten vernieuwt zyn, indien den Koopman
„ hem daar mede behelpen wille.

„ Item, de Tollenaar, ofte zynen Gecommitteerde, zal op de
„ declaratie ende ſpecificatie by den Koopman gedaan, mogen ne-
„ men den Eedt van den zelven Koopman, ofte Schipper t' allen
„ tyden, als 't hem believen ende goedt dunken zal.

„ Item, ende als hy ſuſpitie van fraude heeft, zo zal hy die mo-

Digitized by Google

„ gen onderzoeken by ontpakkinge, ende anderzints: ende vindt
„ hy de fraude, zo zal hy 't geheel pak aan hem trekken, als ge-
„ confisqueert, ende vindt hy geene zo zal hy 't pak weder doen
„ verpakken, ende toesluyten, als te voren was, zonder koste van
„ den Koopman.

„ Item, indien eenige van den voorsz. vryen Luyden, faute ende
„ bedrog committeren in den voorsz. Tol, die zullen verliezen
„ haare vryheid, ende nimmermeer daar af gebruyken.

„ Item, dezelve vryheid van Tollen zullen ook verliezen, Ban-
„ keroeten, Ballingen, ende diergelyke, die als Fugitiven de vry-
„ heid van eenige plaatsen aangenomen hebben, ten zy dat zy
„ van de infame gerehabiliteert zyn zo 't behoort.

„ Item, ende alle buyten Poorters, die haar continuëele residen-
„ tie niet en houden binnen der Stede, daar af zy hen Poorters
„ dragen, en zullen ook niet vry zyn van Tolle.

„ Item, ende alle Factoors, Herbergiers, Waerden, ende Ma-
„ kelaars van vreemde ende onvrye Koopluyden, en zullen niet
„ vry zyn van de Koopmanschappen, die zy voor hen zelven doen
„ zullen, onder dekzel van Poorteren, ofte andere vryheid.

„ Item, de Poorters ende Inwoonderen van Utrecht, ende van
„ Kampen, zullen passeeren, betalende de oude gewoonlyke Tol-
„ len, naar uytwyzen haarer Privilegien.

„ Item, zo een vry Koopman part ende deel heeft in onvrye
„ goederen, dat gemengelt, ende niet verscheyden en leyt elk op
„ zyn merk, die zal betalen toe, alzo wel van den vryen als on-
„ vryen goeden, maar leyt het ongemengelt, ende verscheyden,
„ elk op zyn merk, zo zal de vrye Koopman van 't zyne, zyn
„ vryheid genieten, ende den onvryen den behoorlyken Tol be-
„ talen.

„ Item, insgelyks, zo een vry Koopman ontfangt eenige koop-
„ manschappen, die hem uyt vreemde Landen ofte onvryen plaat-
„ zen gezonden wordt, zal daar af Tol betalen, ten zy, dat die
„ koopmanschappen by hem, ofte zynen eygen Dienaars, ofte
„ by Poorters, alzo vry als hy, in zynen name ontfangen, ende
„ gelevert zyn geweest, zo dat het goed zyne is, ende van daar
„ voorts staat tot zynen perykele, ende fortuyne.

„ Item, zo een Koopman, Factoor, Schipper, of andere, den
„ Tollenaar injuriëert, ter cause van zynder Officie, ofte om 't
„ exercere van dien, is 't met woorden, die zal gebannen zyn
„ tien jaaren, uyt onzen Landen van Holland, Zeeland, ende
„ Vriesland, ende is 't by feyte, hem belettende 't voorsz. t' ont-
„ pakken, ofte andere vilonnie doende, die zal verbeuren, te we-
„ ten: die Koopman ende Factoor, 't pak, tonnen, ende balen,
„ die men visiteren wilde, de Schipper 't schip, ende al dat 'er in
„ is hem toebehorende, ende alle andere zullen gepriniëert wor-
„ den van Sauve Garde braake, ende naar gelegentheid van de
„ misdaad.

„ Item, dat de Tollenaar alle schepen ende goederen, die by
„ eenige van de voorsz. middelen verbeurt ende geconsisqueert
„ zullen zyn, zal mogen terstont aanvaarden, ende verkopen met

„ den

Digitized by Google

„ den ſtokke t' onzen profyte, om ons daar af rekeninge te doen,
„ zo 't behoort, zonder eenige ſtaakinge daar af te doen, onder
„ 't dekzel van eenige oppoſitien, appellatien, ofte proviſien, ten
„ zy mits namptiſerende in penningen, van goude ofte van zilver,
„ de rechte waarde van den zelven geconfisqueerden goeden, ter
„ exſtimatie van twee Mannen, die onzen Tollenaar daar toe kie-
„ zen ende nemen zal.

„ Item, dat de Gecommitteerden tot den voorſz. Tollen, ofte
„ haaren Klerken, ofte Dienaren, niet en zullen mogen exigee-
„ ren nog eyſſchen van den Koopluyden, meer dan 't recht van
„ onzen voorſz. Tollen, nog eenig belet ofte moleſtatie doen, nog
„ ook niemand qualyk toeſpreken, nog injuriëeren, met woorden,
„ nog met feyten, op de pœne daar van gecorrigeert te zyn, als 't
„ behoren zal, na rechten, ende alle koſten ende intereſt den ge-
„ griveerden te betalen, ende is 't gebrek in de Clerken of Dienaars,
„ zo zal de Meeſter daar voren inſtaan ende verantwoorden.

„ Item, dat niemand van die geene die gepriviligeert zyn, van
„ Tollen binnen Holland, Zeeland, ende Vriesland, ofte daar
„ buyten, en mag eenig Zout, Wyn, ofte andere goeden, den
„ Ryn, Maze, Lekke, ende Wale, neder brengen, hy en moet
„ het ter hoogſter Markten gekogt ende gehaalt hebben, ende cer-
„ tificatie brengen van der hoogſter Markt, daar hy 't zelve goed
„ gehaalt zal hebben, of anders hy zoude dat moeten vertollen,
„ als onvrye goed.

„ Item. de hoogſte Markten zyn naar ouder herkomen, Keulen,
„ Wezel, ende Venlo, of daar 't goed in 't Land gewaſſen is, bo-
„ ven de hoogſte Markten voorſz. ende niet daar beneden.

„ Item, dat niemand van de onvrye Luyden, van boven komen-
„ de tot Schoonhoven ofte GORINCHEM, met eenige Beytelen,
„ Vlotten, Schouwen, Ponten, ofte andere Schepen, geladen met
„ Kant hout, Planken, of andere goeden ende koopmanſchappen,
„ hoe die genoemt mogen wezen, aldaar haar laſt in geenzints en
„ breken, nog open ſlaan, nog en verkopen, zonder onzen Tol-
„ lenaar den rechten gewoonlyken Tol daar af betaalt te hebben;
„ en waar 't dat het zelve goed by den Poorters aldaar, verkogt en-
„ de binnen derzelver Stede vertiert ende geſleten worde, zonder
„ dat zy luyden dat zelve goed, zullen mogen iemande buyten
„ der zelver Stede verkopen.

„ Item, dat niemand van waar dat hy is, Tol vry wezende, eenig
„ Zout vry opwaards voeren en mag, meer dan zeven ende een
„ halve mudde Dordrechtſche mate. Ende die en moet hy niet
„ overſlaan in andere vrye ofte onvrye Schepen, hy en moetze ter
„ hoogſter Markt voeren. Of hy moetze vertollen voor onzen
„ Tollen, maar mag die in andere Stede verkopen, ende ſleyten
„ met ter kleynder maate aan 't Landt, zonder 't zelfde met
„ ſchoppen over te ſchieten, ofte eenige Verkopers in 't gros-
„ ſe, of tot eenen male te verkopen. Ende in 't wederomme ko-
„ men de certificatie brengen den Tollenaar, van de Steden ende
„ plaatſen, daar hy 't Zout metter kleynder mate verkogt zal heb-
„ ben, ende die zelve certificatie ſterken met zynen Eede, van-

„ neer

„ neer hy des verzogt zal zyn, op de verbeurteniſſe van de exſti-
„ matie van 't zelve goed, dat hy voor by de Tollens gevoert zal
„ hebben.

„ Ontbieden daaromme, ende bevelen onzen voorſz. Cancelier,
„ Preſident, ende Luyden van onzen grooten ende heymelyken
„ Raden, Hoofden, ende Theſaurier Generaal van onzen Domey-
„ nen ende Finantien, Stadhouder, Preſident, ende Luyden van
„ onzen Rade, ende Rekeninge in den Hage, Rentmeeſters van
„ Beweſt ende Beoofterſchelt in Zeeland, Gouverneur ende Bail-
„ liuw 's Lands van Voorne, ende van den Briele, Droſſaard
„ 's Lands van ARKEL, ende Stede van GORINCHEM, dat zy
„ deze Ordonnantie ſcherpelyk onderhouden, ende agtervolgen,
„ in alle haare Poincten, ende Articulen, niet tegenſtaande eenige
„ oppoſitie of appellatie gedaan ofte te doen, ter contrarie, alles
„ by manieren van proviſien, zonder prejudicie van onzen ofte
„ iemands anders rechten, ende tot onzen wederzeggen, ende
„ voorts, dat zy ende allen anderen onzen Juſticieren, Officieren,
„ ende haare Stedehouderen, ten eynde dat eenen iegelyken, van
„ deze onze Ordonnantie geadverteert zy, ende geen zaken en
„ hebben, daar af te pretenderen cauſe van ignorantie, dat zy de-
„ zelve onze Ordonnantie doen uytroepen ende verkondigen, een
„ iegelyk in den bedryve van haarluyder Officie ende Jurisdictie,
„ alomme in onzen voorſz. Landen van Holland, Zeeland, ende
„ Vriesland, ende Lande van Voorne, ende van ARKEL, daar
„ men gewoonlyk is uytroepinge ende publicatie te doen, ende
„ deze zelve Ordonnantie, ende alle de Poincten ende Articulen
„ daar inne verklaart, ſcherpelyken mede doen onderhouden, ag-
„ tervolgen ende obſerveeren, by eenen iegelyken zonder faveur
„ ende diſſimulatie, op pœnen, ende alzo 't in dezelve verklaart
„ is; zonder daar tegens te laten ende gedogen, iet gedaan ofte
„ gevordert te wezen, ter contrarien, in wat manieren dat het zy,
„ ende ordonneren ook mits dezen, dat men de Copye van deze
„ onze Ordonnantie tot kenniſſe, ende ten aanzien van eenen ie-
„ gelyken doe ſtellen in tafereelen, over al in onzen voorſz. Tol-
„ lens ende wagten van dien, ende voorts mede ordonneren, als
„ vooren, dat men dezelve onze Ordonnantie regiſtrere, ende doen
„ regiſtreren in een van de Regiſteren, wezende ende ruſtende in
„ onzen Griffie, ende Kamere van den Rade ende Rekeninge van
„ Holland voorſz. daar 't behoren zal. Ende want men van deze
„ onze voornoemde tegenwoordigen Ordonnantie te doen zal heb-
„ ben in diverſe plaatſen, zo willen wy dat aan 't vidimus van dien
„ gemaakt, onder 't Zegel authentycq ofte aan de Copye, gecol-
„ lationeert ende geteykent, by een van onze Secretariſſen volko-
„ men geloven gegeven zy, gelyk tot deze orgineelen Brieve,
„ ende voor zulks hebben wy die geäuthoriſeert, ende authoriſee-
„ ren mits dezen. Reſerverende ende houdende voorts tot onzer
„ kenniſſe ende interpretatie, alle alzulke twyfelen, of donkerhe-
„ den, als op deze onze tegenwoordige Ordonnantie zoude mogen
„ vallen ende geſchieden. Want ons alzo gelieft. Des t' oirkonde
„ zo hebben wy onzen Zegel hier aan doen hangen. Gegeven in

„ onze

Digitized by Google

„ onze Stad van Mechelen, den dertienden dag van Meye, in 't
„ jaar ons Heeren duyzent vyf hondert ende agtiene, ende van
„ onzen Ryke 't derde. Ende op de ploye ſtondt geſchreven.
„ By den Koning in zynen Rade, geteykent, *Haneton.*

In den Jaare 1532. wierd by Burgermeeſteren, Schepenen, Raad Oud ende Nieuw, en de geheele Vroedſchap, by Octroy van zyne Keyzerlyke Majeſteyt *Karel V.* Graaf van Holland, Heer van GORINCHEM en Landen van ARKEL, toegeſtaan, omde zware ſchulden daar de Stad nog mede was belaſt, eenige Lyfrenten te negotiëeren, de betalinge der Lyfrenten wierd alle zes maanden gedaan, en ſtond zo wel aan de Geeſtelyken als Wereldlyken vry, hier deel in te nemen.

In den Jaare 1556. wierd door den Schout, Burgermeeſteren, en Schepenen der Stad Utrecht, aan de Burgers van GORINCHEM vergunt, dat zy aldaar op alle Week-markten met Hoeden en Vilten mogten voorſtaan, vermits die van Utrecht dezelve vrydom in de Stad GORINCHEM ook zouden mogen genieten, zo als uyt dit volgende Briefje blykt.

„ WY Schout, Burgermeeſteren, ende Schepenen der Stad van
„ Utrecht, maken kondt, allen Luyden, ende byzonder die
„ Eerzame, Wyze, ende Discrete, Schout, Burgermeeſteren ende
„ Schepenen der Stede van GORINCHEM, alzo dat eenen iege-
„ lyken alhier binnen dezer Stad van Utrecht, mag komen op alle
„ Week-markt dagen, en voort doen met zyn koopmanſchap van
„ Hoeden ende Vilten, by alzo dat dezer Stads Burgeren ende In-
„ woonders van gelyke, ende reciproce gebeuren mag. In oircon-
„ de van dezen, zo hebben wy dezes Stads Signet, 't welk wy
„ dagelyks gebruyken, aan dezen Brief doen hangen. Gegeven
„ in 't jaar ons Heeren, duyzent vyf hondert zes ende vyftig, op
„ den twee ende twintigſten dag in Meye, was ondertekent, *J.*
„ *van der Voort*, ende bezegelt met eenen uythangende Zegel in
„ rooden waſſche.

In den Jaare 1559. den 27 November, wierdt een Ordonnantie door de Vroedſchap dezer Stadt afgekondigt, wegens het betalen van den tienden penning, Mergen gelden, en andere lasten, waar by geſtatuëert wierdt, dat de Huurders en Bruykers der Landen en Huyzen, gebrekkelyk in betalinge zynde, eerſt door den Heer moeten aangeſlagen worden, en zo zy niet in ſtaat zyn van te betalen, dat dan den Landheer of Eygenaar om de betalinge moet aangeſproken worden.

Vermits tot redding van de Stads ſchulden, reeds verſcheyde middelen waren by de hand genomen, en egter nog zwaar belaſt bleef, zo wierd in den Jaare 1560. met goedvinden van Koning *Philips*, Graaf van Holland, en Heer van GORINCHEM, een Ordonnantie gemaakt, waar naar Stads Regeerders zig zouden hebben te gedragen, in 't verpagten der Stede goederen en inkomſten, en welke Ordonnantie in 49. Artyculen beſtaande, wy hier ook zullen by voegen.

Digitized by Google

Inſtructie en Ordonnantie, waar naar de Regeerders, Burgermeeſteren, Theſauriers, Schepenen, ende Vroedſchap der Stad GORINCHEM, hen voortaan reguleren zullen, in 't verpagten der Stede goederen, mitsgaders in het adminiſtreren van dien.

„ I. In den eerſten zullen zy alle des Konings, ende der Stads „ accynſen ende pagtgoederen, met zyne Majeſteyts Gemaale, „ recht van die Wage ende Kraan, voortaan verpagten in 't open- „ baar, na voorgaande publicatien, ende op eenen zekeren bequa- „ men dag, die zy Burgermeeſteren, Schepenen, ende Vroed- „ ſchap, met den Droſt, daar toe zullen adviſeren, prefigeren en- „ de ſtellen, ende dat op behoorlyke ende gerequireerde condi- „ tien, met ſuffiſante Borgtogte.

„ II. Welke conditien den omſtanders (al eer die veylinge zal „ geſchieden) voorgelezen zullen worden, ende dat ook in pre- „ ſentie van den Droſſaard ofte zynen Stadhouder, met twee Bur- „ germeeſteren, ende eenige van Schepenen, ofte uyt de Vroed- „ ſchap, die t' elke reyze daar over geroepen zullen worden.

„ III. Item, en zullen die Burgermeeſters ende Vroedſchap, „ voortaan geen quytſcheldinge mogen doen, van zulke verpagte „ goeden, niet tegenſtaande eeniger zaken, die de Pachters zul- „ len mogen alleguëren, op pœne 't zelve weder aan den Quyt- „ ſchelders te verhalen, viervoudig, tot der zelver Stad behoef.

„ IV. Dan of 't gebeurde, dat die opgehangen ende geveylde „ partyen, ofte eenige van dien, niet zo veel gelden mogten, als „ dezelve den laatſten voorgaanden tyd, by Collectatien ofte Ver- „ pagtinge gedaan zullen hebben, zullen die Burgermeeſters in „ dien gevalle, zulke partyen als dan mogen ophouden, ende doen „ Collecteren, by getrouwe Perſoonen, die by hen Burgermeeſte- „ ren ende Vroedſchap, daar toe gecommitteert zullen worden, „ ende dat voor een vierendeel jaars, of half jaar, of een jaar, „ zo zy 't zelve dienſtig zullen vinden. Ende dien tyd omme „ gekomen zynde, zullen dezelve portie weder ophangen, om te „ verpagten als voren in 't openbaar.

„ V. Welke Collecteurs gehouden zullen zyn te annoteren, die „ namen ende toenamen van den geenen die eenige Wynen, Bie- „ ren, Koorn, Graan, Mout, Hoppe ofte andere accynsbare goe- „ deren veraccynſen zullen ofte vermolſteren, met ſpecificatie en „ de verklaringe van den zelven goeden, ende die quantiteyt van „ dien, ende daar van te maken ende houden een goed waaragtig „ Regiſter, geätteſteert ende geconfirmeert met des Collecteurs „ handt, dat binnen den zelven tyd ter cauſe van zulke accynſen „ ofte Molſtergeld, hem bevolen te collecteeren, min nog meer „ ingekomen ofte by hem ontfangen is geweeſt, dan in 't zelve „ Regiſter geännoteert ſtaat.

„ VI. Welken Regiſter met de penningen van haaren ontfang, „ zy gehouden worden terſtont na d'expiratie van den gezetten „ tyd, den Theſauriers over te leveren, om daar uyt zynen ont-

„ fang

Digitized by Google

„ fang te mogen regiſtreeren, ende voorderen naar behooren.
„ VII. Dat ook die Burgermeeſters ofte Theſauriers in der tyd
„ geen van den Stads accynſen, Molens ofte andere goeden, zelfs
„ en zullen mogen pagten, nog door anderen doen pagten, ofte
„ part ofte deel daar inne hebben, op pœne van privatie van haar
„ Officie, ende inhabiliteyt, ende boven dien arbitralyk geſtraft te
„ worden na gelegentheid.
„ VIII. Item, want voortyden altyd twee Theſauriers aldaar zyn
„ geweeſt, ende nog zyn, gelyke ende indiſtincte magt ende laſt
„ hebbende, daar uyt voortyds confuys gebeurt is, ende intereſt
„ voor de Stadt, zo zal voortaan der zelver laſt ende adminiſtra-
„ tie verſcheyden zyn, te weten: dat die oudſte Theſaurier alleen
„ hebben zal, ende bewegen den geheelen ontfang van der Stadt
„ inkomen, ende van den betalinge der Stadt ſchulden, ende las-
„ ten. Ende die ander, te weten: die jongſte Theſaurier zal heb-
„ ben den laſt van der Stads exdificien ende reparatien, zo wel
„ materialen te kopen ende betalen, met arbeyts loon, als dezelve
„ reparatien ende exdificien te bewegen ende voorderen, vermo-
„ gens der Ordonnantien van den Droſſaard, Burgermeeſteren,
„ Schepenen, ende Vroedſchap, daar toe die oudſte Theſaurier
„ Ontfanger hem leveren ende uytreyken zal, die penningen daar
„ toe nootzakelyk wezende, ende dat op des Fabriques letteren
„ van Recipiſſe, zo hier naar breder verklaart zal worden.
„ IX. Item, zal die oudſte Theſaurier Ontfanger zynen ontfang
„ alle jaar maken ende formeeren, by diſtincte Kapittelen, naar den
„ nature van den ontfang ende inkomen, zonder d'een onder d'an-
„ dere te mengelen.
„ X. Te weten: een, ende dat eerſte Kapittel van den Wyn en-
„ de Bier accynſen, met diſtincte Articulen ende verklaringe op
„ wat conditien, ende voor wat tyd die verpagt zyn geweeſt, wien
„ die gepagt heeft gehadt, en om hoe veele, of wie die gecollec-
„ teert heeft, ende den zelven ontfang probeeren ende verifië-
„ ren met den conditien daar op die verpagtinge geſchiedt zal
„ zyn, geätteſteert by den Burgermeeſteren preſent geweeſt heb-
„ bende, ende den Secretaris van de Stadt, ofte boeken van
„ Collectatie als die (zo vooren) gecollecteert zullen hebben ge-
„ weeſt.
„ XI. Een ander Kapittel van den Vleeſch accyns, Viſch ac-
„ cyns, van de Banken, Bakker accyns, Ellen gelde, ende dier-
„ gelyke elk byzonder met verſcheyde Articulen, ende uytdruk-
„ kingen wat die gerechtigheid van elken is, wie die Pagter zal
„ zyn geweeſt, ende voorts als voor, ende 't zelve probeeren en-
„ de verifiëren met die atteſtatien van conditien, ende verpagtin-
„ ge, als boven.
„ XII. Dat derde Kapittel van de Windmolens ende Rosmo-
„ lens, met haaren Montkerren, van den Wage, ende van der
„ Krane, diſtinctelyk probeerende 't zelve al met den geätteſteer-
„ den conditien, ordonnantien ende verpagtinge geteykent als voo-
„ ren.
„ XIII. Item, van den Pagtgoeden, Huyzen ende andere dierge-

Digitized by Google

„ lyke, die zy verpagten by jaaren, zullen zy ſtellen in een vierde
„ Kapittel, ende proberen als voren.

„ XIV. Ende in 't leſte van elk der voorſz. Kapittelen brengen
„ die rantzoenen, op die verpagte partyen geſtelt.

„ XV. Dat gedaan zynde, zullen zy maken een ander Kapittel
„ van den inkomen van renten, thynſen ende dergelyke ordinaris
„ wezende, die niet hogen nog lagen mogen, met uytdrukkinge
„ van de hypothequen ende onderpanden van dien, ende van der
„ namen der Occupateurs van der zelve hypothequen ende onder-
„ panden.

„ XVI. Desgelyks een Kapittel van den extraordinaris ontfang,
„ van oude materiälen, ſtoffen ende andere, zo die vallen zullen.

„ XVII. Item, als eenige verkopinge, van Los- ofte Lyfrenten ofte
„ Leeningen vallen ende geſchieden, daar van zullen zy die hoofd-
„ penningen in ontfang brengen, ende ſtellen ook in een byzon-
„ der Kapittel, met diſtincte Artyculen, houdende verklaringe en-
„ de uytdrukkinge van de Perſoonen, die de renten gekogt ende
„ leeninge gedaan zullen hebben, ende 't zelve al proberen ende
„ verifiëren, met den Octroy van de Koninglyke Majeſteyt, uyt
„ kragte van den welke dat geſchiet zal zyn, ende atteſtatie van
„ den Droſſaard, Burgermeeſteren ende Vroedſchap, die over die
„ verkopinge geweeſt, ende daar inne geconſenteert zullen heb-
„ ben.

„ XVIII. Ende zal die Theſaurier Ontfanger gehouden zyn, alle
„ jaaren vollen ontfang te maken, van alle de Stads inkomen, groot
„ ende kleyn, ordinaris ende extraordinaris, mitsgaders van de
„ hoofdpenningen van de verkogte Renten ende Leeningen als vo-
„ ren, zonder iet te verzwygen, op pœne van quadruple, ofte in
„ uytgeven als reſtanten te brengen, of die mogen verhalen.

„ XIX. Item, of 't gebeurde dat eenige partyen van onfange ofte
„ inkomen ordinaris failleerden ofte ceſſeerden, zulks dat voor een
„ jaar, ofte eenigen tyd, geen profyt daar af en quame, en zal
„ men daaromme dezelve partie niet uyt de Rekeninge laten, maar
„ dat Articule van dien op zyn gewoonelyke plaatſe continuëeren
„ voor memorie, met verklaringe van de redenen, waaromme,
„ daar van geen profyt gekomen is, ten eynde men 't zelve we-
„ deromme in weezen mag brengen, als 't doenlyk zal zyn.

„ XX. Ende als van den anderen Theſaurier Fabrycq Meeſter,
„ dezelve zal alleen hebben d'adminiſtratie van des Stads exdificiën
„ ende reparatien, ende dat daar aan hangt zo voorn: in 't agtſte
„ Articul gezeyt is.

„ XXI. Behoudelyk dat hy geen reparatien van importantie, nog
„ nieuwe werken en zal attenteeren ofte voorderen, zonder voor-
„ weten, advyze en Ordonnantie van Droſſaard, Burgermeeſteren,
„ Vroedſchap, zo hier na volgt.

„ XXII. In den eerſten, als eenige merkelyke werken te ma-
„ ken zullen zyn, aan Muuren, Poorten, Molens, ofte andere
„ Werken, ende al eer daar toe te verſtaan, zullen die Burger-
„ meeſteren een Beſtek ofte Exſtimatie daar van doen maken, en-
„ de dat die Vroedſchap communiceeren, ende by den zelven doen

„ be-

Digitized by Google

„ believen, ende als dan naar voorgaande publicatie in 't openbaar
„ besteden, ten minsten kosten dat doenlyk wezen zal.

„ XXIII. Als ook eenige werken ofte reparatien geadviseert
„ ende geordonneert zullen zyn te maken in daghuuren, zal als
„ dan die Thesaurier Fabrycq-Meester gehouden worden, alle
„ daghuuren ofte dag-werken getrouwelyk op te teykenen, met den
„ namen ende toenamen der geener, die dezelve gedaan zullen
„ hebben, in wat qualiteyt, aan wat werk, op wat dagen, in wat
„ weken ende maanden, makende van elker maand een rolle by-
„ zonder, desgelyks van alle Copye van materiälen, leveringen
„ van yzerwerk, glaswerk ende dergelyken, met volkomen verkla-
„ ringe hoe die gekogt zyn, en tot wat werk gelevert ende ge-
„ emplojeert.

„ XXIV. Ende ten eynde, dat de voorsz. Stadt met 'er tydt
„ weder gerepareert worde, desgelyks die Molens, Wage, ende
„ die Krane, zo zullen die twee Burgermeesteren, ende twee Sche-
„ penen. met Meesters, Werkluyden, hen des verstaande, ende
„ den Secretaris, alle jaaren visiteren 't geene nootzakelyk ende
„ eerst gemaakt zal dienen, ende dat doen exstimeeren by den zel-
„ ven Meesters, Werkluyden, stellende 't zelve by geschrifte dis-
„ tinctelyk met goede verklaringe, ende by den Secretaris doen
„ onderteykenen. Ende dat gedaan zynde, dezelve opteykeninge
„ ende exstimatie leveren in handen van den Thesaurier, Fabrycq-
„ Meester, om die werken daar op ook goed tyds te besteden,
„ ende doen maken, volgens die Ordonnantie hier voorm: ende
„ in zulken werken employeren zes hondert Carolie guldens 's jaar-
„ lyks, ende meer is 't doenlyk, maar niet min; daar op die Bur-
„ germeesters reguard zullen hebben, ende die handt daar aan hou-
„ den, dat zulks ook gedaan worde om meerder ruine, last ende
„ koste voor te komen.

„ XXV. Alle welke opteykeninge, exstimatien, bestekken, be-
„ stedingen, kopen, leveringen, ordonnantien, ende rollen, geät-
„ testeert, geäffirmeert ende geteykent als vooren, hy Thesaurier,
„ Fabrycq-meester, den oudsten Thesaurier Ontfanger overleveren
„ zal, met den Quitantien daar toe dienende, ende daar mede
„ lossen zyn Brieven van Recipisse van penningen, hem by den
„ oudsten Thesaurier Ontfanger, tot betalinge van den zelven wer-
„ ken gelevert, om by den oudsten Thesaurier Ontfanger voorsz.
„ in uytgeven zynder Rekeninge gestelt ende daar mede geveri-
„ fieert te worden, naar behoren.

„ XXVI. Ende als eenige oude ofte nieuwe materiälen over-
„ blyven, van eenige volmaakte ofte oude werken, die zal hy
„ Thesaurier Fabrycq-Meester in quarauson leggen ende bewaren,
„ ter tyd toe die weder te passe zullen komen in der Stede wer-
„ ken, zonder die te verkopen ofte allineeren, uytgezondert Straat-
„ steen, die men de Burgers dieze van doen zullen hebben, zal mo-
„ gen uytleveren, mits die betalende naar de waarde ende ouder
„ gewoonte.

„ XXVII. Item, aangaande dat uytgeven van de Stadts Reke-
„ ningen voorsz. zal die Thesaurier Ontfanger dat ook stellen,

Digitized by Google

„ ende formeren met verſcheyde Kapittelen ende Articulen, ende
„ probeeren als hier na volgt.

„ XXVIII. Eerſt een Kapittel van den wedden ende beloningen
„ der Officieren ende Dienaren van der Stadt, ende der zelver kle-
„ dinge, elk met een byzonder Articul, ende 't zelve verifiëren
„ met ordonnantien van den Burgermeeſters, ende quitantien van
„ den geenen die de kledingen ontfangen zullen hebben.

„ XXIX. Een ander Kapittel van exdificien ende reparatien,
„ ende eerſt van koop, van hout, ſteen, kalk, ende andere mate-
„ rialen, ende van elk een byzonder Articul maken, ende dat pro-
„ beeren met ordonnantien van den Burgermeeſters, houdende ver-
„ klaringe waar toe die gekogt ende geëmployeert zullen zyn, met
„ atteſtatie van leveringe ende quitantien van betalinge, desgelyks
„ van den arbeyds loonen ende daghuuren, als van Metzelen,
„ Timmeren, Graven, ende diergelyken, elk in een Articul by-
„ zonder, met verklaringe aan wat Werken, ende dat probeeren
„ by Ordonnantien van den Droſſaard ende Burgermeeſteren op-
„ teykeningen, rollen, exſtimatien, beſtekken, beſtedingen, qui-
„ tantien, ende andere als voren, met atteſtatien van der koop-
„ leveringen.

„ XXX. Desgelyks zal men doen, van glaswerken, yzerwerk,
„ ende andere diergelyke.

„ XXXI. Daar naar een Kapittel van den Brand, Kaarſen, en-
„ de andere behoeften van den Raadkameren, ende dat probee-
„ ren by quitantie van der Leveraars, ende atteſtatie van die The-
„ ſauriers zulks gekogt ende betaalt te hebben.

„ XXXII. Een ander Kapittel van de betalinge van 's Konings
„ ſubventien ende beden, met des Gemeyne Lands onkoſten, en-
„ de die ſtellen in verſcheyde Articulen, ende 't zelve probeeren
„ met der Acten van conſente ofte uytzettinge, voor d'eerſte rey-
„ ze, Sommatie van den Deurwaarders, met quitantie des Ontfan-
„ gers van elke betalinge byzonder.

„ XXXIII. Ende als eenige extraordinaris uytgeven valt, zal
„ dat ook in een byzonder Kapittel geſtelt worden, ende geveri-
„ fiëert met ordonnantie van den Burgermeeſters, ende quitantien
„ na den eyſch van de zaken.

„ XXXIV. Item, aangaande die reyzen ende Bode-loonen, die
„ zullen geſtelt worden in twee verſcheyde Kapittelen, ende van
„ elker reyzen een Articule byzonder, dat geprobeert zal worden,
„ te weten: die reyzen van Burgermeeſteren, Schepenen, Theſau-
„ riers, ende diergelyken, met ordonnantie ende taxatie van den
„ Burgermeeſteren, ende quitantien van den geenen, die de reyzen
„ gedaan zullen hebben. Des en zullen ook geen merkelyke rey-
„ zen voortaan aangenomen nogte gedaan worden, dan by expres-
„ ſe ordonnantie van Burgermeeſters ende Vroedſchap, ende die
„ Bode-loonen, te probeeren by ordonnantien van Burgermeeſters
„ alleenlyk.

„ XXXV. Van den geſchenken van Wynen, Bieren, Gelagen,
„ Recompenſen van dienſten ende dergelyken, niet ordinaris we-
„ zende, zal ook een Kapittel byzonder gemaakt worden, ende

„ ge-

Digitized by Google

„ geprobeert by ordonnantie van beyden Burgermeesteren, alleen-
„ lyk met quitantien van den Perzonen, die de penningen ontfan-
„ gen zullen hebben, als die sommen van importantie zyn.

„ XXXVI. Ende zal men ook in 't zelve Kapittel mogen stel-
„ len ende voegen alle andere extraordinaire partyen, ende die
„ probeeren met ordonnantien als vooren, houdende verklaringe
„ waar toe, ende waar omme.

„ XXXVII. Onkosten gedaan om der Stads accynsen ende goe-
„ den te verpagten, zullen ook in een byzonder Kapittel gestelt
„ worden, ende geätteſteert by den Secretaris, houdende verkla-
„ ringe van den namen van Burgermeesters, ende Wethouders,
„ die over de verpagtinge gestaan zullen hebben.

„ XXXVIII Item, van den Erfrenten niet quytbaar ofte los-
„ baar wezende, die de Stadt van ouds schuldig is geweest, zal
„ ook een byzonder Kapittel gemaakt worden, ende die betalinge
„ geprobeert met quitantie alleenlyk.

„ XXXIX. Zal men ook twee byzondere Kapittelen maken van
„ den Losrenten ende Lyfrenten, die de Stadt schuldig is. Ende
„ eerst van den Losrenten op der Stadt verkogt, elke partye
„ byzonder, die eerst verkogt zyn, ende d'oudste Brieven voor,
„ ende voorts vervolgens tot der lesten toe. Ende die probeeren
„ met den Octroyen, daar op die verkogt zyn geweest, met qui-
„ tantien voor d'eerste reyze, ende voorts alle jaar met quitantie
„ alleen, ende daar na die Lyfrenten in gelyke maniere, ende de-
„ zelve ook probeeren met octroy ende quitantie als voorsz. ende
„ met pertinente certificatien, dat die Persoonen dezelve rente toe-
„ komen, in levende lyve zyn geweest, ten tyde als die renten
„ gevallen ende verschenen waren, zonder eenige uyt te laten, dan
„ als eenige Los ofte Lyfrenten, tot laste van de Stadt staande, on-
„ betaalt zullen gebleven zyn, die zullen evenwel gestelt worden
„ in haar oude plaatze met niet, ten eynde dat memorie mag zyn
„ omme namaals als die betaalt zullen wezen, die correctie daar
„ van te doen zo dat behoren zal.

„ XL. Item, als eenige Lyfrenten afsterven, zo zullen die Bri-
„ ven van den zelven afgestorvene Lyfrenten, by den Thesau-
„ Ontfanger in der tyd gevordert worden, ende op zyn Reke-
„ ge van dien tyd overgelevert, met certificatie van den tyd, dat
„ die Persoone overleden zal zyn, omme die Brieven te casseren,
„ ende dat Articule voortaan uyt der Stede Rekeninge te laten, tot
„ ontlastinge van de Stadt. Desgelyks als eenige Losrenten geque-
„ ten wierden, zal men die Brieven overnemen, ende op die Re-
„ keninge daar die laatste betalinge inkomen zal exhiberen, omme
„ ook gecasseert te worden, ende voortaan uyt der Rekeninge ge-
„ laten als vooren, ende met quitantie van der betalinge van de
„ hooftpenningen ende laatste verschenen renten.

„ XLI. Dan gemerkt dat 'er suspicie valt, op eenige van de ren-
„ ten tot laste van der Stadt staande, ofte die verkogt zyn by oc-
„ troy, ende of die hoofdpenningen van den zelven in der Stadts
„ oirbaar gekomen, ende in ontfang van der Stadts Rekeninge ge-
„ bragt zyn geweest als 't behoort, zo ordineert men den Thesau-

„ rier

„ rier Ontfanger, die in der tyd zyn zal, voortaan geen Los- ofte „ Lyfrenten meer te betalen, zonder alvoren in preſentie van by „ den Burgermeeſteren gezien te hebben, die orgineele Brieven van „ der conſtitutie van allen den renten, die de Stadt nog ſchuldig is, „ ende van elken Brief byzonder te nemen ende houden Copye „ authentycque, omme die Rekeninge daar na te dreſſeren, ende „ authentycq te maken, ende zulk reguard daar op te mogen ne- „ men, als men bevinden zal, daar toe dienende.

„ XLII. Item, alle verificatien, acquiten, gecaſſeerde, afgeſtor- „ ven ende geloſte Brieven, op de Rekeninge overgenomen, zul- „ len by andere aan eender liaſſe geregen, ende in der archiven „ van der Stadt bewaart worden, tot verzekerheid van der Stadt, „ ende een iegelyken, die 't van doen zal mogen hebben.

„ XLIII. Ende indien die Theſaurier Ontfanger in der tyd der „ Stadt ſchuldig blyft, zal men den volgende Theſaurier daar van „ extract geven, om zulke reſte van zyn voorzaten te reconvre- „ ren, ende daar van te verantwoorden in zyne naaſtvolgende Re- „ keninge, van gelyken ook als de Stadt den Theſaurier ſchuldig „ blyft, omme den Theſaurier te vernoegen, ende zyn rembour- „ ſement van dien weder in uytgeven van de volgende Rekeninge „ te verhalen, ende genieten na behoren.

„ XLIV. Ende ten eynde, dat 't geene voorſz. is commodieu- „ ſelyk volbragt worde, zal men alle jaaren eenen nieuwen The- „ ſaurier kiezen, ende ſtellen na ouder gewoonte, te weten: een „ Theſaurier Fabrycqmeeſter, ende die gene die 't voorgaande jaar „ Fabryyqmeeſter geweeſt zal zyn, laten hebben den ontfang en- „ de adminiſtratie van der Stadts goederen ende inkomen, al tot „ zulken wedden als zy van ouds gehadt hebben, ofte by den Com- „ miſſaris, Droſſaard, ende Vroedſchap, over die Rekeninge ge- „ weeſt hebbende, redelyk bevonden zal worden, na den laſt die „ de Theſauriers gehadt zullen hebben, ende goed devoor by hen „ gedaan zal wezen, 't welke zy zulks zullen mogen tauxeeren.

„ XLV. Ende omme te verhoeden ende vermyden, dat die Stadt „ nog die Burgers voortaan met geen renten belaſt nog bezwaart „ worde, zonder merkelyke ende uyterlyke kenniſſe van zaken, „ zo ordineert men ende laſt men, den Burgermeeſters ende Vroed- „ ſchap, geen verkopinge van renten nog verhoginge van accyn- „ ſen meer te doen, nog ook eenige Impoſten meer op te ſtel- „ len, dan uyt kragte van expres conſent ende octroy van de Kon: „ Majt. ende ook dat zy te dien eynde zulke ordere ende regel „ ſtellen in 't bewaren van den Stadts Zegel, dat by quade toe- „ zigt geen abuys, ofte inconvenient daar uyt en kome, te we- „ ten: dat zy dien ſluyten in drie verſcheyde ſloten, daar van die „ oudſte Burgermeeſter een, die Preſident van den Schepenen die „ twede ſleutel, ende die Theſaurier Boekhouder in der tyd de „ derde hebben zullen. Welke oudſte Burgermeeſter ook alleen „ hebben zal de ſleutel van den deure daar men gaan zal tot den „ kiſten, daar 't Zegel inne zal leggen. Ende dat op pœne van 't „ zelve abuys ende inconveniënt op hem (elk byzondere) te ver- „ halen, vier maal zo veele als 't bedragen zal, ende boven dien

„ ar-

Digitized by Google

„ arbitralyk gecorrigeert te zyn, naar eyſch ende gelegentheid der „ zaken.

„ XLVI. Ook laſt men ende ordineert men, den Burgermees„ teren, Schepenen, ende Vroedſchap voorſz. by dezen wel ex„ preſſelyken, dat zy 't Octroy der Stadt gegeven in den Jaare vyf„ tien hondert zeventien, die adminiſtratie van der Stadt goeden „ ende inkomen, aangaande dat lange geſlapen heeft, wederomme „ opheffen, aannemen ende continuëeren, te weten: 't geene daar „ van by deze inſtructie niet gediſponeert en is.

„ XLVII. Ende byzonder, dat zy 't gebruyk van den Landen „ in den Ban ofte Schependom van GORINCHEM gelegen, te we„ ten: de Pagters der zelver Landen ende Eygenaars haar zelfs „ land gebruykende mede, mede zullen zetten ende doen contri„ buëeren in allen den ſubventien, beden ende Gemeene Lands „ onkoſten ende laſten, zo andere Landen in der Heerlykheid van „ ARKEL moeten doen, mergen mergens gelyk, ende dat aan „ handen van den Theſaurier van der Stadt, omme daar van te „ verantwoorden in de Rekeninge active ende paſſive, dat 's te „ weten: zo in ontfange als in uytgeven, zo dat by den zelven „ Octroy geordonneert is geweeſt, zonder iemand daar inne te „ ſupporteeren, ofte aan te zien.

„ XLVIII. Ende ten eynde dat deze Inſtructie ende Ordonnan„ tie ſtrictelyk onderhoude worde, ende by gebreeke van dien de „ Stad GORINCHEM niet en kome in meerder verloop ende ag„ terwezen, zo wordt de Burgermeeſteren, Schepenen, ende The„ ſauriers geordonneert, ende ordonneeren hen by dezen, ook ex„ preſſelyken de Rekeningen van der Stads inkomen, alle jaar ge„ reet te maken, binnen vier maanden na d' expiratie van elken „ jaare, ende die over te leveren zulken Commiſſariſſen als van „ zynder Majeſteyts wegen, uyt der Kamere van der Rekeninge „ in Holland, daar toe gecommitteert zal worden. Den welken „ Commiſſaris men ook laſt ende beveelt, deze Inſtructie in 't ho„ ren ende examineeren van der zelve Rekeningen, ſtrictelyk te „ onderhouden, zonder des in gebreke te zyn, op arbitrale cor„ rectie. Ende indien hy bevindt, dat aan den Burgermeeſteren, „ Theſauriers, ofte eenige andere deshalven gebrek ofte misbruyk „ ware, dat hy niet en zage te remediëren, zal 't zelve den Stad„ houder, ende Raden in Holland aangeven, omme daar inne „ voorzien te worden naar behoren. Den welke men ook ordi„ neert by dezen, dat alzo te doen zonder eenig ſupport ofte ver„ drag.

„ XLIX. Ende zullen van elken jaare drie Rekeninge gemaakt „ worden van eenen teneur, die by den Commiſſaris, Droſſaard, „ Burgermeeſteren, twee Schepenen, ende twee uyt der Vroed„ ſchap, (over die examinatie ende ſluyten van de Rekeninge ge„ weeſt hebben) ende by den Secretaris geatteſteert ende getey„ kent zullen worden, daar van die eene gelevert zal worden en„ de blyven in handen van den Commiſſaris, omme in de Kame„ re van de Rekeninge gebragt ende bewaart te worden, die an„ dere in der Stads Archiven geleyt, ende die derde zal blyven

Digitized by Google

„ by den Thesaurier, die de Rekeninge gedaan zal hebben.
„ Aldus gedaan te Brussele den een ende twintigsten dag van
„ Februario, vyftien hondert ende zestig.

Op den zelven dag, vergunden Koning *Philips*, Graaf van Holland aan de Stad GORINCHEM, om zyne pagten en accynsen noch voor den tyd van tien jaaren, voor zekere jaarlykse somme in pagt te mogen houden, gelyk haare Voorzaten nu reeds meer als hondert jaaren, van de vorigen Graven hadden gehadt, maar het verzoek om die in een eeuwige erfpagt te mogen houden, wierd hen afgeslagen. En vermits in dit Verzoek-schrift verscheyde zaken wegens het verval van Molens, Bruggens, Wallen, Poorten, enz. wierdt gedaan, dunkt het my wel waardig hier mede een plaats te geven.

Octroy ende continuatie van de Koninglyke Majesteyt, de Stad GORINCHEM vergunt, om in pagte te houden, zyn Majesteyts accysen, voor den tydt van tien jaaren.

„ *Philips*, by der gratie Godts Koning van Castilien, van Leon,
„ van Arragon, van Navarre, van Napels, van Sicilien, van
„ Majorke, van Sardinie, van den Eylanden Indiën, ende
„ vaster aarde der Zee Oceane, Aards-Hartoge van Oostenryk,
„ Hartoge van Bourgonie, van Lothryk, van Brabant, van Lim-
„ burch, van Luxenburch, van Gelre, ende van Milanen, Grave
„ van Habsburch, van Vlaanderen, van Artoys, van Bourgonien,
„ Palts-Grave, ende van Henegouwen, van Holland, van Zeeland,
„ van Namen, ende van Zutphen, Prince van Swabe, Mark-Grave
„ des Heyligen Ryks, Heere van Vriesland, van Salms, van Me-
„ chelen, van der Stadt, Stede ende Landen van Utrecht, Over-
„ yssel ende Groeningen. Ende Dominateur in Asië, ende in
„ Afrique. Allen den genen die deze tegenwoordige zullen zien,
„ saluyt. Wy hebben ontfangen die ootmoedige Supplicatie van
„ onzen lieven beminde, die Burgermeesteren, Schepenen ende
„ Vroedschap onzer Stede van GORINCHEM, in onzen Lande,
„ ende de Graafschap van Hollandt, zo voor hen zelven, als over,
„ ende uyt den name van den gemeynen Ingezetenen der zelver
„ Stede ende Lande van ARKEL, inhoudende, hoe dat zy ende
„ haare Voorzaten, zedert den Jaare veertien hondert vier ende
„ vyftig, ende daar te vooren tot nu toe, van ons ende onze
„ Voorzaten, Graven van Hollandt, ende Heeren van den voorsz.
„ Lande van ARKEL in pagte successivelyke gehouden hebben,
„ alzulke accynsen ende ongelt met den Gemaal, ende andere
„ inkomingen, als ons competerende zyn binnen onzer voorsz.
„ Stede, ende Lande van ARKEL, voor zekere somme gelds, die
„ zy luyden daar af jaarlyks opgebragt ende betaalt hebben, in han-
„ den van onzen Rentmeester Generaal van Zuyt-holland, bedra-
„ gende over sommige pagten ofte termynen, negen hondert pon-

„ den

Digitized by Google

„ den, van veertig grooten onzer Vlaamſche munte 't pondt,
„ 's jaars, en eenige jaaren weynig min ofte meer, waar af die
„ leſten pagt den hoogſten is geweeſt, bedragende over d'eerſte
„ vyf jaaren duyzent ende vyftig gelyke ponden, ende de laatſte
„ vyf jaaren elf hondert ponden voorſz. expirerende te Meye in 't
„ jaar vyftien hondert een en zeſtig naaſtkomende, ende hoewel
„ zy ende haare Voorzaten hebben ſucceſſivelyken haar devoir en-
„ de beſte gedaan, om volgende, onze ende onzer voorſz. Voor-
„ zaten intentie, met den beterſchap ofte overinge van de voorſz.
„ pagten te onderhouden de Straten, Poorten, Muuren, Veſten,
„ Bruggen, Wintmolens, Rosmolens, ende andere werken ende
„ laſten der voorſz. Stede ende Lande, des nogtans niet tegen-
„ ſtaande, overmits die groote belaſtingen van renten op der zel-
„ ver Stede ende Landen, by Oorloge ſucceſſivelyke toegenomen
„ tot onzen onderſtande, ende onze voorſz. Voorzaten hebben de
„ voorn: Supplianten alle de voorſz. werken zo veragtert bevon-
„ den, dat 'er uyterlyke van node zoude wezen terſtont daar inne
„ te voorzien, ende ten eerſten, van den drie Wind- Koorn-mo-
„ lens, binnen onze voorſz. Stede van GORINCHEM, ende Lan-
„ de van ARKEL ſtaande, gantſchelyken door ouderdom vergaan
„ zynde, ten minſten de twee daar af geheel te vernieuwen, ge-
„ merkt dat men dezelve niet langer wel en zoude mogen ſtaan-
„ de houden, als geheel ruineux wezende. Ende insgelyks binnen
„ der voorſz. Stede over de Haven geheel te vernieuwen zekere
„ twee Bruggen, ende de derde Brugge grotelyks te repareeren,
„ als ook zeer caduyk ende vervallen zynde, ende voorts nootza-
„ kelyk te vernieuwen, de Poorten ende Muuren onzer voorſz.
„ Stede, die men anders niet en zouden kunnen over eynde hou-
„ den ſtaande, ende ook de Gragten ende Veſten der zelver Stede
„ te verdiepen, als bynaar geheellyk verland zynde, daar boven
„ ook twee gordingen te doen maken, in 't innekomen ofte de
„ mont van der voorſz. Haven, daar men de Schepen op touwen
„ moet, gemerkt, dat die oude gordingen geheel weggedreven en-
„ de vergaan zyn, ende dat meer is, alzo binnen onzer voorſz.
„ Stede van GORINCHEM ende Lande van ARKEL, maar drie
„ Wint-molenen ende twee Rosmolenen en zyn, zoude ook van
„ node wezen meer Molens aldaar te erigeeren, vermits dat d' In-
„ gezetenen aldaar by den voorſz. kleyne getalle van de Molens,
„ niet en konnen gerieft worden, merkelyk by tyde van ſtille we-
„ der en gebrek van winde, zulks dat onze Onderzaten aldaar groot
„ intereſt ende gebrek lyden, ende daar uyt dagelyks ſpruytende
„ zyn diverſe queſtien en geſchillen, tegens den voorn: Supplian-
„ ten, door 't voorſz. ongerief, dewelke zy niet keeren nog gebe-
„ teren en zoude konnen. Alle dewelke des voorſz. is, en meer
„ andere nootzakelyken nieuwen werken ende reparatien, en zou-
„ de hen niet mogelyk wezen aan te gaan, nog derven onderſtaan,
„ ende ſzo veele te min in toekomende tyden t' onderhouden,
„ ten ware, dat ons beliefde hen de voorſz. accynſen en Malerye
„ te laten in eenen eeuwigen Erfpagt, voor zekere redelyke ſom-
„ me van penningen, by henluyden jaarlyks te betalen, in han-

Digitized by Google

„ den van onzen voorſz. Rentmeeſter Generaal van Zuyt-holland.
„ Ende want 't zelve aldermeeſt komen ende ſuccedeeren zoude
„ tot welvaren van der geheelen Gemeynte, onderhoud van onze
„ voorſz. Stede, ende daar en boven cauſeeren zoude een con-
„ cordie, ende verhoeden veele onverſtants, ende queſtien tus-
„ ſchen elkanderen, overmits d'augmenteeren van den nombre,
„ ende quantiteyt van den Rosmolen, die zy hebben te maken.
„ Zo hebben zy ons zeer ootmoedelyken gebeden, dat om de re-
„ denen voorſz. ende zonderlinge dat zy altyd, hen gewilliglyk ge-
„ voegt hebben naar hen uyterſte vermogen, in alle onze contri-
„ butien ende ſubventien, ende ook in de bewaarniſſe van vyf en-
„ de twintig gevangen Françoiſen, daar mede zy belaſt geweeſt
„ hebben in den leſte voorledene Oorloge. Ons believe wille hen
„ alle de voorſz. accynſe ende Malerye in eenen eeuwigen erfpagt
„ te laten, voor redelyke ſomme van penningen, by henluyden
„ jaarlyks te betalen, zo voorſz. is. Ofte immers indien wy niet
„ geraden en bevonden, hen 't zelfde in erfpagt te overlaten, dat
„ wy hen daar van zoude willen gunnen ende octroyeren, eenen
„ nieuwen pagt van tien ofte twaalf jaaren, ende daar op doen
„ expedieëren onze behoorlyke opene Brieven, daar toe dienen-
„ de.

„ Doen te weten: dat wy de zaken voorſz. overgemerkt, ende
„ hier op gehadt 't advys, eerſt van onzen lieven ende getrouwen
„ die Luyden van onzen Rekeninge in Holland, die hen op alle
„ 't geene dat voorſz. is, wel ende behoorlyken hebben doen in-
„ formeeren, ende daar na van den Hoofden, Theſaurier Gene-
„ raal, ende Gecommitteerde van onze Domeynen ende Finan-
„ tien. Ende nadien wy by dezelve adviſen, ende om andere mer-
„ kelyke redenen niet geraden en vinde, den voorn: Supplianten
„ van GORINCHEM, de accynſen ende Malerye by hen verzogt,
„ in erfpagte over te laten; ende niet te min begerende den zelve
„ eenigzints te gratificeren, ende hen te beter middel geven, om
„ te mogen vervullen, die laſten daar inne zy hen tegenwoordig-
„ lyke bevinden, zo hier boven in 't lange verhaalt is, hebben den
„ zelven by deliberatie, van onzer zeer lieve, ende zeer bemin-
„ de Zuſter, die Hartoginne van Parma ende van Plaiſance, voor
„ ons Regente ende Gouvernante in onzen Landen van Herwaarts-
„ over, gegunt, geoctrojeert, ende geaccordeert, gunnen, octro-
„ jeeren, ende accordeeren, uyt onze zonderlinger gratien by de-
„ zen, dat zy voor eenen anderen tyd, ende termyn van tien jaa-
„ ren, naaſtkomende ende agtervolgende, innegaande den veer-
„ tiende dag van Meye, in 't jaar vyftien hondert een ende zes-
„ tig naaſtkomende, dat als dan haaren lopende pagt expireeren
„ zal, als nog houden ende gebruyken zullen in nieuwe pagtinge,
„ onzen deel ende gerechtigheden in den Wynen, Bier, ende an-
„ dere accynſen, Waage, Kraan, Molens ofte Malerye, ons toe-
„ komende binnen onzer voorſz. Stede van GORINCHEM, ende
„ Lande van ARKEL, zulks als zy dezelve tot nu toe in pagte
„ gehadt ende gehouden hebben, vermits daar vooren betalende
„ t' onzen profyte, den gewoonlyken termynen, te weten: voor

„ d' eer-

Digitized by Google

„ d' eerſte vyf jaaren, de ſomme van elf hondert ponden, munte
„ voorſz. 's jaars, ende voor de laatſte vyf jaaren daar na volgende,
„ twaalf honderd gelyke ponden 's jaars, ende dat in handen van
„ onzen Rentmeeſter Generaal van Zuyt-holland, in der tyd zyn-
„ de, die gehouden wordt daar af ontfang te maken, Rekeninge,
„ Bewys, ende Reliqua te doen, t' onzen profyte, met den ande-
„ ren penningen van zynen ontfang. Behoudelyk, ende op con-
„ ditie, dat de voorn: Supplianten tot gerieve ende commoditeyt
„ van onzen Onderzaten, zullen mogen doen rechten, ſtellen,
„ ende erigeeren, eenige nieuwe Molens, boven de drie Wint-
„ molens ende twee Rosmolens aldaar tegenwoordelyke zynde, en-
„ de indien t' eynde van den voorſz. tien jaaren, met den Regeer-
„ ders der zelve Stad in der tyd zynde, van geene nieuwe pagt
„ geaccordeert en worde, zullen wy als dan, die Molens, die al-
„ daar bevonden zullen worden boven vyve voorſz. t' onswaards
„ nemen, by exſtimatie, zo die waardig bevonden zullen worden,
„ aan Steenen, Hout, ende Yzerwerk ter aarde leggende. Ende
„ zo verre profytelyk bevonden mogte worden te overkomen, met
„ eenige Dorpen ofte particuliere, van zelver te mogen opſtellen
„ eenige Molens, ofte te gaan malen op andere naaſtgelegene Mo-
„ lens, vermits betalende zekere kenniſſe, zullen 't zelve ook mo-
„ gen doen, by wete: adviſe, ende kenniſſe, van den voorn: van
„ onzen Rekeningen in Holland, op conditie nogtans, dat indien
„ namaals meer Molens van onzen 't wegen aldaar opgerecht wor-
„ den, waar by zulke gerieft zoude mogen worden dat zy als dan
„ gehouden zullen wezen, te komen malen op onze voorſz. Mo-
„ lens, willende ende accordeerende insgelyks, dat de voorn: Sup-
„ plianten, by adviſe ende conſente van de voorn: van onze Re-
„ keninge in Holland, zullen mogen verzien in de gebreke, val-
„ lende op der ellen accynſe, zulks dat onze recht daar inne be-
„ waart mag blyven. Behoudelyk ook ende op laſt dat zy gehou-
„ den zullen wezen te emplojeeren het overſchot van den accyn-
„ ſen, ende andere partyen voorſz. in de nootzakelyken werken
„ van onzer voorſz. Stede. Ende dezelve ten meeſten oirbaar en-
„ de profyte van der voorſz. Stede te verpagten, ende uyt te ge-
„ ven in 't openbaar den meeſt daar vooren biedende, ende voorts
„ hen reguleeren in de adminiſtratie van der Theſaurie der zelver
„ Stede, na inhoude va zekere Inſtructie, hen daar op by onze
„ voorſz. Zuſtere, die Hartoginne van Parma, &c. Regente van
„ onzen 't wegen, gegeven van gelyker dato als dezen onzen te-
„ genwoordige Brief. Ende ook hen voegen ende reguleeren na
„ inhouden van zekere opene Brieven, haaren Voorzaten in Wet-
„ te hier voortyds gegeven, by wylen Hoog loffelyke gedagten den
„ Keyzer, *Karel*, die vyfde des naams, onzen lieven Heer ende
„ Vader, (wiens ziele Godt genadig zy) in den Jaare vyftien hon-
„ dert zeventien, beroerende die zettinge van den Landen, gele-
„ gen in den Ban van onzer voorſz. Stede, in de laſten van 't
„ Gemeen Landt, ende daar en boven alle jaare goede ende recht-
„ veerdige Rekeninge van te doen, vier maanden na elken jaare,
„ voor zulken Commiſſaris van onzer Rekeninge in Holland voorſz.

Digitized by Google

„ als by onzen Stadthouder Generaal van Holland, in der tydt „ zynde, gecommitteert zal worden; ende dat in preſentie ende „ tegenwoordigheid van den Droſſaard, ende Vroedſchap van on„ zer voorſz. Stede van GORINCHEM, dewelke onze Stadhou„ der Generaal van Holland ook zulks zal committeeren, tot ho„ ren ende ſluytinge van den Rekeninge der zelver Stede, die als „ nog ongehoort ende ongeſloten mogen zyn, tot dezen tegen„ woordige jaare vyftien hondert zeſtig incluys, tegens *Sint Jans* „ Miſſe toekomende. Waar en tuſſchen wy belaſten ende bevelen „ den voorn: Supplianten, dezelve Rekeninge gereet te maken, „ ende insgelyks dezen onzen tegenwoordigen Brief, metter voorſz. „ Inſtructie te doen regiſtreren, ende interineren, in onzer voorſz. „ Rekenkamer in Holland, binnen drie maanden na dato van dien, „ op verbeurte van den effecte der zelver. Ontbieden daaromme „ ende beveelen onzen lieven ende getrouwen, die Hoofd Preſi„ denten, ende Luyden van onzen Secreten ende Grooten Rade, „ Stadhouder, Preſident, ende Luyden van onzen Rade in Hol„ land, die voorn: van onze Finantie ende Rekeninge voorſz. „ Droſſaard van GORINCHEM, ende allen anderen, onzen Rech„ teren, Juſticiëren, Officieren, ende Onderzaten, dien dit aan„ gaan zal, dat zy den voorn: Supplianten van deze onze tegen„ woordige gratie, octroy, continuatie ende nieuwe pagtinge, ende „ van allen der inhoude van deze, voor den tyd, op der condi„ tien, ende in dier voegen ende manieren boven verhaalt, doen „ laten, ende gedogen, ruſtelyk, vredelyk ende volkomelyk ge„ nieten ende gebruyken, zonder hen te doen, nog te laten ge„ ſchieden eenig hinder, letzel, ofte moeyeniſſe, ter contrarie, „ want ons alzo gelieft. Des t' oirconden zo hebben wy onzen „ Zegel hier aan doen hangen. Gegeven in onzer Stad van Brus„ ſele, den een ende twintigſten dag van Februario, in 't jaar ons „ Heeren duyzent vyfhondert zeſtig, van onzen Ryke, te weten: „ van Spanjen, Sicilien, &c. 't zesde, ende van Napels, d' agt„ ſte.

„ Aldus getekent op den plooy. By den Koning, die Hartogin„ ne van Parma, Regente, enz. die Heere van Hachicourt, Hooft, „ Heeren *Pieter Boiſot*, Theſaurier Generaal, *Jooſt de Damhoudere*, „ Ridders, ende *Aalbrecht van Loo*, Gecommitteerde van de Fi„ nantie ende andere tegenwoordig, onderteykent *d'Overloepe.*

In het zelve Jaar den 13 February, wierd door de Regeerders der Stadt GORINCHEM, een nieuwe Ordonnantie wegens den Brouw-accyns, ter Puie van 't Stadhuys afgelezen, vermits bevonden wierd, dat de Brouwers wegens de belaſting van een halve ſtuyver op de ton, quamen te fraudeeren, zo dat men haar verpligte aan de Opgaarders dezer accyns, alle weeke een nette lyſt van de geſlete Bieren over te leveren, tot de kleynſte vaatjes toe, op een boete van twaalf Carolus guldens.

In den Jaare 1580. wierd op verzoek van Stads Regenten, en uyt name van den Koning van Spanje, *Philips*, als Grave van Holland, ter vergoedinge van de groote ſchade en ongevallen, die

de

Digitized by Google

de Stad van GORINCHEM by den Oorlog geleden hadde vergunt, een jaarlykſche Paarde Markt te houden, op den 28 en 29 September, twee dagen voor en na dezelve, genooten de Koopluyden nog dezelve vrydommen, als op de Marktdagen zelfs, zo als uyt de nevensgaande Brief van den gemelden Koning te zien is.

„ *Philips*, by der gratie Gods Koning van Caſtilien, &c. Alzo „ de Burgermeeſteren ende Regeerders onzer Stede van GO„ RINCHEM ons vertoont hebben, dat de Burgeren, ende In„ gezetenen der zelver Stede, gedurende de tegenwoordige Oor„ log, zeer groote ende exceſſive laſten hebben moeten dragen, „ zo in 't onderhouden van de Soldaten aldaar in Guarniſoen ge„ ldgen hebbende, als in 't deurſteken van de Dyken, waar door „ haarluyder Landen zekere jaaren onvrugtbaar zyn gebleven. En„ de alzo de voorſz. Remonſtranten van haarluyder Officie wegen, „ gaarne by alle middelen zoeken ende vorderen zouden het wel„ varen der voorſz. Stede, tot ſoulagement van de Inwoonderen „ aldaar, verzoetinge van haarluyder voorſchreven geleden ſchade. „ Ende dat hen by proviſie zeer vordelyk zoude wezen, een jaar„ lykſche vrye Paarde-markt. Biddende ende verzoekende, ons „ daaromme, hen dezelve Paarde-markt te willen gunnen, ende ac„ cordeeren, omme alle jaaren binnen der voorſchreven Stede, „ op den agt ende negen en twintigſten September gehouden te „ worden, ende tot dien fine haarluyden verleenen onze opene „ Letteren, in zulke zaken dienende. Doen te weten, dat wy de „ zaken voorſchreven overgemerkt, genegen wezende ter bede van „ de voorſchreven Remonſtranten, zonderlinge in aanzieninge van „ haarluyder voorſchreven laſten, ende ſchaden, ende daaromme „ begerende hen luyden, zo veel in ons is tot vorderniſſe der voor„ ſchreve Stede te gratificeren, hebben by deliberatie van onzen „ lieven ende beminden Neve, den Prince van Oranjen, Grave „ van Naſſau, &c. voor ons Stadhouder ende Capiteyn Generaal „ over onzen Landen van Holland, Zeeland, ende Weſt-vriesland, „ ende Utrecht, mitsgaders van de Staten van Holland voorſchre„ ven, den voorſchreven Remonſtranten gegunt, geoctrojeert, en„ de geaccordeert, gunnen, octrojeeren, ende accordeeren, uyt „ onze zonderlinge gratien, binnen onzen voorſz. Stede van GO„ RINCHEM te mogen opſtellen, erigeeren, ende houden, ter be„ quaamſter plaatſe een vrye Jaar-markt van Paerden, alle op den „ *agt ende twintigſten, ende negen ende twintigſten September*, tot „ welker Jaar-markt een iegelyk vry ende onbelet zal mogen ko„ men, dezelfde verzoeken, frequenteren, ende Koopmans gewys „ aldaar hanteeren, *twee dagen voor ende twee dagen naar de voor„ ſchreven principale gedeſigneerde Markt-dagen, gedurende, mitsdien „ de vrydom der zelfder Markt in alles geheele dagen.* Ende ten „ dien eynde hebben wy den zelfden verleent, ende verleenen by „ dezen vry ende vaſt geleyde, ende veyligheid, zonder dat zy „ gaande, komende, blyvende, haar koopmanſchap doende, ende „ wederkerende den voorſchreven tyd ende Jaar-markt gedurende, „ gehouden, gearreſteert, ofte bekommert zullen worden, aan lyf

„ nog

Digitized by Google

„ nog aan goederen, om eenige civile zaken, uytgezondert onze „ eygene ſchulden ende penningen, ofte gerechtigheden; hier in- „ ne ook buyten geſloten, onze ende onzer voorſchreven Landen „ van Hollands Vyanden, ende den genen die onzen ende der zel- „ ver Landen wederpartye houden, ofte daar uyt gebannen zynde. „ Authoriſeeren voorts den voorſz. Remonſtranten, by openbare „ publicatie van dezen, binnen der voorſchreven Stede, ende ook „ by affixie van Billietten alomme ter plaatſen des nood zynde, „ de voorſchreve vrye Jaar-markt een iegelyk bekent te maken, „ dat zo werden zy luyden gehouden, dezen tegenwoordigen, met „ den eerſten te doen regiſtreren, binnen onzer Kamers van der „ Rekeninge in Hollandt. Ontbieden daaromme, ende bevelen „ onzen voorſchreven Stadhouder, Preſiderende, ende andere Luy- „ den van onzen Rade ende Rekeninge in Holland, den Dros- „ ſaard tot GORINCHEM, ende allen anderen onzen Officieren, „ Rechteren Juſticieren, ende Onderzaten, van wat qualiteyt, „ ofte conditie die zyn, dat zy den voorſchreven Remonſtranten „ van de voorſchreve vrye Jaar-markt, ende voorts van allen den „ inhouden van dezen doen, laten, ende gedogen, ruſtelyk, vre- „ delyk, ende volkomelyk genieten, ende gebruyken, zonder hen „ daar inne te doen, nog te laten geſchieden, eenig hinder, let- „ zel ofte moeyeniſſe, ter contrarie: want ons alzo gelieft. Des „ t' oirconde, hebben wy den Zegele van onzen Leenhove van „ Holland, 't welk wy in gelyke zake gebruyken, hier aan doen „ hangen. Gegeven binnen onzen huyze van den Hage, op den „ vier ende twintigſten dag van Auguſti, in 't jaar ons Heeren „ vyftien hondert ende tachentig.'

Dog ſtaat te weten dat deze Stadt al van te vooren van eene Paarde-markt is voorzien geweeſt, want in zekere verklaringe van den Droſſaard, Burgermeeſters, en Schepenen der Stad GORINCHEM, wegens de vryheden der zes Jaar-markten, werd de derde Markt vermeld een Paarde-markt te zyn, en vermits deze Ordonnantie al in den Jaare 1565. is verleent, zo blykt notoor dat 'er voor deze aangeſtelde Paarde-markt al eene andere is geweeſt, des ik deze verklaring hier by zal voegen, en luyd aldus:

„ DAt alle die geene, die onze Markten zoeken tot GORIN- „ CHEM, geleyde zullen hebben binnen onzen Lande, al- „ zo lange als die Markten duuren met haaren goeden te komen, „ ende te keeren, uytgenomen dat onze Vyanden zyn, ofte breuk- „ agtig zyn met recht, of van Schepenen voorwaarden, of van „ Schepen Brieven van Schouten, die zy ſchuldig waren, of ten „ waren dat iemand goed binnen Markten, of op Markt-dagen „ verkogt, die mag die geene, die dat gekogt had binnen Mark- „ ten bezetten, ende met recht aanſpreken, alzo verre hy daar „ twee Wetagtigen getuygen of meer af heeft, gelyk of 't buyten „ Markten ware na inhoudt onzer Handveſten.

„ Zo

Digitized by Google

„ Zo is te weten dat 'er zyn zes principaale Jaar-markten, daar „ die eerſte is te half vaſten, ende begint des vrydags voor den „ Zondag, als men zinget in der heyliger Kerke, *Oculi mei*, en„ de duurt twee weken lang.

„ Die ander Jaar-markt is te Pinxteren, ende begint den der„ den vrydag voor Pinxteren, durende ook twee weken lang.

„ Die derde Jaar-markt is geheeten een Paarde-mark, ende be„ gint op den derden dag in Julio, op *Sinte Martyns* dag avond „ Translatio, ende duurt vier dagen lang.

„ Die vierde Jaar-markt, is te Bamis, beginnende des anderen „ vrydags voor Bamis, ende duurt ook twee weken lang.

„ Die vyfde Jaar-markt is tot Allerheyligen, ende begint des „ vrydags voor Allerheyligen dag, durende twee weken lang, en„ de is geheeten die Vee-markt.

„ Die zesde Jaar-markt is geheeten een Laken-markt, en is al„ toos des Maandags naar *Sinte Martyns* Miſſe, ende zal duu„ ren zes dagen lang, welke dagen ingaan zullen des zaterdags „ voor den maandag, die naaſte na *Sinte Martyns* dag komt.

„ Uytgenomen deze zes Jaar-markten voorſz. zo is tot elke wee„ ke een Markt-dag, als op den maandag, durende dien dag, en„ de dien dag zal men in alle Markten voorſz. beginnen, des mid„ dernagts, ende tot middernagt weder uytgaan.

„ Ook mede zyn die boeten dubbelt binnen Markten.

„ Die tweede Paerde-markt beginnende den eerſten dingsdag in „ de Vaſten, is op huyden datum hier onder by Mynen Heere „ den Droſſaard, beyde die Burgermeeſteren ende zes Schepenen, „ met eenige uyt den Ouden Raad verſtaan, mede zo vry te we„ zen als d'ander Paerde-markt hier vooren, gedurende vier da„ gen lang. Actum den vyftienden Marty, vyftien hondert vyf „ ende zeſtig, *Stilo communi.*

Maar na verloop van dertig jaaren, blykt dat de Jaar-markten merkelyk vermeerdert waren, want in eene nadere verklaringe wegens de vrydommen der Jaar-markten, worden 'er aldaar op 't Jaar 1596. wel negen opgetelt, waar onder de eerſte, vierde, en vyfde Paerde-markten genoemd worden, des ik deze verklaring der vryheden ook byvoegen zal, en luyd aldus:

„ DAt alle die geene die onze Markten zoeken tot GORIN„ CHEM, geleyde zullen hebben binnen onzen Lande, al„ zo lang als die Markten duren met haaren goeden, te komen, „ ende te keeren, uytgenomen dat onze Vyanden zyn, ofte breuk„ agtig zyn met Recht of van Schepenen voorwaarden, ofte van „ Schepenen Brieven, van Schouden, die zy ſchuldig waren, of „ ten waar dat iemand goed binnen Markten, of op Marktdagen „ verkogt, die mag den geenen, die dat gekogt hadt binnen Mark„ ten bezetten, ende met Recht aanſpreken, alzo verre als hy twee „ Wetagtige getuygen of meer af heeft, gelyk of 't buyten Mark„ ten waar, naar inhoud onzer Handveſten.

„ Zo is te weten: dat 'er zyn negen principaale Jaar-markten,

Digitized by Google

„ daar de eerſte af is een Paerde-markt, beginnende den eerſten „ dingsdag in de Vaſten, gedurende vier dagen lang.

„ Die twede Jaar-markt is te half Vaſten, ende begint des vry- „ dags voor den Zondag als men zinget in der heyliger Kerke, „ *Oculi mei*, ende duurt twee weken lang.

„ Die derde Jaar-markt is te Pinxſteren, ende begint des derde „ vrydags voor Pinxſteren, durende ook twee weken lang.

„ Die vierde Jaar-markt is ook geheten een Paerde-markt, ende „ begint op den derden dag in Julio op *Sinte Martyns* dag avond „ Translatio, ende duurt vier dagen lang.

„ Die vyfde Jaar-markt is mede een Paerde-markt den 28 en 29 „ Septembris, ingaande den zelven 28 Septembris, *St. Michiels* „ avond, ten ware dat het Zondag waar, zo zal die Markt ingaan „ des anderen daags, ende duurt dezelve twee Marktdagen, ende „ nog twee dagen voor, ende twee dagen na, makende t' ſamen „ zes dagen, volgens het *Octroy* daar af zynde (*).

„ Die zesde Jaar-markt is te Bamis, beginnende des ander vry- „ dags voor Bamis, ende duurt ook twee weken lang.

„ Die zevende Jaar-markt is des donderdags na *Sinte Victor*, „ geheten een Vee-markt, beginnende des dingsdags voor den don- „ derdag, ende duurt vier dagen lang.

„ Die agtſte Jaar-markt is tot Allerheyligen Mis, ende begint des „ vrydags voor Allerheyligen dag, durende twee weken lang, en- „ de is ook geheten die Vee-markt.

„ Die negenſte Jaar-markt is geheten een Laken-markt, ende is „ altoos des Maandags na *Sinte Maartens* Miſſe, ende zal duren „ zes dagen lang, welke dagen ingaan zullen des Saturdags voor „ den maandag, die naaſt na *Sinte Maartens* dag komt, wel ver- „ ſtaande dat den Zondag in 't getal van de vrye dagen niet en zal „ gerekent worden, maar evenwel zo vry wezen als d' andere dagen.

„ Uytgenomen deze negen Jaar-markten voorſz. zo is tot elke „ weke een Marktdag, als op den maandag, durende dien dag, „ ende dien dag zal men in alle Markten voorſz. beginnen des „ middernagts, ende tot middernagt weder uytgaan.

„ Dog mede zyn die Boeten dubbelt binnen Markten.

Vermits de Stad GORINCHEM, in de vinnigſte troubel tyden tegens de Spaanſchen, naar haar vermogen de Heere Staten ook met geld hadden by geſprongen, zo dat den Staat in den Jaare 1583. aan deze Stad nog ſchuldig was, een ſomme van veertien duyzent twee hondert zeſtien guldens, ter welker rembourſement deze Stad wierd vergunt, zulks op haare quote of laſte der Verpondinge van den Jaare 1581. 1582, en 1583. te korten, en daar en boven wierden aan de Stad tot voldoeninge, nog eenige Landen over gegeven, zo als uyt de volgende acten blykt.

„ ALzo de Staten van Holland nodig bevonden hebben, daar- „ inne te doen voorzien, dat die van GORINCHEM van „ haar

(*) Nota, dit is het Octroy van Koning Philips, gegeven in den Hage den 24 Auguſti 1580.

Digitized by Google

„ haar agterwezen; uyt zake van voorgaande Leeninge, bedragen-
„ de ter ſomme van veertien duyzent twee hondert zeſtien pón-
„ den, van veertig grooten, mede contentement gegeven worde,
„ agtervolgende voorgaande Reſolutie van den Staten, hebben met
„ die van GORINCHEM voorſz. daar op doen handelen, ende
„ eyndelyk overkomen, ende geäccordeert, dat die van GORIN-
„ CHEM voorſz. in afkortinge van de voorſz. agterwezen, zullen
„ mogen inne houden, 't geene zy luyden ten Comptoire van den
„ Ontfanger Generaal *Mierop*, van wegen haare quote in de Ver-
„ pondinge, zo wel van den voorleden jaare een ende tachentig,
„ ende twee ende tachentig, als den tegenwoordige jaare drie en-
„ de tachentig ſchuldig zyn, bedragende ter ſomme van drie duy-
„ zent negen hondert tien ponden, vyf ſchellingen tien penning-
„ gen. Ende dat daar en boven, die van GORINCHEM voornt:
„ in koope ende eygendomme zullen aannemen, een portie van agt
„ ende dertig mergen Lands, gelegen op Kedichem buytens dyks,
„ geheten den Spaanſchen Enghe, gekomen zynde van de Cat-
„ huyſers buyten Geertruidenberge, ende in pagte hebbende *Cor-*
„ *nelis van Beveren*, Burgermeeſter tot Dordrecht, ende nog vier
„ mergen hooglands gelegen op den Haar, daar na geland is noord-
„ waards den Heyligen Geeſt tot GORINCHEM, ſtrekkende ver-
„ re van de Kaa af, tot den Bavelſloot toe, nu in huure hebben-
„ de de Weduwe van *Anthonis Hoornaar*, ende *Adriaan Cramer*,
„ ende dat alles by den hope zonder mate, voor de ſomme van
„ drie duyzent zes hondert zeſtien ponden, vermits dat dezelve
„ Landen uyt ter huure zullen gelevert worden, zo verre zulks
„ met *Cornelis van Beveren* voornt: zal mogen worden geäccor-
„ deert, ende dat anderzints die van GORINCHEM voornt:
„ de voorſz. Landen in eygendomme zullen hebben, voor de
„ ſomme van drie duyzent drie hondert zeſtien ponden. Ende
„ 't geene nog voorder aan de voorſz. agterwezen van veertien
„ duyzent twee hondert zeſtien ponden, zal gebreken, dat zelfde
„ betaalt zal worden binnen drie maal vyf maanden eerſtkomende,
„ t' elken termyn een derde part van dien, vermits dat by gebreke
„ van dien, die van GORINCHEM t' elke termyn gelyke ſomme
„ aan den extraordinariſſe contributien, zo wel binnen der voorſz.
„ Stede, als den quartiere van dien, zullen inhouden mogen, daar
„ toe behoorlyke Ordonnantie op den Ontfanger *Mierop* verleent
„ zal worden. Gedaan in den Hage den vyftienden Septembris,
„ vyftien hondert drie ende tagtig. Onderſtont, Ter Ordonnantie
„ van de Staten, by my, ende was ondertekent, *C. de Rechtere*,
„ met een ſignature. Op de marge ſtondt geſchreven. Die van
„ der Kamere van de Rekeninge worden geauthoriſeert, behoor-
„ lyke Brieve van koope ende eygendomme in dezen te verleenen,
„ als andere zyn verleent, ter Ordonnantie van den Staten, by
„ my, en was ondertekent, *C. de Rechtere.* Wat nederwaarts ſtont
„ Nota. dat deze drie hondert ponden de Burgermeeſters van
„ GORINCHEM by die van Holland zyn goed gedaan, volgens
„ Ordonnantie op *Mierop*, van den agt en twintigſten May, vyf-
„ tien hondert vyf ende tachentig.

Digitized by Google

Vermits het een zeer oud misbruyk, ja quaad is, den dag des Heeren door ſlavelyke werken, dronkenſchap, ſpeelen, en dobbelen, te ſchenden, zo zyn 'er door de hooge Overigheden zo van Landen, Steden, en Dorpen, ook dikwils ſtrenge verboden tegens uytgegaan, dog het quaad hadt reeds zo weelige ranken en wortels, dat het niet wel in 't geheel te weeren was, zo dat den Droſſaard, Burgermeeſters, en Vroedſchap dezer Stad, zig genoodzaakt vonden tegens dit misbruyk, deze volgende Ordonnantie uyt te geven.

Ordonnantie aangaande het vieren van den H. Ruſtdag des Heeren, ofte Zondag, gemaakt by Myn Heeren Droſſaard, Burgermeeſteren ende Vroedſchappen der Stad GORINCHEM.

„ ALzo Myn Heeren Droſſaard, Burgermeeſteren en Vroed-
„ ſchappen dezer Stad bevinden, dat niet tegenſtaande ver-
„ ſcheyde goede Keuren ende Ordonnantien, voor dezen afge-
„ kondigt, des Heeren Heyligen Ruſtdag, gemeenlyk genaamt den
„ Zondag, in plaatze van dien te vieren, ende te heyligen, op
„ verſcheide manieren wordt geprofaneert, ende ontheyligt, tot
„ groote kleynagtinge van Godes Hooge Majeſteyt, ende zware
„ ergeniſſe van alle vrome harten. Zo is 't dat Myn Heeren voorſz.
„ renoverende, ende ook eensdeels ampliërende de voorn. Keu-
„ ren, geordonneert ende geſtatuëert hebben, gelyk zy ordonne-
„ ren ende ſtatuëren by dezen.

„ I. Dat van nu voord-aan niemand, wie hy zy, hem op den
„ gemelten Ruſt-dag zal onderwinden zyne ordinaire handwerken,
„ te doen, ook zyne winkelen ende venſters te openen, om zyne
„ waren te venten, alwaar 't ook zo, dat 'er een teenen ofte an-
„ dere horde voor ware geſtelt, waar mede men verſtaat het ope-
„ nen van de winkels geenzints verſchoont te zyn, zullen ook
„ geene Barbiers haare bekkens mogen uythangen, ofte op de
„ venſters zetten, op de verbeurte van dertig ſtuyvers.

„ II. Item, aangezien met het aankomen van de Lingen- ende
„ andere Schuyten, op de Koorn-markt groote koopmanſchap op
„ dien dag wordt gedreven, met Graanen, Hoenders, &c. wordt
„ zulks wel uytdrukkelyken verboden, op de boete van zes gul-
„ dens, te verbeuren, zo wel by de Kopers als Verkopers, die
„ eenig Koorn kopen ofte verkopen, ende op de boete van twin-
„ tig ſtuyvers te verbeuren, zo wel by de kopers als verkopers,
„ van Hoenderen, Duyven, ende diergelyke.

„ III. Ook zal niemand vermogen, na het derde geluy van de
„ voormiddagſche Predicatie ontrent negen uuren, met eenig vlees
„ in het Vleeſch-huys ofte daar buyten, nog met eenig moes op
„ de Groenmarkt voor te ſtaan, maar zullen alle, ofte voor ofte
„ met dat derde geluy, van de gemelte plaatſen moeten vertrek-
„ ken, zulks dat de Halle voor 't aflaten van 't leſte geluy, zal
„ moeten zyn geſloten, op pœne van dertig ſtuyvers, by ieder
„ Beenhakker te verbeuren, die daar na in de Halle zal worden

„ be-

Digitized by Google

„ bevonden, ende op de boete van twaalf ſtuyvers te verbeuren,
„ by een ieder van de Groenluyden, die contrarie 't geene voorſz.
„ is zullen komen te doen. Ende op dat niemand hier inne eenig
„ ongerief mogte hebben ofte pretenderen, zal het Vleeſch huys
„ ook op alle vrydagen voortaan alzo wel, als op andere dagen in
„ de weeke geopent werden.

„ IV. Zullen ook geen Markt-ſchippers, ofte andere haar ver-
„ vorderen te loſſen op den gantſchen Ruſt-dag, maar zullen op
„ dien dag aankomende gehouden zyn te verbeyden tot den maan-
„ dag, die d' eygene wekelyke Markt-dag is. Insgelyks zullen geen
„ Sle-luyden ofte Dragers vermogen de vragten uyt de Schepen
„ te voeren, ofte te dragen, behoudens, dat zy allen buyten den
„ Prediktyd, met conſent van de Heere Droſſaard, ofte Burger-
„ meeſteren, bederffelyke waaren zullen mogen gedragen, op de
„ verbeurte van drie Carolus guldens te verbeuren by de Schip-
„ pers, en tien ſtuyvers, by de Slepers ofte Dragers, die ter con-
„ trarie bevonden zullen worden gedaan te hebben.

„ V. De Bierdragers zullen oók na het derde geluy, niet ver-
„ mogen eenige vaten met Bier, Wyn ofte andere te beſtellen,
„ op de verbeurte van tien ſtuyvers, gelyk ook het Chyns-huys
„ precizelyk met het derde geluy voorſz. zal geſloten blyven, en
„ daar na geen briefkens aan niemanden zullen mogen verleent
„ worden.

„ VI. Niemand en zal hem op dien dag mede vervorderen,
„ Comediën, ofte andere Guychel-ſpelen, te ſpelen, op de ver-
„ beurte van zes Caroli guldens.

„ VII. Ook zal zig een iegelyk wagten des Zondags eenige open-
„ bare dertelheid ofte inſolentien te bedryven, van danzen, kaat-
„ zen, ſpeelen, en anders, op de pœne van dertig ſtuyvers. En-
„ de zal het misbruyk der Kinderen aan haare Ouders, ofte Voog-
„ den verhaalt worden.

„ VIII. Zullen ook de Waarden ende Waardinne: item, Bran-
„ dewyn Verkopers geenerhande gelagen (den Reysbare Man al-
„ leen uytgezondert) onder de Predicatie vermogen te zetten, op
„ de verbeurte van drie Caroli guldens.

„ Alle welke voorſz. boeten ende breuken, datelyk met parate
„ executie ende pandt-halinge zullen worden geëxecuteert, zonder
„ dat van node zal zyn, daarom eenige Recht-vordering te maken:
„ ende of 't gebeurde dat ter zake van dien iemand queſtie mo-
„ veerde, zal de deciſie van de zake ſtaan aan de Heeren Bur-
„ germeeſteren dezer Stede.

Onderſtont

Ter Ordonnantie van de Heeren voornt:

Ende was getekent,

Hugo Boxel.

Digitized by Google

Ik zou nog een groot getal van Keuren en Ordonnantien, ten beſte en nutte van Stadts zaken, door den Droſſaard, Burgermeeſteren, enz. gemaakt, hier konnen by voegen, maar zulks zou my wyd te verre leyden, hebbende alleen maar voorgenomen, de oudheid aan het ligt te brengen, des ik beter meene te doen, om tot Stads geſchiedeniſſe over te gaan.

Digitized by Google

GESCHIEDENISSE DER STAD VAN GORINCHEM.

IX. HOOFDSTUK.

Zo van Oorlogen, zwaare Branden, hooge Watervloeden, Duure Tyden, enz.

HEt is zeker dat van de eerſte voorvallen van onze Vaderlandſche Steden, weynig verhaal van te vinden is, en die 'er ons al iets van opdiſſen, brengen veeltyds een deel fabelen en verdigtzelen by, zo dat het regte beſcheyt in de windzels der vergetentheid opgerolt leid. Dus vind men ook zeer weynig beſcheyt wat voor den Jaare 1300. omtrent de Stad GORINCHEM voorgevallen is.

Wanneer Graaf *Jan I.* in den Jaare 1299. zonder Manlyk oir quam te overlyden, en zynen Neef *Jan van Avesnes* hem in 't Graafſchap volgden, zo maakten eenigen, waar onder wel den principaalſten was *Jan van Renes*, een Zeeuw, den Keyzer op, en maakten hem wys, dat het Graafſchap van Holland, aan 't Keyzerryk vervallen was. Hier op komt *Aalbert van Ooſtenryk*, Rooms Koning, met een talryk leger nederwaards te Nymegen, daagt den nieuwen Graef voor hem, om van zyn ſtout beſtaan rekening te geven; en om zyn zaak des te beter uyt te voeren, had hy een groot gedeelten der Zeeuwen op zyn zyde gekregen, om den nieuwen Graaf des te gemakkelyker te overheeren. Graaf *Jan II.* van deze daginge gantſch niet verſchrikt, zig weinig kreunende aan dezelve, ſpreekt de Hollandſchen Adel een hart in 't lyf, en maandze aan, om met een groote magt van Volk, met Schepen naar Nymegen met hem te trekken, welke met zo grooten menigten byeen vergaderden, als men ooit gezien hadden, met welke Scheeps vloot hy op den 9 van Auguſtus te GORINCHEM quam aandouwen, en van welke *Melis Stoke* in zyne Rymkronyk bladz. 182 aldus ſchryft:

Hy voer weg (al zonder ſchande,
Sint Laurens avond te Gorinchem:

Ik vinde in eene oude aantekeninge, dat een groot getal van

GOR-

Digitized by Google

GORINCHEMSCHE Burgers, met wel gewapende Schepen met den Graaf mede voeren, om zyn zaak te handhavenen, en het is zeker dat den Heer van ARKEL op dees tyd, een groote Vriend van den gemelden Graaf was. Maar de zaak wierd in der minne bygeleyd, en Graaf *Jan* quam met zyne Vloot weder nederwaards, dog vermits de Zeeuwen met een Vloot van hondert Schepen ter hulpe van *Aalbert* van Ooſtenryk Rooms Koning, de Lek waren opgevaren naar Nymegen, dog vrugteloos om dat de zaak was bygelegt, zo ſtormen zy de Waal af, mede naar beneden toe, van welke zaak Heer *Jan* van ARKEL den Graaf kennis gaf, en *Melis Stoke* ſchryft 'er aldus van:

Doe quam op eenen avond ſpade
Een Bode, die zeide, Heere wat rade?
V ontbiet (al zonder ſparen)
Jan van Arkel, dat komen gevaren
Uwe Vyanden langs den Wale.

1316. Wanneer deze Provintien in den Jaare 1316. of zo de oude Hollandſche Chronyk meld 1315. door een zwaren hongersnood wierd bezogt, zo dat men genootzaakt was allerley onreyn gedierten, als Rotten, Muyzen, enz. tot levens onderhoud te eeten, zo trof dit droevig ongeval ook deze Stad, zo dat veele arme Menſchen door gebrek van brood moeſten vergaan. Maar gelyk God de Heer wonderlyk in zyne werken is, en veeltyds nog uytkomſt voor de noodlydende armen geeft, zo gebruikten hy op dees tyd ook zekere Godsdienſtige Weduwe, *Elizabeth Hendriks*, wonende by de Visbrugge op den hoek van de Burgſtraat. Wanneer een arme Vrouw met haare Kinderen, ten tyde van het middagmaal, aan haar huys komende bidden om een ſtukje brood, deze Weduwe medelyden met de arme Vrouw en Kinderen hebbende, doet haar binne komen, zetze aan tafel, en geeft haar en haar Kinderen volop te eeten, verzadigt zynden, gelaſt zy haare Dienſtmaagd, aan deze arme Vrouw nog een Schepel Koorn te geven. De Dienſtmaagd met den geeſt van barmhartigheid niet bezielt zynde, begint haar Juffrouw tegen te ſpreken; zeggende: dat 'er nog maar drie Schepelen Koorn op zolder lagen, zo dat zy zelfs in 't kort dan ſtonden gebrek te hebben. De Godsdienſtige Weduwe doet haar echter gehoorzamen, en zeid: gaat in de naame des Heeren, God zal 't voorzien. De Dienſtmaagd dan misnoegt naar boven klimmende, opent de Koorn-zolder: maar God geen uytſtel willende geven om deze barmhartigheid te loonen, zie daar: zo dra de Dienſtmaagd de deur opent, komt een overvloed van Graan haar tegens het lyf aan rollen, zo dat het buyten de deur neder ſtorten: de Dienſtmaagd hier over ten hoogſten verwondert, daar zy wiſt dat 'er maar drie Schepelen gelegen hadden, loopt met verbaaſtheid naar beneden, boodſchappende zulks aan haare Juffrouw, dewelke het zelve zienden, over Gods wondere werke ook verſtelt ſtond; waar op zy haare mildadigheid dan verder uytſtrekt, en laat door de geheele Stad uytroepen, dat alle noodlydende Armen by haar konde komen om Graan

te

Digitized by Google

te haalen, 't geene onder de Armen een groote blydschap en vreugde verwekten.

Maar gelyk God de Heer zynen wonderlyken zegen toonden aan deze liefdadige Weduwe, zo toonden hy op den zelven tyd, zyn straf en vloek over eenen zekeren onbarmhartigen Gierigaart, een Koorn-koper, *Gerontus* of *Gerink* genaamd, welke op dees tyd hier wonende, en zyne zolders opgevuld van Granen hebbende, sloot die toe, op hoop dat het Graan nog hoger in prys zou steigeren, en dus meerder winsten doen, zo dat hy tot onderstand der armen geen Koorn wilden verkopen, veel minder barmhartelyk iets uytdeelen. Maar door Gods ontfermende hand, volgden zo vrugtbaren Oogst, en quam van alle plaatsen zo veel Koorn, dat men een Schepel Koorn dat eerst vyf schellinge geldende, nu voor vyf grooten tournois kogt. Den Gierigaard zienden dat hy in zyn godloos voornemen bedrogen was, meenden echter nu nog zyn Koorn te verkopen, opent zyne zolders, maar zo rykelyk als de Weduwe by het opene van haare zolder was gezegent, zo wierd hier het tegendeel gevonde: want het Koorn bedorven zynde, gaf zo vuylen stank, dat het de beesten zelfs niet wilden eeten, zo dat hy Gods straf zienden, en zynen vuylen handel nog willende bedekken, liet hy het by nagt in de Rievier de Merwede smyten.

Misschien zullen eenigen aan dit verhaal niet veel geloof geven, dog ik houde my verzekert, dat men by geloofwaardige Schryvers meer diergelyke voorbeelden geboekt vind, al te groote hardgelovigheid is altyd niet prysbaar. Daar by is dit geen wonder of mirakel, dat door Monniken of Priesters uyt baatzugt is verzonnen, om haar kraam voort te zetten; maar diend tot een voorbeeld aan alle liefdadige, om in tyd van nood haar harte niet te sluyten, maar den Armen by te staan.

Wanneer in den Jaare 1348 de Pestziekten, byna het geheele Christendom zeer woedende quam aan te tasten, zo dat 'er op veele plaatsen van de tien nauwlyks een overschoot, zo gevoelden deze Stad ook die zwaare straf: want in eene oude aantekening staat, dat den Pastoor, Kapellaan, eenige Schepenen en wel vier hondert andere Menschen wierden weg gerukt, zo dat de droefheid der Inwoonderen groot was, en men geen Menschen van andere plaatsen in de Stad wilden inlaten. 1348.

In dit zelve Jaar verbrande op de Haven agt huyzen, dog hoe dat het zelve bygekomen is vind ik niet vermeld.

In 't Jaar 1362. wierd de wind Koorn-molen, neffens de Wolfertse poort al vermeld, waar van de Molestraat zyne benaminge heeft gekregen. 1362.

Heer *Otto van Arkel*, Ridder, Heer van GORINCHEM en Landen van ARKEL, willende aan de Hollandschen Adel toonen dat hy een Man van groot vermogen en rykdom was, recht in den Jaare 1363. tegens Vasten-avond een heerlyk Tournoi-spel in de Stadt GORINCHEM aan, waar op hy voor eerst Hartog *Aalbert* van Beyeren Ruwaard van Holland, en de meeste Ridders en Edelen toe uytnodigt, welke alle op zyn heerlykste uyt- 1363.

Digitized by Google

gedoſt aldaar ook verſchenen, waar by ook een groot getal van Mevrouwen, en Adelyke Jongvrouwen gevoegt waren, zo dat de Stad van alle kanten opgepropt van Vreemdelingen was, dat den Burger geen ſchade voor dien tyd was, Heer *Otto* die ter onthalinge van dit Adelyk gezelſchap ook alles had laten klaar maken, wat tot een voortreffelyke onthalinge nodig was, toonden van alle zyden ook zyn vermogen, zo dat alles op zyn voortreffelykſte wierd verrigt. Het getal der Vreemdelingen die van alle kanten quamen om dit heerlyk ſpel te zien was overgroot, zo dat 'er nauwelyks huysveſting gevonden wierd. Het Ridderlyk Tournoi-ſpel wierd dan tot genoegen van alle de Heeren met groote blydſchap verrigt, wanneer Heer *Otto* van ARKEL dit gantſche Adelyke gezelſchap voortreffelyk tracteerden, en vorſtelyk onthaalden, waar in voornamentlyk Hartog *Aalbert* van Beyeren Ruwaard van Holland, een groot genoegen nam, zo dat Heer *Otto* tot in het binnenſte van zyne blakende gunſte quam, des hy van zyne Vrienden zeer wierd bemind, en zelfs van zyne Vyanden ontzien en gevreeſt.

Gelyk gemeenlyk zulke voortreffelyke ſpellen vergezelſchapt zyn met eenige byzondere voorvallen, zo gebeurden op dien tyd, dat een geringe arme Vrouw ter eender dragt vyf levendige Kinderen ter Wereld bragt, zynde twee Zoonen en drie Dogters, welke alle in den Doop, naar een voornaam Heer of Mevrouw genaamd wierden, en in haare tegenwoordigheid in de Groote Kerk den H. Doop ontfingen, waar by deze arme Vrouw niet qualyk en ſtond, want zy wierd van veele bezogt, die ter gedagtenis van dit wonder geval, deze Vrouw met veel goederen beſchonken, zo dat de zwaare kraam daar door goed gemaakt wierd.

Maar vermits op deze tyd, het vervloekte twiſtvuur van Hoeks en Kabbeliaus in volle vlam ſtond, en de meeſte Heeren van beide de zyden hier echter tegenwoordig waren, zo onderſtond Heer *Otto* van ARKEL nog iets groots, ten beſten van den Landen te onderſtaan, te weten: om beide de partyen te vereenigen, en dit helſche vuur uyt te bluſſchen, ja de meeſten meenen dat dit wel de principaalſte beweegreden was, die hy tot het oprichten van dit Tournoi-ſpel hadde. De zaak wierd door zyn wys beleit ook wyd gebragt, zo dat dit vuur voor eenige jaaren ſcheen uytgedooft, maar vermits de vonken te diep onder de aſſche verborgen zaten, zo barſten zy naderhand weder in een volle vlam uyt.

De gaſtmaalen en vermakelykheden dan geëindigt zynde, wierd dit Adelyke gezelſchap door Heer *Otto* van ARKEL, en de gantſche Burgery, met dezelve pragt en ſtaatſie uytgeleit, zo als zy ontfangen waren, by welke uytleidinge Heer *Otto* aan Hartog *Aalbert* van Beyeren, twee weergalozen Snoeken ſchonk, wiens gelyke men in grootheid nooit hadde gezien, welke kleine gift aan dezen Vorſt echter zeer aangenaam was, zo dat Heer *Otto* zich van alle zyden in Hartog *Aalberts* gunſte drong, en naderhand ook veel by hem vermogt, zo dat veele Heeren in Holland die iets by den gemelden Hartog te verzoeken hadden, eerſt de gunſt en voorſpraak van Heer *Otto* van ARKEL zogten te winnen.

Omtrent dees tyd, was 'er tuſſchen die van Dordrecht en GOR-

IN-

Digitized by Google

INCHEM veel verſchil, wegens den Tol en het Stapel-recht; die van GORINCHEM beweerden dat zy door Holland, Zeeland, Braband, enz. volgens haare oude Handveſten met haare Schepen en Koopmanſchappen vry mogten paſſeeren, maar die van Dordrecht verſtonden het anders, en bragten haare Handveſten ook by. Heer *Otto* van ARKEL, in de blakende gunſt van den Hartog ſtaanden, koſt zulks niet wel verdragen, zo dat hy aan den Tollenaar van Metienshoek, een plaats by Dordrecht, wel tot drie reyzen toe ſchreef, dat hy zyne Burgers ongemoeit zou hebben te laten paſſeeren; maar den Tollenaar op zyn recht ſtaanden, ſloeg weynig agt op deze Brieven, en begon op die van GORINCHEM veel nauwer te paſſen dan wel te vooren. Heer *Otto* niet konnende verdragen deze ſpyt en overlaſt zyne Burgers aangedaan, en zienden dat alle vermaningen vrugteloos waren, wend het over een anderen boeg, en neemt voor, geweld met geweld tegen te gaan. Hy laat dan een Schip met eenige koopmanſchappen laden, heymelyk met eenige brave Krygsknegten voorzien, met laſt aan den Schipper om den Tol vry voor by te ſtevenen, dog den Tollenaar die altyd goede wagt houdende zulks merkende, haald het Schip aan, en verklaard Schip en goederen verbeurt te zyn, en ſchoon de Schipper beweerden, dat die van GORINCHEM Tolvry waren, den Tollenaar ging met zyn zaken voort. De gewapende Krygsknegten komen hier op voor den dag, en volbrengen de order hen door Heer *Otto* gelaſt, te weten: by dusdanig geval den Tollenaar dood te ſlaan, zo als zy ook deden, en men wende het ſteven weder naar GORINCHEM toe. Heer *Otto* verſtaande dat zyn bevel was uytgevoerd, voorzag wel dat die van Dordrecht hier over grotelyks ten Hove ſtonden te klagen, zo dat hy goed vond in de voorbaad te zyn, hy reyſt ten eerſten met eenige Ridders naar den Haag by Hartog *Aalbert*, en klaagt over het geweld, door die van Dordrecht zyne Burgers aangedaan, wegens den Tol, en ſtrydig tegens hunne oude Handveſten en vryheden, waar op hy hem met een te kennen gaf, dat door zyn Volk den Tollenaar dood geſlagen was, verzoekende van hem vergiffenis van dit feyt. Hartog *Aalbert* nog de eer en gunſt van Heer *Otto* gedagtig zynde, en dit feyt niet veel agtende, zeide: is het anders niet, dan is 'er een Boef te meer dood, laat hy dood blyven, en zulks was voor u niet eens deze reys waardig, kom laat ons ter tafel gaan en vrolyk zyn. En hoe hoog die van Dordrecht hier over klaagden of niet, den Hartog ſloeg op haar klagten geen agt, ja geraakten zelfs in zyne ongenade, daar Heer *Otto* voor zyne Onderzaten in tegendeel nog verſcheyde vryheden verkreeg, zo dat hy wel vergenoegt weder naar GORINCHEM trok.

Die van Dordrecht ſchenen in 't eerſt aan die van GORINCHEM wel iets toe te geven, maar nog in 't zelve jaar ontſtond 'er wegens het Stapel-recht, weder een groot verſchil, want die van GORINCHEM met hunne Schepen, geladen met Zout, Granen, enz. uyt Holland, Zeeland, of Braband komende, meenden aan het Stapelrecht niet verbonden te zyn, dog die van Dordrecht verſtonden het geheel anders, en of die van GORINCHEM

Digitized by Google

op haare Handveſten van den Jaare 1350. en 1355. haar beriepen, en aantoonden hier van ontheven te zyn, vond by haar geen plaats, zo dat de Schepen en goederen aangeſlagen wierden, en of Heer *Otto* hier over aan die van Dordrecht ſchreef of niet, het was even veel, het Stapel-recht moeſt voldaan zyn. Een zeker Schipper van GORINCHEM, *Boning* genaamd, wierd tot drie reyzen toe aangeſlagen, en zyne goederen verbeurt verklaard, dat zeer hoog by Heer *Otto* opgenomen wierd: echter om niet weder geweld met geweld tegen te gaan, zo belaſt hy zyne Onderdanen de vaart een weynig tyds te laten ſtil ſtaan, betalende den gemelden Schipper zyne geledene ſchade; maar kort daar aan verſtaanden dat die van Dordrecht met eenige Schepen, geladen met Rynſche Wynen van bovenen naar Dordrecht afquamen, maakt hy zig ook gereed, houd eenig gewapend Volk by de hand, zend Spions uyt om deze Schepen te ontdekken, welke Schepen ten laatſten by GORINCHEM komende, worden door zyn Volk aangehaald, Wyn en Schepen verbeurt verklaard, en hy gaf de geladene Wynen aan zyne Edelen en Burgers ten beſten, welk geval die van Dordrecht gantſch niet wel en behaagden, en vermits zy gedurig meer waaren van bovenen nodig hadden, vonden zig genoodzaakt die van GORINCHEM zagter te handelen, en hun Stapelrecht zo ſtrikt niet te vorderen. Echter bleef tuſſchen beide deze Stede verſchil, en ſchoon de zaak voor eenigen tydt wat ſcheen beſlift te zyn, zo rees het verſchil weder op, en zyn naderhand verſcheide onluſten uyt ontſtaan, zo als in de beſchryvinge van Dordrecht wegens het Stapel-recht, wydlopig is verhaald, zo dat wy het niet nodig agten, hier verder van te ſpreken.

1365. In den Jaare 1365. wierdt in deze Stad een ryk Poorter en Inwoonder bevonden, welke door zyne onkuysheid veele Jongedogters en Weduwe bedrogen hadde, zo dat hy door den Prooſt van Aarnhem in de Kerk gedagvaard wierd, alwaar hy met ſpotten en ſchimpen zig meenden te verweeren, dog wierd daar naar, ſchoon hy de Kerk tot een ſchulplaats koos, op order van Heer *Otto* met den zwaarde geſtraft, zo als reeds hier vooren verhaald is.

In dit zelve jaar, quamen eenige ryke Koopluyden van Luyk en Keulen, in deze Stad op de haven wonen, alwaar zy eenige aanzienelyke huyzen deeden bouwen, dat voor de Stad een groot cieraad was, daar by hadden zy verſcheyde Schepen, waar mede veele koopmanſchappen van bovene naar deze Stad wierden gevoerd, als Granen, Stenen, Kalk, enz. zo dat veele Werklieden hier wel by ſtonden.

1388. In den Jaare 1388. geraakten die van GORINCHEM om een geringe zaak, in eenen zwaren Oorlog, zo als by *Goudhoeven* bladz. 405, *Slichtenhorſt*, en *Hendrik Kemp* bladz. 142 word verhaalt. Vier ryke Burgers van GORINCHEM, te Utrecht geweeſt zynde met hunne koopmanſchappen, komen in hunne terug reys over Vianen, alwaar zy door eenige bekende wierden verzogt op het middagmaal, en een glaasje Wyn, in een Herberg, ter zelver tyd was aldaar een ryk Landman van Meerkerk, welke op zyne landen

Digitized by Google

landen veele hooge bomen hadde ſtaan, en vermits het Mey-avond was, verzogten deze vier Burgers van GORINCHEM, om eenen Meyboom op zyn land te mogen hakken, om die naar de gewoonten van dien tyd, te GORINCHEM te mogen planten. De Landman van Meerkerk ſtond hen zulks gewillig toe, en niet alleen een, maar al wilde zy tot hun genoegen 'er twee of drie nemen, waar voor zy hem bedankten, en zyn verteerde gelag betaalden; zy daar op naar Meerkerk toe, en maken zyn Huysvrouw bekent dat zy permiſſie hadden om eene Meyboom te mogen hakken, dog de Vrouw wilde zulks niet aannemen, nog 'er verlof toe geven, zy vallen echter aan het afkappen van eenen boom, hier op begint het Wyf met roepen en ſchreeuwen een yſſelyk misbaar te maken, en de Buuren te hulp te roepen, hier op lopen de Boeren byeen, elk gewapent zo hy beſt kon, en vallen op deze vier Burgers als dolle honden aan, ſlaan 'er twee dood, en de twee anderen wonden zy ook doodelyk, een zeker Marktſchipper by haar zynde, en die haar gramſchap ontvlugten, die neemt (naar de Boeren vertrokken waren) deze twee Lyken, en twee Zieltogende gewonde in zyn ſchuyt en bregtze te GORINCHEM, alwaar dit droevig ſchouſpel aan een ieder wierd vertoont. Heer *Otto* en zyn Zoon *Johan* het zelve ook ter ooren komende, gaan het mede bezien, en onderzoeken het geval nauwkeurig aan den Schipper, die haar alles oprechtelyk verhaald; echter om niet onvoorzigtelyk te werk te gaan, zo onderzoekt men de zaak zelfs by den Boer te Meerkerk, welke zulks ook rond uyt bekenden waarachtig te zyn, en dat het ongeluk hem hartelyk leed was. Heer *Otto* nu een waar berigt der zaken hebbende, neemt voor deze moord aan zyne Burgers begaan te wreeken, ſchryft daar op aan den Heer van Vianen, dat hy deze Moordenaars naar rechten zou hebben te ſtraffen, of dat hy zulks zelfs zou komen doen, dog den Heer van Vianen nam deze laatſte woorden zo qualyk op, dat hy in 't geheel weygerden recht te doen, en Heer *Otto's* ſchryven beſchimpten.

Heer *Otto* niet gewoon beſchimpt te worden, en zo grooten ongelyk zyne Burgers aangedaan, ongeſtraft te laten, doet den Heer van Vianen aanſtonds den Oorlog aanzeggen, zend zyne Boden in alle de Dorpen des Lands van Vianen, uytgezondert te Meerkerk, laat de Inwoonders aanzeggen, dat zy met haare goederen binnen drie dagen zouden hebben te vlugten; want hy alle de Dorpen zou verbranden, en vangen en roven al wat hy krygen kon. De drie dagen verſtreken zynde, zend Heer *Otto* zyn Zoon *Jan* van ARKEL, met veel gewapent Volk het Land in, en verbrand eerſt Meerkerk in 't geheel, wend alle vlyd en moeyte aan, om dit quade Wyf, en de Doodſlagers te agterhalen, dog deze hadden zig by tyds met de vlugt gezalveerd, daar op rukt hy naar verſcheyde andere Dorpen, dewelke ook zeer gehavend wierden, rukt zelfs voor Vianen, en ſchiet door vuurballen daar ook brand in, waar na hy dan weder aftrok. Kort daar aan trekt Heer *Otto* van ARKEL zelfs, met eenig Volk naar Ameyden toe, verbrand het geheele Dorp, belegert het Slot, en doet het dapper beſchie-

Digitized by Google

ten, en legerden een groot gedeelten van zyn Volk in de Kerk.

Den Heer van Vianen zienden dat hy te zwak was, om ARKEL het Hoofd te bieden, zend aanſtonds een Bode naar Utrecht om hulp, vermits hy Ameyden van de Domkerk te Leen bezat. Waar op die van Utrecht aan Heer *Otto* ſchreven, dat hy Ameyden zou hebben te verlaten, of dat zy met het geheele Neder-ſtigt, hem van daar zouden doen verhuyzen. Heer *Otto* den Brief gelezen hebbende, gaf aan den Bode dit antwoord, zeggende: zegt tegen u meeſters van Utrecht, dat zy het hart niet hebben by my te komen. De Bode het kloekmoedig antwoord horende, en het groot getal gewapende Mannen zienden, (zo men wil wel twaalf duyzent ſterk) ſtondt verwondert en verbaaſt, en bragt deze tyding te Utrecht, maar zy de tyding van den Bode horende, en de menigte van Volk die hy gezien hadde, wierd hun de moed benome om te veld te komen, en lieten Vianen in den nood zitten.

Den Heer van Vianen zienden, dat die van Utrecht niet genegen waren om voor hem het harnas aan te trekken, vond zig genoodzaakt andere middelen by de hand te nemen, zend dan een Bode aan Graaf *Willem* van Ooſtervand, Hartog *Aalbert* van Beyerens oudſte Zoon, hem ootmoedelyk biddende, dat hy door zyne tuſſchenkomſte, een verdrag met den Heer *Otto* van ARKEL wilde te weeg brengen, om niet in den grond vernield te worden. De gemelde Graaf *Willem* van Ooſtervand, een goed vriend van den Heer van ARKEL op dees tydt zynde, begeeft zig met eenige Edelen derwaards, en word van Heer *Otto* in zyn Leger ook vriendelyk ontfangen, en ziende zo veele ſtrydbaare Mannen vol helden moet; verwonderde zig over ARKELS magt, hy ſteld dan eyndelyk een Vrede verdrag voor, en verkrygt zo veel, dat men een ſtilſtand van wapenen voor twee jaaren trof, onder conditie; dat de Heer van Vianen aan Heer *Otto* van ARKEL, zyn Slot Ameyden met alle zyne toebehoren zou overgeven; en hier op zou Heer *Otto*, aan de Heer van Vianen zeſtien duyzend Rynſche guldens leenen, op voorwaarden, van binnen twee jaaren deze ſomme wederom te reſtituëeren, of anders zou hem het Slot met zyn toebehoren erfelyk in handen vallen, en dus wierd den Oorlog voor dien tyd opgeſchort.

Die van GORINCHEM dan tot ruſt geraakt zynde, wierden door een ander ongeval deerlyk aangetaſt, want op den 14 Sep-
1388. tember des Jaars 1388. wierd de Stad door een fellen brand, byna geheel in de aſſche gelegt, en wel vyftien hondert haardſteden door den brand vernield, zo dat het ſchynt dat 'er weynig overgebleven is, zo dat den Burger genoegzaam ten gronde toe bedurven was. Maar gelyk zelden een ongeluk alleen komt, zo overviel deze Stad twee jaaren daar na, nog een zwaarder ongeval; want door het eerſte was de Stad van zyne huyzen, maar door het tweede wierd de Stad van zyne meeſte Burgers ontbloot: want wanneer het tweejarig beſtand nu tuſſchen Heer *Otto* van ARKEL, en de Heer van Vianen was verlopen, zo was 't dat Heer *Otto* van ARKEL met zyn Zoon *Johan* van ARKEL, als mede Hartog *Aalbert* van Beyeren, Graaf van Holland, met zyn Zoon *Willem* Graaf

van

Digitized by Google

van Oostervand, en zyn Zoon *Johan* van Beyeren, gekore Bisschop van Luyk derwaards trokken, belastende aan zyne Burgers van GORINCHEM wel duydelyk, dat zy tegens de Landen van Vianen niets zouden hebben te ondernemen, voor dat hy, en zynen Zoon weder waren t' huys gekomen; maar die van GORINCHEM, om dat de Heer van Vianen zyn woord van betalinge niet volbragt, trekken het harnas aan, misschien op hoop van buyt, om des te gemakkelyker haar schade van den voorgaanden brand te boeten, trekken dan gezamentlyk het land van Vianen in, alles verbrandende en verwoestende wat voor handen was.

Heer *Hendrik* van Vianen, en *Johan* zyn Broeder, wel wetende dat Heer *Otto* van ARKEL, of zyn Zoon *Johan* 'er niet by en waren, en dat deze troupen zonder een bequaam Veld-oversten in 't wild liepen, trekt zyn Volk ook byeen, en trekken de Gorinchemmers kloekmoedig tegen, men treft malkanderen by het Dorp Lakerveld aan, alwaar in 't eerst scherp gevogten wierd; maar die van GORINCHEM geen bequame Opper-hoofden hebbende, wierden deerlyk geslagen, zo dat 'er een groote partye op het Slagveld sneuvelden, dog de voornaamsten wierden gevangen, behalven eenige die het met de vlugt ontsnapten, en vermits wel de voornaamste en rykste Burgers gevangen waren, kreeg de Heer van Vianen tot losgeld penningen genoeg, om zyn verpande Slot van Ameyden te lossen: zo dat de Stad hier door zeer merkelyk wierd getroffen.

Heer *Otto* met zyn Zoon *Johan* t' huys komende van Luyk, waren hier over niet zeer vergenoegt, maar de Burgers hunne beyeelen te buyten gegaan zynde, trokken zy de zaak zig ook weynig aan, en kort daar na wierd den Oorlog tusschen beyde de partyen ter neder geleyt.

Echter lieten die van GORINCHEM den moed niet zakken, maar herbouwden hunne Stad veel çierlyker dan zy te vooren was geweest, een teken dat de Inwoonders op dien tyd wel varende waren.

Hier vooren onder de Handvesten en Vryheden des Jaars 1322. hebben wy gezien dat *Johan* van ARKEL, van d'eene zyde, en *Willem* van Hoorn, Heer van Althena en Woudrichem, voor zig en hunne Onderdanen, aan d'andere zyde, verdragen waren wegens den Tol ter wederzyden, en hoe dat aan de Heer van ARKEL het recht van de Vissherye in de Merwede voor zyne Onderdanen toegestaan was, echter wierd dit recht der Vissherye in den Jaare 1391. door den Heer van Althena en Woudrichem betwist, zo dat in den zelven Jaare door Hartog *Aalbert* van Beyeren, Graaf 1391.
van Holland, in gunste van die van GORINCHEM en Landen van ARKEL de volgende uytspraak wierd gedaan:

Aalbert, Hartog van Beyeren, enz. Alzo geschil is geweest tusschen myn Zoon, Heer *Willem* van Beyeren, Graaf van Oostervand, Heer van Althena (want dit huys was aan Graaf Willem van Oostervand door de Heer van Althena voor een tyd ingeruymt) ter eene, en zynen Neve den Heer van ARKEL, ter andere zyde, aangaande de Vissheryen tusschen den Landen van Althena en

AR-

Digitized by Google

ARKEL. Zo hebben wy gezien een Brief, die de Heer van Hoorn en Althena, aan de Heer van ARKEL gegeven heeft (1321) welke nu Heer *Willem* van Beyeren, Graaf van Oostervand bevestigt heeft, waar by wy ons zeggen byvoegen; dat de voorsz. Visscherye de Heer van ARKEL en zyne nakomelingen altyd zal toe behoren, en rustelyk bezitten, naar inhout van dezen Brief, gegeven in den Hage, den derden dag van Loumaand 1391.

Waar uyt genoegzaam is te zien, dat de Visscherye in de Merwede al van ouds, eene aanzienlyke vryheid is geweest.

1393. In 't Jaar 1393. wierd door de Schout, en het Gerecht van GORINCHEM, en den Hoog-heemraad des Lands van ARKEL een Keur gemaakt, tegens het laten loslopen der Beesten, of die op een ander mans grond quamen te weyden, welke Keur dikwils is vernieuwt en verbetert.

1394. In den Jaare 1394. maakten Burgermeesters, en Regeerders der Stad GORINCHEM, een Contract met *Willem Pekeric*, en *Jan Danckaart* zynen Broeder, om eenige Steen-ovens by de Stad te zetten, en tien jaaren lang ieder jaar voor de Stad te bakken vyf hondert duyzent steenen, of dit nu de eerste Steen-ovens zyn geweest, die by deze Stad zyn opgerigt geweest, zou ik niet vast willen verzekeren, hoewel zulks uyt het accoort wel schynt te blyken, 't geene ik daarom den Lezer zelf zal mede deelen, en is van dezen inhoud.

„ IN 't Jaar vier ende negentig, des vrydags na *Sinte Pauwels* dag
„ conversio, hebben *Jan van Blankenvoerde*, ende *Arend Vos*,
„ als Burgermeesters, overdragen by den Gerecht, met *Willem*
„ *Pekeric*, ende met *Jan Danckaart* zynen Broeder, als van den
„ steen te bakken tien jaaren lang naastkomende, in alle manieren
„ ende voorwaarden, als hier na beschreven staat.

„ In den eersten zullen die Burgermeesters hem jaarlyks te vo-
„ ren leenen op haar werk, t' *Sinte Peters* Misse in den Lente,
„ vyf ende twintig Dordrechtsche guldens, ende die zullenze jaar-
„ lyks den Burgermeesters betalen naar den eersten oven, van el-
„ ken oven daar naast volgende vyf Dordrechtsche guldens. Voorts
„ zullen zy jaarlyks bakken vyf hondert duyzent steens, ende die
„ aarde zullen zy buytendyks nemen, buyten der Poorten kost,
„ ende die aarde en zal geen Ebslyk nog Drifflyk wezen. Maar
„ waar 't zake dat het noot van water waar, dat zyze buytendyks
„ niet gekrygen en konden, zo zouden zy aarde binnendyks ne-
„ men, daarze die Poort leggende hadde, dat is te verstaan uyt
„ lande, als zy met den Steenhoven gehuurt hebben, leggende tus-
„ schen der Poort erve, dat der Kerken van ARKEL te wezen
„ plagt, uytgenomen die kuylen, daar uyt gebakken is, aan d'een
„ zyde, ende *Arend van Hemerts* erve aan d'andere zyde, ende
„ zullen die erve verwaren deze jaren uyt van heyndinge. Voort
„ waar 't zake, dat eenig gebrek viele in dezen tien jaaren in der
„ aarden, datze niet nut en waar te bakken, zo zoude *Willem* en
„ *Jan* voorsz. die tweedeel gelden van agtien Dordrechtsche gul-
„ dens, die gekost hebben den Steen-oven te verzetten, ende die

„ plaat-

Digitized by Google

„ plaatſe te maken, ende die Poorte 't derde. Voort zo zullen
„ zy leveren jaarlyks alzo goeden wel gebakken ſteen, als men ge-
„ bakken heeft in 't jaar van twee ende negentig, ende van drie
„ ende negentig, die laatſtleden zyn van binnendykſche aarden, na
„ der Poorts vormen, die men hem van jaar tot jaar leveren zal,
„ ende die vormen vol met haaren regten ſtreke, alzo dat het 't Ge-
„ recht lovet, ende mede zullen vier ſteen leggende, alzo hoog
„ wezen als een ſtaande ſteen. Voort zullen zy hebben van elken
„ duyzent ſteens eenen Guilelmus Dordrechtſche gulden, ende
„ een tiendendeel van eenen Guilelmus Dordrechtſchen gulden.
„ Voort zullen zy hebben voor haar kleder, ende voor die plaatſe
„ te bereiden, jaarlyks onder hen beyden vier Guilelmus Dor-
„ drechtſche guldens, des zullen zy daar voor jaarlyks der Poorten
„ uytreyken, twee duyzent ſteene.

„ Item, zullen zy den Steen-oven, ende dat Woonhuys, ende
„ die Loodſen, deze jaaren uyt in reke houden, ende op leveren
„ in reke ten laatſten dage buyten der Poort koſt. Voort zo zul-
„ len die Burgermeeſters hem jaarlyks torf helpen kopen by hunnen
„ rade ende by hunnen koſt, ende die Burgermeeſters zullen dat
„ gelt verleggen, ende weder innemen van den eerſten Oven die
„ men met dien torve bakken zal. Item, waar 't zake, dat men
„ genen torf, overmits noodzaken gekrygen en konde, dat zy haar
„ voorwaarden niet voldoen en konden, als voorſz. is, zo zouden
„ zy der Poorten haar Land gelden ter Schepen ſchieringe, die dan
„ waren, na den werk dat zy leverden. Ende alle deze voorſz.
„ voorwaarden hebben zy gelooft te voldoen, in allen manieren
„ als voorſz. is. Hier hebben over geweeſt alle Schepen *Hendrik*
„ *Poker*, *Dirk de Monnik*, *Arend Neude Janszoon*, *Peter Beye*,
„ *Rutger van der Haar*, *Dirk Millink*, ende *Gerrit van den Ag-*
„ *terſloot Barentzoon.*

In den Jaare 1398. wierd door de Regeeringe verſcheyde laſten 1398.
of accynſen, op veele goederen tot onderhoud der Stad geſteld, maar vermits dezelven zeer dikwils zyn verandert, daar by om de geldeloosheid dier tyden, met het tegenwoordige weynig ſtaat te maken is, en deze lyſten by *H. Kemp*, in zyne Beſchryvinge van GORINCHEM reeds zyn in 't ligt gegeven, dunkt my niet nodig die hier weder te boeken.

Dus geraken wy tot den Jaare 1400. wanneer de Stad GORIN- 1400.
CHEM nu omtrent de hondert zeventig jaaren in een redelyk geruſt bezit van de Heeren van ARKEL, waar door zy ook geſtigt was, gezeten hadde, en in opgang en bloeiſtand had toegenomen; maar deze volgende Eeuw was voor dit Adelyke Geſlagt en hunne goederen doodlyk, en zo hoog en aanzienlyk als zy in de voorgaande Eeuwen geklommen waren, zo wierden zy in deze Eeuwe vernedert, en vernietigt, zo als uyt het gevolg zal blyken.

Jan van ARKEL, na de dood van zynen Vader *Otto*, nu Heer van GORINCHEM en Landen van ARKEL geworden zynde, ſtond niet minder als zyn Vader in de blakende gunſte van Hartog *Aalbert* van Beyeren Graaf van Holland, zo dat hy door hem, tot

Digitized by Google

de aanzienlykſte Eerampten des Lands, als Stadhouder, en Ontfanger Generaal veheven was, en wierd een Boezemvriend van gemelde Graaf; maar deze groote vrienſchap quam naderhand in nog veel groter vyandſchap te veranderen.

Deze omkeeringe van zaken, zo onze Schryvers melden, wierd hem door *Willem* van Beyeren, Grave van Ooſtervand, Hartog *Aalberts* Zoon aangedaan, en de byzonderſte reden waren in het begin wel deze.

Wanneer in den Jaare 1392. *Alyt van Poelgeeſt*, Hartog *Aalberts* Boele, in den Haag verradelyk wierd omgebragt, welke zaak door den gemelden Hartog en Graaf zeer hoog genomen wierd, zo ſpeelden *Jan* van ARKEL hier onder niet weynig, en maakte het gemoed van Hartog *Aalbert* nog meer op, zo dat een groot getal van Edelen, die aan dit feyt ſchuldig waren, het land moeſten ruymen. *Willem* van Beyeren, Graaf van Ooſtervand zulks mishagende, zogt het zelve by zyn Vader te verbidden, dog vont geen gehoor, ja het ging zo wyd, dat hy aan 't feyt zelf ſchuldig gehouden wierd, en ook genoodzaakt was de vlugt te nemen naar het Slot Althena, en van daar naar 's Hertogenboſch. *Willem* van Beyeren merkende, dat *Jan* van ARKEL de vlugtende Edelen, en hem zeer partydig was, nam voor op zyn tyd zulks aan hem te wreken.

Ian van ARKEL ondertuſſchen het hart van Hartog *Aalbert* van Beyeren, Graaf van Holland, als in zyn handen hebbende, ſchikten alles naar zyn zin: verhief de Kabeliauſche party tot de aanzienelykſte Ampten, en de Hoekze daar *Willem* van Beyeren meeſt voor genegen was, wierden door hem de voet geligt; maar na verloop van eenige jaaren wierd *Willem* van Beyeren, Graaf van Ooſtervand met zyn Vader Hartog *Aalbert* verzoent, en zogt zyne Vaderlyke gunſte zo veel te winnen als doenelyk was, echter altyd bevreeſt zynde dat *Ian* van ARKEL tuſſchen hem, en zynen Vader weder eenig quaad ſtond te ſtoken, waarom hy dan met verlof van zynen Vader, een reysje naar Vlaanderen deed, alwaar hy een jaar by zynen Neef Hartog *Ian* van Bourgonie bleef. Maar wanneer hy weder t' huys quam, en zyn Vader zo door Ouderdom, als lang beſtier der Landen afgemat zynde, en hy zyne Vaders nazaat zynden, word het 's Lands beſtier hem genoegzaam reeds in handen gegeven. Zyn Vaders hart dus gewonnen hebbende, dagt hy het tyd te zyn, om Heer *Ian* van ARKEL nu ook de voet te ligten, en weet zo veel by zyn Vader Hartog *Aalbert* te bewerken, dat hy van *Ian* van ARKEL rekenſchap, zo wegens zyn Stadhouderſchap, als van Ontfanger Generaal eiſchten, welke Ampten hy nu lange jaaren hadde bedient, welke zaak aan *Ian* van ARKEL onverdragelyk voorquam, en dat hem nog des te harder viel, dat hy deze Rekening aan *Willem* van Beyeren, Graaf van Ooſtervand, welke hy wel wiſt zynen Vyand te zyn, moeſte doen. *Ian* van ARKEL hier toe te trots en hoogmoedig, weygert zulks ſtoutelyk, waar door de vorige vriendſchap in vyandſchap begoſt te veranderen; want door deze weygeringe word ARKEL aanſtonds van zyne hoge

Ampten

Digitized by Google

Ampten afgezet, zyne vrienden van de Kabeliaufche party, die hy verheven hadde, quam het zelven over, zo dat *Willem* van Beyeren, Graaf van Ooftervand, met hulp van zyn Vader, ARKEL luftig tegen ging. *Jan* van ARKEL die een grote fomme gelds op 't Slot en Stad Heusden hadde geleent, wierd zulks ook aanftonds weder t' huys gezonden: zyne goederen en heerlykheden, op den Hollandfchen bodem leggende, als Haasdregt, de Vlift, Stolkwyk, enz. worden aangeflagen en verbeurd verklaard, en aan het Graafichap van Holland gehegt, ja 't loopt zo verre, dat Heer *Ian* van ARKEL in Perfoon uyt Holland gebannen word.

Heer *Ian* van ARKEL ten hoogften over deze zaken misnoegt zynde, barft als een briefchende Leeuw ook in gramfchap uyt, ja het gaat zo wyt, dat hy Hartog *Aalbert* van Beyeren Graaf van Holland, den Oorlog opentlyk doed aanzeggen, en zendende naar de wyze van dien tyd, aan den gemelden Hartog en Graaf, een ontzeg Brief van zyne Landen, welke hem in de Oogftmaand op 't Slot Nieuwburg by Alkmaar wierd ter hand geftelt, zo dat ARKELS ftoutigheid de palen van voorzigtigheid wyt te buyten ging, hy maar Heer van eene Stad, en eenige omleggende Landen zynde, het hoofd te willen bieden aan zo magtigen Vorft, Hartog van Beyeren, Graaf van Holland, Zeeland, Henegouwen, Heer van Vriesland, Vader van zoo magtigen Biffchop van Luyk, enz.

Heer *Iohan* van ARKEL op dit alles geen agt flaanden, en willende toonen dat hy niet alleen harts genoeg had, zo een Vorft den Oorlog aan te zeggen, maar zyne Landen ook wel vyandlyk durfde aan te taften, rukt met zyn Volk voor de Stad Oudewater, dog hier zyn voornemen niet konnende uytvoeren, vermits hy door de Burgers afgewezen wierd, trekt te rug, en valt op 't Slot Giesfenburg aan, welk Slot voor zyne magt buygen moeft, en van zyn Volk wierd geplundert en verwoeft. Daar op trekt hy de Merwede over, en valt het Dorp Weft-werkendam op 't lyf, welk Dorp hy ook uytplundert en ten gronde toe verdelgt. Hier by mogt het nog niet ruften, maar met zyn Volk de Merwede weder overtrekkende, rukt naar Alblafferdam en eenige andere Dorpen daar omtrent gelegen, welke hy meeft uytplundert, en na de plundering nog aan de vlam opofferden, en dus trok men met de geroofden buyt terug naar GORINCHEM.

Hier mede was ARKEL nog niet vergenoegt, maar willende aan zynen Vyand *Willem* van Beyeren, Graaf van Ooftervand, ook zyne moedigheid toonen, zend hem ook een ontzeg Brief van zyne Landen, en vermits dezen *Willem* van Beyeren op dees tyd in Henegouwen, in het Steedje Kenoy was, zo wierd den Brief door zyne Bode aldaar gebragt, welke hem aldaar in het byzyn van Hartog *Philips* van Bourgonie, bygenaamd den Stouten, behandigt wierd. Maar *Willem* van Beyeren, Graaf van Ooftervand, den trotze hoogmoed van *Ian* van ARKEL zienden, liet zig daar weynig zo het fcheen aangelegen leggen, en ontfing den Bode met een bly gelaat, hem wel tracterende, en met eenige gefchenken begiftigde, hem alleen dit antwoord gevende: *Ga, zeg uwen Heer, het is in zyn magt geweeft ons een ontzeg Brief te zenden, 't zal*

Digitized by Google

in onze magt zyn hem in genade of ongenade te ontfangen. Willem van Beyeren als razende over de ſtoutheid van Heer *Ian* van ARKEL, trekt aanſtonds naar Holland by zyn Vader, aan wien hy dezen Brief vertoont, en vermits zyn Vader door de Heer van ARKEL reeds ook dus was begroet, beſloot men gezamentlyk zulks te wreken, en ARKEL zyne trotsheid te betalen. Men vergadert een party Volk by een, en hier mede valt *Willem* van Beyeren op ARKELS Landen aan, branden en blaken was het eerſte werk, zo dat veele Dorpen lelyk geſchonden wierden. *Ian* van ARKEL hier van kennis krygende, rukt ook een deel Volk by een, en verbergt zig met zyn Volk agter het riet en ruygboſſchen tuſſchen Hoornaar en Blokland, de Hollanders hier van onkundig zynde, en zig maar met roven en plunderen bezig houdende, valt hy haar ter zyden aan, zo dat in de eerſte furie een goed getal door de kling wierden gejaagt, veele gevangen, en de reſt ontſnapten het met de vlugt, zo dat Heer *Jan* van ARKEL met de gevangenen en hunnen ontroofden buyt, weder naar GORINCHEM keerden, en met vreugden ingehaald wierd, maar den armen Landman was zeer geruïneert, en *Willem* van Beyeren trok met zyne vlugtende troupen met ſchande weder af.

Maar Heer *Jan* van ARKEL niet vergenoegt zynde over dien inval in zyn Land, voornemende den Hollander beter te betalen,
1402. rukt in de Herfſt-maand des jaars 1402. zyn Volk byeen, trekt over de Lek en vald in de Krimpenerwaard, daar hy ook niet en deede als roven en branden, zo dat veele Dorpen in den grond bedorven wierden, en trok zo met den buyt weder terug. Maar in den aftogt wierd hy door een goed getal Burgers van Dordrecht, en Schoonhoven, by het Steedje Nieuwpoort aangetaſt, ARKEL zulks niet vrezende, ſtelt zyn Volk in order, en vermits de eerſten door eenige Landluyden wierden verſterkt, viel 'er een ſcherp gevegt voor, maar de Landlieden het ten eerſten op een lopen ſtellende, grepen ARKELS troupen des te meer moed, en vielen de Burgers zo ruuw op 't lyf, dat 'er in 't begin al drie en twintig ſneuvelden, en nog eenige gevangen wierden, waar onder van die van Dordrecht was, *Gerrit van Liesveld*, Ridder, *Wouter Simonsz. Adriaan Wittensz. Gerrit Knobbout*, en *Hugo Beeldſnyder*, en van Schoonhoven *Burchard* en *Ian Robbrechtszoonen*, daar by nog zeven Landlieden van Lekkerkerk, en vyf van Streveland, zo dat Heer *Ian* van ARKEL met glorie en overwinning zyner Vyanden te rugge keerden.

Dog de Hollanders zulks niet konnende lyden, verzameten een deel Burgers van Rotterdam en Schiedam, agt dagen daar naar ook byeen, en vallen met een groote woede in ARKELS Landen, roven en plunderen was wederom geen gebrek, zo dat men 't geene nog overgebleven was, den armen Boer ontnam, en trokken met den geroofden buyt weder terug,

Willem van Beyeren, Graaf van Ooſtervand, niet langer den hoogmoed van ARKEL konnende verdragen, neemt voor, hem ten onderen te brengen, en al te verwoeſten wat hy bezat, ontbied een menigte Kennemerlanders, Goy en Waterlanders, Rynlanders,

als

Digitized by Google

als ook een menigte Burgers van Haarlem, Leyden, Amſterdam, enz. zend die met volle magt om alles in ARKELS Landen te verbranden; dit Volk op haar magt en groote menigte ſteunenden, daar by ſnakkende naar buyt, vallen op ARKELS Landen aan, en taſten voor eerſt het Steedje Hageſteyn aan, de Voorſtad met een Molen wierd aanſtonds verbrand, daar op viel men met verſcheyde ſtormen op het Steedje zelf aan, maar wierden door die van binnen zo wel ontfangen, dat men naar verlies van veel Volk met bebloede hoofden moeſt aftrekken, en moeſte zig vergenoegen met eenige geroofden buyt van ſommige Dorpen, door het Land van Vianen zonder veel roem terug te keeren, 't geene een groote ſpyt voor *Willem* van Beyeren was.

Heer *Jan* van ARKEL ondertuſſchen ook zienden, dat zyne Onderdanen in den grond bedurven wierden, en het hier nog niet by ſtond te blyven, niet wetende hoe hy het beſt zoude aanleggen, van d'eene kand beſchouwende den nood zyner Onderdanen, van d'andere kant zo hy dagt het ongelyk hem aangedaan, beſloot dan eyndelyk om 'er alles aan te wagen, en bedagt maar middelen om den Hollander dit roven en branden betaalt te zetten. Hy verzamelt dan ook een menigte brave Mannen by een, en overvald ſchielyk het Steedje Nieuwpoort, dat door zyn Volk met groote couraſie met den degen in de vuyſt overweldigt wierd, veele Burgers ſneuvelden, en wierd verders uytgeplundert en verbrand, en dus trok hy met victorie naar GORINCHEM terug. Dit voorval bragt een groote ſchrik in alle de omleggende Dorpen, zo dat den Landman het van alle kanten op een vlugten ſtelden.

Hartog *Aalbert* van Beyeren, Graaf van Holland nu tot hooge jaaren gekomen zynde, en moetende zien dat zyne Landen door een Heer van ARKEL zo Vyandelyk aangetaſt wierden, ſtond zeer verbaaſt, en zo eenige hebben aangetekent, zou door tuſſchenkomſt van eenige Heeren, de zaak wel hebben willen byleggen, maar vermits zyn Zoon *Willem* van Beyeren het Lands beſtier nu genoegzaam in handen hadde, zo maakten hy zyn Vader des te meer tegens ARKEL op, zo dat men ook beſloot, het koſten wat het wilden, den Heer van ARKEL ten onderen te brengen, maar vermits men wel zag, dat by het roven en branden weynig voordeel te behalen was, en ARKEL hen zulks wel betaalt zette, nam men voor, de Stad GORINCHEM zelf aan te taſten, by welk verlies ARKEL dan geheel ſtond ten onderen te gaan. Maar de ſterkte dezer Stad, en het groot getal ſtrydbare Mannen daar zy mede bezet was, hen kenbaar zynden, vond men hier ook groote zwarigheid in, zo dat men met zyne eyge Landzaten, als Henegouwers, Hollanders, Zeeuwen, Vriezen, enz. zoo een Beleg niet dorſt wagen, maar men zag nog eenige Engelſche troupen te hulpe te krygen. Dit was nog al niet genoeg, wel wetende dat Heer *Jan* van ARKEL met den Biſſchop van Utrecht, *Frederik* van Blankenheim, als mede met de Stad Utrecht overhoop lag, zo zag men deze tot hulp ook op zyn zyde te krygen, waar by zig Hartog *Adolf* van Kleef ook voegden, en men beſloot gezamentlyk met alle geweld *Jan* van ARKEL te overweldigen, ik zal de Contracten met

Digitized by Google

die van Utrecht gemaakt hier byvoegen, waar uyt den Lezer alles nauwkeuriger zal zien.

„ *Albert*, by Gods genaden Palts-Grave op den Ryn, Hartoge
„ in Beyeren, Grave van Henegouwen, van Holland, van
„ Zeeland, ende Heere van Vriesland, ende *Willem* van
„ Beyeren, van Henegouwen, ende van Holland, by der zelver
„ genade Grave van Oostervand, maken kondt ende kennelyk al-
„ len Lieden, dat wy met goeden voorzien ende wel beraden,
„ ende by wil ende goedtdunken onzer Raden ende Steden gun-
„ stelyk overgedragen zyn, met der Stadt van Utrecht ende haren
„ Burgeren, alsze al van alzulke gebreeken ende verkortinge, als
„ zy ende wy, ende elk byzonder hebben aan *Iohan* Heere t' Ar-
„ kel. In den eersten zo zal die Stad van Utrecht ende haren
„ Burgers voorsz. overmits der gebreken ende verkortingen voorsz.
„ onze hulpers wezen, op haar zelfs gewinne ende verlies, op
„ den Heere van Arkel voornt: ende op alle zyne hulpers, en-
„ de zullen met ons bezet doen voor des Heeren slote van Ar-
„ kel, nu ende tot andere tyden, alzo lange als dit Oorloge
„ duurt, daar dat vyve van onze Rade, als den Heere van Vianen,
„ den Heere van Montfoorde, den Heere van Wassenaar, *Harm*
„ *Hendrik van der Lekke*, ende *Philips van Dorpe*, ende drie van
„ der Stads Raade voorsz. als *Gerrit Vinke*, *Gysbrecht over de Vecht*,
„ ende *Wouter Grauwaart*, nutste dunken zal. Ende zo wanneer
„ dat wy of onze vrienden, in die Stadt van Utrecht voorsz. t' za-
„ mentlyk in den velden zyn, zo wes vangen dat dan gevangen
„ worde in den velde, ofte op den slote, ofte wes haare ofte goed
„ dat men krege, daar onze luyden en hulpers te zamen over
„ waren, ende onderlinge daar over twisten ende scheelden, dat
„ zoude gaan naar wyzinge ende goedtdunken van zes Mannen,
„ die men daar toe nemen zoude, alze drie van onzer wegen,
„ ende drie van der Stads wegen van Utrecht, ende waar 't dat
„ die zesse niet over-een dragen en konden, zo zoude die Heer
„ van Vianen daar een Overman of wezen. Ende met welke drie
„ dat hy wyst, dat zullen wy op beyde zyden houden ende vol-
„ gen. Ende waar 't dat wy of die Stad van Utrecht voorsz. Vyan-
„ den kregen om voorzyden zaken wille, daar zouden wy mal-
„ kanderen trouwelyk of bystaan, ende inne te hulpe komen na
„ gelegentheid der zelver zaken van den Vyanden. Ende waar 't
„ dat het ons en der Stad van Utrecht voorsz. ontstonde, ende
„ den Heere van Arkel voorsz. geene Sloten of en wonnen,
„ ende zonder Vrede, Zoene, ofte Bestant uyt den velde scheyde,
„ zo zouden wy met ter Stad van Utrecht, een Bolwerk opslaan
„ in den sterkte van Utrecht, neffens Everstein, ende die bekos-
„ tigen ende bezetten met hem half ende half, alzo dat beyde de
„ Landen daar mede bewaart waren die voornoemde Oorloge uyt.
„ Voort en zullen wy Zoenen, Voorwaarde, Vrede, nog Bestant
„ geven nog maken, nog laten maken in geener wys met den
„ Heer van Arkel, met *Willem* zynen Zoon, nog met haare
„ hulperen, ten zy by wille ende consente der Stad van Utrecht
„ voorsz.

Digitized by Google

„ voorſz. vaſt ende geſtade te houden, ende niet te verbreken in
„ geener wys. In oirconde dezen Brief bezegelt met onzen Ze-
„ gelen hier aan gehangen. Gegeven in den Hage op den 23 dag
„ in Junio in 't jaar ons Heeren M. CCCC. ende twee.

Daar op beloofden de Stad Utrecht aan Hartog *Aalbert* van Beyeren, Graaf van Holland, en zyn Zoon *Willem* van Beyeren, Graaf van Ooſtervand, hulp ende byſtand, om den Heer van ARKEL aan te taſten, wy zullen hunnen open Brief van den zelven dag zo wyd die ons nodigt dunkt hier byvoegen, het overige zyn dezelfde Artyculs die in den voorgaanden Brief uytgedrukt ſtaan.

„ WY Burgermeeſters, Schepenen, ende gemeene Raad der
„ Stad Utrecht, maken condt, ende kenlyk allen Lieden,
„ dat wy met goeden voorzien, en wel beraden gunſtelyken over-
„ dragen zyn den Ed: Hoog Mogenden Heere, Hartoge *Aalbert*,
„ Palts-Grave op den Ryn, Hartoge in Beyeren, Grave van Hene-
„ gouwen, van Holland, van Zeeland, ende Heer van Vriesland,
„ ende met *Willem* van Beyeren, van Henegouwen, ende Grave
„ van Ooſtervand, als van zulke gebreken, ende verkortingen, als
„ zy, ende wy, elk byzonder hebben aan *Iohan* Heer t' ARKEL.
„ In den eerſten zo zullen wy ende onze Burgers, overmits der
„ gebreke ende verkortinge voorſz. des voorſz. Heeren hulpers
„ wezen, op ons zelfs gewinne ende verlies op den Heer van
„ ARKEL voorſz. ende op alle zyne hulpers, ende zullen mede
„ bezet doen voor des Heeren Sloten van ARKEL, nu ende tot
„ andere tyden, alzo lange als deze Oorloge duurt. . . . . In
„ oirconde dezes Briefs bezegelt met onzer Stads Zegel, gegeven
„ in 't Jaar ons Heeren CIↃ CCCC. ende twee, op den 23 dag
„ in Junio.

Hartog *Aalbert* van Beyeren, Graaf van Holland, door die van Utrecht geſterkt zynde, verleenden tot meerder aanwakkering aan die van Utrecht, den volgenden dag, dat is den 24 Junius door eenen open Brief verſcheyde gunſten en Vryheden, wegens den Tol in zyne Landen, welke Brief in het negende deel der Analecta van de Heer *Anth. Mattheus* bladz. 472 tot 475 te vinden is, en zyn Zoon *Willem* van Beyeren, Graaf van Ooſtervand, verleenden op den zelven tyd met goed vinden van zyn Vader, nog een nader handveſt, behelzende een verklaringe van het eerſte, zo als ter gemelde plaatze bladz. 475 tot 477 kan nagezien worden.

Het is zeer aanmerkelyk dat zo eene aanzienlyke Vorſt, zo veel water moeſt vuyl maken, om zo een Heer van ARKEL te derven aantaſten, en hoe zeer hy nu al geſterkt was, nog was hy niet magtig hem door de wapenen ten onderen te brengen, zo als in 't vervolg blyken zal, zo dat de Heer van ARKEL op dien tyd zeer magtig moet geweeſt zyn.

Hy nu door hulpbenden geſterkt zynden, ontbraken nog de zenuwen van den Oorlog, te weten: geld, zo dat hy genoodzaakt was, hondert en vyftig duyzend Goud-guldens van *Johanna* Hartoginne

Digitized by Google

ginne van Braband op te nemen, eer men in ſtaat geraakten om den Oorlog te beginnen.

Heer *Ian* van ARKEL alle de toebereydzelen en verbonden van Hartog *Aalbert* van Beyeren, en zyn Zoon merkende, zag wel dat het om zyne Stad GORINCHEM te doen was, zo dat hy ook alle vlyd aanwende om zig met brave Mannen, en al wat nodig was om een zware Belegering uyt te ſtaan, voorzag, en hoewel hy geene aanzienlyke Vorſten tot hulp kreeg, echter veele brave Ridders en Knapen, met een goed getal vrome Soldaten ſpringen hem by, waar onder voor al worden getelt de Graaf van Vernenburg, *Iohan* Graaf van Dalem, Heer van Steenvoorden, Jonkheer *Iohan van Arkel*, Heer van Zoelen en Avizaat, *Robbrecht*, Heer van Steenvoorden, zyne Neven, Jonkheer *Hendrik van Ryda*, de Heeren van Homoed, *Hendrik* des Graven Broeder van Katzenelleboge, *Frederik van Bergen* op de Yſſel, *Kriekenbeek*, *Engelbert* van Oersleek, *Lucas van den Boetzelaar*, *Zeger van Groesbeek*, de Heer van Ranet met zyne Broeders, *Willem van Tzendoorn*, *Arend van Zoelen* met zyne Broeders, *Arend van Schonauwen*, *Dirk van Lynden*, *Hendrik Varik*, *Hendrik van Nyenrode* van Nyeſteyn, een Baſtaart van ARKEL, *Arend Mellink*, *Otto van vuuren*, enz. meeſt alle maal vrome Ridders en Edellieden, waar by nog een groot getal van Ridders uyt het Land Gulik en Gelderland zig voegden, die meeſt alle met eenige Manſchap waren voorzien, zo dat zy beſloten met de Heer van ARKEL de huyt ten duurſten te verkopen, en wel gemoed om den Vyand het hoofd te bieden. De Burgers van GORINCHEM, en veele Landzaten van ARKEL zig geſterkt zo zienden, en van alle kanten een riem onder het hart zynde geduwt, grepen ook moet, en namen voor hun Stad met goed en bloed te beſchermen, zo dat Hartog *Aalbert* en zyn Zoon wel zagen, dat het 'er zo gemakkelyk niet ſtond toe te gaan, echter moeſt het beſluyt uytgevoert worden.

Hartog *Aalbert*, en zyn Zoon *Willem*, trekken dan haare magt ook by een, welke zo in eige als vreemde troupen, wel op veertig duyzend Mannen wierd begroot, en trekken zo met vliegende Vaandels op de Stad GORINCHEM aan, voor welke zy op *St. Pieters* en *Paulus* dag, den 29 van de Somermaand neder ſlaan, waar op de Leger order ook aanſtonds wierd beraamt.

Hartog *Aalbert* van Beyeren met zyn Zoon *Willem*, ſloeg met eenige troupen zig aan de Noordzyde op den Arkelſchen dyk neder: Hartog *Adolf* van Kleef, met Jonkheer *Walraven van Brederoden*, by zig hebbende de meeſte troupen der Hollandſche Steden, als ook eenige Engelſchen, ſloegen zig aan de Ooſtzyde der Stad by den Keyzerlyken Burgt, en Dalemſchen Dyk neder: de troupen der Stad Utrecht en het Neder-ſtigt, poſteerden zig aan de Noord-ooſt zyde by den Burgt, in den twyfel. De Henegouwers, en Zuydhollanders met een goed getal Engelſchen, ſlaan zig op den Woudrichemſchen dyk aan de Zuydzyde der Stad neder: de Zeeuwen en Vriezen poſteerden zig aan de Weſtzyde op den Merwe dyk, aan de Schelluyner heul, en byleggende plaatſen, zo dat die van GORINCHEM nu rondzom belegert waren.

Die

Digitized by Google

Die van binnen vergeten ook niet, zig in goede tegenweer te ſtellen, en men wees een ieder een zyne toevertroude poſten aan, om de Vyand te wederſtaan. Het eerſte Vyandlyk bedryf wierd tegens dien berugten Keyzerlyken Burgt aangevangen, waar op men met zwaar geſchut luſtig begon te ſchieten, zo dat den grooten Toorn haaſt ter neder ſtorte, ook wierden in de Stad door de overvliegende kogels veele huyzen beſchadigt, en daar bleven van binnenen ook al eenige dood, waar by men ook zyn beſt dede, om de Stad van binnen in brand te ſchieten, dat niet wilde gelukken. Maar die van binnen bleven hunne Vyanden niets ſchuldig, en men ſchoot zo van Wallen als Bolwerken ook hevig met Kanon, waar door menige van de beleggers het leven verlooren. Ja zo ik vinde aangetekent vlogen eenige kogels door de tent van den Hartog, waar over hy zeer ontſtelden. Die van Dordrecht hunne dapperheid willende tonen, onderſtonden tuſſchen den Burgt en de Stad poſt te vatten, maar de Heer van Ranſt met zyne byhebbende Mannen, begroete hen zo ruuw, dat zy genoodzaakt wierden met groot verlies de vlugt te nemen, waar by een groot getal nog in een diepe gragt by den Burg verdronken, en ook veele gevangen wierden, die men met groote blydſchap in de Stad bragt, dat die van binnen grooten moed gaf, en die van buyten leerden wat voorzigtiger te zyn, vermits zy krygslieden tegen hadden.

Die van binnen loerden dagelyks om den Vyand door verraſſingen en onverwagte uytvallen te overvallen, zy ondernemen dan de Zeeuwen in Vrieſen te overvallen. De Heer *Hendrik Ryda*, de Heer van *Homoed* met meer andere Edelen en brave Soldaten, vallen onverwagt met een leeuwen moet Stads poort uyt, en vallen de voorſte troupen onverwagt op 't lyf, zo dat alles overhoop geworpen wierd, de Zeeuwen en Vrieſen nemen de wyk naar een Blokhuys, voor dezen door hen opgeworpen, om aldaar den Vyand het hoofd te bieden, maar die van GORINCHEM by zig hebbende veele gevulde potten met kalk, daar by een ſtyve noorder wind hen dienende, werpen die den Vyand voor het hoofd, zo dat niemand door dien fellen rook zyn oogen dorſt openen, en dus buyten ſtaat van tegenweer, zo dat het blokhuys met den degen in de vuyſt wierd vermeeſtert, by welk geval veele ſneuvelden, en nog meer gevangen wierden, en het blokhuys gefligt. Onder de gevangenen wierden getelt *Floris van Borſelen*, Heer van Voorn en St. Maartens dyk, welke zwaarlyk gewond was, met nog eenige van zyne familie, welke tot losgeld aan den Heer van ARKEL vyf duyzent agt hondert en vierentwintig Engelſche Nobelen moeſt betalen. Dan ook *Floris van Abeelen*, *Klaas Hervink van Rimerswaal*, Heer van Lodyk, beyde Ridders: *Boudewyn* en *Floris van Borſelen*, Ridders, *Willem van Reyns*, *Philips van Everdingen*, *Jan* Baſtaard van *Borſelen*, en nog wel negentig anderen, hoewel in eene aantekeninge het getal op hondert vyftig word begroot, welke alle met triumph binnen de Stad wierden gebragt.

Willem van Rimerswaal, die ook zeer gewond was quam in de Stad te overlyden, en wierd met groote ſtaatie in de groote Kerk begraven. By dezen uytval verloor men weynig Volk, maar den

Digitized by Google

Heer de *Ryda*, die het bewind voerden wierd zwaarlyk gewond, maar herſteld zynden wierd hy om dees heldendaad Ridder geſlagen. Die van buytenen onderſtonden dan weder zig te herſtellen, Zeeuwen en Vrieſen voor dezen op andere poſten geleyt, wierden hier by gevoegd, en dus herſtelden men de overhoop geworpene werken: maar die van binnen zulks zienden, en nog eens luſt hebbende hen te bezoeken, overleyden hoe men zulks beſt zou aanleggen, vermits zy hunne voorwagten nu beter bewaarden, dus men een beter middel uytvond, men laat den 20 Julius des nagts eenige vrome Ridders en brave Soldaten, in 't donker met ligte vaartuygen de Merwede afdryven, zo verre dat zy van agteren op den Dyk konden landen, waar op de beleggers in 't minſte niet verdagt waren, daar by ſtonden binnen de Stad ook veele vrome Ridders en Soldaten klaar, om zo dra men het zeyn zou zien dat zy geland waren, ter Poort uyt den Vyand op 't lyf te vallen. De Vrieſen en Zeeuwen hadden gemerkt, dat die van binnen een uytval voor hadden, zo dat zy haar meeſte troupen in de voorſte werken gepoſteert hadde, maar niet merkende dat die van binnen agter haar op den Dyk geland waren, bragt hen in disorder. De troupen dan agter klaar zynden, ſteken by het aankomen van den dag op lange ſpieſſen eenige brandende ſtroy boſſchen op, 't welke het beraamde zeyn was. Daar op valt men van vooren met een heldenmoed ter Poort uyt, en taſt den Vyand die hier ſterk was aan, maar men draalden wat, tot dat die van agteren onder een groot geſchreeuw, ſchieten en ſlaan, den Vyand dus overwagt op 't lyf vielen, zo dat de Zeeuwen en Vrieſen van agteren en vooren wierden beſprongen, en veele gedood en gevangen, de reſt nam de vlugt landwaards in, by welk geval nog veele door de groote verbaaſtheid in de ſlooten verdronken. En dus trokken die van GORINCHEM glorieus met den buyt en gevangenen weder Stadwaards in: zo dat 'er niet veel van de Zeeuwen en Vrieſen hunne vrienden quamen vertellen, hoe 't in beleg toegegaan was, en gaf aan de belegeraars ſlegten moed.

Die van binnen met Mannen moed aangedaan zynde, konden niet ruſten, en krege de Klevenaars in 't oog, en vonde goed daar ook een kansje op te wagen. *Robbrecht van Steenvoorden*, met eenige andere Ridders, Soldaten en Burgers, trekken met een ſtille trom de Poort uyt, en vallen het Volk van *Adolf van Kleef* op 't lyf, welke naar eenig gevegt op de vlugt geſlagen wierden, van de Klevenaars bleven 'er tachentig. Die van binnen verloren maar vier mannen, en dus trok men met een groot getal gevangenen weder naar binnen, waar onder was Jonkheer *Wairaven van Brederode*, *Gielis Schenk*, Ridders, *Steven van Berenbroek*, *Jacob Schikker*, *Pieter Potter*, *Hugo Poſt*, en andere Edelen en Soldaten, zo dat men binnen nauwlyks wiſt, waar men de gevangenen zou bergen.

Hartog *Aalbert* van Beyeren, en ook zyn Zoon *Willem* zienden dat haar troupen zo verſlagen en gevangen wierden, wierden voor een quaden uytſlag bedugt, echter het moeſt 'er nu mede door, en ARKEL moeſt ten onderen gebragt worden.

Edel

Digitized by Google

Edel en Onedel, al wat binnen GORINCHEM was, vlamden om op den Vyand hier of daar weder een kansje te wagen, een ieder met Mannen moed aangedaan zynde, om ook met gevangenen te mogen pronken. Den 29 Auguſtus beſloot men dan de Henegouwers eens te bezoeken, en het beleyd wierd aan *Willem van Iſendoorn*, en *Arent van Schonauwen*, Ridders, opgedragen, welke met meer andere Edelen, Soldaten en Burgers, die 's morgens eer de gulde Zon boven de kimmen was, ſtil de Poort uyt trekken, en vallen de Henegouwers als leeuwen op 't lyf, die van GORINCHEM wierden echter in 't eerſt terug gedreven, maar met een Helden moed weder aanvallende, dryven zy de Henegouwers tot in hunne werken, en werpen veele overhoop, waar op zy 'er ook veele gevangen kregen en binnen de Stad bragten, als *Daniel van Vyl*, Ridder, *Dankaart van Diepen*, *Adriaan van Salmen*, en meer andere Soldaten, zo dat Hartog *Aalbert* van Beyeren, door het groot verlies van Volk, en voornamentlyk Bevelhebbers, genoodzaakt wierd uyt zyne Landen en Steden nieuwe Manſchap te ontbieden, waar toe veele, het groot verlies van hunne Landslieden verſtaanden, niet te graag waren. Men ſtond dan zeer dikwils in beraad wat men doen zoude, de Stad te verlaten was te overgrote ſchanden, en tot het bemagtigen was weynig hoop. *Hendrik Kemp* ſchryft, dat hoe zwaar de Stad en Burgt belegert mogt zyn, zy nogtans uyt het Land Gelder, en 's Hertogenboſch van alles wierden voorzien, zo dat 'er geen mondkoſt of iets anders ontbrak; maar het handſchrift dat ik wegens het Beleg heb gehad, ſchryft het tegendeel, en zeyt dat de levens middelen zeer ſchaars begoſten te worden, en dit zou ook de reden zyn geweeſt, dat Hartog *Aalbert* van Beyeren goed vond het Beleg voort te zetten, op hoop dat de nood een eynde van de zaak zou maken, zo dat men van wederzyden zig manhaftig bleef verweeren.

Ten laatſten *Jan* van Beyeren, Elect van Luyk, en jongſte Zoon van Hartog *Aalbert* van Beyeren, horende hoe veel Volk en brave Edelen zyn Vader in 't Beleg van GORINCHEM verloor, en zo men wil het getal der geblevenen, gequetſten, of gevangenen reeds wel tien duyzent Man was, begeeft zig in het Leger by zyn Vader, en verzoekt ootmoedelyk dat hy met eenige Edelen tot Middelaar mag worden geſtelt. Want gelyk hy groote liefden tot zynen Vader hadde, zo was hy de vriendſchap ook nog gedagtig van Heer *Otto*, deze Heer *Jan* zyn Vader, als ook de vriendſchap die voor dezen tuſſchen zyn Vader en Heer *Jan* van ARKEL was geweeſt, Beweegd dan zyn Vader en Broeder *Willem*, dat men een voorſlag van Vreden zal doen, men zend Edelen over en weder, waar toe *Arend van Leyenburg*, en *Hakke van Outheusden* veel hielpen. De Ridders en Edelen die het met *Jan* van ARKEL hielden vonden de zaak ook goed, waarom *Jan* van ARKEL al veel moeſt doen, om de trouwe dienſte aan hem bewezen, hoewel de Vredens Conditien hem zeer tegen ſtonden: want voor eerſt moeſt hy voor Hartog *Aalbert* van Beyeren, Graaf van Holland, en zyn Zoon *Willem* van Beyeren, Graaf van Ooſtervand, de Poorten van zyne Stad openen, en als vrienden ontfangen,

Digitized by Google

dog dit was het minſten, maar Heer *Jan* van ARKEL moeſt voor Hartog *Aalbert* een voedval doen, en om genaden bidden, daar by moeſt 's Graven Vaandel als een teken van overwinning, een dag lang van den Burg uytſteken. ARKEL echter door het aanhouden van zyne Vrienden laat zig bewegen, daar op breekt het Leger aanſtonds voor de Stad op, men opent de Poorten, en ARKEL ontfangt Hartog *Aalbert* en zyn Zoon met alle bedenkelyke eer, en zy wierden van de Ridders, Edelen, en Burgers, blymoedig ingehaald.

Den Hartog de Stad bezienden, en nog in zo goeden ſtaat van tegenweer vindende, daar by zo een getal van Ridders, Edellieden, Soldaten, en Burgers zienden, ſtond verſteld, en zag wel dat hy met zyn Beleg, dat nu omtrent twaalf weken hadde geduurt, niet veel uytgerecht hadde, daar hy van zyne kant zo veel ſchade geleden hadde, zo dat hy wel te vreden was, dat het Beleg op deze wyze ge-eyndigt was, want dat de overwinning voor zyne wapenen niet gelukt zou hebben.

ARKEL dan zyne beloften van een voetval volbragt hebbende, tracteert deze hooge Staats Perſoonen zeer pragtig, als mede zyne trouwe helpers, en men ſcheen van wederzyden wel vergenoegt te zyn, men dagt dat de Vyanſchap nu uytgedooft en vergeten was, maar niet minder als dit, want deze was reeds zo diep in 't hart van *Willem* van Beyeren, Graaf van Ooſtervand geſchoten, dat zy niet te verzoenen was, en veynzende wagte hy maar naar een beter gelegentheid, om zyne wraakluſt uyt te voeren. Naar weyhig verblyf trekt Hartog *Aalbert* met zyn Zoon *Willem*, en zyn byhebbende Heeren naar 's Gravenhagen, by welke gelegentheid zy door Heer *Jan* van ARKEL, ende andere Ridders, Edelen, en Burgery treffelyk wierden uytgeleyt, en zo geraakten men weder voor eenigen tyd in Vrede.

De Stad GORINCHEM nu van zyne belegeringe verloſt zynde, zo trokken de Ridders, Edelen, en Soldaten, die den Heer van ARKEL trouwelyk hadden bygeſtaan, weder naar huys, waar op hy haar zeer hartelyk bedankten, en met koſtelyke geſchenken beſchonk, zo dat een ieder ten uyterſte voldaan was.

Maar wanneer Hartog *Aalbert* van Beyeren, Graaf van Holland, Zeeland, en Heer van Vriesland, kort hier naar, te weten: in 't
1404. begin des Jaars 1404. quam te overlyden, zo wierd zyn Zoon *Willem* van Beyeren, Graaf van Ooſtervand, door de Staten van den Landen, in de plaats van zynen Vader voor Graaf en Landsheer gehult, zo dat hy nu het roer van 't beſtier in handen hadde, en dus ook beter gelegentheid om tegen den Heer van ARKEL zyne wraakluſt te boeten. Deze nieuwen Graaf richt een Tournoiſpel, of Ridderlyke oeffening in 's Gravenhagen aan, waar op de meeſte Edelen des Lands zig lieten vinden. ARKEL die dit Ridderlyk ſpel ook meenden by te wonen, en daar op zyn heerlykſte te verſchynen, zend met een Schip zyne goude en zilvere verçiercelen, en verdere equipagie naar den Haag, met voornemen om in Perſoon te volgen, maar het Schip te Rotterdam komende, word in beſlag genomen, en zyne koſtelyke goederen als verbeurt;

naar

Digitized by Google

naar den Haag aan den Graaf gezonden. ARKEL deze tyding krygende ſtond zeer verwondert, en merkten ten eerſten wel dat zulks op des Graven bevel was gedaan, waar uyt hem ook genoeg bleek, dat den Graaf het oude krakeel weder zogt op te halen. Hy zend dan verſcheyde Boden aan den Graaf, verzogt ontſlaging en wedergeving van zyne koſtelyke goederen, maar hy wilde haar niet eens hooren, maar zondze alle ſmadelyk te rug, zo dat ARKEL wel zag dat 'er niet als een nieuwen Oorlog voor handen ſtond; en die van Dordrecht en Gouda begonnen zyne Burgers als openbaare Vyanden te handelen, dat hem zeer mishaagden. Ondertuſſchen komt *Jan* van Beyeren, Elect van Luyk, en Broeder van den voorn: Graaf, welke een gunſtig hart aan ARKEL ſcheen toe te dragen, als Vrede maker weder in 't ſpel, en wiſt het ook zo ver te brengen, dat 'er eene verzoeninge en vreden tuſſchen beyde getroffen wierd, en zo eenige ſchryven, zond de Graaf aan de Heer van ARKEL zyne goederen weder. Dog deze Vreden was van een korten duur, en ſchynt wel door ARKEL eerſt verbroken te zyn: want in 't begin van de maand April dezes Jaars 1404. trokken eenige Burgers van Hageſteyn, onder beleyt van *Simon Spyert*, en *Lambert Hernier*, geſterkt met eenige Burgers van GORINCHEM over de Lek, en vallen aan 't roven en plunderen in het Nederſtigt van Utrecht; waar op die van Gouda en Oudewater hen tegen trekken, ſlaan veele van dit Volk dood, daar by nog een goed getal gevangenen mede brengende. Hartog *Willem* van Beyeren, Graaf van Holland, over dit feyt der Arkelſche zeer verbittert, doet de gevangenen naar het Steedje Woudrichem voeren, om dezelven aldaar in 't gezigt van die van GORINCHEM met een zware ſtraf te ſtraffen, en de lichamen als Moordenaars op raden te zetten. Dit harde vonnis trof de Heer van ARKEL tot in 't binnenſte van zyn ziel, dat hy tot zyn ſpot, zyne Burgers dus wredelyk zou moeten zien ombrengen, en middelen om haar te verloſſen, waren niet by de hand. Heer *Willem van Yſendoorn* op dees tyd, eenige vrome Mannen voor de Heer van ARKEL by een vergadert hebbende, ſlaat aan hem een middel voor, om deze elendige Burgers te verloſſen. Men vond dan goed om eenige van deze brave Mannen en Krygsluyden, in het gewaad van Koopluyden te verkleden, en gaan des 's nagts wel van wapenen voorzien ſcheep, men ſteekt af, en wend het ſteven naar Dordrecht toe, maar bleven by Werkendam ten anker leggen. 's Morgens goede wind opwaards hebbende zet men de zeylen by, en houde zig als of zy uyt Holland quamen, en vaaren digt aan de overzyde heenen naar Woudrichem toe, waar op die van GORINCHEM, om meerder ſchyn aan de zaak te geven, luſtig vuur gaven, even als of zy Vyanden waren. By Woudrichem gekomen zynden, leggen zy aan om te vertollen, twee Schippers treden op 't land de Poort in, om den Tollenaar *Hendrik Hoort* te ſpreken; deze by geval by de deur van de Poort ſtaanden, krygt quaad vermoeden, en meent in huys te wyken, maar deze Schippers vielen hem op 't lyf, en ſloegen hem dood. Het Krygsvolk die in het Schip verborgen lagen ſpringen met 'er haaſt op 't land, dringen

Digitized by Google

de Stad in, en lopen ten eerſten naar het Gevangenhuys, om de gevangene Burgers te verloſſen, het welk haar ook gelukten.

Die van Woudrichem zienden dat zy overvallen waren, durfden geen wederſtand bieden, zo dat het Krygsvolk aan het roven en plunderen viel, en ten laatſten de brand in de huyzen ſtaken, met zig gevangen mede nemende *Gerrit* en *Jan van der Heyden*, *Klaas de Burggrave*, *Ian uyten Kamp*, en nog negenentwintig ryke Burgers, en dus ging men weder ſcheep, en quame met groote blydſchap te GORINCHEM binnen.

Hartog *Willem* van Beyeren, wierd als razende van gramſchap over dit geval, en dreygd ARKEL zulks te zullen vergelden, waar het mogelyk was, ſchelt hem voor een Verbond-breker van het accoord, zo onlangs door zyn Heer Broeder *Jan* van Beyeren, Elect van Luyk, tuſſchen hen beyde gemaakt. Trekt aanſtonts een menigte Volk uyt zyne Landen by een, treed met den Biſſchop van Utrecht *Frederik van Blankenheym*, en de Stad Utrecht in een nieuw verbond, zo dat men gelykerhand, met een goed getal Volk in 't Land van ARKEL vald, en alles vernield wat mogelyk was, zo dat den armen Landman weder geruïneert wierd. Hier op zat ARKEL ook niet ſtil, en wilde zulks den Hollander met gelyke munt betalen. Geſterkt door den Graaf van Vernenburg, en veele brave Ridders, daar by een goed getal Soldaten, valt hy op den Hollandſchen Bodem aan, alwaar zy ook alles roofden en plunderden, en dus trok men met den buyt weder naar GORINCHEM toe, zo dat de gemoederen weder hevig gaanden wierden.

1405. In 't begin van 't Jaar 1405. nam Hartog *Willem* van Beyeren dan voor, met die van Utrecht, ARKELS Landen nog geweldiger aan te taſten, en laat de meeſte Edelen van zyne Landen op ontbieden, waar van ons by *W. van Goudhoeven* bladz. 420, 421. een aanzienlyke lyſt opgetelt word, en omtrent hondert vyftig Edellieden uytmaakt. *Jan* van ARKEL zienden dat het op nieuw zyne Landen zou gelden, en wel merkende dat zyne Vyanden het oog op het Steedje Gaſparen, 't Slot Hageſteyn, en Everſteyn hadden, alle drie omtrent Vianen digt aan de Lek gelegen, voorzag deze ſterktens met brave Manſchappen en wat verder nodig was, om een zware belegering uyt te ſtaan.

Binnen het Steedje Gaſparen, en op 't Slot Hageſteyn zond hy als Opperhoofden *Ian van der Hoeve*, *Alard Pufflik*, *Lucas van den Boetzelaar*, *Willem van Lynden*, Jonkheer *Ian van Arkel*, Heer van Soelen, en *Ian* de Baſtaard van ARKEL. Op 't Slot Everſteyn de Heere van *Broekhuyzen*, de Heeren van *Hoogſtraten*, Heer *Willem van Ranſt*, en Heer *Hendrik van Nyeſteyn*, Baſtaard Broeder van den Heer van ARKEL, meeſt alle Mannen die vrome krygsdaden in het beleg binnen GORINCHEM, in den Jaare 1403. uytgevoerd hadden, en zo geraakten men weder van beyde zyden in volle harnas, en Hartog *Willem* van Beyeren, Graaf van Holland, met den Biſſchop van Utrecht, belegerden de gemelde ſterktens in 't zelve jaar kort naar Paaſſchen, welk Beleg en verwoeſtinge in de beſchryvinge van Zuydholland op deze plaatſen omſtandig word verhaald, zo dat wy dit hier zullen voorby ſtappen.

Willem

Digitized by Google

Willem van ARKEL, *Iohans* Zoon, zienden dat zyne Vaders Landen dus ten gronde toe wierden vernield, daar by zienden dat zyne Vyanden niet ſtonden op te houden, om alles ten onderen te brengen, maakt door tuſſche komſte van eenige voorname Heeren met *Willem* van Beyeren, een ſtilſtant van Wapenen tot Pinxteren des Jaars 1406. Dog zyn Vader *Iohan* van ARKEL, die voor zyne Vyanden in het minſte niet wilde buygen, wierd in dit verdrag uytgeſloten, zo dat deze zaak geen vriendſchap tuſſchen Vader en Zoon baarden. Ondertuſſchen zaten partyen niet ſtil, en Hartog *Willem* en kon niet ruſten, of moeſt ook Heer van GORINCHEM zyn, maar vermits hy reeds bevonden hadde, dat deze Stad door de wapenen zo niet te overweldigen was, bedagt men andere middelen, en zogt zulks door tweedragt tuſſchen Vader en Zoon uyt te werken.

Oorlog, Haat en Nyd, tuſſchen partyen blyvende blaken, daar by ryk en arm, zo in den Landen van ARKEL, als ook binnen GORINCHEM, zig van dag tot dag nog meer in de armoede gedompelt ziende, begoſten tegens den handel van Heer *Ian* van ARKEL te klagen, daar by wierd van alle kanten uytgeſtroit, dat Hartog *Willem* van Beyeren, Graaf van Holland, by zyn Ridderſchap gezworen hadde, noit met Heer *Ian* van ARKEL vrede te maken, zo dat 'er niet als Oorlog en verwoeſting voor handen ſtond: by dit alles bleef ARKEL vol vuur en vlam, en wie hem raden wat te ſtryken, het was te vergeefs, en wilde liever het uyterſte wagen. En of zyn Zoon hem alle de rampen ook voor oogen ſtelden, hy was niet te bewegen, het welk een grooter verſchil tuſſchen Vader en Zoon bragt.

Hartog *Willem* van Beyeren, hier van door zyne Vrienden de lugt krygende, bedagt alle middelen om dit vuur van tweedragt meer aan te ſtoken, en voor al dienden Jonkheer *Walraven van Brederode* hem hier in: want deze nog gevangen blyvende zedert het beleg van den Jaare 1403. wierd op zyn woord van eer dikwils vergunt, ter verrigtinge van zyne zaken eens naar huys te mogen trekken, by welk geval hy gelegentheid hadde, alles met Hartog *Willem* van Beyeren te overleggen, te meer zo *A. Kemp* ſchryft, dat hy een dood Vyand van Heer *Ian* van ARKEL was. En vermits Hartog *Willem* van hem van alles nu wel onderrigt was, greep hy moed, en ter uytvoeringe van zaken die Jonkheer *Walraven van Brederode* toevertrout wierden, verzorgden men hem wel van geld, om dus dit ſmeulende twiſtvuur voort te zetten, en tot een vollen brand te doen opvliegen. *Brederode* wel wetende wie de woelenſte geeſten waren, en happig naar geld, begint deze onder de hand goud zand in de oogen te werpen, en krygt dus de voornaamſte die het bewint in handen hadden op zyn zyde, om dus Vader en Zoon eens te gelyk de voet te ligten, *Breaerode* ziet dan op een liſtige wyze de voornaamſte eens heymelyk by een te krygen, waar onder dan waren *Ian Gerardyn*, Prooſt en Deken van het Kanonnikale Collegie te GORINCHEM, een Man van geringe Ouders te Haasdregt geboren, maar door Heer *Ian* van ARKEL dus voort geholpen, daar by *Coenraad*, *Ian*, *Gerrit*, en *Arend van Herlaar*, vier ge-

Digitized by Google

gebroeders, *Ambroſius Woutersz. Broenis* of *Bruyn de Verwer*, en *Jan van der Donk*, een Baſtaard van ARKEL. *Brederode* onder eene minzame zamenſpraak begint hen voor te dragen, wat een groot medelyden zyn Meeſter Hartog *Willem* van Beyeren met de Ingezetenen van GORINCHEM hadde, en dat haare aanſtaande ongevallen hem zeer bedroefden, ja zo uyt een goed handſchrift blykt, zo vertoonden *Brederode* aan hen een eyge handſchrift van den gemelden Hartog, van d'eene zyde opgevult van beloften en gunſten, zo zy hem de Stad wilden in handen ſtellen, en hunne ongevallen voorkomen, maar van de andere zyde, zo zy hartnekkig bleven, hy zwoer, al zou 'er al zyn Land en bezit om gewaagt worden, dat hy de Stad GORINCHEM zou maken te overheeren, en tot een puynhoop keeren. Vleyen en dreygen zette de gemoederen van deze Mannen om, en men nam aan, het voorſtel van overgevinge werkſtellig te maken, waar op zy door *Brederode* met ryke geſchenken begiftigt wierden. *Hendrik Kemp* dit geval bladz. 157 verhalende, barſt in deze woorden uyt: „ Maar „ dit Judas gebroedzel, leend, ja geeft, oor, mond, en hand, „ vervloekte Verraders van hun eygen Heer". Om vaſt te gaan op *Brederodens* zeggen, zenden zy dezen Prooſt en Deken, *Jan Gerardyn*, en *Arend van Goor*, als magt van haar zevenen hebbende met een Brief aan Hartog *Willem* van Beyeren, om verzekering van zyne beloften te hebben, en dat zy voor het werk tachentig duyzend franſche kroonen zouden genieten, en door hem beſchermt worden tegen ARKEL en zyne hulpers, welke toezegging zy met een gezegelde Brief mede bragten.

De afgezondenen weder te GORINCHEM gekomen zynden, houden raad met *Brederode*, maar deze wel wetende dat het een zaak vol gevaar was, houd zig geveynſt, 't was waar Hartog *Willem* had gezworen noit met *Johan* van ARKEL vreden te maken, maar wilde wel met zyn Zoon Jonkheer *Willem* verzoenen. De Verraders wel merkende dat dit maar ſtrekten om tuſſchen Vader en Zoon opſtand te maken, varen luſtig voort om ter uytvoeringe van zaken nog eenige complicen te krygen, en tonen ook groot medelyden met Jonkheer *Willem* van ARKEL te hebben, welke taal hem ter ooren quam, waar aan hy wat te ligt gelovig zynden ook gehoor gaf. Men ziet hem dan heymelyk te ſpreken, bid en ſmeekt hem hy zou dog wat uyt zyn oogen zien, en alle zyne Landen en Heerlykheden dus niet laten verloren gaan, door zyne Vaders hardkoppigheid: zy wiſten het zeker, dat Hartog *Willem* van Beyeren wel een goede vrede met hem wilde maken, maar dan was nodig, dat hy zyn Vader zou doen gevangen zetten, of uyt het Land zetten.

Deze voorwaarden vielen in 't eerſt zeer hart aan Jonkheer *Willem* van ARKEL, die van een zagten imborſt was. Maar alle de belofften dat hy in zyne goederen ſtond herſtelt te worden, en het Huys van ARKEL zynen voorigen glans weder ſtond te bekomen, enz. vergiftigden het hart, waar toe het verſchil dat reeds tuſſchen Vader en Zoon was gerezen veel holp, dat hy naar hun raad begoſt te luyſteren, en voornam zyn Vader gevangen te zetten.

Maar

Digitized by Google

Maar om dat het een zaak van groot belang was, en alles wel dienden overleid te worden om zeker te gaan, vond men goed een heymelyke vergadering daar over te houden, waar toe men het huys van een Bourgonies Edelman *Kannevan* genaamd verkoos, ſtaanden in de Krytſtraat agter de groote Kerk, zynde naderhand geweeſt de Gevangepoort en het Cipiers huys. Dit huys was van vooren met trappen voorzien om naar boven te gaan, en onder met kelders. Men komt daar dan by een, menende hier zeker en heymelyk te zyn: maar gelyk God het verraad dikwils ontdekt, en Achitofels raadſlagen verydelt, zo viel hier ook een byzonder geval voor: want zekere Dienſtmaagd in een kamer naaſt de vergader plaats op het ſekreet zittende, hoort haar duydelyk ſpreken, waar op zy meer agt begoſt te geven, en dus de geheele beraadſlaging verſtaat, en om niet gehoort te worden blyft ſtil zitten tot dat de vergadering geſcheyden was. Deze Dienſtmaagd goed ARKELS zynde, gaat heimelyk na Heer *Jan* van ARKEL toe, en ontdekt hem het gantſche werk en toeleg op hem gemaakt. Hy op al het verhaal nauwkeurig agt nemende, verbied de Dienſtmaagd wel ernſtelyk tegens niemand hier iets van te melden. Hy alles overleggende wiſt nauwlyks wat hem te doen ſtond: zyne oogen op zyn Zoon ſlaanden, het goddeloos feit van zyne Raden overwegende, zo geraakten hy in veele gemoeds beroertens, hy veinſt dan, en laat niets blyken. Daags daar aan treed hy kloekmoedig uyt zyn huys naar de Kerk, ſtaande zyn huys het Hof van ARKEL in de Krytſtraat, ten Weſten van 't Kerkhof. Zyn Zoon *Willem* die met deze Verraders weder in 't huys van den Bourgonier waren vergadert, zulks zienden, komen ook haaſtelyk uyt, en treden hem te gemoet, belaſtende dat Jonkheer *Willem* zelfs zyn Vader zou gevangen nemen, en zo hy zig mogt te weer ſtellen zy hem aanſtonds zouden helpen. Heer *Johan* van ARKEL hunnen toeleg wetende, blyft ſtil ſtaan, en wagt zyn Zoons bykomſt: zyn Zoon by hem komende, wierd over zyn rampzalig voornemen dusdanig in 't hart getroffen, dat hy ſcheen ter aarden neder te zygen, en geen lid aan 't lighaam hadde of was ontſteld. *Jan* van ARKEL zyn Zoon dus ontroert zienden, ſpreekt hem met een kloekmoedige ſtem aan, hem deze woorden toe douwende: Zoon, ja Zoon! gy komt hier om u Vader te vangen, en dat door bozen raad van die hier by u ſtaan die niet waardig zyn u ſchoenen te ontriemen. Deze zyn 't die u geraden hebben u Vader te vangen, dan ſtaat den Vreden met Hartog *Willem* van Beyeren voor u open; maar zyt verzekert het is bedrog, deze Verraders zoeken my en u zelf door Hartog *Willem* tot ſtof te laten malen. O lieve Zoon! aan my leyt niet veel gelegen, maar zie toe, zie toe! dat gy zo doende Gulik en Gelder niet verlieſt! zie toe dat dit verraad u niet te laat berouwe.

Deze kloekmoedige vermaning deed Jonkheer *Willem* nog veel meer ontſtellen, zo dat hy van ſchaamten meenden in de aarden te zinken, en ſtond als een ſtom beeld. Hier op neemd hem de Vader vriendelyk by de hand, en leid hem in de Kerk. De byzynde verraders barſtende van ſpyt, gingen ſtil henen druypen, en

Digitized by Google

den Prooſt *Ian Gerardyn* ziende dat Heer *Ian* van ARKEL met zyn Zoon *Willem* ter Kerke quam intreden, wierd zodanig ontroert dat hy den Godsdienſt niet kon bywoonen, maar gaat ſtil de Kerk uyt naar zyne complicen toe, vragende waar by het quam dat het beraamde feit niet was uytgevoert, welke hem het geval verhaalden. Eene zaak komt my hier vreemd voor, te weten: daar ARKEL zo moedigen en magtigen Heer was, daar by het volle beſtier nog in handen hadde, dat hy deze Verraders niet aanſtonds liet by de kop vatten, en loon naar werken geven, dog het ſchynt dat door Gods toelatinge hem het noodlot beſchoren was, dat deze Verraders als eenen Judas haar ſnoot bedryf moeſten volbrengen.

Jonkheer *Willem* met zyn Vader uyt de Kerk t'huys komende, bad hem om vergiffenis, en hy vergaf hem zyn misdaad ook genadelyk, echter het hart van Jonkheer *Willem* bleef vergiftigt, zo dat hy in 't volgende Jaar tegen zyn Vader nog heyllozer daad ondernam.

Het verraad nu eenigen tyd zig wat verſcholen hebbende, zo
1406. begon het weder in 't Jaar 1406. te herleven: want Heer *Jan* van ARKEL door zynen Zwager Hartog *Reynout* van Gulik en Gelder by hem verzogt zynde, Ryd met eenige Edelen derwaards, en vermits hy een wyl tyds uytbleef, zo vatten de Verraders het werk weder by de hand, en zien door haar ſtokery het hart van Jonkheer *Willem* weder op te hitzen, waar toe hy hem ook laat verleyden, en brengen hem zo wyd, dat hy den Slotvoogd van den Burcht door zynen Vader aangeſtelt, afzet, en een van de Verraders Vrienden daar toe kieſt: Raden en Stads Regeerders die zyn Vader getrouw waren, wierden van hunne Ampten berooft, en Verraders complicen op 't kuſſen gezet; van gelyken handelden men te Leerdam, zo dat men nu zig genoegzaam had meeſter gemaakt, echter het verraad was de meeſte Burgers nog onbekent. Heer *Jan* van ARKEL naar eenigen tyd van zyn Zwager affcheid nemende, reyſt weder naar GORINCHEM toe, menende met blydſchap aldaar ontfangen te worden, maar vind de Poort voor hem geſloten, als mede de Poort van den Burcht. Verwondert zynde over deze zaak, dat zyn Zoon hem de Poorten voor het Hoofd ſluyt, ryd met een gram gemoed naar Leerdam toe, alwaar hy op dezelve wyze bejegent wierd, ARKEL dus van alle kanten zig verraden zienden, wierd genoodzaakt troofteloos weder naar zyn Zwager te keeren, by welke hy door honger en dorſt afgemat zynde aanquam. Zo dat hy als den Koninglyken Harpſlager David, voor zynen Zoon moeſt vlugten, beproevende dat 's Werelds grootheid zeer vergankelyk is.

Maar gelyk het quaad, en vooral verradery, gemeenlyk zyn eygen Meeſter loond, zo zag Jonkheer *Willem* van ARKEL ook wel haaſt dat hy bedrogen was, want zig verbeeldende nu volle ruſt en vreden te hebben, en vooral met Hartog *Willem* van Beyeren, zo bevond hy het contrarie, daar by wierd hy van de Verraders als eene gevangene bewaart; vermogt geen Brief te ſchryven of te lezen, of daar moeſten 'er één of twee by zyn: ja vermogt nauwlyks

Digitized by Google

lyks uyt te gaan of wierd door eenige vergezelſchapt, wilde hem iemand ſpreken, al weder moeſten 'er eenige by zyn, zo dat Jonkheer *Willem* wel zag dat hy bedrogen was, maar te laat, en ſchoon hy met duyzende zugten wel wenſten, nooit naar haaren raad gehuyſtert te hebben, maar 't was te laat, daar by voelden hy dagelyks de wroeging in zyn gemoed, van met zynen Vader zo gehandelt te hebben. *Jan* van ARKEL door een Vaderlyke liefden opgewekt, was het leed dat zynen Zoon dus van die Verraders gehandelt wierd, wel wetende dat hy door zyn ligtgelovigheid bedrogen was, daar by hoorende dat zyn Zoon berouw van zyne quade daden had, zend ſtil eenige van zyne getrouwſte Raden tot hem, welke hem het quade feyt tegen zynen Vader begaan, zeer levendig voor oogen ſtelden, zo dat hy daar over tot in het binnenſte van zyne ziel getroffen wierd, waarom hy ook heymelyk buyten der Verraders kenniſſe, zynen Vader oodmoediglyk om vergiffeniſſe badt; want vrezende zo zy hier agter quamen, en het beſtier in handen hebbende, daar by ryk en magtig, en door Hartog *Willem* van Beyeren geholpen, dat zy hem zouden ſtil van kant helpen. Den overlaſt ten laaſten niet meer konnende verdragen, neemt hy voor met een kleyn gevolg, de vlugt naar zynen Oom den Hartog van Gulik en Gelder te nemen, en dan verder by zynen Vader te gaan, gelyk hy ook dede.

Deze vlugt behaagden de Verraders byzonder wel; want Vader en Zoon nu beide op de vlugt zynde, hadden zy alles in handen, zo dat het hen ſcheen tyd te worden om het verraad uyt te voeren, Jonkheer *Willem* van zynen Oom afſcheyt nemende trekt na zynen Vader, die zig te 's Hertogenboſch onthield, komt by hem en vald hem ootmoedelyk te voet, ſtort beeken van tranen over zyn begane misdaad, waar door het Vaders hart wierd beweegt om hem vergiffenis te ſchenken, en heft hem vriendelyk op. *Jan* van ARKEL was van tyd tot tyd door eenige getrouwe Burgers bekent gemaakt, wat 'er al in zyne Stad omging, en wie al deel aan 't verraad hadden, en wat belooning hen was belooft, welke zaken hy altemaal aan zynen Zoon vertoonden, en hoe hy hem nog door zulke fielten had laten verleyden.

Om wraak over deze Verraders te nemen beſloot men, dat Jonkheer *Willem* weder naar GORINCHEM zoude reyzen, en deze Booswigten by de kop vatten, en in hunne deuren doen ophangen, vermits de meeſte Burgery nog goed ARKELS was. Maar vermits de ontrouw overal inkruypt, zo was de Geheym-Schryver van *Jan* van ARKEL daar ook mede bezet; want deze zyn nigt was getrouwt met *Broenis* of *Bruyn* Woutersz. een der Verraders, en om zulks voor te komen, zend de Geheym-Schryver aanſtonds een Franciscaner Monnik, van den Boſch naar GORINCHEM toe, om de Verraders bekent te maken, wat noodlot voor hen beſchoren was. Jonkheer *Willem* des anderen daags met eenige Heeren naar GORINCHEM rydende, en menende zo binnen te komen, vond de Poort voor hem geſloten, gelyk hy voor henen voor zynen Vader hadde gedaan. Verwyte hem zelfs dat hy trouweloos hadde gehandelt, en zonder haar weten met zynen Vader

Digitized by Google

verdragen was, met uytſluytinge van haare Perſoonen, dat hy niet vermogt te doen. Hy verweet hen dat zy door opſtokinge van *Walraven van Brederode* zyn Vader en hem, hunne regte Landsheeren ſchelmagtig voor 80000. Franſche Kroonen verraden hadden, en zwoer hen, wie hy van dit gezelſchap kon krygen, hy die een wrede dood als een Landverrader zou doen ſterven, maar wat hy deed of niet, hy was genoodzaakt als voor deze zyn Vader, met zyn gezelſchap na Gelder by zynen Oom te ryden.

De negen Verraders, ſpotswyze Koopluyden genaamd, wierden eenige tyd daar na nog indagtig, wat hen door Jonkheer *Willem* was gedreygt, en vrezende zomwylen by het eene of andere geval in zyne handen te geraken, zo vonden zy goed, eenige voorname Burgers die van het verraad onbewuſt waren, te zenden by Hartog *Reynout* van Gulik en Gelder, hem biddende dat hy door zyne bemiddelinge, den vreden tuſſchen Heer *Jan* van ARKEL en zyn Zoon, en tuſſchen hen wilde bewerken, dog deze Gezanten wierden van den gemelden Hartog van de hand gewezen, en hy wilde met geen Verraders te doen hebben.

De Verraders dan zienden dat het tyd was om het verraad uyt te voeren, laten aan Hartog *Willem* van Beyeren, Graaf van Holland weten, dat hy nu maar geliefde te komen, zy zouden hem de Stad GORINCHEM en Landen van ARKEL in handen leveren, en hem voor hunnen Landsheer hulden, onder conditie dat hy hen de 80000. Franſche Kroonen betaalden, en hen tegen *Jan* en *Willem* van ARKEL beſchermden. Hartog *Willem* hier over ten hoogſten verblyd, zienden dat hy nu zo ſterke Stad, en zoo veele heerlyke Dorpen en Sloten, zonder ſlag of ſtoot onder zyn gewelt konde kryge, en dat voor een geringe ſomme gelds, ſchryft aanſtonds aan de Steden Dordrecht, Haarlem, Delft, Leyden, Amſterdam, Gouda, om hem deze ſomme tot betalinge der Verraders, en bede tot de inhuldinge te willen opſchieten, zo als zy ook deden. Hier op zend Hartog *Willem* dan eenige Heeren met een menigte Soldaten met het geld naar GORINCHEM toe, welke de Stad GORINCHEM met den Burcht, de Stad Leerdam met het Slot in den naam van Hartog *Willem* van Beyeren, Graaf van Holland bezetten. Hy zelf daar na begeeft zig met een goed getal der Ridderſchap, Edelen, Burgermeeſters, en Schepenen der voornaamſte Steden na Woudrichem toe, alwaar zy in de Pinxſter week aanquamen, en van daar ſtak men met blydſchap over naar GORINCHEM, nemende hun optogt tuſſchen den Burcht en de Stad, op een plaats de quelling genaamd. Hier op quamen de Verraders, met een groot getal van hunne vrienden en complicen, daar by de Geeſtelykheid met Kruys en Vanen, dit heerlyk Genoodſchap met groote blydſchap inhalen, en men droeg als een byzondere eer het H. Sacrament, proceſſie wyze mede, 't welke door den Prooſt *Jan Gerardyn* gedragen wierd, dog zo heb ik in een goed handſchrift gevonden, dat 'er veele Geeſtelyke en Burgers uyt misnoegen t' huys gebleven waren, dat de Verraders mishaagden. Men liet aanſtonds van den Burcht, Kerktoorn, en het Stadhuys, Hartog *Willems* Vaandels wayen, het geſchut wierd ook luſtig

luſtig gehoord onder een gedurig luyden der klokken, en dus bragt men Hartog *Willem* met zyn gezelſchap in de Groote Kerk, alwaar den gemelden Prooſt hem den Eed af nam, om Stads Handveſten, Vryheden, Rechten, en gewoontens te zullen beſchermen en te onderhouden. Maar iets zeldzaams ontrent dit geval word ons by *Kemp* verhaald, en het zelve ſtaat in verſcheyde oude Handſchriften, te weten: wanneer Hartog *Willem* om den Eed te ſtaven met zyne vingeren het heylig Euangelie raakten naar de wyze van dien tyd, zo ſcheurden zyne kouſen van boven tot den enkel toe open, en dat zo regt of 't met een mes of ſchaar waar opgeſneden geweeſt, zo als alle de byſtaande Heeren zagen, welk geval hem zeer ontſtelden, zo dat hy bleek in zyn aangezigt wierd, en veele zware zugten deed, waar uyt ieder een zyne ontſteltenis te meer beſpeurden. Men trok echter van daar naar den Burcht, alwaar hy den 7 April voor Landsheer gehuldigt wierd. Zo wy by dit geval eens wilde voegen het verhaal van die vier Jongelingen op *St. Agnieten* Kerkhof voor gevallen des woensdaags 's nagts naar Pinxſteren in den Jaare 1417. ten zelven tyden dat Hartog *Willem* naar de eeuwigheid verhuysden, en wy hier voor bladz. 38 hebben verhaald, het zou ons al een ſlegten indruk van zynen handel geven, ja *Kemp* noemd hem regt uyt, een overweldiger van een anders Landen, dog ik laat het oordeel aan die alles weet over.

De Verraders nu in volle vreugt, daar by ryk en weeldrig, wierden door Hartog *Willem* nog met gunſten beloont, want weder van den Burcht in de Stad komende, ſloeg hy zes van deze helden Ridder, als *Koenraat*, *Ian*, *Arend*, en *Gerrit van Herlaar*, vier gebroeders *Ambroſius Woutersz.* en *Ian van Donk*, beſchonk haar met zilvere halsbanden, waar mede zy meer beſpot als geëert wierden: want veele Ridders op dien tyd in Hartog *Willems* gezelſchap zynden, en willende hen voor geen Ridders erkennen, leyden aanſtonds het teken van hunne Ridder order af. Hartog *Willem* des anderen daags naar Leerdam rydende om ook gehuldigt te worden, wierd van veele Edelen, en vooral van deze zes nieuwe Ridders vergezelſchapt.

Den Heer van Leerdam verſtaanden dat Hartog *Willem* op weg was, ryd hem met eenige Heeren te gemoed, en verwellekomt hem vriendelyk met het geheele gezelſchap, maar ziende deze nieuwe Ridders by den Hartog ryden, en hoe zy van hem vriendelyk geſtreelt wierden, barſt hy in dit vrymoedig antwoord uyt: Edele, magtige Vorſt, gy hebt deze Koopluyden tot Ridders verheven, maar in plaats van een vergulde halsbant, zou haar als Verraders en Dieven, beter elk een baſt om den hals paſſen, wagt uw by haar te vernagten: want dat zy hunnen gebooren Landsheer gedaan hebben, zullen zy u t' avond of morgen ook nog doen, ſtelt geen geloof op zulke Koopluyden. Hartog *Willem* antwoorde hier niet op, en vergenoegde zig met eens te Grimlachen, beminnende miſſchien meer het verraad als de Verraders. Maar hoe dit vryborſtig antwoord deze nieuwe Ridders in de ooren geklonken heeft, kan men ligt denken. Zy wierden van ieder een

Digitized by Google

met de vinger nagewezen, geene Ridders nog eerlyke Lieden wilden met hen aan eene tafel zitten, zo dat zy om alle ſpot en ſmaat te ontgaan goedvonden ſtilletjes af te trekken, haar vergenoegende met de 80000 Kroonen voor het verraad getrokken, en zagen wel dat haar bedryf by grooten en kleynen wierd verfoeit.

Het verraad nu voor alle mans oogen ontdekt, en Hartog *Willem* weder naar Holland trekkende, ontſtond 'er groot verſchil en tweedragt onder de voornaamſte Burgers, want veele wilden zig met geen valſchen Eed bezwaren, zo dat zy heymelyk de Stad verlieten, en bleven den Heer van ARKEL getrouw, waarom zy ARKELS Mannen wierden genaamd, maar die het met Hartog *Willem* hielden, wierden Hollanders, en Verraders genaamd.

Heer *Jan* van ARKEL, en zyn Zoon Jonkheer *Willem*, zagen uyt deze tweedragt iets goeds voor handen, grypen weder moed, en hoopten deze Verraders op zyn tyd nog eens te zullen betalen. Vergaderen nog in 't zelve jaar met hulpe van goede vrienden zo in Gulik als Gelderland een goed getal brave Soldaten by een. De Verraders hier van kennis krygende, worden met een groote vrees bevangen, en ſchoon zy een goed getal Hollandſche Soldaten tot hulp binnen hadden, zorgden echter op d'eene of andere tyd door ARKEL overvallen te worden, vermits zy wel wiſten dat de meeſte Burgers in 't hart goed ARKELS waren. Men zend dan aanſtonds aan Hartog *Willem*, Graaf van Holland om meerder hulptroupen, om voor hem de Stad te mogen bewaren, en zyne 80000 Kroonen niet te verliezen. Hier op zend Hartog *Willem* hen aanſtonds den Ridder *Philips van Dorp*, met vyf hondert gewapende Mannen tot hulp, om ARKEL in alle gevallen des te beter het hoofd te bieden.

Maar vermits het te vergeefs is een Stad te bewaren, die van God de Heer niet word bewaard, zo mogten de hulpbenden ook niet helpen: want Jonkheer *Willem* van ARKEL met een goed getal brave Mannen, komt des 's nagts den 14 September, zynde H. Kruys verheffinge ſtil voor de Stad, voorzien zynde met eenige kleyne ſchuytjes, welke door vier mannen op ſchouder gedragen wierden, en by haar hebbende eenige leeren of ladders. De donkerheid van den nagt, daar by regen en wind begunſtigden het voorgenome werk: men brengt de ſchuytjes in de Watergragt, en vaart met eenige Manſchap over. De Stads wagters om den regen ſchuylden in een Toorn op de Veſt, zo dat zy van den toeſtel niets vernamen. ARKEL met de zynen by Robbrechs Toorn voet aan land zettende, rechten hunne byhebbende ladders tegens de muur op. De eerſten die het opklimmen waagden waren twee GORINCHEMSCHE Burgers *Jacob* en *Jan van der Werwe*, gebroeders, de derden was *Jacob Luytgensz.* de vierden den Trompetter van GORINCHEM, waar aan Jonkheer *Willem* van ARKEL zelfs ook volgden. Maar vermits zulke gevallen gemeenlyk met iets zeldszaams zyn gepaart, zo geviel hier ook iets wonderlyks voor: want Jonkheer *Willem* een hond by zig hebbende, volgt zyn Heer en klautert een ladder op; nu omtrent twintig Mannen boven

zyn-

Digitized by Google

zynden, en de Stads wakers eens den Toorn uytkykende, hadden juyst ook een hond by hen, die by dit geval uytliep, waarop aanstonds tusschen deze twee honden het gevegt begon. De Wagters hier over ontsteld, springen ook buyten, en worden het opgeklommen Volk gewaar, daar by hooren zy dat het ARKEL is, zo dat zy het op een loopen zetten. De Trompetter begint aanstonds helder op victorie te blazen, de anderen met een groot geschreeuw roepen ARKEL, ARKEL, zo dat de Hollandsche Soldaten het op een vlugten zette naar de Kanze-poort, de Verraders met groote schrik bevangen, begeven zig ook derwaards, en men zet het op een vlugten, en dat in zodanige disorder, dat 'er veele door den donkere in de haven liepen en verdronken. Jonkheer *Willem* doed aanstonds de Burg-poort open slaan, en daar op trokken zyne buytenstaande Troupen met vliegende Vaandels de Stad in, makende een yselyk geschreeuw ARKEL, ARKEL, zo dat de Hollandsche Soldaten het van alle kanten op een vlugten stelden, en veele de Poorten niet konnende krygen, sprongen over de Stads muuren, waar door menig den hals brak, of in de watergragt verdronken. Jonkheer *Willems* Troupen tot in de Kruysstraat gekomen zynde, liet men over al uytroepen, wie zig onder ARKELS Vaandel wilde begeven, zou niets misdaan worden. Hier op sprongen de Burgers en 't gemeene Volk ten huyzen uyt, en ieder een voegden zig by hem en riepen Jonkheer *Willem* van ARKEL voor hunnen regten Landsheer uyt. Jonkheer *Willem* nu wel meester van de Stad zynden, was nu nog geen meester van het Kasteel of Burgt, waar op een goede Hollandsche bezettinge lag, hy begint die ook met geschut te beschieten, maar door zyne sterkten en tegenweer der Soldaten, kon hy die niet doen buygen, zo dat men daar gedult mede moest hebben, en men pasten van wederzyden maar wakker op, om niet overvallen te worden.

De Verraders komen dan by Hartog *Willem*, Graaf van Holland, en brengen hem deze onverwagte tydinge, waar over hy zeer ontsteld stond, en beschuldigt haar van geene genoegzame wagt gehouden te hebben, en dus waren zy het getrokke geld, en Ridderlyke halsbanden quyt; want Jonkheer *Willem* liet door zyn Volk hunne huyzen plunderen, en alles tot buyt maken. Hartog *Willem* hoorende dat den Burg nog in zyne handen was, en om niet alles te gelyk dus schandelyk te verliezen, rukt uyt Holland, Zeeland, enz. aanstonds zo veel Volk by een als doenlyk was, en trekt zo naar GORINCHEM toe, om te zien of men de Stad weder kon meester worden, maar *Willem* van ARKEL reeds door veele brave Ridders en Soldaten gesterkt zynde, wees hem kloekmoedig af. Hartog *Willem* van Beyeren ontbied uyt alle zyne Landen dan een grooter getal van Volk op, men verzogt die van Utrecht ook weder te hulp, om dus het kosten wat het wilde, de Stad weder in handen te krygen, en dus bestond men eene belegeringe te doen.

Hartog *Reinoud* van Gulik en Gelder, Jonkheer *Willem* van ARKELS Oom, die in alle deze twisten nog stil gezeten hadde, en den onverzoenelyken haat van Hartog *Willem* van Beyeren zien-

Digitized by Google

zienden, trekt zig ook de zaak aan, zend aan hem een ontzeg Brief of verklaring van Oorlog aan, verzameld aanſtonds een goed getal Ridderen en Soldaten, voorziet zyn Leger met overvloed van levens middelen, en trekt 'er ook na toe, legert zig in 't Dorp Spyk om de Stad GORINCHEM te ontzetten, maar principaal voor hebbende, om de Stad GORINCHEM van alles te voorzien, ja zelfs van Manſchap, zo als 'er ook ingebragt wierd. Hartog *Reinout* zend dan den 23 September met een Heraut aan Hartog *Willem* van Beyeren het zwaerd, en daagt hem tot een gevegt uyt. Hartog *Willem* hier over vergramt, verzorgt zyne bezettinge op den Burgt ook van alles, breekt met zyn Leger op om Hartog *Reinout* ſlag te leveren, ſlaat zig by de Kapel van Dalem neder, en roept de Gulikſchen en Gelderſchen aldaar ten ſtryd; maar vermits den dag nu meeſt verlopen was, wierd het gevegt tot den volgenden dag uytgeſtelt, maar ondertuſſchen trok Hartog *Reinout* met zyn Leger te rug naar Gelder, en Hartog *Willem* zulks vernemende vond goed met zyn Leger naar Holland te trekken, en liet de belegering ruſten, te meer, om dat de Stad nu van alles was voorzien, en dus te zwaar om met de wapenen te overweldigen. Jonkheer *Willem* van de belegering verloſt zynde begoſt den Burg weder ſterk te beſchieten, maar met weynig voordeel, en dus bleef dit wat dralen.

Hier op komt den meergemelden Vredemaker Hartog *Jan* van Beyeren, Elect van Luyk weder in 't Spel, en bewerkt tuſſchen zyn Broeder Hartog *Willem*, en Jonkheer *Willem* van ARKEL een ſtilſtand van wapenen voor twee jaaren, waar op zo het ſchynt den Burgt hem weder in handen wierd geſtelt, zo dat men deze twee jaaren in ruſt zat.

Ten tyde van dit verdrag, wierden van de ARKELSCHE zyde veele middelen aangewend, om tot een beſtendige Vreden te komen, dog het bezit van GORINCHEM en Landen van ARKEL, had te diepe wortels in 't hart van Hartog *Willem* van Beyeren geſchoten, zo dat hy alle middelen gebruykten om eens voor goed meeſter te worden: zo dat Jonkheer *Willem* van ARKEL met zynen Vader *Johan*, alles bedagten wat mogelyk was, om op d'eene of andere wyze zig te redden. Men vond dan beſt de Stad GORINCHEM en Landen van ARKEL aan Hartog *Reinout* van Gulik en Gelder over te geven, op voorwaarden dat noit de Stad GORINCHEM nog Landen van ARKEL, van Gelderland zouden geſcheyden worden. Dit middel ſcheen voor Jonkheer *Willem* van ARKEL zeer gunſtig, vermits zyn Oom Hartog *Reinout* geene Kinderen en hadde, zo dat by zyn overlyden alle zyne Landen en goederen op hem te komen ſtonden, des hy dan ook weder Heer van GORINCHEM en Landen van ARKEL ſtond te worden, en dan met eene Hartog van Gulik en Gelder zynden, beter in ſtaat zoude zyn, om zyne Vyanden het hoofd te bieden. Men ſteld de zaak dan aan drie bemiddelaars in handen, als *Otto* Biſchop van Munſter, *Adolf* Hartog van den Berg, Grave van Ravensberg, en *Frederik*, Grave van Meurs, Heer van Baar, welke de zaak van overgevinge aldus bemiddelden:

Uyt-

Digitized by Google

Uytſpraake wegens het Accoort tuſſchen *Reinout* Hartog van Gulik en Gelder, en Heer *Johan* en zyn Zoon Jonkheer *Willem* van ARKEL, wegens de overlatinge der Stad en Schependomme van GORINCHEM.

„ WY *Otto* van Gods genade Biſſchop te Munſter, *Adolph* van
„ der zelver genade Hartoge van den Berge, ende Grave
„ van Ravensberg, ende *Frederik* Grave van Meurs, ende Heere
„ van Baere, gekorene goede Middelaren ende Overluyden van
„ den Hoog Geborene Vorſte, Heeren *Reinout*, Hartoge van
„ Gulik ende Gelder, ende Grave van Zutphen, onzen lieven
„ geminden Heere ende Oome aan die eene zyde, ende den Ede-
„ len Heere *Iohan*, Heere tot ARKEL, tot Pierpont, ende des
„ Lands van Mechelen, ende *Willem* zynen Zoone onzen lieven
„ Zwager ende Neve aan die andere zyde, in der zaken hier na
„ beſchreven, zeggen met eendragtigheden, geſamentlyk ende on-
„ geſcheyden op die zelve zaken. Dat nadien dat onzen lieven
„ Zwager ende Neve, Heer *Iohan*, ende Heere *Willem*, Zoon
„ t' ARKEL voorgenoemt, onzen voorſz. lieven beminden Heere
„ ende Oome, den Hartoge van Gulik ende Gelder, overgegeven,
„ opgedragen, ende gelaten hebben die Stad van GORINCHEM
„ met den Lande van ARKEL ende den Schependomme met alles
„ dat daar toe behoort, in dier voegen, dat der zelver onzer
„ Heere ende Oome, hun en haaren Erven daar voor weder ge-
„ ven ende bewyzen zoude, alzo veele, als haarer beyde Raads-
„ luyden, die zy te beyden zyden daar toe gekoren hebben dogte,
„ dat redelyk, voeglyk, en beſcheydelyk ware. Ende om dat de
„ zelve Raadsluyden die alzo van beyden den partyen voorgenoemt
„ daar toe gekoren, ende genomen waaren, der zaken voorſz. niet
„ en hadden konnen ge-eynden, ende die alzo gelaten, ende voort
„ aan ons gebragt hebben op onze ordonnantie ende uytzeggen,
„ naar uytwyzen der Brieve die onze voorgenoemde Zwager en
„ Neve van ARKEL daar op hebben, van onzen lieven ende ge-
„ minden Heere ende Oome den Hartoge van Gulik en van Gel-
„ der voorgenoemt. Daaromme dat wy ook ons op deze zelve
„ zake ervaren ende verzogt hebben, op dat aldernauwſte ende
„ beſte dat wy mogten, ende nadien dat dezelve zake voorgenoemt
„ aan ons gekomen zyn, en wy die vernemen konden, zo is na
„ onzen redelykheid ende beſcheydentheid onze zeggen voorſz.
„ Aldus:

„ Dat de voorgenoemde onze lieve geminde Heere ende Oome
„ Heer *Reinout*, Hartoge van Gulik ende van Gelder, den voor-
„ genoemden onzen Zwager ende Neve Heer *Johan* van ARKEL
„ ende *Willem* zynen Zoone, tot haaren ende haaren Erven be-
„ hoef, voor die Stad van GORINCHEM metten Schependomme
„ Lande ende toebehoren voorſz. weder geven en laten zal, zyn
„ Slot ende Heerlykheid van Oyen metten Dorpen, ende met
„ den Tollen aldaar, alzo als de voorſz. onzen Heere ende Oom
„ van Gulik, ende van Gelder den zelven Tol op dezen tyd heeft,

Digitized by Google

„ ende beuren doet. Voort metten Renten daar op behorende,
„ ende zamentlyk met den Dorpe van Diegeden, ende met zyn
„ toebehoren, ende voort met vyf hondert ponden des jaars aan
„ die Gruyt tot des Hertogenbosſche in Brabant. Ende onzen
„ Heere ende Oom voorgenoemt zal hem voort op die voorſz.
„ Tol ende Renten van Oyen ende van Diegeden, ende des Her-
„ togenbosſche mede daar toe aan anderen goeden Landeryen,
„ Renden ende goeden in den Lande van Gelre, alzo veel erflyk
„ geven ende bewyzen, dat, dat te zamen in allen Tollen ende
„ Renten waardig zy ende komen, op vyf duyzent ende vyf hon-
„ dert Rynſche gulden des 's jaars, die voor dato des briefs geſla-
„ gen zyn, of die waart daar voor aan anderen payemente, en-
„ de zal zy in dat zelve Slot ende Heerlykheid van Oyen, en-
„ de van Diegeden met haren toebehoren, voort in die andere
„ Renten en goeden voorſz. alzo zetten ende veſtigen datze daar
„ mede bewaart zyn. Ende voort meer om ons te beter ende te
„ volkomentlyker in deze zaken te quyten. Of 't zake ware dat
„ onze Zwager ende Neve van ARKEL voorgenoemt, deze punc-
„ ten van dezen onzen tegenwoordige zeggen niet nemen en wil-
„ den, van onzen voorgenoemden lieven ende geminden Heere,
„ ende Oom, den Hartoge van Gulik ende van Gelder, willen wy
„ des zelven onzen geminden Heere ende Oom van Gulik ende
„ van Gelder voorgenoemt daar toe magtig wezen, ende nemen
„ dat op ons, dat hy hem dan binnen de eerſte veertien nagten
„ na der tyd, als deze onze zelve zegginge aan zy, zamentlyk of
„ byzonder gekomen is, weder overgeven en laten zal die voorſz.
„ Stad ende Schependomme van GORINCHEM, met haren toe-
„ behoren in alle wys, ende alzo goed als hy dat van hem ont-
„ fangen heeft. Alzo te verſtaan dat dezelve onzen Zwager en
„ Neve van ARKEL, van onzen voorſz. Heere ende Oom goed-
„ lyken nemen ende ontfangen zullen, die voorſz. Slot ende Heer-
„ lykheid van Oyen ende Diegeden met haren toebehoren, ende
„ metten anderen Renten tot weerdigheden van vyf duyzent ende
„ vyf hondert Rynſche guldens des jaars gelyk dat voorſz. is. Of
„ zy zullen onzen lieven Heere ende Oom van Gulik, en van
„ Gelder voorgenoemt, dat latende goedlyk van haar nemen die
„ voorſz. Stad ende Schependomme van GORINCHEM met haren
„ toebehoren, in aller manieren als voorſz. is, binnen den naaſten
„ veertien nagten daar na, dat deze tegenwoordige brief ons zeg-
„ gens aan zy beyden t' zamen, of aan hares eenigen zonderling
„ gekomen is, ende zullen hem daar mede laten genoegen, zo
„ 't eynde dezelve veertien nagten onzen voorſz. Zwager ende
„ Neve van ARKEL, of haar eenige, eenige keur langer hebben
„ en zullen van GORINCHEM met zynen toebehoren weder te
„ nemen. Alle argeliſt hier van uytgezegt. Ende des zelven on-
„ zen zeggen te oirconde ende te ſtendigheden, hebben wy *Otto*
„ Biſſchop te Munſter, *Adolph* Hartoge van den Berge, ende Gra-
„ ve van Ravensberge, ende *Frederik* Grave van Meurs, Heere
„ van Baere, gekoren Zegsluyden voorgenoemt, gezamentlyk en-
„ de eendragtelyk met goeden voor-rade, manlyk van ons zynen

Zegel

Digitized by Google

„ Zegel doen drukken hier beneden op 't ſpatium van dezen te-
„ genwoordige Brieve, die gegeven word in den Jaare ons Heeren
„ duyzent vier hondert ende negen, des dingsdags na *St. Pieters*
„ dag, des heyligen Apoſtels te Latine genaamt *ad Vincula*, dat
„ was op den zesden dag van Auguſten, ende was onderzegelt met
„ eenen rooden Zegel des Biſſchops van Munſter, eenen geelen
„ Zegel des Hartogs van den Berge, ende eenen groenen Zegel
„ des Grave van Meurſe.

Het accoord getroffen zynden, wierd Hartog *Reinout* van Gulik 1409.
en Gelder, nog in dezelve maand van Auguſtus den 25 gehuldigt tot Heer van GORINCHEM en Landen van ARKEL. Veele Burgers waren hier over zeer verblyd, vermits zy het zelfde denkbeeld hadden als Jonkheer *Willem* van ARKEL, te weten: dat hy by ſterven van zyn Oom *Reinout*, weder Heer van GORINCHEM ſtond te worden, en geſterkt zynden door de Landen Gulik en Gelder, beter in ſtaat zoude zyn hen te beſchermen. Dog andere zagen uyt deze overgeving veele ongemakken en Oorlogen te gemoed; wel wetende dat Hartog *Willem* van Beyeren, Graaf van Holland, hier over ten hoogſten zou verbittert zyn, en dus alles in 't werk ſtellen wat mogelyk was.

Hartog *Willem* van Beyeren, de overdragt van de Stad GORINCHEM en Landen van ARKEL aan Hartog *Reinout* van Gulik en Gelder verſtaanden, wierd woedende van ſpyt, en wiſt zyne gramſchap niet te uyten, vermits deze lang gewenſte Bruid hem nu genoegzaam ſcheen ontvlogen te zyn, en niet als door het grootſte geweld van wapenen weder te bekomen zou zyn. Daar op ſchiet hy aanſtonds het harnas aan, trekt met een Leger naar het Stigt van Utrecht, alwaar hy van Biſſchops zyde nog met Manſchap wierd verſterkt, aanſtonds breekt men het Vrede verbond, voor eenigen tyd tuſſchen hem en Hartog *Reinout* gemaakt, en om des Hartogs Landen te gemakkelyker te vuur en te zwaerd op 't lyf te vallen, ziet hy door giften, gaven, en vryheden, de Stad Amerfoort ook aan zyne zyde te krygen, en dus had hy een vaſte poſt om met zyne Troupen uyt en in te trekken.

Hartog *Willem* valt dan met een menigte Volk aan 't roven en branden in de Veluwe, en meenden alles te vernielen. Hier op zend Hartog *Reinout* van Gulik en Gelder, aanſtonds zyn Neef Jonkheer *Willem* van ARKEL met veel brave Ridders en Soldaten hem te gemoed, zo dat Hartog *Willem* goed vond met den geroofden buyt binnen de Stad Amersfoort te wyken, *Willem* van ARKEL zet hem na tot digte aan de Stad toe, neemt het Kaſteel Hoeflaken in 't gezigt der Stad gelegen in, en voorziet het met een goede bezettinge. ARKEL zend hier op aan Hartog *Willem* een Heraut, en daagt hem tot een gevegt, dog den Heraut wierd zonder antwoord te rug gezonden, *Willem* van Beyeren willende zyn geluk of ongeluk zo niet wagen. Daar op valt *Willem* van ARKEL ook aan 't roven en branden, zo dat hy byna alles vernielden tot Wageninge toe. De Hollanders dezen ſpyt niet konnende verdragen, wagen een kans om den Vyand onder de oogen

Digitized by Google

te zien, *Husbert van Kuylenburg*, *Johan van Vianen*, en *Aernout van Leyenburg*, Ridders, en Bevelhebbers van Hartog *Willems* Troupen, trekken met de Hollanders, en een menigte Burgers van Amersfoort de Stad uyt, en taſten het Kaſteel Hoeflaken aan, en dryven de Gelderſchen op de vlugt, en ſteken het Kaſteel in brand: dog *de ſuccincta deſcriptio rerum Amersfortiarum*, blad. 79 verhaald dit anders, en ſchryft dat de Gelderſchen al van te voren dit Kasteel, en andere ſterktens reeds zelfs verlaten hadden, en te rug naar de Veluwe getrokken waren. De Hollanders rukken dan voort op den Gelderſchen bodem, roven en branden luſtig in het Dorp Brakel en Beesd, en den Tiel en Bommelerwaard hadden veel te lyden, waar op zy met den buyt, en eenige gevangene Huysluyden te rug naar Amersfoort trokken, waar tegen de Gelderſchen het Dorp Hedikhuyzen ook verbranden, zo dat den Landman veel te lyden hadde.

Hartog *Reinout* van Gulik en Gelder, zienden dat de Stad Amersfoort hem zeer ſchadelyk was, en den Vyand hier uyt, zyne landen gedurig kon overvallen, zo maakt hy met dezelve een Vrede verbont, zo dat den Hollander genoodzaakt was deze ſchuylplaats te verlaten, maar den Geldersman quam zyn woord flegt na, want Burgermeeſters en Schepenen dezer Stad, verwyten Hartog *Reinout*
1411. in den Jaare 1411. hoe dat de Gelderſche met hunne hulpers op den dag van H. Kruysverheffinge, het agterſte gedeelten van de Stad de Kamp genaamd, overrompelt hebben, en ten eerſten op de oude gragt van de Stad zyn aangedrongen, om de Veſten met ladderen te beklimmen, maar zulks mislukkende, ſtaken zy de buyte Stad in brand, enz. Zo dat het gedurig van alle kanten niet als roven en branden was, en dit waren de vrugten van den overdragt der Stad GORINCHEM, waar van ik nog meer zou konnen melden, maar behoort tot deze Stad niet.

Hartog *Jan* van Beyeren, Elect van Luyk, een Man zo het ſchynt Vredelievende, hoorende hoe dat zyn Broeder Hartog *Willem* van Beyeren, en Hartog *Reinout* van Gulik en Gelder, malkanderen door een fellen Oorlog bedorven, komt nog eens in 't ſpel, en weet de ſtrydende partyen zodanig te bewegen dat men een ſtilſtand van wapenen voor twee jaaren trof, hoewel *Slichtenhorſt* drie jaaren ſtelt, daar hy mis in taſt, zo als uyt het vervolg zal blyken, en dit beſtand wierd van beyde zyde onderhouden.

Maar het beſtand ten eynde lopende, ſcheen het weder op een Oorlogen aan te willen gaan: want Heer *Jan* van ARKEL en zyn Zoon *Willem*, maken een accort met Hartog *Reinout* van zig in de Stad GORINCHEM te begeven, en den Hollandſchen Graaf uyt dezelven te beoorlogen zo veel doenelyk was, zo als uyt dit volgende blykt:

1412. „ VErdrag tuſſchen myn Heer van Gulik en Gelder aan d'eene
„ zyde, en myn Heer *Jan*, en Jonkheer *Willem* van ARKEL
„ aan d' andere zyde, en is verdragen dat *Jan* van ARKEL en zyn
„ Zoon *Willem*, de Stad GORINCHEM tot behoef des Heeren van
„ Gulik en Gelder zullen aannemen, daar in en uyt te Oorlogen,

tegen

Digitized by Google

„ tegen den Hartog van Holland en zyn Onderzaten; op hunne
„ koſten, gewin of verlies, zo lang 'er twiſt met Holland is. En
„ Hartog *Reinout* zal haar tot verval der koſten laten volgen, al
„ zulken voorraat als hem zyne Steden van Gelder toegezeid
„ hebben, te leveren tegen den voorſchreven Oorlog: en al wat
„ in den zelven Oorlog uyt de Stad van GORINCHEM gekregen
„ of gewonnen word, boven den koſt. En 't verlies dat men daar
„ om doen en lyden moet, dat zal den Heer van Gelder half, en
„ de Heere *Jan* en *Willem* van ARKEL half hebben, in 't eynde
„ des jaars, ten waren dat binnen dien tyd gezoent wierd.

„ Myn Heer *Jan* en Jonkheer *Willem* van ARKEL zullen zig
„ niet onderwinden, eenige Renten, Opkomſten, nog heerlyke
„ Goederen, binnen GORINCHEM nog in deszelfs Schependom,
„ maar zullen daar mede laten begaan de Gelderſche Amptlieden
„ en Rentmeeſteren, haar daar niet in hinderlyk maar voorderlyk
„ zyn; ten ware dat ARKEL die van doen hadde, tot het maken
„ van bolwerken, graven, waaken, voorraat, of Volk in en uyt
„ te voeren, of in andere zaken die den Kryg aangaan, dan zal
„ ARKEL het gebied van Hartog van Gelders wegen hebben, het
„ welke Gelders Amptman zig niet onderwinden zal, den Hartog
„ zal zyn Amptman beveelen, dat hy by raad der Heeren van
„ ARKEL doen en laten zal, dat den Oorlog aangaat, wil Gelder
„ Vreede met Holland maken, zo zal het by raad van *Jan* en
„ *Willem* van ARKEL gedaan worden, die de Vreede ook zelfs
„ zullen beveſtigen, dog niet zo lang als Myn Heer *Jan* en *Wil-*
„ *lem* van ARKEL binnen GORINCHEM zyn van 's Hartogs we-
„ gen, Gelder zal *Jan* en *Willem* van ARKEL zyn Zoon, of een
„ van haar, 't haren believen, haar have, goederen, en gevange-
„ ne, onbekommert uyt GORINCHEM tot hare Slote doen voe-
„ ren, daar zy veylig zyn, maar of 't gevielen, dat by verdrag
„ Gelder aan den Hartog van Holland zyne gevangene over-
„ gaf, zo zullen de Heeren van ARKEL hare gevangene ook
„ overgeven aan Gelder, dog die haar daar voor zo veel zal geven
„ als drie of vier aan beyden zyde daar toe verkooren, oordeelen
„ zal hem toe te komen. Wat Heer *Jan* van ARKEL en zyn
„ Zoon *Willem*, Holland afgenomen of beſchadigt zal hebben, zo
„ aan gevangene als anders, zullen zy wedergeven, wat gereed-
„ ſchap en voorraat dat ARKEL koopt, zal *Reinout* binnen GOR-
„ INCHEM voeren, en veyligen na zyn magt, en als 't noodzakelyk
„ is op ARKEL koſten daar Volk in brengen, als zy belegert
„ worden zal hy de Stad helpen ontzetten, en de plaats na zyn
„ vermogen vryen.

„ Aangaande de 5500 Ryns guldens, die den Hartog van Gulik
„ en Gelder Myn Heer en Jonkheer van ARKEL jaarlyks ſchuldig
„ is, over de koop van GORINCHEM, Land en Schependom
„ daar toe behorende, zo zal Hartog *Reinout* myn Heer *Jan* en
„ *Willem* van ARKEL zyn Zoon, daar voor in de helft van zynen
„ Tol tot Lobede zetten, en zo het zelve niet mogten toeryken,
„ zo zal men het haar aan Rente, Tollen, en vervallen van Ojen
„ en Diegeden, met haar toebehoren, en voorts aan de ander helft

Digitized by Google

„ van den Tol tot Lobede laten ontfangen, en dit zal duuren zo
„ lang als Hartog *Reinout* met Hartog *Willem* in Oorlog is, maar
„ in Vrede zynde, zal men volgen den inhoud van den Brief met
„ de ARKELSCHE gemaakt, (op den 6 van Oogſtmaand 1409.) en
„ zo lang zullen ook alle andere geſchillen tuſſchen Gelder en
„ ARKEL wederzyds in haar geheel blyven. Myn Heer *Ian* van
„ ARKEL en Jonkheer *Willem* zyn Zoon, hebben voor den Heer
„ van den Berg en Hensberg, volkome zekerheid aan den Hartog
„ van Gulik en Gelder gedaan, dat zy hem wanneer dat het hem
„ gelieft zyne Stad van GORINCHEM weder overleveren zullen.
„ Gegeven tot Middeler (gelegen in het Ryk van Nymegen tegen
„ over St. Aagten Klooſter,) den 15 van Lentemaand 1412.

Wat *Ian* van ARKEL en zyn Zoon verrigt hebben vind ik geen beſcheyt van, en het bezit zal maar voor een korten tyd zyn geweeſt, vermits zy kort daar op van alles wierden berooft: want Hartog *Willem* van Beyeren, Graaf van Holland, doch niet konnende ruſten voor dat hy Heer en Meeſter van GORINCHEM en Landen van ARKEL was, en wel zienden dat het hem te zwaar viel zulks met magt van wapenen te haalen, te meer wyl het nu zo een magtigen Schermheer hadde, was dan weder op andere middelen bedagt, en vond goed zulks door giften en gaven uyt te werken. Bedoelt dan eenige Raadsheeren die veel by Hartog *Reinout* vermogten, en doen in haat waren, welke hy heimelyk door geſchenken weet op zyne zyde te krygen, en zo wyd te brengen, dat zy beſtaan Hartog *Reinout* van Gulik en Gelder aan te raden, om de Stad GORINCHEM en Landen van ARKEL, aan den Hollandſchen Graaf voor een groote ſomme gelds te verkopen, en hoewel dit voorſtel eerſt niet veel ingang vond, zo wiſten zy hem zo veele waarſchynelyke redenen by te brengen, dat den Hartog eenigzints 'er na begoſt te luyſteren, voor eerſt wat een nauwe verbondſchap hy hier door met zo een vermogende Vorſt zou konnen maken, zyne landen voor Oorlogen bevryden, daar anders in tegendeel, niet als een geduurigen Oorlog te verwagten was, en veele andere redenen, op zyn ſchoonſten opgetoit, zo dat den Hartog in zware verzoekinge wierd gebragt; maar dat hem tegen de borſt ſtiet was, dat hy dan zyne belofte moeſt breken, vermits hy belooft hadde, de Stad GORINCHEM of Landen van ARKEL, noit van Gelderland te vervreemden, dog hier wiſten deze ſchone oorblazers ook al weder raad toe, zo dat men het zo wyd bragt, dat Hartog *Reinout* van Gulik en Gelder op den 26 dag van July het accoord tekende, en bedong hondert duyzent Franſche Kroonen voor de Stad GORINCHEM en Landen van ARKEL, waar by aan deze Raadsluyden voor hunnen dienſt, nog heimelyk door Hartog *Willem* van Beyeren wierd gegeven, agtien duyzent Franſche Kroonen, en dus was Heer *Ian* van ARKEL, en zyn Zoon Jonkheer *Willem*, voor altyd van alle hunne heerlyke goederen berooft, daar men nu zo veel goed en bloed om gewaagt hadde, en men deed Jonkheer *Willem* van ARKEL door een plegtigen Brief volkomen afſtand doen, welke ik uyt het Negende Deel der

Ana-

Digitized by Google

Analecta van de Heer *Anth. Matthæus* den Lezer zal mede deelen, en is van dezen inhoud:

„ WY *Willem* Zoon t' ARKEL doen cond allen Luyden, dat „ wy met onzen vryen moetwille voor ons ende onze erf„ genamen vertichteniſſe gedaan hebben, ende verteyen erflyk en„ de eeuwiglyk op ende van der Stad GORINCHEM, met zynen „ Schependomme, metter heerlykheden, landen, lieden, ende „ renten, die daar toe behoren, ende van aller erfeniſſe ende vor„ deringe, ende op aller aanſprake, die wy hebben, of ons aan„ komen mogen op onzen Heere Hartoge *Willem* van Beyeren, „ Grave van Henegouwen, van Holland, van Zeeland, Heere van „ Vriesland, roerende van de heerlykheden ende goeden die die „ voorſz. onze lieve Heere van Holland tot hier toe bezeten heeft, „ bekenne ons ende onzen erven geen recht nog aanſprake daar „ aan te hebben, ende te behouden eeniger wys. In oirconde ons „ Zegels met onzer rechter wetentheid aan dezen Brief gehangen. „ Gegeven op den huyze van Duerſteden by Wyk, in 't Jaar ons „ Heeren CIↃ CCCC. ende twaalve, op den XXVI dag in Julio.

Hoe vrywillig Jonkheer *Willem* van ARKEL, dezen Brief gegeven heeft is ligt te begrypen; maar de noot en onmagt zal zekerlyk hem hier toe gedwongen hebben.

Hier by zal ik nu den Leezer laten volgen, de verkoping der Stad GORINCHEM, en goederen van ARKEL, door den gemelden Hartog *Reinout* van Gelder aan Hartog *Willem* van Beyeren, Grave van Holland gedaan, met de verdere accoorden, enz. daar toe behorende, zo dat den Lezer een volſlagt bericht des wegens zal hebben, en den inhoud luyd aldus:

„ WY Hartoge *Johan* van Beyeren, by der gratien Gods Elect „ van Luyk, ende Grave tot Loon, ende *Frederik van* „ *Blanckenheim*, by der zelver genade Biſſchop tot Utrecht, doen „ condt allen den genen, die dezen Brief zullen zien of hooren „ lezen, dat want die hoog gebore Vorſten, onze lieve ende ge„ minde Broeders ende Neven, Hartoge *Willem* van Beyeren, „ Grave van Henegouwen, van Holland, van Zeeland, ende Heere „ van Vriesland, voor hem, zyne Ridders, Knechten, Luyden, „ Landen, Steden, ende Onderzaten, Hulperen, ende Hulpers „ Hulperen op die eene zyde, ende Hartoge *Reinout* van Gulik „ ende van Gelder, ende Grave van Zutphen voor hem, zyne „ Ridderen, Knegten, Steden, Landen, Luyden, ende Onderza„ ten, ende voor *Willem* van ARKEL zynen Neve, ende voor „ haare Hulperen, ende Hulpers Hulperen op d'ander zyde, ende „ voor alle die gene, die met hem inder Vrede gekomen zyn, al„ zulken gebreeken, geſcheele, ende agterwezen, als tuſſchen hen „ luyden over lange wyle geſtanden hebben, ende zy op malkan„ deren te vorderen ende te zeggen hadden, ende alle des onge„ noeges, ſchaden, ende homoets, die hem binnen dier tyd van „ malkanders wegen, tot op den dag datum des Briefs geſchiet „ ende

Digitized by Google

„ ende wedervaren mogen wezen, aan ons met haaren openen
„ bezegelden compromis Brieven daar op gemaakt, gantſchelyk
„ gebleven zyn eens zeggens, ende ſtadiger ſoene, die wy daar of,
„ om hem luyden alinge ende altemaal te beſlechten, te vereeni-
„ gen, ende te zoenen, zeggen ende uytſpreken zullen binnen
„ *Sinte Laurentius* dage naaſtkomende, en uytwyzinge eener zekere
„ cedullen, die daar op geordonneert, ende in der voornoemden
„ Heeren compromis Brieven klaarlyken geſchreven, ende begre-
„ pen is, dat zy gelooft hebben in goeden trouwen, gezekert by
„ haaren Vorſtelyken eeren, ende gezworen lyflyk den heyligen
„ volkomelyk te houden ende te voldoen, zo is onze zeggen en-
„ de goedtdunke van dezer zake voorſz. in der maniere, als hier
„ na beſchreven ſtaat:

„ In den eerſten, in den name ons liefs Heeren Jezu Chriſti,
„ zeggen wy eendragtelyk, dat van allen branden, rove, doodſla-
„ ge, ende quetzinge, die geſchiet mogen wezen in dezen Oorloge
„ ende Vrede tuſſchen den Heeren voornoemt, zal ſtaan brand
„ tegens brand, roof tegens roof, doodſlag tegens doodſlag, quet-
„ zinge tegens quetzinge, ende alzo van anderen desgelyks, zon-
„ der enige andere richtinge van geener zyde vorder daar toe te
„ doen.

„ Item, zo zeggen wy, dat onze lieve Broeder ende Neve Har-
„ toge *Willem* van Beyeren ende *Reinout* van Gulik ende van Gel-
„ der voorſz. ende *Willem* van ARKEL, elk met zynen Rade,
„ ende Huysgezinne zonder meer luyden, komen ende wezen zul-
„ len tuſſchen dit ende *Sinte Laurents* dage naaſtkomende, op ter
„ quellinge tuſſchen GORINCHEM ende den huyze, ende dat die
„ Hartoge van Gulik aldaar opdragen, overgeven, ende leveren
„ zal die Stad van GORINCHEM metter alinger Parochie, den
„ Schependom met ter Heerlykheden, Landen, Luyden, ende
„ Renten daar toe behorende, in handen *Willems* van ARKEL voor-
„ genoemt, die dan alzo die rechtevoort is overgeven zal Hartoge
„ *Willem* van Beyeren, Grave van Henegouwen, van Holland, van
„ Zeeland, ende Heere van Vriesland, voorgenoemt, ende daar
„ op in 't openbaar erflyk ende eeuwiglyk vertyen, des zal Hartog
„ *Willem* van Beyeren voorſz. hier voor uytreyken ende betalen,
„ hondert duyzent Franſche Kroonen, of die weerde daar voor in
„ andere goede goude payment tot onzer waardeeringe, dat is te
„ weten: regtevoort als die overgevinge geſchieden zal aan goeden
„ gelde, ende aan goeden zekeren pande ter ſomme van 29000
„ Kroonen, ende 't ander zal hy betalen tot zulken ſteden ende
„ dagen, als die bezegelde voorwaarde, geloften, ende wisheid
„ by ons geordonneert inhoude ende begrypen, die men dan reg-
„ te voort mede hebben ende mede overgeven zal. Voort is 't
„ onze zeggen, dat men uyt GORINCHEM den Landen van Gel-
„ der niet beſchadigen en zal, alzo lange als die Hartoge van Gulik
„ ende van Gelder voorſz. of wetagtige blykende geboort van hem
„ leven zal, nog daar in 't eynde, ten ware dat het die Gelderſche
„ eerſt verhaalden op Holland.

„ Voort zoo en zullen die Poorteren ende Ingezetenen van

„ GOR-

Digitized by Google

„ GORINCHEM om geener zaken, die voor deze tyd geſchiet „ zyn, eenige laſt lyden van Hartoge *Willem* van Beyeren, nog „ van iemanden, ende die gene, die voor of na geruymt zyn ge„ weeſt, die Hartoge *Willem* voorſz. en der Stad van GORINCHEM „ doen willen, dat zy ſchuldig zyn, zullen mogen inkomen, ende „ der Stede rechten ende haar goede gebruyken, als daar toe be„ hoort, uytgenomen die geenen die Heeren *Johan* van ARKEL „ of gevangen zyn, ende die Poorteren ende Ingezetenen van „ GORINCHEM, of anders die eenige Brieven of Privilegien, on„ der zig hebben, voortyds van den Hartoge van Holland ofte van „ Gelder voorſz. om die Stad van GORINCHEM in te krygen, „ zullen die overgeven, elken van den Heeren voorſz. zyn Brie„ ven.

„ Item, zal die Heer van Cuylenburch en zyn Onderzaten ge„ zoent wezen, op alle haar vryheden ende goede leen ende eygen „ in allen manieren, als zyze plegen te hebben, ende te gebruy„ ken, eer die Heer van Cuylenburch zyn leen opdroeg den „ Hartoge van Gelder voorſz. ende men zal hem verdragen van „ alzulken doodſlagen, als hy uytlandig of geklaagt is in den lande „ van Gelder, ende hy zal weder hebben alzulk gelt, als hy ge„ leent ende ſtaande heeft, op de Ampten Bommelerwaard ende „ Tielerwaard, ende dat zal hem die Hartoge van Gelder voorſz. „ bewyzen op te heffen ende te beuren aan dat gelt, dat hem die „ Hartoge van Holland voorſz. ſchuldig is op den leſten termyn.

„ Item, zo zal Heer *Arend van Leyenburch*, ook volkomelyken „ bezoent wezen, op alle goede leene ende eygen, ende die rus„ telyk ende vredelyk gebruyken.

„ Item, want de Stad van Amersfoort vele onrecht ende geweld „ geſchied is, uyt ende in den Lande van Gelder van den Ballingen, „ die 'er mede geweeſt hebben in zynen Landen, niet onthouden, „ nog daar laten blyven in eeniger wys, ter tyd toe, dat zy der „ Stad van Amersfoort dat gerecht zullen hebben met twee duyzent „ Kroonen, ende alzulke Brieve als die Hartoge van Gelder en „ zyne Voorvaderen der Stad van Amersfoorde voortyds gegeven „ hebben, zullen in haaren magten blyven.

„ Item, zo zullen beyde Heeren Onderzaten voorſz. haare hul„ peren ende hulpers hulperen, op alle haare goede leen ende eygen „ bezoent zyn, ende dien vryelyk gebruyken, als zy deden voor „ den Vreden, ende op alle haare vryheden ende oude rechten „ varen, ende keeren, die zy van den Hartoge van Holland ende „ van Gelder voorſz. ende van haaren Voorvaderen bezegelt heb„ ben.

„ Item, dat zulke ſchulden, als die Hartoge van Gelder, zyne „ Ridderen, Knapen, ende lieden der Hartoge van Holland voorſz. „ ſchuldig zyn in bezegelde Brieven, uyt ende opſtaan zullen des „ Hartogen leven lang van Gelder voorſz. ende zyns wettigen „ blykende geboorte.

„ Item, zal de Linge door GORINCHEM gaan, als zy van ouds „ gegaan heeft.

„ Item, zullen alle gevangenen den Hartoge van Holland ende

Digitized by Google

„ van Gelder voorſz. ende *Willems* van ARKEL, of haare hulpe-
„ ren, ende onbetaalt gelt, quyt wezen aan allen zyden, uytge-
„ ſcheyden Heeren *Jans* gevangen van ARKEL, die hy buyten
„ Vrede gevangen heeft, ende die gevangen, die hem weder af
„ gevangen zyn. Ook zullen die gevangen, die Heer *Jan* van
„ ARKEL binnen Vrede gevangen heeft, ende ongeſchat zyn,
„ quyt wezen, of die Hartoge van Gelder voorſz. zal 'er richtinge
„ voor doen, na uytwyzinge des Vreden, daar zy binnen gevangen
„ zyn, behoudelyken dat zy koſten ende altinge redelyk betalen
„ zullen.

„ Item, zo zeggen wy, dat die Stad van Utrecht, haare Burge-
„ ren ende Onderzaten, met *Willem* van ARKEL voorſz. gantſche-
„ lyk bezoent zullen wezen tot dezen dage toe.

„ Voort om te volkomelyker, ende ſtedeliker alle gunſte, min-
„ ne, vriendſchap, ende maagſchap tuſſchen den Heere voorſz.
„ ende haare beyder Landen, Luyden, ende Onderzaten te hou-
„ den, die te meerderen, ende te ſterken, zo zeggen wy, dat zy
„ hem met malkanderen verbinden zullen haar beyder leven lang,
„ ende geloven elk den anderen met zyner magt by te ſtaan, ende
„ te doen als zy die een den anderen van maagſchaps wegen, ende
„ als goede getrouwe vrienden ſchuldig zyn te doen, ende hier op
„ na onzer uytwyzinge malkanderen goede brieven af geven.

„ Ende hier mede zullen die voorſz. Heeren, ende *Willem* van
„ ARKEL, haar Ridderen, Knechten, Steden, Landen, Luyden,
„ ende onderzaten, hulperen, ende hulpers hulperen, ende alle die
„ genen, die tot hier toe om haaren wille in der Vrede gekomen
„ zyn, aan beyde zyde van allen ſtote, geſchele, toezeggen, ge-
„ breke, ende agterwezen, als die Heeren voorſz. die eene op
„ ende tot den anderen in eeniger wys hadden, of hebben mogten
„ tot op den dag datum des briefs, zo wie men die denken mogte,
„ gantſchelyk ende al beſlicht, vereenigt, ende gezoent wezen tot
„ eeuwigen dagen, zonder eenige argeliſt of nieuwe vonden in de-
„ zen onzen tegenwoordigen zeggen, of eenig van de poincten
„ ende clauſulen daar binnen begrepen te zoeken, vinden of te
„ trekken, die dit zelve onze zeggen hinderen of beletten mogten
„ in eeniger wys. Maar waart zake dat 'er eenig poinct of clauſule
„ in te veranderen of te verbeteren ware, of dat daar namaals eenig
„ geſchil in viele, dat houden wy altoos tot onzen verklaren.

„ Ende op dat onze voorſz. zeggen volkomentlyk vaſte ende
„ onverbrekig gehoude worde, zo zeggen wy nog voort, dat die
„ Hartoge van Holland ende van Gelder, ende ook *Willem* van
„ ARKEL voorſz. ende elk van hem haare rechter hand hier op
„ leggen zullen, ende lyflyk zweeren den heyligen wel ende wet-
„ telyk dit tegenwoordige ons zeggen te houden ende te voldoen
„ elk van hem, zo verre hem dat aanroert, ende des te oirkonde
„ dezen Brief, daar wy onze Zegelen aan hebben doen hangen,
„ met ons bezegelen zullen. Ende wy Hartoge *Willem* van Beye-
„ ren, Grave van Henegouwen, van Holland, ende van Zeeland,
„ Hartoge *Reinout* van Gulik ende van Gelder, ende Grave van
„ Zutphen, en *Willem* van ARKEL voorſz. om dat wy onzer liever

„ en

Digitized by Google

„ en geminde Broeders, Neven, ende Heeren, Hartoge *Johans*
„ van Beyeren, Elect van Luyk, ende Grave tot Loon, ende
„ Heeren *Frederik van Blankenheim*, Biſſchop t' Utrecht tegenwoor-
„ digen zegge vaſte, ſtadig, ende onverbrekelyk houden willen,
„ zo kennen wy openbaarlyk, dat wy ende elk van ons op dit
„ zelve zeggen ons moetwillen lyflyken by onzer hertelyker trou-
„ wen gezworen hebben, ende zweren den heyligen hier tegen niet
„ te doen, nog laten te doen in eeniger wys in toekomende ty-
„ den, maar dat zeggen volkomelyk te houden, ende te voldoen
„ in alle dier voegen ende manieren, als 't onze lieve ende geminde
„ Broeder, Neve, ende Heere voorſz. uytgeſproken hebben, ende
„ voorſz. is. Ende alle des te oirconde zo hebben wy Hartoge
„ *Willem*, Hartoge *Reinout*, ende *Willem* van ARKEL voorſz. ende
„ elk van ons, dezen Brief met onzen lieven geminden Heeren
„ ende Neven van Luyk ende van Utrecht voorſz. bezegelt met
„ onzen Zegelen hier aan gehangen. Gedaan ende gegeven op den
„ huyze tot Duerſteden by Wyk in 't Jaar ons Heeren CIↃ CCCC.
„ en twaalve, op den XXVI. dag van Julio.

Dus bereikten Hartog *Willem* van Beyeren, Graaf van Holland zyn lang gewenſte doel, dat zyn Vader en hem, reeds zo veel bloed hadde gekoſt, maar dat een eeuwige eer en roem voor den ARKELSCHEN ſtam is, (ſchoon dat hy hier nu gantſch vernedert wierd,) dat zulke magtige Vorſten niet in ſtaat waren geweeſt, om door de wapenen zulks uyt te voeren, maar dat men door Verraad daar toe hadt moeten geraken, want dat deze laatſte Raadsluyden met haar agtien duyzent Kroonen niet veel beter waren als die eerſte Koopluyden van tachentig duyzent Kroonen, is genoegzaam te zien.

Hier op wierd den gemelden Hartog *Willem* van Beyeren, Graaf van Holland op den 24 der maand Auguſtus des Jaars 1412. binnen GORINCHEM tot Landsheer gehuldigt, zedert welke tyd deze Stad en Landen onder het Graafſchap van Holland gebleven zyn.

Hartog *Willem* van Beyeren, nu Heer en Meeſter zynde, kon zynen drift tegens den ARKELSCHEN ſtam niet inbinden, maar wilde zyn gramſchap nog aan hout en ſteen uytvoeren, waarom hy dien beroemden ARKELSCHEN of Keyzerlyken Burgt, (door de Heeren van ARKEL met zo veele koſten geſtigt, en wiens gelyken in de Nederlanden niet wierd gezien,) ten gronden toe verdelgen, zo als hier vooren reeds is verhaald. Ja hy ontnam de Stad het Wapen van ARKEL, en gebood haar het zyne, of dat van Henegouwen met dat van Holland gequartileert te voeren, zo als hier vooren ook reeds aangewezen is. En men zogt den ouden roem en glans van het Adelyke geſlagt van ARKEL, over al zo veel te vernietigen als maar doenelyk was.

Na dat GORINCHEM nu onder 's Graven gebied gebragt was, wierd tot het opper beſtier in 's Graven naame aldaar een Droſſaard aangeſteld, welke ook het recht hadde van Stads Ampten te vergeven. Zommige meenen dat 'er te GORINCHEM ten tyden der Heeren van ARKEL al Droſſaarden zyn geweeſt, maar ik vinde

Digitized by Google

in geene ſchriften daar eenige blyke van, maar wel van eenen Burgt-Voogd, die het gezag op den Burgt hadde, en miſſchien by afwezen der Heeren van ARKEL, het oppergezag in de Stad ook wel zal hebben gehad. Den eerſten zo veel als ons bekent is, die het Droſſaard Ampt binnen GORINCHEM heeft bekleed, is geweeſt: Heer *Arend van Leyenburg*, Ridder, wy zullen hier na een lyſt van alle Droſſaarden opgeven, zo dat wy 'er hier niet meer van zeggen zullen.

Hartog *Willem* van Beyeren zag egter wel, dat hy met het onderbrengen der Heeren van ARKEL, zyn glanſch van Edelen veel verloor, waarom hy weder een redelyke genegentheid tot Jonkheer *Willem* van ARKEL kreeg; en zo *Aurd Kemp* ſchryft, zou Hartog *Willem* op zekeren tyd by de Heer van Adingen en Henegouwen zyn geweeſt, tegens welke hy klaagden, geen aanzienlyke Heeren en Princen in zyn gevolg te hebben als andere Vorſten, waar op deze hem vryborſtig antwoorden, en zeide: Hoog Ed: Vorſt dat is u eigen ſchuld, de eer van Holland hebt gy door uwen haat verdreven, en wel byzonderlyk den Edelen en Mogende Heer van ARKEL, die u met meer Edelen en Ridders zou vergezelſchapt hebben, dan alle de Hoekſche Heeren van u Land. Waar op Hartog *Willem* al zugtende zou hebben gezeit: ik belove u Neve als ik weder in Holland kome, ik zal Jonkheer *Willem* van ARKEL weder in zyne goederen zetten, en de andere Kabeliauſche Heeren, en zien de partyen te vereenigen. Maar gelyk de goede voornemens der Vorſten, door valſche en nydige oorblazers veelcyds te leur werden geſtelt, zo quam hier ook niet van.

1417. De gemelden Hartog *Willem* van Beyeren, Graaf van Holland, in den Jaare 1417. voelende dat hy zyne Landen en goederen, en met een het leven ſtond vaarwel te zeggen, zo riep hy zyne Edelen en Raden byeen, en men beraadſlaagden onder anderen, aan wien men zyne eenige Erfdogter ten huwelyk zoude geven, en men zeit dat hy onder andere zou hebben gezeit: had niemand meer wysheid dan ik, en het myne Raden behaagden, zo als my, ik zou haar ten huwelyk geven aan Jonkheer *Willem* van ARKEL. Hier over ſtonden de Hoekſche Heeren verbaaſt, horende dat een van hunne vinnigſte Vyanden, tot zo hogen ſtaat by den Graaf in aanzien quam, waarom een van haar hem antwoorden, ô mogende Vorſt! zig zo te vernederen, u eenigſte Dogter te willen geven, aan uwen openbaren Vyand, en een ſlegten Jonkheer van ARKEL. Waar op den Graaf antwoorden: geen ſlegten Jonkheer van ARKEL, maar een toekomende Hartog van Guilik en Gelder, het geene de gemoederen van deze Heeren nog meer ontſtelden, hoewel zy den geveynsden ſpeelden. Ja zo *Kemp* en andere ſchryven, zou Hartog *Willem* voor dezen al door den Droſſaard van GORINCHEM, *Arend van Leyenburg*, Ridder, die mede een der Hofraden was, met zeker voorſlag van huwelyk met zyne Dogter aan Jonkheer *Willem* van ARKEL gezonden hebben; en zo hier na zal blyken, had Vrouw *Jacoba* na haar Vaders dood, zelf genegentheid om met Jonkheer *Willem* van ARKEL te trouwen, dat uyt dit voorſtel miſſchien zal geſproten zyn.

Wat

Wat redenen Hartog *Willem* hier toe hadde word niet gemeld, dat hy zyne eenige Dogter en Erfgenaam, aan een Heer ten huwelyk wilde geven, daar hy zo lange jaaren zo eene verbitterden haat tegen hadde gehad. Doch zommige zyn van gedagten, dat Hartog *Willem* wel voorzag, dat door den vervloekten tweedagt van Hoeks en Kabeliaus, naar zyne dood zware onluften in zyne landen ftonden te ryzen, daar by voorzienden, zo Hartog *Reinout* van Gulik en Gelder eens quam te overlyden, dat Jonkheer *Willem* van ARKEL dan een magtig Vorft ftond te worden, en dus met zyne partye in ftaat zoude zyn de Landen te overvallen, en zyne Dogter en Landen te doen, gelyk hy met ARKEL en zyne Landen hadde geddan, dat is: alles te vuur en te zwaard te vernielen, zo dat het hem beter dagt zulks door een huwelyk voor te komen; en ik zie niet dat dit gevoelen ongegrond is, hoewel ik het voor geen vaste waarheid te boek ftelle.

Hartog *Willem* van Beyeren, Graaf van Holland, dan overleden zynde, wierd zyne eenige Erfdogter Vrouw *Jacoba*, tot Gravinne van den Landen gehuldigt, en wierd met eene ook Landsvrouwe van GORINCHEM en Landen van ARKEL. Deze jonge Gravinne ten eerften met veele rampen en ongevallen overvallen wordende, zo komt haar Oom *Johan* van Beyeren, Elect van Luyk, welke door difpenfatie van den Paus hier van ontflagen was, en nu getrouwt met *Elizabeth van Gorlitz*, Hartogin van Luxemburg, Weduwe van Hartog *Antonis* van Braband nederwaards, om als Voogd of Ruwaard voor haar het Landsbeftier waar te nemen, dog zo nader gebleken is, beoogden hy geheel wat anders, en zogt zelfs Graaf te zyn, zo als daar na hem ook gelukten. En hoewel hy ten eerften tot zyn voornemen niet konde komen, liet hy egter blyken waar het op toegelegt was, zo dat hy van eenige Steden, die geen zin in een Vrouwe regeringe hadden, voor geen Ruwaard, maar voor Graaf en Landsheer aangenomen wierd, hy ziet aanftonds de Kabeliaufche partey op zyn zyde te krygen, en doet zyn Nigt openlyk den Oorlog aan.

Den grooten haat die zo lang tuffchen zyn Broeder Hartog *Willem* van Beyeren, Graaf van Holland, en den Heer van ARKEL had geweeft, als mede tuffchen den Heer van Egmond, en *Willem* van Yffelfteyn zyn Broeder, was hem zeer wel bekent, maakt aanftonds met deze Heeren een Verbond, om malkanderen met goed en bloed by te fpringen, met beloften, van deze Heeren weder in haare goederen te herftellen. *Johan van Egmond*, een Man die het aan geen helden moed ontbrak, tragt aanftonds alles in 't werk te ftellen wat doenlyk was, vermaagdfchapt aan 't huys van ARKEL, vond men goed Jonkheer *Willem* van ARKEL eerft te redden, hy krygt dan een deel Vrome Mannen by een, en trekt op *St. Elizabeths* nagt den 21 van de Slagtmaand, met dit Volk heimelyk naar GORINCHEM toe, verbergende een deel van zyn Volk omtrent de Arkel-poort, de Poort des 's morgens open gaanden, dringen zy binnen, en krygen aanftonds veele Burgers goed ARKELS gezind op haare zyde, en voortrukkende tot in de Kruysftraat, maakt men met trompetten een groot gelruyd, on-

Digitized by Google

der een yſſelyk geſchreeuw van ARKEL, ARKEL! waar door den hoop zo van de nog van buytene inkomende Mannen, als bylopende Burgers dapper verſterkt wierd, zo dat de Soldaten en Burgers die het met Vrouw *Jacoba* hielden, genoodzaakt waren naar den Burgt te vlugten, die door haar Vader was geſtigt, waar op zy zig betrouden, en naderhand ook dapper verweerden. Jonkheer *Willem* van ARKEL hoorende dat zyn Zwager *Johan* van Egmond zyn Vaderlyke Stad GORINCHEM in genomen hadde, komt aanſtonds met den Graaf van Vernenburg, en veele Baronnen, Ridders, en Soldaten ook aanzetten, en treed weder in 't bezit van zyne goederen. Vrouw *Jacoba* Gravinne van Holland, en haare Vrienden om dit verlies zeer ontſteld, maar beklaagden Hartog *Ian* van Beyeren des te meer, waarom hy aanſtonds van Dordrecht zig ook naar GORINCHEM begaf, om met de gemelde Heeren te beraadſlaan, wat tot voortzettinge der zaken nu verder dienden gedaan te worden. Hier op deed Jonkheer *Willem* van ARKEL Vrouw *Jacoba* aanſtonds den Oorlog aanzeggen, zo dat men ten eerſten de wapenen aanſchoot.

De Burgt van GORINCHEM nog door Vrouw *Jacobaas* Volk bezet en bewaard, vond men goed dat eerſt moeſt worden ontzet, vermits die anders ook in Vyands handen ſtond te vallen, ook vond men goed ARKEL de Stad weder uyt de handen te wringen. Men vergaderd dan zo veel Volk als doenlyk was, en vooral ſpringen die van Utrecht en Amersfoort Vrouw *Iacoba* getrouwelyk by, men vergadert aanſtonds een brave Scheepsvloot, onder het beleit van den Heer *Walrave van Brederode*, toen Stadhouder van Holland. Vrouw *Iacoba* een helden hart in 't lyf hebbende, gaat met haar Moeder *Margareta* van Bourgonie, en al het Krygsvolk ſcheep, en men wend de ſtevens onder een groot geklank van trompetten, en het wayen van Wimpels naar GORINCHEM toe. Men laat de ankers voor den Burgt vallen, en treed van de waterkant door de Poort op den zelven, tot groote blydſchap van de bezettinge. ARKEL had ondertuſſchen ook niet ſtil gezeten, maar zo veele Ridders en Soldaten by een vergadert als doenlyk was, zo dat zyn Volk op vier duyzent koppen gerekent wierden, daar by had hy tuſſchen de Stad en Burgt een diepe gragt doen graven, die vol water ſtond. Hier op maakten men van wederzyden grooten toeſtel tot een hevig gevegt; dog zo *Kemp* ſchryft zond Vrouw *Iacoba* heimelyk aan Jonkheer *Willem* van ARKEL den Droſſaard van GORINCHEM, *Arend van Leyenburg*, welke uyt haaren name een huwelyk tuſſchen beide voordroeg, zo als dezelven voor henen by haar Vaders leven nog eens gedaan hadde, maar ARKEL was over het geweld hem en zyn Vader door Hartog *Willem* haar aangedaan te zeer verbittert, verſmade het voorſtel, ja wilde liever ſterven als haar Gemaal zyn, zo dat Heer *Arend van Leyenburg* vrugteloos weder keerden, en 'er niet anders dan een bloedigen Oorlog voor handen was. Om het gevegt dan te moediger aan te grypen, wierden de Opperhoofden van beyde zyde eerſt Ridder geſlagen, en lieten ook beide in 't gevegt haar leven.

Vrouw *Iacoba*, hoewel nog Jong, moedigt als een vrome Amazoon

Digitized by Google

zoon haar Volk met den degen in de vuyſt aan, met toezegginge van een heerlyke belooninge. Hier op trekt *Brederoode* de Burgpoort uyt, en men vald aanſtonds aan, om de gegrave watergragt met alle bygebragte ſtof te vullen, om dus daar over zynde met laddere de muuren te beklimmen. ARKEL met de zynen ſtond ook kloekmoedig in 't harnas om den Vyand af te weren, en ieder had zyn poſt om waar te nemen, maar vermits hy door Verraders altyd ſchandelyk was bedrogen, zo viel hem hier weder het zelve lot te beurt: want den Hopman *Willem van Dreuten*, het gebied over vyftien hondert Mannen hebbende, verlaat ſchandelyk zyn poſt, en geeft den Vyand vryen ingang, en vermits den Vyand zulks bekent was, viel men met des te meer Volk hier op aan, en drong binnen de Stad, en den Verrader doet de Burgpoort open ſlaan, en zet het met zyn Volk op een lopen. ARKEL zienden dat hy zo verraden was, en zeer veel Volk verloor, wierd genoodzaakt met de andere wat Stadwaards in te wyken, tot in de Mole- en Krytſtraat, zo dat den Vyand zonder wederſtand, met magt ook de Stad in drong. Jonkheer *Willem* van ARKEL met de zyne vat in de gemelde ſtraten weder poſt, men liet de trompetten luſtig horen om het Volk aan te moedigen, en dus vald hy met de zynen weder op den Vyand aan, en dryft haar wat te rug, maar den Vyand hoe langer hoe ſterker wordende, wierd hy van alle zyde aangetaſt, zo dat 'er een deerlyke moord voorviel, en ARKEL zelf hoe mannelyk hy hem weerden, moeſt zyn leven en goederen te gelyk op 't Slagveld laten, en met hem ſneuvelden veele brave Ridders en Soldaten, de overige wierden gevangen, welke by *Kemp* en andere ten deelen opgetelt worden.

Van Vrouw *Iacobaas* zyde bleef haar Veldheer *Walraven van Brederode*, daar zy zeer droevig over was, en nog veele andere Ridders en Soldaten, egter was haar verlies by het vorige niet te vergelyken. Zy verſtaanden dat Jonkheer *Willem* van ARKEL ook zelf geſneuveld was, kon zig van tranen ſtorten niet onthouden, zeggende: heb ik veel gewonnen, ik heb ook veel verloren, willende te kennen geven de liefden die zy tot hem droeg; ja zy had aan Heer *Walraven van Brederode*, wel duydelyk gelaſt, zorg te dragen dat ARKEL niet zou worden omgebragt, maar dat hy hem gevangen moeſt zien te krygen, hopende dan hem in haar gunſte te trekken, maar de hevigheid van den ſtryd liet zulks niet toe.

Het lyk van dezen vromen Jonkheer *Willem* van ARKEL, bleef in de Krytſteeg nog lang verſmoort in zyn bloed onder de andere lyken leggen. Het lighaam wierd dan egter op order van Vrouw *Iacoba* zeer heerlyk in de Groote Kerk, in de Tombe der Heeren van ARKEL op ons Lieve Vrouwen Koor, met zyne zeſtien Adelyke Quartieren begraven, welke aldus opgetelt worden:

Arkel,	Kleef,	Baar,	Lotryk,
Gulik,	Holland,	Engeland,	Luxenburg,
Voorn,	Vernenburg,	Sicilien,	Vrankryk,
Braband,	Gelderland,	Mechelen,	Drenthe,

Ter

Digitized by Google

Ter gedagteniſſe van dezen ſtryd in den Jaare 1417 den 1 December voorgevallen, en het blyven van Jonkheer *Willem* van ARKEL, wierd in de Rivetſteeg in de gevel van een huys boven de deur, ter gedagteniſſe een langwerpige witten arduyn ſteen met de onderſtaande inſchryvinge geplaatſt, welken ſteen in den Jaare 1549. wanneer *Philips* Koning van Spanje op den 25 September tot Graaf van Holland, en Heer van GORINCHEM en Landen van ARKEL gehuldigt wierd, ook wierd vernieuwt, bezet in het midden met het jaargetal der vernieuwinge, en in de vier hoeken de vier quartieren van den gemelden Jonkheer *Willem* van ARKEL, met dit veers.

Doe men ſchreef den 1 *December* M CCCC XVI. *en een,*
Doen bleef den Edelen Hooggeboren Willem *van Arkel voor deze ſteen.*

Veele willen dat van dezen bloedigen ſlag de Krytſteeg haaren naam bekomen heeft, dog is niet waarſchynelyk, vermits dezelven veel vroeger word vermeld.

Den braven Digter *Paffenrode*, heeft het noodlot van Jonkheer *Willem* van ARKEL in deze vaarzen uitgedrukt:

In 't leſt wierd ARKEL *nu tot meer maalen gewond,*
En ſchoon hy ſtruikelde, rees telkens weer en ſtond,
Noch leunend op zyn ſchild, waar in de roode baaren,
Door 't afgezypeld bloed, nu niet meer kenbaar waaren.

Nu mannen, 't is nu tyd, dat ieder van u toond,
Wat onverzaagtheid dat in uwen boezem woond.
Noit kan een eerlyk man roemwaardere dood verwerven,
Als voor zyn Vrienden, Stad, en Vaderland te ſterven.

Dus ſprak den jongen Heer, en gaf de zyne moed,
Tot dat hy neder zeeg, nu uit en flaauw gebloed.

Vrouw *Jacoba* nu weder meeſter van de Stad zynden, deed dezelven als ook den Burgt met goede Manſchap bezetten, en was nu als buyten vrees door de dood van Jonkheer *Willem* van ARKEL om deze Stad weder te verliezen, zy trekt met haare Manſchap dan weder na Holland toe, en verder naar 's Gravenhage, wanneer zy om de getrouwe dienſte door die van Amersfoort haar bewezen, deze Stad met veele gunſten beſchonk, welken brief, om dat hy veele gevallen wegens het verhaalde begrypt, ik den Lezer zal mede deelen, op dat hy te meer ligt hier van zoude hebben, en luid aldus:

„ *Jacoba*, by der genaden Gods Hartoginne in Beyeren, Dol-
„ fine van Vyenne, Gravinne van Henegouwen, van Hol-
„ land, van Zeeland, ende Vrouwe van Vriesland, doen
„ condt allen Luyden; want wy gedagtig zynde aanziende die grote
„ trouwe, willige dienſten, ende vlyte, die ons beminde Vrienden
„ die

Digitized by Google

„ die Stad van Amersfoort, Burgers ende Onderzaten, ons in den
„ beginne van onzer Heerlykheden voornoemt, terſtond na de
„ dood van onze lieve Heer en Vader Hartoge *Willems*, dien Godt
„ genadiglyk gedenken wil, en doen wy nog uytlandig uyt ons land
„ van Holland waren, gedaan hebben, ende met onzen getrouwen
„ Raden, Vrienden, Steden, en goede Luyden onzer Slot en
„ Stede tot Yſſelſtyn, die ons van Heer *Willem* van Egmond met
„ ſommige ballinge ons Lands, ende andere, uyt onrecht afgewon-
„ nen ende bekragtigt waren, hebben helpen inwinnen ende weder
„ brengen in onze handen op haar zelfs koſte, ende daar na by
„ ons zelfs lieve, trouwelyk ende eerlyk in onzen ſtryde, ende
„ geſchiſte tot GORINCHEM, doe ons onze Stad van GORIN-
„ CHEM voornoemt eerſt van Heer *Johan* van Egmonde, ende
„ den zynen t' onrecht ontweldigt was, daar Grave *Robbrecht van*
„ *Vernenburg*, *Willem* Zoon van ARKEL, ende meer die zy daar
„ geworven hadden, tegen ons, na ingekomen waren, met onze
„ goede Luyden voornoemt geweeſt hebben, ende ons die voorſz.
„ breukinge hebben helpen wederſtaan, in den ſtryd, ende onze
„ Stad voorſz. weder helpen winnen, zo hebben wy van onzer
„ gratien met onzen vryen wille, ende by onzer getrouwen Rade
„ ende Vrienden gegunt ende gegeven, gunnen ende geven met
„ dezen Brieve de Stadt van Amersfoort, haaren Raden, Burge-
„ ren, ende Onderzaten, die regte tweede deel van allen gevan-
„ gene die dezelve Stadt, haar Burgeren, ende Onderzaten, die
„ met hem waren in den voornoemden onzen ſtryde, in dier wyze
„ in onzer Stadt van GORINCHEM aldaar gevangen hebben tot
„ haaren vryen wille, nutſchap, ende oirbaar te hebben, te hou-
„ den, ende te ſchatten by ons, dat is te weten: dat zy ende onze
„ Vrienden, die wy daar by voegen, ende beveel daar af doen
„ zullen, alle gevangene voornoemt, ende elk van hem in haare
„ Stadt voorſz. van onzen ende van haaren wegen zetten, heffen,
„ ende ſchatten zullen mogen, ende zo wat gelt of goed van der
„ ſchattinge komen zal, daar zullen wy af hebben, heffen ende
„ behouden, dat regte derdendeel, ende die Stad van Amersfoort
„ voornoemt die andere twee deelen, ende hebben hier om gelooft
„ ende loven in goeder trouwe voor ons, onzer erven, ende na-
„ komelingen met dezen Brieve die Stad van Amersfoort, haaren
„ Raden, Burgeren, ende Onderzaten van dezen gevangen, of
„ van haar ſchattingen, of van die hier van roeren mag, nimmer-
„ meer aanſprake, nog moeyeniſſe of hinder omme te doen, of
„ laten geſchiede van onzer wegen, waar 't ook zake dat om des
„ ſtryds, of om der goeden wille voorſz. onze Vrienden der Stad
„ Amersfoort, of haren Burgeren of Onderzaten, eenige aanſprake,
„ vorderinge, moeyeniſſe, of hinder van den Hoog-geboren Vorſt
„ onzen Neve den Hartoge van Gelder, of van iemand anders
„ geſchiede, daar zullen wy der zelver Stad, ende haare Burge-
„ ren, ende Onderzaten geheel byſtandig in wezen, ende hem
„ daar om te hulpe komen, met den eerſten na alle onzer ver-
„ mogen, na dat die zaken gelegen zullen zyn, ende zy ons be-
„ hooren: want die haare zaken de onze zyn, ende ons zo te

Digitized by Google

„ gebeuren ſtaan. Mede zullen wy en die Stad voornoemt, en „ de elk den anderen oirrede ende verlof geſchenken laten van „ alle den gevangen, die wy ende onze vrienden ofte zy vingen „ in den ſtryde ende geſchiſte voornoemt, ende daar af van den „ gevangen dubbelde oirreden doen maken, ende die malkander „ over doen geven, uytgeſcheyden alle argeliſt. In oirkonde dezen „ Brieve hebben wy ons Zegel hier aan doen hangen. Gegeven „ in den Hage op den eerſten dag in Januario, in 't Jaar ons „ Heeren M CCCC. ende XVII. na den loop van onzen hove.

Uyt een Brief van de gemelde Vrouw *Jacoba*, van den Jaare 1418. op *St. Laurens* avond getekent, bekent zy wegens haar derde deel van de gevangenen, wegens de Stad Amersfoort voldaan en betaalt te zyn, uytgenomen *Wouter van Iſendoorn*, *Alertz.* en *Ruiger Daatzelaar*, *Willemsz.* welke nog gevangen zaten, en het losgeld niet beraamd was. Meer gunſte brieven door Vrouw *Jacoba* aan deze Stad, en de Stad Utrecht verleent zyn nog voor handen, maar komen hier niet te pas.

Dus bleef Vrouw *Jacoba* Gravinne van Holland, en voor eenigen tyd Vrouw van GORINCHEM en Landen van ARKEL, dog wat onder haar beſtier voorgevallen is, vind men geen berigt van, alleen dat zy wegens het Stapelrecht te Dordrecht, die van GORINCHEM gunſtig was.

1419. De zaken van deze Gravinne van tyd tot tyd meer ten agteren lopende, wierd zy genoodzaakt in den Jaare 1419. een verdrag met haaren Oom, Hartog *Ian* van Beyeren binnen Woudrichem te maken, waar by veele Hollandſche Steden, en ook GORINCHEM en Landen van ARKEL aan hem overgegeven wierden, zo dat die van GORINCHEM weder een nieuwen Landsheer kregen, en ook aldaar gehuldigt wierd, maar vermits *Ian* van Beyeren, Graaf van Holland in den Jaare 1424. naar de eeuwigheid verhuysden, vind men weynig beſcheid wegens zyn beſtier omtrent deze Stad.

1424. dus bleef zyne Weduwe *Elizabeth van Gorlits*, naar zyn dood Erfvrouwe van de Stad en Landen van ARKEL, waar voor zy in 't zelve jaar ook gehuldigt wierd, en bleef eenige jaaren hier wonen, hoewel zy in 't volgende jaar, haare Heerlykheden daar onder de Stad GORINCHEM en Landen van ARKEL begrepen,

1425. aan Hartog *Philips* van Bourgonie verkogt, houdende op dezelven haar leven lang zekere lyftogt, en dus kregen die van GORINCHEM weder een nieuwen Landsheer, zo als hy van haar ook gehuldigt wierd.

Hartog *Philips* van Bourgonie, Graaf van Vlaanderen, enz. Ruwaard van Holland, van Zeeland, en Vriesland, Heer van GORINCHEM en Landen van ARKEL, was den ouden Heer *Iohan* van ARKEL, die nu reeds veele jaare had gevangen gezeten niet ongenegen, en weet zo veel te weeg te brengen, dat hy uyt zyne gevangeniſſe op 't Slot te Zevenbergen ontſlagen wierd, en hem met veele tekenen van eer ontfangt, hem hoop gevende dat hy nog eens, in zyne ontnome goederen weder zal herſteld worden, hy bragt voor eerſt zo veel te weeg, dat hy in de Stad Leerdam,

't Slot

Digitized by Google

't Slot, en toebehoren, weder als Heer gehuldigt wierd, maar wat verzoek hy dede of niet, de herſtellinge in de Stad GORINCHEM was vrugteloos. Na dat hy omtrent drie jaaren weder in 't bezit der gemelde goederen hadt gezeten, is hy te Leerdam den 25 van Oogſtmaand des jaars 1428. oud vyf en zeſtig jaaren overleden, 1428. en dus nam dit oude en beroemde Adelyke geſlagt een eynde, latende alle die heerlyke goederen aan een ander over.

In den Jaare 1432. zo als uyt het *Anniverſario Monialium Sanctæ & Agnitis folio ultimo* blykt, wierd de Stad GORINCHEM óp den 16 Mey door een fellen brand aangetaſt, waar door een groot getal brave Huyzen in de aſſche gelégt wierden, by wat ongeval zulks is geſchiet word niet vermeld, maar wel dat de Stad overgrote ſchaden hier by geleden hadden. 1432.

In 't Jaar 1440. was 'er een groot verſchil gerezen tuſſchen die van GORINCHEM en die van Woudrichem over den Tol, en wierd van Hartog *Philips* van Bourgonie aldus beſliſt, zo als uyt deze zynen brief blykt. 1440.

„ *Philips* by der gratien Gods Hartog van Bourgonien, Lotryk,
„ Braband, en Limburg, Graaf van Vlaanderen, Artoys,
„ Bourgonien, Palatyn van Henegouw, Holland Zeeland,
„ Namen, Markgraaf 's heylig Ryks, Heer van Vriesland, Zalms,
„ en Mechelen: laten weten, onzen getrouwen Schout, Burgermeeſteren, Schepenen, Raden, gemeene Poorters, goede luyden
„ ende Ingezetenen onzer Stad GORINCHEM: hoe t' onzer kennis gekomen is, dat zedert onzen Tol van Woudrichem te
„ GORINCHEM geleid is, veel tweedragt ontſtaan is tuſſchen den
„ Tollenaar en u, en datge u meeſt beroept op die manier zo hy
„ te Woudrichem gelegen heeft, en onze Raden daar na doende vernemen, hebben wy verſtaan hoe 't te Woudrichem geweeſt is. Eerſt
„ is gevonden dat die van Woudrichem geen vryheid konden geven,
„ de vreemde Kooplieden die tegen haar kogten en verkogten,
„ maar dat zy kogten van onvry luyden in de vryheid van Woudrichem, Koorn en anders dat moeſten zy opſlaan, op haar zolders,
„ of vloeren, hadden zy 't vry gekogt, de vreemde waren ook
„ vry, een dag en nagt zo gehad hebbende, mogten die Schepen
„ ieder vry verkopen, of voeren, op of neder, daar zy wilden.
„ Als die van Woudrichem hout kogten van onvry luyden, dat van
„ boven quam, dat mogten zy vry verkopen, invoegen dat zy 't
„ leyn hout in de tuynen ſloegen, en verkogten, of zy moeſten 't
„ binnen de haven op ſlykbakken of ander houten zetten, en zo
„ vry uytverkopen. De Schippers van Woudrichem moeſten altyd
„ van den Tol aldaar verlof zoeken, van boven of beneden, haar of
„ ander lieden vry goed voerende. Hy geeft die van GORINCHEM
„ alle de voorſz. vryheden op den Tol, gelyk die van Woudrichem gehad hebben, gebied den Droſſaard dezen Brief openbaarlyk in de Kerk te GORINCHEM te doen verkondigen.
„ Gegeven den 14 van Slagtmaand 1440. getekent *Adriaan van der*
„ *Kruyce*, van 's Hartog's wegen.

Digitized by Google

Hier uyt blykt duydelyk dat die aanzienelyken Tol, eerſt te Woudrichem gelegen heeft, en wy hebben hier voren reeds onder de Handveſten vertoont, wanneer deze te GORINCHEM is verleit, zo dat het zeer waarſchynelyk is, dat het Steedje Woudrichem oudtyds van veel meer aanzien is geweeſt, en dat den opgang van GORINCHEM den ondergang van Woudrichem voortgebragt heeft. In dien Brief word ook gewag gemaakt van een haven te Woudrichem, maar is nu geheel te niet, en in de oude kaarten word dezelven ons nog vertoont buyten de Stad.

1448. Op 't Jaar 1448. verhaald ons *Kemp* een wonder geval wegens zekere Beenhakker of Vleeshouwer *Hendrik Kok*, wiens huys in brand rakende, daar uyt wierd verloſt door de H. Maagd *Barbara*, maar dusdanige vertellingen zal by de Lezers weynig ingang vinden, en dunkt my beſt dit voor by te ſtappen, en die hier begerig is iets van te weten, die ziet de beſchryvinge van GORINCHEM door *Hendrik Kemp* uytgegeven, bladz. 266 na, als mede de oude Hollandſche Kronyk op dit jaar, daar hy miſſchien zyn verhaal meeſt uytgetrokken heeft.

1453. In den Jaare 1453. overviel deze Stad een zwaar ongeval, waar door veele Burgers goed en bloed verloren. Een zeker Man van goede faam en naam, Burger te GORINCHEM, *Willem Viſſcher* genaamd, hoewel hy geen Viſſer was, had in jaarlykſche Erfpagt, alle de goederen van den Prooſt van *St. Salvators* Kerke te Utrecht, zo als die in Leerbroek, en den Landen van ARKEL gelegen waren. Hy door ongeluk tot armoede geraakt, wierd genoodzaakt de gemelde Erfpagt te verkopen, en de kopers waren den Kaſteleyn *Gysbert Quekel*, en den Schout *Jan Knobbout*, dog den Droſſaard van GORINCHEM *Hendrik Bakker* zulks verſtaanden, en voordeel in deze koop zienden, eiſchte van 's Heeren wegen den nakoop. *Quekel en Knobbout* niet gezind zynde dit voordeel te laten glyden, beweerden het geen vrye koop, of verkoop te zyn, maar alleen een Pagt te wezen, dus ging het den Heer van den Landen niet aan. Haat en nyt begon tuſſchen beide luſtig zyn rol te ſpeelen. Burgermeeſters en Schepenen kozen de zyde van den Droſſaard: *Klaas de Veer*, *Jan Radenaker Jansz.* en meer andere Raden, geſterkt door veele Vrienden, ſprongen *Quekel* en *Knobbout* by, zo dat het verſchil zo hoog liep, dat men malkanderen met vuyſten en ſtaal bejegende. De Burgermeeſter *Adriaan van Wel*, ſteunende op het gezag van den Droſſaard, was zeer hevig om de zaak door te dringen, ja met geweld, zo dat hy meer als eenmaal daar over, met andere in gevecht raakten, en dikwils braaf vuyſtſlaag kreeg. Hy zulks niet willende lyden, daar by door zyne Vrienden opgemaakt, trekt ten hove by Hartog *Philips* van Bourgonie, en doet zyn beklag, dat men de handen aan een Burgermeeſter van de Stad dorſt ſlaan. Maar zyn party ook niet ſtil zittende, hadden reeds den Hartog vertoont, dat hy een groten dronkaart, en onruſtig man was, zo dat hy met een beſchaamde tronie weder keerden, en beſt vond zig wat ſtilder te houden.

Vermits de gekogte Pagt ook de Viſſcherye in de Merwede raakten, en het gemeene ſpreekwoord veeltyds waar is: *In troubel wa-*

ter

Digitized by Google

ter is het goed Visschen, zo nam de Graaf *Jacob van Hoorn*, Heer van Althena, op die tyd zyn voordeel ook waar; want ziende het groot verschil van de Regeerders van GORINCHEM over deze Visscherye, dewelke wel eer aan den huyze van Althena hadde gehoord, maar door zyne voorzaten aan den Heer van ARKEL overgegeven was, dagt het nu tyd te zyn, om zyn oude recht weder te krygen. Hy roept dan de Heeren van GORINCHEM voor den Raad van Holland, alwaar hy het zo wyd weet te brengen, dat hem zyne oude geregtigheid weder toegewezen word.

Deze zaak komt verscheide Schryvers vreemd voor, en *Ian Petit*, in zyne kleyne Kronyk van Holland, meend dat zulks door den twist en tweedragt welke gemeenlyk van voorzigtige maatregels ontblood is, of op eene behoorlyke verweringe geen agt en geest veroorzaakt is, altoos het zy zo het wil, deze zaak wierd die van GORINCHEM tegen gewezen. Die van GORINCHEM versteld over deze zaak, te meer: om dat zy vaste bewyzen hadden van den Jaare 1322. dat de Heer van Althena het recht der visscherye, aan den Heer van ARKEL en zyne nakomelingen had afgestaan, en dat, wanneer in den Jaare 1391. *Willem* van Beyeren, Graaf van Oostervant, toen Heer van Althena, des wegens ook eenig verschil had gemaakt, maar zulks hem door zyn Vader Hartog *Aalbert* van Beyeren, Graaf van Holland, met zyne eyge bekentenis tegen gewezen was, nu moesten zien dat zy van hun oude recht dus wierden versteken. De Visschers van GORINCHEM besluyten dan in hun oude recht voort te vaaren, en het staande te houden het mogt gaan zo het wilden, welk bestaan haar zuur opbrak.

Zy varen dan ter Visvangst naar ouder gewoonten, waar over den Graaf van Hoorn ten hove klaagt, en verzoekt gemagtigden om haar zulks te beletten, en zyn gewonne recht te sterken, welke haar toegestaan wierden. De Visschers van GORINCHEM ziende dat men haar met geweld het Visschen wilde beletten, konden egter haar recht zo niet laten glyden, en wagen het ter Visvangst uyt te varen. De gemagtigden te Woudrichem zulks ziende, varen haar met eenig gewapent Volk te gemoet, maar wierden zo wel ontfangen, dat zy blyde waren te Woudrichem aan land te zyn, die van Woudrichem doen haar beklag, by den Graaf van Hoorn, verhalen hem, hoe zy van de Visschers van GORINCHEM onthaald waren, en van waar zy weder na den Haag reysden, en voor het hof groote klagten deden, om die van GORINCHEM in ongeval te helpen.

De voorgemelde Burgermeester *Adriaan van Wel*, nu zyne kansk schoon ziende, trekt ook na den Haag om zyne klagten te doen; welke nu by het verstoorde hof ligt ingang vonden, ja treed zo wyd, dat hy de Burgers van GORINCHEM beschuldigt, van deel te hebben aan deze tweespalt der Visscherye, waar in dat hy ook al gelooft word. Het hof besluyt dan, dat men onder het beleid van de Heer *Jacob van Gaasbeek*, toen Leenbezitter van GORINCHEM, en Landen van ARKEL, Heer *Ian van Lanoy* Stadhouder, en Jonkheer *Gysbert van Brederode*, *Walravens Zoon*, eenig

Digitized by Google

Krygsvolk naar GORINCHEM zou zenden om de roervinken te ſtraffen. *Gysbert van Brederode* over het verſlaan van zyn Vader in den Jaare 1417. binnen deze Stad, was nog zeer verbittert op dezelven, en meenden die van GORINCHEM nu zulks wel betaalt te zetten, nu geſtyft zynde door het hof van Holland, roept dan zyne Vrienden te hulp, als *Gielis van Wyk*, Burgvoogd van Heusden, *Arend van Wyk*, Schout van Heusden, met een goed getal Burgers der zelve Stad, *Ian* en *Klaas van der Merwede*, baſtaarden van *Hendrik van der Merwede*, *Simon Arendsz.* Bailliuw van Schiedam, met eenige Burgers. De Heer van *Gaasbeek* ontbied eenige gewapende Mannen uyt den Landen van Putten en Stryen; *Lanoy* Stadhouder had by hem, *Gerard van Aſſendelft*, en *Arend van Swieten* met een deel gewapende Mannen. Die van GORINCHEM alle deze toebereytzelen merkende, en dat deze troupen haare Stad naderden, zagen wel dat het op haar gemunt was, en zorgden overvallen te worden, zo dat men de Burgers by klokke ſlag byeen riep, welke ook voor het Stadhuys vergaderden, dog de Schepenen van den toeleg wel bewuſt zynde verſchene niet.

Den Droſſaard *Hendrik Bakker* die wel een van de grootſte ſtokers was, komt egter mede te voorſchyn, zweerd by zwaare Eeden dat hy met niemand eenig verbond tegens de Burgers hadde gemaakt, hen verzekerende dat het voorby gevare Volk van Heusden, geen quaad tegens de Stad in 't zin hadde, dat hy weder met Eeden ſtaafden, en wat het gewapende Volk belangden die zig buyten vertoonden, daar had men niet voor te vrezen, beloofden de Burgers met goed en bloed te zullen byſtaan, dit geſchiede op *St. Nicolaas* avond den 5 December. De Burgery hier door eenigzints geſtilt, kreege 's nagts egter tyding, dat de gemelde Heeren met het Krygsvolk de Stad digt genadert waren, waar by den Burgermeeſter *Adriaan van der Wel*, zig ook had gevoegt, zo dat alles binnen de Stad op de been en in de wapenen geraakten. Men beſloot in den morgenſtond eenige Geeſtelyke in 't Leger by die Heeren te zenden, hen ootmoedig biddende haar gramſchap te willen matigen, en dat de Inwoonders bereit waren, zo 'er eenige overtredinge begaan was, die te verbeteren, maar het verzoek was vrugteloos, zo dat zy met haare troupen den 7 dezer maand op den Burgt quamen, waar op men aanſtonds in beraad nam wat men zou onderſtaan. *Brederode* die wel de vinnigſte was, beſloot een goed getal Burgers met het zwaerd te ſtraffen, en de Stad te plunderen: maar de Heer van *Gaasbeek*, Leenheer der Stadt GORINCHEM en Landen van ARKEL, medelyden met de Burgers hebbende, verwierp dit voorſtel, egter men beſloot, den Droſſaard *Hendrik Bakker*, die trouweloos tegen zyn Eed, zig ten eerſten mede by deze Heeren op den Burgt begeven hadde, en den Heer *Hendrik van Sevenbergen* met eenige gewapende Mannen in de Stad te zenden, met bevel om de goede Burgers in ruſt te laten, maar de oproermakers by de kop te vatten, en dus ging men byna van huis tot huis onderzoek doen, maar veele Burgers hadden 's nagts te vooren reeds de vlugt genomen, wel wetende dat den haat meer als de gerechtigheid ſtond uytgevoerd te worden. Hier op greep

men

Digitized by Google

men dan eenige by de kop, en wierpze in een naare gevangenis, 't geene onder veele Burgers zodanige ontſteltenis maakten, dat zy de vlugt in de Kerk namen, hopende daar door de Kerkelyke vryheid, altoos beſchermt te zullen zyn, maar vonden zig deerlyk bedrogen, want de Bevelhebbers op den Burgt zulks horende, en vooral *Brederode*, welke aanſtonds laſt gaf aan den Droſſaard *Bakker*, *Symon Aardsz. Gielis van Wyk*, en meer anderen, om onder zyn Vaandel de Kerk in te trekken, en de gevlugte by de kop te grypen. De Kanonniken bezig zynde met de Veſperen te zingen, moeſten zien dat de vryheden van haar Kerk dus geſchonden wierden, ja men drong tot op 't Koor, men ſloeg de deuren van het Sakriſty open, om eenige brave Burgers die zig aldaar met de vlugt geborgen hadden by de kop te vatten, welke zy mede in de gevangenis wierpen, en zwaarlyk pynigden.

De Kanonniken over deze Kerkſchending ten hoogſten gebelgd, ſchorten na de Kerkwetten des anderen daags den Godsdienſt op: maar *Brederode* die zelfs ook een Geeſtelyk Heer, en Domprooſt te Utrecht was, deed de Kanonniken door zwaare dreigementen den Godsdienſt vervolgen, zo dat de Geeſtelyken zo wel als de Burgers, zyn wraakluſt moeſten proeven.

Daags daar aan den 9 December, deed men voor het Stadhuys een Schavot oprechten, ten ſchrik der Burgers, en men zag wel dat het eenige met de dood ſtonden te betalen, waar op ook drie Mannen wierden gebragt, als *Michiel Irſak*, *Hubertsz. Steven Laurensz.* en *Andries Mattheusz.* alle drie Mannen die van een vreedzaam en ſtigtig leven waren, zo als alle bekent was, en wierden alle drie met den zwaerden gerecht. *Aard Kemp* ſchryft in zyne aantekeningen, dat den Scherprechter op den laatſten wel agtien halsſlagen ſloeg, en nog ten laatſten met een groot mes het hoofd moeſt affnyden, waar na men de Lichamen en hoofden van 't Schavot op het Marktveld wierp. Twee dagen daar na wierden weder twee Burgers op dit ſchoutoneel gebragt, om mede met den zwaerden te onthoofden, maar door voorbiddinge der Geeſtelyken en anderen, wierden zy nog gepardonneerd, maar wierden uyt het Land gebannen. Een groot getal andere Burgers wierden ook gebannen, en *Kemp* bladz. 278 levert 'er ons een lyſt van op, wel zeventig in getal, welke daar nagezien konnen worden.

Na dat men dus met de Burgers omgeſprongen, en veele ten gronde toe bedorven hadden, wierd den Burger nog een goede ſomme gelds afgeperſt, eer men vertrekken wilden, en dus trok men als overwinnaars na huys. Maar nu vlamden Droſſaard en Schepenen ook nog op buit, en zy moeſten ook de handen gevuld worden, zo dat men den Burger weder veel geld deed opbrengen. Droſſaard in Schepenen nog niet vergenoegt, en de overhand hebbende, dwong men den gemelden *Quekel*, den Schout *Knobbaut*, Heer van Ottenland, en hunne aanhangers, des Zondaags in 's Heyligendaags, eenigen tyd lang publicq in 't hemt, en bloods voets in de proceſſie langs het Kerkhof te moeten gaan, en dan met de proceſſie in de Kerk komende, ſtond den Droſſaard *Bakker*, en Schepenen voor de deur van 't Koor, voor wien zy dan met gevou-

vouwen handen op haare blote knien moeſten vallen, en bidden om vergiffenis, zo dat den hoogmoed en haat geen eynden ſcheen te hebben, en voor een braaf Man ſchier ondoenelyk was.

1454. Vermits Hartog *Philips* van Bourgonie, Graaf van Holland, tot de meeſte verrigtinge hadt order gegeven, en dezen handel alle eerlyke Luyden mishaagden, was het nodig dat men aan de Wereld vertoonden, dat die van GORINCHEM zulks hadden verdient, zo dat hy by een opene Brief van den Jaare 1454. de beſchuldigings puncten aan 't ligt gaf, welke wy zo veel als wy die magtig zyn, met het antwoord van die van GORINCHEM hier zullen byvoegen.

„ *Philips*, *&c.* verklaart, dat die van GORINCHEM qualyk in „ zyn gratie geweeſt zyn, om drie puncten: 1. Om dat zy 't „ vonnis van de Viſſcherye niet gehoorzaamt hebben. 2. Dat „ zy boven zyn verbod gekoopmanſchapt hebben met de Gelderſe. „ 3. Dat zy zyne bede, gelyk ander Steden van Holland niet heb„ ben willen betalen. Waar over die van GORINCHEM, vree„ zende zyn ongenade, haar Gemagtigde gezonden hebben by zy„ nen Stadhouder (*Lanoy*) en Raden in den Hage, zeggende; „ Zy waren altyd trouwe Onderdanen geweeſt, doende haar on„ ſchult op die drie puncten, Als op 't 1. nopende 't vonnis van de „ Viſſcherye, dat dit zeker byzondere Perſonen waren, maar 't „ lichaam van de Stad was onſchuldig, en de misdadigers zou den „ Droſſaard nog ſtraffen. En den twiſt tegen *Hoorn* (en zyne Stad „ Woudrichem) was neder geleyt, door tuſſchenſpreken van goe„ de Mannen, volgens twe Cedullen van de Viſſcherye gemaakt, „ daar zy hun wederzyds na richten zouden. Op 't 2. van 't Koop„ manſchappen met de Gelderſe, zeyden, dat Dordrecht en meer „ andere Steden zulks ook gedaan hadden, meenende niet zo gro„ telyks daar aan misdaan te hebben, en wilden altyd den Tol beta„ len, als 't geſchiede. Op 't 3. punct van de beden, zeyden zy, „ dat zy niet gelaten hadden te betalen uyt wil, maar uyt armoede, „ want zy geen inkomende Renten nog vervallen hebben, dan half „ d'Accynſen. Al d'ander Domeynen die d'ander Steden hebben, „ Viſſcheryen, Tienden, 't Gemaal, &c. alles komt hier de Heer „ toe. En van 't kleyntjen dat zy hebben, moeten zy onderhouden „ en van nieuws maken, Muuren, Poorten, Toornen, Veſten, „ Hoofden, Bruggen, &c. of de Stad GORINCHEM zou verval„ len en vergaan, 't welk niet goed waar voor 't Gemeene Land, „ want aan GORINCHEM leyt groote magt, leggende op de palen „ van den Lande, aan de Merwede, als een Sleutel des Lands, „ by 't Land van Gelder, en 't Stigt van Utrecht, en heeft in tyd „ van Oorlog altoos den eerſten aanſtoot, heeft ook groote ſchade „ geleden by 't aanhouden der Gelderſe, biddende over zulks door „ deze en diergelyke rechtveerdige redenen, den Stadhouder en „ Raad, in des Opper-hoofts naam te vreden te willen zyn, zonder„ ling van de 2. eerſte puncten. Aangaande 't 3. waren willig te „ betalen, na vermogen, dat men hun de weg daar toe wilde hel„ pen vinden, mits hun verpagtende d'Accynſen, Waag, Kraan, „ en 't Gemaal over GORINCHEM, en 't Land van ARKEL, en

„ hun

Digitized by Google

„ hun geven vyf Theſauriers, uyt de vyf deelen der Stad, den „ tyd van jaaren onder genoemt. Den Stadhouder en Raad, zyn „ met hun overdragen, op 't 1. Dat zy vernoegt met de handeling „ tuſſchen de Heer van *Hoorn* en de Stad GORINCHEM gemaakt, „ op 't 2. van de Gelderſe, Dat zy terſtond den Tollenaar van „ GORINCHEM betalen zullen, den vollen Tol, die zy hem ge- „ durende den twiſt onthouden hadden, en van 't Gelderſe goed, „ nog onder hen hebbende. Op 't 3. punct van de beden, zouden „ die van GORINCHEM 't agterſtel betalen, half Bamis-dag, XX. „ d'ander helft Vrouw Ligtmis-dag, daar na, XX. (deze ſtelling XX. „ kan ik niet recht begrypen) en voortaan betalen haar deel, als „ andere Steden. En om dit beter te volbrengen, hebben zy hem „ in pagt gegeven voor twintig jaaren, ingaande den 1 van Bloey- „ maant laaſtleden, 's Heeren gedeelte van d' Accynſen, en de „ Waag, die te hogen en te legen, tot oirbaar der Stad, voor vyf „ hondert pond, van veertig grooten 't ſtuk ('s jaars) te betalen „ alle jaar, half Alderheyligen, d'ander helft Meydag, of t' elkens „ een maant daar na. Ook 't Gemaal tot GORINCHEM en in 't „ Land van ARKEL, dat de Heer heel toebehoort, voor vier hon- „ dert gelyke ponden 's jaars, twintig jaar gedurende, ingaande „ *Maria* Bootſchap laaſtleden 1454. te betalen elke vierendeel jaars „ hondert pond, aan onze Rentmeeſters, die uyt 't Gemaal betalen „ zullen 's jaars, 't Kapittel van GORINCHEM hondert Vrankryk- „ ſche Schilden, ten gewoonlyken tyd. En die van GORINCHEM „ zullen die Molens in raak en dak houden, en zetten zy meer „ Molens die zal de Heer 't eynde de twintig jaaren betalen, zo „ zy aan hout en yzer leggende op d'aard, waardig zyn. Ook al- „ zo de Kraan vergaan is, timmeren zy een nieuwe Kraan, alzo „ de Heer, de Stadt, en den eygenaar van 't erf een derde deel „ toekomt, zo zal elk zyn derde deel betalen, de Stad zal 's Heeren „ deel verſchieten, en aan zyn derde deel van de winſt korten. „ Zy hebben die van GORINCHEM ook toegeſtaan deze twintig „ jaar lang vyf Theſauriers te kiezen, uyt elk deel van de Stadt „ één, daar zy 't eerſte jaar af aanzetten zullen twee, en 't ander „ jaar drie, en zo vervolgens t' elkens ander in hun ſtede kie- „ zen, dat zal den Droſſaard doen, met raad van 't Gerecht. Die „ vyf zullen rekening doen voor den Droſſaard, Gerecht, Ryk- „ dom, Vroedſchap, (als doe zo genoemt, die zy voor kloek „ achten) en Gemeynte van GORINCHEM. En want *Philips* „ voor zyn erven dat toeſtaat. Zo heeft hy dezen Brief gegeven „ 24 dagen in Bloey-maant 1454. Onderteykent, *Boſſaard.*

Hartog *Philips* geeft nog eenen anderen Brief van dezen zin:

„ *PHilips &c.* Zeyt dat 'er een pleyt gehangen heeft, voor „ Stadhouder en Raad van Holland, tuſſchen de Heer van „ *Hoorn*, aan d' een, en die van GORINCHEM, met den „ Procureur Admiraal (meen Generaal) aan d' ander zyde, roe- „ rende twee Viſſcheryen en eenen Weerd. Alles wederzyds ge- „ hoort zynde, is 't Vonnis gewezen voor de Heer van *Hoorn*,

Digitized by Google

„ en die van GORINCHEM verboden, die Visscheryen te bevis-
„ sen, op groote pœnen. Des niet tegenstaande hebben die van
„ GORINCHEM die altyd bevist, en dat meer is met gewapender-
„ hand die van Woudrichem daar uyt gejaagt. Hier na is tusschen
„ die van *Hoorn* en GORINCHEM een verdrag gemaakt, melden-
„ de, dat ten zekeren dagen onzen Gezanten, die daar eens geweest
„ zyn op de Paalscheyding van de Visscherye op de Zuyd-zyde,
„ daar weder komen zouden de palen steken, en tonnen leggen
„ in byzyn van zeven Persoonen, aan ieder zy. Maar die van
„ GORINCHEM, boven dit al, als zy daar vergadert waren, heb-
„ ben de klok getrokken, met wapenen ons gemachtigden gevreest,
„ dat zy haren last niet konnende volbrengen, hem zulks hadden
„ geklaagt. Dies hy bevolen hadt de Heer van *Lanoy* zynen Stad-
„ houder, en den Raad van Holland, met heerlyke gewapende hant,
„ daar in te voorzien. Waarom de Stadhouder wel met duyzent
„ gewapende Mannen te GORINCHEM gekomen is, eerst eenige
„ breukige vangende, daar na vernemende dat den oproer niet al-
„ leen quam uyt de geen die 't werk deden, maar opzettelyk uyt
„ de Gemeynte in groot getal, en dat 'er weynig onschuldig aan
„ waren, want zy vergaderingen en verbonden t' zamen gemaakt
„ hadden, malkander bystand te doen, nopende de Visschery aan
„ de Zuyd-zy van de Merwede, niet tegenstaande 't voorsz. Vonnis,
„ en volgens dat verbond, de klok trekkende, zyn voor zyn Slot
„ gekomen als of zy 't hadden willen innemen, of den afgang be-
„ nemen, vrezende eeniger zyner Dienaren van den lyven. Dies
„ zy verbeurt hebbende lyf en goed, eenige gerecht, andere ge-
„ bannen zyn, in meeninge met het recht vorder te gaan. Maar
„ alzo ons Gerecht, en die Vroedschap van GORINCHEM (dit
„ waren Drossaard, Burgermeesters, Schepenen, Oud en Nieuw)
„ de schuld bekennende, genade begeerden, aanbiedende, eerlyke,
„ en profytelyke betering te doen na zyn believen. Zo is 't, dat
„ hy meer geneygt tot barmhartigheid dan streng recht, vergeeft
„ al die van GORINCHEM, uytgenomen die gebannen zyn, (nog-
„ tans blykt hier voor van haar vergevinge) al dat zy tot dien dag
„ toe tegen hem misdaan hadden, herstellende ieder in goeden
„ naam, faam, en staat, als of 't nooit geschiet waar, behalven die
„ hy doet rechten, nog gevangen heeft, die in de Tollen gebreukt
„ hebben, ook de zaak van 't vechten, op den Burgermeester
„ *Adriaan van Wel* geschied. D' eerlyke beternis zal zyn, dat vyf-
„ tig van die van GORINCHEM barvoets, bloots hoofts, in linnen
„ klederen, den Stadhouder en Raad van Holland, op de plaats
„ (of Markt) voor 't Stadhuys zullen schult bekennen, en verge-
„ ving bidden, profytelyk, dat zy den Rentmeester *Claas de Vries*
„ terstond vernoegen zullen van vier hondert pond groot Vlaams,
„ voor de kosten van voorgaande, en deze reys, en nog vier duy-
„ zent Klinkers tot 28 grooten 't stuk, die d'algemeene Rentmeester
„ zal doen vertimmeren aan 't Slot van GORINCHEM, te betalen
„ vyf hondert daar af, *St. Jan* in de Somer, XX. en zo voort,
„ lasten nog op lyf en goed, dat niemand den Stadhouder, Raad,
„ of wie daar toe geholpen heeft, zyn dienaars, 't Gerecht tot

„ GOR-

Digitized by Google

„ GORINCHEM, of iemand anders, misdoen, in woorden nog
„ in werken, verbiedende alle ſlapheid hier in te toonen. En of
„ iemand met raad, woorden, of werken hier tegen dede, alwaar
„ hy in de Remiſſie begrepen, 't zou hem niet baten. Gegeven
„ den 10 van Winter-maant 1454. Onderteykent, *De Cleve.*

„ Hier op heeft de Stad van GORINCHEM te kennen gegeven
„ haren laſt, verzoekende gelyk hy hun toeſtaat, te verkopen Lyf-
„ renten tot 226 pond, tot veertig grooten 't ſtuk 's jaars, behou-
„ delyk dat die in Stads oirbaar gaan, en den Stadhouder en Ra-
„ den van Holland daar van bewys doen zullen. Gegeven den 20
„ van Wintermaant 1454. Ondertekent, *De Cleve.*

Wat zwaren ſlag dat dit ongeval voor deze Stad is geweeſt, kan ligt afgemeten worden, Ambagten en Neringen ſtonden ſtil, zo veele Burgers gebannen, en dan nog zo veel geld op te brengen, enz.

Na dat het verſchil in den Jaare 1456. tuſſchen *Gysbert van Brederode* gekore Biſſchop van Utrecht, en *David van Bourgonie*, natuurlyke Zoon van Hartog *Philips* van Bourgonie was bygelegt, en den eerſten aan den laatſten het Bisdom afſtond, zo quam dezen nieuwen Biſſchop *David van Bourgonie*, met de Heer *Jan van Waſſenaar*, veele Ridders, en ook Soldaten te GORINCHEM, alwaar hy door de Geeſtelyken, Magiſtraat, en Burgery met groote blydſchap en eer ontfangen wierd, en nam zyn reys van hier over Thiel, na Rhenen toe. 1456.

Ik heb in 't voorgaande Hoofdſtuk breedvoerig verhaald hoe dat naar het overlyden van *Jacob van Gaasbeek*, Leenhouder der Stad GORINCHEM en Landen van ARKEL, in den Jaare 1459. deze heerlyke goederen op verzoek van *Karel* van Charloys, Zoon van Hartog *Philips* van Bourgonie, Graaf van Holland, door zynen Vader aan hem geſchonken wierden, waar in *Johan van Lanoy*, Stadhouder van Holland bedrogen was, vermits hem dezelven door den geveynsden Hartog en Graaf reeds te voren toegezeyt waren, en hoe kragtig dezelven daar op aandrong, de laatſte gifte hield ſtand, waar uyt nog zo veel ſproot, dat Heer *Jan van Lanoy* het Stadhouderſchap ook quyt raakten, en in ongenade van Vader en Zoon viel.

Hoe pragtig den Graaf van Charloys den 25 Maart des Jaars 1459. te GORINCHEM voor Landsheer gehuldigt wierd, ſtaat by *Kemp* wydlopig beſchreven, zo dat wy niet nodig oordeelen hier van een verhaal te doen, en de Handveſten en Vryheden, waar mede hy zyne Stad beſchonk, hebben wy in het voorgaande Hoofdſtuk behandelt.

In den Jaare 1461. ontſtond 'er tuſſchen die van Dordrecht en GORINCHEM weder verſchil over het Stapel-recht, welke zaak voor Hartog *Philips* van Bourgonie, Graaf vanHolland, in zynen Raad wierdt gebragt, welke om alle geſchillen tuſſchen deze buurſtede te middelen, dit volgende verdrag opſtelden. 1461.

Digitized by Google

„ Op de geſchillen onlangs gerezen tuſſchen Dordrecht ter eener, „ en GORINCHEM ter ander zyde, vermits die van GORIN- „ CHEM aangehaalt hebben twee Schepen met goeden en koop- „ manſchappen, die van Dordrecht toebehorende, by manier van „ wederwraak, zo die van Dordrecht zeggen, om dat zy voortyds „ die van GORINCHEM hebben willen dwingen te verſtapelen, „ welke twee Schepen die van GORINCHEM op 't Zand gezet „ hebben. Waar tegen die van Dordrecht onlangs daar na, ook „ twee Schepen aangehaalt hebben tot verſmading van de weder- „ wraak, en hebben die insgelyks gedaan, als GORINCHEM ge- „ daan had. Gehoort by de Hartog van Bourgonie en zynen gro- „ ten Rade, bey de tegenſtryders, al 't geen zy d'een tegen d'an- „ der wilden zeggen, is, by tuſſchen-vonnis verſtaan, dat Meeſter „ *Antonis Hanneton*, Proto-Notaris van den Paus en Prooſt van „ Bergen, en Meeſter *Andries Colin*, Preſident der Kamer van „ Vlaanderen, Raads-heeren, trekken zullen, zo wel te Dordrecht „ als te GORINCHEM. En zullen die twee Schepen by die van „ GORINCHEM aangehaalt, van 't zand in 't water ſtellen, en „ dan ook die twee Schepen, by die van Dordrecht daar na aan- „ gehaalt, latende de Schepen in handen van d'Hartog, leveren „ de goederen aan d' eygenaars, op Borgtogt. De aangehouden „ Perſoonen ontſlaande op ſimple Borge. En dan zullen zy hun „ beyderzyds dag betekenen voor myn Heer d' Hartog en zynen „ grooten Raad, om voorts te pleyten op haar geſchillen. Aan- „ gaande de Stapeling: Die van GORINCHEM zullen genieten in „ de revier de Merwede, als die van Noort-holland toegelaten is, „ by voorgaande handeling binnen Brugge, (d' Hartog daar zynde „ met myn Heer den Dolphyn, nu zedert 't jaar 1460. Koning „ van Vrankryk, *Lodewyk* de 11.) te gebruyken de Rivieren, de „ Yſſel en Lek. Dit gedaan te brugge, den 21 van Grasmaant 1461. „ na Paaſſchen, ondertekent *G. de le Kereſt.*

1463. In den Jaare 1463. ontſtond tuſſchen den Tollenaar van Heus- den *Godſchalk Beukelaar*, en de Stad GORINCHEM verſchil, we- gens den Tol der goederen die zy van den Boſch kregen, of naar toe voerden, welke zaak aldus afgedaan wierd.

Belofte van *Godſchalk Beukelaar*;

Tollenaar tot Heusden, van geen Tol te eyſſchen, van goederen, der Poorteren van GORINCHEM, welke zy voorby Heusden van s'Hartogenboſch zul- len afbrengen.

„ IK *Godſchalk Beukelaar*, Tollenaar tot Heusden, doen condt al- „ len Luyden, dat ik op den dag van heden datum 's Briefs in „ de Kamere tot GORINCHEM geweeſt hebben, in tegenwoordig- „ heid des Droſſaards ende der Burgermeeſteren, Schepenen, en- „ de den Rechte Oudt ende Nieuwe, der Stede van GORINCHEM „ om zeker geſchille ende gebreke, die wy onder malkanderen „ ge-

Digitized by Google

„ gehadt hebben, roerende van der Tollen, om welken geſchille
„ zy my hadden doen dagvaarden, voor der ſchryven in den
„ Hage in Holland, waar op zy my hebben laten zien, ende le-
„ zen haar previlegien ende rechten, uyt dien zo bekenne ik *God-*
„ *ſchalk* voorſz. dat ik den Poorteren van GORINCHEM voort
„ geenen Tolle meer af nemen en zal, te weten: van alzulke goe-
„ den, die zy van den Boſch brengen, of voort eyſſchen, durende
„ alzo lange, als ik Tollenaar tot Heusden wezen zal. Ende zo
„ wat gelt, dat ik den Poorteren van GORINCHEM afgenomen
„ hebbe van der Tol, dat belove ik hem weder te geven, alzo
„ veel, als zy met hunnen Eede ſterken, alzo verre als ik bege-
„ rende ben den Eedt te hebben. Voort zo belove ik *Godſchalk*
„ voorſz. zo wat goeden, dat die Poorteren van GORINCHEM
„ voorſz. van boven of van beneden brengen, dat ik dien vorder-
„ lyk wezen zal, ende hem deugdelyk oorlof geven, als dat van
„ ouden herkomen ende van rechts wegen behoren zal, zonder
„ hen eenigen koſte of moeyeniſſe aan te doen. Alle ding zon-
„ der argeliſt. In kenniſſe der waarheid zo hebbe ik *Godſchalk*
„ voorſz. mynen Zegel beneden aan dezen Brief gehangen. Ge-
„ geven op den negen en twintigſten dag in November, in 't
„ Jaar onzes Heeren, duyzent vier hondert drie ende zeſtig, was
„ bezegelt met eenen uythangende Zegel in groenen waſſche.

D.

Graaf *Karel* van Charloys, willende zyn byzondere zugt tot de Stad GORINCHEM, en daar by zyn groot vermogen tonen, begon aldaar in den Jaare 1461. de grondveſten van dat beroemde Kaſteel te leggen, wiens gelyken in de Nederlanden noit is gezien, en wy hebben hier voore onder Stads gebouwen het zelve beſchreven, zo dat wy niet nodig agten het weder te herhalen.

De gemelde Graaf van Charloys, nu in de blakende gunſte van zynen Vader ſtaanden, en met alle Vorſtelyke deugden begaaft, getrout met *Elizabeth van Bourbon*, *Karels* Dogter, Moeder *Agniet van Bourgonie*, ſcheen nu voor wind en ſtroom te zeilen; maar gelyk de Wereldſche zaken aan veele veranderingen onderworpen zyn, zo ondervond dezen jongen Graaf ook een zwaar lot, want in zo grooten gunſt als hy van te vooren, by zyn Heer Vader hadde geſtaan, wierd hy door quade opſtokers nog in den Jaare 1463. in ongunſt en haat gedompelt. En in dees tyd ontſtond 'er in 't Hof van Bourgonie veel opſtokery, Heer *Jan van Croy*, hebbende een zeker arm dienaar gehad *Jan van Koeſteyn*, lang tot de kamerveger van Hartog *Philips* van Bourgonie gebruykt, welk ampt hy met veele goede begaaftheden waargenomen hadde, zo dat hy by de Heeren van 't Hof in gunſte geraakten, ja hy quam zo ver, dat Hartog *Philips* hem tot Ridder, en heimelyken Raad verkoor; en den gemelden Hartog niets buyten Raad, van dezen Heer van *Croy* en *Jan Koeſteyn* quam te doen, maar dezen laatſten wierd door zyne verheffinge zeer hovaardig en opgeblazen, en ſtak het hoofd boven alle andere Heeren op, en tragte maar tot hoger ſtaat en gezag te klimmen. Zyn meeſter Heer *Jan van Croy* groot Vriend en voorſtander van Heer *Lanoy*, en die alles te werk had geſteld,

om

Digitized by Google

om den gemelden in het bezit der Stad GORINCHEM en goederen van ARKEL te ſtellen, maar door den Graaf van Charloys hier in voorgekomen, hadde hy tegens dezen Graaf eenen grooten haat opgevat, zo dat hy met *Jan Koeſteyn* het hart van Hartog *Philips* door valſche opſtokinge dus verre weet te brengen, dat tuſſchen Vader en Zoon een groote vyandſchap ontſtond, zo dat Graaf *Karel* van Charloys met zyne Gemalinne, de wyk naar zyne Stad GORINCHEM nam, maar zy meer zin hebbende om hem ten ondere te brengen, wanneer hy aan zyn Vaders Hof zou wezen, weten het zo wyt te brengen dat hy wederkeerden, wanneer men alle duyvelſche middelen in 't werk ſtelden, om hem van kant te helpen, zo als by *Kemp* bladz. 315 en 316, wytlopig word verhaald, maar de raadſlagen der bozen zyn te vergeefs, als God de zyne bewaart. Graaf *Karel* van Charloys om alle deze heimelyke ondernemingen te ontgaan, wykt met zyne Gemalinne weder naar
1464. GORINCHEM, en houd daar tot *St. Rutgersdag* des Jaars 1464. zyn verblyf, dat geen kleyne eer voor deze Stad was. Hartog *Philips* hoe langer hoe meer, door deze ſtokebranden tegen zyn Zoon opgeruyt, leit hem zelfs lagen om in hegtenis te krygen, en ontneemd hem veele goederen en inkomſten, zo dat zyne zaken in een ſlegten ſtaat geraakten. Maar Edelen en Steden, dezen onrechtvaardigen handel zienden, daar by wel wetenden dat den Graaf van Charloys na zyn Vaders dood erfgenaam en Heer van zyne Vaders landen ſtond te worden, en zy zyne gunſte zoekende, ſprongen hem heimelyk met goede geldſomme by, waar onder den ouden Heer *Frank van Borzelen* wel de voornaamſten was, zo dat hy zyn ſtaat bleef uytvoeren, en zette vol moed het bouwen van dat pratze Kaſteel te GORINCHEM luſtig voort, en nam voor van het Kaſteel af, over de Revier de Merwede, een heerlyke ſteene brugge te laten leggen, welk voornemen echter niet werkſtellig is gemaakt. Zyne Gemalinne bleef hem in alle zyne verdrukkingen te GORINCHEM getrouwelyk by. Op zekere tyd quam den Bastaard van *Rupenbroek* met eenige Schepen voor GORINCHEM, van voornemen om Graaf Charloys gevangen te krygen, maar zyn toeleg was te vergeefs.

De Edelen en Steden waren gedurig bezig, om een verzoeninge tuſſchen Vader en Zoon uyt te werken, en *Anthonis* van Bourgonie *Karels* natuurlyke Broeder, ſloeg 'er ook de hand aan, en bragt zo veel te weeg, dat zyn Vaders oogen het valſche bedrog
1465. begonden te zien, zo dat op den goeden vrydag des jaars 1465. een verzoening tuſſchen Vader en Zoon getroffen wierd, tot blydſchap der Inwoonderen van alle zyne Landen, maar tot ſpyt van de helſche ſtokebranden, die ook loon naar werken kregen. Graaf *Karel* van Charloys zond aanſtonds een Renbode van Bruſſel, met deze blyde tydinge aan zyne Gemalinne, welke op Paasdag ten tyde van de Hoogmis, welke zy bywoonde, te GORINCHEM quam, en haar in de Kerk aanſtonds de blyde boodſchap bragt, waar over men na het eyndigen van de Mis, den blyden Lofzang *Te Deum Laudamus* met vreugden gezongen wierd, en tot dankbaar-

baarheid aan God, offerden zy haaren beſten Tabbaart waar in zy getrouwt was, aan het H. Sacrament.

In den Jaare 1466. den 1 December, quam den Graaf van Charloys, met een deftig gevolg van Princen en Edelen, weder te GORINCHEM, waar onder voor al wierden getelt, Heer *Johan van Baden*, Aardsbiſſchop van Trier, zyn Broeder *Georgius van Baden*, Biſſchop van Ments, *Judocus* Wybiſſchop van Utrecht, Hartog *Hunfryd van Exceſter* uyt Engeland, Heer *Jan Donre*, Regaal Abt van *St. Matthys* te Trier, de ouden Graaf van Marle, de Graven van Briemſt, *Willem van Gulik*, de Graaf van Blankenheim, de Graven van Manderſchut, van Zurik Prooſt van Trier, Graaf *Engelbert van Naſſau*, Prins van Oranje, Heer *Johan van Waſſenaar*, *Reinout van Brederode* en Vianen, *Gysbert van Brederode* Elect van Utrecht, Graaf *Hendrik van Gran-pré*, Heer van der Veer, de Heeren van Bergen, *Lodewyk van Gruithuyzen*, Stadhouder van Holland, *Adriaan van Borſelen*, Heer van Brigdam, en nog veele andere Barronne, Ridders, en Edelen, zo dat het een Koninglyk gezelſchap was. De Geeſtelykheid, Magiſtraat, en Borgers, eenige te paerd, en eenige te voet, en alle de Gildens in plegt gewaden met brandende toorzen, vliegende vaandels, ſlaande trommen, en onder het geſchal van trompetten, zo dat de lugt weergalmden, trokken dit heerlyk gezelſchap te Hardinxveld te gemoed, en vermits het tegens den avond was, wierd den donkere door het flikkeren der toorzen, als in een dagligt verandert, en dus wierden zy op het heerlyke nieuwe Kaſteel geleit, en de Stad was opgepropt van Menſchen, vermits noit zo beroemden gezelſchap te GORINCHEM by een was geweeſt, in dezelve maand omtrent Kersmis, wierd dit Vorſtelyk gezelſchap nog door verſcheyde hooge Staatsperſoonen vermeerdert, als door Heer *David* van Bourgonie, Biſſchop van Utrecht, *Jacob* Graaf van Hoorn, en Heer van Althena, Jonkheer *Frederik van Egmond* van Yſſelſteyn, Willemsz. Heer *Philips van Grimbergen*: als mede de Ambaſſadeurs van den Koning van Engeland, welke laatſten door de Burgers te Woudrichem wierden ontmoet, en op Kersdag met blydſchap van daar over gevoerd tot GORINCHEM, zo dat het nauwlyks te begrypen is, waar dat alle die hooge Staatsperſoonen, en hunne dienaars gehuysveſt zyn geweeſt; ik zwyge van het groot getal buyte lieden, die van alle Steden en Dorpen quamen om te zien. Kort daar aan wierd Graaf *Karel* van Charloys, van die van Leerdam en Schoonderwoerd, op den blauwen toorn van zyn Kaſteel, met veel ſtaatie tot hunnen regten Landheer gehuldigt. 1466.

Den 12 der maand January des Jaars 1467. trok de Graaf van Charloys met een goed getal van Vorſtelyke Perſoonen, van GORINCHEM weder naar Braband toe, op welke tyd hy op gelyke wyze, gelyk hy ingehaalt was, weder uytgeleit wierd. Kort hier na, te weten: den 15 Juny quam zyn Vader Hartog *Philips* te Brugge te overlyden, oud omtrent drie en zeventig jaaren, waar op onzen Graaf van Charloys, over al tot Heer van zyne Vaders bezittingen gehuldigt wierd. 1467.

Wy hebben hier voore verhaald, hoe dat in den Jaare 1461. tus-

Digitized by Google

tuſſchen die van Dordrecht en GORINCHEM, wegens het Stapelrecht verſchil ontſtond, en hoe dit door Hartog *Philips* van Bourgonie, Graaf van Holland bemiddelt wierd, maar kort na zyne
1468. dood in den Jaare 1468. begon deze twedragt weder op nieuw te blaken, en raakte in een hevig geſchil, en de zaak wierd voor zyn Zoon den nieuwen Graaf gebragt. Wy zullen de uytſpraak by hem gedaan, en die wel een plaats waardig is, (hoewel wat lang) hier ook byvoegen, en luid aldus:

„ *Karel*, by der gratien Gods Hartog van Bourgonien, Bra-
„ band, Limburg, Luxenburg, Graaf van Vlaanderen, Ar-
„ toys, Bourgonien, Palatyn van Henegouw, Holland, Zee-
„ land, Namen, Mark-graaf 's heyligs Ryks, Heer van Vriesland,
„ Salms en Mechelen. Alzo onlangs pleyt by twee inſtellingen
„ voor den grooten Raad is ontſtaan, tuſſchen Burgermeeſters,
„ Schepenen en Wethouders van GORINCHEM, Eyſſers ter eener
„ en dezelve Heeren van Dordrecht, Verweerders ter andere zy-
„ de. D'eerſte inſtelling roerende zeker tuſſchen-uyting, gegeven
„ by zyn Heer Vader te Brugge, den 21 van Grasmaand 1461.
„ waar by die van GORINCHEM zeyden niet te komen in den
„ oorſpronkelyke zaak, roerende den Stapel, daar van pleyt was,
„ tuſſchen Dordrecht en de Noord-hollandſche Steden, tot dat
„ eerſt verklaring gedaan waar van 't Tuſſchenvonnis, gegeven
„ aangaande de voornoemde Stapel, dat gebruyken zouden de
„ Revier de Merwede, gelyk de Noord-hollandſche Steden, d'Yſ-
„ ſel en Lek, welke verklaring gedaan zynde, die eerſt behoort
„ voor te gaan, zo zy zeyden, om verſcheyden redenen, men
„ hoorden hun te laten gevoegt zyn met de Noord-hollanders.
„ Want toen die pleyt eerſt begon en den kryg beveſtigt wierd,
„ waren zy gevoegt, daar van zy nog niet hadden afgeſtaan, be-
„ ſloten daarom by die, en meer ander redenen, in haar Schrif-
„ ten verklaart, wel gevoegt te zyn, om te hebben uytlegging
„ van 't zelve by-vonnis, om dan voort te pleyten neffens d'an-
„ dere. En dat zy mogen varen en keeren met al hun goederen
„ door de Merwede, zonder verſtapelen. En dat gedaan gevoegt
„ in 't voorſz. pleyt, doemende voort die van Dordrecht in de
„ koſten en ſchaden. Aangaande d' ander inſtelling daar die van
„ GORINCHEM Eyſſers, die van Dordrecht Verweerders waren,
„ zeyden dat te vooren een pleyt gerezen was van de Stapel,
„ tuſſchen de Noord hollandſche Steden, met GORINCHEM tegen
„ Dordrecht. Waar op geby-vonniſt is, dat de Noord hollanders,
„ d' Yſel en Lek op en neder zullen varen, zonder verſtapelen,
„ en dat behoorde hen ook zo wel te voordeelen als de Noord-
„ hollanders, maar 't is hun onbequaam, en de Merwede hun al-
„ leen nut. Hebben daar na verzogt verklaring van dat by vonnis,
„ zulks hen dat vorderlyk waar, gelyk 't is d'ander Noord holland-
„ ſche Steden, want zo zy niet en hadden gelyke voor-voldoening
„ door de Merwede, als de Noord-hollanders door d' Yſel en Lek,
„ zy wilden niet voort pleyten. En hoewel in 't tuſſchen-vonnis
„ van den 21 van Grasmaant 1461. was gelaſt dat die van GORIN-

„ CHEM

Digitized by Google

„ CHEM zo mogten varen en keeren door de Merwede, als d'an-
„ der door d'Yſel en Lek, hebben 't die van Dordrecht gewapen-
„ derhand belet, aanhalende veel goederen die van GORINCHEM
„ toebehorende. Zeyden voort, aangaande de voornaamſte pleyt,
„ dat zy den kryg beveſigt hadden neffens d'ander Noord-holland-
„ ſche Steden, zonder afſtand gedaan te hebben, ten minſten voor
„ den Prins of zynen Raad, 't welk moeſt wezen buyten 't pleyt
„ geſtelt te zyn. En al waren zy niet gevoegt geweeſt, zouden
„ nogtans ontfanglyk zyn, om dat het een zaek is, die ge-eynd
„ kan worden met een vonnis, beſloten daarom by deze en andere
„ middelen, in hun ſchrifte verhaalt, ontfanglyk te zyn in 't voorſz.
„ voornaamſte pleyt, en met de Noord-hollandſche een Vonnis te
„ verwagten, vermits eerſt verklaart zynde, dat zy mogen varen
„ en keeren op de Merwede zonder verſtapelen, als die Noord-
„ hollandſche op d'Yſel en Lek doen, beſluytende voort, dat die
„ van Dordrecht zullen gedoemd worden weder te leveren al datze
„ die van GORINCHEM gewaddiglyk afgenomen hebben, 't zederd
„ 't voorſz. by-vonnis, met alle koſten en ſchaden daarom gelegen,
„ waar tegen die van Dordrecht anders zeyden, en eerſt, al had-
„ den die van GORINCHEM in 't pleyt van de Stapel neffens
„ de Noord-hollandſche, zy waren daar van afgeſtaan, tot teken
„ dat die alleen pleytten, datze die van Dordrecht betogen had-
„ den, voor den Prins of zynen groten Raad, om mede in die
„ pleyt te komen, dat Dordrecht niet toeſtaan wilde. Zeyden op
„ de verzogte voor-voldoening, niet ontfanglyk te zyn, vermits zy
„ nog geen middelen van de zaak zelfs hadden voorgeſteld zo zy
„ moeſten gedaan hebben. En daar d'Eyſſers zeggen, dat hun
„ voorvoldoening toegewezen is, weten daar niet af, beſluytende,
„ tot niet ontfangelyk, en dat 'er geen voor-voldoening valt, maar
„ dat hen opgeleyt worde een eeuwig zwygen, en gedoemt in al
„ de koſten. En aangaande de tweede Inſtelling, gebruykten daar
„ tegen meeſt al de middelen van de voorſz. eerſte Inſtelling, en
„ dat zy van GORINCHEM, by dwaling, die voor-voldoening had-
„ den bekomen, zo zy zelfs bekenden, en herſtelling dien aan-
„ gaande verzogt hadden, roerende 't goed hen afhandig gemaakt.
„ Zeyden, dat na de Luykſche oorlog, een Schip van boven ne-
„ derwaards door de Merwede voorby Dordrecht komende, niet
„ had willen verſtapelen, en by hun vaſt gehouden was, dat zy
„ mogten doen, en nog doen zouden, zo 't voorviel, beſloten
„ daarom tot niet ontfangelyk, en dat die van GORINCHEM, by
„ voor-voldoening. De Merwede niet gebruyken zouden, als de
„ Noord-hollanders d'Yſel en Lek doen. Ontkennen hun eenig
„ letzel in hun Schepen of Koopmanſchappen gedaan te hebben.
„ Dat voort zy van Dordrecht zullen onderhouden worden in hun
„ recht en gebruyk van de Stapel, tot dat anders by eynd-vonnis
„ is verſtaan, en verklarende t'aanhouden van 't Schip voor goed.
„ Doemende d' Eſſers aan de Verweerders weder te leveren, de
„ Schepen van die van Dordrecht genomen, en in de koſten,
„ ſchaden, &c. waar op d'Eyſſers, geher-eyſt, en by de Verweer-
„ ders geher-antwoord, en in rechte, in beyde Inſtellingen geſloten

Digitized by Google

„ de. Alles overzien, zo wel hier van, als van d'inſtelling onlangs „ begonnen, aangaande de Schepen, by wraak en weerwraak ge„ nomen, en wederzyts op 't zand gelelt, en gelet op al 't geen „ ter zake dienſtig was, wyzen by dezn hunnen by-vonnis dat die „ twee inſtellingen zullen t'zamen gevoegt worden, en daar by „ ſtellen hunne beſluyten wederzyds roerende 't feyt van den „ Stapel, die die van Dordrecht huntoeſchryven, tot dien eynde „ mogen zy vermeerderen hun Schriften, en die leveren aan de „ Gemagtigden by den Raad te ſtellen, en op die Schriften zal „ den Raad letten, nopende de wderzydſche laſtering. En de „ bewysſtukken over-geleid by de Noord-hollandſche tegen die van „ Dordrecht, zullen mede voor de GORINCHEMSCHE dienen, „ en die van Dordrecht, van gelyk tegen GORINCHEM, en al„ les by een zynde, zal 't gebragt worden onder 't Hof, tuſſchen „ nu en den eerſten van Somermant naaſtkomende. En midde„ lerwyl tot anders verſtaan is, zullen die van GORINCHEM va„ ren en keeren door de Merwede, roerende den Stapel, als de „ Noord-hollandſche Steden mogen doen, na 't inhouden van ze„ ker verdrag en by-vonnis, tuſchen de Noord-hollandſche en „ Dordrecht, en niet anders, ſchorſſende de koſten wederzyds, „ tot ter eynd-vonnis toe. Gedaan in 't Kaſteel te Hesdin, den „ laatſten van Sprokkelmaant 1468. Onderſtond gedrukt. Ruſt „ dit Vonnis in Françoïs geſchreven onder die van GORINCHEM.

Dog wat uytſpraken door de Hooge Overigheid hier omtrent zyn gedaan, dit vuur van tweedragt met Dordrecht, en de meeſte Steden en Dorpen bleef tot de tyden van Keyzer *Karel V.* duuren, zo als wytlopig met de autentyke ſtukken in de beſchryvinge der Stad Dordrecht geboekt ſtaat, en wy niet nodig agten hier by te voegen.

1472. In den Jaare 1472. des vrydaags op *St. Dorotheas* dag den 6 van Sprokkelmaand quam Hartog *Karel* van Bourgonie, Graaf van Holland met zyn Hofſtoet weder op zyn Kaſteel te GORINCHEM, en zo men ſchryft bleef hy daar den geheelen vaſtens tyd, en vertrok doen ſcheep naar Dordrecht, en na dien tyd zo veel my bekent is, is hy niet weder te GORINCHEM geweeſt, en bleef den 5 January des Jaars 1477. of die het jaar met Paasdag begin-
1476. nen 1476. in een gevegt voor de Stad Nancy, naarlatende een eenige Erfdogter *Maria*, welke trouwden binnen de Stad Gent, met Hartog *Maximiliaan* van Ooſtenryk, naderhand Rooms Keyzer, en wierden dus Heer en Vrouw van GORINCHEM.

1478. Na dat de Gelderſche Steden in den Jaare 1478. het huys van Bourgonie afgevallen waren, zo tragte Hartog *Maximiliaan*, Man en Voogd van Vrouw *Maria* van Bourgonie, Gravinne van Holland, enz. dezelve weder onder zyn gehoorzaamheid
1479. te brengen, zo dat de Stadt GORINCHEM in den Jaare 1479. ook deel in dezen Oorlog kreeg. Die van Leerdam en eenige Dorpen weigerden Hartog *Maximiliaan* tot Landsheer te hulden, waar omme die van GORINCHEM eenige Mannen derwaards zonden, om hen daar toe te bewegen, maar alles was vrug-

Digitized by Google

vrugteloos, zo dat deze met onverrigter zaken terug quamen.

Die van Schoonderwoerd hadden reeds by het Dorp Leerbroek in den Landen van ARKEL een Schans opgeworpen, om de Hollanders en anderen het uytlopen te beletten, en deden hier veel quaads. Die van GORINCHEM met hart en ziel goed *Maximiliaans* zynden, koſten zulks niet langer dulden, rukken een deel Volk by een, en vallen op deze Schans met den degen in de vuyſt aan, die zy ook overweldigen, en vervolgen de bezettinge tot in haar Dorp Schoonderwoerd, en hen daar te zwak bevindende, vlugten zy in de Kerk, en op den toorn. Die van GORINCHEM ook op de Kerk aanvallende, zo wierden zy zeer bevreeſt, zo dat de Paſtoor uyt een venſter het H. Sacrament ten toon ſtelden, waar op die van GORINCHEM uyt eerbiedigheid ophielden. Die van Schoonderwoerd zienden dat die van GORINCHEM dus ligt te keeren waren, verſtouten zig uyt den toorn op die van GORINCHEM te ſchieten, waar door eenige gequetſt wierden, waarom zy het Dorp in brand ſtaken en uytplunderden, zo dat hunne hoogmoed wierd betaalt, en zulks viel donderdags voor Palmen Zondag voor.

Klaas van Haaften, een verjaagden Droſſaard van Leerdam, reyſt naar Nymegen, en vergadert een deel Volk by een, met welke hy naar Leerdam trekt om de gelede ſchade te wreken, en verbrand des maandags voor H. Sacraments dag, de Dorpen Ooſterwyk en Kedichem, waar op die van GORINCHEM uyttrekken en verbranden het weſt-eynden van Vuren, zo dat het van alle kanten weder op den Landman aanquam. De Commandeur van Schelluynen, de Prior der Kruysbroeders te Woudrichem, en *Jan Knobbout van Os*, Heer van Otteland, zienden dat uyt dezen Oorlog niet als roven en branden ſtond te volgen, arbeiden ſterk om een beſtand tuſſchen de Gelderſchen en ARKELSHEN te maken, dat hen ook gelukten, gaande het beſtand den 15 van Somermaand 1479. in, en zou duuren tot *St. Catharyne* dag den 25 van Slagmaant, welk beſtand by de Steden Nymegen, Bommel, Leerdam, en Heer *Jan van Hemerd* getekent wierd. Dog de Stad GORINCHEM was 'er niet in begrepen, om dies wil zy het Dorp Schoonderwoerd verbrand hadden, en hier voor zouden zy betalen agt duyzent guldens, om dat het platte land in ruſt zou blyven. Het verdrag op twee dagen naar ge-eyndigt, en de gemelde ſom ook reeds betaalt, zo rukt Heer *Jan van Hemerd* op *St. Clemens* dag in den morgenſtond met een deel Ruyters en Soldaten voor GORINCHEM, en verbrand alle de huyzen in de voorſtad buyten de Kanze-poort. Die van GORINCHEM door den rooden haan uyt den ſlaap gewekt, bleven den Vyand ook niet ſchuldig, hoewel zy wagten dat de twee dagen van het beſtand verſtreken waren, en toen trekken zy weder op Vuuren aan dat zy in 't geheel verbranden, ja de Kerk zelfs wierd niet verſchoont. Heer *Jan* van Vuuren het geleden leed ook willende wreken, rukt ter middernagt tuſſchen elf en twaalf uuren op *St. Victors* dag, met een deel Volk voor GORINCHEM, ſchiet een groot getal vuurpylen in de Stad, zo dat agtien hooibergen en elf huyzen in brand geraakten, en tot den grond toe ver-

Digitized by Google

branden, waar op die van GORINCHEM kort daar aan een, goed getal huyzen te Aalst aan de vlam opofferden, zo dat het niet als branden en blaken was, daar men op uyt was.

Hartog *Maximiliaan* den yver van die van GORINCHEM ziende, en de goede dienſten die zy hem bewezen, beſchonk hen met Tol vryheid door alle zyne Landen van Gelder en Zutphen, daar by zouden zy genieten zekere ſomme gelds van de Stadt Leerdam, daar zy als een lid van Holland op geſchat was, zo dat die van GORINCHEM wel vergenoegt waren. Echter bleven eenige Gelderſche Steden tegen Hartog *Maximiliaan* wederbarſtig, en hielden niet op om op den Hollandſchen bodem te roven, zo dat Hartog *Maximiliaan* genoodzaakt was zelfs in Holland te komen, en middelen te beramen om deze roofvogels zulks te verleeren, zo dat hy des zaturdags na *L. Vrouw Ligtmis* dag te GORINCHEM
1480. quam, alwaar hy den 7 February des jaars 1480. in het byzyn van *Adolf van Kleef*, Heer van Raveſteyn, *Philips van Kleef*, deszelfs Zoon, en Heer *Willem* van Egmond en Baar, nevens veele andere Heeren, tot Landsheer van den Landen van ARKEL gehuldigt wierd.

Hartog *Maximiliaan* terwyl hy te GORINCHEM was, zond een Kapiteyn met eenig Volk naar Heukelom, verzoekende aan Heer *Otto* van Heukelom van dezelven in te laten, om het uytlopen en roven der Gelderſchen wat te beletten, welke hem zulks toeſtond. Maar nu ontſtond 'er zwarigheid wegens het Steedje Aſperen, zynde een gedeelde Heerlykheid, d'eene helft op den Hollandſchen bodem, en d'andere helft op den Gelderſchen bodem leggende. Over de Hollandſche zyde was Heer *Weſſel van den Boetzelaar* Heer, welke den Hollander gunſtig was, maar over het andere gedeelten was *Gysbert Pick* Heer, een Vriend der Gelderſchen. Wat oorlog en twiſt hier voor viel, kan den Lezer in de Beſchryvinge van Zuydholland vinden, daar wy dit Steedje bygevoegt hebben.

De Gelderſchen niet konnende ruſten, rukken den 10 October dezes jaars met eenig Volk voor GORINCHEM, ſchieten met vuurpylen zeer ſterk, zo dat over de haven eenige huyzen in brand geraakten, maar geen magt hebbende om iets anders te ondernemen, trokken zy weder af.

De Inwoonders van den Landen van ARKEL, nu lange jaaren gedrukt door roven en branden, inneminge van Ruyters en Soldaten, en andere laſten den Oorlog aanklevende, zo raakten veele buyten ſtaat om 's Lands laſten te betalen, ja verſcheiden verlieten land en goederen, waar uyt nog meer wanbetaling ontſtond, zo dat Droſſaard, Schout, Burgermeeſters, en Schepenen goedvonden hier tegen zekere ordonnantie uyt te geven, op den 18 van de
1483. Lentemaand des Jaars 1483. dog of deze niet meer dienden tot laſt als tot verligtinge, laat ik een ander oordeelen, den korten inhoud luyd aldus:

„ DRoſſaard, Schout, Burgermeeſteren, Schepenen, Raad,
„ hoge en lage Heemraden, Schouten, Gezworens, en ge-
„ meene geërfdens der Stad GORINCHEM, en 's Lands van ARKEL:

„ doen

Digitized by Google

„ doen te weten, dat zy met rypen Raad, eendragtelyk beſloten „ hebben, tot gemeene welvaart, door groten laſt van oorlog, en „ blokhuyzen in 't Land van ARKEL, en op de palen van dien „ geleyd, en om de groote koſten lang gehad, en nog dagelyks „ hebbende van Ruyters, ook van ſchot, lot, molen-gelden die „ zy hebben moeten omſlaan, gelyk zy nog doen, op de mergen- „ talen in 't Land van ARKEL. En om dat veele door vrees „ des oorlogs hun landen niet gebruyken konnen, dat 'er ook veel „ brandſtigting geſchied, menigte uyt den lande gereysd en ver- „ ſtorven zyn, diens volgens quade betaling van de zetting valt, „ zo dat GORINCHEM en 't Land van ARKEL in groot verdriet „ mogt komen, ten zy daar in voorzien word, om Ruyters, ſchot, „ lot, mole-gelden, en ander onkoſten te betalen, en Stadt en „ Land te beſchutten, en onderhouden, als nu beſloten hebben „ gezamentlyk en eendragtelyk, dat de Heer, of zyn Stadhouder, „ voor den onwilligen zal uytleggen, by overlevering van de Waars- „ man, in byzyn van de hooge Heemraden, Gezworens, en de „ geen die in 't Land van ARKEL van ouds gewoon zyn over te „ leveren, en die weder ontfangen, als volgt: eerſt zal de Gader- „ meeſter den onwilligen, zo bruyker als eygenaar van 't Land, „ die men overleveren zal, de Heer of Stadhouder in ſchrift ge- „ ven, de Heer zal 't geld uytleggen, en terſtond dubbel ontfan- „ gen, in deze manier, dat eerſt verhalende aan den bruyker, zo „ hy aan dien pand genoeg in 't Land van ARKEL vind, zo niet, „ of dat het erve geen bruyker (of huurder) had, als dan, aan den „ grond: men zal een weet aan mond of woonſtad van de grond- „ heer doen, dat hy in zes weken, de Heer vergenoegt van 't dob- „ bel geld, zulks niet doende, zal de Heer 't overgelevert land dat „ jaar gebruyken als zyn eygen, betaald den grond-heer binnen jaar „ en dag 't dubbeld geld niet met de koſten, de Heer zal 't nog „ een jaar gebruyken als voren, en zo voort van jaar tot jaar, tot „ dat de Heer ten vollen betaalt is, en de grond-heer, nog niemand „ van zynen 't wegen zal 't land gebruyken nog aanveerden, of de „ Heer zy eerſt van 't dobbel geld en koſten voldaan. De Heer „ zal de weten binnen 't Land van ARKEL, op zyns zelfs koſt „ doen; en buyten tot koſt van d' overgeleverde. Die eenig regt „ hebben op d' overgeleverde landen, 't zy Schepenen brieven, „ jaargelden, eygen of anders, niemand uytgezondert, zal aan de „ vrugten komen, nog wyzen zo lang als de Heer niet vergenoegt „ is, den laatſten penning met den eerſten, maar zy mogen op 't „ land of haar waarborgen ſpreken. Maar iemand eenig recht of „ toezeggen, met brieven of anders hebbende, en de Heer ver- „ genoegende, mag als dan zyn recht vervolgen, zo zyn brieven „ inhouden. Deze puncten zullen duuren tot haar aller wederzeg- „ gen. Gegeven den 18 van Lentemaant 1493. hier van breder „ 't jaar 1559.

In 't zelve jaar op *St. Bonifacius* dag den 5 van de Somermaand, quam Hartog *Maximiliaan* weder te GORINCHEM, alwaar hy zig eenige dagen ophield, en van daar trok hy na het Slot Beverwaard,

Digitized by Google

met voornemen om de Stadt Utrecht te belegeren, gelyk hy ook deed, dog de zaak wierd bygeleid en het Beleg weder opgebroken.

Wanneer Hartog *Maximiliaan* in den Jaare 1486. door de zeven
1486. Keurvorſten te Frankfort tot Rooms Koning veheven was, op welke tyd hy Heer *Willem van Egmond* en veele andere Heeren Ridder ſloeg, zo trok hy (naar dat den 9 van Grasmaand de krooninge te Aken in ons Lieve Vrouwe Kerk volbragt was,) met zyn Vader Keyzer *Frederik III.* naar Keulen, van daar op Heusden, en dus op GORINCHEM, alwaar hy van de Burgery op zyn heerlykſte ingehaalt wierdt, houdende zyn middagmaal op 't Kaſteel, van waar hy tegens den avond naar Dordrecht vertrok, zynde de weg tuſſchen beide deze Steden over al met pektonnen op ſtaken bezet, welke tot verligting van het gezelſchap aangeſtoken wierden, de wegen waren met een groot getal van aanſchouwers bezet, en de Revier de Merwede met vaartuygen.

Hartog *Philips* van Ooſtenryk, Zoon van Keyzer *Maximiliaan*, en Vrouw *Maria* van Bourgenie, nu tot zyne jaaren komende,
1494. wierd in den Jaare 1494. tot Graaf van Holland, enz. Heer van GORINCHEM en Landen van ARKEL gehuldigt, zo dat deze Stad en Landen weder een nieuwen Landsheer kregen.

1497. In den Jaare 1497. wierd de Stad GORINCHEM en Landen van ARKEL weder ontruſt; want de Heer van Yſſelſtyn met een deel Volk in den Tielerwaard vallende, en eenige Dorpen afbrandende, zo quamen de Gelderſchen aanſtonds ook voor den dag, om zulks met gelyke munt te betalen, maar malkander ontmoetende geraakten men in een gevegt, zo dat de Gelderſchen moeſten wyken en de vlugt nemen. Maar deze voor een ſtootje niet vervaard, komen in de Herfſtmaand weder met een deel Volk voor den dag, vallen in 't Land van ARKEL, nemen de Stad en het Slot Leerdam in, by welke gelegentheid zy groote brandſchattingen van de Dorpen trokken, en hielden die van GORINCHEM ook in Vrees. Hier op quam Hartog *Aalbert* van Saxen, toen voor Hartog *Philips* van Ooſtenryk, en Graaf van Holland, het bewind in handen hebbende, met een goed getal duytſche Soldaten te GORINCHEM, bezet aanſtonds Aſperen en Heukelom met eenige Krygsknegten, en doed een zwaar Blokhuys omtrent Leerdam opſlaan, zo dat de Gelderſchen als een muys in de val zaten, en waren genoodzaakt zig ten laatſten aan hem over te geven.

1503. In den Jaare 1503. wierd deze Stad door een zwaren brand aangetaſt, waar door wel twee hondert tachentig haartſteden in de aſſche wierden geleyt, den brand nam zyn begin in de Rosmolen ſteeg, zo als uyt het Keurboek van de Heer *Cornelis van Groot* blykt: zo dat deze Stadt gedurig met vuur en ſtaal te worſtelen hadt.

1528. In den Jaare 1528. wierd binnen GORINCHEM, de Vreden tuſſchen de Hollanders en Gelderſchen geſloten, by welke Vredehandeling verſcheyde aanzienlyke Heeren, zo van Holland als Gelderland tegenwoordig waren, zo als wytlopig by *Pontaan* en *Slichtenhorſt* geboekt ſtaat.

In

Digitized by Google

In den Jaare 1535. kregen die van GORINCHEM verſchil over den Tol te Meerkerk, vermits zy ſtaanden hielden daar Tolvry te zyn, maar de Vrybrieven waren daar van verloren, zo wierd zulks door Burgermeeſters en Regeerders onderſtaan, aan *Hymen Jansz.* Tollenaar te Meerkerk, toen oud 72 jaaren, welke verklaarden zo lang hy Tollenaar was geweeſt, of hem geheugen mogt, die van GORINCHEM aldaar Tolvry waren geweeſt. Naar eenigen tyd raakten hier weder verſchil over, zo dat de gemelde Heeren der Stad GORINCHEM in den Jaare 1538. genoodzaakt waren een nieuwe verklaring van eenige oude Voerluyden en Schippers te beleggen, welke wy hier ook zullen byvoegen.

„ WY *Adriaan Janzoon*, ende Meeſter *Adriaan Liebertsz.* Schepenen der Stadt van GORINCHEM, doen condt ende certificeren een iegelyken voor die gerechtige waarheid, dat op huyden datum van dezen voor ons gecompareert zyn in eygen perſoon, *Willem van Vlymen*, *Heynrikz. Zeger Blankerts*, *Jacobsz. Frans Foppensz. Jan Hoornaar*, *Jan Claasz.* van Slydrecht, *Peter Sandersz.* uyt Spyk, *Anthonis Huybertsz. Coman Coen Janszoen*, *Willem de Lapper*, *Aardsz.* ende *Peter van Muylwyk*, *Jansz.* Ende hebben aldaar met opgerechten vingeren volſtaafs Eeds Lyflyken aan den heyligen gezwoeren, ende by den zelven hunnen Eede, rechtelyken, daar toe geroepen ende vermaant wezende, ter inſtantie van den Burgermeeſteren der voorſz. Stede van GORINCHEM, gezeyt, gedepozeert, ende getuygt elk in 't zyne alzo hier na volgt. Ende eerſt *Willem van Vlymen*, *Hendriksz.* dat hy depoſant, omtrent twintig Jaaren herwaarts met de wagen, ende met de ſchuyte gevaren heeft, in 't Veer zo op Vianen, Dordrecht, Schoonhoven, ende hier omtrent, ende dat hy depoſant tot diverſchen ſtonden, goed gevoert heeft toebehorende de Poorteren van GORINCHEM door Meerkerk, maar dat hy den Tollenaar aldaar noit Tolle van GORINCHEMS goed gegeven, nog betaalt heeft. Ende dat hem depoſant nog byzonder wel voorſtaat, dat hy zekere vellen tot diverſche tyden door Meerkerk gevoert heeft, toebehorende *Robbrecht Jansz.* Poorter tot GORINCHEM, ende dat hem op een tyd daar Tolle af ge-eyſt worde, maar als hy depoſant zeyde dat het goed den voorſz. *Robbrecht Jansz.* toebehoorden, dat hem den Tollenaar doen liet varen zonder Tol te geven. Item, *Zeger Blankerts Jacobsz.* zeyde en depoſeerde ook by den voorſz. zynen Eede, dat hy depoſant omtrent twee en dertig jaaren herwaarts met den wagen gereden of gevaren heeft, in 't voorſz. Veer, ende dat hy depoſant tot diverſche ſtonden met GORINCHEMSCHE goederen, gepaſſeert heeft door Meerkerk, byzonder met vellen toebehorende Poorteren van GORINCHEM, ende dat hy depoſant insgelyks, dikwils met Paerden, ook Poorteren van GORINCHEM toebehorende door Meerkerk gepaſſeert heeft, komende van Utrecht, zonder eenigen Tolle te betalen, maar als men over de brugge quam, dat men dan gaf een penning van een Paerd tot brug-geld. Item, *Frans Foppertsz.* voorſz.

„ zeyde

Digitized by Google

„ zeyde, ende depoſeerde, ook by den voorſz. zynen Eede, dat
„ hy depoſant omtrent vyf en twintig jaaren herwaarts, met den
„ wagen ende met de ſchuyt gereden ende gevaren heeft, in 't
„ zelfde voorſz. Veer, ende dat hy tot diverſche ſtonden, met
„ GORINCHEMS goed gepaſſeert is door Meerkerk, zonder daar
„ eenigen Tol te betalen. Item, *Jan Hoornaar* voorſz. zeyde ende
„ depoſeerde, ook by den voorſz. zynen Eede, dat hy depoſant
„ omtrent vyf en dertig jaaren met den wagen ende met de ſchuy-
„ te gevaren heeft in 't voorſz. Veer, ende dat hy depoſant tot
„ diverſche ſtonden GORINCHEMS goed door Meerkerk gevoert
„ heeft, zonder Tol te betalen, ende dat hem depoſant byzonder
„ wel gedenkt, dat hy omtrent twintig jaaren geleden, met *Willem*
„ *Adriaansz.* den Bakker zaliger, in zynen tyd Poorter en Inwoon-
„ der tot GORINCHEM, door Meerkerk gebragt heeft zekere
„ oude zylen, die hy gekogt hadde tot Amſterdam, alzo hy 't
„ Gemaal in pagte hadde, ende dat den Tollenaar doen in der tyd
„ tot Meerkerk Tolle van de zeylen woude hebben, ende dat
„ *Willem Adriaansz.* daar niet van en wilde geven, zeggende, dat
„ hy niet ſchuldig en was, ende dat den Tollenaar aldaar doen een
„ zeyl van den wagen nam of rukte voor zynen Tolle, ende dat
„ hy depoſant doen ging ryden met zynen wagen, ende een wey-
„ nig voort gereden zynde, dat hy depoſant doen wederom geroe-
„ pen worde, dat hy zyn zeyl mede nemen zoude, 't welk hy
„ depoſant dede, ende 't zeyl weder op de wagen leyde, ende
„ weg voerde zonder daar iet van te betalen; ende dat hy depo-
„ ſant ook omtrent twintig jaaren geleden, met zynen wagen gela-
„ den met plavuyſſen, ende met nog drie of vier andere wagens,
„ ook met plavuyſſen geladen, alle toebehorende den voornoemde
„ *Willem Adriaansz.* den Bakker zaliger, gekomen zyn door Meer-
„ kerk, ende dat den Tollenaar aldaar hem depoſant met zynen
„ wagen met plavuyſen heeft willen houden voor den Tolle, ende
„ dat hy depoſant doen zeyde tegens den Tollenaar, dat hy hem
„ bezetten, ende met recht houden zoude op koſten van ongely-
„ ken, maar alzo die van GORINCHEM daar altyd vry geweeſt
„ zyn, zo en woude den Bode aldaar hem depoſant met zynen
„ wagen niet arreſteren, ende is alzo gaan ryden zonder Tol te
„ geven. Item, *Ian Claasz.* van Slydrecht voorn: zeyde, ende
„ depoſeerde ook by den voorſz. zynen Eede, dat hy depoſant
„ omtrent twintig jaaren herwaarts, met den wagen ende met den
„ ſchuyte gereden ende gevaren heeft in 't voorſz. Veer, ende dat
„ hy depoſant tot diverſche ſtonden, GORINCHEMS goed door
„ Meerkerk gevoert heeft, zonder daar Tol af te betalen. Item,
„ *Peter Sanderszoon* voorſz. zeyde ende depoſeerde, ook by den
„ voorſz. zynen Eede, dat hy depoſant omtrent twintig jaaren her-
„ waards, met de ſchuyte gevaren heeft in 't zelve voorſz. Veer,
„ ende dat hy depoſant dikwils GORINCHEMS goed, gevoert
„ heeft door Meerkerk, zonder Tolle daar af te betalen, ende dat
„ hem depoſant byzonder nog wel gedenkt, dat hy *Robbrecht Iansz.*
„ vellen, ende insgelyks Oly toebehorende *Goedſchalk Iansz.* ende
„ *Coman Coen Iansz.* ende ook Raapzaat toebehorende *Peter van*
„ *Muyl-*

Digitized by Google

„ *Muylwyk*, gevoert heeft met zyn ſchuyte van Vianen tot GORINCHEM door Meerkerk, ende daar komende aan den Tolle
„ tot Meerkerk, dat hem daar by wylen Tolle ge-eyſt is, ende
„ als hy depoſant zeyde dat het GORINCHEMS goed was, dat men
„ hem dan liet varen zonder Tol te betalen. Item, *Athonis Hubertsz.* zeyde ende depoſeerde ook, by den voorſz. zynen Eede,
„ dat hy depoſant omtrent agtien jaaren herwaarts, gereden ende
„ gevaren heeft met den wagen en met de ſchuyte in 't voorſz.
„ Veer, ende dat hy depoſant dikwils GORINCHEMS goed voor
„ by den Tolle tot Meerkerk gevoert heeft, zonder daar eenige
„ Tolle van te betalen, byzonder zekere Oly toebehorende *Ian van Smalevelt*, ende dat hy depoſant byzonder onlangs, te weten:
„ omtrent drie weken geleden, zekere vellen gebragt heeft van
„ Vianen, toebehorende *Robbrecht Iansz.* ende komende daar me-
„ de tot Meerkerk, dat den Tollenaar aldaar Tol woude hebben,
„ ende dat hy depoſant zeyde, dat hy hem niet ſchuldig en was,
„ en niet geven en woude, ende dat hy daar aan den Tol gehou-
„ den worde omtrent twee uuren lang, ende dat den Tollenaar
„ hem doen met de vellen liet varen, zonder Tol te betalen. Item,
„ *Coman Coen Iansz.* voornt: zeyde, ende depoſeerde ook by den
„ voorſz. zynen Eedt, dat hem depoſant nog wel gedenkt, dat ten
„ tyden als eenen *Peter Huygensz.* Tollenaar was tot Meerkerk,
„ op een tyd zekere Oly ende Zeep gekogt hadde tot Utrecht,
„ en daar komende tot Meerkerk, dat den zelven Tollenaar, doen
„ Tol woude hebben, ende alzo hy depoſant niet geven en woude,
„ dat den zelven voorſz. Tollenaar daar gehouden heeft den voorn:
„ Oly ende Zeep, maar dat hem depoſant 't zelve goed des ande-
„ ren daags t' huys gebragt is, zonder daar eenigen Tol af te beta-
„ len. Nog dat hy depoſant ook op eenen tyd als daar zekere
„ knegten lagen op de Vaard, met een mande met ſchoenen, ge-
„ varen is van GORINCHEM na de Vaart, ende komende tot
„ Meerkerk aan den Tol, dat hem ook Thol ge-eyſt is, ende is
„ nogtans daar mede gaan varen tot Vianen, op zyn goed recht,
„ zonder Thol te betalen, ende wezende tot Vianen, dat den Tol-
„ lenaar genoemt *Coman Peter Iansz.* hem zyn Dogter nagezon-
„ den heeft, omme hem depoſant daar te beklagen, ende dat hy
„ depoſant gekomen is by 't Gerechte van Vianen, zittende aldaar
„ in de Kerk in de Heylige Geeſt bank, ende hoorde zyn defen-
„ ſie, datze hem doen lieten varen op conditien, als hy daar we-
„ der ontboden worde, dat hy dan inkomen zoude, maar dat hy
„ depoſant daar niet weder geboden of ontboden is geweeſt. En-
„ de dat hy depoſant tot diverſche tyden nog meer goeds voorby
„ den zelven Tolle gevoert heeft, zonder daar Tol af te betalen,
„ nog dat hem daar geenen Tol af ge-eyſt is. Item, *Willem de Lapper Aardsz.* voorſz. zeyde ende depoſeerde ook by den voorſz.
„ zynen Eede, dat hy depoſant tot diverſche ſtonden met goed
„ voorby den Tol tot Meerkerk gevaren heeft zonder Tol te be-
„ talen, of dat hem ooit wat ge-eyſt is geweeſt, dan dat hy byzon-
„ der eens ten tyden van *Heyman Iansz.* Tollenaar tot Meerkerk,
„ met huyden en vellen daar aan den Tol gekomen is, ende dat

Digitized by Google

„ hem Tol ge-eyſt worde van dezelve huyden of vellen, ende dat „ hy depoſant een deel gelds in zyn hand nam hem preſenterende „ 't zelve geld, zeggende, neemt daar uyt dat ik ſchuldig ben, „ ende dat *Heymans* den Tollenaar voorſz. daar uyt nam eenen „ Hollandſchen penning voor 't brug-gelt, ende niet van Tol, ende „ is alzo met zyn goed gaan varen zonder meer te eyſſchen. Item, „ *Peter van Muylwyk Iansz.* voorſz. zeyde ende depoſeerde ook „ by den voorſz. zynen Eede, dat hy depoſant voor ende naar „ wel over de zeſtig hoet Raapzaat gekogt heeft tot Vianen, ende „ dat laten brengen tot GORINCHEM door Meerkerk voorby „ den Tol aldaar, zonder Tol te betalen, maar dat hy depoſant „ byzonder omtrent tien of elf jaaren geleden, gekogt hadde tot „ Vianen van eenen *Dirk Geritsz.* de Snyder aldaar, omtrent „ drie en twintig hoet Raapzaat, 't welk hy depoſant alle binnen „ GORINCHEM heeft laten voeren, ende komende met een deel „ van 't zelve Zaat tot Meerkerk dat den Tollenaar aldaar, daar „ Tol af woude hebben, ende alzo hy depoſant geen Tol betalen „ en woude, dat den Tollenaar doen heeft genomen ende opgezet „ heeft, drie zakken Zaat van 't zelve Zaat, maar dat hem die „ zelve drie zakken Zaat weder buyten zynen koſten t' huys ge- „ bragt zyn, ende alzo hy depoſant bevont, dat daar een mengelen „ Zaat te kort was, dat hem 't zelve mengelen Zaat by den voorſz. „ Tollenaar opgelegt ende betaalt is. Ende want men ſchuldig is „ getuygeniſſe der waarheid te geven, zonderlinge, als men daar „ toe verzogt wordt, Zo is 't, dat wy Schepenen voorſz. daar toe „ verzogt wezende, hebben in kenniſſe der waarheid van 't geene „ dat voorſz. is, elk onzen Zegel hier aan dezen Brief gehangen. „ Gedaan op den veertienden dag in Maart, in 't Jaar onzes Hee- „ ren vyftien hondert acht en dertig, na den gemeyn ſchryven „ 't Stichts van Utrecht. Ende was bezegelt met twee uythangende „ Zegels in groenen waſſche.

1546. In den Jaare 1546. was het Koorn in deze Landen zeer hoog in prys, zo dat een Schepel Tarwe te GORINCHEM wierd verkogt voor vyfendertig ſtuyvers, en het Hoet voor zesenvyftig guldens. maar twee jaaren daar na, te weten: 1548. was alles zo goedkoop, dat het wel waardig is, dat ik den Leezer het zelve mede deelen; in een oud handſchrift ſtaat aldus: In 't jaar 1546. had men te Amſterdam zes en tachentig goudguldens voor een laſt Wyt betaalt, en nu kogt men voor diergelyke zes en tachentig goudguldens, een laſt Wyt, een laſt Roggen, een laſt Haver, een vierendeel Boter van tachentig pont, een ſchip pont Spek, hondert pont Kaas, een Wambus, een paar Kouzen, een Muts, een vet Schaap, een vat Jopenbier, een vat Roswyker bier, en dan had den Koper nog zes ſtuyvers over.

1549. In den Jaare 1549. den 24 September, wierd *Philips* Prins van Spanje, Zoon van *Karel V.* by afſtand van zyn Vader, binnen GORINCHEM voor Landsheer gehuldigt, en daar na by alle de Steden voor Graaf van Holland: zo als wydlopig by veele Schryvers geboekt ſtaat.

Den

Digitized by Google

Den Tol te GORINCHEM wierd in den Jaare 1549, 1550, en 1551. 's jaarlyks verpagt, voor elf duyzent negen hondert en vyftig guldens, en die van Geervliet voor tien duyzent guldens, zo dat den Tol in dien tyd al van veel aanzien geweeſt is: en den 1 Maart 1551. wierdt den Tol voor twaalf duyzent vyf hondert en vyftig guldens verpagt, zo als uyt de rekeninge van Heer *Boudewyn van Drinkwater*, Rentmeeſter Generaal van Zuydholland blykt, zo dat dezelve van tyd tot tyd quam te ryzen. 1549. 1551.

In den Jaare 1554. op Vrouw Ligtmis avond, wierd een nieuwen impoſt op Bier en Wyn gezet, op een Ton Bier eene ſtuyver, zo wel voor de Geeſtelyke als Burgers te betalen, en de Tappers dubbelt, welke belaſting in 't volgende Jaar 1555. nog verdubbelt wierd. 1554. 1555.

In den Jaare 1563. was 'er tuſſchen den Tollenaar, en de Burgers van GORINCHEM een groot verſchil gerezen, wegens de goederen den Burger toebehorende, of door haar als eige goederen gekogt, of die Tolvry waren of niet, welke zaak zo wyd liep dat het voor den Hove van Holland quam, te meer: vermits den Procureur Generaal de zaak voor den Tollenaar op nam, waar over de volgende uytſpraak by den gemelden Hove wierd gedaan, wy zulle dezelve den Leezer van woord tot woord mede deelen, en is van dezen volgenden inhout: 1563.

Proviſioneele Sententie van den Hove van Holland, tuſſchen Burgermeeſters der Stede GORINCHEM ter eener, ende den Procureur Generaal, als de zake aangenomen hebbende, voor den Collecteur van den Tolle aldaar ter andere zyde, over den vryen op ende afflag, van alle alzulke goederen en koopmanſchappen, als by den Poorteren aldaar opgeſlagen, ende wederom afgeloſt worden, ende dat die zonder eenige betalinge van Thol, vermits een etmaal gelegen hebbende by proviſie en onder cautie, by vryen ende onvryen Perſoonen mogen worden vervoert.

„ OP de differenten gerezen voor den Hove van Holland, tuſ-
„ ſchen de Burgermeeſteren der Stede van GORINCHEM,
„ over ende in den name der Stede Requiranten ende Impetranten
„ van beſlote Miſſive met Surceance ter eener, ende die Gecom-
„ mitteerde Procureur Generaal, als de zake aangenomen hebbende
„ voor *Vrank van Moyalen* tegenwoordig Collecteur op de Tol van
„ GORINCHEM beſchreven, ende Gerequireerde ter andere zyde.
„ In welke zake die voorſz. Requiranten den voorſz. Hove over-
„ gegeven hebben, zekere Requeſte ende geobtineert beſloten Mis-
„ ſive, adreſſerende aan den voorſz. Collecteur van den Tolle, by
„ den welken hy beſchreven is geweeſt tot zekere geprefigeerden
„ dage, omme tegens 't verzoek van den voorſz. Requiranten in
„ haarluyder Requeſte gedaan, gehoort te worden voor zekeren
„ Commiſſaris, die by den Hove daar geordonneert zoude worden,

Digitized by Google

„ naarvolgende welke beſchryvinge de voorſz. partyen gecompa-
„ reert zyn geweeſt voor Mr. *Dominicus Boot*, Raad ordinaris als
„ Commiſſaris in dezen geordonneert, alwaar van wegen den
„ voorſz. Requirant en onder anderen geallegueert is geweeſt, hoe
„ dat de voorſz. Stede van GORINCHEM van ouden herkomen,
„ in goede deugdelyke poſſeſſie was van goede rykdomme, ende
„ exemptien de voorſz. Stede competerende te gebruyken eenen
„ vryen op ende afflag, als dat alzulke goederen ofte waaren, die
„ aldaar by den Poorters in de Haven, land ofte ſlyk, zolder ofte
„ vloeren opgeſlagen worden, zonder diſtructie te maken van waar
„ dezelve goederen komen, ofte by wat Perſoon, 't zy vrye ofte
„ onvrye dezelve aldaar opgeſlagen waren, vry ende vrank waren,
„ ende dat de buytenluyden, dezelve goederen aldaar van Poorters
„ van GORINCHEM weder minutim, ende by der hand gekogt
„ zynde, vry ende vrank mogten uytvoeren zonder iet daar van
„ te betalen, welken vryen opſlag ende afflag zyn Majeſteyt, ende
„ zyne Voorzaten, ende byzonder Hartog *Philips* van Bourgonien,
„ omme die trouwe dienſten, die de Stede van GORINCHEM
„ vermits zyne Voorzaten ontfangende voor hunnen Erf-heere,
„ henluyden doende hulden ende Eedt gedaan hadden, geconfir-
„ meert ende beveſtigt hadde. Belovende die van GORINCHEM,
„ dat den Tol die tot Woudrichem plagt te leggen, te GORIN-
„ CHEM geleyt zoude worden, in zulken ſchyn ende mate als die
„ tot Woudrichem te leggen plagt. Waar mede ongetwyffelt de
„ voorſz. Hartog *Philips* den Requiranten hadden willen voordeel
„ doen, ende in hunne geregtigheid, van den vryen op ende af-
„ ſlag conſerveren ende confirmeren, in dier voegen als die van
„ Bommel, Woudrichem ende andere plaatſen daar omtrent, aldaar
„ Tollen leggen van oude herkomen gehadt hadden, ende als nog
„ hadden. In welken oude gebruyk ende poſſeſſie van vrydomme
„ ende exemptie, hoewel die voorſz. Collecteur behoort hadde den
„ Requiranten te laten blyven, gehengen, ende gedragen, den
„ vreemden Luyden vry voorby den Tol te varen, met zulken
„ goed ende waaren, als zy van de Poorters van GORINCHEM
„ van de zolders, ofte van 't land gekogt hadden, zulks als zy
„ conſtumelyk ende gewoonlyk waren te doen, byzonder gemerkt
„ de voorſz. Collecteur, naar dat hy den Requiranten, niet tegen-
„ ſtaande zekere Appoinctementen proviſioneel van den voorſz.
„ Hove tot zyn agterdeel gegeven, diverſche turbatie ende empe-
„ ſchement gedaan hadde in de poſſeſſie van henluyder vrydom-
„ men, by miſſive ten verzoeke van den Requiranten voor zekere
„ Commiſſaris geſchreven was geweeſt, omme alle zyne actien,
„ die hy eenigzints zoude willen pretenderen tegens des Requi-
„ ranten privilegie, vrydom ende oude poſſeſſie van dien ſimul,
„ ende ſemel te proponeren, dat ook dien naarvolgende de Re-
„ quiranten daar toe geconcludeert hadden, ende by proviſie ver-
„ zogt was, dat zy hangende 't proces ten principalen, vermits
„ opſchryvende ende leverende, in henluyder oude poſſeſſie, van
„ alle henluyder exempten, ende byzonder van den voorſz. vryen
„ opſlag ende afflag zouden mogen blyven, ende dat daar tegens;

„ by

Digitized by Google

„ by den voorſz. Collecteur was geantwoord, ende voorts gerepli-
„ ceert, ende by den voorſz. Hove diſponerende 't proces ten
„ principalen, vry voorby den voorſz. Tol zoude varen met zulk
„ goed ende waaren, als zy gewoonlyk waren, vermits opſchryven-
„ de ende caverende. Deze al niet tegenſtaande, zo hadde de
„ voorſz. Collecteur in contempte der voorſz. letiſpendentie, ende
„ velipendentie der voorſz. proviſioneele ſententie hem vervordert
„ den Requiranten weder van nieuws te turberen, in henluyder
„ deugdelyke poſſeſſie van vrydom, niet willende voorby den Tol
„ vry laten paſſeren, eenen *Adriaan Cornelisz.* wonende aan de
„ Werken, hoewel dezelve aan hem Collecteur verzogte van een
„ ſtuk houts, dat hy op een week marktdag gekogt hadde van
„ *Pieter Claasz.* Burger tot GORINCHEM, tot behoef van eenen
„ Molen, zulks dat die voorſz. *Adriaan* klagtig gekomen zynde
„ aan de voorſz. Requiranten, hadden zyluyden zo veele gedaan,
„ aan den Collecteur dat hy den voorſz. *Adriaan* vry hadde laten
„ varen, verhopende mitsdien de voorſz. Requiranten, dat den
„ Collecteur van gelyken niet meer en zoude doen, maar, want
„ hy dies niet tegenſtaande van nieuws poogde den Requiranten
„ hunne vrydomme te beletten, vermits dat hy op den tweden
„ Juny Anno vyftien hondert twee en zeſtig, eenen Schipper van
„ Thiel, ende op den agtſten Juny daar aan volgende, wezende
„ een vrye week marktdag, niet en hadde willen laten paſſeren
„ ende oorlof geven eenen *Hendrik Jansz.* Schipper alias *Knipper*
„ *Dollink*, gekogt hebbende van zekere Poorters van GORINCHEM
„ zekere quantiteyt van ſpeeken, ende andere gewrogte wagemakers
„ hout, Vlas, ende diergelyke waaren. Zulks dat de voorſz. *Knip-*
„ *per Dollink* niet luſtende om twee ſtuyvers ofte daar omtrent,
„ die hem ter cauſe van den Tol ge-eyſt worde tot zynen groten
„ koſten ende ſchade te blyven leggen, de ge-eyſte penningen in
„ oſtagie geſtelt hadde, ende dat al niet tegenſtaande de voorſz.
„ Collecteur zelfs, der Requiranten vryen opſlag bekende, als dat
„ die buyten luyden vry waren, zulks dat die Requiranten, van
„ de voorſz. turbatien voor henluyder intereſt, tegens den voorſz.
„ Collecteur geproteſteert hadden, als dat de betalinge ofte namp-
„ tiſſement by den voorſz. *Hendrik Jansz.* gedaan buyten henluy-
„ der wille ende weete gedaan was, ende voorts van coſten, ſcha-
„ den ende intereſten, ende dat zyluyden hem van de voorſz.
„ turbatie beklagen zoude, zo zyluyden te raden bevinden zoude;
„ concluderende daaromme de voorſz. Requiranten, dat den voorſz.
„ Collecteur gecondemneert zoude worden, de voorſz. afneminge
„ van den Tolle, ofte delegatie van 't conſent ende andere turba-
„ tien van henluyder vrydom ende exemptien gedaan, met alle dat
„ 'er aan kleeft koſteloos ende ſchadeloos af te doen, ende hem
„ geinterdiceert van gelyken meer te doen, ende dit onvermindert
„ ende blyvende 't effect van de ſurcheance, volgende de voorſz.
„ Miſſive henluyden verleent, te weten: van den buyten luyden
„ geen Tol te eyſſchen, ende af te nemen van alzulke goederen, als
„ zy binnen GORINCHEM van den Poorters aldaar tot andere tyden
„ gekogt, en van de zolderen ofte landen zouden geladen hebben,

Digitized by Google

„ ofte tot anderen alzulken finen ende concluſien als 't voorſz.
„ Hof bevinden zoude den voorn: Requiranten oorbaarlyk te we-
„ zen. Waar tegens van wegen den voorſz. gerequireerde, naar
„ dat hy by den Requiranten ter defenſie in dezer zake ontfangen
„ was, onder andere voor antwoorde gealleguëert is geweeſt, als
„ dat hy ontkende den voorn: Requiranten eenen vryen opſlag
„ ende afflag te hebben, want in zulken gevalle zouden die Re-
„ quiranten alle die waaren ofte de goederen van boven komende
„ van de hoogſte Markten mogen opkopen, ende dezelve waaren
„ andere vreemde uytheemſchen ofte de gepreviligeerde wederom-
„ me mogen verkopen, ende op een maandag wederomme ver-
„ voeren, zo dat zyn Koninglyke Majeſteyt van den goederen van
„ boven komende alhier in Holland geen Tol ontfangen zoude,
„ nog van uytheemſche, die 't goed tot GORINCHEM brengen,
„ ende opſlaan zoude, nog van die van GORINCHEM die 't zelve
„ wederomme van den Lande af zoude willen voeren, nogte van
„ de gepreviligeerde, die 't zelve tot GORINCHEM halen zoude,
„ ende dat al onder dekzel van hunnen geſuſtineerden vrye markt-
„ dag, expreſſelyken wezende contrarie zekere previlegien van Har-
„ tog *Philips* van Bourgonien, gedateert duyzent vier hondert vier
„ en vyftig, die van GORINCHEM gegundt, inhoudende, zo wat
„ goederen ende koopmanſchappen, die van doen voortaan binnen
„ der Stede van GORINCHEM gebragt worden, by onvrye ende
„ vreemde Koopluyden, ende by den Poorters ende Inwoonende
„ der zelver Stede gekogt worden, voor hunluyder proviande ende
„ ſlete binnen den Lande aldaar, dat men daar af geenen Tolle
„ zoude betalen, ten ware, dat men dezelve goederen, of eenige
„ van dien over 't boord ſloege, ofte weder van den Lande ne-
„ derwaarts voerde voorby den Tol, ende zo wie dat dede hy ware
„ Poorter of ander, die zoude daar af Tol betalen; ende zo wat
„ de voorſz. onvrye ende vreemde Koopluyden wederomme kog-
„ ten tegens den voorſz. Poorters ende Inwoonende der voorſz.
„ Stede, van Koorn, Graan ofte andere goederen gewaſſche bin-
„ nen den Lande aldaar, daar af en zouden zy geenen Tol beta-
„ len. Voorts wat Bier dat de Gelderſche, ende andere onvrye
„ Luyden kopen, ende halen zoude by vaten, binnen de voorſz.
„ Stede van GORINCHEM, dat zy daar af Tolvry zoude wezen,
„ vermits oorlof nemende aan den Tollenaar aldaar. Welke poincten
„ de voorſz. Stede gegunt waren, uyt gratie dienende tot weder-
„ zeggen, van Hartog *Philips* van Bourgonien, maar 't voorſz.
„ previlegie ofte eenige andere, die de Requiranten zouden mogen
„ hebben, en vermelden niet, dat de uytheemſche eenige goederen
„ gekomen van de hoogſte Markten, als Klaphout, Speeken,
„ Velligen, Rabben beuken, Bodems, Duyſt-ſteen, Leyen, Kalk,
„ Kolen, Yzer, ofte Wezels hout zoude mogen uytvoeren, maar
„ worden alleenlyk uytgedrukt van Koorn, Graan, ofte andere
„ goederen gewaſſchen binnen den zelven Lande aldaar, te weten:
„ van ARKEL, dat ook mede 't zelve was expreſſelyk contrarië-
„ rende 't Placcaat ofte Ordonnantie, op 't ſtuk van den Tolle
„ gemaakt in den Jaare vyftien hondert agtiene, dicterende dat

„ nie-

Digitized by Google

„ niemand van de geene die gepreviligeert zyn van de Tollen bin-
„ nen Holland, Zeeland, ende Vriesland, ofte daar buyten, en
„ mogte eenig hout, Wyn, ofte andere goederen, den Ryn, Ma-
„ ze, Lek, ende Waale nederbrengen, hy en moeſt het ten hoog-
„ ſten Markten gekogt ende zelver gehaalt hebben, ende certifica-
„ tie brengen van der hoogſte Markt, daar hy 't zelve goed ge-
„ kogt zoude hebben, ofte anders zoude hy dat moeten vertollen
„ als onvry goed. Item, dat niemand van onvry luyden van bo-
„ ven komende tot Schoonhoven, ofte GORINCHEM met eenige
„ Beytelen, Vlotten, Schouwen, Ponten, ofte andere Schepen,
„ geladen met Kanthout, Planken, ofte andere goederen ende
„ koopmanſchappen, hoe die genoemt mogten wezen, aldaar haar
„ laſt geenzints en zoude breken, nog opſlaan, nog verkopen
„ zonder den Tollenaar den rechten gewoonlyken Tolle betaalt te
„ hebben, ten ware, dat 't zelfde goed by den Poorters aldaar ver-
„ kogt, ende binnen der Stede vertiert ende geſleten worde, zon-
„ der dat zy luyden, dat zelve goed zoude mogen voor iemand
„ buyten der Stede verkopen. Dat mede d'Appoinctemente pro-
„ viſioneel van den voorſz. Hove by den Requiranten gealleguëert,
„ alleen ſprekende was van de Burgers van GORINCHEM, ſtaan-
„ de 't Proces vry te laten varen, vermits opſchryvende ende ca-
„ verende, als gedaan wordt, maar niet van Gelderſche ofte uyt-
„ heemſche Perſoonen daar nu queſtie af valt. Zulks dat 't zelve
„ niet geëxtendeert en mogte worden naar rechten, ende indien
„ die uytheemſche Simpliciter vry zoude mogen varen, dat dezel-
„ ve als dan vryer zoude zyn, dan de Requiranten, die gehouden
„ zyn coutie te ſtellen, niet tegenſtaande henluyder pretenſie,
„ previlegie, concluderende daaromme de voorſz. gerequireerde
„ by de voorſz. ende meer andere middelen, ten fine, dat de
„ Requiranten nopende henluyder generale concluſie, van de af-
„ neminge van den Tolle van den buyten luyden, beroerende den
„ Tolle van de goederen van de Poorters tot GORINCHEM
„ gekogt, en de denegatie van dien verklaart zoude worden, niet
„ ontfangelyk tot henluyder verzoek, ende generale concluſie, als
„ obſcuyr, ende anders niet, houdende behoorlyke verklaringe by
„ reden vooren verklaart, en na rechten niet ſubſiſterende, en dat
„ den zelven in dier voegen henluyder concluſie ontzeyt, ende
„ hy gerequireerde daar van geabſolveert zoude worden, van der
„ inſtantie met condemnatie van koſten, ende begerende niet te
„ min recht by ordine, dat de Requiranten, roerende de goederen
„ van de hoogſte Markten binnen GORINCHEM gekogt, by uyt-
„ heemſche, ende ook gepreviligeerde, by den zelfden daar uyt
„ gevoert ende daar van in de Requiranten Requeſte gementioneert
„ word, verklaart zoude worden, daar toe niet ontfangelyk, ende
„ hen Requiranten henluyder verzoek, ende concluſie ontzeyt,
„ ende by proviſie de ſurcheance hen Requiranten by miſſive ge-
„ accordeert, afgedaan, ende ter contrarien, den Collecteur ge-
„ accordeert zoude worden Tol te ontfangen, van den goederen
„ gekomen van de hoogſte Markten, ende by den uytheemſchen
„ ofte gepreviligeerde binnen GORINCHEM gekogt. Makende

„ eyſch

„ eyſch van koſten, ofte tot anderen alzulken finen ende conclu-
„ ſien, als 't voorſz. Hof bevinden zoude den voorn: gerequireer-
„ de oorbaarlyk te wezen. Tegens welke antwoorde by den Re-
„ quiranten geſchreven zynde by Replycque, ſuſtineerende dat 'er
„ geen proviſie en viel, ende daar tegens by den gerequireerde
„ gedupliceert zynde, hadden de voorn: partyen onder den voorſz.
„ Commiſſaris geëxhibeert diverſche munimenten, ende verzogt
„ den Hove rapport gedaan, ende recht, ende juſtitie geadmini-
„ ſtreert te worden.

„ 't Voorſchreven Hof gehoort 't rapport van den Commiſſaris,
„ voor den welken die voorſz. partyen gecompareert zyn geweeſt,
„ gezien zyn proces verbaal met den anderen ſtukken ende mu-
„ nimenten, volgende elk van partyen Inventaris voor den zelven
„ Commiſſaris is gedient, ende geëxhibeert. Ordonneert, dat deze
„ zake gevoegt zal worden by 't proces tuſſchen deze partyen voor
„ dezen Hove hangende nog ongedecideert, daar inne op den veer-
„ tienden Maart Anno een ende zeſtig ſtilo curien, appoinctement
„ proviſioneel tot voordeele van de Requiranten, ende voorts ten
„ principalen diſpoſityf in feyten gegeven is, omme dat Proces in
„ ſtate van wyzen gebragt, deze zake als dan ſimul ende ſemel
„ gezien ende getermineert, ofte anders naar gelegentheid hier inne
„ gediſponeert te worden, zo men bevinden zal te behoren, ver-
„ klarende, dat zo lange ende gedurende den tyd by de voorſz.
„ miſſive geprefigeert de voorſz. ſurcheance den Requiranten ver-
„ leent, blyven en zal wezen gecontinuëert. Welverſtaande nog-
„ tans dat de goederen by den buyten luyden ende uytheemſche
„ Perſoonen van de Poorters van GORINCHEM, te weten: mi-
„ nutim, ende by ſtukken gekogt, ende daar van dezelve buyten
„ luyden in den voorſz. Tol by proviſie vrydom zullen genieten,
„ voor de uytvoeringe der zelver goederen een geheel etmaal op
„ de zolder, vloer, ſlyk, ofte land gelegen zullen hebben, vermits
„ evenwel de voorſz. goederen als dan opſchryvende, ende ſuffi-
„ cantelyk caveren. Gedaan in den Hage by de Meeſters *Cornelis*
„ *Suys*, Heere van Ryswyk, Preſident, *Maarten van Nairden*,
„ *Dominicus Boot*, *Boudewyn Jacobsz. Adriaan van der Houff*,
„ *Johan Angeli van Leſanen*, *Witte Wittens*, ende *Charles de Smy-*
„ *tere*, Raatsluyden van Holland, ende gepronuncieert den agt en
„ twintigſten Juny, vyftien hondert drie en zeſtig, t' oirconden 't
„ Zegel van Juſtitie hier aan gehangen. Onderſtont in kenniſſe
„ van my, ondertekent *de Woerden*, ende was bezegelt met eenen
„ uythangenden Zegel in roden waſſche aan eenen dubbelen ſtaarte.

1564. In de maand February des jaars 1564. wierd door de Kerkmees-
ters der Groote Kerke, het zilver werk der zelve Kerke gewogen,
't geene tot gebruyk van den Godsdienſt behoorden, 't welke zo
ik meene uyt voorzorge is gedaan, vermits de reformatie ſterk be-
gon aan te nemen, en zo ik vinde aangetekent wierd het beſten in
veylige bewaringe gebragt.

1566. In den Jaare 1566. daags voor *St. Maria Magdalenen* dag, den
22 July, wierd op het Boſſcher veld den Hoogkamp genaamd, by
de

Digitized by Google

de Boſcher ſloot door zekeren Predicant, *Cornelis van Dieſt*, de eerſte reys gepredikt, 't geene hy eenigen tyd des Zondaags agtervolgden, en liepen mede veele Burgers van GORINCHEM derwaarts, zo dat veele by de Geeſtelyken en Magiſtraat, verdagt van ketterye gehouden wierden.

Ik heb hier voore van de Markten ſprekende verhaald, hoe groten overvloet van goederen hier ter markt wierden gebragt, en zullen tot bewys des wegens uit het handſchrift van *Aard Kemp* bladzyde 294 'er dit byvoegen, hy ſchryft dan: dat in den Jaare 1568. 1568.
op eenen marktdag zo binnen de Stad als Voorſtad, ter markt zyn gekomen twaalf hondert wagens, en agt hondert landſchuyten, waar by de vaartuygen de Lingen en Merwede afkomende, nog niet getelt zyn, welke wagens en ſchuyten alle met goederen geladen waren. Dan verhaald hy nog, dat op een Palm-markt zo groten menigten van Hoender ende Eyeren ter markt wierden gebragt, dat men het hondert voor zes ſtuyvers kogt, en hoe goed koop zy waren, daar wierd nog van gemaakt drie duyzend en zes hondert guldens, zo dat het ligt te rekenen is, hoe groten menigten 'er moeten zyn geweeſt.

Dan ſchryft hy nog, dat uyt de lyſten van Stads accynzen voor den Spaanſchen oorlog blykt, dat in een Jaar twaalf duyzent laſten binnelands Koorn, behalven de buyte Granen zyn ter markt gebragt. En in den Jaare 1572. wanneer alles door den Oorlog over hoop lag, wierden op eenen margtdag nog agt hondert kojen met Hoenderen getelt, behalven de Ganzen, Endvogels, die 'er ook in groote menigte waren, zo dat het blykt, dat door de omleggende Dorpen en Steden hier overvloed van alles gebragt is.

Na dat *Herman de Ruyter*, in de maand December des Jaars 1570. 1570.
met verraſſing het Kaſteel Loeveſtyn overviel, en voor den Prins van Oranje innam, zo wierd Hartog *Alva* voor het ſterke Kaſteel te GORINCHEM ook bevreeſt, zorgende dat het op d' eene of andere wyze ook mogt overvallen worden, zo dat hy goed vond den 10 January 1571. daar over aan den Droſſaard en Slotvoogd 1571.
Caſper Turk te ſchryven, hem bevelende dag en nagt wel op zyn hoede te zyn, en de poorten door de Burgers en Gilde broeders te laten bewaken, ik zal zynen brief hier by voegen, en luyd aldus:

Don *Fernande Alvaren van Toledo*, Hartog van Alve &c. Lieutenant, Gouverneur, ende Capiteyn Generaal.

„ Lieve Byzondere. Alzo men ziet by 't geene onlangs le-
„ den geboekt is, op 't huys te Loeveſtyn, ende verſtaat by
„ andere wegen, dat die Rebellen, ende Gebannen uyt dezen Lan-
„ den daar op toe leggen, dergelyke huyzen met verraſſinge liſtig-
„ heid ende behendigheid te overrompelen, ende inne te nemen
„ tot groote verſtoringe der vreede ende ruſt van den Lande, en-
„ de ſchade ende verderven van den Onderzaten van dien, wes-

Digitized by Google

„ halven van noden is vlytiger opzigt te hebben, ende dragen,
„ dan of men in openbare Vrede waren, hebben daaromme niet
„ willen laten, tegenwoordelyk aan u te doen ſchryven, ten eynde
„ gy continuëlyk goede en neerſtige zorge draagt, van den Huyze
„ ende Caſteele U bevolen, met vlytige ende zorgzame hoede,
„ wake, ende wagt byzonders aan de poorten. Ende indien gy daar
„ toe meer luyden behoeft dan gy ordinaarlyk op den huyze hebt,
„ belaſten van wegen den Koning onzen genadigſten Heeren,
„ Wy U, dat gy den Gilden ende Burgeren der Stede, ende Ge-
„ meynte, onderworpen uwes reſſort ende bedryfs voorts belaſt,
„ dat zy onder hen deputeren, zulk getal van Mannen, als gy hen
„ zult prefigeren, om by beurte ende op hunnen koſt, die wake
„ ende wagte te komen houden, op 't huys by dage ende nagt,
„ zo lange als die noot zulks zal mogen vereyſſchen, op dat het
„ onnodig zy hen met andere Guarnizoen ende Krygsvolk te be-
„ zwaren. Ende indien gy zwarigheid daar inne bevint, dat gy
„ ons dat verſtandiget, om daar naar daar inne voorder te veror-
„ denen, zo wy bevinden zullen te behoren. Lieve byzondere, God
„ zy met u, geſchreven t' Antwerpen den tienden dag January vyftien
„ hondert een ende zeventig. Ondertekent *F. A. Duc d' Alva.*
„ en lager *Berty.* In margine ſtont. Wy laten u weten, dat onze
„ meyninge is, dat u behelpende by dezen middel tot bewaarniſſe
„ des huyzes uwes bevels, gy terſtont afdankt de knegten, die gy
„ nu onlangs geleden ons geſchreven hadt aangenomen te hebben.
„ Die ſuperſcriptie was, onzen Lieven bezonderen, *Caſpar Turk,*
„ Droſſaard te GORINCHEM. Onderſtont gecollationeert tegens
„ de principale miſſive, ende bevonden daar mede van woorden
„ tot woorden accorderende, by my *J. van den Velde,* 1571.

Maar wat zorg *Alva* droeg, het was te vergeefs, want eenige maanden daar na raakten hy Stad en Kaſteel te gelyk quyt, vermits die van GORINCHEM Princen zyde kozen, 't welke op den 26 Juny volgens onze meeſte Schryvers zou voorgevallen zyn, dog in twee geſchreve aantekeninge wordt dit op den 28 Juny geſtelt. Kapiteyn *Marinus Brand* met eenig Krygsvolk door *Bartel Entes* naar GORINCHEM gezonden zynden, wierd hy na een kort accoort met zyn Volk ingelaten, en wierd van veele Burgers met het opſteken van hoeden, en geroep van *vive le geus* blydelyk ontfangen, waar op hy de Burgers den Eed van getrouwigheid voor Princen zyde ook afnam. De Geeſtelyken, den Droſt, en verſcheide Burgers, het met de Spaanſche zyde nog houdende, waken op 't Kaſteel, dog wierden gedwongen het zelven des anderen daags 's morgens ook over te geven. Hoe onmenſchelyk men met de Geeſtelyke handelden, en hoe zy gepynigt en gefoltert wierden, en daar na nog na den Briel wierden gevoert en opgehangen, word zo wel by veele Gereformeerden als Roomsgezinde Schryvers wydlopig verhaald, en wat den Ridder *Hooft* in zyne Jaarboeken daar van ſchryft, heb ik hier voor op 't Minderbroeders Klooſter geboekt, en die hier een wytlopiger verhaal van begeert, kan zulks in zeker boekje door *Guil. Eſtius* daar over uytgegeven vinden.

Myn

Digitized by Google

Myn inzigt is niet zulke droeve ſchouſpelen weder op te halen, vermits de daad by alle eerlyke luyden van wat gezindheid hy zy word verfoeit. Wat verder by het overgaan der Stad, wegens Kerken en Klooſters voorgevallen is, daar vind men niet veel beſcheyt van, en de Schryvers verſchillen veel, en 't geene ik 'er van heb konnen vinden, heb ik hier voore by deze Geeſtelyke geſtigten reeds gemeld.

Den 15 October 1572. wierd de geheele Vroedſchap van den Eed ontſlagen, en den 19, na dat 'er eenige veranderinge van Perſoonen gemaakt was, wierden zy door den Heer van *Barmis* weder be-edigt. 1572.

Op den 30 Auguſtus 1573. wierde de Burgers door den Hopman *Vyg* weder den Eed van getrouwigheid afgenomen, en zo begoſt zig alles wat tot ruſt te geven. 1573.

Die van GORINCHEM nu aan Princen zyde zynden, en 's Lands zaken door den zwaren Oorlog zeer gedrukt, en men van alle kanten geld benodigt hadden, lieten zy hunnen yver voor 't Gemeene-beſt ook blyken, in het opbrengen van geld, leeſtogt en onderhout, zo voor Officieren als Soldaten, zo als ik uyt een goed handſchrift hebbe gezien, waar in alles van poſt tot poſt aangetekent ſtond, belopende een ſomme van agt duyzend zeven hondert één en zeſtig guldens dertien ſtuyvers, dat voor zo een Stad in die troubel tyden al aanzienelyk was. Den 3 Auguſtus des Jaars 1573. leverden zy op order van zyne Princelyke Excellentie, aan *Adriaan Mannemaker* over, het Zilverwerk der Kerken, wegende twee hondert één en zeſtig mark drie onzen en tien engelſche, zo als eenige andere Steden ook deden.

In den Jaare 1574. wierd de Stad vergroot agter den Appeldyk, en ook de Kalk-haven gegraven, zo als by *Aard Kemp* in zyne aantekeninge geboekt ſtaat, dog het is jammer dat men geen breder verhaal daar van kan vinden, vermits myns wetens dit de eenigſte vergrotinge is. 1574.

In den zelven jaare hadden de Spanjaarden voor, deze Stad weder onder haar geweld te brengen, en waren dezelve met eenige troupen reeds digt genadert, zo dat men goed vond eenige gaten in de Dyken van den Alblaſſerwaard te ſteken, waar door het water hen deed te rug trekken, maar dit viel den Landman zwaar, te meer: om dat den Alblaſſerwaard reeds te vooren eenige reyzen was doorgebroken geweeſt, en veele Dorpen nu beginnende wat adem te ſcheppen, wierden hier door weder onder gezet.

Den 4 Auguſtus des Jaars 1578. in het byzyn van *Adriaan van den Heuvel Dirksz.* Gecommitteerden van de Heere Staten, wierd door den Rentmeeſter des Konings de Sluys voor den Beer by de hoog Arkel-poort beſteed, en den Aannemer was *Adriaan Haukelum Cornelisz.* voor een ſomme van twee duyzent agt hondert vyf en zeventig guldens, zo als in eene aantekeninge van de Heer Burgermeeſter *Adriaan Vink Hendriksz.* word vermeld. 1578.

In den Jaare 1579. wierd den Beer buyten de Hoog-poort en het Tolhuys gemaakt, en koſten ieder pleit aarde aan arbeids loon 2 - 10 - zo dat dit werk ook een goede ſomme quam te koſten. 1579.

Digitized by Google

1580. In den Jaare 1580. wierd aan die van GORINCHEM om hunne gelede ſchade een jaarlykſche Paerde-markt toe geſtaan, van twee dagen, den 28 en 29 September, genietende de Koopluyden twee dagen te voren, en twee dagen daar na dezelfde vryheden.

Wy hebben hier voor reeds getoont, dat deze Stad in de troubel tyden den Staat met geld, enz. ook getrouwelyk byſprong, en toen reeds een ſomme van agt duyzent zeven hondert een en zeſtig guldens had uytgeſchoten, maar deze ſomme wierd naderhand merkelyk vermeerdert, zo dat den Staat in den Jaare 1583. aan deze Stad nog ſchuldig was, veertien duyzend twee hondert en zeſtien guldens, welk geld haar wierd vergunt in haare quote van verpondinge te korten.

Op den 2 October des jaars 1580. is den regerende Burgermeester *Adriaan van den Heuvel Dirksz.* overleden, een Man die om zyne goede dienſten voor het Vaderland, den grondlegger der vryheid wierd genaamt, op den dag zyner begraafniſſe wierd door den Predicant *Henricus Rolandus Vellenius* een fraje Lykreden uytgeſproken.

Den 26 November wierd door de Heeren van de Rekenkamer van Holland verboden, dat geen Burgers van Leerdam of andere Steden zig zouden hebben te verſtouten, om den Tol te GORINCHEM voorby te varen.

1584. Den 23 April des Jaars 1584 's nagts tuſſchen elf en twaalf uuren, raakten het Tolhuys door zyn eyge vuur aan brand, en wierd ten gronde toe vernield, twee jonge Gezellen in 't zelve ſlapende, wierden door de vlam ook verteert.

De Staten van den Landen aanmerkende, hoe veel het Land aan de Stad GORINCHEM gelegen was, en de principaalſte frontier Stad tegens de Gelderſche zyde zynden, beſloten deze Stad in ſtaat van beter tegenweer te brengen, te meer: om dat Poorten, Veſten, Wallen, en andere werken reeds zeer vervallen waren, zo dat men in den Jaare 1584. door den Ingenieur *Adriaan Antonisz.* een beſtek van eenige nieuwe werken liet maken, waar by de Heere Staten doen met de Heeren van de Regeringe dezer Stad in onderhandelinge traden, en men quam overeen, dat de Stad op haare koſten deze werken zou laten maken en onderhouden, vermits zy van de Heeren Staten daar eens voor genieten zouden, een ſomme van tien duyzent ponden van veertig grooten het ſtuk, en vermits wy het contract magtig zyn daar alles duydelyk in word verhaald, zo zal ik het zelven hier by voegen.

Accoord tuſſchen de Staten van Holland

en Burgermeeſteren en Regeerders der Stede GORINCHEM over 't maken van een gedeelte der fortificatien, namentlyk van 't verbrande Tolhuys met de pallizade aldaar, 't Fort aan de Burghpoort, de fortificatien van de Timmerwerf, langs de Riviere tot de mond van de Haven.

„ De Staten van Holland gehoort hebbende de klagten van de „ Bur-

Digitized by Google

„ Burgermeesteren der Stede van GORINCHEM, nopende de
„ resterende fortificatien, die by zyne Princelyke Excellentie hoog
„ loffelyker memorien, aan dezelve Stede zyn geordonneert, en-
„ de daar op eenigen uyt den haaren gecommitteert zynde, omme
„ dies aangaande, met den voorn: van GORINCHEM te handelen,
„ ende t'accorderen op de vorderinge van de nootzakelykste wer-
„ ken der voorsz. fortificatien, ende 't fourniſſement van de pen-
„ ningen daar toe dienende, hebben naar voorgaande rapport, daar
„ van gedaan, by den zelven Gecommitteerden, verstaan, verklaart
„ ende ge-accordeert, dat de Burgermeesteren voorsz. eerst ende
„ alvoren zullen aanvangen te doen maken, terstont, ende met 'er
„ daat de fortificatien van 't verbrande Tolhuys, met de palliſade
„ aldaar, mitsgaders de vergrotinge, ende verheelinge van 't Fort
„ aan de Burch-poort. Voorts mede de fortificatien van den Tim-
„ merwerf langs de Waert, ende de Riviere tot aan de mondt van
„ de Haven, op alzulken beſtek, als by *Adriaan Anthonisz.* Su-
„ perintendent van de fortificatien onder den Secretaris de Rech-
„ tere is overgelevert. Waar toe die van GORINCHEM voorn:
„ zullen gebruyken, ende emplojeren alzulke penningen, als zy 't
„ Gemeen Land tot dezer tyd schuldig zyn, bedragende omtrent
„ ter somme van drie duyzent ponden van veertig grooten. Wel
„ verstaande, dat hier inne niet begrepen zullen zyn de penningen
„ van haarluyder quote in de twee ende vyftig duyzent twee hon-
„ dert ponden, by die van Delft verschoten, die zy gehouden
„ zullen zyn, die van Delft te voldoene ende te betalen. Ende
„ zo wanneer die van GORINCHEM voorn: zullen hebben doen
„ opmaken de fortificatien, van het Tolhuys voorsz. met die palliſa-
„ de aldaar, mitsgaders 't werk aan de Burgh-poort, ende op den
„ Timmerwerf zullen hebben te halven gebragt, zal henluyden by
„ den Staten voorn: tot de voorsz. somme van drie duyzent pon-
„ den, nog gefourneert worden de somme van twee duyzent ge-
„ lyke ponden, ende 't voorn: werk, aan de Burch-poort, ende
„ omme den Timmerwerf ten vollen opgemaakt zynde, conform
„ het beſtek vooren verhaalt, zullen die Staten voorn: die van
„ GORINCHEM nog betalen der somme van twee duyzent gelyke
„ ponden, belopende met de twee voorgaande sommen, t' samen
„ tot behoef van de voorn: drie werken, zeven duyzent ponden,
„ munte als vooren. Ende alzo die van GORINCHEM mede
„ aangenomen hebben te maken, 't Bolwerk aan den grooten toorn
„ op den Dyk aan de Riviere aldaar, begrepen in 't vierde Arti-
„ cule van de miſſive van den voorn: Superintendant, mede be-
„ ruſtende onder den voorsz. Secretaris, daar af d'onkosten be-
„ raamt zyn op vyftien hondert ponden, mitsgaders het diepen
„ van der Steden gragten, beginnende van de Lingen tot aan den
„ Burch-poort, met het maken van de Contreſcherp aldaar, geraamt
„ t' zamen op vier duyzent ponden, hebben de Staten voorn:
„ belooft, ende beloven by dezen, die van GORINCHEM hier
„ inne nog, t' aſſiſteren, met die somme van drie duyzent gelyke
„ ponden, te betalen, d'een helft als die zelve werken ten halven
„ zullen zyn gemaakt, ende de reſte, als die conform 't voorn:

Digitized by Google

„ beſtek van den Superintendent volmaakt zullen wezen, des zul-
„ len die van GORINCHEM voor de voorn: ſomme van tien
„ duyzent ponden, gehouden zyn alle de voorſz. werken ten vol-
„ len op te maken, ende voorts t' onderhouden tot laſte der zelver
„ Stede, zonder den Staten eenigzints verder uyt zaken van dien te
„ moleſteren, welverſtaande nogtans dat hier inne niet begrepen
„ zy, de verder opmakinge van den begonnen Beer by der Sluys
„ aan de Arkelſche poort, die, die van GORINCHEM, tot haaren
„ laſten niet en hebben begeeren te nemen, gedaan tot Delft den
„ elfden Auguſtus vyftien hondert vier en tachentig.

1586. Deze werken volmaakt zynden, beſloot men in den Jaare 1586. op nieuw, weder eenige nieuwe werken te maken, waar over de gemelde Heeren van wederzyden op nieuws weder omtrent de onkoſten in accoort traden, zo als uyt het volgende contract blykt.

Accoord tuſſchen de Staten van Holland

ende de Gedeputeerden der Stede GORINCHEM, over 't maken van de Fortificatien van de Arkelſche poort af, ooſtwaart om tot den Blauwen Toorn, ende 't Rondeel benoorden den zelven Toorn incluys.

„ OP huyden den negentienden July, Anno vyftien hondert zes
„ en tachentig, zyn geaccordeert, de Heeren Staten van Hol-
„ land ter eener, ende de Gedeputeerden van de Stede van GOR-
„ INCHEM, als *Job Ruven Pietersz. Zeger Adriaansz.* ende
„ Mr. *Adriaan van Wereſteyn*, wegens der zelver Stede ter andere
„ zyde, dat de Fortificatien der voorſz. Stede, van de Arkelſche
„ poort af ooſtwaarts om tot den Blauwen Toorn, ende 't Rondeel
„ benoorden den zelven Toorn incluys, volgende het concept daar
„ van gemaakt, ofte namaals ten overſtaan van alzulke Gedeputeer-
„ den, als de Staten daar toe zullen committeren, nog te maken,
„ eerſtdaags by de hand genomen, gevordert, ende opgemaakt
„ zullen worden, tot meeſte verzekertheid der voorſz. Stede, waar
„ toe geëmployeert zullen worden ter plaatſe daar zulks meeſt no-
„ dig is, alzulken blauwen ſteen, als de voorſz. Stede heeft, ende
„ de blauwe ſteen vorder nodig wezende, zal genomen mogen
„ worden, van den voorn: Blauwen Toorn, zo verre 't zelfde zon-
„ der merkelyke intereſt kan geſchieden, ende in de verdere kos-
„ ten tot de voorſz. werken nodig wezende, zullen de Heeren Staten
„ van Holland, dragen twee derden deelen, behoudelyk, dat de-
„ zelve derden deelen, niet en zullen excederen de ſomme van
„ twaalf duyzent ponden, van veertig grooten 't pondt, ende de
„ verdere koſten tot opmakinge, en onderhoudinge van de voorſz.
„ werken, nodig zullen dragen ende beſteet worden, by de voorſz.
„ Stede van GORINCHEM, ende zullen Burgermeeſteren, ende
„ Regeerders van GORINCHEM, in minderinge van de voorſz.
„ twee derden deelen, ofte twaalf duyzent ponden, ontfangen,
„ alzulke twee duyzent één hondert vyf ponden veertien ſchellingen

„ tien

Digitized by Google

„ tien penningen, als dezelve Stede noch ſchuldig is ter cauſe van
„ de Capitale Impoſitie over allen den Steden, ende platte Landen
„ van Holland omme geſlagen, in den Jaare vyftien hondert vyf
„ en tachentig. Ende tot fourniſſement van de reſterende negen
„ duyzent agt hondert vier ende negentig ponden vyf ſchellingen
„ twee penningen, zullen de voorſz. Burgermeeſteren, ende Re-
„ geerders der Stede van GORINCHEM, aan hen rekenen gely-
„ ke ſomme, die zy ſchuldig zyn in verſcheyden Quotiſatien ende
„ Repartitien, over den Steden van Holland gedaan by Leeninge
„ ende op Intereſt, welverſtaande, dat de Staten voorn: zullen
„ bezorgen, dat op behoorlyke Brieven van Obligatie, ende ver-
„ bande, der voorſz. Stede van GORINCHEM, onder haarluyder
„ Zegel, van dezelve ſomme te betalen, binnen een jaar eerſtko-
„ mende, aan *Thomas Rochusz.* Ontfanger binnen Dordrecht, den
„ zelven *Thomas Rochusz.* de voorſz. penningen, zo aan gelde als
„ by interpoſitie van zyn gelooft, in 't kopen van hout ende an-
„ dere materialen, tot den voorſz. werken nodig wezende, binnen
„ vyf ofte zes maanden zal opbrengen, ende betalen, welverſtaan-
„ de, dat tot meerder verzekerheid van den voorſz. *Rochusz.* Bur-
„ germeeſteren van GORINCHEM, den zelven in handen zullen
„ ſtellen, alzulke verzekeringe, als de Staten van Holland, haar-
„ luyder zullen geven voor de reſtitutie van dezelve leeninge, de
„ welke geaſſigneert zal worden op de Verpondinge van den Jaare
„ vyftien hondert zeven en tachentig, ende zullen de Staten daar
„ van in handen van den zelven Ontfanger ſtellen, de contributie
„ van eenige Dorpen, tot dezelven ſomme toe, tot zyne keure,
„ ende in ſubſidium verbinden, de gereſerveerde middelen van zyn
„ Comptoir. Dies zyn de Gedeputeerden van GORINCHEM te
„ vreden, dat de verdere penningen by de voorſz. Stede, 't ge-
„ mene land van Holland geleent, henluyden niet en zullen wor-
„ den gereſtituëert, voor ende aleer, de andere Steden nopende
„ de reſtitutie van gelyke keure gedane leeninge tegens hen luyden,
„ ende de voorſz. ſomme zullen wezen verleken, ten eynde ge-
„ lykheid, onder den Steden mag worden gehouden, zo na als
„ doenlyk is.

„ Ende zullen die van GORINCHEM gehouden wezen, aan den
„ Ontfanger Generaal *George de Bye* te betalen, ofte met den zel-
„ ven te liquideren, haare quote in de hondert drie en dertig duy-
„ zent ponden, in Februarie laaſtleden, over den Steden gequoti-
„ zeert, mitsgaders by proviſie, d'eene helft van de Verpondinge,
„ der voorſz. Stede van den lopende Jaare van vyftien hondert
„ zes en tachentig, ende op de wederhelft, hoe veel dat zy op
„ de voorſz. geheele Verpondinge promptelyken zullen betalen,
„ ter ſomme van drie duyzent ponden, van veertig grooten 't pond,
„ zonder prejudicie ter wederzyden, ende zullen die van GOR-
„ INCHEM gehouden wezen eerſtdaags den Staten te leveren, be-
„ hoorlyke brieven van aggreatie van dit accoord.

„ Aldus gedaan ende geaccordeert ten dage voorſz. ende ten
„ oirconden van wegen den Heeren Staten voorn: ende by de
„ voorſz. Gedeputeerden van GORINCHEM onderteykent, onder-

„ ſtont

Digitized by Google

„ ſtond geſchreven, Ter Ordonnantie van de Staten. By my, „ ende was ondertekent, *C. de Rechtere.*

1587. Ende het volgende jaar ging men met het verſterken der Stad nog al ſterk voort, en men ondernam 'er nog eenige nieuwe werken by te maken, waar over dit volgende contract wierd gemaakt.

Nader verdrag van de Staten van Holland met die Stede van GORINCHEM, tot vorderniſſe van de voorſz. Fortificatie werken.

„ DE Staten van Holland aanmerkende de getrouwigheid, ende „ 't goede devoir, van die van GORINCHEM gedaan, tot „ vorderniſſe van de Fortificatien aldaar, tot goede bewaarniſſe en- „ de verzekertheid der zelver Stede, ende dat daaromme, ende „ ook in aanzieninge van de groote koſten, ſchade, ende laſten, „ die zy luyden, in den Oorloge dragen moeten, de reſterende „ werken van de Fortificatien tot laſte van den Lande mede zul- „ len behoren gedragen te moeten worden, hebben op 't verzoek „ ende aanhouden van die van GORINCHEM voornt: verklaart „ ende gereſolveert, dat de werken van de Fortificatien, die tot „ GORINCHEM voorn: nodig zullen zyn, boven de voorgaande „ contracte met henluyden, ten dien eynde gemaakt, by *Thomas* „ *Thomasz.* Burgermeeſter der Stad Haarlem, ende *Adriaan Antho-* „ *nisz.* Fortificatie Meeſter, ter eerſter gelegentheid zullen worden „ bezigtigt, ende met advys ende authoriteyt van zyne Excellentie „ van Naſſau, Gouverneur, ende Capiteyn Generaal over Holland, „ Zeeland, ende Vriesland afgeſteken, ende eyndelyk gearreſteert, „ ende voltrokken worden als 't behoort, waar toe ende omme te „ vervallen d'onkoſten van dien, die van GORINCHEM voorn: „ daar inne het geregte derde part, mede gehouden zullen zyn te „ dragen. Omme welke derde part te helpen vervallen, die van „ GORINCHEM voornt: tot dien eynde betaalt zal worden haar „ contingent in de penningen by repartitie opgebragt naar advenant, „ de ſomme van twee hondert duyzent ponden van veertig groo- „ ten, die uyt de contributie van de Verpondinge van den tegen- „ woordige jaare vyftien hondert zeven en tachentig betaalt wor- „ den; ende aangaande de Erven, die tot behoef van de voorſz. „ Fortificatien zullen moeten worden vergraven ofte geoccupeert, „ door dien de Staten voorn: de voorſz. onkoſten mede begrepen „ hebben onder de voorſz. Fortificatien van de Stede van GOR- „ INCHEM voornt: zal de hooft ſomme van den koope der voorſz. „ landen, dezelfde getaxeert zynde by de Heemraden aldaar, en- „ de de voorſz. Gecommitteerde, mede met advys ende authori- „ teyt van zyne Excellentie van Naſſau, by die van GORINCHEM „ worden aangenomen, in minderinge van haarluyder derde part „ voornt: ende zullen de reſterende twee deelen van de voorſz. „ Fortificatien, gedragen ende betaalt worden by 't Gemeene Land, „ uyt den penninge tot behoef van de Fortificatien voor den voorn:

„ jaare

Digitized by Google

„ jaare geconſenteert. Vermits dat op de vorderinge ende opma-
„ kinge van de voorſz. werken van Fortificatien, van wegen 't Ge-
„ meen Land goede opzigt zal genomen worden, ten eynde 't be-
„ ſtek daar van te maken, mag worden naargekomen ten meeſten
„ dienſte van den Lande, ende daar van verantwoord als na beho-
„ ren. Gedaan in den Hage den zevenden February vyftien hon-
„ dert zeven en tachentig. Onderſtond. Ter Ordonnantie van de
„ Staten, by my, ende was ondertekent.

C. de Rechtere.

De Soldaten uyt het Guarnizoen van Nymegen, vielen in het begin 1588.
der maand van Mey, in den Jaare 1588. onverwagt in de Betuwe, verbranden het Dorp Elſt, en roven en plunderen op verſcheyde plaatzen, en liepen tot voor de Stad Thiel. Die van GORINCHEM voor verderen inval vrezende, te meer; om dat veele nieuwe werken nog niet in ſtaat van tegenweer waren gebragt, hielden ſterk by de Heeren Staten aan, dat de nieuwe begonne werken, en die 'er nog moeſten gemaakt worden, nu met den Zomertyd dog ſpoedig voort gezet mogten worden, om de Stad buyten prykel te ſtellen. Hier op wierd den Heer Penſionaris *Adriaan van Wereſteyn* gelaſt, aanſtonds zeer ernſtelyk aan den Heer Advokaat *Oldenbarneveldt* te ſchryven, met verzoek dat deze zaak dog ten eerſten by de hand genomen mogt worden, belovende deze zaak met de Magiſtraat van GORINCHEM zo te helpen uytvoeren, dat de Ed: Heeren Gecommitteerden van de Staten van Holland, in een verloop van drie maanden, om geen geld zouden aangeſproken worden, op dat alzo binnen die tyd de middelen of geldzommen die tot de werken geſchikt zouden mogen wezen, aan de hand komen, en dus viel men met alle magt aan 't arbeyden, en bragten alles in een goeden ſtaat.

Vermits de Stad door alle deze onkoſten in zware ſchulden geraakten, en men nog al eenige nieuwe werken voornam te maken, zo traden de Heeren Gecommitteerde Raden met de Regeeringe van GORINCHEM weder in onderhandelinge, beramende hoe men de onkoſten die 'er nog ſtonden gemaakt te worden, en die men reeds ten agteren was beſt zouden betalen, waar over dan het volgende contract weder gemaakt wierd.

Nog nader verdrag, tuſſchen de Heeren Gecommitteerde Raden van de Staten van Holland, ende de Gedeputeerden der Stad GORINCHEM, over de koſten ende de betalinge der penningen, van de voorſz. Fortificatie werken.

„ ALzo in 't hooren ende examineren van de Rekeninge van
„ de Fortificatien der Stede van GORINCHEM gedaan, in
„ den Jaare vyftien hondert zeven en tachentig, acht en tachentig,
„ negen en tachentig, negentig, een en negentig, ende twee en
„ negentig, bevonden is, dat de koſten van dien, ende de gene,

Digitized by Google

„ die nog nootzakelyk zo in 't diepen van gragten, het opma-
„ ken van zekere ingeſtorte muragie, ende het opmaken van eenige
„ gezonken werken, ende andere te zamen zullen komen te be-
„ dragen, omtrent de ſomme van hondert zes en vyftig duyzent
„ ponden van veertig grooten 't pondt, daar van tot laſte van den
„ Lande van Holland gebragt worden, de twee derdendeelen, be-
„ lopende hondert ende vier duyzent ponden, in minderinge van
„ welke ſomme, de Gecommitteerde Raden van den Staten van
„ Holland ende Weſtvriesland verſtonden, dat het voorſz. Gemeene
„ Landt, behoorde te ſtrekken eerſt de ſomme van twee en zeſtig
„ duyzent zes hondert twee ende veertig ponden veertien ſchellin-
„ gen, aan die van GORINCHEM ten eynde voorſz. by Ordon-
„ nantie geaſſigneerd. Nog alle der Stede onbetaalde portien in de
„ ommeſlagen van de verpondinge van den Jaare zeven en tachen-
„ tig, agt en tachentig, negen en tachentig, negentig, een en ne-
„ gentig, ende twee en negentig, bedragende ter ſomme van zeven
„ en twintig duyzent vyf hondert ponden, ende nog agt duyzent
„ gelyke ponden, by die van GORINCHEM uyt de middelen ge-
„ ligt, ende op de Rekeninge van *Thomas Rochusz.* in ſouffrancie
„ gehouden, monterende te zamen ter ſomme van agt en negentig
„ duyzent een hondert, vier en veertig ponden veertien ſchellingen.
„ Waar tegens die van GORINCHEM waren ſuſtinerende, dat by
„ henluyden in der noodt veele penningen tot vorderinge van de
„ voorſz. Fortificatien niet alleene voor de portie van der Stadt,
„ maar ook van 't Gemeene Landt waren op groote intereſſen ge-
„ ligt, ende dat zy luyden daar over veel duyzent ponden had-
„ den betaalt, ook veel van den zelven in 't voorderen van de
„ geaſſigneerde penningen, ende ten leſten, dat zy luyden, vol-
„ gende haare gedrage conſente, aan haare portie in de ommeſla-
„ gen van de Verpondinge, gelyke gratie zouden behoren te ge-
„ nieten, als haare nagebuuren, te meer: alzo zy luiden in neeringe
„ ende 't gebruyk van haare goederen, veel meer als haare nage-
„ buuren waren beſchadigt. Ende dat daaromme ter oorzake van
„ de gemaakte werken der voorſz. Fortificatien, henluyden van 't
„ Gemeene Landt nog wel zoude behoren betaalt te worden, zo
„ van het capitaal als den intereſſen, de ſomme van ten minſten
„ vyftien duyzent ponden, ende dat boven dien 't Gemeene Land
„ zoude behoren te dragen in de werken, als nog te maken, (be-
„ raamt op omtrent twaalf duyzent ponden) voor de twee derden
„ deelen agt duyzent ponden. Zo is eyndelyk tuſſchen de Gecom-
„ mitteerde Raden van de Staten voorn: ende den Gedeputeerden,
„ der voorſz. Stede van GORINCHEM getranſigeert, ende geac-
„ cordeert, dat het maken van alle verdere Fortificatien, aan de
„ voorſz. Stede, eenzamentlyk de onderhoudinge van de geheele
„ Fortificatie tot laſte van de voorſz. Stede zal wezen ende blyven,
„ zonder dat uyt eenige voorgaande Acten of uyt oorzaake van dien
„ iet meer van 't Gemeene Landt zal mogen worden ge-eyſt. Ver-
„ mits dat van wegen 't Gemeene Landt, aan den Burgermeeſte-
„ ren ende Regeerders der Stede van GORINCHEM, zal worden
„ gegeven Ordonnantie, van de ſomme van agt duyzent ponden op

„ *Tho-*

Digitized by Google

„ *Thomas Rochusz.* in betalinge van gelyke ſomme, by henluyden
„ uyt de gemeene middelen geligt, ende op de rekeninge van den
„ voorſz. *Thomas Rochusz.* in ſouffrancie gehouden. Item, dat van
„ gelyken henluyden gegeven zal worden Ordonnantie, op den
„ Ontfanger Generaal *Cornelis van Mierop*, tot de geheele ſomme
„ van 't geen haare portien in de onbetaalde ommeſlagen van de
„ Verpondinge, van den Jaare vyftien hondert zeven en tachentig,
„ agt en tachentig, negen en tachentig, negentig, een en negentig,
„ twee en negentig, ende drie en negentig, bedragende te zamen
„ ter ſomme van drie en dertig duyzent ponden, ende dat hen-
„ luyden boven dien zal worden gegeven. Een Ordonnantie op
„ den voorſz. Ontfanger Generaal, van tien duyzent gelyke ponden.
„ Ende ten eynde alle 't geene voorſz. wel ende getrouwelyk, van
„ wegen de Gecommitteerde Raden, ende den Burgermeeſteren,
„ ende Regeerders van GORINCHEM, reſpectivelyk mag worden
„ onderhouden, ende agtervolgt, is deze ter Ordonnantie van de
„ voorſz. Gecommitteerde Raden, ende Burgermeeſteren ende Re-
„ geerders van GORINCHEM bezegelt, en geteykent in de maand
„ van February, in den Jaare vyftien hondert drie en negentig.
„ Op de plycque ſtont. Ter Ordonnantie van de Gecommitteer-
„ de Raden voorn: ende was ondertekent, *C. de Rechtere.* Ende
„ op 't ſpatium gedrukt, eenen roden Zegel overtrokken met een
„ papier.

Dus heeft den Lezer uyt de echte ſtukken een net verhaal, wegens het verſterken dezer Stad, en wat onkoſten des wegens zyn gemaakt, zo dat deze Stad al voor den Jaare 1600. in een goede ſtaat van tegenweer was gebragt, en wel voor een ſleutel aan deze zyde mag gehouden worden, hoewel dezelven zedert dien tyd nog al met meer andere werken is verſterkt, zo dat zy tegenwoordig zeer aangenaam in haare werken leyt.

Om den draad van Stads gevallen weder na de jaaren by een te ſtellen, zo moet ik nu eenige jaaren weder te rugge treden, en met het Jaar 1583. weder beginnen, op welk jaar die van GORINCHEM onderſtonden een Munt in hunne Stad op te richten, op den naam van *Don Antonio* Koning van Poortegaal, en vermits de Geltmunterye een Eminiteit van den Staten van den Lande is, en geene Steden zonder hunne order zulks vermogen te doen, zo waagden die van GORINCHEM zonder kennis of toeſtemminge van de Staat zulks te doen, menende hier in door het gezag van den Koning van Poortegaal beſchermt te zullen worden. Hier over wierd aanſtonds door de Stad Dordrecht en den Muntmeeſter aan de Staten geklaagt, te meer; om dat zy zekere *Feſtoenen* ſloegen, die men voor dertien ſtuyvers uyt gaf, en bevonden wierden niet boven de helft waardig te zyn, waar by het Land ſtont groote ſchade te lyden, ook ſloeg men halve *Millerezen*, welke in waarden ook veel te ligt bevonden wierden, zo dat de Heeren Staten over deze zaak aan die van GORINCHEM quamen te ſchryven, en hen ter verantwoordinge te roepen, en ten laatſten dit munten wel ſtrengelyk verboden. En vermits ik eenige korte uyttrekzels van 1583.

Digitized by Google

deze rezolutien hebbe, zo dunkt my tot een berigt van den Leezer beſt te zyn, dezelve hier by te voegen.

Diverſche Extracten uyt de Reſolutien van de Heeren Staten van Holland ende Weſtvriesland, genomen in haar Ed: Groot Mogende vergaderinge, op 't ſubject van de Munte tot GORINCHEM.

Den 14 October 1583.

„ ROerende de fraude in de Munt binnen GORINCHEM, in 't
„ Munten van de Feſtoenen van Poortegaal, die binnen deze
„ Lande uytgegeven worden voor dertien ſtuyvers 't ſtuk, niet
„ waardig zynde boven zes ſtuyvers zes deniers.
„ Te verzoeken dat het zelve met 'er daad afgedaan, en de Munt
„ in verzekerheid geſtelt mag worden.

Den 20 October 1583.

„ DE Staten gerapporteert zynde, dat zyn Excellentie, geen
„ conſent die van GORINCHEM gegeven hadde, om eenige
„ Munt aldaar op te rechten, hebben geordonneert te ſchryven
„ aan de Burgermeeſteren ende Regeerders van GORINCHEM,
„ dat alzo eenige zaken met hen luyden hadden te communiceren,
„ aangaande de Munt, die aldaar opgerecht zoude zyn, dat zy-
„ luyden niet nalaten eenige uyt den haare te committeren, die
„ met den Muntmeeſter hen op zaturdag toekomende alhier laten
„ vinden, om de Staten van alles goede onderrigtinge te doen, ten
„ eynde voorts in de zake geprocedeert mag worden, zulks tot
„ conſervatie van de geregtigheid der Landen bevonden zal worden
„ te behoren.

Den 14 November 1583.

„ ROerende de Munt tot GORINCHEM voor den Koning van
„ Poortegaal, en ordre daar tegen.
„ Is geordonneert te ſchryven, aan den geenen die hem vervor-
„ dert binnen GORINCHEM te munten Feſtoenen, op den naam
„ van *Don Antonio* Koning van Poortegaal, dat hy hem niet ver-
„ vordere verder te munten, of eenige munt dies aangaande uyt
„ te doen geven, voor en aleer by zyn Excellentie op de Munt
„ van *Don Antonio* eyndelyk zal wezen voorzien ende gediſponeert.

Den 18 November 1583.

„ ALzo de Staten van Holland bevonden hebben, dat tegens
„ alle oude gerechtigheid van de Munt, wezende binnen de
„ Stad Dordrecht, ende tot groten nadeel van de Ingezetenen der
„ voorſz. Landen, onlangs die van GORINCHEM eenen *Hendrik*
„ *Velt-*

Digitized by Google

„ *Velthuyzen* aldaar, op 't verzoek van den Heere *Pierre Dor*,
„ Ambaſſadeur van *Don Antonio*, Koning van Poortegaal, hen ver-
„ vordert hebben zonder voorweten ende conſent van de voorn:
„ Staten, binnen de Stad GORINCHEM een Munt op te regten.
„ Ende daar op te doen munten halve Millereſen ende Feſtoe-
„ nen, die in haar gewigt ende alloy zeer verſchillen. Zulks dat
„ eenige Feſtoenen van agt en zeventig ſchellingen en zeven de-
„ niers, negen en zeventig, tachentig ſchellingen agt dieniers, en
„ hondert en twe deniers in 't mark zyn, bevonden worden verre
„ onder de waarde en alloy van den Daalder die in Holland geſla-
„ gen word, tegens een en zeventig ſchellingen drie deniers in 't
„ mark zyn, volgende de Reſolutie ende Ordonnantie van de Sta-
„ ten, zulks dat de Staten voorn: nodig bevonden hebben daar
„ tegens te doen voorzien, al eer de voorſz. Landen van zulke
„ Feſtoenen vervult, ende andere goede Munt daar in geconverteert
„ worde, tot groote veragteringe van de negotie, daar aan 't wel-
„ varen der voorſz. Landen is gelegen. Zo is 't, dat de Staten
„ voorn: agtervolgende haare voorgaande Reſolutie van den 17 Sep-
„ tember laaſtleden den voorn: Ambaſſadeur (na dat den zelven
„ daar op ten vollen is gehoort) verklaart hebben, dat niet tegen-
„ ſtaande zyn Majeſteyt daar mede eenigzins in de gemeene zake
„ gedient zoude mogen wezen, daar in de Staten anderzints de-
„ zelve gaarne na haar vermogen, begeeren te aſſiſteren, zulks zy
„ ook alrede bewezen hebben, nogtans de Staten voorn: niet zul-
„ len konnen lyden, dat eenige verdere Munt binnen GORIN-
„ CHEM op den naam van zyn Majeſteyt als vooren zal geſlagen,
„ of dezelve binnen dezen Landen verder uytgegeven worden,
„ dat ook geene Munt voortaan binnen Holland, dan alleen bin-
„ nen Dordrecht op de Munt zal worden geſlagen, ende dat vol-
„ gende de laſt ende inſtructie, die de Muntmeeſter zal zyn ge-
„ geven.

Den 5 December 1583.

„ ROerende de Munt binnen GORINCHEM op den naam van
„ den Koning van Poortegaal.
„ De Staten verſtaan hebbende, dat binnen GORINCHEM ge-
„ procedeert word in het munten van de Millereſen en Feſtoenen,
„ op den naam van zyn Majeſteyt den Koning van Poortegaal,
„ *Don Antonio*, niet tegenſtaande by de Staten, aan den Droſſaard
„ ende Magiſtraat van GORINCHEM voorn: mitsgaders den Mun-
„ ter aldaar expreſſelyk is geſchreven, dat zy luyden met de voorſz.
„ Munt zullen ſupercederen, hebben nodig bevonden, dat met 'er
„ daad, anders daar in zal worden voorzien, ende zulks beſloten
„ ende gerefolveert, dat by Placaat, dezelve Munt zal worden ver-
„ boden.

Den 6 December 1583.

„ OP de klagten van de Muntmeeſter tot Dordrecht, nopende
„ de Munt binnen de Stad GORINCHEM, als dat met de

Digitized by Google

„ Munt tot GORINCHEM, niet tegenſtaande d'interdictie van de „ Staten wordt voort geprocedeert, en groote fraudes daar inne „ gepleegt worden, hebben de Staten als nog verklaart, dat met „ de interdictie by Placaat geprocedeert zal worden, daar by alle „ Munt dies aangaande zal verboden worden.

1588. In den Jaare 1588. wierd door de Magiſtraat een Ordonnantie gemaakt, wegens de verdeelinge der quartieren voor de Burgery, als mede wegens het waken, en waar ieder Burger by klokkeſlag of alarm zig zal hebben te laten vinden, en wat verder tot een goed beſtier nodig was, welke Ordonnantie opentlyk voor het Stadhuys wierd afgelezen, beſtaanden in zes en vyftig Artyculen, maar vermits deze Ordonnantie zo dikwils verbetert en vermeerdert is, als ook in druk uytgegeven, waar van ik 'er nog een hebbe van den Jaare 1692. dunkt my niet nodig daar een wytlopig verhaal van te doen veel minder dezelven hier by te voegen.

1591. In den Jaare 1591. wierd voor aan het Stadhuys van grauwe arduyn ſteen een nieuwe Secretarye gebouwt, ruſtende het gewelfzel in drie bogen op vier blauwe ronde pilaren, en ſtaat met vergulde letteren op een zwarte grond boven de bogen dit volgende: boven de boog aan de regter zyde, *Concordia res parvæ Crescunt.* Boven de middelſte boog, *Omne regnum in ſe diviſum diſolabuntur*, en boven de boog aan de ſlinker zyde, *Deſcordia res maxime dilabuntur*, en boven de twee zydbogen, *Eendragt maakt magt.* Staande het jaargetal der ſtigtinge in vier yzere Ankers of Houvaſten, boven ieder der vier pilaren 1591. zulks plagt ook uyt de oude Wapen-glazen te blyken, die in de kamers van de Secretarye plagten te ſtaan, die daar in den Jaare 1592. in geſtelt waren, als Theſorier was *Jacob Vervoorn Reyersz.* welke glazen in den Jaare 1700. zyn vernieuwt. De Secretarye was eerſt in drie kleyne kamertjes voor de Secretariſſen verdeelt, maar wanneer in den Jaare 1697. het gewelfzel was geborſten, en voor een groot gedeelten ingevallen, is het verandert in een groote en in een kleyne kamer.

1593. In den Jaare 1593. wierd aan het Stadhuys beneffens den Toorn, een nieuw gebouw gemaakt, beſtaande onder in een woning voor den Kamer-bewaarder, en de Waag, en boven in een groote kamer voor de Vroedſchap, en een Muzyk-kamer, ſtaande het jaar der ſtigtinge van binnen boven beide de deuren van de voorſz. Vroedſchaps kamer, als mede in verſcheide geſchilderde glazen in de Muzyk-kamer. In den Jaare 1695. wierd dezelve vergunt aan de Wees-meeſteren tot een vergader plaats. De Wees-kamer is in deze Stad in den Jaare 1551. opgeregt, op welk jaar zy den 17 April van Keyzer *Karel V.* Graaf van Holland daar Octroy van kregen en wierd door drie Wees-meeſters bediend. In den Jaare 1557. wierd door de Magiſtraat een wytlopig Reglement uytgegeven, beſtaanden in 76 Artyculen, dog is zedert dikwils verandert en gedrukt.

1595. In den Jaare 1595. wanneer men nog bezig was met de Stad te verſterken, wierd de Kanze- en Dalemſche poort ook beiden vernieuwt, zo als uyt het jaargetal voor beide ſtaanden is te zien.

In

Digitized by Google

In den Jaare 1605. wierden aan de Burgery nieuwe Vaandelen geſchonken, en koſten het Vaandel van den Nieuwen Dyk, het welke twintig ellen groot was, met alle zyn toebehoren 91 - 19 - 8 en was Kapiteyn *Huybert van Muyen*, Theſorier der Stad. 1605.

In den Jaare 1640. in de maand February had men hier zo zware ſtormwinden, dat de daken van 't Stadhuys, als van Burgermeesters kamer, Secretarye, Kaſteleins kamer, als mede van den Doelen, afgeligt wierden, een groot getal andere huyzen wierden ook beſchadigt, zo dat den Burger groote ſchaden had. 1640.

In den Jaare 1659. wierden nieuwe uurwyzers aan de Kerktoorn gemaakt. 1659.

Dat Zuydholland al over verſcheide eeuwen, en nog dikwils by onze tyden, door het opzwellen zo van de Maas of Waal als de Linge, by inbreken der Dyken groote ſchade heeft geleden, is een bekende zaak, en de geleerde Heer en Meeſter *Jacob van Vechoven* heeft zulks nog onlangs in zyn boekje, *de noodlydende Alblaſſerwaard* ons voor oogen geſtelt. By het hoge water als wel byzonderlyk des Winters by opſtopping van Ysdammen, leit de Stad GORINCHEM ook dikwils veel ſchade, en ſchynt zomwylen te willen wegſpoelen. In het laatſte van den Jaare 1658. en in 't begin van 1659. als mede in 't laatſte van den Jaare 1662. en in 't begin van 1663. wierd deze Stad en de byleggende landen met een zwaren waternood bezogt, en vermits ik een nauwkeurig verhaal van dezelven heb in die tyden opgeſtelt, zal ik het hier byvoegen zonder 'er eenige veranderingen in te maken, en luyd aldus:

Notitie van den Watervloed binnen GORINCHEM, in 't eynde van den Jaare 1658. ende in 't begin van den Jaare 1659.

„ DEn 17 December 1658, na dat het omtrent veertien dagen
„ had gevroſen, heeft men met Paerden ende ſleden over
„ het ys gereden na de Schotdeuren, ende daags daar aan
„ reed men met ſlee en Paerden over het diep na Woudrichem.

„ Op den 20 dito begon het weer te ontlaten; ende in de Kers-
„ dagen begon het ys in het diep te kruyen, en maakten eenen
„ Ysdam omtrent Hardinxvelt, welke van daar zig verzettede tot
„ beneden Gieſſendam, en een zeer hoog water veroorzaakte,
„ hoger als by menſchen geheugen geweeſt was.

„ Dit veroorzaakte mede, dat den Dordrechtſchen of Alblaſſer-
„ waardſche Dyk, den dertigſten December zynde maandag na
„ den middag de klok drie uuren, op twee plaatſen doorbrak: te
„ weten: d'eene omtrent Gieſſendam, in de Ambagts Heerlykheid
„ van Hardinxvelt, en de andere omtrent den ſtenen hoek.

„ By de Zwaan brak dezelve mede door, en weynig beneden
„ *Boxman* en op meer andere plaatſen.

„ Den zelfden dito liep het water over de Kade tuſſchen GOR-
„ INCHEM en de Schotdeure, en lagen de landeryen agter AR-
„ KEL, zeven à zeven en een halve voet onder water.

„ Den

Digitized by Google

„ Den 31 dito wierd de Kanze-poort, de heule ofte de ſluys „ onder de wal aldaar, ende alle de watergangen toegedamt.

1659. „ Den 2 January 1659. liep het water drie voeten over den „ Zouwen-, ofte Bazel-dyk, omtrent de groote en kleyne wiel, „ alwaar dezen Dyk het laagſte is, en men verhoopte het met kragt „ van Volk te behouden, dog te vergeefs, want de landeryen bo- „ ven de Zouwen ſtonden vyf à zes voeten onder water, den zel- „ ven dito omtrent den avond, ontſtont in de Stadt een groote con- „ ſternatie en confuſie, vermits den dam voor de voorſz. heul aan „ de Kanze-poort onder de wal wilde doorbreken, dog wierde met „ kragt van Volk en materialen gehouden. En wierd des anderen „ daags een vingerling om den zelven dam geleyt, en alzo gehou- „ den, de huyzen omtrent de Kanze-poort, te weten: de Pomp- „ ſtraat en Nieuwſtad, mitsgaders aan de andere zyde de Warmoes- „ ſtraat, ſtonden door den loop van het water, komende door den „ voorſz. dam, onder water.

„ Den 9 January wierd aan de Kanze-poort geſtelt een Molen, „ om het water met twee Paerden uyt te malen, dog ging zeer „ langzaam voort, alzo men tuſſchen dag en nagt qualyk een duym „ hoogte kon uytmalen.

„ En was hier te vooren den 6 January, tuſſchen den maandag „ en dingsdags 's nagts een zwaar tempeeſt, en wierden daar door „ ontallyke huyzen door de wind beſchadigt, en neer geſmeten. „ En was de elende ende miſerie zo groot, dat door manquement „ van voeragie de ſchoonſte Koey-beeſten, voor een goude Ducaton, „ ja nog voor geringer prys wierden verkogt ende gegeten, ende „ raakten door dezen inbreuk onder water, drie en dertig duyzent „ een hondert en tien Mergen lands. De ſluyzen in den Elshout „ liepen groot perykel van weg te ſpoelen, dog zyn in 't eerſt „ van de maand February toegedampt, en in de plaatſe van dien „ hulpgaten geſtoken.

„ Den 27 January is by Dykgraaf en Heemraden, van den Lande „ van ARKEL gepreſenteert Requeſte, aan haar Ed: Groot Mog: „ de Heeren Staten van Holland ende Weſtvriesland, en daar by „ geremonſtreert den elendigen ſtaat ende de groote ſchade, die „ den voorſz. lande, door den voorſz. inbreuk was overgekomen, „ en hebben over zulks verzogt, vier jaaren ontſlagen te mogen „ zyn, van de ordinaire Verpondinge, Hoorn en Zout geld.

„ Den 5 February zyn alhier in loco gekomen, vier Heeren „ Commiſſariſſen, twee uyt haar Ed: Mogende de Heeren Gecom- „ mitteerde Raden, en twee uyt haar Ed: Mog: de Heeren van „ de Domeynen van haar Ed: Groot Mog: die daags daar aan zyn „ gevaren door het Land van ARKEL, en hebben oculaire inſtruc- „ tie daar van genomen, en naar gedaan rapport hebben die van „ den Lande van ARKEL in December 1659. geobtineert quyt- „ ſcheldinge van twee jaaren Verpondinge.

„ Den 19 February zyn die van Dordrecht beſchreven geweeſt, „ twee Heeren Hoogdyk-heemraden, de Heeren Mr. *Hendrik Praam*, „ en den Commies *Matthias van Hoey*, nevens den grooten Waers- „ man, de Heer *Johan Erkelens*, en is by de Heeren Dykgraaf

„ *Matthys*

Digitized by Google

„ *Matthys Pompe*, en de Heeren Heemraden van den Alblaſſer-
„ waard gereſolveert de ingebroke gaten met den eerſten te beſlaan,
„ buyten koſten van die van het Land van ARKEL, uytgenomen
„ den lage Beemt.

„ Den 1 Maart zyn twee à drie hondert man gegaan in de waart
„ genaamt Cloppenwaart, leggende onder de juridictie van Wou-
„ drichem, omme aldaar aarde tot het beſlaan van den Dyk te
„ halen, dog zyn by die van Woudrichem, daar feytelyk nevens
„ den Dykgraaf *Pompe* en Hoogdyk-heemraden uytgedreven, en
„ haar hutten ende kruywagens verbrand, waar over den voorn:
„ Dykgraaf *Pompe*, zig aanſtonds heeft geaddreſſeert aan de Heeren
„ Staten van Holland en Weſtvriesland, en gedoleert over het ge-
„ welt hem en de zynen aangedaan, en zyn daar op gekomen twee
„ Heeren Commiſſariſſen uyt haar Ed: Mog: de Heeren Gecom-
„ mitteerde Raden, en is naar deliberatie goedgevonden by provi-
„ ſie met het werk voort te gaan.

„ Den 3 Maart zyn den Droſſaard *van der Ameyde*, en de Schout
„ van Meerkerk gekomen met eenige Mannen op den Bazeldyk,
„ en hebben de gaten geſtopt, zo dat die van boven de Zouwen
„ haar water niet meerder konden loozen, waar over de Ingeze-
„ tenen boven de Zouwe, den 4 dito doleerden aan den Heere
„ Dykgraaf Mr. *Carel van Zyl*, en Hoogdyk-heemraden, en is op den
„ zelfden dito door ordre van de voorn: Heere Dykgraaf en Heem-
„ raden, en de Heeren Burgermeeſteren *Arend van der Colk* ende
„ *Aard van Hoey*, laſt gegeven dezelve gaten aanſtonds wederom
„ te openen, en zyn daar toe gecommitteert eenige gewapende
„ Burgers uyt de Stad, en eenige Boeren Ingezetenen van den
„ Landen van ARKEL boven den Zouwen, en eenige uyt Leer-
„ dam, omme feytelyk te reſiſteren den geenen die het zoude
„ willen beletten, alzo de gerugten liepen dat die van Dordrecht
„ zoude komen met agt hondert gewapende Mannen om 't zelve
„ te verhinderen, niet tegenſtaande dat die van den Dordrecht-
„ ſchen waard, daar door geen ſchade waren lydende, alzo zy
„ met de Reviere nog gemeen lagen. En heeft over zulks den
„ Dykgraaf *Pompe* zig geaddreſſeert aan haar Ed: Groot Mog: de
„ Heeren Staten van Holland, en klagtig gevallen over het onge-
„ lyk op zynen Dyk geleden, dog ſtaat hier te noteren het ongelyk
„ dat den voorn: Dykgraaf *Pompe* in deze zake hadde; wel dat
„ waar is, dat den zelven in qualité als Dykgraaf van den Alblas-
„ ſerwaart, de Schouwe heeft over den voorn: Bazeldyk, maar
„ dat de jurisdictie over den zelven Dyk competeert, den Dykgraaf
„ van den Lande van ARKEL.

„ Den 9 Maart zyn gekomen in loco twee Heeren Commiſſa-
„ riſſen, Raadsheeren uyt den Hove van Holland, als namentlyk
„ de Heeren *de Raadt* en *Ockersz.* en zyn alle de Burgers ende
„ Boeren gecommandeert na huys te gaan, dog bleven de gaten
„ lopen, met beloften van met den eerſten die te doen beſlaan,
„ dies niet tegenſtaande is by den Dykgraaf *Pompe* geligt Mande-
„ ment van Complaincte, en is het zelve geëxploicteert aan Dyk-
„ graaf en Heemraden van den Lande van ARKEL, omme te

Digitized by Google

„ compareren tegens den 18 dezes te Meerkerk, en zyn onder-
„ tuſſchen de gaten beſlagen geworden, en is op den 21 dito by
„ de Heeren Commiſſariſſen gepronuntiëert.

„ Op den 14 Maart is het gat by den Stenenhoek beſlagen, en wierd
„ de aarde daar zo los ingeſmeten, en was het voorſz. gat wel
„ groot vyf en veertig roeden, en op zommige plaatſen wel veer-
„ tien à vyftien voeten diep, onaangezien de Revier zo laag was,
„ als by Menſchen gedenken ten dezen tyden des jaars oit was ge-
„ zien.

„ Den 20 Maart zyn alle de gaten in den Dordrechtſchen Dyk
„ beſlagen.

„ Den 21 Maart zyn alle de ſluyzen gelegen in den Alblaſſer-
„ waard geopent, en wierd als doen verloren drie à vier duymen
„ waters tuſſchen dag en nagt, en dit duurde zo drie à vier dagen,
„ en daar na als verminderende één duym tuſſchen dag en nagt.

„ Den 22 dito was het padt van de Nieuwe Hoven, ende Kade
„ van GORINCHEM op de Haar en Schotdueren belopen, en
„ agter ARKEL nog één voet water op het land zynde, moeſt
„ met Molens worden uytgemalen, het welke zeer langzaam toe-
„ ging, want geen windt zynde verloor men geen water met allen,
„ en men konde niet anders malen als des daags, alzo den Boeſem
„ heel was vol gemalen, en dikmaals geene goede afgang hadt.

„ Den 8 May was Ooſterwyk en Kedichem droog gemalen, en
„ den 13 dito quamen de Molens van Kedichem tot aſſiſtentie van
„ die van Nieuland, dog in veertien dagen niet malende door
„ manquement van windt, waren den laatſten May, zynde Pinx-
„ teravont eerſt droog, zo dat deze Polders eerder droog waren,
„ als die gelegen waren agter ARKEL.

„ En waren de landen beneden den Zouwendyk eerſt droog den
„ 15 Juny zynde Meerkerkſche Paende-markt.

Notitie van den Waternood binnen GORINCHEM, in 't eynde van den Jaare 1662. en in 't begin van den Jaare 1663.

1662. „ DEn 4 December 1662 begon het te vriezen.

„ Den 16 en 17 dito lag het diep voor de Stadt toegevrozen.

„ Den 19 dito begon het weer te ontlaten.

„ In de Kersdagen begon het Ys te kruyen, en maakte een Ys-
„ dam omtrent Gieſſendam, dewelke op den 31 dito alhier een
„ hoog water veroorzaakte, en een groote elende ende ontſtelteniſſe
„ in deze Stad maakte.

„ Dog te Werkendam ingebroken zynde, begon het water den
1663. „ 1 January 1663. zeer te vallen, zo dat 'er tuſſchen Nymegen en
„ Gieſſendam voorn: geen Ys was, dog den voorſz. Ysdam bleef
„ ter voorzeyder plaatſe leggen.

„ Den 3 January begon het wederom te vriezen, en den 8 dito
„ was het Diep ofte Merwede voor de Stad wederom toegekroyen
„ ofte gevrozen.

„ Den

Digitized by Google

„ Den 10 dito begon het weder wederom te ontlaten, en begon
„ het water wederom zeer te waſſchen, zo dat het op den 18 dito
„ geen vier duymen lager was, als het over vier jaren was geweeſt,
„ dog begon het den voorn: 18 dito wederom te vallen, door dien
„ den Thielerwaerd tuſſchen Tuyl en Haeften was ingebroken, als
„ mede den Bommeler waerd te Nieuwaal.

„ Daags daar aan den 19 dito, begon het wederom zeer te waſ-
„ ſchen, en den 20 dito was het water wel tien duymen hoger,
„ als het op den laatſten inbreuk was geweeſt, waar door des avonds
„ omtrent negen uuren, met ſtil weer den Dyk tuſſchen den Beer
„ ofte blauwen Toorn, ende de Zwaan, (ofte digt by de Zwaan,
„ en het nieuwe getimmert huys daar het Kaſteel van GORINCHEM
„ uythangt) is ingebroken, en quam met zodanige furie in de Stad
„ lopen, dat men de Poorten met de heul niet kon toedammen,
„ zo dat het water quam omtrent in de Tinnegieters ſteeg.

„ Den 22 dito zyn wy gegaan na den Bazeldyk, omme de lan-
„ deryen boven de Zouwen te behouden, dog wierden van die
„ van Vianen op den 26 dito verlaten.

„ Het water na dato een voet gevallen zynde, is den Dyk op
„ den 30 dito wederom beſlagen, en de Kaden die op den zelven
„ Dyk gemaakt waren wederom verſterkt en verzwaart, en na dat
„ Nieuwland ruym een voet water gekregen hadde, is Ooſterwyk,
„ Kedichem en Rietvelt vry gebleven, alzo het tegens haar Kadens
„ bleef ſtaan.

„ Den 31 dito zyn van wegen 't Land van ARKEL, den Dyk-
„ graaf Mr. *Carel van Zyl*, nevens de twee Heeren Hoogdyk-
„ Heemraden, Mr. *Pieter van den Drept*, en Mr. *Hendrik Praam*,
„ en van Stadts wegen de Heeren Burgermeeſteren *Roelof van Paf-*
„ *fenrode*, en *Johan Boelisze*, nevens de Heer Penſionaris Mr. *Hugo*
„ *Boxel*, als gecommitteerdens vertrokken na den Hage, ten eynde
„ men zoude verzoeken, aan haar Ed: Mog: de Heeren Gecom-
„ mitteerde Raden, dat het ingebroken gat by haar Ed: Groot Mog:
„ de Heeren Staten van Hollandt mogte gemaakt worden, alzo
„ dezen ingebroken Dyk in den Jaare 1600. aldaar was gelegt in
„ weerwil van Dykgraaf en Hoogdyk Heemraden, die daar tegens
„ hadden geproteſteert, en aangewezen dat men den Dyk, daar
„ niet had behoren te leggen, en dat men de ſchade, die namaals
„ door 't inbreken van dezen Dyk zoude worden veroorzaakt,
„ haar Ed: Groot Mog: zoude moeten Imputeren, blykende by
„ Acte Notariaal daar van zynde, en waren daar van gegeven de-
„ ze redenen, dat de gragten van de Fortificatien te na aan dezen
„ Dyk waren. Dog hebben de Heeren Gecommitteerden Raden,
„ dit over haar niet derven nemen, maar het zelve geſtelt in han-
„ den van haar Ed: Groot Mog: de Heeren Staten van Holland en
„ Weſtvriesland. Ondertuſſchen wierdt by die van den Alblaſſer-
„ waerd verzogt, dat 'er zoude gemaakt worden tot koſten van den
„ Lande van ARKEL, een beſlag ofte bekraginge van het ingebro-
„ ken gat, maar daar tegen wierd by den voorn: Mr. *Carel van Zyl*
„ als Dykgrave van den Lande van ARKEL geſuſtineert, dat al-
„ hoewel die van den Alblaſſerwaerd niet gehouden waren tot het

Digitized by Google

„ maken van den Dyk, egter gehouden zoude wezen tot het maken
„ van het voorſz beſlag.

„ En alzo dit een zake was van een langen aſem en traineringe
„ hebben die van den Alblaſſerwaard by proviſie toegeſtaan, dat
„ men het beſlag t' zamen zoude maken, en de principale zaken
„ geſubmitteert aan haar Ed: Groot Mog: de Heeren Staten van
„ Holland, en dat haar Ed: Groot Mog: zoude oordeelen, tot
„ wiens laſten ende koſten het voorn: beſlag gemaakt zoude moe-
„ ten worden, en zyn by haar Ed: Mog: de Heeren Gecommit-
„ teerde Raden, tot opzigt ende bezorginge van dit voorn: beſlag
„ gecommitteert, de Heeren *Johan Halling* en *Barthout van Slin-*
„ *gelant*, als Heemraden van den Alblaſſerwaard, nevens den Heere
„ Penningmeeſter Mr. *Adriaan van Bleyenburg*, Heere van Naalt-
„ wyk, en van wegen den Lande van ARKEL, den voorn: Heer
„ Dykgraaf Mr. *Carel van Zyl*, nevens de voorn: twee Heeren
„ Hoogdyk Heemraden Mr. *Pieter van den Drept*, en Mr. *Hen-*
„ *drik Praam*.

„ Den 6 February zyn alhier drie- à vier hondert ſchuyten, ge-
„ naamt Hoogaarſen en Hengſten gekomen, tot het maken van het
„ voorſz. beſlag, en op den zelfden dag omtrent den avond begon
„ het wederom ſterk te vriezen, zo dat de voorſz. ſchuyten daags
„ daar aan, vrugteloos wederom moeſten vertrekken, en den 11 di-
„ to lag het Diep weder toegevroſen, zo dat men zedert Kersmis
„ laaſtleden gezien heeft, dat het Diep of de Reviere, driemaal
„ open en driemaal toegevroſen is geweeſt, en dat men dezelve
„ Reviere driemaal navigabel heeft gehadt, en driemaal daar over
„ heeft gegaan.

„ Den 13 February zyn de voorſz. reſpective Heemraden alhier
„ wederom by den anderen gekomen, en hebben reſolutie geno-
„ men het voorſz. beſlag ofte bekraginge te maken met wagens, het
„ geene ter oorzake van de ſterke vorſt ofte koude, door ſchuy-
„ ten niet konde geſchieden, en hebben den 14 dito begonnen de
„ punt van de Wal te ſlichten, met meeninge van het voorſz. be-
„ ſlag te maken van dezelve punt af, door de gragt tot Groenen-
„ daal toe, zo dat het ingebroken gat, en Krinkelwinkel wierden
„ buyten gedykt.

„ Den 15 dito hebben omtrent zeventig of tachentig wagens
„ beginnen aarde aan te brengen, en dezelve gehaalt, uyt den
„ omloop van het Twy ſchilt, toebehorende Jonkheer *Roelof van*
„ *Paffenrode*, dog de voorſz. Heeren Heemraden ziende, dat dit
„ werk met wagens zeer langzaam toeging, practiſeerden dat men
„ de Merwede zoude byten, omme de aarde met ſchuyten, nevens
„ de wagens gezamentlyk aan te brengen, en hebben over zulks
„ de agt Compagnien Burgers begonnen van het ingebroken gat,
„ dog hebben het zelve niet konnen effectuëren, het welk daags
„ daar aan wierde hervat, by Schippers en ander Volk en volbragt,
„ zo dat den 19 dito de ſchuyten drie hondert ſterk konde varen
„ van het begonnen beſlag tot aan het voorſz. Twy-ſchilt, en haal-
„ de men ook veele aarde van den Heuvel, leggende buyten den
„ Boom aan de Lingekant, eertyds gemaakt by Capiteyn *Jacob*
Wyt-

Digitized by Google

„ *Wytmans*, ſteentjes bakker, om zyn aarde daar op te prepareren,
„ als mede uyt den buyten loop van het Twy-ſchilt, toebehorende
„ de Heer Mr. *Hendrik Praam*.

„ Den 22 February begon het weder te ontlaten, dog vroos nog
„ des nagts, zo dat men den 27 en 28 dito nog al met ſlede en
„ Paerden, over de Merwede quam.

„ Den 25 dito was het gat beſlagen, het beſlag was negentig
„ roeden lang, en in de gragten was het zeventien à agtien voeten
„ diep, zo dat men daar over gaan kon.

„ En den 27 dito kon men met een geladen wagen met aarde
„ daar over ryden.

„ En den laatſten February dooide het zo ſterk, dat de wagens
„ geen aarde meerder konden aanbrengen.

„ Den 1 Maart begon het ys in de Merwede voor de Stadt te
„ kruyen, zo dat de vaart die open gebyt was toe krooy, waar
„ door de ſchuyten geen aarde meerder konden aanbrengen.

„ Den 2 dito wierd aan het beſlag niet gewerkt, en quam daar
„ zodanige waſch van water, dat het nieuw gemaakte werk perycul
„ liep van door te breken, en de plaatſen vloeide onder, daar men
„ de aarde te vooren had uytgehaalt, zo dat men den 3 dito ge-
„ nootzaakt was, om het werk te behouden, de aarde te halen van
„ Crinkelwinkel, zynde den Dyk, die nu door dit beſlag wierde
„ buyten gedykt.

„ Het water wederom een voet of meer gevallen zynde, ende
„ om den Crinkelwinkel niet gantſch weg te nemen, is 'er op den
„ 5 dito ordre gegeven, van de aarde te halen van den waerd ge-
„ legen hier voor de Stad, en van de kade gelegen om den voorſz.
„ omloop van de waard van de Heer *Praam*, ende alzo de kade
„ van den zelven omloop, den 7 dito mede ondervloeide, was
„ 'er geen andere aarde te bekomen, als van den voorſz. waerd
„ die vry wat zandig was.

„ Den 9 dito was 'er by de Heeren Heemraden van den Alblas-
„ ſerwaerd, Gecommitteert wegens de Stad Dordrecht, reſolutie
„ genomen, alzo het werk nu ſuffiſant genoeg was na hun opinie,
„ en gelyk na 't oordeel van alle Menſchen ſcheen, de Werkluy-
„ den af te danken, dog wierden op het aanhouden van den Dyk-
„ graaf Mr. *Carel van Zyl* voorn: nog dertig Hengſten of Schuy-
„ ten aan het werk gehouden.

„ Den 10 dito begon het werk in de gragt te zakken, dog met
„ werken onderhouden; en op den 11 dito begon het zo zeer te
„ zakken, dat het met geen aarde was boven water te houden, zo
„ dat het voorſz. werk op den zelfden dito des avonds, omtrent
„ tuſſchen zes en zeven uuren wederom doorbrak, na dat men wel
„ drie voeten waters verloren hadde, en het werk wel dertig duy-
„ zent guldens hadde gekoſt, en ſpoelde het gantſche werk weg
„ zo breet als de gragt was, zo dat het wel zeſtien à zeventien
„ voeten waters diep was, dog het werk van de kant van de gragt
„ tot aan Groenendaal hielt ſtant.

„ Den 19 dito wierden wederom preparatie gemaakt, omme het
„ zelfde gat te beſlaan, het welke op den 20 dito met omtrent

Digitized by Google

„ drie hondert ſchuyten wierden begonnen, en op den 23 dito,
„ tuſſchen één en twee uuren beſlagen, en boven water gebragt,
„ niet tegenſtaande dat 'er een zeer ſterke ſtroom ging, alzo de
„ ſluyzen zedert den laatſten inbreuk altyd hadden gelopen, ende
„ eerſt op den 22 dito geſloten, en op den 24 dito wederom ge-
„ opent.

„ Den 28 dito begon het ſterk uyt den Noort-ooſten te wayen,
„ ende de kade tuſſchen GORINCHEM en de Schotdeuren wierdt
„ op verſcheyde plaatzen doorgeſtoken, om het water beter te los-
„ ſen, alzo de Duykers niet genoeg uytgaven, en verloor men als
„ doen binnen dezelve kade tuſſchen dag en nagt drie à vier duym
„ waters.

„ Den 30 dito kon men gaan van GORINCHEM op de Schot-
„ deuren, alzo de Nieuwe Hoven, ende de Kaden belopen waren,
„ en den 31 dito kon men droog komen op de Hair.

„ Ende alzo men zedert den 4 April tot den 11 dito geen duym
„ waters verloren had, alzo den windt zeer ſterk Noordelyk waai-
„ de, ende de benede quartieren haar kade opgemaakt hadden, en
„ tot doorſteken niet wilde reſolveren, was het wel den 13 dito
„ eer de Landen op de Hair volkomen droog wierden.

„ Den 14 dito quamen de Molens in 't touw en begonnen te
„ malen, en verloor men doen vermits den windt ſterk waaide,
„ en men ook ſterk malende was op GORINCHEM, tuſſchen dag
„ en nagt één duym waters, en agter ARKEL nauwlyks één halven
„ duym.

„ Den 27 dito begonnen de Molens dag en nagt te malen, en-
„ de niet op te houden voor dat de Boeſems vol waren.

„ Den 8 Mey wierden agter de Hair landen met Koejen beſla-
„ gen.

„ Den 19 dito was den Banne van GORINCHEM droog, en
„ quam den 20 dito de Landen agter ARKEL te hulp.

„ Den 25 May is den ingebroken Dyk, tuſſchen den Beer en de
„ Swaam beſteet, en aangenomen by eenen . . . . . *Vervoorn*, en
„ eenige werk Bazen van Werkendam, omme te maken voor de
„ ſomme van zeſtig duyzent guldens, en die volmaakt te wezen
„ tegens den 15 Auguſtus naaſtkomende, en by de aannemers on-
„ derhouden te worden tot April 1664.

„ In het begin van Juny begon het te regenen, en continuëerde
„ by na tot het eynde van September, uytgenomen agt dagen in
„ de GORINCHEMSCHE Kermis, zo dat 'er geen water tot die
„ tyd agter ARKEL verloren wierdt, maar bleef altyd in eenen
„ ſtaat, en waren daar verſcheyde Polders, die droog en niet inge-
„ broken waren geweeſt, zodanig onder geregent, dat de Luyden
„ tuſſchen *St. Jan* en *St. Jacob*, genootzaakt waren haare Beeſten
„ op ſtal te moeten zetten.

„ In het eynde van September begon het met regenen op te
„ houden, en was omtrent drie weken droog weder, en wierden
„ de Landen agter ARKEL en Schaywyk hol gemalen, dog op
„ den 15 October begon het wederom te regenen, zo dat de Pol-
„ ders den gantſchen Somer niet droog wierden.

Dit

Digitized by Google

Dit verhaal gevoegt by 't genen den gemelden Heer en Meester *Jacob Vechoven*, in zyn gemelde boekje bladz. 32 en volgende, daar van doet, zal den Lezer een nauwkeuriger berigt geven.

In den Jaare 1672. den 2 July, wierd zyn Excellentie den Prins van Oranje, door de Magistraat van deze Stad, ook tot Stadhouder enz. aangenomen, en vermits ik een goede Copye daar van hebbe, zal ik dezelven den Lezer mede deelen, en is van dezen inhoud: 1672.

„ WY ondergeschreve Burgermeesteren en Vroedschappen der „ Stad GORINCHEM, verklaren bydezen te renuntiëren, en „ af te gaan het eeuwig Edict, ende vervolgens zyne Hoogheid „ den Heere Prince van Orangie te verklaren van deze Stads we„ gen tot Stadhouder, ende verders op den zelfden te confereren „ alle zodanige digniteyten, qualiteyten ende aanzienlykheden, als „ oyt zyne Heeren Voorvaderen, Hoogloffelyker memorie, gehadt „ hebben; ende laastelyk, dat wy zyne gemelde Hoogheid dispen„ seren, ende ontslaan van den Eed, die zyne Doorlugtige Hoog„ heid tot het niet ontfangen van 't voorsz. Stadhouderschap ge„ daan heeft. Actum in GORINCHEM den 2 July 1672.

Ende was ondertekent by *Johan van Grootveld*, *Cornelis van der Colk*, *Johan Brouwer*, Burgermeesteren, *Pieter van den Drep*, *Briene Manson*, *Lodewyk Cools*, *Hendrik Praam*, *Adriaan van Cleef*, *Adriaan Boxel*, *Willem Waalwyns*, *Hendrik van der Does*, *Francois de Jong*, *Paulus Schut*, *Johan van Erp*, *Johan van der Does*, *Lambert van Santen*, *Arnoldus van Clevesteyn*, *Jacobus Erkelens*, *Johan Snoek*, Vroedschappen, en *Hendrik Vink*, Secretaris.

Hebbende onder gedrukt het Zegel der voorsz. Stad GORINCHEM, in rooden wassche.

Hier over wierd de Magistraat door zyne Princelyke Hoogheid, den 4 July 1672. uyt het Leger by Bodegraven door den onderstaanden Brief bedankt, en belooft haar by de eerste goede gelegentheid te zullen komen bezoeken;

Erentfeste Voorzienige zeer Discrete Byzondere goede Vrienden.

„ WY considereren, als een teken van hoogste affectie t' ons„ waarts, de bezendinge, door dewelke UE: ons wel hebben „ willen defereren, voor zo veel haare Stad belangt, de Charges, „ by onze Heeren Voorvaderen in deze Provintien bekleet.

„ Wy verhopen zodanige delatie, by concurrentie van de geza„ mentlyke Leden te zullen strekken tot welstand van den Geu„ niëerde Staat, de Provintie van Holland, ende bezonderlyk van „ UE: Stad, daar aan wy ons zodanig ten dezen opzigte verpligt „ houden, dat wy van herten wenschten occasie te hebben omme

„ der

Digitized by Google

„ der zelver Regeringe ende Ingezetenen hier van mondelinge te „ verzekeren, gelyk wy volgens UE: invitatie geerne ende on„ twyffelyk zoude doen, ten ware de dagelykze aannaderinge van „ den Vyand, onze preſentie alhier abſolutelyk was Requirerende.

„ Wy twyfelen niet ofte UE: zullen in haare diſcretie, aan zo„ danige conſideratien plaatſe geven, ende voor goed opnemen, „ dat wy onze overkomſte tot een weynig gelegender tyd diffe„ reren, de noot ende dienſt van den Lande het zelve tegenwoor„ dig niet anders konnende lyden. Waar mede eyndigende zullen „ wy

„ Erentfeſte Voorzienige zeer diſcrete byzondere goede Vrien„ den, UE: bevelen in Godes Heylige beſcherminge. In 't Leger „ by Bodegrave den 4 July 1672.

Onderſtont,

UE: Goedwillige Vriend.

Ende was getekent

G. H. Prince d'Orange.

„ De ſuperſcriptie was, den Erentfeſten Voorzienigen zeer Dis„ creten onze byzondere goede Vrienden, Burgermeeſteren ende „ Regeerders der Stad GORINCHEM.

In 't zelve jaar, na dat de Franſchen door een ſchielyken inval in dezen Staat, reeds veele Steden verovert hadden, zo deed Mr. *de la Motte*, uyt name van Koning *Lodewyk XIV.* deze Stad ook op eyſſchen, maar kreeg zulken kloekmoedigen antwoord, dat hy niet goed vond 'er voor te komen.

Den 18 Auguſtus 1672. trokken eenige Franſche troupen uyt Utrecht, hebbende een aanſlag op GORINCHEM voor, maar de Veldmaarſchalk *Wirts*, het gebied over GORINCHEM, Loeveſtyn, en Schoonhoven hebbende, zond hen eenige troupen van den Staat tegen, welke op een voordelige poſt zig poſteerden, en den aankomenden Vyand zo wel ontfongen, dat zy naar verlies van eenig Volk de wyk namen, zo dat die van GORINCHEM goede buyt maakten. Eenige tydt daar na zogten zy door valſche brieven het Guarnizoen uyt GORINCHEM te trekken, maar den toeleg wierd by tyds ontdekt, zo dat alle haare pogingen te vergeefs waren.

1677. Op den 29 December des Jaars 1677. wierd by de Vroedſchap der Stad een reſolutie genomen en vaſt geſteld, hoe veel ieder Perſoon eenig Stads Ampt bekomende, ten behoeven van de Stad zal moeten geven, welke reſolutie veele niet qualyk en behaagden, ik zal de lyſt 'er van hier ook by voegen.

Staat

Digitized by Google

Staat van 't geen ieder Perſoon, bekomende een van de navolgende Ampten; ten behoeve van de Stad GORINCHEM zoude betalen, en dat in conformité van de Reſolutie van de Vroedſchap, in dato den 29 December 1677.

	guld.	ſt.
HEt Droſſaard Ampt	315	0
Burgermeeſters, yder	30	0
Vroedſchap,	250	0
Penſionaris,	100	0
Secretaris,	100	0
Ieder Schepen,	12	12
Theſourier,	12	12
Stads Timmerman,	20	0
Stads Metzelaar,	20	0
Stads Vroetvrouwe, yder	25	0
Havenmeeſter,	26	0
Klokkeſtelder,	25	0
Poortſluyter,	20	0
Ieder Poortier,	10	0
Ieder Sakkedrager,	20	0
Ieder Meter,	12	12
Knegt van de Vismarkt,	20	0
Afſlager van de Vis,	50	0
Ieder Gerechts-bode,	26	0
Koſter van de grote Kerk	100	0
Koſter van de Kapel,	5	0
Collecteur van 't Straatgeld	6	6
Organiſt,	100	0
Voorzanger van de grote Kerk	50	0
Voorzanger van de Kapel	15	0
Kamerbewaarder,	100	0
Rentmeeſter van de Kerk	20	0
Rentmeeſter van 't Gaſth.	25	0
Rentmeeſter van de andere Godshuyzen,	10	0
Ontfanger van Stads-middelen,	100	0
Collecteur van den Torf	50	0
Ontfanger van de Verponding,	100	0
Ontfanger van de Tweehondertſten Penning	50	0
Bierdrager, ieder	6	6
Commiſſaris van de buyten Schepen,	16	0
Het Marktſchip op Dort	600	0
Het Marktſchip op Rotterdam,	1000	0
Het Marktſchip op den Haag,	600	0
Het Marktſchip op Leyde	50	0
Het Marktſchip op Gouda	25	0
Het Marktſchip op Zeeland,	12	0
Het Marktſchip op den Boſch,	400	0
Brantmeeſter van de halve vaten en tonnen,	6	6
Brantmeeſter van de Wynvaten,	6	0
Peylder,	10	0
Ieder Procureur,	60	0
Admiſſie van een Notaris	20	0
Bode Ampt op Amſterdam	20	0
Bode Ampt op Utrecht	6	6
Stads Majoor,	50	0
Stads Cipier,	3	0
Stads Doctoor,	50	0
Chirurgyn van de Godshuyzen,	100	0
Zieken Trooſter,	25	0
Stads Schoolmeeſter,	12	0
Ieder Kapiteyn van de Burgerye,	25	0
Keurmeeſter van 't Vlees	12	12
Rector in de Latynſche School,	50	0
Conrector van de Latynſche School,	25	0
Den Roeper,	25	0
Gadermeeſter van den Bane van GORINCHEM.	6	0
Serviesmeeſter,	100	0
Ieder Makelaar,	25	0
Brantmeeſter,	6	0
Wynſlepers, yder	12	0
Ieder die een Octroy verzoekt,	25	0
Ieder Chirurgyn die geexamineert word.	12	12
Stads Smit en Slootmaker, yder.	20	0

Digitized by Google

1684. In den Jaare 1684. was 'er onder den Drosſaard, Burgermeesteren, en Regeerders der Stad GORINCHEM groot verſchil, en dewyle ik de egte ſtukke magtig ben, zal ik dezelve hier in voegen en is als volgt.

Berigt van *Louis Huygens*, Drosſaard der Stad GORINCHEM, ende Dykgraaf van den Lande van ARKEL, Mr. *Simon Deym*, Raad en Vroedſchap der voorſz. Stad, en wegens dezelve Stad gecommitteert in 't Collegie van de Edele Mog: Heeren Gecommitteerde Raden van de Ed: Groot Mog: Heeren Staten van Holland en Weſtvriesland. *Johan Vink*, mede Raad en Vroedſchap der voorſz. Stad, en nog dertien andere Mede-Raden en Vroedſchappen, overgelevert aan hoog-gemelde Heeren Staten van Holland en Weſtvriesland; op en tegens zekere impertinente en calumnieuſe klagte, by forme van Miſſive aan haar Ed: Groot Mog: overgeſchreven, op den naam van Burgermeeſteren en Regeerders der voorſz. Stad, den derden Mey dezes Jaars 1684.

DE ondergeſchreven Drosſaard, mitsgaders Oud-Burgermeeſter, Raden en Vroedſchappen reſpective der Stad GORINCHEM, uytmakende te zamen niet alleen verre het meerder gedeelte, maar ook zelfs een getal van zeſtien integrerende Leden van de Vroedſchap der voorſz. Stad, hebben by aanſchryvinge van Uwe Edele Groot Mog: van dato den vierden Mey dezes Jaars 1684. kenniſſe bekomen van de Reſolutie, by Haar Edele Groot Mog: in der zelver Vergaderinge ten zelven dage genomen; en mede van de gemelde klagte, by, ofte op den naam van Burgermeeſteren en Regeerders der voorſz. Stad GORINCHEM, aan haar Edele Groot Mog: gedaan by Miſſive van dato den derden der zelver maand, inhoudende dezelve Reſolutie in ſubſtantie:

DAt de voorſz. Miſſive geſteld zoude worden in handen van Heeren Commiſſariſſen van haar Edele Groot Mog: omme na rype overweginge van den inhouden van dien, en daar op gehoord den voornoemden Drosſaard Huygens, *Mr.* Simon Deym, *en* Johan Vink, *de Vergaderinge ten ſpoedigſten te dienen van haare conſideration en advys; en dat dien onvermindert de Capiteynen, Lieutenanten en Vendrigs jongs genomineert, geëligeert en aangeſteld, zo wel aan de eene, als aan de andere zyde, by proviſie, en tot dat nader by Haar Edele Groot Mog: zoude zyn gereſolveert, zouden zyn, blyven, en geſteld werden buyten Functie; dat wyders de Capiteynen, Lieutenanten en Vendrigs, die nu laatſt van hare voorſchreve Bedieningen zyn afgetreden, mede by proviſie, en tot dat nader by Haar Ed: Groot Mog: zoude wezen gerezolveert, over de Burgerye aldaar die voorſz. Functien zouden exerceren en bekleden; en dat van 't geene voorſz. is. en by de voorſz. Reſolutie breeder ſtaat geëxpreſſeert, op den naam en van wegen Haar Edele Groot Mog: publicatie binnen de voorſz. Stad Gorinchem zoude werden gedaan.*

De ondergeſchreven hebben de gemelde Miſſive en Reſolutie beide aandagtig overwogen; en hebben niet zonder de uyterſte bevreemdinge in die gemelde Miſſive beſpeurd, hoedanig zyluyden alle zo in 't generaal, als particulier, aldaar voor Uwe Edele Groot Mog: Vergadering zyn afgeſchilders, en ten toon geſteld, en met hoe

Digitized by Google

hoe vuyle, calumnieuſe, en te gelyk onwaaragtige, uytlatingen, en invectiven, die gemelde Miſſive van vooren tot agteren is vervult: en aangaande de voorſz. Reſolutie van haar Ed: Groot Mog: hebben met geen minder bevreemdinge daar uyt gezien, en moeten in der daad ten hoogſten haar ook beklagen, dat haar Ed: Groot Mog: aan zo vuyle, calumnieuſe, en onwaaragtige expreſſien, buyten verhoor van de Beklaagdens, zo veel hebben gelieven te defereren, dat op de ſimpele lecture van dien, aanſtonds in der zelver Vergadering genomen is een Reſolutie, die by proviſie opgevolgt, en in voegen als vooren is verhaalt, binnen de Stad GORINCHEM te werk geſtelt zoude moeten worden.

De ondergeſchreven al voor dato van de voorſz. bekomen aangevinge van haar Ed: Groot Mog: van ter zyde hebbende verſtaan, dat de gemelde Miſſive aan haar Ed: Groot Mog: op den naam van Burgermeeſteren en Regeerders van GORINCHEM geaddreſſeerd, in der zelver Vergadering gelezen, en zodanige Reſolutie, als voorſz. daar op genomen was, hebben aanſtonds, en mede al voor dato van de voorſz. bekomen aanſchryvinge, door haare Gecommitteerdens by Requeſte haar geaddreſſeerd gehadt aan haar Ed: Groot Mog: en daar by verklaart, voor zo veel de voorſchreve Miſſive was geſtelt in handen van Heeren Commiſſariſſen van haar Edele Groot Mog: ten eynde de Beklaagdens daar op in haare defenſie zouden worden gehoort; dat zy luyden in geenen deelen haar daar in benadeelt hielden; maar ter contrarie haar gelukkig waren agtende, dat zy als nu by deze occaſie eens na waarheid aan haar Edele Groot Mog: zouden mogen doen voorkomen, niet alleen hoe abuſyf en onwaaragtig het nu laatſt gepaſſeerde in de voorſz. Vroedſchap van GORINCHEM, by de gemelde Miſſive aan haar Edele Groot Mog: voorgedragen is, maar ook hoe onordentelyk, en tegens alle maximes van Regering, byzonderlyk die in deze Republyk, en in ieder Lidt van dien, altoos fondamenteel zyn geagt, zo in dat voorſz. laatſt gepaſſeerde, als doorgaans in alle andere zaken, zelfs die het uyterſte intereſt van den Staat betreffen, binnen de voorſz. Stad GORINCHEM, en te gelyk ook van wegen dezelve Stad in de Vergadering van haar Edele Groot Mog: by, ofte op den naam van Burgermeeſteren en Regeerders van GORINCHEM word geprocedeert, min, nogte ander, als of twee Burgermeeſteren en vier hunne Adhærenten, de gantſche Regeering aldaar compoſeerden, en als of zeſtien andere Mede-Vroedſchappen, nogte in Stads, nogte ook in Staats zaken, ter wereld iets te zeggen hadden.

Dog voor zo veel de voorſz. Reſolutie van haar Ed: Groot Mog: by proviſie was continerende zo een werkdadige diſpoſitie, als voorſz. is, hadden de Ondergeſchreven gehoopt, ten minſten zo veel by haar Edele Groot Mog. te zullen effectuëren, dat alles proviſionelyk in zyn geheel, en buyten effective executie zoude zyn gebleven ter tyd en wyle toe, de Ondergeſchreven in haare defenſie gehoort zynde, haar Ed: Groot Mog: willende daar over eenige diſpoſitie exerceren, in allen gevalle over zo een important poinct, met kenniſſe van zaken, en met nodige vereyſchte bequaam-

Digitized by Google

heid, op alles hadden konnen diſponeren, zo als dezelve haar Ed: Groot Mog: naar reden en billykheid geoordeelt zouden hebben in goede Politie te behoren: en hadden de Ondergeſchreven gehoopt die te zullen erlangen, met aan haar Ed: Groot Mog: te remonſtreren, dat de defenſie van iemand in alle gelegentheden ten hoogſten favorabel was, en in goede Juſtitie geen zake zelf by proviſie buyten haar geheel konde werden geſtelt, *parte inaudita*; dat boven dien de voorſz. aanſtellinge van Capiteynen, Lieutenants en Vendrigs, waar omtrent de voorſz. Reſolutie in dier voegen quam te diſponeren; een zake was eygentlyk niet den Staat betreffende; maar in tegendeel wezende ten aanzien van haar Stad en Burgerye enkel Domeſtycq, en daarom te meer van die natuur, dat de Ondergeſchreven behoorden alvoren daar over in haare defenſie gehoort te wezen: dat voor al ook buyten verhoor van Partyen niet behoorde te worden gedefereert aan zo vuyle calumnien, als de gemelde Miſſive was continerende, nogte iemand onverhoort op diergelyke middelen tot zo verre proviſionelyk in het ongelyk geſtelt: en laatſtelyk, dat alles ook binnen de voorſz. Stad GORINCHEM in een gewenſchſte ruſt en ſtilte was, en zulks mede geen de minſte preſſante reden gepretexeert konde worden, waarom zo præcipitant in het te werk ſtellen van de voorſz. Reſolutie geprocedeert behoefde te worden: ja dat in tegendeel daar uyt veel eer nieuwe bewegingen onder de Burgerye, en verdere onheylen te dugten ſtonden.

Maar onder de Ondergeſchreven tot haar leetwezen, en tegens alle verwagtinge, het ongeluk gehadt hebbende, dat haare redenen, verzoeken en proteſtatien, ten fine voorſz. by ſucceſſive Requeſten aan haar Ed: Groot Mog: voorgedragen, t' elkens geweeſt zyn vrugteloos, en van geen effect, hebben daar in patientie moeten nemen, en ook vervolgens de voorſz. Reſolutie van haar Ed: Groot Mog: en het te werk leggen van dezelve, in alles behoorlyk opgevolgt en gereſpecteert.

En dit nu dan ook nog verder doende omtrent dat Lidt van de voorſz. Reſolutie, waar by verſtaan is, dat de Ondergeſchreven ofte eenige van hen, voor Heeren Commiſſariſſen van haar Ed: Groot Mog: op den inhouden van de voorgemelde Miſſive gehoort, en ten dien fine herwaarts beſchreven zouden worden; zo wordt ter obedientie van dien, alhier nu aan haar Edele Groot Mog: overgelevert dit tegenwoordige berigt, gaande op den naam, en hebbende confirmatie en onderteykeninge, niet alleen van die geene, dewelke eygentlyk daar toe beſchreven zyn, maar ook te gelyk van nog dertien andere haare Mede-Vroedſchappen, de welke niet beſchreven zynde, haar zelven wel buyten dit Berigt hadden konnen houden; maar dewelke haar niet en ſchamen het geene binnen GORINCHEM, in ofte omtrent de laatſte gehoudene Vergaderingen van Vroedſchappen is gepaſſeert, en het geene alhier nu by dit tegenwoordige Berigt ter neder is geſtelt, nevens de voorſz. Beſchrevene op te nemen voor een gemeene zake, en by alle de werelt opentlyk daar voor bekent te ſtaan, haar zelven dies wegen niet alleen niets quaats ofte onbehoorlyks wezende bewuſt; maar ook

Digitized by Google

ook daar en boven haar ten vollen derven verzekeren, dat geen beſcheyden en regtſinnig oordeel daar omtrent yets culpabel vinden zal.

In het doen van welk Berigt eerſtelyk dan eenvoudig en naar waarheid verhaalt zal worden, hoedanig zig alles omtrent het voorſz. gepaſſeerde in de Vroedſchap toegedragen heeft, en wat eygentlyk de zake is, waar over de Ondergeſchreven niet alleen voor de Vergadering van haar Edele Groot Mog: in voegen voorſz. zyn getraduceert, maar ook alrede in haar Ampten en Perſonen zo veel ongelyk en kleynigheden hebben geleden, en dit verhaal zo eenvoudig, en naar waarheid wezende gedaan, zal daar op dan worden getreden tot refutatie van den onwaren en calumnieuſen inhoude van de voorſchreve Miſſive, op dewelke de voorſz. Reſolutie by haar Edele Groot Mog: genomen is; waar naar dan verder zal worden geadſtruëert, dat by ofte van wegen de Ondergeſchreven omtrent het voorſz. gepaſſeerde niet anders als in allen deelen wettelyker wyze is geprocedeert: en zullen voor het laatſte dan nog daar by gevoegt worden, eenige notabele voorvallen en zaken, waar uyt aan de andere zyde zal blyken, hoe onordentelyk, extravagant, en verwonderens waardig zyn de proceduren en maximes van Regering, dewelke zo in Stads als Staats zaken by Burgermeeſteren en eenige weynige hunne Adherenten gehouden worden: dog dit alles niet anders, als om haar Edele Groot Mog: hier door te geven het gerequireerde Berigt; en geenzints om zig in te laten in een plenaire defenſie, ofte ten dien fine alhier gelyk als een *judicium* tuſſchen Partyen te formeren, als het welke, onder reverentie, voor de Vergadering van haar Edele Groot Mog: ofte der zelver Heeren Commiſſariſſen, niet kan vallen; en hier ook der Ondergeſchreven meyninge en intentie niet en is.

Aangaande dan eerſt den waaragtigen toedragt van het voorſz. gepaſſeerde, waar over de Ondergeſchreven zo odieus en hatelyk aan haar Edele Groot Mog: zyn aangeklaagt; zo gelieven dezelve haar Edele Groot Mog: te weten: dat binnen de voorſz. Stadt GORINCHEM van allen ouden tyden gebruykelyk is, dat de aanſtellinge van nieuwe Capiteynen, Lieutenanten, en Vendrigs over de Burgerye aldaar, alle twee jaren geſchiet, op den agt en twintigſte van de maand April, daar toe de Vroedſchap van tydelyk plagt te worden geconvoceert: dat dien conform mede, als nu in dezen lopenden jaare 1684. den voorſz. 28 April aanſtaande was, de voornoemden Droſſaard *Huygens* des daags te vooren tegens den avond tuſſchen zeven en agt uuren den Kamerbewaarder *Lever* belaſt heeft te gaan by Burgermeeſteren, en haar bekent te maken, dat het nu de tyd was, om de Vroedſchap ten fine voorſz. te doen dagvaarden, en te vragen of haar Ed: Achtb: geliefden, mede uyt haaren naam, neffens hem Droſſaard, de Vroedſchap volgens ouder gewoonte op het voorſz. ſubject gedagvaart te hebben, tegen des anderen daags 's morgens ten tien uuren; hebbende gemelde Droſſaard alzo aan Burgermeeſteren gegeven alle het zelve reſpect 't geen haar competeerde, even als oit voor dato in andere diergelyke zaken.

Digitized by Google

Dat de gemelden Kamerbewaarder, zig daar op aan den Burgermeester *Borman* hebbende geaddreſſeert, en hem 't geene voorſchreven is, uyt den naam van den Droſſaard afgevraagt; de Burgermeester *Borman* aan den zelven Kamerbewaarder tot antwoord heeft gegeven, dat, alzo de Burgermeester *van der Staal* buyten de Stad, en in den Hage op de Dagvaart van haar Ed: Groot Mog: was, voor dien tydt over het voorſz. ſubject geen Vroedſchap beleydt konde worden, maar dat het zelve tot de wederkomſte van gemelde Burgermeester *van der Staal* moeſt worden uytgeſtelt; hoewel nogtans namaals gebleken is, dat gemelde Burgermeester *van der Staal* doenmaals al effectivelyk in de Stad was, en al van 's namiddags ten drie uuren effectivelyk aldaar was geweeſt: de gemelde Droſſaard dat rapport bekomen hebbende, daar op den voornoemden Kamerbewaarder andermaal heeft belaſt, aan gemelde Burgermeester *Borman* te zeggen, dat hem Droſſaard bekent was gemaakt, dat de Burgermeester *van der Staal* op 't voorſchreve ſubject tegens des anderen daags was beſchreven, en dat dien volgende de Vroedſchappen tegens den voorſz. ordinaris tydt gedagvaart moeſten worden; dog in gevalle de Burgermeester *Borman* dienshalven ietwes wilde ſuſtineren, dat zyn E. zulks des anderen daags in de Vroedſchap zoude konnen voordragen; en indien zyn E: de voorſz. Vroedſchap niet mede op den naam van Burgermeesteren gedagvaart wilde hebben, dat hy Droſſaard het zelve dan alleen op zynen naam zoude doen: gemelde Droſſaard namentlyk als doen nog niet wetende, maar eerſt naar dato vernomen hebbende, dat de voornoemde Burgermeester *van der Staal* doenmaals effectivelyk in de Stadt gekomen, en zo lang daar al geweeſt was. Dat de voornoemde Kamerbewaarder het zelve weder aan den voornoemden Burgermeester *Borman* aangedient hebbende, dezelve Burgermeester *Borman* hem geantwoord heeft, dat hy Kamerbewaarder een quartier uur zoude wagten, en dat als dan hem nader antwoord zoude geven, dog met wel ſcherp en expres gebod, van zulks aan den Droſſaard niet bekent te maken, om namentlyk middelerwylen daar over met den Burgermeester *van der Staal* nader ruggeſpraak te mogen houden, en het zelve zo te doen, dat gemelde Droſſaard geen gedagten daar na mogte hebben, en ook geen vermoeden daar uyt mogte nemen, dat de Burgermeester *van der Staal* alrede in de Stad gekomen was. Dat aanſtonds daar op de voornoemde Burgermeester *Borman* door den Bode *Arkel*, uyt het huys van den voornoemden Kamerbewaarder heeft doen halen alle de ſleutels van 't Stadhuys, en dat voorts dezelve Kamerbewaarder, zo als hy ſtond te wagten aan het huys van den voornoemden Burgermeester *Borman* op nader antwoord, door de Knegt van den zelven Burgermeester *Borman*, van daar gehaalt is ten huyze van den voornoemde Burgermeester *van der Staal*; alwaar dezelve Burgermeester *van der Staal* hem dan heeft gevraagt, of hy alle 't geene voorſz. is uyt den naam van den Droſſaard aan den Burgermeester *Borman* hadde gezeyd? (openbarende alzo doenmaals zig nu dan ook, dat gemelde Burgermeester *van der Staal* waarlyk was in de Stad, en dat de voorſz. gepretexeerde abſentie van den zelven

Digitized by Google

ven Burgermeester *van der Staal* maar geweest was een gefingeert 1684.
en abusyf pretext:) dat op die gemelde vrage van den Burgermeester *van der Staal*, by den voornoemden Kamerbewaarder geantwoord zynde, van ja; dezelve Burgermeester *van der Staal* den gemelden Kamerbewaarder heeft belast, dat hy geen Vroedschappen zoude dagvaarden uyt den naam van den Drossaard, op het voorschreve subject van het maken der Capiteynen, enz. maar dat hy uyt den naam van Burgermeesteren de Vroedschappen zoude dagvaarden tegen des anderen daags ten elf uuren, op het rapport van den Burgermeester *van der Staal*, en het maken van de Capiteynen, dog mede met expres verbodt, van zulks aan den Drossaard niet bekent te maken, en met verdere byvoeginge, dat, ingevalle de voornoemde Kamerbewaarder uyt den naam van den Drossaard de Vroedschappen quam te dagvaarden, ofte de dagvaardinge, door den Burgermeester *van der Staal* hem belast, aan den Drossaard bekent maakte, hy Burgermeester *van der Staal* hem aanstonds zoude kasseren. Tragtende alzo gemelde Burgermeester *van der Staal* met een zonderlinge autoriteyt, en van nieuws geusurpeerde heerschappy, niet alleen te beletten het dagvaarden van Vroedschappen op den naam van den Drossaard, maar ook zelfs den gemelden Drossaard te houden buyten de Vroedschap, by Burgermeesteren ten fine voorsz. beleydt, dat is, onder anderen mede op het voorsz. subject van het maken van Burger Capiteynen, enz. daar nogtans omtrent dat voorsz. subject, en omtrent alle andere dergelyke Stads zaken, het recht, ende possessie van den gemelden Drossaard inconestabel is. Dat op die gegeven ordre, en gedane bedreyginge van gemelden Burgermeester *van der Staal*, diseretelyk by den voornoemden Kamerbewaarder geantwoord zynde, dat hy aan den Drossaard hadde gezeyd, hem antwoord te zullen brengen, en zulks ook dienvolgende moeste doen, dat hy zyn Commissie hadde bekomen, en tot Kamerbewaarder aangestelt was, van Drossaard, Burgermeesteren en Vroedschappen, dat hy daar op zyn Eedt hadde gedaan, en dat hy over zulks was verpligt, zo wel te volgen de ordres van den Drossaard, als die van Burgermeesteren, en ook bereydt was zulks in alle voorvallende zaken ten wederzyden te doen; gemelde Burgermeester *van der Staal* daar op *satis Magistraliter* heeft geantwoord, dat hy zulks nu niet en verstondt, met repetitie, dat, by aldien gemelde Kamerbewaarder uyt den naam van den Drossaard de Vroedschap dagvaarde, hy Burgermeester *van der Staal* den zelven Kamerbewaarder zoude kasseren. Dat daar van weder door den voornoemden Kamerbewaarder rapport aan den Drossaard wezende gedaan, en dezelve Drossaard daar op nader ordre gegeven hebbende, tot het dagvaarden van de Vroedschap op zynen naam alleen, in cas Burgermeesteren dezelve dagvaardinge op haren naam niet mede gedaan wilden hebben, en gemelde Burgermeester *van der Staal* by zyn voorige zeggen persevererende, met nog verdere uytlatinge, dat de voornoemde Kamerbewaarder niemands ordre hadde te volgen, als alleen die van Burgermeesteren; dan eyndelyk, na dat weder daar op aan den Drossaard rapport was gedaan, gemelde Drossaard ordre heeft gegeven,

Digitized by Google

1684. geven, vermits Burgermeesteren onwillig waren de Vroedschap mede op haren naam te doen dagvaarden, dat zulks aanstonds zoude geschieden uyt den naam van hem Drossaard alleen, zonder dat daar van verder bekentmakinge aan Burgermeesteren zoude worden gedaan; gelyk dan nog dien zelven avond uyt naam van den Drossaard de Vroedschap effectivelyk gedagvaard is, op het voorsz. subject van het maken van Burger Capiteynen, enz. tegen 's anderen daags morgens ten tien uuren, en als wanneer ook te gelyk dagvaardinge van de Vroedschap uyt den naam van Burgermeesteren is gedaan, tegens den zelven volgenden dag des morgens ten elf uuren, beyde op het rapport van den Burgermeester *van der Staal*, en het maken van Burger Capiteynen, enz. Blyvende alle het zelve pertinentelyk by formele verklaringe van den gemelden Kamerbewaarder *Lever*, in dato den 30 April 1684. dewelke dit alles in dier voegen de *proprio suo facto*; en by forme van relaas, zeer omstandig komt te deposeren; volgens die zelve verklaring.

Waar in nu dan notoir tot dus verre nietwes resideert, 't geen iemand van den Ondergeschreven raakt, als alleenlyk den voornoemden Drossaard *Huygens*, en in alle het welke ook dezelve Drossaard *Huygens* notoir zig zelven niet anders gedragen heeft, als in alle behoorlyke modestie, discretie en civiliteyt. Terwyl aan de andere zyde gemelde Burgermeester *Borman*, zig daar omtrent heeft beholpen met capritieuse contradictien, gefondeert op onware en gefingeerde prætexten; en gemelde Burgermeester *van der Staal*, met excessen en vehementien, die inexcusabel zyn: boven dien de zake zelve ook in dat stuk ten reguarde van Burgermeesteren, geweest zynde van een zeer groot onderscheyt: gemerkt aan de eene zyde, als Burgermeesteren zo iterativelyk afgevraagt wierd, of zy luyden de Vroedschap mede op haren naam gedagvaart wilde hebben, en als de Drossaard geen ordre tot eenige dagvaardinge heeft gegeven, als met zodanige voorige gedane bekentmakinge en afvragingen, als voorsz. is, dan immers Burgermeesteren daar door in haar autoriteyt en gezag in geenen deele wierden benadeelt ofte verkort, maar zonder eenig præjudicie in die voorsz. dagvaardinge hadden konnen consenteren, en het zelve ook te meerder hadden behooren gedaan te hebben, om dieswille, dat het zelve een dagvaardinge was, dewelke jaarlyks op dien gezetten tyd alzo precizelyk plagt te geschieden, en waar omtrent ook geen de minste ware reden van verhinderinge was: daar aan de andere zyde, als Burgermeesteren die genotificeerde dagvaardinge van den Drossaard quamen te prohiberen, en gantsch geen dagvaarding van Vroedschappen op den naam van den Drossaard gedaan wilden hebben, de Drossaard notoir zonder præjudicie aan die prohibitie van Burgermeesteren niet konde defereren, en nog min zonder præjudicie konde aanzien de dagvaardinge van Vroedschappen, die Burgermeesteren niet alleen zonder zyn Drossaards kennisse quamen te ordonneren; maar uyt welke Vroedschap zy ook tegen alle recht en gebruyk den gemelden Drossaard wilden secluderen.

En die consideratie op het voorige gededuceerde alzo *obiter* en in *transitu* mede geavanceert wezende, gelieven haar Edele Groot Mog:

Digitized by Google

Mog: omtrent den voorſchreven toedragt der zake nog wyders te weten, dat de voorſz. reſpective dagvaardingen van Vroedſchappen alzo gedaan zynde; te weten: de eene uyt den naam van den Droſſaard, tegen 's anderen daags ten tien uuren, op het maken van Burger Capiteynen, enz. en de andere uyt den naam van Burgermeeſteren tegens den zelven volgenden dag ten elf uuren, op het rapport van den Burgermeeſter *van der Staal*, en het maken van Capiteynen, &c. des anderen daags 's morgens niet zonder groote verwonderinge gekomen is ter ooren van gemelden Droſſaard, en het merendeel van Vroedſchappen, dat Burgermeeſteren des avonds te voren alle de Sleutelen van het Stadhuys, den voornoemden Kamerbewaarder *Lever* hadden doen afhalen, en dat zy de deuren van het zelve Stadhuys, en voornamentlyk die van de Vroedſchaps kamer, hadden doen ſluyten. Dat, of wel op een actie van zodanige feytelykheid en violentie, aanſtonds een contrarie feytelykheid zoude hebben gehadt: *Cum vim vi repellere liceat, omniaque jura promittant, præſertim in continenti*; dan egter gemelde Droſſaard en het meerder gedeelte van Vroedſchappen, zo veel doenlyk was, alle contrarie feytelykheid hebben geëviteert; en in plaatſe van dien, alle moderate en minnelyke middelen prærefererende, een van de Secretariſſen van de Stad, en namentlyk den Secretaris *van der Veen*, gezonden hebben aan Burgermeeſteren, en dezelve in alle beleefde termen en expreſſien hebben doen aandienen, dat zy Droſſaard en Vroedſchappen, om alle onheylen en diſordres voor te komen, zeer ſerieuſelyk aan Burgermeeſteren deden verzoeken, ten eynde de voorſz. Vroedſchaps kamer tegens tien uuren by haar open gevonden mogte worden, als voor henen: dan het zelve aan Burgermeeſteren door den voornoemden Secretaris aangedient zynde, heeft dezelve Secretaris daar op tot antwoord bekomen, dat hy aan gemelde Droſſaard en Vroedſchappen konde rapporteren, dat zy de deuren ten elf uuren zouden open vinden, en eerder niet: zulks, dat gemelden Droſſaard en Vroedſchappen te vergeefs alle zagte en moderate middelen getendeert hebbende, dan eyndelyk genoodzaakt zyn geworden, de voorſchreve Vroedſchaps kamer door een Smit op de gevoeglykſte wyze te doen openen. Meynende, dat by aldien Burgermeeſteren de dagvaarding van Vroedſchappen, invoegen en ten fine voorſchreve op ordre van den Droſſaard gedaan, onwettig hadden geagt, zy Burgermeesteren die onwettigheid hadden konnen en mogen ſuſtineren, daar, en zo zy te rade waren geworden; maar dat t' eenemaal onbehoorlyk was, zig zelven daar in te willen regten door middel en by wegen van feytelykheid en geweld, gelyk als was het doen ſluyten, en geſloten houden van de voorſchreve Vroedſchaps kamer; en dat dit zo feytelyk ſluyten en geſloten houden van dezelve Vroedſchaps kamer, te meer voor Droſſaard en Vroedſchappen onlydelyk was, om dies wille, dat dit de regte beginzelen waren van Burgermeeſteren, om met 'er tyd Droſſaard en Vroedſchappen geheel en al buyten de voorſz. Vroedſchaps kamer te houden, ofte immers om dezelve aldaar nooit te admitteren, als alleen by ſinguliere gratie en als het zelve Burgermeeſteren zoude welgevallen. Welke feyte- 1684.

Digitized by Google

1684. telyke beginzelen daarom notoir by Droſſaard en Vroedſchappen niet opgevolgt, maar tegen gegaan hebben moeten worden; en niet anders tegen gegaan zynde, als door zo zagte middelen en wegen, als voorſz. zyn, dat is, eerſt door ſerieuze verzoeken, en daar na door ſimpelyk de voorſz. Vroedſchaps kamer op de gevoeglykſte wyze te doen openen, en zulks met enkel en alleen te weeren de feytelykheid daar omtrent by Burgermeeſteren zelfs gepleegt, zonder eenig het minſte exces te committeren, is ook notoir daar in by Droſſaard en Vroedſchappen in 't minſte niet gepecceert geworden.

Dat de Vroedſchaps kamer invoegen voorſz. geopent zynde, aldaar ter beſtemder tyd, dat is, op tien uuren, de gantſche Vroedſchap is gecompareert, en by een gekomen, uytgenomen alleen de voorgemelte twee Burgermeeſteren, en vier haare Adhærenten; dat vervolgens by de preſente Vroedſchap, na dat het gebed door den Secretaris *van der Veen* was gedaan, op de propoſitie van den Droſſaard, volgens ouder gewoonten en gebruyk, geprocedeert is tot het maken van de voorſchreve Burger Capiteynen, Lieutenanten, Vendrigs, enz. En dat alle het zelve ordentelyk en met eenparige ſtemmen voltrokken zynde, daar op ook by de aangeſtelde Capiteynen, Lieutenanten, Vendrigs, enz. de gewoonlyken Eedt effectivelyk is afgeleydt, zonder dat iemand zig heeft geopenbaart, dewelke tegen iets van alle het zelve, de minſte oppoſitie of contradictie ingebragt heeft. Dat, als nu de voorſchreve Vergadering van de Vroedſchap gehouden, en alles in dier voegen aldaar ordentelyk, en wettelyker wyze, gefineert en voltrokken was, daar op dan tegens elf uuren mede boven en in de Vroedſchaps kamer gekomen zyn, de voornoemde twee Burgermeeſteren neffens hunne vier Adhærenten, met namen *Erckelens*, *van Aalſt*, *de Bondt*, en *van Hoey*, omme quanſtuys by te wonen de Vergadering van Vroedſchappen, uyt den naam van Burgermeeſteren tegens dien tydt aangeſtelt. Dat daar op de voornoemde Droſſaard aanſtonts in alle modeſtie uyt de voorſz. Vergadering vertrokken, en voorts van het Stadhuys weg gegaan is, alzo de Stads zaken, waar toe gemelde Burgermeeſteren en hunne Adhærenten boven quamen, alrede waren beſtelt en afgedaan; en voor zo veel aldaar van eenige Staats zaken getracteert en gehandelt ſtond te worden, hy dies wegen volgens proviſionele Reſolutie van den Staat verpligt was zig te abſenteren; gelyk dat hier na op de adſtructie van de wettelykheid der proceduren van Droſſaard en Vroedſchappen breder zal worden aangemerkt; dog dat de verdere Vroedſchappen aldaar gebleven zynde, om te horen, of aldaar eenige Staats zaken verhandelt zouden worden; daar op dan voorgevallen is, dat eenige van de voorſchreve boven gebleven Vroedſchappen, na dat het Gebedt weder was gedaan, aan den Burgermeeſter *van der Staal* hebben gevraagt, of zyn E. eenige zaken van Staat hadt te proponeren, waar op zoude dienen te worden gereſolveert; dat daar op gemelde Burgermeeſter *van der Staal* met een groote force en ſuperbiteyt geantwoord hebbende, te zullen doen, het geene hem goed dunken zoude; en voorts by Burgermeeſteren gereden wordende tot propoſitie van het maken

Digitized by Google

maken van nieuwe Capiteynen, enz. als doen de voorſchreve boven 1684.
gebleven Vroedſchappen daar op hebben gezeyt, dat de Capiteynen al bereids waren gemaakt, en ook den behoorlyken Eedt alrede hadden afgelegt; en vervolgens opgeſtaan zynde, om mede uyt de Vroedſchap te vertrekken, den Secretaris hebben gelaſt, hare namen, die in het hooft van de aldaar te nemen Reſolutie alrede mede ſtonden geëxpreſſeert, te royeren en uyt te ſchrappen; een zake weder, die, als gemelde Vroedſchappen aldaar niet preſent begeerden te zyn, haar ook niet konde worden geweygert; ja die van zelfs gedaan hadt behooren te worden, en t' eenemaal noodzakelyk was, ſchoon zyluyden geen laſt daar toe gegeven, nogte in het minſte daar op geſtaan hadden, dewyle hare namen niet konden ſtaan in 't hooft van een Reſolutie, waar over zy niet preſent zouden zyn geweeſt.

Dat des onaangezien gemelde Burgermeeſter *van der Staal*, het voorſchreve royeren der namen tegens alle reden heeft beſtaan te contradiceren; en daar op by een van gemelde Vroedſchappen genomen zynde het Papier, waar op de voorſz. namen ſtonden geexpreſſeert, om zyn naam zelfs aldaar te royeren; dan wyders daar op is gevolgt, dat gemelde Burgermeeſter *van der Staal* het voorſz. Papier gevat, en feytelyk na hem genomen heeft; en dat andere Vroedſchappen, zulks ziende, mede toegevat hebben; en het voorſchreve Papier alzo weder den gemelden Burgermeeſter *van der Staal* afhandig hebben gemaakt. In welk vatten na het voorſz. Papier caſuëel dan ook gemelde Burgermeeſter *van der Staal* zyn Paruyk is afgeraakt, zonder evenwel dat die zelve Paruyk daar door eenigzints beſchadigt is geworden, ten ware zulks geſchiedt mogt zyn door iemand van zyne Adhærenten, dewelke ziende de voorſz. Paruyk in de hand van een ander Vroedſchap, dezelve met een furie aanſtonds daar uyt heeft gerukt, en zonder mede ('t welk Uwe Edele Groot Mog: gelieven te noteren) dat die voorſz. Actie verder is gegaan, als voorſz. is, ofte ook ergens anders over is ontſtaan, als alleenlyk over het royeren ofte niet royeren van de namen der voorſz. Vroedſchappen, die by het geene aldaar preſentelyk gereſolveert zoude werden, niet preſent wilden zyn. Waar in dan niet alleenlyk weder de eerſte feytelykheid, notoir begonnen is aan de zyde van Burgermeeſteren, en wel ſpecialyk aan de zyde van den voornoemden Burgermeeſter *van der Staal*, met het feytelyk ontrukken, en na zig nemen, van het voorſz. Papier, waar in de voorſz. namen van Vroedſchappen alrede ſtonden, maar welken aangaande ook boven dien de zake zelve weder aan de zyde van gemelde Burgermeeſter *van der Staal* t' eenemaal impertinent, en in tegendeel aan de zyde van gemelde Vroedſchappen ten hoogſten billyk en regtmatig was, ja notoir met de grootſte reden ten uyterſte daar op geürgeert, en gedrongen wierd; blykende dat voorſz. alzo gepaſſeerde omtrent het doen openen van Vroedſchaps kamer, met den verderen gevolge van dien, uyt de verklaringe van den voornoemden Secretaris *van der Veen*, die alles in qualiteyt als Secretaris bygewoont hebbende, het zelve gantſch neuteraal en onpartydig alzo mede komt te depoſeren.

Digitized by Google

1684. Dat daar op gemelde boven gebleven Vroedſchappen mede uyt de voorſz. Vroedſchaps kamer geſcheyden, en Burgermeeſteren met haare voorſz. vier Adhærenten aldaar gebleven zynde, dezelve Burgermeeſteren met haare adhærenten *de facto* dan mede tot het aanſtellen van Burger Capiteynen, enz. hebben geprocedeert, en dan verder des anderen daags, zynde geweeſt den negen en twintigſten der voorſchreve maand April, tot die onbedenkelyke uytſporigheid vervoert zyn geworden; dat zy by proviſie, en tot nader ordre, alle Burgers van Togt en Wagt ontſlagen hebben, en ten dien zelven dage van den Raadhuyze, en ter preſentie van menigte van Menſchen, zulks hebben doen publiceren, als blykt uyt een nader particuliere verklaringe van den zelven Secretaris *van der Veen*. Invoegen dat daar uyt niet anders te dugten en te verwagten zoude hebben geſtaan, als de uyterſte confuſien en alle licentieuſe exceſſen, ten ware Droſſaard en Vroedſchappen by een voorige Reſolutie en Publicatie voorzigtelyk daar tegen hadden voorzien, en alle Burgers en Ingezetenen, die gehouden waren Togt en Wagt te doen, hadden gelaſt, hare Wagten onder de aldaar gemelde Capiteynen waar te nemen, op pœne van contrarie doende, daar over als wederhorige Burgers, na exigentie van zaken geſtraft te worden. Waar door dan alle confuſien en verdere onheylen zyn geprevenieert en verhoed. En is dit nu dan Ed: Groot Mog: Heeren alzo het eenvoudig en opregt verhaal van de zake, zo als dezelve haar in der daat en waarheid toegedragen heeft, zonder dat de Ondergeſchreven daar in gaan ter rechter of ter ſlinker zyde; gelyk zy alle, voor zo veel het zelve op de kenniſſe en wetenſchap van een ieder van hem reſpictivelyk applicabel is, dit mede gantſch onbeſchroomt alhier voor Uwe Edele Groot Mog: en voor alle de Wereld, komen te affirmeren. Boven of behalven dat de Ondergeſchreve daar in zyn gemuniëert met zo legale en irreprochabele depoſitien, als voorſz. zyn. En uyt welk zo eenvoudig en opregt verhaal nu dan met eenen ook alrede ten genoegen af te nemen is, hoe verre de voorgemelde Miſſive, op den naam van Burgermeeſteren en Regeerders aan haar Ed: Groot Mog: geſchreven, van de waarheid deviëert, en hoe verkeerdelyk aldaar de zake aan haar Edele Groot Mog: voorgedragen is.

Maar om evenwel nu mede voor het twede, den inhouden van die gemelde Miſſive, nog een weinig nader en particulierder te refuteren, zo moet voor af daar op genoteert en in agtinge gegeven worden, gelyk ook anders uyt het vorige gededuceerde ligtelyk mede af te nemen zoude zyn, dat, of ſchoon die gemelde Miſſive geſchreven is op den naam van Burgermeeſteren en Regeerders, en de Autheurs van dezelve in den Text ook t' elkens met den naam van Burgermeeſteren en Regeerders worden genoemt, dan echter het zelve waarlyk maar een Miſſive is van gemelde twee Burgermeeſteren, dewelke aldaar dien naam van Regeerders pretenſelyk mede komen te aſſumeren, ten ware met en onder dat woord *Regeerders*, de voorſz. hunne vier Adhærenten mede wierden gedeſigneert; welken aangaande de Ondergeſchreven haar niet zullen inlaten, om te examineren, of en hoe verre die Titul van Bur-

Digitized by Google

Burgermeesteren en Regeerders, aan Burgermeesteren alleen zoude 1684.
mogen competeren, en of niet in tegendeel dat woord *Regeerders* regulariter Vroedschappen denoteert; zonderling of het zelve wel verder of anders aan Burgermeesteren alleen geattribuëert kan worden, als voor zo veel Burgermeesteren in eenige zaken de verdere Vroedschappen mede komen te representeren, en gevolglyk, of het niet abusyf is, dien Titel van Regeerders aan Burgermeesteren te attribuëren, zelfs in oppositie tegens de Vroedschap; als wezende het zelve zaken die U Edele Groot Mog: zyn bekent, en die aan der zelver oordeel worden gelaten. Maar zullen de Ondergeschreven dieswegen haar zelven alhier vergenoegen, met simpelyk genoteert te hebben, dat in cas subject onder dien voorsz. Titul van Burgermeesteren, en op 't hoogste genomen, daar onder mede hunne voorsz. vier Adhærenten, en dat het alleen die weynige Persoonen zyn, dewelke in de voorsz. Missive haar zelven t' elkens en doorgaans Burgermeesteren en Regeerders komen te qualificeren.

Ook zullen de Ondergeschreven haar zelven, en Uwe Edele Groot Mog: niet ophouden omtrent de premissen van de voorschreve Missive, wanneer aldaar gezeyt wordt, dat de ordinaris dag, die genomen wordt tot het aanstellen van de voorsz. Burger Capiteynen, enz. wel zoude wezen den voorsz. agt en twintigsten April, maar dat ook, als zulks met de convenientie van Burgermeesteren niet overeen zoude komen, die dag dan wel zoude worden verschoven; met verdere byvoeginge, als of Burgermeesteren omtrent dat zelve subject een zonderlinge præëminentie zoude competeren, en als of het zelve zaken zoude wezen, den voornoemden Drossaard geenzints concernerende, gelyk dat in die premissien heel assurant alzo mede ter neder wordt gestelt: want nopende het voorsz. pretens verschuyven van den dag, is hier vooren uyt de uytkomste alreede aangemerkt, dat in cas subject geen de minste ware inconvenientie van Burgermeesteren is geweest, maar dat het pretext daar toe gebruykt, geweest is t' eenemaal abusyf en gefingeert, tot zo verre, als gezeyt is, dat gemelde Burgermeester *van der Staal*, op wiens absentie het voorsz. pretext genomen wierd, niet alleen eenige dagen van te vooren beschreven was, maar ook ten tyde als het zelve pretext voorgewend wierd, effectivelyk al was in de Stadt, en ontwyffelyk ook met zyn Mede-burgermeester zelfs daar over geconcerteert heeft gehadt, hoewel by gemelde Missive nogmaals zeer onheussely zodanig daar van gesproken wordt, als of hy Burgermeester *van der Staal*, buyten alle verwagtinge, eerst na dato in de Stad gekomen zoude zyn: ende nopende de præëminentie die Burgermeesteren omtrent de voorsz. aanstellinge zoude competeren, en specialyk of die zo verre gaat, dat alle 't zelve den Drossaard geenzints zoude concerneren, zal hier na op de adstructie van de wettigheid der proceduren, by den gemelden Drossaart gehouden, bequamer gehandelt worden: maar zullen de Ondergeschreven, het eene met de voorsz. alrede gedane aanmerkinge preterierende, en het ander reserverende hier op dit tegenwoordige respect alleenlyk refelleren en destruëren het verhaal, by die voorsz.

Digitized by Google

1684. Miſſive gedaan, wegens het gene in ofte omtrent het houden van de voorſz. Vroedſchaps Vergaderingen *in facto* zoude mogen wezen gepaſſeert en voorgevallen. En zullen daar omtrent haar juyſt niet binden aan de preciſe ordre en context van de gemelde Miſſive; maar zullen generalyk daar in aanmerken, dat de pretenſe beſchuldigingen en invectiven, aldaar zo extravagant en licentieus ter neder geſtelt, in ſubſtantie zyn van vierderley natuur en conditie, concernerende namentlyk, ofte ieder van de voornoemde drie beſchrevene in het particulier, dat is, ofte den voornoemden Drosſaard *Huygens*, ofte den voornoemden Mr. *Simon Deym*, ofte den voornoemden *Johan Vink*; ofte wyders allen den Ondergeſchreven in het generaal. En zullen agtervolgens die generale aanmerkinge alhier met die zelve ordre en diſtinctie gaan.

Wat dan eerſtelyk belangt de pretenſe beſchuldigingen en invectiven tegens den voornoemden Droſſaard *Huygens* voortgebragt, daar van is de eerſte hier in beſtaande, dat gemelde Droſſaard beſtaan zoude hebben op het voorſz. ſubject van Burger Capiteynen, enz. de Vroedſchap te doen convoceren in weerwil van Burgermeeſteren, de autoriteyt en het recht van Burgermeeſteren geheel op hem zoude hebben genomen. Maar geſupponeert wordende, gelyk hier na klaarlyk zal worden aangewezen, dat gemelde Droſſaard bevoegt is geweeſt, om op dat voorſz. ſubject de Vroedſchap te doen convoceren, en zulks ook te meermalen en doorgaans altoos ruſtelyk en vredelyk heeft gedaan, te weten ſomwylen met en beneffens Burgermeeſteren uyt aller naam gezamentlyk, en ſomwylen ook uyt zynen naam alleen, zo en kan gemelde Droſſaard, nogte ook iemand van den Ondergeſchreven, zig imagineren, wat exces in die voorſz. convocatie van Vroedſchappen is gecommitteert; zonderling als men conſidereert, dat die zelve convocatie niet en is geſchied, als na dat gemelde Droſſaard aan den voornoemden Burgermeeſter *Borman*, die pretexeerde maar alleen in de Stad te wezen, niet eenmaal, gelyk by de voorſz. Miſſive abuſivelyk mede voorgeſteld word, maar iterativelyk had doen afvragen, of hy de Vroedſchap mede uyt de naam van Burgermeeſteren gedagvaart wilde hebben; en na dat mede gebleken was, van de onwaarheid van de voorſz. gepretexeerde inconveniëntie van Burgermeeſteren, ja na dat ook gemelden Droſſaard aangedient was, de laſt die Burgermeeſteren hadden gegeven, niet alleen om buyten hem, en uyt den naam van Burgermeeſteren alleen, de Vroedſchap op het voorſz. ſubject te doen dagvaarden tegens een ander uur; maar ook om hem Drosſaard zelfs geen notificatie van die aangeſteld Vroedſchap te geven, en hem alzo buyten die Vroedſchap te houden, gelyk dat alles uyt de hier voor gemelde verklaringe van den Kamerbewaarder *Lever* nader aangemerkt is. Zynde ook even zo frivool, als men in gemelde Miſſive daar by voegt, dat gemelde Droſſaard procederende in de voorſz. by hem beleyde Vroedſchap, met en neffens de verdere aldaar preſente Leden, tot het nomineren en eligeren van de voorſz. Burger Capiteynen, enz. hy zig daar in aangematigt zoude hebben het recht van Burgermeeſteren: gemerkt hier na mede klaar conſteren zal, dat alle 't geene dieswegen by den gemelden Drosſaard

Digitized by Google

ſaard in de voorſz. beleyde Vroedſchap is gedaan, weder niet anders geweeſt is, als een zake, welken aangaande zyn regt en poſſeſſie beyde mede t'eenemaal inconteſtabel is. 1684.

En van geen beter calibre is ook het twede, welk by de voorſchreve Miſſive particulierlyk den voornoemden Droſſaard te laſt geleydt wordt, hier in beſtaande; dat gemelde Droſſaard de voorſchreve Vroedſchaps kamer door een Smit zoude hebben doen openen; want als daar tegens wordt geconſidereert, dat in tegendeel van dien, gelyk hier vooren is verhaalt, het voorſchreve doen openen van de Deur van de Vroedſchaps kamer niet geſchiet is alleen op ordre van gemelden Droſſaard, maar op ordre van het meerendeel der gantſche Vroedſchap; en als alle de Ondergeſchreven die alhier opentlyk ſtaan bekent, zo als zy doen heel onbeſchoomt; dan corruëert immers t'eenemaal alle beſchuldiging dien men pretenſelyk daar uyt elicieert, ten laſten van den voornoemden Droſſaard in het particulier. En boven dien voor zo veel de Ondergeſchreven dit nemen op harer alker rekening in het gemeen; zo moeten zylieden weder rondt uyt bekennen, niet te kunnen begrypen, in wat reſpect zylieden daar aan misdaan zouden hebben; als namentlyk zylieden op die wyze hebben doen openen de Deur van haar eyge Vroedſchaps kamer, de welke door Burgermeeſteren buyten alle exempel feytelyk geſloten was, en alzo in weerwil van haar feytelyk geſloten wierd gehouden; zonderling mede geconſidereert, dat tot die voorſchreve gedane openinge by haar niet en is gereſolveert, als na dat zy te vergeefs door den Secretaris *van der Veen* aan Burgermeeſteren ſerieuſelyk hadden doen verzoeken, dat de voorſchreve ongehoorde, en van nieuws gepleegde feytelykheid door Burgermeeſteren zelfs mogt worden gerepareert; blykende by de voorgemelde verklaringe van den zelven Secretaris *van der Veen*; en zulks na dat Burgermeeſteren aan dat ſerieus verzoek niet defererende, opentlyk alzo hadden getoont, dat zy voor hadden, en de regte beginzelen en fondamenten hier door quamen te leggen, om Droſſaard en Vroedſchappen zelfs omtrent Stads zaken, haar indiſputabel concernerende, geen de minſte diſpoſitie te laten, nogte ook zelfs occaſie tot eenige byeenkomſte, verder ofte anders, als alleenlyk voor zo veel het zelve met enkele welgevallen van Burgermeeſteren overeen zoude komen, en om alzo in te voeren, dat Droſſaard en Vroedſchappen voortaan geen gezag ter Wereld meer zouden hebben, ja in effecte geen Leden meer zouden wezen van Regering, als alleenlyk by puure gratie en goedvindinge van Burgermeeſteren. Hoedanige ondernomen, en door feytelykheid in het werk geſtelde machinatien, Droſſaard en Vroedſchappen notoir niet hebben kunnen reſpecteren; verre zy van daar, dat in het tegen gaan van dien, en byzonderlyk in een tegen gaan met zo veel civiliteyt en diſcretie, iets culpabels zoude wezen gecommitteert.

En als dan verders nog in de gemelde Miſſive daar by gevoegt wordt, voor een derde particuliere beſchuldiging ten laſten van den voornoemden Droſſaard; dat dezelve Droſſaard voortvarende, zo aldaar zeer calumnieuſelyk wordt gezeyt, in zyn ordinaire driftige he-

Digitized by Google

1684. hevigheid en onbedagtſaamheid, aan de afgaande Officieren zoude hebben doen aanzeggen, en inſinuëren; dat zy hare Vaandelen zouden hebben over te leveren aan de Officieren, by hem Drosſaard en de zyne aangeſtelt, met interdictie van dezelve Vaandelen aan niemand anders over te geven, op een pœne van vyftig goude Realen; en als dit alzo by de voorſchreve Miſſive weder geſteldt wordt op den voornoemden Droſſaard zyn rekening particulier, zo laboreert die zelve prætenſe beſchuldiginge van geen minder notoire en evidente impertinentie als de voorgaande: nademaal in der daad waaragtig is, en ook evidentelyk blykt uyt de eygen Reſolutie die Burgermeeſteren zelfs daar van in handen hebben, en die zy tot pretenſe verificatie van dat haar gepoſeerde nevens hare voorſchreve Miſſive zelfs hebben overgezonden; dat die voorſchreve aanzegginge en inſinuatie weder niet minder geweeſt is, als het particuliere doen van den voornoemden Droſſaard, maar in tegendeel dat zulks van gelyken geſchiet is, uyt den naam en op ordre van Droſſaard en Vroedſchappen gezamentlyk. In voegen dat gemelde Droſſaard met zeer groote reden zig over dit abuſyf en zo odieus voorgeven van Burgermeeſteren moet beklagen, en dat de onheusheid van Burgermeeſteren, en haar eygen driftige hevigheid en onbedagtzaamheid alhier uytſtekende is, wanneer zy, om iemant odieus te maken, en haar paſſie daar in te voldoen, aan haar Ed: Groot Mog: voor waarheid derven debiteren, zaken die zy zelfs weten dat anders zyn, en waar van de onwaarheid met het exhiberen van de voorſchreve Reſolutie zelfs naaktelyk komen te openbaren, het welk eygentlyk is een daadt van zonderlinge drift en onagtzaamheid; en waar uyt als nu met eenen dan ook, als uyt een ſtaaltje kan worden afgenomen, wat ſtaat op alle andere diergelyke hevige en odieuſe expreſſien van die gemelde Miſſive by haar Edele Groot Mog: te maken is. En voor zo veel als dan die voorſchreve aanzegginge en inſinuatie gedaan is, by formele Reſolutie van Drosſaard en Vroedſchappen; zo en kunnen de Ondergeſchreven al weder niet zien, wat exces ofte onbehoorlykheid daar in by haar is gepleegt; als namentlyk, maar weder wordt geſupponeert, gelyk terſtont nader zal conſteren, dat de voorſchreve aanſtellinge van Capiteynen, enz. dewelke by Droſſaard en Vroedſchappen is gedaan, formeel en wettig is geſchiet; want die aanſtellinge formeel en wettig zynde, gelykze indiſputabel is, heeft ook tot mainctenue van dien buyten alle bedenken zeer wel gedaan mogen worden, zo een daar toe tenderende aanzegginge en inſinuatie, als voorſz. is: te meer, dewyle Burgermeeſteren volgens haar eygen gepoſeerde, alrede met een contrarie aanzegginge en inſinuatie waren voorgegaan; waar by namentlyk zylieden d'afgaande Burger Capiteynen hadden doen aanzeggen, dat zy haar Vaandelen niet zouden hebben te overhandigen, aan de voorſz. van nieuws aangeſtelde Officieren, op pœne van zulks doende, daar over ontpoortert te zullen worden: en waar door alzo gemelde Droſſaard en Vroedſchappen, in cas zy haar doen niet t'eenemaal illuſoir, en haar recht gantſch vertreden wilden zien, onvermydelyk tot de voorſchreve gedane aanzegginge en inſinuatie zyn geneceſſiteert.

Be-

Digitized by Google

Belangende de vierde particuliere beſchuldiging, die by de voorſz. 1684.
Miſſive tegen den voornoemden Droſſaard ingebragt wordt, hier in beſtaande, dat gemelde Droſſaard ten voorſz. dage wederom Vroedſchap zoude hebben doen beleggen, tegen des anderen daags 's morgens ten tien uuren, en aldaar op verſcheide voorſlagen Reſolutien zoude hebben doen nemen, die Burgermeeſteren als nog ten deele zouden wezen onbekent; en dat by publicatie van een der zelver, de Burgers gelaſt zoude zyn, haar te rangeren onder de Capiteynen, by den voornoemden Droſſaard en de zyne aangeſtelt, op pœne van als ongehoorzame en rebellige Burgers, anderen ten exempel, na 't exigentie van zaken, geſtraft te worden. Dien aangaande zo is waar, gelyk hier vooren ook zelfs is verhaalt, dat by den voornoemden Droſſaard tegen des anderen daags weder op Stads zaken vergadering van Vroedſchappen is geleyt, en dat aldaar by Droſſaard en Vroedſchappen genomen is een nader Reſolutie, die ook ten zelven dage is gepubliceert. Dog is mede waar, en gaan gemelde Burgermeeſteren in hare voorſz. Miſſive voor by, dat die voorſz. Vroedſchap by gemelden Droſſaard van gelyken niet beleidt is geworden, als na dat hy alvoren weder aan Burgermeesteren door den Kamerbewaarder zulks hadde doen bekent maken, en afvragen, of zy Burgermeeſteren de Vroedſchap ten fine voorſz. mede uyt haren naam gedagvaart wilde hebben? en na dat daar op by haar geantwoord was, dat zy de Vroedſchap niet gedagvaart wilden hebben, nogte op haren naam, nogte ook op den naam van den voornoemden Droſſaard alleen, met een ſcherpe bygevoegde bedreyginge aan gemelden Kamerbewaarder, die de voorſz. bekentmakinge en afvraginge quam doen. Gelyk dan ook dezelve Kamerbewaarder, volgende de laſt van den Droſſaard, in het dagvaarden van Vroedſchappen, en doende vervolgens de aanzegginge daar van mede ten Huyze van den Burgermeeſter *van der Staal*, aldaar door de Dienſtmaagd, die de boodſchap aan haar Heer hadde aangedient, tot antwoord heeft gekregen, dat Burgermeeſteren hem caſſeerden, en geen Vroedſchap meer van hem gedagvaart wilde hebben, blykende mede uyt de voorgemelde verklaringe van den zelven Kamerbewaarder. Welk andermaal doen dagvaarden van Vroedſchappen, met het geene daar op nader is gereſolveert, dan weder zyn volkomen juſtificatie vinden zal, in de hier na volgende adſtructie van het recht van gemelden Droſſaard. Dit evenwel omtrent die voorſz. als doen genomen en gepubliceerde Reſolutie van Droſſaard en Vroedſchappen mede te noteren ſtaande, dat de contenuë van de voorſz. Reſolutie by Burgermeesteren weder zeer abuſivelyk en buyten hare ware extenſie wordt geallegeert, en ſpecialyk dat de woorden, *Rebellige*, en *anderen ten exempel*, by gemelde Miſſive van Burgermeeſteren mede vermelt, in die gantſche Reſolutie niet te vinden zyn, uytwyzens de Reſolutie zelve. En voor zo veel Burgermeeſteren by de gemelde hare Miſſive, nu wyders van die voorſz. Reſolutie en Publicatie van Droſſaard en Vroedſchappen pretenſelyk komen voor te geven, dat daar door het rechte ſpoor zoude wezen ingeſlagen, om de Stadt te ſtellen in een ellendigen bloedbadt; en, in cas Burgermeeſteren

Digitized by Google

1684. aan hare zyde gelyke Publicatie hadden komen te doen, dat zeer apperent de Stadt daar door in oproer geraakt, en tot een ellendige Moordkuyl geworden zoude zyn; dewyl het meerder gedeelte van de Burgerye zig gerangeert zoude hebben onder de Capiteynen by Burgermeesteren aangestelt: zo zullen de Ondergeschreven, aangaande de voorsz. wederzydsche gedane publicatien, waar van de eene op den naam van Burgermeesteren, en de andere op den naam van Drossaard en Vroedschappen is geschiet, haar Ed: Groot Mog: en alle de Wereld eens in bedenken geven, wie van beyde occasie komt te geven tot allerley licentie en ongeregeltheden in een Stadt, en wie vervolgens het spoor komt in te slaan, om een Stadt in oproer te doen raken, en dezelve te stellen in een bloedbad, te weten: die de Burgerye tragt te houden tot haar pligt en devoir van Togt en Wagt, gelyk notoirlyk Drossaard en Vroedschappen door hare voorsz. Publicatie hebben gedaan, ofte die de Burgerye daar van ontslaat, en alzo alles den vryen toom geeft, gelyk aan de andere zyde notoirlyk is gedaan by Burgermeesteren door hare voorsz. Publicatie. De uytkomste ook hebbende geleert, dat door het in treyn brengen en doen nakomen, van gemelde Resolutie en Publicatie van Drossaard en Vroedschappen, alles in een gewenschte rust en stilte gebleven is. Behalven mede dat de ondergeschreven haar Edele Groot Mog: ten vollen wel konnen verzekeren, dat haar Edele Groot Mog: zeer grotelyks zouden wezen geabuseert, als dezelve zouden willen geloven, dat de genegentheid, die de Burgerye van GORINCHEM is hebbende voor de Persoonen en Regeering van gemelde Burgermeesteren, en wel specialyk voor den Persoon en conduites van gemelden Burgermeester *van der Staal*, zo groot zoude wezen, dat het meerder gedeelte van de Burgerye zig zoude rangeren aan de zyde van de Burgermeesteren, of dat iemand zig daar voor in perykel, men laat staan de Stadt in een bloedbad zoude willen stellen. Ter contrarie binnen de voorsz. Stadt van GORINCHEM niet dan al te kennelyk zynde, dat een ieder 't doen van gemelde Burgermeesteren, in zyn Ziel ten hoogsten detesteert, en verfoeit, en dat Burgermeesteren om haar superbe en extravagante manier van Regering aldaar ten hoogste zyn verhaat. En mogen haar Edele Groot Mog: vryelyk ook wel geloven, by aldien dit zodanig niet en was, dat gemelde Burgermeesteren in plaatse van haar te addresseren aan haar Edele Groot Mog: aanstonts *de facto* zelfs wel ordre gestelt, en hun *Imperium* tegens de Ondergeschreven geëxerceert zouden hebben.

En als nu verders voor een vyfde particuliere beschuldiging tegens den voornoemden Drossaard ingebragt wordt, dat gemelde Drossaard zig niet ontzien zoude hebben, de Burger Tamboeren te gelasten den trommel te roeren, en die zulks weygerende; nieuwe Tamboeren aan te stellen, en door dezelve des avonds te doen vergaderen de Compagnie, wiens beurt het was om van dien nagt de Wagt te hebben; zo moeten de Ondergeschreven voor af al weder zeggen, dat het geene daar van effectivelyk waar zoude mogen zyn; abusivelyk den voornoemden Drossaard alleen wordt toegeschreven; nademaal het zelve ook al is geschiet uyt den naam

en

Digitized by Google

en op goedvindinge van Droſſaard en Vroedſchappen te gelyk. 1684.
Maar boven dien de zake zelve belangende, is daar van alleen zo veel waar, dat uyt den naam van Droſſaard en Vroedſchappen, in gevolge en tot mainctenuë van der zelver voorſz. ſucceſſive Reſolutien, de Tamboeren gelaſt is geworden, den trommel te roeren, te weten: in het Quartier 't welk dien nagt de Wagt moeſt hebben, als naar ouder gewoonte; en dat ook die geroert zynde; daar op de Campagnie, wiens beurt het was om te waken, ruſtelyk en vredelyk is byeen gekomen; een zake, waar van de juſtificatie notoir van zelfs profluëren zal, uyt de wettigheid van die voorſchreve Reſolutien, tot welkers uytvoeringe die voorſz. ordres zyn gegeven, en ook t'eenemaal neceſſair en noodzakelyk waren. Dog is ſpecialyk onwaaragtig en verçiert, dat ten dien fine eenige nieuwe aanſtellinge van Tamboers zoude zyn geſchiet, ofte dat iemand anders, als de oude Tamboers den trommel zoude hebben geroert; ten ware eenige van dezelve oude Tamboers zulks mogten hebben laten doen door iemand van hunne Kinderen; gelyk dat in andere occaſien te meermalen alzo wel is geſchiet, en waar in de Ondergeſchreven onbehaalt willen wezen.

Zynde ook niet minder t'eenemaal verçiert en onwaaragtig, de zesde particuliere beſchuldiging van den voornoemden Droſſaard, wanneer by de voorſz. Miſſive wordt gezeyt, dat gemelde Droſſaard en eenige zyne Adhærenten, de te Wagt-komende Burgeren op het Stadhuys ontfangen, aangemoedigt, met Wyn gerecipiëert, en vergezelſchapt zouden hebben tot twee uuren in de nagt, en alle nagten daar in zouden hebben gecontinuëert. Want boven ofte behalven, dat tot verificatie van dien noit een letter bewys te voorſchyn zal worden gebragt, gelyk de Ondergeſchreven haar zelven, en te gelyk ook haar Edele Groot Mog: ten vollen daar van durven verzekeren, zo wordt ten overvloet de onwaarheid van dit alles aan de zyde van den voornoemde Droſſaard ontwyffelbaar geprobeert, met de depoſitie van agt Raden en Vroedſchappen, dewelke eenſtemmig aldaar verklaren, dat gemelde Droſſaard nevens haar Depoſanten en nog meer andere Vroedſchappen, eenige avonden mede wel geweeſt is op het Raadhuys, om namentlyk in cas van eenige onverwagte ongemakken by der hand te zyn, en de eerſte beginzelen daar van te mogen ſtuiten; dog dat dezelve Droſſaard ook met en nevens gemelde Vroedſchappen, t'elkens geweeſt is in de Vroedſchaps kamer; zonder dat hy met iets van alle 't geene die voorſz. zesde particuliere beſchuldiging contineert, zig in 't minſte heeft bemoeit. Gelyk dat zeer kragtig, alzo geaffirmeert wordt by die zelve verklaringe.

Maar is nog de grootſte en impertinentſte onwaarheid van allen, als by de voorſz. Miſſive den gemelden Droſſaard voor een zevende en laatſte particuliere beſchuldiginge nagegeven wordt, dat hy Droſſaard des daags voor het ſchryven van gemelde Miſſive, zelfs in Perſoon vooraf marcherende, met eenig Volk gekomen zoude zyn voor het huys van een afgegaan Vaandrig, en met geweld daar in dringende, het Vaandel daar uyt gehaalt zoude hebben. Want gemelde Droſſaard rond uyt verklaart van zodanige actie, als voorſz.

Digitized by Google

1684. is, gantſch niet te weten, veel minder daar by geweeſt te zyn, en nog minder zelfs deze actie gedaan en uytgevoert te hebben. Ja wenſchte gemelde Droſſaard wel, en ſommeert alhier Burgermeesteren expreſſelyk, dat zy eens een levendig Menſch willen noemen, die hem Droſſaard by ofte omtrent zo een actie zoude hebben gezien, men laat ſtaan, die gezien zoude hebben, dat hy Drosſaard zelfs de uytvoerder van zo een actie zoude zyn geweeſt. En als nu daar toe geen levendig Menſch genoemt zal konnen worden, gelyk het zekerlyk in eeuwigheid niet en zal; ja als boven dien uyt de even voorgemelde verklaringe, zelfs de onwaarheid daar van mede conſteert, gelyk het klaarlyk doet; zo meend dan gemelde Droſſaard, dat zo een prætenſe beſchuldiging niet anders als voor een hoogſten impertinent by haar Ed: Groot Mog: zal konnen worden aangezien; en meend van gelyken als nu tot dus verre toe in zyn reguard ten genoegen aangetoont te wezen, dat, nog in die laatſte, nog ook in eenige andere van de voorſz. zyne pretenſe beſchuldigingen iets reſideert, 't geen in eenig reſpect culpabel is; veel minder 't welk reden gegeven zoude hebben aan Burgermeeſteren, om daar over ten zynen laſten met zo choquante en injurieuſe expreſſien te ſchryven aan haar Edele Groot Mog: als zy Burgermeeſteren by de voorſz. hunne Miſſive hebben gedaan, en om daar op te doen zo een impertinente en extravagant verzoek, als die zelve Miſſive mede is continerende; namentlyk, dat haar Edele Groot Mog: over 't geene voorſz. is, ten reguarde van hem Drosſaard zodanig zoude gelieven te reſolveren, als dezelve haar Edele Groot Mog: na exigentie en importantie van zaken oordeelen en bevinden zoude te behoren; even en al eens, of hy Droſſaard in het geene voorſz. is, iets geperpetreert zoude hebben, 't welk crimineel, en exemplaarlyk ſtrafbaar zoude zyn. Daar hy ondertuſſchen onbeſchroomt voor Uwe Edele Groot Mog: durft betuygen, niet te weten, dat in alle 't geene voorſz. is, iets by hem is gedaan, waar toe hy Amptshalven niet ten hoogſten bevoegt ook te gelyk verpligt is geweeſt; of waar in hy, als 't nog te doen was, zig anders zoude konnen gedragen, als hy heeft gedaan.

Waar mede nu dan afſcheydende van de voorſz. pretenſe particuliere beſchuldigingen, ten laſte van de voornoemden Droſſaard *Huygens* ingebragt; en komende vervolgens tot de particuliere beſchuldigingen en invectiven, dewelke by de voorſz. Miſſive in geen minder choquante termen en expreſſien voortgebragt worden, tegens den voornoemden Mr. *Simon Deym*, en waar op dezelve Mr. *Simon Deym* mede particulierlyk door haar Edele Groot Mog: beſchreven is; zo wordt bevonden dat die pretenſe beſchuldigingen geformeert worden over zaken, dewelke op den voorſz. 28 April 1684. in de Vroedſchap der Stadt GORINCHEM zouden zyn gepaſſeert en voorgevallen; te weten: na dat Droſſaard en Vroedſchappen van tien tot elf uuren, op het maken van de voorſz. Burger Capiteynen, enz. by een geweeſt zynde, zylieden die hunne beſoignes volkomentlyk hadden ge-eyndigt, en na dat Burgermeesteren met hunne voorſz. vier Adhærenten, tegens elf uuren mede boven gekomen wezende, de voornoemde Droſſaard *Huygens* om

voor

Digitized by Google

voor verhaalde redenen uyt de Vroedſchap vertrokken was. Als wanneer dan, zo by de gemelde Miſſive voorgegeven wordt, in dezelve Vroedſchap feytelykheden zouden wezen voorgevallen, waar omtrent de voornoemde Mr. *Simon Deym* niet alleen geweeſt zoude zyn de voorbarigſte en yverigſte, maar ook de aanleyder, en genoegzaam 't hoofd van een terribele conſpiratie; continerende namentlyk de gemelde Miſſive dies aangaande, dat de voornoemde Mr. *Simon Deym* neffens ſommige zyne Mede-vroedſchappen toegeſchoten zoude zyn, om het lyf van den voornoemden Burgermeeſter *van der Staal*, als dezelve Burgermeeſter *van der Staal* in zyn handen hadt 't voorgemelde Papier, waar op de preſente Vroedſchappen ſtonden aangetekent; dat daar en boven hy particulierlyk den voornoemden Burgermeeſter *van der Staal*, het voorſz. Papier met een zeer groote verwoedheid uyt de hand gewrongen, en ontweldigt zoude hebben, en ook met een hevige aggreſſie op den gemelden Burgermeeſter *van der Staal* zoude wezen aangevallen, hem den Hoed van 't Hoofd geſlagen, de Paruyk afgetrokken, en de zelven verſcheurt zoude hebben, met verder opzet, zo het zoude hebben geſchenen, om beneffens eenige andere die zich daar mede in poſtuur geſtelt zoude hebben, den gemelden Burgermeeſter *van der Staal* op 't lyf te willen vallen; en dit alles zonder dat de voornoemde Burgermeeſter *van der Staal* daar toe de minſte aanleydinge gegeven, ofte eenig offencant woord geſproken zoude hebben, ja dat gemelde Mr. *Simon Deym*, als hy in dat zyn voornemen verhindert en geſtut zoude zyn geworden, onder anderen door *Gerard van Hoey*, mede Raadt en Vroedſchap der voorſz. Stadt, als doen den voornoemden *van Hoey* gedreygt zoude hebben te ſouffletteren, en voorts feytelyk te aggreſſeren, mitsgaders zo verre verrukt zoude zyn geworden, dat hy zig niet zoude hebben ontzien, met den voornoemden *van Hoey* buyten de Vroedſchaps kamer te treden, om de voorſchreve verhinderinge tegens hem met den degen te wreken. In voegen dat die zelve pretenſe beſchuldigingen, dewelke particulierlyk ingebragt worden tegens den voornoemden Mr. *Simon Deym*, in effecte zyn twederley, eensdeels beſtaande in zaken, die gecommitteert zoude wezen omtrent den Perſoon van den voornoemden Burgermeeſter *van der Staal*, en anderdeels in dreygementen, dewelke zouden zyn gedaan aan den voornoemden *Gerard van Hoey*. 1684.

Dog alvooren te komen tot particulier berigt op die voorſchreve pretenſe beſchuldigingen, moeten daar omtrent *in genere* voor af twee zaken geconſidereert en aangemerkt worden. Eerſtelyk, dat Burgermeeſteren, zo als zy zelfs de zake aldaar op het ſchoonſte voor haar, komen voor te ſtellen, in dat zelve voorſtel opentlyk erkennen moeten, en zelfs komen te poſeren, vervolgens dan ook hare Edele Groot Mog: uyt dat eygen voorſtel van Burgermeeſteren ten vollen daar van moeten zyn geperſuadeert en overtuygt, dat alle feytelykheid, die ten dage voorſchreve in de gemelde Vroedſchap voorgevallen is, nergens anders over is ontſtaan, als alleenlyk over en omtrent het voorſchreve Papier, waar in de namen van de preſente Vroedſchappen alrede aangetekent ſtonden, en waarlyk

Digitized by Google

1684. ook niet verder is gegaan, als alleenlyk dat de Vroedſchappen, die over het geene aldaar gereſolveert zoude worden, niet preſent wilden zyn, ook hunne namen in het hooft van die zelve aldaar te nemen Reſolutie niet wilden hebben geëxpreſſeert. En ten tweden, dat gemelde Burgermeeſteren in dat haar voorſchreve voorſtel dan nog zeer onheuſſelyk verzwygen, en voorby gaan, dat eer iemand van gemelde Vroedſchappen toegeſchoten is, om het voorſchreve Papier den gemelden Burgermeeſter *van der Staal* afhandig te maken, hy Burgermeeſter *van der Staal* het zelve Papier feytelyk genomen heeft uyt de hand van een ander Vroedſchap, die het van de Tafel genomen hadt, om zyn naam zelfs aldaar te royeren. Gelyk dat hier vooren nader is gezeyt, en ook klaar conſteert uyt de meergemelde verklaringe van den Secretaris *van der Veen*. Zulks dat die præcedente feytelykheid, by den Burgermeeſter *van der Staal* zelfs gepleegt, niet alleen occaſie, maar ook rechtvaardige reden en oorzaak, tot diergelyke contrarie feytelykheden gegeven heeft; zonderling als daar by komt de behoorlykheid en onhoorlykheid van de zake zelve, aldaar aan de eene, en aan de andere zyde geïntendeert; dat is, het royeren ofte niet royeren van de namen van zodanige Vroedſchappen, die over het geene aldaar gereſolveert zoude worden, niet preſent wilden zyn. Welken aangaande de impertinentie van gemelden Burgermeeſter *van der Staal*, als namentlyk hy de voorſchreve royeringe contradiceerde, en *de facto* tegen ging, zodanig overdroeg, dat zelfs, als 'er geen precedente offenſive feytelykheid ten dien fine by hem was gepleegt geweeſt, des mede ja; maar als de zake ſimpelyk was gebleven by die zyne voorſchreve contradictie, en feytelyke reſiſtentie, die in de voorſchreve Miſſive zelfs wordt erkent, dan echter immer gemelde Vroedſchappen, kunnende door woorden en reden niet obtineren, met recht op die voorſchreve royeringe *via facti* geürgeert zouden hebben gehadt: gemerkt niemand behoeft te lyden, dat zyn naam worde geſtelt in 't hooft van een Reſolutie, daar hy niet by en preſent wil zyn; en dien volgende ook een notoire zake is, als zulk ſtellen by iemand *de facto* ondernomen wierdt, ofte het zelve alrede gedaan zynde, een ander de royeringe van dien *de facto* wilde beletten, dat alle het zelve impune ook *de facto* zoude kunnen en mogen worden tegen gegaan. En hebben dan ook nog in cas ſubject, gemelde Vroedſchappen met des te meerder reden op die voorſchreve royeringe geürgeert en gedrongen, om dies wille dat haar was bewuſt, en de experientie haar alrede hadde geleert, gelyk zulks hier na mede zal worden getoont, hoedanig Burgermeeſteren, en ſpecialyk gemelde Burgermeeſter *van der Staal*, op die wyze effectivelyk met de namen van Vroedſchappen quamen te ſpeelen; doende in het hooft van hunne Reſolutie mede ſtellen de namen van Vroedſchappen, en dezelve Reſolutien effectivelyk te Boek brengen, als of het waren Reſolutien van de Vroedſchap; onaangezien de Vroedſchap noit directelyk of indirectelyk in 't minſte daar by of preſent zyn geweeſt. En nu dan ſchoon by de voorſchreve Miſſive mede gepretexeert en voorgegeven wordt, dat gemelde Burgermeeſter *van der Staal* tot de voorſchreve feyte-

lykheid

Digitized by Google

lykheid geen de minſte aanleydinge gegeven, nog eenig lederent 1684.
ofte offencant woord geſproken zoude hebben, zo is nogtans evident, dat, als juyſt met woorden geen aanleydinge daar toe mogt zyn gegeven, dan echter de voorſchreve daad van gemelden Burgermeeſter *van der Staal* daar toe aanleydinge, en ook te gelyk rechtvaardige oorzaak gegeven heeft. Behalven dat ook gelyk voorſchreven is, gemelde Burgermeeſter *van der Staal*, als hem door eenige Vroedſchappen wierdt gevraagt, of hy eenige zaken van Staat hadt te proponeren, waar op zoude dienen gereſolveert, met een zonderlinge ſuperioriteyt daar op geantwoord hadt, te zullen doen, het geene hem zoude goedt dunken, en dat die impertinente en choquante bejegeninge alrede ook was voorgegaan; als blykt uyt de meergemelde verklaringe van den Secretaris *van der Veen*. En derhalven de voorſz. pretenſe feytelykheid van gemelde Mr. *Simon Deym* geweeſt, zynde een feytelykheid van die natuur, gereſulteert uyt zo een oorzaak, en alleen getendeert hebbende tot zulken fine, als beyde voorſz. is, zo meenen nu dan de voornoemde Mr. *Simon Deym*, en ook te gelyk een ieder van de Ondergeſchreven met en nevens hem, dat als ſchoon gemelde Mr. *Simon Deym* in die voorſz. actie de yverigſte en voorbarigſte was geweeſt, des nogtans mede neen, niets ter Wereldt daar in by hem zoude zyn verbeurt.

Maar belangende nu ieder van de voorſz. pretenſe beſchuldigingen in het particulier, en eerſtelyk die geene, dewelke ſpreekt van de voorſz. feytelykheden, die door den gemelden Mr. *Simon Deym* gecommitteert zouden zyn, omtrent de Perſoon van den voornoemden Burgermeeſter *van der Staal*, zo zeydt boven dien de voornoemde Mr. *Simon Deym*, en wordt ook by alle de verdere Ondergeſchreven geconfirmeert, dat van alle 't gene by die pretenſe beſchuldiging particulierlyk ten laſten van den voornoemden Mr. *Simon Deym* wordt ingebragt, niets verders ofte anders waar is, als alleenlyk, dat, als gemelde Mr. *Simon Deym*, nevens andere Vroedſchappen, mede heeft gevat na het voorſz. Papier, 't welk de voornoemde Burgermeeſter *van der Staal* in handen hadt, en verduyſteren wilde, by geval de Paruyk van den gemelden Burgermeeſter *van der Staal*, hem vallende van zyn Hoofd, alzo geraakt is in handen van de voornoemde Mr. *Simon Deym*. Dog dat alle 't verdere pretens voor gegeven van die voorſz. beſchuldiging is t' eenemaal abuſyf, calumnieus en verçiert; en namentlyk dat abuſyf en verçiert is, dat gemelde Mr. *Simon Deym*, den voorn: Burgermeeſter *van der Staal* den Hoedt van 't Hooft geſlagen, ofte ook deszelfs voorſz. Paruyk in 't minſte beſchadigt zoude hebben; maar, by aldien de voorſz. Paruyk eenig letzel in de voorſz. actie gekregen mogt hebben, dat in tegendeel zulks veroorzaakt zoude moeten zyn, door den voornoemden *Gerard van Hoey*, dewelke, ziende de voorſz. Paruyk in handen van den voornoemden Mr. *Simon Deym*, aanſtondts met een zeer groote hevigheid van agteren toegeſchoten is, en de voorſz. Paruyk den gemelden Mr. *Simon Deym* uyt de hand heeft gerukt, doende hy *van Hoey* het zelve met een zeer onverwagte feytelyke aggreſſie, zonder dat den voornoemden

Mr.

Digitized by Google

1684. Mr. *Simon Deym* hem van te vooren hadde gezien; en dat generalyk abuſyf en verçierd is, dat gemelde Mr. *Simon Deym* op een heviger, ofte andere wyze, zig in die voorſz. actie zoude hebben gedragen, als iemand van gemelde andere Vroedſchappen, of eenig verder opzet in het alderminſte getoont zoude hebben, als alleenlyk om mede te helpen beletten, dat gemelde Burgermeeſter *van der Staal*, zo violentelyk, en tot zo malitieuſen fine, als voorſz. is, het gemelde Papier niet mogt komen te verduyſteren. Ja dat zelfs ook abuſyf en onwaaragtig is, dat gemelde Mr. *Simon Deym* die geene geweeſt zoude zyn, die het voorſz. Papier den voornoemden Burgermeeſter *van der Staal* afhandig gemaakt zoude hebben; maar dat in tegendeel waaragtig is, dat gemelde Mr. *Simon Deym* het voorſz. Papier niet heeft aangeraakt; veel minder het zelve getrokken uyt de hand van den voornoemden Burgermeeſter *van der Staal*; en dat het iemand anders is geweeſt van den Ondergeſchreven, die het voorſz. Papier bemagtigt hebbende, des noods, ook zeer wel daar voor bekent zoude durven ſtaan. Blykende ten overvloed de onwaarheid van alle 't voorſz. pretens en calumnieus voorgeven van Burgermeeſteren, uyt de ſolemnele depoſitien van verſcheyde van de Ondergeſchreven, gepaſſeert en voorleden op den Eedt, by haar Ampt-halven gedaan. En waar tegens niet en doet de pretenſe verklaringe van Burgermeeſteren en gemelde hunne vier Adhærenten, dewelke quanſuys conform het voorſz. verçierd en calumnieus voorgeven van Burgermeeſteren opgeſtelt zynde, mede een van de Bylagen is van Miſſive, en onder welke pretenſe Depoſanten, 't gene notabel is, drie eygen Zwagers zyn van den voornoemden Mr. *Simon Deym*, zo verre dan mede daar door hebben konnen worden vervoert, dat zy een verklaringe, van pure onwaarheden en calumnieuſe verçierſelen opgepropt, mede onderteykent hebben. Want behalven dat geen reden imaginabel is, waarom aan de depoſitien en affirmatien van de Ondergeſchreven minder crediet zoude worden gegeven, als aan die van Burgermeeſteren en gemelde hunne Adhærenten; zo hebben ook de Ondergeſchreven in dien deele voor haar de meergemelde verklaringe van den Secretaris *van der Veen*. Aan welke verklaringe, als t'eenemaal neutraal, en buyten alle reproche zynde, notoir veel meer moet worden gedefereert, als aan alle pretenſe affirmatien van zo partydige en paſſieuſe Menſchen, als effectivelyk zyn, en haar ook allenthalven opentlyk toonen, Burgermeeſteren en gemelde hunne Adhærenten. Boven ofte behalven ook, dat Burgermeeſteren en gemelde hunne Adhærenten, by die hunne pretenſe verklaringe in verſcheyde reſpecten evidentelyk los, en zelfs ook tegens alle apparentie van waarheid depoſeren; als in het vervolg *ſuo loco* nader zal worden aangemerkt. In voegen dat dan in die gemelde eerſte pretenſe beſchuldiging, notoir niets van eenige de minſte conſideratie, ten laſten van den voornoemden Mr. *Simon Deym* reſideert.

Aangaande nu het geene den voornoemden Mr. *Simon Deym* pretenſelyk te laſt geleydt wordt, voor een tweede particuliere beſchuldiging, dat zelve, als gezeyd is, beſtaat in pretenſe dreygementen, dewelke by den zelven Mr. *Simon Deym* gedaan zouden zyn

zyn aan den Perſoon van den voornoemden *Gerard van Hoey*, ter oorzake, zo gepretexeert wordt, hy Mr. *Simon Deym* door den zelven *van Hoey* in de voorgemelde feytelyke actie belet en verhindert zoude zyn geworden. Welken aangaande zo is waar, en zal de voornoemde Mr. *Simon Deym* niet ontkennen, dat ten tyde voorſz. tuſſchen hem Mr. *Simon Deym*, en den voornoemden *van Hoey*, woorden zyn gevallen, en dat ook zylieden daar op met malkander gegaan zyn buyten de Vroedſchaps kamer. Maar is wederom t'eenemaal abuſyf en vercierd, dat die zake zig zodanig zoude hebben toegedragen, als by gemelde Miſſive gepretexeert en voorgegeven wordt. En is in tegendeel van dien waaragtig, dat, als gemelde *Gerard van Hoey* met een zeer groote verwoetheid na den voornoemden Mr. *Simon Deym* was toegeſchoten, en hem de Paruyk van den Burgermeeſter *van der Staal* uyt de hand hadt gerukt; daar op dezelve Mr. *Simon Deym* tegens den gemelden *van Hoey* ſimpelyk met alle bezadigtheid heeft gezeyd, *hoe! gy ook al tegens my?* En dat na wiſſeling van geen ofte weynig andere woorden, gemelde *van Hoey* den voornoemden Mr. *Simon Deym* buyten de voorſz. Vroedſchaps kamer heeft ge-eyſcht, zeggende tegen den zelven Mr. *Simon Deym*, *Hebje wat te zeggen, zo gaat met my mede*; en gemelde *van Hoey* dat gezeyd hebbende, dezelve ook met een groote hevigheid eerſt uyt de Kamer is gegaan, en alzo van den voornoemden Mr. *Simon Deym* is gevolgt. Blykende van alle het zelve mede weder evident uyt voor geällegeerde verklaringe, te weten: van het hevig toeſchieten van gemelden *Gerard van Hoey*, uyt de affirmatie van acht verſcheyde Vroedſchappen, van de voorſz. bezadigde aanſprake van gemelde Mr. *Simon Deym*, uyt de affirmatie van een der gemelde Vroedſchappen, van de voorſz. provocatie en uyttartinge van gemelden *van Hoey* uyt de affirmatie van twee verſcheyde Vroedſchappen, en van het voorſz. eerſt, en hevig uyt de Kamer gaan van den zelven *van Hoey*, uyt de affirmatie weder van alle de gemelde Vroedſchappen: gelyk ook ten aanzien van de laatſte, dat is, van dat voor of eerſt uyt de Kamer gaan van den gemelden *van Hoey*, de waarheid uyt de eygene Miſſive van Burgermeeſteren taſtelyk af te nemen is, zo wanneer aldaar ſimpelyk gezeydt wordt, dat gemelde Mr. *Simon Deym* zig niet ontzien zoude hebben, met den voornoemden *van Hoey* buyten de Vroedſchaps kamer te gaan, zonder in 't minſte te noemen wie van beyden daar in de Provocant ofte Voorganger is geweeſt; tot een taſtelyk argument, dat het geweeſt is de voornoemde *van Hoey*, en niemand anders. En voor zo veel dan egter Burgermeeſteren, nopende het verdere van die voorſz. twee pretenſe beſchuldigingen, in zo abuſive termen daar van komen te ſpreken, en dien conform mede gemelde hunne vier Adhærenten, by der zelver voorſchreve verklaringe hebben weten te doen depoſeren, ofte immers die zelve depoſitie zodanig hebben doen ter neder ſtellen, als of het zelve in dier voegen mede de depoſitie van alle de gemelde hunne Adhærenten was; zo wenſchte de voornoemde Mr. *Simon Deym*, dat Burgermeeſteren, of gemelde hunne Adhærenten, als zy voorgeven en depoſeren reſpective, dat hy Mr. *Simon Deym*, den voornoemden *van Hoey* gedreygt zoude hebben te ſouffletteren, en feytelyk

1684.

Digitized by Google

1684. te aggreſſeren, dan eens hadden gelieven te noemen een eenig woordt, 't welk daar toe by den voornoemden Mr. *Simon Deym* zoude zyn gebruykt, ofte 't welk na eenige zodanige feytelyke bedreygingen in het alderminſte zoude hebben geleken; ſpecialyk dat zulks eens was gedaan by Burgermeeſteren, ofte by de voornoemde *Erckelens*, *de Bondt*, en *van Aalſt*; dewelke, als de voorſz. woorden tuſſchen de gemelde *Simon Deym*, en den voornoemden *van Hoey*, gevallen zyn, geen van allen daar by of omtrent zyn geweeſt; de voornoemde *Deym*, en *van Hoey*, namentlyk als doen met malkander wezende aan een geheel ander eynde van de Kamer; waarom dan ook die woorden niet en zyn gehoort by iemand van alle de verdere Vroedſchappen, als alleenlyk ten deele by een, en ten deele by twee, zo als hier vooren uyt de gemelde verklaringe van agt Vroedſchappen, nader aangemerkt is. Zynde op dit reſpect particulierlyk ten reguarde van den voornoemden *Erckelens* notabel, en blykt uyt zekere andere verklaringe van gemelde agt Vroedſchappen, mede op den Eedt als vooren gepaſſeert, dat dezelve *Erckelens* in de voorſz. actie, mede met een boos voornemen, en groote hevigheid, van zyn plaatſe opgeſtaan zynde, wel is gelopen na den voornoemden Mr. *Simon Deym*; te weten: met een geheven Rotting in de hand; dog dat hy, alvoren te komen by den zelven Mr. *Simon Deym*, door een ander Vroedſchap daar in geſtuit is geworden; en zulks notoirlyk, als de voorſz. zaak tuſſchen den zelven Mr. *Simon Deym* en den voornoemden *van Hoey* voorgevallen is, hy *Erckelens* daar by nog omtrent is geweeſt. En als nu dan des niet tegenſtaande Burgermeeſteren en gemelde hunne Adhærenten van gedreygde feytelykheden derven depoſeren; zo zien haar Edele Groot Mog: hoe los en temerair die hare voorſz. depoſitie is; en is uyt die loſſigheid en onwaarheid nu dan ook met eenen wel te beſluyten, wat ſtaat op die zodanige depoſitie zelfs ook in andere reſpecten te maken is; zonderling in reſpecten daar zelfs ook leggen de contrarie affirmatien niet alleen van den Ondergeſchreven, maar zelfs ook van den Secretaris, die neutraal en notoir irreprochapel is. En derhalven omtrent die voorſz. tweede particuliere beſchuldiginge de zake zodanig mede gelegen zynde, dat namentlyk gemelde Mr. *Simon Deym*, ziende met verwondering den voornoemden *van Hoey* invoegen voorſz. op hem aanvallen, ſimpelyk in alle bezadigheid heeft gezeyt, hoe! gy ook al tegens my? En dat aan de andere zyde de voornoemde *van Hoey* die geene geweeſt is, die niet alleen den voornoemden Mr. *Simon Deym* heeft geprovoceert, en uyt de Kamer gedaagt, maar die ook, volgens eygene ſtilzwygende poſitie, en bekenteniſſe van Burgermeeſteren, effectivelyk eerſt uyt de Kamer is gegaan; zo is dan immers onbegrypelyk, hoe, ofte met wat fondament hier over eenige klagte of beſchuldiging geformeert heeft konnen worden ten laſten van den voornoemden Mr. *Simon Deym*; inzonderheid *qua fronte* dit gedaan heeft konnen worden by den gemelden *van Hoey*, ofte by Burgermeeſteren; die quanſuys die zake voor den zelven *van Hoey* mede al komen op te nemen. En moet derhalven de voornoemde Mr. *Simon Deym*, of ſchoon hy in de voorſz. calumnieuſe Miſſive ſtaat gedeſigneert, en iterativelyk gerepeteert, met de naam van Aggreſſeur,

Digitized by Google

seur, ja verders uytgemaakt voor een Aggressеur, die door anderen 1684.
in zyn voorsz. voornemen zoude zyn gestuit en verhindert, dan echter omtrent yder van de voorsz. pretense beschuldigingen, dewelke particulierlyk tegens hem worden ingebragt, nu mede zeggen tot een besluyt, niet alleenlyk, zig zelven te kunnen verbeelden in wat respect iets by hem is misdaan, maar ook omtrent de gedagten van haar Ed: Groot Mog: in geen andere verwagtinge te kunnen zyn, als dat dezelve haar Edele Groot Mog: altans van gelyken met de uyterste verwonderinge zullen wezen aangedaan, ziende, dat over zaken, die waarlyk zig niet anders, als in voegen voorsz. hebben toegedragen, zo vuyle en calumnieuse beschuldigingen hebben kunnen worden gefingeert, en dat iemand, die zelfs door onbehoorlyke ondernemingen alles heeft veroorzaakt, een ander daar over op die wyze voor de Vergadering van haar Edele Groot Mog: durft traduceren, en daar en boven dan nog durft doen een verzoek by forme van sustenuë, mede van die ongehoorde extravagantie, dat den voornoemden Mr. *Simon Deym* by Resolutie van haar Edele Groot Mog: het compareren in de voorsz. Vroedschap zoude behoren te worden geïnterdiceert, en voorts tegens hem geprocedeert, als naar behoren. Een zake, die nog te meer vertrouwt wordt, dat by haar Ed: Groot Mog: niet anders zal worden opgenomen, als voor ten hoogsten impertinent: om dieswille, dat de voornoemde Mr. *Simon Deym*, zynde nu zo veele Jaaren geweest een Lidt van de voorsz. Vroedschap, en hebbende boven dien de eere gehadt, om over de twee Jaaren gezeten te hebben in het Collegie van de Edele Mog: Heeren Gecommitteerde Raden van haar Edele Groot Mog: zig durft beroepen op alle die geene, die Mede-leden zyn van dezelve Vroedschap, en die geduurende den voorsz. tydt van twee Jaaren, nevens hem Mr. *Simon Deym* in het voorsz. Collegie van haar Ed: Mog: sessie hebben gehadt, waar van sommige ontwyffelyk op het examineren van dit tegenwoordige Berigt, de vergadering van haar Ed: Groot Mog: zullen helpen composeren; of namentlyk oit iemand van dezelve in hem Mr. *Simon Deym* zo een humeur uyt woorden, of werken, heeft bespeurt, 't welk een bezwangering van eenig boos voornemen, ofte van feytelyke aggressie, in 't alderminste zoude hebben verbeelden, ofte waar uyt de minste apparentie aan het calumnieus, gefingeert, en licentieus voorgeven van Burgermeesteren zoude kunnen worden geattribuëert. Het ware iets anders, en de zake zoude in de gedagten van haar Edele Groot Mog: een anderen indruk hebben kunnen geven, by aldien gemelde Mr. *Simon Deym* van een humeur was, als wel is gemelde Burgermeester *van der Staal*; dewelke, 't zy in de Stadt zynde, of t' Amsterdam, in den Hage, Rotterdam, Briel, of elders, noit byna zonder eenig voorval of rencontre is vertrokken; levende als een tweden en vreemden Zalamander, noit gerustter, en vergenoegder, als in 't verderffelyke Vuur van een schadelyke tweedragt.

En voor zo veel nu dan egter het voorsz. zo extravagant en impertinent verzoek van Burgermeesteren gepalliëert wordt met het pretext, dat Burgermeesteren gebragt zouden zyn in dat postuur, dat zy met den voornoemden Mr. *Simon Deym* geen Vroedschap zoude konnen beleggen, en dat nogtans in deze conjuncture van

Digitized by Google

1684. tyden genoegzaam dagelyks op zaken, den Staat concernerende, Vroedſchap gelegt zoude dienen te worden, zo en zal dat futyl prætext alhier niet nader worden gerefuteert, van dat namentlyk op die zodanige zaken altans geen Vroedſchap beleydt zoude kunnen worden met den voornoemden Mr. *Simon Deym:* als welke refutatie by het voorige gededuceerde nu alrede overvloedig is gedaan; en welk futyl prætext ook boven dien van zelfs als nu t'eenemaal corruëert; na dat namentlyk als nu op den zeventienden Mey laaſtleden, en zulks na dato van de voorſchreve geprætexeerde onmogelykheid, uyt den naam van Burgermeeſteren effective Vroedſchap beleydt is geweeſt, alwaar de voornoemde Mr. *Simon Deym*, nevens de andere Leden, ook perſoonlyk is gecompareert en verſchenen; gelyk hier beneden daar van nader zal conſteren; en waar door notoir dat futyl prætext alzo nu dan ook t'eenemaal is weg genomen en verydelt. Maar moet evenwel daar op hier ter plaatſe kortelyk worden geäppliceert, dat het te verwonderen is, en dat alle de Ondergeſchreven Vroedſchappen wel eens wenſchte te weten, by aldien nu voor eenigen tydt het beleggen van de Vroedſchap nagelaten is om den voornoemden Mr. *Simon Deym*, welke dog de reden is geweeſt, waarom voormaals, eer dit prætext heeft konnen worden voorgewendt, niet meerder op zaken, den Staat concernerende, Vroedſchap beleydt is geweeſt, en ſpecialyk waarom gemelde Burgermeeſter *van der Staal*, zedert den 6 September des voorleden jaars zeſtien hondert drie en tachentig, tot den twee en twintigſte February zeſtien hondert vier en tachentig, zynde byna den tydt van zes volle maanden, wegens het gepaſſeerde ter Vergadering van hare Edele Groot Mog: noit eenig het minſte rapport in de Vroedſchap heeft gedaan; gelyk hy waarlyk niet en heeft, en na dato ook niet verder of anders, als het zelve hem heeft goed gedagt, en als hier na particulierder zal worden aangemerkt. In welken voorſz. tydt van byna zes volle maanden alle de Wereldt nogtans weet, en haar Edele Groot Mog: alderbeſt, dat gepaſſeert en voorgevallen zyn, zaken, den Staat concernerende, dewelke van geen minder importantie zyn geweeſt, als die geene waar op men nu quanſuys prætexeert, en erkent, dat genoegzaam dagelyks de Vroedſchap zoude dienen geconvoceert te werden.

En dit alles nu dan mede genoeg zynde gezeyt, omtrent de voorſz. pretenſe particuliere beſchuldigingen, dewelke voortgebragt worden tegens den voornoemden Mr. *Simon Deym*; zo volgt nu de derde en laatſte particuliere beſchuldiging, concernerende den voornoemden *Johan Vink*, en wordende in dezer voegen voorgeſtelt, dat altans geen Bode van GORINCHEM de couragie zoude hebben, omme iemand, het zy over Verpondingen, Zout, Zeep, Heere en Redemptie-geld, oſte anderzints aan te ſpreken, en dat bereyds een van de Stads Boden in zyne executie door den voornoemden *Johan Vink* zoude zyn gedreygt, dat hy *Vink* den zelven Bode, als hy weder quam, doorſchieten zoude, waar over dezelve *Johan Vink* dan door haar Edele Groot Mog: alhier particulierlyk mede beſchreven is. Dog voor zo veel deze pretenſe beſchuldiging niet alleen is particulier, maar ook gemoveert wordt over iets,

het

Digitized by Google

het geen met het gepaſſeerde in de voorſchreve Vroedſchap geen 1684.
de minſte gemeenſchap heeft; en het geen ook is een puur particuliere en private zake, t'eenemaal buyten de verdere Ondergeſchreven, en ook buyten alle conſideratie van Regering; zo zal de voornoemde *Johan Vink* particulierlyk daar op zeggen voor berigt, dat die zelve alzo voorgebragte beſchuldiginge in verſcheyde reſpecten mede puur paſſieus, abuſyf, en dies wegen inexcuſabel is. Want dat voor eerſt de zake, waar over deze pretenſe beſchuldiging wordt geformeert, zeer onheuſſelyk voorgedragen wordt als een zake, de welke nu eerſt verſch zoude zyn gepaſſeert; dat in tegendeel het geene daar van waar is, al is voorgevallen eenige maanden voor dato dat de gemelde Miſſive by Burgermeeſteren geſchreven is. Dat ten tweden hy *Johan Vink* in die pretenſe voordraginge zeer onheuſſelyk ingevoert wordt, als of aldaar gemelde executie ten zynen laſten, en aan zyn Perſoon gedirigeert zoude zyn geweeſt; daar in contrarie van dien, het zelve een pretenſe executie is geweeſt aan den Perſoon, en ten laſten van zyn Schoon-vader, by den welken hy woont. Dat boven dien ten derden de gemelde voordraginge zeer onheuſſelyk wordt gedaan, in dier voegen, als of die gemelde executie geweeſt zoude zyn over Zout, Zeep, Heere ofte Redemptie-geld, en over een wanbetalinge van dien, dewelke maar beſtaan zoude hebben in een enkele quaadwilligheid; daar ter contrarie het zelve geweeſt is een pretenſe executie alleen over Verponding, die geſuſtineert wordt, en in tyden en wylen ook klaar conſteren zal, alrede effectivelyk voldaan en betaalt te zyn. Dat ten derden de gepretexeerde bedreyginge niet minder geweeſt is als een bedreyginge van doorſchieten, maar een ſimpele verbale en vulgaire bedreyginge van den gemelde Bode wat anders te zullen leren. En dat ten vierden de oorzaak van die gedane bedreyginge ook geenzints geweeſt is, de voorſz. pretenſe executie zelfs nog ook in die zelve pretenſe executie is geſchiet; maar dat de oorzaak daar van geweeſt is de inſolentie van den Bode, de voorſz. pretenſe executie doende, dewelke, als de voorſz. betalinge by hem *Johan Vink* wierdt geallegeert, en als de Schoon-vader van hem *Johan Vink* niet t'huys zynde, hy *Johan Vink* zeyde, dat gemelde Bode de ſommatie aan zyn Schoon-vader zelfs zoude doen, als doen de Acte van zyn exploict hem *Johan Vink* na 't hoofd, en in 't aangezigt geworpen heeft; en dat dezelve Bode daar op voort gegaan zynde, hy *Johan Vink* hem daar na op ſtraat ontmoetende, aldaar doen tegens den zelven Bode heeft gezeyt, in cas hy Bode weder diergelyken inſolentie aan zyn Perſoon quam te plegen, dat hy hem daar over zoude wat anders leeren; een bedreyging in der daat, dewelke niemand, in dier voegen bejegent zynde, qualyk zoude konnen worden afgenomen; maar voor al niet iemand, dewelke zelfs een Vroedſchap zynde van een Stadt, zodanig bejegent wordt; 't welk de gemelde *Johan Vink* zeer gaerne wil laten aan 't beſcheyden oordeel van een ieder. Ondertuſſchen zig ten hoogſten moetende beklagen, dat hy over zo een zake voor de Vergadering van haar Edele Groot Mog: wordt getraduceert, en ten toon geſtelt, als of hy die gene zoude wezen, die 's Lands gerechtigheden

Digitized by Google

1684. en Impoſitien niet zoude willen voldoen, daar hy immers noit dies wegen in gebreken is gebleven; veel minder ooit van eenige fraude ofte contraventie in dien deele geconvinceert; gelyk als dit, ſpecialyk ten aanzien van den Impoſt van de Brandewynen, met waarheid gezeyt zoude konnen worden van een van die geene, op wiens naam deze zo calumnieuſe klagt alhier tegen hem wordt ingebragt. En voor zo veel men wyders nu in de gemelde Miſſive van Burgermeeſteren, omtrent deze particuliere beſchuldiging van den voornoemden *Johan Vink* zeer odieuzelyk mede doet influëren, dat altans geen Bode binnen GORINCHEM de couragie zoude hebben, om iemand over Verpondingen, Zout, Zeep, Heere of Redemptie-geld aan te ſpreken; en daar op dan quanſuys by brengt; gelyk als tot een exempel en preuve van dien, de voorſz. particuliere beſchuldiging ten laſten van den voornoemden *Johan Vink*; om alzo daar mede, of die pretenſe particuliere beſchuldiging te meerder quanſuys te exaggeren, ofte om miſſchien bedektelyk de oorzaak daar van, en van die voorſz. generale gepretexeerde onwilligheid der Ingezetenen, mede al te ſchuyven ten laſte en op rekening van alle de Ondergeſchreven; zo wenſchten de Ondergeſchreven, dat Burgermeeſteren, doende zo odieuſe klagten over haar eygen Ingezetenen, daar toe eens hadden gelieven te allegeren een eenig exempel buyten dit eene onnozele van den voornoemden *Johan Vink*, 't welk onderzogt wordende, bevonden wordt te beſtaan in een zake van zodanigen natuur en conditie, als voorſz. is. En boven dien, als het ſchoon zo was, des geenzints, zo wordt haar Edele Groot Mog: eens in bedenken gegeven, wien het verzuym, en de ſchult van dat alles zoude moeten worden geïmputeert: te weten, de Ondergeſchreven Vroedſchappen, in dewelke nauwelyks eenige veſtigiën meer van Regeering overig zyn, of Burgermeeſteren en hunne Adhærenten, die alles genoegzaam abſoluit regeeren: en die niets voor oogen hebbende, als de exercitie van zo een abſoluit *imperium*, de gantſche Regering doen drajen op de ſpil van haar verwaande en vermetele gedagten; en vervolgens de nekken van hunne Mede-regenten maar tragten te drukken, onder het Stale jok van hunne overdragende Heerſchappye.

En hier mede nu paſſerende die laaſtgemelde particuliere beſchuldiging van den voornoemden *Johan Vink*, reſteert alleenlyk het geene wyders by gemelde Miſſive van Burgermeeſteren zeer odieuſelyk ingevoerdt wordt, ten laſten van alle de Ondergeſchreven in het generaal, of immers met die ongelimiteerde deſignatie, dat niemand van de Ondergeſchreven zig daar van ſchynt te kunnen eximeren, zeggende namentlyk dieswegen Burgermeeſteren by gemelde hunne Miſſive in zeer calumnieuſe termen, dat de voornoemde Aggreſſeur, met die van 't zelve voornemen, meeſt alle van Zydgeweer voorzien geweeſt, en alzo in de Vroedſchap verſchenen zouden zyn? en dat ook gemelde Burgermeeſter *van der Staal* al voor het aangaan van de voorſz. Vroedſchap verwittigt zoude zyn geweeſt, van dat de voorſz. aggreſſie hem aldaar zoude overkomen, en zulks dat de voorſz. aggreſſie zoude zyn geſchiedt met voorbedagten rade en opzet. Zaken in der daadt, die alle het voorige

dog

Digitized by Google

dog verre ſurmonteeren en te boven gaan; maar die terſtond van 1684.
zelfs weder corruëren en verdwynen; als maar wordt geconſide-
reert, dat zelfs by gemelde Miſſive, die met zo veel paſſie en vin-
dictie geſchreven is, ten laſten van niemandt, als alleenlyk ten las-
ten van den voornoemden Mr. *Simon Deym*, eenige de minſte
cenſure daar over gevordert wordt; daar nogtans dit, als 't waar
was, notoir niet minder zoude wezen als een particuliere zake van
den gemelden Mr. *Simon Deym*, maar een zake van een algemene
conſpiratie; en zulks die ten reguarde van allen even ſtrafbaar, ja
zelfs capitaal zoude zyn. Waarom dan alle de Ondergeſchreven,
die alhier zo onbedenkelyk temerair onder de beſchuldiging van zo
een capitaal delict worden gecomprehendeert, niet ongevoelig kun-
nen wezen van zo enormen en extravaganten belediging, als hun
hier door wordt aangedaan; en dies wegen alhier voor de Verga-
dering van haar Edele Groot Mog: opentlyk moeten proteſteren;
met verdere betuyginge aan de Autheurs van die zelve belediging,
dat zylieden, dervende alhier voor de Vergadering van haar Edele
Groot Mog: de Ondergeſchreven beſchuldigen van een crimen van
conſpiratie, daar over ook de Juſtitie de ſtraffe willen doen bevor-
deren, en ten dien fine ten laſten van de Ondergeſchreven crimi-
nelyk doen procederen, zodanig als in diergelyke zake wordt ver-
eiſcht, ofte dat zy moeten weten, dat anderzints het ſimpelyk voort-
brengen van beſchuldigingen, en byzonderlyk van zo capitale cri-
mina, niet anders, als maar een enkel vuyl calumniëren is; en de
Autheurs van dien geen andere naam meriteren, als van vuyle
Calumniateurs.

En deze zo temeraire en calumnieuſe beſchuldiging aangaande,
is notabel, dat die wordt geëlicieert uyt twee pretenſe indicien of
argumenten: als eerſtelyk daar uyt, dat de Onderſchreven in de
Vroedſchap verſchenen zouden zyn, meeſte alle van Zydt-geweer
wezende voorzien. En ten tweden daar uyt, dat al voor 't aan-
gaan van de Vroedſchap, gemelde Burgermeeſter *van der Staal*
verwittigt zoude zyn geweeſt van de pretenſe aggreſſie, die hem
aldaar zoude overkomen. Op het eerſte zullen de Ondergeſchre-
ven hunne beſchuldigers ſimpelyk te gemoet voeren, of wel iemand
van de Ondergeſchreven met Zyd-geweer in de Vroedſchap is ver-
ſchenen, die niet gewoon is Zyd-geweer te dragen, en te meermalen
daar mede in de Vroedſchap verſchenen is geweeſt; en derven
de Ondergeſchreven haar verzekeren, dat buyten de zodanige nie-
mand zal konnen worden genoemt. En dit zo zynde, ziet een
ieder, hoe futyl het is, uyt een zake van iemands ordinaire ge-
woonte te willen elicieren een argument van conſpiratie. En wat
ten tweeden belangt de voorſz. pretenſe verwittiging, zo is waar,
dat by de gemelde Miſſive dit zo voorgegeven wordt, en dat ook
Burgermeeſteren en hunne Adhærenten, by der zelver meergemel-
de verklaringe komen te depoſeren, dat na dato hun van de voor-
ſchreve verwittigde conſpiratie zoude zyn gebleken; maar nagezien
wordende in de verdere bylagen van gemelde Miſſive, waar op
dog deze pretenſe verwittiginge ruſt, en waar in gevolglyk het blyk
van deze pretenſe conſpiratie beſtaat, zo zal onder die zelve Bylagen
niet

Digitized by Google

1684. niet anders daar toe worden bevonden', als een Atteſtatie van de Huysvrouw van *Dirk Camby*, Herbergier in den Banne van GORINCHEM, mitsgaders van haar Dochter en Dienſtmaagd, dewelke aldaar quanſuys verklaren, dat op den zeven en twintigſten der voorſz. maand April, ten haren huyze eenige Perſonen zouden hebben zitten drinken, die verhaalt zouden hebben, dat 'er des anderen daags in de Vroedſchap, als wanneer Burger Capiteynen zouden worden geëligeert, feytelyke aggreſſien gepleegt zouden worden, zonderling op den Perſoon van den Burgermeeſter *van der Staal*. Een Atteſtatie en verklaringe niet alleen *ſimpel de auditu*, maar ook van het geene gehoort zoude wezen uyt den mond van eenige Perſoonen; zonder dat men die Perſoonen zelfs weet te noemen, ofte eenige de minſte diſignatie daar van komt te doen; en zulks een Atteſtatie zo frivool en defectueus, als oit iemand voorgekomen is. Behalven dat ook de voornoemde Atteſtanten zyn de Huysvrouw, Dochter en Dienſtmaagd van den gemelden *Camby*; aan wien de voornoemde *Erckelens*, voorleden jaar Burgermeeſter zynde, ende tegens alle ſtyl en gebruyk, alleen, en buyten kenniſſe van Vroedſchappen, Stads Impoſten verpagtende, het faveur heeft gedaan, dat hy, mede buyten alle exempel, hem gelaten heeft de Pagt van de Wynen en Brandewynen uyt de hand, en zonder eenig rantſoen; en welke *Camby* ook, in gebreken blyvende die zyne Pagt-penningen te voldoen, daar over althans in verlegentheid van executie is. Zulks dat beyde en vorige bewezen gunſt, en tegenwoordige ondernomen executie, ook ligtelyk ten dien voorſchreven Huyze een Atteſtatie hebben konnen uytwerken, van zodanigen extenſie als Burgermeeſteren dat hebben begeert. Gelyk als dan ook de uytkomſte van de zaak heeft geleert, dat de voorſz. Atteſtatie een notoir en taſtelyk *falſum* contineert: gemerkt notoir, en volgens eygen voorgeven van Burgermeeſteren, de feytelykheid, die des anderen daags in de Vroedſchap voorgevallen is, niet anders heeft geverſeert, nog ook verder is gegaan, als omtrent het ſubject van het meergemelde Papier, 't welk de Burgermeeſter *van der Staal* feytelyk wilde verduyſteren; en zulks alleenlyk ontrent een ſubject, 't welk was enkel caſuëel, en 't welk notoir niemand van d'Ondergeſchreven denken ofte dromen konde, men laat ſtaan weten, dat exteren zoude, gevolglyk waar omtrent ook *per poſſe* geen aggreſſie konde worden gepræmediteert. Ja gemelde Huysvrouw van den voornoemden *Camby*, namaals voor d'Ondergeſchreven ontboden en gehoort zynde, heeft iterativelyk met diere Eeden geäffirmeert, niet alleen de voorgemelde Perſoonen niet te kennen, die de voorſz. pretenſe conſpiratie ten haren huyze zoude hebben ontdekt, maar ook niet te weten, wat te zeggen zyn de woorden *feytelyke aggreſſie*, in gemelde haare Atteſtatie mede uytgedrukt, en dat Burgermeeſteren die woorden van het haare daar moeten bygevoegt hebben. En als nu weder Burgermeeſteren en hunne gemelde Adhærenten, hebbende van deze pretenſe conſpiratie niet anders in handen, als zo een frivole en defectuëuſe Atteſtatie, laborerende zelfs van taſtelyke onwaarheid, dan echter by hunne eygene meergemelde verklaringe durven zeggen, en alzo haar Edele

Groot

Digitized by Google

Groot Mog: gelyk als verzekeren, dat haar van deze verwittigde conſpiratie zoude zyn gebleken; zo moet nu dan aan haar Edele Groot Mog: nog nader eens in bedenken worden gegeven, wat ſtaat op die gemelde verklaringe van Burgermeeſteren en hunne Adhærenten zelfs ook in andere reſpecten te maken is. En om nog nader de belacchelykheid van deze pretenſe conſpiratie te doen voorkomen, zo behoeft immers maar geconſidereert, dat ten tyde voorſz. tegens alle die geene, die alhier van de voorſz. pretenſe conſpiratie worden beſchuldigt, niemandt anders in de Vroedſchaps kamer is geweeſt, als gemelde twee Burgermeeſteren, en vier hunne Adhærenten, en dat vervolgens immers die pretenſe conſpiratie zeer facyl en buyten alle verhinderinge volvoerd zouden hebben kunnen worden, in cas namentlyk dat 'er eenige conſpiratie was geweeſt. Konnende derhalven de Ondergeſchreven niet bedenken, wat Burgermeeſteren heeft gemoveert, om op zo frivole en belacchelyke pretexten, als voorſchreven zyn, het meerendeel van Vroedſchappen alhier voor de Vergadering van haar Edele Groot Mog: uyt te maken voor formeelen Conſpirateurs, t'en zy alleen dat het zyn geweeſt de hoogdravende gedagten van gemelde Burgermeeſter *van der Staal*, die zig hier ſchynt te hebben willen invoeren als een tweeden Cæſar, en als die quanſuys zo veel aanzien en gezag zoude hebben, in de Stadt van GORINCHEM, dat al ſchoon zo veel Vroedſchappen hem den hals hadden willen breken, zy geen van allen, nog ook met malkander, andere occaſie en gelegentheid daar toe zouden hebben gehadt, maar hem juyſt zouden hebben moeten maſſacreren in den Raadt. 1684.

En voor zo veel de voorſz. pretenſe conſpiratie by de gemelde Miſſive van Burgermeeſteren nu dan nog word geëxaggereert daar mede, dat het gene gemelden Burgermeeſter *van der Staal* in de voorſz. Vroedſchap bejegent is, opgenomen zoude moeten worden, den zelven aangedaan te zyn, niet alleen in zyn voorſz. qualiteyt, als Burgermeeſter, maar ook als een Lidt van haar Edele Groot Mog: Vergadering; zo beſpeuren de Ondergeſchreven uyt die pretenſe exaggeratie niet duyſterlyk, dat gemelde Burgermeeſter *van der Staal* nog al in 't hoofd heeft, en zelfs hier nu tegens het meerendeel van Vroedſchappen wil appliceren, dezelve hoogdravende gedagten, dien hy geen half jaar geleden in een ander voorval heeft gelieven te uyten, by zekere Miſſive, daar over doenmaals mede op den naam van Burgermeeſteren en Regeerders aan haar Edele Groot Mog: geſchreven, zo wanneer namentlyk hy Burgermeeſter *van der Staal* aldaar op zyn Perſoon deed appliëeren, *Dat hy verſchynende ter Vergadering van haar Edele Groot Mog: en zig in het gaan en wederkomen met de ſouverainiteyt van haar Edele Groot Mog: vindende gemuniëert, zelfs met het minſte woord daar tegens te impiëteren voor iemand een Hoofdſtraffe te wagten zoude ſtaan.* Maar behalven dat de Ondergeſchreven willen hopen, dat gemelde Burgermeeſter *van der Staal* zelfs zal komen tot een inkeer van zo hoogſteygerende gedagten, immers in cas ſubject begrypen zal, dat het van de uyterſte vermetelheid niet excuſabel zoude zyn, dat iemand die zyn gepretexeerde ſouverainiteyt notoir-

Digitized by Google

1684. lyk niet anders heeft, als uyt en door de Commiſſie van zyne Principalen, zo verre zoude worden vervoerd, dat hy die ſouverainiteyt, dewelke enkel van de Commiſſie van zyn Principalen dependeert, en die ook met het intrekken ofte veranderen van dezelve zyne Commiſſie aanſtonds wordt gefineert, zoude willen applicéren en employeren zelfs tegens zyne Principalen, van wien hy die maar *pro tempore* heeft ontleent; ja in wiens naam hy die bekleet; t'en ware binnen de voorſz. Stad GORINCHEM Vroedſchappen ten reſpecte van hunne Gedeputeerdens, ter dagvaart compareréende, niet meer voor derzelver Principalen moeſten worden geconſidereert: zo is ook boven dien nu overvloedig aangetoont, dat gemelden Burgermeeſter *van der Staal* niets van eenige meriten is bejegent, en van het geene hem bejegent is, ook niets als het geene hy zig zelven rechtvaerdig op den hals heeft gehaalt: en dat niemand van d'Ondergeſchreven hem in 't alderminſten beledigt heeft; gevolglyk, ſpreekt ook de zake zelfs, dat uyt de voorſz. gepraetexeerde ſouverainiteyt, ofte waar uyt het ook mogte wezen, geen de minſte exaggeratie dies wegen kan worden geëliciëert: *Cum non entium nullæ ſint qualitates vel differentiæ.*

En om die zelve reden komt nu dan wyders ook niet te pas, nog meriteert eenige nader refutatie, als Burgermeeſteren die haare voorſz. pretenſe exaggeratie nog te meerder kragt zoeken te geven daar mede, als zy zeggen, dat gemelde Burgermeeſter *van der Staal* ſpecialyk overgekomen zoude zyn, om in de voorſz. Vroedſchap te doen delibereren op het werkſtellig maken van de Werving; niet meerder, als te pas komt de byvoeginge, die zy nog verder daar op doen volgen; wanneer namentlyk zy Burgermeeſteren, gelyk als daar in roemende, en ook te gelyk, na 't ſchynt, haar verbeeldende, daar mede te zullen capteren de gunſt en het oor van haar Edele Groot Mog: nog wyders dan komen te zeggen, dat immediatelyk na de voorſchreve pretenſe aggreſſie, op het voorſz. werkſtellig maken van de Werving, finalyk by haar en gemelde hunne vier Adhærenten gereſolveert zoude zyn; en dat ook de Reſolutie, daar omtrent genomen, ten dien zelven dage aan den Heer Raad-Penſionaris van Holland zoude wezen afgezonden. Een roem, dien d'Ondergeſchreven zeer gaarne zullen laten aan Burgermeeſteren en gemelde hunne Adhærenten, maar waar op zy evenwel moeten noteren, dat, by aldien gemelde Burgermeeſter *van der Staal*, gelykerwys hy, volgens het voorſchreve eygen ſchryven van Burgermeeſteren, immediatelyk na het weg gaan van de Ondergeſchreven eerſt in propoſitie heeft gebragt, de deliberatie op het werkſtellig maken van de Werving, en daar na getreden is tot het pretens aanſtellen van Burger Capiteynen, enz. ook alzo het zelve hadden gelieven te doen ten tyde als de Ondergeſchreven Vroedſchappen waren preſent, en doenmaals geen contrarien aanvang daar in hadde gelieven te nemen, ja gevraagt zynde door eenige Vroedſchappen, of hy eenige zaken van Staat zoude proponeren, waar op diende gereſolveert, niet met een zonderlinge ſuperbiteyt hadt gelieven te antwoorden, *te zullen doen, dat hem goed zoude dunken*, dan zekerlyk de Ondergeſchreven Vroedſchappen

Digitized by Google

pen op die deliberatie van het werkſtellig maken van de Werving 1684.
preſent zouden zyn gebleven, en dat alzo daar door alle voorgevallen onruſt en feytelykheid gepreveniëert, mitsgaders op zo hoogwigtigen poinct behoorlyker wyze gedebiteert en gereſolveert zoude zyn geweeſt. In voegen dat de Ondergeſchreven, ziende uyt de gemelde eygen Miſſive van Burgermeeſteren, dat de deliberatie op het werkſtellig maken van de Werving immediaat na hunlieder vertrek is voortgebragt, en conſidererende, hoe contrarien aanvang men te voren daar in hadde gelieven te nemen, ja hoe men doenmaals, zelfs gevraagt zynde, geen de minſte kenniſſe van die deliberatie hadde willen geven, haar zelven dan niet kunnen ontdoen van alle ſuſpicien en verdenkingen, dat gemelde Burgermeeſter *van der Staal* in het gebruyken van die zodanige directie ſtudieuſelyk toegeleydt heeft, om de Ondergeſchreven niet over die gemelde deliberatie te zien; maar haar alvorens door die zyne impertenentie te doen weg gaan; en als hem dit op die wyze niet en hadde gelukt, maar als de Ondergeſchreven boven gebleven waren, dat hy Burgermeeſter *van der Staal* apparentelyk dat poinct als dan niet eens zoude hebben voortgebragt. Dog dit zy zodanig als het zy, immers is waar, en blykt evident uyt voorgemelde verklaringe van den Secretaris *van der Veen*, dat, als de Ondergeſchreven Vroedſchappen des anderen daags met de uytterſte verwonderinge hadden verſtaan, dat Burgermeeſteren neffens gemelde hunne vier Adhærenten, voor het werkſtellig maken van de Werving hadden gereſolveert, zy Vroedſchappen dan aanſtonds hunnen gemelden Secretaris hebben gelaſt, uyt der zelver naam zig te vervoegen ten huyze van Burgermeeſteren, en aan dezelve bekent te maken, dat de Vroedſchap, gehoort hebbende van zodanigen Reſolutie, en oordeelende het zelve te wezen een zake van conſequentie, die wel meriteerde in een complete Vroedſchap te worden verhandelt, aan Burgermeeſteren dede notificeren, of zy dezelve zake niet andermaal zouden willen brengen in de Vroedſchap, omme daar op na behoren te worden gereſolveert; ofte dat anderzints zy haar genoodzaakt zoude vinden te proteſteren van alle ongemakken, die daar uyt zouden konnen ontſtaan, en zy part nog deel daar aan wilden hebben; dog dat gemelde Secretaris, die bekentmakinge gedaan hebbende, tot antwoord heeft bekomen, en vervolgens aan de Ondergeſchreven gerapporteert, dat Burgermeeſteren die zake noit weder in de Vroedſchap zouden brengen. Niet dat de Ondergeſchreven willen zeggen, dat, als de zake in complete Vroedſchap was geweeſt, als dan juyſt de Reſolutie voor het werkſtellig maken van de Werving niet zoude zyn gevallen (het welke een zake is, die de uytkomſt dan zoude hebben geleert, en die nu alhier niet te pas komt) maar willen de Ondergeſchreven hier mede alleenlyk toonen, hoe informeel het advys van de Stad van GORINCHEM in dien deele is geweeſt; en geven eens in bedenken, als de Gedeputeerdens van alle de andere Leden, ter Vergaderinge van haar Edele Groot Mog: comparerende, diergelyke en geen wettelyker advyzen hadden ingebragt, of een Reſolutie, op zodanige advyzen genomen, niet een ſchoone Reſolutie van Staat zoude

Digitized by Google

1684. zyn; en ſpecialyk, of iemand, brengende ter Vergadering in zo een informeel advys, heel veel daar op te roemen heeft, ofte daar door de gunſt en het oir van haar Edele Groot Mog: meriteert.

En meynen alzo nu dan de Ondergeſchreven ten genoegen beantwoord en gerefuteert te hebben, den gantſchen inhoude van de voorſz. Miſſive van Burgermeeſteren, voor zo veel dezelve iets contineert, 't geen henlieden zo in 't generaal als particulier is concernerende, en niets van alle 't zelve geomitteert ofte ongeſolveert te hebben gelaten. Want voor zo veel by de gemelde Miſſive mede nog wordt gementioneert, van dat iemand van den Ondergeſchreven, zonder den zelven aldaar te noemen, in de voorſz. prætenſe tydt van confuſie gezeyt zoude hebben, dat het zo moeſt gaan, dat zylieden in den Haag het hoofd ſtieten, maar dat zy aldaar haar zelven zouden rechten: en dan mede nog gewag wordt gemaakt van een zake, dewelke voorgevallen zoude zyn tuſſchen de Klapwakers, en die van de Burger-wagt, ter zake dat de Klapwakers op ordre van Burgermeeſteren des morgens den Poortier in het openen van Stads-poorten zouden hebben geädſiſteert, en dat de Burger Vaandrig, dien nagt de Wagt gehadt hebbende, met eenig Volk van dezelve Wagt geädſiſteert, haar zoude hebben agtervolgt, en ingehaalt, zeggende niet te verſtaan, dat iemand anders als zy van de Wagt, den *Poortier in 't openen van de Poorten zoude* adſiſteren; en *na eenige verwiſſeling van woorden*, voorts gemelde Klapwakers zoude hebben doen retireeren; zo is het eerſte, dat is, het voorſz. pretens zeggen van iemand van d' Ondergeſchreven, t'eenemaal frivool, en van geen conſideratie: als wordende by den geenen, dien het zelve te laſt wordt geleydt, volgens pretenſe verklaringe, dienende mede voor Bylage van gemelde Miſſive van Burgermeeſteren, zulks wel expreſſelyk wordt ontkent: en zynde ook die pretenſe verklaringe maar de depoſitie van een ſingulier Perſoon, en ook nog van zo een ſingulier Perſoon, dewelke is de Jonge ofte Knegt, op de Barbiers winkel van gemelden Burgermeeſter *Bormen*, gevolglyk ook Domeſtycq van den zelven, en uyt dien hoofde mede t'eenemaal reprochabel. En aangaande het voorſz. voorval tuſſchen de Burger-wagt en Klapwakers, is evident, dat het zelve is een zake t'eenemaal buyten d' Ondergeſchreven. Behalven dat ook in der daadt, als Klap-wakers die voorſz. adſiſtentie wilden doen, het zelve ten hunnen reguarde was een notoire en ongehoorde nieuwigheid, en als de Burger Wagt ſuſtineerde, zulks haar te competeren, die dan niet anders dede, als het geene van allen tyden altoos zodanig was geobſerveert.

En meynen ook gevolglyk de Ondergeſchreven als nu by haar Edele Groot Mog: tot der zelver uyterſte verwonderinge te kunnen worden beſpeurt, hoe onbedenkelyk impertenent alle de voorſz. pretenſe beſchuldigingen zyn; en namentlyk hoe groot en enorm aan de eene zyde is de belediging, hier door de Ondergeſchreven zo in 't generaal, als particulierlyk, aangedaan; en hoe gewigtige redenen de Ondergeſchreven zouden hebben, om hier over ook de Autheurs van zodanige beſchuldigingen in geenen deele voor

de

Digitized by Google

de Vergadering van haar Edele Groot Mog: te meſnageren; hoe exceſſyf, en byna ongelooflyk aan de andere zyde is de audacie en impudentie van die gene, dewelke over 't voorſz. gepaſſeerde zodanige beſchuldigingen derven formeeren; en daar by hoe temerair het ook is, haar Edele Groot Mog: in dier voegen te abuſeren, en der zelver Vergaderinge met dusdanige pure verçierſelen en beuſelingen in deze tegenwoordige conjuncturen van tyden te houden geoccupeert. 1684.

Maar de Ondergeſchreven alle rechtvaerdige klagten, en uytlatingen van die natuur, hier mede paſſerende, zullen haar voor het tegenwoordige houden vergenoegt, met aan haar Edele Groot Mog: uyt alle 't gene voorſz. is, te hebben doen zien de ware en rechte toeſtand van de zake, en hoedanig het gepaſſeerde omtrent de voorſz. aanſtellinge van Burger Capiteynen, enz. effectivelyk zig in alle zyne particulariteyten en omſtandigheden toegedragen heeft; heel anders namentlyk, als het zelve by gemelde Miſſive van Burgermeeſteren aan haar Edele Groot Mog: is aangedient. En dit in dier voegen gedaan hebbende, kunnen ook niet anders, als haar ten vollen verzekert houden, dat, by aldien haar Edele Groot Mog: alvooren op de gemelde Miſſive te reſolveren, zo veel berigt en kenniſſe van zaken hadden gehadt, als dan dezelve haar Edele Groot Mog: van heel andere gedagten daar omtrent zouden zyn geweeſt, en niet alleenlyk d' Ongeſchreven niet gechargeert zouden hebben met een proviſionele Reſolutie van zo veel præjudicie, als voorſz. is, maar ook haar zelven van alle diſpoſitie dies wegen t'eenemaal zouden hebben onthouden, en geëxcuſeert, als maar ten dien fine by haar Edele Groot Mog: was geconſidereert geworden, dat in de voorſz. proceduren van Droſſaard en Vroedſchappen notoir niet en reſideerde eenige violentie of geweit, waar tegens by den Staat politycquelyk en extraordinair diende voorzien; maar dat het eenigſte, waar van die voorſz. proceduren pretenſelyk konden worden geïnſimuleert of geredarguëert, maar alleen konde wezen het poinct van pretenſe onwettelykheid, daar op gefondeert, dat Droſſaard en Vroedſchappen tot die zodanige proceduren niet gequalificeert ofte bevoegt zouden zyn geweeſt, het welk notoir een zake zoude wezen van Juſtitie, en die gevolglyk, als Droſſaard, Burgermeeſteren en Vroedſchappen met malkanderen daar in niet en konden conveniëren, voor de Juſtitie zoude moeten worden geventileert. En dit alles nu dan ook als nog by haar Edele Groot Mog: wordende geconſidereert, konnen ook de Ondergeſchreven in geen andere verwagtinge zyn, als dat haar Edele Groot Mog: de voorſz. haare zo præjudiciabele Reſolutie zullen intrekken, en dies wegen haar zelven van alle verdere diſpoſitien onthoudende, Droſſaard, Burgermeeſteren en Vroedſchappen in den haren met die zaken zullen laten geworden, en die malkander daar in niet kunnende verſtaan, de deciſie van dien zullen laten aan de Juſtitie: te meer, dewyle ook het diſpuit over dat poinct van wettelykheid ofte onwettelykheid zig ten geene deele entendeert, nog zelfs by imaginabele conſequentie kan worden getrokken, tot eenige zaken, den Staat in 't minſte concernerende; maar alleenlyk ziet

Digitized by Google

1684. en applicabel is, op Stads zaken, wezende enkel Domeſtycq, en met de affaires van den Staat geen de minſte gemeenſchap hebbende; wezende ook 't zelve diſpuyt t'eenemaal geättacheert en gereſtringeert aan den Perſoon en de qualiteyt van den voornoemden Droſſaard *Huygens*, dewelke, als gezeyt is, volgens proviſionele Reſolutie van haar Edele Groot Mog: zig met geen Staats zaken te bemoeyen heeft.

Dog om evenwel ten overvloed alhier, de voorſz. proceduren van Droſſaard en Vroedſchappen niet alleen van feytelyke exceſſen en violentie te juſtificeren, maar ook te doen zien, dat daar en boven by Droſſaard en Vroedſchappen in alle 't zelve niet anders, als wettelyker wyze is geprocedeert, en dat niets daar in by hen gedaan ofte ondernomen is, waar toe zylieden niet en zouden zyn geweeſt ten vollen bevoegt en gequalificeert; zo zullen de Ondergeſchreven nu voor het derde ook die wettelykheid alhier aan haar Edele Groot Mog: eens klaarlyk mede doen voorkomen: niet zo plenarie, als of dit geſchiede voor de Juſtitie by een wel-geïnſtrueert Proces, veel minder met intentie, om alhier haar defenſie op dit poinct, gelyk als *in judicium* te deduceren, ofte daar door haar zelven in dien deele ſubject te maken een deciſie van haar Edele Groot Mog. Maar om, gelyk in den beginne is gepremitteert, het zelve alleen te doen by forme van ſimpel bericht, en om niet te min op die wyze, haar Edele Groot Mog: te overvloediger het ongelyk van Burgermeeſteren te doen apprehenderen, daar van nogmaals wel expreſſelyk proteſterende.

En meynen de Ondergeſchreven deze wettelykheid ten genoegen van haar Edele Groot Mog: aangetoondt te zullen hebben, zo wanneer zy alhier zullen hebben geädſtruëert deze twee navolgende poincten; als eerſtelyk, dat den voornoemden Droſſaard *Huygens* gequalificeert en bevoegt is, op Stads zaken de Vroedſchap te doen convoceren; en ten tweeden, dat hy ook is gequalificeert en bevoegt, zodanige zaken in de Vroedſchap te proponeren, en in omvraag te brengen; want die twee poſitiven vaſt ſtaande, zo ſpreekt de zake zelve, en is inconteſtabel, dat wettelyk geweeſt is de dagvaarding van Vroedſchappen, op den voorſz. zeven en twintigſten April 1684. tegen des anderen daags 's morgens ten tien uuren, uyt den naam van gemelden Droſſaard gedaan: dat van gelyken, als Burgermeeſteren die wettelyk beleyde Vroedſchap, met het feytelyk ſluyten van de Vroedſchaps Kamer illuſoir willen maken, die feytelykheid dan door het doen openen van de voorſz. Vroedſchaps Kamer, wettelyker wyze is tegen gegaan; dat wyders het geene op den beſtemden tydt in die beleyde Vroedſchap, ter preſentie van zeſtien Leden is gereſolveert en geconcludeert, indiſputabel mede wettelyk gereſolveert en geconcludeert is geworden; gevolglyk dat ook wettelyk is geweeſt alles wat tot maintenuë en uytvoeringe van dien verder daar op is gevolgt; in ſomma, dat niet kan worden geimagineert, in wat reſpect de voorſz. proceduren van Droſſaard en Vroedſchappen als dan van eenige onwettelykheid zoude kunnen worden geïnſimuleert. 't Welk klaar is, en geen nader particuliere beweeringe van noden heeft.

En

Digitized by Google

En die voorſz. reſpective poſitien aangaande, gelieven haar Edele 1684.
Groot Mog: daar omtrent vooraf te conſidereren, dat, of wel binnen de voorſz. Stadt van GORINCHEM het Ampt van Droſſaard mede, gelyk in de andere reſpective Steden de Bailliuws- of Schout-Ampten aldaar, zig refereert tot zaken van Juſtitie, en omtrent de bevorderinge van dien verſeert; dan echter het zelve Ampt van Droſſaard binnen GORINCHEM aan die zodanige zaken niet en is bepaalt of gelimiteert, gelyk als wel ordinair zyn de Bailliuws- en Schout-Ampten in de reſpective andere Steden, maar daar in van een geheel andere natuur en conditie zynde, zig ook verder tot zaken van Politie extendeert; en namentlyk, dat, als in den Jaare 1560. by Octroy van Koning *Philips*, als Grave van Holland, de Regeering van GORINCHEM gereguleert is geworden, tot zodanigen form en getal van Vroedſchappen, als dezelve nog tegenwoordig is, dat is, tot een getal van vier en twintig Perſoonen; dan wel expreſſelyk daar by is gezeyt, conform mede het eygen verzoek, by Burgermeeſteren, Schepenen en Regeerders aldaar gedaan, *dat de Droſſaard* (aldaar gedeſigneert met de naam van Caſteleyn) *zoude wezen het Hoofd van gemelde Vroedſchappen, en den vyf en twintigſte Perſoon*, als duydelyk is te zien by de voorſz. Brieven van Octroy. Ja dat het gezag van de ſucceſſive Droſſaarden in der tyd zig zo verre heeft geëxtendeert, dat zelfs de electie van Burgermeeſteren, Schepenen en Vroedſchappen haar heeft gecompeteert; als uyt de volgende ſucceſſive Octroye duydelyk mede af te nemen is. Dat namaals in den Jaare 1652. als wanneer de Droſſaard *Paffenrode* overleden, en de form van Regeering zelfs ook in alle andere Steden, vermits het ſterven van zyne Hoogheid Prins *Willem de II.* merkelyk verandert was, dan mede by Octroy van haar Edele Groot Mog: ten verzoeken van Burgermeeſteren, Vroedſchappen en Regeerders der Stadt GORINCHEM, in de Regeering aldaar onder anderen die verandering wel is gemaakt, dat geſtatueert is geworden, *dat de electie van Burgermeeſteren, Schepenen en Vroedſchappen, voortaan zouden blyven aan de Vroedſchap zelfs, in plaatſe dat die voor dezen plagt te geſchieden by den Droſſaard, en dat mede de toekomende Droſſaarden na dato van dien niet zouden mogen in de Vroedſchap, nogte plaatſe of ſtemme aldaar hebben*; en dat ook beyde het zelve dien conform is gerepeteert by nader Octroy van den Jaare 1662. uytwyzens die zelve ſucceſſive Octroyen, dan dat zelve alzo geſtaan hebbende tot den Jaare 1672. en gedurende dien tydt de Droſſaard buyten de Vroedſchap gehouden zynde, doenmaals weder verandering daar in is gevallen, en de zake dies wegen gebragt tot haar voorigen ſtandt, volgens Reſolutie van Vroedſchappen der voorſz. Stadt GORINCHEM, met eenparige ſtemmen genomen, ſub dato den 29 October des voorſz. Jaars 1672. luydende aldus: *Dewyle nu aan zyn Hoogheid is gedefereert de electie van de Magiſtrature, is in deliberatie gelegt, of men niet verſtont, dat de Octroyen waren gemortificeert, en dat men zig zoude hebben in zulken ſtant van Regeering te reguleren, als ten tyde van de oude Droſſaarden, is goedgevonden met eenparige ſtemmen, dat men zig zal reguleren by de oude forma en Privilegien, als ten tyde van de oude*

Dros-

Digitized by Google

1684. *Drossaarden, en laatst van Jonkheer Jacob van Paffenrode is gereguleert geweest*, uytwyzens dezelve Resolutie. Dat ook wyders als namaals, des onaangezien door de Regeering van GORINCHEM, den tegenwoordigen Drossaard *Huygens* de sessie in de Vroedschap wierd bedisputeert, en als dat different by Partyen wederzyds gebragt was voor zyn Hoogheid by Missive van den 22 November 1675. op het fondament van die voorsz. Resolutie van Vroedschappen, alzo met eenparigheid van stemmen genomen, heeft verstaan en gedeclareert, *dat de tegenwoordige Drossaard Huygens was bevoegt, in de meergemelde Vroedschap der Stad* GORINCHEM *sessie te hebben*; als by die zelve Missive, nader is te zien. Dat gemelde Drossaard *Huygens* by Resolutie van haar Edele Groot Mog: van dato den 8 April 1678. in dat zyn voorsz. recht van sessie te mogen hebben in de Vroedschap, provisionelyk wel is geïmpediëert en belet, dan dat weder daar omtrent different ontstaan zynde tusschen den gemelden Drossaard ter eener, en Burgermeesteren der voorsz. Stadt GORINCHEM, ter andere zyde, en het zelve different mede aan zyn Hoogheid wezende gedefereert, en aldaar geïnstruëert, hoogemelde zyne Hoogheid by formele divisie van den 29 January 1682. heeft verklaart, *dat gemelde Drossaard, in gevolge van de voorsz. Resolutie van haar Edele Groot Mog: zig onthoudende uyt de Vergadering van de Vroedschap ofte Kamer van Burgermeesteren, zo wanneer in dezelve Vroedschap ofte Kamer van Burgermeesteren iet word verhandelt, den Staat van den Lande betreffende, in alle andere zaken, de Stadt en Lande van* ARKEL, *en haare Domestycque Regeeringe aangaande, zyne Ampten van Drossaard en Dyk-Graaf binnen de voorsz. Stadt, en Lande van* ARKEL, *zoude blyven bekleden en bedienen, met dezelve rang, sessie en præëminentien, in de Vergadering van de Vroedschap, en in de Kamer van Burgermeesteren, daar mede die van alle oude tyden by zyne Voorzaten zyn bekleedt geweest; en dat hy vervolgens mede, zo wanneer over eenige Commissien, ofte Ampten, van Stads wegen moet worden gedisponeert, eenige Vroedschappen genomineert, ofte rekeningen van de Staat, en van haare Subalternen opgenomen, den voorsz. zynen rang en sessie zoude blyven behouden en continuëren, als van ouds.* Blykende nader by die zelve decisie. Invoegen dat een notoir en onwedersprekelyke zake is, dat, vermogens die voorsz. decisie, omtrent Stads zaken den voornoemden Drossaard effectivelyk competeren, alle digniteyten præëminentien, dewelke oit aan iemand van zyne Prædecessseurs hebben gecompeteert gehadt.

En om nu dan te zien, of onder die zodanige digniteyten en præëminentien mede behooren, beyde de respective qualificatien, in de voorschreve positien breder uytgedrukt; en eerstelyk, of daar mede is begrepen de qualificatie, om de Vroedschap te mogen doen convoceren; zo meynen de Ondergeschreven uyt het vooren gepermitteerde evident te wezen, dat deze indagatie *quatenus juris*, geen de minste bedenkinge onderworpen wezen kan. Want het Hoofd te wezen van de Vroedschap, gelyk dat by het voorschreve Octroy, Anno vyftien hondert zestig, duydelyk alzo van den Drossaard wordt gezeyt, includeert immers evidentelyk een præemi-

Digitized by Google

eminentie, om de andere Leden te mogen convoceren; ja zelfs de 1684.
electie te hebben van Burgermeesteren, Schepenen en Vroedschappen, gelyk de gemelde nader succesſive Octroyen van haar Edele Groot Mog: opentlyk mede brengen, dit alzo het recht van de oude Drosſaarden geweest te zyn, denoteert nog klaarder, dat ook veel meer aldaar zal zyn geweest het voorschreven recht van convocatie. En om dien aangaande iet te allegeren, 't geen op dit respect nog nader stringeert, en ook t'eenemaal peremptoir is; zo gelieven haar Edele Groot Mog: boven 't geen voorsz. is, mede nog eens te reflecteren op het Formulier van den Eedt, die by Vroedschappen der Stadt GORINCHEM van allen ouden tyden is gedaan, en nog tegenwoordig ook by een ieder gedaan wordt, alwaar zeer signalyk mede is te zien, dat ieder Vroedschap zweerd, te zullen doen het geene breder aldaar is ge-expresſeert, nota, *by den Heere, ofte Burgermeesteren daar toe geroepen zynde.* Dat woord *Heer*, notoirlyk niemand anders designerende, als den Drosſaard in der tydt. Aan welken Eedt in der daad Burgermeesteren en gemelde hunne Adhærenten zeer weynig moeten gedenken, als zy gemelden Drosſaard in dat zyn voorsz. recht van convocatie zo direct *de facto* durven tegen gaan.

En de voorsz. positie geëxamineert en ingezien wordende, *quatenus facti*, zal immers zo weynig bedenkelykheid daar omtrent gemaakt konnen worden. Want aangaande het geene dies aangaande geobserveert is geweest by tyde van vorige Drosſaarden, en specialyk by tyde van den voornoemden Drosſaard *Paffenrode*, zal haar Ed: Groot Mog: consteren by verklaringe, te weten: zo verre, als vermits de langheid des tydts, en het afsterven der Regenten, daar van consteren kan, dat de convocatie van de Vroedschap altoos effectivelyk gedaan is uyt den naam Drosſaard en Burgermeesteren; en dat zonder communicatie van den Drosſaard noit Vroedschap te dier tydt beleyd is geweest, t'en ware de Drosſaard was buyten de Stadt; maar anders de Drosſaard in de Stad zynde, en Burgermeesteren de convocatie van Vroedschappen dienstig agtende, dat Burgermeesteren voorslagen daar toe aan den Drosſaard hebben gedaan, en dat de Vroedschap als dan geconvoceert is geworden uyt aller naam, gelyk voorsz. is. Dat zelve alzo gezamentlyk convoceren, en byzonderlyk dat noit convoceren zonder communicatie van den Drosſaard, opentlyk ook implicerende, dat, als Burgermeesteren geen convocatie uyt aller naam gedaan hadden willen hebben, als dan die convocatie debité uyt den naam van den Drosſaard alleen zoude zyn geschied: gemerkt anderzints Burgermeesteren altoos in weerwil van den Drosſaard de Vroedschap ongeconvoceert zouden hebben konnen houden, *quod absurdum.* En zoude zulks nog te meer debité zyn geschiet, als Burgermeesteren hadden derven ondernemen, zelfs een convocatie te doen buyten communicatie, ja met secluſie van den Drosſaart; gelyk dit mede *hoc noſtro caſu* volgens voorgemelde verklaringe van den Kamerbewaarder *Lever*, by Burgermeesteren zo ondernomen is geweest. Maar komende tot den tydt van den tegenwoordigen Drosſaard *Huygens*, en tot het geene doenmaals omtrent de convocatie van

Digitized by Google

1684. Vroedſchappen is gepractiſeert en geobſerveert; waar van beter en verſcher geheugeniſſe is; zo blykt by de verklaringe van vier diſtincte Vroedſchappen, waar onder twee Oudt-Burgermeeſteren, mede gepaſſeert op den Eedt, Amptshalven by haar gedaan, en zouden ook des noot, alle de Ondergeſchreve Vroedſchappen op gelyke wyzen dit konnen affirmeren, dat, als de Vroedſchap ten tyde van den tegenwoordigen Droſſaard *Huygens* is geconvoceert geworden, het zelve doorgaans mede wel is geſchiedt op den naam van den gemelden Droſſaard, en van Burgermeeſteren; maar, *quod notandum*, veeltyds ook wel op den naam van den zelven Droſſaard alleen. 't Welk nu dan ook nog nader wordt geconfirmeert door den voornoemden Kamerbewaarder *Lever*, niet alleen by zyne meergemelde verklaringe, alwaar hy narrative dit zodanig mede komt te refereren; maar ook nog nader by een andere particuliere verklaringe, dit poinct alleen rakende, alwaar hy poſitive affirmeert, te meermalen de Vroedſchap wel gedagvaart te hebben uyt den naam van Droſſaard en Burgermeeſteren; maar tot verſcheyde reyzen ook uyt den naam van den voornoemden Droſſaard alleen. 't Welk na deze tegenwoordige tyds-gelegentheid, tot verificatie en adſtructie van de voorſz. eerſte poſitie, t' eenemaal ſatisfactoir geoordeelt wordt.

En wat nu mede belangt de voorſz. twede poſitie, dat is, de qualificatie van gemelden Droſſaard, om in de Vroedſchaps zaken te mogen brengen in propoſitie; dien aangaande is de zake, voor zo veel het recht belangt, uyt het vorige gepræmitteerde immers alzo klaar en indiſputabel. Want wat *dubium* ofte bedenkinge kan het hebben, dat iemand, die de Character heeft *van te wezen het Hoofd van Vroedſchappen*, ja die zelfs in kragte van dien Burgermeeſteren, Schepenen en Vroedſchappen heeft geëligeert gehadt, met eenen ook niet bevoegt zoude zyn, in die zelve Vroedſchap propoſitien te doen? Ofte hoe kan zondere notoir incongruïteyt dit by iemand in twyffel worden getrokken? En nopende het geene daar omtrent weder is gepractiſeert en geobſerveert, zal haar Edele Groot Mog: conſteren by verſcheyde Reſolutien, dat by tyden van voorige Droſſaarden en ſpecialyk mede by tyden van meergemelde Jonkheer *Jacob van Paffenrode*, de propoſitien doorgaans in dier-voegen, dat is, by den Droſſaard zyn gedaan. En aangaande het gepractiſeerde en geobſerveerde by tyde van den tegenwoordigen Droſſaard *Huygens*; zal niet alleenlyk worden gerefereert tot de voorgemelde verklaringe van Vroedſchappen, alwaar mede zeer nadrukkelyk wordt geäffirmeert, dat, als gemelde Droſſaard in de Vergadering van de voorſchreve Vroedſchap is preſident geweeſt, hy altoos aldaar de propoſitien en omvragen heeft gedaan, mitsgaders de concluſien genomen: en dat ſpecialyk, als Burger Capiteynen in de Vroedſchap zyn gemaakt; gemelde Droſſaard, zo wanneer hy aldaar preſent is geweeſt, benevens Burgermeeſteren den voorſlag daar toe heeft gedaan: maar zal ook boven dien de waarheid hier van nog nader aan haar Edele groot Mog: blyken, by exhibitie van verſcheyde zodanige Reſolutien zelfs, alwaar mede, even gelyk in gemelde andere Reſolutien van voorige tyden, niet

alleen-

Digitized by Google

alleenlyk de naam van den Droſſaard nevens de andere Preſenten 1684.
t'elkens mede in 't Hoofd ſtaat geëxpreſſeert; te weten: ook zelfs voor Burgermeeſteren, en zulks notoir als de eerſte Perſoon; maar boven dien, zo wanneer van eenige gedane propoſitie wordt gementioneert, t'elkens dan duydelyk wordt gezeyt, dat die propoſitie by den voornoemden Droſſaard is gedaan; en alwaar dan wyders dit zelve ook nog nader wordt geconfirmeert, by formele verklaringe van den Secretaris *van der Veen*, ſtaande voor aan de voorſz. Reſolutien; welke Secretaris aldaar poſitivelyk mede affirmeert, dat, zo dikwils gemelde Droſſaard in de Vroedſchap is geweeſt, hy aldaar de propoſitien van allerley zaken, rakende de Stads Regeering, altoos heeft gedaan. En dit nu dan ook genoeg geacht wordende naar deze tyds gelegentheid, tot verificatie van de voorſchreve tweede poſitie; en alzo ten aanzien van beyde vaſt ſtaande het recht en de poſſeſſie van Droſſaarden in der tydt, en ſpecialyk mede van den tegenwoordigen Droſſaard *Huygens*; zo is nu dan ook *per ſe* evident, dat, als gemelde Droſſaard *Huygens* by zyn Hoogheid omtrent alle zaken de Stadt, en hare Domeſtycque Regeering aangaande, invoegen voorſz. is herſtelt, dat is, *met dezelve rang, ſeſſie en præëminentien, als van oudts, en als zyne Voorzaten hebben gehadt*, die zelve herſtellinge dan ten aanzien van alle Stads zaken is een volkomen herſtelling, en dat dies wegen weder den zelven Droſſaard *Huygens* indiſputabel mede het recht van convocatie en propoſitie competeert; gevolglyk mede, dat omtrent de voorſz. aanſtellinge van Burger Capiteynen, enz. wezende enkele Stads zaken, Droſſaard en Vroedſchappen, doende ten dien fine convocatie en propoſitie, en op die zelve convocatie en propoſitie reſolverende, en concluderende reſpectie; daar in notoir niet anders als debité en wettelyker wys hebben geprocedeert.

En of nu dan ſchoon Burgermeeſteren by gemelde hunne Miſſive pretexeren, dat de Ondergeſchreven door haar voorſz. doen onder anderen zouden beoogen, Burgermeeſteren en der zelver authoriteyt en gezag te dempen, en zig aan te matigen alle 't geene Burgermeeſteren in hunne qualiteyt zoude competeren; zo meynen nogtans de Ondergeſchreven, als nu overvloedig aan haar Edele Groot Mog: geremonſtreert te hebben, dat dit pretens voorgeven mede al is t'eenemaal verçierd; en dat het gezag en de authoriteyt van Burgermeeſteren in geenen deele door haar benadeelt is; zonderling geconſidereert, gelyk meermaals is gezeyt, en hier nu nog moet worden gerepeteert, dat alvoren eenige convocatie van Vroedſchappen uyt den naam van den Droſſaard is gedaan, dezelve Droſſaard iterativelyk aan Burgermeeſteren door den Kamerbewaarder heeft doen afvragen, of zy de convocatie uyt haaren naam mede gedaan wilden hebben? en, zy zulks niet begeerende, dan echter nog dezelve convocatie zo wel aan Burgermeeſteren, als aan alle de Vroedſchappen heeft laten doen; uytwyzens de meergemelde verklaringe van den voornoemden Kamerbewaarder. Ja meynen de Ondergeſchreven in contrarie van dien, als nu evidentelyk aan haar Edele Groot Mog: te conſteren, dat de beooging en het beleydt van Burgermeeſteren nergens anders toe tendeert, als om te

Digitized by Google

1684. dempen de authoriteyt en het gezag van den Droſſaard, en daar mede ook te gelyk dat van de gantſche Vroedſchap: gelyk dat viſibel, en zeer uytſtekender wyze is gebleken, wanneer de vermetelheid van Burgermeeſteren zo verre is gegaan, dat zylieden buyten kenniſſe van den Droſſaard, hebben derven ondernemen op dat voorſz. ſubject van het maken van Burger Capiteynen, enz. de Vroedſchap uyt haaren naam alleen te doen convoceren, en met eenen ook den Kamerbewaarder te gelaſten, dieswegen aan den Droſſaard zelfs ook geen de minſte notificatie of dagvaardinge te doen; als uyt die evengemelde verklaringe van den Kamerbewaarder duydelyk mede is te zien. Daar mede alzo immers opentlyk hebbende getragt den Droſſaard op het voorſz. ſubject van Burger Capiteynen, enz. zelfs niet in de Vroedſchap te admitteren, notoirlyk beyde tot vertredinge van het recht, den Droſſaard dieswegen indiſputabel competerende, en in vilipendie van gemelde deciſie van zyne Hoogheid, van den negen en twintigſten January 1682. waar by dat recht ook zo nadrukkelyk is gedeclareert; mitsgaders tot ſubverſie van de fondamenten van de Regeering der Stadt van GORINCHEM, en ſpecialyk van dat geene, 't welk nog het eenigſte wezen kan, om de overdragende heerſchappye van Burgermeeſteren eenigzints in balance te houden. Want als op den naam van Droſſaard geen Vergadering van Vroedſchappen meer beleydt zoude mogen worden, zo is het gezag van Vroedſchappen t'eenemaal uyt, en zal zekerlyk, zelfs in Stads zaken, in jaaren en dagen geen Vroedſchap worden beleydt, ja miſſchien noit, maar zullen Burgermeeſteren alles van het minſte tot het meeſte particulierlyk aan haar trekken, en *pro libitu* daar omtrent diſponeren, ofte t'eeniger tydt miſſchien nog al Vroedſchap beleggende, zullen aldaar niet anders voorbrengen, als het geene enkel van haar welgevallen is. Een beooging en toeleg van Burgermeeſteren, dewelke niet nieuw is, maar waar toe by haar, en by hare Prædeceſſeurs en Adhærenten, voor dato mede als is gelaboreert.

En als nu dan Burgermeeſteren, onaangezien dit alles, by gemelde hunne Miſſive op zekere frivole pretexten, daar toe mede quanſuys by haar geällegeert, laatſtelyk nog beſtaan te zeggen, niet te kunnen begrypen, dat gemelde Droſſaard zig niet en heeft ontzien, de voorgemelde zaken te ondernemen: zo en kan gemelde Droſſaard zig niet onthouden, daar op met die zelve expreſſie, en zo vertrouwt wordt, met veel meerder fondament te zeggen, dat hy niet begrypen kan, hoe Burgermeeſteren hebben derven ondernemen, het voorſz. zyn Droſſaards indiſputabel recht, en zonderling mede de voorgemelde deciſie van hoog-gemelde Syne HOOGHEYD zo directelyk te contrarieren, en dan nog boven dien hem Droſſaard over 't geene by hem in kragte en gevolge van die zelve deciſie is gedaan, zo calumnieuſelyk te traduceren: byzonderlyk, daar Burgermeeſteren is bekent, als hunne Prædeceſſeurs en Adhærenten, *Erckelens*, en *de Bondt*, in den Jaare 1682. diergelyke mede hadden beſtaan, hoedanig dezelve daar over zyn gevaren, en in wat termen hoog-gemelde Syne HOOGHEYD daar over aan de Regeeringe van GORINCHEM heeft geſchreven, waar toe gemelde

Digitized by Google

de Droſſaard zig is refererende; en met de inſertie van welke Miſ- 1684.
ſive de Ondergeſchreven deze tegenwoordige adſtructie van de wettelykheid hunner Proceduren alhier zullen fineren: luydende namentlyk die zelve Miſſive aldus:

Erentfeſte, Wyze, Voorzienige Diſcrete Heeren, byzondere goede Vrienden;

Wy hebben gezien, en geëxamineert de Requeſte en Doleantie van Louys Huygens, *Droſſaard en Dyk-graaf der Stadt* Gorinchem, *en van den Lande van* Arkel, *over, en ter zake van zeker geſchrift op den* 28 *February* 1682. *opgeſtelt by forme van Reſolutie, door, ofte wegens* Jacob Erckelens, *en* Jeremias de Bondt, *Burgermeeſteren der voorſz. Stadt* Gorinchem, *en ten zelven dage door drie Stadts Boden aan hem doen inſinuëren; en hebben goedt gevonden te verklaren, gelyk wy verklaren vermits dezen, dat den inhouden van het zelve Geſchrift niet alleen directelyk is ſtrydende tegens het Declaratoir, ofte Deciſie by ons op den* 29 *Ianuary dezes jaars* 1682. *tuſſchen de meergemelde partyen ſchriftelyk uytgegeven, naar dat dezelve wederzyds over haare differenten omſtandig waren gehoort, maar dat daar en boven in het meergenoemde Geſchrift zyn vervat zeer odieuze, en ganſch onbetamelyke ſcheldwoorden tegens de eer, en reputatie van de voornoemden Droſſaard, dewelke aan geen eerlyk Man, en veel minder aan een Hooft Officier van een Stadt, en ſtaan geleden te worden: ordonneerende mits dien aan de voornoemde Burgermeeſteren* Jacob Erckelens *en* Jeremias de Bond, *en wie het verder zoude mogen aangaan, dat zy als nog in conformité van opgemelde ons Declaratoir ofte Deciſie den meergenoemden Droſſaard ruſtelyk en vredelyk zullen laten te jouiſſeren van alle de Rechten en Prerogativen, die dezelve Deciſie vervat: dat wyders de voornoemde Burgermeeſters* Jacob Erckelens, *en* Jeremias de Bondt, *ten opzigte van de voorſz. injurien, en ſcheldwoorden, aan den voornoemden Droſſaard zo openlyk en odieuſelyk doen inſinuëren, ter Vergaderinge van de Vroedſchap der Stadt* Gorinchem *zullen hebben te verklaren, dezelve injurien en ſcheldwoorden onbedagtelyk en by pure animoſiteyt in het voorſz. Geſchrift te hebben doen ſtellen, en dat haar zulks van harten leet is, en dat zy haar namaals zorgvuldig zullen wagten, van met diergelyke, ofte andere injurien, den zelven Droſſaard meer te bejegenen: dat zy vorders de voorſz. injurieuſe Acte ofte Geſchrift, in de voorſz. Vroedſchap openlyk zullen doen verjeren, en ligten uyt het Regiſter, daar inne dezelve zoude mogen zyn geſtelt, en dat van alle het geene voorſz. is, en ſpecialyk van deze onze verklaringe, en aanſchryvens, zal gehouden worden publycque notitie, en dezelve geregiſtreert in 't Reſolutie Boek der voorſz. Vroedſchap: waar toe Ons vaſtelyk verlatende, bevelen Wy*

Erentfeſte, Wyze, Voorzienige, Diſcrete Heeren, U Ed: in de protectie Godes. Geſchreven in den Hage den 27 *Maart* 1682. *Onderſtondt, U Ed: goedtwillige Vriend. En was geteykent,* G. H. Prince d' Orange. *De Superſcriptie was: Erentfeſte, Wyze, Voorzienige, Diſcrete Heeren, byzondere Goede Vrienden, De Heere Droſſaard, Burgermeeſters en Vroedſchap der Stadt* Gorinchem, *enz.*

Maar dewyle de Ondergeſchreven, door Burgermeeſteren en gemelde hunne Adhærenten, voor de Vergadering van haar Edele Groot Mog: zo calumnieuſelyk getraduceert, en als Criminele aangeklaagt zynde over zaken, waar in nogtans niets reſideert, als tot het welke zy Ampts- en Eedts-halven bevoegt en verpligt zyn geweeſt, haar geparſt hebben gevonden, tot haar-lieder defenſie de Penne in de handt te nemen, en ook, gelyk als geprovoceert zyn geworden, om by deze occaſie aan Haar Ed: Groot Mog: te remonſtreren de ongehoorde en extravagante maximes van Regeering, dewelke binnen de voorſz. Stadt GORINCHEM by Burgermeeſte-

Digitized by Google

1684. ren en gemelde hunne Adhærenten worden gehouden, en alzo eenmaal hier over haar dus lang verkropt gemoedt, voor dezelve haar Edele Groot Mog: uyt te boezemen; zo en kunnen de Ondergeſchreven als nu by deze occaſie haar niet onthouden, van dieswegen haar Edele Groot Mog: eens ſommierlyk hier van eenige kenniſſe te geven; en zullen vervolgens nu dan voor het vierde hier toe mede eens kortelyk overgaan: niet, om daar door iemand voor de Vergadering ſimpelyk ten toon te ſtellen, veel minder, om 't zelve te doen met onwaarheden en verçierſelen, en haar zelven in dien deele Burgermeeſteren gelyk te maken, maar om haar Edele Groot Mog: uyt effective gepaſſeerde zaken nog des te meerder reden en ſtoffe van verwonderinge te geven, over de onbeteugelde vermetelheid van die geene, die alhier Autheurs van de voorſz. zo calumnieuſe aanklagte zyn; en om te gelyk haar Edele Groot Mog: te doen zien de waarheid, van het geene dieswegen hier te vooren op eenige reſpecten incidentelyk, en alleen in generale termen is geëxpreſſeert, ſpecialyk als gezeyt is, dat binnen GORINCHEM altans geen andere maximen worden gehouden, als of twee Burgermeeſteren, met vier hunne Adhærenten, de gantſche Regeering aldaar compoſeerden, en of zeſtien andere Mede-vroedſchappen, nogte in Stads, nogte ook in Staats zaken, iets te zeggen hadden; en voor zo veel gemelde zeſtien Mede-vroedſchappen nog eenig overblyfzel van gezag mogten hebben, en gemelde Drosſaard mede nog eenigzints de overdragende heerſchappye van Burgermeeſteren zoude konnen houden in balance, de beooging en het deſſein van Burgermeeſteren, en gemelde hunne Adhærenten, niet anders is, als om dat weynig overblyfzel, en het voorſz. eenigſte middel van balance, totaal mede nog te dempen en geperimeert te zien.

En hier toe dan tredende, zullen de Ondergeſchreven in het voordragen van deze ongehoorde en extravagante maximes van Regeering, eerſt ſpreken van zaken, betreffende haar Stadt, en de Domeſtycque beſtieringe van dien; en dan voor het tweede mede van zaken, wezende van een verder uytzien, en reflecterende op deliberatien en handelingen van den Staat.

Maar aangezien de Ondergeſchreven, in het beſpeuren van de voorſz. zo odieuſe en calumnieuſe aanklagte van Burgermeeſteren, haar zelven aangedaan vinden, niet alleen met verdenkingen, maar ook zelfs met volkomen verzekeringe, van dat alles principalyk, ja genoegzaam alleenlyk, komt uyt de Penne en Koker van den voornoemden Burgermeeſter *van der Staal*, en uyt het vervolg ook zal blyken, hoe dat de voorſz. zo ongehoorde en exorbitante maximes van Regeering principalyk beſtaan, in actien en ondernemingen van dien zelven Burgermeeſter *van der Staal*; zo moeten de Ondergeſchreven haar particulierlyk ook over den gemelden Burgermeeſter *van der Staal* beklagen: en moeten derhalven hem voor af eens te gemoet voeren, of hy Burgermeeſter *van der Staal* wel gedenkt aan den tydt wanneer hy het Penſionariſchap der Stadt GORINCHEM beſolliciteerde; ja moet de voornoemde Droſſaard *Huygens*, die nu invoegen voorſchreve, van den gemelden Burgermeeſter

Digitized by Google

meester *van der Staal* wordt getracteert, en die uyt den droesem van zyne voorsz. calumnieuse uytbraakzelen, gelyk als een dubbelde portie krygt, den gemelden Burgermeester *van der Staal* eens aandienen, of hy specialyk wel gedenkt aan de Missive, nopende dat voorsz. subject van sollicitatie by hem Burgermeester *van der Staal* op den 13 November van den Jaare 1672. aan den voornoemden Drossaard *Huygens* geschreven: mitsgaders aan de humile supplicatien, expressien en betuygingen, aldaar by hem gedaan, zo van particuliere erkenteniſſe, dien hy daar omtrent gemelden Drossaard zoude bewyzen, alle zyn leefdagen, als dat hy het voorsz. Ampt zoude tragten te bekleden, *ten beste en profyte* van de gemelde Stadt. En voor zo veel dit gemelden Burgermeester *van der Staal* als nu t'eenemaal schynt vergeten, ofte immers zyn voorsz. doen gantsch geen conveniëntie en overeenkominge heeft; zo vinden de Ondergeschreven haar verpligt, die zelve Missive in haar eygen contenue gemelden Burgermeester *van der Staal* eens voor oogen te stellen; luyden dezelve namentlyk, als volgt: 1684.

Hage den 13 February 1672.

MYN HEER.

DEzen dient om nogmaals in alle onderdanigheid U Ed: vriendschap af te bidden, waar door ik alleen myn voornemen kan bereyken, en derhalven verpligt zyn, zo lang ik leef, voor die genoten weldaad alles met grooten yver waar te nemen, het geen eenigzins tot U Ed: dienst zoude mogen komen te strekken; myn avancement staat in myn Heere handen, en de eerste hoop van dien heb ik op myn Heer gegrondvest, ten opzigt van de goede genegentheid, die U Ed: my hebt bewezen, zonder die hoop, en die myn Heer, U Ed: Broeder, my heeft gelieft te vergunnen, zoude ik de zaak niet ter hand hebben genomen, veel minder onderstaan, of myn Persoon zyn Hoogheid ook wel aangenaam zonde zyn. Nadien dan myne sollicitatie hier alomme bekent is, zonde het een groot ongeval voor my zyn, niet te obtineren, te meer, zo ik zoude gepostponeert worden aan die geene, die de Stadt tractement zoude moeten toevoegen, waar toe de Stadt niet schynt te inclineren, en ik het t'haaren besten profyte tragt te bekleden: kan ook niet oordelen, dat het den Heer van Syl *op die voet zoude dienen; in alle gevalle zyn wondt te versch geoordeelt zoude worden om avancement te bekomen, boven die geene, wiens Voorouders ten tyde van onze voorgaande Prince, en Stadthouders, hoog-loffelyker memorie, hebben gefloreert, en gedurende dit door Godt herstelde factien mede hebben moeten lyden; dog Syn Hoogheid heeft het gunstelyk aan my gelieven te erkennen met een Ampt, dat met communicatie en approbatie van Syn hooghgemelde Hoogheid, nu eenigen tydt geleden, tot myn zeer groot profyt, vermits andere occupatien op een ander is geconfereert, zo dat door de herstellinge van dien hoog-geboren Prins, onzen tydt ook geboren is, en de occasie nu geboren zynde, dat ik ook door U Ed: toedoen kan worden geholpen: bidt ik om U vriendschap, die ik noit zal kunnen na merite erkennen: doch alle dankbaarheid bewyzen voor zo genoten deugt, en verpligt zyn te sterven. Onderstondt, U Ed: onderdanigen Dienaar. Was getekent,*

J. van der Staal.

En by occasie nu dan van deze gemelde Missive, en specialyk van die periode, by dewelke gemelde Burgermeester *van der Staal* aldaar schryft; *dat het ongeval, van in zyne sollicitatien niet te obtineren, te meerder voor hem zoude zyn, om dies wille, dat hy gepostponeert zoude worden aan den geenen, dien de Stadt tractement zoude moeten toevoegen, waar toe de Stadt*, zo hy zeyt, *niet scheen te inclineeren, en hy het voorschreve Ampt t'haren profyte zoude tragten*

te

1684. *te bekleden*; gevende daar mede alzo gelyk als opentlyk te kennen, dat hy het voorſz. Ampt zonder eenig tractement zoude willen bedienen; zo moet alhier nu eerſtelyk, nopende de voorſz. Stadts zaken eens in agtinge worden gegeven, hoe dat gemelde Burgermeeſter *van der Staal* het voorſz. Penſionaris Ampt wel in diervoegen effectivelyk ook eenige jaaren heeft bedient, dat is, zonder een ſtuyver tractement daar voor genoten ofte gepretendeert te hebben, en zonder mede dat hem oit een ſtuyver tractement daar over by de Stadt van GORINCHEM toegeleyt is geweeſt; dog dat het zelve alzo geduurt hebbende tot den elfden Auguſtus zeſtien hondert zeven en zeventig, en te dier tydt op het arreſteren van deszelfs tractement by de Vroedſchap wordende gereſolveert: gemelde Burgermeeſter *van der Staal* als doen geen genoegen daar mede heeft gelieven te nemen. Dat die zake voorts alzo zynde blyven ſtaan tot in November van den jaare zeſtien hondert tachentig, Droſſaard, Burgermeeſteren en Vroedſchappen, willende eenmaal een eynde van dat werk maken, ten dien fine dan op den vyfden der voorſz. maand November zeſtien hondert tachentig hebben gereſolveert gehadt, dat gemelde Burgermeeſter *van der Staal* binnen drie dagen zig zoude hebben te verklaren, of hy met de voorſz. Reſolutie van den elfden Auguſtus zeſtien hondert zeven en zeventig, over zyn tractement geärreſteert contentement wilde nemen, dan niet; en by weygeringe ofte vertrek van acceptatie dat hy gehouden zoude worden voor gelicentiëert. Zo als dan ook, na dat gemelde Burgermeeſter *van der Staal* daar op hadde geſchreven zekere Miſſive op dato den achtſten der voorſz. maand November zeſtien hondert tachentig, continerende geen de minſte acceptatie van het gepreſenteerde, in de voorſz. Reſolutie van den elfden Auguſtus zeſtien honderd zeven en zeventig vervat, Droſſaard, Burgermeeſteren en Vroedſchappen by nader Reſolutie, in dato den tienden der voorſz. maand November zeſtien hondert tachentig, hebben verſtaan en geconcludeert, te perſiſteren by de gemelde voorige Reſolutie van dato den vyfden der zelver maand, en gevolglyk verklaart, dat gemelde *van der Staal*, nopende zyn voorſz. Penſionaris Ampt, gehouden wierdt voor gelicentiëert. Blykende alles by de extenſie van gemelde Reſolutie van den tienden November 1680. En is ook wyders, alzo gemelde Burgermeeſter *van der Staal* middeler wylen van Stads penningen niet op de beſte wyze hadde weten magtig te worden een ſomma van 6673 - 6 - 6 dien hy, als zulks kenbaar was geworden, op zyn gepretendeert tractement quanſuys wilde laten defalqueren, daar over tegens den zelven Burgermeeſter *van der Staal* uyt den naam en van wegen de Stadt geprocedeert, eerſt voor den Gerechte aldaar, naderhand voor den Hove Provinciaal, en eyndelyk mede voor den Hogen Rade, met zodanigen uytſlag, dat gemelden Burgermeeſter *van der Staal* by Vonniſſe van den voorſchreven Gerechte, in dato den zevenden December 1680. tot reſtitutie van de voorſz. ſomme is gecondemneert, en hy daar van geappelleert hebbende aan den zelven Hove, in dato den 31 July 1682. ook is verklaart te wezen niet bezwaart. Maar die zake zo verre gebragt zynde, en gemelde

Bur-

Digitized by Google

Burgermeeſter *van der Staal* weder geappelleert hebbende aan den Hogen Rade, heeft gemelde *van der Staal* zo veel weten te effectuëren, dat de Burgermeeſter *de Bondt*, eene van zyne gemelde Adhærenten, ſingulierlyk en alleen, buyten kenniſſe van de Vroedſchap, en zulks uyt eygener authoriteyt, vervangende quanſuys zyn Mede-burgermeeſter, *Jacob Erckelens*, van alle de voorſz. proceduren voor den gemelden Hoogen Rade op den 10 September 1681. heeft gerenuntiëert, met verdere byvoeginge, dat de voorſz. ſomme van 6673 - 6 - 6. als wel en te recht by den voornoemden *van der Staal* genoten, afflag zoude ſtrekken aan zyn jaarlyks tractement, gerekent zedert den aanvang van zyn dienſt. Uytwyzens de Acte judiciëel, daar van zynde. En dit alles niet tegenſtaande nog op den 24 Mey des zelven jaars 1681. by formele Reſolutie van de gantſche Vroedſchap verſtaan en geconcludeert was, dat de voorſz. zake tegens gemelden *van der Staal zonder tydt verlies* zoude worden gevordert, en ook ten dien fine nevens den Burgermeeſter *Erckelens* twee Vroedſchappen waren gecommitteert; uytwyzens die zelve Reſolutie van den 24 Mey 1681. ſtaande mede geïnfereert in het voorgemelde Extract. Invoegen dat gemelde Burgermeeſter *de Bondt* zelfs ook niet eens in die Commiſſie was. Ja heeft ook gemelde Burgermeeſter *van der Staal* nog verder by die twee gemelde zyne Adhærenten *Erckelens* en *de Bondt* geëffectueert, dat dezelve, buyten kenniſſe en weten mede van de Vroedſchap in margine van de voorſz. Reſolutie, op den 10 November 1680. by Droſſaard, Burgermeeſteren en Vroedſchappen, nopende het voorſz. Penſionaris Ampt van gemelden Burgermeeſter *van der Staal*, en het tractement van dien genomen, hebben gaan noteren, dat, dezelve Reſolutie, als mede van den 5 November bevoorens, by zyn Hoogheid geïmprobeert zynde, als ſtrydig tegens de Commiſſie, by hooghgemelde zyne Hoogheid aan den Penſionaris *van der Staal* op den aanvang zyner bedieninge verleent, daar door dan die zelve reſpective Reſolutien en andere, daar op ſlaande, waren vernietigt; en niet alleen de voorſchreve Reſolutien van de Vroedſchap in dier voegen hebben doen brandmerken; maar ook buyten kenniſſe en weten als voren, dezelve effectivelyk hebben doen rojeren, als by de voorſz. geëxtraheerde Reſolutie van den 10 November 1680. Alles zaken in der daadt, die ten hoogſten onbetamelyk waren, en waar toe Burgermeeſteren notoir in geenen deele bevoegt zyn geweeſt, en die men nogtans tot zo verre tegens alle forme *de facto* heeft derven ondernemen; alleenlyk om een gepretendeert tractement ten laſten van de Stadt, buyten kenniſſe van de Vroedſchap, te atribuëren aan iemand, dewelke, ſolliciterende zyn Ampt, ſingulierlyk daar over hadde geklaagt, dat hy in die zyne ſollicitatien niet obtinerende, *gepoſtponeert zoude worden aan den geenen, dien de Stadt tractement zoude moeten toevoegen.* 1684.

En na dat nu dan gemelde Burgermeeſter *van der Staal* dit alles zo verre by gemelde zyne Adhærenten hadt geëffectueert, is ook boven dien zyn manier van declareren als Penſionaris, wegens Vacatien, enz. zo exceſſyf geworden, dat het zelve altans nog maat nog regel heeft; en dat ſpecialyk mede het zelve nergens minder

Digitized by Google

1684. na gelykt, ofte mede overeen komt, als na en met de voorſz. zyne promiſſen, *van dat hy het voorſz. Ampt zoude tragten te bekleden ten profyte van de Stadt:* en worden op die zyne zo exceſſive Declaratien maar voor de vuyſt weg Ordonnantien by zyne Adhærenten geſlagen ten laſten van de Stadt, na zyn appetyt en welgevallen. Alle 't welke aan Haar Edele Groot Mog: tot de uyterſte verwonderinge toe getoont zoude konnen worden, indien de Ondergeſchreven occaſie hadden gehadt, om alle de beſcheyden, daar van zynde, magtig te mogen worden. Maar zal evenwel de waarheid hier van ten genoegen afgenomen konnen worden uyt die weynige, die d'Ondergeſchreven met veel moeiten hebben bekomen. Want voor eerſt notabel is, dat de Vacatien en Daggelden aldaar zyn van een zeer exceſſive meenigte; en namentlyk, dat, by gemelden Burgermeeſter *van der Staal* aldaar Vacatien en Daggelden worden gebragt, eerſt van den zevenden September 1683. tot den veertienden November daar aan volgende, zynde negen en zeſtig dagen; weder van den negentienden der zelver maand November, tot den veertienden November daar aan volgende, zynde negen en zeſtig dagen; weder van den negentienden der zelver maand November, tot den zeven en twintigſte December daar aan volgende, zynde veertig dagen; en dan weder van den agt en twintigſten der zelver maand December, tot den twee en twintigſten February 1684. zynde zes en vyftig dagen; en zulks t'elkens van het begin tot het eyndigen van de Vergaderingen toe, zonder eenige intermiſſien, niet tegenſtaande nogtans de iterative receſſen van agt, veertien, meerder en minder dagen, dewelke gedurende die zelve Vergaderinge tuſſchen beyden voorgevallen zyn: als by de Notulen Haar Edele Groot Mog: kan worden nagezien. Maar is ten tweeden, en boven dien aldaar niet minder notabel, dat, als gemelde Burgermeeſter *van der Staal* by zyne Declaratie, over Vacatien zedert den 6 July 1683. tot den 27 Auguſtus daar aan volgende, en zulks over vier en vyftig dagen, brengt 216 guldens en dan nog voor dat hy gedurende den voorſz. tydt agtmaal uyt en t'huys gereyſt zoude hebben; een ſomma van 64 guldens; gevolglyk aldaar voor zyn Reysdagen in conſideratie van Vragten, enz. notoir geniet dubbelde Daggelden, hy *van der Staal* als dan nog op den dertigſten van de voorſchreve maand July 1683. en zulks in dien zelven tydt over prætenſe Wagen vragten en verſchot, een Ordonnantie heeft weten te bekomen, *groſſo modo*, en zonder eenige ſpecificatie, ter ſomma van vier en veertig gulden twee ſtuyvers, en dan nog op den elfden Auguſtus daar aan volgende, en zulks mede al in dien zelven tydt, weder over pretens verſchot en Wage vragt, zonder ſpecificatie, als vooren, een Ordonnantie van 81 gulden 18 ſtuyvers, blykende beyde by de Ordonnantien daar van zynde. Behalven dat hy Burgermeeſter *van der Staal* dan noch verſcheyde van die Wage vragten, enz. onbetaalt heeft gelaten, en dat daar over in dien zelven tydt nog al andere particuliere Ordonnantien geſlagen zyn geworden, te zamen mede nog al merkelyke ſommen importerende, uytwyzens die zelve particuliere Ordonnantien, en behalven mede, dat nog boven dit alles de Bode,

met

Digitized by Google

met hem Burgermeeſter *van der Staal* die reyzen gedaan hebben- 1684.
de, een Rekening van verſchot daar over heeft geformeert, dewelke monteert ter ſomme van 124 gulden 19 ſtuyvers, en alwaar mede meeſt maar Wage vragten, Verteeringen, worden gebragt, onder anderen is eene Poſt over Wage vragten en Verteeringen, een ſomma van 41 gulden 18 ſtuyvers. Ja daar verders ook geen de minſte kleynigheden van hem Burgermeeſter *van der Staal* vergeten zyn, zelfs geen ſomma van twaalf ſtuyvers aan den Barbier voor het raſeren van zyn Baard betaalt. En op welke rekening men dan aanſtondts mede al Ordonnantie geſlagen heeft weten te krygen; blykende by dezelve rekening. En dit alles boven ofte behalven het geene wegens dien voorſz. tydt van vier en vyftig dagen, de Ondergeſchreven nog niet en is bekent, en waar van zy tot nog toe geen Documenten hebben kunnen bekomen.

En als nu dan door het ſlaan van die zo menigvuldige en exceſſive Ordonnantien, Stads Finantie t'eenemaal wordt geëxhauriëert, en dezelve Ordonnantien de Caſſa van den Ontfanger komen te ſurmonteren: zo weet men uyt te vinden andere nieuwe en ongehoorde wegen, om dan echter tot prompte betalinge van die voorſz. Ordonnantien te geraken: en heeft men zig niet ontzien ten dien fine den Ontfanger *Verſchuiring* te gelaſten, dat hy alle Ordonnantien, ten behoeven van den gemelden Burgermeeſter *van der Staal* geſlagen, gequiteert zoude hebben in te trekken, en daar tegens aan den zelven zouden hebben te geven een Quitantie op den voornoemden *Gerard van Hoey*, als Ontfanger van de Verpondingen der voorſz. Stadt: quanſuys om het montant van dien aldaar te ontfangen ter gelegener tydt, uyt de jaarlykſche ſubſidie, de Stadt ter ſomma van 4042 guldens competerende, maar in der daad, om gemelden Burgermeeſter *van der Staal* aanſtonds prompte voldoeninge daar op te doen erlangen; gemerkt gemelde Ontfanger *van Hoey*, een van zyne Adherenten zynde, hy aldaar voldaan konde worden, als 't hem maar geliefde.

En als gemelden Ontfanger *Verſchuiring* difficulteerde, de voorſz. jaarlykſche ſubſidie in dier voegen te affecteren, en die mede door betalingen van zodanige Ordonnantien te laten exhauriëren, zelfs ook eer die ſubſidie eens vervallen was, en ook te minder tot die nieuwe en ongewone zake konde reſolveren; om dies wille, dat hy dus doende, zyn Comptoir totaal zag geruïneert, en notoirlyk buyten ſtaat, om zelfs intereſſen, en andere ordinaire laſten te kunnen voldoen; zo is notabel, dat gemelde Burgermeeſter *Erckelens*, en *de Bondt*, door den voornoemden *van der Staal* haar zo verre in uytſporige driftigheden hebben laten vervoeren, dat zy op den drie en twintigſten February 1683. hebben gereſolveert gehadt, dat de voornoemden Ontfanger *Verſchuiring* na dato van dien zoude verbeuren, opleggen en betalen vyftig Caroli guldens 's daags, en daar over paratelyk zoude worden geëxecuteert, tot 'er tydt toe, dat hy de voorſz. order van Burgermeeſteren zoude hebben opgevolgt, en dat hem aanſtonds van die zelve Reſolutie door den Kamerbewaarder Copye zoude worden gegeven, om zig daar naar te reguleren: blykende by die zelve Reſolutie. Onaangezien mede Bur-

Digitized by Google

1684. germeesteren uyt de succesſive overgeleverde Maandſtaten van den gemelden Ontfanger, en ſpecialyk uyt die van de laatſt voorgaande Maand, hadden gezien, en hun ten vollen bewuſt was, niet alleen hoedanig Stadts Caſſa en Finantie door die zo exorbitante Declaratien, als anderzints, van tydt tot tydt wierd uytgeput; maar ook dat gemelde Ontfanger volgens zyne voorſz. laatſte Maand-ſtaat meerder uytgegeven hadt, als ontfangen; en dat onmogelyk was uyt de voorſz. ſubſide aan gemelde Burgermeeſter *van der Staal*, ter zake voorſz. eenige betalinge te doen, ofte die ſubſidie, eer die vervallen was, daar voor te affecteren. Ja hebben dezelve Burgermeesteren, nog verder het driftig humeur van den voornoemden *van der Staal* opvolgende, des anderen daags den voornoemden Ontfanger *Verſchuiring* in den Doele ook effectivelyk daar over doen gyſelen; zonder mede aan den zelven Ontfanger te doen leveren eenige Acte, uyt dewelke, ofte waar over, die gyſelinge wierd gedaan, zelfs niet tegenſtaande die Acte door den gemelden Ontfanger mondeling, en ook by ſchriftelyk proteſt, wierdt verzogt: uytwyzens het Proteſt daar van zynde. En zyn dan eyndelyk gemelde Burgermeesteren, na dat de voornoemde Ontfanger *Verſchuiring* eenige dagen in de voorſz. gyſeling hadde gezeten, zo verre gegaan, dat zy met haar twee, en zonder eenige de minſte kenniſſe van Vroedſchappen, den zelven Ontfanger *de facto* hebben geſuspendeert, en aanſtonds ook een ander in zyn plaats geſtelt: Onaangezien weder het aanſtellen van een Stadts Ontfanger, notoir een zake is, de Vroedſchap concernerende, en gemelde Ontfanger *Verſchuiring* ook effectivelyk by de Vroedſchap aangeſtelt was: Alles evidentelyk nergens anders om, nog ook tot eenig ander eynde, als om dat men de voorſz. zo exceſſive en menigvuldige Ordonnantien naar zyn appetyt, en boven vermogen van 't Comptoir, niet voldaan konde krygen, en dat men meynde, met een eygen aangeſtelden Ontfanger zyn perſonagie hier in beter te zullen kunnen ſpelen; gelyk men dan ook niet weynig heeft gedaan, als hier na particulierlyk mede zal worden aangemerkt.

En dit ſpoor by Burgermeesteren dan verder ingeſlagen wordende; zo is ook gebeurt op den zevenden Maart van den voorſz. jaare zeſtien hondert drie en tachentig, dat, als op het doen van de Rekening van den voorigen gewezen Ontfanger, *Jacob van der Sundert*, eenige van de Vroedſchap, ziende aldaar mede gebragt diergelyke menigvuldige en exceſſive declaratien en Ordonnantien, niet facyl genoeg waren geweeſt, om alle die zodanige declaratien en Ordonnantien blindeling te laten paſſeren, en ſpecialyk als zy aldaar niet wilden laten paſſeeren een Poſt van 76 guldens 13 ſtuyvers 8 penningen, over voldoeninge en als een ſupplement van zeker vierendeel jaars tractement van gemelden Burgermeeſter *van der Staal*, aldaar in uytgaaf gebragt met die extenſie, dat daar door met eenen ook zoude zyn gepaſſeert de voorgemelde ſomma van 6673 guldens 6 ſtuyvers 6 penningen, die gemelde Burgermeeſter *van der Staal* niet op de beſte wyze magtig was geworden, en waar over invoegen voorſz. tegens hem was geprocedeert, en zulks daar door mede gelyk als geapprobeert en gejuſtificeert zoude zyn geweeſt

weeſt de voorſz. informeel en exorbitante renuntiatie, by den Bur- 1684.
germeeſter *de Bondt*, omtrent die voorſz. proceduren gedaan; (blykende van die zelve inpaſſabele extenſie by Extract uyt de gemelde Rekening,) en als daar door de voorſz. Rekeninge maar ſtuks-wys gedaan, en gevolglyk voor dien tydt ongeſloten gebleven was, Burgermeeſteren dan de voorſz. Rekening genomen hebben in hare Burgermeeſters Kamer, en aldaar *de facto* een ſlot agter dezelve Rekening hebben doen ſtellen, in abſentie, buyten kenniſſe, en in weerwil, beyde van Vroedſchappen, en van den gemelden voorigen Ontfanger, die Rendant van dezelve Rekening was, en mede zonder dat verſcheyde Poſten gelezen, ofte immers de Documenten daar van gezien, en overgenomen waren, zo als die ook op deze huydige uure niet overgenomen zyn, maar onder den Rendant als nog beruſten. En hebben dan ook Burgermeeſteren des niet tegenſtaande tegens den notoire waarheid aldaar derven zeggen, *dat aldus gerekent en gelequideert zoude zyn ten overſtaan van de Vroedſchap*; en wyders een extenſie daar aan gegeven van een zeer vreemde forme en contenue; *als namentlyk, dat de Vroedſchap op het doen van de voorſchreve Rekening, maar geconvoceert zoude zyn geweeſt, om op te merken, of den Rendant zyn ontfang na behoren inbragt, en den uytgaaf juſtificeerde met Ordonnantien en Quitantien. Item, dat de diſpoſitie over Stadts Finantie privative en alleen aan Burgermeeſteren zoude competeren; dat door het contradiceren van eenige Ordonnantien van Burgermeeſteren directelyk tegengegaan en geïmpiëteert zoude worden op derzelver recht en authoriteyt*, en diergelyke impertinente expreſſien meer, als nader te zien is by dat zelve pretenſe ſlot.

En die voorſz. Rekening alzo pretenſelyk by Burgermeeſteren alleen, in haare Burgermeeſters Kamer geſloten zynde, is de eene impertinente onderneminge van Burgermeeſteren, gelyk het doorgaans gaat, van een andere gevolgt, en zyn Burgermeeſteren dan ook zelfs daar toe gekomen, dat zy, Vroedſchap leggende, dezelve hebben beleydt, en doen convoceren, niet in de Kamer van Vroedſchappen, gelyk behoorde, en altoos ook gebruykelyk was geweeſt, maar by notoire nieuwigheid, en buyten alle exempel, in haar Burgermeeſters Kamer. Alleen maar om, gelyk als op haar eygen territoir zynde, te minder eenige tegenſpraak van iemand ſubject te zyn, ofte eenige tegenſpraak van iemand vernemende, als dan met des te meerder recht quanſuys aanſtondts, en *pro libitu*, de Vroedſchap te mogen diſſolveren: gelyk dit mede op dien tydt de maxime begoſt te worden, dat, zo ras maar iets in de Vroedſchap niet accordeerde met het welgevallen van Burgermeeſteren, dan aanſtondts de Vroedſchap wierdt gediſſolveert.

Dan over die voorſz. drie reſpective exceſſen, dat is, over het voorſz. pretens ſuſpenderen van den voornoemden Ontfanger *Verſchuiring*, en het weder aanſtellen van een ander; Item, het voorſchreve impertinent opnemen en ſluyten van de Rekening van zyn Prædeceſſeur *van Sundert*, en het voorſchreve informeel doen beleggen van de Vergadering van Vroedſchappen in Burgermeeſters Kamer, door de Vroedſchap geklaagt zynde aan Haar Edele Groot

Digitized by Google

1684. Mog: by Miſſive van den elfden Mey 1683. en Haar Edele Groot Mog: by Reſolutie van den dertienden der zelver Maand, Burgermeeſteren geordonneert hebbende, daar op te dienen van bericht, is die zake voor gemelde Burgermeeſteren, na dat zy van dat haar pretens bericht hadden gedient, zodanig contrarie hare voorſchreve onderneminge uytgevallen, dat zy Burgermeeſteren op den 21 der voorſchreve Maand Mey, voor Heeren Commiſſariſſen van Haar Edele Groot Mog: hebbende moeten aannemen, en met Gedeputeerdens van de voorſz. Vroedſchap verdragen; nopende het eerſte, *dat de gemelde Ontfanger* Verſchuiring *zoude blyven continuëren ter expiratie van zynen driejarigen dienſt, in allen ſchyn of daar geene intermiſſie ware geweeſt:* nopende het tweede, *dat de voorſz. Rekening van den voorigen Ontfanger gedaan en geſloten zoude worden aan en by Burgermeeſteren en Vroedſchappen, daar en gelyk dezelve van allen oude tyden gedaan en geſloten waren:* en nopende het derde, *dat de Vroedſchap zoude worden gehouden mede daar, en zo dezelve van allen ouden tyden gehouden was geweeſt:* blykende by Notulen van den voorſz. 21 May 1683. daar van voorgemelde Heeren Commiſſariſſen gehouden, waar toe alhier wordt gerefereert.

En of wel dat voorſz. verdrag daar zodanig leggende, en gelyk als *diſpoſitione & authoritate* van Haar Edele Groot Mog. wezende aangegaan, het zelve ook vervolgens by Burgermeeſteren hadt behoren te worden gereſpecteert en nagekomen; zo is nogtans in contrarie van dien, dat zelve verdrag by Burgermeeſteren in verſcheyde reſpecten opentlyk weder gecontraveniëert. Want eerſtelyk, daar verdragen was, *dat de voorſz. Rekening van den voorigen Ontfanger* van Sundert *geſloten zoude worden aan en by Burgermeeſteren en Vroedſchappen, daar en gelyk zodanige Stads Rekeningen van allen ouden tyden gedaan en geſloten waren:* daar heeft men aan de zyde van Burgermeeſteren noit getragt, dat die voorſz. Rekeninge, by haar invoegen voorſchreven in haar Burgermeeſters Kamer geſloten zynde, oyt anders gedaan of geſloten zoude worden; maar zonder oit de Vroedſchap ten dien fine te hebben doen convoceren, en zulks zonder dat de voorſz. Rekening eenig ander ſlot is hebbende, als het welke alleen by Burgermeeſteren invoegen voorſchreven is geformeert, gevolglyk mede zonder dat de voorſz. Rekening voor gedaan ofte geſloten kan worden genotificeert, ofte dat gemelde voorige Ontfanger dies wegen in het alderminſte is gedechargeert, hebben de tegenwoordige Burgermeeſteren *van der Staal* en *Borman*, by Reſolutie op dato den 10 Maart dezes Jaars 1684. gelieven te ordonneren, dat het alzo geformeerde ſlot van Rekening ten laſten van gemelden voorigen Ontfanger paratelyk zoude worden geëxecuteert; uytwyzens de Reſolutie daar van zynde. En ten tweden, daar van gelyken was verdragen, *dat de tegenwoordige Ontfanger* Verſchuiring *zoude blyven continuëren, ter expiratie van zynen drie-jarigen dienſt*, Nota, *in allen ſchyn, als of daar geen intermiſſie ware geweeſt*; en daar over hy zulks geſtelt moeſt worden in ſtaat, om ook van alles zyne Rekening zodanig te konnen doen, en daar notoirlyk ten dien fine alle ontfang en uytgaaf van den gemelden Ontfanger, dewelke by Burgermeeſteren pretenſelyk was aan-

Digitized by Google

aangeſtelt, met de Documenten daar toe ſpecterende, aan hem hadde behooren te worden overgelevert; daar hebben Burgermeesteren, in contrarie van dien, gemelden haren Ontfanger, wegens dien zynen voorſz. ontfang en uytgaaf, aan haar particulierlyk Rekening doen, waar zy onder anderen ook den zelven haren Ontfanger voor zyne moeiten hebben toegeleyt de ſomma van twee hondert guldens; en zelfs dan ook, nevens den Secretaris en Kamerbewaarder, voor het hooren en opnemen van dezelve Rekening genoten hebben een poſt van 22 gulden 8 ſtuyvers, als blykt by de verklaring, daar van zynde. En heeft gemelde Ontfanger *Verſchuiring* nog op deze huydige uure niet konnen magtig worden eenige Documenten, tot verificatie van die pretenſe Rekening ſpecterende. 1684.

Uyt welke pretenſe Rekeninge nu dan verders ook gebleken is de waarheid van het hier vooren geällegeerde, waar by gezeyt is, dat het voorſz. pretens ſuſpenderen van den Ontfanger *Verſchuiring*, en het weder aanſtellen van een andere, uyt geen andere reden ofte inzigt is geſchiedt, als alleenlyk, om te beter in de betalinge van de voorſchreve zo exceſſive en menigvuldige Ordonnantien zyn perſonagie te mogen ſpeelen, en dat ook zulks niet weynig is gedaan. Want, gelyk uyt de laatſt gemelde verklaring, duydelyk mede is te zien, zo wordt in die zelve pretenſe Rekening bevonden, dat in den tydt van vier maanden, die de voorſz. intermiſſie van den Ontfanger *Verſchuiring* heeft geduurt, alleen aan den voornoemden Burgermeeſter *van der Staal*, zo over Vacatien en Reyskoſten, als Tractement, betaalt is de ſomma van 4168 guldens 7 ſtuyvers 8 penningen, behalven het geene mede over Vacatien, enz. in dien zelven tydt nog is betaalt aan de voornoemde Burgermeeſteren *Erckelens* en *de Bondt*, bedragende mede nog omtrent de 1000 guldens: ja blykt ook uyt dezelve rekening, dat, om zo exceſſive en importante betalingen te mogen doen, verſcheyde penningen weder zyn ontfangen en opgehaalt, die effectivelyk nog niet vervallen, of te goede waren. Waarom dan ook niet vreemd is, dat aan zo een liberalen Ontfanger, liberalyk weder voor zyn moeiten toegeleydt is, de voorſz. ſomma van twee hondert guldens.

En als nu Burgermeeſteren door het weder moeten continuëren van den voornoemden Ontfanger *Verſchuiring*, haar zelven van het middel, en den weg om te raken tot zo exceſſive en licentieuſe betalingen van haare Ordonnantien, eeniger maten vonden gedeſtitueert en ontzet; zo heeft het haar niet ontbroken, aanſtonds daar toe weder een andere kunſt te practiſeeren, en uyt te vinden. En hebben namentlyk, als doen Burgermeeſteren ingevoert, zo wanneer de Ontfanger geen Geldt by Caſſa hadt, en zy na haar appetyt aldaar niet te recht konden raken, die hare zodanige Ordonnantien dan te doen verpanden ofte beleenen by de reſpective Pagters van Stadts Impoſten, en alzo de voldoeningen van dien weten te erlangen. In voegen, dat de Ontfanger, meynende, en ſtaat makende van die gemelde Pachters der zelver uytgeloofde Pachtpenningen te ontfangen, en zyn Comptoir en Caſſa daar

Digitized by Google

1684. daar na hebbende gereguleert, als dan in plaatſe van Geldt, met zodanige Ordonnantien wordt betaalt: als blykt by verklaringe van gemelden Ontfanger. Gelyk dan nog binnen weynig dagen den voornoemden Ontfanger *Verſchuiring* op die wyze ter handt gekomen is, zo een beleendt ofte verpandt geweeſt zynde Ordonnantie van 100 gulden 3 ſtuyvers 6 penningen, dewelke ten behoeve van den voornoemden Burgermeeſter *van der Staal* over Vacatien en Dag-gelden was geſlagen, op den laatſten April dezes jaars 1684. en ('t geen notabel is) over Vacatien, alle eerſt in die zelve maand April, en de laatſte maar drie dagen voor het ſlaan van dezelve Ordonnantie gevallen: als by dezelve Ordonnantie, en onderſtaande verklaringe van den gemelden Ontfanger mede nader te zien is. En waar uyt alzo nu dan ook blykt, gelyk mede uyt alle andere Declaratien, en daar op bekomen Ordonnantien van den gemelden Burgermeeſter *van der Staal*, hoe zonderling præcipant men geweeſt is in het ſlaan van die zodanige Ordonnantien, en in het bevorderen van de voldoeninge van dien.

Ja is de gretigheid van Burgermeeſteren, en ſpecialyk van gemelden Burgermeeſter *van der Staal*, tot die voorſz. betalingen zo groot en immoderaat, dat gemelde Burgermeeſter *van der Staal* op den 6 April dezes jaars 1684. als wanneer de voorſz. jaarlykſche ſubſidie van 4042 gulden wegens den jaare 1683. te goede was, zelfs dan nevens zynen Medeburgermeeſter *Borman*, dies wegen een Ordonnantie op den voornoemden *Gerard van Hoey*, als Ontfanger van de Verpondingen, en Debiteur van die voorſz. ſubſidie heeft geſlagen, waar by den zelven *van Hoey* is gelaſt, *aan den zelven Ontfanger* Verſchuiring, *in plaatſe van de voorſchreve* 4042 *guldens, maar te betalen* 3042 *guldens, en de overige duyzent guldens in te houden, om die te betalen aan hem* van der Staal, *over het jaar zyner Tractement althans lopende*, als blykt by de Ordonnantie daar van zynde. Welk Jaar Tractement, *quod notandum*, eerſt vervallen zoude Nieuwe Jaar daar aan volgende; en 't welk mitsdien niet alleen Stadts Caſſa alzo heeft moeten miſſen, maar 't welk gemelde Burgermeeſter *van der Staal* alzo effectivelyk genoten heeft by anticipatie, drie volle vierendeel jaars, eer het zelve verſchenen is geweeſt. Zo dat door alle deze exceſſive en præcipitante Ordonnantien, de Stadt GORINCHEM in haare Middelen en Finantie totaal wordt geruïneert en opgegeten.

De conſideratie van alle 't welke in d'Ondergeſchreven nu dan wel kan baren een diſpoſitie, om te begrypen, ofte immers met een minder verwonderinge, als andere, aan te zien, het tegenwoordige doen van gemelden Burgermeeſter *van der Staal*, in het houden van Koets en Paerden; maar kunnen de Ondergeſchreven in haar gedagten met dat alles weder niet t' zamen of overeenbrengen, dat iemand, dewelke zulken inkomen weet te formeren, en die zelfs zo een voornaam Lidt van de Regeering is, ja die zyn doen in het voortbrengen van de voorſz. zo impertinente en calumnieuſe klagte, derft bekleden met een pretext van bezorging voor het doen innemen van 's Lands Middelen, zelfs 's Landts ſchattingen en conſenten niet voldoet, en ſpecialyk, niet beter paſt op de betaling

van

Digitized by Google

zyn eygen twee-hondertſten Penning, en 't geen hy dieswegen zelfs 1684.
aan 't Landt is verſchuldt. Want Haar Edele Groot Mog: gelieven te weten, en blykt by voorgemelde verklaring van den Ontfanger *Verſchuiring*, dat gemelde Burgermeeſter *van der Staal*, niet alleen wegens zyn Middelen, nog niet heeft betaalt zyn Twee-hondertſten Penning voor de Jaaren 1676. en 1677. maar ook dat hy wegens zyn voorſz. Penſionaris Ampt, in het voorſz. Middel nog debet ſtaat van den 24 December 1674. af, tot den 31 May 1680 toe, en dies wegen aan 't Land verſchuldt is, een ſomma van zes hondert vier en veertig guldens; niet tegenſtaande mede daar leydt de bekende Reſolutie van Haar Edele Groot Mog: op dato den twee- en twintigſten Maart 1681. Waar by verſtaan is, dat alle de geene, die van de Regeering dependeren, alle haare Twee-hondertſte penningen zouden moeten voldoen voor den 1 July daar aan volgende, ofte dat by gebreke van dien, de zodanige uyt voorſz. Regeeringe, en van de bekledinge harer Ampten, zouden worden geweert en gehouden, tot tydt en wylen toe, zy effectivelyk voldaan zouden hebben; breder blykende by de voorſz. Reſolutie van Haar Edele Groot Mog: waar toe alhier wordt gerefereert.

En hier nu ſprekende van zaken, de ruïne van Stadts Finantie, en de overdragende geuſurpeerde authoriteyt van Burgermeeſteren, beyde te gelyk betreffende; zo en konnen de Ondergeſchreven alhier niet preteriëren, hoedanig nog al verders, omtrent beyde deze reſpecten, in andere diergelyke zaken wordt ge-excedeert; ſpecialyk mede in het doen van negotiatien en opnemingen van penningen ten laſten van de Stadt; want niet tegenſtaande al by Reſolutie van de Vroedſchap op dato den 29 December 1646. verſtaan en vaſtgeſtelt is geworden, dat van doen voortaan geen penningen meer ten laſten van de Stadt zoude mogen worden geligt, zelfs niet tot betalinge van Stadts ſchulden, als met conſent van de Vroedſchap; en zo wie zonder 't voorſz. conſent, eenige penningen quam te ligten', dat die dezelve penningen tot zyn eygen laſten zouden moeten houden, zonder dat de Stadt daar mede bezwaart zoude blyven; blykende breder by dezelve Reſolutie, en niet tegenſtaande mede dit altoos conſtantelyk zodanig is geobſerveert: te weten, dat alle negotiatien, altoos gedaan zyn met kenniſſe en conſent van de Vroedſchap, en noit anders; ja nog laatſt in den Jaare 1682. als wanneer de Stadt door de Admiraliteyt met executie wierdt bedreygt, en tot voorkominge van dien, een negotiatie diende gedaan van vier duyzent guldens, niet anders daar in is geprocedeert, als volgens goedvindinge, conſent, en formeele Reſolutie van de Vroedſchap, en mede met zo veel omzigtigheid, dat die zake alvooren iterativelyk in de Vroedſchap gebragt is geweeſt, en dat daar toe gereſolveert wordende, ook te gelyk weder is gedagt op middelen, waar uyt de loſſinge van dien zoude worden gedaan; als by de Reſolutie, daar van zynde, mede nader is te zien: zo hebben nogtans Burgermeeſteren na dato derven beſtaan, buyten kenniſſe en weten van de Vroedſchap, op een en den zelven tydt, van zeker Perſoon, ten laſten van de Stadt, te negotiëren en op intereſt te nemen, een ſomma van tien duyzent guldens, en daar voor te ver-

Digitized by Google

1684. panden vier diſtincte Obligatien van Capitale Leeningen, te ſamen monterende de ſomme van tien duyzent vier hondert guldens; welke Obligatien ook te minder alzo verzet en beleendt hadden behoren te worden, vermits men weet, dat zodanige Obligatien van Capitale Leeningen, ſchoon ten behoeven van de Stadt geſlagen in effecte Obligatien zyn van Particulieren, dewelke dieswegen hebben haare reſpective Obligatien van minder ſommen; ten laſten van de Stadt; ja dat volgens ſpeciale Reſolutie van den Staat, zodanige Obligatien daar voor expreſſelyk zyn geaffecteert. Niet te min heeft men zig niet ontzien, de handen zelfs ook al te ſlaan aan zodanige Obligatien, en, als gezeyt is, zulks te doen eygener authoriteyt, buyten kenniſſe en weten van de Vroedſchap; ja (dat mede notabel is) zonder dat oit na dato van die gedane negotiatie, eenige de minſte kenniſſe aan de Vroedſchap is gegeven, veel minder oit eenige opening is gedaan, waar toe de voorſz. penningen zouden mogen wezen bekeert; apparentelyk, om dat daar uyt mede al betalingen zullen zyn gedaan van diergelyken natuur en conditie, als voorſz. is. Zittende de Stadt ondertuſſchen als nog met die genegotieerde penningen belaſt; en de voorſz. Obligatien als nog effectivelyk blyvende beleendt en verzet.

Waar toe nu dan eyndelyk ook nog behoort, het geene te vooren omtrent de Verpagtingen van Stadts Impoſten *obiter* aangeroert is. Daar in beſtaande, dat of ſchoon van gelyken een notoire zake is, waar van ten overvloet ook conſteert by verſcheyde Extracten, dat van alle oude tyden tot den Jaare 1682. toe, de voorſz. Verpagtingen noit anders zyn geſchiedt als by Droſſaard, Burgermeesteren en Vroedſchappen, des onaangezien in den yoorleden jaare 1683. de als doen Regeerende Burgermeeſteren *Erckelens* en *de Bondt*, by notoire nieuwigheid mede hebben ingevoert, en ook in dezen lopenden jaare 1684. by de tegenwoordige Burgermeeſteren *van der Staal* en *Borman* is nagevolgt, de voorſz. Verpagtinge te doen, buyten kenniſſe en weten van Droſſaard en Vroedſchappen, op den naam van Burgermeeſteren alleen, ja zelfs ook maar ter preſentie van een van de Burgermeeſteren, en niet alleenlyk dit, maar dat ook in den voorſchreven jaare 1683. gemelde Burgermeester *Erckelens* van alle voorige geobſerveerde forme en gebruyk zo verre is gedevieert, dat hy beyde de conſiderabelſte Impoſten van de Stadt, als namentlyk die van de Wynen en Brandewynen, zonder eenige publycque veylinge, uyt der handt gelaten heeft aan eenen *Dirk Camby*, en den zelven ook nog boven dien het gewoonlyke rantſoen heeft geremitteert: als blykt by het Extract van Verpagtinge. Om wat redenen, zal gemelden Burgermeeſter *Erckelens* beſt bekent zyn; maar kunnen evenwel de Ondergeſchreven zo veel daar van zeggen, dat, als zy-luyden de Huysvrouw van den gemelden *Camby* voor haar ontboden en gehoort hebben gehadt over en ter zake van de voorgemelde haare pretenſe verklaringe, waar uyt Burgermeeſteren tragten te elicieren de voorſz. gepræ-texeerde en belachelyke conſpiratie, als doen gemelde Huysvrouw van den voornoemden *Camby*, boven het geene hier vooren op die pretenſe verklaringe nader aangemerkt is, onder anderen ook heeft bekent,

Digitized by Google

bekent, dat zy den voornoemden Burgermeester *Erckelens* met zyn 1684.
Vrouw; Item den Burgermeester *van der Staal* met zyn Vrouw, en den Burgermeester *de Bondt*, voor dezen wel heeft getracteert, zoekende daar mede haar voordeel, en schietende, zo zy zeyde, een Spiering uyt, om een Kabbeljauw te vangen; en dat zy ook haar voordeel daar wel by gevonden hadt; zo dat het apparentelyk ook aldaar van daan gekomen is, dat de voorsz. Impoſten zo maar uyt der handt, en zonder eenig rantsoen, aan den voornoemden *Camby* gelaten zyn. En zullen de Ondergeschreven hier mede nu laten aan het oordeel van Haar Edele Groot Mog: of niet dus doende waarlyk Stadts Cassa en Finantie geëxpileert en geplundert, en te gelyk ook alle authoriteyt en gezag van de Vroedschap door Burgermeesteren t'eenemaal onderdrukt en vertreden wordt.

Maar om deze onderdrukkinge en vertredinge van het gezag van de Vroedschap, en de overdragende, ja genoegzaam absoluyte heerschappye van Burgermeesteren, Haar Edele Groot Mog: ook te doen zien omtrent andere zaken, als dewelke juyst betreffen de Finantie van de Stadt; zo gelieven Haar Edele Groot Mog: daar toe mede in achtinge te nemen, dat, als binnen de voorsz. Stadt GORINCHEM nu eenigen tydt verleden, mede gelyk in andere Steden, alomme door de gantsche Stadt Lantaarnen zyn geordonneerdt en aangestelt, en als de Ingezetenen, ofte der zelver Huyzen, dies wegen belast zyn geworden met een tiende verhoginge van haare Verpondingen, ofte met een jaarlykse somme gerekent na advenant van de Verpondingen tegens twee stuyvers van de gulden, die gantsche zake dan, en specialyk mede die zo universele belastinge van alle Ingezetenen van de Stadt, privatice en alleen gemanieert is geworden by Burgermeesteren, buyten alle communicatie, consent en de minste kennisse van de Vroedschap; tot zo verre, dat ook zelfs wegens het voorsz. Lantaren geldt in Stadts Rekeninge noit eenige de minste verantwoordinge aan de Vroedschap is gedaan; maar dat Burgermeesteren dies wegen aan haar alleen doen een particuliere Rekening, waar over niemand van de Vroedschap wordt geroepen, als blykt uyt het Extract. Een zake die in de gedagten van de Ondergeschreven ten hoogsten mede extravageert, en ook in alle andere Steden buyten exempel is.

Ja en blyft die zo absolute en overdragende heerschappye van Burgermeesteren, by geen zaken van een simpel voorby gaan, en niet kennen van de Vroedschap; maar om niet te repeteren het voorsz. seytelyk sluyten van de Vroedschaps Kamer, het geven van zo insolenten antwoordt, als uyt den mondt van gemelden Burgermeester *van der Staal* is voortgekomen, als hem in de Vroedschap wierd gevraagt, of hy eenige zaken van Staat hadt te proponeren, en als by hem daar op wierdt geantwoordt, dat hy doen zoude, het geen hem goed zoude dunken, en op andere diergelyke voorgeallegeerde uytsporigheden meer; zo extendeert zig dezelve geusurpeerde heerschappye van Burgermeesteren nog al vry verder, en gaat ook tot ondernemingen, waar door men *de facto* derft renverseren en vernietigen, het geen by Drossaard, Burgermeesteren en Vroedschappen wettelyker wyze is gedaan. Gelyk hier van onder

Digitized by Google

1684. anderen een vers en levendig exempel is, in den Perſoon van den meergemelden Kamerbewaarder *Lever*; den welken Burgermeeſteren *de facto* hebben derven afzetten van zyn dienſt, alleenlyk, om dat hy op den voorſz. 27 April laatſtleden uyt den naam van den Droſſaard dagvaardinge van Vroedſchappen hadde gedaan; als is te zien by de meergemelde verklaringe van den zelven Kamerbewaarder: onaangezien de gemelde Kamerbewaarder aangeſtelt was by Droſſaard, Burgermeeſteren en Vroedſchappen, en van dezelve zyn Commiſſie bekomen hadt. 't Welk by den Burgermeeſter *van der Staal*, als hy den gemelden Kamerbewaarder met de voorſz. caſſatie dreygde, en als die beleefdelyk zeyde de ordres van den Droſſaard ook te moeten volgen, om dieswille dat hy by Droſſaard, Burgermeeſteren en Vroedſchappen te gelyk was aangeſtelt, dan wel met een zonderlinge aſſurantie is gecontradiceert geworden; uytwyzens mede die evengemelde Verklaringe; maar waar van nogtans manifeſt en klaar conſteert, niet alleen by Reſolutie van de Vroedſchap op dato den 28 April 1674. ſtaande mede in het voor geallegeerde Extract; maar ook boven dien uyt de eygen Commiſſie, daar van zynde. Zynde ook van die natuur en conditie het even voor geallegeerde exempel van den Ontfanger *Verſchuiring*, dewelke van gelyken zyne Commiſſie hebbende van Droſſaard, Burgermeeſteren en Vroedſchappen, dan echter mede zeer vermetelyk alleen door Burgermeeſteren is geſuſpendeert: dog met zulken uytſlag en redres, als hier vooren breder aangemerkt is, waar toe alhier wordt gerefereert.

En dies aangaande is niet minder conſiderabel, de particuliere vermetelheid van den Burgermeeſter *van der Staal*, by hem ondernomen omtrent de verandering van het Logement van de Gedeputeerden der Stadt GORINCHEM, alhier in den Hage. Want niet tegenſtaande over dat zelve Logement met den Clercq *de Greef*, als Caſteleyn, geconvenieert en gehandelt is, uyt den naam en van wegen, mitsgaders met approbatie van Droſſaard, Burgermeesteren, en verdere Vroedſchap, uytwyzens de Reſolutie daar van zynde, heeft echter gemelde Burgermeeſter *van der Staal*, zo wanneer hy nu het houden van Koets en Paerden in 't Hoofd hadt, en wiſt dat aan het voorſz. Logement geen ſtalling daar voor was, met alle gewelt, ſingulierlyk en eygener authoriteyt, om dat defect willen veranderen van Logement; niet tegenſtaande hy doenmaals zelfs ook nog geen Burgermeeſter, maar alleen Vroedſchap en Penſionaris was: zig niet ontziende in het voorſz. Logement over Tafel opentlyk te zeggen, dat hy een ander Logement voor de Heeren van GORINCHEM zoude inhuuren, alwaare daar drie en twintig Vroedſchappe tegen: als blykt by verklaringe. Zo als hy *van der Staal* dan ook effectivelyk in weerwil van de Vroedſchap, een ander Logement ingehuurt heeft, voorzien, na zyn ſpeculatien, met Stallinge voor Koets en Paerden, maar van een zeer exceſſive ſomme en prys. 't Welk hy dan wel eenigermaten weder heeft verminderd en verligt, met in dat zelve Logement ook eenige andere Perſoonen te admitteren: dog behalven dat evenwel nog die voorſz. huure blyft zeer exceſſyf, en dat altans daar door de Stadt met twee verſcheyde

ſcheyde Logementen is en blyft belaſt; zo en ſchynt gemelde Burgermeeſter *van der Staal* niet te denken, hoe directelyk die pretenſe verligtinge ook contrariëert de bekende Reſolutie van Haar Edele Groot Mog: van dato den 26 September 1670. by dewelke aan alle Gedeputeerdens is verboden, haar Logement te nemen in Ordonnariſen, ofte Plaatſen, alwaar iemandt anders voor Geldt acces tot de Tafel heeft; ofte moeſte gemelde Burgermeeſter *van der Staal* zig inbeelden, dat op diergelyke Reſolutien mede al by hem niet te paſſen ſtaat. 1684.

Maar onder alle vermetele actien en ondernemingen van gemelden Burgermeeſter *van der Staal*, ſteekt uyt, het geene den Secretaris *van der Veen* bejegent is, over de extenſie van zekere Reſolutie van de Vroedſchap, in Maart laatſtleden by pluraliteyt van ſtemmen genomen. Want te dier tydt door den Burgermeeſter *Borman*, in abſentie van den Burgermeeſter *van der Staal*, Vroedſchap beleydt zynde, op de Poincten van beſchryvinge, waar op de Leden van Haar Edele Groot Mog: ſtonden by een te komen tegens den 7 der zelver Maand, is als doen in de Vroedſchap mede geſproken, vermits het een nieuwe Vergaderinge zoude wezen, van eenige andere Heeren ter dagvaart te deputeren: en is daar toe by den gemelden Burgermeeſter *Borman* geſtemt geworden, neffens Burgermeeſteren, de Perſoon van *Jacobus Erckelens*; maar die zake by den zelven Burgermeeſter *Borman* in verdere omvrage gebragt wezende, zo zyn by pluraliteyt van ſtemmen daar toe gedeputeert geworden *Speyert*, *Schilthouwer*, *van der Does*, en *Verſchuiring*; wel verſtaande, dat dezelve twee aan twee malkanderen zouden vervangen: en is gevolglyk de Reſolutie daar van, in dier voegen by den gemelden Secretaris *van der Veen* geëxtendeert. Dan Copye daar van door den zelven Secretaris aan gemelden Burgermeeſter *Borman* ter handt geſtelt zynde, om na den Hage aan den Burgermeeſter *van der Staal* overgezonden te worden, heeft des anderen daags 's morgens gemelde Burgermeeſter *Borman* gewildt, dat de namen der voorſz. vier Gedeputeerdens, door den voornoemden Secretaris in de voorſz. Copye Reſolutie zouden worden geſchrapt. En dit by den Secretaris beleefdelyk zynde geweygert, is drie á vier dagen daar na gebeurt, dat gemelde Secretaris *van der Veen* ontboden zynde by den voornoemden Burgermeeſter *Borman*, hem ter handt heeft geſtelt, en doen lezen, zekere Miſſive, door den Burgermeeſter *van der Staal* uyt den Hage aan gemelden Burgermeeſter *Borman* geſchreven; waar van de teneur en inhoude in ſubſtantie was; *Dat nademaal de voornoemde Secretaris* van der Veen *de ſtoutheid hadde gehadt, om op ordre van de Vroedſchap, buyten Propoſitie ofte Advys van den Burgermeeſteren, zodanigen Reſolutie te extenderen, by Burgermeeſter* van der Staal *goedtgevonden hadt, dat gemelde Secretaris tot correctie, en om zyn lubbere Pen in dwang te houden voor deze reys, alleenlyk zoude betalen alle de Dag-gelden, die gemelde vier Gedeputeerdens, uyt kragte van de voorſchreve Reſolutie gedeputeerdt zynde, van de Stadt zouden komen te eyſſchen; en, by aldien zulks andermaal kwam te gebeuren, gemelde Secretaris als verzekert mogt zyn, dat by noit meer, als Secretaris*

Digitized by Google

1684. *de Penne in de handt zoude nemen*; blykende alle 't zelve pertinentelyk by verklaringe van gemelden Secretaris. In de onderneminge van welke extravagante en onbedenkelyke vermetelheid, niet alleen te noteren ſtaat, dat een ſingulier Burgermeeſter, aan een Secretaris, by de Vroedſchap aangeſtelt, over het extenderen van een Reſolutie, zo als dezelve waarlyk was genomen, en zulks over een zake, waar in notoir niet anders was gedaan, als het geene alle eerlyke Secretariſſen toeſtaat, en ſchuldig zyn te doen, bedreyginge, en verzekeringe derft doen, van, in cas zulks weder kwam te gebeuren, noit meer als Secretaris de Penne in de handt te zullen nemen, (even en al eens of die zake aan hem alleen dependerende) maar ook, voor zo veel dit was geſchiedt, dat het zelve hem voor deze maal quanſuys, gratieuſelyk onder zodanigen correctie, als voorſchreven is, wierdt geremitteert. En ſtaat dan nog byzonderlyk daar in aan te merken, welke die voorſz. Reſolutie is geweeſt, waar over gemelde Burgermeeſter *van der Staal* zo veel offenſie en misnoegen genomen heeft, en om dewelke die geene, die de zelve maar ſimpelyk als Secretaris hadde geëxtendeert, in dier voegen, onder zyne voorſz. bedreyginge, en correctie gevallen is; namentlyk een Reſolutie, genomen in de Vergadering van de Vroedſchap, by zyn Mede-burgermeeſter, na dat die zelfs hadde geſtemt, verders aan de andere Leden behoorlyker wyze in omvraag gebragt; en zulks een Reſolutie, waar omtrent indiſputabel wettelyker wyze was geprocedeert, en waar in by imaginatie geen andere reden van misnoegen konde reſideren, als alleenlyk, dat het meerendeel van Vroedſchappen dies wegen haar juyſt met gemelden Burgermeeſter *Borman* niet hadden geconformeert, maar, (gelyk dit de eygen uytdrukkinge was, van het misnoegen van gemelden Burgermeeſter *van der Staal* by zyne voorſz. Miſſive) daar in waren gegaan buyten de Propoſitie en het Advys van den Burgermeeſter; en (met een woordt) dat gemelde Burgermeeſter *van der Staal*, by die zelve Reſolutie, Mede-gedeputeerdens ter dagvaardt kreeg, in dewelke hy geen ſpeculatie en welgevallen hadt. En als dit voortaan niet zal mogen wezen, dat namentlyk in het maken van Gedeputeerden ter dagvaard, by de Vroedſchap gegaan mag worden buyten de Propoſitie en het Advys van Burgermeeſteren, ja als een Secretaris, over het ſtellen en extenderen van een Reſolutie, in dier voegen by meerderheid van ſtemmen genomen, ſubject zal zyn zodanige bedreygingen en correctien van Burgermeeſteren; dan meynen de Ondergeſchreven, dat het verre genoeg gekomen is.

Maar zo qualyk als men aan de eene zyde genomen heeft het extenderen, en te Boek brengen van een Reſolutie, dewelke effectivelyk in dier voegen was genomen; en zo weynig als men heeft willen lyden, dat extenſie gemaakt, ofte aanteykeninge gedaan worden van zaken, die effectivelyk alzo zyn gepaſſeert; zo licentieus is men weder aan de andere zyde, in zaken te doen extenderen, en te Boek brengen, die effectivelyk en in waarheid zodanig niet en zyn; en in dien deelen zyn in derdaadt exceſſen gepleegt, dewelke zeer verre zien. Want boven ofte behalven dat

Bur-

Digitized by Google

Burgermeesteren by de extensie van het voorgemelde slot van Rekening, tegens de notoire waarheid hebben doen stellen, dat in dier voegen was geteykent en gelequideert, ten overstaan van de Vroedschap: gelyk de onwaarheid daar van hier vooren nader aangemerkt is: zo gelieven Haar Edele Groot Mog: de oogen eens te slaan op het Bescheydt ofte Extract, en zullen Haar Edele Groot Mog: zien, dat de contenue van dien opentlyk staat gedebiteert, voor een Resolutie van de Vroedschap op dato den zeven en twintigsten Mey zestien hondert drie en tachentig, ofte immers voor iets 't geen te dier tydt in de Vroeschap zoude zyn gepasseert, ja dat de namen van verscheyde Vroedschappen in het Hoofd, als Presenten staan geëxpresseert, en daar onder mede de namen van eenige van de Ondergeschreven; en konnen nogtans de Ondergeschreven, en specialyk mede die geene van hen, dewelke als Presenten in het Hoofd staan genomineert, Haar Edele Groot Mog: ten vollen verzekeren, dat niemand van henluyden van zodanigen Vroedschap, daar de contenue van dat voorschreve Extract in dier voegen voorgekomen, men laat staan, geformeert en opgesteldt zoude zyn, eenige de minste kennisse heeft, nogte oit daar over, by, ofte omtrent is geweest. En als dan ook haar Edele Groot Mog: de moeiten gelieven te nemen, om de contenue van dat voorschreve Extract eens in te zien, sprekende namentlyk, van gemelde voorige differenten, over het afzetten van den Ontfanger *Verschuiring*, het sluyten van Stadts Rekeningen, en het beleggen van de Vroedschap in Burgermeesters Kamer, ofte wel eygentlyk van het accommodement, daar omtrent voor Heeren Commissarissen van Haar Edele Groot Mog: getroffen: en Haar Edele Groot Mog: gelieven dat alles eens te conforeren tegens de ware Notulen, voor der zelver Heeren Commissarissen dies wegen gehouden, op dato den 21 Mey 1683. zo zullen Haar Ed: Groot Mog: als dan ook klaar bevinden, hoe verre de contenue van dat voorsz. Extract van die voorsz. Notulen is verschillende: en gevolglyk, hoe weynig apparentie van waarheid het ook heeft, dat iemand van de Ondergeschreven daar over zoude zyn geweest: en zal alzo aan Haar Ed: Gr: Mog: consteren beyde, hoe abusivelyk dat voorsz. accommodement aldaar is geëxtendeert, en hoe impertinentelyk die abusive extensie aldaar op de naam van de Vroedschap staat gedebiteert. 1684.

En om hier van nog een nader, en gantsch convincante preuve te geven, zo gelieven Haar Edele Groot Mog: nog eens te inspecteren een diergelyke Resolutie van dato den elfden Juny 1683. dewelke in het Hoofd al weder opentlyk staat gedebiteert op den naam van de Vroedschap, met expressie van de Præsenten, die daar over zouden zyn geweest, en alwaar dan weder van zaken, het voorsz. subject concernerende, een zeer abusive en impertinente extensie wordt gedaan. Maar dog een Resolutie ofte extensie van zaken, door den Burgermeester *van der Staal* ten zynen Huyze, alzo uyt zyn eygen mondt, den Secretaris *Lus* gedicteert, buyten kennisse en weten van alle d'Ondergeschreven, welkers namen in het Hoofd van dat Dictamen mede staan geëxpresseert. 't Welk niet alleen het zeggen is van d'Ondergeschreven, en van die geene, die zulks

uyt

Digitized by Google

1684. uyt den mondt van gemelden Secretaris zelfs heeft gehoort: uytwyzens de verklaringe. Maar waar van ook zelfs conſteert uyt de eygen verklaringe van gemelden Secretaris *Lus*; dewelke die geene is, die nog dagelyks met Burgermeeſteren, als haaren Secretaris beſoigneert; en zulks uyt de verklaringe van iemand, dewelke notoir, en voor al in dien deele by Burgermeeſters niet kan worden gewraakt; gelyk dit dan nader is te zien by die zelve verklaringe van gemelden Secretaris, wezende al gepaſſeert ten tyde, als die voorſz. zake even voorgevallen was, namentlyk op den 28 der zelver maand Juny 1683. en alwaar gemelde Secretaris te dier tydt dan poſitive heeft verklaart, dat de voorſz. pretenſe Reſolutie van den 11 Juny 1683. zo als dezelve is leggende, gearreſteert is by Burgermeeſteren, en ook door ordre van Burgermeeſteren alzo is te boek gebragt, *zelfs zonder reſumptie, en konniſſe van de Vroedſchap.* Welke perniceuſe maniere van doen, de Ondergeſchreven hier nu niet nader zullen ontledigen, maar zullen ſimpelyk laten aan het hoog-wys en beſcheyden oordeel van Haar Ed: Groot Mog: van hoe verren uytzien dusdanige ondernemingen zyn.

Indien nu de Ondergeſchreven wilden ſpreken van particuliere exceſſen omtrent den Burger begaan, dat dezelve zoude byna een zake zonder eynde zyn. Alleenlyk zullen de Ondergeſchreven dien aangaande tot een ſtaaltje allegeren, zekere actien van de tegenwoordige Burgermeeſteren, nu onlangs by d'een en d'ander van hen reſpectivelyk gepleegt. De eerſte daar in beſtaande, dat als nu omtrent den tydt van drie maanden geleden, Deekenen van het Viſſchers Gilde, zekere ſchade geleden hebbende door die van het Viſſchers Gilde der Stede Woudrichem, daar over klagtig waren aan den Droſſaard, en met deszelfs kenniſſe, en conſent, als mede met conſent van gemelden Burgermeeſter *Borman*, in arreſt hadden doen nemen, en aan Stads-ketting ſluyten, zekere Roei-ſchuyt, toebehorende aan een van die geene, die haar de voorſz. ſchade hadden aangedaan, gemelde Burgermeeſter *Borman* dan, niet tegenſtaande hy zelfs mede tot het voorſz. ſluyten, conſent hadt gegeven, namaals zonder kenniſſe van den Droſſaard, eygener authoriteyt, de Arreſtanten onverhoort, en zulks buyten alle form van Juſtitie, de voorſz. Schuyt weder heeft ontſlagen, en 't Slot van de Ketting *de facto* doen aan ſtukken ſmyten: als blykt by Verklaringe van Deekenen voorſz. Matigende alzo zich zelven ſingulierlyk aan de gantſche Juſtitie, en paſſende daar in nog op de ordentelykheid, nog op de authoriteyt, gezag, en directie, dies wegen aan anderen ſpecialyk gedemandeert, en dit doende zo informelyk, zelfs ook in faveur van Buytenluyden, en tot præjudicie en onderdrukkinge van zyn eygen Burgeren, gevolglyk ook tuſſchen Perſoonen, die notoirlyk niet door hem, maar door de Juſtitie moeſten worden gerecht.

Ja gaat deze aanmatiginge van gemelden Burgermeeſter *Borman* zo verre, dat, als hy buyten de Stadt is, dan, om zyn abſentie, de gantſche Juſtitie moet ſtille ſtaan. Zynde nog laatſt gebeurt in Maart dezes Jaars 1684. als wanneer gemelde Burgermeeſter *Borman* buyten de Stadt op de Verpagtinge was, dat de Vice-Preſident van

het

Digitized by Google

het Gerecht, ordre gevende aan een van de Gerechts-Boden, het 1684.
Collegie van Schepenen tegen des anderen daags te convoceren, om ordinaris Rechtdag te houden, daar op dezelve Gerechts-Bode gemelden Vice-Preſident geantwoord heeft, geen ordre van den zelven te mogen aannemen, nogte eenige dagvaardinge van Schepenen uyt des zelfs naam te mogen doen; vermits het zelve hem, en ook alle de andere Gerechts Boden, door den Preſident *Borman*, voor zyn vertrek, ſpecialyk was geïnterduceert, op pœne van caſſatie; waar door de Juſtitie dan alzo eenigen tydt effectivelyk heeft moeten ſtille ſtaan; blykende mede by formele Verklaringe.

En aangaande nu het geene alhier ge-employeert zal worden tot een ſtaaltje, ten reguarde van Burgermeeſter *van der Staal*, dat zelve gaat nog vry wat hoger; en is een zake, by den zelven Burgermeeſter *van der Staal* ondernomen in den aanvang van zyn Burgermeeſterſchap, tot een recht beginzel, om hem aanſtondts niet alleen voor de gantſche Stadt formidabel te maken, maar ook te toonen, wat Rol hy zoude ſpeelen van een driftig, ontzaglyk, en imperieus Souverain: beſtaande namentlyk hier in, dat mede omtrent dien voorſz tydt, dat is, in Maart nu laatſtleden, zeker Burger, genaamt *Pieter van Cleef*, hebbende als doen over den tydt van twee Jaaren lang op Commiſſie en wettelyke aanſtellinge van den Droſſaard, ruſtelyk en vredelyk, ook zonder eenige de minſte klagte van iemandt, bedient het generaal Poortiers Ampt van de Stadt, ontboden is geworden, aanſtondts te komen op 't Stadthuys voor Burgermeeſteren; dat hy op de zelve tydt, ook aanſtonds aldaar gekomen zynde, de voornoemden Burgermeeſter *van der Staal* van hem heeft afge-eyſcht de Acte, die gemelde Droſſaard aan hem wegens het voorſz. Poortiers Ampt hadde gegeven, dat gemelde Burger daar op geantwoord hebbende, dat zulks in zyn vermogen niet [illegible] was, vermits hy die voorſz. Acte aan gemelden Droſſaard overgegeven hadt, gelyk hy effectivelyk ook hadde gedaan; de voornoemden Burgermeeſter *van der Staal* daar op dan heeft gerepliceert, dat het niet waar en was, en by aldien het evenwel waar was, en gemelde Burger de voorſz. Acte niet en hadt, dat hy dan een Acte zoude hebben te teykenen, dat hy zyn leven lang het voorſz. Ampt niet meer zoude bedienen, nogte de Sleutels der Poorten meerder zoude aanraken, dat gemelde Burger dit beleefdelyk hebbende gedeclineert, zeggende, zulks niet wel te kunnen doen, ook zyns oordeels, genoeg te wezen, dat de Sleutels hem alrede waren afgenomen, en hy vervolgens van de bedieninge van voorſz. Ampt was gefruſtreert: meergemelde Burgermeeſter *van der Staal* als doen den zelven heeft gedreygt, dat men hem een briefje zoude geven, om de Stadt te ruymen: en, als gemelde Burger zeyde, het noit daar na gemaakt te hebben, en dat hy ook hoopte het noit daar na te zullen maken, dan verders gemelde Burgermeeſter *van der Staal* den zelven te gemoedt heeft gevoert, dat men hem op de Poort zoude zetten te Water en te Broodt, en wyders met byvoeginge van onbezuyſte expreſſie, dat men hem wel anders zoude bruyen; gevende ook

Digitized by Google

1684. te gelyk effective ordre aan twee Panders, om den gemelden Burger na de Poort te brengen. Alwaar dezelve ook op die wyze by ſchoonen ligten dagen is gebragt, en den tydt van volle negen dagen heeft gezeten, zonder dat hem aldaar dien gantſchen tydt iets anders als Water en Broodt gegeven is, latende t'huys drie onnozele Kinderen zonder Moeder, en niets daar toe. Zulks dat hy een Arbeyds-man zynde, en van zyne dagelykſche winſten zyne Kinderen moetende onderhouden, dezelve zyne Kinderen middelerwylen van anderen geadſiſteert hebben moeten worden. En zo lange aldaar in diervoegen gezeten hebbende, is hem dan eyndelyk door den Cipier uyt den naam van Burgermeeſteren aangezeyt, dat, by aldien hy de Acte, hem in Burgermeeſters Kamer voorgehouden, wilde teykenen, hy dan zoude worden los gelaten; maar, zo hy by 't refuis van dien bleef perſiſteren, dat hy als dan gezet zoude worden in een Gat. Zulks dat gemelde Burger, na die voorſz. negen dagen, om zyn. Kinderen niet van honger te laten vergaan, en niet nog harder getracteert te worden, als te vooren, dan eyndelyk nog genoodzaakt en gedwongen is geweeſt, de voorſz. Acte te teykenen, en alzo daar op weder ontſlagen is geworden. Blykende alle het zelve by verklaringe. En zo zien nu dan Haar Edele Groot Mog: uyt alle 't geene voorſz. is, hoedanig de tegenwoordige Domeſtycque Regering binnen de Stadt GORINCHEM geconſtituëert.

Als men nu eens zal overgaan tot zaken van Staat, en tot de proceduren, dewelke daar omtrent by Burgermeeſteren worden gehouden; zo zullen zig daar in opdoen exceſſen en informaliteyten, die Haar Edele Groot Mog: geen minder reden van verwonderinge zullen geven. En derven de Ondergeſchreven haar zelven hier van ten vollen verzekeren, indien maar anders nog plaatſe heeft, en op de Stadt GORINCHEM, en de Regeering van dien; mede applicabel is, het geene van allen oude tyden inconteſtabel is geweeſt, en ook voormaals by formele Reſolutie van den Staat op dato den 16 September zeſtien hondert zes en vyftig is gedefinieert, dat namentlyk, als in de Vergadering van Haar Edele Groot Mogende over zaken van Staat gereſolveert wierd, op den naam van *Ridderſchap*, *Edelen en Steden*, als dan door het woordt *Steden*, niet verſtaan worden de Gedeputeerdens, in de Vergaderinge comparerende, maar der zelver Principalen, die door de voorſchreve Gedeputeerdens ter Vergaderinge worden gerepreſenteert, en dat die zelve Principalen niet zyn Burgermeeſteren alleen, maar Burgermeeſteren ende Vroedtſchappen te gelyk.

Ten welken fine dan de Ondergeſchreven eerſtelyk aan Haar Ed: Groot Mog: zullen voordragen, dat, als in den voorleden jaare 1683. by Reſolutie van Haar Ed: Groot Mog: op dato den 22 Mey des voorſz. jaars, geconſenteert en bewilligt is geworden in een verhoginge van den tienden penning, ofte twee ſtuyvers van de gulden, op alle des Gemeen Lands Middelen, exempt alleen de Verpondingen, en als by de extenſie van die zelve Reſolutie is gezeyt geworden, dat het zelve conſent gedragen, en in die verhoginge be-

Digitized by Google

bewilligt wierdt, by de Heeren van de Ridderſchap en Edelen, 1684.
mitsgaders de Gedeputeerden van de reſpective Steden, *in den name en van wegen Burgermeeſteren en Vroedſchappen van dezelve Steden*, dan echter in der daadt waaragtig is, dat de Burgermeeſteren *Erckelens* en *de Bondt*, doenmaals wegens de Stad GORINCHEM ter dagvaart gedeputeert, die zake noit in de Vroedſchap hebben gebragt gehadt, en gevolglyk ook by haare Principalen noit daar toe gelaſt zyn geweeſt, ten ware men voor zodanigen laſt wilde debiteren de pretenſe Reſolutien, dewelke in het hoofd wel een ophef hebben met den naam van Vroedſchap, en alwaar dan onder anderen mede over dat voorſz. ſubject wel is gedelibereert en gereſolveert: maar daar niemand anders preſent is geweeſt, nogte ook zelfs in het hoofd iemand anders onder de Preſenten ſtaat genomineert, als alleen de gemelde twee Burgermeeſteren, en twee van hunne Adhærenten, die aldaar met haar vieren in Burgermeeſters Kamer prætenſelyk de Vroedſchap hebben uytgemaakt, ofte immers die naam aldaar hebben geaſſumeert. En iemand dit conſidererende; dat namentlyk in een belaſtinge van zodanigen gewicht en importantie, als is de voorſz. generale en univerſele verhooginge van een tiende van alle 's Lands Impoſten, geconſenteert en bewilligt is, ſimpelyk by de voornoemde twee Burgermeeſteren en twee van hunne Adhærenten, zonder dat die zake oit in de Vroedſchap is geweeſt, en dat dan echter de voornoemde Burgermeeſter *van der Staal*, in qualiteyt als Penſionaris, dat pretens conſent, zo informeel en onwettig gedragen, ter Vergaderinge van Haar Edele Groot Mog: als een Stadts Advys heeft derven inbrengen in den name en van wegen zyne Principalen, gelyk de voorſz. Reſolutie van Haar Ed: Groot Mog: duydelyk dat zodanig mede brengt; 't en is niet mogelyk, immers in de gedagten van de Ondergeſchreven, dat zulks by Haar Edele Groot Mog: anders, als voor een zeer ongehoorde en deteſtable zake kan worden aangezien.

Maar als men nu eens nog verder gaat, en men conſidereert, het geene te vooren alrede aangeroerdt is, en alhier nu aan Haar Edele Groot Mog: nader zal conſteren, niet uyt een ſimpel zeggen van de Ondergeſchreven, maar by formeele Verklaringe van acht verſcheyde Vroedſchappen, die zulks op den Eedt, Ampts halven gedaan, eenparig komen te affirmeren; namentlyk, dat zedert den 6 September 1683. tot den 22 February 1684. van het gepaſſeerde ter Vergaderinge van Haar Ed: Groot Mog: noit eenig het minſte rapport aan de Vroedſchap is gedaan, gelyk dat by die voorſz. Verklaringe duydelyk is te zien; dan zullen Haar Ed: Groot Mog: immers ten alderuyterſten daar over verzet moeten ſtaan; zonderling, als dezelve Hare Ed: Groot Mog: haar eens gaan herinneren, wat hoogwigtige zaken in dien tydt ter Vergadering gepaſſeert en verhandelt zyn; en hoe reſoluit en prompt nogtans de Gedeputeerden van GORINCHEM haar omtrent dat alles hebben gedragen, niet minder als ongequalificeerde en ongelaſte Perſoonen, gelyk zy nogtans ten aanzien van dat alles waarlyk zyn geweeſt.

De intentie van de Ondergeſchreven is niet, alle 't zelve gepas-

Digitized by Google

1684. ſeerde alhier particulierlyk te gaan ontledigen. De Notulen van Haar Ed: Groot Mog: kunnen 't zelve uytwyzen, en de zaken zyn nog in verſche Memorie. Maar kunnen evenwel de Ondergeſchreven niet nalaten aan te roeren, dat het immers in dien tydt is geweeſt, als door den Heer Raad-Penſionaris ter Vergaderinge is geproponeert, dat in gevolge van de laatſte Tractaten aan Spanjen behoorden gezonden te worden de acht duyzent Man. Dat het zelve by de meeſte Leden overgenomen zynde, ontwyffelyk ook geen Gedeputeerden gemanqueert zullen hebben, van een zake van zo verren uytzien, het zy mondeling, het zy ſchriftelyk, aan hare Principalen notificatie te geven. Doch de Advyſen ingekomen zynde, is by den Penſionaris *van der Staal* wegens de Stad GORINCHEM, reſoluyt in de zendinge van de voorſz. acht duyzent Man geconſenteert, zonder aan de Vroedſchap oit eenige de minſte kenniſſe daar van gegeven te hebben. Zullende de Ondergeſchreven, nopende het verdere vervolg van die, en andere zaken, haar ſimpelyk tot de voorſz. Notulen en kenniſſe van Haar Ed: Groot Mog: refereren.

En als nu dan na dien voorſz. 22 February 1683. by gemelden Penſionaris *van der Staal* quanſuys rapport gedaan zoude worden, nopende de propoſitie ter Vergadering van Haar Ed: Groot Mog: gedaan, over het werkſtellig maken van de voorſz. Werving; zo is hier vooren uyt de meergemelde eygen Miſſive van Burgermeeſteren alrede genoteert, hoe dat de voornoemde Burgermeeſter *van der Staal*, alvooren dat voorſz. rapport te doen, beleydt en toeleg ſchynt gemaakt te hebben, om door zyne voorſz. veroorzaakte confuſien, alle de geene die van zyne Adhærenten niet en waren, uyt de Vergadering te byten. Immers is uyt die voorſz. Miſſive evident, en blykt ook nader uyt de pretenſe Reſolutie zelfs, tot het voorſz. werkſtellig maken van de Werving op den naam van de Vroedſchap genomen, op dato 28 April 1684. dat die zelve pretenſe Reſolutie alzo by niemandt anders genomen is, als by Burgermeeſteren en gemelde hunne vier Adhærenten, en niet eerder, als na dat alle de verdere Vroedſchappen effectivelyk waren afgegaan. Ja hebben ook Burgermeeſteren des anderen daags, van wegen de Ondergeſchreven ſpecialyk verzogt zynde, nader Vroedſchap daar op te willen beleggen, zulks geweygert, en tot antwoordt gegeven, dat zy die zake noit weder in de Vroedſchap zouden brengen; als te vooren uyt die verklaring van den Secretaris *van der Veen* nader aangemerkt is. En ziet alzo een ieder mede, hoe informeel ook is die voorſz. pretenſe Reſolutie van den 28 April 1684. rakende het voorſchreve werkſtellig maken van de Werving.

En na die voorſz. Reſolutie van den 28 April 1684. is weder by Burgermeeſteren noit eenige de minſte Vroedſchap beleyd geweeſt: onaangezien mede de extraordinaire depeſches van importantie, dewelke zedert dien voorſz. 28 April wegens de Staat aan de reſpective Leden afgezonden, en Mede-burgermeeſteren van GORINCHEM ontfangen zyn: uytwyzens de reſpective Recepiſſen, in dato den 1 en 10 Mey dezes Jaars 1684. De eerſte namentlyk van die voorſz.

Digitized by Google

voorſz. afgezonden Depeches, onder anderen gecontineert hebbende gehadt de Memorie van den Grave d'Avaux, wegens zyn Meeſter den Koning van Vrankryk, overgegeven den 29 April 1684. en de tweede een nader Memorie van den zelven Grave d'Avaux, in date den 9 Mey daar aan volgende, nevens het gepaſſeerde in de Conferentie, met de Miniſters van de Hooge Gealliëerden daar over nog dien zelven dag gehouden: beyde Depeſches, die notoirlyk tot geen anderen fine alzo aan de Leden afgezonden wierden, als op dat in de reſpective Vroedſchappen daar over zoude worden gedelibereert: gelyk ook in der daadt het zelve zaken waren, die zulks wel over de Leden van Haar Ed: Groot Mog: met zo veel bekommering en omzichtigheid hare Advyſen hebben geuytet, en waar over eenigen tydt herwaards zo menigvuldige conſideratien en deliberatien ter Vergaderinge van Haar Ed: Groot Mog: zyn gevallen, dat de Ondergeſchreven met zulks ſimpelyk aangeroert te hebben, haar dies wegen zullen vergenoegen. Maar heeft in contrarie van dien gemelden Burgermeeſter *Borman*, ontfangende die voorſz. zo extraordinaire en importante Depeſches, dezelve agter gehouden; en dies wegen, gelyk mede wegens alle het geene verder zedert den voorſz. 28 April voorgevallen is, noit eenige de minſte communicatie aan de Vroedſchap gegeven, nog daar over oit eenige convocatie van Vroedſchappen gedaan; uytgenomen alleen eens op den 17 Mey laatſtleden, waar van terſtondt nader zal worden gementioneert. En heeft nogtans gemelde Burgermeeſter *van der Staal*, op die zo importante en hoogwigtige poincten zyn Advys ter Vergadering van Haar Edele Groot Mog: uyttende, gezegt en geadvyſeert, dat men Spanjen niet verder behoorde te permoveren; en vorders zig geconformeert met de Heeren van de Ridderſchap. En verder in deliberatie gelegt zynde, of men de Troepen van den Staat niet behoorde te wederroepen: is by gemelden Burgermeeſter *van der Staal* geadvyſeert, dat zyn Principalen al te cordaat waren geweeſt, om in de zendinge van dien te conſenteren. (De Ondergeſchreven nogtans van deze cordaatheid niet wetende, nog van wat Principalen gemelde Burgermeeſter *van der Staal* invoegen voorſz. advyſeerde, en zig met de Ridderſchap conformeerde, haar genoodtzaakt hebben gevonden, openlyk voor de Vergadering te verklaren, dat het zelve Advys alzo wierdt ingebragt buyten kenniſſe en weten van de Vroedſchap: verzoekende dat Notulen daar van mogten worden gehouden, en wel expreſſelyk dies wegen proteſterende; ja gemelde Burgermeeſter *van der Staal* door iemand van de voorſz. preſente Vroedſchappen op een van de volgende dagen particulierlyk daar over aangeſproken, en gevraagt zynde, hoe hy zo importanten advys zonder kenniſſe van de Vroedſchap, ter Vergadering hadt ingebragt, en ook nog nader zoude derven inbrengen, heeft *ſatis andaclter* tot antwoord gegeven, *het moeſt daar zo mede door.* 1684.

En aangaande nu die voorſz. convocatie van Vroedſchappen, die gedaan is geweeſt op den voorſz. 17 Mey laatſtleden, en die, als gezeyt is, zedert den voorſz. 28 April, de eenigſte is geweeſt; zo en zullen de Ondergeſchreven hier ter plaatſe niet repeteren,

1684. het geene daar omtrent te vooren alreede is genoteert: zo wanneer namentlyk gezeyt is, dat Burgermeesteren, beleggende die voorsz. Vroedschap, en doende aldaar mede convoceren den voornoemden Mr. *Simon Deym*, gelyk die ook persoonlyk aldaar, nevens andere Leden, presént is geweest, zelfs dan ook daar door nader ontdekt hebben en frivoliteyt van het pretext, by haare voorsz. Missive voorgewendt, van dat zylieden althans in geen postuur zouden zyn, om met den voornoemden Mr. *Deym* Vroedschap te kunnen houden. Maar de Ondergeschreven dit latende by de gemelde hunne voorige aanmerkinge, moeten hier ter plaatse Haar Ed: Groot Mog: omtrent dat subject informeren, dat die voorsz. Vergadering van Vroedschappen alleen beleydt is geweest op zekere Missive, door den Burgermeester *van der Staal* op den 16 Mey 1684. uyt den Hage aan den Burgermeester *Borman* geschreven, en by drie zyne Adhærenten, *Erckelens*, *de Bondt*, en *van Hoey*, (hoewel buyten deputatie zynde) mede geteykent, hebbende tot Bylagen de voorgemelde Memorie van den Grave d'Avaux, van den 29 April 1684. als mede nog een nader Memorie van den zelven Grave d'Avaux, van dato den 15 der zelver maandt. Invoegen dat, van die voorsz. Missive en Bylagen lecture gedaan zynde, alvooren te treden tot het advyseren op dezelve, *veertien Vroedschappen goedtgevonden en verstaan hebben, te protesteren, en deze hare protestatie in de aldaar te nemen Resolutie te doen insereren, gelyk dan ook is geschiedt, van dat namentlyk zylieden haar ten hoogsten vonden beledigt, door het zo lang agterhouden van de voorsz. Memorie van den 29 April, en het geheel te rugge houden van die van den 9 Mey daar aan volgende; reserverende wel expresselyk haar recht, zo van klagte als anderstints, tegens die geene, die de voorsz. Memorien zodanig agter en te rugge gehouden zouden mogen hebben; mitsgaders van dat die geene, die de voorsz. Missive, neffens den voornoemden Burgermeester* van der Staal, *mede onderteykent hadden, als zynde buyten deputatie, geen dag-gelden ofte Vocatien zouden worden betaalt, veel minder eenige Ordonnantien, dies wegen ten haren behoeven geslagen, in eenige Rekeninge zouden worden geleden.* En verders getreden zynde tot het advyseren op die gemelde Memorie, zo en kunnen de Ondergeschreven voor Haar Edele Groot Mog: voor al niet verbergen, dat in de voorsz. Vroedschap op die zelve Memorien gantsch geen Conclusie is genomen, nog ook genomen heeft kunnen worden, vermits de stemmen in 't advyseren egaal waren, en alzo quamen te steken; blykende van dat alles by de Resolutie daar van zynde. En onaangezien dit alles weten nogtans Haar Edele Groot Mog: en behoeven derhalven de Ondergeschreven alhier niet te zeggen, hoedanig gemelde Burgermeester *van der Staal* op dat voorsz. subject ter Vergaderinge van Haar Ed: Groot Mog: op den naam van zyn Stadt weder heeft geadviseert, en tegens de Leden, wezende van andere sentimenten, geprotesteert.

En gemelde Burgermeester *van der Staal* in dier voegen ter dagvaart van Haar Ed: Groot Mog: de Meester spelende, en absolutelyk *pro libitu* advyserende, zonder zig gelegen te laten zyn aan eenige Resolutien van zyne Principalen, ofte dies wegen oit eenig rap-

Digitized by Google

rapport te doen, als voor zo veel het zelve hem gelieft en goed 1684.
dunkt, kan daar uyt dan ligtelyk worden afgenomen de reden, waarom gemelde Burgermeester *van der Staal* zo grotelyks geoffenseert en misnoegt is geweest, als hem in Maart laastleden eenige Mede-Gedeputeerden uyt de Vroedschap by meerderheid van stemmen wierden toegevoegt, in de welke hy geen welgevallen hadt; en waarom de Secretaris, die zodanigen Resolutie hadde geëxtendeert, daar over invoegen voorsz. van hem bedreygt en gecensureert is geworden; ja waarom gemelde Burgermeester *van der Staal* by gemelde zyne Missive, daar over aan zyn Mede-Burgermeester geschreven, heeft willen en derven sustineren, dat in het maken van Gedeputeerdens ter Dagvaardt, niet gegaan zoude mogen worden buyten de Propositie en het Advys van Burgermeesteren, gelyk dat hier vooren mede nader aangemerkt is.

Omtrent alle 't welke nu dan de Ondergeschreven aan Haar Ed: Groot Mog: in bedenken geven, of niet alle 't zelve waarlyk mede zeer vreemde en extravagante maximes van Regeering zyn; en specialyk, of niet iemand, die tegens een ander criminelyk wil hebben geprocedeert, ja die zig zelven in zyn gedagten gaat verheffen, en opzetten met een geïmagineerde Souverainiteyt van den Staat, waar mede hy zoude wezen gemuniëert, en die daarom het minste, dat tegens hem misdaan zoude worden, debiteert voor capitaal, veel eer eens behoorde te considereren, wat het te zeggen is, *de Souverainiteyt, waar mede men zoude mogen wezen bekleedt, en dien men niet en heeft, als alleen uyt den hoofde, en by temporele en revocable concessie van zyn Principalen, ja niet anders, als in den naam van dezelve zyne Principalen, en als een representatyf van dien, zodanig te derven misbruyken, dat men dezelve zyne Principalen niet meerder kan of æstimeert; ja dezelve den voet zet op de Neck, en haar alzo met haar eygen Souverainiteyt komt te drukken, en dat men te gelyk door dat zelve misbruyk de Vergadering van Haar Ed: Groot Mog: komt te abuseren, doende aldaar aanzien en valideren, zelfs omtrent deliberatien van discrepante poincten, voor een stem van een integrerent Lidt, het geene waarlyk zodanig niet en is, ja forme nog gedaante daar na heeft.*

En of nu schoon deze zo extravagante en informele Proceduren van Burgermeesteren, te minder by Haar Edele Groot Mogende *in hypothesi* geïmprobeert mogten worden, om dies wille dat de voorschreven uytgebragte advysen van den Pensionaris en Burgermeesteren van GORINCHEM doorgaans conform zyn geweest met de stemmen van de meeste Leden; niet te min geeft dit notoir geen verandering omtrent de zake zelve: dat is, omtrent de onbehoorlykheid, dewelke in de forme en in maniere van zodanige Proceduren resideert. Maar is klaar en evident, dat, by aldien zodanige Proceduren gejustificeert kunnen worden, om de overeenkominge, die dezelve in hare uytwerkinge gehadt mogen hebben, met de sentimenten van de meeste Leden van Haar Edele Groot Mog: dan ook diergelyke Proceduren niet geïmprobeert, veel minder gecensureert zouden hebben konnen worden, schoon dezelve van contrarie uytwerkinge mogten zyn geweest. De questie dies aangaande.

Digitized by Google

1684. gaande niet zynde, wat overeenkominge zodanige ingebragte advyſen mogen hebben, met de ſentimenten van de andere Leden, maar alleen daar in beſtaande, of de Gedeputeerden ter dagvaart, 't zy Penſionaris, Burgermeeſteren ofte wie het zoude mogen wezen, tot het houden van zodanige Proceduren omtrent het inbrengen van hare advyſen zyn gequalificeert. Zo neen, is evident, dat de voorſchreve Proceduren van Burgermeeſteren van GORINCHEM in de oogen van Haar Edele Groot Mog: deteſtabel, en verfoeyelyk moeten zyn; en zo ja, is manifeſt, dat notoirlyk ook niet verbeurt zoude zyn geweeſt, als eenige Gedeputeerden, ſchoon ongelaſt, een contrarie Advys hadden ingebracht; en nogtans derven de Ondergeſchreven haar beroepen op de gedagten, en het eygen oordeel van Haar Edele Groot Mog: in cas eenige Gedeputeerdens zulks ondernomen hadden, en daar van voor de Vergadering van Haar Edele Groot Mog: in dier voegen geconvinceert waren geworden, gelyk als de Gedeputeerden van GORINCHEM alhier nu daar van worden geconvinceert, of zodanige Gedeputeerden heel wel daar over zouden zyn gevaren.

En alhoewel nu mede de Ondergeſchreven alrede door eenige van de haren in de Vergaderinge van Haar Ed: Groot Mog: tegens de voorſz. informele Proceduren en ingebragte Advyſen van Burgermeeſteren hebben doen proteſteren, als voorſz. is, zo hebben nogtans de Ondergeſchreven dit alles aan Haar Ed: Groot Mog: nogmaals mede willen remonſtreren: op dat Haar Ed: Groot Mog: niet alleen zouden zien, hoedanig in alle die importante zaken by en van wegen Burgermeeſteren van GORINCHEM is geprocedeert; maar ook, op dat dezelve Haar Ed: Groot Mog: daar van verwittigt zynde, in het toekomende op gelyke wyze niet verder mogten worden geabuſeert; immers daar op mogten zyn verdagt, en van deze kenniſſe haar zouden mogen dienen, zo als zy geraden zouden vinden; en byzonderlyk, op dat Haar Ed: Groot Mog: ziende de onverdraaglyke exceſſen en uytſporigheden, dewelke allen t' halven by Burgermeeſteren, en gemelde hunne Adhærenten gepleegt en ondernomen worden, nog des te minder zouden kunnen inclineren tot eenige verdere præjudiabele diſpoſitie, 't zy ten laſten van de Ondergeſchreven in het generaal, ofte ook van iemand van hen in het particulier: als waar door notoir, boven de evidente verongelykinge van d' Ondergeſchreven, aan zo licentieuſe en onbeteugelde gedagten, zelfs ook nog meerder zouden worden geïndulgeert, en gelyk als den Toom gevierdt; maar op dat Haar Ed: Groot Mog: in contrarie van dien veel eer zouden worden gepermoveert, om de voorſz. hare proviſionele Reſolutie, omtrent het voorſz. ſubject van Burger Capiteynen, enz. buyten verhoor van d' Ondergeſchreven, tot der zelver zo merkelyke præjudicie genomen, weder in te trekken; en om ook de voorſz. zo calumnieuſe Miſſive van Burgermeeſteren, en alle Notulen, daar omtrent gevallen, ofte ten minſten de namen van de Ondergeſchreven, die aldaar zo odieus gebrandmerkt ſtaan, te doen royeren, en daar uytligten, ofte anders op zodanigen wyze daar omtrent voor de conſervatie van haar lieder reſpect, en goeden naam, ten opzigt van de poſteriteyt te zor-

Digitized by Google

zorgen, als Haar Ed: Groot Mog: na der zelver hoogwys oordeel, 1684.
beſt en bequaamſt zullen agten. Waar aan de Ondergeſchreven dan ook niet twyffelende, zullen in die verwagtinge, dit haar tegenwoordige Berigt finiëren. Bevelende Uwe Ed: Groot Mog: in de protexie des Alderhoogſten.

Was onderteykent.

Louis Huygens de Z.
Anthoni van Muylwyk.
Joh. Vink.
Johan van der Meulen.
Johannes Schilthouwer.
Jacob van Sundert.
Anthony van Doorn.
Rutg. Schoonhofsman.
Francois de Jong.
Johan Spyert.
Johan van Diepenbrugge.
Corn: van Borcharen.
Hendricus Verſchuiring.
H. van der Does.
S. Deym.
Gerardt van Waalwyk.

COPYE.

EDELE, &c.

„ WY konnen niet onderlaten U Ed: by dezen bekent te ma-
„ ken, hoe dat de Heeren Burgermeeſteren dezer Stad, alle
„ het Metale Kanon, dezelve Stadt private toebehorende, niet al-
„ leen buyten onze kenniſſe hebben verkogt, maar het zelve ook
„ op den 31 der voorleden maand July getragt hebben te leveren,
„ het welk ook zoude zyn geſchiedt, by aldien zulks voor dit
„ maal by het meerendeel van de Vroedſchap niet geſtuyt en ge-
„ diverteert ware geworden, als ſuſtinerende dezelve Heeren dat
„ zulks buyten de kenniſſe en voorgaande Reſolutie van de gant-
„ ſche Vroedſchap, niet en behoorden te geſchieden, in plaatſe van
„ welke Vroedſchap daar over te convoceren, heeft het de voorſz.
„ Burgermeeſteren geluſt haar te begeven na zyn Hoogheid den
„ Heere Prince van Orange, en hebben op een gefingeert en on-
„ waaragtig voorgeven van dat alhier over de voorſz. zake tumulten
„ zouden zyn ontſtaan, ſubreptivelyk geobtineert dat hooghgemel-
„ de zyne Hoogheid den Heer Sergiant Major de *St. Amand*, met
„ zyne en nog zes andere Compagnie van het Regiment van den
„ Heere Grave van Hornes, op den 5 dezer maand hier binnen
„ heeft gezonden, met laſt aan den voorſz. Major de *St. Amand*,
„ van te pareren de bevelen van Burgermeeſteren en Regeerders
„ der Stadt GORINCHEM, hoewel met die limitatie dat het zelve
„ wierde gedaan tot weringe van de disordres aldaar ontſtaan.
„ Den Heere Droſſaard *Huygens* inmiddels over andere affairens
„ in de Stadt zynde gekomen, is aan zyn Edelheid het gepaſſeer-
„ de door de Heere van de Vroedſchap bekent gemaakt, met ern-
„ ſtig verzoek om daar over de Vroedſchap aanſtonts te willen
„ convoceren, het welke by zyn Edelheid ook is gedaan, na dat hy
„ alvorens aan de Heeren Burgermeeſteren beleefdelyk hadde doen
„ afvragen, of haar Edele gelieſde dat zulks op haar naam mede

Digitized by Google

1684. „ zoude geſchieden: het welke by de voornoemde Burgermeeſteren
„ niet alleen is geweygert, maar ook gemelde Heer Droſſaard van
„ haren 't wege door een Stadts Bode gedreygt, dat by aldien hy
„ met het convoceren van de Vroedſchap liet voortgaan, zy hem
„ door de Militie in zyn huys zoude doen vaſt zetten, gelyk ook
„ effectivelyk het zelve by haar des nachts omtrent ten één uur is
„ agtervolgt, door het ſtellen van vier Musquettiers voor, en vier
„ andere agter zyn huyzinge, met verbodt niet alleen van zyn Ed:
„ en zyne Domeſtiequen het uytgaan te verhinderen, maar ook
„ niemandt van buyten eenig acces tot hem toe te laten, bezet-
„ tende ook met eenen het Raadhuys van alle kanten met Mus-
„ quettiers, als mede haar eygen huyzingen ieder met twee Senti-
„ nellen voor haar deur, door welk bezetten van 't Raadhuys, en
„ ſaiſie van den Heere Droſſaard, dan is verhindert de voorſz. by-
„ een komſt van de Vroedſchap, als wordende de voorſz. Leden,
„ als zy meenden des anderen daags ter gezetter uuren boven te
„ komen, feytelyk door de Soldaten van den voorſz. Raadhuyze
„ geweert; waar over zo onder de Regeeringe als goede Ingeze-
„ tenen dezer Stadt, ontſtaan zynde een zeer groote alteratie, zyn
„ de Heere van de Vroedſchap te rade geworden, voor eerſt hare
„ klagten te addreſſeeren aan meer gemelde zyne Hoogheid, met
„ verzoek dat dezelve na zyn hooge wysheid tegens zodanige ex-
„ ceſſen promptelyk zoude gelieven te voorzien, gelyk ook dezel-
„ ve goedgunſtelyk aan ons heeft gelieven toe te ſtaan, door het
„ doen intrekken van de voorſz. wagten, zo van den Heere Dros-
„ ſaard als van den voorſz. Raadhuyze, met verklaringe dat alle het
„ zelve was geſchiedt tegens zyne intentie, en de Burgermeeſteren
„ zyne gegevene patenten hadden misbruykt; dog alhoewel het ge-
„ paſſeerde, daar door by proviſie eenigermaten wel is geremedi-
„ eert geworden, zo vinden wy echter voor het toekomende niet
„ de minſte ſecuriteyt, van dat ons zulks op andere tyden weder-
„ om door gemelde Burgermeeſteren zoude komen te gebeu-
„ ren, en agten ons derhalven verpligt van ons te addreſſeren
„ aan Uw Ed: niet twyffelende of dezelve zullen nevens alle an-
„ dere Leden, de Vergaderinge van Haar Ed: Groot Mog: com-
„ peſerende, moeten oordeelen dat zodanige enorme proceduren
„ van Burgermeeſteren zyn ſtrekkende, niet alleen tot groote in-
„ dragt en deſtructie van het recht dezer Stede Vroedſchap, en
„ confuſie van deszelfs Regeering, maar ook aanleydinge zoude
„ geven, tot ſubverſie van de fondamentele wetten van de Regee-
„ ringe dezer Republycq; volgens dewelke het immers vaſt moet
„ ſtaan, dat de Convocatie en vrye deliberatien van de Vroedſchap-
„ pen in dier voegen niet konnen, of mogen worden verhindert,
„ weshalven wy dan gedienſtelyk aan U Ed: zyn verzoekende, dat
„ dezelve hare Gedeputeerden ter dagvaardt, zodanig gelieven te
„ gelaſten, dat wy op de rechtvaardige klagten en remonſtrantien,
„ die wy aldaar genoodtdrukt zullen wezen te doen, door deſte-
„ nue en credit van Uw Ed: mogen worden geappuyeert, ten eynde
„ by Haar Ed: Groot Mog: Reſolutie daar op te nemen, niet al-
„ leen mogen worden geïmprobeert, de voorgemelde exceſſen by

„ Bur-

Digitized by Google

„ Burgermeesteren gepleegt, maar wy ook secuur gestelt, dat ons
„ van dezelve diergelyke violente bejegeningen, in toekomende
„ niet meer en zullen wedervaren, waar toe ons verlatende enz.
„ Drossaard en Vroedschappen der Stadt GORINCHEM.

Was getekent

PAUL VAN DER VEEN.

Den 1 July des Jaars 1690. wierden de Uurwyzers van de Kerk- 1690.
toorn afgenomen en vernieuwt, welke nieuwe den 7 Augustus op-
gehangen wierden.

Den 18 September des Jaars 1692. wierdt in deze Landen een 1692.
Aardbevinge gevoeld, en wel byzonderlyk te GORINCHEM, veel
zwaarder als die van den Jaare 1640. De gebouwen begonden zig
als een wieg te bewegen, de Klokken van zelfs te luyden, zo dat
veele meenden dat 'er Brand was, en was de geheele Stad in con-
sternatie.

In den Jaare 1693. den 16 Juny des avonds tusschen negen en 1693.
tien uuren, hadt men hier een vervaarlyk onweder van Donder en
Blikzem, met zeer zwaren stortregen, zo dat geene Menschen oit
diergelyk onweder hadden beleeft. Den Donder sloeg verscheyde
gaten in het spits van den Kerk-toorn, en deed binnen aan 't hout-
werk groote schade, het Uurwerk liep af, en de Klokken sloegen
alle de heele en halve uuren, daar ieder een over verwonderdt
stondt.

Op den 24 der zelver maand *St. Jans* dag, ontstond hier weder
diergelyk onweder, en zwaarder als het voorgaanden, en begon na
de middag ten twee uuren, en duurden tot 's avonds ten tien
uuren, het begin was met een zwaren wind gemengt, die omtrent
drie uuren wat bedaarden, wanneer het sterk begost te regenen.

Den 21 Juny des dingsdags in den Jaare 1695. arriveerden in deze 1695.
Stadt de Keurvorst van de Palts, Hartog van Nieuwburg, met zyn
Moeder de Keurvorstinne Weduwe, zyne Gemalinne, zyn Zuster, en
Nigte, vergezelschapt met een groot getal van Heeren en Damens,
Hofdienaars, enz. t' zamen wel hondert en vyftig koppen sterk.
De Keurvorst met zyne Moeder, Vrouw, Zuster en Nigte, als
ook eenige Damens waren in den Doelen gelogeert, de anderen in
eenige Herbergen aan de Water-poort, en andere plaatzen.

Den 22 Augustus des Jaars 1697. zynde Donderdag, teerden de 1697.
Schuttery van *St. Christoffel* of *Kloveniers*, en den 23 des vrydags
wanneer zy voor den tweeden dag teerden, passeerden te water
voor by deze Stadt het groote Muskovische Gezandschap, by 't
welke zo men zeide den Saar ook zelfs was, en waren drie Jagten
sterk, een van zyne Majesteit van Groot Brittanje, een van de Ge-
neraliteyt van den Staat, en noch een byzonder Jagt, by zig heb-
bende nog veele andere vaartuygen. Zy wierden op order van den
Staat, in 't voorby varen uyt zestien halve Kartouwen begroet, zo
als men te Woudrichem en op 't Fort Loevesteyn pas te vooren
ook hadde gedaan. Het getal der aanschouwers aan de Waterkant

Digitized by Google

was zeer groot, zy zeylden vermits het avond wierd maar een weynig voorby deze Stadt, en bleven omtrent de Herberg de Zwaan 's nagts ten anker leggen.

Op den 10 September dezes Jaars, wierden de twee Uurwyzers aan den Toorn naar de waterzyden afgenomen, en op nieuws verguld, en wierden den 23 October, des maandags naar den middag weder opgehangen, en zo ik aangetekent vinde is ieder cyfer letter vyf vierendeel min twee duym lang, en de wyzers zouden tusschen de negentien en twintig voeten lang zyn.

In dit zelve Jaar in de maand Juny, July, Auguſtus, en September, wierd by de Kanze-poort de nieuwe muur gemaakt, ſtrekkende van de zyde van de Poort af, tot aan de Sluys toe, breed in zyn fondament negen voet, en van binnen door negen ſteene beeren geſtyft.

1697. In het laatſten van den Jaare 1697. en in het begin van 1698. wierd de Stadt GORINCHEM, en de omleggende Landen door het opſtoppen van Ysdammen weder bezogt, waar door de Stadt GORINCHEM en byleggende Landen droevig onder water wierden gezet, en vermits van dezen waternood in het Boekje *De Noodlydende Alblaſſerwaard*, niet werd gewaagt, en ik 'er een nauwkeurig verhaal van hebbe, zal ik het zelve hier by voegen.

Journaal ofte Dagregiſter van het geene in den extraordinaire Waternoodt, zedert den dertienden December zeſtien hondert zeven en negentig, tot den dertigſten dito, in ende omtrent GORINCHEM is voor gevallen.

„ DEn dertienden December 1697. beginnende te vrieſen, is
„ daar door de Revier de Merwede voor deze Stadt, den
„ een en twintigſten dito met ys bezet en vaſt geraakt.

„ Maar des avonds wederom beginnende te dooyen, brak het
„ Ys op den 23 dito los, en raakten aan 't kruyen, en omtrent
„ de Tien-mergen, gelegen tuſſchen GORINCHEM en Hardinxvelt, opkroppende, zette het zelve zig aldaar, op den 24 dito
„ tot eenen Ysdam.

„ Zulks de Riviere met Ys wederom vaſt geraakte, van daar af
„ tot omtrent de Herberge de Swaan, (ſtaande op den ouden
„ Wolferen Dyk, buyten deze Stadt) welken Ysdam, ter oorzake
„ van het zeer voos en ſneeuwagtig Ys, zig zo vaſt in malkanderen voegden, dat daar door de geheele Rivier byna opgeſtopt
„ was.

„ Hebbende dezelve Rivier, ten eynde aan den voorſz. Ysdam
„ alleenlyk behouden een geul ofte onder doorloop, van omtrent
„ vyfentwintig á dertig roeden breedt.

„ Door welken geul het water wel met groot gewelt was uytſchietende, en zulks aldaar een groote diepte veroorzaakte.

„ Dog egter geenzints genoeg, om al het afkomende water van
„ de geheele Riviere te verzwelgen.

„ Over

Digitized by Google

„ Over zulks het water alhier van tydt tot tydt meerder begon
„ te waſſchen, welke waſch zodanig toenam, dat op den 25 dito
„ zynde Kersdag, des avonds tuſſchen agt en negen uuren, het
„ water al op vier á vyf duym na, op den kruyn van den Langen-
„ dyk, aan de Kraan en Kerk ſteeg ſtondt.

„ Waarom de Hoogdyk Heemraden, genoodtzaakt zyn gewor-
„ den, den zelven Langen-dyk ter plaatſe voorſz. met kiſt-dammen
„ te voorzien.

„ Als mede de laagtens op den Korten-dyk, voornamentlyk voor
„ de Endtvogel-ſteeg, en aan het Noord-einde tegen over de Koorn-
„ brug.

„ Ten elf uuren was het water zo hoog gewaſſchen, dat het
„ voor de voorſz. kiſt-dam, omtrent de Kraan, al ruym een halve
„ voet hoog ſtondt.

„ Als wanneer de Dyken in Dalem byna, generalyk begonnen
„ over te ſtromen.

„ En des niet tegenſtaande, is het water zedert elf uuren voorſz.
„ tot des anderen daags morgens, (zynde den 26) tuſſchen vier
„ en vyf uuren nog een en een halve voet opgelopen, ſtaande
„ het zelve als doen, omtrent twee voeten hoog, voor de kiſt-dam
„ aan de Kraan.

„ Omtrent dezen tydt zyn twee gaten gevallen in den Schoor-
„ dyk van Dalem, het eene ter plaatſe, daar den zelven Dyk in
„ den Jaare 1691. nog eens doorgebroken is geweeſt, en het ander
„ wat hoger, leggende beyde tegens over Woudrichem, als een in
„ den Lengzel-Dyk van Dalem voorſz. en een in den Spykzen-
„ dyk, hier door de Riviere als met vollen ſtroom, den Thielder
„ Waerdt inſchietende, begon het water alhier eenigzints te wy-
„ ken.

„ Ten zelven dagen bevonden Hoogdyk Heemraden, dat den
„ nieuwen Wolferzen Dyk van paal 49 tot paal 60, zynde drie
„ en twintig Roeden, van agteren ter breette van agt, negen,
„ tien, elf en twaalf voeten begon te zinken, als mede van paal 64
„ tot paal 70, ter lengte van vyftien Roeden, hebben derhalven
„ den zelven, ter plaatſen voorſz. op den buytenloop met paalwerk
„ laten beſlaan, en vervolgens met hordenbezetten, en dien vol-
„ gende nagt nog met ſtroo en meſſie aan doen vullen.

„ Het Water den 26 's morgens als voorſz. beginnende te wyken,
„ viel by continuatie, van die tydt af tot den 27 's morgens ten
„ zes uuren byna anderhalf voet.

„ Dezen val alleenlyk, door het invloeyen van den Thielerwaard,
„ die als doen al byna vervult was, veroorzaakt zynde, vernamen
„ een uur daar na, zynde zeven uuren, wederom nieuwen waſch.

„ Den zelven dito, quam veel Ys dat omtrent Bommel hadt vaſt
„ gezeten, met meerder opperwater af.

„ Welk Ys zig tegen den voorſz. Ysdam alhier, zodanig aan-
„ zetten, dat men de Rivier ver boven deze Stadt heeft opgekropt
„ gezien, en veroorzaakte, dat het water zo over Dalem, als over
„ de Wydſchilden, meer als te vooren de Lingen inſchoot.

„ Over zulks hebben de Hoogdyk Heemraden, den geheelen

Digitized by Google

„ Korten en den Langendyk van de Viſchbrug af, tot voorby het
„ Bourgoniſch Kruys verder met kiſtdammen doen beſlaan.
„ Den volgende nagt zyn de Dyken, tot meerder ſecuriteyt bo-
„ ven de ordinaris wagten, door Hoogdyk Heemraden, en Ruyters
„ bewaard.
„ Den 28 zynde Saturdag kregen Hoogdyk Heemraden kond-
„ ſchap, dat den Horn- en Meerdyk, van den hoek van den Dief-
„ dyk af tot Beeſt toe byna generalyk overſtroomden, en op een
„ plaats op Acquoy ook door gebroken was. Zulks het Cuylen-
„ burgſche veld en bygelene Landen ook wierden geïnnudeert, en
„ het water voor den Diefdyk quam te ſtaan, ter hoogte van der-
„ tien à veertien voeten, waar door egter den waſch in de Linge
„ niet verminderden, maar van tydt tot tyd nog vermeerderden,
„ ja zodanig dat men genoodtzaakt wierdt, de voorſz. kiſtdammen
„ doorgaans te verhogen, en met zwaarder palen te verzorgen,
„ en voorts den Langendyk, als mede het Land van het Bour-
„ goniſch Kruys af, tot tegens de Water-poort aan, nog dien avond
„ met kiſtdammen te voorzien.
„ Als doen begon het water aan wederzyde van het Commiſſaris
„ huysjen, over te ſtorten in de Duyvels gragt.
„ Het welke men niet geraden vondt, aanſtonds te beletten,
„ maar eenig water daar in te laten ſchieten, om den Dyk voor
„ den Beer te ſtyven, en ook op dat by doorbraak van den zel-
„ ven Dyk het water met minder geweldt tegens den voorſz. Beer
„ (aan welkers ſufficantie men twyfelde) zouden ſtorten.
„ Dog het water in de voorſz. Duyvels-gragt nog omtrent drie
„ voeten lager als in de Riviere zynde, bevondt men dat den zel-
„ ven Beer zo in den nek aan de Wal, als doorgaans op de ſny-
„ ding ſterk door zoog, waar door Heemraden geraden vonden,
„ de verdere overſtortinge by het Commiſſaris huysjen te ſtuyten.
„ Den zelven avondt, omtrent agt uuren wierden Hoogdyk Heem-
„ raden berigt, dat het water te Kedichem en Rietveldt op verſchey-
„ de plaatſen boven op den Dyk ſtondt.
„ Hier op hebben zig aanſtondts twee Hoogdyk Heemraden der-
„ waarts begeven, dewelke bevindende, dat aldaar het water op
„ verſcheyde plaatzen al tegens het Sandt-padt was, en ordre ge-
„ ſtelt hebbende, om nog zeſtig à zeventig Boeren te ontbieden,
„ hebben des nagts omtrent elf uuren, nog dertig à veertig Man,
„ uyt deze Stadt met de nodige materialen gerequireert, en zyn
„ als doen vier Gedeputeerdens van den Lande van ARKEL, en
„ gelyk getal uyt het Collegie van den Alblaſſerwaard, (welke op
„ dien dag alhier gearriveert waren) met de voorſz. Manſchap,
„ en vereyſte materialen, daar naar toe gereden, om neffens de
„ Heemraden boven de Zouwen, de nodige ordres aldaar te ſtel-
„ len, den zelven Dyk voor overloop te bewaren.
„ Zondag den 29 dito, des morgens het water nog geſtadig was-
„ ſende (niet tegenſtaande de May-dyk by Zuylichem, waar door
„ den Bommeler-waard ook wierdt geïnnudeert des nagts al was
„ doorgebroken) heeft men de kiſt-dammen, nog maal generalyk
„ doen verhogen.

„ Staande

„ Staande het water als doen tegens den kiſtdam omtrent de „ Kraan byna drie voeten hoog.

„ En alzo men duchte, dat door het hoge, en nog waſſende „ water de kiſtdammen zoude ligten, of doorbreken, zyn dezelve „ met dwarsplanken geſweept, en van het Bourgoniſch Kruys af, „ tot voorby de Wereldt, van agteren met ſchuynſe palen in de „ grondt, en ſchoren tegens de huyzen geſtyft.

„ Den zelven dito bevondt men dat den ouden Wolferſen Dyk, „ op twee plaatſen, (d'eene digt by den Beer, ter lengte van om- „ trent twintig Roeden, en de andere digt by de Swaan voor den „ Wiel ter lengte van zeventien Roeden) des 's nagts te vooren „ ontzet zynde van agteren gevaarlyk begon te zinken. Waar op „ men aanſtondts de voorſz. twee plaatſen, van vooren tegens de „ Riviere in heeft doen beſlaan, en aankroppen.

„ En dewyle de voorſz. zinkingen, van tydt tot tydt toenamen „ en wel voornamentlyk, de voorſte, welke des avonds tuſſchen „ negen en tien uuren, over de drie voeten was neder gezonken, „ en dat den Dyk, hoe langer hoe verder inſcheurden. Zulks „ dat den buyten kandt, op zommige plaatſen maar ter breette van „ omtrent zes à zeven voeten ſtandt hieldt.

„ Hebbende de twee Hoogdyk Heemraden op den zelven Dyk „ gecommandeert, met nog meerder Manſchap daar aan te ar- „ beyden. Waar uyt het gerugt ſchynt ontſtaan te zyn, dat den „ zelven Dyk door brak, welk gerugt aanſtondts wierdt geſtuyt.

„ Door de Rapporten, zo van de gemelde twee Hoogdyk Heem- „ raden als van de Commiſſariſſen, uyt het Collegie van den Al- „ blaſſerwaard, die haar ook derwaards hadden vervoegt, om voor „ den welſtandt van den Alblaſſerwaard mede te vigileren.

„ Inmiddels is aan het verhogen van de kiſtdammen, den ge- „ heelen Zondag tot den middernagt zeer ſterk met veel Manſchap „ gecontinuëert.

„ Ondertuſſchen was het water nog gedurig waſſende, zulks het „ zelve 's nagts ten elf uuren, (als wanneer het op zyn hoogſte „ was) over de drie en een halve voet voor den meergemelde kiſt- „ dam aan de Kraan, (zynde als daar het peyl van Heemraden) „ ſtondt, en was het als doen veertien duymen hoger, als oit te „ vooren is geweeſt.

„ Zedert elf uuren voorſz. naar dat het Ys hier voor de Stadt „ zig twee à drie malen verzet hadt, beſpeurde men in het water, „ val, en wierdt men daar op per expreſſe, tot een algemeene „ blydſchap geïnformeert, dat den voorſz. zwaren Ysdam tuſſchen „ twaalf en een uur was door gebroken.

„ Waar door men van veele bekommerniſſen, en gedugte pery- „ culen wierdt verligt.

„ Overmits het water ſchielyk en handt over handt viel.

„ Gedurende deze waternoodt, heeft men onder andere opmer- „ kinge beſpeurt verſcheyde opwellingen van water, als een in de „ Tolſtraat, voor het huys van den Tolknegt, drie door de Wal „ in den Tuyn van den Tol, en een in een huysjen in de Cap- „ pelſteeg.

„ Ten

Digitized by Google

„ Ten tyde van de voorſz. Watervloedt was de bekommering
„ inzonderheid des Zondags zeer groot, waar door verſcheyde
„ haare goederen van beneden naar boven bragten, ook eenige
„ haare effecten naar de Ooſtzyde van de Stadt zynde buytens
„ dyks en bereyds eenige dagen onder water geſtaan hebbende,
„ vlugten.

„ Dog zyn Dyken, en Dammen, door Godes Zegen, vigilan-
„ tien en goede ordres buyten verwagtinge behouden.

„ Zynde daar aan, zo door de Burgers, als de Militie, nagt en
„ dag met zeer ſterke manſchap gearbeydt.

„ De grootſte peryculen zyn geweeſt, de lengte van deze ge-
„ heele Stadt, van de Waterpoort af, tot het Noordeynde by de
„ Wal toe.

„ De twee zinkingen aan den nieuwen Wolferſen Dyk, en gelyke
„ twee op den ouden Wolferzen Dyk.

„ Mitsgaders aan den Lingen-dyk en op Kedichem.

„ Voor welke verloſſinge, door den onverwagten doorbraak van
„ den meergemelden zwaren Ysdam, de Heeren van de Regeeringe
„ een Dank-dag geordonneert hebben, dewelke plegtelyk op Vry-
„ dag den derden January zeſtien hondert agt en negentig alhier
„ geviert is.

„ Dog den 16 January 1698. begon het wederom te vriezen, en
„ den 30 dito was de Rivier voor de tweede reyze toegevrozen,
„ maar den 2 February begon het weder te ontdaten, den 10 dito
„ begon het Ys te kruyen, dog duurden niet lang.

„ 10 Dito des avonds tuſſchen tien en elf uuren, begon het Ys
„ wederom te kruyen, en veroorzaakte een Ysdam, omtrent de-
„ zelve plaatze, daar de voorgaande hadde gelegen.

„ Den elfden dito begon het water zeer te waſſchen, en duur-
„ den nog des anderen daags, wanneer den 12 dito den Broek-
„ ſche en Leuvenſche Watermolens, door het Ys wierden om verre
„ gekroden, en verſcheyde huyzen zo op Spyk als Leuven, door
„ het Ys zeer wierden beſchadigt.

„ Den 13 dito groeide het water nog tot des morgens ten drie
„ uuren, dog des middags omtrent één uur brak den Ysdam
„ door, waar door aanſtonds het water zeer ſterk begon te val-
„ len.

„ Den 14 dito begon het wederom te Vriezen, en duurden tot
„ den 28 dito, als wanneer het begon te ontdaten, op welken dag
„ den Dyk omtrent Hardinxveld tot het Zandpadt de Riviere in,
„ was afgeſchoven, zulks dat voor het overgebleven ſtuk Dyks wel
„ zes en dertig of veertig voet water ſtond.

„ Den 1 Maart des avonds begon het wederom zeer ſterk te
„ vriezen, en duurden tot den 11 dito, door welke vorſt de Rivier
„ voor de derde maal te Dordrecht, en daar omtrent was toege-
„ vrozen, maar door den ſterke waterloop bleef die hier open.

Den 4 Maart des jaars 1699. was het hier weder een vervaarlyk onweder van Donder en Blixem, vermengt met zware hagelſtenen, en duurden wel een uur lang, zo dat de Wereld ſcheen geſloopt te

te zullen worden. Des nagts wierd den Toorn te Heukelom door den Blixem aangestoken, en verbrande de geheele Spits, en door de vallende vonken geraakten het huys daar de Predicant in woonden ook in brand, en wierd door de vlam geheel vernield.

In den Jaare 1701. wierd de Buyte-gragt van de Dalemsche-poort af tot de Kanze-poort toe verdiept, het uytgegrave slyk wierd in de Bolwerken gebragt, en de Wallen mede verbreed.

In 't zelve Jaar den 31. Augustus omtrent twalf uuren, wierden de nieuwe Uurwyzers voor het Stadhuys opgehangen, hadden van vergulden enz. gekost twee en veertig guldens.

In den Jaare 1702. wierdt den Zaagmolen aan den Koorenbrug gezet.

X. HOOFDSTUK.

Vervattende de Stamlyst der Edele Heeren, Vrouwen en Kinderen van ARKEL, *Grondleggers dezer Stad, als hare afkomste, Wapenen, Daden, Rykdominen, en wat verder tot luister van dit oude Adelyk Geslagt behoort.*

HEt zou van sommige Lezers my zekerlyk voor een misdaad gerekent worden, zo ik in deze Beschryvinge het leven en bedryf van de Heeren van ARKEL niet redelyk wydlopig quam te verhalen, te meer om dat deze Stadt door dit Adelyk Geslagt is gestigt, en ook zo langen tyd bezeten geweest. Echter zaken die by zo vele Schryvers geboekt staan op nieuws weder te verhalen, baart by veele Lezers misnoegen; want alle die eenige stamlysten van Adelyke geslagten onzer Nederlanden in 't ligt gegeven hebben, staat deze stamlyk ook by vermeld, en zo het blykt d'eenen heeft den anderen zo wat nageschreven; en dat jammer is, het begin of opkomst van dit Adelyk geslagt is vol van verdigtzelen en Fabelen, zo dat 'er in 't minsten geen staat op te maken is, zo dat ik lang in beraad ben geweest, wie ik wilde volgen, om die verdigtzelen zo veel te ontgaan als doenlyk is. My quam dan voor het agtste Deel der Analecta van de Heer *Anth. Matthæus*, in 't welke hy een handschrift van een onbekent Schryver in 't ligt gegeven heeft, behelzende een levens verhaal der Heeren van ARKEL, en te meer om dat dezen braven oudheids Kennaar in zyne Voorreden schryft: *dat de geschiedenissen in het begin der Heeren van* ARKEL, (van dezen Schryver verhaald) *zekerlyk niet te versmaden is.* Daar by heeft hy dit verhaal met verscheyde stukken vermeerdert, en geleerde aantekeningen opgeheldert, zo dat ik dan goed vond hier een verhaal uyt te trekken, en heb ook op veele plaatzen uyt eenige andere Schryvers, zaken by hem overgeslagen, en daar goed bewys van is 'er by gevoegt.

Digitized by Google

Ten tyde van Graaf *Diderik II.* zo onzen Schryver meld, is in Holland gekomen zekeren Edelen Ridder met name *Heynemannus*, geboortig uyt een doorlugtig Geslagt in Hongaryen, hebbende tot een Wapen een goud Schild met twee gemeniede banden van rood, in het opperste deel met vier hoeken, en met drie in het onderste deel. De Voorouders van dezen *Heynemannus* waren afkomstig van eenen vermaarden *Heynemannus* in Hongaryen, welke om eenige twisten uyt zyn Land verdreven was, en toen van 't eene Land naar het andere trok, om zig door vroome Krygsdaden beroemt te maken, te meer om dat dit Adelyke Geslagt uyt Griekenland, en byzonderlyk uyt Troyen afkomstig was.

Deze jongen *Heynemannus* zo in Vrankryk als in Duytsland verscheyde kloeke daden in den Oorlog bedreven hebbende, geraakten in de gunst van Keyzer *Otto III.* welke hem naar Nedersaxen zond, nu Vriesland genaamd, by zekeren voornamen Landsheer, die voor den gemelden Keyzer aldaar regeerden, by wien hy omtrent een jaar verbleef, en deze een schoone Dogter hebbende, geraakten hy zo wyd in haare gunste dat zy met hem stil naar Holland by Graaf *Diderik II.* trekken, mede nemende een groote schat zo aan goud als andere kostelykheden, alwaar zy te zamen in den Huwelyken staat zig verbonden, en wierden van Graaf *Diderik* zeer bemind. Door zyne vrome daden geraakten hy ook in de gunst van den Graaf van Teisterband, welke hem met eenige Landen beschonk, gelegen by het lange water de Linge genaamd, en dus trok hy met zyne Vrouw *Gella* genaamd met ter woon ter plaatze daar naderhand Leerdam gestigt is, ook nam hy een woonplaats in het Dorp ARKEL, wanneer de Graaf van Holland hem ook beschonk met eenige Landen onder zyn gebied leggende. Hy won by zyne Vrouw *Gella* twee Zoonen *Dodo* en *Foppo*, en hy is volgens onzen Schryver in 't jaar 1092. overleden, maar het is zeker dat in het cyfer getal een drukfout ingeslopen is; want staat aldus uytgedrukt DCCCCC. *nonagesimo secundo*, en men weet als het getal boven de duyzend loopt dus niet wordt gestelt, maar met een M of CIↃ zo dat 'er een honderd getal te veel ingeslopen is, en het sterfjaar van zyn Zoon *Foppo* geeft het ook duydelyk te kennen, 't welke geboekt staat CIↃ VIII. De geleerden Geldersche geschiedschryver *J. Pontanus* in zyne *Historia Gelriæ* bladz. 235 schryft van dezen *Heynemannus* aldus:

„ *Heiman* een Persoon van Adel, en een Oorlogs Man uyt „ Pannonie in Holland aangekomen, heeft om zyne dapperheid het „ bewind over een gedeelten van Vriesland bekomen, en eyndelyk is hem het Land van ARKEL, waar van GORINCHEM nu „ de Hoofdstad is, en daar by het Land by Leerdam door den „ Hollandschen Graaf *Diderik II.* geschonken. Tegenwoordig staat „ daar een Kasteel, dat ERKEL of ARKEL word genoemd, waar „ van het Land van ARKEL zynen naam gekregen heeft. De „ oudheid Kennaars meenen dat oudtyds hier *Castra Herculis* ge„ legen heeft, zo als in de reyskaart by *Pentingerus* aangewezen „ wordt niet wydt van Nymegen gelegen, en dat den naam van „ het tegenwoordigen ERKEL of ARKEL uyt die van (van

„ Hercules

Digitized by Google

„ Hercules) is gedrait. Dan beweren zy ook dat de voornoemde „ *Heiman* den Tempel van Hercules die hier geſtaan zou heb- „ ben, heeft verandert in een Chriſtene Kerk de H. Maagd *Ma-* „ *ria* toegewyd; en dat hy 'er het Kaſteel ARKEL tot zyn woon- „ plaats ook by geſtigt heeft. Zyne Zoonen zyn geweeſt *Foppo*, „ die zyn Vaders Nazaat wierd en het Kaſteel heeft vergroot, en „ *Dodo* die de Landen daar nu Leerdam leit, en nog een groot „ gedeelten van 't Land van ARKEL tot zyn erfdeel kreeg.

Dit ſchryven van *Pontanus* komt zo al wat met onzen Schryver over een, maar wat dat *Caſtra Hercules* belangt, enz. zal zo ik meen by een goed Kennaar niet veel ingang vinden. En zo wy alle die zoete vertellingen mogten geloven die by *Kemp* geboekt ſtaan, en hy eenige bladzydens mede vult, zou *Jan van Arkel I.* te ARKEL, Hageſteyn, Hoornaar, enz. in den Jaare 642. al Kerken hebben geſtigt, en die luſt heeft alle die vertellingen te lezen zal by den gemelden *Hendrik Kemp* zyn genoegen vinden.

Den geleerden Heer en Meeſter *Cornelis van Someren*, een Man die in onze Vaderlandſche oudheden byzonder wel ervaren was, en zeer veele ſchriften zo wegens GORINCHEM, Landen van ARKEL, en Zuydholland byeen vergadert hadde, ſchryft wegens de afkomſte der Heeren van ARKEL aldus: *Nota, dit voor een fundament, dat de Heeren van* ARKEL *door een jonger Zoon afkomſtig zyn van de Graven van Teiſterband.* En dit behaagd my ook veel beter als die met Grieken en Troyanen voor den dag komen. Het is zeker dat de Graven van Teiſterband hier groote bezittingen hebben gehadt, van welke de Heeren van Althena en Heusden ook afkomſtig zyn.

Den Heer *Anth. Mattheus* merkt in zyne aantekeninge ook aan, dat dien afkomſt der Heeren van ARKEL uyt Grieken land en Troyen maar een verdigtzel is. Maar onzen Schryver ſtelt dat dezen *Heynemannus* hadt een goud Schild, zo wy reeds gemeld hebben, met koleuren afgedeelt, waar op de gemelde *Anth. Mattheus* aanmerkt, en in zyn Boek de *Nobilitate Lib. 2. Cap. 17.* en meer andere Geleerden reeds aangemerkt hebben, dat die Wapenen der Edelen met hare koleuren enz. niet voor omtrent de elfde eeuwe zyn opgekomen, onder *Godefried van Bullion* op zyne kruystogt na het H. Land, dus dit ook op geen waarheid gegrondveſt is. De gemelde Heer vind echter veel zwarigheid wegens de betekeninge van het Wapen der Heeren van ARKEL: want ſtaat in 't Latyn aldus geboekt: *Habens ſcutum aureum cum du obis baren minatis de rubeo, in ſuperiori parte cum quatuor menys, & cum tribus in enferiori parte.* 't Geen ik meene aldus vertaalt moet worden: *Hebbende een goud Schild met twee gemeniede banden van rood, in het opperſte deel met vier hoeken* (tanden) *en met drie in het onderſte deel.* De gemelde *A. Mattheus* ſchryft hier op: deze woorden zyn geheel vreemd of onbekent, en wy zullen ook diergelyken dienen te gebruyken. Wat *menia* betekent weet ik, maar niet *minata baren* zyn opgeheve vloeden (golven) zo ieder een bekent is. Maar ik vrage wat *menys* betekent? en ik twyfele nauwlyks of die hebben betrekking op de muuren van een Stadt of Kaſteel. Maar wat, zo wy in dit geval

Digitized by Google

het woord *menia* wegnemen of veranderen in *menys*? hier over in onzekerheid blyvende hangen, ging ik met den Hooggeboren Heer *Daniel van Milan de Visconti*, een Man by uytſtek in Wapenkunde ervaren te raden, welke door het woord *baren* geen opgeheve vloeden of golven verſtond, maar *repagula*, betekenende zo veel als het franſche woord *barre*, dat iets ſterk en vaſt, met magt van wederſtand beduyd. Voor *minatis*, meende hy dat *meniatis* moeſt gelezen worden, en door *menia* verſtond hy zekere pennen of uytſteekzels van muuren, van welke 'er hier vier boven en drie onder wierden vermeld, welke nog dikwils in de oude muuren der Kaſteelen gezien worden, en tot bewys bragt hy een plaats uyt *Virgil. Oneid. Lib.* 4. *vers* 88. by, daar aldus ſtaat:

——— *Mineque*

Murorum in gentis.

Alwaar door het woord *mine*, zo *Servius* ſchryft de uytſteekzels der muuren die men pennen noemd verſtaan worden. En wat verder merkt de gemelde *Anth. Mattheus* aan, zo wy te recht agt geven op het naamwoord ARKEL, dat deze betekeninge ons niet vreemd voorkomen zal: want *Meyer* in zyn Woordeboek op het woord ARKEL verklaard, dat het een uytſteekzel beduyd. *Kilanus* in zyn Woordeboek noemd het woord *Arkel, Erchel, Archener*, voor een *podium* en *projecta*, en *podium* zo *Petiscus* in zyn Lexicon verklaard, betekent een *uytſteekzel, Balcon*, van waar men plagt te zien wat in de ſpoelen en renbanen omging: en *projecta* een *afdak, luyfel, uytſtek*, zo dat het zeer waarſchynelyk is, dat door de voorgemelde Latynſche woorden wegens het Wapen der Heeren van ARKEL moet worden verſtaan, *een goud veld met twee rode banden, van boven met vier en van onderen met drie getande pennen uytſtekende.* Dus verre de aantekeninge van den gemelden Heer.

Maar zo men door het woord *baren* moet verſtaan *repagula*, zo als dien Hooghgeboren Heer meenden, en wy op de betekeninge van dat woord agt geven, dunkt my dat zig weder eenige veranderinge zal opdoen, want *repagula* betekent dwarsbomen, daar men wel de deuren der poorten van agteren mede ſluyt, beide deze baren met de pennen wel bezienden, daar by lettende dat het Wapen in de deur van een poort word verbeelt, komt het my zo vreemd niet voor, of men zou hier door zeker valhek gelyk men in de poorten der Frontier-Steden heeft, welke by onverwagten overval van Vyand men van bovenen laat neder vallen, om dus den Vyand het indringen te beletten. De lange of ſtaande balken of pennen zyn met eenige dwarsbalken aan een geſloten, des niet buyten reden wel banden of *fascia* genaamd mogen worden, en by *Ovidius* m. 14. 783. ſtaat aldus: *Porte repagula occiderunt, de dwarsbomen der poorten zyn neder gevallen*, waar door my dunkt dat duydelyk zo een valhek wordt verſtaan. Die 'er beter weet uyt te komen geef ik het gaarne over, en ſtel het in den Lezer zyn eygen oordeel.

Dodo, de oudſte Zoon van *Heynemannus* kreeg voor zyn Vaderlyke

lyke erfdeel de landen en goederen daar nu Leerdam gelegen is, als mede eenige anderen, alwaar hy dan zyne woonplaats nam, van hem zyn de Heeren van Leerdam geſproten, en van deze zyn de Heeren van Dalem, Gellikem, Kedichem, Zevender, en van Haaften afgedaald.

Foppo, jongſte Zoon van *Heywemannus*, wierd naar zyn Vaders dood eerſte Heer van ARKEL, en men ſtelt hem voor den Stigter van 't Kaſteel ARKEL te boek. Hy veranderden zyn Wapen wat, te weten, het goude Schild in een zilver, zo als alle zyne navolgers behouden hebben. En zeyt dat hy met *Maria* des Heeren Dogter van *Oyen* is getrouwt geweeſt, en won by haar een Zoon *Johan* genaamd, welke zyn navolger wierd. Hy is zo wy reeds gezeyt hebben in den Jaare M VIII. overleden, des hy omtrent zeſtien jaaren deze goederen bezeten heeft.

Johan, *Foppensz.* wierdt na zyn Vaders doodt den tweeden Heer van ARKEL, en hy heeft het begonne Kaſteel van zyn Vader volbouwt, trok met Graaf *Diderik III.* en meer andere Vorſten ook ten ſtryd naar het H. Land, alwaar hy ook overleden is. Hy hadde getrouwt *Elizabeth*, Dogter van Heer *Willem van Kuyk*, en won daar een Zoon by *Johan* genaamd, die naar zyn Vaders dood Heer van den Landen van ARKEL wierd. *Johan* zou in het H. Land in den Jaare 1034. overleden zyn, en onze Schryver geeft hem een regeeringe van agt en twintig jaaren, dat niet wel uytkomt, en maar zes en twintig jaaren zou mogen haalen; maar vermits zyn ſterfjaar niet zeker is, en onze Schryvers daar in verſchillig zyn, zo valt hier geen vaſte ſtaat op te maken.

Johan Johansz. Moeder *Elizabeth van Kuyk*, wierdt dan den derden Heer van ARKEL; hy trok ook ten ſtryde in het H. Land, en zou daar wel acht jaaren zyn geweeſt, en veele brave daden uytgevoerd hebben. Hy trouwde *Margareta* des Heeren Dogter van Althena, waar by hy twee Dogters en een Zoon won. Zyn ſterfjaar is ook onzeker, onzen Schryver en *Pontus Heuterus* ſtellen het op 't jaar 1082. en zou voor het Slot Yſſelmonden zwaar gewond zyn geweeſt, aan welke wonde hy quam te overlyden, en zou zyne goederen twee en vyftig jaaren geregeerd hebben, dat weder niet wel uyt komt, dog andere ſtellen zyn ſterfjaar 1074. en 1077. zo dat hier weder geen zekerheid is.

Johanna van Arkel, *Iohans* Dogter, trouwde *Robbrecht van Heusden*, *Ians* Dogter, Moeder *Magtelt van Steinfeerd.*

N. van Arkel, *Iohans* tweede Dogter, trouwde *Gerret van Teilingen*, *Simensz.*

Iohan van Arkel, *Iohansz.* Moeder *Margareta van Althena*, wierd naar zyn Vaders dood den vierden Heer van den Landen van ARKEL, hy trok met *Robbrecht* Graaf van Vlaanderen, en met meer andere Vorſten en Ridders mede ten ſtryd naar 't H. Land. Te Venetie komende, en eenigen tyd na goede wind moetende wagten, zo liet hy als d'andere Ridders zyn wapenen ook voor zyn Logys ſtellen; en vermits by deze optogt ook veele Ridders in 't Pannonie waren, uyt welk Land zo eenige ſchryven en reeds is verhaald, de Heeren van ARKEL afkomſtig zyn, en nog altyd

Digitized by Google

Heeren gevonden zyn het zelve Wapen van ARKEL voerende, zo komt by geval een Ridder uyt Pannonie hier het Wapen te zien, en vermits hy het zelfden ook voerden, en hy onzen Heer *Iohan van Arkel* niet wilde kennen, zo deed hy het Wapen afwerpen, waar uyt zeer zware twiſten ontſtonden, en het verſchil ten laatſten door een Kampvegt beſliſt wierd, in 't welke Heer *Iohan van Arkel* Overwinnaar was, des zyn Wapen behield. Dit verhaal ſtaat by eenige Schryvers wydlopig geboekt, maar vermits het zelve by onze beſte Kennaars der oudheden niet veel ingang vind, en voor een verdigtzel gehouden wordt, zal ik 'er ook niet meer van zeggen, en laaten er' ieder een het zyne van nemen.

Iohan van Arkel dan in 't H. Land komende, zou hier ook acht jaaren in den Oorlog zyn geweeſt, en de Stadt Jeruzalem hebben helpen winnen, en aldaar in den Jaare MCXII. den 5 van October overleden zyn, na dat hy nu veertig jaaren Heer van ARKEL was geweeſt, zyn Lighaam wierd gebalzemt en met de Vloot over gebragt, en is te ARKEL begraven. De tyd van zyne regeeringe is hier weder in 't wild, of het ſterfjaar; want zo hy veertig jaaren is Heer van ARKEL geweeſt, moeſt hy in den jaare 1122. zyn overleden. *Slichtenhorſt* in zyne Stamlyſt der Heeren van ARKEL, verhaald dit geval te Venetie als zyne reys naar het H. Land ook, maar ſteld dit in 't leven van zyn Vader, en ſchryft dat hy in 't weder keren uyt het H. Land te Straatsburg in den jaare 1074. overleden is, hoewel andere ſchryven, dat hy voor het Slot van Yſſelmonde zou gebleven zyn in den jaare 1077. *Hendrik Kemp* ſchryft ook dat onzen *Iohan van Arkel* in zyne terug reys uyt het H. Land te Straatsburg overleden is in den Jaare 1117. en dat zyn Lyk den Ryn af naar ARKEL wierdt gevoerd, des het hier alles op loſſe ſchroeven ſtaat; ik zal dan onzen Schryver volgen, vermits 'er geen nader zekerheid by de hand is. Hy hadde getrouwt *Alyd*, Dogter van de Heer van Heusden, Zuſter van *Robbrecht van Heusden* zyne Schoonbroeder, en won *Iohan*, *Folpert*, en *Hugo van Arkel*.

Ian van Arkel zal zo volgen als zyn Vaders nazaat.

Folpert van Arkel, Iohansz. kreeg voor zyn Vaderlyke erfdeel de Stad en het Slot Leerdam, de Heerlykheid van Schoonrewoerd, den Dieuyk, en Overheykoop; des hy ryk en aanzienlyk was, en van hem komende de Heeren van Leerdam. Hy won by zyn Vrouw twee Zoonen *Gerret* en *Folpert*. *Gerret* die Heer van Asperen was, verkogt dit aan zynen Neve den Heer van ARKEL, en is zonder Kinderen overleden. *Folpert*, Heer van Leerdam en Haasdrecht, was zo de meeſte Schryvers melden een zeer godloos Menſch, en wy zullen wat verder eenige ſtukken van hem verhalen.

Hugo van Arkel, Iohansz. kreeg voor zyn Vaderlyke erfdeel de Heerlykheid van Boterſloot, waar van hy en zyne navolgers dien naam aangenomen hebben, ook viel hem het Dorp Blokland, en de Heerlykheid van Spyk ten deel, welke verdeelinge omtrent den Jaare 1136. is geſchiet. By deze verdeelinge der goederen, wierd by hen ook eenige veranderinge in het Wapen gemaakt. *Folpert* behield

Digitized by Google

behield zyn Vaders Wapen, veranderende alleen het zilver veld in een goud veld, dus zou het oudſte Wapen weder zyn herſteldt. *Hugo* ook het Wapen van zyn Vader behoudende, maar nu de naam van Boterſloot aangenomen hebbende, voegden by het zelven een ſtuk gekopte Boter, zynde zo ik meen het Wapen van het Dorp Boterſloot.

Hy trouwde omtrent den Jaare 1119. met *Henrica van Amersfoort*, *Dirks* Dogter, Ridder, en zy bragt hem ten Huwelyk de goederen van Davidslaar met haar toebehoren, zo als uyt dit by-gaande briefje uyt het Latyn vertaalt blykt.

„ WY *Dirk van Amersfoort*, Ridder, maken kond alle den ge-
„ nen die dezen Brief zullen zien, dat wy alle de goederen
„ in Davidslaar met haar toebehoren te leen gegeven hebben, aan
„ onze Dogter *Henrica* volgens het Zutphender recht, en heeft den
„ Eed van getrouwigheid voor onze Dogter gedaan *Hugo Boter*,
„ Ridder, Man en Voogd van onze gemelde Dogter, en dus is
„ hy onze Leen-man geworden, tot getuygenis der zaken hebben
„ wy ons Zegel hier aangehangen, in 't Jaar ons Heeren MCXIX.
„ daags naar het Feeſt van Pinxteren.

Iohan van Arkel, *Iohansz.* Moeder *Alyt van Heusden*, wierd na zyn Vaders dood de vyfden Heer van ARKEL, was een zeer grootmoedig, en verſtandig Man, daar by een dapper Krygsmans hart in zig hebbende, hy trok zo *Slichtenhorſt* ſchryft 1124. mede naar het H. Land, en na verloop van eenige jaaren quam hy zegenpralende weder t' huys, hebbende verſcheyde wonden tegens de ongelovige bekomen, die hem tot eertekenen ſtrekten. Hy zou daar na nog eens te Jeruzalem zyn geweeſt, dog daar vind men weynig zekerheid van. Hy was in den Jaare 1132. met zyn jongſten Broeder *Hugo Boter*, met Graaf *Diderik* mede in den Oorlog tegens de Vriezen, en holpen op eenen dag twee overwinningen behalen. Hy zou wel drie Vrouwen hebben gehad, en onzen Schryver voeg hem toe *Petronella*, Dogter van den Grave van *Are*, welke ik by andere niet en vinde, en zou daar by gewonnen hebben *Iohan van Arkel* zynen navolger. Dan maken de Schryvers gewag van *Geertruyt*, Dogter van den Grave van *Loon*, by welke hy zynen nazaat *Iohan* zou gewonnen hebben, zo als by *Slichtenhorſt* is te zien. Dan ſtellen eenigen ook *Alyt* of *Adelheyt*, Dogter van den Heer van Steenvoorden, en won by haar een Zoon *Hendrik* genaamd. En om de waarheid te zeggen, van geen van allen is vaſte blyk, ja men ziet dat zyn Zoon *Iohan* wordt vermeld getrouwt te zyn geweeſt met *Geertruyd*, *Hendriks* Dogter, Broeder van den Grave van *Loon*, welke ik meene dezelve te zyn geweeſt. *Ian van Arkel*, zyn Broeder *Hugo Boter*, en den Heer van Yſſelſteyn zouden in den Jaare 1143. in den tweden ſlag van Grimbergen geſneuveld zyn, want waren Heer *Arend van Grimbergen* ter hulpe getrokken.

Iohan van Arkel, *Iohansz.* Moeder *Petronella van Are*, wierd na zyn Vaders dood den zesden Heer van ARKEL, en zo wy reeds gezeyt

gezeyt hebben, zou hy getrouwt hebben *Geertruyd*, *Hendriks* Dogter, Broeder van den Grave van *Loon*, by welke hy zynen naazaat *Iohan van Arkel* won, dog anderen ſtellen dat hy is getrouwt geweeſt met *Sophia*, Dogter van den jongen Heer van *Grimbergen*, zo dat de zaak hier weder onzeker is. Hy is in den Jaare 1176. overleden, zynde drie en dertig jaaren Heer van ARKEL geweeſt.

Iohan van Arkel, *Iohansz.* Moeder *Geertruyd van Loon*, wierd na zyn Vaders dood den zevenden Heer van ARKEL, was een dapper en onverzaagt Ridder, hy trok met Keyzer *Frederik I. Floris* Graaf van Holland, en meer andere Vorſten en Ridders, mede na het H. Land, alwaar hy vrome daden heeft verrigt. Wederkerende met *Philips*, Graaf van Vlaanderen, zo trouwden hy *Margareta*, Dogter van *Baldewyn*, Heer van Niville, en Broeder van den Graaf van Vlaanderen.

In zyne Heerlykheden te rug gekomen zynden, zo bouwden hy het Slot te Heukelom, 't welke naderhand door zynen Zoon wierd voltoit, hy deed Heukelom ook ommuuren, zo dat het op dees tyd tot een Steedje zal verheven zyn. Hy kogt van Heer *Gerard van Aſperen*, Zoon van *Folpert van Arkel*, het Steedje Aſperen zo ik reeds heb gezeyt. Zo eenige Schryvers melden zou hy met zynen Neef *Herbaren van Boterſloot* met den Biſſchop van Utrecht in den Jaare 1225. mede voor Koeverden gebleven zyn, dog dat my bedenken geeft, is, dat de Heer *Anth. Matthæus* uyt een matelyk oud handſchrift in het negende deel zyner Analecta een wydlopige lyſt van de gebleve Ridders en Edelen geeft, waar in geen Ridder *Ian van Arkel* gevonden wordt, die anders wel een eerſte plaats verdienden, ik zeg het geeft my bedenken of de waarheid wel getroffen is. Zo hy dan in den jaare 1225. is gebleven, zo is hy omtrent negen en veertig jaaren Heer van ARKEL geweeſt, hy liet een Zoon na *Iohan*, en zo eenige melden ook nog een Dogter welke met Heer *Engelbrecht van Bronkhorſt* zou getrouwt zyn geweeſt.

Iohan van Arkel, *Iohansz.* Moeder *Margareta*, *Boudewyns* Dogter, Heer van Niville, wierd naar zyn Vaders dood de achtſte Heer van ARKEL, en is zo wy in het eerſte Hoofdſtuk hebben vertoont den Stigter van de Stad GORINCHEM geweeſt, hy trouwde met *Maria*, Dogter van den Grave van Vernenburg, wiens Moeder was een Dogter van *Otto* Grave van Benthem, zo als hier voore wegens de Stigtinge der Stad al is verhaald. Verſcheyde Schryvers ſtellen dat hy in den Jaare 1234. in den optogt tegens de Stadingers gebleven zou zyn, echter vind men wegens zyn ſterfjaar als tyd der regeeringe een groot verſchil, zo als in het Toneel der Nederlanden, eerſte deel bladz. 75 kan nagezien worden. Onze Schryver weet van dat blyven tegens de Stadingers niet te ſpreken, maar ſchryft dat hy in den Jaare 1241. op den 16 July overleden is, en zeſtien jaaren Heer van ARKEL is geweeſt: zo dat hy veel meer tyd tot het ſtigten van GORINCHEM heeft gehadt, als hem andere toeleggen, hy liet na

Iohan van Arkel, Moeder *Maria van Vernenburg*, wierd na zyn Vaders dood den negenden Heer van ARKEL, en tweeden Heer

van

van GORINCHEM. De Schryvers weten ons wondere zaken zo wegens de grootheid zyns Lighaams en ſterkten te verhalen, ja zo zy melden bleek in den Jaare 1604. wanneer de gebeentens van de Heere van ARKEL uyt de oude Graftombe in een nieuwe overgebragt wierden, dat hy van eene byzondere groote des Lighaams moet zyn geweeſt. Wegens zyne ſterkten, en hoe hy op een ſterk Paerd onder een Poort door rydende, zyne handen om een balk ſloeg, en zyne beenen dus ſterk om het lyf van het Paerd toeneep, zo dat hy het geheele Paerd van de grond ligten, enz. ſtaat by veele Schryvers geboekt, en ter gedagteniſſe wierd zulks in een ſteen voor de lage Arkel poort uytgehouwen, zo als men in den Jaare 1642. ook liet doen voor de nieuwe Waterpoort, zo dat de zaak zo onwaarſchynelyk niet is.

Hy trouwde de Wel Ed: Vrouwe *Berta*, Dogter van den Grave van Oechten of Ochten, welke ook Grave van Barne was, by wien hy twee Zoonen won, en eene Dogter. Hy deed de ſtigtinge van zynen Vader wegens de Stad GORINCHEM luſtig voort zetten of volbrengen, reeds hier voore verhaald. Hy is in den Jaare 1272. den 15 van Mey overleden, zynde zo eenige melden twee en dertig jaaren Heer van ARKEL en der Stad GORINCHEM geweeſt, dog wegens de tyd der regeeringe heeft men geen vaſtigheid, vermits zyn Vaders dood zo onzeker is. Hy is met zyn Vrouw in de Groote Kerk en Tombe der Heeren van ARKEL begraven, boven welke zy beyde levens groote uytgehouwen wierden, bezet met hunne Adelyke Wapens.

Eer ik verder trede moet ik hier een byzonder godloos feyt van *Folpert* van Leerdam, Zoon van *Folpert van Arkel*, verhalen, waar door hy Heer *Jan van Arkel* met een groot getal van zyne Onderzaten meenden om te brengen. Deze *Folpert* met een nydig oog de magt en voorſpoet van *Jan van Arkel* zienden, bedagt alle middelen om hem van kant te helpen, en niet in ſtaat zynde om zulks door magt van Wapenen te doen, zo maakten hy, zo onze Schryvers verhalen, een verbond met den Duyvel, hem Lyf en Ziel overgevende, vermits hy dan zou een lang leven hebben, en den Duyvel hem zou helpen om zyne Vyanden ten onderen te brengen. Betrouwende op de beloften van den Duyvel, zo begint hy zyn godloosheid in 't werk te ſtellen, en ziet door geſchenken en geld den Koſter van de Kerk te ARKEL in zyn vervloekt voornemen ook te brengen. Men beſloot dan om op den heylige Kersnagt, wanneer naar ouder gewoonten den Heer van ARKEL in der nagt gewoon was in de Kerk den Godsdienſt by te wonen, de Koſter wanneer Heer *Jan van Arkel* nu in de Kerk zou zyn, de Kerkdeuren wel vaſt zou hebben te ſluyten, op dat 'er niemand uyt zou konnen vlugten, dit gedaan zynden zou hy een teken met de klok geven, waar op dezen godlozen *Folpert* die aan de ooſtzyde van de Kerk aan de Rivier de Linge met eenige diergelyke Boeven lag en wagten, dan zou komen en ſteken de Kerk in brand, om dus alle die 'er in waren ellendig door het vuur om te brengen. De tydt gekomen zynde komt de Heer van ARKEL met eenige Edellieden in de Kerk, waar over de Koſter blyde was, en

Digitized by Google

aan het vloekverwandſchap ook kennis gaf, maar vermits Mevrouw van ARKEL hoog zwanger was, bleef deze op 't Kaſteel. God de Heer het boze feyt niet in 't geheel willende gehengen, zo geviel het ook dat Heer *Jan van Arkel* de dood ontquam: want in de Kerk zynden, treed hy 'er ſtil met twee Dienaars weder uyt, vermits hy genoodzaakt wierd op 't ſekreet te gaan. De Koſter zulks niet gemerkt hebbende, ſluyt de deuren en geeft het teken, waar op dezen godlozen *Folpert* met zyne Schelmen aanſtondts met brandende fakkels komen aanſpringen, en ſteken de Kerk van alle zyden in brand, zo dat alles wat 'er in de Kerk was zo geeſtelyken als anderen, eene Prieſter uytgezondert, ellendig quamen te verbranden. De Heer van ARKEL zienden dat de Kerk wierd in brand geſtoken, en dat 'er Vyanden waren, wykt op zyn Kaſteel, en doed alles wel ſluyten, zynden niet in ſtaat om den brand te bluſſen, te meer om dat hem het getal der Booswigten niet bekent was. De vervloekte *Folpert* zyn godloos voornemen uytgevoerd hebbende, trekt met zyne Fielen weder terug, vaſt ſtellende dat Heer *Jan van Arkel* ook door het vuur omgekomen was, daar hy zig egter in bedrogen vond.

Heer *Jan van Arkel* vol van uyterſte droefheid, gaat 's morgens met eenig Volk het droevig ſchouſpel bezigtigen, en ontdekt de goddeloze daad van den Koſter, welke niet gevlugt zynden, hy aanſtonds doed in de gevangeniſſe zetten, en opentlyk het godloze werk bekenden, waar na hy zwaar gepynigt en verbrand wierdt. *Folpert* horende dat *Jan van Arkel* het moordſpul was ontkomen, vervloekten den Duyvel zynen Raadsman en ook de Koſter, en de woede van *Ian van Arkel* vrezende, neemt voor eenigen tydt de vlugt naar Duytsland, maar niet konnende ruſten, en meer boosheden voor hebbende, komt ſtil te rug, en doed by nagt in 't Land van ARKEL by de Boterſloot den Dyk doorgraven waar door veele Menſchen en Beeſten quamen te verdrinken.

Maar gelyk het quaad gemeenlyk zynen eygen Meeſter loont, zo wierd hy door den Duyvel ook betaalt, want te Haasdregt met zyne Vrienden luſtig gegeten en gedronken hebbende, wierdt hy op ſtraat ſtaanden in 't byzyn van alle, met Lyf en Ziel weg gevoerd, en noit heeft men meer van hem gehoord, alleen vond men drie druppelen bloed op een ſteen leggen. Zedert dien tyd wierd op 't Slot te Leerdam zo een yſſelyk geweld gehoord, dat 'er niemand op dorſt blyven, zo dat zyn Zoon *Pelgrim* het liet afbreken, en bouwde een nieuw Slot aan de weſtzyde van Leerdam, en vermits deze in boosheid voor zyn Vader niet behoefden te wyken, ſtaat by verſcheyde Schryvers ook geboekt, ja ging met den Duyvel ook een verbond aan, die hem ten laatſten ook met de dood loonden. Ik zou dit verhaal veel breder konnen doen, maar vermits de meeſte Leezers hier wat zwak van geloof in zyn, en ik 'er ook geen bewys van hebbe als reeds geboekt ſtaat, zo wys ik den Lezer tot *Hendrik Kemp* daar zal hy het breder vinden, en zullen nu tot *Ian van Arkels* kinderen treden.

Ian van Arkel, *Ians* oudſte Zoon zal zo volgen.

Otto van Arkel, *Iansz.* kreeg voor zyn Vaderlyke erfdeel de Lan-

Digitized by Google

Landen met het Steedje Heukelom, het Dorp Loenen by anderen Loven genaamd, het Slot Leyenburg, het dagelyks geregt te Gellikum en te Renoy. Hy trouwden een Dogter van de Heer van Heusden, by welke hy twee Zoonen won.

Iohanna van Arkel, *Ians* Dogter trouwde *Alard Both*, Heer van der Eem in het Sticht van Utrecht, wordt Weduwe vermeld in 't jaar 1308. En zo zommige ſchryven heeft zy het Minderbroeders Klooſter te Utrecht geſtigt, maar om dit wel te verſtaan, moet men weten dat zulks te nemen is voor de herſtellinge, naar den brand van den Jaare 1279. want het is zeker dat dit Klooſter omtrent den Jaare 1246. al in wezen is geweeſt, zo als uyt een Bul van Paus *Innocentius IV.* blykt. Maar onze Schryver ſteld zulks geſchiet te zyn, van een Dogter van dezen Heer *Ians* Zoons Zoon, zo als wy wat verder ook verhalen zullen.

Iohan van Arkel, *Iohansz.* Moeder *Berta van Ochten*, wierd in den Jaare 1272. na zyn Vaders dood den tienden Heer van ARKEL, en derden der Stad GORINCHEM, was een Man die om zyne vroomheid by grooten en kleynen bemind wierd, hy verkreeg voor zyne Inwoonders van GORINCHEM verſcheyde vryheden, hier voore in Stads Handveſten reeds bygebragt, en trouwde met *Bertrada*, Dogter van den Grave van Sterkenburg by Utrecht, hy word in een Brief van Graaf *Floris V.* op 't Jaar 1277. vermeld, en in den Jaare 1290. wierd hy door den zelven Graaf in 's Gravenhage tot de Ridder order van *St. Iacob* verkoren.

Hy ook een dapper Krygsman zynden trok met den gemelden Graaf ook op tegens de Vriezen, om de dood van Koning *Willem* Graaf van Holland te wreken, waar door de Burgers van GORINCHEM door dezen Graaf met verſcheyde vryheden beſchonken wierden, zo als wy vooren hebben getoont onder de Handveſten. Hy trok met Graaf *Ian I.* ook tegens de Vriezen op, wanneer hy in het gevegt op de Vronergeeſt zou geſneuveld zyn, zyn Lighaam wierd na GORINCHEM gevoerd en by zyne Voorouders begraven, zo dat hy omtrent vyfentwintig jaaren Heer van ARKEL en der Stadt GORINCHEM was geweeſt, liet een Zoon en eene Dogter na.

Geertruyd van Arkel, *Iohans* Dogter trouwde *Huybert van Kuylenburg*, *Huybertsz.* Moeder *van Voorne*, was de derde van dien naam, en vyfde Heer van Kuylenburg, verkogt in den Jaare 1282. zyn Slot aan den Hartog van Gelder, en quam in den Jaare 1296. te overlyden.

Johan van Arkel, *Iohansz.* Moeder *Bertrada van Sterkenburg*, wierd in den Jaare 1297. naar zyn Vaders dood den elfden Heer van ARKEL, en vierden der ſtad GORINCHEM. Van dezen Heer *Ian* word by *Kemp.* en meer anderen veel vertelt wegens dien *Comen* of Kramer, die hy te GORINCHEM eenig geld gaf om zyn mars te verſterken, en dat op half winſt, hoe de Kramer daar na een ryk Koopman te Genua in Italien wierd, en hoe Heer *Ian van Arkel* die naar het H. Land ter Kruystogt was geweeſt, en in het wederkeeren omtrent deze Stadt van alle zyne goederen wierd berooſt, zo dat hy in de grootſte armoede was, wonderlyk door dezen Koopman wierdt geholpen. Ik zou dit verhaal 'er wel by voe-

Digitized by Google

voegen, maar vermits het by zeer veele werd verdagt of als een verdigtzel gehouden, meene ik het beſt te zyn voorby te gaan.

Heer *Ian van Arkel*, zo moedigen Ridder en Krygsman zynde, begaf zig in den Oorlog tuſſchen den Koning van Vrankryk en den Graaf van Vlaanderen, waar van *Slichtenhorſt* bladz. 197 aldus ſchryft: Dat *Ian van Arkel* eerſt zynen dienſt den Koning van Vrankryk aangeboden hadde, maar te veel geld willende hebben wierd afgewezen. Toen keert hy zig tot den Graaf van Vlaanderen, en vroeg nog eens zo veel, en de helft van 't loon op de hand eer zy kampen zouden. Als nu de Françoiſen van verre aanquamen, liet den Graaf *Arkel* zulks aandienen, dat hy met de zynen in der haaſt in 't gelid en harnas zouden komen. Dog de Graaf verſtond uyt den Bode dat *Arkel* hier niets op geantwoord hadde, maar ſtil was uytgegaan om zyn water te maken, 't geene hy op vatte uyt weemoedigheid of ſpyt geſchiet te zyn, echter was hy met de zynen allereerſt ten ſtryd uytgeruſt, wanneer den Graaf hem in arren moede deze woorden zou hebben toegeduwt. *Gy hebt u vermeten voor aan te ſtryden, toen de Franſchen nog verre waren, maar nu zy hier zyn en de noot aan de man gaat, bent gy zo vervaard, dat gy piſſende word van vreeze.* Waar op *Arkel* den Grave aldus antwoorde: *Mogende Vorſt, verwonder u niet over dit, myn water maken, ik hoorden dat de edelſte Banier van 't Kriſten gelove tegen u ontwonden quam, met de edelſte Prinſen van Vrankryk, en vermits ik u beloofd heb met myn Volk voor aan te ſtaan, wierd ik veſt denkende, hoe ik dien Standaart beſt winnen mogte, of daar voor dood blyven.* Naar deze woorden reed *Arkel* met zyn Bloedverwand, *Hugo Boter* en meer anderen voor aan, en heeft na een dapperen tegenſtand de Franſchen den Standaart ontweldigt en de vlugt doen nemen, welke hy toen aan den Grave van Vlaanderen overgaf, welke *Arkel* daar voor rykelyk beſchonk. *Hugo Boter* zeer zwaar gewond quam kort daar aan te overlyden, zo dat zyne heerlyke goederen op *Ian van Arkel* quamen. De jongſte Broeder *Floris* in den Jaare 1330. ook kinderloos ſtervende, quam Spyk, Blokland en Botenſloot ook aan hem.

In 't Jaar 1314. trok Heer *Ian van Arkel* met eenige Edelen van zyn geſlagt, als de Heer van Heukelom, van Aſperen, Aquoy en Leyenburg naar Keulen, alwaar een ſpiegel gevegt ſtond gehouden te worden, alwaar hy om zyne dapperheid tot hoofd der Ridderen verkoren wierd. Hy van Keulen weder keerende bragt eenige Vaders Kruysbroederen mede, met voornemen om hen een Klooſter in zyne Stad GORINCHEM te bouwen, maar geene bequame plaats vindende, beſloot hy met toeſtemminge van zyn Bloedverwant de Heer van Aſperen het in dit Steedje te ſtigten.

In het Jaar daar aan Graaf *Willem* met den Graaf *Robbrecht* van Vlaanderen in Oorlog rakende, ſprong hy den Hollandſchen Graaf getrouwelyk by, en deze in een gevegt zwaar gewond wordende dat hy van zyn Paerd viel, en in groot prykel van zyn leven was, wierd hy door Heer *Ian van Arkel*, Heer *Philips van Waſſenaar*, en Heer *Diderik van Brederode* gered, zo dat zyne dapperheid van alle kanten uytſchitterden.

Onze

Digitized by Google

Onze Schrvers verſchillen veel wegens zyn Vrouw, eenige ſchryven dat hy is getrouwt geweeſt met *Ermgard*, Dochter van den Heer van Voorn, *Pontaan*, *Slichtenhorſt*, en die hen hier navolgen noemen haar *Mabilia*, Erfdogter van Heer *Hendrik van Voorn*, maar in den *Alciatus* door den Heer *Anth. Mattheus* uytgegeven, ſtaat een Teſtament van de Edele Mevrouw *Cunigunda van Vernenburch* des jaars 1328. gemaakt, en noemd haar Weduwe van den Wel Ed: Heer *Iohan van Arkel*, en hier door meen ik dat wy vaſt op mogen gaan, des ook onwaar is dat *Slichtenhorſt* ſteld dat *Ian van Arkels* Vrouw in den Jaare 1318. zou overleden zyn. *Ian van Arkel* is op Kersavond des jaars 1324. overleden, liet eene Zoon en twee Dogters na, die wy eerſt zullen melden.

Cunigunda van Arkel, zo myn Schryver meld, zou getrouwt hebben Heer *Ian van Heusden*, de laatſte van deze Familie en Zoon van *Ian VIII.* maar hier in meen ik dat hy miſtaſt, en dat deze *Cunigunda van Arkel* is geweeſt een Dogter van dezen *Iohans* Zoon, en Zuſter van *Ian van Arkel*, Biſſchop van Utrecht, gelyk wy wat verder aanwyzen zullen.

Mabilia van Arkel, *Iohans* Dogter, trouwde *Zwer* van Abcoude in Wyk te Duurſtede, den Prior *Butheus* ſchryft dat zy in den jare 1340. overleden is.

Dan ſteld onze Schryver dat *Iohan van Arkel* nog een Dogter heeft gehad, die met de Heer *van der Een* was getrouwt, en dat zy Weduwe zynde het Minderbroeder Kloofter te Utrecht heeft geſtigt. Maar andere ſchryven zo wy hier vooren reeds hebben gemeld, dat zulks is geſchied door *Iohanna van Arkel*, welke een Dochter van deze *Iohans* Grootvader is geweeſt: en *Henricus Taborita Lib. 9. Chron. Cap. 24.* ſchryft des wegens aldus: *In 't jaar 1308. trouwden de Heer van der Een de Dogter van den Heer van Arkel, welke na de dood van haar Man het Kloofter der Minderbroederen te Utrecht heeft geſtigt.* Maar meld niet van welke *Iohan van Arkel* zy een Dogter was, zo dat de zaak duyſter is.

Iohan van Arkel, *Iohannes*. Moeder *Cunigunda van Vernenburg*, wierd na zyn Vaders dood den twaalfden Heer van ARKEL, en vyfden van GORINCHEM, deze by zyn Vaders leven in een ſteekſpel te Keulen zynden, trouwden aldaar *Ermgarda*, Dogter van den Grave van Kleef, Moeder *Margareta van Vernenburg*, Vrouw van Duislaken, in het Huwelyks contract wierd bedongen dat *Diderik van Kleef*, *Ottos* Broeder, hem na zyn dood in het Graafſchap zou volgen voor zyn leven, en zo *Johan van Arkel* een Zoon by zyn Nigte quam te winnen, deze hem na zyn dood in 't gemelde Graafſchap zou volgen. *Johan van Arkel* won by zyne Vrouw zeve Zoonen en twee Dogters, als *Jan*, *Otto*, *Aarnoud*, *Johan*, *Robbrecht*, *Herbaren*, *Willem*, *Cunigunda* en *Mabilia van Arkel*. *Kemp* noemd de Dogters *Mabilia* en *Elizabeth*, maar hy het wegens de laatſte wel heeft gelyk aanſtonds zal blyken, maar de Heer *Anth. Mattheus* merkt in 't negende deel zyner *Analecta* aan bladz. 200, dat de eerſte namen de echte zyn, en wegens *Cunigunda* brengt hy bewys uyt een oud Doodboek der Kerke van GORINCHEM, waar in aldus ſtaat: *op den 18 van February is over-*

Digitized by Google

overleden Cunigunda Vrouw van Heusden, Zuster van den Bisschop Iohan van Arkel, waar van een pont gegeven word. Waar uyt ook blykt dat zy met *Johan* Heer van Heusden is getrouwt geweest. En *S. van Leeuwen* in zyne Stamlyst der Heeren van Heusden, schryft ook dat *Jan* de negende en laatste Heer van Heusden, met *Cunigunda van Arkel* is getrouwt geweest; maar dat de tweede Dogter *Mabilia* is genaamd geweest, raden zy mis, maar uyt het Huwelyks contract tusschen haar en den Heer *Borre van Heemstede*, blykt dat zy *Elizabeth* wierd genaamd, en was toen Weduwe van Heer *Willem van Hoorn*, waarom ik het Huwelyks contract hier zal by voegen.

Huwelykſche Voorwaarden, tuſſchen den Heer *Borre van Heemſtede* en Vrouwe *Elizabeth van Arkel*, Weduwe wylen Heer *Willem van Hoorn.*

„ IK *Borre van Heemſtede*, maken condt allen Lieden, dat ik „ met mynen lieven Heere van ARKEL overdragen ben, een „ wettelyk Huwelyk tuſſchen Jonkvrouw *Lysbetten* myns Heeren „ Zuſter voorſz. en my, in dezer manieren, dat myn lieve Heere „ van ARKEL my geven zal, met Jonkvrouw *Lysbetten* voorzeyt „ te mede gave hondert pont zwarte 's jaars payements, als binnen „ den Lande van ARKEL 's jaarlyks gaande en gevende is, welke „ hondert pont 's jaars onze lieve Heere voorn: afloſſen mag met „ duyzent ponden, ende met den vollen pagte payements voorſz. „ voort zyn 't voorwaarden, dat ik binnen 's jaars binnen mynes „ liefs Heere Landen van ARKEL beleggen zal een Erve, zeſtien „ hondert pont des voorſz. payements, daar Jonkvrou *Lysbetten* „ haar lyftogte aan behouden zal. Voort waar 't dat zake dat „ Jonkvrouwe *Lysbetten* voorn: aflyvig worde zonder blykende ge„ boorte agter haar by my te laten, zo zullen haar Erfgenamen „ uytvaren met haare medegave, met haar Clynodien, ende zon„ der eenige ſchuldt te gelden. Ende om dat ik alle voorzeide „ voorwaarden meyne te houden ende te voldoen, zo heb ik in „ oirconde der waarheid dezen Brief open bezegelt met mynen „ Zegel. Gegeven in 't jaar ons Heeren duyzent drie hondert vyf „ en zeſtig, op *Sinte Pauwels* dag converſi.

Door den Heer van ARKEL zal hier zekerlyk Heer *Otto van Arkel* zyn te verſtaan.

Ian van Arkel, den oudſten, wierdt in den jaare 1352. in een Steekſpel te Dordrecht zwaar gewond, zo dat hy kort daar na quam te overlyden, maar dat zulks acht jaaren voor zyn Vaders dood is geſchied, raden zy mis, vermits zyn Vader in den Jaare 1355. overleden is.

Otto van Arkel, zyn Vaders navolger zal ik hier na by brengen.

Aarnoud van Arkel, vermits *Iohan van Arkel* zyn Vader by levende lyve een verdeelinge der goederen onder zyne Kinderen hadde gemaakt, zo was hem voor zyn Vaderlyk erfgoed toegewezen Zoelen, Avezaad met een ſterk Kaſteel, de Heerlykheid van Noor-

Digitized by Google

Noordeloos, daar by het Advokaatſchap of bewind over Alblas en Alblaſſerdam, zo dat hy veele heerlyke goederen bezat, hy trouwde *Heylwig van Montfoort*, want in een oude Brief van den Jaare 1350. ſtaat aldus: *Arent van Arkel Heere van den Noordeloze, Vrouwe Heylwigen zynen Wyve onzer Nichten, Vrouwen Maria Vrouwe van Montfoorde hare Zuſter.* Dog *Simon van Leeuwen* ſchryft dat hy met *N. Millink* is getrouwt geweeſt, des weder verſchil. Hy wierd op 't Jaar 1365. nog vermeld, en zou een Zoon en twee Dogters gewonnen hebben.

Johan van Arkel, wierd naar afſtand van *Nikolaas van Kaputius* door Paus *Clemens VI.* in den Jaare 1342. tot Biſſchop van Utrecht verheven, zynde toen te Romen en 28 jaaren oud. t' Huys komende en bezit van zyn Bisdom nemende, vond hy het zelven met veele ſchulden bezwaard, waar van hy een groot gedeelten betaalden, en om beter zulks te boven te komen, ging hy eenigen tyd te Grinobele in Vrankryk wonen, om door ſpaarzaamheid meer geld over te houden, maar vond zig hier in bedrogen, door zyne afwezentheid liep alles in 't wild, en Biſſchops inkomſten geraakten in verkeerde handen. Hy was een dapper Oorlogs Man, zo dat hy zo wel door het Swaard als Herders ſtaf het Bisdom beſchermde. Het Bisdom van Utrecht twee en twintig jaaren bedient hebbende, wierd hy door Paus *Urbanus V.* tot Biſſchop van Luyk aangeſteld, welk Bisdom hy nog veertien jaaren beſtierden, alwaar hy in den Jaare 1378. den 8 van Julius, op den geboorten dag van *St. Ian den Doper* na de eeuwigheid verhuysden. Zyn Lighaam wierd volgens zyne uyterſte wille na dat het geopent was, na Utrecht gevoerd, en aldaar in de Domkerk aan de zuydzyde van 't Choor voor het Altaar van *St. Ian Euangeliſt*, dat hy zelfs hadde geſticht begraven: maar zyne Ingewanden in een beſlote kiſte, wierden te Luyk in het Klooſter der Wilhelmyten ter aarden beſteld. Myn voornemen is niet zyne Biſſchoppelyke verrigtingen, Oorlogen en andere zaken hier te verhalen: want deze ſtaan reeds by veele Schryvers geboekt, en zou paſſen als wy van de Biſſchoppen van Utrecht te handelen hadden, alleen zal ik hier maar een Brief uyt het negende deel der Analecta van de Heer *Anth. Mattheus* by voegen, waar in nog eenige aanmerkelyke zaken worden vermeld, die by andere Schryvers niet te vinden zyn, waar by hy en zynen Broeder *Robbrecht* malkanderen tot wederzydſche erfgenamen verklaren, en luyd aldus:

„ WY *Iohan van Arkel*, by der genade Gods Biſſchop t' Utrecht,
„ doen te weten allen Lieden, die dezen Brieve zullen zien
„ of hooren lezen, dat Heer *Iohan* Heere van ARKEL, die onze
„ oudſte Broeder was, ons ende Heere *Robbrecht van Arkel* onzen
„ lieven Broeder, dien God beyde genadig zy, eermaals afgegoed
„ heeft van zulker erffeniſſe, als ons van den Heer van ARKEL
„ onzen Vader aanbeſtorven was, ende wy ende Heeren *Robbrecht*
„ onzen Broeder, van den Heere van ARKEL onzen oudſten
„ Broeder voorgenoemd, met zulken willekeur en voorwaarden
„ verſcheyden zyn, dat wy *Iohan* nu in der tydt Biſſchop van
„ Utrecht

Digitized by Google

„ Utrecht voorzeyt, ende Heer *Robbrecht* onzen Broeder, malkan-
„ derens erfgenaam wezen ende blyven zullen, van alle waarlyke
„ goederen eygen of leen, dat wy agter laten na onze doot, alzo
„ dat Heer *Iohan* onzen oudſten Broeder, Heere van ARKEL
„ voorſz. nog zyn Erfgenamen geenerhande erffeniſſe of recht aan
„ te verwagten hebben, ende zedert dien tydt dat wy *Iohan van*
„ *Arkel* Biſſchop t' Utrecht, ende *Robbrecht van Arkel* onzen Broe-
„ der voorſz. van den Heere van ARKEL onzen oudſten Broeder
„ voorgenoemt verſcheyden waren als voorſz. is, zo hebben wy
„ een goed gekogt dat gelegen is in den Carſpel van Renen, ge-
„ heten Ryneraart ende Noorderaart, met allen zyn toebehoren,
„ dat men nu ter tyd gemeenlyk heet Rynswoude, tegen eerzame
„ Lieden, Burgermeeſters, Schepenen ende Raadt, ende den ge-
„ meenen Burgeren onzer Stad van Renen, dat voormaals der zel-
„ ver Stadt gemeente was, welk goed voorſz. wy *Iohan van Arkel*
„ Biſſchop t' Utrecht, Heeren *Robbrecht van Arkel* onzen Broeder
„ voorgenoemt verleyt hadden, van ons ende van onze nakome-
„ lingen Biſſchoppen t' Utrecht te houden, tot een onſterfelyk leen
„ in dienſtmans ſtaat, ende want Heer *Robbrecht* onzen Broeder
„ voorzeyt dit voorgenoemde goed op ons ge-erft heeft, zo hebben
„ wy om Gods wille ende onzer zielen wille, dit voorzeyde goed
„ met allen zyn toebehoren gegeven ende verleent, geven ende
„ verlenen met dezen tegenwoordigen Brieven *Robbrecht van Ryns-*
„ *woude*, Heeren *Robbrecht* onzen Broeder voorzeyt Baſtaart Zoon,
„ van ons en onze nakomelingen, Biſſchoppen t' Utrecht te behou-
„ den in dienſtmans ſtaat. Ende waar 't dat zake dat *Robbrecht*
„ voorzeyt ſtorve, ende geen wettelyken geboorte agter hem liet,
„ of dat hy wettelyken geboorte agter liet, ende dat die voort ſtor-
„ ve zonder wettelyken geboorte, zo zoude dit voorzeyde goed
„ komen op *Ian van der Borch*, die Heeren *Robbrecht* ons Broe-
„ ders voorzeyt Baſtaart Zoone is. Ende waar 't dat zake dat *Rob-*
„ *brecht* ende *Iohan van der Borch* zynen Broeder voorgenoemt
„ beide ſtorven zonder wettelyken geboorte, zo zal dat voorzeyde
„ goed met al zyn toebehoren, als voorſz. is, komen op *Iohan van*
„ *Ryneſteyn* onzen Baſtaart Zoon, ende voort op dat naaſte lyf dat
„ hy agter laat, dat van onzen lyve gekomen is. Ende waar 't dat
„ zake dat Heer *Robbrecht* ons Broeders Zoonen voorſz. en onze
„ Baſtaart Kinderen alle ſtorven, ende geen wettelyken geboorten
„ agter en lieten, alzo voorſz. is, zo willen wy dat dit voorſz.
„ goed kome en blyve, in onzer Kapelle ter Horſt in vermeerde-
„ ringe dier proeve, die wy daar gemaakt hebben. Hier over ware
„ onze Mannen, als Heer *Steven van Zulen*, Ridder, *Gysbrecht*
„ *van Iſelſteyne*, Heeren *Otten* Zoonen, *Jacob van der A. Iohan*
„ *van Buren*, ende veele andere goede Lieden. In kenniſſe der
„ waarheid zo hebben wy dezen Brief bezegelt met onzen grooten
„ uythangenden Zegel. Ende want wy Burgermeeſteren, Sche-
„ penen, ende Raadt, ende gemeene Burgeren der Stadt Renen
„ voorgenoemt, eermaals dit voorzeyde goed geheten Reyneraart
„ en Noorderaart met allen zynen toebehoren, onzen lieven Heere
„ *Iohan van Arkel* Biſſchop t' Utrecht, en Heere *Robbrecht van Arkel*

„ zy-

Digitized by Google

„ zynen Broeder voorgenoemt verkogt ende opgelaten hebben,
„ om een ſomme van penningen, die ons geheel wettelyken vol,
„ ende geheel ende wel betaalt is, als dat wy nog onze Stadt nog
„ niemandt van onzer wegen daar geen recht nog toezeggen meer
„ aan en hebben, zo hebben wy dezen Brief mede bezegelt met
„ onzer Stadt Zegel. Gegeven in 't jaar ons Heeren CIↃ CCC.
„ drie en zeſtig des Vrydags na *Sinte Odulfus* dag.

Uyt dien Brief blykt dat *Robbrecht van Arkel* twee Baſtaart Zoonen hadde, maar van zyn Vrouw *Elizabeth van Heukelum*, en zyn Erfdogter, welke met *Dirk van Polanen* zou getrouwt zyn geweeſt, word hier het minſte gewag niet gemaakt, ja ſchynt wel duydelyk ſtrydig tegens dezelven, vermits hy zyn Vrouw en eenige Erfdogter dan alle zyne goederen zou hebben ontmaakt, dat niet geloofbaar is. Hy had voor zyn Vaderlyke erfgoederen, de Heerlykheid van Arentsberge, Stolkwyk en de Vliſt.

Jan van Arkel, Biſſchop van Utrecht, hadt ook een Baſtaart Zoon, 't geene zo veel my bekent is, by geene Schryvers wordt aangemerkt. Ik zou een wydlopig verhaal van zyne levens daden konnen opleveren, maar zulks is reeds door verſcheide andere Schryvers gedaan, en die hier een wydlopiger berigt begeert, die leze *Batavia Sacra* tweede Deel, bladz. 337 en volgende.

Willem van Arkel, ſtierf redelyk jong en nog ongetrouwd, had voor zyn Vaderlyke erfeniſſe de Heerlykheid Lopik, Bokhoven, Haasdrecht, met het Slot Goudriaan, welke goederen by zyn overlyden weder aan zyn Vader quamen.

Johan van Arkel, Heer van ARKEL en der Stad GORINCHEM, na dat hy by levende lyve zyne goederen onder zyne Kinderen had gedeelt, quam in den Jaare 1355. den 2 van Maart te overlyden, wanneer hy een en dertig jaaren zyne landen en goederen had beſtiert, zyne huysvrouw *Ermgard van Kleef*, was reeds in den Jaare 1342. den 8 van Auguſtus na de eeuwigheid verhuyſt, zyn beide in de Graf-kelder der Heeren van ARKEL begraven.

Otto van Arkel, *Iohansz.* Moeder *Ermgard van Kleef*, wierd na zyn Vaders dood de dertiende Heer van ARKEL, en zesden der Stad GORINCHEM. Dezen Heer *Otto van Arkel* zo onzen Schryver meld, trouwden met de Doorlugtige Dogter van den Hartog van Baar, *Elizabet* genaamd, wiens Moeder een Dogter was van *Gerard* Grave van Namen: maar andere Schryvers melden dat zy een Dogter was van Keyzer *Hendrik IV.* dog andere melden dat zy een Dogter was van *Thiebout*, Broeder des Hartogs van Bar in Lotteringen, en dat haar Grootmoeder was een Dogter van den Koning van Vrankryk. *W. van Goudhoeven*, en *S. van Leeuwen*, ſchryven dat zy een Dogter was van *Hendrik* Grave van Baar, gelegen tuſſchen Vrankryk en Lotteringen, wiens Moeder was *Jolente* Dogter van *Robbrecht* Graaf van Vlaanderen, en eenige Zuſter van *Robbrecht* eerſte Hartog van Baar, wiens Echtgenoot was *Maria*, Dogter van *Jan* Koning van Vrankryk, en bragt hem ten huwelyk het Steedje en goederen van Pierrepont in Vermandois. Dog zeker geleerd Schryver de verſchillen hier omtrent aanmerkende, geeft

Digitized by Google

ons een vaſter berigt, wegens het huwelyk van Heer *Otto van Arkel*, en toont dat hy twee Vrouwen heeft gehad, en zyne eerſte Vrouw is geweeſt *Maria van Vianden*, Dogter van Graaf *Henderik van Vianden*, Heere van Grimbergen, Moeder Vrouwe *Margareta van Faucquemont*, van St. Vit, in Daesborg, Weduwe van *Simon* Grave van Spanheim, enz. welke eerſte Vrouw zonder Kinderen overleden is. Zie den Prior *Butheus en ſes Trophus de Braband Lib.* 4. *Fol.* 566 *dans la genealogis de ide Princeſſe de Braband Femme d'Arnon Comte de Clevis, & Livre* 8 *Fol.* 642.

Zyne tweede Vrouw is geweeſt *Elizabeth* gebore Gravinne van Bar, Vrouwe van Pierrepont, enz. Dogter van *Hendrik IV.* Grave van Bar, Moeder *Jolente* van Vlaanderen, van Bethune, enz. zie *Franciscus de Boſcere tom.* 7. *Stemmatum Ducum Barry, fol.* 421 *verzo.* welk verhaal zo het my voorkomt op beter bewys ruſt.

Otto van Arkel, een Man van groot vermogen en wys beleidt, wierd door Hartog *Aalbert van Beyeren*, Graaf van Holland met veele Ridders en Edelen in een Gezandſchap aan den Koning van Engeland gezonden, en terwyl hy dan in Engeland was, zo quam *Diderik XXVII.* Grave van Cleef, zo onzen Schryver meld, te ſterven, Grootvader van zyne Moeder, by welke gelegentheid *Iohan* Kanonnik te Cleef en Broeder van den Grave *Diderik*, tegens alle recht zig in het Graafſchap gedrongen heeft, ſluytende zynen Neef *Otto van Arkel* buyten het bezit, maar dezen *Iohan* wel wetende dat Heer *Otto van Arkel* een Heer van veel vermogen was, tragte by tyds zig zo vaſt te veſtigen als doenlyk was, waarom hy ten huwelyk nam *Machtelt*, Zuſter van *Reynout* en *Eduard* Hartogen van Gelder, hy quam dan vyftien jaaren daar na Kinderloos te overlyden, wanneer Heer *Otto van Arkel*, en de Zoonen van de Heer van Parweys, *Engelbert* en *Adolf* Gebroebers *van der Mark* van alle kanten in de weer quamen, en ſterk om het Graafſchap van Cleef dongen. *Otto van Arkel* meenden geweldiger hand zig meeſter van de Stad Cleef te maken, maar zulks wierd hem door *Eduard* Hartog van Gelder belet. De Heeren van Parweys hadden bezit van het Slot Cleef genomen, maar wierden door de Heeren *van der Mark* in de Stad Cleef gedwongen een verdrag in te gaan, by welk verdrag zy zig met Kranenburg moeſten vergenoegen, en *Adolf van der Mark*, hoewel tegens recht en reden bleef het Graafſchap Cleef bezitten, welk verhaal by *Kemp* bladz. 88 wydlopiger geboekt ſtaat.

Heer *Otto van Arkel* word by onze Schryvers geboekt voor een Man die de gerechtigheid van zyne Onderdanen mannelyk voor ſtond, en geene ongebondentheid in zyn gebied wilde dulden. Hoe hy dien geylen Boef *Hendrik Kannemaker*, die veele Dogters en Weduwe geſchonden hadde, liet de kop afſlaan, heb ik hier voore op de Groote Kerk reeds verhaald, en hoe kragtig hy tegens die van Dordrecht, wegens het Stapelrecht in de weer ſtond, is reeds onder Stads geſchiedeniſſen ook gemeld, als mede wegens den Oorlog tegens den Heer van Vianen onder wiens gebied twee van zyne Onderdanen onnozel dood geſlagen waren. Hy is ook den eerſten Lands-heer die aan de Stad GORINCHEM zo veel ons bekent is

een

Digitized by Google

een Handveſt heeft verleent, hier voore ook bygebragt. Het ſchynt echter dat hy in 't verweeren van zyne rechten al wat haaſtig was; want op zekeren tydt het Paſtoors Ampt der Kerke van Schoonrewoerd open vallende, wierd door den Prooſt van *St. Marie* Kerk te Utrecht hier een nieuwen Paſtoor aangeſteld, vermits den Prooſt de vergevinge of het *Jus Patronatus* der Kerke meenden te bezitten, dog Heer *Otto van Arkel* Heer van Schoonrewoerd zynden, vermeenden dit recht hem toe te komen. des hy uyt zynen naam daar eenen anderen Paſtoor aan ſtelden, en ſchreef aan den gemelden Prooſt dat hem zulks als zyn eigen recht toe quam, verzoekende dat hy hem des wegens daar niet mede wilde bemoeyen. De Geeſtelykheid in deze tyden heerzugtig en niet gewoon hunne rechten 't zy goed of quaad dus te laten glyden, blixemt tegens Heer *Otto van Arkel*, en den Paſtoor door hem aangeſteld den Ban uyt, en zend van alle kanten Banbrieven in *Arkels* gebiedt. Heer *Otto van Arkel* ook niet gewoon om zig dus te laten vervaren door een Prooſt, en den Ban niet achtende, doed alle de genen die met de Banbrieven in zyn gebied quamen by de kop vatten, in een zak ſteken en verdrinken. De Prooſt zulks horenden, en hier over ten hoogſten verbittert, daagt Heer *Otto van Arkel* voor het Roomſche Hof, en beklaagt hem daar zeer grotelyks, welke daad het gemoed van Heer *Otto van Arkel* ook nog meer verbitterden, des hy voornam den Prooſt hier voor te betalen. De Prooſt op zekeren tyd te Vianen zynden, en aldaar den Godsdienſt willende verrigten, zo was 't dat Heer *Otto* op dees tyd ook te Hageſteyn was, en zulks verſtaanden begeeft hy zig met eenige Dienaars ook na Vianen toe, ontmoet den Prooſt by den rooſter van 't Kerkhof, alwaar hy hem dood ſloeg, en week weder na Hageſteyn toe. Dit verbitterde de Geeſtelyke nog veel meer, zo dat den nieuwen Prooſt met ten eerſten eenige aanklagers na Romen zondt, om hem met alle kragt te beſchuldigen, maar Heer *Otto* hier van ten eerſten kennis krygende, zend ook eenige Dienaars op weg, welke de aanklagers achterhaalden en ook ombragten. Heer *Otto* door alle deze feylen te Romen nu ten hoogſten in ongenade gevallen, neemt zyn toevlugt tot den Kardinaal *Reynier van Baar*, Broeder van zyne Huysvrouw, doed ook zyn beklag van 't geweld hem aangedaan, en weet zo veel te verkrygen dat hem een generale vergiffenis wierd vergunt, zo dat den Prooſt genoodzaakt was zyn gemeende recht af te ſtaan, en den Ban weder in te trekken.

Heer *Otto van Arkel* deed in den Jaare 1360. Hageſteyn met wallen en gragten omringen, heeft ook aldaar het ſterke Slot geſtigt, was ook zeer mildadig in het ſtigten van Altaren en Vikaryen, zo dat hy by veele Geeſtelyke Perſoonen ook wel gezien was.

Na dat hy zyne landen dan omtrent een en veertig jaaren hadt geregeerd, quam hy in den Jaare 1396. des anderen daags na onze L. Vrouwen Boodſchap dag te overlyden, en wierd te GORINCHEM by zyne Voorouders begraven. Zyne Weduwe trok weder na Pierrepont in Vermandois, alwaar zy overleden is volgens *Kemp* in den Jaare 1410. liet na *Iohan* en *Iohanna van Arkel*, en nog een Baſtaard Zoon *Hendrik van Nyenſteyn*.

Digitized by Google

Iohanna van Arkel. trouwden den Heer van Schoonvorst in Braband, dog zy is zonder Kinderen overleden.

Iohan van Arkel, wierd naar zyn Vaders dood den veertienden Heer van ARKEL, en zevende van de Stad GORINCHEM, hy is zo eenige schryven in den Jaare 1362. geboren, en in het jaar 1389. wierdt hy door Hartog *Aalbert van Beyeren* Graaf van Holland, tot Stadhouder en Ontfanger Generaal van Holland verheven, en hoewel dit de aanzienlykste Ampten van den Landen waren, zo meenden zyn Vader nogtans dat hy daar mede eerder verminderd als vermeerdert was, en dat het aan zynen staat niet pasten een anders Dienaar te zyn, maar veel groter zou het hem mishaagd hebben, zo hy eens had mogen voorzien alle de rampen en onheilen die uyt die hooge verheffingen gesproten zyn, en den ondergang van dit aloude en Adelyke geslagt zyn geweest, dog hier van heb ik hier vooren onder Stads geschiedenissen wytlopig gehandelt, des niet nodig hier wederom op te halen.

Iohan van Arkel, trouwden in den Jaare 1376. met de Erfdogter van Hartog *Willem* van Gulik en Gelder *Iohanna,* verkeerdelyk by onze meeste Schryvers *Maria* genaamd, en vermits ik het huwelyks contract ter handen hebbe, zal ik het hier ook by voegen, waar uyt den Lezer van alles een nader berigt kan vinden; en luyd aldus:

Huwelykſche Voorwaarden, tusschen Heer *Iohan van Arkel,* en Vrouwe *Iohanna van Gulick,* oudste Dogter van Hartog *Willem* van Gulick ende van Gelder.

„ WY *Willem* by der genaden Gods Hartoge, ende *Maria* by „ der zelver genade Hartoginne van Gulick ende van Gelre, „ doen conet ende kennelyken allen Lieden, want wy by goedt- „ dunken onzer Raden, ende onze Vrienden, een huwelyk over- „ dragen zyn met onzen lieven ende geminde Neve, den Heere „ van ARKEL, hoe dat *Iohanna* onze oudste Dogter hebben en „ nemen zal, tot eenen wettigen Manne, *Iohan* oudsten Zoone „ onzes lieven Neve voorsz. zo bekennen wy, dat wy gegeven „ ende bewyst hebben, geven ende bewyzen in rechte huwelyks „ goede, duyzent ouden Schilden 's jaars goed van goude, ende „ gerechte van gewigte munte des Keyzers van Romen, ofte 's Ko- „ nings van Vrankryk, ofte ander goet gelyk gaat na die weerden, „ jaarlyks te heffen, en te beuren uyt onze Tollen tot Lobeyde, „ die een helft van den voorsz. gelde te betalen 's jaarlyks op den „ Meydag, en die ander helfte op Alderheyligen dag daar na naast „ volgende, alle jaar te betalen, ende bevelen ende gebieden on- „ ze Rentmeesteren en Tollenaren, die nu zyn of namaals wezen „ zullen, dat zy deze duyzent oude Schilden voorsz. jaarlyks uyt- „ reyken tot allen tuten voorsz. *Iohan van Arkel* onzen Zoone, „ ende *Iohanna* onze Dogter voorsz. ofte haaren gewaerden Bode, „ zonder meer verzoek of bevelen van ons, of van onzen erven „ daar af te doen. In zulker manieren of 't zake waare dat onze

„ Zuster

Digitized by Google

„ Zuſter van Gelder, Gravinne van Bleys. Ende wy *Maria* Hartogimne van Gulick en van Gelder voorſz. ende *Izabel van Gelder* onze Zuſter ſtorven, dat dan *Iohan van Arkel* ende *Iohanna* zyn wettig Wyf, ende haaren Erven hebben zullen alle alzulke Heerlykheid, Renten, ende Goederen, als wy Vrouwe *Maria*, ende onze twee Zuſteren voorgenoemt, hebben in den Lande van Mechelen geheten Neckerspoel, met alle zyne toebehoren. Ende wanneer des goeds van Neckerspoel voorgenoemt, alzo veel verſtorve of meer als duyzent ouden Schilden 's jaars des munte voorſz. weerdig waren, zo zullen wy die duyzent oude Schilden 's jaars uyt ter Tollen tot Lobeyde voorſchreven quyt wezen, ende los ende ledig weder komen aan ons, ende aan onzen erven. Ende wie van ons drien Vrouwen ende Zuſteren voorgenoemt eerſt ſtorve, zo wat Renten, Heerlykheid, en Goeden die hadt in den Lande van Mechelen voorſz. die zal komen ende Erven aan *Iohan van Arkel* ende *Iohanna* onze Dogter voorſz. ende aan haaren Erven, ende dat zal men korten ende afſlaan aan de duyzent oude Schilden voorſz. tot allen tyden, als onzer eenig ſterve, ende daar zullen wy ende onzen Erven in goeder trouwen toe helpen ende raden na alle onze magten, dat *Iohan van Arkel* ende *Iohanna* onze Dogter ende haar Erven daar inne geveſtigt worden, dat zy daar vaſt in zyn. Ende want *Willem* onzen oudſten Zoone nog niet mondig en is, zo geloven wy ende zekeren mede in goeder trouwe in dezen openen Brieve, dat hy alle deze punten ende voorwaarden voorſz. met zyne Brieven geloven ende bezegelen zal tot zynen mondigen dagen, wanneer hy daar van gemaant word. Alle deze puncten ende voorwaarden voorſz. hebben wy *Willem* Hartoge ende *Maria* Hartoginne voorſz. verzekert en gelooft in goeder trouwen voor ons ende voor onzen erven *Iohan van Arkel* ende *Iohanna* onzer oudſte Dogter voorſz. ende haaren Erven, wettelyk ende wel te houden, ende te voldoen zonder alle argelist. In kenniſſe der waarheid zo hebben wy onzen Zegel aan dezen Brief doen hangen. Ende om die meere veſteniſſe wil der waarheid, zo hebben wy geboden Heer *Hendrik van Steynbergen* Prooſt tot Zutphen onzen Neve, Heer *Iohan van Harbe*, Heer *Iohan van Keſſel*, Heer *Hendrik van den Straten*, Heer *Willem van Druenen*, Ridderen, ende *Hendrik van Wichrade Knape*, dat zy dezen Brief met ons bezegelt hebben. Ende wy *Hendrik van Steynbergen* Prooſt tot Zutphen, *Iohan van Harbe*, *Iohan van Keſſel*, *Hendrik van der Straten*, *Willem van Druenen* Ridderen, ende *Hendrik van Wichrade Knape*, om bede wille ons liefs genadige Heere ende Vrouwe, ende om de meere zekerheid ende veſteniſſe alle deze puncten voorſz. zo hebben wy onzen Zegelen by haaren Zegelen aen dezen Brief gehangen. Gegeven in 't Jaar ons Heeren duyzent drie honderd zes ende zeventig, op *St. Lucas* dag, den heyligen Euangelift, ende was geſchreven in 't francyn beneden dubbele omgeſlagen, daar aan hangende in dubbelen ſtaerten, eerſt 't Zegel van den Hartoge in geelen waſſche, ende daar boven ſtondt Hartoge met eenen

Digitized by Google

„ Leeuw daar in, daar naaſt de Hartoginne Zegel in roden waſſche
„ met het Wapen van Gelderland. Daar na den Prooſt met eenen
„ groenen Zegel met eenen Leeuw, enz.

Ian van Arkel door zo een aanzienlyk huwelyk verheven, daar by door zyne hooge Ampten getorſt, ſcheen geen maat in zyne hoogmoed te weten, ja ſtak het trotze hoofd in de wolken, dat hem en zyne nakomelingen tot een val verſtrekten. Wel een van zyne eerſte en grootſte baldadigheden, was, dat hy zyne Moeder komende uyt de Kerk en Lykdienſt van haaren overleden Man, willende na gewoonten op den Burgt gaan, de poort voor het hoofd deed ſluyten, des deze bedroefde Weduwe genoodzaakt was te rug na de Stad te keeren, alwaar hy zyn Moeder dagelyks nog veel ſmaad en verdriet quam aan te doen. Zy over dezen ſmadelyken handel van haaren Zoon ten hoogſten bedroeft, liet echter den moet niet zakken, maar trekt heymelyk met eenige Edelen en Dienaren na haar Vaderland, om aldaar haare overige leefdagen te eindigen: maar onzen hovaardigen *Arkel* zulks vernemende, zend aanſtonds een Renbode derwaards, welke aldaar eerder als deze bedroefde Weduwe met haar gezelſchap aanquam, welke uytdrukkelyk bevel hadde op gelyke wyze de poorten van Pierrepont ook voor haar te ſluyten, zo als by haare aankomſte ook wierdt gedaan. Zy ten hoogſten bedroeft over de verſmaadheid haar aangedaan, grypt echter moed, en beraadſlaagt met eenige Heeren van haar gezelſchap, hoe men beſt meeſter van 't Kaſteel Pierrepont zal worden, en zy beraamt zig als eene melaatſche arme Vrouw te verkleden, daar op doet men eenige wel gewapende Mannen digte by de poort zig verbergen, zy daar op na de poort tredende, wordt van de Wagt in gelaten, en terwyl men haar ondervraagt de poort open zynden, overvallen de buyten leggende Mannen de Wagt, en maakten zig meeſter van 't Kaſteel, zo dat zy in 't bezit van haare eyge goederen wierdt geſtelt, en haare Onderdanen namen haar voor haare Landsvrouwe ook aan. Maar weynig dagt Heer *Jan van Arkel*, dat deze ſmaad en ſchanden zyn Moeder aangedaan, hem door zyn eigen Zoon *Willem* ook tot vergelding eens ſtond over te komen, want niet alleen wierdt de poort van zyn Kaſteel te GORINCHEM voor zyn hoofd geſloten, maar zelfs van de Stadt GORINCHEM en het Steedje Leerdam, zo als wy breder onder Stads geſchiedeniſſen hebben verhaald. Hy dan van alle zyne heerlyke goederen berooft, daar by in eene langdurige gevangeniſſe geſloten, geraakten echter ten laatſten nog weder in zyn erfgoed de Stad Leerdam, alwaar hy na veele geledene ongemakken den 25 van Auguſtus des Jaars 1428. is overleden, oud omtrent vyf en zeſtig jaaren, en wierd aldaar op 't Choor der Kerke begraven, alwaar by zyne Stamwapenen dit volgende Graffchrift wierd geſtelt.

Vermibus hic donor, & ſic oſtendere conor,
Eſt ſicut hic ponor ponitur omnis honor.
Si quis eris qui tranſieris, ſta, reſpice, plora.
Sum quod eris, quod es, ipſe fui, pro me precor ora.

Hy

Hy had een Zoon *Willem*, en een Dogter *Maria van Arkel*, de laatſten van dit aloude Adelyke geſlagt, waar by het zelven ook is te niet gegaan.

Willem van Arkel zal zo volgen.

Maria van Arkel, *Iohans* Dogter, Moeder *Johanna van Gulick en Gelder*, trouwden in den Jaare 1409. met *Iohan van Egmond en Yſſelſteyn*, dog zo onze Schryvers melden buyten haar Vaders weten, en zulks ſchynt uyt het huwelyks contract ook wel te blyken, vermits haar Vader in 't zelve niet eens wordt vermeld, zo als den Lezer uyt het nevens gaande huwelyks contract kan zien.

Huwelykſche Voorwaarden, tuſſchen *Iohan* Heere van Egmond en Yſſelſteyn, en Jonkvrouwe *Maria van Arkel.*

„ WY *Iohan* Heere van Egmont en van Yſſelſteyn, doen condt
„ ende kennelyk allen Lieden, die dezen open Brief zullen
„ zien of hooren lezen, ende bekenne openbaarlyk dat wy met wel-
„ bedagten voorraat in goeden zekere trouwe gelooft hebben, en
„ geloven met dezen zelven tegenwoordigen Brieve, voor ons en
„ voor onze erfgenamen, dat wy de Edele Jonkvrouwe *Maria van*
„ *Arkel* onze lieve ende geminde Nigte, op die voorwaarden van
„ een huwelyk die met ons en wy met haar verdragen, ende wille
„ hebben aan te gaan, als van haar tocht bewyzen, ende zy toch-
„ tigen zullen binnen den naaſten Jaare na datum des Briefs aller
„ eerſt volgende, zonder langer vertrekken, met duyzent gulden
„ Vrankrykſche Kroonen goede Jaar-renten, die wy haar by Rade
„ ende goedtdunken van Raden, ende Vrienden des Hooghgebo-
„ ren Doorlugtigſten Vorſt, ons lieven genadige Heeren den Har-
„ toge van Gulick ende Gelder, ende Grave van Zutphen, ende
„ onze Vrienden die dezelve ons genadige Heere ende wy daar
„ toe wyzen, ende ordonneren zullen, wel vernoegen ende be-
„ wyzen zullen aan onze beſte Renten, gulden, ende goeden in
„ onzen Lande ende Heerlykheden van Yſſelſteyn gelegen, daar
„ dezelve duyzent Croonen Jaarlykſche Renten tot dier voegen,
„ Jonkvrouwe *Maria* onzer Nigte oirbaar ende behoef, ende tot
„ haren lyve alzo lange als zy leven zal, elken jaare op te heffen
„ ende beuren, wel aan belegt ende bewyſt zyn, alzo dat zy daar
„ mede wel bezorgt, bewaart ende dier zeker zy. Ende waar 't
„ zake, dat wy daar aan verzuymelyk of verbrekelyk worden, zo
„ dat wy dies alzo niet en deden nog en volbragten, in deele, of
„ in al, binnen dezen naaſten jaare, gelyk dat voorſz. ſtaat, of
„ dat wy binnen dezen zelven jaare, ende eer dat volbracht afly-
„ vig worde (dat God verhoede) zo zullen wy ofte onze naaſte
„ erfgenamen, die naar onzer dood, dan Heere tot Egmont, of
„ tot Yſſelſteyn wezen zal, terſtont na meeninge onzer voorſz.
„ genadige Heere den Hartoge van Gulick ende Gelder of zynen
„ Erven, of Nakomelingen, die dan houder des tegenwoordigen
„ Briefs wezen zal, na ons zelfs lyve daar voor in komen, in eene

„ van

Digitized by Google

„ van de Steden van Nymegen of Arnhem, daar wy van den zel-
„ ven onzen genadigen Heere van Gulick ende van Gelder, of van
„ zynen Erven of Nakomelingen houder des Briefs ingemaant wor-
„ den, en zullen van daar in geenderwys niet ſcheyden, ter tydt
„ toe, ende alzo lange, dat die bewyzinge ende vernoeginge van
„ de duyzent Croonen 's jaars, onze voorn: Nichte *van Arkel*
„ tot haren genoege volkomentlyk ende allentlyk geſchiet, en wel
„ voldaan zy van ons of van onzen erfgenamen voorgenoemt, in
„ alle der maten als voorſz. ſtaat. Ende dit hebben wy *Iohan* Heere
„ van Egmont ende van Yſſelſteyn voornoemt gelooft, ende gelo-
„ ven met goede zekere trouwe gelyk voorſz. is voor ons, ende
„ voor dezelve onze Erfgenamen, vaſt, ſtade ende onverbrekelyk
„ alzo te houden ende te voldoen, zonder eenige kreune, we-
„ derreden, of argeliſt. Ende hebben daar over tot eenen oircon-
„ de ende ſtedicheden onzen Zegel, met welbedagten voorraat,
„ voor ons ende voor onze voorſz. erfgenamen laten hangen aan
„ dezen tegenwoordigen Brief, die gegeven wordt des Sondags op
„ *St. Ians* avond *Baptiſten Nativitas* te mid Somer, in 't Jaar ons
„ Heeren duyzent vier hondert en negen.

Zy is in barensnoot in den Jaare 1415. overleden, en hy in den Jaare 1451. van hier na de eeuwigheid vertrokken. Zy hadt gewonnen twee Zoonen, de eerſte *Arent van Egmond*, welke in den Jaare 1423. by het overlyden van zyn Oud-oom voorſz. Hartog van Gulik en Gelder wierdt. De tweede Zoon *Willem van Egmond*, wierdt in den Jaare 1428. na de dood van zyn Grootvader *Johan van Arkel*, Heer van het Steedje Leerdam, Haasdrecht en Schoonvorſt.

Willem van Arkel, Iohansz. Moeder *Iohanna van Gulik en Gelder*, ſtond de eenige erfgenaam en opvolger van zynen Vader te zyn, maar vermits hy gedurig in 't harnas tegens de Graven van Holland ſtond, zo is hy binnen GORINCHEM in een ſcherp gevegt tegens Vrouw *Jacobaas* Troupen den 1 December des Jaars 1417. geſneuveld, dies hy elf jaaren voor zyn Vader van deze Wereld quam te ſcheiden, zynde nog ongetrouwt. Hy was ook toekomende erfgenaam van zyne Ooms wegen van het Hartogdom van Gulik, Gelder, en Zutphen, maar wierd te ontydig van hier gehaald, des ik hem echter als den vyftienden Heer van ARKEL, en achtſte van de Stad GORINCHEM wel mag boeken, zynde de laatſte Mans oir van dit geſlagt.

Dat de Heeren van ARKEL zeer ryke en vermogende Mannen zyn geweeſt, is ieder een bekent, en *Hendrik Kemp*, *Slichtenhorſt*, en meer anderen, weten ons daar een wydlopig verhaal van te doen, en hunne daden, oorlogen, enz. geven zulks ook duydelyk genoeg te kennen, en voor al hoe zy Hartog *Aalbert van Beyeren*, Graaf van Holland, als ook zyn Zoon *Willem* na zyn Vaders dood ook Graaf van Holland, enz. hebben derven het hoofd bieden, ja zo dapperen en magtigen tegenſtand geboden, dat zy genoodzaakt waren het zwaard te laten ruſten, en zig meeſter door ver-

Digitized by Google

verraad en geld te maken, zo als ik breder onder Stads geſchiedeniſſen heb verhaald.

Zommige zal het vreemd voor komen dat ik geen meerder getal Heeren van ARKEL te boek ſtel, maar deze moeten weten, zo als ik in het begin dezer Heeren heb gezeyt, dat ik den onbekenden Schryver, door de Heer *Anth. Matthæus* in zyne Analecta uytgegeven, voor het meeſte deel ſtond te volgen, welke Schryver eenen tweede Zoon van *Heynemannus*, *Foppe* genaamd, voor den eerſten Heer ſteld, welke volgens anderen zo als by *Kemp* te zien is, als voor den negenden Heer opgegeven wordt. Dog andere Schryvers zo als ik daar getoont hebbe verſchillen met my zo veel niet, en tellen *Heynemannus* voor den eerſten Heer van ARKEL, hoewel zy zomtyds van eene Perzoon 'er twee maken, dat weder verwarringe geeft, zo dat op het getal geen vaſte ſtaat te maken is, des ik ook beſt geoordeelt heb, de verhalen zo kort te maken als doenelyk was.

XI. HOOFDSTUK.

Van de Geleerde Mannen, en beroemde Konſt-Schilders binnen GORINCHEM *geboren.*

LAnden, Steden, en Dorpen, houden het voor een groote eer, dat eenige beroemde en geleerde Mannen uyt haren boezem zyn geſproten, waarom men al vroegtyds zorg gedragen heeft, om hunne vernuftige gaven, beroemde werken, enz. te boek te zetten, en de nakomelingen tot een eeuwige gedagteniſſe na te laten.

Hendrik van Gorcum, dus na zyne Moeder Stad bygenaamd, was Leeraar in de H. Godheidkunde in de hooge ſchoole te Keulen, van welke ſchool hy naderhand Onder-kantzelier geworden is. Hy was by zynen tydt ook een beroemd Philoſooph, zo dat hy in de vrye Konſten zo wel als in de H. Godgeleerdheid ervaren was, en word by *Trithemius*, *Geſnerus*, *Valerus Andreas*, enz. in hunne Boekzaalen der geleerde Mannen opgetelt, en by den laatſten ſtaan zyne ſchriften geboekt. Hy was in den Jaare 1420. al Hoog-Leeraar, en leefden nog in den Jaare 1466. zo dat hy al van een goeden ouderdom zal zyn geweeſt.

Dirk Franken, of *Theodoricus Pauli* genaamd, is mede te GORINCHEM geboren, is in zyne Moeder Stad eerſt Kanonnik van het Kapittel, naderhand Onder-deken, en in den Jaare 1449. Paſtoor der Stad GORINCHEM geweeſt, zo dat *Valerius Andreas* mis taſt, wanneer hy hem voor een Kanonnik Regulier te boek ſtelt. Hy heeft een Kronyk der Heeren van ARKEL geſchreven, en volgens den gemelden *V. Andreas*, een ſchrift in de Latynſche

Digitized by Google

Taale: *Decladibus Leodienſibus per Carolum audacem*, welk geſchrift in de Boek kamer der Doornikſche Kerke nog wordt bewaard, het jaar zyner geboorten als overlyden is my niet bekent.

Evert de Veer, een Man uyt een aanzienlyke Familie van deze Stad geboren, en heeft in dezelven verſcheide maalen het Schepen Ampt bediendt, en wierdt in den Jaare 1497. loontrekkend Raadsman of Penſionaris, welke poſt hy in den Jaare 1498. 1499. nog bedienden, wierdt naderhand Raadsheer van den Hove van Holland. Hy was in verſcheide wetenſchappen ervaren, maar vooral in de Rechtsgeleerdheid, waarom hy ook Raadsheer van den grooten Raad te Mechelen wierd: zyn ſterfjaar is my onbekent.

Francois Eſtius, wierdt geroemd een çierlyk Digter van zynen tyd te zyn geweeſt, maar of iets van hem het licht ziet, of noch ſchriften van overig zyn, is my onbekent.

Guilielmus Eſtius, geſproten uyt het oude Adelyke geſlagt der Heeren van Eſt, een Slot niet wydt van de Stad Thiel gelegen, maar geboren binnen GORINCHEM. Hy wierd van zynen Vader al vroeg in de wetenſchappen opgetrokken, waar in hy zodanig toenam, dat hy in den Jaare 1580. reeds Hoogleeraar in de vermaarde Academie te Loven wierdt. Van daar trok hy na Douay, alwaar hy tot aanzienlyke Ampten verheven wierd, als tot Preſident van Konings Collegie, Prooſt van *St. Pieters* Kerke, en Kantzelier van de hooge Schoole, en hoewel deze Ampten hem veele bezigheden gaven, zo beyverden hy de Studie met groote vlyt, en van hem zyn verſcheide geleerden Boeken uitgegeven als, onder anderen zyne uytleggingen over verſcheide duyſtere plaatzen der H. Schriftuur, in bladzydens groote; zyne uytleggingen over de Brieven van *Paulus* en andere Apoſtelen, ook in bladzydens groote, welk werk dikmaals is gedrukt, en van alle geleerden wel wordt gemind. Dan heeft hy nog twee deelen in bladzydens grooten, over den *Magiſter Sententiarum*, welk werk ook meer als eenmaal is gedrukt. Dan heeft hy nog eenige Oratien of Lofredenen, en het Boekje der Martelaars van GORINCHEM geſchreven, beide in Octavo gedrukt. Hy is op den 20 September des Jaars 1613. oudt twee en zeventig jaaren overleden, en zyn Lyk wierdt te Douay in *St. Pieters* Kerke ter aarden beſteld. Zyn graft wierdt met een kopere plaat en zark gedekt, waar op een fraai Grafſchrift geſneden ſtond, en kan in de Academiſche dagregiſter van *Valerius Andreas* nog gelezen worden.

Johan van Gorcum, *Willemsz.* den bynaam van zyne geboorte Stad voerende, begaf zig om de troubel tyden na 's Hartogenboſch, was een Prieſter, en zeer yverig voor den Roomſchen Godsdienſt, waarom hy zo by mond als pen groote moeite deed om zyne geloofs-genoten te ſterken. Hy gaf aan 't licht een kort begryp over de Brieven van den H. Apoſtel *Paulus*, uyt de ſchriften van den gemelden *G. Eſtius*, en *Cornelius a Lapide* te zamen geſteld. Hy is zo *W. van Goudhoven* meld in den Jaare 1618. oud drie en zeſtig jaaren in den Boſch overleden, dog andere ſtellen 1628. en dat hy in 't Klooſter der Klariſſen aldaar begraven is.

Thomas Erpenius, op zyn Nederduytſch van *Erp*, is te GORINCHEM

CHEM In den Jaare 1584. geboren, was een Man by zynen tydt in de Ooſterſche Taalen zeer wel ervaren, in welke hy zig op het aanraden van den geleerden Heer *Jozephus Scaliger* met vlydt geoeffent hadde, zo dat hy bequaam gevonden wierd van het Leeramt der zelven in de hooge Schoole te Leyden te bedienen, alwaar hy den 13 November des Jaars 1624. overleden, en in *St. Pieters* Kerk begraven is, en t' zyner eere een Graffchift op geſteld wierd. De vermaarde *J. Gerardus Voſſius* met wien hy groote vriendſchap gehouden hadde, heeft een Lykreden t' zyner eeren gedaan.

Ik dienden hier ook wel een verhaal te doen van de Geeſtelyke Perſoonen, die in den Jaare 1572. by het overgaan der Stadt gevangen genomen wierden, en na dat zy wredelyk gepynigt en gefoltert waren nog na den Briel wierden gevoerd, en onmenſchelyk zyn omgebragt, maar dit droevig verhaal ſtaat wydlopig zo ik hier voore reeds hebbe gezeit by andere geboekt, des wy dit droevig ſchouſpel liever voor by ſtappen.

Abraham Kemp, is volgens zyne eige aantekeningen uyt een Ridderlyk en Burgermeeſterlyk geſlagt der *van Kempen*, te GORINCHEM geboren. Heeft in onze Moeder-taale beſchreven de levens der Heeren van ARKEL, en Beſchryvinge der Stad GORINCHEM en Landen van ARKEL, als mede de levens der Graven van Holland tot den Jaare 1500. toe. Van dit werk zyn twee handſchriften, het eene veel wydlopiger als het andere, waar uyt zyn Zoon *Hendrik Kemp* zyne Beſchryvinge der Stadt GORINCHEM voor het grootſte gedeelten getrokken heeft, welk werk in den Jaare 1656. by *Paulus Vink* door den Druk in 't licht gegeven is, en al over lang geen Exemplaren meer van overig zyn geweeſt.

Gerrit Boot, is te GORINCHEM in 't begin der zeventiende eeuwe geboren, wierd Leeraar of Doctor in de Geneeskunde, maar verliet zyn Vaderland, en trok na Londen toe, alwaar hy onder Konings Geneesheeren aangenomen was, en ook zyne levensloop geeyndigt heeft.

Johan van Neerkaſſel, in 't Jaar 1623. te GORINCHEM geboren, zyn Vader was *Godefroy van Neerkaſſel* een Brouwer, en zyne Moeder *Magtelt van Wevelinghoven*, zyne Voorouders zyn dikmaals in Magiſtraats bedieningen geweeſt. Tot zyne bequame jaaren gekomen zynde, wierd hy in 't Klooſter van *St. Aagten* in den Landen van Kuyk ter Schoole beſteld, alwaar hy in de Latynſche Taale en andere wetenſchappen onderwezen wierd. Op de vrye Konſten of Philoſophie heeft hy te Loven in Braband in 't Collegie van 't Varken geſtudeert: maar in de wetenſchap der H. Godgeleerdheid is hy te Parys en elders onderwezen; en na dat hy in deze laatſte wetenſchap wel onderwezen was, en daar by van een Godzalig leven, wierd hy in den Jaare 1661. door Paus *Alexander VII.* tot Biſſchop van Kaſtorien en Pauſſelyke Vikaris der Nederlanden aangeſteld, welk Ampt hy met veel lof tot den Jaare 1686. heeft bediend, wanneer hy van hier na de eeuwigheid is verhuyſt. Die meer van zyne levens daden begeert te lezen, die bezie het derde deel van *Batavia Sacra*, en zal 'er daar berigt van vinden.

Digitized by Google

Meer Mannen van voortreffelyke wetenſchappen zyn in deze Stad geboren, maar de rechte beſcheyden ontbreken ons, zo dat wy tot de beroemde Konſt-ſchilders zullen overgaan.

Abraham Bloemert, Cornelisz. in den Jaare 1567. omtrent Kersdag in de Winter geboren is, zo *Karel van Mander* bladz. 209 ſchryft, een beroemd Schilder geweeſt. Zyn Vader *Cornelis Bloemert*, was een beroemd en konſtig Beeldſnyder, als ook een Architect en Ingenieur, geboortig van Dordrecht, van waar hy by weigeringe van zekeren Eedt in 't begin der Nederlandſche troubelen, zig met 'er woon naar GORINCHEM begaf, en van daar na 's Hartogenboſch, en ten laatſten na Utrecht. In deze laatſte Stad dan zyn verblyf houdende, begon zyn Zoon ook tot de jaaren te komen, en oeffende zig onder het opzigt van zynen Vader in de konſt, in het natekenen van eenige ſtukken van den beroemden *Frans Floriſſe.* Kort daar aan beſtelden zyn Vader hem by zekeren Kladſchilder *Gerrit Splinter* genaamd, om de Verwen te leeren kennen en te bereyden. Dus geraakten *Abraham Bloemert* van den eenen Meeſter by den anderen, dog heeft noit een goed Leermeeſter gehad, zo dat hy zyne beroemde Konſt uyt zyn eigen hof geplukt heeft. Zyne voortreffelyke werken èn levens bedryven ſtaan by den gemelden *Karel van der Mander* in zyn Schilderboek beſchreven, waar na toe wy de Liefhebbers van deze Konſt wyzen.

Hy is zo den gemelden Schryver verhaald van een hoogen ouderdom geweeſt, en heeft omtrent de hondert jaaren geleeft, dat van een Konſtenaar iets zeldzaam is. Hy liet drie Zoonen na die alle de Konſt ook oeffenden, zo als in het groote Schouburg der Nederlandſche Konſtſchilders van den Konſtryken Heer *Houbraken* blad. 44 en 45. is te zien, zo dat hy een beroemde Telg der Gorinchemmers mag gerekent worden.

Dirk Kamphuyzen, Rafelsz. is te GORINCHEM in den Jaare 1586. geboren, zyn Vader was *Rafel Kamphuyzen*, uyt een Adelyk geſlagt geſproten, en zyne Moeder was een Dogter van *Hans van Mazeik*, een Koopman binnen GORINCHEM. De Vader van onzen *Diderik Kamphuyzen* was een Heelmeeſter, die om zyn Konſt en goed gedrag van ieder een wierdt bemind: maar beide zyne Ouders vroeg verliezende, wierdt hy daar na door zyne oudſte Broeder die ook een Heelmeeſter was, op de Schilderkonſt by eenen *Diderik Govertsz.* beſteld, welke hy in korte Jaaren door yver en vlyd zo na by quam, dat zyn Meeſter bekende hem in de Konſt te overtreffen. Wat beroemde werken van hem zyn gewrogt, als ook hoe dat hy naderhand zig tot de Taalkunde begaf, en nog Predicant wierd, enz. ſtaat alles wydlopig by den gemelden Heer *Houbraken* in zyn groot Schouburg der Nederlandſche Konſtſchilders geboekt, zo dat wy niet nodig agten het zelve weder te verhalen.

Hendrik Verſchuyring in den Jaare 1627. te GORINCHEM geboren, zyn Vader was een Hopman in Staten dienſt, deze bemerkende dat zynen jongen Zoon teer en zwak was, des niet bequaam tot den Krygshandel, was daar over zeer bekommert, maar na korte jaaren

Digitized by Google

jaaren gaf de vlugge geeſt van dezen Jongeling genoeg te kennen wat zyn beroep was. Zyn Vader zulks bemerkende beſtelden zynen jongen Zoon nog maar acht jaaren oud zynde, by den Pourtret Schilder *Dirk Govertsz.* om in de beginzelen der Tekenkonſt onderwezen te worden, by welke hy tot zyn dertiende jaar toe bleef. Van daar wierd hy te Utrecht by den beroemden Meeſter *Jan Bot* beſteed, daar hy zig zes jaaren naarſtig by in de Konſt oeffende. Zedert dien tyd begaf hy zig aan 't reyzen, om dat berugte Romen en alle die beroemde Konſt-ſtukken te zien, met een ook veele andere plaatzen in Italien bezoekende. Hoe beroemden Meeſter hy in de Schilderkonſt geworden is, en wat deftige Konſtſtukken van hem zyn gemaakt, als ook zyn loffelyk levens gedrag, ſtaat ook by den gemelden Heer *Houbraken* geboekt, alleen zullen wy daar nog uyt aan tekenen, hoe dat hy in den Jaare 1690. om een kleyn reysje te doen zig te Scheep begaf, wanneer hy door een felle wind wierd overvallen, zo dat hy maar twee uuren van Dordrecht zynden quam te verongelukken op den 26 van Grasmaand, toen oudt zynde drie en zeſtig jaaren. Zyn Pourtret is na zyn dood in 't licht gegeven, waar op door den Heer *F. G. Weſthovius*, Rector der Latynſche Schoole te GORINCHEM deze Vaarzen zyn gemaakt:

Verſchuyrings beeltenis wordt in dit Beeld verbeeld,
De paerel aan de Kroon van GORINCHEMS *banieren;*
Rechtſchapen krooſt als van Parcaſius geteeld,
Dat op zyn' trekken trekt met onnavolgb're zwieren.
Wil iemand klaarder licht dan uyt het Beeld, en Vaars?
Zoek hem in lofſpraak by het puyk der Konſtenaars.

Willem Verſchuyring, Zoon van den gemelden *Hendrik Verſchuyring*, mede te GORINCHEM geboren, is ook een goed Schilder geweeſt, en heeft de eerſte gronden by zynen Vader geleerd, daar na heeft hy *Johan Verkolie* te Delft tot een Leermeeſter gehadt. Hy was reeds wydt in de Schilderkonſt geklommen, maar door voordeliger bezigheden belet zynden laat hy de Konſt nu ruſten.

Jacob van der Ulft, mede te GORINCHEM geboren, en tydtgenoot van den voorgaanden, is ook een vermaard Konſtſchilder geweeſt, maar by wie hy de Konſt geleerd heeft, en blykt niet. Hy ſchilderde meeſt Roomſche of Italiaanſche gezigten, Markten, Pleinen, daar op in 't verſchiet Kolommen, Gedenknaalden, Triomfbogen, of andere zegen tekenen, en dat zo ſchoon (hoewel hy noit te Romen is geweeſt) dat de geenen die Italien bereyſt hebben, dezelven by den eerſten opſlag kenden, zyne verdere Konſtſtukken en levens daden ſtaan by den voorgemelden *Houbraken* ook geboekt.

Johan van der Heyden, te GORINCHEM geboren in den Jaare 1637. is ook een vermaard Konſtſchilder geweeſt, en oeffende zig meeſt in het ſchilderen van oude en nieuwe tyds Gebouwen, gezichten van oude Kaſtelen, Kerken met byſtaande Gebouwen, Dorpen, Buurten met hunne Boomgaarden en dreven, enz. waar

Digitized by Google

inne hy zo Konſtig ervaren was, dat hy 'er geen navolgers in gevonden heeft.

Hy is ook den uytvinder der Brandſpuyten geweeſt, waar van te Amſterdam door hem de uytvindinge eerſt is gedaan, welk nuttig gereedſchap reeds in alle Steden, ja op veele Dorpen nu in 't gebruyk is, en hy een eeuwigen lof in heeft verdient. Zyn levensloop heeft hy op den 28 der Herfſtmaand in den Jaare 1712. geeyndigt, oudt vyf en zeventig jaaren. Zie van hem verder by den gemelden *Houbraken.*

Mattheus Wytman, in den Jaare 1650. te GORINCHEM geboren, ſchilderden heel uytvoerig en konſtig in 't kleyn. Zyne werken ſtaan ook by den gemelden *Houbraken* geboekt, en hy is in den Jaare 1689. na de eeuwigheid gereyſt.

Dus meene ik den Lezer het merkwaardigſte dat de Stadt GORINCHEM raakt, en daar ik beſcheyt van gevonden hebbe, nu te hebben verhaald.

Digitized by Google

XII. HOOFDSTUK.

VErvattende een Lyst der Wel Ed: Magistraats Persoonen die als Burgermeesteren, Schouten, Schepenen, Thesauriers, enz. Deze Ampten hebben bedient, waar by wy ook de Drosten voegen die zedert de Stadt GORINCHEM en Landen van ARKEL, onder het gebiedt der Graven van Holland zyn geweest, dit Ampt bediend hebben.

Ik heb hier voore in 't VI. Hoofdstuk wanneer ik handelde van het Stadhuys, reeds ook van de Magistraats Persoonen gesproken, en getoont dat deze Stadt met onze andere Steden gemeen heeft, dat de eerste aanstellingen ons niet blyken, en dat de Lysten dezer Bedienaren in den beginne zeer onvolmaakt zyn, zo dat men genoodzaakt is zig te behelpen met de berigten die 'er van overig zyn.

NAAMLYST

Der Wel Ed: Magistraats Persoonen der Stadt

GORINCHEM.

1313.
Schepenen.
Jan van Gelren,
Jan van Heukelum.

1315.
Schepenen.
Jan van Slingelandt,
Frederik die Bonte,
Hendrik Delianen Man,
Arend Helvoort,
Jordaan van Malsen.

1319.
Schepenen,
Willem Jonkheere,
Jan de Veer.

1320.
Schepenen,
Willem den Zeelander,
Willem Jonkheere,
Diderik Pamerke,
Willem Pamerke.

1321.
Schepenen.
Diderik Pamerke,
Willem Jonkheere,
Willem Pamerke.

1327.
Schepenen.
Sibrecht Mullyn,
Jan de Wachter.

1328.
Schepenen.
Rutger van der Haar.

1329.
Schepenen.
Arent Cappe,
Meynert Willemsz.
Arend Camerlinx,
Jan van Rooden,
Dirk de Monnik.

1330.

Digitized by Google

1330.
Schepenen.
Willem de Zeelander,
Jacob Woutersz.
Robbrecht Willemsz.
Jorden Millinks,
Meeuwis Vink.

1331.
Schepenen.
Sibrecht Mullyn,
Arent Cappe Arentsz.
Arent Rave,
Robbrecht Willemsz.
Willem de Zeelander.

1332.
Schepenen.
Willem de Zeelander.

1335.
Schepenen.
Willem de Zeelander,
Arend Cappe, Arendsz.
Arend Rave,
Brunis Jansz.
Arend de Gruyter,
Robbrecht Willemsz.

1337.
Schepenen.
Robbrecht Willemsz.
Brunis Jansz.

1338.
Schepenen.
Meynaerdt Willemsz.
Jan van Oyen.

1340.
Schepenen.
Brunis Jansz.
Jan van Oyen,
Arend de Gruyter,
Jan de Gruyter, Arendsz.

1342.
Schepenen.
Jan Cappe,
Jan Uter Colve,
Herbern Prop,
Meeuwis Arendsz.
Hendrik Knobbout Claasz.
Boudewyn van den Hoven.

1343.
Schepenen.
Willem de Zeelander,
Arend Cappe Arendsz.
Robbrecht Willemsz.
Hendrik Knobbout Claasz.
Jan Corbeel.

1345.
Schepenen.
Robbrecht Willemsz.
Gerard van Lier.

1346.
Schepenen.
Jan Cappe,
Herbern Prop,
Meeuwis Arendsz.
Arend van Helvoert.

1347.
Schepenen.
Hendrik Knobbout, Claasz.
Jan Corbeel,
Boudewyn Jonkeere.

1348.
Schepenen.
Claas van de Velden.

1349.
Schepenen.
Jan de Blonde,
Jan Corbeel,
Jan Zebaartsz.
Hendrik van Puflic,
Gerrit de Bloote,
Willem de Goede,
Gerrard van der Eme.

1350.
Schepenen.
Meeuwis Arendsz.
Jan Corbeel,
Hendrik van Puflic,
Gerrit de Bloote,
Willem de Goede,
Gerard van der Eme,
Wouter de Kemp.

1351.
Schepenen.
Gerard van der Eme.

1353.
Schepenen.
Meeuwis Arendsz.
Jan Corbeel,
Hendrik van Puflic,
Gerrit de Bloote,
Pieter Willem, Zelmansz.

Claas

Digitized by Google

Claas Knobbout, Hendriksz.
Willem de Goede.

1354.
Schepenen.

Jan Cappe,
Jan de Blonde,
Jan Michielsz.
Jan Myſen Woutersz.
Gerard de Blaak,
Willem Arendsz.
Reynier Lambertsz.

1355.
Schepenen.

Jan Meynaardsz.
Marcelis Vos Arendsz.
Vos van Driel.
Arend van Helvoort,
Johan van Malſen,
Willem de Goede,
Mattheus van der Eycke.

1356.
Schepenen.

Meeuwis Arendsz.
Sander Rutgersz.
Jan van Dam,
Jan Zibertsz.
Claas Knobbout Hendriksz.

1357.
Schepenen.

Jan Meynaardsz.
Arend de Bruyne,
Mattheus van der Eycke,
Herman de Jonge,
Jan Lambertsz.

1358.
Schepenen.

Reynier Lambertsz.
Marcelis Vos Arendsz.
Vos van Driel,
Jan Cappe,
Jan Laſt,
Jorden van Puflick,
Claas Pros.

1359.
Schepenen.

Mattheus van der Eycke,
Hendrik Knobbout Claasz.

1360.
Schepenen.

Sander Rutgersz.
Dirk de Wolf,
Gielis van Thiel.

1361.
Schepenen.

Herman de Jonge,

1362.
Schepenen.

Jan Cappe,
Marcelis Vos Arendsz.
Vos van Driel.

1363.
Schepenen.

Jan Laſt,
Claas Pros,
Jan Rutgersz.
Pieter van der Eme,
Mattheus van der Eycke,
Hendrik Knobbout Claasz.
Arend Meeuwisz.

1364.
Schepenen.

Jan Sebrechsz.
Herman de Ionge,
Claas Knobbout Hendriksz.
Iorden van Puflick,
Gieles van Thiel.

1365.
Schepenen.

Marcelis Vos Arendsz.
Mattheus van der Eycke,
Ian Laſt,
Claas Pros,
Sander Rutgersz.
Gielis van Thiel.
Sander Hendriksz.

1366.
Schepenen.

Barthout de Kemp Matthysz.
Claas Colyn;
Arend Meeuwisz.

1367.
Schepenen.

Ian de Blonde,
Ian Knobbout Iansz.
Hendrik Aachten,
Ian Hendriksz.
Iorden van Malsſen,
Frans Vos Arendsz.
Willem Willemsz.

1368.
Schepenen.

Hendrik Puflick,

Digitized by Google

Sander Rutgersz.
Barthout de Kemp Matthysz.
Laurens Millinck,
Claas Pros,
Arend Meeuwisz.

1369.
Schepenen.
Mattheus van der Eycke,
Barend Matthysz.
Rutger van der Haar,
Hendrik van Thiel.

1370.
Schepenen.
Claas Pros,
Dirk Michielsz.

1371.
Schepenen.
Jan Knobbout Jansz.
Sander van der Haar Rutgersz.
Laurens Florisz.
Sander Hendriksz.
Jan Hendriksz.
Hendrik Aachten.
Herman Goyke Woutersz.

1372.
Schepenen.
Marcelis Vos Arendsz,
Mattheus van der Eycke,
Jorden van Puflick,
Hendrik van Thiel,
Hendrik van Wichem,
Vos van Driel.

1373.
Schepenen.
Jan de Blonde,
Gerard Smet Gerardsz.
Jorden van Puflick,
Dirk de Gruyter.

1374.
Schepenen.
Jan Knobbout Jansz.
Ian Scholp Dirksz.
Frans Vos Arendsz.
Michiel Iansz.

1375.
Schepenen.
Mattheus van der Eycke,
Iorden Puflick,
Dirk de Gruyter.

1376.
Schepenen.
Marcelis Vos Arendsz.
Hendrik van Puflick.
Barthout de Goede,
Hendrik van Wichem,
Hendrik Poker,
Frans Vos Arendsz.

1377.
Schepenen.
Hendrik van Puflick,
Frans Vos Arendsz.
Wouter Laurensz.
Dirk de Monnik.

1378.
Schepenen.
Ian Knobbout Iansz.
Iorden van Puflick,
Iacob Moerkens,
Laurens Millinck.
Roelof Eliasz.

1379.
Schepenen.
Ian de Blonde,
Mattheus van der Eycke,
Frans Vos Arendsz.
Dirk de Gruyter.

1380.
Schepenen.
Barthout de Kemp Matthysz.
Ian Hendriksz.
Hendrik van Wichem,
Michiel Iansz.
Rutger Schouten Iansz.

1381.
Schepenen.
Gerard Smet,
Ian de Wachter.

1382.
Schepenen.
Ian de Blonde,
Barthout de Kemp Matthysz.
Ian Hendriksz.
Claas Pros,
Steven Hendriksz.
Claas van Swieten.

1383.
Schepenen.
Barthout de Goede,
Dirk Marcelisz.

Iacob

Digitized by Google

Iacob Pros,
Iacob Moerkens,
Willem Helman,
Sander Hendriksz.

1384.

Schepenen.

Ian de Blonde,
Floris Spronk,
Gerard van der Haar Sandersz.
Govert Iacobsz.
Dirk Zegersz.

1385.

Schepenen.

Willem Helman,
Dirk Poderſom,
Arend Neude Iansz.

1386.

Schepenen.

Arend van Goorel,
Ian Canſensz.
Dirk de Monnik,
Floris Spronk,
Gysbert Myckaart,
Gerard Matthysz.

1387.

Schepenen.

Barthout de Kemp Matthysz.
Barthout de Goede,
Sander Hendriksz.
Gerard van der Haar Sandersz.
Iacob Moerkens,
Willem Helman,
Gysbert de Kock.

1388.

Schepenen.

Maas Pros,
Wouter Wol,
Ian Schoulp Dirksz.
Gerard Matthysz.
Ian Huygensz.
Dirk Poderſom.

1389.

Schepenen.

Ian de Blonde,
Dirk de Monnick,
Gerard van der Haar Sandersz.
Hendrik Geenmans,
Iacob de Waal.

1390.

Schepenen.

Govert Iacobsz.
Ian Cans Dirksz.
Laurens Florisz.
Dirk Reyniersz.

1391.

Schepenen.

Dirk van Schelluynen Woutersz.
Gerard Geenmans.
Gysbert Myckaart,
Ian van Blankenvoorde Sandersz.

1392.

Schepenen.

Ian de Blonde,
Dirk de Monnik,
Pieter de Beye,
Ian de Wilde,
Iacob Gysbertsz.

1393.

Burgermeeſteren.

Ian van Blankenvoorde Sandersz.
Yſebrand van der Eycke.

Schepenen.

Gerard Matthysz.
Hendrik de Blote,
Dirk Reyniersz.
Gerard van Beeſt Huybertsz.
Ian Spaan,
Ian van Blankenvoorde Sandersz.
Dirk Schut.

1394.

Burgermeeſteren.

Ian van Blankenvoorde,
Arend Vos.

Schepenen.

Hendrik Poker,
Dirk de Monnik,
Arend Neude Jansz.
Pieter de Beye,
Rutger van der Haar,
Dirk Millinck,
Gerard van den Agterſloot Barendsz.

Theſauriers.

Gerard van Beeſt,
Floris Spronk,
Rutger van der Haar.

1395.

Schepenen.

Hendrik Geenmans,
Ysbrand van der Eycke,
Ian Woutersz.

Digitized by Google

Robbrecht Gysbertsz.

1396.

Schepenen.

Gysbert de Cock,
Rutger van der Haar,
Govert Jacobsz.
Dirk Schoutens,
Floris van Beeſt,
Jan Spaan Gerardsz.

1397.

Schepenen.

Robbrecht Gysbertsz.
Jan Marcelisz.
Bruynis de Wit Woutersz.
Floris Stoll,
Dirk Reyniersz.
Hendrik Geenmans,
Arend Vos.

1398.

Burgermeeſteren.

Wouter Wol,
Bruynis de Wit Woutersz.

Schepenen.

Gerard Matthysz.
Gysbert de Cock,
Hendrik van Calcheren,
Arend van Goreel,
Jan Cans Dirksz.
Gerard van den Agterſloot Barendsz.

1399.

Schepenen.

Jan de Gruyter,
Pieter van Cent,
Floris Spronk,
Ysbrand van der Eycke,
Laurens Woutersz.
Arend de Raad,
Floris van Beeſt.

1400.

Burgermeeſteren.

Floris Spronk,
Hendrik van Calcheren.

Schepenen.

Hendrik de Bloote,
Heſſel van der Sluys Claasz.
Claas Schouten Jansz.
Dirk Franken Petersz.
Floris Holle,
Jan van Blankenvoorde,
Gooſſen Gerardsz.

1401.

Schepenen.

Pieter de Beye,
Pieter de Haan,
Dirk Schoutens.
Aard Vos Jansz.
Gooswyn Dirksz.

1403.

Schepenen.

Floris van Beeſt,
Jacob Roelofsz.

1404.

Schepenen.

Hendrik de Bloote,
Dirk Millinck,
Jacob Roelofsz.
Roelof Marcelisz.
Michiel Jansz.
Jan van Veldwyck,
Claas de Ridder.

1405.

Burgermeeſteren.

Pieter de Haan.

Theſauriers.

Hendrik Bloten.

1406.

Burgermeeſteren.

Sander Pietersz.
Dirk Reyniersz.

Schepenen.

Rutger van der Haar,
Govert Muyl,
Jacob Roelofsz.
Boudewyn de Ledige,
Dirk Millinck.

Theſauriers.

Jan van Blankenvoorde,
Boudewyn de Ledige.

1407.

Schepenen.

Dirk Schoulp,
Gooswyn Gerritsz.
Jan Heeren,
Robbrecht Robbrechtsz.
Arend van Goreel,
Claas de Ridder.

1408.

Schepenen.

Jan van Blankenvoorde,
Gooswyn Gerritsz.

Pieter

Digitized by Google

Pieter de Haan,
Floris Tielmansz.
Alart van der Haar Hermansz.
Floris Holle.

1409.

Schepenen.

Jan van Blankenvoorde,
Sander Pietersz.
Claas Knobbout,
Floris Tielmansz.
Alart van der Haar Hermansz.

1410.

Schepenen.

Floris Holle,
Godert Muyl,
Sander Pietersz.
Frank van Diemen,
Huygh Rutgersz.
Jan Marcelisz.

1411.

Schepenen.

Boudewyn de Ledige,
Sander Pietersz.

1412.

Schepenen.

Sander Pietersz.
Claas Knobbout,
Hendrik Arendsz.
Jan van den Werve,
Splinter van den Oudengeyn,
Willem Zegersz.

1413.

Schepenen.

Pieter de Beye,
Pieter de Haan,
Jan van Blankenvoorde Sandersz.
Dirk Millinck,
Robbrecht Robbrechtsz.
Gerrit Smoutriem,
Floris van Beest.

1414.

De Stad Gorinchem en Landen van Arkel nu onder het gebied van Hartog Willem van Beyeren, Graaf van Holland gekomen zynden, wierd door hem den Drossaard over de Stad en Landen van Arkel aangesteld, wiens bewind wy hier voore in 't VI. Hoofdstuk aangewezen hebben, en den eersten Drossaard is geweest

Arend van Leyenburgh, *Ridder.*
Heer van Leyenburgh en Giessen, Neef van Jonker Willem van Arkel.

Schepenen.

Gooswyn Gerritsz.
Claas Knobbout,
Rutger van der Haar, Jansz.
Hendrik de Haan,
Jan Neuden Jansz.

1415.

Drossaard.

Arend van Leyenburgh, *Ridder.*

Schepenen.

Dirk Reyniersz,
Floris Holle,
Hendrik de Haan Arendsz.
Gerrit van Beest,
Hendrik van Kalcheren,
Gillis van Ethen,
Godert Muyl.

1416.

Drossaard.

Arend van Leyenburgh, *Ridder.*

Schepenen.

Alard van der Haar,
Herbern Claasz.
Frederik Janten,
Claas Willemsz.
Hendrik van Kalcheren,
Floris Tielmansz.
Rutger van der Haar Jansz.

1417.

Drossaard.

Arend van Leyenburgh, *Ridder*

Schepenen.

Roelof Marcelisz.
Claas Knobbout, *Heer van Ottelland.*
Floris Holle,
Pieter de Haan,
Laurens Zegersz.

1418.

Drossaard.

Arend van Leyenburgh, *Ridder.*

Schepenen.

Dirk Reyniersz.
Willem Zegersz.
Jan van Dalem, Roelofsz.
Rutger van der Haar,
Jan Neuden Jansz.

1419.

Drossaard.

Arend van Leyenburgh, *Ridder.*

Digitized by Google

Schepenen.
Sander Pietersz.
Adriaan Mykaart,
Laurens Zegersz.
Floris Holle.

Op Zondag den 12 February wierd het Gerecht te Gorinchem in tegenwoordigheid van Hartog Ian van Beyaren, Graaf van Holland, Heer van Gorinchem en Landen van Arkel, in 't byzyn van zynen Vader Be-edigt.

1420.
Drossaard.
Arend van Leyenburgh, *Ridder.*
Schepenen.
Floris Holle,
Sander Pietersz.
Hendrik Knobbout van Os,
Hendrik de Haan,
Laurens Zegersz.

1421.
Drossaard.
Arend van Leyenburgh, *Ridder.*
Schepenen.
Jan van der Werve,
Zeger Dirksz.
Pieter de Haan,
Jan Schout Guedensz.
Hendrik Neuden Jansz.

1422.
Drossaard.
Arend van Leyenburgh, *Ridder.*
Schepenen.
Floris Holle,
Floris van Beest,
Jan van Gelcum,
Dirk Schoulp,
Sander Pietersz.
Alard van der Haar,
Hendrik Knobbout van Os.

1423.
Drossaard.
Arend van Leyenburgh, *Ridder.*
Schepenen.
Jan van der Werve,
Maarten Sleepstaf,
Zeger Dirksz.
Rutger van der Haar,
Hendrik de Haan,
Herman Gerritsz.

1424.
Drossaard.
Otto van Vuuren, *Ridder.*
Schepenen.
Willem Zegersz.
Pieter Willemsz.
Sander van Blankenvoorde,
Gerrit de Haan,
Hendrik Neuden Jansz.

1425.
Drossaard.
Otto van Vuuren, *Ridder.*
Schepenen.
Alard van der Haar,
Adriaan Mykaart,
Rutger van der Haar,
Jan Marcelisz.
Jacob van den Oudengeyn,
Jan Dierhout,
Godaart van der Poort.

1426.
Drossaard.
Otto van Vuuren, *Ridder.*
Schepenen.
Hendrik Knobbout van Os,
Aard van Dyk Hakkensz.
Floris Tielmansz.
Pieter Willemsz.

1427.
Drossaard.
Otto van Vuuren, *Ridder.*
Schepenen.
Alard van der Haar,
Adriaan Mykaart,
Rutger van der Haar,
Splinter van den Oudengeyn,
Laurens Zegersz.
Gerrit Jacobsz.

1428.
Drossaard.
Otto van Vuuren, *Ridder.*
Schepenen.
Willem Zegersz.
Gysbert Muyl,
Pieter Willemsz.
Laurens Zegersz.
Gerrit Jacobsz.
Hendrik Knobbout van Os,
Aard Vos Fransz.

1429.

Digitized by Google

1429.

Drossaard.

Otto van Vuuren, *Ridder.*

Schepenen.

Boudewyn de Ledige,
Willem Zegersz.
Gysbert Muyl,
Laurens Zegersz.
Gerrit Jacobsz.
Splinter van den Oudengeyn,
Dirk van der Eycke Jacobsz.

1430.

Drossaard.

Jonkheer Ernst van der Aa,

Wierd op dit jaar door den Heer Vrank van Borselen, Ruwaard van den Landen van Arkel, tot Drossaard aangestelt, en word by W. van Goudhoeven overgeslagen.

Schepenen.

Willem Zegersz.
Aard van Dyk Hakkensz.
Gysbert Muyl,
Roelof de Bye,
Hendrik de Haan,
Jacob van der Werf,
Floris Laurensz.

1431.

Drossaard.

Jonkheer Ernst van der Aa.

Schepenen.

Aard van Dyk Hakkensz.
Willem Zegers.
Gysbert Muyl,
Laurens Zegers.
Hendrik de Haan,
Jan van Gelcum,
Floris Laurensz.

1432.

Drossaard.

Jonkheer Ernst van der Aa.

Schepenen.

Willem Zegersz.
Pieter Willemsz.
Gysbert Muyl,
Jan van Hoye,
Floris Tielmansz.
Gerrit Jacobsz.
Jan van der Haar.

1433.

Drossaard.

Jonkheer Ernst van der Aa.

Schepenen.

Boudewyn de Ledige,
Sander van Blankenvoorde,
Gerrit de Hoog Gerritsz.
Jevert Muyl,
Dirk van der Eycke Jacobsz.
Jan Dierhout,
Andries van Dalem.

1434.

Drossaard.

Jonkheer Ernst van der Aa.

Schepenen.

Willem Zegersz.
Marcelis Mattheusz.
Hendrik de Haan,
Jan van Gelcum,
Floris Tielmansz.
Gerrit Jacobsz.
Jan van Dalem Roelofsz.

1435.

Drossaard.

Jonkheer Ernst van der Aa.

Schepenen.

Jan van der Werve,
Andries van Dalem,
Jan van Dalem Roelofsz.
Jan de Blonde,
Splinter van Loenersloot,
Albert Matthysz.
Herman Govertsz.

1436.

Drossaard.

Jacob, *Heer van Gaasbeek.*

Hy word by W. van Goudhoeven overgeslagen, en Hendrik Kemp vind 'er mede zwarigheid in, plaatst hem echter voor Drossaard in een brief van Hartog Philips van Bourgonie, Graaf van Holland. In den jaare 1436. word hy Drossaard van den Landen van Arkel genaamd, des wy hem 'er tot nader berigt ook voor zullen boeken.

Burgermeesteren.

Jan van Gelcum,
Gerrit de Jonge.

Schepenen.

Willem Zegersz.
Boudewyn de Ledige,
Adriaan Mykaart,
Hendrik Bonaart,
Gysbert Muyl,
Jan van Dalem,

Digitized by Google

Gysbert Arendsz.
Thesaurier.
Boudewyn de Ledige.

1437.
Drossaard.
Jacob, *Heer van Gaasbeek.*
Schepenen.
Jan Dierhout,
Jan Knobbout, Hendriksz.
Andries van Dalem,
Albert Matthysz.
Jevert Muyl,
Hendrik Hendriksz.

1438.
Drossaard.
Jacob, *Heer van Gaasbeek.*
Schepenen.
Willem Zegersz.
Boudewyn de Ledige,
Jacob van den Oudengeyn,
Gerrit Iacobsz.
Willem Koekebakker,
Jan de Hoog Ricoutsz.

1439.
Drossaard.
Jacob, *Heer van Gaasbeek.*
Schepenen.
Marcelis Mattheusz.
Hendrik de Haan,
Jan Dierhout,
Jan Knobbout Hendriksz.
Jevert Muyl,
Adriaan Wel,
Wemmer Wemmersz.

1440.
Drossaard.
Jacob, *Heer van Gaasbeek.*
Schepenen.
Willem Zegersz.
Boudewyn de Ledige,
Jan van Gelcum,
Jan Hendriksz.
Gerrit Iacobsz.
Heymerik Heymeriksz.

1441.
Drossaard.
Jacob, *Heer van Gaasbeek.*
Schepenen.
Jan Dierhout,
Jevert Muyl,
Hendrik Bonaart,
Iacob van den Oudengeyn,
Andries van Dalem,
Wemmer Wemmersz.
Boudewyn Zegersz.

1442.
Drossaard.
Jacob, *Heer van Gaasbeek.*
Schepenen.
Gerrit Iacobsz.
Gerrit de Hoog Gerritsz.
Hendrik de Haan,
Ian de Hoog Ricoutsz.
Gerrit van den Oever.

1443.
Drossaard.
Jacob, *Heer van Gaasbeek.*
Schepenen.
Ian van Gelcum,
Ian Dierhout,
Ievert Muyl,
Hendrik Bonaard,
Wemmer Wemmersz.
Heimerick Heimericksz.
Gerrit Dirriksz.

1444.
Drossaard.
Jacob, *Heer van Gaasbeek.*
Schepenen.
Gerrit van den Oever,
Sander van der Haar,
Willem Zegersz.
Brien van Wyburgh,
Gerrit de Hoog Gerritsz.
Ian de Rooy.

1445.
Drossaard.
Jacob, *Heer van Gaasbeek.*
Schepenen.
Ian van Gelcum,
Gerrit Iacobsz.
Heimerik Heimeriksz.
Ian Schouten Maartensz.
Gysbert Arendsz.
Ian Hendriksz.

1446.
Drossaard.
Jacob, *Heer van Gaasbeek.*
Schepenen.
Willem Zegersz.
Gerrit de Hoog Gerritsz.
Andries

Digitized by Google

Andries van Dalem,
Brien van Wyburg,
Ian de Rooy,
Ian de Veer Claasz.
Arend Pietersz.

1447.

Drossaard.

Wouter Pot, *Schildtknaap van Antwerpen.*

Schepenen.

Brien van Wyburg,
Jan van Gelcum,
Gysbert Arendsz.
Jan Hendriksz.
Hendrik Muyl Gerritsz.
Jan Alardsz.
Jan Bonaart.

1448.

Drossaard.

Wouter Pot,

Schepenen.

Jever Muyl,
Brien van Wyburg,
Jan de Rooy,
Frederik de Witte.

1449.

Drossaard.

Wouter Pot,

Schepenen.

Jan de Hoog Gerritsz.
Jan Dierhout.

1450.

Drossaard.

Wouter Pot,

Schepenen.

Willem Zegersz.
Gysbert Arendsz.
Jan de Rooy,
Jan Hendriksz.
Gerrit van den Oever.

1451.

Drossaard.

Wouter Pot.

Schepenen.

Gerrit Iacobsz.
Gerrit Dirksz.
Sander van der Haar Rutgersz.
Jan van Gelcum,
Jan de Hoog Ricoutsz.
Jever Muyl.

1452.

Drossaard.

Wouter Pot.

Schepenen.

Andries van Dalem,
Gysbert Arendsz.
Willem Pietersz.
Adriaan van Wel Woutersz.

1453.

Drossaard.

Wouter Pot.

Schepenen.

Wemmer Wemmersz.
Gerrit Dirksz.
Dirk Pietersz.
Huyg Muyl Gerritsz.
Willem Dirksz.

1454.

Drossaard.

Hendrik Bekker.

Burgermeesteren.

Brien van Wyburgh,
Adriaan van Wel Woutersz.

Schout.

Ian Knobbout Hendriksz.

Schepenen.

Ian van Gelcum,
Gerrit van den Oever,
Ian de Veer Claasz.
Ian Tik Hendriksz.
Willem Koekebakker Willemsz.
Dirk Pietersz.
Ian Maartensz.

1455.

Drossaard.

Hendrik Bekker.

Schepenen.

Adriaan van Wel Woutersz.
Dirk Pietersz.
Gysbert Arendsz.
Gerrit Dirksz.
Splinter van Loendersloot Iansz.
Willem Dirksz.

1456.

Drossaard.

Jonk. Hendrik van Sevenbergen.

Schout.

Hendrik van Assenbroek.

Schepenen.

Sander van der Haar Rutgersz.
Brien van Wyburgh, Briensz.

Digitized by Google

Ian de Veer Claasz.
Hendrik Snoek Jansz.
Sander Frederiksz.

1457.

Drossaard.

Jonk. Hendrik van Zevenbergen.

Schepenen.

Jan Hendriksz.
Claas de Veer,
Jan de Rooy,
Adriaan Snoek,
Arend Gysbertsz.
Huybert van Malsem,
Dirk Pietersz.

1458.

Drossaard.

Dirk Poes.

Schout.

Sander Frederiksz.

Schepenen.

Sander van der Haar Rutgersz.
Hendrik Snoek Jansz.
Jacob Willemsz.
Claas Loef Evertsz.
Hendrik Muyl Govertsz.
Jan Jansz.

1459.

Drossaard.

Dirk Poes.

Schout.

Sander Frederiksz.

Schepenen.

Gerrit Dirksz.
Dirk Pietersz.
Jacob Jansz.
Sander Frederiksz.
Adriaan Snoek Iansz.
Arend Gysbertsz.
Huybert van Malsem.

1460.

Jacob van Egmond.

Schepenen.

Sander van der Haar Rutgersz.
Hugo Muyl Govertsz.
Hendrik Snoek Jansz.
Claas Loef Evertsz.
Gerlof van Diemen Roelofsz.
Gysbert Quekel Gysbertsz.
Corstiaan Herbertsz.

1461.

Drossaard.

Jacob van Egmond.

Schepenen.

Jan Hendriksz.
Rutger van Muylwyk,
Jan de Rooy,
Hendrik Muyl Govertsz.
Hendrik Claasz.
Jan Gerritsz.
Adriaan Snoek Jansz.

1462.

Drossaard.

Simon Frederik van Valkensteyn,

Wierd door Graaf Karel van Charlois, wiens Raad hy was met dit Ampt beschonken.

Schepenen.

Jan Hendriksz.
Adriaan Snoek Iansz.

1463.

Drossaard.

Simon Frederik van Valkensteyn.

Schepenen.

Jan de Rooy,
Arend Gysbertsz.
Rutger van Muylwyk,
Ricout Jansz.
Arend Gerritsz.
Frederik Adriaansz.

1464.

Drossaard.

Simon Frederik van Valkensteyn.

Schepenen.

Claas Spyker Adriaansz.
Ricout Hendriksz.
Jan Roelofsz.

1465.

Drossaard.

Simon Frederik van Valkensteyn.

Schepenen.

Jacob Iansz.
Frederik Adriaansz.
Hendrik Snoek Govertsz.
Hendrik Muyl Govertsz.
Jacob van Wel.

1466.

Drossaard.

Simon Frederik van Valkensteyn.

Schepenen.

Hendrik Muyl Govertsz.
Adriaan Snoek Jansz.
Adriaan van Wel,
Sander van der Haar Rutgersz.

Claas

Digitized by Google

Claas Spyker Adriaansz.
Hendrik Volkier,
Coenraat Coenraatsz.

1467.

Drossaard.

Simon Frederik van Valkensteyn.

Schepenen.

Coenraad Herbertsz.
Huybert van Malzem.

1468.

Drossaard.

Simon Frederik van Valkensteyn.

Schepenen.

Jan Hendriksz.
Coenraad Coenraadsz.
Claas Spyker Adriaansz.
Gerrit Gerritsz.
Arend Jansz.
Ricout Hendriksz.
Arend Gysbertsz.

1469.

Drossaard.

Simon Frederik van Valkensteyn.

Schepenen.

Herman Stevensz.
Claas de Veer Claasz.
Rutger van Muylwyk,
Hendrik Govertsz.
Alard Jansz.
Claas de Beer.

1470.

Drossaard.

Simon Frederik van Valkensteyn.

Schepenen.

Gerrit Dirksz.
Ricout Hendriksz.
Gerlof van Diemen Roelofsz.
Arend Iansz.

1471.

Drossaard.

Simon Frederik van Valkensteyn.

Schepenen.

Claas de Veer Claasz.
Corstiaan Herbertsz.
Arend Iansz.
Jacob van Wel,
Jan de Kemp Engbertsz.

1472.

Drossaard.

Simon Frederik van Valkensteyn.

Schepenen.

Claas de Veer Claasz.
Jacob Iansz.
Jan Roelofsz.
Frederik Adriaansz.
Aard Vos Iansz.
Willem Dirksz.
Adriaan Jansz.

1473.

Drossaard.

Simon Frederik van Valkensteyn.

Schepenen.

Ricout Hendriksz.
Arend Adriaansz.
Anthonie Gerritsz.
Coenraad Coenraadsz.

1474.

Drossaard.

Simon Frederik van Valkensteyn.

Schepenen.

Jan Roelofsz.
Aard Jansz.
Alard Iansz.
Jacob van Wel,
Ricout Iansz.
Ian Spronk Dirksz.

1475.

Drossaard.

Simon Frederik van Valkensteyn.

Schepenen.

Aard Piek Iansz.
Arend Gysbertsz.
Corstiaan Herbertsz.
Adriaan Adriaansz.
Adriaan Iansz.

1476.

Drossaard.

Simon Frederik van Valkensteyn.

Schepenen.

Iacob Iansz.
Gerrit Gerritsz.
Anthonie Gerritsz.
Lambert de Veer Iansz.

1477.

Drossaard.

Fastre Hoilet, *uyt Bourgonie, en Huysgenoot van Hertog Karel.*

Schepenen.

Ian Roelofsz.
Coenraad Coenraadsz.

Ian Spronk Dirksz.
Iacob Sas Iansz.
Dirk van Leuven Iansz.

1478.

Drossaard.

Fastre Hoilet.

Schepenen.

Corstiaan Herbertsz.
Adriaan Iansz.
Ian Hermansz.
Gerrit Dirksz.
Frederik Adriaansz.

1479.

Drossaard.

Fastre Hoilet.

Schepenen.

Coenraat Coenraatsz.
Jan de Kemp Engebertsz.

1480.

Drossaard.

Fastre Hoilet.

Burgermeesteren.

Jan de Kemp Engebertsz.

Schepenen.

Hendrik Volkier Jansz.
Dirk van Leuven Jansz.

1481.

Drossaard.

Fastre Hoilet.

Schepenen.

Mr. Alard Jansz.
Anthonis Gerritsz.
Gerrit Dirksz.
Jan Roelofsz.

1482.

Drossaard.

Fastre Hoilet.

Schepenen.

Adriaan Jansz.
Adriaan Adriaansz.
Arend Gysbertsz.
Hendrik Volkier Jansz.
Arend Jansz.

1483.

Drossaard.

Jacob van Egmond.

Schepenen.

Jan Roelofsz.
Corstiaan Herbertsz.
Dirk van Leuven Jansz.

1484.

Drossaard.

Jan van Baxem, *Ridder.*

Schepenen.

Adriaan Adriaansz.
Jan Arendsz.
Adriaan Huygensz.
Jacob Jansz.

1485.

Drossaard.

Jan van Baxem, *Ridder.*

Schepenen.

Arend Jansz.
Aard Vos Jansz.
Ricout Jansz.
Dirk van Leuven Jansz.

1486.

Drossaard.

Jan van Baxem, *Ridder.*

Schepenen.

Dirk van Leuven Iansz.
Ian van Leyen Willemsz.

1487.

Drossaard.

Jan van Baxem, *Ridder.*

Schepenen.

Arend Iansz.
Aard Vos Iansz.
Dirk Iansz.
Willem Fredericksz.
Mr. Alard Iansz.
Anthonie Gerritsz.

1488.

Drossaard.

Jan van Baxem, *Ridder.*

1489.

Drossaard.

Jan van Baxem, *Ridder.*

Schepenen.

Aard Vos Iansz.
Arend Iansz.
Dirk Iansz.
Steven Hermansz.
Iacob Iansz.
Lambert Iansz.
Willem Gerritsz.

1490.

Drossaard.

Jan van Baxem, *Ridder.*

Sche-

Digitized by Google

Schepenen.
Hendrik Volkier Iansz.
Dirk van Leuven Iansz.
Maarten Iansz.
Jan Arendsz.
Mr. Jan Adriaansz.
Jan Willemsz.
Liebert Woutersz.

1491.
Drossaard.
Jan van Baxem, *Ridder.*
Schepenen.
Jacob Iansz.
Arend Iansz.
Aard Vos Iansz.
Anthonis Gerritsz.
Wessel Adriaansz.
Aard Dirksz.
Jan Adriaansz.

1492.
Drossaard.
Jan van Baxem, *Ridder.*
Schepenen.
Herman van Muylwyk.
Jan Arendsz.
Lambert van Veen Iansz.
Steven Hermansz.
Mr. Jan Adriaansz.

1493.
Drossaard.
Jan van Baxem, *Ridder.*
Schepenen.
Hendrik Valkier Iansz.
Arend Iansz.
Jacob Sas Iansz.
Dirk van Leuven Iansz.
Jan Adriaansz.
Jan van Amerongen Gillisz.
Roelof Jansz.

1494.
Drossaard.
Jan van Baxem, *Ridder.*
Schepenen.
Maarten Iansz.
Osty Iansz.

1495.
Drossaard.
Jan van Baxem, *Ridder.*
Schepenen.
Hendrik Volkier Iansz.
Mr. Jan Adriaansz.
Liebert Woutersz.
Roelof Iansz.
Jan Vinck Iansz.
Jan Adriaansz.

1496.
Drossaard.
Jan van Baxem, *Ridder.*
Schepenen.
Mr. Alard Iansz.
Aard Vos Iansz.
Adriaan Muyl Huygensz.
Lambert van Veen Iansz.
Willem Gerritsz.
Cornelis Volkier Hendriksz.
Dirk Spronk Rutgersz.

1497.
Drossaard.
Jan van Baxem, *Ridder.*
Schepenen.
Jacob Iansz.
Liebert Woutersz.
Mr. Evert de Veer,
Herman van Muylwyk,
Gysbert Vos Aardsz.
Jacob Evertsz.
Jan van Voorn Iansz.

1498.
Drossaard.
Jan van Baxem, *Ridder.*
Burgermeesteren.
Steven Volkier Hermansz.
Schepenen.
Mr. Alard Iansz.
Anthonis Gerritsz.
Adriaan Huygensz.
Mr. Jan Adriaansz.
Willem Gerritsz.
Jan Vinck Iansz.
Cornelis Volkier Hendriksz.

1499.
Drossaard.
Jan van Baxem, *Ridder.*
Schepenen.
Steven Volkier Hermansz.
Maarten Iansz.
Mr. Ian Adriaansz.
Liebert Woutersz.
Osty Iansz.
Herman van Muylwyck.

Digitized by Google

Witte Govertsz.

1500.

Drossaard.

Jan van Baxem, *Ridder.*

Burgermeesteren.

Mr. Jan Adriaansz.
Witte Govertsz.

Schepenen.

Adriaan Huygens.
Wessel Adriaansz.
Willem Gerritsz. *overleden en in deszelfs plaats*
Evert de Veer.
Dirk van Leuven Iansz.
Dirk Spronk Rutgersz.
Gysbert Vos Aardsz.
Jan Rutgersz.

Thesauriers.

Mr. Jan Adriaansz.
Jan Rutgersz.
Mr. Evert de Veer.
Gysbert Vos Aardsz.
Adriaan Frederiksz.

1501.

Drossaard.

Jan van Baxem, *Ridder.*

Burgermeesters.

Witte Govertsz.
Cornelis Volkier.

Schout.

Anthonie Gerritsz.

Schepenen.

Aard Vos Iansz.
Anthonius Gerritsz.
Mr. Jan Adriaansz.
Liebert Woutersz.
Jan van Voorn Iansz.
Aalbert Willemsz.
Evert Gozensz.

Thesauriers.

Meerten Iansz.
Gysbert Vos Aardsz.
Adriaan Frederiksz.
Ian Vink Iansz.
Hendrik de Veer Claasz.

1502.

Drossaard.

Ian van Baxem, *Ridder.*

Burgermeesteren.

Cornelis Volkier.
Mr. Ian Adriaansz.

Schout.

Anthonie Gerritsz.

Schepenen.

Adriaan Huygensz.
Wessel Adriaansz.
Reyer Adriaansz.
Osty Iansz.
Dirk Spronk Rutgersz.
Witte Govertsz.
Ian Rutgersz.

Thesauriers.

Meerten Iansz.
Wessel Adriaansz.
Witte Govertsz.
Ian Vink Iansz.
Dirk Koevoet Iansz.

1503.

Drossaard.

Ian van Baxem, *Ridder.*

Burgermeesteren.

Mr. Ian Adriaansz.
Witte Govertsz.

Schout.

Anthonie Gerritsz.

Schepenen.

Meerten Iansz.
Lambert van Veen Iansz.
Herman van Muylwyk.
Aard Willemsz.
Mr. Claas, *Doctor.*
Dirk Koevoet Iansz.
Ysbrand van Veen Lauwrensz.

Thesauriers.

Wessel Adriaansz.
Witte Govertsz.
Dirk Koevoet Iansz.
Osty Iansz.
Aalbert Willemsz.

1504.

Drossaard.

Ian van Baxem, *Ridder.*

Burgermeesteren.

Witte Govertsz.
Cornelis Volkier.

Schout.

Roelof Iansz.

Schepenen.

Anthonius Gerritsz.
Adriaan Huygensz.
Mr. Ian Adriaansz.

Osty

Osty Iansz.
Ian Rutgersz.
Iacob Quekel.
Cornelis de Borchgraaff.
Thesauriers.
Osty Iansz.
Aalbert Willemsz.
Ian Rutgersz.
Dirk de Greeff Roelofsz.
Hendrik Claasz.
Pensionaris.
Mr. Gysbert Zas.

1505.

Drossaard.
Ian van Baxem, *Ridder.*
Burgermeesteren.
Cornelis Volkier.
Maarten Iansz.
Schout.
Roelof Iansz.
Schepenen.
Meerten Iansz.
Reyer Adriaansz.
Witte Govertsz.
Aalbert Willemsz.
Dirk Coevoet Iansz.
Rutger van Muylwyk.
Gerrit Dirksz.
Thesauriers.
Meerten Iansz.
Ian Vink Iansz.
Ian Rutgersz.
Dirk de Greeff Roelofsz.
Cornelis de Borchgraaff.
Pensionaris.
Mr. Gysbert Zas.
Secretaris.
Ian Snoek.

1506.

Drossaard.
Ian van Baxem, *Ridder.*
Burgermeesteren.
Lambert van Veen Iansz.
Mr. Ian Adriaansz.
Schout.
Roelof Iansz.
Schepenen.
Adriaan Huygensz.
Dirk Spronk Rutgersz.
Iacob Evertsz.
Ian Rutgersz.
Mr. Claas, *Doctor.*
Ysbrand van Veen Laurensz.
Hendrik Kolff.
Thesauriers.
Meerten Iansz.
Ian Vink Iansz.
Dirk Spronk Rutgersz.
Dirk Koevoet,
Mr. Thomas Quadryn.
Pensionaris.
Mr. Gysbert Zas.
Secretaris.
Ian Snoek.

1507.

Drossaard.
Jan van Baxem, *Ridder.*
Burgermeesteren.
Mr. Ian Adriaansz.
Cornelis Volkier.
Schout.
Roelof Iansz.
Schepenen.
Meerten Iansz.
Lambert van Veen,
Reyer Adriaansz.
Osty Iansz.
Gysbert Vos Aardsz.
Rutger van Muylwyk.
Hendrik Cuyper Claasz.
Thesauriers.
Adriaan Huygensz.
Dirk Spronk,
Dirk Koevoet,
Mr. Thomas Quadryn,
Hendrik Colff.
Pensionaris.
Mr. Gysbert Zas.
Secretaris.
Ian Snoek.

1508.

Drossaard.
Jan van Baxem, *Ridder.*
Burgermeesteren.
Cornelis Volkier;
Gysbert Vos Aardsz.
Schout.
Roelof Iansz.
Schepenen.
Adriaan Huygensz.

Digitized by Google

Mr. Jan Adriaansz.
Dirk Koevoet Iansz.
Ysbrand van Veen Laurensz.
Cornelis de Borchgraaff.
Hendrik Colff Adriaansz.
Gerrit van Blokland.

Thesauriers.

Adriaan Huygensz.
Mr. Jan Adriaansz.
Adriaan Frederiksz.
Hendrik Claasz.
Hendrik Colff.

Pensionaris.

Mr. Gysbert Zas.

Secretaris.

Jan Snoek.

1509.

Drossaard.

Jan van Sweeten.

Burgermeesteren.

Meerten Iansz.
Gerrit Dirksz.

Schout.

Roelof Iansz.

Schepenen.

Dirk Spronk Rutgersz.
Gysbert Vos Aardsz.
Jan Rutgersz.
Aalbert Willemsz.
Eewout Gozensz.
Frederik Spyker Claasz.
Hendrik Zeemschoenmaker Iansz.

Thesauriers.

Mr. Jan Adriaansz.
Hendrik Claasz.
Adriaan Frederiksz.
Jan Vink Iansz.
Jan Snoek Iacobsz.

Pensionaris.

Mr. Gysbert Zas.

Secretaris.

Jan Snoek.

1510.

Drossaard.

Jan van Sweeten.

Burgermeesteren.

Lambert van Veen Iansz.
Gerrit Dirksz.

Schout.

Roelof Iansz.

Schepenen.

Meerten Iansz.
Jan Vink Iansz.
Jacob Evertsz.
Dirk Koevoet Iansz.
Cornelis de Borchgraaff,
Matthys van Muylwyk,
Dirk de Greeff Roelofsz.

Thesauriers.

Meerten Iansz.
Jan Vink Iansz.
Jan Snoek Iacobsz.
Dirk Koevoet Iansz.
Roelof Melsz.

Pensionaris.

Mr. Gysbert Zas.

Secretaris.

Jan Snoek.

1511.

Drossaard.

Johan van der Aa, *Ridder.*
Heer van Bockhoven.

Burgermeesteren.

Hendrik van Zevenbergen.
Mr. Jan Adriaansz.

Schout.

Michiel van Hagenauw.

Schepenen.

Adriaan Huygensz.
Gysbert Vos Aardsz.
Ian van Voorn Iansz.
Aalbert Willemsz.
Ysbrand van Veen Laurensz.
Gerrit Dirksz.
Hendrik Colff Adriaansz.

Thesauriers.

Hendrik van Zevenbergen.
Adriaan Huygensz.
Dirk Koevoet Iansz.
Mr. Ian Adriaansz.
Roelof Melsz.

Pensionaris.

Mr. Gysbert Zas.

Secretaris.

Jan Snoek.

1512.

Drossaard.

Iohan van der Aa, *Ridder.*

Burgermeesteren.

Adriaan Huygensz.

Mr.

Digitized by Google

Mr. Thomas Quadryn.
Schout.
Michiel van Hagenauw.
Schepenen.
Mr. Ian Adriaansz.
Lambert van Veen,
Osty Iansz.
Rutger van Muylwyk.
Hendrik Claasz.
Frederik Spyker Claasz.
Heyman Heymansz.
Thesauriers.
Hendrik van Zevenbergen.
Adriaan Huygensz.
Dirk Koevoet Iansz.
Mr. Ian Adriaansz.
Roelof Melsz.
Pensionaris.
Mr. Gysbert Zas.
Secretaris.
Jan Snoek.

1513.
Drossaard.
Johan van der Aa, *Ridder.*
Burgermeesteren.
Mr. Jan Adriaansz.
Adriaan Huygensz.
Schout.
Michiel van Hagenauw.
Schepenen.
Dirk Spronk Rutgersz.
Gysbert Vos Aardsz.
Ysbrand van Veen Laurensz.
Gerrit Dirksz.
Hendrik Colf Adriaansz.
Mr. Thomas Quadryn.
Jan Knyff Zimonsz.
Thesauriers.
Hendrik Claasz.
Frederik Spyker Claasz.
Adriaan Frederiksz.
Loef Tap Hermansz.
Adriaan Iansz.
Pensionaris.
Mr. Claas Dulft.
Secretaris.
Jan Snoek.

1514.
Drossaard.
Johan van der Aa, *Ridder.*
Burgermeesteren.
Mr. Jan Adriaansz.
Dirk Spronk Rutgersz.
Schout.
Michiel van Hagenauw.
Schepenen.
Adriaan Huygensz.
Jan van Voorn Iansz.
Aalbert Willemsz.
Dirk Koevoet Iansz.
Hendrik Claasz.
Matthys van Muylwyk.
Folpert Matthysz.
Thesauriers.
Dirk Koevoet Iansz.
Frederik Spyker Claasz.
Loef Tap Hermansz.
Jan van Strien Iansz.
Adriaan Iansz.
Pensionaris.
Mr. Claas Dulft.
Secretaris.
Jan Snoek.

1515.
Drossaard.
Johan van der Aa, *Ridder.*
Burgermeesteren.
Adriaan Huygensz.
Dirk Spronk Rutgersz.
Schout.
Michiel van Hagenauw.
Schepenen.
Mr. Jan Adriaansz.
Gysbert Vos Aardsz.
Eewout Gozensz.
Ysbrand van Veen Laurensz.
Gerrit Dirksz.
Cornelis de Borchgraaff.
Mr. Thomas Quadryn.
Thesauriers.
Mr. Jan Adriaansz.
Adriaan Huygensz.
Dirk Koevoet Iansz.
Jan van Strien Iansz.
Folpert Matthysz.
Pensionaris.
Willem van Dam.
Secretaris.
Jan Snoek.

Digitized by Google

1516.

Drossaard.

Johan van der Aa, *Ridder.*

Burgermeesteren.

Gysbert Vos Aardsz.
Mr. Thomas Quadryn.

Schout.

Jacob Quekel.

Schepenen.

Adriaan Huygensz.
Dirk Spronk Rutgersz.
Jan van Voorn Iansz.
Jan Rutgersz.
Aalbert Willemsz.
Hendrik Claasz.
Matthys van Muylwyk.

Thesauriers.

Mr. Ian Adriaansz.
Adriaan Huygensz.
Adriaan Frederiksz.
Roelof Melsz.
Folpert Matthysz.

Pensionaris.

Willem van Dam.

Secretaris.

Ian Snoek.

1517.

Drossaard.

Johan van der Aa, *Ridder.*

Burgermeesteren.

Ian Rutgersz.
Aalbert Willemsz.

Schout.

Jacob Quekel.

Schepenen.

Gysbert Vos Aardsz.
Gerrit Dirksz.
Frederik Spyker Claasz.
Mr. Thomas Quadryn,
Jan Knyf Zimonsz.
Folpert Matthysz.
Jan van Strien Iansz.

Thesauriers.

Dirk Spronk Rutgersz.
Roelof Melsz.

Pensionaris.

Willem van Dam.

Secretaris.

Claas van de Velden.

1518.

Drossaard.

Johan van der Aa, *Ridder.*

Burgermeesteren.

Mr. Thomas Quadryn.
Jan Knyf Zimonsz.

Schout.

Jacob Quekel.

Schepenen.

Jan van Voorn Iansz.
Aalbert Willemsz.
Hendrik Colff Adriaansz.
Dirk Coevoet Iansz.
Hendrik Zeemschoenmaker Iansz.
Huyg van Zevenberge Hendriksz.
Claas Gerritsz.

Thesauriers.

Ian Rutgersz.
Dirk Spronk Rutgersz.

Pensionaris.

Willem van Dam.

Secretaris.

Claas van de Velde.

1519.

Drossaard.

Johan van der Aa, *Ridder.*

Burgermeesteren.

Aalbert Willemsz.
Huyg van Zevenberge Hendriksz.

Schout.

Laurens Stoffels.

Schepenen.

Gysbert Vos Aardsz.
Frederik Spyker Claasz.
Matthys van Muylwyk Petersz.
Mr. Thomas Quadryn,
Jan van Strien Iansz.
Dirk Lyndrayer Iansz.
Cornelis Spronk Dirksz.

Thesauriers.

Ian Rutgersz,
Dirk Spronk Rutgersz.

Pensionaris.

Willem van Dam.

Secretaris.

Folpert Matthysz.

1520.

Drossaard.

Johan van der Aa, *Ridder.*

Bur-

Digitized by Google

Burgermeesteren.
Aalbert Willemsz.
Huyg van Zevenberge Hendriksz.
Schout.
Laurens Stoffels.
Schepenen.
Jan van Voorn Iansz.
Dirk Koevoet Iansz.
Ysbrand van Veen Laurensz.
Hendrik Iansz.
Heyman Heymansz.
Jan Mr. Iansz.
Adriaan Iansz.
Thesauriers.
Ian Rutgersz.
Dirk Spronk.
Pensionaris.
Willem van Dam.
Secretaris.
Folpert Matthysz.

1521.

Drossaard.
Johan van der Aa, *Ridder.*
Burgermeesteren.
Aalbert Willemsz.
Huyg van Zevenberge Hendriksz.
Schout.
Laurens Stoffels
Schepenen.
Gysbert Vos Aardsz.
Frederik Spyker Claasz.
Mr. Thomas Quadryn.
Jan van Strien Iansz.
Cornelis Spronk Dirksz.
Roelof Melchiorsz.
Jan Doejens Iansz.
Thesauriers.
Jan Rutgersz.
Dirk Spronk.
Pensionaris.
Willem van Dam.
Secretaris.
Folpert Matthysz.

1522.

Drossaard.
Iohan van der Aa, *Ridder.*
Burgermeesteren.
Mr. Thomas Quadryn,
Huyg van Zevenberge Hendriksz.
Schout.
Laurens Stoffels.
Schepenen.
Ian van Voorn Iansz.
Aalbert Willemsz.
Dirk Koevoet Iansz.
Ysbrand van Veen Laurensz.
Matthys van Muylwyk Petersz.
Ian Mr. Iansz.
Adriaan Iansz.
Thesauriers.
Ian Rutgersz.
Dirk Spronk.
Pensionaris.
Willem van Dam.
Secretaris.
Folpert Matthysz.

1523.

Drossaard.
Iohan van der Aa, *Ridder.*
Burgermeesteren.
Aalbert Willemsz.
Mr. Thomas Quadryn.
Schout.
Laurens Stoffels.
Schepenen.
Gysbert Vos Aardz.
Frederik Spyker Claasz.
Ian van Strien Iansz.
Huyg van Zevenberge Hendriksz.
Roelof Melchiorsz.
Steven Volkier Cornelisz.
Robbert Iansz.
Thesauriers.
Ian Rutgersz.
Folpert Matthysz.
Pensionaris.
Willem van Dam.
Secretaris.
Folpert Matthysz.

1524.

Drossaard.
Iohan van der Aa, *Ridder.*
Burgermeesteren.
Aalbert Willemsz.
Huyg van Zevenberge Hendriksz.
Schout.
Laurens Stoffels.
Schepenen.
Ian van Voorn Iansz.
Dirk Spronk Rutgersz.
Ian Rutgersz.

Digitized by Google

Ysbrand van Veen Laurensz.
Mr. Thomas Quadryn.
Jan van der Haar Iansz.
Jan Doejens Iansz.
Thesauriers.
Jan Rutgersz.
Folpert Matthysz.
Pensionaris.
Willem van Dam.
Secretaris.
Folpert Matthysz.

1525.

Drossaard.
Johan van der Aa, *Ridder.*
Burgermeesteren.
Dirk Spronk Rutgersz.
Mr. Thomas Quadryn.
Schout.
Laurens Stoffels.
Schepenen.
Gysbert Vos Aardsz.
Dirk Koevoet Iansz.
Fredrik Spyker Claasz.
Jan van Strien Iansz.
Steven Volkier Cornelisz.
Mr. Adriaan Liebertsz.
Jacob Snoek Iansz.
Thesauriers.
Jan Rutgersz.
Folpert Matthysz.
Pensionaris.
Willem van Dam.
Secretaris.
Folpert Matthysz.

1526.

Drossaard.
Johan van der Aa, *Ridder.*
Burgermeesteren.
Dirk Spronk Rutgersz.
Mr. Thomas Quadryn,
Schout.
Laurens Stoffels.
Schepenen.
Jan Rutgersz.
Cornelis de Borchgraaff.
Jan van der Haar Iansz.
Hendrik Iansz.
Adriaan Iansz.
Roelof Melchiorsz.
Jan Doejen Iansz.
Thesauriers.
Roelof Melchiorsz.
Jan Grootveld Petersz.
Pensionaris.
Willem van Dam.
Secretaris.
Folpert Matthysz.

1527.

Drossaard.
Johan van der Aa, *Ridder.*
Burgermeesteren.
Huyg van Zevenberge Hendriksz.
Jan Rutgersz.
Schout.
Laurens Stoffels.
Schepenen.
Frederik Spyker Claasz.
Jan van Strien Iansz.
Steve Volkier Cornelisz.
Mr. Adriaan Liebertsz.
Jan Snoek Iansz.
Peter Calff Adriaansz.
Godschalk Iansz.
Thesauriers.
Roelof Melchiorsz.
Jan Grootveld Petersz.
Pensionaris.
Willem van Dam.
Secretaris.
Folpert Matthysz.

1528.

Drossaard.
Johan van der Aa, *Ridder.*
Burgermeesteren.
Huyg van Zevenberge Hendriksz.
Jan Rutgersz.
Schout.
Laurens Stoffels.
Schepenen.
Dirk Spronk Rutgersz.
Hendrik Iansz.
Jan van der Haar Iansz.
Jan Doejens Iansz.
Paulus van Beuzecom,
Jan van Muylwyk,
Jan Grootveld Petersz.
Thesauriers.
Peter Calff Adriaansz.
Jan van Strien Iansz.

Secre-

Digitized by Google

Secretaris.
Folpert Matthysz.

1529.

Drossaard.
Johan van der Aa, *Ridder.*
Burgermeesteren.
Jan van der Haar Iansz.
Jan Grootveld Petersz.
Schout.
Laurens Stoffels
Schepenen.
Ian Rutgersz.
Frederik Spyker Claasz.
Cornelis de Borchgraaff,
Huyg van Zevenberge Hendriksz.
Adriaan Calff Cornelisz.
Floris Raymaker Anthoniesz.
Jooft van Ryswyk.
Thesauriers.
Jan van Strien Iansz.
Peter Calff Adriaansz.
Secretaris.
Folpert Matthysz.

1530.

Drossaard.
Iohan van der Aa, *Ridder.*
Burgermeesteren.
Ian van der Haar Iansz.
Ian Grootveld Petersz.
Schout.
Laurens Stoffels.
Schepenen.
Jan van Strien Iansz.
Adriaan Iansz.
Mr. Adriaan Liebertsz.
Jan Doejen Iansz.
Peter Calff Adriaansz.
Godschalk Iansz.
Paulus van Beuzecom,
Thesauriers.
Jan van Strien Iansz.
Peter Calff Adriaansz.
Secretaris.
Folpert Matthysz.

1531.

Drossaard.
Johan van der Aa, *Ridder.*
Burgermeesteren.
Jan van Strien Iansz.
Peter Calff Adriaansz.
Schout.
Laurens Stoffelsz sterft in dit jaar en wierd in deszelfs plaats geëedt.
Jan Grootveld Petersz.
Schepenen.
Cornelis de Borchgraaff.
Fredrik Spyker Claasz.
Jan van der Haar Iansz.
Robbregt Iansz.
Jan Grootveld Petersz.
Jooft van Ryswyk.
Wouter Hendriksz.
Thesauriers.
Jan Grootveld Petersz.
Jan Doejen Iansz.
Secretaris.
Folpert Matthysz.

1532.

Drossaard.
Johan van der Aa, *Ridder.*
Burgermeesteren.
Jan van Strien Iansz.
Peter Calff Adriaansz.
Schout.
Jan Grootveld Petersz.
Schepenen.
Jan Rutgersz.
Huyg van Zevenberge Hendriksz,
Jan van der Haar Iansz.
Mr. Adriaan Liebertsz.
Jan van Muylwyk,
Adriaan Calff Cornelisz.
Claas van Meerkerk Dirksz.
Thesauriers.
Jan Grootveld Petersz.
Jan Doejen Iansz.
Secretaris.
Folpert Matthysz

1533.

Drossaard.
Johan van der Aa, *Ridder.*
Burgermeesteren.
Jan van Strien Iansz.
Peter Calff Adriaansz.
Schout.
Jan Grootveld Petersz.
Schepenen.
Jan van der Haar Iansz.
Robbregt Iansz.
Paulus van Beuzecom,

Digitized by Google

Floris Anthoniesz.
Jooſt van Ryswyk.
Wouter Hendriksz.
Jan van Roemerswaal Claasz.
Theſauriers.
Robbrecht Jansz.
Jan Rutgersz.
Secretaris.
Folpert Matthysz.

1534.
Droſſaard.
Johan van der Aa, *Ridder.*
Burgermeeſteren.
Jan van der Haar Iansz.
Peter Calff Adriaansz.
Schout.
Jan Grootveld Petersz.
Schepenen.
Jan Rutgersz.
Adriaan Iansz.
Mr. Adriaan Liebertsz.
Ian Doejen Iansz.
Claas van Meerkerk Dirksz.
Claas Calff Hendriksz.
Jan Snoek Iacobsz.
Theſauriers.
Robbrecht Iansz.
Ian Rutgersz.
Secretaris.
Folpert Matthysz.

1535.
Droſſaard.
Ian van der Aa, *Ridder.*
Burgermeeſteren.
Huyg van Zevenberge Hendriksz.
Adriaan Iansz.
Schout.
Ian Grootveld Petersz.
Schepenen.
Cornelis de Borchgraaff,
Ian van der Haar Iansz.
Peter Calff Adriaansz.
Iooſt van Ryswyk,
Godſchalk Iansz.
Zander van de Wetering Liebertsz.
Willem Boon Iansz.
Theſauriers.
Robbrecht Iansz.
Wouter Hendriksz.
Secretaris.
Folpert Matthysz.

1536.
Droſſaard.
Johan van der Aa, *Ridder.*
Burgermeeſteren.
Huyg van Zevenberge Hendriksz.
Adriaan Iansz.
Schout.
Jan Grootveld Petersz.
Schepenen.
Jan Rutgersz.
Jan Doejen Iansz.
Robbert Iansz.
Mr. Adriaan Liebertsz.
Claas van Meerkerk Dirksz.
Jan Snoek Iacobsz.
Jan van Luenen.
Theſauriers.
Robbrecht Iansz.
Wouter Hendriksz.
Secretaris.
Folpert Matthysz.

1537.
Droſſaard.
Johan van der Aa, *Ridder.*
Burgermeeſteren.
Huyg van Zevenberge Hendriksz.
Peter Calff Adriaansz.
Schout.
Jan Grootveld Petersz.
Schepenen.
Ian van der Haar Iansz.
Paulus van Beuſecom,
Jooſt van Ryswyk.
Claas Calff Hendriksz.
Zander van de Wetering Liebertsz.
Willem Loef Adriaansz.
Aard Spiering Aardsz.
Theſauriers.
Robbregt Iansz.
Adriaan Iansz.
Secretaris.
Folpert Matthysz.

1538.
Droſſaard.
Johan van der Aa, *Ridder.*
Burgermeeſteren.
Jan van der Haar Iansz.
Peter Calff Adriaansz.
Schout.
Ian Grootveld Petersz.

Sche-

Digitized by Google

Schepenen.
Adriaan Iansz.
Jan Doejen Iansz.
Mr. Adriaan Liebertsz.
Claas van Meerkerk Dirksz.
Ian Snoek Iacobsz.
Ian Folpertsz.
Mattheus Neyensz.
Thesauriers.
Peter Calff Adriaansz.
Aard Spiering Aardsz.
Secretaris.
Folpert Matthysz.

1539.

Den Drossaard van der Aa, sterft February 1539. en wordt op bevel van 't Hof en de Heer van Egmond
Drossaard.
Anthonie van Brouhesen, *Schildknaap van Breda.*
Burgermeesteren.
Ian van der Haar Iansz.
Peter Calff Adriaansz.
Schout.
Ian Grootveld Petersz.
Schepenen.
Paulus van Beusecom,
Joost van Ryswyk.
Zander van de Wetering Liebertsz.
Willem Boon Iansz.
Aard Spronk Aardsz.
Ian Adriaansz.
Ian van Smalleveld.
Thesauriers.
Peter Kalff Adriaansz.
Aard Spiering.
Secretaris.
Folpert Matthysz.

1540.

Drossaard.
Philips Hinkaard, *Edelman van Brussel.*
Burgermeesteren.
Jan van der Haar Iansz.
Peter Calff Adriaansz.
Schout.
Jan Grootveld Petersz.
Schepenen.
Adriaan Iansz.
Jan Doejen Iansz.
Mr. Adriaan Liebertsz.
Claas Dirksz.
Jan van Luenen.
Jan Knobbout,
Mr. Maarte van Os Govertsz.
Thesauriers.
Peter Calff Adriaansz.
Aard Spiering.
Secretaris.
Folpert Matthysz.

1541.

Drossaard.
Philips Hinkaard.
Burgermeesteren.
Adriaan Kemp Iansz.
Peter Calff Adriaansz.
Schout.
Jan Grootveld Petersz.
Schepenen.
Joost van Ryswyk,
Jan Snoek Iacobsz.
Zander van de Wetering Liebertsz.
Mattheus Neyensz.
Jan Kemp Adriaansz.
Jan van Smalleveld Hendriksz.
Mr. Adriaan Zeemschoenmaker.
Thesauriers.
Aard Spiering Aardsz.
Mr. Adriaan Zeemschoenmaker,
Secretaris.
Folpert Matthysz.

1542.

Drossaard.
Philips Hinkaart
Burgermeesteren.
Adriaan Kemp Iansz.
Jan Snoek Iacobsz.
Schout.
Jan Grootveld Petersz.
Schepenen.
Robbrecht Iansz.
Peter Calff Adriaansz.
Claas van Meerkerk Dirksz.
Jan van Luenen Adriaansz.
Mr. Maarten van Os Govertsz.
Alard de Haan Matthysz.
Zebastiaan Adriaansz.
Thesauriers.
Mr. Adriaan Zeemschoenmaker,
Mattheus Neyensz.
Secretaris.
Folpert Matthysz.

Digitized by Google

1543.

Drossaard.

Philips Hinkaart.

Burgermeesteren.

Peter Calff Adriaansz.
Claas van Meerkerk Dirksz.

Schout.

Ian Grootveld Petersz.

Schepenen.

Adriaan Iansz.
Aard Spiering Aardsz.
Mattheus Neyensz.
Ian Knobbout Iansz.
Mr. Adriaan Zeemschoenmaker,
Melchior van Dyk Roelofsz.
Jan de Cherff Iansz.

Thesauriers.

Mr. Adriaan Zeemschoenmaker,
Peter Calff Adriaansz.

Secretaris.

Folpert Matthysz.

1544.

Drossaard.

Philips Hinkaart.

Burgermeesteren.

Aard Spiering Aardsz.
Mr. Adriaan Zeemschoenmaker.

Schout.

Jan Grootveld Petersz.

Schepenen.

Peter Calff Adriaansz.
Claas van Meerkerk Dirksz.
Jan van Roemerswaal Claasz.
Zander van de Wetering,
Mr. Maarten van Os,
Gerrit Iansz
Dirk Brouwer Paulusz.

Thesauriers.

Peter Calff Adriaansz.
Dirk Brouwer Paulusz.

Secretaris.

Folpert Matthysz.

1545.

Drossaard.

Philips Hinkaart.

Burgermeesteren.

Mr. Adriaan Zeemschoenmaker,

Gecommitteert

Aard Spiering Aardsz.
Den 19 April, Mr. Maarte van Os.

Schout.

Jan Grootveld Petersz.

Schepenen.

Jan van Luenen Adriaansz.
Mattheus Neyensz
Jan Kemp Adriaansz.
Alard de Haan Matthysz.
Zebastiaan Adriaansz.
Hendrik van Zevenbergen.
Aard Robbertsz.

Thesauriers.

Wouter Hendriksz.
Dirk Brouwer Paulusz.

Secretaris.

Folpert Matthysz.

1546.

Drossaard.

Philips Hinkaart.

Den Drossaard begeert tot Burgermeesters Peter Calff en Aard Spiering, welke geweygert worden by den Ouden en Nieuwen Stoel. Den 29 January, is 'er gekomen een Brief geteykend by de Hoog Mog: dat den Drossaard kiezen zouden twee Burgermeesters van deze vier Mannen,

Mr. Adriaan Zeemschoenmaker,
Mr. Maarten van Os,
Robbregt Iansz.
Joost van Ryswyk.

En heeft doen Eeden als

Burgermeesteren.

Mr. Adriaan Zeemschoenmaker,
Mr. Maarten van Os.

Schout.

Jan Grootveld Petersz.

Schepenen.

Claas van Meerkerk Dirksz.
Zander vande Wetering Liebertsz.
Jan Knobbout.
Gerrit Gerritsz.
Ioachim Calff Adriaansz.
Cornelis van Brakel Woutersz.
Ian van Asperen Folpertsz.

Thesauriers.

Ian van Roemerswaal.
Melchior van Dyk Roelofsz.

Secretaris.

Folpert Matthysz.

1547.

Drossaard.

Philips Hinkaart.

In

Digitized by Google

In dit jaar ontstond 'er weder een twist tusschen den Drossaard en de Wet, en konde niet over een komen, daar op is Ian van der Maas en Ian Weylaarts na den Haag gereyst, hoe men in dezen doen zal, waar op den geheelen Raad is vergadert, en hebben haar een brief mede gegeven van continuatie van den Ouden Stoel, tot dat anders daar in voorzien zal wezen. Op den 19 September des zelven jaars is den Heer van Egmond binnen Gorinchem gekomen, en heeft den Schout en Schepenen met den Gerechte geroepen op 't Hof, en daar een heele Wet doen maken en doen Eeden, voor dit en het volgende jaar,

Burgermeesteren.

Claas van Meerkerk Dirksz.
Zander van de Wetering.

Schout.

Ian Grootveld Petersz.

Schepenen.

Joost van Ryswyk,
Jan van Roemerswaal,
Mattheus Neyensz.
Mr. Adriaan Zeemschoenmaker,
Melchior van Dyk Roelofsz.
Dirk Brouwer Paulusz.
Jan de Cherff Iansz.

Thesauriers.

Jan de Cherff Iansz.
Robbregt Iansz.

Secretaris.

Folpert Matthysz.

1549.

Drossaard.

Philips Hinkaart.

Burgermeesteren.

Joost van Ryswyk.
Mattheus Neyensz.

Schout.

Jan Grootveld Petersz.

Schepenen.

Jan Grootveld Petersz.
Claas van Meerkerk Dirksz.
Zander van de Wetering,
Zebastiaan Adriaansz.
Jan Knobbout Iansz.
Jan Calff Petersz.
Willem Petersz.

Thesauriers.

Claas van Roemerswaal,
Melchior van Dyk Roelofsz.

Maar weygeren hunnen Eedt te doen voor dat Robbrecht Iansz. by slot van Rekening toont, den Staat en Laste van de Stad, en hoe de penningen gedistribuëert zyn.

Secretaris.

Folpert Matthysz.

1550.

Drossaard.

Philips Hinkaart.

Burgermeesteren.

Jan Grootveld Petersz.
Mr. Maarten van Os.

Schout.

Jan Grootveld Petersz.

Schepenen.

Peter Calff Adriaansz.
Ian Snoek Iacobsz.
Mattheus Neyensz.
Melchior van Dyk Roelofsz.
Dirk Brouwer Paulusz.
Gerrit de Hoog Christoffelsz.
Adriaan Dirksz.

Secretaris.

Gerrit Dudyn.

In dit jaar is overleden Jan Grootveld Petersz. en hebben veele om 't Schout Ampt gezolliciteert, en Joost van Ryswyk en Jan Kemp Adriaansz. hebben daar om gelood, met conditie dat die het won zoude aan den anderen geven vyf ponden Vlaams, tot Fluweel voor een Rok en Wambuys, en Joost van Ryswyk is Schout geworden. En het Burgermeester Ampt is waargenomen door

Mr. Gerrit Ketelaar Dirksz.

1551.

Drossaard.

Philips Hinkaart.

Burgermeesteren.

Mr. Gerrit Ketelaar Dirksz.
Peter Calff Adriaansz.

Schout.

Ioost van Ryswyk.

Schepenen.

Claas van Meerkerk,
Mr. Maarten van Os.
Alard de Haan Matthysz.
Zebastiaan Adriaansz.
Hendrik van Zevenberge Huygsz.
Cornelis Vink Aardsz.
Cornelis Vervoorn Iansz.

Digitized by Google

Den 26 Febr. hebben hunnen Eed gedaan als

Thesauriers.
Claas van Roemerswaal,
Melchior van Dyk Roelofsz.

Secretaris.
Gerrit Dudyn.

1552.

Drossaard.
Philips Hinkaart.

Burgermeesteren.
Peter Calff Adriaansz.
Mr. Maarten van Os.

Schout.
Jooft van Ryswyk.

Schepenen.
Mattheus Neyensz.
Jan Knobbout Iansz.
Melchior van Dyk Roelofsz.
Gerrit de Hoog,
Mr. Gerrit Ketelaar Dirksz.
Mr. Hendrik Cornelisz.
Peter de Bie Cornelisz.

Thesauriers.
Jan van Roemerswaal,
Melchior van Dyk Roelofsz.

Secretaris.
Gerrit Dudyn.

1553.

Drossaard.
Philips Hinkaard.

Burgermeesteren.
Ian Snoek Iacobsz.
Zebastiaan Adriaansz.

Schout.
Jooft van Ryswyk,

Schepenen.
Peter Calff Adriaansz.
Zander van de Wetering,
Dirk Brouwer Paulusz.
Willem Petersz.
Adriaan van den Heuvel Dirksz.
Alard van Malzum Lucasz.
Hessel van Es Willemsz.

Thesauriers.
Ian van Roemerswaal,
Melchior van Dyk Roelofsz.

Secretaris.
Gerrit Dudyn.

1554.

Drossaard.
Philips Hinkaart.

Burgermeesteren.
Jan Snoek Iacobsz.
Zander van de Wetering,

Schout.
Jooft van Ryswyk.

Schepenen.
Claas van Meerkerk Dirksz.
Zebastiaan Adriaansz.
Gerrit de Hoog Christoffelsz.
Cornelis van Voorn Ians.
Mr. Hendrik Cornelisz.
Peter de Bie Cornelisz.
Gerrit de Borchgraaff.

Thesauriers.
Jan Snoek Iacobsz.
Dirk Brouwer Paulusz.

Secretaris.
Gerrit Dudyn.

1555.

Drossaard.
Philips Hinkaart.

Burgermeesteren.
Robbrecht Jansz.
Hendrik van Zevenberge Huygsz.

Schout.
Jooft van Ryswyk.

Schepenen.
Zander van de Wetering,
Alard de Haan Matthysz.
Ian Calff Petersz.
Cornelis Vink Aardsz.
Alard van Malzum Lucasz.
Zander van Wereftyn Claasz.
Reyer Kemp Adriaansz.

Thesauriers.
Jan Snoek Iacobsz.
Dirk Brouwer Paulusz.

Secretaris.
Gerrit Dudyn.

1556.

Drossaard.
Philips Hinkaart.

Burgermeesteren.
Zander vande Wetering Liebertsz.
Hendrik van Zevenberge Huygsz.

Schout.
Iooft van Ryswyk,

Schepenen.
Jan Snoek Jacobsz.
Mr. Maarten van Os,
Dirk Brouwer Paulusz.

Gerrit

Digitized by Google

Gerrit de Hoog Chriſtoffelsz.
Peter de Bie Cornelisz.
Adriaan van der Haar,
Claas Dierhout Aardsz.

Theſauriers.

Jan Snoek Iansz.
Dirk Brouwer Paulusz.

Secretaris.

Gerrit Dudyn.

1557.

Droſſaard.

Philips Hinkaart.

Burgermeeſteren.

Mr. Maarten van Os Govertsz.
Adriaan van den Heuvel Dirksz.

Schout.

Jooſt van Ryswyk.

Schepenen.

Claas van Meerkerk Dirksz.
Mattheus Neyensz.
Cornelis Vink Aardsz.
Mr. Hendrik Cornelisz.
Gerrit de Borchgraaff Cornelisz.
Zander van Wereſtyn Claasz.
Frans van Heusde Hendriksz.

Theſauriers.

Jan Snoek Iacobsz.
Cornelis van Voorn Iansz.

Secretaris.

Gerrit Dudyn.

1558.

In dit jaar heeft het Collegie van de Vroedſchap zyn begin genomen, opgerecht van Koning Philippus, Graave van Holland en Heer van Arkel, en zyn daar toe verkoren,

Caſper Turk,
Jan Snoek Iacobsz.
Mattheus Neyensz.
Zander van de Wetering,
Dirk Brouwer Paulusz.
Adriaan van den Heuvel Dirksz.
Peter de Bie Cornelisz.
Adriaan van der Haar Govertsz.
Adriaan Borchgraaff Cornelisz.
Heſſel Zegersz.
Jan van Aſperen Folpertsz.
Mr. Maarten van Os Govertsz.
Alard de Haan Matthysz.
Hendrik van Zevenbergen Huygsz.
Jan de Cherff Iansz.
Jan Calff Petersz.
Cornelis Vink Aardsz.
Alard van Malſum Lucasz.
Dirk de Borchgraaff Cornelisz.
Rutger Spronk Cornelisz.
Peter Grootveld Iansz.
Paulus Kalff Claasz.
Adriaan Florisz.
François van Broekhuyzen Danielsz.

Droſſaard.

Caſper Turk, *Heer van Aalſt.*

Burgermeeſteren.

Jan Snoek Iacobsz.
Mattheus Neyensz.

Schout.

Jooſt van Ryswyk.

Schepenen.

Zander van de Wetering,
Dirk Brouwer Paulusz.
Adriaan van den Heuvel Dirksz.
Peter de Bie Cornelisz.
Adriaan van der Haar Govertsz.
Adriaan de Borchgraaff Cornelisz.
Heſſel Zegersz.

Theſauriers.

Alard van Malſum Lucasz.
François van Broekhuiſe Danielsz.

Secretaris.

Splinter van Voorn Cornelisz.

1559.

Droſſaard.

Caſper Turk.

Burgermeeſteren.

Jan Snoek Iacobsz.
Peter de Bie Cornelisz.

Schout.

Jooſt van Ryswyk.

Schepenen.

Mattheus Neyensz.
Willem Petersz.
Cornelis van Voorn Iansz.
Zander van Wereſtyn Claasz.
Frans van Heusde Hendriksz.
Liebert van de Wetering Adriaansz.
Jan Vogelezang Gooſſensz.

Theſauriers.

Alard van Malſum Lucasz.
François van Broekhuiſe Danielsz.

Secretaris.

Splinter van Voorn Cornelisz.

Nieuwe Vroedſchap.

Willem Petersz.
Cornelis Vervoorn Iansz.
Zander van Wereſtyn Klaasz.
Frans van Heusde Hendriksz.
Liebert van de Wetering Adriaansz.
Jan Vogelezang.

Digitized by Google

1560.

Drossaard.

Caſper Turk.

Burgermeeſteren.

Adriaan van den Heuvel Dirksz.
Peter de Bie Cornelisz.

Schout.

Jooſt van Ryswyk.

Schepenen.

Jan Snoek Iacobsz.
Zander van de Wetering Liebertsz.
Dirk Brouwer Paulusz.
Adriaan de Borchgraaff Cornelisz.
Heſſel Zegersz.
Maarte van Aalſt Willemsz.
Mr. Dirk van Klootwyk Iansz.

Theſauriers.

Gerrit de Borchgraaff Cornelisz.
Hendrik de Vrieze Petersz.

Secretaris.

Splinter van Voorn.

Nieuwe Vroedſchap.

Maarte van Aalſt Willemsz.
Mr. Dirk van Klootwyk Iansz.

1561.

Drossaard.

Caſper Turk.

Burgermeeſteren.

Jan Snoek Iacobsz.
Adriaan van den Heuvel Dirksz.

Schout.

Jooſt van Ryswyk.

Schepenen.

Mattheus Neyensz.
Alard de Haan Matthysz.
Gerrit de Hoog Chriſtoffelsz.
Cornelis Vink Aardsz.
Peter de Bie Cornelisz.
Rutger Spronk Cornelisz.
François van Broekhuiſe Danielsz.

Theſauriers.

Hendrik de Vrieze Petersz.
Peter de Bie Cornelisz.

Secretaris.

Splinter van Voorn.

Nieuwe Vroedſchap.

Gerrit de Hoog Chriſtoffelsz.
Cornelis Calff Adriaansz.
Cornelis van Houwelinge Herbertsz.
Mr. Lugbert Kemp.
Jan de Feyter Briensz.
Gerrit van Zierxzee Iansz.
Hendrik de Vrieze Petersz.

1562.

Drossaard.

Caſper Turk.

Burgermeeſteren.

Jan Snoek Iacobsz.
Adriaan van den Heuvel Dirksz.

Schout.

Jooſt van Ryswyk.

Schepenen.

Zander vande Wetering Liebertsz.
Willem Petersz.
Adriaan van de Haar Govertsz.
Claas Dierhout Aardsz.
Jan Vogelezang Gozensz.
Hendrik de Vrieze Petersz.
Servaas Adriaansz.

Theſauriers.

Peter de Bie Cornelisz.
Cornelis Vink Aardsz.

Secretaris.

Splinter van Voorn.

1563.

Drossaard.

Caſper Turk.

Burgermeeſteren.

Jan Snoek Iacobsz.
Adriaan van den Heuvel Dirksz.

Schout.

Jooſt van Ryswyk.

Schepenen.

Alard de Haan Matthysz.
Dirk Brouwer Paulusz.
Jan Calff Petersz.
Heſſel Zegersz.
François van Broekhuiſe Danielsz.
Dirk de Borchgraaff,
Cornelis van Houwelingen.

Theſauriers.

Cornelis Vink Aardsz.
Servaas Adriaansz.

Secretaris.

Splinter van Voorn.

1564.

Drossaard.

Caſpar Turk.

Burgermeeſteren.

Mattheus Neyensz
Peter de Bie Cornelisz.

Schout.

Jooſt van Ryswyk.

Sche-

Digitized by Google

Schepenen.
Jan Snoek Iacobsz.
Mr. Maarten van Os,
Cornelis Vink Aardsz.
Gerrit de Borchgraaff,
Claas Dierhout Aardsz.
Gerrit van den Boſch Iansz.
Jan de Feyter, *de jonge.*
Theſauriers.
Servaas Adriaansz.
Dirk de Borchgraaff.
Secretaris.
Splinter van Voorn.

1565.

Droſſaard.
Caſper Turk.
Burgermeeſteren.
Jan Snoek Iacobsz.
Cornelis Vink Aardsz.
Schout.
Jooſt van Ryswyk.
Schepenen.
Mattheus Neyensz.
Jan Calff Petersz.
Alard van Malzum Lucasz.
Hendrik de Vrieze Petersz.
Servaas Adriaansz.
Zeger van de Wetering Adriaansz.
Hendrik van Loozen Matthysz.
Theſauriers.
Dirk de Borchgraaff,
Jan de Feyter, *de jongen.*
Secretaris.
Splinter van Voorn.

1566.

Droſſaard.
Caſper Turk.
Burgermeeſteren.
Cornelis Vink Aardsz.
Jan Calff, *den ouden.*
Schout.
Adriaan van Kuyl.
Schepenen.
Mr. Maarten van Os,
Alard de Haan Matthysz.
Dirk Brouwer Paulusz.
Gerrit de Borchgraaff,
Adriaan van der Haar,
Cornelis Calff Adriaansz.
Anthonie van Roemerswaal.
Theſauriers.
Jan de Feyter, *de jongen.*
Claas Dierhout Aardsz.
Secretaris.
Splinter van Voorn.

1567.

Droſſaard.
Caſper Turk.
Burgermeeſteren.
Jan Snoek Iacobsz.
Jan Calff, *den ouden.*
Schout.
Adriaan van Kuyl.
Schepenen.
Mattheus Neynsz.
François van Broekhuiſe Danielsz.
Hendrik Vrieze Petersz.
Servaas Adriaansz.
Dirk de Borchgraaff,
Marcelis van Aalſt Willemsz.
Gerrit van Zierxzee Iansz.
Theſauriers.
Jan de Feyter, *de jongen.*
Claas Dierhout Aardsz.
Secretaris.
Splinter van Voorn.

1568.

Droſſaard.
Caſper Turk.
Burgermeeſteren.
François van Broekhuiſe Danielsz.
Dirk de Borchgraaff.
Schout.
Adriaan van Kuyl.
Schepenen.
Jan Calff, *den ouden.*
Willem van de Wetering Petersz.
Gerrit de Borchgraaff,
Liebert Adriaansz.
Gerrit van den Boſch Iansz.
Jacob Robbregtsz.
Huybert Knobbout Iansz.
Theſauriers.
Anthonie van Roemerswaal,
Hendrik Vrieze Petersz.
Secretaris.
Splinter van Voon.

1569.

Droſſaard.
Caſper Turk.

Digitized by Google

Burgermeesteren.
Jan Snoek Iansz.
Mr. Zebastiaan van Loozen.
Schout.
Adriaan van Kuyl.
Schepenen.
Mattheus Neyensz.
In dit jaar overleden, en in zyn plaats
Cornelis Vink,
Claas Dierhout Aardsz.
François van Broekhuise Danielsz.
Servaas Adriaansz.
Zeger van de Wetering Adriaansz.
Anthonie van Roemerswaal Iansz.
Jan Calff, *de jongen.*
Thesauriers.
Hendrik Vrieze Petersz.
Gerrit de Borchgraaff.
Secretaris.
Splinter van Voorn.
Nieuwe Vroedschap.
Hessel van Est Willemsz.
Servaas Adriaansz.
Gerrit van den Bosch Iansz.
Anthonie van Roemerswaal Iansz.
Adriaan van Kuyl Florisz.
Adam van Muylwyk Willemsz.
Jacob van der Eemt Robbregtsz.

1570.

Drossaard.
Casper Turk.
Burgermeesteren.
Jan Snoek Iacobsz.
Mr. Zebastiaan van Loozen.
Schout.
Adriaan van Kuyl.
Schepenen.
Peter de Bie Cornelisz.
Liebert Adriaansz.
Dirk de Borchgraaff,
Gerrit van den Bosch Iansz.
Cornelis Calff Adriaansz.
Gerrit van Zierxzee Iansz.
Cornelis Vos Aardsz.
Thesauriers.
Gerrit de Borchgraaff,
Servaas Adriaansz.
Secretaris.
Splinter van Voon.
Nieuwe Vroedschap.
Cornelis van Dyk Aardsz.

1571.

Drossaard.
Casper Turk.
Burgermeesteren.
Jan Snoek Iacobsz.
Liebert vande Wetering Adriaansz.
Schout.
Adriaan van Kuyl.
Schepenen.
Jan Calff, *den ouden.*
Claas Dierhout Aardsz.
Willem van de Wetering Petersz.
François van Broekhuise Danielsz.
Anthonie van Roemerswaal,
Marcelis van Aalst Willemsz.
Adam van Muylwyk.
Thesauriers.
Servaas Adriaansz.
Gerrit van den Bosch Iansz.
Secretaris.
Splinter van Voorn.
Nieuwe Vroedschap.
Claas Dierhout Aardsz.
Dirk van Brakel Dirksz.

1572.

Drossaard.
Casper Turk.
Burgermeesteren.
Cornelis Vink Aardsz.
François van Broekhuise Danielsz.
Schout.
Adriaan van Kuyl.
Schepenen.
Liebert vande Wetering Adriaansz.
Servaas Adriaansz.
Dirk de Borchgraaff Cornelisz.
Cornelis Calff Adriaansz.
Gerrit van Zierxzee Iansz.
Adriaan van Veen Adriaansz.
Dirk van Brakel Dirksz.
Thesauriers.
Gerrit van den Bosch Iansz.
Cornelis Calff Adriaansz.
Pensionaris.
Mr. Zebastiaan van Loozen.
Secretaris.
Splinter van Voorn.
Nieuwe Vroedschap.
Balthazar van Dyk Melchiorsz.
Mr. Rutger de Borchgraaff,
Claas Calff Hendriksz.
Gerrit Engelbertsz.
Hendrik Iansz.
Hendrik Piek Aardsz.
Vriend Cruydaan Fransz.
Herman van Honkoop Petersz.

Claas

Digitized by Google

Claas Pietersz.
Pieter Boom Adriaansz.
Adriaan Grootveld Iansz.
Balthazar van Dyk Aardsz.
Dirk Vink willemsz.
Frans Petersz.
Huybert Dirksz.
Job van Ruwen Pietersz.

In dit Jaar was Gouverneur
Rutger van den Boetzelaar,
Heere van Carnisse.

1573.

Gouverneur en *Drossaard.*
Rutger van den Boetzelaar, &c.

Burgermeesteren.
Adriaan van den Heuvel Dirksz.
Jan de Feyter, *de jonge.*

Schout.
Adriaan val Kuyl.

Schepenen.
Jan Snoek Iacobsz.
Hendrik van Zevenberge Huygsz.
Willem van de Wetering Petersz.
Gerrit de Hoog Christoffelsz.
Maarten van Aalst Willemsz.
Hendrik Piek Aardsz.
Dirk Vink Willemsz.

Thesauriers.
Cornelis Vink Aardsz.
Hendrik Snoek Iansz.

Pensionaris.
Mr. Zebastiaan van Loozen.

Secretaris.
Splinter van Voorn.

Nieuwe Vroedschap.
Leonardus Hendriksz.
Jacob van Noort Iansz.

1574.

Drossaard.
Jonkheer Philips van der Aa.

Burgermeesteren.
Adriaan van den Heuvel Dirksz.
Jan de Feyter, *de jongen.*

Schout.
Adriaan van Kuyl.

Schepenen.
Cornelis Vink Aardsz.
Dirk van Brakel Dirksz.
Adriaan van Est Willemsz.
Frans Brouwer Petersz.
Zeger van Houwelingen Herbertsz.
Herman van Honkoop Petersz.
Pieter Boom Adriaansz.

Thesauriers.
Hendrik Snoek Iansz.
Adriaan Grootveld Iansz.

Pensionaris.
Mr. Zebastiaan van Loozen.

Secretaris.
Splinter van Voorn.

Nieuwe Vroedschap.
Engelbert Versteeg Rykmansz.
Aalbert van Loozen Matthysz.

In dit Jaar en twee volgende was Gouverneur
Jonkheer Adriaan Vygh.

1575.

Drossaard.
Jonkheer Philips van der Aa.

Burgermeesteren.
Dirk van Brakel Dirksz.
Hendrik Piek Aardsz.

Schout.
Adriaan van Kuyl.

Schepenen.
Willem van de Wetering Petersz.
Zeger van de Wetering Adriaansz.
Dirk Vink Willemsz.
Job van Ruwen Petersz.
Leendert van Ryzenoord,
Claas van Leerdam Petersz.
Aalbert van Loozen Matthysz.

Thesaurier.
Adriaan Grootveld Iansz.
Jan de Feyter, *de jongen.*

Pensionaris.
Mr. Zebastiaan van Loozen.

Secretaris.
Splinter van Voorn.

Nieuwe Vroedschap.
Zeger van de wetering Adriaansz.
Hendrik Iansz.
Jacob Reyersz.
Dirk van Aalst Maartensz.

1576.

Drossaard.
Jonkheer Philips van der Aa.

Burgermeesteren.
Dirk van Brakel Dirksz.
Willem van de Wetering Petersz.

Schout.
Adriaan van Kuyl.

Schepenen.
Hendrik Piek Aardsz.
Adriaan van Est Willemsz.
Frans Brouwer Petersz.
Zeger van Houwelinge Herbertsz.
Pieter Boom Adriaansz.
Adriaan Grootveld Iansz.

Digitized by Google

Hendrik Snoek Iansz.
Thesauriers.
Jan de Feyter, *de jongen.*
Claas van Leerdam.
Pensionaris.
Mr. Zebastiaan van Loozen.
Secretarissen.
Splinter van Voorn.
Nieuwe Vroedschap.
Jan van Aalst willemsz.

1577.

Gouverneur en *Drossaard.*
Jonkheer Philips van der Aa.
Burgermeesteren.
Hendrik Piek Aardsz.
Overleden, en in zyn plaats,
Job van Ruwen Petersz.
Willem van de Wetering Petersz.
Schout.
Adriaan van Kuyl.
Schepenen.
Jan Snoek Iacobsz.
Jan de Feyter, *de jongen.*
Zeger van de Wetering Adriaansz.
Dirk van Brakel Dirksz.
Dirk Vink Willemsz.
Rutger de Borchgraaff Cornelisz.
Ambrosius van der Werven.
Thesauriers.
Claas van Leerdam Petersz.
Aalbert van Loozen Matthysz.
Pensionaris.
Mr. Zebastiaan van Loozen.
Secretaris.
Splinter van Voorn.
Nieuwe Vroedschap.
Ambrosius van der werven.

1578.

Drossaard.
Jonkheer Philips van der Aa.
Burgermeesteren.
Jan de Feyter, *de jongen.*
Job van Ruwen Petersz.
Schout.
Adriaan van Kuyl.
Schepenen.
Willem van de Wetering Petersz.
Jan Vogelezang Govertsz.
Adriaan van Est Willemsz.
Pieter Boom Adriaansz.
Claas van Leerdam Petersz.
Coenraat van Aalst Meertensz.
Anthonie van Outheusden.
Thesauriers.
Aalbert van Loozen Matthysz.
Pieter Boom Adriaansz.
Pensionaris.
Mr. Zebastiaan van Loozen.
Secretaris.
Splinter van Voorn.
Nieuwe Vroedschap.
Reyer van Asperen Iausz.

1579.

Drossaard.
Jonkheer Philips van der Aa.
Burgermeesteren.
Jan Snoek Iacobsz.
Adriaan van den Heuvel.
Schout.
Adriaan van Kuyl.
Schepenen.
Jan de Feyter, *de jongen.*
Zeger van de Wetering,
Dirk van Brakel Dirksz.
Aalbert van Loozen Matthysz.
Adriaan Grootveld Iansz.
Reyer van Asperen Iansz.
Vertrokken, en in zyn plaats als Schepen:
Hendrik Snoek Iansz.
Thesauriers.
Peter Boom Adriaansz.
Aard Vink Cornelisz.
Pensionaris.
Mr. Zebastiaan van Loozen.
Secretaris.
Splinter van Voorn.
Nieuwe Vroedschap.
Aard Vink Cornelisz.
Aard Bloemert Aardsz.

1588.

Drossaard.
Jonkheer Philips van der Aa.
Burgermeesteren.
Adriaan van den Heuvel,
Overleden, en in zyn plaats,
Aalbert van Loozen,
Claas van Leerdam.
Schout.
Adriaan van Kuyl.
Schepenen.
Willem van de Wetering Petersz.
Dirk Vink Willemsz.
Frans Brouwer Petersz.
Pieter Boom Adriaansz.

Rutger

Digitized by Google

Rutger de Borchgraaff Cornelisz.
Dirk van Aalst Maartensz.
Briene de Feyter Iansz.
Thesauriers.
Aard Vink Cornelisz.
Rutger de Borchgraaff Cornelisz.
Pensionaris.
Mr. Zebastiaan van Loozen.
Secretaris.
Splinter van Voorn.

1581.

Drossaard.
Jonkheer Philips van der Aa.
Burgermeesteren.
Claas van Leerdam Petersz.
Aalbrecht van Loozen.
Schout.
Adriaan van Kuyl.
Schepenen.
Zeger van de Wetering Adriaansz.
Dirk van Brakel Dirksz.
Adriaan Grootveld Iansz.
Coenraad van Aalst Maartensz.
Aard Bloemert Aardsz.
Folpert Cornelisz.
Jacob de Leeuw Aardsz.
Thesauriers.
Rutger de Borchgraaff Cornelisz.
Hendrik Fontyn Iansz.
Pensionaris.
Mr. Zebastiaan van Loozen.
Secretaris.
Splinter van Voorn.

1582.

Drossaard.
Jonkheer Arend van Boshuyzen.
Burgermeesteren.
Jan de Feyter, *de jongen.*
Aalbrecht van Loozen.
Schout.
Adriaan van Kuyl.
Schepenen.
Willem van de Wetering Petersz.
Dirk Vink Willemsz.
Pieter Boom Adriaansz.
Claas van Leerdam Petersz.
Dirk van Aalst Maartensz.
Aard Vink Cornelisz.
Claas Calff Hendriksz.
Thesauriers.
Hendrik Fontyn Iansz.
Jacob de Leeuw Aardsz.
Pensionaris.
Mr. Sebastiaan van Loozen.
Secretaris.
Splinter van Voorn.
Nieuwe Vroedschap.
Reynier Robyn Cornelisz.
Peter Lievens Jansz.

1583.

Drossaard.
Jonkheer Arend van Boshuyzen.
Burgermeesteren.
Jan de Feyter, *de jongen.*
Willem van de Wetering Petersz.
Schout.
Adriaan van Kuyl.
Schepenen.
Zeger van de Wetering Adriaansz.
Adriaan Grootveld Iansz.
Rutger de Borchgraaff Cornelisz.
Coenraat van Aalst Maartensz.
Aard Bloemert Aardsz.
Folpert Cornelisz.
Reynier Robyn Cornelisz.
Thesauriers.
Jacob de Leeuw Aardsz.
Coenraat van Aalst Maartensz.
Pensionaris.
Mr. Zebastiaan van Loozen.
Secretaris.
Splinter van Voorn.

1584.

Drossaard.
Jonkheer Arend van Boshuyzen.
Burgermeesteren.
Aalbert van Loozen,
Aard Vink Cornelisz.
Schout.
Jacob Kemp Iansz.
Schepenen.
Jan de Feyter, *de jongen.*
Dirk Vink Willemsz.
Pieter Boom Adriaansz.
Claas van Leerdam Petersz.
Dirk van Aalst Maartensz.
Jacob de Leeuw Aardsz.
Peter van Heusden Iansz.
Thesauriers.
Coenraad van Aalst Maartensz.
Jacob van Noord Iacobsz.
Pensionaris.
Mr. Zebastiaan van Loozen.

Digitized by Google

Secretaris.
Splinter van Voorn.

1585.

Drossaard.
Jonkheer Arend van Boshuyzen.

Burgermeesteren.
Aalbrecht van Loozen,
Aard Vink Cornelisz.

Schepenen.
Zeger van de Wetering Adriaansz.
Hendrik Snoek Iansz.
In plaats van Coenraad van Aalst overleden.
Aard Bloemert Aardsz.
Folpert Cornelisz.
Reynier Robyn Cornelisz.
Vriend Cruydaan Fransz.
Peter Lievens Iansz.

Thesauriers.
Jacob van Noort Iacobsz.
Jan de Feyter, *de jongen.*

Pensionaris.
Mr. Zebastiaan van Loozen.

Secretaris.
Splinter van Voorn.

Nieuwe Vroedschap.
Ottho Zas Joostensz.

1586.

Drossaard.
Jonkheer Arend van Boshuyzen.

Burgermeesteren.
Aard Vink Cornelisz.
Aard Bloemert Aardsz.

Schepenen.
Job van Ruwen Petersz.
Claas van Leerdam Petersz.
Adriaan Grootveld Iansz.
Rutger de Borchgraaff Cornelisz.
Dirk van Aalst Maartensz.
Jacob van Noord Iacobsz.
Jacob Vervoorn Reyersz.

Thesauriers.
Jan de Feyter, *de jongen.*
Peter Lievens Iansz.

Pensionaris.
Mr. Zebastiaan van Loozen.

Secretaris.
Splinter van Voorn.

Nieuwe Vroedschap.
Folpert Cornelisz.
Mr. Aard Menning,
Govert van Slingerland,
Adriaan van Aalst Gysbertsz.

1587.

Drossaard.
Jonkheer Arend van Boshuyzen.

Burgermeesteren.
Job van Ruwen Petersz.
Claas van Leerdam Petersz.

Schepenen.
Jan de Feyter, *de jongen.*
Aalbrecht van Loozen, *de jongen.*
Folpert Cornelisz.
Aard Vink Cornelisz.
Reynier Robyn Cornelisz.
Pieter van Heusden Iansz.
Cornelis Vervoorn Cornelisz.

Thesauriers.
Peter Lievens Iansz.
Aard Vink Cornelisz. *overleden.*

Pensionaris.
Mr. Zebastiaan van Loozen.

Secretaris.
Splinter van Voorn.

1588.

Drossaard.
Jonkheer Arend van Boshuyzen.

Burgermeesteren.
Jan de Feyter, *de jongen.*
Jacob Vervoorn Reyersz.

Schepenen.
Job van Ruwen Cornelisz.
Claas van Leerdam Petersz.
Adriaan Grootveld Iansz.
Hendrik Snoek Iansz.
Dirk van Aalst Maartensz.
Vriend Cruydaan Fransz.
Jan Dierhout Claasz.

Thesauriers.
Peter Lievens Iansz.
Folpert Cornelisz.

Pensionaris.
Mr. Zebastiaan van Loozen.

Secretaris.
Splinter van Voorn.

Nieuwe Vroedschap.
Pieter van Heusden Jansz.
Hendrik Snoek Iansz.
Hendrik Vink Cornelisz.

1589.

Drossaard.
Jonkheer Arend van Boshuyzen.

Burgermeesteren.
Aard Bloemert Aardsz.
Jacob Vervoorn Reyersz.

Sche-

Digitized by Google

Schepenen.
Jan de Feyter, *de jongen.*
Reynier Robyn Cornelisz.
Peter van Heusden Iansz.
Peter Lievens Iansz.
Cornelis Vervoorn Cornelisz.
Hendrik Vink Cornelisz.
Govert van Slingerland.
Thesauriers.
Folpert Cornelisz.
Ottho Zas Iooſtensz.
Penſionaris.
Mr. Zebaſtiaan van Loozen.
Secretaris.
Splinter van Voorn.

1590.
Droſſaard.
Jonkheer Arend van Boshuyzen.
Burgermeeſteren.
Jan de Feyter, *de jongen.*
Aard Bloemert Aardsz.
Schepenen.
Zeger van de Wetering Adriaansz.
Adriaan Grootveld Iansz.
Dirk van Aalſt Maartensz.
Folpert Cornelisz.
Jacob Vervoorn Reyersz.
Jan Dierhout Claasz.
Cornelis van Aalſt Gysbertsz.
Thesauriers.
Ottho Zas Iooſtensz.
Overleden, en in zyn plaats
Hendrik Snoek Iansz.
Dirk van Aalſt Maartensz.
Penſionaris.
Mr. Zebaſtiaan van Loozen.
Secretaris.
Splinter van Voorn.

1591.
Droſſaard.
Jonkheer Arend van Boshuyzen.
Burgermeeſteren.
Jan de Feyter, *de jongen.*
Aard Bloemert Aardsz.
Schepenen.
Claas van Leerdam Petersz.
Reynier Robyn Cornelisz.
Peter van Heusden Iansz.
Peter Lievens Iansz.
Cornelis Vervoorn Iansz.
Hendrik Vink Cornelisz.
Claas Kemp Reyersz.
Thesauriers.
Dirk van Aalſt Maartensz.
Peter van Heusden Iansz.
Secretaris.
Splinter van Voorn.
Nieuwe Vroedſchap.
Jan Dierhout Claasz.

1592.
Droſſaard.
Jonkheer Arend van Boshuyzen.
Burgermeeſteren.
Jan de Feyter, *de jongen.*
Peter Lievens Iansz.
Schepenen.
Adriaan Grootveld Iansz.
Dirk van Aalſt Maartensz. *overlede*
Folpert Cornelisz.
Jacob Vervoorn Reyersz.
Vriend Cruydaan Fransz.
Jan Dierhout Claasz.
Nicolaas van Honkoop Matthysz.
Thesauriers.
Peter van Heusden Iansz.
Jacob Vervoorn Reyersz.
Secretaris.
Splinter van Voorn.
Nieuwe Vroedſchap.
Claas Kemp Reyersz.

1593.
Droſſaard.
Jonkheer Arend van Boshuyzen.
Burgermeeſteren.
Aalbrecht van Loozen,
Overleden, en in zyn plaats,
Peter van Heusden Iansz.
Peter Lievens Iansz.
Schepenen.
Adriaan Grootveld Iansz.
Hendrik Snoek Iansz.
Aard Bloemert Aardsz.
Folpert Cornelisz.
Reynier Robyn Cornelisz.
Jacob Vervoorn Reyersz.
Jan Dierhout Claasz.
Thesauriers.
Jacob Vervoorn Reyersz.
Cornelis Vervoorn Cornelisz.
Secretaris.
Splinter van Voorn.

Digitized by Google

Nieuwe Vroedschap.
Cornelis van Aalst Gysbertsz.
Jan Grootveld Petersz.
Anthonie van der Kaa.

1594.

Drossaard.
Jonkheer Arend van Boshuyzen.
Burgermeesteren.
Peter van Heusden Iansz.
Folpert Cornelisz.
Schepenen.
Claas van Leerdam Petersz.
Hendrik Snoek Iansz.
Aard Bloemert Aardsz.
Reynier Robyn Cornelisz.
Vriend Cruydaan Fransz.
Peter Lievens Iansz.
Jan van der Amyden Iacobsz.
Thesauriers.
Cornelis Vervoorn Cornelisz.
Jan Dierhout Claasz.
Secretaris.
Splinter van Voorn.
Nieuwe Vroedschap.
Jan van Uytwyk Gerritsz.
Jan van der Amyden Jacobsz.

1595.

Drossaard.
Jonkheer Arend van Boshuyzen.
Burgermeesteren.
Aard Bloemert Aardsz.
Folpert Cornelisz.
Schout.
Iacob Kemp Iansz.
Is den 23 July dezes jaars als Ingenieur van de Staten Generaal en zyn Excellentie Graaf Maurits van Nassau gebleven voor Grol.
Schepenen.
Adriaan Grootveld,
Jacob Vervoorn Reyersz.
Cornelis Vervoorn Cornelisz.
Govert van Slingerland,
Claas Kemp Reyersz.
Claas van Honkoop Matthysz.
Jan Calff Hendriksz.
Thesauriers.
Jan Dierhout Claasz.
Jan van der Amyden Iacobsz.
Pensionaris.
Adriaan van Werestyn.
Secretaris.
Johan van der Does.

1596.

Drossaard.
Jonkheer Arend van Boshuyzen.
Burgermeesteren.
Aard Bloemert Aardsz.
Peter van Heusden Iansz.
Schout.
Briede de Feyter.
Schepenen.
Folpert Cornelisz.
Reynier Robyn Cornelisz.
Vriend Cruydaan Fransz.
Peter Lievens Iansz.
Jan Dierhout Claasz.
Jan Grootveld Petersz.
Wouter van Neercassel Matthysz.
Thesauriers.
Jan van der Amyden Iacobsz.
Claas van Honkoop Matthysz.
Pensionaris.
Adriaan van Werestyn.
Secretaris.
Iohan van der Does.
Nieuwe Vroedschap.
Claas van Honkoop Matthysz.
Jan Calff Hendriksz.

1597.

Drossaard.
Ionkheer Arend van Boshuyzen.
Burgermeesteren.
Peter van Heusden Iansz.
Jan Dierhout Claasz.
Schout.
Briene de Feyter.
Schepenen.
Hendrik Snoek,
Jacob Vervoorn Reyersz.
Cornelis Vervoorn Cornelisz.
Claas Kemp Reyersz.
Jan Calff Hendriksz.
Anthonie van der Kaa.
Jan van Uytwyk Gerritsz.
Thesauriers.
Claas van Honkoop Matthysz.
Claas Kemp Reyersz.
Pensionaris.
Adriaan van Werestyn.
Secretaris.
Johan van der Does.

1598.

Digitized by Google

1598.

Drossaard.

Jonkheer Arend van Boshuyzen.

Burgermeesteren.

Folpert Cornelisz.
Jan Dierhout Claasz.

Schout.

Ian Grootveld Petersz.

Schepenen.

Adriaan Grootveld Iansz.
Reynier Robyn Cornelisz.
Vriend Cruydaan Fransz.
Peter Lievens Iansz.
Claas van Honkoop Matthysz.
Jan van der Verwen Cornelisz.
Jan Vervoorn Reyersz.

Thesauriers.

Claas Kemp Reyersz.
Jan Kalff Hendriksz.

Pensionaris.

Adriaan van Wereſtyn.

Secretaris.

Johan van der Does.

1599.

Drossaard.

Jonkheer Arend van Boshuyzen.

Burgermeesteren.

Folpert Cornelisz.
Hendrik Snoek Iansz.

Schout.

Ian Grootveld Petersz.

Schepenen.

Jacob Vervoorn Reyersz.
Jan Dierhout Klaasz.
Cornelis van Aalſt Gysbertsz.
Klaas Kemp Reyersz.
Anthonie van der Kaa,
Hendrik de Weerd Iansz.
Huybert van Muyen Willemsz.

Thesauriers.

Jan Kalff Hendriksz.
Anthonie van der Kaa Willemsz.

Pensionaris.

Adriaan van Wereſtyn.

Secretaris.

Johan van der Does.

Nieuwe Vroedschap.

Huybert van Muyen Willemsz.

1600.

Drossaard.

Jonkheer Arend van Boshuyzen.

Burgermeesteren.

Peter van Heusden Iansz.
Hendrik Snoek Iansz.

Subsistuit Schout.

Gerard van Hoorn Adriaansz.

Schepenen.

Folpert Cornelisz.
Peter Lievens Iansz.
Jan van der Amyden Iacobsz.
Jan Kalff Hendriksz.
Ian van der Verwen Cornelisz.
Ian van Uytwyk Gerritsz.
Adriaan de Lange Andriesz.

Thesaurier.

Anthonie van der Kaa Willemsz.

Pensionaris.

Adriaan van Wereſtyn.

Secretaris.

Iohan van der Does.

Nieuwe Vroedschap.

Wouter van Neercaſſel Matthysz.
Adriaan de Lange Andriesz.

1601.

Drossaard.

Jonkheer Arend van Boshuyzen.

Burgermeesteren.

Aard Bloemert Aardsz.
Peter van Heusden Iansz.

Subsistuit Schout.

Gerard van Hoorn Adriaansz.

Schepenen.

Hendrik Snoek Iansz.
Cornelis van Aalſt Gysbertsz.
Claas Kemp Reyersz.
Jan Vervoorn Reyersz.
Hendrik de Weerd Iansz.
Huybert van Muyen Willemsz.
Anthonie de Hoog Adriaansz.

Thesaurier.

Anthonie van der Kaa.

Pensionaris.

Adriaan van Wereſtyn.

Secretaris.

Iohan van der Does.

1602.

Drossaard.

Jonkheer Arend van Boshuyzen.

Burgermeesteren.

Aard Bloemert Aardsz.

Overleden, en in zyn plaats

Peter van Heusden Iansz.

Digitized by Google

Jan Dierhout Claasz.
Subſtituit Schout.
Gerard van Hoorn Adriaansz.
Schepenen.
Folpert Cornelisz.
Peter Lievens Iansz.
Ian van der Amyden Iacobsz.
Wouter van Neercaſſel Matthysz.
Anthonie van der Kaa Willemsz.
Adriaan de Lange Andriesz.
Hendrik Kalff Hendriksz.
Theſaurier.
Adriaan de Lange Andriesz.
Penſionaris.
Adriaan van Wereſtyn.
Secretaris.
Iohan van der Does.
Nieuwe Vroedſchap.
Dirk Praam Dirkz.

1603.

Droſſaard.
Jonkheer Arend van Boshuyzen.
Burgermeeſteren.
Jan Dierhout Claasz.
Jan van der Amyden Iacobsz.
Subſtituit Schout.
Gerard van Hoorn Adriaansz.
Schepenen.
Hendrik Snoek Iansz. *overleden.*
Claas Kemp Reyersz.
Jan Kalff Hendriksz.
Jan Vervoorn Reyersz.
Anthonie de Hoog Adriaansz.
Dirk Praam Dirksz.
Hendrik van der Ulft Marcusz.
Theſaurier.
Wouter van Neercaſſel Matthysz.
Penſionaris.
Adriaan van Wereſtyn.
Secretaris.
Johan van der Does.
Nieuwe Vroedſchap.
Anthonie de Hoog Adriaansz.
Jan van der Verwen Cornelisz.

1604.

Droſſaard.
Jonkheer Arend van Boshuyzen.
Burgermeeſteren.
Folpert Cornelisz.
Jan van der Amyden Iacobsz.
Subſtituit Schout.
Gerard van Hoorn Adriaansz.
Schepenen.
Jacob Vervoorn Reyersz.
Wouter van Neercaſſel Matthysz.
Anthonie van der Kaa,
Jan van der Verwen Cornelisz.
Adriaan de Lange Andriesz.
Gerard van Blokland Maartensz.
Jan van Herwaarde Iansz.
Theſaurier.
Huybert van Muyen Willemsz.
Penſionaris.
Adriaan van Wereſtyn.
Secretaris.
Johan van der Does.
Nieuwe Vroedſchap.
Gerard van Blokland Maartensz.
Hendrik van der Ulft Marcusz.
Jan van Herwaarde Iansz.
Imbert Verſteeg Imbertsz.

1605.

Droſſaard.
Jonkheer Arend van Boshuyzen.
Burgermeeſteren.
Folpert Cornelisz.
Reynier Robyn.
Subſtituit Schout.
Gerard van Hoorn Adriaansz.
Schepenen.
Jan van der Amyden Iacobsz.
Jan Kalff Hendriksz.
Jan Vervoorn Reyersz.
Huybert van Muyen Willemsz.
Dirk Praam Dirksz.
Adriaan van Broekhuyzen.
Maarten van Blokland Gerardsz.
Theſaurier.
Anthonie de Hoog Adriaansz.
Vertrokken, en in zyn plaats
Dirk Praam Dirksz.
Penſionaris.
Adriaan van Wereſtyn.
Secretaris.
Johan van der Does.

Den 7 July van dit jaar ſterft Jonkheer Arend van Boshuyzen, en den 30 July naar den middag den Burgermeeſter Folpert Cornelisz. en den Secretaris Jan van der Does gecommitteert zynde ter Vergaderinge van de Heeren Staten van Holland en Weſtvriesland, zyn ten voorſz. dage geleezen diverſche Requeſten ſolliciterende, om plaats van den voorſz. overledenen Droſſaard. Ende alzo de Magiſtraten dezer Stede

Digitized by Google

Stede haar ſinnelykheid geworpen hebbende, op Jonkheer Roelof van Arkel, den zelven voorſchryven, zoo aan de Heeren Staten voornt: als aan den Advocaat Olden-Barnevelt hadden verleendt, heeft Folpert Cornelisz. hem laten vinden by den Advocaat, en de zake hem nog mondeling ten hoogſten gerecommandeert, die goed vonde, dat der meeſte Steden Gecommitteerden daarom ook aangeſproken zoude worden, als gedaan is, invoegen dat ten voorſz. dage de Requeſten der Sollicitanten gelezen, en gediſputeert zyn, of de nominatie van eenen of van drie Perſoonen gedaan, en dezelve aan zyn Excellentie overgelevert, ende by hem een geëligeert zoude worden, daar toe hoewel eenige Steden ſchenen te inclineren en verſtonden te procys by die van Gorinchem in dezen geprocedeert te worden, als niet meer als eenen Perſoon voorſtellende, en begerende dat dezelve tot het voorſz. Ampt gecommitteert zoude worden, daar op eenige diſputen, gevallen, ende omvrage gedaan zynde, is eyndelyk verſtaan dat 't zelve Officie 't welk by den Grave van Egmond plag vergeven te worden, behoorde in plaatſe van dien by de Heeren Staten te geſchieden, ende dat van eenen Perſoon die daar toe by de meeſte ſtemmen geëligeert zoude mogen worden, neffens dien, dat men die van Gorinchem, die haar op de gelegentheid van de Perſoon van Jonkheer Roelof van Arkel verklaarden wel geinformeert te hebben, ende ten aanzien, dat zy die gene waren, die daar mede huys houden en omgaan moeſten, behoorden in dezen te gelieven. En is dienvolgende de voorſz. Jonkheer Roelof van Arkel tot het vacerende Officie van het Droſſaards Ampt dezer Stede ende Landen van Arkel gecommitteert ten dage voorſz.

Waar na den zelven den zeventienden Auguſtus daar aan volgende ter vergaderinge van de Vroedſchap voorgehouden zyn zekere Articulen, die hier na verklaart worden, dewelke hy aan handen van de Burgermeeſteren Folpert Cornelisz. en Reynier Robyn belooft hebbende in alle haare poincten na te komen, en te agtervolgen, is by dezelve Vroedſchap in 't voorſz. Officie geconfirmeert.

Art. I. Eerſtelyk dat hy de Stad Gorinchem en Lande van Arkel gehouw en getrouw zal zyn, de Handveſten, Privilegien en gerechtigheden van dien voorſtaan, handhaven en vorderen zal, zonder toe te laten, dat dezelve, of de minſte van dien in eeniger manieren gekrenkt vermindert of tegen geſtaan zullen worden.

II. Zal in eenige zaken de Stads of Landen van Arkel aangaande, iet by hem zelfs diſponeren, maar indien daar eenige zaken t' eeniger tyden voorvallen, dezelve met kenniſſe ende advys van de Magiſtraten verrigten na behoren.

III. Zal in 't eligeeren van de Magiſtraten nimmermeer hem mogen verlopen, dat iemand niet tegenſtaande dezelve op de nominatie quamen, gekoren zal worden, dan die voor Liefhebbers des Vaderlands, Beminders ende geaffectioneerde tot de Gereformeerde Religie, ende goede Patriotten, zo van den Staat der geunieerde Nederlanden in 't gemeen, als der Stad Gorinchem en Lande van Arkel in 't byzonder bekent zyn.

IV. Zal hem tegens de Magiſtraten, en de Ingezetenen alhier in alle civiliteyt, vriendelyk en meewaardig dragen, haar in alle behoorlyke zaken aſſiſteren, en in alle occurrentien indagtig zyn, de weldaadt, gunſt ende affectie hem by de Magiſtraat bewezen, en toonen, dat der zelver verzoek by hem 't hoogſte faveur zal meriteren, en verzorgen, dat der Magiſtraten authoriteyt bewaart ende ongeſchent blyve.

V. Zal alle behoorlyke devoiren, zoo met zyne preſentie des noots zynde, als door zyn onderhebbende Volk aanwenden om de Stad Gorinchem, ende Landen van Arkel te bevryen van alle geboeften, vagebonden ende diergelyke perſoonen, haar tegens de Placcaten der Heeren Staten; in de Steden en te Landwaart begevende.

VI. Van gelyken van alle overlaſt, die dezelve van Ruyters en Soldaten, en andere inlegeringe zoude mogen bejegenen.

VII. Zal ook als Land-droſſaard Generaal, niet toe laten, dat de Landen te vergeefs zulke koſten tot onderhout van 't Volk te paart en te voet ſupporteeren, maar dezelve inzonderheid in deze naargelege quartieren tot veylinge van de paſſagien, bevrydingen der Ingezetenen, dezelve quartieren tot opzigt van haare goederen frequenterende en afbreuk des Vyands, die hem in dezelve zonde mogen begeven, zo imployeren, dat de gewenſte en behoorlyke vrugten, van haar met 'er daadt geſpeurt ende vernomen mogen worden.

VIII. Zal daar toe gebruyken in zyn abſenſie

ſentie tot Commandeurs, alzulke Perſonen, als alrede by de Magiſtraat daar toe gecommitteert, en nog by hem met kenniſſe van dezelve bequaam bevonden zoude mogen worden.

IX. Zal mede goede opzigt nemen, ende verzorgen dat de Ordonnantien op 't aannemen van den Stadhouder en 's Heeren Dienaars, mitsgaders alle Keuren alrede gemaakt of nog te maken, naargekomen en onderhouden mogen worden.

X. Dat hy voorts tot onderhoudt van goede politie onder den Ingezetenen der Stadt, ende Lande van Arkel, des verzogt zynde een iegelyk tot zyn goedt recht ende executie van dien, (als van Vangbrieven, Vonniſſen en diergelyken) helpen, mitsgaders in Criminele zaken alle Gevangenen zo haaſt te recht ſtellen, ende expediëren zal, als de gelegentheid der zelver eenigzints toeſtaan, en lyden zal mogen, alles conform voorgaande Ordonnantien op 't ſtuk van dien gemaakt daar van zynde.

XI. Alle welke voorſz. poincten ik ondergeſchrevene als Droſſaard der Stad Gorinchem ende Landen van Arkel belooft hebbe, ende belove by dezen na te komen ende onderhouden, ende tot kenniſſe van dien deze met myne ſubſignature bevestigt, in Gorinchem den zeventienden Auguſtus zeſtien hondert en vyf, ende was ondertekent Roelof van Arkel.

Onderſtont Collata
En was getekent J. vander Does.

1606.

Droſſaard.
Ionkheer Roelof van Arkel.
Burgermeeſteren.
Jan van der Amyden Iacobsz.
Reynier Robyn Cornelisz.
Subſiſtuit Schout.
Gerard van Hoorn Adriaansz.
Schepenen.
Folpert Cornelisz.
Jacob Vervoorn Reyersz.
Claas Kemp Reyersz.
Anthonie van der Kaa,
Jan van der Werven Cornelisz.
Hendrik van der Ulft Mascusz.
Imbert Verſteeg Imbertsz.
Theſaurier.
Jan van der Verwen Cornelisz.
Penſionaris.
Adriaan van Wereſtyn.
Secretaris.
Johan van der Does.

1607.

Droſſaard.
Ionkheer Roelof van Arkel.
Burgermeeſteren.
Jan van der Ameyden Iacobsz.
Wouter van Neercaſſel Matthysz.
Subſiſtuit Schout.
Gerard van Hoorn Adriaansz.
Schepenen.
Govert van Slingerland,
Jan Kalff Hendriksz.
Adriaan de Lange Andriesz.
Dirk Praam Dirksz.
Gerard van Blokland Maartensz.
Cornelis Folpertsz.
Jacob van der Amyden Iansz.
Theſaurier.
Gerard van Blokland Maartensz.
Penſionaris.
Adriaan van Wereſtyn.
Secretaris.
Johan van der Does.

1608.

Droſſaard.
Ionkheer Roelof van Arkel.
Burgermeeſteren.
Jan Dierhout Klaasz.
Wouter van Neercaſſel Matthysz.
Subſiſtuit Schout.
Gerard van Hoorn Adriaansz.
Schepenen.
Anthonie van der Kaa Willemsz.
Jan van der Verwen Cornelisz.
Jan Vervoorn Reyersz.
Hendrik van der Ulft Marcusz.
Imbert Verſteeg Imbertsz.
Jan Snoek Hendriksz.
Peter van Haſſelt Gerritsz.
Theſaurier.
Hendrik van der Ulft Marcusz.
Penſionaris.
Adriaan van Wereſtyn.
Secretaris.
Johan van der Does.
Nieuwe Vroedſchap.
Jan Snoek Hendriksz.
Baltus van Wevelinchoven Iansz.

1609.

Digitized by Google

1609.
Drossaard.
Jonkheer Roelof van Arkel.
Burgermeesteren.
Jan Dierhout Claasz.
Reynier Robyn Cornelisz.
Subsistuit Schout.
Gerard van Hoorn Adriaansz.
Schepenen.
Govert van Slingerland,
Jan van der Amyden Iacobsz.
Jan Calff Hendriksz.
Dirk Praam Dirksz.
Gerard van Blokland Maartensz.
Jacob Vervoorn Cornelisz.
Cornelis vander Verwen Cornelisz.
Thesaurier.
Imbert Versteeg Imbertsz.
Pensionaris.
Adriaan van Werestyn.
Secretaris.
Johan van der Does.

1610.
Drossaard.
Jonkheer Roelof van Arkel.
Burgermeesteren.
Reynier Robyn Cornelisz.
Wouter van Neercassel Matthysz.
Subsistuit Schout.
Gerard van Hoorn Adriaansz.
Schepenen.
Anthonie van der Kaa.
Jan van der Verwen Cornelisz.
Huybert van Muyen Willemsz.
Adriaan van Broekhuise Françoisz.
Imbert Versteeg Imbertsz.
Balthus van Wevelinchoven Iansz.
Frans van Kerkwyk Adriaansz.
Thesaurier.
Balthus van Wevelinchoven Iansz.
Pensionaris.
Adriaan van Werestyn.
Secretaris.
Johan van der Does.

1611.
Drossaard.
Jonkheer Roelof van Arkel.
Burgermeesteren.
Folpert Cornelisz.
Wouter van Neercassel Matthysz.
Subsistuit Schout.
Gerard van Hoorn Adriaansz.
Schepenen.
Claas Kemp Reyersz.
Jan Calff Hendriksz.
Hendrik van der Ulft Marcusz.
Garard van Blokland Maartensz.
Cornelis vander Verwen Cornelisz.
Aard Bloemert Aardsz. *de jongen.*
Maarten van Aalst Dirksz.
Thesaurier.
Jan Snoek Hendriksz.
Pensionaris.
Adriaan van Werestyn.
Secretaris.
Johan van der Does.

1612.
Drossaard.
Jonkheer Roelof van Arkel.
Burgermeesteren.
Folpert Cornelisz.
Jan Dierhout Claasz.
Subsistuit Schout.
Gerard van Hoorn Adriaansz.
Schepenen.
Jacob Vervoorn Reyersz.
Govert van Slingeland,
Anthonie van der Kaa Willemsz.
Pieter van Hasselt Gerardsz.
Jacob Vervoorn Cornelisz.
Balthus van Wevelinchoven Iansz.
Lieven van Zierxzee Gerardsz.
Thesaurier.
Anthonie van der Kaa Willemsz.
Pensionaris.
Adriaan van Werestyn.
Secretaris.
Johan van der Does.

1613.
Drossaard.
Jonkheer Roelof van Arkel.
Burgermeesteren.
Jan Dierhout Claasz.
Reynier Robyn Cornelisz.
Subsistuit Schout.
Gerard van Hoorn Adriaansz.
Schepenen.
Claas Kemp Reyersz.
Jan Vervoorn Reyersz.
Dirk Praam Dirksz. *overleden.*

Digitized by Google

Gerard van Blokland Maartensz.
Cornelis vander Verwen Cornelisz.
Maarten van Aalſt Dirksz.
Jan van Broekhuiſe Françoisz.

Theſaurier.

Gerard van Blokland Maartensz.

Penſionaris.

Adriaan van Wereſtyn.

Secretaris.

Johan van der Does.

Nieuwe Vroedſchap.

Maarten van Aalſt Dirksz.
Mr. Johan Kemp.

1614.

Droſſaard.

Jonkheer Roelof van Arkel.

Burgermeeſteren.

Jan van der Amyden Iacobsz.
Reynier Robyn Cornelisz.

Subſtituit Schout.

Nicolaas van den Velde.

Schepenen.

Anthonie van der Kaa Willemsz.
Adriaan de Lange Andriesz.
Maarten van Blokland Gerardsz.
Imbert Verſteeg Imbertsz.
Pieter van Haſſelt Gerardsz.
Jacob Vervoorn Cornelisz.
Balthus van Wevelinchoven Iansz.

Theſaurier.

Huybert van Muyen Willemsz.

Penſionaris.

Adriaan van Wereſtyn.

Secretaris.

Johan van der Does.

1615.

Droſſaard.

Jonkheer Roelof van Arkel.

Burgermeeſteren.

Jan Dierhout Claasz.
Jan van der Amyden Iacobsz.

Subſtituit Schout.

Nicolaas van den Velde.

Schepenen.

Jan van der Verwen Cornelisz.
Huybert van Muyen Willemsz.
Hendrik van der Ulſt Marcusz
Gerard van Blokland Maartensz.
Jacob van der Amyden Iansz.
Maarten van Aalſt Dirksz.
Jan van Broekhuyzen Françoisz.

Theſaurier.

Maarten van Aalſt Dirksz.

Penſionaris.

Adriaan van Wereſtyn.

Secretaris.

Johan van der Does.

1616.

Droſſaard.

Jonkheer Roelof van Arkel
Overleden, en in zyn plaats,
Jonkheer Jacob van Paffenrode.

Burgermeeſteren.

Folpert Cornelisz.
Overleden, en in zyn plaats,
Anthonie van der Kaa Willemsz.
Jan Dierhout Claasz.

Subſtituit Schout.

Nicolaas van den Velde.

Schepenen.

Claas Kemp Reyersz.
Adriaan van Broekhuiſe Françoisz.
Maarten van Blokland Gerardsz.
Imbert Verſteeg Imbertsz.
Pieter van Haſſelt Gerardsz.
Jan Dierhout Claasz.
Balthus van Wevelinchoven Iansz.

Theſaurier.

Mr. Jan Kemp.

Penſionaris.

Adriaan van Wereſtyn.

Secretaris.

Nicolaas van den Velden Iaſpersz.

Nieuwe Vroedſchap.

Everard Verſchuyr.

1617.

Droſſaard.

Jonkheer Jacob van Paffenrode.

Burgermeeſteren.

Wouter van Neercaſſel Matthysz.
Anthonie van der Kaa, *overleden*

Subſtituit Schout.

Nicolaas van den Velde.

Schepenen.

Jan Kalff Hendriksz.
Jan van der Verwen Cornelisz.
Jan van Herwaarden Iansz.
Jan Snoek Hendriksz.
Aard Bloemert Aardsz. *de jongen.*
Maarten van Aalſt Dirksz.
Jan van Broekhuiſe Françoisz.

The-

Digitized by Google

Thesaurier.
Ionkheer Everard Verschuyr.
Pensionaris.
Adriaan van Werestyn.
Secretaris.
Nicolaas van den Velden Iaspersz.
Nieuwe Vroedschap.
Frans van Kerkwyk Adriaansz.

1618.

Drossaard.
Jonkheer Jacob van Paffenrode.
Burgermeesteren.
Wouter van Neercassel Matthysz.
Claas Kemp Reyersz.
Subsistuit Schout.
Nicolaas van den Velden.
Schepenen.
Govert van Slingeland Christiaansz
Gerard van Blokland Maartensz.
Adriaan van Broekhuise Françoisz.
Imbert Versteeg Imbertsz.
Jacob Vervoorn Cornelisz.
Balthus van Wevelinchoven Iansz.
Frans van Kerkwyk Adriaansz.
Thesaurier.
Jan van der Verwen Cornelisz.
Pensionaris.
Adriaan van Werestyn.
Secretaris.
Nicolaas van den Velden Iaspersz.

1619.

Drossaard.
Ionkheer Iacob van Paffenrode.
Burgermeesteren.
Claas Kemp Reyersz.
Ian van der Verwe Cornelisz.
Subsistuit Schout.
Nicolaas van den Velden.
Schepenen.
Jan Vervoorn Reyersz.
Adriaan de Lange Andriesz.
Cornelis Folpertsz.
Ian Snoek Hendriksz.
Aard Bloemert Aardsz. *de jongen.*
Maarten van Aalst Dirksz.
Ian van Broekhuise Françoisz.
Thesaurier.
Maarten van Aalst Dirksz.
Pensionaris.
Adriaan van Werestyn.
Secretaris.
Nicolaas van den Velden Iaspersz.

1620.

Drossaard.
Ionkheer Iacob van Paffenrode.
Burgermeesteren.
Jan Dierhout Claasz.
Iohan van der Verwen Cornelisz.
Subsistuit Schout.
Nicolaas van den Velden.
Schepenen.
Claas Kemp Reyersz.
Imbert Versteeg Imbertsz.
Jacob Vervoorn Cornelisz.
Cornelis vander Verwen Cornelisz.
Baltus van Wevelinchoven Iansz.
Ionkheer Everard Verschuyr.
Gerard van Hoey Aardsz.
Thesaurier.
Aard Bloemert Aardsz. *de jongen.*
Pensionaris.
Adriaan van Werestyn.
Secretaris.
Nicolaas van den Velden Iaspersz.

1621.

Drossaard.
Ionkheer Jacob van Paffenrode.
Burgermeesteren.
Jan Dierhout Claasz.
Claas Kemp Reyersz.
Subsistuit Schout.
Nicolaas van den Velden.
Schepenen.
Ian van der Verwen Cornelisz.
Adriaan de Lange Andriesz.
Gerard van Blokland Maartensz.
Cornelis Folpertsz.
Iacob van der Amyden Iansz.
Aard Bloemert Aardsz. *de jongen.*
Alard van Aalst Dirksz.
Thesaurier.
Cornelis Folpertsz.
Pensionaris.
Adriaan van Werestyn.
Secretaris.
Nicolaas van den Velden Iaspersz.

1622.

Drossaard.
Ionkheer Jacob van Paffenrode.
Burgermeesteren.
Claas Kemp Reyersz.
Adriaan de Lange Andriesz.

Digitized by Google

Subſiſtuit Schout.
Nicolaas van den Velden.
Schepenen.
Imbert Verſteeg Imbertsz.
Jan Snoek Hendriksz.
Pieter van Haſſelt Gerardsz.
Jacob Vervoorn Cornelisz.
Balthus van Wevelinchoven Iansz.
Maarten van Aalſt Dirksz.
Gerard van Hoey Aardsz.
Theſaurier.
Ian van den Drep Iansz.
Penſionaris.
Adriaan van Wereſtyn.
Secretaris.
Nicolaas van den Velden Iaſpersz.

1623.

Droſſaard.
Ionkheer Iacob van Paffenrode.
Burgermeeſteren.
Adriaan de Lange Andriesz.
Imbert Verſteeg Imbertsz.
Subſiſtuit Schout.
Nicolaas van den Velden.
Schepenen.
Wouter van Neercaſſel Matthysz.
Overleden.
Gerard van Blokland Maartensz.
Adriaan vanBroekhuiſeFransçoisz
Cornelis Folpertsz.
Jacob van der Amyden Iansz.
Alard van Aalſt Dirksz.
Lambregt van Santen Iansz.
Theſaurier.
Maarten van Aalſt Dirksz.
Overleden, en in zyn plaats
Iacob van der Amyden Iansz.
Penſionaris.
Adriaan van Wereſtyn.
Secretaris.
Nicolaas van den Velden Iaſpersz.
Nieuwe Vroedſchap.
Hendrik van de Gieſſen Adriaansz.
Jacob Vervoorn Jacobsz.

1624.

Droſſaard.
Ionkheer Iacob van Paffenrode.
Burgermeeſteren.
Imbert Verſteeg Imbertsz.
Ionkheer Everard Verſchuyr.
Subſiſtuit Schout.
Nicolaas van den Velden.
Schepenen.
Adriaan de Lange Andriesz.
Anthonie de Hoog Adriaansz.
Maarten van Blokland Gerardsz.
Jacob Vervoorn Cornelisz.
Balthus van Wevelinchoven Iansz.
Gerard van Hoey Aardsz.
Dirk de Rover Anthoniesz.
Theſaurier.
Lambregt van Santen Iansz.
Penſionaris.
Adriaan van Wereſtyn.
Secretaris.
Nicolaas van den Velden Iaſpersz.

1625.

Droſſaard.
Jonkheer Jacob van Paffenrode.
Burgermeeſteren.
Ionkheer Everard Verſchuyr.
Balthus van Wevelinchoven Iansz.
Subſiſtuit Schout.
Nicolaas van den Velden.
Schepenen.
Imbert Verſteeg Imbertsz.
Jacob van der Amyden Iansz.
Jan Snoek Hendriksz. *overleden.*
Aard Bloemert Aardsz. *de jongen.*
Lambregt van Santen Iansz.
Hendrik van de Gieſſen Adriaansz.
Theſaurier.
Jacob Vervoorn Iacobsz.
Secretaris.
Nicolaas van den Velden.

1626.

Droſſaard.
Ionkheer Jacob van Paffenrode.
Burgermeeſteren.
Ian Dierhout Claasz.
Overleden, en in zyn plaats,
Ionkheer Everard Verſchuyr.
Balthus van Wevelinchoven Iansz.
Subſiſtuit Schout.
Nicolaas van den Velden.
Schepenen.
Ian van der Verwen Cornelisz.
Anthonie de Hoog Adriaansz.
Gerard van Blokland Maartensz.
Iacob Vervoorn Cornelisz.
Gerard van Hoey Aardsz.
Dirk de Rover Anthoniesz.
Iohan van Wevelinchoven.

The-

Digitized by Google

Thesauriers.
Gerard van Hoey, Aardsz.
Secretaris.
Nicolaas van den Velden.
Nieuwe Vroedschap.
Dirk de Rover Anthoniesz.
Aard van Clevesteyn Dirksz.

1627.

Drossaard.
Jonkheer Iacob van Paffenrode.
Burgermeesteren.
Adriaan de Lange Andriesz.
Jonkheer Everard Verschuyr.
Schout.
Willem Grootveld Iansz.
Schepenen.
Balthus van Wevelinchoven Iansz.
Jan van Broekhuyse Françoisz.
Alard van Aalst Dirksz.
Lambregt van Sante Iansz. *overlede*
Hendrik van de Giessen Adriaansz.
Aard van Clevestyn Dirksz.
Mr. Adriaan van Wevelinchoven.
Thesaurier.
Michiel Menninch Aardsz.
Secretaris.
Nicolaas van den Velden Iaspersz.

1628.

Drossaard.
Jonkheer Jacob van Paffenrode.
Burgermeesteren.
Adriaan de Lange Andriesz.
Anthonie de Hoog Adriaansz.
Schout.
Willem Grootveld Iansz.
Schepenen.
Gerard van Blokland Maartensz.
Cornelis Folpertsz.
Jacob Vervoorn Cornelisz.
Gerard van Hoey Aardsz.
Dirk de Rover Anthoniesz.
Jacob Vervoorn Iacobsz.
Govert van Neercassel Hendriksz.
Thesaurier.
Hendrik van de Giessen Adriaansz.
Secretaris.
Nicolaas van den Velden Iaspersz.

1629.

Drossaard.
Jonkheer Iacob van Paffenrode.
Burgermeesteren.
Jan van der Verwen Cornelisz.
Anthonie de Hoog Adriaansz.
Schout.
Willem Grootveld Iansz.
Schepenen.
Adriaan de Lange Andriesz.
Maarten van Blokland *overleden.*
François van Kerkwyk Adriaansz.
Jan van Broekhuise Françoisz.
Hendrik van de Giessen Adriaansz.
Iohan van Wevelinchoven.
Aard van Clevesteyn Dirksz.
Thesaurier.
Dirk de Rover Anthoniesz.
Secretaris.
Nicolaas van den Velden Iaspersz.

1630.

Drossaard.
Jonkheer Jacob van Paffenrode.
Burgermeesteren.
Jan van der Verwen Cornelisz.
Imbert Versteeg Imbertsz.
Schout.
Willem Grootveld Iansz.
Schepenen.
Gerard van Blokland Maartensz.
Aard Bloemert Aardsz. *de jongen.*
Gerard van Hoey Aard.
Alard van Aalst Dirksz.
Jacob Vervoorn Iacobsz.
Michiel Menninch Aardsz.
Jan van den Drept Iansz.
Thesaurier.
Aard van Clevesteyn Dirksz.
Secretaris.
Nicolaas van den Velden Iaspersz.

1631.

Drossaard.
Jonkheer Jacob van Paffenrode.
Burgermeesteren.
Imbert Versteeg Imbertsz.
Jonkheer Everard Verschuyr.
Schout.
Willem Grootveld Iansz.
Schepenen.
Balthus van Wevelinchoven Iansz.
François van Kerkwyk Adriaansz.
Iohan van Broekhuise Françoisz.
Aard van Clevesteyn Dirksz.
Govert van Neercassel Hendriksz.
Maarten van Kuyl Franckensz.
Adriaan vander Amyden Iooftensz

Digitized by Google

Thesaurier.
Jacob Vervoorn Iacobsz.
Secretaris.
Nicolaas van den Velden Iaspersz.
Nieuwe Vroedschap:
Willem Grootveld Iansz.
By den Drossaard en by de voorsz. Vroedschap gekoren, op 't verzoek en vrywillige afstand van zyn Vader Jan Grootveld Pietersz.
Adriaan Vink Hendriksz.
Cornelis van Waalwyk Iansz.

1632.

Drossaard.
Jonkheer Jacob van Paffenrode.
Burgermeesteren.
Jonkheer Everard Verschuyr.
Balthus van Wevelinchoven Iansz.
Schout.
Willem Grootveld Iansz.
Schepenen.
Imbert Versteeg Imbertsz.
Jacob Vervoorn Cornelisz.
Gerard van Hoey Aardsz.
Mr. Adriaan van Wevelinchoven.
Jacob Vervoorn Iacobsz.
Mr. Johan Kemp.
Lieven Terlauw Iansz.
Thesaurier.
Gerard van Hoey Aardsz.
Dog vermits dezelve in de Admiraliteyt tot Rotterdam wierd gecommitteert, is voor dit jaar in deszelfs plaats gecontinueert.
Jacob Vervoorn Iacobsz.
Secretaris.
Nicolaas van den Velden Iaspersz.

1633.

Drossaard.
Jonkheer Jacob van Paffenrode.
Burgermeesteren.
Adriaan de Lange Andriesz.
Balthus van Wevelinchoven Iansz.
Schout.
Willem Grootveld Iansz.
Schepenen.
Jonkh. Everard Verschuyr, *overlede*
Hendrik van de Giessen, *overlede*
Johan van Wevelinchoven.
Aard van Clevesteyn Dirksz.
Govert van Neercassel Hendriksz.
Jan van den Drept Iansz.
Maarten van Kuyl Frankensz.
Thesaurier.
Willem Grootveld Iansz.
Secretaris.
Nicolaas van den Velden Iaspersz.

1634.

Drossaard.
Jonkheer Iacob van Paffenrode.
Burgermeesteren.
Adriaan de Lange Andriesz.
Anthonie de Hoog Adriaansz.
Schout.
Willem Grootveld Iansz.
Schepenen.
Balthus van Wevelinchoven Iansz.
Jacob Vervoorn Iacobsz.
Adriaan vander Amyden Iooftensz
Mr. Johan Kemp Iacobsz.
Adriaan Vink Hendriksz.
Wynand van de Gragt Adriaansz.
Adriaan van Stockum Cornelisz.
Thesaurier.
Adriaan Vink Hendriksz.
Secretaris.
Mr. Hugo Boxel.
Nieuwe Vroedschap.
Herbert van Houwelingen Willemsz.
Tielman Erkelens Cornelisz.
Adriaan van Stockum Cornelisz.
Adriaan van der Amyden Iooftensz.

1635.

Drossaard.
Jonkheer Jacob van Paffenrode.
Burgermeesteren.
Anthonie de Hoog Adriaansz.
Jacob Vervoorn Iacobsz.
Schout.
Willem Grootveld Iansz.
Schepenen.
Adriaan de Lange Andriesz.
Jacob Vervoorn Cornelisz.
Aard van Clevesteyn Dirksz.
Mr. Adriaan van Wevelinchoven.
Govert van Neercassel Hendriksz.
Herbert van Houwelinge Willemsz
Tielman Erkelens Cornelisz.
Thesaurier.
Mr. Johan Kemp Iacobsz.
Secretaris.
Mr. Hugo Boxel.

1636.

Digitized by Google

1636.

Drossaard.

Jonkheer Jacob van Paffenrode.

Burgermeesteren.

Jacob Vervoorn Iacobsz.
Gerard van Hoey Aarosz.

Schout.

Willem Grootveld Iansz.

Schepenen.

Imbert Versteeg Imbertsz.
Johan van Wevelinchoven.
Adriaan vander Amyden Iooſtensz
Mr. Johan Kemp Iacobsz.
Adriaan Vink Hendriksz.
Wynand van de Gragt Adriaansz.
Adriaan van Stockum Cornelisz.

Thesaurier.

Wynand van de Gragt Adriaansz.

Secretaris.

Mr. Hugo Boxel.

1637.

Drossaard.

Jonkheer Jacob van Paffenrode.

Burgermeesteren.

Imbert Versteeg Imbertsz.
Gerard van Hoey Aardsz.

Schout.

Willem Grootveld Iansz.

Schepenen.

Jacob Vervoorn Iacobsz.
Govert van Neercaſſel Hendriksz.
Maarten van Kuyl Frankensz.
Herbert van Houwelinge Willemsz
Tielman Erkelens Cornelisz.
Aard van Herwaarden Iansz.
Daniel Boxel Andriesz.

Thesaurier.

Aard Bloemert Aardsz. *de jongen.*

Secretaris.

Mr. Hugo Boxel.

Nieuwe Vroedschap.

Aard van Herwaarde Iansz.
François van der Meer Iansz.

1638.

Drossaard.

Jonkheer Jacob van Paffenrode.

Burgermeesteren.

Imbert Versteeg Imbertsz. *overlede*
Jacob Vervoorn Iacobsz.

Schout.

Willem Grootveld Iansz.

Schepenen.

Gerard van Hoey Aardsz.
Aard van Clevesteyn Dirksz.
Mr. Adriaan van Wevelinchoven.
Adriaan vander Amyden Iooſtensz.
Wynand van de Gragt Adriaansz.
Adriaan van Stockum Cornelisz.
François van der Meer Iansz.

Thesaurier.

Aard van Clevesteyn Dirksz.

Secretaris.

Mr. Hugo Boxel.

1639.

Drossaard.

Jonkheer Johan van Paffenrode.

Burgermeesteren.

Jacob Vervoorn Iacobsz.
Aard van Clevesteyn Dirksz.

Schout.

Willem Grootveld Iansz.

Schepenen.

Adriaan de Lange Andriesz.
Herbert van Houwelinge *overlede.*
Tielman Erkelens Cornelisz.
Aard van Herwaarden Iansz.
Pieter van Erp, *den ouden.*
Aard van Hoey Gerardsz.
Hendrik van Hoey Adriaansz.

Thesaurier.

Adriaan van Stockum Cornelisz.

Secretaris.

Mr. Hugo Boxel.

Nieuwe Vroedschap.

Pieter van Erp.
Jan Brouwer Iansz.

1640.

Drossaard.

Jonkheer Jacob van Paffenrode.

Burgermeesteren.

Anthonie de Hoog Adriaansz.
Aard van Clevesteyn Dirksz.

Schout.

Willem Grootveld Iansz.

Schepenen.

Gerard van Hoey Aardsz.
Mr. Johan Kemp Iacobsz.
Wynand van de Gragt Adriaansz.
Adriaan van Stockum Cornelisz.
François van der Meer Iansz.
Jan Brouwer Iansz.
Gysbert van Neercaſſel Woutersz.

Digitized by Google

Thesaurier.
Adriaan vander Amyden Iooſtensz
Secretaris.
Mr. Hugo Boxel.

1641.

Drossaard.
Jonkheer Jacob van Paffenrode.
Burgermeesteren.
Anthonie de Hoog Adriaansz.
Gerard van Hoey Aardsz.
Schout.
Willem Grootveld Iansz.
Schepenen.
Aard van Cleveſteyn Dirksz.
Adriaan vander Amyden Iooſtensz
Tielman Erkelens Cornelisz.
Aard van Herwaarden Iansz.
Aard van Hoey Gerardsz.
Mr. Carel van Zyl,
Tobias de Mulder.
Thesaurier.
Aard van Herwaarden Iansz.
Secretaris.
Mr. Hugo Boxel.

1642.

Drossaard.
Jonkheer Jacob van Paffenrode.
Burgermeesteren.
Jacob Vervoorn Iacobsz.
Gerard van Hoey Aardsz.
Schout.
Willem Grootveld Iansz.
Schepenen.
Adriaan de Lange Andriesz.
Adriaan Vink Hendriksz.
Wynand van de Gragt Adriaansz.
Frans van der Meer Iansz.
Pieter van Erp, *den ouden.*
Gysbert van Neercaſſel Woutersz.
Matthys van Herwaarden Iansz.
Thesaurier.
Tielman Erkelens Cornelisz.
Secretaris.
Mr. Hugo Boxel.

1643.

Drossaard.
Jonkheer Jacob van Paffenrode.
Burgermeesteren.
Jacob Vervoorn Iacobsz.
Willem Grootveld Iansz.
Schout.
Willem Grootveld Iansz.
Schepenen.
Gerard van Hoey Aardsz.
Tielman Erkelens Cornelisz.
Aard van Herwaarde Iansz.
Daniel Boxel Andriesz.
Mr. Carel van Zyl,
Mr. Pieter van den Drep Iohansz.
Nicolaas Kant Pietersz.
Thesaurier.
Frans van der Meer Iansz.
Secretaris.
Mr. Hugo Boxel.

1644.

Drossaard.
Jonkheer Jacob van Paffenrode.
Burgermeesteren.
Adriaan de Lange Andriesz.
Willem Grootveld Iansz.
Schout.
Willem Grootveld Iansz.
Schepenen.
Adriaan Vink Hendriksz.
François van der Meer Iansz.
Aard van Hoey Gerardsz.
Jan Brouwer Iohansz.
Tobias de Mulder,
Hendrik Snoek Hendriksz.
Johan Erkelens Tielmansz.
Thesaurier.
Pieter van Erp.
Secretaris.
Mr. Hugo Boxel.
Nieuwe Vroedſchap.
Gysbert van Neercaſſel Woutersz.
Daniel Boxel Andriesz.
Arend van der Kolk.
Maarten van der Gieſſen.

1645.

Drossaard.
Jonkheer Jacob van Paffenrode.
Burgermeesteren.
Adriaan de Lange Andriesz.
Aard van Cleveſteyn Dirksz.
Schout.
Willem Grootveld Iansz.
Schepenen.
Gerard van Hoey Aardsz.
Adriaan vander Amyden Iooſtensz
Daniel Boxel Andriesz.

Gys-

Digitized by Google

Gysbert van Neercaſſel Woutersz.
Mr. Pieter van den Drep Iohansz.
Arend van der Colk.
Maarten van de Gieſſen.
Theſaurier.
Johan Brouwer Iohansz.
Secretaris.
Mr. Hugo Boxel.
Nieuwe Vroedſchap.
Jonkheer Roelof van Paffenrode,
Johan Boeliszen Alarsz.

1646.

Droſſaard.
Ionkheer Iacob van Paffenrode.
Burgermeeſteren.
Aard van Cleveſteyn Dirksz.
Arend van der Colk.
Schout.
Willem Grootveld Iansz.
Schepenen.
Adriaande Lange Andriesz. *overlede*
Aard van Hoey Gerardsz.
Johan Brouwer Iohansz.
Mr. Carel van Zyl,
Nicolaas Kant Pietersz.
Ionkheer Roelof van Paffenrode.
Cornelis Schoonhofsman.
Theſaurier.
Gysbert van Neercaſſel Woutersz.
Secretaris.
Willem van Zyl,
Nieuwe Vroedſchap:
Dirk Praam,
Mr. Carel van Zyl.
Mr. Pieter van den Drep,
By den Droſſaard en by de Vroedſchappen tot Vroedſchap gekoren, op 't verzoek en vrywillige afſtant van zyn Vader, Johan van den Drep Iansz.

1547.

Droſſaard.
Ionkheer Iacob van Paffenrode.
Burgermeeſteren.
Arend van der Colk,
Tielman Erkelens.
Schout.
Johan Grootveld Willemsz.
Schepenen.
Adriaan van Stockum Cornelisz.
Daniel Boxel Andriesz.
Mr. Pieter van den Drep Iohansz.
Johan Erkelens Tielmansz.
Johan Boeliszen Alardsz.
Dirk Praam Dirksz.
Govert van Meurs.
Theſaurier.
Aard van Herwaarden Iansz.
Secretaris.
Willem van Zyl.
Nieuwe Vroedſchap.
Govert van Meurs.

1648.

Droſſaard.
Jonkheer Jacob van Paffenrode.
Burgermeeſteren.
Willem Grootveld Iansz.
Tielman Erkelens Cornelisz.
Schout.
Iohan Grootveld Willemsz.
Schepenen.
François van der Meer Iohansz.
Mr. Carel van Zyl,
Maarten van de Gieſſen.
Cornelis Schoonhofsman,
Hendrik van der Amyden,
Johan van Erp,
Lodewyk Cool.
Theſaurier.
Daniel Boxel Andriesz.
Secretaris.
Willem van Zyl.

1649.

Droſſaard.
Jonkheer Jacob van Paffenrode.
Burgermeeſteren.
Willem Grootveld Iohansz.
Ionkheer Roelof van Paffenrode.
Schout.
Johan Grootveld Willemsz.
Schepenen.
Adriaan van Stockum Cornelisz.
Pieter van Erp, *den ouden.*
Johan Brouwer, *den ouden.*
Matthys van Herwaarden,
Nicolaas Kant Pietersz.
Johan van den Drep,
Willem van der Kaa Gysbertsz.
Theſaurier.
Maarten van de Gieſſen.
Penſionaris.
Mr. Carel van Zyl.
Secretaris.
Willem van Zyl.

Digitized by Google

Nieuwe Vroedschap.
Willem van der Kaa Gysbertsz.
Johan van Erp,
Tot Vroedschap gekoren op 't verzoek en vrywillige afstand van zyn Vader, Pieter van Erp.
Brienen Manson.

1650.

Drossaard.
Jonkheer Jacob van Paffenrode.
Burgermeesteren.
Jonkheer Roelof van Paffenrode.
Adriaan Vink Hendriksz.
Schout.
Johan Crootveld Willemsz.
Schepenen.
Mr. Carel van Zyl,
Johan Erkelens Cornelisz.
Cornelis Schoonhofsman,
Johan Boeliszen Allardsz.
Govert van Meurs,
Hendrik van der Amyden.
Johan van Erp.
Thesaurier.
Johan Roeliszen Allardsz.
Pensionaris.
Mr. Carel van Zyl.
Secretaris.
Willem van Zyl.

1651.

Drossaard.
Jonkheer Jacob van Paffenrode.
Burgermeesteren.
Willem Grootveld Iohansz.
Adriaan Vink Hendriksz.
Schout.
Johan Grootveld Willemsz.
Schepenen.
François van der Meer Iansz.
Johan Brouwer Iohansz.
Nicolaas Kant Pietersz.
Dirk Praam,
Lodewyk Cools.
Willem van der Kaa Gysbertsz.
Brienen Manson.
Thesaurier.
Dirk Praam.
Pensionaris.
Mr. Carel van Zyl.
Secretaris.
Willem van Zyl.

Nieuwe Vroedschap.
Johan Erkelens,
Tot Vroedschap gekoren, op 't verzoek en vrywillige afstand van zyn Vader Tielmans Erkelens Cornelisz.
Johan de Hertoge van Orsmaar.

1652.

Drossaard.
Jonkheer Jacob van Paffenrode.
Burgermeesteren.
Willem Grootveld Iansz. *overleden*
François van der Meer Iohansz.
Schepenen.
Adriaan Vink Hendriksz.
Johan Erkelens Tielmansz.
Maarten van de Giessen, *overleden*
Govert van Meurs.
Johan van Erp.
Johan van den Drep, *overleden.*
Johan de Hertoge van Osmaar,
Overleden.
Thesaurier.
Pieter van den Drep Iohansz.
Pensionaris.
Mr. Carel van Zyl.
Secretaris.
Mr. Hendrik Vink.
Nieuwe Vroedschap.
Johan Grootveld,
Lodewyk Cools,
Samuel Besem Pietersz.

En dewyle na 't overlyden van den Hoog-geboren Heer en Vorst Willem, Prince van Orange, Stadhouder dezer Provincie, den zesden November 1650. voornoemt overleden, haar Ed: Groot Mog: Myn Heeren de Staten van Holland en Westvriesland, het Commando Militair nevens het Drossaards Ampt te gelyk tot nog toe hadden gelaten in handen van den Drossaard Jacob van Paffenrode, en welke twee Amptengedurende de voorn: Stadhouderlyke Regeringe in zyn Persoon waren gecombineert geweest, zo heeft den voorn: Jacob van Paffenrode op aanschryvens van haar Ed: Groot Mog: 't voorsz. Commando Militair in handen van haar Ed: Groot Mog: gestelt, welke 't zelve dan gesepareert hebbende van het voorsz. Drostschap, hebben haar Ed: Groot Mog: 't zelve Commando Militair gegeven aan deszelfs Zoon Johan van Paffenrode, Capiteyn ten dienste dezer Lande.

Maar alzo kort daar aan, den 4 Augustus 1652. voorn: den voorn: Drossaard Jacob

Digitized by Google

Jacob van Paffenrode dezer Wereld was overleeft, na dat hy zesendertig jaaren Drossaard was geweest, en't zelve Ampt altyd by zig hadde gehad grote aanzienlykheid, als op voorgaande nominatien van Vroedschap en Schepenen, de verkiezinge van Vroedschappen, Burgermeesteren en Schepenen te doen, en haar Ed: Groot Mog: vermits het overlyden van den hoog-gemelden Heere Prince, als Stadhouder dezer Provincie als voren, de souverainiteyt der zelver, waar van zy de electie der Magistraturen aan de Heeren Stadhouderen in haren tyd hadden gedefereert, in den boesem van haar zelven wederom hadden geconsolideert, en het bestellen der voorn: Magistraturen by hare Resolutie in dato den 18 *December* 1650. *aan de Steden zelver hadden gelaten, en de verkiezinge van dien, op nominatien van Personen daar toe gequalificeert aan de respective Vroedschappen der Steden hadden overgegeven, zo hebben na voorgaande deliberatien en resolutie, haar Ed: Agtbaarheden ofte het Collegie der Vroedschap bestaande in de navolgende Personen,*

Gerard van Hoey Aardsz.
Jacob Vervoorn Jacobsz.
Aard van Clevesteyn Dirksz.
Adriaan Vink Hendriksz.
Mr. Johan Kemp Jacobsz.
Adriaan van Stockum Cornelisz.
Aard van Herwaarde Iansz.
François van der Meer Iansz.
Johan Brouwer Iohansz.
Daniel Boxel Andriesz.
Arend van der Colk,
Maarten van de Giessen,
Roelof van Paffenrode Jacobsz.
Johan Boeliszen,
Dirk Praam,
Mr. Carel van'Zyl,
Pieter van den Drep Iohansz.
Govert van Meurs.
Willem van der Kaa Gysbertsz.
Johan van Erp Pietersz.
Brienen Manson,
Johan Erkelens Tielmansz.
Johan Grootveld,
Lodewyk Cools,
Samuel Besem Pietersz.

Tot meerder rust en dienst van de Stad, aan haar Ed: Groot Mog: omtrent de electie der Magistraturen harer voornoemde Stad verzogt het volgende Octroy:

Octroy.

De Ridderschap, Edelen, ende Steden van Holland en Westvriesland, representerende de Staten van den zelven Landen. Doen te weten: Alzo ons vertoont is by Burgermeesteren, Vroedschappen en Regeerders der Stad Gorinchem, hoe dat na oude observantie alle jaaren de tweeden Kersdag de afgaande Schepenen in dier tyd plegen te nomineren veertien Personen uyt dewelke den Drossaard der voorsz. Stad op des Saturdags na Drie-Koningen daar aanvolgende, elegeerden zeven Schepenen, welke zeven Schepenen, des Dingsdags voor Pontiaan, nevens de afgaande Schepenen, gehouden waren op het Raadhuys te compareren, en aldaar te zamen eene nominatie te doen van twee Personen uyt de Vroedschap, uyt welke nominatie den Drossaard plagt te kiezen eenen Burgermeester, in plaats van dien afgaanden, die met den aanblyvende Burgermeester ieder twee jaren Stads verrigtinge waarnamen.

En dat zylieden by Brieven van Octroy, in dato den agtentwintigste September 1558. *by Koning Philips als Grave van Holland vergunt, waren, hebbende een Collegie van vierentwintig Vroedschappen, geëligeert by de Hoog-gedagte Graven van Holland, haren Rade ofte Stadhouder, dewelke beëed zynde van den Castelyn, als Hoofd Officier met den zelven, (als wezende den vyfentwintigsten Persoon) zoude blyven een gedurig Collegie, of Vroedschap, der welken Casteleyn naderhand by afsterven van een van de Vroedschap, alvorens van dezelve hebbende eene nominatie van drie Personen, daar uyt een ander plagt te kiezen in des anderen afgestorvens plaatse. Ende alzo de Vertoonders (by het overlyden van den Drossaard, Jonkheer Jacob van Paffenrode) onze Resolutie van den* 8 *December* 1650. *nader hadden overwogen, en met malkanderen overslagen, in wat manieren de bestellinge der Magistraten binnen de Stad Gorinchem tot meeste ruste en dienste van de gemelde Stad voortaan zoude mogen worden gepractiseert.*

Zo hadden de Vertoonders (na rype deliberatie, en goede overweginge goed gevonden ons te gemoed te voeren deze navolgende poincten, ootmoedelyk verzoekende, dat het ons gelieste mogte zyn, alle dezelve met souveraine magt te bekragtigen, en voor een eeuwigdurende en onverbrekelyke Wet te bevestigen, en daar toe te verleenen Brieven van Octroy, in communi forma. Houdende de poincten voorsz. als volgt:

I. Dat de electie van Burgermeesteren, Schepenen en Vroedschappen, voortaan zal blyven aan de Vroedschappen zelfs, in plaats, dat die voor dezen plagt te geschieden by den Drossaard dezer Stede.

Digitized by Google

II. Dat de toekomende Drossaarden na dezen in de Vroedschap niet zullen mogen wezen, nog plaatse of stemme daar in hebben.

III. In het verkiezen van de nieuwe Schepenen des voormiddags, ten dage hier na beschreven, nominatie doen van veertien Personen, die eligibel zyn zo binnen als buyten de Vroedschap, na ouder gewoonte.

IV. En zullen die dadelyk de Vroedschap overleveren, waar af des anderen daags by dezelve Vroedschap zeven Schepenen zullen geëligeert worden, die dienen zullen den tyd van een jaar.

V. Welke Schepenen straks daar aan zullen gedaagt worden, om des anderen daags voor den middag, op het Raadhuys den Eedt als Schepenen te komen doen.

VI. En na den gedanen Eedt, zullen de afgaande en aankomende Schepenen aanstonds nomineren twee Leden uyt de Vroedschap, waar uyt de Vroedschap op het zelve instant, een Burgermeester zal eligeeren, die met den aanblyvende Burgermeester ieder twee jaaren zullen dienen.

VII. Iemand van de Vroedschap in eenig Collegie zynde, en tot Burgermeester gekoren wordende, zal niet obsteren den tyd van vier maanden, te weten: van January tot May, dat den zelven nog in eenig Collegie is verblyvende; maar word Eligibel gestelt.

VIII. By't afsterven van Burgermeesteren of Schepenen, voor en aleer hunnen tydt is geëxpireert, zullen die plaatsen respective, invoegen voorschreven, binnen zes weken wederom worden gesuppleert.

IX. En zal de voorschreve nominatie van Schepenen 's jaarlyks wezen den 29 December, ten ware den 31 December, op een Zondag quame, als dan zal die geschieden daags te voren.

X. Zullen de voorschreve electien (zo van Burgermeesteren als Schepenen) geschieden by Billietten, die ieder van de Vroedschap zal schryven, ende wie alzo de meeste stemmen heeft tot het Burgermeester Ampt zal Burgermeester wezen, ende wie de meeste stemmen hebben tot het Schepen Ampt zullen Schepen wezen, het getal van de Vroedschap zal na deezen maar bestaan in vierentwintig Personen in plaats van vyfentwintig.

XI. De verkiezinge van een nieuwe Vroedschap zal geschieden by voorgaande nominatie, te weten: ieder Vroedschap zal drie Personen op een Billiet brengen, en de drie die bevonden worden de meeste stemmen te hebben, zullen genomineert wezen, en uyt dezelve, als dan by het Collegie van de Vroedschap, op 't zelve instant, een tot Vroedschap geëligeert worden.

XII. By afsterven van iemand van de Vroedschap, zal de plaats invoegen voorschreven, wederom gesuppleert worden, daags voor de nominatie van Schepenen, ten ware iemand binnen zes weken voor den dag van de voorschreve nominatie quame te sterven, als dan zal die plaats een jaar vacant blyven.

XIII. Niemand zal admissibel zyn om Vroedschap of Schepen te wezen, ten zy hy zes jaaren agter den anderen als Poorter binnen deze Stad persoonlyk heeft gewoont, zynde een ingeboren Hollander.

XIV. De voorschreven Burgermeesteren, Vroedschappen en Schepenen, zullen worden genomen uyt de ryksste, verstandigste, vreedzaamste en reckelyksste Personen.

XV. En professie doende van de ware Gereformeerde Religie, zulks die in't Synode Nationaal tot Dordrecht is vastgesteld, of die dezelve toegedaan zyn, zulks betonende ten minsten met het gehoor van Godts woord, in de publycque Gereformeerde Kerke.

XVI. Dat tot het Vroedschap, of Schepen Ampt niet zullen mogen wezen te gelyk vader en zoon, nog twee gebroeders.

XVII. Zullen geen twee broeders, nog zwagers, nog vader en zoon te gelyk Burgermeester mogen wezen.

XVIII. Blyvende alle 't geene vorders de Regeeringe der voorsz. Stadt is rakende en hier inne niet uytgedrukt is, op den ouden voet.

Zo is 't: dat wy (de zake en verzoek voorsz. overgemerkt hebbende, en de Vertoonders willende gelieven) uyt onze rechte wetenschap, souveraine magt, en authoriteyt, de voorgestelde Poincten en Articulen (zo als dezelve zyn leggende) hebben goedgevonden, geapprobeert, en geratificeert, vinden goed, approberen, ratificeren dezelve mits deezen, om voor het toekomende, ten eeuwige dage, als een onverbreekelyke Wet en Ordre te worden nagekomen, ende geobserveert, lastende derhalven allen ende eenen iegelyken die het aangaan mag, hen daar na te reguleren: want wy het zelve tot dienst ende ruste der voornoemde Stede alzo bevinden te behooren.

Gedaan

Gedaan in den Hage, onder onzen groten Zegele, hier aan doen hangen op den drieentwintigſten Auguſtus, in het jaar onzes Heeren ende Zaligmakers, duyzent zes hondert twee en vyftig. Was geparapheert

J. CATS vt.

Lager ſtondt

Ter Ordonnantie van de Staten

getekent

Herbert van Beaumont.

Na dat deze opene Brieven van Octroy, ten Burele van de Kamere van de Rekeninge des Graaflykheid van Holland in den Hage, waren gepreſenteert ende gelezen: zoo zyn dezelve aldaar (na haare forme en inhouden) geregiſtreert in 't vierde Regiſter met den Rode Leeuwe, beginnende met den jare zeſtien hondert drie en veertig, ſtaande aldaar folio CXXIV. Recto & ultra.

Gedaan ten Burele voorſz. den vier en twintigſten Auguſti, Anno zeſtien hondert twee en vyftig. Onderſtondt,

My tegenwoordig getekent

C. Camerling.

1653.

Op voorgaande nominatie van de Vroedſchap, geeligeert by haar Ed: Groot Mog: de Heeren Staten van Holland ende Weſtvriesland, tot

Droſſaard.

Mr. Carel van Zyl.

Burgermeeſteren.

Adriaan Vink Hendriksz.

Overleden, en in zyn plaats,

Mr. Johan Kemp Jacobsz.

François van der Meer Iansz.

Schout.

Johan Grootveld Willemsz.

Schepenen.

Adriaan van Stockum Cornelisz.

Mr. Pieter van den Drep Iohansz.

Hendrik Snoek,

Lodewyk Cools.

Willem van der Kaa Gysbertsz.

Brienen Manſon.

Samuel Beſem Pietersz.

Theſaurier.

Govert van Meurs,

Secretaris.

Mr. Hendrik Vink.

Nieuwe Vroedſchap.

Cornelis Schoonhoffsman,
Hendrik Snoek,
Mr. Hendrik Praam,
Adriaan van Cleeff,
Frank van der Ameyden.

1654.

Droſſaard.

Mr. Carel van Zyl.

Burgermeeſteren.

Mr. Johan Kemp,
Adriaan van Stockum Cornelisz.

Schout.

Johan Grootveld Willemsz.

Schepenen.

Daniel Boxel Andriesz.
Johan Erkelens Tielmansz.
Cornelis Schoonhofsman.
Adriaan van Cleeff,
Frank van der Amyden,
Huybregt van Wielick,
Martyn de Lange.

Theſaurier.

Brienen Manſon.

Secretaris.

Mr. Hendrik Vink.

Nieuwe Vroedſchap:

Aard van Hoey Gerardsz.

1655.

En dewyle Abraham Kemp in zyn Beſchryvinge van Gorinchem met dit jaar 1655. incluſive eyndigt de Namen der Officianten dezer Stadt, zoo zullen wy vermits hy vitieus de Lyſte van de Vroedſchap heeft gezet, alhier ook de Namen der Ed: Agtbare Heeren van de Vroedſchap invoegen, om te konnen zien in welke Perſoonen 't zelve Collegie als doen heeft beſtaan, mitsgaders die van de Heeren Droſſaard, Burgermeeſteren, Schout, Schepenen, Theſaurier, en der Heeren Penſionaris en Secretariſſen reſpective, en die vervolgens van dezen tegenwoordigen tyd 's jaarlyks vervolgen.

Lyſte van 't Collegie van de Vroedſchap, zo als dezelve eerſt daar in zyn gekomen, en zyn dezelve de Heeren,

Mr. Johan Kemp,
Adriaan van Stockum Cornelisz.
Aard van Herwaarde Iansz.
François van der Meer Iansz.
Johan Brouwer Iohansz.
Arend van der Colk,
Jonkheer Roelof van Paffenrode,
Johan Boeliszen,
Mr. Pieter van den Drep Iohansz.
Govert van Meurs.
Johan van Erp Pietersz.
Brienen Manſon,
Johan Erkelens Tielmansz.
Johan Grootveld,
Lodewyk Cools,
Cornelis Schoonhoffsman,
Hendrik Snoek,

Digitized by Google

Mr. Hendrik Praam,
Adriaan van Cleeff,
Frank van der Amyden,
Aard van Hoey Gerardsz.
Adriaan Boxel Danielsz.
Willem Waalwyns.

En zitten de voorn: Heeren in de gemelde rang, mits dat de twee Heeren Regerende Burgermeesteren, altyd daar inne presideren en voorzitten, en is den Drossaard nu buyten de Vroedschap ingevolge van 't voorn: Octroy van den 23 Augustus 1652.

Drossaard.

Mr. Carel van Zyl.

Burgermeesteren.

Jonkheer Roelof van Paffenrode.
Adriaan van Stockum Cornelisz.

Schout.

Johan Grootveld Willemsz.

Schepenen.

Nicolaas Kant Pietersz.
Johan Boeliszen,
Lodewyk Cools.
Brienen Manson.
Mr. Hendrik Praam,
Adriaan Boxel Andriesz.
Willem Waalwyns.

Thesaurier.

Cornelis Schoonhoffsman.

Pensionaris.

Mr. Philips van den Broek.

Secretarissen.

Mr. Hugo Boxel Danielsz.
Mr. Hendrik Vink.

1656.

Drossaard.

Mr. Carel van Zyl,

Burgermeesteren.

Jonkheer Roelof van Paffenrode.
Johan Boeliszen.

Schepenen.

Aard van Herwaarden Iansz.
Johan Brouwer,
Govert van Meurs.
Adriaan van Cleeff,
Huybregt van Wielich,
Waalwyn van Aalborch,
Johan Borman.

Thesaurier.

Lodewyk Cools.

Pensionaris.

Mr. Philips van den Broek.

Secretarissen.

Mr. Hugo Boxel Danielsz.
Mr. Hendrik Vink.

Nieuwe Vroedschap.

Mr. Hendrik van der Does.

1657.

Drossaard.

Mr. Carel van Zyl,

Burgermeesteren.

Arend van den Colk,
Johan Boeliszen,

En vermits dezelve wierd gecommitteert in 't Collegie van de Gecommitteerde Raden van de Heere Staten van Holland en West-vriesland, is in deszelfs plaats tot Burgermeester gekoren voor een jaar,

Aard van Herwaarden Iohansz.

Schout.

Johan Grootveld Willemsz.

Schepenen.

Aard van Hoey Gerardsz.
Hendrik Snoek,

Overleden, en in zyn plaats;

Cornelis Schut,
Mr. Hendrik Praam,
Mr. Hendrik van der Does,
Johan Brouwer, *de jonge.*
François de Jongh,
Dionys van Muylwyk Cornelisz.

Thesaurier.

Johan Erckelens Tielmansz.

Pensionaris.

Mr. Philips van den Broek.

Secretarissen.

Mr. Hugo Boxel Danielsz.
Mr. Hendrik Vink.

Nieuwe Vroedschap.

Adriaan van Sprang Matthysz.

1658.

Drossaard.

Mr. Carel van Zyl,

Burgermeesteren.

Aard van Herwaarden Iohansz.
Aard van Hoey Gerardsz.

Schout.

Johan Grootveld Willemsz.

Schepenen.

Arend van den Colk,
Govert van Meurs,
Brienen Manson,
Dirk van Clevesteyn Aardsz.

Matthys

Digitized by Google

Matthys van Hoey Gerardsz.
Mr. Huybregt van Muyen,
Hendrik Brouwer.

Thesaurier.

Johan Brouwer, *den ouden.*

Pensionaris.

Mr. Philips van den Broek.

Secretarissen.

Mr. Hugo Boxel Danielsz.
Mr. Hendrik Vink.

Nieuwe Vroedschap.

Mr. Huybregt van Muyen,
Dionys van Muylwyk.

1659.

Drossaard.

Mr. Carel van Zyl.

Burgermeesteren.

Arend van den Colk.
Aard van Hoey Gerardsz.

Schout.

Iohan Grootveld Willemsz.

Schepenen.

Lodewyk Cools,
Adriaan van Cleeff,
Mr. Hendrik Praam,
Mr. Hendrik van der Does,
Arend van den Colk, *de jongen.*
Doctor Jacob Erckelens Iohansz.
Cornelis van Wezel.

Thesaurier.

Mr. Hendrik Praam.

Pensionaris.

Mr. Philips van den Broek.

Secretarissen.

Mr. Hugo Boxel Danielsz.
Mr. Hendrik Vink.

Nieuwe Vroedschap.

Dirk van Clevesteyn Aardsz.
François de Jongh,
Johan Brouwer, de jonge.

By de Vroedschap gekoren, op 't verzoek en vrywillige afstand van zyn Vader, Johan Brouwer Iohansz.

Cornelis van den Colk,

Mede gekoren als vooren op 't verzoek en vrywillige afstant van zyn Vader, Arend van den Colk.

1660.

Drossaard.

Mr. Carel van Zyl.

Burgermeesteren.

Arend van den Colk.
Johan Erkelens Tielmansz.

Schout.

Johan Grootveld Willemsz.

Schepenen.

Aard van Hoey Gerardsz.
Govert van Meurs.
Herbregt van Wielich,
Willem Waalwyns.
François de Jongh.
Mr. Huybregt van Muyen,
Cornelis van den Colk Arendsz.

En alzo by Burgermeesteren, Vroedschappen en Schepenen, aan haar Ed: Groot Mog: de Heeren Staten van Holland en Westvriesland, was verzogt de nominatie en electie van Burgermeesteren voortaan by de Vroedschap zelfs, en niet meer op voorgaande nominatie van de afgaande ende aankomende Schepenen mogte geschieden, zoo is dezen voorn: dienende Schepen 't volgende Octroy van haar Ed: Gr: Mog: voorgelesen als volgt:

Octroy.

De Staten van Holland en Westvriesland, doen te weten alzo ons vertoont is by Burgermeesteren, Vroedschappen en Schepenen der Stad Gorinchem, hoe dat volgens voorgaande verzogte, ende van ons verkregene Octroy, Schepenen voornoemt de nominatie was competerende van twee Heeren, uyt de voorsz. Vroedschap, om daar uyt by dezelve Vroedschap, een Burgermeester geeligeert te worden, uytwyzens het zesde Articul van 't gemelde Octroy, en alzo by de voorsz. Vertoonders bequamelyker, en gevoeglyker worde geoordeelt, dat zo wel de nominatie, als electie van een Burgermeester by de voorsz. Vroedschappen worde gedaan, zo verzogten dezelve gantsch gedienstelyk, dat het ons geliefde zulks gratieuselyk toe te staan, en te octroyeren. Zo is 't dat wy de zake ende verzoek voorsz. overgemerkt hebbende, en de Vertoonders willende gelieven, uyt onze regte wetenschap, souveraine magt en authoriteyt voor zo veel altererende onzen Octroye, aan de Vertoonders gegeven op den 23 Augustus 1652. goed gevonden, geordonneert, en gestatueert hebben, vinden goed, ordonneren en statueren mits dezen, dat zo wel de nominatie als de electie van een Burgermeester voortaan by de Vroedschappen der Stadt Gorinchem zal gedaan worden, lastende allen ende een iegelyken dien het aangaan mag, hen daar na te reguleren; Gedaan in den Hage onder onzen groten Zegele hier aan gehangen den 5 May in 't jaar ons Heeren duyzent zes hondert en zestig. Lager stondt,

Ter Ordonnantie van de Staten.

En was getekent,

Herbert van Beaumont.

Digitized by Google

Thesaurier.
Willem Waalwyns.
Pensionaris.
Mr. Hugo Boxel Danielsz.
Secretaris.
Mr Hendrik Vink.

1661.

Drossaard.
Mr. Carel van Zyl,
Burgermeesteren.
François van der Meer Iohansz.
Johan Erkelens Tielmansz.
Schout.
Johan Grootveld Willemsz.
Schepenen.
Mr. Pieter van den Drep Iohansz.
Johan Brouwer, *de jongen.*
Adriaan van Sprang Matthysz.
Dionys van Muylwyk,
Arend Poelman,
Frank de Bruyn,
Jacob van der Ulft.
Thesaurier.
Adriaan van Cleeff.
Pensionarisse.
Mr. Hugo Boxel Danielsz.
Mr. Jacob van Hoey Aardsz.
Overleden.
Secretaris.
Mr. Hendrik Vink.

1662.

Drossaard.
Mr. Carel van Zyl,
Burgermeesteren.
Jonkheer Roelof van Paffenrode.
François van der Meer Iohansz.
Schout.
Johan Grootveld Willemsz.
Schepenen.
Willem Waalwyns.
Mr. Huybregt van Muyen,
Cornelis van Wezel, *overleden.*
Anthonie van Muylwyk.
Adriaan van Hoey,
Pieter van Steenbergen,
Lambregt van Meerten Evertsz.
Thesaurier.
Dirk van Clevesteyn Aardsz.
Pensionaris.
Mr. Hugo Boxel Danielsz.
Secretaris.
Mr. Hendrik Vink.

En alzo by de Heeren Burgermeesteren en Regeerders dezer Stad, voor de gemelde Stad en Ingezetenen van dien, dienstig wierde geoordeelt dat het zesde Articul van't voornoemde Octroy van den 23 Augustus 1652. ontrent het getal van de Regerende Burgermeesteren wierde verandert (en waar van de nominatie en electie by haar Edele Groot Mog: voornoemde Resolutie van den 5 Mey 1660. albereyds aan de Vroedschap zelfs was gegeven) en in plaatse van twee, drie Burgermeesteren wierden aangesteldt, zo hebben haar Ed: Agtbaarheden tot bestellinge van dien, aan haar Ed: Groot Mog: verzogt het navolgende nader Octroy.

Nader Octroy.

De Staten van Holland en Westvriesland. Doen te weten: Alzo ons vertoont is by Burgermeesteren ende Regeerders der Stadt Gorinchem, hoe dat zylieden gantsch dienstelyk voor de Stad, en de Ingezetenen van dien zouden oordeelen, dat het Octroy op het bestellen van de Magistrature by ons aan haar verleent den 23 Augustus 1652. in voegen als hier na volgt mogt worden gestelt, met weynig verandering, en specialyk, dat voortaan in plaats van twee, drie Burgermeesteren zouden worden gekoren, zulks als hier na beschreven staat:

Verzoekende zy Vertoonders gantsch onderdaniglyk, dat het ons beliefden dezelfde Poincten met onze souveraine magt te bekragtigen, en daar van te verlenen Brieven van Octroy, in communi forma. Hemdende de voorsz. Poincten en Articulen als volgt:

I. Dat de electie van Burgermeesteren, Schepenen en Vroedschappen, voortaan zal blyven aan de Vroedschappen zelfs, in plaats, dat die voor dezen plagt te geschieden by den Drossaard dezer Stede.

II. Dat de toekomende Drossaarden na dezen in de Vroedschap niet zullen mogen wezen, nog plaatse of stemme daar in hebben.

III. In het verkiezen van de nieuwe Schepenen, zullen de afgaande Schepenen des voormiddags, ten dage hier na beschreven, nominatie doen van veertien Personen, die eligibel zyn, zo binnen als buyten de Vroedschap, na ouder gewoonte.

IV. En zullen die dadelyk de Vroedschap overleveren, waar af des anderen daags by dezelve Vroedschap zeven Schepenen zullen

Digitized by Google

zullen geëligeert worden, die dienen zullen den tyd van een jaar.

V. Welke Schepenen ſtraks daar aan zullen gedaagt worden, om des anderen daags voor de middag op het Raadhuys den Eedt als Schepenen te komen doen.

VI. Zal zoo de nominatie als electie van Burgermeeſteren, die genomen zullen worden uyt het midden van de Vroedſchap, geſchieden by het Collegie van de Vroedſchap zelfs, volgens Octroy daar van verleent by haar Edele Groot Mog: den 5 Mey 1660.

VII. Zullen voortaan niet twee maar drie Burgermeeſteren wezen, voor den tydt van twee jaaren, zulks dat 't eene jaar één Burgermeeſter zal worden gemaakt, en het ander jaar twee, en ook zo wederom afgaan ſucceſſivelyk van tyd tot tyd.

VIII. Iemand van de Vroedſchap in eenig Collegie zynde, en tot Burgermeeſter gekoren wordende, zal niet obſteren den tyd van vier maanden, te weten; van January tot Mey, dat den zelven nog in eenig Collegie is verblyvende, maar word eligibel geſtelt.

IX. By 't afſterven van Burgermeeſteren, of Schepenen, voor en aleer haaren tydt is geëxpireert, zullen die plaatſe reſpective, invoegen voorſchreven, binnen zes weeken wederom worden geſuppleert.

X. Ende zal de voorſchreve nominatie van Schepenen 's jaarlyks wezen den 29 Decembris, ten ware den 31 op een Zondag quame, als dan zal die geſchieden daags te vooren.

XI. Zullen de voorſchreven electien, (zo van Burgermeeſteren als Schepenen) geſchieden by Billietten, die yder van de Vroedſchap zal ſchryven, ende wie alzo de meeſte ſtemmen heeft tot het Burgermeeſterampt, zal Burgermeeſter wezen, en wie de meeſte ſtemmen hebben tot het Schepen-Ampt, zullen Schepen wezen. Het getal van de Vroedſchap zal na dezen maar beſtaan in vier en twintig Perſoonen in plaats van vyf en twintig.

XII. De verkiezinge van een nieuwe Vroedſchap zal geſchieden by voorgaande nominatie, te weten: ieder Vroedſchap zal drie Perſoonen op een billiet brengen, en de drie, die bevonden worden de meeſte ſtemmen te hebben zullen genomineerdt wezen, en uyt dezelve als dan by het Collegie van de Vroedſchap, op 't zelve inſtant, een tot Vroedſchap geëligeert worden.

XIII. By afſterven van iemand van de Vroedſchap, zal de plaats invoege voorſz. wederom geſuppleert worden, daags voor de nominatie van Schepenen, ten ware iemand binnen zes weken voor den dag van de voorſz. nominatie quam te ſterven, als dan zal die plaats een jaar vacant blyven.

XIV. Niemand zal admiſſibel zyn om Vroedſchap of Schepen te wezen, ten zy hy zes jaren agter den anderen als Poorter binnen deze Stadt perſoonlyk heeft gewoont, zynde een ingeboren Hollander.

XV. De voorſchreven Burgermeeſteren, Vroedſchappen en Schepenen, zullen worden genomen uyt de ryk ſte, verſtandig ſte, vreedzaamſte en reckelyk ſte Poorteren.

XVI. En profeſſie doendevan de waare Gereformeerde Religie, zulks die in 't Synode Nationaal tot Dordrecht, is vaſtgeſtelt, of die dezelve toegedaan zyn, zulks betoonende ten minſten met het gehoor van Godts woord in de publycque Gereformeerde Kerke.

XVII. Dat tot het Vroedſchap of Schepen-Ampt niet zullen mogen wezen te gelyk Vader en Zoon, nog twee Gebroeders.

XVIII. Zullen geen twee Broeders, nog Vader en Zoon, te gelyk Burgermeeſter mogen wezen.

XIX. Blyvende alle 't geene verders de Regeeringe der voorſz. Stad is rakende en hier inne niet uytgedrukt is, op den ouden voet.

Zo is 't dat wy (de zake ende verzoek voorſz. overgemerkt hebbende en de Vertoonders willende gelieven) uyt onze regte wetenſchap, ſouveraine magt, en authoriteyt, de voorgeſtelde Poincten en Articulen (zo als dezelve zyn leggende) hebben goed gevonden, geapprobeert ende geratificeert, vinden goed, approberen ende ratificeren dezelve mits dezen, om voor het toekomende, ten eeuwigen dage, als een onverbreekelyke wet ende ordre, te worden nagekomen ende geobſerveert. Luſtende derhalven allen en een iegelyken dien het aangaan mag, hen daar na te reguleeren, want wy het zelve tot dienſt ende ruſte der voornoemde Stede alzo bevinden te behooren. Gedaan in den Hage, onder onzen grooten Zegel, hier aan doen hangen, op den 22 July, in het jaar ons Heeren ende Zaligmakers, duyzent zes hondert twee en zeſtig. Was geparapheert

JOHAN DE WITT.

Lager ſtondt

Ter Ordonnantie van de Staten getekent

Herbert van Beaumont.

Digitized by Google

Na dat deze opene Brieven van Octroy, ten Burele van de Kamer van Rekeninge der Domeynen van de Heeren Staten van Holland ende Westvriesland, in den Hage waren gepresenteert ende gelezen: zo zyn dezelve aldaar (na haar forme en inhouden) geregistreert, in 't vyfde Register met de Roode Leeuwe, beginnende met den jaare zestien hondert een en zestig, staande aldaar Folio LVI. Verso & ultra, gedaan ten Burele voorsz. den agtienden Augusti, Anno zestien hondert twee en zestig.

Onderstondt my tegenwoordig getekent

C. Camerling.

1663.

Drossaard.

Mr. Carel van Zyl,

En zyn dien volgende in kragte van 't gemelde Octroy, dit jaar in plaatze van twee gekooren drie

Burgermeesteren.

Jonkheer Roelof van Paffenrode.
Adriaan Boxel Danielsz.
Mr. Hendrik van der Does.

Schout.

Johan Grootveld Willemsz.

Schepenen.

François van der Meer Iohansz.
Johan Boeliszen,
François de Jongh,
Doctor Jacob Erckelens Iohansz.
Adriaan van Sprang Matthysz.
Mr. Gerard van Hoey Aardsz.
Johan Cools.

Thesaurier.

Adriaan van Sprang Matthysz.

Pensionaris.

Mr. Hugo Boxel Danielsz.

Secretaris.

Mr. Hendrik Vink.

1664.

Drossaard.

Mr. Carel van Zyl,

Burgermeesteren.

Aard van Hoey Gerardsz.
Adriaan Boxel Danielsz.
Mr. Hendrik van der Does.

Schout.

Johan Grootveld Willemsz.

Schepenen.

Jonkheer Roelof van Paffenrode.
Govert van Meurs.
Adriaan van Cleeff,
Matthys van Hoey Gerardsz.
Dirk van Clevesteyn Aardsz.
Johan van Herwaarden Aardsz.
Mr. Cornelis van Hoey Gerardsz.

Thesaurier.

François de Jongh.

Pensionaris.

Mr. Hugo Boxel Danielsz.

Secretaris.

Mr Hendrik Vink.

1665.

Drossaard.

Mr. Carel van Zyl.

Burgermeesteren.

Aard van Hoey Gerardsz.

Overleden, en in zyn plaats

François van der Meer Iohansz.
Govert van Meurs,
Johan Grootveld,

Welke den 26 October is gecommitteert in de Admiraliteyt tot Rotterdam.

Schout.

Iohan Grootveld Willemsz.

Schepenen.

Brienen Manson,
Adriaan Boxel Danielsz.
François de Jongh,
Mr. Gerard van Hoey Aardsz.
Abraham van Hoey,
Cornelis van Cleeff,
Mr. Johan van der Does.

Thesaurier.

Dionys van Muylwyk,

Overleden, en in zyn plaats,

Johan Brouwer.

Pensionarissen.

Mr. Hugo Boxel Danielsz.
Matthys van Hoey Gerardsz.

Secretaris.

Mr. Hendrik Vink.

Nieuwe Vroedschap.

Paulus Schut.

1666.

Drossaard.

Mr. Carel van Zyl.

Burgermeesteren.

François van der Meer Iansz.

Gecontinueert dit jaar in plaats van den voorn: Heer Johan Grootveld.

Govert van Meurs, *overleden.*
Mr. Hendrik Praam.

Schout

Digitized by Google

Schout.
Johan Grootveld Willemsz.
Schepenen.
Johan Brouwer, *de jongen.*
Matthys van Hoey Gerardsz.
Doctor Jacob Erkelens Iohansz.
Paulus Schut,
Adam van Meurs,
Cornelis Schoonhoffsman.
Doctor Pieter Boxel Hugo'sz.
Thesaurier.
Johan Brouwer.
Pensionarisſen.
Mr. Hugo Boxel Danielsz.
Matthys van Hoey Gerardsz.
Secretaris.
Mr. Hendrik Vink.
Nieuwe Vroedſchap.
Johan van Erp.
Matthys van Hoey Gerardsz.
Mr. Johan van der Does,
Mr. Lambregt van Zanten,
By verzoek en vrywillige afſtand van zyn Oom Mr. Huybregt van Muyen.

En alzo by de Heeren Burgermeeſteren en Regeerders, mitsgaders de gemeyne Vroedſchap, dienſtig voor de Stadt wierde geoordeelt, dat het Collegie van de Vroedſchap uytſtierf tot zeventien, in plaats van vierentwintig Perſoonen, om door dat kleyn getal te effectuëren, dat meerder luyſter aan de Regeeringe wierde gegeven, en die verbleef by de rykſte en de gequalificeerſte, mitsgaders, dat de Vroedſchappen te beter in officio en bedieninge konde zyn, door dien de menigte van Perſoonen, en de weynige Ampten, die aan de Stadt dependeren, en hier vergeven worden dezelve daar in belette, zo hebben haar Ed: Agtbaarheden daar over aan haar Ed: Groot Mog: verzogt 't volgende Octroy.

Octroy.

De Staten van Holland en Weſtvriesland. Doen te weeten. Alzo ons vertoont is by Burgermeeſteren, en Regeerders, mitsgaders gemeyne Vroedſchappen der Stad Gorinchem, hoe dat het getal van henlieden Vroedſchap was beſtaande uyt vierentwintig Perſoonen, welk getal zy om verſcheyde goede redenen verzogten, dat mogten verſterven op het getal van zeventien Perſoonen, en dat het ons geliefden haar Octroy over het beſtellen van de Magiſtrature aldaar; daar mede te ampliëren, ende het zelve in het elfde Artical te doen corrigeren. Zoo is 't dat wy de zaken en 't verzoek voorſz. overgemerkt hebbende, en de Vertoonders in 't geene voorſz. is willende believen, uyt onze regte wetenſchap, ſouveraine magt ende authoriteyt, altererende den inhoude van onzen Octroye, aan de Vertoonders, over de beſtellinge van de Magiſtrature der voorſz. Stede Gorinchem gegeven op den 23 Auguſti des jaars 1652. verklaart, geordonneert, en geſtatuëert hebben, verklaren, ordonneren ende ſtatuëren mits dezen, dat de Vroedſchap der zelver Stede by het elfde Articul van den voorzeyde Octroye gereguleert op vierentwintig Perſoonen, uyt ſterven, en voortaan blyven zal op 't getal van zeventien Perſoonen. Laſtende allen ende een iegelyken, dien het aangaan mag, hen daar na te reguleren; Gedaan in den Hage, onder onzen grooten Zegele hier aan doen hangen den 24 November, in 't jaar ons Heeren ende Zaligmakers duyzent zes hondert zesenzeſtig.

Was geparaphreert
JOHAN DE WITT.
Lager ſtondt,
Ter Ordonnantie van de Staten getekent
Herbert van Beaumont.

Na dat deze opene Brieven van Octroy ten Burele van de Kamer van de Rekeninge van de Heeren Staten van Hollandt ende Weſtvriesland, in den Hage, waren gepreſenteert, ende gelezen, zo zyn dezelve (na hare forme en inhouden) geregiſtreert in 't vyfde Regiſter van de Roode Leeuwe beginnende met den jaare zeſtien honderd eenenzeſtig, ſtaande aldaar Folio CXLI. & ultra, gedaan ten Burele van de voorſz. Rekenkamer, in den Hage den 12 December 1666. Onderſtond my tegenwoordig
getekent,
BUYS.

1667.
Droſſaard.
Mr. Carel van Zyl.
Burgermeeſteren.
Johan Erkelens Tielmansz.
Mr. Hendrik Praam,
François de Jongh.
Schout.
Johan Grootveld Willemsz.
Schepenen.
François van der Meer Iohansz.
Cornelis van den Colk Arendsz.
Mr. Cornelis van Hoey Aardsz.
Mr. Johan van der Does,

Digitized by Google

Mr. Lambregt van Santen,
Anthonie van Aalſt.
Pieter Cant,
Theſaurier.
Paulus Schut.
Penſionarisſen.
Mr. Hugo Boxel Danielsz.
Matthys van Hoey Gerardsz.
Secretaris.
Mr. Hendrik Vink.
Nieuwe Vroedſchap.
Mr. Arnoldus van Cleveſteyn,
Op verzoek en vrywillige afſtant van zyn Vader, Dirk van Cleveſteyn Aardsz.
1668.
Droſſaard.
Mr. Carel van Zyl,
Burgermeeſteren.
Johan Erkelens Tielmansz.
François de Jongh,
Lodewyk Cools.
Schout.
Johan Grootveld Willemsz.
Schepenen.
Mr. Hendrik van der Does.
Adriaan van Sprang Matthysz.
Adriaan van Hoey,
Doctor Pieter Boxel Hugo'sz.
Mr. Arnoldus van Cleveſteyn,
Willem de Wolff,
Johan van der Meulen.
Theſaurier.
Mr. Lambregt van Santen.
Penſionarisſen.
Mr. Hugo Boxel Danielsz.
Matthys van Hoey Gerardsz.
Secretaris.
Mr. Hendrik Vink.
1669.
Droſſaard.
Mr. Carel van Zyl.
Burgermeeſteren.
Adriaan Boxel Danielsz.
Lodewyk Cools.
Cornelis van den Colk Arendsz.
Schout.
Johan Grootveld Willemsz.
Schepenen.
François de Jongh,
Dirk van Cleveſteyn,
Mr. Lambregt van Santen,
Doctor Jacob Erkelens Iohansz.
Jacob van der Ulft,
Jacob Wytmans,
Johan Schildhouwer.
Theſaurier.
Mr. Johan van der Does.
Penſionarisſen.
Mr. Hugo Boxel Danielsz.
Matthys van Hoey Gerardsz.
Secretaris.
Mr. Hendrik Vink.
1670.
Droſſaard.
Mr. Carel van Zyl,
Burgermeeſteren.
Adriaan Boxel Danielsz.
Cornelis van den Colk Arendsz.
Adriaan van Sprang Matthysz.
Schout.
Johan Grootveld Willemsz.
Schepenen.
Lodewyk Cools.
Adriaan van Cleeff,
Mr. Johan van der Does,
Mr. Arnoldus van Cleveſteyn,
Doctor Pieter Boxel Danielsz.
Mr. Arnoldus van Hoey Aardsz.
Pelgrim van Zyl.
Theſaurier.
Mr. Arnoldus van Cleveſteyn.
Penſionarisſen.
Mr. Hugo Boxel Danielsz.
Matthys van Hoey Gerardsz.
Secretarisſen.
Mr. Hendrik Vink,
Mr. Johan Boxel.
1671.
Droſſaard.
Mr. Carel van Zyl.
Burgermeeſteren.
Aard van Herwaarden Iansz.
Overleden, en in zyn plaats,
Johan Brouwer.
Johan Grootveld,
Adriaan van Sprang Matthysz.
Schout.
Johan Grootveld Willemsz.
Schepenen.
Cornelis van den Colk Arendsz.
Doctor Jacob Erkelens Iohansz.
Abra-

Digitized by Google

Abraham van Hoey,
Cornelis van Cleeff, *overleden.*
Aard Grootveld,
Johan van Clevesteyn Dirksz.
Adriaan van Sprang Aardsz.

Thesaurier.

Adriaan van Cleeff.

Pensionarisſen.

Mr. Hugo Boxel Danielsz.
Matthys van Hoey Gerardsz.

Secretarisſen.

Mr. Hendrik Vink,
Mr. Johan Boxel.

Nieuwe Vroedſchap:

Johan Snoek.

Op verzoek en vrywillige afſtand van zyn Schoonvader den Burgermeeſter, Aard van Herwaarden Iansz.

1672.

Droſſaard.

Mr. Carel van Zyl,

Burgermeeſteren.

Johan Grootveld,
Johan Brouwer,
Cornelis van den Colk Arendsz.

Schout.

Johan Grootveld Willemsz.

Schepenen.

Adriaan van Cleeff,
Mr. Lambregt van Santen.
Mr. Arnoldus van Clevesteyn,
Adriaan van Hoey,
Johan van der Meulen,
Willem van Honkoop Hermansz.
Johan Steenis.

Thesaurier.

Johan Snoek, *overleden.*

Pensionarisſen.

Mr. Hugo Boxel Danielsz.
Matthys van Hoey Gerardsz.

Secretarisſen.

Mr. Hendrik Vink.
Mr. Johan Boxel.

En door dien in dit jaar de Staat, en de reſpective Provincien, en de Steden van dien, door de opgerezen Franſche en Engelſche Oorlogen, en door het afrukken van eenige der gemelde Provincien, met haare voornoemde Steden, in een zwaar ongemak en labyrinth waren gevallen, veroorzaakt door de flauwhertigheid, en laſchete van eenige van de Militie, mitsgaders door de binnelandſche oneenigheden, welke al eenige jaaren te vooren geſmeuldt hadde onder de Regenten, en d'Ingezetenen van dien, en 't zelve dienvolgende onder de Burgerye en de Gemeente, in deze perplexe ende bedroefde conſtitutie van tyden, een groote diffidentie en murmuratie, in meeſt alle de Steden van Holland, tegens haare Overheden en Regenten hadde gemaakt, wordende 't zelve geſtyft eensdeels door een gedeelte van de Regenten zelver, welke of waren onderdrukt geweeſt, of haar But, en Intentie in de Regeeringe, na haar fantaſie niet hadden konnen verkrygen, anderdeels door de oproerende en tumultieuſe Gemeente zelver, als meerder inclinerende tot de verandering van de forme dezer Republiquamer en populaire Regeeringe, en geneygt tot dat Doorlugtig Hooſd, als Stadhouder in de gemelde Provintie, onder wiens Doorlugtige Voorvaderen, den Staat zoo lange jaaren hadde gefloreert, en nu albereyts tot Capiteyn en Admiraal Generaal aangeſtelt. Waar door dan de zaken in zodanigen confuſie en verwarringe waren geraakt, niet tegenſtaande zyn Hoogheid tot weeringe van dien, aan de reſpective Steden hadden laten afgaan eene Miſſive:

En alzo de gemelde oneenigheden in deze Stad ook in gang waren, en de overhand hadden gekregen, en dat ingevolge van de voorn: Miſſive, by eenige van de Burgery ook verandering omtrent de Vroedſchappen en Regeeringe zynde verzogt, zo zyn op 't zelve verzoek in September binnen deeze Stad gekomen de Heeren Aalbregt Nierop Raad in den Hove van Holland, en Johan Wiers, Raad ende Rekenmeeſter van zyn Hoogheid den Heere Prince van Orange, in kragte van de authoriſatie op haar Ed: by zyn Hooghgemelde Hoogheid als Stadthouder van Holland en Weſtvriesland, ingevolge van de voorn: Reſolutie van den 27 Auguſtus verleent, en zyn dienvolgende naar voorgaande ontbiedinge, in September daar aanvolgende voor de gemelde Heeren Commiſſariſſen gecompareert, den Droſſaard en de reſpective gemeene Vroedſchappen dezer Stad, en hebben gezamentlyk (gepreſumeert werdende de abſenten met de preſenten haar te conformeren) op 't verzoek der gemelde Heeren Commiſſariſſen verklaart, van haar reſpective Vroedſchapsplaatſen te deſiſteren, en dezelve te ſtellen ter diſpoſitie van zyn Hoogheid als Stadthouder dezer Provincie, om daar in, zo

Digitized by Google

door zig zelven, of door de gemelde Heere Commissarissen deszelfs geauthorizeerdens zodanige verandering te maken en te doen, als zyn hooghgemelde Hoogheid gelieven zonde goed te vinden.

En hebben dienvolgende in de plaatze van den Drossaard Mr. Carel van Zyl, *ingevolge van den Octroye van Koning* Philips *in dato den 28 September 1557. naar voorgaande Eedtstavinge aan de gemelde Heeren Commissarissen, en nadere afleggінge van dien aan de Heeren Raden en Meesters van de Rekeningen der Domeynen van haar Ed: Groot Mog: aangestelt tot*

Drossaard en Vroedschap dezer Stadt, mitsgaders Dykgraaf van den Landen van Arkel.

Lodewyk Huygens.

En van de oude Vroedschappen na presteringe van den Eedt als vooren op nieuws wederom gekoren

Mr. Pieter van den Drep,
Brienen Manson,
Johan Grootveld,
Adriaan van Cleeff,
François de Jongh,
Johan Brouwer,
Dr. Paulus Schut,
Mr. Lambregt van Santen,
Dr. Jacob Erckelens,

En in plaatse van de geëxenseerde en afgegaane Heeren als

Lodewyk Cools,
Mr. Hendrik Praam,
Adriaan Boxel,
Willem Waalwyns,
Mr. Hendrik van der Does,
Adriaan van Sprangh,
Cornelis van den Colk,
Mr. Arnoldus van Cleversteyn,
Johan Snoek,

Tot nieuwe in deszelfs plaatse aangestelt,

Jacob van der Ulft,
Arend Poelman.
Anthonie van Muylwyk,
Anthonie van Aalst,
Willem de Wolff,
Johan Brouwer Hubregtsz.
Gysbregt van Aalst,
Abraham van Thiel,
Adriaan van Dongen.

Supplerende verders het getal van de Vroedschap, ingevolge van 't gemelde Octroy van Koning Philips tot vierentwintig Personen met deze zes navolgende, als

Willem Kup,
Johan Speyert Cornelisz.
Johan Vink Hendriksz.
Helmich van Cappel,
Dirk van Bellekum,
Johan van Diepenbrugge,

Blyvende als nog onvergeven het vacerende Pensionaris Ampt van den afgegane.

Pensionaris.

Mr. Hugo Boxel Danielsz.

En blyvende in zyn bedieninge als

Secretaris.

Mr. Hendrik Vink.

Welke aanstellinge van de Vroedschappen invoegen voorsz. geschiet zynde, is by de voorn: Heeren geauthoriseerdens voort geprocedeert tot de bestellinge van de Politique en Civile Regeringe dezer Stadt, aanstellende tot

Burgermeesteren.

Jacob van der Ulft,
Dr. Jacob Erckelens Iohansz.

Latende de Schepenen bank invoegen als die te vooren geconstituëert was geweest, alzo die binnen drie maanden van zelfs ten eynde liep, en de bedieninge van Schepenen daar inne quame te cesseren.

1673.

Drossaard.

Lodewyk Huygens.

Burgermeesteren.

Jacob van der Ulft,
Dr. Jacob Erckelens Johansz.

Schout.

Johan Grootveld Willemsz.

Schepenen.

François de Jongh,
Arend Poelman,
Willem Kup,
Johan Vink Hendriksz.
Johan van Diepenbrugge,
Johan Schilthouwer,
Jacob van Sundert.

Thesaurier.

Willem de Wolff,

En is dit jaar in plaatse van den voorn: Mr. Hugo Boxel volgens Commissie van zyn Hoogheid, aangestelt tot

Pensionaris.

Mr. Johan van der Staal,

Secretaris.

Mr. Hendrik Vink.

Nieuwe Vroedschap.

Johan Borman,
Johan van der Meulen,
Cornelis van Botcharen.

1674.

Drossaard.

Lodewyk Huygens.

Bur-

Digitized by Google

Burgermeesteren.
François de Jongh,
Doctor Jacob Erckelens,
Schout.
Johan Grootveld Willemsz.
Schepenen.
Jacob van der Ulft,
Anthonie van Aalst,
Gysbregt van Aalst,
Johan Speyert Cornelisz.
Cornelis van Borcharen,
Paulus van Noorthoorn,
Adriaan Raap Florisz.
Thesaurier.
Anthonie van Aalst.
Pensionaris.
Mr. Johan van der Staal.
Secretaris.
Mr. Hendrik Vink.
Nieuwe Vroedschap.
Jeremias de Bont,

1675.

Drossaard.
Lodewyk Huygens.
Burgermeesteren.
François de Jongh,
Jacob van der Ulft,
Schout.
Johan Grootveld Willemsz.
Schepenen.
Doctor Jacob Erckelens.
Johan Borman,
Johan van Diepenbrugge,
Johan Brouwer Huybertsz.
Johan Nolst,
Cornelis Grootveld,
Cornelis de Stichter.
Thesaurier.
Johan Speyert Cornelisz.
Pensionaris.
Mr. Johan van der Staal.
Secretaris.
Mr. Hendrik Vink,
Nieuwe Vroedschap.
Johan Schilthouwer,
Hendrik Verschuyring,
Jacob van Sundert.

1676.

Drossaard.
Lodewyk Huygens.
Burgermeesteren.
Jacob van der Ulft,
Adriaan van Cleeff.
Schout.
Johan Grootveld Willemsz.
Schepenen.
François de Iongh,
Jacob van Sundert,
Johan Speyert Cornelisz.
Hendrik Brouwer,
Adriaan Raap Florisz.
Anthonie van Doorn,
Willem van den Oever.
Thesaurier.
Johan Speyert.
Pensionaris.
Mr. Johan van der Staal.
Secretaris.
Mr. Hendrik Vink.
Nieuwe Vroedschap.
Hendrik van der Does, Mr. Hendriksz.
Mr. Iohan van der Staal,

1677.

Drossaard.
Lodewyk Huygens.
Burgermeesteren.
Jacob van der Ulft,
Johan Schilthouwer.
Schout.
Johan Grootveld Willemsz.
Schepenen.
Johan van Diepenbrugge,
Cornelis van Borcharen,
Johan Brouwer Huybertsz.
Pieter van Belkum,
Gysbert van Nippel,
Leendert Pelt,
Arnold van den Borchgraaf.
Thesaurier.
Johan van der Meulen.
Pensionaris.
Mr. Johan van der Staal.
Secretaris.
Mr. Hendrik Vink.

1678.

Drossaard.
Lodewyk Huygens.
Burgermeesteren.
Jacob van der Ulft,
Johan Schilthouwer.
Schout.
Johan Grootveld Willemsz.
Schepenen.
Johan Borman,

Digitized by Google

Jacob van Sundert,
Johan Speyert Cornelisz.
Hendrik Brouwer,
Adriaan Raap Florisz.
Anthonie van Doorn,
Doctor Johannes van Duuren.
Thesaurier.
Cornelis van Borcharen.
Pensionaris.
Mr. Johan van der Staal,
Secretaris.
Mr. Hendrik Vink.
Nieuwe Vroedschap.
Willem van Aalst,
Anthonie van Doorn,
Mr. Simon Deym Martinusz.

1679.

Drossaard.
Lodewyk Huygens.
Burgermeesteren.
Johan Grootvelt,
Jeremias de Bont.
Schout.
Iohan Grootveld Willemsz.
Schepenen.
Gysbert van Aalst,
Hendrik van der Does, Mr. Hendriksz.
Mr. Simon Deym Martinusz.
Cornelis Grootveld,
Gerard van Haaften,
Izaak Beens.
Huybert van Meerten.
Thesaurier.
Johan Borman.
Pensionaris.
Mr. Johan van der Staal.
Secretaris.
Mr. Hendrik Vink.

1680.

Drossaard.
Lodewyk Huygens.
Burgermeesteren.
Johan Grootveld.
Doctor Jacob Erckelens Iohansz.
Schout.
Johan Grootveld Willemsz.
Schepenen.
Jacob van Sundert,
Johan Speyert Cornelisz.
Cornelis van Borcharen,
Johan Brouwer Huybertsz.
Anthonie van Doorn,
Hendrik Brouwer.
Johan Grootvelt Iohansz.
Thesaurier.
Anthonie van Doorn.
Pensionaris.
Mr. Johan van der Staal.
Secretaris.
Mr. Adriaan Vink.
Nieuwe Vroedschap.
Dr. Rutger Schoonhofsman.

1681.

Drossaard.
Lodewyk Huygens.
Burgermeesteren.
Doctor Jacob Erckelens Iohansz.
Jeremias de Bont.
Schout.
Johan Grootveld Willemsz.
Schepenen.
Hendrik Verschuyring,
Adriaan Raap Florisz.
Leendert Pelt,
Gerard van Haaften,
Lambregt van Meerten,
Izaak Beens,
Jacob van Wyk Pietersz.
Thesaurier.
Iohan van der Meulen.
Pensionaris.
Mr. Iohan van der Staal.
Secretarissen.
Mr. Diderik van der Ameyden,
Welke den 15 February vrywillig door zyne ziekte van 't zelve desisteerde, quam in deszelfs plaats
Mr. Paul van der Veen,
Mr. Cornelis Matelief Lus.
Nieuwe Vroedschap.
Gerard van Hoey Abrahamsz.
Gerard van Waalwyk.

1682.

Drossaard.
Lodewyk Huygens.
Burgermeesteren.
Doctor Iacob Erckelens,
Ieremias de Bont.
Schout.
Iohan Grootveld Willemsz.
Schepenen.
Hendrik Verschuyring,
Adriaan

Digitized by Google

Adriaan Raap Florisz.
Leendert Pelt,
Gerard van Haaften,
Izaak Beens
Lambregt van Meerten,
Iacob van Wyk Pietersz.
Thesaurier.
Iohan van Diepenbrugge.
Pensionaris.
Mr. Iohan van der Staal.
Secretarissen.
Mr. Cornelis Matelief Lus,
Mr. Paul van der Veen.

1683.

Drossaard.
Lodewyk Huygens.
Burgermeesteren.
Doctor Jacob Erckelens Iohansz.
Ieremias de Bont.
Schout.
Iohan Grootveld Willemsz.
Schepenen.
Iohan Borman,
Doctor Rutger Schoonhofsman.
Gerard van Hoey,
Michiel van Steenbergen,
Mr. Simon van der Does,
Martinus Brouwer,
Ewout van Haeften.
Thesaurier.
Doctor Rutger Schoonhofsman.
Pensionaris.
Mr. Iohan van der Staal.
Secretarissen.
Mr. Cornelis Matelief Lus.
Mr. Paul van der Veen.

1684.

Drossaard.
Lodewyk Huygens.
Burgermeesteren.
Mr. Iohan van der Staal,
Iohan Borman.
Schout.
Iohan Grootveld Willemsz.
Schepenen.
Doctor Iacob Erckelens,
Hendrik Brouwer,
Iasper Grootvelt,
Adriaan Borman,
Nicolaas Weytmans,
Matthys van Hoey,
Iohan van 's Gravenweerd.
Thesaurier.
Gerard van Waalwyk.
Pensionaris.
Mr. Iohan van der Staal.
Secretarissen.
Mr. Cornelis Matelief Lus,
Mr. Paul van der Veen.

1685.

Drossaard.
Lodewyk Huygens.
Burgermeesteren.
Mr. Iohan van der Staal,
Iohan Borman.
Schout.
Iohan Grootveld Willemsz.
Schepenen.
Doctor Iacob Erckelens,
Hendrik Brouwer,
Iasper Grootvelt, *overleden.*
Adriaan Borman,
Nicolaas Weytmans,
Matthys van Hoey,
Iohan van 's Gravenweerd.
Thesaurier.
~~Gerard van Hoey Abrahamsz.~~
Pensionaris.
Mr. Iohan van der Staal.
Secretarissen.
Mr. Cornelis Matelief Lus.
Mr. Paul van der Veen.

1686.

Drossaard.
François Doublet,
Heere van Groeneveld, Burgermeester van 's Gravenhage, in plaats van Lodewyk Huygens, welke ad vitam wierde gecommitteert in de Admiraliteyt op de Maze tot Rotterdam.
Burgermeesteren.
Hendrik van der Does Hendriksz.
Gerard van Hoey Abrahamsz.
Schout.
Iohan Grootveld Willemsz.
Schepenen.
Iohan Borman,
Adriaan van Sprang Aardsz.
Adriaan Raap Florisz.
Leendert Pelt,
Matthys Hommel,

Digitized by Google

Adriaan Lieshout,
Mr. Anthonie de Reus.
Thesaurier.
Anthonie van Doorn.
Pensionaris.
Mr. Johan van der Staal.
Secretarissen.
Mr. Cornelis Matelief Lus,
Mr. Paul van der Veen.
Nieuwe Vroedschap.
Mr. Carel van Zyl,
Die voor deze Drossaard en Vroedschap was geweest, en in den jaare 1672 geëxcuseert, nemende nu zyn sessie en rang wederom op zyn oude plaats.

1687.

Drossaard.
François Doublet.
Burgermeesteren.
Johan Borman,
Gerard van Hoey Abrahamsz.
Welke door 't overlyden van Jeremias de Bont, gecommitteert zynde in den Raad van Staten, om van wegen deze Stad deszelfs twee vacerende jaren nog te vervullen, is in deszelfs plaats gesurregeert
Gysbert van Aalst.
Schout.
Johan Grootveld Willemsz.
Schepenen.
Doctor Jacob Erckelens Johansz.
Anthonie van Doorn,
Pieter van Belkum,
Jacob van Wyk Pietersz.
Adriaan Borman Iohansz.
Abraham van Wyngaarden,
Caspar van Hoey Abrahamsz.
Thesaurier.
Gerard van Waalwyk.
Pensionaris.
Mr. Johan van der Staal.
Secretarissen.
Mr. Cornelis Matelief Lus.
Johan Brouwer.
Nieuwe Vroedschap.
Nicolaas Weytmans.

1688.

Drossaard.
Transisulanus Adolphus van Voorst
Heere van Vaarsvelt, Hofmeester van zyn Hoogheid den Heere Prince van Oranje, in plaatse van François Doublet, Heere van Groenveld, overleden den 7 Juny.
Burgermeesteren.
Johan Borman,
Gysbert van Aalst,
Schout.
Johan Grootveld Willemsz.
Schepenen.
Iohan Speyert Cornelisz.
Cornelis van Borcharen,
Nicolaas Weytmans,
Adriaan Raap Florisz.
Richard Steenis Iohansz.
Mr. Hendrik van Barnevelt,
Louys de Gelder Abrahamsz.
Thesaurier.
Gerard van Waalwyk.
Pensionaris.
Mr. Johan van der Staal.
Secretarissen.
Mr. Cornelis Matelief Lus.
Johan Brouwer.

1689.

Drossaard.
Transisulanus Adolphus van Voorst
Burgermeesteren.
Gerard van Hoey Abrahamsz.
Gysbert van Aalst, *overleden,*
En is in deszelfs plaatse voor dit jaar gesurregeert op voorgaande nominatie van Drossaard en Vroedschappen, en electie van zyn hoog gemelde Majesteyt
Johan Speyert Cornelisz.
Schout.
Johan Grootveld Willemsz.
Schepenen.
Johan van der Meulen Iohansz.
Jacob van Wyk Pietersz.
Caspar van Hoey Abrahamsz.
Abraham van Wyngaarden,
Nicolaas Boelissen Iohansz.
Arend van den Colk Cornelisz.
Cornelis Speyert Iohansz.
Thesaurier.
Gerard van Waalwyk.
Pensionaris.
Mr. Johan van der Staal.
Secretarissen.
Mr. Cornelis Matelief Lus.
Johan Brouwer.
Nieuwe Vroedschap.
Louys de Gelder Abrahamsz.

Iohan

Digitized by Google

Johan van Grootveld,
By afstant en vrywillige desistentie van zyn Vader Johan van Grootvelt, op voorgaande nominatie van den Drossaard en Vroedschappen by zyn Majesteyt van Engeland als Stadhouder dezer Provencie gekoren tot Vroedschap
Richard Steenis Iohansz.

1690.

Drossaard.
Transisulanus Adolphus van Voorst
Burgermeesteren.
Gerard van Hoey Abrahamsz.
Johan Speyert Cornelisz.
Schout.
Johan Grootveld Willemsz.
Schepenen.
Nicolaas Weytmans.
Louys de Gelder Abrahamsz.
Richard Steenis Iohansz.
Docter Pieter Boxel Hugo'sz.
Mr. Hendrik van Barnevelt,
Ottho Kien,
Jacob Meulst Iohansz.
Thesaurier.
Anthonie van Doorn.
Pensionaris.
Mr. Johan van der Staal.
Secretarissen.
Mr. Cornelis Matelief Lus,
Johan Brouwer.
Nieuwe Vroedschap.
Mr. Hendrik van Barnevelt.
Nicolaas Boeliffen Iohansz.

1691.

Drossaard.
Transisulanus Adolphus van Voorst
Burgermeesteren.
Doctor Jacob Erckelens Iohansz.
Johan Speyert Cornelisz.
Schout.
Johan Grootveld Willemsz.
Schepenen.
Johan van der Meulen Iohansz.
Nicolaas Boeliffen Iohansz.
Jacob van Wyk.
Casparus van Hoey Abrahamsz.
Cornelis Speyert Iohansz.
Mr. Cornelis van Someren,
Dionys van Schuylenburgh.
Thesaurier.
Anthonie van Doorn,
Pensionaris.
Mr. Carel de la Bassecourt.
Secretarissen.
Mr. Cornelis Matelief Lus.
Johan Brouwer.
Nieuwe Vroedschap.
Dr. Pieter Boxel Hugo'sz.
Ottho Kien Iacobsz.
Dionys van Schuylenburgh.

1692.

Drossaard.
Transisulanus Adolphus van Voorst
Burgermeesteren.
Doctor Jacob Erckelens Iohansz.
Nicolaas Weytmans Iacobsz.
Schout.
Johan Grootveld Willemsz.
Schepenen.
Johan Speyert Cornelisz.
Overleden, en in zyn plaats,
Mr. Diderik van der Meyden.
Doctor Pieter Boxel Hugo'sz.
Louys de Gelder Abrahamsz.
Overleden, en in zyn plaats,
Johan van Honkoop Hermansz.
Richard Steenis Iohansz.
Mr. Hendrik van Barnevelt,
Ottho Kien Iacobsz.
Johan Erckelens *Dr.* Iacobsz.
Thesaurier.
Anthonie van Doorn.
Pensionaris.
Mr. Carel de la Bassecourt.
Secretaris.
Casparus van Hoey.
Nieuwe Vroedschap.
Mr. Diderik van der Meyden.
Johan van Honkoop Hermansz.
Willem Keyzer.

1693.

Drossaard.
Transisulanus Adolphus van Voorst
Burgermeesteren.
Nicolaas Weytmans.
Johan Grootveld Iohansz.
Schout.
Johan Grootveld Willemsz.
Schepenen.
Doctor Jacob Erckelens,
Dionys van Schuylenburgh,
Gerard van Waalwyk,
Jacob van Wyk,

Digitized by Google

Jacob Meulst,
Mr. Cornelis van Someren,
Hieronimus van Veckhoven.
Thesaurier.
Ottho Kien.
Pensionaris.
Mr. Carel de la Bassecourt.
Secretaris.
Caſparus van Hoey.
1694.
Drossaard.
TranſiſulanusAdolphus vanVoorſt
Burgermeesteren.
Johan Grootveld Iohansz.
Gerard van Hoey Abrahamsz.
Schout.
Johan Grootveld Willemsz.
Overleden, en in zyn plaats
TranſiſulanusAdolphus vanVoorſt
Schepenen.
Nicolaas Weytmans,
Richardus Steenis Iohansz.
Mr. Hendrik van Barnevelt.
Ottho Kien,
Johan van Honkoop,
Willem Keyzer,
François van Halewyn, *Heere van Werve.*
Thesaurier.
Ottho Kien.
Pensionaris.
Mr. Carel de la Bassecourt.
Secretaris.
Caſparus van Hoey.
1695.
Drossaard en *Schout.*
TranſiſulanusAdolphus vanVoorſt
Burgermeesteren.
Gerard van Hoey Abrahamsz.
Richardus Steenis Iohansz.
Schepenen.
Johan Grootveld,
Dionys van Schuylenburgh,
Mr. Diderik van der Meyden,
Gerard van Waalwyk,
Jacob van Wyk, *overleden.*
Johan Erckelens Iacobsz.
Hieronimus van Veckhoven.
Thesaurier.
Ottho Kien.
Pensionaris.
Mr. Carel de la Bassecourt.
Secretaris.
Caſparus van Hoey.
1696.
Drossaard en *Schout.*
TranſiſulanusAdolphus vanVoorſt
Burgermeesteren.
Gerard van Hoey Abrahamsz.
Richardus Steenis Iohansz.
Schepenen.
Nicolaas Weytmans,
Mr. Hendrik van Barneveld,
Ottho Kien,
Mr. Cornelis van Someren.
Johan van Honkoop,
Willem Keyzers.
Iohan van der Meulen, *de jonge*
Thesaurier.
Gerard van Waalwyk.
Pensionaris.
Mr. Carel de la Bassecourt.
Secretaris.
Caſparus van Hoey.
1697.
Drossaard en *Schout.*
TranſiſulanusAdolphus vanVoorſt
Burgermeesteren.
Doctor Jacob Erckelens Iohansz.
Dionys van Schuylenburgh.
Schepenen.
Richardus Steenis,
Mr. Diderik van der Meyden.
Gerard van Waalwyk.
Johan Erckelens Iacobs.
Hieronimus van Veckhoven.
Mr. Pieter van Erp.
Johan Brand.
Thesaurier.
Gerard van Waalwyk.
Pensionaris.
Mr. Carel de la Bassecourt.
Secretaris.
Caſparus van Hoey.
Nieuwe Vroedschap.
Hieronimus van Veckhoven.
1698.
Drossaard en *Schout.*
TranſiſulanusAdolphus vanVoorſt
Burgermeesteren.
Doctor Jacob Erckelens,

Fran-

Digitized by Google

François van Halewyn, &c.
Schepenen.
Dionys van Schuylenburgh.
Mr. Hendrik van Barneveld,
Ottho Kien,
Mr. Cornelis van Someren,
Johan van Honkoop,
Willem Keyzers.
Johan van der Meulen, *de jonge*
Thesaurier.
Gerard van Waalwyk.
Pensionaris.
Mr. Carel de la Bassecourt.
Secretarissen.
Johan Brouwer.
Caspárus van Hoey.
Nieuwe Vroedschap:
Mr. Pieter van Erp,
Johan Brandt.

1699.

Drossaard en *Schout.*
Transisulanus Adolphus van Voorst
Burgermeesteren.
François van Halewyn, &c.
Mr. Hendrik van Barnevelt,
Schepenen.
Doctor Jacob Erckelens,
Richard Steenis,
Mr. Diderik van der Meyden,
Gerard van Waalwyk,
Hieronimus van Veckhoven,
Mr. Pieter van Erp,
Johan Brandt.
Thesaurier.
Gerard van Waalwyk.
Pensionarissen.
Johan Brouwer.
Mr. Carel de la Bassecourt.
Secretarissen.
Iohan Brouwer,
Caspárus vân Hoey.
Nieuwe Vroedschap:
Mr. Carel de la Bassecourt.

1700.

Drossaard en *Schout.*
Transisulanus Adolphus van Voorst
Burgermeesteren.
Mr. Hendrik van Barneveld,
Gerard van Hoey,
Schepenen.
Ottho Kien,
Mr. Cornelis van Someren,
Willem Keyzers,
Johan Erckelens,
Johan van der Meulen, *de jonge*
Simon de Iongh Françoisz.
Jason van Byland Hendriksz.
Thesaurier.
Gerard van Waalwyk.
Pensionaris.
Mr. Carel de la Bassecourt.
Secretarissen.
Johan Brouwer.
Caspárus van Hoey.

1701.

Drossaard en *Schout.*
Transisulanus Adolphus van Voorst
Burgermeesteren.
Gerard van Hoey,
Dionys van Schuylenburg,
Schepenen.
Mr. Hendrik van Barneveld, *overl.*
Gerard van Waalwyk,
Hieronimus van Veckhoven,
Mr. Pieter van Erp,
Johan Brandt,
Matthys Steenis Iohansz.
Mr. Adriaan Verboom.
Thesaurier.
Gerard van Waalwyk.
Pensionaris.
Mr. Carel de la Bassecourt.
Secretarissen.
Johan Brouwer.
Caspárus van Hoey.

1702.

Drossaard en *Schout.*
Transisulanus Adolphus van Voorst
Burgermeesteren.
Doctor Jacob Erckelens,
Dionys van Schuylenburg.
Schepenen.
Nicolaas Wytmans,
Mr. Cornelis van Someren.
Simon de Jongh,
Jason van Byland,
Johan Erckelens,
Johan van der Meulen, *de jonge*
Cornelis van Gennep Iohansz.
Thesaurier.
Hieronimus van Veckhoven.

Digitized by Google

Penſionaris.
Mr. Carel de la Baſſecourt.
Secretarisſen.
Johan Brouwer,
Caſparus van Hoey.
Nieuwe Vroedſchap.
Johan Schilthouwer,
Simon de Iongh,
Jaſon van Byland,
Mr. Adriaan Verboom.

1703.

Alzoo zyn Majeſteyt van Groot Bretagne Willem de derde Stadhouder dezer Provincie den 19 *Maart* 1702. *in Engeland overleden was, en de voorn: Provincie en Steden van dien, door deszelfs dood, en d'ontheffinge van 't Erf-Stadhouderſchap, tot de vrye forme van Regeeringe wederom waren gekomen, als dezelve in den Jaare* 1650 *met het overlyden van hoog gedagte zyn Majeſteyts Heer Vader waren geweeſt, zo is ten reguarde van het Droſt-Ampt en verkiezinge van de Magiſtrature, ingevolge van d' Octroyen van haar Ed: Groot Mog: van den* 22 *July en* 23 *Auguſtus* 1662. *tuſſchen de Leden van de Regeeringe differerent ontſtaan, wordende by agt van dezelve geſuſtineert, dat de gemelde Octroyen moeſten plaats hebben, en by de zeſtien andere dat 't Octroy van Koning Philips, als Grave van Holland, van den* 28 *September* 1560. *moeſt worden gemainteneert, gelyk als by de Stadhouderlyke Regeeringe was geſchiet, dog om de gemelde differente voor te komen, welke voor haar Ed: Groot Mog: waren gedevolveert ingevolge van der zelver Miſſive van den* 2 *Juny* 1702. *zo hebben haar Ed: Groot Mog: by Reſolutie van den* 13 *January* 1703. *verſtaan, dat den*

Droſſaard en *Schout.*
Tranſiſulanus Adolphus van Voorſt
Heere van Jaarsveld, zyn leven lang gedurende, rang, ſeſſie, en ſtem in de Vroedſchap, en Burgermeeſters Camer zal hebben en behouden, contrarie de voorn: Octroyen, en dat d' Electie van Burgermeeſteren, Schepenen en Vroedſchappen voortaan wederom, aan de voorn: Vroedſchap zal zyn en blyven.
Burgermeeſteren.
Doctor Jacob Erckelens,
Ottho Kien,
Schepenen.
Dionys van Schuylenburgh.
Gerard van Waalwyk,
Overleden, en in zyn plaats
Martinus Pompe,
Hieronimus van Veckhoven,
Mr. Pieter van Erp,
Johan Brandt,
Wilem Verſchuyring,
Johan van Gennep.
Theſaurier.
Hieronimus van Veckhoven.
Penſionaris.
Mr. Carel de la Baſſecourt.
Secretarisſen.
Johan Brouwer,
Caſparus van Hoey.

1704.

Droſſaard en *Schout.*
Tranſiſulanus Adolphus van Voorſt
Burgermeeſteren.
Ottho Kien,
Anthonie van Doorn.
Schepenen.
Mr. Cornelis van Someren,
Simon de Jongh,
Jaſon van Bylandt,
Pieter van Belcom,
Cornelis van Cennep,
Cornelis Verhoeff,
Adriaan Raap Adriaansz.
Theſaurier.
Hieronimus van Veckhoven.
Penſionaris.
Mr. Carel de la Baſſecourt.
Secretarisſen.
Johan Brouwer,
Caſparus van Hoey.

1705.

Droſſaard en *Schout.*
Tranſiſulanus Adolphus van Voorſt
Burgermeeſteren.
Dionys van Schuylenburgh,
Anthonie van Doorn,
Schepenen.
Otto Kien,
Hieronimus van Veckhoven.
Mr. Pieter van Erp,
Johan Brandt,
Willem Verſchuyring,
Jan van Gennep,
Martinus Pompe.
Theſaurier.
Hieronimus van Veckhoven.

Pen-

Digitized by Google

Penſionaris.
Mr. Carel de la Baſſecourt.
Secretarisſen.
Johan Brower,
Caſparus van Hoey.
1706.
Droſſaard en *Schout.*
Tranſiſulanus Adolphus van Voorſt
Burgermeeſteren.
Dionys van Schuylenburch,
Willem Keyzers.
Schepenen.
Anthonie van Doorn,
Simon de Jongh,
Jaſon van Byland,
Cornelis van Gennep,
Cornelis Verhoeff,
Adriaan Raap,
Johan Grootveld; *de jonge.*
Theſaurier.
Gerard van Waalwyk.
Penſionaris.
Mr. Carel de la Baſſecourt.
Secretarisſen.
Johan Brouwer,
Caſparus van Hoey.
1707.
Droſſaard en *Schout.*
Tranſiſulanus Adolphus van Voorſt
Overleden, en in zyn plaats als Droſſaard
Ottho Kien.
Burgermeeſteren.
Willem Keyzers,
Mr. Cornelis van Someren,
Overleden, en in zyn plaats,
Hieronimus van Vechoven.
En als Burgermeeſter voor de Heer van Jaarsveld,
Mr. Pieter van Erp.
Schout.
Hendrik van der Does.
In de plaats van de Heer van Jaarsveld.
Schepenen.
Hieronimus van Veckhoven.
Mr. Pieter van Erp,
Johan Brand.
Johan van Gennep,
Martinus Pompe,
Dirk Speyert,
Johan Oldenzeel,
In plaats van Vechoven die Burgerm. word.
Mr. Richardus Ouwens.
In plaats van Pieter van Erp die Burg. word
Theſaurier.
Anthonie van Doorn,
Penſionaris.
Mr. Carel de la Baſſecourt.
Secretarisſen.
Johan Brouwer,
Caſparus van Hoey.
1708.
Droſſaard.
Ottho Kien.
Burgermeeſteren.
Hieronimus van Veckhoven.
Mr. Pieter van Erp,
Johan van der Meulen.
Schout.
Hendrik van der Does.
Schepenen.
Mr. Diderik van der Meyden.
Jaſon van Byland,
Adriaan Raap,
Johan Grootveld,
Doct. Cornelis van Schagen,
Anthonie van der Does,
Mr. Abraham van Hoey Gerritsz.
Theſaurier.
Anthonie van Doorn,
Penſionaris.
Mr. Abraham van Hoey Caſparusz
Secretarisſen.
Johan Brouwer,
Caſparus van Hoey.
1709.
Droſſaard.
Ottho Kien,
Burgermeeſteren.
Hendrik van der Does,
Johan van der Meulen,
Mr. Simon Deym,
Word Gecommitteerde Raad, in zyn plaats
Johan Brand.
Schout.
Hendrik van der Does.
Schepenen.
Hieronimus van Vechoven,
Mr. Adriaan Verboom,
Matthys Snoek,
Cornelis van Gennep,
Martinus Pompe,

Digitized by Google

Mr. Richardus Ouwens,
Doct Johan Schuth.
Thesaurier.
Anthonie van Doorn.
Pensionaris.
Mr. Abraham van Hoey Caspersz.
Secretarissen.
Johan Brouwer,
Caspars van Hoey.

1710.

Drossaard.
Hieronimus van Vechoven.
Burgermeesteren.
Hendrik van der Does,
Doct. Rutger Schoonhofsman,
Overleden, en in zyn plaats,
Ottho Kien,
Johan Brand.
Schout.
Hendrik van der Does.
Schepenen.
Mr. Pieter van Erp,
Wilhelmus Verschuiring,
Cornelis Verhoef,
Johan Grootveld,
Dirk Speyert,
Doct. Cornelis van Schagen,
Anthonie van der Does.
Thesaurier.
Cornelis van Gennep.
Pensionaris.
Mr. Abraham van Hoey Caspersz.
Secretarissen.
Johan Brouwer,
Caspars van Hoey.

1711.

Drossaard.
Hieronimus van Vechoven.
Burgermeesteren.
Ottho Kien,
Mr. Pieter van Erp,
Jazon van Byland.
Schout.
Hendrik van der Does.
Schepenen.
Johan Brand,
Johan van der Meulen,
Adriaan Raap,
Johan Oldenzeel,
Mr. Richardus Ouwens,
Mr. Abraham van Hoey Gerritsz.
Johan van der Does.
Thesaurier.
Cornelis van Gennep.
Pensionaris.
Mr. Abraham van Hoey Caspersz.
Secretarissen.
Iohan Brouwer,
Carsparus van Hoey.
Nieuwe. Vroedschap.
Doct. Cornelis van Schagen.

1712.

Drossaard.
Hieronimus van Vechoven.
Burgermeesteren.
Mr. Pieter van Erp,
Mr. Diderik van der Meyden,
Mr. Adriaan Verboom.
Schout.
Hendrik van der Does.
Schepenen.
Ottho Kien,
Matthys Snoek,
Willem Verschuiring,
~~Martinus Pamperij~~
Johan Grootveld,
Dirk Speyert,
Doct. Johan Schuth.
Thesaurier.
Cornelis van Gennep.
Pensionaris.
Mr. Abraham van Hoey Caspersz.
Secretarissen.
Johan Brouwer,
Casparus van Hoey.

1713.

Drossaard.
Hendrik van der Does.
Burgermeesteren.
Willem Keyzers,
Mr. Diderik van der Meyden.
Mr. Adriaan Verboom.
Schout.
Hendrik van der Does.
Schepenen.
Mr. Pieter van Erp,
Johan van Gennep,
Adriaan Raap,
Mr. Richardus Ouwens,
Mr. Abraham van Hoey,

Mr.

Digitized by Google

Johan van der Does,
Josias van Geenland.
Thesaurier.
Cornelis van Gennep.
Pensionaris.
Pieter Quarles.
Secretarissen.
Johan Brouwer,
Caſparus van Hoey.

1714.

Drossaard.
Hendrik van der Does.
Burgermeesteren.
Willem Keyzers,
Mr. Pieter van Erp,
Johan Brand.
Schout.
Hendrik van der Does.
Schepenen.
Mr. Diderik van der Meyden.
Doct. Cornelis van Schagen.
Willem Verschuiring,
Dirk Speyert,
Johan Oldenzeel,
Anthonie van des Does.
Caſper van Hoey Gerritsz.
Thesaurier.
Cornelis van Gennep.
Pensionaris.
Mr. Pieter Quarles.
Secretarissen.
Johan Brouwer,
Johan Grootveld Caſpersz.
Nieuwe Vroedschap.
Caſper van Hoey.

1715.

Drossaard.
Hendrik van der Does.
Burgermeesteren.
Dionys van Schuylenburch.
Mr. Pieter van Erp,
Johan Brand.
Schout.
Hendrik van der Does.
Schepenen.
Caſper van Hoey,
Matthys Snoek,
M. Richardus Ouwens,
Doct. Johan Schuth,
Johan van der Does,
Mr. François van Hurck,
Adriaan van Sprangh.
Thesaurier.
Cornelis van Gennep.
Pensionaris.
Mr. Pieter Quarles.
Secretarissen.
Johan Brouwer.
Johan Grootveld Caſpersz.
Caſparus van Hoey Gerritsz.

1716.

Drossaard.
Mr. Diderik van der Meyden.
Burgermeesteren.
Dionys van Schuylenburch,
Mr. Adriaan Verboom,
Caſper van Hoey.
Schout.
Hendrik van der Does.
Schepenen.
Mr. Pieter van Erp.
Martinus Pompe,
Adriaan Raap,
Anthonie van der Does,
Abraham van Hoey Gerritsz.
Johan Vink,
Adriaan Hagoort.
Thesaurier.
Cornelis van Gennep.
Pensionaris.
Mr. Pieter Quarles.
Secretarissen.
Johan Brouwer,
Johan Grootveld Caſpersz.
Caſparus van Hoey Gerritsz.
Nieuwe Vroedschap.
Richardus Ouwens.

1717.

Drossaard.
Mr. Diderik van der Meyden.
Burgermeesteren.
Hendrik van der Does,
Mr. Adriaan Verboom,
Caſper van Hoey.
Schout.
Hendrik van der Does,
Schepenen.
Dionys van Schuylenburch.
Johan van Gennep Iansz.
Dirk Speyert,
Johan Oldenzeel,
Johan van der Does.

Digitized by Google

Mr. François van Hurçk,
Johan Deym,
Theſaurier.
Cornelis van Gennep.
Penſionaris.
Mr. Pieter Quarles.
Secretarisſen.
Johan Brouwer,
Johan Grootveld Caſpersz.
Caſparus van Hoey, Gerritsz.

1718.

Droſſaard.
Mr. Diderik van der Meyden.
Burgermeeſteren.
Hendrik van der Does.
Johan Grootveld,
Johan Schildhouwer,
Schout.
Hendrik van der Does.
Schepenen.
Caſper van Hoey.
Mr. Richardus Ouwens,
Adriaan Raap,
Doct. Johan Schuth,
Joſias van Geenland.
Martinus van Barneveld,
Jacobus Pompe.
Theſaurier.
Cornelis van Gennep.
Penſionaris.
Mr. Pieter Quarles.
Secretarisſen.
Johan Brouwer,
Johan Grootveld Caſpersz.
Caſparus van Hoey Gerritsz.
Nieuwe Vroedſchap.
Mr. Abraham van Hoey,
Mr. François van Hurck.

1719.

Droſſaard.
Johan Brandt,
Burgermeeſteren.
Johan Grootveld,
Caſper van Hoey,
Johan Schildhouwer.
Schout.
Hendrik van der Does.
Schepenen.
Mr. Abraham van Hoey,
Willem Verſchuiring,
Johan Vink,
Adriaan Hagoort,
Cornelis van der Does,
Mr. Hendrik van Schuylenburch,
Johan van Gennep Cornelisz.
Theſaurier.
Cornelis van Gennep.
Penſionaris.
Mr. Pieter Quarles.
Secretarisſen.
Johan Brouwer,
Jan Grootveld Caſpersz.
Caſparus van Hoey Gerritsz.

1720.

Droſſaard.
Johan Brandt,
Burgermeeſteren.
Hieronimus van Veckhoven.
Mr. Diderik van der Meyden.
Caſper van Hoey.
Schout.
Hendrik van der Does.
Schepenen.
Mr. François van ~~Hurck~~,
~~Adriaan~~ Raap,
Doct. Johan Schuth.
Iohan van der Does,
Joſias van Geenland,
Martinus van Barneveld,
Mr. Maarten Daey.
Theſaurier.
Cornelis van Gennep,
Penſionaris.
Mr. Pieter Quarles.
Secretarisſen.
Mr. Hendrik van Schuylenburch.
In plaats van Johan Brouwer.
Caſparus van Hoey Gerritsz.
Nieuwe Vroedſchap.
Johan Grootveld Caſpersz.

1721.

Droſſaard.
Johan Brandt.
Burgermeeſteren.
Hieronimus van Veckhoven.
Mr. Diderik van der Meyden,
Mr. Adriaan Verboom.
Schout.
Hendrik van der Does.
Schepenen.
Willem Verſchuyring,
Dirk Speyert,
Johan Oldenzeel,

Iohan

Digitized by Google

Johan Vink,
Johan Deym,
Jacobus Pompe,
Mr. Johan Maurits van Hemert.
Thesaurier.
Cornelis van Gennep.
Pensionaris.
Mr. Pieter Quarles.
Secretarissen.
Mr. Hendrik van Schuylenburch.
Caſparus van Hoey Gerritsz.
Nieuwe Vroedſchap.
Willem Verſchuiring,
Mr. Maarten Daey.

1722.

Mr. Diderik van der Meyden.
Burgermeeſteren.
Mr. Pieter van Erp,
Mr. Adriaan Verboom,
Caſper van Hoey.
Schout.
Hendrik van der Does.
Schepenen.
Mr. Abraham van Hoey,
Matthys Snoek,
Adriaan Raap,
Doct. Iohan Schuth.
Ioſias van Geenland,
Adriaan Hagoort,
Cornelis van der Does,
Thesaurier.
Willem van Gennep.
Pensionaris.
Mr. Pieter Quarles.
Secretarissen.
Mr. Hendrik van Schuylenburch.
Caſparus van Hoey Gerritsz.

1723.

Drossaard.
Mr. Diderik van der Meyden.
Overleden.
Burgermeeſteren.
Hendrik van der Does.
Mr. Pieter van Erp.
Caſper van Hoey.
Schout.
Hendrik van der Does.
Schepenen.
Mr. Maarten Daey,
Dirk Speyert,
Iohan Vink,
Iacobus Pompe,
Mr. Iohan Maurits van Hemert,
Thomas Dolegius van Schuylenburch,
Willem van Gennep,
Thesaurier.
Willem van Gennep,
Pensionaris.
Mr. Pieter Quarles.
Secretarissen.
Mr. Hendrik van Schuylenburch.
Caſparus van Hoey Gerritsz.
Nieuwe Vroedſchap.
Johan Deym,
Mr. Jacob van Aſſendelft.

1724.

Drossaard.
Iohan Brandt.
Burgermeeſteren.
Dionys van Schuylenburch,
Mr. Adriaan Verboom,
Mr. Abraham van Hoey Gerritsz.
Schout
Hendrik van der Does.
Schepenen.
Willem Verſchuyring,
Iohan Deym,
Adriaan Raap,
Mr. Adriaan Cornelis Verboom,
Iohan Crielaart,
Overleden, en in zyn plaats
Doct Cornelis van Borcharen,
Iohan van Oort,
François Cuperus,
Thesaurier.
Willem van Gennep.
Pensionaris.
Mr. Pieter Quarles.
Secretarissen.
Mr Hendrik van Schuylenburch.
Caſparus van Hoey Gerritsz.
Nieuwe Vroedſchap.
Cornelis van der Does,
Mr. Johan Maurits van Hemert.

1725.

Drossaard.
Mr. Abraham van Hoey Gerritsz.
Schout.
Hendrik van der Does.
Burgermeeſteren.
Dionys van Schuylenburch,
Mr. Adriaan Verboom,
Caſper van Hoey Abrahamsz.

Digitized by Google

Schout.
Hendrik van der Does.
Schepenen.
Mr. Maarten Daey,
Cornelis van der Does,
Dirk Speyert,
Adriaan Hagoort,
Jacobus Pompe,
Thomas Dolegius van Schuylenburch.
Willem van Gennep Cornelisz.
Thesaurier.
Willem van Gennep.
Pensionaris.
Mr. Pieter Quarles.
Secretarissen.
Mr. Hendrik van Schuylenburch.
Caſparus van Hoey Gerritsz.

1726.

Drossaard.
Mr. Abraham van Hoey Gerritsz.
Burgermeesteren.
Hieronimus van Veckhoven.
Johan Brandt.
Caſper van Hoey Abrahamsz.
Schout.
Cornelis van der Does.
Schepenen.
Mr. François van Hurck,
Doct. Iohan Schuth.
Johan Vink.
Doct. Cornelis van Borcharen,
Mr. Johan van Norden,
Willem Meulst,
Mr. Hendrik Beusechum van der Linden.
Thesaurier.
Willem van Gennep.
Pensionaris.
Mr. Pieter Quarles.
Secretarissen.
Mr. Hendrik van Schuylenburch.
Caſparus van Hoey Gerritsz.

1727.

Drossaard.
Mr. Abraham van Hoey Gerritsz.
Burgermeesteren.
Dionys van Schuylenburch,
Johan Brandt,
Mr. François van Hurck.
Schout.
Cornelis van der Does.
Schepenen.
Mr. Maarten Daey.
Mr. Iacob Tierens,
Dirk Speyert,
Jacobus Pompe.
Willem van Gennep,
Mr. Adriaan Cornelis Verboom,
Iohan van der Elburg.
Thesaurier.
Willem van Gennep.
Pensionaris.
Mr. Iacob Veckhoven.
Secretarissen.
Mr Hendrik van Schuylenburch.
Caſparus van Hoey Gerritsz.
Nieuwe Vroedschap.
Martinus van Barnevelt,
Mr. Jacob Tierens,
Mr. Johan van Norden.

1728.

Drossaard.
Johan Brandt,
Burgermeesteren.
Dionys van Schuylenburch,
Mr. Maarten Daey,
Mr. Iacob van Assendelft.
Schout.
Cornelis van der Does.
Schepenen.
Mr. Iohan Maurits van Hemert,
Doct. Johan Schuth,
Johan Vink,
Thomas Dolegius van Schuylenburch,
François Cuperus,
Doct Cornelis van Borcharen,
Mr. Hendrik Beusechum van der Linden.
Thesaurier.
Willem van Gennep.
Pensionaris.
Mr. Jacob Veckhoven.
Secretarissen.
Mr. Hendrik van Schuylenburch.
Caſparus van Hoey Gerritsz.
Nieuwe Vroedschap.
Dirk Speyert,
Pieter van Leyden.

1729.

Digitized by Google

1729.

Drossaard.

Johan Brandt.

Burgermeesteren.

Casper van Hoey.
Mr. Abraham van Hoey Gerritsz.
Mr. Maarten Daey.

Schout.

Cornelis van der Does.

Schepenen.

Dirk Speyert,
Adriaan Hagoort,
Willem van Gennep.
Mr. Adriaan Cornelis Verboom.
Iohan van Geenland,
Mr. Iohan Hubert van Borcharen.
Mr. Martinus Pompe.

Thesaurier.

Willem van Gennep,

Pensionaris.

Mr. Jacob van Veckhoven.

Secretarissen.

Mr. Hendrik van Schuylenburch.
Casparus van Hoey Gerritsz.

Nieuwe Vroedschap.

Gerhard Leeuwen van Wusthuisen.

1730.

Drossaard.

Johan Brandt.

Burgermeesteren.

Dionys van Schuylenburch,
Mr. Pieter van Erp,
Mr. Abraham van Hoey.

Schout.

Cornelis van der Does.

Schepenen.

Mr. Johan Maurits van Hemert,
Mr. Jacob Tierens,
Johan Vink,
Th: Dolegius van Schuylenburch,
Doct. Cornelis van Borcharen.
Mr. Hendrik Beusechum van der Linden,
Hubertus van Meerten.

Thesaurier.

Willem van Gennep.

Pensionaris.

Mr. Pieter de Bie.

Secretarissen.

Mr. Hendrik van Schuylenburch.
Casparus van Hoey Gerritsz.

1731.

Drossaard.

Mr. Abraham van Hoey,

Burgermeesteren.

Dionys van Schuylenburg.
Hieronimus van Veckhoven,
Mr. Pieter van Erp,

Schout.

Cornelis van der Does.

Schepenen.

Dirk Speyert,
Overleden, en in zyn plaats
Mr. Johan Maurits van Hemert.
Willem van Gennep.
Johan van Geenland,
Mr. Johan Hubert van Borcharen,
Overleden.
Mr. Martinus Pompe,
Johan Hendrik Verboom,
Adriaan van Schravenweerd.

Thesaurier.

Willem van Gennep.

Pensionaris.

Mr. Pieter de Bie.

Secretarissen.

Mr. Hendrik van Schuylenburch.
Casparus van Hoey Gerritsz.

Nieuwe Vroedschap.

Mr. Nicolaas Ouwens.

1732.

Drossaard.

Mr. Abraham van Hoey,

Burgermeesteren.

Hieronimus van Veckhoven.
Johan Deym,
Cornelis van der Does.

Schout.

Cornelis van der Does.

Schepenen.

Mr. Jacob van Assendelft,
Mr. Nicolaas Ouwens,
Doct. Johan Schuth.
Johan Vink,
Jacob Pompe,
Mr. Hendrik Beusechum van der Linden,
Hubertus van Meerten.

Thesaurier.

Willem van Gennep.

Pensionaris.

Mr. Pieter de Bie.

Secretarissen.

Mr. Hendrik van Schuylenburch.
Casparus van Hoey Gerritsz.

Digitized by Google

1733.

Drossaard.

Mr. Abraham van Hoey.

Burgermeesteren.

Mr. Pieter van Erp,
Casper van Hoey,
Johan Deym.

Schout.

Cornelis van der Does,

Schepenen.

Mr. Johan Maurits van Hemert,
Doct. Cornelis van Borcharen,
Johan Geenland,
Mr. Martinus Pompe,
Johan Hendrik Verboom.
Adriaan van Schravenweerd,
Simon Brand.

Thesaurier.

Willem van Gennep.

Pensionaris.

Mr. Pieter de Bie.

Secretarissen.

Mr. Hendrik van Schuylenburch.
Casparus van Hoey Gerritsz.

Nieuwe Vroedschap.

Johan Hendrik Verboom.

1734.

Drossaard.

Johan Brandt.

Burgermeesteren.

Mr. Pieter van Erp,
Mr. François van Hurck,
Mr. Johan Maurits van Hemert.

Schout.

Cornelis van der Does.

Schepenen.

Mr. Jacob Tierens,
Jacobus Pompe,
Thomas Dolegius van Schuylenburch,
Willem van Gennep,
Gysbertus Snoek,
Arnoldus Snoek,
Gysbert van Schravenweerd.

Thesaurier.

Willem van Gennep.

Pensionaris.

Mr. Pieter de Bie,

Secretarissen.

Mr. Hendrik van Schuylenburch.
Casparus van Hoey Gerritsz.

Nieuwe Vroedschap.

Mr. Diderik van Bleiswyk.

1735.

Drossaard.

Johan Brandt,

Burgermeesteren.

Mr. François van Hurk.
Johan Deym,
Mr. Johan Maurits van Hemert.

Schout.

Cornelis van der Does.

Schepenen.

Mr. Pieter van Erp,
Johan Hendrik Verboom,
Doct. Johan Schut,
Mr. Hendrik Beusechum van der Linden,
Simon Brandt,
Huybert Snoek.
Cornelis Spyk.

Thesaurier.

Willem van Gennep.

Pensionaris.

Mr. Pieter de Bie.

Secretarissen.

Mr. Hendrik van Schuylenburch.
Casparus van Hoey Gerritsz.

Nieuwe Vroedschap.

Mr. Hendrik van der Graaf de Vapour,
Mr. Willem Hendrik van Barneveld.

1736.

Drossaard.

Johan Brandt,

Burgermeesteren.

Johan Deym,
Mr. Hendrik van Schuylenburch,
Martinus van Barneveld.

Schout.

Cornelis van der Does.

Schepenen.

Mr. François van Hurck,
Mr. Diderik van Bleiswyk,
Mr. Hendrik van der Graaf de Vapour,
Johan van der Elburch,
Mr. Diderik Ouwens,
Johan Snoek,
Mr. Anthonie Hagoort.

Thesaurier.

Willem van Gennep.

Pen-

Digitized by Google

Penſionaris.
Mr. Pieter de Bie.
Secretarisſen.
Caſparus van Hoey Gerritsz.
Joan van Norden.
Nieuwe Vroedſchap.
Willem van Gennep.

1737.
Droſſaard.
Mr. François van Hurck.
Burgermeeſteren.
Mr. Hendrik van Schuylenburch.
Martinus van Barneveld,
Mr. Jacob Tierens.
Schout.
Cornelis van der Does.
Schepenen.
Mr. Johan Maurits van Hemert.
Mr. Nicolaas Ouwens,
Mr. Willem Hendrik van Barneveld.
Mr. Hendrik Beuſechum van der Linden,
Mr. Zeger Tierens Iacobsz.
Mr. Nicolaas de Gyzelaar,
Doct. Willem 't Hoofd.
Theſaurier.
Willem van Gennep.
Penſionaris.
Mr. Willem Hendrik Dierkens.
Secretarisſen.
Caſparus van Hoey Gerritsz.
Joan van Norden.

1738.
Droſſaard.
Mr. François van Hurck.
Burgermeeſteren.
Mr. Jacob Tierens,
Gerhard Leeuwe van Wuſthuiſen,
Johan Hendrik Verboom.
Schout.
Cornelis van der Does.
Schepenen.
Mr. Hendrik van Schuylenburch.
Mr. Diderik van Bleiswyk,
Willem van Gennep,
Doct. Johan Schut,
Johan van Geenland,
Simon Brandt,
Mr. Diderik Ouwens.
Theſaurier.
Willem van Gennep.
Penſionaris.
Mr. Willem Hendrik Dierkens.
Secretarisſen.
Caſparus van Hoey Gerritsz.
Joan van Norden.

1739.
Droſſaard.
Mr. François van Hurck.
Burgermeeſteren.
Gerhard Leeuwe van Wuſthuiſen.
Johan Hendrik Verboom,
Mr. Diderik van Bleiswyk.
Schout.
Cornelis van der Does.
Schepenen.
Mr. Jacob Tierens,
Mr. Nicolaas Ouwens,
Mr. Willem Hendrik van Barneveld,
Mr. Hendrik Beuſechum van der Linden,
Gysbert Snoek,
Mr. Anthony Hagoort,
Mr. Nicolaas de Gyzelaar,
Theſaurier.
Willem van Gennep.
Penſionaris.
Mr. Willem Hendrik Dierkens.
Secretarisſen.
Caſparus van Hoey Gerritsz.
Joan van Norden.

1740.
Droſſaard.
Martinus van Barneveld,
Burgermeeſteren.
Mr. Pieter van Erp,
Johan Deym,
Mr. Diderik van Bleiswyk.
Schout.
Cornelis van der Does.
Schepenen.
Gerhard Leeuwe van Wuſthuiſen.
Mr. Hendrik van der Graaf de Vapour,
Willem van Gennep,
Johan van Geenland,
Simon Brandt,

Digitized by Google

Mr. Hubertus Snoek,
Doct. Willem 't Hoofd.
Thesaurier.
Willem van Gennep.
Pensionaris.
Mr. Willem Hendrik Dierkens.
Secretarissen.
Casparus van Hoey Gerritsz.
Joan van Norden.

1741.

Drossaard.
Martinus van Barneveld.
Burgermeesteren.
Mr. Pieter van Erp,
Mr. François van Hurck.
Mr. Iohan Maurits van Hemert,
Schout.
Cornelis van der Does.
Schepenen.
Mr. Diderik van Bleiswyk,
Mr. Willem Hendrik van Barneveld,
Willem van Gennep,
Simon Brandt,
Mr. Hubertus Snoek,
Mr. Anthonie Hagoordt,
Mr. Nicolaas de Gyzelaar.
Thesaurier.
Willem van Gennep.
Pensionaris.
Mr. Willem Hendrik Dierkens.
Secretarissen.
Casparus van Hoey Gerritsz.
Joan van Norden.

1742.

Drossaard.
Martinus van Barneveld,
Burgermeesteren.
Mr. François van Hurck, *overlede*
Mr. Johan Maurits van Hemert.
Johan Hendrik Verboom.
Schout.
Cornelis van des Does.
Schepenen.
Mr. Pieter van Erp.
Mr. Hendrik van der Graaf de Vapour.
Mr. Willem Hendrik van Barneveld,
Mr. Anthonie Hagoordt,
Mr. Nicolaas de Gyzelaar.
Simon van Steenland,
Tjerk Hanedoes.
Thesaurier.
Willem van Gennep.
Pensionaris.
Mr. Willem Hendrik Dierkens.
Secretarissen.
Casparus van Hoey Gerritsz.
Joan van Norden.

1743.

Drossaard.
Johan Hendrik Verboom,
Burgermeesteren.
Mr. Hendrik van Schuylenburch.
Mr. Jacob Tierens,
Mr. Diderik van Bleiswyk.
Schout.
Cornelis van der Does,
Schepenen.
Mr. Johan Maurits van Hemert,
Mr. Hendrik van der Graaf de Vapour,
Willem van Gennep.
Gysbert Snoek,
Simon van Steenland,
Tjerk Hanedoes,
Mr. Johan Schilthouwer van Hoey
Thesaurier.
Willem van Gennep.
Pensionaris.
Mr. Willem Hendrik Dierkens.
Secretarissen.
Casparus van Hoey Gerritsz.
Joan van Norden,
Nieuwe Vroedschap.
Mr. Adriaan Brouwer van der Werff.

1744.

Drossaard.
Johan Hendrik Verboom.
Burgermeesteren.
Mr. Hendrik van Schuylenburch.
Martinus van Barneveld,
Mr. Diderik van Bleiswyk.
Schout.
Cornelis van der Does.
Schepenen.
Mr. Iacob Tierens,
Mr. Nicolaas Ouwens,
Mr. Willem Hendrik van Barneveld.

Wil-

Digitized by Google

Willem van Gennep,
Mr. Martinus Pompe,
Gysbert Snoek,
Mr. Johan Schilthouwer van Hoey

Thesaurier.

Willem van Gennep.

Pensionaris.

Mr. Willem Hendrik Dierkens.

Secretarissen.

Casparus van Hoey Gerritsz.
Joan van Norden.

1745.

Drossaard.

Johan Hendrik Verboom.

Burgermeesteren.

Johan Deym,
Martinus van Barneveld,
Mr. Jacob Tierens.

Schout.

Cornelis van der Does.

Schepenen.

Mr. Hendrik van Schuylenburch.
Mr. Nicolaas Ouwens,
Mr. Hendrik van der Graaf de Vapour,
Mr. Willem Hendrik van Barneveld,
Mr. Adriaan Brouwer van der Werf,
Mr. Martinus Pompe,
Simon van Steenland.

Thesaurier.

Willem van Gennep.

Pensionaris.

Mr. Willem Hendrik Dierkens.

Secretarissen.

Casparus van Hoey Gerritsz.
Joan van Norden.

1746.

Drossaard.

Martinus van Barneveld.

Burgermeesteren.

Mr. Johan Maurits van Hemert,
Gerhard Leeuwen van Wusthuisen
Mr. Hendrik van der Graaf de Vapour.

Schout.

Cornelis van der Does.

Schepenen.

Mr. Hendrik van Schuylenburch.
Willem van Gennep.
Mr. Adriaan Brouwer van der Werf,
Simon Brandt,
Simon van Steenland,
Mr. Hieronimus van Hurck,
Mr. Adriaan Maarten Daey.

Thesaurier.

Willem van Gennep.

Pensionaris.

Mr. Willem Hendrik Dierkens.

Secretarissen.

Casparus van Hoey Gerritsz.
Joan van Norden.

1747.

Drossaard.

Martinus van Barneveld.

Burgermeesteren.

Gerhard Leeuwen van Wusthuisen
Johan Hendrik Verboom.
Mr. Hendrik van der Graaf de Vapour.

Schout.

Cornelis van der Does.

Schepenen.

Mr. Johan Maurits van Hemert,
Mr. Willem Hendrik van Barneveld.
Willem van Gennep,
Simon Brandt,
Mr. Johan Schilthouwer van Hoey
Mr. Hieronimus van Hurck,
Mr. Adriaan Maarten Daey.

Thesaurier.

Willem van Gennep.

Pensionaris.

Mr. Nicolaas de Gyzelaar.

Secretarissen.

Casparus van Hoey Gerritsz.
Joan van Norden.

1748.

Drossaard.

Martinus van Barneveld.

Burgermeesteren.

Mr. Nicolaas Ouwens,
Mr. Diderik van Bleiswyk,

Schout.

Cornelis van der Does.

Digitized by Google

Schepenen.

Mr. Hendrik van der Graaf de Vapour,
Johan Vink,
Doct. Cornelis van Borcharen,
Mr. Martinus Pompe,
Mr. Anthony Hagoort,
Mr. Jeronimus de Swart Steenis,
Adriaan van Cruyskerken.

Thesaurier.

Willem van Gennep.

Pensionaris.

Mr. Nicolaas de Gyzelaar.

Secretarissen.

Casparus van Hoey Gerritsz.
Mr. Johan Schilthouwer van Hoey

Nieuwe Vroedschap.

Mr. Adriaan Maarten Daey,
Jonkh. Pieter van Leyden,
Mr. Sebastiaan van Nooten,
In plaats van Johan Vink die benoemt was, dog bedankt heeft.

In dit jaar is de Vroedschap wederom vermeerdert met zes Vroedschappen.

Mr. Nicolaas de Gyzelaar,
Simon van Steenland,
Jonkhr. Simeon Petrus Collot d'Escury,
Mr. Anthonie Hagoort,
Mr. Hieronimus van Hurck,
Mr. Jeronimus de Swart Steenis.

1749.

Drossaard.

Frederik Hendrik Baron van Wassenaar, *Heere van Rhynsaterwoude beyde de Catwyken en 't Zand, &c.*

Burgermeesteren.

Mr. Nicolaas Ouwens.
Mr. Willem Hendrik van Barneveld.

Schout.

Cornelis van der Does.

Schepenen.

Jonkheer Simeon Petrus Collot d'Escury,
Mr. Sebastiaan van Nooten,
Johan Snoek,
Johan van Geenland,
Adriaan van Schravenweerd,
Johan Hendrik Cuperus,
Cornelis van Cruyskerken.

Thesaurier.

Willem van Gennep.

Pensionaris.

Mr. Nicolaas de Gyzelaar.

Secretarissen.

Casparus van Hoey Gerritsz.
Mr. Johan Schilthouwer van Hoey

Nieuwe Vroedschap.

Doct. Cornelis van Borcharen,
Mr. Huybert Snoek.

1750.

Drossaard.

Frederik Hendrik Baron van Wassenaar, &c.

Burgermeesteren.

Mr. Abraham van Hoey,
Mr. Willem Hendrik van Barneveld.

Schout.

Cornelis van der Does.

Schepenen.

Mr. Diderik van Bleiswyk.
Willem van Gennep,
Mr. Adriaan Brouwer vander Werf
Mr. Adriaan Maarten Daey,
Mr. Jeronimus de Swart Steenis,
Hendrik van Barneveld,
Doct. Jacobus van Velsen.

Thesaurier.

Willem van Gennep.

Pensionaris.

Mr. Nicolaas de Gyzelaar,

Secretarissen.

Casparus van Hoey Gerritsz.
Mr. Johan Schilthouwer van Hoey
Nicolaas van Slype.

1751.

Drossaard.

Frederik Hendrik Baron van Wassenaar, &c.

Burgermeesteren.

Mr. Abraham van Hoey,
Willem van Gennep.

Schout.

Cornelis van der Does.

Sche-

Digitized by Google

Schepenen.
Mr. Willem Hendrik van Barneveld.
Mr. Anthonie Hagoort,
Mr. Hieronimus van Hurck.
Doct. Cornelis van Borcharen,
Mr. Martinus Pompe,
Adriaan van Cruyskerken,
Jacob van Dam.
Thesaurier.
Willem van Gennep.
Pensionaris.
Mr. Nicolaas de Gyzelaar.
Secretarissen.
Mr. Johan Schilthouwer van Hoey.
Nicolaas van Slype.

1752.
Drossaard.
Jacob Philip Baron van den Boetzelaar, *Heere van Nyeveen. &c.*
Burgermeesteren.
Cornelis van der Does,
Willem van Gennep.
Schout.
Cornelis van der Does,
Schepenen.
Johan Hendrik Verboom.
Simon van Steenland,
Mr. Sebastiaan van Nooten,
Doct. Jacobus van Velzen,
Gysbert Snoek,
Matthys van Borcharen,
Lambertus van Meerten Jansz.
Thesaurier.
Willem van Gennep.
Pensionaris.
Mr. Nicolaas de Gyzelaar.
Secretarissen.
Mr. Johan Schilthouwer van Hoey
Nicolaas van Slype.
Nieuwe Vroedschap.
Diderik van Hemert,
Mr. Martinus Pompe,
Adriaan van Cruyskerken.

1753.
Drossaard.
Jacob Philip Baron van den Boetzelaar, &c.
Burgermeesteren.
Cornelis van der Does,
Johan Hendrik Verboom,
Schout.
Cornelis van der Does.
Schepenen.
Willem van Gennep,
Mr. Adriaan Maarten Daey,
Diderik van Hemert,
Adriaan van Cruyskerken,
Hendrik van Barneveld,
Theodorus van Diepenbruggen,
Adriaan Pompe,
Thesaurier.
Willem van Gennep.
Pensionaris.
Mr. Nicolaas de Gyzelaar.
Secretarissen.
Mr. Johan Schilthouwer van Hoey
Nicolaas van Slype.
Nieuwe Vroedschap.
Theodorus van Diepenbruggen.

1754.
Drossaard.
Jacob Philip Baron van den Boetzelaar, &c.
Burgermeesteren.
Johan Hendrik Verboom,
Mr. Willem Hendrik van Barneveld.
Schout.
Cornelis van der Does.
Schepenen.
Mr. Diderik van Bleiswyk.
Jonkheer Pieter van Leyden,
Simon van Steenland,
Mr. Martinus Pompe,
Johan Hendrik Cuperus,
Cornelis van Someren Brandt,
Lambertus van Meerten Huybertsz.
Thesaurier.
Willem van Gennep.
Pensionaris.
Mr. Nicolaas de Gyzelaar.
Secretarissen.
Mr. Johan Schilthouwer van Hoey
Nicolaas van Slype.

1755.
Drossaard.
Jacob Philip Baron van den Boetzelaar, &c.

Digitized by Google

Burgermeesteren.
Mr. Hendrik van der Graaf de Vapour,
Mr. Willem Hendrik van Barneveld.
Schout.
Cornelis van der Does.
Schepenen.
Johan Hendrik Verboom,
Mr. Hieronimus van Hurck,
Mr. Huybert Snoek,
Doct. Jacobus van Velzen,
Lambertus van Meerten Iansz.
Adriaan Pompe,
Adriaan Verhoef.
Thesaurier.
Willem van Gennep,
Pensionaris.
Mr. Nicolaas de Gyzelaar.
Secretarissen.
Mr. Johan Schilthouwer van Hoey.
Nicolaas van Slype.

DE NAMEN VAN DE HEEREN

VROEDSCHAPPEN,

Zoo als haar Edele Groot Achtbaarheden vervolgens in Jaaren daar toe zyn verkooren.

Mr. Abraham van Hoey, Gerritsz. 1717
Cornelis van der Does. 1723
Mr. Hendrik van Schuylenburch. 1726
Martinus van Barnevelt, *Vry-Heer van Noordeloos, en Slingeland, Heere van Engelen, en Vlyme.* 1726
Mr. Nicolaas Ouwens. 1731
Johan Hendrik Verboom. 1733
Mr. Diderik van Bleiswyk, *Heere van Eethen, Meeuwen en Babilonienbroek.* 1734
Mr. Hendrik van der Graaf de Vapour, *Heere van Wulven.* 1735
Mr. Willem Hendrik van Barnevelt. 1735
Willem van Gennep. 1736
Mr. Adriaan Brouwer van der Werf. 1743
Mr. Adriaan Maarten Daey. 1748
Jonkhr. Pieter van Leyden. 1748
Mr. Nicolaas de Gyselaar. 1748
Simon van Steenlant. 1748
Jonkhr. Simeon Petrus Collot d'Escury, *Heere van Naaldwyk, Erfwatergraaf in den Neder-Alblasserwaart.* 1748
Mr. Hieronimus van Hurck. 1748
Mr. Sebastiaan van Nooten. 1748
Dr. Cornelis van Borcharen. 1749
Mr. Huybert Snoek. 1749
Dr. Jacobus van Velsen 1750
Mr. Martinus Pompe. 1752
Adriaan van Cruyskerken. 1752
Theodorus van Diepenbrugge. 1753

EYNDE.

KORT

Digitized by Google

KORT REGISTER

Van eenige voorname Hoofdzaken.

A. Fol.

Aanstelling van Willem de derde tot Stadhouder wegens Gorinchem. 387
Accoort tusschen de Staaten van Holland en de Regeerders van Gorinchem, over het maaken van Fortificatien. 368
Accoord tusschen dezelven over het zelve stuk. 370
Accynsen verpagt aan die van Gorinchem door Philip Maximiliaan en Maria. 219
Acten van zyn Majesteyt tot rembourssement van penningen verteert in het vervolgen van de zaken tegens de Wethouders over de rekeningen der Stads goederen, enz. 253
Alva verliest Gorinchem. 366
Altaaren in de Groote Kerk. 15
Amyden verbrand. 289
Amptgeld. 389
Apostille der Staaten van Holland ter demolitie van het Convent der graauwe Monnicken. 32
Armhuys. 92
Arm van den H. Apollinarus. 20
Articulen voorgestelt aan Jonkheer Roelof van Arkel. 539

B.

Bagyne Hof en deszelfs Kerk. 24
——— Wetten der Bagynen. 25
Belofte van Godschal Beukelaar te Heusden, om die van Gorinchem geen Toll te vorderen. 344
Berigt van Louis Huygens, Drossaard en Mr. Simon Deym en andere Vroedschappen, aan de Staaten van Holland, tegens zekere klagten op den naam van Burgermeesteren gedaan. 390
Beschuldiging van die van Gorinchem door Hartogh Philips, en der zelver antwoord. 340
Bevel van Hartog Philips van Bourgonie betreffende de Tollen. 202
Bockhouderen van het Weeshuys. 88

Fol.

Brief van den Hartog van Alva om voor de bewaring van het Kasteel van Gorinchem te zorgen. 365
——— van zyn Hoogheid aan Burgermeesteren van Gorinchem. 433
——— van Drossaard en Vroedschappen der Stad Gorinchem aan haar Ed: Gr: Mog: nopens eenige excessen van Burgermeesteren. 461
——— van den Bisschop van Utrecht aan Johan van Arkel. 483
Brand binnen Gorinchem. 290

C.

Contract tusschen de Konings Stavels van den Voetboog en die van de Kolveniers over het maken van een nieuwe Doelen. 140
——— met die van Utrecht om Jan van Arkel te overweldigen. 298
Confirmatie van Hartog Philips van Bourgonie van [illegible]. 200
——— van Aartshartog Maximiliaan van alle Handvesten. 213
Confirmatiebrief van Vrouw Isabella van Portugaal aan de Susteren van St. Agniete, wegens den oude Haage. 36

D.

Dagregister van de Waternood van den Jaare 1697. 464
Dappere krygsdaden der Gorinchemmers. 300
Different tusschen de Regeering, over de verkiesinge van de Magistratuuren. 570
Doelen. 129

E.

Eed voor Regenten, Amptenaren en Burgers. 123
Extracten uyt de resolutien der Staaten van Holland en Westvriesland op het subject van de Munt te Gorinchem. 576

Digitized by Google

G.

Gasthuys (het oude) 45
Gasthuys (het nieuwe) Vaderen 47
Geestelyke gebouwen der Stad. 12
Geleerde Mannen en Konstschilders binnen Gorinchem. 493
Gildens, Ambachten en Neeringe der Stad. 153
Gildebrief van de Kramers. 154
Gorinchem belegert. 300
——— gaat aan Princenzyde over. 366

H.

Handvesten van de oude Schutten van St. Joris. 130
Handvest van de Busschutten of van St. Christoffels. 135
Handvesten, Vryheden, Keuren, en Ordonnantien. 158
Handvest van Ottho van Arkel. 161
——— van voorregten by Willem Hartog van Beyeren. 178
——— van Hartog Reynolt van Gelder. 184
——— van voorregten by Hartog Willem van Beyeren tot confirmatie van de Privilegien van Otto van Arkel. 189
Handvesten (Nadere) van Hartog Willem van Beyeren. 195
Handvest van Karel van Bourgonie Graaf van Chaarloos, ter bevestiging van alle voorigen. 208
——— van Maximiliaan en Maria betreffende de vryheid van Tollen in Gelderland. 214
——— van Philip van Oostenryk ter verbetering van den Tol. 227
——— van Johan betreffende de vryheid van Tollen, door alle zyne landen. 158
——— van Graaf Floris te bevestiging van dien. 159
Heylloos voornemen van Willem van Arkel met zyn Complice. 309
Herman de Ruyter neemt Loevestyn in. 365
Huwlykssche voorwaarden tusschen Johan van Egmont en Maria van Arkel. 491
Huwlykssche voorwaarden tusschen Borre van Heemsteden en Elisabeth van Arkel. 482
Huwlykssche voorwaarden tusschen Johan van Arkel en Johanna van Gulik. 488
Hulp van die van Utrecht belooft aan Hartog Albert tegen den Heer van Arkel. 299
Hypoteecq op het Huys en Erven van den Doelen. 142

J.

Jaarmarkten en derzelver vryheden. 276
Jacoba Erfdogter van Willem van Beyeren werd Landsvrouw van Gorinchem en den Lande van Arkel. 229
——— Schenkt aan de Stad Amersfoort veele gunsten by een openbaare Brief. 332
Jan van Arkel verklaart den Oorlog aan Albert van Beyeren. 295
Johan van Arkel overleden. 335
Inneming der Stad door Willem van Arkel. 314

K.

Kapellen. 41
Kapel van den H. Geest. 42
Kloosters der Minderbroeders 29
keyserlyken Burcht hoe neer gebouwt. 149
Keuren by den Heere van Arkel over den tyd van inwooning der geener, die het Poortregt kopen. 175
Kerk (St. Jans) 13
Kanonicaal Collegie in dezelve gestigt. 22
Keure op het late loopen van Paarde en Beesten op een anders grond. 175
—— op het Veer. 276
Kinderen vyf t'eender dragt. 286
Kraan. 146

L.

Lettres d'atthaché van de Cancellerie van Brabant tot Publicatie van het redres omtrent de schulden en finantien der Stad Gorinchem. 254
Loting om het Schouts-ampt. 525
Lyst der Predicanten. 27
——— Heeren Vaderen en Boekhouderen van het Weeshuys. 88

M.

Mandament van Maximiliaan en Maria ter sublevatie van penningen ten behoeven van Holland uytgeschooten. 214

Man-

Digitized by Google

REGISTER.

Mannenhuys. 49
Mannenhuys Wetten. 50
Mannenhuys Regenten. 52
Meerkerk verbrand. 289
Meesteren van den H. Geest. 42
Meesteren van het Gasthuys. 45
Minderbroeders Klooster. 29
Missive der Staaten van Holland ter demolitie van het Convent der graauwe Monnicken. 33
Moeders van St. Agniete Klooster. 41

N.

Naamlyst der Magistraats Persoonen te Gorinchem. 499

O.

Octroy van haar Ed: Gr: Mogende de Staten van Holland en Westvriesland aan die van Gorinchem verleent, over de Electie van Burgermeesteren, Schepenen en Vroedschappen. 551
Octroy over de Electie van Burgermeesteren. 555
Octroy (Nader) 556
Octroy voor de Schutten van den Handbussche. 133
Octroy van Hartog Philips van Bourgonie, betreffende het gebruyk van zyne Wapenen van Bourgonie. 205
Octroy om zyn Majesteyts Accysen voor den tyd van tien jaaren in pagte te houden. 270
Oprichting van 't Collegie van de Vroedschap. 527
Oorlogen, Brand, Watervloeden, duure tyden. 283
Orgelen, hoe veel van, wien gemaakt. 21
Oorlog hoe daar in geraakt. 288
Ordonnantie op het stuk van het Weeshuys. 61
Ordonnantie beroerende de Weezen binnen Gorinchem. 64
Ordonnantie van de Vroedschap omtrent het innemen der Kinderen in het Weeshuys. 86
Ordonnantien van het Armhuys. 93
Ordonnantie van zyn Majesteyt tot redres der schulde van Gorinchem. 229
Ordonnantie (Nadere) op het zelve stuk. 240
Ordonnantie omtrent het verpagten der Stede goederen en administrering van dien. 262
Ordonnantie op het vieren van den Zondag. 280
Ordonnantie van de Magistraat van Gorinchem, betreffende het verlaten van land en goederen, en wanbetaling der lasten in het land van Arkel. 352
Overvloet van goederen ter markte gebragt. 365

P.

Paardemarkt vergunt. 275
Pesthuys. 90
——— Regenten. 91
Placaat rakende den Tol. 255
Predicanten van Gorinchem. 27

R.

Raadhuys. 112
Regenten van St. Agniete Klooster. 39
Regeeringswys van Gorinchem. 115
Reinout Hartog van Gulik en Gelder gehuldigt te Gorinchem. 319
Reinout Hartog van Gulik en Gelder, verkoopt Gorinchem en de goederen van Arkel aan Willem van Beyeren. 323
Rembourssement van veertien duyzend guldens, die de Staaten van Holland aan de Stad verschuldigt waren. 278
Requeste van Diaconen. 107
Request van het Kledermakers Gild. 156
Resolutie der Vroedschap wegens het Amptgeld, ten behoeyen van de Stad te betaalen. 389

S.

School (Latynsche) 145
Schepen van Dordrecht en Gorinchem over en weer genomen. 288
Sententie provisioneel van den Hove van Holland, tusschen Burgermeesters der Stad Gorinchem en den Procureur Generaal, over den vrye op en afflag van koopmanschappen, zonder betaling van Tol. 359
Stads Bouwheer. 1
Stads Stigting. 1
Stads Naamreden. 5

Digitized by Google

REGISTER.

Stads gelegentheid, hoedanigheid, grootte en poorten. 7
Stads Wapen. 11
Stamlyst der Heeren van Arkel met derzelver wapenen en daaden. 469
Steenovens aangelegt. 292
Stigting van het Altaar der Romynen en derzelver Fundatie Brief. 16
Susterhuys of Agniete Klooster en Fundatie Brief. 34

T.

Ternoy Spel opgericht van Otthoven Arkel. 285
Thesauriers weygeren haar Eed te doen. 525
Tollenaar dood geslagen. 287
Twist tusschen den Drossaard en de Wet. 524
Twist tusschen dezelve. 525

V.

Vaderen van het nieuwe Gasthuys. 47
Vaderen van het Weeshuys. 88
Vergunning aan die van Gorinchem om te Utrecht op alle weekmarkten Hoeden en Vilten te verkopen. 261
Verandering der Regeering. 561
Verklaring wegens de Tolvryheid te Meerkerk. 355
Verpagtinge van de Stad, van de Stallen op de Vischbrug. 148
Verraat van Arkels Geheymschryver. 311
Verraders Ridder geslagen. 313
Verkoping der Stad Gorinchem van Hartog Reinout van Gelder, aan Hartog Willem van Beyeren. 323
Verschil tusschen die van Gorinchem en Woudrichem over den Tol, beslist door Hartog Philips. 335
Vlugt van Willem van Arkel. 311
Vrouwenhuys. 53
Vrouwenhuys Regenten. 54

U.

Uytspraak van Karel van Bourgonie, over de verschillen wegens het Stapelregt met die van Dordrecht. 348
Uytspraak wegens het accoordt tusschen den Hartog van Gulik en Gelder, en de Heere Johan en Willem van Arkel, wegens de overlating der Stad Gorinchem. 317

W.

Watervloeden van de jaare 1658 en 1662. 379
Weeshuys. 55
Weeshuys Transport Brieven. 56
Willem van Beyeren te Gorinchem als Landsheer ingehuldigt. 327
Willem van Arkels ondergang. 331
Willem van Arkel begraven. 331
Wonder by de Wed: Elizabeth Hendriks gebeurt. 284

Berigt aan den Boekbinder om de Plaaten te zetten.

Het Gezigt der Stad	pag. 8
De Grondtekening.	9
St. Jans Kerk.	13
Het Stadhuys.	114

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google